POLYHISTOR: IN 3 T. LITERARIUM ... PHILOSOPHICUM ET PRACTICUM, ... DIVISUS : OPUS...

Daniel Georg Morhof, Johann Moller

Digitized by Google

Digitized by Google

DANIELIS GEORGI MORHOFI

POLYHISTOR,

Comparavit P. Tobias Waldemann Haller Minorita Ratisb:

IN

TRES TOMOS,

LITERARIUM,

(Cujus ſoli Tres Libri Priores hactenus prodiere, nunc autem Quatuor reliqvi, à Viro in Acad. Lipſienſi Erudito reviſi atqve aucti, e MSS. accedunt,)

PHILOSOPHICUM

ET

PRACTICUM,

(nunc demum editos, Primoqve adjunctos) diviſus.

OPUS POSTHUMUM,

ut multorum Votis ſatisfieret,

Accurate reviſum, emendatum, ex Autoris Annotationibus ἀυτογάφοις, & MSS. aliis, ſuppletum paſſim atqve auctum, in Paragraphos diſtinctum, Librorum Capitumqve Summariis, Hypomnematis qvibusdam Hiſtorico-Criticis, duabusqve Præfationibus, ſive Diatribis Iſagogicis Prolixioribus, T. I. atqve II. præfixis, (qvarum prior

MORHOFII VITAM ET SCRIPTA,

partim edita, partim inedita atqve affecta,

POLYHIST. ITEM HISTORIAM, ET ERUDITORUM DE ILLIS JUDICIA

exhibet,) illuſtratum

à

JOHANNE MÖLLERO, *Flensb. Sch. Patr. Rect.*

Et ſic Integrum tandem aliqvando Orbi Literato exhibitum.

Accedunt Indices Neceſſarii.

CUM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSAREÆ MAJESTATIS.

LUBECÆ,
Sumtibus PETRI BÖCKMANNI, Anno MDCCVIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

VIRIS
Pietate atqve Eruditione præſtantiſſimis,
SUMME REVERENDO, AMPLISSIMO ET EXCELLENTISSIMO

DN. GEORG. HENRICO GOETZIO,

SS. Theol. Doctori Celeberrimo, & Eccleſiarum Lubecenſium Superintendenti graviſſimo.

NOBILISSIMO, EXCELLENTISSIMO, CONSULTISSIMO

DN. D. ACHILLI DANIELI LEOPOLDO,

JCto famigeratiſſimo.

Nec non

MAXIME REVERENDO, AMPLISSIMO AC PRÆCLARISSIMO

DN. JOHANNI PETRO STEIN,

Ad S. Ægid. Paſtori meritiſſimo & qvotidie bene merenti, Venerandi item Miniſterii Seniori ſpectatiſſimo.

PLURIMUM REVERENDO, CLARISSIMO ATQVE DOCTISSIMO

DN. EMANUELI SEBASTIANO HARDER,

Templi Arcis & Spir. S. Paſtori vigilantiſſimo.

PATRONIS ET FAUTORIBUS MEIS
omni honoris genere ætatem colendis,
Salutem!

Digitized by Google

* * *   * * *   * * *

DEliberanti mihi, qvibus præcipue Polyhiſtorem Morhofianum, nunc demum integrum meis ſumtibus typis exſcriptum, conſecrarem, non alia, qvibus jure meliori hoc deberetur, qvam *Celeberrima Veſtra Nomina* ſeſe obtulerunt. Qvem enim fugit, *Superintendens graviſſime*, Te præter ſinceram Religionem, qvam in oculis, in animo geſtas, & qvam omni conatu, tàm viva pro ſuggeſtu voce, qvam Scriptis ſacris, infucatam pietatem & ſolidam doctrinam ſpirantibus, promotam ad alios cupis, etiam rem Literariam atqve Librariam ſuo pretio æſtimare; & qvia æſtimas, amare, imo & ſerio juvare. Neqve non oblivioni tradere debui, *Vir Conſultiſſime*, ſingularem Tuum favorem, qvo Patronus in re Libraria mihi maximus ſemper fuiſti, qva in re ipſum hunc Polyhiſtora in teſtimonium vocare liceat, qvem Tibi acceptum refero; Tu enim editionis illius mihi extitiſti Autor inprimis. Qvocirca jure merito ad Te redit, qvod Tuo auſpicio, conſilio, hortatu, integrum prodit Opus. Novi, qvanti ſoleat a Te fieri ejus Autor, qvibus laudibus efferri exactum hujus ingenium, ſubactum judicium, & eruditio conſum-

mata

mata. Qvæ Tua præterea in me ſint merita, ſilentio tegere qvam latius exponere malo; qvum mihi exploratum ſit, illis digne rependendis me plane futurum imparem, eosqve ſermones, qvi ſeu in os laudare Te poſſunt, vix Tibi placituros. In Te qvoqve, *Vir pietate pariter ac ſenio Maxime Venerande*, aliqvod grati animi profectum à me ſignum extare debuit, qvando multis abhinc annis ſtudii in me Tui, officioſæqve Tuæ voluntatis, perjucunda occurrit memoria. Tandem nec illud diſſimulandum duxi, Te optime ſemper, *Vir plurimum Reverende*, mea cauſa voluiſſe. Ad hoc accedunt Tua mihi non ſemel præſtita officia, animusqve Tuus, ut non impar, ita nec imparatus, ulteriora præſtandi; Nomen itaqve Tuum etiam inter bene de me meritos extare debuit, qvando Patronorum hoc loco mihi faventium recolere memoriam inſtitui. Atqve ut ad Vos omnes, qvos ſingulos affatus ſum, oratio mea redeat, perſuadeatis Vobis velim, *Patroni & Fautores obſervantiſſime mihi colendi*, me hæc omnia moviſſe, ut affectum viciſſim meum hac Dedicatione teſtatum facerem. Offero ergo Vobis Opus, cum à materia, tum ab Autore ſuo, inter pauca commendabile. Continet id, qvaſi Syſtema, univerſæ Eru-

ditionis

Digitized by Google

ditionis apparatum, à Viro doctiſſimo & in omni literarum ac diſciplinarum genere probe verſato, DAN. GEORG. MORHOFIO, congeſtum. Tulerunt hucusqve plauſum tres priores Polyhiſtoris Literarii Libri apud omnes univerſæ Europæ Eruditos. Non minorem (niſi totus fallor, aut fallebantur illi, qvos hac in re Autores habeo) nunc feret integrum Opus, qvum duobus illud luculentiſſimis JO. MÖLLERI, percelebris Viri, Scriptis, Præfationum modeſtiſſimo nomine inſignitis, ejusqve Notis & Annotationibus auctum compareat. Accipite hoc fronte Vobis propria, hoc eſt ſerena. Accipite in ſignum obſervantiſſimæ ac gratæ mentis. De cætero Deum O. M. humillime veneror, ut Vos omnes porro in Eccleſiæ & Reipubl. Literariæ ac Chriſtianæ bonum incolumes præſtet, ac per plures adhuc annos ſoſpitet. Ego vero hanc gratiam à Vobis exoro, ut perpetuo ſim

V. SUMME REVER. EXCELL. AMPL. ET CLAR.

Dabam Lubecæ d. XI. Novembris,
A. M.DCCVII.

deditiſſimus

PETRUS BÖCKMANNUS.

Digitized by Google

JOSEPHUS Divina favente Clementia electus Romanorum Imperator ſemper-Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ &c. Rex ArchiDux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtembergæ, Comes Tyrolis, &c. Agnoſcimus & notum facimus tenore præſentium Univerſis, qvod cum Nobis noſter & Sacri Imperii fidelis dilectus *Petrus Böckmannus*, Bibliopola Lubecenſis, humillime expoſuerit, ſe Morhofii Polyhiſtorem denuo ſuis ſumtibus Typis excudendum curaſſe, vereri autem, ne quod ſæpius contingat, æmulorum fraude, qui editionem iſtam doloſe imitentur, impendii ſui fructu deſtituatur, ac propterea demiſſe ſupplicaverit, ut ſe contra defraudationem aut imitationem decennali Privilegio noſtro Clementiſſime munire dignaremur. Nos ejuſdem precibus benigne annuerimus, ac proinde omnibus & ſingulis Bibliopolis, Typographis, coeteriſque omnibus negotium Librorum exercentibus ſerio idque ſub poena decem marcarum Auri puri inhibuerimus, pro ut hiſce inhibemus, ne eorum quiſpiam intra decem annos proximos ab hoc die computandos præfatum Librum, Morhofii Polyhiſtor, ſine impetrantis hæredumvè conſenſu intra Sacri Romani, Regnorumq; ac Dominiorum Noſtrorum Hæreditariorum, fines in ſimili vel alio typo, modo vel forma, ſive in toto, ſive in parte, mutatisve titulis recudere, vel aliò recudendum dare, impreſſum invehere, venundare, aut clam vel palam diſtrahere quovis modo præſumat, hac quidem lege, ut præfati Libri Morhofii Polyhiſtoris, ut in more poſitum eſt, conſueta quinque Exemplaria ad Imperialem noſtram Cancellariam deferantur, iidemque Privilegium hoc noſtrum (ne quis ignorantiæ prætextu ſe excuſare poſſit) in fronte exhibeant: quisquis autem mandatum hoc noſtrum non obſervaverit, is non modo ejusmodi Libris perperam impreſſis privetur, verum etiam dicta poena Fiſco noſtro Imperiali fraudis vindici numeranda mulctetur. Quare mandamus Omnibus & Singulis Noſtris & Sacri Imperii, Regnorumq; & Provinciarum Noſtrarum Hæreditariarum Subditis cujuscunque ſtatus ac dignitatis, ne quenquam Privilegium hoc noſtrum Cæſareum temere & impune transgredi aut violare patiantur, quin potius præſcripta poena reos plecti curent. Harum teſtimonio Literarum manu noſtra ſubſcriptarum & Sigilli noſtri Cæſarei appreſſione munitarum, quæ dabantur in Civitate noſtra Vienna die quinta Septembris Anno Domini Milleſimo, Septingenteſimo ſeptimo, Regnorum Noſtrorum Romani Decimo Octavo, Hungarici Vigeſimo, Bohemici vero Tertio.

JOSEPHUS.

Mppria.

L.S.

Ad Mandatum Sacræ Cæſareæ Majeſtatis proprium.

UL. FRIDLAR, Com. de Schönborn.

FRANCISCUS VINANDUS de BERTRAM.

Digitized by Google

Digitized by Google

BENEVOLO LECTORI

S. P.

UT hunc tibi ſiſterem Polyhiſtora, Benevole Lector, expugnarunt amici: extorſit illum ipſa neceſſitas potius, qvàm ipſe meo conſilio publicæ luci deſtinavi. Duodeviginti anni ſunt, ex qvo privatis ſcholis Notitiam ſcriptorum, optimorum juvenum rogatu propoſui. Quem laborem, aliis urgentibus, poſt aliqvot annos reſumpſi, ita tamen, ut aliâ ratione commutarem & pertexerem. Non credidi qvidem fore, ut illa, qvæ mihi ſubitâ & fortuitâ oratione è memoriâ exciderant (optimè enim id nôrunt, qvi mihi tum auditores adſuerunt) ad qvemqvam extra diſcipulorum ſubſellia emanarent. Verum contra voluntatem meam & præter opinionem accidit, ut, qvæ ego ad privatos paucorum juvenum uſus inſtitueram, non in hac ſolum Academia, ſed & alibi deſcripta per multorum manus ita impolita & inculta vagarentur: neqve deeſſent qvi publicos de editione tergiverſanti typos minarentur. Qvod cum intelligerem, metueremqve, ne vel mutilum mancumqve opus, erroribus & gloſſis peregrinæ manus præterea fœdum, in lucem meis ingratiis protruderetur, vel in aliena incude à novo qvodam fabro refingeretur; eò adductus ſum, ut laborem, qvi propemodum infinitus eſt, & nova ab annis incrementa capit, per partes recenſens, prælo ſubjicerem. Qvod ut eò felicius procederet, effecit Vir mihi amiciſſimus, D. ACHILLES DANIEL LEOPOLDI, JCtus apud Lubecenſes nobiliſſimus, cujus hortatu conſilioqve potiſſimum impulſus eſt, qvi ſuis ſumptibus librum in lucem edidit. Non ignotum mihi eſt, qvantæ molis opus humeris meis incumbat. Oceanum enim ingreſſus ſum, in qvo portum invenire difficile eſt, naufragii periculum à ſyrtibus & ſcopulis imminet. Qvis enim in tanta multitudine rerum & librorum omnia exhauriret? Qvis non alicubi impingeret? Qvis ſalvum ab invidiâ caput retraheret, ac malignitatis dentes in liberiore cenſura evitaret? Præterea ut palato & guſtu differunt convivæ; ita judiciis diſſident Lectores, neqve omnium idem de rebus ſenſus eſt, hoc præſertim tempore, qvô plures ſunt librorum judices, qvàm lectores, & è lectoribus in licto-

)(res,

res, ubiqve virgas & ſecures expedituros multi degenerant. Deterrere etiam ab inſtituto poſſet, qvi nunc in ſimili argumento vaſtum molitur opus Bailletus, qvem multa eorum, qvæ jam pridem in privatis lectionibus adduxeram, occupaſſe non diffiteor: à me tamen hic ſuo loco notanda, ne qvis à me ſcrinia ejus compilata ſuſpicetur. Verum cum mei non eſſet res arbitrii, neqve ab opere incepto manum retrahere mihi amplius eſſet integrum: telam hanc, qvam ſemel orſus fueram, pertexui; ita tamen, ut novum planè & multis modis auctius opus prodiret. Qvod etſi multo elaboratius enucleatiusqve dari poterat: neqve enim, qvam debebam poteramqve, aliis ſæpe rebus diſtentus, impendi curam: erunt tamen in illis, utut ſubito calore effuſis, non pauca, qvæ juvare juventutis ſtudia poſſunt, in qvibus ſi non accuratiſſimi judicis, ſaltem boni judicis munere defungar. Scripta ſunt hæc, planè eo, qvo JOACHIMUS FORTIUS libros ſcribi volebat, modo. Qvæ hic chartis illevi, vix interdum relecta, tabellario deportanda dedi; exſcripſit illa, ut à calamo venerant, Typographus. His ſæpe Academica & domeſtica negotia, curæ familiares ex obitu cariſſimæ Uxoris, valetudo non ſemper commoda moras injecerunt; ut jam præcipitati, jam interrupti labores rigidiori examini & ulteriori limæ locum non reliqverint. Qvò factum etiam, ut non pauca vel à deſcribentis manu, vel mea etiam feſtinatione σφάλματα, fortaſſe etiam ἁμαρτήματα μνημονικὰ qvibusdam in locis irrepſerint: qvæ nunc extremam manum poſcentibus nundinis, non ſollicite adeò à me conſignari potuerunt. Totum opus à me in tres tomos tribuetur, qvorum primus Polyhiſtoris *Literarii*, ſecundus *Philoſophici*, tertius *Practici* titulo appellabitur. Nunc prima pars tomi primi, atqve adeò duo libri, Bibliothecarius & Methodicus in lucem prodeunt, qvos cæteri ſuo ordine & tempore ſeqventur; & qvidem in Polyhiſtore Literario liber Grammaticus, Criticus, Oratorius & Poëticus, in cæteris tomis reliqvæ Philoſophiæ partes. Scribendi, ut jam dixi, rationem ſecutus ſum non anxiam & ſcrupuloſam, judicio ad qvælibet verba ſuſpenſo, ſed ſua qvadam libertate vagam, nec certis vinculis adſtrictam. Sunt qvi etiam in rebus, qvæ ornari negant, doceri contentæ, ſingula verba periodosqve ad amuſſim vocant, numeroſa omnia & exaſciata volunt, nullam, qvæ Romanam civitatem non ſapiat, vocem admittunt,

nihil

Digitized by Google

nihil alieni ſcriptoris verbis, ſed ſuis exprimunt: ut ita libellum, tanqvam omnibus numeris abſolutam Paſicompſen lectoribus ſuis ſiſtant, & velut in ſcenam aut orcheſtram producant. Has Ego formas earumqve ſpectatores non ſperno, qvin potius laudo, iisqve aſſurgo: eſt tamen, ubi vel incomptæ Veneres & paſſo capillo horridulæ ipſâ ſe negligentiâ commendant. Eſt ubi præ fucatâ Phryne, aliqva decoro vultu decolor

Sabina qvalis, aut peruſta Solibus
Pernicis uxor Appuli

non diſplicuerit. Mallim & ego in didactico argumento ſermonem pulvere, ſed erudito oblitum, qvam ceruſſâ & pigmentis incruſtatum. Qvi majorem hîc à me ornatum deſideraverit, horrea me hîc ſtruere meminerit, in qvibus nemo marmoreas varioqve opere elaboratas columnas, nemo periſtylia & porticus, nemo parietes aulæis ſuperbos, ſed pro congerendis frugibus apta ſpatia reqvirat. Excurſus interdum tentavi, nec a ſcopo alienos, neqve viris doctis, ut puto, ingratos. Loca Scriptorum ſæpe integra adduxi, non ut chartas implerem; ſed iis ſubvenirem, qvi libris deſtituuntur, & pleniorem ex ipſorum Scriptorum verbis ſenſum excuterent lectores: Obſervavi, cum mea hæc relegi, nonnulla, qvæ fugerem ipſe vel carmen, vel orationem ſcripturus. Nunc in his ſubitis commentationibus æſtus meditantis & ſcribentis, addo & properantis, ſæpe abripuit verbis minus, qvam rebus intentum. Adeò in omnibus oculatum eſſe non licet; neqve, ut eſſem, multum laboravi. Vel ipſa libri inſcriptio *Manutij* cenſuram non effugerit, qvi auctoris vocem pro ſcriptore uſurpatam non probat. *Dubitanter* qvoqve eâ de re cenſet diligentiſſimus caſtigatæ latinitatis vindex Cellarius, qvi non niſi teſtis ſignificationem admittit. Sed dubitare nos vetat Livii locus l. 2. c. 8. qvi ita habet: *Apud qvosdam veteres Auctores non invenio Lucretium Conſulem*: ubi nullo alio qvam Scriptoris ſenſu vox illa accipi poteſt. Hugo Grotius (at qvantus Vir!) cum carmen ſcriberet, omnium poëtarum genium præclarus imitator exprimebat; Cum hiſtoriam conderet, cum Tacito in arenam deſcendiſſe viſus eſt. Idem tamen in Philoſophorum & Ictorum ſcholis omnia miſcuit, nec ſordidis verbis minusqve Latinis, ſed uſu ſcholaſtico receptis abſtinuit, ut planius loqveretur. Porrò

rò & cum hiſtoriâ ſcriptorum res ipſas junxi, qvarum cognitionem præ cæteris juventuti utilem credidi. Nam cum multa in his eſſent, qvæ ad integrorum librorum & diſſertationum argumenta deſignaveram; & vitæ ſumma brevis ſpes inchoare longas vetaret, rectius me facturum exiſtimavi, ſi in compendium hæc contraherem, qvæ profutura juventuti arbitrarer, qvam ſi incertæ elaborationis ſpe & me ipſum & alios fallerem, aut aliis illa ut fieri ſolet, in prædam cederent. Ubi de exercitationibus ago, copioſior in exemplis fui, qvoniam è re juventutis, cui omnis mea opera dicata eſt, fore credidi, ſi illa paulo plenius proponerem. Quâ in re à peritis & æqvis æſtimatoribus veniam me facilè impetraturum confido. In cæteris, ſi qvæ forte ſint, qvæ meam fugerint diligentiam, aut in qvibus, ut homines ſumus, & in re tam varia facillimum eſt, lapſus fuero, eos mihi judices velim, qvos ipſi eadem in trutina poſiti non recuſent. Mihi in omni hac commentatione prora puppisqve fuit juventutis Academicæ commodum, in qvo mihi, hâc in palæſtrâ conſtituto advigilandum ſemper duxi. Qvod ſi & alii hanc induſtriam meam non adſpernati fuerint, & ad ſe qvoqve ejus fructus redundaturos exiſtimaverint, tanquam ἕρμαιον arripiam, totumqve in lucro deputabo. Unum eſt, de qvo monitos eos velim, qvi aliorum damnis ſuas ædificare fortunas conſueverunt, ne Bibliopolæ, viro optimo, honeſtum qvod ex impenſis in hunc librum factis ſperat lucrum, novâ impreſſione per malam fraudem intervertant. Præterqvam enim, qvod à flagitio non abſit, falcem in meſſem alienam mittere, ampliſſimè cum facti, ſi auſus fuerit. pœnitebit, cum jam id agat, ut S. Cæſ. Maj. Privilegio adverſus hominum illorum ſe injurias muniat, damnumqve avertat. Vale Benevole Lector, conatibus noſtris fave, & ſi Deus vitam valetudinemqve largitur, cæteras etiam partes ſuo tempore exſpecta.

(o)

Digitized by Google

JOHANNIS MOLLERI
Flensburgo Cimbri,
Scholæ Patriæ Rectoris,
in
DANIELIS GEORGII MORHOFII,
Polyhiſtoris Inclyti,
POLYHISTOREM
LITERARIUM
PROLEGOMENA,
Autoris Vitæ ac Scriptorum, non Editorum modo, ſed & Ineditorum atque Affectorum, præſertim vero POLYHISTORIS hujus, Hiſtoriam exhibentia, ac plurimis Virorum Eruditorum Judiciis, quibus & Autorem, & ſingulas ejus Lucubrationes, publice commendarunt, Honorificis illuſtrantia.

§. I.

POLYHISTORIS (h. e. *Multiſcii*) Agnomen Honorificum ſolis olim iis, quos Eruditio multiplex pariter atque ſolida præ aliis nobilitabat, & ſupra Literatorum Ævi ſui Vulgus longisſime evehebat, nec tamen omnibus, fuiſſe tributum, nemo, in Veterum Monumentis, & Hiſtoria Literaria Antiquiori, vel mediocri verſatus diligentia, ignorat. Tales utique fuere, quos coævorum illud, aut Poſterorum, Judicio reportaſſe, Joh. Wouwerius noſtras, in eleganti *de Polymathia* Libello (1.), annotavit, ALEXANDER CORNELIUS (quem Svidas Mileſium, Stephanus, aliique, Cotyæum fuiſſe perhibent), Cornelii Lentuli ex Pædagogo Libertus, & Grammaticus Syllanis temporibus Romanus, ac M. TERENTIUS VARRO, Equeſtri Romæ natus familia, ſuæque a C. Julio Cæſare Bibliothecæ, cum dignitatibus, quibus in toga pariter atque ſago functus erat, amplisſimis valedixiſſet, præfectus. Tales etiam extitere, quos Idem Alexandro & Varroni adjungit, C. JULIUS HYGINUS, Hiſpanus, Auguſti Imperatoris Libertus & Bibliothecæ Palatinæ Cuſtos, APIONq; Ægyptius, Tiberio σύγχρονος, & Alexandrinorum ad Succeſſorem ejus, C.

(A) Caligu-

(1.) *cap. 15., num. 8., p. 152.*

Caligulam, Legatus. Scriptis ſinguli, in omni ferme Literarum genere, inclaruere quamplurimis, quæ, licet pleraque dudum perierint, ab aliis tamen Autoribus Vetuſtis, non ſine luculentis illorum Elogiis, frequenter allegantur. Quæ fuſe recenſere, Voſſiique, Jonſii, Hanckii, ac aliorum, de iis Analecta exſcribere, cum Inſtituti noſtri ratio haud permittat, paucisſimis erimus contenti. ALEXANDER CORNELIUS, Cognomen hoc a Lentulo Patrono mutuatus, Vir fuit, Euſebio (2.) teſte, πολύνους καὶ πολυμαθὴς, τοῖς τε μὴ πάρεργον τὸν ἀπὸ παιδείας καρπὸν πεποιημένοις Ἕλλησι γνωριμώτατος. De VARRONE ſilere propemodum præſtat, quam pauca dicere, cum Merita ejus in Literas immortalia, & Laudes, quas iſtis promeruit, Ciceronis, Quintiliani, Auguſtini, aliorumque Ordinis Literarii Principum, invidendæ, vel Libro integro exponi digne vix posſint. *Nemo* certe, ſi Lactantium (3.) audias, *unquam, ne apud Græcos quidem, nedum apud Latinos, illo vixit doctior.* APIONEM, qui a συγχρόνοις πλειστονίκης jam (*Plurimorum Victor*) ac Μόχθος (*Labor*), a Tiberio autem Imperatore *Cymbalum Mundi*, ob Dotium Ingenii præſtantiam, Diligentiam incredibilem, & Famæ magnitudinem, ſalutabatur, Aulus quoque Gellius (4.), propter *Literas multas, rerumque imprimis Græcarum plurimam atque variam ſcientiam*, extollit. HYGINO eundem Polyhiſtoris Titulum a coævis fuiſſe delatum, Wouwerius (5.) & Gerh. Joh. Voſſius (Hieronymi etiam *Chronicon Euſebianum*, ad A. MMVIII., hunc in finem allegans) (6.), ex hiſce Suetoniani de *Illuſtribus Grammaticis Libelli*, verbis *c.*, *20.* in Vita illius, obviis, evincere allaborant: *C. Julius Hyginus, Auguſti Libertus, natione Hiſpanus, etſi nonnulli Alexandrinum putant, & a Cæſare Romam advectum, Alexandria capta. Studioſe & avide imitatus eſt Cornelium Alexandrum, Grammaticum Græcum, quem, propter Antiquitatis notitiam, Polyhiſtorem multi, quidam Hiſtoriam, vocabant.* Verum, ne quid diſſimulem, iſte Svetonii Locus pro Hygino, a Duum viris πολυμαθεστάτοις, perperam videtur allegari, & Alexandro potius Cornelio, quem ille imitatus eſt, paulo antea nobis laudato, Polyhiſtoris agnomen aſſerere. Quod Tobiæ etiam Magiro (7.), quanto Alexander apud Romanos habitus fuerit in pretio, ex illo probanti, video jam eſſe obſervatum. Non indignum interim eodem Titulo Hyginum fuiſſe lubentes fatemur, & duo Ingenii ipſius Monumenta, quæ ſola e tot injuria temporum amiſſis ſuperſunt, Literaria, *Poeticon* nempe *Aſtronomicum* & *Fabularum Liber*, haud obſcure teſtantur.

II. Verum eidem Fato ac mutationi Titulus hic Polyhiſtoris, aliique ejusdem generis Literarii, fuere obnoxii, cui Politici, Auguſtis olim, Principibus, aliisque Viris Illuſtribus, ceu tanto faſtigio proprii, honoris gratia, a Veteribus attributi. Hos enim nemo ignorat, Seculis poſterioribus, & præſer-

(2.) *Lib. 9. de Præparat. Evang. c. 17.* (3.) *L. 1. Inſtit. Divin., c. 6. p. m. 23.* (4.) *L. 5. Noct. Att. c. 14.* (5.) *l. c.* (6.) *Lib. I. de Hiſt. Lat., c. 20., p. 102.* (7.) *in Eponymologio Critico p. 11.*

præſertim XVIImo nuperrime elapſo, laxiore admiſſo ſignificatu, Hominibus ſubſellii longe inferioris delatos, ita paulatim degeneraſſe, ut Monarchis, Supremique Ordinis Magnatibus, de novis, quibus ipſi ſoli gauderent, in iſtorum locum adſciſcendis, hactenus ſæpe fuerit & in poſterum quoque ſit cogitandum. In Republica Literaria, uti dictum, partim ſtolidæ ambitionis, partim vero *φιλαργυρίας* ſordidæ & turpiſſimæ adulationis, vitio, non minor, quod Titulos attinet, invaluit *ἀταξία*. Graduum certe, quos vocant, Academicorum, ſolis olim vere Eruditis deſtinatorum, Appellationes, honorificæ ſane ac plauſibiles, poſtquam pretio iſti venales eſſe, & dignis atque indignis promiſcue conferri, cœperunt, adeo jam eviluerunt, ut Illiterati eas rideant ac contemnant, Eruditiſſimi quique faſtidiant, multique ex ipſis Profeſſoribus ac Brabevtis, iisdem olim donati, nominibus ſuis, tanquam parum ſibi decoras, adjicere dedignentur. *Clariſſimi* Titulus, tantæ olim dignationis, ut Viris Conſularibus, Provinciarumque Præſidibus, Romæ eſſet proprius, Seculo autem XVIto ſolis ferme Literarii Ordinis Proceribus cœperit tribui, multis jam Literatoribus Umbraticis, illo ob famæ & Doctrinæ obſcuritatem ne quidem dignis, itidem ſordet; faſtuoſæ autem contra, & Magnatibus merito relinquendæ, *Excellentiſſimorum* ac *Magnificorum* Appellationes etiam ab iis ambitione nonnunquam ſibi vindicantur ridicula, in quibus, ſi dotes ſpectes ingenii, nil niſi exile & vulgare, nedum magnum aliquid, aut *τῶν ἄλλων ἔξοχον*, deprehendes. Non eſt igitur quod miremur, Polyhiſtoras etiam, imo *πανσόφους* nonnunquam & *πανεπιστήμονας*, noſtra ætate, ab Aſſentatoribus imperitis, &, quid æra lupinis diſtent, ignaris, ſalutari, qui ad Polymathiæ veræ Adyta nunquam penetrarunt, ſed vel in uno tantum Literarum, ſive Elegantiorum, ſive Sublimiorum, genere diligentius aliis ſunt verſati, vel, ſi pluribus vacare libuit, ſtudio illa fugitivo & deſultorio, Canis inſtar e Nilo bibentis, obiter tantum delibarunt, nullius autem accuratam atque ſolidam adepti ſunt peritiam. *Vera* nimirum, in Republica etiam Literaria, quod Salluſtius Romanæ indignabundus olim exprobravit, *rerum Vocabula jampridem amiſimus*, nec Studiorum ſaltem præmia, ſed ipſum etiam Eruditionis Nomen, & Titulos huic ſoli debitos, Indocti cum Doctis partiuntur, ac ſæpiſſime illis præripiunt.

III. Non tamen tanta eſt noſtrorum temporum Infelicitas, ut nullos amplius habeant, quibus gloriari, quosve Priſcis opponere queant, vere Polyhiſtoras. Decreſcit, fateor, ob quotidiana Barbariei, & turpiſſimi Doctrinæ ſolidioris Contemptus, incrementa, paulatim illorum numerus, ſed nondum tamen omnino diſparuit. Inclaruere, noſtra etiam ætate, inter Germanos, Batavos, Italos, Gallos, Britanos, imo in Cimbria etiam, ac vicino ei Septentrione, & etiamnum, numero licet imminuto, ſuperſunt, Heroes nonnulli Literarii, qui accurata totius Polymathiæ peritia, & immortalibus in omne Litera-

Literarum genus meritis, Seculi ſe eſſe Ornamenta ſatis ſuperque demonſtrarunt, ac Polyhiſtores, non priſco ſolum illo ac genuino Vocis ſignificatu, ſed & κατ' ἐξοχὴν, appellari meruerunt. Indicem τῶν ἐξοχωτέρων ſiſterem, niſi brevitatis ſtudium, & Timor Indignationis Pſeudo Polyhiſtorum quorundam, in Republica φιλοπρωτευόντων Literaria, ob mentionem ſui in illo forte omiſſam, graviſſimæ, calamum ſufflaminarent. Unus ergo, cæterorum omnium loco, in ſcenam prodeat Polyhiſtor, quem Cherſoneſus hæc Cimbrica Ornamentis Chori ſui Literarii adoptivis potioribus accenſet, plane eximius, & Titulo iſto, præ aliis, extra omnem Controverſiam, longe digniſſimus,

DANIEL GEORGIUS MORHOFIUS.

Polyhiſtorem hunc Viri jam Eruditi quamplurimi, & hos inter, Polyhiſtores etiam ætatis noſtræ Celeberrimi, ſuo paulo poſt loco enumerandi, in Monumentis ſuis Literariis, publice ſalutarunt. Polyhiſtorem Auditores Academici in Cathedra publica, & Muſæo domeſtico, Amici autem, in Colloquiis Familiaribus, & Commercio Epiſtolico, ſunt experti. Polyhiſtorem Scripta tot, quibus omnes ferme Polymathiæ Elegantioris partes inſigniter illuſtravit, exaſciatiſſima, nemine Lectorum diffitente, oſtendunt, & Poſthuma, quæ, Manum ac Limam Autoris ſui ultimam experta, luce publica digna Cenſoribus videbuntur accuratis (delectu enim hic opus, hactenus forte interdum neglecto), itidem demonſtrabunt. Polyhiſtorem denique fuiſſe, vel ſolus hic *Polyhiſtor Literarius*, qui tertia nunc vice, & integer quidem, dimidiaque parte jam redditus auctior, Orbi erudito ſiſtitur, cum *Philoſophico* & *Practico*, eum ſecuturis, Teſtis eſt omni exceptione major. Longe potiori utique Jure ἐπιγραφὴν iſtam ſibi vindicat, quam C. JULII SOLINI, Scriptoris, a quo Noſter mutuatus eam eſſe videtur, Vetuſti equidem ſed Eruditioribus minus probati, *Polyhiſtor*, ex *Hiſtoria Naturali* Pliniana, aliisque Veterum Laboribus, nec fideliter ſatis, nec Judicioſe, compilatus, aut ANT. GUIBERTI COSTANI, Toloſatis, JCti, *Polyhiſtor* miſcellæ doctrinæ, ſed ſex tantum octernionum, exiguus, cum ejusdem *Quæſtionibus Juris Memorabilibus* A. 1557. editus, ac Hanoviæ A. 1598. (8.) recuſus.

IV. Verum de Opere hoc Illuſtri, totiusque Rei Literariæ exhibente Pandectas, ac cœteris, Morhofii noſtri Laboribus, Editis, Ineditis atque Affectis, fuſius dicendi, ſuasque ſingulis laudes, allegatis hunc in finem Eruditorum Judiciis, admetiendi, commodior poſtea recurret occaſio, ubi Vitæ Viri Summi Hiſtoriam brevem atque Synopticam præmiſerimus. Prolixiorem equidem, & ſtudio accuratiori (quali Phil. Melanchtonem Joach. Camerarius, & Tychonem Braheum, ac Mecænatem Galliæ, Nicol. Fabricium Peireſcium, Pet. Gaſſendus, celebrarunt) concinnatam. Wilh. Ern. Tenzelius, Hiſtoriographus Ducum Saxoniæ πολυμαθέστατος, ante decennium,

(8.) *in 8vo.*

nium, publice (9.) a me efflagitavit. Verum ignoſcet mihi, qua eſt humanitate, haud gravate, ni fallor, Vir Celeberrimus, quod deſiderio iſti ſuo ab aliis diſtracto laboribus, nec hactenus ſit ſatisfactum, nec jam ſatisfiat, ſed Palma iſta Theologo in Literatura elegantiori verſatiſſimo, HENRICO MUHLIO, communi utriusque Amico, ac Morhofii non Diſcipulo ſolum γνησίῳ, interiorisque admisſionis domeſtico, ſed & in Profesſione Kilonienſi Poetica Succeſſori, quem Vitæ Laborumque Præceptoris moliri Hiſtoriam, ipſemet paulo poſt (10.) ex Epiſtola ejus ad ſe A. 1692. exarata, ſignificavit, relinquatur. Cujus Meletematis ſui Editionem ut Vir Summe Reverendus, de Manibus jam ante Morhofianis venuſto Poemate Elegiaco, iis ſacro (quod Lipſiæ An. 1691. (11.) ſeorſim prodiit, deinde vero, ſub *Libri III. Polyhiſtoris Literarii* initium, Lubecæ Anno 1692., & in *Diſſertationum Academicarum atque Epiſtolicarum* Noſtri Appendice (12.), Hamburgi A. 1699. eſt recuſum), præclare meritus, maturet, ſerio eum obteſtor. Lenient interim ejus expectationem Schediasmata breviora, partim Biographica, partim Encomiaſtica, Viri Summi memoriæ a Tanti Nominis Cultoribus, intra Undecennium hoc, a morte ipſius elapſum, conſecrata. Hos inter agmen ducit ipſe Cl. Tenzelius, cujus Narratio de Morhofii Vita, & in Literas Meritis, compendiaria, ex Henr. Muhlii Epicedio modo laudato, & Epiſtola ad ſe Familiari, ſermone collecta Germanico, bimeſtri poſt obitum τῦ μακαρίτυ tempore vix elapſo, *in Dialogis Anni 1691. Menſtruis*, M. Septembri (13.), lucem aſpexit publicam. Anno ſequenti 1692., MATTHIAS HENRICUS BURCHARDUS, Slesvicenſis, Georgii Henrici, Antiſtitis Regii Segebergenſis, Viri eleganter docti, nobisque olim amiciſſimi, Filius haud degener, ſed morte immatura ante quinquennium extinctus, in Nundinarum, ſive (uti ipſe, ad Nomen Vernaculum Umbſchlag alludens, has appellat) *Vertumnalium* Kilonienſium Panegyri Anniverſaria, XIV. Kal. Febr. Oratiuncula Præceptorem defunctum Panegyrica celebravit haud ineleganti, iſtique, triennio poſt (A. 1695.), Lubecæ, & ſeorſim (14.) excuſæ, & Secundæ Trium priorum *Polyhiſtoris Literarii* Librorum Editioni adjectæ, *Laurus Cimbricæ Areſcentis, ad Buſta Morhofii ſparſa*, ſtatim præfixit. Noviſſime, A. 1699., in Voluminis *Diſſertationum* Noſtri *Academicarum atque Epiſtolicarum*, Junctim Hamburgi publicatarum, Appendice (15.), Vitæ Morhofii prodiit Hiſtoria, ab ipſomet MORHOFIO, continua narratione, ab Anno Natali 1639. ad 1671., ſive ætatis triceſimum ſecundum, perducta, ſed Editioni, uti credo, haud deſtinata. Adjecit iſti Amicus Autoris ἀνώνυμος (quem *Bibliothecæ Morhoſianæ forulos ac ſchedas fere omnes diligenter excusſiſſe*, Joh. Burch. Maji teſtatur *Præfatio*, Studioſum autem Juris fuiſſe Veteranum, &

(9.) *In Dialogis Menſtruis Germanicis, M. Jan. A. 1692., p. 63.* (10.) *M. Jul. A. 1692. p. 603. 604.* (11.) *in fol.* (12.) *p. 138.-143.* (13.) *p. 801.-808.* (14.) *in 4to.* (15.) *p. 1-48.*

Digitized by Google

τῦ Μακαρίτυ per annos complures domeſticum, ab aliis accepi) Continuationem ſuam, ad A. usque 1691. (qui Noſtro fuit Emortualis) laudabili pertextam diligentia, niſi quod Ordinem ſubinde magis concinnum, & delectum accuratiorem, deſideres. Subjunctus eſt utrique (16.) CASPAR. THURMANNI, Roſtochienſis, J. U. D. & Conſiliarii olim Saxo-Lauenburgici, Recenſus Scriptorum Morhofii, ac Judiciorum, quæ de Autore pariter atque iſtis Viri Docti tulerunt, honorificorum, laudabili ſane inſtituto, ſed parce nimis, quod Elogia attinet, ex ſolis ferme Actis Eruditorum Lipſienſibus, Dialogisque Tenzelianis, ac paucis aliorum Scriptis, deprompta, congeſtus, cuique, e Prolegomenis hiſce noſtris, haud exiguum forte accedere poterit Auctarium. Mentionem etiam aliquam meretur, quæ eidem *Diſſertationum Academicarum* inſerta eſt *Appendici* (17.), Sylloge locuples Carminum Adoptivorum, quibus Collegæ Roſtochienſes ac Kilonienſes, Amicique alii, vel de Titulis ac Dignitatibus Academicis Noſtro ſunt gratulati, vel in Nuptiis ejus, ac Filiorum Natalibus, Applauſum, in Uxoris autem funere *συμπάθειαν* ſuam, teſtati, vel Scriptis, ab illo editis, hederam ſuſpenderunt, vel obitum tandem ipſius, Orbi Literato luctuoſum, deplorarunt. Suggerit enim & iſta, quæ Hiſtoriam Vitæ Noſtri illuſtrant, cujus *σκιαγραφίαν* brevem, ex hac *Diſſertationum Appendice*, eodem, quo illa prodiit, Anno 1699., LIPSIENSES quoque *in Actis Eruditorum* (18.), Literatis exhibuerunt. Horum nos exemplo, in Vita eadem exponenda, ipſius potiſſimum Morhofii Biographiam, ejusque Continuationem ſequemur *ἀδιάσπαστον*, ac utriusque narrationes obſervationibus ſubinde noſtris augebimus atque illuſtrabimus.

V. Natus eſt MORHOFIUS Wismariæ, Urbe Ducatus Megapolitani vetuſta ac munitiſſima, Portuque inſuper egregio & Commerciis maritimis præſigni, Anno Æræ Chriſtianæ Vulgaris 1639. (non 1636, quem Celeb. Tenzelius (19) perperam ſubſtituit), diemque Sextum Februarii, Romanis olim nefaſtum atque inauſpicatum, ortu ſuo, & Patriæ, & Orbi Literato, fauſtiſſimum reddidit atque auſpicatiſſimum. Natalem hunc, cum Socrate, Alexandro Magno (cui idem Emortualis etiam fuiſſe traditur), Friderico Wilhelmo, Electore Brandeburgico, hujusque Primogenito, Carolo Æmilio, ſibi communem, Heroumque proinde, & Bellicorum, & Literariorum, fœtura jam olim illuſtrem, ac ab Athenienſibus præterea, Græcisque cœteris, ob victorias crebras a Perſis eodem reportatas, inter fortunatiſſimos relatum, Ipſemet, ductu Æliani (20.), quatuor celebravit Carminibus, ad Principes Brandeburgicos, paulo ante laudatos, Genethliacis. Quæ cum prolixiora ſint, quam ut huc poſſint a brevitatis Studioſo trans-

(16.) *p. 49-60.* (17.) *p. 61-343.* (18.) *M. Jul. p.* 291. 292. 293. (19.) *in Dial. Menſtr German., M. Sept. A.* 1691. *p.* 806. (20.) *L. 2. Var. Hiſt. c.* 25.

tranſſcribi, in *Operibus* Autoris ſui *Poeticis* (21.), ab Elegantiarum hujusmodi Amaſiis, evolvi merentur ac perlegi. Patrem habuit Joachimum Morhoſium, Notarium Publicum, Senatuique Urbano a Judicii Inferioris Secretis, tenuioris quidem ſortis Parentibus in Marchia procreatum Brandeburgica, ſed probitate pariter atque doctrina conſpicuum; Matrem vero Agnetem, Danielis Hintzii, Mercatoris honeſti, Filiam. Quæ in hujus, Noſtro in tenera fato præmaturo ereptæ infantia, locum ſucceſſit, Anna Tabberta, Friderici Petræi Vidua, Noverca licet eſſet, affectu tamen vere materno Privignum eſt proſecuta, & Bona ſua, Marito omnium Hærede nuncupato, ad ipſum pervenire voluit.

VI. A teneris Ungviculis, ductu Parentis (cujus ſe Cura, Conſilio & Informatione, ſolida variorum Studiorum jeciſſe fundamenta, Ipſe, in Vitæ propriæ Hiſtoria, grato agnoſcit animo), tum Pietatis Exercitiis, & Lectioni S. Codicis quotidianæ, tum Hiſtoriarum etiam, e Verſione *Chronici* Carionis Germanica, Cognitioni mature asſvevit, Muſica autem, in qua progreſſus deinceps fecit inſignes, ipſemet, etiam adhuc ἀναλφάβητος, ſummopere eſt delectatus. Primis Latinitatis rudimentis ab eodem imbutus eſt Parente ſuo, qui e Ludo eum, in quem miſſus erat, Literario, quod Caput Pueri, per Orbilium quendam, fuſte ita læſum eſſet, ut tubera inde orta, ac præ pudore diſſimulata, in febrim illum periculoſam conjicerent, domum revocavit, trienniocꝫ ipſe informavit integro. Iſto elapſo, Athenæi Wismarienſis Urbani (nec enim, vel Scholam Civitatis Roſtochienſis Trivialem Anno eum ætatis nono acceſiſſe, a Matth. Henr. Burchardo (22.), nec Lubecenſem deinceps frequentaſſe, a Lipſienſibus (23.), perſvaderi, cum ipſe neutrius, in Vitæ ſuæ Hiſtoria, mentionem injiciat, patior) commiſſus Præceptoribus, Rectoris ejus, Joh. Poltzii (Scholæ poſtea Lubecenſis Subrectoris ac tandem Conrectoris), auſpiciis, ita, & in ſoluta, & ligata Oratione, profecit, ut 14. natus annos ea utriusque daret ſpecimina, quæ ab ipſis Ludi Doctoribus extollebantur. Poltzium hunc non in Vitæ ſolum Hiſtoria, *unicum* ſe *ad Bonos Autores, & Selectiorem Latinitatem, Ductorem* habuiſſe, grata mente eſt profeſſus, ſed & jam ante, A. 1683., in Programmate, Studioſi cujusdam Kilonienſis dicato Exequiis (24.), ſequenti dignatus Elogio: *Erat Viro illi ſingularis, in bonis Autoribus enucleandis, Induſtria, Judicium de iis acerrimum, Græcarum & Latinarum Literarum accurata peritia. Nec præpoſtera, ut nunc plerumque fit, Juvenes via ducebat, ſed λεωφόρον Bonarum Literarum Viam ad Artes ſternebat.* Non autem ſatis habuit Noſter Lingvas, Hiſtoriam, Artesqve dicendi ac differendi, in prima hac ætate familiares ſibi reddidiſſe, ſed Mathemati-

(21.) *Libro ſecundo Charitum p. 52-56.* (22.) *in Or. Fun. p. 7.* (23.) *in Actis Erud., M. Jul. A. 1699., p. 291.* (24.) *V. Programmata, Orationum ſubjuncta Faſciculo, num. 56., p. 775.*

maticarum etiam, Arithmeticæ imprimis, Sphæricæ, Geometriæ & Geographiæ, ab Andrea Pauli, Wismarienſi, Scholæ Patriæ Subrectore (cujus *Thematorologiam N. T., Radicum & Derivationis Terminationum uſum exhibentem*, Lubecæque A. 1661. editam, Prælectiones ipſius *de Notitia Autorum* Academicæ MSStæ, *c. 11.* honorifice commendant), non minus feliciter hauſit principia.

VII. Ex Urbe Natali, ſedecim natus Annos, d. 7. Mart. A. 1655. Stettinum abiit, & in Pædagogium iſtic admiſſus Regium, in Philoſophia Joh. Micrælium, hujus Rectorem (cujus in ſe merita nec publice diſſimulavit (25.)), in Lingva Hebræa Joach. Fabricium, Superintendentem, in Jurisprudentia autem (cujus jam Tyrocinia, Parentis ductu, abſolverat) Joh. Sithmannum, ejus Profeſſorem, fideles habuit Hodegos. Nulli tamen Præceptorum Stettinenſium plus debuit, aut familiarius ſe applicuit, quam Henrico Schævio, Kilonia Holſato, Med. Doctori, Literarumque Humaniorum & Poëſeos Interpreti Publico, ac Gymnaſii tandem Thorunienſis (cui morte immatura A. 1661., æt. 37., eſt ereptus) Rectori, *Viro*, prout ipſe teſtatur, *ad omnes elegantias facto, Poetæque, Muſico, Mathematico, Mechanico, & Philoſopho Sectæ Carteſianæ* eximio, cujus Scriptis ſuis paſſim mentionem inſeruit perquam honorificam (26.) Hujus Doctoris, cui ipſe viciſſim in deliciis fuit, *χειραγωγίαν* fidelem ſecutus, univerſæ Matheſeos Curriculum abſolvit, Phyſicam doctrinam eſt ingreſſus, & in Poëticis diligenter ſe exercuit. Acres tamen illos primæ ætatis ad Poeſin impetus, Schævii exemplo in ſe excitatos, poſtea fræno indiguiſſe, Judiciique accuratioris lima fuiſſe emendandos, ipſe, in Vitæ ſuæ Hiſtoria, verbis hiſce ingenue fatetur: *Quoniam Vir ille* (Schævius) *Statium imitandum ſibi unice propoſuerat, Ingenio olim ſuo plus juſto indulgens, ſolam tum ſcribendi carminis vim ſequebar; a qua tandem me ipſum revocabam, judicio maturiore, & Poetarum antiquorum lectione, monitus. Nam, ut impetus ad Poeticam facultatem illius Viri exemplo magis, quam præceptis, excitati ſunt; ita poſtea felicior Carminis cultum ab Ingenio, Exercitatione & Lectione, ſuccrevit. Scribebam XVI. annorum Adoleſcens alicui Carmen de dignitate Conſulari Gratulatorium juſtæ magnitudinis, cujus dictio Statii, & aliorum arduorum Poetarum, floſculis tota erat concinnata. Mirifice id nonnullis placebat. Verum ipſe & conatus meos poſtea ridebam, & illos, qui tantopere Carmen illud celebraverant.*

VIII. Biennio (non autem, uti Tenzelio (27.) relatum eſt, qvadriennio) Stettini exacto, & Schævio ſuo (cui *Poculum boni Dæmonis*, ſive Carmen hujus Tituli Apobaterium elegans (28.) diſceſſurus obtulit), & cœteris valedixit

(25.) *in Comm. de Lingua & Poeſi German. Vernaculo, P. III., c. 2., p.* 482. (26.) V. *Miſcell. Poet. p. 73., Polyhiſt. Lit. Lib. 2. c. 6., p. 374-375., & L. 3., c. 10., p. 66. 67., Orat. VIII. p. 243., & Comm. de Lingua ac Poeſi German. P. III. p.* 620. (27.) *in Dialog Menſtr. M. Sept. A. 1691., p.* 806. (28.) V. illud in *Operibus* Noſtri *Poeticis, p.* 909-914.

ledixit Profeſſoribus, ac, annos natus XIIX., d. 29. Maji A. 1657., Roſtochium commigravit, Studioque Juridico ductu Henr. Rud. Redekeri, Jac. Seb. Laurembergii, Henricique imprimis Rahnii (quem Præſidem A. 1658. elegit ſuæ *de Jure Morborum* Diſputationis, proprio Marte conſcriptæ, nec vel leviſſimam ab illo paſſæ mutationem), incumbere feliciter perrexit. Non tamen iſti ſoli vacabat, ſed Polymathiæ etiam reliquæ, & Poeſi, ad quam naturæ vehementiori ferebatur inſtinctu, haud minimam temporis ſui partem invidendo admetiebatur ſucceſſu, nec exiguo cum famæ, Carminibus argutis atque venuſtis quamplurimis, Latinis ac vernaculis, in Amicorum gratiam, magnamque partem ſub Nominibus etiam illorum, publicatis, acquiſitæ incremento. Alacriter ſponte jam ſua, in Stadio hoc Poetico, ad palmam contendenti calcar exemplis atque hortatibus ſuis addebant Andr. Tſcherningius, Poeſeos Profeſſor, Ἐργοδιώκτης hujus Auditorum ſuorum Primicerii, nec multo poſt Succeſſoris, perpetuus, & Commilitonum, uti olim Scholaſticorum Stettinenſium, ita nunc Academicorum Roſtochienſium intimo, Joh. Rölingius, Lütkenburgo Holſatus. De quo ipſius Pylade, in *Cimbria* fuſius celebrando *Literata*, hic tantum notamus, eodem illum, quo Noſter Tſcherningio Roſtochii ſucceſſit, Anno 1660. Regiomonti Simoni Dachio, in Profeſſione itidem Poetica, eſſe ſubrogatum, eodemque cum ipſo die, ante diſceſſum, Roſtochii ſupremos Philoſophiæ Honores, applaudente, uti poſtea dicetur, communi utriusque Præceptore, Henr. Schævio, adeptum (29.).

IX. Profeſſionem Poeſeos in Academia Roſtochienſi, ante hac a Nathane Chytræo, Eilhardo Lubino, Joh. Kirchmanno, Pet. Laurembergio, Viris magni in Rep. Literaria nominis, &, quem paulo ante laudavimus, ipſe autem accuratius celebravit (30.), Andrea Tſcherningio, ornatam, A. 1660., cum Luſtrum ætatis quartum vix impleviſſet, raro præcocitatis Literariæ exemplo, Epicedii in Ciconiam Jocularis occaſione, obtinuit. Alebat iſtam, *Adriani* a ſe nomine donatam, domi ſuæ Laur. Bodockius, J. U. D. & Rhetor Academicus, qui, cum, d. 25. Oct. A. 1659., creatos a ſe novos Magiſtros, aliosque Hoſpites, ſolenni excepiſſet convivio, ab horum uno, ſub noctem, Avis innocua telo eſt transfoſſa. Noſter, fatum illius triſte miſeratus, accedentibus Amicorum monitis, Leſſu ei Heroico, adjectaque huic Inſcriptione pereleganti, parentavit, & utrumque iſtud Poemation joculare, eodem Anno editum, Bodockio inſcripſit. Quod cum Joſuæ Arndio, Guſtavi Adolphi, Ducis Megapolitani, Protecclesiaſtæ Aulico, Theologo peritia Literarum

Elegan-

(29.) V. Morhofii Carmen ad Rölingium, Regiomontum diſcedentem, Propemticum, *in Poematis Germanicis p.* 111-119., & *Comm. de Lingua ac Poeſi German., P. II., c. 9., p.* 432.

(30.) V. *Scazontes in Natalem Tſcherningii in Miſcell. Poet. p.* 47-50., Anagrammata bina, & Scazontes iſtorum Interpretes, in ejusdem Obitum, *in Funeribus p.* 12. 13., nec non Elogium Poematum illius Germanicorum inſigne, *in Comm. de Lingua & Poeſi Germanica, P. II., c. 9., p.* 428. 429.

Elegantiorum ſingulari conſpicuo, Poetæque haud vulgari, eſſet lectum, adeo placuit, ut Principi ſuo iſtud, ſimulque Autorem ejus, antehac ſibi ignotum, de nota meliore commendaret (31.) Permotus iſta Commendatione Princeps Eruditorum amantisſimus, Morhofium, poſthabita Palæſtra, cui Parens eum deſtinaverat, forenſi, disſvadentibus incaſſum Dav. Mevio, JCto patriæ percelebri, Martinoque Böckelio, Syndico Lubecenſi (Filii ſimul natu majoris, in Academias abituri, offerente Ephoriam), Profesſionem, quæ Tſcherningii obitu vacabat, Poeticam modeſte ambeuntem, Voti confeſtim A. 1660. fecit compotem. Quam Muſægetæ hujus Illuſtrisſimi, Panegyri in Natalem ipſius (d. 26. Febr.) Heroica, paulo ante in Acroaterio recitata Academico, prolixius a ſe celebrati, benignitatem Oda ille Euchariſtica, Sermone ſcripta Germanico (32.), deprædicavit. Munus deinde ſibi commiſſum, cum Magiſtri ante Titulum, una cum Rölingio ſuo, d. 26. Jul., Brabevta Aug. Varenio, Collega, reportaſſet, Oratione *de Genio & Spiritu Poetico* ſolenni d. 17. Oct. A. 1660. eſt auſpicatus, applaudentibus gemino huic honori, tum Academiæ Roſtochienſis Profeſſoribus plerisque, tum Amicis ac Fautoribus aliis (33.). Quos inter Henr. Schævius, ejus olim in Gymnaſio Stettinenſi Præceptor, in prolixo *Epiphonemate* ad ipſum & Rölingium, Auditores ſuos, & Magiſterii, & Spartæ Profeſſoriæ, Honoribus eodem tempore potitos, *Heroico*, Caſtorem & Pollucem Duumviros hoſce Doctiſſimos atque amiciſſimos ſalutavit (34.). Quoniam vero annuo, antequam publice doceret, ſpatio peregrinandi poteſtatem a Principe ſuo Noſter obtinuerat, exeunte eodem A. 1660. in Bataviam & Angliam abiit, Viros utriusque celebres ſalutavit, Caroli II., Britanniæ Regis, Inaugurationi interfuit, ſuumque applauſum Carmine illi teſtatus eſt Gratulatorio, & in Academia Oxonienſi, ut Bibliotheca hujus Illuſtri uteretur, aliquamdiu ſubſtitit. In reditu, Franequeræ Friſiorum, Supremos Juris Utriusque Honores Academicos, a Joh. Jac. Wiſſenbachio, Athenæi illius Anteceſſore Primario, ſibi collatos, habita d. 26. Sept. A. 1661. Diſputatione *de Jure ſilentii* Inaugurali, Laur. Banckii, Sueci, JCti Franequerani, & ſui ibidem Hoſpitis, Collegarumque & Amicorum Roſtochienſum, Elogiis compluribus ornata Metricis (35.), haud difficulter exambiit.

X. Roſtochium redux, quam nactus erat, Spartam egregie ornavit, non Prælectionibus ſolum in Claudiani *de Raptu Proſerpinæ Libros*, aliosque melioris notæ Poetas, Publicis, ſed privatis etiam Acroaſibus Juridicis, Oratoriis atque Poeticis, menſaque & hoſpitio, quod cœlebs eſſet, primum Henr. Rahnii,

(31.) V. Epiſtolas duas ad Bodockium & Arndium, Leſſui iſti A. 1667., in Editione ſecunda Kilonienſi, præfixas. (32) V. eam *in Poematis Germanicis*, *P. I. p.* 39-42. (33.) Carmina illorum Gratulatoria una cum Alb. Willebrandi, JCti Roſtoch., Programmate ad Orat. Auſpic. Invitatorio, leguntur in *Appendice Diſſertt. Acad. p.* 68. 77. (34) *ibid. p.* 69-72. (35.) V. illa *in Append. Diſſertt. Acad. p.* 78-83.

Digitized by Google

nii, JCti (cui, A. 1662. defuncto, Oratione parentavit, publica) eximii, & Caſparis deinde Marchii, Profeſſoris Medici, integro uſus eſt quadriennio. Hoc elapſo, cum fama Doctrinæ ejus multiplicis, cæterarumque Ingenii dotium, longe lateque ſparſa, in Cimbriam etiam noſtram penetraſſet, a Chriſtiano Alberto, Duce Holſatico, A. 1665., una cum tribus Collegis, Chriſt. Kortholto, Theologo, Caſp. Marchio, Medico, & Matthia Waſmuhtio, Philologo, in Academiam Kilonienſem recens a ſe conditam, eſt evocatus, &, poſt miſſionem a Principibus Megapolitanis ægre impetratam, Doctor in illa publicus Eloquentiæ ac Poeſeos conſtitutus. Inaugurationi Athenæi hujus Cimbrici, d. 5. Oct. A. 1665., non interfuit ſolum, ſed & Odis ſuis in laudem Ferdinandi III. ac Leopoldi, Imperatorum, Fridericique & Chriſtiani Alberti, Holſatiæ Principum, per Muſicos Ducales decantatis, & Oratione ſolenni, die ſequenti recitata, illuſtriorem eandem reddidit. Anno, qui hunc excepit, 1666., d. 22. Jan., quo Gradus Academici Quatuor, quas vocant, Facultatum Candidatis prima vice, ſumtu Principis, conferebantur, ipſe, Prodecanus Ordinis Philoſophici, in locum Mich. Watſoni, Decani, paulo ante defuncti, electus, habita *de Cauſis, ob quas multi ad minus ſolidam perveniant ſapientiam,* Oratione eximia, ſeptem Philoſophiæ creavit Magiſtros, Actorumque primæ iſtius Promotionis Academicæ Hiſtoriam, a ſe conſcriptam, una cum Strenis, ſub novi Anni initium, Principi, Patroniſq; & Profeſſoribus Academiæ, diſtributis, cœteriſque *Primitiis Parnaſſi Kilonienſis Poeticis,* juris fecit publici. Sex annos Vitæ Kilonienſis priores cœlebs, in convictu Caſp. Marchii, Profeſſoris Medicæ Artis Primarii, quem Roſtochii etiam Hoſpitem habuerat, exegit. Rectoris Academici Officium, d. 5. April. Anno 1669. prima ſibi vice demandatum, Oratione *de Intemperantia in ſtudiis* eleganti eſt auſpicatus, & Semeſtribus poſtea Annorum 1677. 1685. 1690. æſtivis denuo adminiſtravit; Philoſophici vero Ordinis Decanatu Anno jam 1667., & ſæpius deinde functus, laurea ejus ſuprema Juvenes ſubinde haud paucos exornavit.

XI. Anno 1670., media æſtate, ſub initium Feriarum Canicularium, iter denuo, Principis permiſſu, in Bataviam & Angliam, maximo ſuo fructu, ſuſcepit Literarium, & cum Viris illarum Doctiſſimis, partim ante duo jam luſtra ſalutatis, partim nunc demum viſis, amicitiam vel contraxit, vel renovavit. Ultrajecti Joh. Georgio Grævio familiariter innotuit, magni nominis Critico ac Philologo, Amſtelodami autem Theod. Kerckringio, Joh. Swammerdammio (Hiſtoriæ Inſectorum, quibus Muſæum ejus Inſtructiſſimum abundabat, Scrutatori induſtrio), Mart. Birrio, Matthiæ Slado, ac Juſto Schradero, Medicis atque Chymicis celeberrimis. Quibus addi etiam meretur, illiteratus licet, Nicol. Petterus, Oenopola, quem certo & æquali vocis ſuæ ſono Vaſa vitrea diverſa diſrumpentem coram ſpectavit, iſtudque Experimentum Societati dein Regiæ Anglicanæ præſens expoſuit, ac, Kilonium

reverſus, Diatriba Epiſtolica peculiari luculenter illuſtravit. Leidæ cum Joh. Frid. Gronovio eſt converſatus, Hagæ Comitum vero cum Nicol. Heinſio, Conſtant. Hugenio, Conſiliario Principis Arauſionenſis Intimo (cui, multiplicem ejus expertus favorem, *Horas* poſtea inſcripſit *Subſecivas Poeticas*) ac Franc. Junio, quo duce Iſaaci Voſſii, in Anglia abſentis, Bibliothecam ac Codices MSStos perluſtravit. In prædio Sam. Schaſſii, Hagæ vicino, Marquardum Gudium noſtratem ſalutavit, Schaſſii tunc Ephorum, poſtea vero Duci Holſatico, & tandem Regi Daniæ a Conſiliis, inſpectisque in Bibliotheca ejus locupletiſſima MSStis plurimis rarioribus, Operibusque Poſſeſſoris *ἀνεκδότοις* atq; affectis, arctiorem cum illo contraxit familiaritatem, in Cimbria deinceps ab utroque, ad fata usque ſuprema, continuatam. E Batavia in Angliam iterum transgreſſus, Londini diutius hæſit, conſuetudine potiſſimum Rob. Boylæi, Philoſophorum modernorum facile Principis, Iſaaci Voſſii, Polyhiſtoris eximii (cujus beneficio Bibliothecam ipſi videre licuit Regiam), & Henr. Oldenburgii, Societatis Illuſtris Anglicanæ (in cujus Conſeſſum, hoc Proxeneta, admisſus eſt Philoſophicum) Secretarii, delectatus. Cum ex Anglia in Bataviam maritimo remearet itinere, præſentiſſimum naufragii, prope Brielam, vix evaſit periculum, quod Rumori de ipſius in Undis æquoreis morte, Holſatiam tunc pervagato, & Epigraphis, quibus inter Amicos, huic credulos, Chriſtianus a Stöcken, Protecclesiaſtes Aulicus Eutinenſis, Germanico, Johannes autem Georgius Pellicerus, Collegii Canonicorum Lubecenſium Secretarius, Latino Idiomate, ſuperſtiti parentarunt, Feralibus (36.), præbuit occaſionem. In Batavia Veteres Amicos denuo ſalutavit, Pauli Würtzii, Archiſtrategi Ordinum Fœderatorum Eruditi, Huſæ Cimbrorum in lucem editi, prolixum expertus eſt favorem, & Amſtelodami tandem ingens, ope divina, Vitæ diſcrimen iterum ſuperavit. Cum enim in Bibliopolio Eltzeviriano Libris perluſtrandis eſſet intentus, magna Librorum atque Chartarum moles, quæ trochleis in ſuprema attrahebatur tabulata, in aream decidit, & tergum ei laterali motu concuſſit, ſi vertici incidiſſet, certiſſime enecatura.

XII. Cum, finita altera hac peregrinatione, Anno 1671. (ad quem Vitæ ſuæ Hiſtoriam ipſemet perduxit) Kilonium rediiſſet, Vitæ cœlibis pertæſus, Uxorem d. 23. Oct. duxit Margaretam, Caſpari a Degingk, Tremonia Weſtphali, Lubecenſis Reipublicæ Senatoris (quem ad Conſularem ejusdem evectum tandem eſſe dignitatem, Scriptor, qui vitam Noſtri, ab ipſo inchoatam, pertexuit, Anonymus (37.), & hunc ſecuti Lipſienſes (38.), falſo perhibent), Fili-

(36) Pelliceri Inſcriptionem in obitum Morhofii, falſo creditum, recuſam invenies in *Append. Diſſertt. Acad. p.* 91-94 (37) *in Append. Diſſertt. Acad. p.* 12. (38) *in Actis Erud., M. Jul. A.* 1699., *p.* 291. 292. 293.

Filiam (39). Cujus Virtutes cum Maritus ipſe, in Programmate, quo Exequias defunctæ, M. Jun. A. 1687., Rectoris Academici nomine, indixit, Funebri (in Programmatum, Orationibus Anno 1698. ſubjunctorum, Sylloge perperam omiſſo) (40.), & Collegæ Kilonienſes, in Epicediis, memoriæ ejus conſecratis (41.), debitis ornaverint laudibus, mentione illarum prolixiori, brevitatis ſtudio, ſuperſedemus. Quatuor ex illa ſuſcepit Filios, Caſparum nempe Danielem, Primogenitum (eodem, quo Avus paternus Wismariæ efferebatur, die octavo Aprilis A. 1675. in lucem Kilonii editum (42.)), Georgium Marquardum, Fridericum, & Ericum Georgium. Quos inter Secundus atque Quartus in ætate deceſſerunt tenera, Primus vero ac Tertius Patri fuerunt ſuperſtites, & Poſthuma ejus nonnulla Juris fecerunt publici.

XIII. Cœterum, ut, a rei Domeſticæ facie, ad munera, quibus Kilonii functus eſt, revertamur Academica, Profeſſioni geminæ, quam ab A. 1665. ornaverat, Oratorio-Poeticæ, poſt reditum ex Secundo Jtinere Literario, aliæ Dignitates, fama ejus ſubitis progreſſibus accreſcente, ſunt adjectæ. Anno enim 1673. Adamo Tribbechovio, Theologo inſigni ſibique amiciſſimo, in Aulam evocato Saxo-Gothanam, in Profeſſione ſucceſſit Hiſtorica. Sequenti autem 1674. Cura ſcribendorum publico Academiæ nomine Programmatum, & ſexennio poſt, A. 1680., Bibliothecæ, cui Sam. Rachelius, JCtus percelebris, hactenus præfuerat, Academicæ Ephoria, a Principe ipſi eſt commiſſa. Hiſtoriographi etiam Ducalis Officium eodem, quo Hiſtorias docere juſſus eſt, Anno 1673. ei fuiſſe deſtinatum, Joh. Adolphi Kielmanni, Aulæ Holſaticæ Præſidis, omniumque Miniſtrorum Ducalium ea tempeſtate Principis, quem Summum Noſter habuit Patronum atque Evergetam, Literæ, Sleſviga d. 13. Nov. Anno jam dicto, ad eum exaratæ, & inter Schedas defuncti repertæ, oſtendunt. Intervenit tamen aliquid, quod Conſilia iſta irrita redderet.

XIV. Quanta fide, qua item dexteritate & diligentia, ſingulis, quæ in novellis Cimbriæ Athenis commiſſa ipſi ſunt, inſigni cum famæ harum Incremento, & ſtudioſæ Juventis emolumento, functus ſit officiis, ſatis ſuperque, ne Collegarum & Auditorum allegem teſtimonia, Prælectiones, quibus, per quinque Luſtra, Cives Academicos, non in Oratoria ſolum, Poeſi & Hiſtoria, ſed reliqua etiam Polymathia Elegantiori univerſa, præclare admodum erudiit Publicæ pariter atque Privatæ, demonſtrant. Syllabum illarum, e Catalogis Operarum Academicarum Semeſtribus, Continuator Vitæ ejus Ano-

(39.) V. Epithalamia Erici Mauritii, Joſuæ Arndii, Pet. Muſæi, Chr. Kortholti, Pauli Sperlingii, Sam. Rachelii, Ad. Tribbechovii, Mich. Kirſtenii, & aliorum, in *Appendice Differt. Acad. p.* 94.-97. (40) Recuſum iſtud eſt in eadem *Append. p.* 113-119. (41) Leguntur hæc Epicedia in eadem *Appendice, p.* 119-126. (42) V. Carmina Genethliaco-Epicedia Ad. Tribbechovii & *P*auli Sperlingii in ejus Natalem, in *Appendice* ſæpius laudata, *p.* 107-112.

nymus operoſe congeſſit. Nos prolixo ſingularum Recenſu, cum pleraque infra in Ἀνεκδότων Noſtri indice denuo ſint memorandæ, ſtudio brevitatis h. l. ſuperſedemus. Addemus tamen, quæ de earum ſcopo atque inſtituto in illo ipſemet diſſeruit Programmate, quo, d. 2. Sept. A. 1683., Juventutem Studioſam ad audiendas Lectiones de Argumentis Selectioribus (Patavinitate ſcil. Liviana, Germanorum in literas Meritis, Juris Romani Hiſtoria, τῷ θείῳ in Diſciplinis, aliisque ſimilibus) Acroamaticas & Extraordinarias, ſemel hebdomadatim habendas, invitabat (43.): *Cum Eloquentiæ*, ait, *& Hiſtoriæ geminæ atque ſororiæ, ut ita dicam, Partes mihi ſint injunctæ, id ſemper operam dedi, ut earum diſciplinarum interiora pro virili excuterem, eaque Auditoribus meis inculcarem. Publicis enim privatisque Lectionibus, toto hoc, quo docui, tempore, Eloquentiæ, tam Soluta, quam Ligatæ, Partes ita explicui, ut, quæ aliis omiſſa, vel leviter tractata, mihi præ cæteris excolenda ſumerem. Nam vel Oratorem Civilem præceptis exemplisque lectiſſimis exhibui, vel totam Characterographiam, ſive de Stylo doctrinam, vel Pathologiam Oratoriam, vel de Arguta dictione, de Excerpendi ratione, de Argutis Thematibus ſacris eruendis, de Epiſtolis ſcribendis, Inventionibus Poeticis, de omni tam Latina quam Germanica Poeſi, ea propoſui, quæ publicam aliquando lucem, ſi ultima illis lima acceſſerit, non ſpernendo, ut puto, juventutis fructu, videbunt.* Interjectis deinde quibusdam, de Hiſtoricis ſuis Laboribus ita diſſerit: *In Hiſtoria, ex quo Eloquentiæ Profeſſioni illa juncta fuit, ea præ cæteris ſpectavi, quæ & Civilis uſus eſſent, & ab horum temporum Viris doctiſſimis nove obſervata, vel etiam prætermiſſa, aut mea induſtria, ut ſe interdum aliqua obtulerunt, notata. Hiſtoriam itaque vel univerſam propoſui, vel eam, quæ a Caroli Magni imperio ad noſtra ſe tempora extendit, vel Taciti quædam Commentationibus illuſtravi; unde nonnulla ſuo quoque tempore ad Editionem ſeligentur. Neque Literariam Hiſtoriam prætermiſimus, cujus bonam partem Lectionibus Publicis de re Bibliothecaria, privatis de Notitia Autorum, expedivimus. Et hunc campum, vaſtum ſane & diffuſum, intra tres annos proximos, operoſo ſane labore bis decurrimus. Naturalem quoque Hiſtoriam, ut hodie illa tot Obſervationum foecunda meſſe ditata eſt, tentavimus. Quæ omnia, ubi paulo diligentius tractata, & continuis acceſſionibus perculta fuerint, prælo, Deo ita volente, ſubjicientur; præſertim, cum non deſint, qui ad editionem eorum maturandam impellunt, Viri Doctiſſimi.*

XV. Prælectionibus ſubinde miſcebantur Diſputationes, nec non Orationes, tum publico Academiæ nomine, tum alias ob cauſas, habitæ. In quibus, uti & Recitationibus Ordinariis, etſi extemporanea dicendi facultate haud pollebat, eorum tamen, quæ præmeditatus erat, elegantia, ſoliditate, multiplicique eruditione, ac obſervationum, quas Lectionibus ſuis, e Libris præſtantioribus atque rarioribus, in Auditorium a Famulo deportatis, immiſcebat, egregiarum copia, iſtam Linguæ tarditatem abunde compenſavit.

Ta-

(43) Recuſum eſt Programma iſtud in Sylloge *Programmatum* reliquorum, *Orationibus* adjecta, *n. 93. p. 961-965.*, & in *Appendice Diſſertationum Academicarum, p. 28-31.*

Taceo Programmata, quæ nomine publico frequenter ſcripſit, & *Orationum* Faſciculus, in adjecta his Appendice, Junctim recuſa exhibet, non ob rerum minus pondera ac varietatem, quam Styli nitorem, commendanda. Taceo item ingentem illam Carminum varii generis, Latinorum pariter atque Vernaculorum, quæ, vel Ingenio obſequens proprio, vel Amicorum precibus adactus, quotidie propemodum pangebat, multitudinem. Quæ ſane, ſive Inventionis acumen & crebras ſpectes argutias, ſive Numerum facilem & Dictionis Poeticæ venuſtatem, ad Veterum præſtantiam proxime accedunt, modernis autem, & Germanorum, & Exterorum, palmam vel dubiam reddunt, vel extorquent. Laboribus his Academicis, quibus Athenæo Cimbrico famam paravit ingentem, imo Cherſoneſum hanc univerſam, Lumine ipſius Adoptivo inſigniter illuſtratam, æternum ſibi devinxit, haud contentus, totum etiam Orbem Literatum Scriptis tot exaſciatiſſimis atque eruditiſſimis, in omni ferme Literarum genere editis (ut de affectis atque ἀνεκδότοις, quorum ſumma ubivis fuit expectatio, ſileam), demeruit, & in ſui rapuit admirationem. Verum de iſtis uberius diſſerendi infra commodior ſe offeret occaſio.

XVI. Miretur forſan aliquis, quomodo tot laboribus Academico-Literariis exantlandis, tot Libris & Operibus, non niſi infinita congeſtis Lectione, elucubrandis, Homo unus, nec longævus admodum, nec firmæ valetudinis ſuffecerit. Mirarer & ipſe, niſi ſtupenda & incomparabilis Morhofii Diligentia ex familiari cum illo mihi innotuiſſet converſatione. *Totus ille*, uti Biographiæ, ab ipſo inchoatæ, Continuator vere affirmat, *in Literis erat & Libris, continuæque Lectioni ſic deditus, ut ne cibum quidem caperet, vel iter faceret, quin Librum ſimul legeret, vel evolutum penes ſe haberet.* Bibliotheca gaudebat locuplete, & Libellis præcipue ac Schediaſmatis minutioribus notæ melioris inſtructiſſima. His enim, quod cito diſtrahi ſoleant, & ſæpe nullo poſtea, ob raritatem, parari prætio poſſint, coemendis magis, nec ſane immerito, ſtudebat, quam Libris grandioribus, Vaſtisq; Voluminibus, quorum uſum vel Bibliothecæ Publicæ, Bibliopolarum Tabernæ, nunquam non hominibus Eruditis concedent. Bibliothecæ hujus (cui, ſelectum Librorum quod attinet, paucas pares fuiſſe, Wilh. Ern. Tenzelius (44.), fidem licet tantum alienam, & rumorem ſecutus publicum, vere perhibet) Catalogus, poſt obitum Poſſeſſoris concinnatus, in eam excrevit molem, ut Plagularum numerus Centenarium exederet. Ipſe ſuperſtes Autores, quorum aliqua poſſidebat, in Indicem, Cognomium ſerie obſervata, digeſſerat Alphabeticum, Materiarum vero, ſive Argumentorum, circa quæ Libri occupabantur ſinguli, nullum, præter Memoriam, habebat.

XVII. Hujus tenacitati confiſus, ſtudio etiam lecta excerpendi, magno

(44.) *in Dial. Menſtr. German. M. Jan. A. 1692., p. 63.*

Digitized by Google

gno utique temporis compendio, parcius vacavit, ſed iſtam ob cauſam, ceu ipſemet fatetur, *ἁμαρτήματα* ſubinde *μνημονικὰ* evitare haud potuit, in Scriptis, & Prælectionibus imprimis Academicis *ἀνεκδότοις*, paſſim obvia. Verba ipſius hac de re adjicio (45.): *Ego certe Excerptis congerendis non multum operæ me impendiſſe fateor, etſi aliorum diligentiam laudo, meæque in his negligentiæ ſuccenſeo magno tamen in lucro reputaturus, ſi aliorum mihi opera uti conceſſum fuerit. Nunc ego, memoria promiconda contentus, ſcribo multa, quæ fallat quidem nonnunquam, & res ſuas repetenti raro reſpondeat, plerumque tamen, cum argumenti occaſio ſollicitat, ultro offerat, & quaſi ex capſula depromat.* In Carmine etiam condendo, primas Meditationes & Inventiones, ſponte ſibi, in Enthuſiasmum abrepto Poeticum, a ſolo ingenii ſuggeſtas impetu, longe plerumque præſtantiores iis eſſe eſt expertus, quas Artis Poeticæ ſecutus præcepta, e Locis Fontibusque Inventionum, huic uſitatis, ſtudio conquirebat laborioſo. Quam ob cauſam Φροντίδας illas *προτέρας, τῶν δευτέρων*, ſecus ac in Græcorum traditur proverbio, *σοφωτέρας*, in chartam confeſtim ne ſibi perirent, tumultuaria ſcriptione antequam de Diſpoſitione & ornamentis cogitaret ulterioribus, conjicere aſſueverat (46.).

XVIII. Mores Morhofii quod attinet, Ideam illi Viri vere Boni exprimebant, & Symbolo, quod ſibi elegerat, familiari (PIETATE, CANDORE, PRUDENTIA) exacte reſpondebant. Animo enim in Deum erat religioſo, &, Hypocriſin omnem exoſus, Pietati vitæque probitati infucatæ ſerio ſtudebat. Candor, res licet hoc ævo pene intermortua, in Verbis pariter ac Factis illius omnibus, illuſtres adeo ſpargebat radios, ut Ætatis priſcæ, ſive Aureæ, non noſtrorum temporum, ferreis pejorum,

quorum ſceleri vix invenit ipſa
Nomen, & a nullo poſuit Natura metallo,

Hominem eſſe crederes. In ipſo certe, ſi in quoquam alio, Perſiani illi Viri boni Characteres ſpectabantur:

Compoſitum Jus Fasque Animi, Sanctique receſſus
Mentis, & incoctum generoſo Pectus Honeſto.

In Converſatione cum aliis modeſtus erat, comis, & ad officia Humanitatis paratiſſimus. Sermone quidem, præſertim, ſi ab ignotis ſalutaretur, utebatur parcius, Homo quippe natura nec *πολύλογος*, nec *περιαυτόλογος*, ſed, absque ulla tamen moroſitate, ad quæſtiones ſingulorum ea regerebat, quæ conſummatam ſolidamque & Eruditionem prodebant, & Prudentiam. Cum Amicis vero etiam jocari, & Salibus Argutiisque lepidis, quæ & ſcribenti, & ſermones cædenti, nunquam non in promptu erant, certare, quotiescunque res poſceret, aſſueverat.

XIX.

(45.) *e Lib. III. Polyhiſtor. Lit., cap. 1., p. 5.* (46.) *V. Partem III. Commentarii de Lingua & Poeſi Germanica, c. 15., p. 725. 726. 727.*

XIX. Tantæ Ingenii dotes, tot Virtutum Decora, uti omnibus Reip. Literariæ Civibus merito eum reddiderunt venerabilem, ita Optimates ejusdem, paris gloriæ vel jam compotes, vel cupidos, ad amorem ejus non potuerunt non provocare. Natæ hinc ipſi tot cum Viris, & Germaniæ, & Regionum Europæ exterarum, Summis, & ob doctrinam omnigenam inclytis, Amicitiæ, & cum pleriſque Literarum etiam Commercia. Batavos atque Anglos ſupra, in Secundi Itineris Literarii Hiſtoria (§. 11.), jam recenſui, ſed Gisbertum tamen Cuperum, Summæ in patria dignationis, nec minoris doctrinæ, Virum, ac Jac. Tollium, magni nominis Philologum ac Chymicum, illis, Thomam autem Williſium, Medicum atque Anatomicum Regiæ Londinenſis incomparabilem, & Eduardum Bernhardum, Polyhiſtora Academiæ Oxonienſis Inclytum, his jungendos, præterii. Ex Italis, ſuis Noſter Amicis annumeravit Ant. Magliabechium & Joh. Ciampinum; e Gallis Pet. Dan. Huetium, Ægid. Menagium & Pet. Petitum; e Danis Thomam Bartholinum, Vitum Beringium, Ol. Borrichium, Wilh. Wormium, Pet. Reſenium & Hildebrandum ab Horn, Kilonienſem, Regium ex Auditore quondam ſuo ad Moschos Legatum; in Suecia Ol. Rudbeckium, Ol. Verelium, Laur. Normannum, & Ornamentum Regni hujus Adoptivum inſigne, Joh. Schefferum; in Livonia Nicolaum & Henningum Wittenios; in Boruſſia Joh. Rölingium Noſtratem & Joh. Pet. Titium. E Germanis, quorum longe major eſt numerus, brevitatis ſtudio non niſi paucos, & τῶν ἄλλων ἐξόχως, allegabo, Vitum ſcil. Ludovicum Seckendorffium, Ezech. Spanhemium, Jobum Ludolfum, Gotfr. Guilh. Leibnitium, Frid. Rappoltum, Joh. Andr. Boſium, Frid. Bened. Carpzovium, Henr. Meibomium Juniorem, Ott. Menckenium, Joach. Fellerum, Caſp. Vogtium (Wismariæ, Patriæ utrique communis, Conſulem), & Heroinam Illuſtrem atque Eruditiſſimam, Henriettam Catharinam Gersdorfiam.

XX. Cherſoneſus hæc noſtra, uti Patronos ei dedit Principes ſuos Sereniſſimos, Magnatesque in horum Aulis præcipuos, Joh. ſcil. Adolphum Kielmannum, Parentem, ejusque; tres Filios, Joachimum Alefeldium & Mart. Böckelium in Gottorpienſi, & in Eutinenſi Chriſtianum Caſſium, ac haud paucos præterea alios ex Ordine Equeſtri Proceres, ita Amicos etiam, ex Eruditorum Coetu, conciliavit plurimos. Quos inter e Slesvicenſibus haud prætereundi Marqu. Gudius, cœterorum omnium facile Princeps, Joel Langellottus, Archiater Ducalis, Ad. Olearius, Bibliothecæ Præfectus, Joach. Rachelius, Scholæ Moderator, & Pet. Axenius, JCtus, cœteris jam defunctis ſuperſtes; ex Hamburgenſibus, Mich. Kirſtenius, Mart. Fogelius & Vinc. Placcius, Gymnaſii Profeſſores; e Lubecenſibus, Henr. Bangertus ac Abrah. Hinckelmannus, Athenæi publici Rectores, & Achilles Daniel Leopoldus, JCtus, e Tonningenſibus denique (cum alios, qui diverſis in locis vixerunt, fuſe jam enu-

Digitized by Google

enumerare non liceat), Jac. Holſtius, doctrinæ majoris, quam famæ, Poliater. E Collegis tandem Kilonienſibus, Muſæum, Chriſt. Korholtum, Paulum Sperlingium & Chriſtoph. Franckium, Theologos, Ericum Mauritium, Sam. Rachelium & Sam. Reyherum, JCtos, Caſp. Marchium, Joh. Dan. Majorem & Joh. Nicol. Pechlinum, Medicos, & e Philoſophis Ad. Tribbechovium, præ cœteris æſtimabat, Kortholtiꝗ imprimis, Franckii, Mauritii, Marchii Hoſpitis, Pechlini (Convictoris ſui per annos complures ac Domeſtici), Tribbechovii, atque Georg. Ern. Heldbergii, Logices Ethicesꝗ Profeſſoris (cui Uxoris Soror erat nupta), familiari ac frequentiori delectabatur Conſvetudine.

XXI. Tot Amicorum, imo Cimbriæ totius atque Orbis Literati, Votis ſi Fata annuiſſent, diuturniore haud dubie lucis uſura Noſter eſſet gaviſus. Sed eadem, quæ tantam illi Gloriam Literariam, tantumque in Orbe Erudito nomen, conciliaverat, nimia pene in ſtudiis aſſiduitas Corpuſculi ejus Vires paulatim proſtravit, & *καχεξία* iſtud lethali afflictum exanime tandem reddidit. Haud parum iſtam auxit Invaletudinem Luctus, quo obitum Conjugis, M. Jun. An. 1687. ſibi ereptæ, proſequebatur, immodicus. Ab eo enim tempore cum langvore conflictatus eſt pene aſſiduo, qui in morbum An. 1690. degeneravit periculoſum, & lecto aliquamdiu ipſum affixit. Hoc ægre ſuperato, Medici cujusdam intempeſtivo ac præcipiti conſilio obſecutus, ad Acidulas, quarum ope vires ſe priſtinas ſperabat recuperaturum, Pyrmontanas Iter An. 1691. ſuſcepit inauſpicatum, ſpretis Amicorum, & hos inter Joh. Dan. Majoris, Medici itidem Experientiſſimi, cum indignatione & lacrymis iſtud diſſvadentis, precibus contrariis. Verum, uti æger illas adibat, ita tantum non exanimis relinquebat, &, cum, in reditu, Hamburgi fores Andreæ Leſeri, Mercatoris Literati ſibique amici, pulſaret, his illum vocibus compellabat extremis: *Unde alii Vitam, ego Mortem hauſi. Ibo igitur Lubecam ad Socrum ocyus, ut domi ejus moriar. Valete o mei! Nunquam enim huc redire dabitur.* Lubecam delatus, paucis poſt diebus, triceſimo Julii A. C. 1691., æt. 53., Cachexia totius Corporis inſanabili, deceſſit. Exuviæ defuncti Monumento Socrus, Margaretæ Degingiæ, Sepulchrali, in Æde Lubecenſi Catharinæa, ante Chorum extructo, d. 5. Aug. funere illatæ ſunt ampliſſimo, quod, præter Aug. Pfeifferum, Eccleſiarum Lubecenſium Antiſtitem, & Enochum Svantenium, Scholæ Rectorem, aliosque in Civitate hac Amicos, plerique etiam Collegæ Kilonienſes ſuis decorarunt Epicediis (47.). Kilonii, in Profeſſione gemina Hiſtorico-Oratoria, Joh. Burchardus Majus, Pfortzenſis, eodem in Gymnaſio Marchionatus Badenſis Durlaceno antea functus munere, in Poetica autem Henr. Muhlius, Bremenſis, Auditor ipſius, Theologiam etiam ſimul, Linguasque Græcam & Orientales, docere paulo poſt juſſus, Succeſſor ei obtigit. XXII.

(47.) Leguntur illa in *Appendice Diſſertt. Acad. p. 127-137.*

Digitized by Google

XXII. Eccum habes, Lector Benevole, Hiſtoriam Vitæ atque Exceſſus DANIELIS GEORGII MORHOFII, Polyhiſtoris noſtrorum temporum plane eximii, compendioſam, quem uti Polymathiæ univerſæ, Sublimioris pariter atque Elegantioris, peritia inſigni excelluiſſe ſupra jam aſſeruimus, ita, haud temere, aut aſſentandi ſtudio, a nobis id eſſe factum brevi jam ſingularum utriusque partium, & Meritorum τῦ Μακαρίτυ in has plurimorum, Recenſu, oſtendemus. Theologiæ ſincerioris quam ſolida inſtructus fuerit ſcientia, vel ſolæ oſtendunt profundæ de rebus divinis Meditationes, in Carminibus ac Programmatis Sacris obviæ, non ſoli inhærentes Theoriæ, ſed Praxin etiam Chriſtianam, uti par eſt, ubique ſerio inculcantes. Inter Affecta ipſius, ſuo infra loco enumeranda, Commentaria & Schediasmata Argumenti Theologico-Philoſophici, Theologico-Hiſtorici ac Theologico-Politici, quæ molitus aliquando eſt, tibi ſe offerent complura. Sed conſilium de iſtis perficiendis maturiori ætate abjecit, tum quod ſacrum iſtud multorum aſſidue de Myſteriis litigandi Cacoethes, cujus vitio Theologia in Matæologiam non raro degenerat, averſaretur, tum ne πολυπραγμοσύνης, in meſſem alienam falcem immittentis, a Zelotis accuſaretur immodeſtioribus. Suos ergo in Doctrina Sacra profectus Vitæ ac Morum pietate exprimere, quam Scriptis ambitioſe oſtentare, maluit, Joh. Frid. Gronovium imitatus, Polyhiſtorem magni itidem nominis e Cimbria Batavicum, qui a Chriſtophoro Arnoldo, Theologo Noribergenſi, de Periocha Joſephi, quæ Jeſum Servatorem ſummis decorat laudibus, controverſa, rogatus ſententiam, ita An. 1651. illi reſpondit (48.): *De loco τῦ ἑλληνίζοντος Ἑβραίυ noli me in palæſtram iſtam vocare.* Τοῖς μαθῦσι γράμματα *res expeditiſſima eſt. Sophiſtis non poteſt perſuaderi, qui ſtatim ad impietatem Bonis Viris objiciendam, & Grammaticos eſſe Theologiæ (quam iſti in Sophiſticen converterunt) ignaros, decurrunt. Hoc Scaligero, Caſaubono, Salmaſio, accidit. Itaque conſtitui anſas iſtas calumniaturis non dare, & Vita potius ac ſententiis pietatem, ac ſi quid in ſacris profeci, oſtendere, quam quæſtiones, quas ſui fori eſſe putant, tangendo oſtentare.*

XXIII. Juris eum Conſultiſſimum fuiſſe nemo inficiabitur, qui illius potiſſimum ſtudio juvenem incubuiſſe, Praxi ejusdem in Palæſtra forenſi a Parente fuiſſe deſtinatum, Doctorisque Titulo mature ſatis reportato, Scholas, tam Roſtochii, quam Kilonii, Juridicas privatim ſubinde aperuiſſe, imo & de Morborum ac Silentii Jure Diatribas edidiſſe eruditas, integros autem, una cum Juris Romani Ἱστορουμένοις, promiſiſſe Commentarios, cognoverit. Medicinæ peritiam haud contemnendam, præter Schediaſma *de Morbis, eorumque Remediis*, Juridicum, modo laudatum, tot egregii, quibus Philoſophiam Naturalem, hujus Matrem, illuſtravit, Labores, Editi atque Inediti, Autori ſuo vindicant. Præ cæteris tamen ejus partibus, Chymiam, & imprimis qui-

 dem

(48.) in Epiſtola ad Arnoldum, quam in hujus *Teſtimonio Flaviano p.* 204. 205. invenies.

Digitized by Google

dem Arcaniorem illam χρυσοποιητικὴν, deperiit, cujus ſicut Junior, in *Epiſtola de transmutatione Metallorum*, egit Hyperaſpiſten, ita, accreſcente ætate, longe adhuc majori flagravit ſtudio, Operationibus etiam, ſi diutius vixiſſet, manum forſitan admoturus. Quod ab eo factum non eſſe, Joh. Ludov. Hannemannus, Collega, uti video, dolet (49.), cum *ſub tali fuerit naturæ conſtellatione, quæ felicem iſtis exitum promittat, ea præterea pietate, candore & amore in pauperes, qui beneficium hoc ipſi a Deo potuiſſent impetrare.* Verum iſtam Chymicorum Ἀστρομαντείαν, & vanas pollicitationes, parum moramur, nec diſſimulamus Nævum Morhofii, ex quo ſtudiis hiſce Hermeticis animum applicuit, in nimiam ac ſuperſtitioſam quandam prolapſi credulitatem, Chymicis pleriſque familiarem, cujus vitio Vir cætera κριτικώτατος Narrationes de his rebus falſas aut incertas pro veris, Scriptaque iſtius argumenti ſpuria, Veteribus ſuppoſita, pro genuinis, juſto audacius ſubinde venditavit. Qua de re infra, ubi de *Epiſtola de Transmutatione Metallorum*, *Libroque Primo Polyhiſtoris Literarii*, erit dicendum, plura forte monebuntur.

XXIV. Inter Diſciplinas Philoſophicas, Metaphyſicam & Logicam haud quidem neglexit, ſed difficilibus tamen, quibus Scholaſticorum culpa hodie ſcatent, Nugis, facete a ſe in Poemate de Ente Rationis Satyrico exploſis, immorari Ingenio ſuo merito putavit indignum. Naturalem contra Philoſophiam ſumma excoluit atque illuſtravit diligentia, Eclecticum ubique agens, *nullius in Magiſtri verba jurare addictum*, ſed Veteres Recentioribus jungentem, & ex illorum Ratiociniis, horumque Experimentis, ſedulo ex Hiſtoria Philoſophica Novantiqua collectis, ac judicioſe inter ſe collatis, vero propiora ſolerter ſeligentem. Quod Inſtitutum perpetuo ei arriſiſſe, præter *Stentorem ὑαλοκλάστην*, ſive ingenioſum de Vitro, certo vocis humanæ ſono diſrupto, Commentarium (peritiæ etiam ipſius Diſciplinarum Mathematicarum, Muſicæ imprimis & Acuſticæ, Teſtem omni exceptione majorem), quas *de Sole Igneo*, *Metallorum Transmutatione & Senſuum Paradoxis*, publicavit, Diatribæ oſtendunt, & *Hiſtoria* integra *Naturalis* Bipartita, luculentius confirmabit. Nec minus de Practica illum Philoſophia bene eſſe meritum, licet nihil propemodum hujus Argumenti a ſuperſtite, præter prima *Theologiæ Gentilis Politicæ* lineamenta, ſit editum, patebit, ſi, quæ *de Heroibus*, *Bono Viro*, *Fatoque Politico*, una cum *Polyhiſtore & Polypragmone Civili*, eſt pollicitus, aut in Tacitum jam olim commentatus, ultimam Autoris ſui manum ſunt experta, & in lucem proferri poterunt.

XXV. E Linguis, Hebræam eum Stettini jam familiarem ſibi reddidiſſe, ſupra eſt monitum. Græcæ (qua Carmina etiam ſubinde haud infeliciter exaravit) Cognitione paucis, Latinæ autem (cujus dictionis puræ atque Urbanæ genium quam accurate perſpexerit, vel ſolus *de Patavinitate Liviana* Commenta-

(49.) *in Ovo Hermetico-Paracelſico, ſive Tr. de Auro p. 283.*

Digitized by Google

mentarius teſtabitur) peritia interiori nemini coævorum fuit ſecundus. Quid quod primus ferme veras utriusque in Germanica Veteri veſtigavit Origines, in Scripto, cujus jacturam merito dolemus, *de Linguarum Græcæ ac Latinæ Novitate*, ſi diutius vixiſſet, detegendas. Specimen iſtius, uti & *Originum*, quas expectari a ſe itidem juſſit, *Germanicarum*, perquam luculentum exhibet Commentarius *de Lingva & Poeſi Germanorum* Germanicus, An. 1682. juris factus publici. E quo etiam, quantum Vernaculæ ſibi Teutonum Lingvæ ornandæ atque illuſtrandæ ſtudium impenderit, nec minus, quantam Belgicæ, Anglicæ (cujus notitia etiam Tyrones Academicos Kilonii aliquoties imbuit), Danicæ, Svedicæ, Gallicæ, Italicæ, & aliarum Europæarum Vulgarium, peritiam ſibi comparaverit, perſpicies. Quantus Rhetor fuerit, Opuſcula *de Arguta & Copioſa Dictione*, *ſcribendiique Epiſtolis*, Poſthuma, etſi limam nondum & manum experta ultimam, una cum aliis hujus generis etiamnum ἀνεκδότοις; Quantus autem Orator ac Poeta, *Orationum* & *Programmatum* Academicorum, nec non *Carminum* Latinorum atque Germanicorum, integra, quæ in luce publica verſantur, & applauſum Eruditorum omnium meruerunt unanimem, Syntagmata, ſuis jam §. 15. ornata laudibus, ſatis ſuperque evincunt.

XXVI. In Hiſtoria tandem, quam publice Kilonii docuit, & Re Antiquaria, verſatiſſimum Polyhiſtorem noſtrum fuiſſe, Schediaſmata, quæ de *Theologia Politica*, *Novo Anno*, *ejusque Ritibus*, ac *Principe Medico*, evulgavit, paucula quidem, ſed eximia, Lectoribus ſuis facile perſuadebunt, & ut *Hiſtoriæ Cimbricæ*, *Myſterii Septentrionis*, cæterorumque affectorum, jacturam eo vehementius doleant, eosdem incitabunt. Nullo tamen Noſter Ingenii Monumento Doctrinam ſuam multiplicem, inſignemque ſimul judicii accurationem, Orbi Literato magis approbavit, quam poſtremo omnium, *Polyhiſtore* ſcilicet triplici, *Literario*, *Philoſophico* & *Practico*. Quo non ſolum Hiſtoriam, cujus ſcientiſſimus erat, Literariam pene univerſam perſequi, ſed ſuas etiam de omni Literarum genere Obſervationes, ac Judicia de Scriptoribus Lingvarum, Scientiarum & Artium ſingularum, ἐξοχωτέροις, e Lectionibus 30. Annorum Academicis, cæterisque Laboribus, quos abſolvi a ſe non poſſe prævidebat, Affectis, exhibere, eſt aggreſſus. Quod Opus, Pandectarum titulo dignum Panſophicarum, etſi Partis tantum Primæ, ſive *Polyhiſtoris Literarii*, tres Libri priores, qui ſoli manum Autoris ſui ultimam, mortis immaturæ cæteris ſubtractam violentia, ſunt experti, hactenus prodierunt, adeo tamen Eruditis ferme omnibus, ceu Phidiæ quoddam Signum, placuit, ut reliquorum, e Schedis defuncti & Acroaſibus Academicis, tumultuariis licet, & minus perfectis atque accuratis, Editionem flagitare, per aliquot jam luſtra, non ceſſaverint. Quibus illorum Votis quatenus jam ſatisfiat, infra, in *Polyhiſtoris* hujus Hiſtoria, fuſius exponetur.

(C) 3 XXVII.

Digitized by Google

XXVII. Sed erunt forſan, qui hactenus a nobis de Eruditione Morhofii, in omni Literarum genere, multiplici & præclara, ad Titulum Veri Polyhiſtoris ei vindicandum, in medium allata, aliorum ævi noſtri Polyhiſtorum ac Hominum Eruditorum Suffragiis, Elogiisque eidem paſſim tributis, ut fidem eo facilius mereantur, deſiderent confirmari. Horum Votis, licet a CASP. THURMANNO, JCto erudito, & Morhofii ipſius laudes (50.) merito, in Sylloge Elogiorum τȣ̃ Μακαρίτȣ, §. 4. jam commendata, aliquatenus iis ſit ſatisfactum, morem lubentes geremus, præſertim cum juſto pauciora ſint, quæ ille congeſſit, & pleraque nobismet etiam obſervata. Nec tamen omnia promiſcue, ex Analectis noſtris, copiam Judiciorum iſtiusmodi Honorificorum ſuppeditantibus ingentem, huc transſcribemus, ſed potiora tantum, & a Scriptoribus ſingularum ferme Europæ cultioris gentium ἐξοχωτέροις, aut famam ſaltem aliquam doctrina haud vulgari jam aſſecutis, profecta, cæteros obſcuriores haud morati, brevitatis ſtudio, ſeligemus.

XXVIII. Agmen ducant ITALI, & hos inter, Jeſuitæ duo Romani, doctrina multiplici, Sacra atque Profana, nomen jamdudum celebre ubique terrarum conſecuti. Alter horum, ATHANASIUS KIRCHERUS, gente Germanus, in *Phonurgia Nova*, A. 1673. edita, *Virum Eruditum*, alter autem DANIEL BARTOLUS, Ferrarienſis, *in Libro de Sono & Tremoribus Harmonicis*, Sermone Italico Bononiæ A. 1681. excuſo (51.), *Autorem Doctum*, Morhofium noſtrum ſalutat. Loca utriusque integra §. 63., in *Epiſtola de Scypho Vitreo ſono Vocis humanæ diſrupto*, honorifice ab ipſis allegatæ, Hiſtoria, αὐτολέξει recitabuntur. Accedat his tertius BENEDICTUS BACCHINUS, Caſinenſis, ex Ducis Mutinenſis Hiſtoriographo Theologiæ in Acad. Bononienſi A. 1693. factus Profeſſor, qui, in Ephemeridibus ſuis Literariis Anni 1692. Parmenſibus, Italice exaratis (52.), Epiſtolæ Viri Illuſtris, Godfr. Gvilh. Leibnitii ad Ant. Magliabecchium Excerpta, & , in iſtis, hoc de Morhofio, ejusque *Polyhiſtore*, Judicium exhibet, ab Achille Daniele Leopoldo, JCto Lubecenſi eximio, mihi communicatum: *Havendo il Sig. Magliabechi, con ſue Lettere al ſolito dottiſſime, relevato alcuni ſbagli preſi dal Morhofio nel ſuo Poliſtore, il Sig. Leibnitio gli accorda proceduti dell' imperfetta notitia delle coſe, e delle* Lingue *ad' eſſo eſtrance, quantumque foſſe il* Morhofio huomo di gran lettione, di vaſta eruditione, Poeta egregio e Filoſofo buono, *e ſia deſiderabili il vedere aſcita la continuatione dell' opera ſodetta, un Tomo di cui manoſcritto ſi dice in iſtato da uſcit poſthumo alla luce.*

XXIX. Italos GALLI ſequantur. E quibus AUTOR *Continuationis Europæ modernæ* (Suite de l' Europe Vivent), quæ Genevæ A. 1671. prodiit, ANONYMUS, in Profeſſorum Academiæ Kilonienſis ἐξοχωτέρων Recenſu (53.), ſe-

(50.) *Lib. I. Polyhiſt. Lit., c. 18., p. 211.* (51.) *Tract. III., c. 8.* (52.) *pag. 67.*

Digitized by Google

(53.), ſequenti Noſtrum dignatus eſt Elogio: *G. D. Morhof, Profeſſeur en Philoſophie, outre ſa profonde Erudition, eſt admirable dans la Poeſie, & pour le beau fair de il, & pour la netteté de l' expreſion.* ÆGID. MENAGIUS, Vatum Galliæ modernorum Celeberrimus, Poemata Morhofiana tanta proſecutus eſt admiratione, ut Poetarum eum Germaniæ Principem (*Le Premier* Poete *de l' Allemagne*), in *Anti-Bailleto* ſuo (54.), appellare non dubitaverit. Nec minus honorificum eſt HENR. BASNAGII, JCti πολυμαθεστάτου, ob religionem patria extorris, in Diario Gallico Anni 1688. Literario (*l' Hiſtoire des Ouvrages des Sçavans*), de Scriptis Noſtri omnibus Judicium (55.), quæ ſuo ille Idiomate vocat *Ouvrages remplis d' une Literature, ſi agreable, & ſi curieuſe.*

XXX. Inter BATAVOS, JANUS BROUKHUSIUS, Vates & Elegiarum præſertim Artifex cultiſſimus, cum Anno ſuperiori (1701.) Sebaſt. Kortholto, Viro Clariſſimo, de Profeſſione Academiæ Kilonienſis gratularetur Poetica, a Morhofio antehac ornata, ſequenti Prædeceſſorem hunc ipſius celebravit Diſticho:

Scilicet his Ingens quondam Morhofius orſis
Ingenii cœpit promere ditis opes.

THOMAS CREENIUS, Philologus, quem Germania Belgio largita eſt Fœderato, plurimæ lectionis Doctiſſimus, in *Animadverſionibus* ſuis, quarum lectione haud parum delector, P*hilologicis ac Hiſtoricis*, *Virum* eundem ſalutat (56.), *Eruditiſſimum, harumque rerum* (ad Hiſtoriam ſpectantium Literariam) *apprime prudentem*, ac (57.), Po*lyhiſtorem Celeberrimum*, PETRUS vero RABUS, cui Batavi Ephemeridas debent Literarias, patrio ſcripras Idiomate (58.), Eenen Hoofdmann van't gilde der Boeckwijzen.

XXXI. Nec minus Dotes Ingenii Morhofiani eximias, & Venæ imprimis Poeticæ præſtantiam, Noſter admiratus eſt Septentrio. Teſtem e DANIS allego Cenſorem Poetarum, quos inter ipſe eminuit, dexterrimum, OLAUM BORRICHIUM, ita (59.), de Noſtri Latinis judicantem Poematis: *D. G. Morhofii* Poemata *ipſa Gratiæ finxiſſe videntur, ita, in omni Carminum genere, in omni argumento, lecta ei dictio eſt, ſubtile judicium, inaffectata jucunditas, clauſulæ argutiſſimæ. Quam fœcundam & verſatilem venam declaravit in* Pontici *& Accæ nuptiis? Sed &, ſi Avtoſchediaſmata conſulantur, ſi Miſcellanea* Poetica, *Veneres, Funera, Epigrammata, ubique cura, nitor, lepos & beata ubertas occurrunt.* Germanica JOH. OLAVIUS, Parochus in Jutia Randruſienſis, Poeta & ipſe venuſtisſimus, in Elegia de Poetis ſingularum gentium Vernaculis potioribus, quam Petri Syvii *Grammaticæ* A.1685. præmiſit *Danicæ*, verſu hoc commendavit Pentametro:

Morhofii purgat Muſa beata Sliam.

OTTO-

(53.) *p.* 498. (54.) *Tom. II., p.* 71. (55.) *M. Jun. A.* 1688., *p.* 158. (56.) *P. I., c.* 1., *p.* 9. (57.) *P. II., c.* 1., *p.* 18. (58.) *in Bibliotheca Europaa* (dem Boeckzaal van Europa), Batavice edita, *M. Sept. & Oct. A.* 1699., *p.* 252. (59.) *Diſſ. IV. de Poetis Latinis*, §. 162., *p.* 133.

Digitized by Google

OTTONI SPERLINGIO Juniori, ICto multiplici doctrina conſpicuo, & Auguſtiſſimi Danorum Regis Conſiliario, in Opere, (quod beneficio Autoris penes me habui) de *Feminis doctis* ἀνεκδότῳ, ſed luce publica digniſſimo (60.), *Princeps fere* audit *Seculi noſtri Poeta*, FRID. ROSTGARDO autem, Archivi Regii Ephoro (61.), *Celeberrimus Academiæ Kilonienſis Polyhiſtor*,

XXXII. E SVECIS, LAUR. NORMANNUS, Theologus Academiæ Upſalienſis πολυμαθέστατος, in Epiſt. ad Sam. Reyherum de Noſtri Obitu falſo credito, M. Apr. A. 1683. ſcripta (62.), Virum eum ſalutát, cujus *Famæ celebritas, pulcherrimis elegantiſſimi Ingenii monumentis, maxime Poeticis, dudum parta, quo in poſterum aſſurgeret, vix habebat, & qui ſolida certaque nominis immortalitate vivus valensque fruebatur*; in Carmine autem, quo *Hebraiſmum* Matthiæ Waſmuthi *Reſtitutum* celebravit, Panegyrico, Holmiæ A. 1673. edito, *Muſam* ejusdem *Phœbeæ* judicat eſſe *proximam*. Collegæ Normanni, JOH. BILBERGIO, Mathematico inſigni (63.), *Vir* itidem audit *Celeberrimus*, & *verum Seculi ornamentum*.

XXXIII. BORUSSORUM de Morhofio Judicium exponant MART. KEMPIUS, Bibliothecæ olim Academicæ Regiomontanæ Præfectus (64.), *Elegantiſſimum Oratorem & Poetam*, SAMUEL SCHELGVIGIUS, Profeſſor Gymnaſii Gedanenſis Theologus (65.), *Virum ſummum, & jam pridem Orbis Eruditi admirationem meritum*, ac CHRISTOPH. BEHRIUS, ejusdem Gymnaſii Rhetor (66.), *Virum Incomparabilem*, eum appellantes. LIVONORUM autem HENNINGUS WITTENIUS, Athenæi patrii Rigenſis Profeſſor, ſcriptis compluribus de Hiſtoria Literaria Recentiori non male meritus, a quo in *Decadis III. Memoriæ Philoſophorum Renovatæ*, ipſius An. 1677. inſcriptæ Nomini, Frontiſpicio, *ICtus exactiſſimus, Vir Virtute, prudentia, pietate, Myſteriorum Naturæ maximorum penitiori ſcientia, perquam inclytus, Seculi Ornamentum, Poetarum Princeps, Suaviſſimum omnis Eruditionis Delicium, Amoeniorumque Literarum Aſſertor ac Vindex ſtrenuus*, alibi autem (67.) *Polyhiſtor Ingenioſiſſimus*, vocatur.

XXXIV. GERMANIAM Noſter Matrem agnovit, &, Scriptis ſuis ac Laboribus omnis generis Literariis, a Contemptu Exterorum ſuperciliofo, cum paucis aliis, vindicavit, magis etiam vindicaturus, ſi, quam toties promiſit, *de Meritis Germanorum in Literas* Commentationem perficere, lucique ſiſtere publicæ, per fata ipſi licuiſſet. Quis ergo miretur, longe eum plures quam alibi & propemodum innumeros, ſuorum hic in Literas Meritorum

rum

(60.) *num.* 195. (61.) *in Praef. Deliciarum Poetarum Danicorum.* (62.) Ejus Fragmentum Continuator Vitæ Morhofii huic, *in Append. Diſſertt. Acad. p.* 44. 45., inſeruit (63) *in Aphoriſmis Miſcellaneis*, Upſaliæ A. 1688. editis (quos Thurmannus *in Elog. Morh. p.* 52. allegat), *p.* 4. (64.) *in Tr. de Oſculis p.* 913. (65.) *in Programmate Joh. Pet. Titii, Eloqv. Profeſſoris, A.* 1689. *conſecrato Exequiis.* (66.) *in Programmate Profeſſionis ſuæ Auſpicali, A.* 1688. *publicato.* (67.) *in Præfat. Tomi I. Diarii Biograph. Sec. XVII.*

rum Præcones, Dotiumque Ingenii Admiratores, inveniſſe? Nos, inſtituti memores, potiores ſeligemus, primumque hos inter locum tribuemus ACTORUM ORBIS ERUDITI, quæ Lipſiæ, per quatuor jam Luſtra, quotannis prodiere, COLLECTORIBUS celeberrimis. Ab his, *M. Sept. A. 1682.* (68.) Vir vocatur *Doctiſſimus, Germanicorum, Latinorum Græcorumque Carminum venuſtate nulli* Poetarum *ſecundus*, M. Majo autem A. 1683. (69.) in *Stentoris* Ὑαλοκλάστου Recenſu, verbis extollitur ſequentibus: *Inter ævi hujus Panepiſtemonas referendus vel maxime venit D. G. Morhofius, Profeſſor Academiæ Kilonienſis, celeberrime jamdudum florens. Neque enim intra Themidis, cujus ſumma Axiomata jamdudum obtinuit, ſeſe continere poteſt cancellos, quin libero & excelſo animo per latiſſimos ſcientiarum lingvarumque omnium campos fertur, Poeſeos quippe & Eloquentiæ, quas publice profitetur, Antiquitatis item omnis, atque uti* Philoſophiæ *univerſæ, ita Naturæ imprimis Arcanorum, & olim & recens inventorum, conſultiſſimus.* Quibus, ſub finem Recenſus iſtius, hæc adduntur: *Sed Autorem inſpicere ipſum pretium erit operæ. Is enim, uti Cornu Copiæ quoddam eſt Eruditionum non trivialium, ita legentes quoque ſic delectabit, ut ardentiſſimum in ipſis reliquorum Ingenii fœtuum, quos affectos perfectosque domi fovet, deſiderium accendat.* M. Aug. A. 1686. (70.), *Præfulgidum* ab iisdem *Academiæ Chriſtian Albertinæ Lumen* eſt appellatus, &, biennio poſt, M. Oct. A. 1688. (71.), in Summorum Capitum P*artis* P*olyhiſtoris Literarii prioris* Enarratione, hoc mactatus Elogio: *Hanc Eruditionis partem, quæ omnes omnium Scientiarum ac Artium Scriptores ſcrutatur & explorat, commonſtrare ſatagit doctiſſimus & in omni literarum ac diſciplinarum genere probe verſatus Autor; qui, cum nihil ferme ignoret, infinitos Libros legerit, & res omnes mente complexus de iisdem eleganter & ornate ſcribere valeat, uni quaſi Syſtemati univerſæ Eruditionis Apparatum includere, &, ſub* Polyhiſtoris *Elogio, omnem ſcientiarum complexum, aut* Polymathiam*, exhibere, inſtituit. - - Quam provinciam quin Vir omnigena eruditione inſtructus inſigniter exornaturus, & vaſtum licet argumentum, pro doctrina, qua ingenti valet, digne executurus ſit, dubitare nos non ſinunt, quos jam dedit, priores duo Libri.*

XXXV. A. 1691., M. Sept. (72.), Mors ejus Literatis hiſce verbis eſt annunciata: *Diſſimulare non poſſumus Celeberrimi, & ſæpius nobis in his Actis ex merito laudati* Polyhiſtoris*, lugendum univerſo Orbi Literato obitum, quippe qui Lubecæ, d. 30. M. Julii proximi, ex diuturno langvore & Cachexia, A. æt. 55., expiravit.* A. 1697., M. Jun. (73.) ſequens de Poematis ipſius, ac Autore ſimul illorum, Judicium legitur honorificum: *Inter cæteras feliciſſimi Ingenii Morhofiani dotes, quibus Vir Doctiſſimus rem Literariam ornavit, &, præclaris variisque editis Ingenii induſtriæq; Monumentis, æternam nominis famam ſibi acquiſivit, non poſtrema fuit Carminis pangendi, & ſcientia, & facultas. Rei quidem* Poeticæ *quæ fuerit in eo ſcientia, quamque recondita divinæ hujus Artis cognitio, ex eruditiſſimo ejus de Germanorum Lingva*

(68.) p. 271. (69.) p. 194. 197. (70.) p. 418. (71.) p. 564. 565. (72.) p. 448. (73.) p. 261.

Digitized by Google

& Poeſi diſcimus Commentario. Quæ vero polluerit carminis etiam ſcribendi facultate, & quam dextrum in hac ſenſerit Apollinem, argumento eſſe poterant, cum Germanica Carmina, memorato Libro ſubnexa, tum Latina cumprimis longe plurima diverſis temporibus ab eo compoſita atque edita Poemata*, nunc ab Hæredibus optimo conſilio in unum Corpus collecta.* A. 1698., M. Jul. (74.), *Orationum* ejus, junctim editarum, Recenſus ita inchoatur: *Qui dicendi artes, legesque Carminis, magna, dum viveret, laude profeſſus eſt, D. G. Morhofius, æternum Kilonienſis Academiæ Ornamentum, idem & Oratoris, & Poetæ, nomen decusque raro exemplo egregie ſuſtinuit; quod nec Ciceroni, nec Virgilio, contigiſſe ſcimus &c.* Anno tandem 1699., M. Jul. (75.), ubi Voluminis *Diſſertationum* ſiſtitur σκιαγραφία, Elogium hoc plauſibile, cum Autore illis commune, obſervabis: *Qui toti Erudito Orbi invidendis Ingenii Monumentis dudum innotuit, Vir Celeberrimus, D. G. Morhofius, Diſſertationibus quoque Academicis, exquitiſſimis iis, & admodum ſolerter elaboratis, famam haud mediocrem aſſecutus eſt.*

XXXVI. Lipſienſibus ſubjungimus Scriptores reliquos Literariarum, quæ Germanico in Germania prodierunt Idiomate, Ephemeridum ἐξοχωτέρως. Hos inter, CHRISTIANUS THOMASIUS, JCtus novellæ Academiæ Saxo-Halenſis Celeberrimus, cujus παῤῥησία in Cenſuris Literariis ἀπροσωπόληπτος, & adulari neſcia, nemini non innotuit, Morhoſium, in *Cogitatis*, quibus Libros varios recenſuit, *Menſtruis Jocoſeriis* (76.) *Virum* ſalutavit *Doctum, multæque lectionis* (Einen gelahrten und vielbeleſenen Mann)/ imo *admirandam* agnovit (77.) ejus eſſe *Eruditionem*, & ſingulis Germaniæ Academiis Morhoſium aliquem exoptavit, a quo ſolidioris doctrinæ, veræque πολυμαθείας, Studia in iis reſuſcitentur. WILHELMI ERNESTI TENZELII, Ducum Saxonicorum Hiſtoriographi, Scriptoris πολλῶν ἄλλων, ob variam atque reconditam Eruditionem, ἀνταξίυ (cui alibi etiam (78.) Noſter *Lumen* audit *Academiæ Kilonienſis Clariſſimum*), *Dialogi Menſtrui de Libris Recentioribus Vernaculi* plurimis, & admodum luculentis, Polyhiſtorem hunc Cimbricum paſſim ornant Elogiis. Recenſu P*olyhiſtoris* ejus *Literarii* illos A. 1689. eſt exorſus, Noſtrumque, ad ſcribendum Syſtema Hiſtoriæ Literariæ, præ aliis omnibus eſſe idoneum, dotibusque neceſſariis univerſis, Ingenio ſc., Judicio & Doctrina, inſtructiſſimum, ad Orbis Literati totius conſenſum provocans, judicavit (79.), ſub finem vero Anni ejusdem (80.) *Virum* ſalutavit P*ræſtantem, quem non Germani ſolum, ſed & Galli, Angli & Batavi, certatim venerantur.* A. 1690., M. Dec. (81.), unum eum ſibi inſtar omnium Academiæ Kilonienſis Profeſſorum eſſe eſt profeſſus, & A. ſequ. 1691., M. Apr. (82.), peculiarem ipſi optavit addici Bibliopolam, cura ſumptuque ſuo ſola illius Scripta ἀνέκδοτα atque Affecta luci expo-

(74.) *p.* 329. (75.) *p.* 289. (76.) *M. Nov. A.* 1689., *p.* 968. (77.) *M. Aug. A.* 1688., *p.* 275. 288. (78.) in *Præfat. Judiciorum de Symbolo Athanaſiano*, A. 1687. editorum. (79.) *M. Jan. A.* 1689. *p.* 10. (80.) *M. Dec.*, *p.* 1277. (81.) *p.* 1139. (82.) *p.* 307.

Digitized by Google

expoſiturum publicæ. M. Sept. ejusdem Anni 1691. prolixus admodum eſt in obitu ejus deplorando, & Dotibus Meritisque defuncti in Acad. Cimbricam, totamque Remp. Literariam, fuſe, Epicedii Muhliani ductu, celebratis, Voto Editionis Poſthumorum ejusdem ſerio Digreſſioni huic finem imponit (83.) Menſe Februario Anni 1692. (84.), Virtutes illius deprædicat Homileticas, ipſumque, Virum licet extra controverſiam πολυμαθέςατον, nihilo tamen minus, Gerh. Joh. Voſſii & Herm. Conringii prementem veſtigia, ab omni faſtu atque arrogantia fuiſſe alieniſſimum, &, in converſatione, cum Doctisſimis pariter ac ſemidoctis, affabilem & humanum, obſervat. Plura eorundem Dialogorum loca coacervare ſuperſedeo. Clar. ECCARDUS tandem (id enim Scriptoris hujus ἀνωνύμυ Doctisſimi verum eſſe Cognomen perhibent), Menſtrua Librorum Recentiorum Excerpta, Hannoverana, Illuſtris Leibnitii, ante biennium, concinnare aggreſſus auſpiciis, quanti Morhofiana omnia faciat, ſatis ſuperque oſtendit, dum Voto ſuo Editionis Reliquiarum Polyhiſtoris ſequentia ſubjunxit, Latine a nobis translata (85.): *Quæcunque e Calamo Doctiſſimi profluxere Morhofii, imperfecta licet ſint, non poſſunt tamen non erudita eſſe atque utilia.*

XXXVII. E Ducatu Brunsvicenſi Teſtes πολυμαθείας Morhofianæ, præter Muſagetam (quem modo laudabamus, cujusque de Noſtro Judicium §. 28. jam eſt exhibitum) illius, ac Germaniæ reliquæ, Incomparabilem, GOTHOFREDUM GUILH. LEIBNITIUM, allegamus Polyhiſtoras duos Academiæ Juliæ Inclytos, JOH. ANDR. SCHMIDIUM, Theologum, & HENRICUM MEIBOMIUM, Medicum, utrumque magni merito ſuo nominis. Quorum prior *Splendidiſſimum Orbis Literarii Sidus* (86.), *& Magnum Polyhiſtorem* (87.), poſterior autem *Eruditi Orbis & Amicitiæ ſuæ Decus* (88.), *Poetamque inſignem, & varia Eruditione conſpicuum* (89.), τὸν Μακαρίτην appellare non dubitavit.

XXXVIII. Quanta in Ducatu Megapolitano, & Academia Roſtochienſi, quibus prima Famæ ſuæ Noſter auſpicia debuit atque incrementa, de illius, admodum adhuc Juvenis, Ingenio ac Doctrina fuerit Expectatio, præter ANDR. TSCHERNINGII, Anteceſſoris, Choliambos *Diſputationi de Jure Morborum*, A. æt. 19. publicatæ, adjectos (90.), Programma docet LAUR. BODOCKII, Rhetoris Academici, quo publicam Poematis in Guſtavi Adolphi, Principis ſui, Natalem ab eo conditi, recitationem A. 1660. indixit (91.). In iſto enim *Juvenis* appellatur *indolis inſignis, egregiæ eruditionis, magnæ ſpei, atque exaggeratæ virtutis & doctrinæ, gloriam Virorum, qui Monumen-*

(83.) *p.* 801-808. (84.) *p.* 233. (85.) im monathlichen Auszuge aus allerhand Büchern/ *M. Majo A.* 1701., *p.* 60. (86.) *in Diſſ. de Muris Hierichuntis collapſis p.* 23. (87.) *in Diſſ de Pſeudo-Novo Teſtamento p.* 6. (88.) *in Præfat. Additamentorum ad V. H. Vogleri Introduct. in Notit. Bon. Scriptorum, p.* 122. (89.) *in iisdem Addit. p.* 186. (90.) V. eos in *Append. Diſſert. Acad.* Morhofii *p.* 62. 63. (91.) *ibid. p.* 63. 64. 65.

ta Ingenii & Doctrinæ per Orbem Literatum diſſeminarunt, *Deo Auſpice*, *æquaturus.* Quanto Vena ejus Poetica ibidem fuerit in pretio, AUG. VARENII, Theologi Roſtochienſis, oſtendit Judicium juſto benignius (92.), quod, *Maronem* a Morhofio *ingenio cantuque ſuperari*, audacter contendit. Oſtendunt JOSUÆ ARNDII, Aulæ Güſtrovienſis Protecclesiaſtæ, Elegi, tum illi, quibus de Magiſtri titulo AN. 1660. ei eſt gratulatus, Diſticho (93.) Noſtrum compellantes ſequenti:

Nam, poſt quæſitas HeinsI Grotiique Camœnas,
Dignior ingenio non erat Urna tuo;

tum Nuptiales, in quibus hoc celebratur Tetraſticho (94.):

Ille ſolet Tiberis quiddam teſtudine majus,
Et canere ad Grajos Carmina docta ſonos.
Ille movet, quicquid Germania poſſidet artis,
Et palmam Batavis reddidit ambiguam.

Nec minoris eum a modernis Roſeti Varniaci Profeſſoribus fieri, vel ſolus teſtimonio ſuo evincet JOH. FECHTIUS, Theologus illius Primarius, a quo, in *Præfatione Hiſtoriæ Univerſalis* Joh. Henr. Boecleri (95.), *Polyhiſtor* ſalutatur *Admirabilis*.

XXXIX. In Superiori Saxonia, e Scholæ Leucoreæ Profeſſoribus, GEORG. CASP. KIRCHMAIERUS, Rhetor Seniorque Academicus, *Virum* eum appellavit *ingenii admirandi, ad Phyſin & Poëſin maxime ornandam peridoneum* (96.), *Virum ad ingenioſa & recondita ſcrutanda natum, cujusque nihil inacceſſum eſt ingenio* (97.), ac *Vatem, cui principem locum* Pater *Phœbus inter Seculi noſtri dedit* Poetas (98.) E Novellæ Academiæ Saxo Halenſis Luminibus, plures Morhofianorum in Literas Meritorum allegari merentur Admiratores, VITUS LUDOV. SECKENDORFIUS ſcilicet, primus ejus Cancellarius, & Decus Nobilitatis Eruditæ Æternum, cui (99.) Noſter *Vir* audit *merito ſuo longe ſibi chariſſimus & æſtimatiſſimus, in quo habet Germania, quo Genti noſtræ gloriam omnigenæ & exquiſitæ Eruditionis, qua ingenii viribus & indefeſſo ſtudio eniti licet, afferat;* SAM. item STRYKIUS, ICtus (100.), *Virum meritis in rem Literariam Illuſtrem*, FRID. HOFMANNUS, Medicus (1.), *Virum ſupra Seculi genium doctum*, & CHRISTOPHORUS CELLARIUS, Philologus excellens (2.), *Decus Academiæ Kilonienſis inſigne*, eundem ſalutantes.

XL. Sed dudum nos in Tempe ſua revocat Misnia, hujusque Ocellus

(92.) *in Epithalamio, A.* 1671. *ſcripto. V. Append. cit. p.* 96. (93.) *in ead. Append. p.* 69. (94.) *ibid. p.* 95. (95.) *p.* 10. *apud Thurmannum in Elog. Morh. p.* 51. (96.) *in Ep. de Noctiluca conſtante p.* 20. (97.) *in Comm. de Phosphoris, Natura Lucis & Igne, p.* 31. & 69. (98.) in Jambis ad Morhofium, in *Appendice Poematum* hujus *Latinorum Adoptiva p.* 938. obviis. (99.) *in Comm. Hiſt. de Lutheranismo, L.* 3., *Sect.* 21., §. 84. (100.) *in Præfat. Biblioth. Academicæ Caſp. Thurmanni.* (1.) *in Exerc. de Cinnabari Antimonii, c.* 6., *p.* 25. (2.) *Programm.* 50., *p.* 357.

Digitized by Google

ſus, Lipſia, Morhofianum nomen jampridem venerari aſſveta. Sub primum mox in Athenas Cimbricas Adventum, naſcenti ejus famæ FRID. RAPPOLTUS, Poeta ac poſt Theologus Philureæ eximius, applauſum ſuum, tum aliis Epigrammatis compluribus, tum ſequenti teſtatus eſt Tetraſticho:

Principis Auſpiciis Parnaſſus in æthera ſurgit:
Carmine Morhofi perſonat ille gravi.
Pace tua liceat mihi dicere, maxime Princeps:
Parnaſſi Vates alter Apollo tui eſt.

Gener Rappolti non degener, & in Poetica Profeſſione Succeſſor, JOACH. FELLERUS, in Poemate, quo Magiſtrorum Promotionem, Lipſiæ A. 1673. factam, celebravit, Heroico, Morhofium Virum ſalutavit,

Quem noſtra Aureolum mirantur Secula Phœbum;

in Poemate *de Brabeis Philoſophicis* ſimili, An. 1691. edito (3.), *Aſtrum Poli Arctoi rutilum, Polyhiſtorem magnum,* &

Nobile Depoſitum Cœli, quo Cimbria gaudet,
Quique hodie cluit Aonio Pan magnus in Orbe,

alibi autem (4.), *Polyhiſtorem Kilonienſem incomparabilem.* Noviſſime etiam *Orationi de Auro* Morhofianæ, Lipſiæ A. 1690., auſpiciis Carpzovianis, recuſæ, Epigramma ad Autorem ſubjecit, in quo *Polyhiſtor* is vocatur *maximus & ſine pari, Svadaque Cimbrica,* & in ultimo tandem Diſticho hac compellatur προσφωνήσει:

Nec mirum, docti cum ſis Sol Aureus Orbis,
Aurum ſi promas efficiasque merum.

Par Meritis ipſius pretium ſtatuit AD. RECHENBERGIUS, etiamnum Lipſiæ ſuperſtes, qui non in aliis ſolum Scriptis *Summum Polyhiſtorem* (5.), *Polyhiſtorem Excellentisſimum* (6.), *Virumque longe doctiſſimum, & nunquam ſine laude nominandum* (7.), appellat, ſed & in Jambis, quos Henr. Muhlii Honoribus dicavit Philoſophicis, ita alloquitur (8.):

Salve eruditæ, quæ ſub Axe Cimbrico
Hodieque floret, Gentis illuſtre o Decus.

Ultimum inter Lipſienſes locum occupet, qui primum merebatur, FRID. BENED. CARPZOVIUS, Inclytus ille ætatis noſtræ Peireſcius, in Germania redivivus, omniumque vere eruditorum, ac, hos inter, Morhofii imprimis, amantiſſimus, cujus obitum, in Literis ad me Non. Oct. A. 1691. exaratis, hiſce verbis deploravit: *Morhofium, Virum Doctiſſimum, Cimbriæ ſubtractum eſſe morte inopinata, nemo non dolet Literis bene cupiens.*

(D) 3 XLI. Ex

(3.) *p.* 2. 30. & 42. (4.) *in Præf. ſcil. ad Tobiæ Richteri Metaphraſin German. Meditationum Sacrarum Joh. Gerhardi, Metrice A.* 1690. *evulgatam, & in Or. de Fratribus Kalendariis p.* 19. (5.) *in Præf. Obſtetricis Animorum Edm. Richerii.* (6.) *in Lib. de Studiis Academicis, Sect. II., c.* 1., *p.* 15. 16. (7.) *ibid. p.* 98. (8.) V. *Append. Diſſertt. Acad. Morhofii p.* 46.

XLI. Ex Haſſia prodeant Profeſſores duo Academiæ Gieſſenæ Celeberrimi, JOH. NICOL. HERTIUS, JCtus, cui Morhofius *Summus* audit *temporibus noſtris Poeta* (9.), & MICH. BERNH. VALENTINUS, Medicus, a quo, in *Declamatione de Phyſica Experimentalis Origine & Progreſſu* (10.), præcipuis hujus in Germania Illuſtratoribus merito annumeratur. E Franconia autem JOH. CHRISTOPH. WAGENSEILIUS, Polyhiſtor Altorfinus, *multæ* Noſtrum *Lectionis Virum* ſalutans, *cujus Mortalitas potius, quam Vita, finem ſuum attigit* (Einen vielbeleſenen Mann/ deſſen Sterbligkeit ſich mehr/ als das Leben/ nunmehr geendet (11.)), & ERASMUS FRANCISCI, Ornamentum illud Noribergæ e Cimbria adoptivum, quo (12.) Judice *Vir* fuit *longe doctiſſimus, Philologis principibus accenſendus, totumque Eruditionis omnigenæ Orbem pervagatus* (Ein Haupteruditer Mann und Haupt-Philologus, der den ganzen Kreiß gelehrter Welt durchlauffen/ und derowegen nirgends ſich lange verweilen wollen). Sed non vacat nobis omnem Germaniam diutius pervagari, & Morhofii Encomiaſtas in ſingulis ejus veſtigare Provinciis & Civitatibus. Quæ reſtant ergo Germanorum Elogia, mentione digna, junctim ordine exhibebimus Alphabetico:

XLII. TRAJANO BOCCALINO, Scriptori ψευδωνύμῳ *Judicii ex Parnaſſo de Triga Scriptorum Recentiorum* (ipſo ſcil., Matth. Waſmuhto & Chr. Thomaſio), Coſmopoli A. 1689. editi (13.), *Germanorum* audit *Decus, Singulare hujus Seculi Ornamentum, Reip. Literariæ Præſidium, &, ob variam Eruditionem, alter Eleus Hippias.*

MART. DIFENBACHIO, Eccleſiaſtæ Mœno-Francofurtano (14.), *Decus Virorum Germaniæ, qui jam vivunt, Eruditorum.*

JOH. GRöNINGIO, JCto Wismarienſi (15.), *Vir, cujus in Poeſi, Philologicis, Hiſtoricis & Phyſicis, Scripta vaſtiſſimum ipſius ingenium, & per omnes Literas diffuſum, arguunt; Princeps* item (16.) *Polyhiſtorum populi ſuffragio, quo nemo majori ſtudio, doctrina & ingenio, ad ſcribendam Hiſtoriam Literariam acceſſit.*

CHRIST. GRüBELIO, Gymnaſii Mindenſis Rectori (17.), *Vir de Re Literaria optime meritus, & Lumen Academiæ Chriſtian Albertinæ præfulgidum.*

CHRIST. JUNCKERO, Athenæi Schleuſingenſis Conrectori (18.), *Vir poſt fata immortalis.*

JOH.

(9.) *in Vita Erici Mauricii, Differtt.* hujus præfixa *Academicis.* (10.) *Octava inter Declamationes reliquas, p.* 82. (11.) im Berichte von der Meiſter Singer-Kunſt/ Libello Vernaculo, *Commentationi Latinæ de Civitate Noribergenſi* A. 1697. adjecto, *c.* 1., *p.* 452. (12.) in Scripto Vernaculo contra M. Joh. Matthæum, Jac. Böhmii Hyperaſpiſten, Apologetico (gebrochene Spott- und Läſter-Pfeile)/ *p.* 427. 429. (13.) *in* 4*to.* (14.) in Scripto *de Officiis Præceptorum Chriſtianorum* Vernacula (in Thusmanni *Elog. Morhof. p.* 53. allegato) *p.* 365. (15.) *in Cogitatis de Hiſtoria Wismarienſi, M. Apr. Nov. Lit. Lubec. A.* 1698., *p.* 50. (16.) *in Præfat. Tom. I., Relationum Reip. Lit., A.* 1702. *editi.* (17.) *in Diſſ. de Lingua Germanica Veteri & Moderna, c.* 1., *p.* 4. *&* 13. (18.) *in Præfat. Tr. de Ephemeridibus Eruditorum.*

Digitized by Google

JOH. WILH. PETRÆO, Theologo & Præſuli olim Lüneburgenſi (19.), *Magnus ille Polyhiſtor.*

JULIO PFLUGIO (20.) *Vir Clariſſimus, deque Re Literaria optime meritus.*

JOH. CHRISTOPH. RUMETSCHIO, Gymnaſii Spirenſis Rectori (21.), *Muſarum Delicium & Holſatiæ Martialis.*

JOH. HADR. SLEEVOGTIO, Profeſſori Acad. Jenenſis Medico (22.), *Vir Ingenioſiſſimus.*

SEV. WALTHERO SLUTERD, Præſuli Lauenburgico (23.), *Vir inſignis.*

CHRIST. WEISIO, Gymnaſiarchæ Zittavienſi (22.), *Vir magnæ Exiſtimationis* (ein vornehmer Mann).

JAC. WOLFIO Prof. Medico Jenenſi (23.), *Summus Polyhiſtor, & Vir Sapiens ac Prudens.*

GOTFR. ZEUNERO (24.), *Vir, cui, quod ad πολυαναγνωσίαν attinet ineffabilem, Judiciique acrimoniam, paucos jam pares Orbis habet.*

ANONYMO Poematum Heliconis Sileſiaci Selectiorum (der außerleſenſten Gedichte des Schleſiſchen Helicons), quæ Francofurti A. 1699. prodierunt, Editori (25.), *Vir in omnibus admirandus & portentoſæ indolis* (unſer in allem zum Wunder gewordene Morhof).

XLIII. Ex itinere per Europam ferme univerſam, quod, Famæ Morhofianæ, longe lateque diffuſæ, ſecuti Veſtigia, confecimus, Literario, in CIMBRIAM noſtram revertimur, Tanti Viri Lumine, adoptivo licet, per quinque Luſtra eximie illuſtratam, Dotesque illius ac Merita, quod *Bona* hæc *ſua noſſet*, non minus quam Gentes Exteræ, veneratam. Teſtes allego, ex LUBECENSIBUS, Celeberrimos NOVORUM MARIS BALTHICI & SEPTENTRIONIS LITERARIORUM Collectores, a quibus cum aliis paſſim laudibus ornatus eſt, tum *Celeberrimi Academiæ Kilonienſis* Polyhiſtoris (26.), & *Delitiarum, imo Oraculi & Miraculi Septentrionis noſtri* (27.), invidenda reportavit Elogia. Ab AUG. PFEIFFERO, Supremo haud ita pridem Eccleſiarum Lubecenſium Antiſtite (28.), *Claræ ſalutatur ſpes magna Juventæ, magna Muſarum Gloria, Vatesque, cujus pectore ſe Vetuſtas cuncta condidit, parem non habiturus*, a GEORG. HENR. GOETZIO, Theologo, qui Pfeifferi locum nuper occupavit, multæ doctrinæ & lectionis (29.), P*olyhiſtor Clariſſimus ac Eruditorum facile hodie Princeps*, &, alio in loco (30.), *Magnus & Incomparabilis* Polyhiſtor,

(19.) *in Monumento Waſmuhtiano p.* 18. (20.) *in Ep. de Bibliotheca Budenſi p.* 111. (21.) *in Aquila Leopoldina p.* 103. (22.) *in Diſſ. Inaug. de Anthrace peſtilenti*, §. 33., *p.* 12. (23.) *in Præfat. Edit. poſterioris Propylai Hiſt. Chriſtiana.* (22.) *in Oratore Politico, Germanice edito, p.* 22. (23.) *in Progr. Auſpicali de* Αὐτοδιδάκτοις, *A.* 1690. *edito, p.* 6. & 10. (24.) *in Parnaſſo Anni* 1692. *Autumnali Vernaculo, p.* 53. (25.) *in Præfat. p.* 25. (26.) *M. Jun. A.* 1699., *p.* 184. (27.) *M. Jul. A.* 1700., *p.* 170. (28.) *in Epicedio.* (29.) *in Diſſ. de Scriptorum Ciceronis Lectione*, Lipſiæ A. 1689. edita, §. 3. *p.* 9. (30.) *in Principe Hebraice docto p.* 4.

Digitized by Google

ſtor, ab ENOCHO autem SVANTENIO, Athenæi Scholaſtici Moderatore Eximio (31.), *Mare Scientiarum Grande, & inſigne Chori docti Præſidium.* Nec ſilendus *h. l.* JOH. GEORG. PELLICERUS, ICtus & Collegii Canonicorum Lubecenſium Secretarius, Poeta venuſtiſſimus, qui, uti §. 11. jam narratum, falſo de obitu ejus rumore deceptus, ſuperſtiti Inſcriptione Latina ἀμέτρῳ A. 1671. parentavit, &, in hac, *Principem* illum *Poetarum, Poetamque Principum, Vatem divinum, Solem Muſarum, Cimbriæque Maronem*, appellare haud eſt veritus (32.).

XLIV. Quanto a Viris Civitatis HAMBURGENSIS Eruditis habitus fuerit in pretio, Teſtis omni exceptione major eſt VINC. PLACCIUS, omnigenæ Eruditionis gloria plerisque, cum viveret, ſuperior. Is non *Decus* ſolum *Academiæ Kilonienſis Elegantiſſimum* (33.), *Doctiſſimum Academiæ Kilonienſis Profeſſorem* (34.), & *Virum rei Librariæ peritiſſimum* (35.) in aliis eum Scriptis vocavit publicis, ſed in *Juriſconſulto* etiam *Perfecto* (36.) his verbis eſt uſus: *Morhoſius unus eruditæ caveæ magnæ mihi inſtar eſſe poteſt.* Ὁμόψηφος huic eſt Succeſſor longe digniſſimus, JOH. ALB. FABRICIUS, *in Decade Scriptorum Recentiorum*, ἀνωνύμως Hamburgi An. 1688. edita (37.), ſequenti Noſtrum dignatus Elogio: *Hunc & Eloquentiæ, & Poeſeos, & Elegantioris omnis Literaturæ, Magiſtrum merito appellaverim. Quæ Laus ipſi adeo propria eſt, ut cum Naturalis Scientiæ exquiſita Cognitione, accurataque Juris Scientia, ſit communis. Gratulamur Patriæ noſtræ, quod in hoc Viro invenerit, quem Exteris opponere poſſit. Ejus Polyhiſtore nihil noſtra memoria prodiit eruditius. Levia illa, quæ notari forte in illo poterant, ne memoranda quidem eſſe arbitramur.* Succinit Fabricio, qui Lubecæ A. 1689. *Epiſtolam* de ejus *Decade* ad *Candidum Philalethen* edidit, SINCERUS VERIDICUS, Scriptor ψευδώνυμος, *Virum qui Scientiarum exhauſit Oceanum*, Κειμήλιον *Germaniæ in Seculi Decus pariter ac ſtuporem natum, Magnumque Polyhiſtorem, ſupra Bonorum laudem, ſupra Malorum Invidiam, poſitum*, eundem appellare (38.) haud veritus. Succinunt etiam JOH. FRID. MAYERUS (39.) & DETHL. CLUVERUS (40.), Theologus alter, alter Philoſophus Civitatis Hamburgenſis Adoptivus percelebris, quorum utrique *Vir* audit *Incomparabilis*, illi vero etiam (41.), *Vir laude ſua major, & præmaturo fato, non ſibi tantum & Kilonienſi Academiæ, ſed Muſis ipſis & Literis, quas mirifice ornabat, ereptus.*

XLV. Sed nec in ipſa, cui per tot Annos docendo inſerviit, Academia Cherſoneſi hujus KILONIENSI *Præſentia*, quod ſæpe admodum fieri nemo ignorat, *famam* ejus potuit *minuere.* Ne quid enim de Studioſis dicam, Præſtan-

(31.) *in Leſſu Alcaico in obitum ejus.* (32.) V. *Append. Diſſertationum Academicarum Morhoſii p. 91-94.* (33.) *in Notis ad J. Rhodii Catal. Scriptt. Suppoſit. p. 40.* (34.) *in Tr. de Script. Anon. detectis p. 41.* (35.) *in Invitat. ad Anonymos ſuos augendos p. 7. 8.* (36.) *c. 4., p.* 141. (37.) *num.* 1. (38.) *p.* 5. (39.) *in Præf. Muſæi Miniſtrorum Eccleſiæ.* (40.) *T. I., Novæ Criſeos Temporum p. 104.* (41.) *in Diſſ. de Codice ſuo Bibliorum Germanico MSto* (quam *in Appendice Hiſtoriæ Verſionis Lutheri* invenies,) *p.* 168.

Præſtantiſſimi quique inter omnium Ordinum Profeſſores, tantum abeſt ut hanc ipſi inviderint, ut potius pro virili laudibus non privatis tantum, ſed & publicis, auxerint. E Theologis, CHRIST. KORTHOLTUS *Vatem* eum ſalutavit (42.),

Qualem non ullum doctior Orbis habet,

& (43.) *Lycæi Kilonienſis Decus immortale*, PAULUS autem SPERLINGIUS (44.) *Poetam Divinum, Carmina toties, æterna cedro merito digna, canentem, Dulce* item (45.) *Seculi Nectar, Ocellumque, Lumen & Decus Poetarum, cujus Vena Caſtalin Permeſſiasque Muſarum Undas, & Favos vincit Hymettios.* HENR. MUHLII Poema, quod §. 4. jam laudavimus, Elegiacum, Manibus ejus Sacrum, totum in Dotibus ac Meritis ipſius in Literas eximiis celebrandis occupatur, &, una cum *Præfatione* ſimilis Argumenti in *Opere* Noſtri *Poetica*, Lubecæ A. 1697. junctim recuſa, integrum a Tanti Nominis Cultoribus legi meretur ac relegi. E Collegis Ordinis Juridici, ERICUS MAURITIUS (46.) *Poetam Ingenioſiſſimum* & (47.) *Secli Noſtri Gloriam*, SAM. RACHELIUS (48.) *Decus Academiæ Holſaticæ eximium*, NICOL. MARTINI (49.) *Decus Sororum Aonidum immortale, Carmine Maronem, Ore Tullium*; e Medicis JOH. DAN. MAJOR (50.) *Vatem Ingenioſiſſimum*, & (51.) *Magnum Polyhiſtorem*, e Philoſophis denique AD. TRIBBECHOVIUS (52.) *Vatum maximum*, appellavit.

XLVI. Plura accumulare Elogia, quibus Homines Eruditi Polyhiſtorem hunc Cimbricum ſuo ornarunt merito, ſuperſedemus. Quæ enim hactenus ſunt recitata, & Titulum hunc ipſi jure deberi, imo communi ferme Literatorum conſenſu decretum eſſe, oſtendunt, &, in multiplici ejus Eruditione celebranda, defectu potius, ſi cum aliorum Judiciis noſtra conferantur, quam Exceſſu, peccatum ſupra a nobis fuiſſe, ſatis ſuperque demonſtrant. Si quis plura deſiderat, præter Biographos, §. 4. *enumeratos*, Appendices Carminum Adoptivorum, *Diſſertationum Academicarum atque Epiſtolicarum, Poematumque Latinorum*, Collectionibus ſubjectas, Præfationes iisdem, cæterisque Scriptis Poſthumis, a Succeſſoribus præmiſſas, aliosque Autores, paſſim deinceps, in Monumentorum ipſius Literariorum Recenſu, allegandos, conſulat. Nos, alienis eum laudibus haud indigere perſuaſi, qui, tot Scriptis, omnium conſenſu præſtantiſſimis, has dudum ſupergreſſus, æternatura in Templo Famæ Monumenta ſibi ipſemet erexit, ad horum pergimus Hiſtoriam, Edita initio, Temporum, quibus prodierunt, ordine, enumeraturam, iſtisque Ἀνέκδοτα & Affecta ſubjuncturam.

(42.) *in Epithalamio, ei ſcripto.* (43.) *in Epicedio.* (44.) *in Carmine de primo Academiæ Kilonienſis Rectoratu Gratulatorio.* (45.) *in Genethliaco in Natalem Primogeniti ejus.* (46.) *in Epigrammate, Veneribus Noſtri præfixo.* (47.) *in Epithalamio.* (48.) *in Introd. ad Jus Publicum p. 95.* (49.) *in Epicediis, ipſi atque Uxori ſcriptis.* (50.) *in Deliciis Hybernis p. 17.* (51.) *in Epiſtola Diſputationi de Aurea Jovis Catena ſubjecta.* (52.) *in Epithalamio.*

Digitized by Google

XLVII. Primum, inter Edita, cum Temporum ſequi decreverimus ordinem, Locum ſibi vindicant Poematia, quæ Anno 1657., octodecim natus Annos, publicavit, Juvenilia,

1. Poculum ſcil. Boni Dæmonis, ſive Carmen, quo, Gymnaſium Stettinenſe relinquens, Henrico Schævio, Præceptori, valedixit, Apobaterium, in *Operibus Poeticis p. 909-914.* recuſum;

&

2. Lanx Satura, ſive Cento in Χειϛογονίαν, e Virgilio, Statio & Claudiano, contextus, Andreæque Tſcherningio, ſuo in Profeſſione Poetica Anteceſſori, Roſtochii inſcriptus, quem *Liber Prætermiſſorum*, in iisdem *Operibus Latinis Poeticis*, A. 1697. legendum denuo exhibuit.

Quibus addi etiam poteſt, quod biennio ante, A. æt. 16., Patroni cujusdam novis conſecravit Honoribus, Carmen de Dignitate Conſulari Gratulatorium Juſtæ magnitudinis, de cujus in Stylo Poetico κακοζηλίᾳ Judicium Autoris ipſius, iſtam damnantis, parum benignum, maturiori latum ætate, §. 7. jam recitavimus. Minuta iſta ſunt, fateor, nec tanto Poeta, ſi cum Virili ætate ſcriptis comparentur, ſatis digna, ac proinde nonnullis mentione forſitan etiam indigna videbuntur. Verum alia Noſtro mens fuit, qui Puerilia ac Juvenilia Magnorum Poetarum ſtudioſe conquiſivit, & de Grotianis Heinſianisque hujus generis, inter Poemata reliqua, in eorum Editionibus plerisque, haud recuſis, *Lib. VII. Polyhiſt. Lit.* (53.) judicavit, *ſervari & iſta poſſe, quod multa bona in illis reperiantur, & deprehendi in iisdem ſuccreſcens* Heroum hujusmodi Literariorum *poſſit perfectio.*

XLVIII. A. 1658. prodiit *Diatriba de Morbis, & eorum Remediis, Juridica,* quam Præſide Henrico Rahnio, Anteceſſore, publicæ Commilitonum Diſquiſitioni Roſtochii expoſuit, in Volumine *Diſſertationum Academicarum* (54.) Hamburgi A. 1699. recuſa. A ſeipſo hanc eſſe elaboratam, & a Rahnio Præſide ne apicem quidem in illa mutatum, Ipſe in Vitæ propriæ teſtatur Hiſtoria (55.), pleniorem, ſimul monens, ejusdem Argumenti tractationem, ſub juſti Voluminis magnitudine, inter Scheda ſuas deliteſcere, *Tractatum*, nempe *de Jure & Privilegiis Morboſorum* integrum, publice etiam, Anno jam 1664., *in Catalogo Nundinarum Vernalium Lipſienſi* (56.), promiſſum. Et inventus ſane ille eſt in Muſæo defuncti, ſed charactere ita minuto & fugiente, tamque intricata ſcribendi ratione, exaratus, ut edi non poſſit. V. Anonymi Continuationem Vitæ ipſius, in *Appendice Diſſertt. Acad. p. 25.*, ubi etiam *p. 61. 62. 63.* Joh. Georgii Dorſchei, Theologi Celeberrimi, Henr. Rahnii, Præſidis, & Andr. Tſcherningii, in hanc Diſputationem Carmina leguntur.

XLIX.

(53.) *Cap. III.*, §. 15. Confer *Lib. I.* ejusdem *c. 7.*, *p. 62.*, ubi ita de Heinſianis ac Grotianis hiſce judicat: *Etſi a Virilibus multum diſcrepant, delectat tamen Florum illa Luxuries, quos tam præclari fructus poſtea ſecuti ſunt.* (54.) *p. 2.-50.* (55.) *in Append. Diſſertt. Acad.* p. 7. (56.) *p. 37.*

Digitized by Google

XLIX. A. 1659. lucem viderunt publicam:

1. *Epigrammatum & Jocorum Centuria Prima, Popularibus dicata*, Roſtochii *in 8vo*. Quam Autor poſtea, potioribus inde in *Epigrammata Selecta* translatis, abolevit, recudique noluit. V. *Anonymi Continuationem Vitæ ipſius, in Appendice modo laudata p. 25.*

2. *Leſſus in Ciconiam ADRIANUM D. Laur. Bodockii*, Carmen Juvenile & Ludicrum ad Bodockium, Roſtochii *in 4to*. Tertia autem vice recuſum in *Operibus Poeticis*, junctim Lubecæ A. 1697. editis, *in Libro Jocorum, p. 857-873.* De Occaſione, qua Leſſum hunc Heroicum, junctamque illi Inſcriptionem venuſtam atque argutiſſimam, concinnavit, & quo pacto Carmina iſta jocularia Viam ipſi, ad Cathedram Academiæ Roſtochienſis Poeticam ſtraverint, ſupra, in Vitæ Hiſtoria, §. 9., jam eſt dictum. D. Frid. Rappoltus, Poeta ac Theologus Academiæ Lipſienſis eximius, in Ciconiam hanc ita luſit:

Morhoſio triſti ſic dicta Ciconia Leſſu,
Ut Paſſer Vati, Lesbia pulchra, tuo.
Auguror, hoc major manſura eſt gloria noſtrum;
Paſſere quo melior eſt Avis illa levi.

Non ineleganter etiam, ſermone licet ſoluto, Matth. Henr. Burchardus (57.) argutatur, Morhofium, *Ciconiæ funus cantu vere olorino celebrando, quantus Poetarum futurus eſſet Phœnix, Vatem non falſum portendiſſe.* Leſſum hunc cum Plagiarius quidam compilaſſet, & ex eo in *Pirrulæ ſuæ Encomion*, e *Cupidine* autem Noſtri *Argo* in Epithalamion aliquod, pleraque audacter, velut propria, transtuliſſet, caſtigatus ob Furtum iſtud Literarium eſt peculiari Epiſtola, a Noſtro ad Jacobum Henricum Pauli, Conſiliarium Danicum, exarata, ſeorſim ab hoc, ignaro Autore, edita, & ad calcem *Collegii Epiſtolici*, in Editione Anni 1693. Lipſienſi, recuſa.

L. A. 1660. publice a Noſtro Roſtochii, d. 26. Febr., recitatum eſt Poema in Natalem hunc Guſtavi Adolphi, Ducis Megapolitani, Heroicum. Quod ſeorſim prodiiſſe, licet primæ hujus Editionis nullum hactenus viderim exemplum, Aug. Varenii & Joſuæ Arndii Carmina in illud mihi perſvadent Encomiaſtica, una cum Laur. Bodockii, Rhetoris Academici, Programmate, quo ejusdem recitationem indixit, *in Diſſertationum Academicarum Appendice* (57.) obvia. Recuſum eſt Lubecæ A. 1697. in *Operum Poeticorum Latinorum* Syntagmate, *Libro Charitum Secundo*, duosque in iſto Octerniones occupat integros.

LI. A. 1661., d. 26. Sept., in Itinere Literario priori, Franequeræ Friſiorum Supremos Juris Utriusque Honores Academicos, ſive Doctoris Titulum, Diſputatione *de Jure Silentii* exambiit Inaugurali, cujus hic eſt Titulus:

(57.) *p. 63-68.*

Τὰ πρῶτα Tractationis Juridicæ de Jure Silentii, Synopticis Theſibus ſummarie delineata. Franequeræ 1661. *in 4to.* Recuſa Hamburgi A. 1699., in *Volumine Diſſertationum Academicarum, p. 51-70.*

Elogia Metrica, quibus D. Laur. Banckius, JCtus Franequeranus, Aug. Varenius, Henr. Müllerus, Henr. Rahnius & Chriſt. Kleinius, Academiæ Roſtochienſis Theologi & JCti, Theod. Suterus, Urbis Conſul, Michaelque Kirſtenius & Caſp. Vogtius, illam ornarunt, in Voluminis ejusdem *Appendice, p. 78-83.*, leguntur. Curas Secundas, *πρώτοις* hiſce ſubjungendas, ſive Tractatum Argumenti ejusdem integrum, ſub finem illorum, uti & in *Prælectionibus de Notitia Autorum MSStis, c. 26.*, promiſſum, vix unquam videbit Orbis Literatus. Inter Schedas enim Autoris defuncti (teſte Vitæ Continuatore *p. 25.*), multa quidem Auctaria Diſputationis *αὐτογραφα*, Tractatui deſtinata prolixiori, ſuperfuerunt, ſed ita miſere disjecta, ut edi vix poſſint.

LII. Eodem A. 1661., cum Roſtochium rediiſſet, Lectionibus in Claudiani *de Raptu Proſerpinæ Libros* publicis, M. Novembri inchoatis, præmiſſa ab ipſo eſt *Diſſertatio de Enthuſiaſmo ſeu Furore Poetico*, ibidem, A. eodem 1661. in 4to, teſte Caſp. Thurmanno (58.), impreſſa, & in *Volumine Diſſert. Acad., p. 71-82.*, recuſa.

Programma, quo Studioſos ad audiendam eam invitavit, Elegiacum *in Miſcellaneis Poeticis, p. 18. 19. 20.*, occurrit. Non video igitur, cur Henr. Muhlius, in ſua de eodem *Enthuſiaſmo Poetico* Exercitatione (59.), Diſſertatiunculæ hujus, quæ publice legitur, bis deploret jacturam. Confudiſſe certe eam videtur cum Diatriba ſive Commentario Argumenti ejusdem prolixiori, quem, non ſub hujus ſolum finem *p. 81.*, & in *αὐτογράφοις* Scriptorum ſuorum Affectorum Indicibus, per Vitæ Continuatorem evulgatis, ſed *Parte* etiam *II.* Operis *de Lingua ac Poeſi Germanica* Vernaculi (60.), imo & in *Catalogo Nundinarum Anni 1664. Vernalium Lipſienſi* (61.), pollicitus Noſter quidem eſt, ſed nunquam abſolvit.

LIII. A. 1662. prodierunt.

1. *Theologiæ Gentilis Politicæ Diſſertatio Prima, de Divinitate Principum.* Roſtochii *in 4to.* Recuſa A. 1699., in *Volumine Diſſertationum Academicarum, p. 82-112.*, una cum Diſſertatione (quam in Priori *p. 14.* promiſit) Secunda *de Titulis Principum Divinis*, e MSto tunc primum edita, ſed ſub finem mutila.

Reliqua Pars *Theologiæ hujus Gentilis Politicæ* (qua Principum viventium Cultum Divinum atque Idololatricum percenſere Autor conſtituerat) nec lucem vidit, nec abſoluta a Noſtro eſſe videtur.

2. *Memoria Henrici Rahnii, Academiæ Roſtochienſis JCti, publica Oratione, celebrata.* Roſtochii *in 4to.* Miror, hanc in Orationum Noſtri Syntagmate, Hamburgi A. 1698. excuſo, locum non inveniſſe.

3. *Quæ-*

(58.) *in Elog. Morhof. p. 55.* (59.) *in Proœmio p. 7.,* & §. 12., *p. 21, 22.* (60.) *cap. 1., p. 201.* (61.) *pag. 37.*

3. *Querela Halecis ad Neptuni Tribunal, Carmen Joculare.* Roſtochii in 4to. Recuſa inter *Opera* Noſtri *Poetica*, in *Libro Jocorum, p. 873-880.*

LIV. A. 1663. lucem viderunt publicam:

1. P*roſphonema in Chriſtiani Kortholti* (Profeſſoris tunc Roſtochienſis, & dein Kilonienſis) *Summos in Theologia Honores* (in quo de Philoſophiæ ac Theologiæ Concordia, Promotionumque in Academiis Theologicarum Ritibus, diſſeritur), Roſtochii impreſſum, & Hamburgi A. 1699., *in Volum. Diſſertt. Acad. p. 117-126.*, recuſum.

2. *Diatribe Philologica de Novo Anno, ejusque Ritibus*, a Joh. Gothardo a Böckeln, Ratzeburgenſi, Auditore ipſius, & Acad. Juliæ deinceps Juriſconſulto, Roſtochii A. 1663. *in 4to.* edita, quam ſibi Noſter, e Lectionibus quippe ſuis privatis a Böckelio congeſtam, *in Prælectionibus Polyhiſtoricis MSS., c. 15.*, poſtliminio vindicavit.

LV. Eodem An. 1663., vel ſequenti 1664., prodiiſſe videtur: *Carmen de Ente Rationis Heroicum Joculare*, Matthiæ Waſmutho, Logices in Acad. Roſtochienſi, Lingvarumque poſtea Orientalium ac Theologiæ in Kilonienſi Patria, Profeſſori, inſcriptum, quod Roſtochii primo, & deinde Kilonii, utrobique ſine Anni mentione, *in 4to* eſt editum, tertiaque vice Lubecæ An. 1697. inter *Opera Poetica* reliqua, in *Libro Jocorum, p. 881-900.*, recuſum. In Editionis Secundæ Kilonienſis *Præfatione* refert Autor, ſe, quæ, in hoc Poematio, Jculariter de Entium Rationis in Cerebro, per αἰδοῖα illa, quorum ſpeciem Anatomici iſtic deprehenderunt, propagatione finxerit, ſerio deinde a Roberto Fluddio, Angliæ Philoſopho, in *Myſtica Cerebri Anatome*, aſſerta, Arcaniſque annumerata, reperiſſe.

LVI. Ultimum Scriptorum Noſtri Roſtochienſium eſt: *Princeps Medicus*, ſive Diſſertatio Hiſtorico-Medica de Curatione Strumarum, quæ a Regibus Angliæ & Galliæ fit, eruditiſſima, Roſtochii A. 1665. *in 4to* edita, & Hamburgi An. 1699., *in Volumine Diſſert. Acad., p. 127-160.*, denuo impreſſa, cujus Editionem auctiorem, *in Hiſtoria Naturali MS., P. II., c. 8.*, & Scriptorum Affectorum Indicibus, promiſit.

Sententiam Autoris, miraculoſas eſſe has Regum Angliæ & Galliæ Curationes perſvaſi, refellere aggreſſus eſt Joh. Joach. Zentgravius, Argentinenſis, Theologus jam Academiæ patriæ Primarius, in *Biga Diſputationum de Tactu Strumoſorum Regis Franciæ*, Wittebergæ An. 1669. & 1675. editarum, *Diſp. II.*, *§ 2. & ſeqq.*

LVII. Inter Scripta Kilonienſia, Roſtochienſibus, ut numero, & dignitate, ſuperiora, primus illis Locus debetur, quæ Novellæ Academiæ Cimbriæ Inaugurationi, An. 1665. exeunte, & ſequenti 1666. ineunte, Soluta pariter atque Ligata Oratione, inſigni cum Applauſu, conſecravit. Ad Claſſem τῶν Ἀμέτρων pertinent:

Digitized by Google

1. *Oratio Panegyrica, in laudem Chriſtiani Alberti, Ducis Holſatiæ*, Kilonienſis Academiæ Fundatoris, in hujus Inauguratione, d. 6. Oct. An. 1665., recitata, in Alex. Julii Torquati, Chiliarchæ Svedici, *Hiſtoriæ Inaugurationis* iſtius, quæ Slesvigæ A. 1666 *in fol.* prodiit, *Appendice* primum evulgata, ac inter *Orationes* deinde Noſtri reliquas, in earum Syntagmate, An. 1698. Hamburgi edito, *num. 1., p. 1.-33.*, recuſa.
2. *Deſcriptio Actorum* Promotionis, *in omnibus Facultatibus Academiæ Kilonienſis, Principalibus Auſpiciis & Sumptibus, d. 22. Jan. An. 1666. inſtituta, omniumque, quæ cum iis ſunt connexa.* Accedunt, præter alia, *Vota* illius *Pythagorica, ſeu Luſus Extemporaneus, de Numero Candidatorum Primæ Promotionis, in tribus Facultatibus Superioribus Ternario, in Philoſophica autem Septenario*, Petrique Muſæi, Theologi, Erici Mauritii, ICti, Caſp. Marchii, Medici, ac ipſius Morhofii, Orationes in eadem Promotione recitatæ. Prodierunt hæc omnia, & ſeorſim Kilonii An. 1666. *in fol.*, & in Alex. Jul. Torquati *Appendice* modo laudata, Slesvigæ eodem An. 1666. edita, noviſſimeque Hamburgi An. 1699., in *Volumine Diſſertt. Acad. p. 161-234.*, tertia vice ſunt recuſa.
3. *Oratio de tribus Cauſis, ob quas multi ad minus ſolidam aliquam Sapientiam perveniant* (Ignavia ſcil., Philavtia & Diſcordia), in Promotionis Magiſtrorum Primæ Actu, d. 22. Jan. An. 1666. ab eo, Ordinis Philoſophici Pro-Decano, recitata, quæ non ſolum in *Deſcriptionis Actorum Promotionis* iſtius Editionibus duabus prioribus, An. 1666. impreſſis, ac modo laudatis, comparet, ſed & in *Orationum* Syntagmate (*num 2., p. 33-61.*) lucem denuo An. 1698. vidit publicam.

Numeris adſtricto Sermone Natales Academiæ hujus celebrant:

1. *Epigrammata Sex* in Academiæ Kilonienſis, & Quatuor ejus Facultatum, Inſignia, in Torquati *Hiſtoria inaugurationis p. 110. 111.* obvia.
2. *IV. Odæ Concertantes* in laudem Ferdinandi III. & Leopoldi, Imperatorum, Fridericique & Chriſtiani Alberti, Ducum Holſato-Gottorpienſium, ſcriptæ, ab Auguſtino Pflegero, Chori Ducalis Præfecto, Modis ornatæ Muſicis, & in Academiæ Inauguratione d. 5. Oct. An. 1665 decantatæ, quæ in *Hiſtoriæ* Torquati *Appendice* comparent.
3. *Strenæ Poeticæ*, ſub initium Anni 1666., Principi, Patronis & Profeſſoribus Academiæ, diſtributæ, & a Torquato in eadem publicatæ *Appendice*, in *Volumine* autem *Diſſertt. Acad. (p. 182-188.)* Hamburgi An. 1699. recuſæ.

Et, quæ hæc omnia Junctim (ſed Odas tamen abſque Modis Muſicis Pflegerianis) exhibent, aliaque inſuper Carmina complura, eodem tempore ſcripta, complectuntur:

4. *Primitiæ Parnaſſi Kilonienſis*, Joh. Adolpho Kielmanno, Miniſtro Aulæ Holſaticæ Primario, inſcriptæ, ac Kilonii An. 1666. (licet nulla hujus in Titulo occurrat mentio) *in 8vo.* impreſſæ, An. 1697. in Syntagmate *Operum Poeti-*

Poeticorum Lubecenſi (*p. 581-620.*) denuo publicatæ, quas Frid. Rappoltus, Prof. Lipſienſis, eleganti commendavit Epigrammate Encomiaſtico, ſupra §. *40.* jam recitato.

LVIII. Proximo Quinquennio (ab An. 1666. ad 1671.) ſex alii Poematum Noſtri Latinorum Faſciculi lucem viderunt publicam, omnes, in eadem Collectione *Operum Poeticorum* Lubecenſi, An. 1697. recuſi:

1. *Miſcellanea Poetica*, &, quæ iſtis acceſſerunt, *Epigrammata Selecta*, utraque Bibliothecæ Ducum Holſaticorum Gottorpienſi inſcripta. Kilonii A. 1666. in 8vo. In *Miſcellanea* Frid. Rappoltus, modo laudatus, ita luſit:

   Singula quæ condis, cur Miſcellanea ponis?
   Lauta an congeſtis ſecla imitare cibis?
   Viſa meo certe eſt Olla hæc Miſcella palato,
   Coenari ſolis digna ſed Olla Diis.

   Epigrammata autem *Selecta* hoc commendavit Tetraſticho:

   Quæ ſelecta tibi, mihi ſunt Epigrammata lecta,
   Et jucunda bonis, & piperata malis.
   Nempe Epigrammaticos ætas non una lepores,
   Nec vendit mordax Bilbilis una piper.

2. *Venerum*, ſive Epithalamiorum, *Liber* Joh. Adolpho Kielmanno inſcriptus, Elogiisque Collegarum, Erici Mauritii & Ad. Tribbechovii, ornatus Metricis. Kilonii 1667. in 8vo.

   Veneres Novæ, ſive Epithalamia Recentiora, Auguſto Friderico, Epiſcopo Lubecenſi, Ducique Holſatico, dedicata, ibidem Anno demum 1675. (licet in Titulo non exprimatur) *in 8vo.* prodierunt.

3. *Funerum Liber*, ſive Epicedia, Chriſtiano Caſſio, Miniſtrorum Epiſcopi Lubecenſis, modo laudati, Primicerio, inſcripta. Kilonii 1667. *in 8vo.* Adjecta eſt Elegia Ad. Tribbechovii Encomiaſtica.

4. *Avtoſchediasmata Poetica*, ſine Titulo, aut Anni (qui 1668. fuiſſe videtur) indicio, *in 8vo* excuſa.

5. *Epigrammatum Libri II.*, prior Joeli Langellotto, Archiatro Holſato-Gottorpienſi, poſterior Caſp. Vogtio, Civitatis patriæ Wismarienſis Conſuli, inſcriptus. Kilonii, ſine Anni mentione, *in 8vo.*

6. *Horæ Subſecivæ Poeticæ*, ad Conſtant. Hugenium, Conſiliarium Principis Auriaci Intimum. Kilonii 1671. *in 8vo.*

Judicia Eruditorum de Poematis hiſce Latinis honorifica Recenſui Syntagmatis omnium Lubecenſis, qui infra ſuo loco exhibebitur, reſervamus.

LIX. A. 1667. exeunte, Principi ſuo, Chriſtiano Alberto, Duci Holſato-Gottorpienſi, nuptias cum Friderica Amalia, Friderici III., Danorum Monarchæ Auguſtiſſimi, Filia, celebranti, publico Academiæ Kilonienſis nomine, Oratione ſoluta pariter atque ligata, gratulabatur, iſtaque occaſione edebantur.

1. *Venus*

1. *Venus Cimbrica*, ſeu Poema Heroicum in Nuptias iſtas Ducales, Academiæ Scriptum nomine, adjectaque huic Epigrammata aliquot, eidem Feſtivitati dicata. Kilonii 1667. in fol. Recuſa A. 1675. *in Veneribus Novis*, ac A. 1697. in *Operibus Poeticis*.

2. *Panegyricus in Nuptiis Auguſtiſſimis Chriſt. Alberti, Ducis Slesvici & Holſatiæ, ac Fridericæ Amaliæ, Friderici III., Dan. & Norw. Regis, Filiæ, M. Dec. A. 1667., publico Univerſitatis* Kilonienſis nomine, dictus. Kilonii 1667. in fol. Recuſus in Syntagmate *Orationum*, Hamburgi A. 1698. edito, *num. 3. p. 61-106.*

Vincentii Fabricii noſtratis, Conſulis Gedanenſis, non JCti ſolum, ſed Philologi etiam & Poetæ imprimis ἐξοχωτάτου, eodem A. 1667. Warſoviæ, in Regni Polonici Comitiis, extincti, Memoriæ, hortante Chriſt. Caſſio, Conſiliario Epiſcopi Lubecenſis Intimo, Communi utriusque Amico, conſecravit

Manes Fabricianos, ſeu Poema prolixum Elegiacum, & Epigrammta quædam, in Obitum ejus, Kilonii A. 1667. *in fol.* excuſa, recuſa autem, tum ſub finem *Operum* Fabricii, Lipſiæ A. 1685. *in 8vo* junctim editorum *(inter Adoptiva p. 805-818.)*, tum in Morhofii ipſius *Operibus Poeticis*, Lubecæ A. 1697. impreſſis, *Libro III. Manium.*

LX. Anno ſequenti 1668. ipſimet Inſcriptione parentavit duarum plagularum elegantiſſima, cujus hic eſt Titulus:

Nænia Funeralis in Annum 1668. expirantem, Luſus Epigraphicus. Kil. *in fol.* A. 1669. prodiit ipſius

Venus Alphabetaria in Nuptias Laur. Gutzmeri, Paſtoris Ratzeburgenſis, & Helenæ a Nedden, Ratzeburgi in fol. excuſa, & in *Veneribus* deinde *Novis* A. 1675., in *Operibus* autem *Poeticis* A. 1697., recuſa; Poema Elegiacum, omnium, quæ in Amicorum ſcripſit gratiam, prolixiſſimum, Literarumque Alphabeti Ordine Cogitata varia Erotica, per integras quinque plagulas, coacervans argutiſſima, de quo, in Jambis ad Sponſæ Fratrem, Adolphum Fridericum a Nedden, J. U. Lic. & Principis Megapolitani Secretarium, ita eſt præfatus:

En, quod petebas, Carmen! en ipſum Librum!
Inuſitata quem mihi fœcunditas,
Et mira quædam Luſuum felicitas,
Et profluentis ingeni velocitas,
Et iſta nominis tui jucunditas,
Et iſta lucis optimæ feſtivitas,
Et oris iſta pervicax dicacitas,
Calamique non ſiſtentis improbus furor,
Et excitatæ mentis efferus calor,
Tot ampliarunt verſibus, tot paginis.

LXI. An-

Digitized by Google

LXI. Anni 1670. partem maximam Itineri ſecundo ad Anglos & Batavos Literario Noſter impendit. Ex iſto Kilonium A. 1671. redux, Opuſcula quædam Roberti Boylii, Naturæ Scrutatoris feliciſſimi & incomparabilis, quocum in Anglia familiariter erat converſatus, Phyſica Latino donavit Idiomate, iſtamque Verſionem, nomine ſuo diſſimulato, ſub hoc edidit Titulo:

Rob. Boylii Introductio ad Hiſtoriam Qualitatum Particularium: Cui ſubnectuntur Tractatus de Cosmicis Rerum Qualitatibus, de Cosmicis ſuſpicionibus, de Temperie Subterranearum Regionum, de Temperie Submarinarum Regionum, de Fundo Maris; ex Anglico in Latinum Sermonem converſi. Hamburgi A. 1671. *in 12o.*

Bina ipſiusmet in Verſionem hanc ſuam *ἀνώνυμον* Epigrammata in *Horis ſubſecivis Poeticis, p. 3. 4.*, leguntur.

LXII. Ipſe deinde, in Scrutinio Naturæ Arcanorum Curioſiori, Boylium, alioſque Philoſophiæ Experimentalis Inſtauratores feliciter æmulatus Lynceos, complura, & luculenta quidem ac præſtantiſſima, illius ſubinde publicavit Specimina. Quorum primum, breve quidem, ſed neutiquam pœnitendum, fuit

Diſputatio de Sole Igneo Academica, Kilonii A. 1672. in 4to edita, & Hamburgi A. 1699., in *Volumine Diſſertt. Acad. (p. 235-244.)*, recuſa, quam Georg. Caſp. Kirchmayerus (62.), aliique honorifice paſſim commendant.

LXIII. Excepit hanc, eodem A. 1672.,

Epiſtola de Scypho Vitreo, per certum Vocis Humanæ ſonum rupto, ad Johannem Danielem Majorem, Profeſſorem Medicum Kilonienſem, ſcripta, & ultra ſex excurrens Quaterniones, quæ Kilonii, An. jam dicto 1672, *in 4to.* prodiit.

Iſtam, Scyphorum Vitreorum, a Nicolao Pettero, Oenopola Amſtelodamenſi, certo & æquali Vocis ſuæ ſono, An. 1670., ſe præſente, diſruptorum, Hiſtoriam proponentem, & Ratiociniis Phyſico-Mathematicis ingenioſe illuſtrantem, Autor *Ephemeridibus* Curioſorum Germaniæ *Phyſico-Medicis Miſcellaneis* inſerere primum parabat, ſed deinde, cum in molem ſpe majorem excreviſſet, ſeorſim edere maluit. Quam vendibilis fuerit, quantoque excepta ſit applauſu, Exemplorum illius intra breve admodum tempus diſtractio, & hinc orta raritas, abunde teſtantur. De utraque, præter Lipſienſes (63.) & Eraſmum Franciſci (64.), iſtumque allegantem Cl. Tenzelium (65.), Joh. Chriſtianus Frommannus, Medicus & Profeſſor Coburgenſis, An. jam 1675., *in Tr. de Faſcinatione* (66.), ſequentia annotavit: *Vocum Verborumque efficaciam naturalem primo limine confirmare videtur elegans Experimen-*

 tum

(62.) *in Commentatione de Phosphoris, Natura Lucis & Igne p. 31.* (63.) *in Actis Erud., M. Majo A. 1683., p. 195.* (64.) *in Annott. ad Baronis a Valvaſor Gloriam Ducatus Carniolæ Vernaculam Germanicis, L. 4., c. 50.* (65.) *in Dialog. Menſtr. German., M. Dec. A. 1689., p. 1177.* (66.) *Lib. III., Parte III. Sect. 2., c. 3., §. 4., p. 985. 986.*

Digitized by Google

tum Excell. & Clariſſimi Dn. D. Danielis Georgii Morhofii, Prof. Kilon. Celeberrimi, in Epiſtola, quam inſcripſit de Scypho Vitreo, per certum humanæ vocis ſonum rupto, Kilonii A. 1672. edita. Argumenti raritate Angli, ſua natura curioſi, ducti, propera Exemplarium, Hamburgi venalium, coemptione, & in Angliam transportatione, iſtorum raritatem in Germania pepererunt, ut rara ſit inter Literatos Germanos Epiſtola iſta. Nec defuit, qui vix editam in Belgicum transfunderet Idioma, iſtoque luci publicæ, Amſtelodami A. 1673. *in 8vo*, ſub hoc exponeret Titulo: D. G. Morhoffs Brieff over het Breken van een Glaſeroomer door ſeker menſchelik Geluyt. De qua Anonymi Verſione, Notulisque paſſim interſperſis, Noſter (*in Præfatione Stentoris Ὑαλοκλάστου*) judicat, ſatis quidem illum concinne in labore hoc eſſe verſatum, niſi quod in nonnullis mentem ſuam non ſatis ſit aſſecutus, &, in ipſa Experimenti Hiſtoria, de fracto per ſonum Diapaſon Vitro, diſſentiat. E Germanis, præter Joh. Chriſt. Frommannum (cujus verba paulo ante exhibuimus), publice Epiſtolam hanc commendarunt Chriſtophorus Wegleiterus, Theologus Altorfinus (67.), & M. Theod. Kirchmayerus, Ordinis Philoſophici Witebergenſis Aſſeſſor, qui *in Schediasmate de Viribus Toni Conſoni admirandis Academico*, Wittebergæ eodem, quo illa, An. 1672. edito (68.), hoc de ea tulit Judicium: *In hac videas multa rara ac curioſa, quæ famam Viri amplificant, quanquam ipſe de ſe fateatur, quod magnam partem acceperit ab Anglis.* E Danis, Erasmus Bartholinus, Medicus & Mathematicus Acad. Hafnienſis Eximius, in *Diſp.* (quam Caſp. Thurmannus (69.) allegat) *de Problematibus Geometricis*, eodem A. 1672. publicata (70.). Ex Italis autem, præter Joh. Cinellum, *Bibliothecæ Volantis* Scriptorem (71.), Athanaſius Kircherus & Daniel Bartolus, Jeſuitæ duo longe doctiſſimi, & in Philoſophia Naturali præ aliis egregie verſati. Quos inter Ille, in *Phonurgia Nova, de prodigioſis Sonorum Effectibus*, Campidonæ A. 1673. in fol. edita, facta Experimenti hujus de Vitro per vocem Petteri rupto mentione, ſequentia adjecit: *Cauſam hujus rei anxie ſane inquirere conatus eſt Eruditus Vir, Dan. Georg. Morhofius, in Opuſculo ſupra citato. Sed adhuc ſub Judice lis eſt; compluribus id tentantibus quidem, ſed non cum eo, quem ſperabant, ſucceſſu.* Alter, Dan. Bartolus in Libro Italico *de Sono & Tremoribus Harmonicis*, Bononiæ A. 1681. evulgato (72.), omnes in partes idem Experimentum verſat, &, magna Obſervationum Noſtri parte adducta, compluribus aliis, tum ratiociniis, tum Experimentis, illuſtrat, ſed Argumenta Epiſtolæ Morhofianæ, e Philoſophiæ Democriteæ Principiis deducta, faſtidit, his, inter alia, Verbis utens, Noſtro (*non parum ſe iis affici, in Præfat. Stentoris Ὑαλοκλάστου*, faſſo) perquam honorificis: *Jo havea ſcritto ſin qui, ne altro*

(67.) *in Or. de palmariis Seculi noſtri Inventis p. 43.* (68.) *cap. 2., §. 3.* (69.) *in Elog. Morhof. p. 56.* (70.) *p. 5.* (71.) *Parte illius Prima*, Florentiæ A. 1677. edita, & in Morhofii ipſius *Stentore Ὑαλοκλάστῃ p. 19.* laudata. (72.) *Tr. III., c. 8.*

altro mi rimaneva che aggiugnere ſe quando mi ſi die', dopo lugnamente cercatolo, a vedere un trattato, ſotto nome di lettera di Daniel Georgio Morhof de Scypho vitreo per certum humanæ vocis ſonum rupto. Lettolo avidamente, ne giudicai dotto l' Autore, e l' opera plena d' erudizione e d' ingegno. Vidi in eſſa havervi del favorevole, e del contrario a me, oltre al filoſofare, ch' egli adopera, didotto da' principi d' un tal moderno Siſtema Democritico riformato, che a me non va punto pel verſo.

LXIV. Noſter, partim tot Eruditorum Encomiis, & de raritate Epiſtolæ querelis, partim vero Scrupulis, a Kirchero (cui, *in Diſſ. de Paradoxis Senſuum* (73.), nonnulla jam A. 1676. regeſſit) circa Experimenti Certitudinem, ab Interprete Belgico circa nonnullas ejusdem Circumſtantias, & a Bartolo circa Philoſophemata Democritea, ſibi motis, inſtigatus, Laborem ſuum, ut & iſtis, & his, ſatisfaceret, revidere, decennio a prima Editione jam elapſo, decrevit. Reviſionem aggreſſus, plurimis eundem Acceſſionibus ita locupletavit, ut Editionis prioris magnitudinem ſextuplo excederet, atque ex Epiſtola in Tractatum prolixiorem, 18. diſtinctum Capitibus, eſſet mutandus, qui A. 1683. ſub hoc prodiit Titulo:

> *Stentor Ὑαλοκλάστης; ſeu Diſſertatio Epiſtolica de Scypho Vitreo per ſonum vocis humanæ rupto, ad D. Joh. Dan Majorem, in qua imprimis Natura Soni non parum illuſtratur. Editio Secunda, Emendatior & Auctior.* Kilonii 1683. in 4to (1½ *Alphab.*).

Stentoris iſtius (Hamburgi A. 1699., *in Volum. Diſſertt. Acad.*, *p.* 329-445., recuſi) Recenſum prolixiorem Lipſienſes (74.), Ephemerides Eruditorum Gallicæ (75.) & Chriſt Franc. Paulinus (76.) exhibuerunt, quos conſuli a curioſis jubemus. Lipſienſes hoc eum ornant Elogio: *Naturæ Myſtagogum eſſe Morhofium, vel ſolus hic Libellus locupletiſſimus poteſt eſſe Teſtis. Omnia enim in illo allegationibus rariſſimorum Autorum, omnia Experimentis recentiſſimis ſunt plena, nec ullum eorum ſine acuta atque accurata diſquiſitione a perſpicaciſſimo hoc Viro dimittitur. - - Autorem inſpicere ipſum pretium erit operæ. Is enim, uti Cornu Copiæ quoddam eſt eruditionum non trivialium, ita legentes quoque ſic delectabit, ut ardentiſſimum in ipſis reliquorum Ingenii fœtuum, quos affectos perfectosque domi fovet, deſiderium accendat.* Commendant præterea eundem Sam. Reyherus, Autoris Collega, *Acuſticam* hunc *maxime illuſtraſſe* judicans (77.), Chr. Franc. Paulinus (78.) & Joh. Hadr. Sleevogtius, Profeſſor Acad. Jenenſis Medicus (79.), cui *Tractatus* audit *Eruditiſſimus*.

LXV. Sed ad Annum 1672. revertamur, quo, præter Phyſica iſta, jam recenſita, in lucem etiam prodiit

> *Oratio de Intemperantia in Studiis, & Eruditorum, qui ex ea oriuntur, Morbis,*

(73.) *p.* 18. (74.) *in Actis Erud.*, *M. Majo A.* 1683., *p.* 194-197. (75.) im Philoſophiſchen Feyerabend *c.* 99., *p.* 874-878. (77.) *in Diſſ. de Natura & Jure Auditus*, *c.* 3., *p.* 7. (78.) *loco citato.* (79.) *in Diſſ. Inaug. de Anthrace Peſtilenti*, §. 33., *p.* 12.

Digitized by Google

bis, triennio ante, M. Apr. A. 1669., ſub auſpicia Rectoratus Academici, habita, Kilonii in 4to, Hamburgi deinde A. 1698., in *Orationum* Syntagmate (p. 106-143.), recuſa.

Commendari hujus Lectio omnibus meretur Literatis, non ob doctrinam ſolum & Styli Oratorii Elegantiam haud vulgarem, ſed etiam, & potiſſimum quidem, ob ſapientiam, qua Vitia Eruditorum Epidemica nonnulla, horumque cauſas, cordate detegit, Literariam rariorem. Cujus intuitu Jac. Thomaſii, Polyhiſtoris Athenarum Miſniæ Celeberrimi (80.), & Ant. Itteri (81.) albos jam reportavit calculos.

LXVI. Anno 1673. Orbis Eruditi conſpectum ſubiit *Epiſtola de Transmutatione Metallorum, ad Joelem Langellottum*, Sereniſſimi Cimbrorum Principis Archiatrum, Hamburgi *in 8vo* publicata, & 10. conſtans octernionibus, quæ in Volumine etiam *Diſſertationum Academicarum atque Epiſtolicarum*, ibidem A. 1699. excuſo, locum ſuum *pag: 245-302.* invenit, & a D. Joh. Jac. Mangeto *Libro Bibliothecæ Chemicæ Curioſæ*, Genevæ hoc ipſo A. 1702. editæ, Primo, uti Lipſienſes narrant, itidem eſt inſerta.

Scripta eſt illa rogatu Langellotti, cum hujus argumenti nonnulla Noſter, in Colloquio de ipſius *Epiſtola ad Naturæ Curioſos*, cum eo communicaſſet. Hiſtoriam perſequitur non Scriptorum ſolum Chymicorum ἐξοχωτέρων, ſed Adeptorum etiam, quos vocant, Celebriorum, factarumque per iſtos Transmutationum Metallicarum, & ſubinde ad alia quædam Secreta Chymicæ Artis digreditur. Auctiorem longe illius Editionem Autorem eſſe meditatum, & Scriptorum ipſius Affectorum Index Αὐτόγραφος, in Vitæ Continuatione ab Anonymo publicatus, teſtatur, & Joh. Ludov. Hannemannus (82.) confirmat, ſimulque, ultimis Vitæ Annis, tum quoad Hiſtoriarum Circumſtantias, tum quoad Experimenta & Principia, multa melius edoctum, mentem in non paucis, refert, mutaſſe. *Laciniæ*, quas ſe aliquando *purpuræ huic eſſe aſſuturum*, idem Hannemannus pollicetur, jacturam Supplementorum Autoris ipſius vix reſarcient. Quorum ſi ſpes nulla ſupereſt, Epiſtola hæc, tot Obſervationibus referta eximiis, Lectori cuivis Erudito, vel ſine illis, uti hactenus, ita porro etiam, ſeſe approbabit. Merito enim illa a Vinc. Placcio vocatur *Doctiſſima* (83.), *Elegantiſſima* (84.), *Lectuque jucundiſſima, & multa ſcitu non inutilia continens* (85.) ab Henn. autem Wittenio (86.) & Chr. Wilh. Eybenio (87.) *Libellus perelegans*, & a Chriſtoph. præterea Wegleitero (88.) Phil.

(80.) *in Tr. de Plagio Literario*, §. 285. 288. 334. 634. (81.) *in Synopſi Philoſophiæ Moralis, L. 3., c. 3., p. 158.* (82.) *in Ovo Hermetico-Paracelſico p. 133.* (83.) *in Notis ad Joh. Rhodii Catal. Scriptorum Suppoſititiorum p. 41.* (84.) *in Tr. de Scriptt. Anon. & Pſeudon. p. 159.* (85.) *in eod. Tractat. p. 42.* (86.) *Dec. IX, Memor. Philoſ. Renov. p. 628.* (87.) *in Eponomologio Critico Tob. Magiri Aucto p. 743.*

(88.), Phil. Jac. Hartmanno, Acad. Regiomontanæ Medico percelebri (circa Succini licet Phyſiologiam modeſte a Noſtro diſſentiente, ſuique diſſenſus rationes adjungente) (89.), Mich. Bernh. Valentino (90.), aliisque pluribus, commendatur. Unum hunc, in Libello, cætera pulcherrimo, nævum obſerves, quod Autor, nimio in Chymiam indulgens affectui, juſtum, circa Transmutationum Metallicarum Narrationes, non ubique adhibuerit delectum, nec a Credulitatis vitio, in iſta χρυσοποιΐας & Adeptorum Hiſtoria, plane ſit immunis. Id quod Viro etiam Illuſtri, Godofredo Gvilhelmo Leibnitio, eſt notatum, qui, teſte Celeb. Tenzelio (91.), pleraque Transmutationum, quas illa exhibet, Hiſtorias ſuſpectas eſſe, nonnullas etiam manifeſto falſas, Autori ipſi, paulo antequam obiret, ſignificavit.

LXVII. Anno 1675. Juris Noſter publici fecit
Veneres Novas, de quibus §. 58. jam dictum;
Sequenti autem 1676.
Diſſertationem de Paradoxis Senſuum Academicam, ſeorſim Kilonii, & hoc anno, &, novennio poſt, A. 1685., *in 4to* impreſſam, A. 1699. autem, in Volumine Diſſertt. Acad. *(p. 303-328.)*, tertia vice Hamburgi recuſam, *elegantiſſimam* utique (ceu vere Chriſtoph. Wegleiterus (92.) judicavit), & Obſervationibus Experimentisque Phyſicis Selectioribus ſcatentem.

Digna itaque eſt, quam doleamus, Jactura *Libri*, in quem Diatriben hanc transformare, Acceſſionibus plurimis adjectis, voluit, *de Paradoxis Senſuum* integri, non in Scriptorum tantum Affectorum Indice, ſed *Stentore* etiam Ὑαλοκλάστῃ (93.), a ſuperſtite promiſſi.

LXVIII. Sexennio ſequenti, quo Nubeculæ quædam Turbarum Bellicarum Cimbriæ Ducalis, & Muſarum Kilonienſium, Tranquillitati ſubinde erant infeſtæ, nihil Morhofianum, præter Programmata, Carmina, & Schediasmata hujusmodi, quæ recenſere haud vacat, minutiora, lucem vidit publicam. Reddita autem Cherſoneſo huic Pace & Principum ſuorum Concordia, ad Scriptiones etiam Noſter Eruditas rediit, & A. 1682. junctim, ob Argumenti cognationem, Sermone Germanico, duo, quæ ſola iſto elucubravit, Ingenii Monumenta Typis *(in 8vo)* evulgavit Kilonienſibus, junctim etiam ab Hæredibus (qui ex Autoris illa Codice emendarunt, paſſimque auxerunt, ac nova inſuper Præfatione inſtruxerunt) Lubecæ A. 1700. *in 8vo* denuo recenſita. Primum iſtorum eſt:

Der Unterricht von der Deutſchen Sprache und Poeſie, deren Uhrſprunge / Fortgange und Lehrſätzen / wobey auch von der reimenden Poeterey der

(88.) *in Or. de palmariis Seculi noſtri Inventis p. 42.* (89.) *Libro II. Hiſtoriæ Succini Pruſſici,* Francofurti A. 1677. editæ, locis compluribus. (90.) *Diſſ. V. Epiſtolica de Luſu & Erroribus Naturæ p. 173.* (91.) *in Dial. Menſtr. German., M. Oct. A. 1692., p. 837.* (92.) *in Orat. cit. p. 42.* (93.) *p. 142.*

der Ausländer mit mehrerm gehandelt wird. (h. e. *Commentarius de Germanorum Lingva ac Poeſi, hujusque Ortu, Progreſſu & Præceptis, in quo etiam de Poeſi Exterorum Rythmica fuſius* diſſeritur.)

Tractatus hic Vernaculus, Operis de Lingva & Poeſi Germanica Latini plenioris, (ſed affecti tantum, nec unquam ſperandi) Prodromus, qui e Prolegomenis, Poematum Germanicorum præmittendis Syntagmati, in Librum ipſis Poematis duplo majorem, teſte, Præfatione, excrevit, tribus abſolvitur Partibus. Harum Prima, de Lingva agens Germanica, eamque, & Boreales illi cognatas, antiquitate, & Græcam, & Latinam, ſuperare, imo has Germanicæ eſſe Originis, luculenter (etſi longe compendioſius, quam in affecto *Originum Germanicarum* Opere, idem argumentum fuſius perſecuturo, facere decreverat) oſtendit. Eo fine Autor Capite I. de Lingvæ Germanicæ Præſtantia & Vetuſtate generatim diſſerit, Cap. II. Græcam & Latinam illa eſſe recentiores, IIIio autem Voces Græcas & Latinas quamplurimas a Scythico-Germanicis Veteribus ortum traxiſſe, oſtendit, Cap. IV. V. & VI. Fontes Derivationis Vocum cujuslibet Lingvæ genuinos commonſtrat, & VIImo tandem Cognationem Vocum Græcarum & Latinarum, Hominem, ejusque Partes & Membra, denotantium, cum Germanicis ejusdem ſignificationis exponit. Partis Secundæ, de Poeſeos Germanicæ commentantis Origine & Progreſſu, Capita Quinque priora Poeſeos Gentium Europæ aliarum, Gallorum ſcilicet, Italorum, Hiſpanorum, Anglorum & Belgarum, Rythmicæ ſiſtunt Hiſtoriam & Faciem Antiquam pariter atque modernam, VItum & VIImum Poeſeos Germanicæ Ætatem Primam, ad Caroli Magni usque Imperium, ac Secundam, ad Mart. Opitii porrectam tempora, VIIIvum Gentium Arctoarum Poeſin, & Nonum denique Tertiam Germanicæ Ætatem, quæ in noſtra incidit tempora, conſiderant. Partis Tertiæ, Germanorum Artem ipſam proponentis Poeticam, Caput I. de Lingvæ Germanicæ ad Poeſin agit aptitudine, II. III. IV. & V. de ejusdem Ortographia, Etymologia, Syntaxi & Proſodia, VI. de Numero Poetico, VII. VIII. IX. & X. de Rythmis, eorumque Neceſſitate, Origine & Qualitatibus, XI. & XII. de variis Verſuum, Stropharum Carminumque, Generibus, XIII. de Inventionibus Poeticis, XIV. de Poematis Heroicis, XV. de Odis, XVI. de Comœdiis & Tragœdiis, ac XVII. tandem de Epigrammatis. Sub finem totius Commentarii adjectæ ſunt Henrici Schævii (quem Noſter in Gymnaſio Stettinenſi, uti ſupra, in Vitæ Hiſtoria, §. 7., jam eſt relatum, habuit Præceptorem) Metaphraſes XVII. priorum Odarum Libri Primi Horatianarum Metrico-Germanicæ, variis Carminum generibus elaboratæ. Pleniorem Operis cedro digniſſimi deſiderantem notitiam ad Recenſum illius ablegamus prolixum, & perquam honorificum, *in Actis Eruditorum Lipſienſibus, M. Sept. A.* 1682. (94.), obvium,

(94.) *pag.* 271-277.

obvium, & qui iſti ſua debet, Adr. Bailetum, Scriptorem Judiciorum de Eruditis Gallicum (95.). Lipſienſes (96.) his illud verbis extollunt: *Cum de Latinorum Lingva & Poeſi multi Commentarios ſcripſerint, Poeſin etiam Germanicam quidam in Artem redegerint, ac certis legibus aſtrinxerint, deque Lingva Germanorum diverſorum Autorum extent Monumenta: nullum tamen præſtantiori ingenio, ac majori eruditionis rarioriſque doctrinæ copia, conditum fuit hoc Opuſculo, quod, vernaculo Idiomate ſcriptum, Germanicis ſuis Poematibus, in unum collectis Faſcem, & Kilonii hoc anno editis, præmiſit Doctiſſimus Morhoſius, Latinorum etiam Græcorumque Carminum Venuſtate nulli Poetarum ſecundus.* Alibi iidem *Libellum aureolum* (97.), & *Commentarium Eruditiſſimum* (98.), ſalutant. Quanti Eraſmus Franciſci, plurimæ Lectionis, ac ſingularis in Sermone Germanico Eloquentiæ pariter atque Elegantiæ, Scriptor, iſtud fecerit, Verba Epiſtolæ ejus ad Wilh. Ern. Tenzelium Vernaculæ docent ſequentia (99.), Latine a nobis translata: *Dn. Morhoſium valde admiror, diverſisque Viris Illuſtribus pulcherrimum ejus de Lingva & Poëſi Germanica Commentarium, præ aliis hujus generis Scriptis, de nota meliore commendavi.* Joh. Chriſtoph. Wagenſeilio (100.) *Liber* audit *laude digniſſimus.* (Ein Preiſswürdigſtes Buch)/ Joh. Frid. Mayero (1.) *Præſtantiſſimus*, Joach. Fellero (2.) *Opuſculum Aureum*, & Chriſt. Grubelio (3.) *Tractatus Eruditus.* Henr. Meibomium Juniorem (4.), alioſque plures, non minus honorifica Laborem hunc Noſtri mentione dignatos, brevitatis ſtudio, allegare ſuperſedeo.

LXIX. Commentario huic de Lingva & Poeſi Germanica eximio, in utraque Editione, & Kilonienſi Anni 1682., & Lubecenſi Anni 1700., iſta paulo auctiori, ob Argumenti, uti jam monitum, affinitatem, ſubjungitur alterum Noſtri Scriptum Vernaculum, ſive Poematum Germanicorum Sylloge, pari applauſu excepta:

Die Teutſche Gedichte.

Pleraque ſeorſim jam ante prodierunt, omnia autem junctim excuſa Eruditis in hoc ſiſtuntur Syntagmate, Trium, in quas diſpeſcitur, Partium Prima quæ Argumenti ſunt Gratulatorii, Secunda Funebria, & Tertia denique Miſcellanea non unius generis, Sacra atque Profana, cum Odis atque Epigrammatis plurimis, legenda exhibente. Encomiaſtas ea invenere plurimos, e quibus ſolos jam allegabo Collectores Actorum Orbis Eruditi Lipſien-

(95.) *T. IV. des Jugements des Sçavans P. I. p.* 117. 118. (96.) *p. l. c. p.* 271. (97.) *M. Febr. A.* 1691. *p.* 55. (98.) *M. Jun. A.* 1697., *p.* 261. (99.) Recitat ea Tenzelius *in Dial. Menſtr. German., M. Jun. A.* 1690., *p.* 518. (100.) im Berichte von der Meiſter-Singer-Kunſt (*ſub finem Commentationis de Civitate Noriberg.*), *c.* 1. *p.* 452. (1) *in Diſp. de Codice ſuo Bibl. Germ. MSto* (*in Append. Hiſt. Verſ. Bibl. Lutheri*) *p.* 168. (2.) *in Præf. Catalogi MSS. Biblioth. Lipſ., nec non in Præf. Metaphraſeos Meditatt. Joh. Gerhardi Richterianæ; Metrico-Germanicæ, A.* 1690. *editæ.* (3.) *in Diſſ. de Lingva Germ. Veteri & moderna, c.* 1. *p.* 4. (4.) *in Additt. ad Val. Henr. Vogleri Introd. p.* 186, 189.

Digitized by Google

pſienſium Celeberrimos, *Venuſtatem* illorum *plane eximiam, nativamque, quam præ ſe ferunt, elegantiam, minus affectatam anxieque quaſitam*, commendantes (5.). Non diſſimulo tamen, inter Encomiaſtas hos non deeſſe, qui laudibus Cenſuras, ſed ab affectuum forte contagio haud immunes, admiſceant, Sileſios imprimis, ob prælatum Mart. Opitio ſuo, Poeſeos Vernaculæ Inſtauratori, Paulum Flemmingium, Noſtro ſubinde minus æquos. Hos inter B. N. (quem Bened. Neukirchium, Sileſium, eſſe, Anonymus alter M. M. (6) perhibet) ſvavitatem in illis videtur deſiderare, in *Partis Poematum* Chriſtiani ab Hofmannswaldau *Germanicorum Secundæ*, Lipſiæ AN. 1696. editæ, ita ſcribens Prolegomenis: Morhof ſchreibet zwar ſo lieblich nicht / als gelehrt: Er hat aber ſehr wol verſtanden / was zu einem Gedichte erfordert wird (7.). M. M. modo allegatus, Licentiam eorundem, in Conſtructione verborum turbanda, juſto interdum majorem verbis hiſce accuſat ſimul & excuſat (8.): Die Freyheit deren er ſich bey der Conſtruction, und anderweit / bedienet / iſt bey einem Mann von ſolcher Autorität mehr zu verwundern / als nachzuahmen. Er pfleget auch dergleichen nicht leichtlich zu gebrauchen / es wäre denn daß eine artige meditation hinfallen müſte / wo man der Sprache nicht eine kleine Gewalt anthun wolte. Riſum autem Lingvæ noſtræ Cimbricæ gnaris Cenſura ſua haud dubie extorquebit M. Joh. Chriſtianus Kunckelius, Uratiſlavienſis, qui, *in Diſputatione de Sileſiorum in Germanica Poeſi præſtantia*, Lipſiæ AN. 1698. edita (9.), Flemmingio, ejusque Imitatori Morhofio (cujus tamen Carmina ſe Germanica ſubinde admiratione proſequi, non diffitetur (10.)), præter duritiæ quoddam genus, *Holſatiſmos* etiam, neſcio quos, exprobrat.

LXX. Anno 1683. in lucem prodiit

Stentor Ὑαλοκλάςης, Tractatus, cujus Hiſtoria §. 64. jam eſt expoſita, Phyſicus,

Sequenti autem 1684.

Liber de Patavinitate Liviana, ubi & de Urbanitate & Peregrinitate Sermonis Latini univerſe agitur, Vito Ludovico Seckendorfio, Electoris tunc Saxonici, Ducisque Saxo-Numburgenſis, Conſiliario Intimo, ad eandem poſtea in Aula Brandenburgica dignitatem, cum Cancellarii Novæ Academiæ Halenſis conjunctam Officio, ob merita in Rempublicam & Literas Immortalia, evecto, Heroi Eruditiſſimo, omniumque vere Eruditorum amantiſſimo, inſcriptus, ac Kilonii in 4to excuſus, in *Volumine* autem *Diſſertationum Academicarum* (p. 471-592.), tribus poſt luſtris, Hamburgi AN. 1699. denuo publicatus.

Scripti

(5.) *M. Sept. A.* 1682., *p.* 276. 277. (6.) in den unvorgreifflichen Gedancken von deutſchen Epigrammatis (quæ Lipſiæ A. 1698. prodierunt), *c.* 2., *p.* 54. (7.) *lit. b.* 5. 6. (8.) *l. c.*, *c.* 2., *p.* 60. 61. (9.) §. 8., *p.* 11. 12. (10.) §. 6., *p.* 10.

Digitized by Google

Scripti hujus exaſciatiſſimi Recenſus Hiſtorico-Encomiaſtici prolixiores exhibentur in *Actis Eruditorum Lipſienſibus*, *M. Dec. A.* 1684. (11.), Abbatis Roquii *Ephemeridibus Eruditorum Anni* 1685. *Gallicis* (12.), & Pet. Bælii *Novellis Reip. Literariæ*, eodem AN. 1685. Gallice publicatis (13.). Hos conſulat Autores, qui pleniorem Argumenti ejus deſiderat notitiam. Lipſienſes (14.) hanc Libro, per ſe vendibili, hederam ſuſpendunt: *De Sermonis Romani, qui Conſulum, qui Patriciorum, qui Equitum erat, nitore, quam Urbanitatem dixere, docte graviterque diſſerere; ætatis Aureæ Scriptores ab iniquis obtrectantium Cenſuris, Livium præſertim, Hiſtoricorum Romanorum Principem, & ipſum Equitem, adverſus Aſinium Pollionem, Patavinitatis inſimulantem, acriter defendere, ſic ut in animo legentis ſuſpicio impolitæ dictionis ne minima relinquatur, illuſtris non minus eſt ingenii, quam artis exquiſitæ. Quod cum, in præſenti Scripto, egregie, uti propoſuerat, Clariſſimus Autor præſtiterit, non eſt dubium, quin de bonis ille Literis tanto præclarius mereatur, quanto majori illis ſolent eſſe detrimento, quorum pravum detrahendi ſtudium id agit, ut quacunque ratione Scriptores Claſſicos erudito Seculo ſuſpectos reddat, primamque adeo dicendi regulam corruptam.* Interjectis deinde compluribus, eundem *Opus* appellant *nitidum, ac profundioris doctrinæ plenum*, in quo multa inveniuntur, *quæ cum Antiquitati, Romanæ æque ac Græcæ, tum rerum Hiſpanicarum, Gallicarum & Italicarum notitiæ, plurimum accendunt lucis, judicium de Scriptoribus cujuscunque generis ac ætatis acuunt, diſcernere Linguarum Idiotismos docent, politiorisque Literaturæ ſtudio excitando, augendo & ornando, apprime ſerviunt.* Abbatis Roquii (15.) hoc de illo eſt Judicium: *On trouvé icy des Recherches fort curieuſes ſur ce defaut de Tite Live, & ſur la veritable Urbanité du ſtile Latin.* Ægid. Menagius (uti in *Menagianis* Poſthumis, Amſtelodami A. 1694. editis (16.), refertur) ſequenti eundem dignatus eſt Elogio: *J'ai vu un Traité de Morhoſſius, imprimé depuis peu, ſur la Patavinité de Tite Live, ou il expliqué tres ſavamment ce que c' eſt que l' Urbanité & la* Peregrinité *de la Langve Latine. Cet Ouvrage eſt plein d' Erudition, & de mille choſes curieuſes, ſur cette matiere.* Petro Bælio (17.) audit *Un Ouvrage Infinité des Recherches tres curieuſes*, Thomæ autem Crenio (18.) *Liber non inelegans.* Aliorum Laudes prætereo, ſolumque adjungo Chriſtophori Cellarii, peritiſſimi atque accuratiſſimi Dictionis Latinæ Cenſoris, Judicium de eodem honorificum (19.): *Voſſius, Bonifacius, Sigonius, & cumprimis Morhoſius, Kilonienſis Academiæ inſigne Decus, certatim congeſſerunt, quæ ad tuendam tanti Scriptoris* (Livii ſc.) *famam & ornamentum faciunt; noviſſimus etiam a moroſi Cenſoris, Aſinii Pollionis, iniquitate fortiſſime nuper defendit, & Patavini hominis Latinitatem vindicavit puriſſimam.*

(11.) *p.* 570-576. (12.) *num.* 20., *ad d.* 25. *Jun.*, *p.* 318. (13.) *M. Apr. A.* 1685., *p.* 444. 445., *ac M. Jun.*, *Art. III.*, *p.* 609-625. (14.) *l. c.* (15.) *l. c.* (16.) *p.* 190. (17.) *l. c. p.* 445. (18.) *in Notis ad Tractatus Variorum de Eruditione comparanda p.* 294. (19.) *Programm. L. p.* 357.

Digitized by Google

LXXI. Sed nec tacenda nobis eſt, tacere quamvis Oratorem jubeat, *Diſputatio* elegantiſſima *de Eloquentia in Tacendo*, Kilonii eodem An. 1684. *in 4to.* edita, & Hamburgi A. 1699., *in Volumine Diſſertationum Academicarum* (*p.* 446-470.), recuſa;

In qua (uti ſcite Lipſienſes (20.) obſervarunt) *ea* commendatur *Oratoris Prudentia, qua id ſolum, quod in Oratione ἐνεργητικὸν eſt, exprimit, cætera vero, quæ vel circa Inventionem, vel circa Elocutionem, πάρεργα ſunt, aut ſuperflua, ab Argumento, Perſonis, Loco, Tempore, Re, aliena, aut quovis modo inepta, omittit, aut indicta eſſe cupit.* Hujus, præter Gottl. Frid. Seligmannum, Theologum Lipſienſem (21.), Vinc. etiam Placcius noſter honorificam fecit mentionem, & *Doctiſſimam* publice, nec immerito, vocavit (22.).

Recudi etiam Noſter, eodem An. 1684., Kilonii in 4to, cum ſua ad Pet. Axenium, ICtum & Advocatum Sleſvicenſem, Virum Doctiſſimum, ſibique amiciſſimum, Præfatione, curavit

Joh. Laurembergii, Roſtochienſis, Mathematum in Academia Daniæ Sorana Profeſſoris, tum ob Eruditionem in reliquis Polymathiæ Elegantioris Partibus eximiam, tum Venam etiam Poeticam admirabilem, in Orbe Literato Celeberrimi (23.), *Satyram Elegantiſſimam, qua Rerum Bonarum Abuſus, & Vitia quædam Seculi, perſtringuntur*, A. 1636. ab ipſo editam, una cum ejusdem *Querimonia Daphnorini* (i. e. Laurembergii) *de ſuo & Academiæ Soranæ ſtatu.*

Utrumque hoc Poemation in Appendice etiam Adoptiva *Operum* Noſtri *Poeticorum*, Lubecæ An. 1697. Junctim impreſſorum, locum poſtea invenit.

LXXII. Anno ſequenti 1685. in lucem ab eo itidem denuo ſunt protractæ:

Nicaſii Baxii, Monachi Auguſtiniani, Medulla Eloquentiæ & Figuræ aliquot Rhetoricæ, ex M. T. Cicerone concinnatæ; Quibus Ipſius præmiſſa eſt *Præfatio, qua de omni in Eloquentia excerpendi ratione agitur.* Kilonii 1685. in 8vo.

Quem Libellum quatuor octernionum exiguum uti in Juventutis ſe uſum recudi curaſſe, in Titulo profitetur, ita eidem etiam *L. 3. Polyhiſt. Lit., c. 7., p. 47., de nota meliore commendavit.*

LXXIII. An. 1686. Lubecæ in 8vo prodiit

Otiorum Divinorum, ſeu Carminum Sacrorum Liber, Programmata complectens Poetica, ſeu Ἔμμετρα, Feſtis IV. Anni Solennioribus, publico nomine, in Adademia Kilonienſi propoſita, integer poſtea ibidem A. 1697., in Operum Poeticorum omnium Syntagmate, *Libro I. Charitum, p.* 2-40., recu-

(20.) *in Actis Erud., M. Jul. A.* 1699., *p.* 290. (21.) *in Idea Studioſi* πολυμαθεστέρου, Roſtochii A. 1685. edita, §. 15. (22.) *in Excerptis Binis Rhetoricarum Acceſſionum p.* 175. (23.) V. de illo *Hypomnemata* noſtra *ad* Alb. Bartholini *Lib. de Scriptoribus Danis, p.* 279-283.

recuſus. Quatuor Programmata priora, Feſto τῆς χειροτονίας dicata, Joach. Fellerus, Th. Lic. & Poeſeos in Acad. Lipſienſi Profeſſor, ſeorſim An. 1689. Lipſiæ, teſte Continuatore Vitæ Morhofianæ Anonymo, edidit, & Prælectionibus publicis illuſtravit.

LXXIV. A. 1687., quod in Polyhiſtore ſuo revidendo ac Editioni apparando longe eſſet occupatiſſimus, nihil præter Carmina & Programmata aliquot minutiora, juris fecit publici. Ex iſtis mentione haud indignum nobis videtur;

Programma de eo, quod in Diſciplinis eſt divinum, Feſto Pentecoſtes A. 1687. dicatum, quod non Hamburgi ſolum An. 1698., inter Programmata reliqua, *Orationum* ſubjuncta Syntagmati (*p. 551-571.*). denuo prodiit, ſed totum etiam ab ipſo Autore (integrum hujus Argumenti Commentarium, uti, in Affectorum Recenſu, infra §. *87.* monebitur, molito ac pollitico) *Polyhiſtoris Literarii Libro I.*, paucis ſaltem mutatis, inſertum, *Caput* hujus *XII.* ſibi vindicavit.

De ipſo *Polyhiſtore* Polyhiſtoris noſtri, in *Tomos III.* diviſo, *Tomique* præſertim *Primi*, ſive *Literarii*, duobus Libris prioribus, *Bibliothecario* & *Methodico*, qui lucem An. ſeqv. 1688. viderunt publicam, quæ hoc loco eſſent dicenda, cum prolixiorem exigant παρέκβασιν, προλεγομένων horum Epilogo commodius reſervabuntur.

LXXV. Anno 1690. Lubecæ *in 8vo* ὁ Μακαρίτης edidit

Philochryſum, ſeu de Laudibus Auri Orationes duas, omnis generis Hominum, præcipue Eccleſiaſticorum, Vitia ſalſe traducentes; Alteram M. Ant. Majoragii, Rhetoris Seculo Superiore Mediolanenſis Inclyti, in Orationum ipſius Syntagmate, ob παῤῥησίαν haud dubie adverſus Clericos, omiſſam, a Marquardo Gudio noſtrate, Viro Summo, inter Ἀνέκδοτα ejus, una cum altera *contra Gaudentium Merulam Apologetica*, Mediolani repertam, & Ultrajecti An. 1666. in 4to publicatam, nunc autem, in uſum Prælectionum Publicarum, cum Præfatione ſua, recuſam; Alteram propriam de eodem Argumento, Kal. Sept. An. 1690. Kilonii recitatam. Ambæ, eodem An. 1690., Kilonii (ſive Lipſiæ potius, quam Titulus quidem diſſimulat, ſed Typi produnt) *in 4to*, curante Frid. Bened. Carpzovio, Senatore ac Muſageta Lipſienſi (cui ab Autore erant inſcriptæ), iterum prodierunt, & in Morhofianarum etiam Orationum Sylloge, Hamburgi An. 1698. impreſſa, *num. 9. & 10.*, *p. 249-366.*, leguntur.

Utriusque Recenſum Vir Celeberr., Wilh. Ern. Tenzelius, *in Dialogis Menſtruis Vernaculis* (24.), prolixum ſatis exhibuit, Morhofianam autem (cujus adverſus Clericorum Avaritiam Invectivas & Dicteria Autor, ne Crabrones irritaret, Pontificios tantum Majoragii notare exemplo, in Præfatione finxit),

(G) 2 Præter

(24.) *M. Apr. A. 1691.*, *p. 307-326.*

Præter eundem (25.), Vitus Ludov. Seckendorfius (26.), Joach. Fellerus (27.), aliique, inſignibus ornarunt Elogiis.

LXXVI. Anno tandem Emortuali 1691. recudi Kilonii *in 8vo*, juxta Exemplar A. 1688. Antwerpienſe, cum Præfatione ſua, curavit Johannis Dekeni, Jeſuitæ, *Obſervationes Poeticas*, *Exemplis illuſtratas*, quarum recenſum prolixiorem, laudes illis ſuas large admetientem, ſed nonnulla tamen etiam in iisdem deſiderantem, *Libro* jam *Polyhiſtoris Literarii Tertio*, *Cap. X.* (28.), exhibuerat. Præter iſtas, & Rob. Boylii, Joh. Laurembergii, Nicaſii Baxii ac M. Ant. Majoragii, Opuſcula, §. *61. 71. 72. & 75.* jam laudata, Franciſci item Quarleſii *Enchiridion Morale*, Anglice ſcriptum, cujus novam Kilonii, incertum quo Anno, in gratiam Auditorum, ſe in Lingva iſta utentium Magiſtro, Editionem (*in 12o.*) publicavit, Periochasque deinceps haud paucas argutiores; Metris a ſe redditas Germanicis, *Poematum Vernaculorum* An. 1682. inſeruit Syntagmati, & Joh. Walliſii *Grammaticam Anglicanam*, eodem fine, niſi memoria mihi imponit, denuo vulgatam, nihil Scriptorum Alienorum atque Adoptivorum ipſius cura in lucem revocatum eſt publicam. Accenſeri tamen Adoptivis iſtis forſan etiam meretur Edmundi Richerii, Theologi Sorbonæ Pariſienſis Inclyti ac πολυμαθεςάτȣ, *Obſtetrix Animorum*, Morhofii hortatu, & ex ipſius Bibliotheca, per Adamum Rechenbergium, Literarum tunc Elegantiorum, nunc autem Sacrarum, in Acad. Lipſienſi Interpretem, Lipſiæ A. 1693, *in 12o*, verum mortuo jam Ergodioćta, luci iterum expoſita.

LXXVII. Recenſum hactenus exhibuimns Hiſtoricum Scriptorum Polyhiſtoris Noſtri, quæ ſuperſtes ille edidit, omnium, in quo tamen minutiora pleraque, Carmina ſcil. & Programmata ſigillatim excuſa (quorum nonnulla, Roſtochienſia imprimis, in Syntagmatis iſtorum deſiderantur), Epiſtolas quasdam (qualis eſt illa, quam, ad Olaum Rudbeckium d. 23. Jun. An. 1681. de ipſius exaratum Atlantica, in Elogiorum Operis hujus Sylloge, Upſaliæ ſine Anni mentione in fol. publicata, reperies), aliaque iſtius generis Schediasmata, brevitatis ſtudio omiſſa eſſe, haud diffitemur. E quorum numero uti Programmata & Carmina, Latina pariter atque Germanica, junctim jam ſunt recuſa, ita, ut Epiſtolæ etiam τȣ Μακαρίτȣ, omnes ferme, ſi paucas excipias, Ineditæ, ab Hæredibus primo quoque tempore colligantur, & cum Adoptivis ad Noſtrum, Joh. Frid. Gronovii, Joh. Schefferi, J. Georg. Gravii, Nic. Heinſii, Henr. Oldenburgii, Joh. Andr. Boſii, Frid. Rappolti, Ott. Menkenii, aliorumque Hominum Doctiſſimorum, per illos, Interprete Vitæ Parentis Continuatore (29.), jam promiſſis, &, præter unicam Gravianam, duasque Oldenburgianas, itidem etiam-

(25.) *l. c. p.* 307. (26.) *in Comm. de Lutheranismo*, *Lib. III.*, *Sect.* 21., §. 84. (27.) *in Epigrammate peculiari Editioni Lipſienſi ſubjuncto*, e quo §. 40. nonnulla attulimus. (28.) *p.* 73. 74. (29.) *in Appendice Voluminis Diſſertationum Academicarum p.* 42.

Digitized by Google

etiamnum *ἀνεκδότοις*, lucem propediem videant publicam, ſerio optamus. Gräviana, quam dixi, Hamburgo d. 22. Jul. A. 1678. ſcripta, in Biographiæ Noſtri propriæ Continuatione legitur *ἀδεσπότῳ* (30.), duæ autem Henr. Oldenburgii, Societatis Regiæ Anglicanæ Secretarii, Londini A. 1672. & 1673. exarata, in *Epiſtolarum* Viri Illuſtris, Marqu. Gudii, a Petro Burmanno Ultrajecti A. 1697. editarum, Adoptiva jam prodierunt Appendice (31.).

LXXVIII. Inter Monumenta Ingenii Morhofiani Poſthuma, quorum enumerationem, ordine Scriptionis ſic exigente, jam aggredimur, primum ſibi locum vindicat:

Polyhiſtoris Literarii Liber Tertius, ſive παρασκευαστικός, de Excerpendi ratione, Lubecæ, Anno ab Autoris Obitu proximo 1692., *in 4to*, excuſus, cujus mentio prolixior, in totius Operis Polyhiſtorici Hiſtoria, paulo poſt recurret. Hunc Anno ſequenti 1693. excepit:

Commentatio de Diſciplina Argutiarum, ſine Loci mentione *in 12mo* edita. Conſtat ea Tribus Sectionibus, & *Lectiones* Noſtri *de Arguta Dictione Academicas*, quas ille publice quidem, in *Commentario de Lingua & Poeſi Germanica* Vernaculo (32.), Literatis jam erat pollicitus, ſed facie haud dubie, ſi vixiſſet, longe cultiori, ac limam expertas accuratam, dediſſet, in lucem, inſciis Hæredibus, incertum a quo, protruſas, multisque Sphalmatis Graphicis & Typographicis (uti in *Homonymoſcopia* jam noſtra (33.) eſt monitum) fœdatas, exhibet. Recenſum ejus ſiſtunt Lipſienſes, *in Actis Eruditorum*, *M. Sept.* A. 1693. (34.), inque iſto (35.), *Opuſculum hoc, ut ſolent, quæ Morhofium agnoſcunt Parentem, eruditione plane ſingulari, egregiisque Animadverſionibus, maxime Oratoriis, eſſe refertum*, pronunciant. Thomas Crenius (36.) *Commentationem* vocat *Doctiſſimam*, M.M. autem, Scriptor *κρυπτώνυμος*, de Epigrammatis commentatus Germanicis (37.), *Libellum brevem quidem, ſed luculentum* (Eine zwar kurtze/ doch wol ausgearbeitete Schrifft.)

LXXIX. Eodem A. 1693., Lipſiæ in 12o, prodiit:

Collegium Epiſtolicum, ab Autore, cum in vivis eſſet, Studiis tantum privatis Auditorum ſuorum deſtinatum, jam vero, ob ſummum variumque uſum, publica luce donatum. Acceſſit *Epiſtola ejusdem* (de qua §. 49. jam dictum) *in Plagiarium quendam ſuum Invectiva.*

Primam hanc Editionem, furtim factam, cujus Menda fœdisſima & admodum numeroſa, præter me (38.), Celeberr. Tenzelius, complura illorum enumerans & corrigens (39.), & Vitæ Morhofii Continuator (40.), obelo notarunt

(30.) *in eadem Append. Differtt. Acad. p.* 43. 44. (31.) *num.* 39. & 40., *p.* 73. 74. (32.) *P. III., c.* 5. *p.* 541., & *c.* 17. *p.* 757. (33.) *Sect. I., c.* 1., §. 7., *p.* 16. (34.) *p.* 399-402. (35.) *p.* 400. (36.) *P. I. Animadverſ. c.* 7., §. 4., *p.* 122. (37.) in den unvorgreifflichen Gedancken von deutſchen Epigrammatis, quæ Lipſiæ A. 1698. prodierunt, *c.* 3., *p.* 97. 98. (38.) *in Homonymoſc. l. c.* (39.) *in Dialogis Menſtruis Germanicis, M. Aug. A.* 1693., *pag.* 680-683. (40.) *in Append. Differtt. Acad. p.* 27.

tarunt, excepit altera Lubecenſis, a Joh. Burch. Majo, Succeſſore Autoris, Anno ſequ. 1694., curata, Præfatione nova ac Indicibus inſtructa, & auctior pariter atque emendatior, *in 8vo*, ſub novo hoc evulgata Titulo:

Libellus de ratione conſcribendarum Epiſtolarum, a mendis Editionis Lipſienſis innumeris a J. B. Majo repurgatus. Acceſſerunt Nova quædam Exempla.

Recenſum Libelli, ex Editione priori, invenies *in Actis Eruditorum Lipſienſibus, M. Apr. A. 1693.* (41.), & Tenzelii *Dialogis Menſtruis Vernaculis*, M. Auguſto Annni ejusdem (42.), Qui, ob nervoſam Præceptorum brevitatem, & Exemplorum Obſervationumque egregiarum copiam, magni illum, a Chriſtiano etiam Weiſio de nota meliore, antequam ederetur, commendatum (43.), merito æſtimat.

LXXX. A. 1694. publice comparuerunt

D. G. Morhofii CVIII. Quæſtiones Chymicæ, ex variis Autoribus Chymicis collectæ, cum Reſponſionibus & Solutionibus (Ænigmata Chymicorum magis plerumque intricantibus, quam explicantibus) Joh. Ludov. Hannemanni, Prof. Phyſici Kilonienſis, *Ovo* hujus *Hermetico-Paracelſico*, quod vocat, ſive *de Auro Tractatui*, Francofurti A. 1694. *in 8vo* excuſo, inſertæ (44.)

Quæ, nusquam a Noſtro promiſſæ, nec in Scriptorum Affectorum Indicibus memoratæ, ſi vel maxime Parentem eum agnoſcant, in privatos tamen ſolum uſus, ſubitaneo conſilio, uti Cordati Lectores facile perſpicient, absque juſta cura, in chartam ſunt conjectæ, nunquam vero publicæ luci deſtinatæ, nec proinde in eam ab Editore, temere fuerunt protrudendæ. Εκτρωμα certe potius iſtæ ſunt, quam fœtus juſtæ maturitatis γνήσιος, ac nova proinde earum, a ſe ita locupletandarum, ut tres abſolvant Centurias, juſtoque præterea illuſtrandarum Commentario, quam *p. 283.* pollicetur, Editione Exegetes modo dictus, absque ulla Orbis Eruditi Indignatione, ſuperſedere poterit.

LXXXI. Triennio poſt lucem publicam, uni incluſa Syntagmati, junctim denuo viderunt, quæ antea, vel ſingulatim excuſa, vel, in Faſciculos minores congeſta, diverſis ipſemet evulgarat temporibus,

Opera Poetica Latina omnia, in unum collata, ad Autoris mentem diſpoſita, & ab Heredibus, cum Caſp. Dan. Morhofii, Filii, Elegia ad Fridericum, Ducem Holſatiæ, Dedicatoria, Henricique Muhlii, Supremi Eccleſiarum Cimbriæ Ducalium Antiſtitis, Præfatione de Poeſi ac Poetis Latinis, edita, Lubecæ A. 1697. in 8vo.

Editio hæc Carminum Latinorum omnium Poſthuma (qualem ipſe etiam Autor, adhuc ſuperſtes, Anno jam 1683., in *Programmate ad Lectiones Acroamaticas Invitatorio*, eſt pollicitus) exhibet:

1. *Cha-*

(41.) *p.* 164. 165. (42.) *p.* 680-683. (43.) *in Oratore Politico*, Germanice edito, *p.* 22.
(44.) *p.* 251-284.

1. *Charitum Libros III.* (quorum Primus *Otia Divina*, §. 73. memorata, Secundus Carmina Gratulatoria ad Leopoldum Imperatorem, Carolum II. & Wilhelmum III., Reges Angliæ, Frid. Wilhelmum, Electorem Brandenburgicum, Chriſt. Albertum, Ducem Holſatiæ, Guſtavum Adolphum, Principem Megapolitanum, Ferd. Fürſtenbergium, Epiſc. Monaſterienſem, Chriſtianum, Comitem a Ranzou, Henriettamque Catharinam Gersdorfiam, Heroinam Gentis Friſiæ doctiſſimam, Tertius autem Poematia ejusdem generis ad Joh. Adolphum Kielmannum, Aulæ Gottorpienſis Præſidem, aliosque Viros Nobiles, Doctos & Indoctos, complectitur), *pag. 1-252.*
2. *Veneres Antiquas, p. 253-336.*
3. *Veneres Novas, p. 337-438.*
4. *Manium, ſeu Epicediorum Libros III.* (quorum Primus, ſub *Funerum* titulo A. 1667. jam prodierat, reliqui duo ex Epicediis, ſingulatim antea publicatis, nunc demum ſunt congeſti), *p. 439-580.*
5. *Primitias Parnaſſi Kilonienſis, p. 581-620.*
6. *Avtoſchediasmata Poetica, p. 621-652.*
7. *Horas Subſecivas Poeticas, p. 653-688.*
8. *Miſcellanea Poetica, & Epigrammata Selecta, p. 689-826.*
9. *Epigrammatum Libros II., p. 827-856.*
10. *Jocorum Librum* (quo *Leſſus in Ciconiam Adrianum*, *Querela Halecis*, & *Carmen de Ente Rationis*, continentur), *p. 857-900.*
11. *Prætermiſſa, p. 901-931.*
12. *Adoptiva quædam*, partim Honori Autoris ſacra, partim ab eo edita (&, hæc inter Joh. Laurembergii *Satyram* & *Querimoniam Daphnorini*, A. 1685. ſeorſim publicatas), *p. 931-967.*

Prolixiores Syntagmatis hujus (cujus Faſciculorum plerorumque Editiones, hanc antegreſſæ, §. 49. 50. 53. 55. 57. 58. 59. 60. 67. 71. & 73. a nobis ſunt enumeratæ), Præfationisque ſimul Muhlianæ, Recenſus ſiſtunt Lipſienſes *in Actis Eruditorum, M. Jun. A. 1697.* (46.), & Pet. Rabus *in Bibliotheca Europæ Belgica* (dem Boeckzaal van Europa), M. Sept. & Oct. A. 1699. (47.). Cæterum, quanta Venam Morhofii Poeticam, & Carmina imprimis hæc Latina, admiratione proſecuti ſint Eruditiſſimi Temporum noſtrorum, & in Poeſi etiam Exercitatiſſimi Scriptores, Lipſienſium, Godofr. Gvilh. Leibnitii, Æg. Menagii, Ol. Borrichii, Henr. Meibomii, Aug. Varenii, Joſuæ Arndii, Frid. Rappolti, Er. Mauritii, Chr. Kortholti, Ott. Sperlingii, Laur. Normanni, Georg. Caſp. Kirchmayeri, Joach. Felleri, Joh. Nicol. Hertii, Pauli Sperlingii, Ad. Tribbechovii, Henr. Muhlii, aliorumque præterea compluriùm, Judicia de illa pariter atque hiſce perquam honorifica, imo pene invidenda, quæ, in

(45.) *p. 261-264.* (46.) *p. 530-536.* (47.) *p. 252-259.*

Digitized by Google

in Elogiorum Autoris ipſius recenſu, §. *28-46.*, longa cumulavimus ſerie, abunde, imo *ἀναντιῤῥήτως*, evincunt. Pauca jam iſtis, quæ denuó huc tranſcribere non vacat, addemus, quibus ipſam hanc Poematum Latinorum omnium Collectionem Viri Eruditi commendarunt. Henr. Muhlius, in *Præfatione* illius, Carmina Morhofiana omnium quidem præſtantisſimis accenſeri non poſſe, cum ab Erroribus ſuis ac nævis non ſint immunia, agnoſcit, imo nonnulla e Syntagmate hoc merito eliminari debuiſſe judicat, pleraque tamen, ob Verborum Curam, Numerorum ſollicitudinem, Sententiarum Acumen, Argutiarum Lumina ac Gemmas, Laborem Studiumque incredibile iis impenſum, & accuratam imprimis Veterum Imitationem, prolixe deprædicat. Sed, quid vetat Verba ejus nonnulla *αὐτολέξει* adjicere, a Celeb. etiam Tenzelio repetita? *Licet*, ait, *fortaſſe in id, quod optavit, faſtigium non aſcenderit, licet tanta elegantia & puritas, vel ſobrietas quoque & facilitas, in hiſce ejus Carminibus ubique non adſit, uberem tamen quandam a natura venam, & divinum quoddam Ingenium, & Bonorum lectionem Scriptorum, usquequaque perſpicietis. - - Licet nonnulla ei exciderint, a quibus mallem abſtinuiſſet, Carminibus tamen ſuis ſemper aliquid argutum, quod Lectorem alliciat, aut eruditum, & quod διδασκαλίαν habet, aut morale, aut Politicum, interſerit. Et ad invenienda venuſta Argumenta Ingenium nusquam deeſt, nec ad ordinanda Judicium. Sed nec Eloquentiæ facultas abeſt, nec Sermonis puritas & ſuavitas. Vis & elegantia in clauſula fere arguta & aculeata, quam Noſter ſummopere captabat, nec lepores detrectabat ac Sales, aut alios Ingenii luſus, ſed doctos, ſed urbanos, & qui ab Antiquorum elegantiis non recedunt.* Lipſienſes (48.) Muhlianum hoc Judicium ſuo approbarunt calculo, Carmina Morhofii *cultiſſima, & Argumenti, Metri atque Inventionis varietate cum paucis comparanda*, vocarunt, *Jocorumque* imprimis *Librum* Poematia *eruditis acutiſſimisque Salibus reſperſa* complecti judicarunt. Tenzelius denique (49.) optime eadem cenſet eſſe elaborata, & ingenioſas præſertim Epigrammatum Inventiones admiratur, in quibus *eum, Conſt. Hugenium & Pet. Francium, ſed alium aliter, excellere*, Mich. etiam Filizius, Luſatus, haud ita pridem pronunciavit (50.).

LXXXII. Poematum Syntagma, Anno mox ſequenti 1698., excepit haud diſſimilis eorum Ingenii Morhofiani Monumentorum, quæ Solutæ etiam Eloquentiæ Palmam Autori ſuo vindicant, Collectio,

> *Orationes* ſcilicet & *Programmata, in Celeberrima Holſatorum Academia Kilonienſi publice propoſita, utraque nunc cura Filiorum collecta & publicata, cum Indicibus neceſſariis.* Hamburgi 1698. in 8vo.

Decem

(48.) *l. c. p. 264.* (49.) *l. c. p. 535.* (50.) *Corollario V. Speciminis Analectorum ad Ol. Borrichii Diſſertationes de Poetis.*

Decem in Syntagmate hoc exhibentur Orationes (quas inter Quinta, Sexta, Septima & Octava, in iſto demum prodierunt, reliquæ autem jam ante ſingulatim, uti ſuis dictum eſt locis, erant editæ):

1. Or. in Academiæ Kilonienſis Inauguratione, d. 6. Oct. An. 1665. habita, *p. 1. 33.*
2. Or. de Cauſis, ob quas multi ad minus ſolidam aliquam Sapientiam perveniant, d. 22. Jan. An. 1666., in primæ Magiſtrorum Promotionis Actu recitata, *p, 33-61.*
3. Panegyricus in Nuptias Chriſtiani Alberti, Ducis Holſatiæ, M. Dec. A. 1667. dictus, *p. 61-106.*
4. Or. de Intemperantia in Studiis, & Eruditorum, qui ex ea oriuntur, Morbis, in aditu Rectoratus Academici, M. Apr. A. 1669., habita, p. 106 - 143.
5. Or. de Viro Bono, ad mentem Philoſophorum Gentilium, in promotione Magiſtrorum, M. Oct. A. 1669., habita, *p. 144-164.*
6. Or. de Otio Sapientibus dando, in Rectoratus aditu, M. Apr. A. 1677. dicta, *p. 164-188.*
7. Or. de Literarum in Republica Utilitate, in aditu tertii Rectoratus, d. 5. Oct. A. 1684., habita, *p. 188-213.*
8. Or. de Fructibus in Holſatiam, Urbemque Kilonium, ex Academia redundantibus, in aditu Quarti Rectoratus, M. Apr. A. 1690., habita, *p. 213-249.*
9. Or. de Auro, Kal. Sept. A. 1690. recitata, *p. 249-304.*
10. M. Ant. Majoragii *Philochryſus, ſeu Or. de Auro, a Noſtro edita, p. 304-366.*

Orationibus Programmatum (quorum, publico Academiæ nomine, ſcribendorum cura, Anno demum 1674., mandato Ducali, Noſtro eſt commiſſa, quibusque paucula forte aliena a ſe inſciis eſſe immiſſa, Filii in Præfatione fatentur) integra ſubjungitur Centuria, Octo ſiſtens Feſto *χειροτονίας* conſecrata, Undecim Paſchalia, totidem Pentecoſtalia, totidem quoque de Angelis Michaelitica, XXXI. Exequialia, & XXIX. alia variorum Argumentorum Academica, publico partim, partim privato nomine, evulgata, pleraque erudita pariter atque elegantiſſima, ac ab Autore jam ipſo (teſte Matth. Henr. Burchardo (51.) Editioni, quod luce ei digna viderentur, deſtinata. Σκιαγραφίαν totius hujus Sylloges, *in Actis* quoque *Eruditorum*, M. Jul. A. 1698. (52.), ſiſtunt Lipſienſes, qui Programmata *multa elegantique* cenſent eſſe *eruditione referta*, de Orationibus autem hoc ferunt Judicium: *Orationibus, cum in Genere Demonſtrativo, vel Loco Communi, verſentur, nec tam ad perſvadendum, quam ad delectandum, ſint compoſita, exquiſitiorem Autor adhibuit cultum, genusque dicendi ſectatus eſt argutius, auribusque horum temporum*

(51.) *in Or. Fun. ei habita p. 11.* (52.) *p. 329. 330. 331.*

Digitized by Google

porum accommodatum, in quo Poeticum nonnunquam decorem relucere voluit, ex interiorum Literarum Myrothecio petita quadam ſubinde aſpergens ornamenta, quibus doctas aures teneret caperetque.

LXXXIII. Poſt edita Poematum, Orationumque & Programmatum, quæ modo recenſuimus, Syntagmata, pari inſtituto, reliqua etiam Noſtri Scripta Latina, præter *Polyhiſtorem*, Libelloſque *de Diſciplina Argutiarum, ſcribendis Epiſtolis & Dilatatione Oratatoria*, Poſthumos, omnia, quæ ſuperſtes ipſe diverſis ſeorſim pulicaverat temporibus, in Volumen redacta unicum, junctim Anno 1699. ſub hoc prodierunt Titulo:

Diſſertationes Academicæ & Epiſtolicæ, quibus rariora quadam Argumenta erudite tractantur, in unum omnes Volumen collatæ, & Conſenſu Filiorum editæ. Acceſſit Autoris Vita, quæ tum Lectiones ejus Academicas, tum Scripta Edita & Edenda, Elogia item ac Judicia Clarorum Virorum, exhibet. Additi quoque ſunt, præter Joh. Burch. Maji Præfationem, Indices accurati & locupletiſſimi. Hamburgi An. 1699. *in 4to.*

Continentur hoc Volumine (quale Celeberr. Tenzelius (53.), Anno jam 1692. (53.), ob Diſſertationum Morhofianarum, *elegantiſſimis*, uti vere judicat, *Obſervationibus ſcatentium*, raritatem, congeri optavit) Scripta Noſtri ſequentia, ſeorſim ante excuſa, ſuiſque jam locis fuſius ſupra recenſita ac celebrata:

1. Diatriba Juridica de Morbis, & eorum Remediis, *p. 2. - 50.*
2. Diſp. Jurid. Inaug. de Jure Silentii, *p. 51 - 70.*
3. Diſſ. de Enthuſiasmo ſeu Furore Poetico, *p. 71 - 82,*
4. Theologiæ Gentilis Politicæ Diſſert. Prima de Divinitate Principum, cui nunc demum e MSto adjecta eſt Secunda de Titulis Principum Divinis, hactenus ἀνέκδοτος, ſed ſub finem mutila, *p. 82 - 117.*
5. Proſphonema in Summos honores Theologicos Chriſt. Kortholti, *p. 117 - 126.*
6. Diſſ. de Principe Medico, *p. 127 - 160.*
7. Deſcriptio Actorum primæ Promotionis Academicæ Kilonienſis, *p. 161 - 234.*
8. Diſp. de Sole Igneo, *p. 235 - 244.*
9. *Epiſtola de Metallorum Transmutatione*, *p. 245 - 302.*
10. Diſp. de Paradoxis Senſuum, *p. 303 - 328.*
11. Stentor Υαλοκλάςης, ſeu Tr. de Scypho Vitreo, per certum Vocis Humanæ Sonum rupto, *p. 329 - 445.*

Undecim hæc, jam ante edita, & Annorum, quibus primam viderant lucem, ordine diſpoſita, Tria ſeqvuntur Meletemata, hactenus ἀνέκδοτα:

1. *Diſſ. de Quinta Eſſentia, Catholico Morborum Remedio*, adverſus Morbos quosvis,

(53.) *in Dial. Menſtr. Germ., M. Jul. A. 1692., p. 604.*

quosvis, cum omnes a Spirituum prava Diſpoſitione proficiſcantur, non niſi Spiritualia Remedia, ſive Quintas Eſſentias, adhiberi debere, oſtendens, quam Dethlevus Cruſius, J. U. C., Autoris in Civitate Hamburgenſi Amicus, privatim ab hoc olim ſibi communicatam, ut ederetur, Bibliopolæ tradidit. *(p. 595-605.)*

2. *Epiſtola*, qua Juvenem, in Academia viventem, hortatus eſt ad Diſputationem de Latinitate Digeſtorum, de qua ipſi, eam culpanti, cum Profeſſoribus lis erat Juridicis, abrumpendam *(p. 606-611.)*.

3. *Diſſertationis de Meritis Germanorum in Literas* (cujus paulo poſt, inter Affecta, prolixior fiet mentio) Fragmentum, & ſolum ferme Exordium, inter Schedas Studioſi cujusdam, qui ex ore dictantis publice id exceperat, repertum *(p. 612-616.)*.

Accedit tandem Appendix, Vitam Morhofii, ab ipſomet inchoatam, & ad AN. 1671. pertextam *(p. 1-48.)*, Elogia Morhofii, & Scriptorum ejus nonnulla, a Caſp. Thurmanno collecta *(p. 49-60.)*, & Carminum tandem Adoptivorum, in Honorem Noſtri ſcriptorum, Syllogen copioſam *(p. 61-143.)*, exhibens. De quibus Voluminis hujus Acceſſionibus cum ſupra, §. *4.* & *27.*, fuſius jam ſit dictum, *h. l.* ulterius quicquam addi non videtur neceſſarium. Conſuli cætera de Diſſertationibus hiſce Morhofianis etiam merentur Lipſienſes (quibus *Exquiſitiſſima* audiunt & *admodum ſolerter elaborata*), *in Actis Eruditorum, M. Jul. A. 1699.* (54.), prolixiorem, & Lubecenſes, *in Novis Septentrionis & Maris Balthici Literariis, M. Jun. Anni ejusdem* (55.), breviorem illarum ſiſtentes Recenſum.

LXXXIV. Ultimum inter omnia Polyhiſtoris Noſtri Monumenta Literaria, hactenus & ab illo ſuperſtite, & a defuncti Hæredibus, Juris facta publici, occupant, quæ, ſuperiore demum AN. 1701., Lubecæ *in 8vo* prodierunt.

Delitiæ Oratoriæ Intimioris, ſive Liber de Dilatatione & Amplificatione Oratoria; Opuſculum e Lectionibus de hoc Argumento Academicis, AN. 1683. & 1691. habitis, enatum, & in tres Partes diviſum, cujus Σκιαγραφίαν accuratiorem Laudesque, in *Actis Eruditorum Lipſienſibus, M. Aug. A. 1701.* (56.), *Novis Septentrionis & Maris Balthici Literariis Lubecenſibus, M. Apr. A.* 1701. (57.), & Cl. Eccardi *Excerptis Librorum Recentiorum*, quæ Hannoveræ prodeunt, *Menſtruis Germanicis, M. Majo* Anni ejusdem, invenies (58.).

LXXXV. Enumeratis hactenus ſatis fuſe Scriptis Morhofianis, quæ lucem jam aſpexere, publiceque leguntur, omnibus, ad ἀνέκδοτα atque Affecta nobis eſt pergendum. Horum Catalogum prolixum, quo LXXI. hujus generis recenſentur Meletemata, ex aliquot Indicibus Autoris ipſius αὐτογράφοις congeſtum, Vitæ ejus Continuator Anonymus, in *Voluminis Diſſer-*

(54.) *p.* 289-293. (55.) *p.* 184. (56.) *p.* 371-377. (57.) *p.* 126. 127. (58.) *p.* 51-60.

Digitized by Google

tationum Academicarum Appendice, exhibuit (59.). Verum tumultuarius ille eſt, nulloque, vel Argumentorum, vel Annorum ac temporum, ordine collectus, haud pauca, paſſim a τῷ Μακαρίτῃ, tam in Lucubrationibus Editis, quam Prælectionibus Academicis ἀνεκδότοις, promiſſa, omittit, nec quænam illorum, vel Editioni ſint matura, vel imperfecta aut inchoata, vel Calamo ſaltem, nunquam iis admoto, deſtinata, verbulo ullo ſignificat. Id quod Continuatorem illum, qui, teſte Joh. Burch. Maji *Præfatione, Bibliotheca Morhoſianæ Forulos ac Schedas fere omnes diligenter excuſſit*, facere omnino decuiſſet, præſertim cum Literæ ad Celeb. Tenzelium Muhlianæ (60.), *multa ſupereſſe, quorum prima ſaltem lineamenta Autor duxerit, plura, quæ inter chartas confuſa turbataque reperiuntur, nos edocuerint*. His Catalogi iſtius defectibus ut pro Virili medeamur, alium Monumentorum Noſtri Ineditorum atque Affectorum Indicem Tripartitum ſubſtituemus, Claſſe Prima Ἀνέκδοτα, quæ adhuc ſuperſunt, vel ſi periere, ab Autore tamen ſunt elucubrata, Secunda autem, quæ ab eodem in Scriptis quidem ſuis, Catalogisque Nundinalibus publicis, ſunt promiſſa, ſed vel plane derelicta deinceps, vel ſaltem inchoata, enumeraturum, & Aſteriſci Notam ſingulis, quorum nulla apud Vitæ Continuatorem occurrit mentio, præfixurum, Tertiaque tandem Claſſe, quæ e ſolo illius nobis innotuere Catalogo, prioribus ſubjuncturum. Potiorum Titulis aliæ ſubinde etiam Obſervationes Miſcellæ adjicientur, quas Lectoribus non ingratas fore ſperamus.

LXXXVI. Ad Claſſem ergo Primam τῶν Ἀνεκδότων, quæ etiamnum ſuperſunt, vel ſi forte periere, ab Autore, uti certò conſtat, elucubrata fuerunt, Limam tamen pleraque accuratiorem deſiderant, referantur:

1. *Polyhiſtoris* Tomi Primi, ſive *Literarii*, Libri IV. Poſteriores (Quartus ſcilicet, Quintus, Sextus atque Septimus), Editioni jam parati, Tomi item duo reliqui, Secundus & Tertius, ſive *Philoſophicus* & *Practicus*, e *Prælectionibus de Notitia Autorum* atque *Polyhiſtoricis* congerendi atque excerpendi, congruoque ordine digerendi, ſubinde etiam Notis ac Emendationibus illuſtrandi. Plura de iis, in totius Operis Hiſtoria accuratiori, paulo poſt dicentur.

* 2. *Prælectiones Polyhiſtoricæ*, A. 1672. habitæ, & XVII. Capitibus (quorum Indicem infra, §. 90., in *Polyhiſtoris*, ex iis congeſti, ſiſtemus Recenſu) comprehenſæ, haud diverſæ, ni fallor, a *Lectionibus de Re Bibliothecaria Publicis*, quarum A. 1683., in *Programmate ad Acroamaticas Invitatorio*, & mentionem ipſemet fecit, & Editionem promiſit.

3. *Prælectiones de Notitia Autorum*, e *Polyhiſtoricis*, alio diſpoſitis ordine, paſſimque auctis ac interpolatis, enatæ, bisque, ab A. 1680. ad 1683., Auditori-

(59.) *p.* 38-41. (60.) V. Fragmentum earum, in Tenzelii *Dial. Menſtr. Germ.*, *M. Jul. A.* 1691., *p.* 603.

ditoribus propoſitæ. Hiſtoriam illarum, & Capitum, quibus conſtant, XXVII. Indicem (ab Anonymo etiam Vitæ Morhofianæ Continuatore (60.), & Chriſt. Thomaſio (61.) publice jam exhibitum), *§. 90.*, in mox ſecuturo *Polybiſtoris* offendes Recenſu.

* 4. *Ιςορέμενα Jurisprudentiæ Romanæ*, A. 1675. privatim Auditoribus propoſita, quæ Editioni parata eſſe, A. 1683., *in Programmate ad Lectiones Acroamaticas Invitatorio*, ſignificavit.

* 5. *Mnemonica Juris*, Voces exhibens Mnemonicas, ſingulis Inſtitutionum & Decretalium Titulis accommodatas, quarum ope iſti, earumque numeri, memoriæ poſſunt imprimi. De Artificio ejus V. *Lib. 2. Polyhiſt. Lit., c. 6., p. 375.*

6. *Comm. de Jure & Privilegiis Morboſorum*, e Diſp. hujus Argumenti Academica, paulatim aucta, enatus, de quo §. *48.* fuſius jam eſt dictum.

7. *Tr. de Jure Silentii*, de quo conſulenda ſunt, quæ in Hiſtoria Diſputationis Noſtri de eodem Argumento Inauguralis, hujus Prodromi, §. *51.*, monuimus.

8. *Hiſtoria Naturalis, prout hodie fœcunda tot Obſervationum meſſe eſt ditata*, in Collegio Bipartito privatim A. 1675. & 1676. propoſita, ſive *Polyhiſtor* (quo Titulo in Continuatoris Vitæ Morhofianæ gaudet Catalogo) *Phyſicus, Veterum & Recentiorum Sectarum Placita proponens & conferens, & Vetera Novaque Inventa, per omnes Corporum Naturalium Species, recenſens.* Pars Prima Phyſicam generatim conſiderat, diverſasque Hypotheſes Phyſicas Philoſophorum, tum Veterum (Hebræorum ſc., Moſis & Μωσαϊζόντων, Ægyptiorum, Chinenſium, Pythagoræorum, Democriteorum, Epicureorum, Platonicorum, Stoicorum, Peripateticorum, Jonicorum, Scepticorum), tum Recentiorum (Bernh. Teleſii, Franc. Patricii, Hier. Cardani, Thomæ Campanellæ, Rob. Fluddii, Thomæ Hobbeſii, Theophraſti Paracelſi & Chymicorum, Ren. Carteſii & Aſſeclarum ejus, aliorumque Novatorum), unacum Sectarum ſingularum Hiſtoria, & ſubjuncta Veteres Modernosque conciliandi Methodo, proponit. Poſterior, de ſingulis Phyſicæ Specialis Capitibus, Philoſophorum Veteris atque noſtri ævi Sententias diverſas, potiſſimum autem Recentiorum Experimenta & Obſervationes, exponit, Methodoque Eclectica, nec Autoritati Veterum, nec Affectui in Modernos, obnoxia, ſolerter & judicioſe examinat. Prolixum ſingulorum Capitum utriusque Partis Indicem Continuator Vitæ Morhofianæ Anonymus (62.) exhibuit, Editionem vero Autor ipſe A. quidem 1683., *in*

(60.) *in Apend. Differtt. Acad. Morhofii p. 32. 33. 34.* (61.) *in Cogitatis Menſtruis de Libris varii generis Jocoſeriis, M. Aug. A. 1688., p. 275-279.* (62.) *in Append. Differtt. Acad. p. 34-37.*

Programmate ad Lect. Acroam. Invitatorio, promiſit, ſed dein, mente mutata, nucleum ejus *Polyhiſtori* inſerere maluit *Philoſophico*. Verum, nec hoc effectum ipſi dare, per mortem immaturam, licuit. Nos luce illam publica, accurate tamen prius reviſam atque emendatam, digniſſimam eſſe, cum Eraſmo Franciſci (63.), cenſemus, a quo Elogium Eines trefflichen und Lichtwürdigen Werckes / ſo verhoffentlich noch in Druck kommen wird (h. e. *Operis egregii*, &, *Editionem*, *cujus nec ſpes deſit, meriti*), reportavit.

* 9. *Collegium Hiſtoricum.*

* 10. *Introductio ad Hiſtoriam*, ſive Lectiones Academicæ de Scriptoribus, quorum ad Prudentiam Civilem Uſus eſt, Hiſtoricis, A. 1673. 1677. & 1683. Auditoribus propoſitæ.

* 11. Lectiones in Taciti Annales, & Vitam Agricolæ, A. 1674. & 1675. publice habitæ, e quibus nonnulla ad Editionem a ſe ſelectum iri, *in Programm. ad Lect. Acroam. Invitatorio*, A. 1683. promiſit.

* 12. *Genealogia Familiæ Broktorfiorum Equeſtris Holſaticæ*, Piſcium etiam Volantium (qualem hujus oſtentant Inſignia) Hiſtoriam perſequens, quam a Noſtro, poſtulatu Caji Laurentii, Comitis a Brocktorf, Anno circiter 1687., eſſe conſcriptam, & ἀνέκδοτον ab hoc aſſervari, e Joh. Lud. Hannemanni Literis, *in Additt. ad Partem II. Iſagoges in Hiſt. Cimbr. p. 215.*, eſt indicatum.

* 13. *Lectiones Methodico-Practicæ de legendis, imitandis & excerpendis Linguæ Latinæ Autoribus*, A. 1675. publice, & A. 1685. privatim, habitæ.

14. *Tr. de Pura Dictione*, Lectionibus Publicis A. 1688. 1689. & 1690. propoſitus, ab Autore A. 1684. (*in Lib. de Patavinitate Liviana*), & ab Hæredibus decennio poſt (*in Catal. Nund. Vern. Lipſ. A. 1694. p. 13.*), Orbi Literato promiſſus, cujus Editionis deſiderium Lipſienſes, *in Actis Erud.* (64.), dudum ſunt profeſſi.

15. *Characterographia, ſeu Commentatio de Stylo, ejusque Exercitiis*, in *Catal. Nund. Autumn. A.* 1668. *Lipſ. p. 26.*, & *Programmate ad Lect. Acroam. Invitatorio*, A. 1683. publicato, promiſſa.

16. *Prælectiones de Differentia Styli Poetici & Oratorii*, A. 1670. & 1682. habitæ.

17. *Periodologia, ſive Tr. de Periodo Oratoria & Poetica*, quem publicis A. 1686. & 1687. Lectionibus propoſuit, cujusque Editionem Hæredes, in *Catalogis Nundinalibus, Vernali A. 1694. p. 13., & Autumnali A. 1696. p. 40.*, expectari a ſe *juſſerunt*.

18. *Prælectiones Publicæ Oratoriæ*, A. 1669. habitæ.

* 19. *Collegium Oratorium Theoretico-Practicum.*

20. *Mayn-*

(62.) *in Append. Differtt. Acad. p. 34-37.* (63.) In den gebrochenen Spott- und Läſter-Pfeilen M. Joh. Matthæi *p.* 430. (64.) *M. Dec. A. 1684., p. 575.*

Digitized by Google

20. *Manuductio ad Eloquentiam Civilem, ſive Orator, & Præceptis, & Exemplis perpetuis lectiſſimisque, adornatus*, cujus ſpem fecit A. 1683., *in Progr. Invit. ad Lect. Acroamaticas.*

* 21. *Nova Rhetorices Elementa, in Tyronum & Adultiorum gratiam concinnata, in quibus, ductu Ariſtotelis & Chriſtoph. Schraderi, de præcipua Rhetoricæ Parte, in reliquis Compendiis hactenus omiſſa, Enthymematum ſc. Inventione, diligentius agitur, ac Figuræ, cæteraque ad Ornatum Orationis ſpectantia, in concinniorem rediguntur Ordinem.* Promiſſa ſunt A. 1683., ſub finem *Programmatis* modo laudati, & A. 1684. publicis propoſita Lectionibus.

22. *Collegium Oratorium Sacrum, de Methodo Themata arguta e Sacro Textu eruendi*, Exemplis ſingularum Periocharum Evangelicarum, Diebus Dominicis ac Feſtis propriarum, illuſtratum, cujus ſpem A. 1683. in eodem fecit *Programmate*. Haud diverſæ ab hoc ſunt, uti credo, quas Vitæ Continuator in ſuo memorat Catalogo, *Sacræ in Dies Dominicos Meditationes, Diſſertatione de Eloquentia Eccleſiaſtica ſtipatæ.*

* 23. *Logica Oratoria*, A. 1677. privatis propoſita Auditoribus.

24. *Pathologia Oratoria*, XVI. Capitibus comprehenſa, & A. 1676. Auditoribus dictata Publicis, cujus Editionem A. 1683., *in Progr. ad Lect. Acroam. Invitatorio*, promiſit.

* 25. *Collegium* Poeticum *Theoretico-Practicum*, Roſtochii A. 1662., & dein Kilonii etiam aliquoties, habitum, cujus σκιαγραφίαν ſiſtit Autoris *Programma 83.* (Roſtochii A. 1661. publicatum), *p. 930-935.* Editionem optant Lipſienſes, *in Actis Erud., M. Dec. A. 1684., p. 575*

26. *Hermathena* Poetica, *ſeu Lib. de Inventionibus* Poeticis, Lectionibus Academicis A. 1667. propoſitus, & *Parte III. Commentarii de Lingua & Poeſi Germanica, c. 13., p. 650.*, ac *in Progr. Invit. ad Lect. Acroam.*, promiſſus.

27. *Lexicon Latinitatis* Poeticæ, *magni in ſcribendo Carmine uſus*, Auditoribus A. 1670. dictatum. Specimen ejus, ſive Idea de Translatis, *Libro III. Polyhiſtoris Literarii, c. 11. p. 74-111.*, legitur.

* 28. *Oratio de Genio & Spiritu* Poetico, qua, d. 17. Oct. A. 1660., Profeſſionem Poeticam Roſtochii eſt auſpicatus, ab ipſomet *in Diſſ. de Enthuſiaſmo* Poetico allegata (65.)

* 29. *Manuductio ad Excerpendum*, Auditoribus propoſita privatis, cujus Editionem A. 1683., *in Progr. Invit. ad Lect. Acroam.*, promiſit, Nucleumque poſtea *Libro* Polyhiſtoris *Literarii Tertio* inſeruit.

Hæc ſunt, quæ abſoluta ab Autore eſſe, & inedita adhuc latere, vel certò mihi conſtat, vel probabili ſuſpicor conjectura. Monendum tamen denuo, pleraque Lectionibus Academicis abſolvi extemporaneis, limam accuratiorem

(65.) V. *Volumen Diſſertt. Acad. p. 81.* & Confer Alb. Willebrandi, ICti Roſtoch. Programma ad Or. illam Invitatorium, *in Append. ejusd. Voluminis p. 74.*

rem & manum ultimam Autoris ſui non expertis, nec proinde omnia promiſcue luce publica eſſe digna.

LXXXVII. Claſſi Secundæ Affectorum, ab Autore, in Scriptis ſuis, Catalogisque publicis, promiſſorum quidem, ſed deinceps, vel plane derelictorum, vel ad finem haud perductorum, a nobis vindicantur:

1. *Tr. de eo, quod Divinum eſt in Diſciplinis*, in *Progr. Invit. ad Lect. Acroam.* A. 1683. promiſſus. Primas illius Lineas *Programma* exhibet ejusdem Argumenti Pentecoſtale, A. 1687. publicatum, & A. 1689. *Libro I. Polyhiſtoris Literarii, c.* 12., A. 1698. autem in *Programmatum* Sylloge, recuſum, de quo §. 74. jam nonnulla diximus.

* 2. *Comm. de Infelici Eruditionis hoc noſtro tempore ſtatu*, quem meditatus eſſe a Joh. Ludov. Hannemanno, *in Præf. Ovi Hermetico-Paracelſici* (66.), perhibetur.

3. *Tractatus de Germanorum in Rem Literariam Meritis*, ſuperciliofo Exterorum opponendus Contemptui, quem non ſolum *Parte II. Commentarii de Lingva & Poeſi Germanica, c. 2. p.* 248., in *Programm. ad Lect. Acroam. Invitatorio*, & *Lib. I. Polyhiſt. Lit., c.* 13., *p.* 130., *c.* 16. *p.* 184., *ac c.* 18., *p.* 209., publice eſt pollicitus, ſed Lectionibus etiam Academicis A. 1686. cœpit proponere, & *Polyhiſtori* ſuo, uti Schema illius, eodem A. 1686. publicatum, oſtendit, Appendicis inſtar voluit adjungere. Sed pertexere illi telam inchoatam, Opusque tot Eruditorum Votis expetitum (cujus ſolum ſupereſt Exordium, inter Schedas Studioſi, qui e dictantis ore in Auditorio exceperat publico, repertum, & *in Diſſertationum Academicarum Volumine* (67.) A. 1699. excuſum) feliciter abſolvere, non licuit. Teſtem allego Henr. Muhlium, Succeſſorem, qui, in Epiſtola ad Wilh. Ern. Tenzelium, A. 1692., d. 30. Martii, ita de illo ſcripſit (68.): *De Meritis Germanorum ſpes votumque plane decollabit. Non enim niſi paucula, quæ Conſilium Inſtitutumque hujus Argumenti aperiunt raptim, & ſine cura, in chartam conjecit.* Argumentum ejus idem Muhlius, in *Poemate Manibus* Noſtri *Sacro*, hiſce Elegis eleganter exponit:

Invideat nobis Batavus, ſint Gallus & Anglus,
Nomina Teutonicis non ſatis æqua Viris:
Hic noſtris adſtat meritis, parat ille Theatrum,
Quo proſtent titulis conſpicienda ſuis.
Civibus ille ſtudet doctis, ne fama laboret,
Et patriæ laudis gloria priſca cadat.

Quanta

(65.) *lit. B.* 2. *a.* (67.) *p.* 612-616. Conf. de illo §. 83. (68.) V. Tenzelii *Dial. Menſtr. Germ. M. Jul. A.* 1692., *p.* 603.

Digitized by Google

Quanta ejus fuerit inter Eruditos Exſpectatio, Celeb. Tenzelius (69.), Theod. Janſonius (70.), & Bernh. Pet. Karlius (71.), vel ſoli, ut alios taceam, docebunt. Jacturam ejuſdem Lipſienſes (quibus *Opus* audit *Utiliſſimum, totique Genti Teutonicæ maxime glorioſum*) (72.), Henr. Muhlius (73.), Caſp. Thurmannus (74.), Georg. Henr. Götzius (75.), Joh. Burch. Majus (76.), aliique, ſerio deplorant.

4. *Diſſ. de Chriſtianiſmo Veteri, quid ille e Philoſophorum Gentilium docendi modo, Moribus & Dogmatibus, traxerit*, in *Catalogo Lectionum Kilonienſium Academicarum Semeſtri* A. 1673. promiſſa.

5. *Opus plenum & accuratum de ortu & progreſſu Theologiæ Enthuſiaſticæ*, quod A. 1662., *Diſſ. I. Theologiæ Gentilis Politicæ p. 48.*, a ſe juſſit expectari.

* 6. *Comm: de Principiis Naturæ Incognitis*, de quo ita Ipſemet, *in Stentore Ὑαλοκλάστῃ p. 44.*, ſcripſit: *Fatendum ſane eſt, in Cauſarum inveſtigatione plus ſæpe ſubeſſe difficultatis, etiam in minimis, quam credant Lyncei illi minutiarum Speculatores. Quæ me cauſa aliquando impellebat, ut de Principiis Naturæ incognitis Commentarium meditarer, per omnia Naturalis Scientiæ Capita demonſtraturus, ſine Principii alicujus incogniti ſubſidio extricari nos his difficultatibus non poſſe, ac nullam, hunc usque in diem, Sectam ſatis validos his nodis cuneos admovere.*

7. *Epiſtola de Transmutatione Metallorum* Editio nova, longeque auctior, quam molitum eum eſſe, præter Vitæ Continuatorem, teſtis eſt J. Lud. Hannemannus, *in Ovo Hermetico-Paracelſico p. 133.* In cujus Libri *Appendice, p. 12.*, edi etiam optat *Chronicon Chemiæ Adeptæ, quod quidam Colonellus ſtudio & opera Magni Morhofii concinnavit & collegit.* Confer, quæ §. *66.* de hac Epiſtola jam diximus.

8. *Diſſertationis de Principe Medico*, Roſtochii A. 1665. publicatæ (de qua §. *56.* conſulenda), Editio nova auctior, *P. II. Hiſt. Nat. MS.*, *c. 8.* promiſſa.

9. *Diſſertationis de Paradoxis Senſuum*, A. 1676. Kilonii evulgatæ, Editio nova longe auctior, ſive Liber hujus Argumenti integer, *in Stentore Ὑαλοκλάστῃ p. 142.* promiſſus, uti §. 67. jam eſt monitum.

10. *Commentatio πολυΐστωρ de Ungue, in Catal. Nund. Vern. A. 1664. Lipſ., p. 37.*, promiſſa, ſed nunquam (licet factum illud eſſe Georg. Matth. Königius, *in Biblioth. Veteri & Nova*, falſo tradat) edita.

11. *Idea Viri Boni, ad Theologiam ſeu Philoſophiam Veterem Gentilem adumbrata*, quam, *in Catal. Nund. Vern. A. 1664. Lipſ., p. 37.*, promiſit. Nucleum ejus

 ſiſtit

(69.) *l. c., M. Sept. A. 1691., p. 757. 758. 801., & M. Mart. 1692. p. 207.* (70.) *in Biblioth. Promiſſa & Latente p. 37.* (71.) *in Diſſ. de Germania Literis Artibusque nulli regioni ſecunda*, Roſtochii A. 1698. edita, *p. 2. 6. 7. 58.* (72.) *in Actis Erud., M. Jul. A. 1699., p. 291.* (73.) *in Poem. cit. p. 7.* (74.) *in Biblioth. Acad. p. 61.* (75.) *in Diſſ. de Principe Hebraice docto p. 4.* (76.) *in Præfat. Diſſertt. Academicarum Morhofii.*

ſiſtit *Oratio V. de Viro Bono, ad mentem Philoſophorum Gentilium*, A. 1669. habita, de qua §. 82. conſulenda.

12. *Commentatio de Heroibus*, promiſſa *Diſſ. I. Theol. Politicæ p. 24.*

* 13. *Homiletica Erudita*, Præcepta Converſationis Eruditæ exhibitura, quam ſe ſcribere aliquando voluiſſe, ſed dein Conſilium iſtud abjeciſſe, *Libri I. Polyhiſtoris Literarii Cap. XV.* (quod totum in Sciagraphia Laboris hujus ſiſtenda occupatur) ſignificavit. Jacturam Operis iſtius Morhofiani Chriſt. Dav. Funccius, Görlicenſis (Autorem *Eruditorum, dum viveret, facile* Principem ſalutans), prolixe, *in Vindiciis Seculi Noſtri*, Francofurti A. 1696. editis, *p.* 331. 332., deplorat.

14. *Polyhiſtor Civilis*, de ſingulis Diſciplinis, quatenus eæ Viro Civili addiſcendæ, promiſſus *in Catal. Nund. Lipſ. A. 1664. Vernal., p. 37.*

* 15. *Polypragmon Civilis*, quem in eodem *Catalogo p. 37.* eſt pollicitus, & Georg. Matth. Königius, *in Biblioth, Vet. & Nova*, perperam Scriptis Noſtri Editis accenſuit.

* 16. *Theologia Gentilis Politica*, de cultu Principum Idololatrico & genuino, cujus duæ priores tantum lucem viderunt Diſſertationes, §. 53. memoratæ, plena autem Tractatio, in *Catalogo* eodem, *p. 37.*, eſt promiſſa.

17. *Diſſ. de Fato Politico*, quam *Diſſ. I. Theol. Gent. Polit. p. 19.* a ſe juſſit expectari.

18. *Myſterium Septentrionis, ſeu Diſſ. Theologica, Phyſica & Politica de Terra Septentrionali*, promiſſa non ſolum *in Catal. cit. A.* 1664., *p. 37.*, ſed etiam P. *II. Hiſt. Nat. MS., c. 21.* Cauſam derelicti Laboris iſtius, in *Ep. ad Ol. Rudbeckium de ejus Atlantica*, §. 77. jam laudata, hiſce verbis expoſuit: *Ego, jam in juventute mea, non abſimilis argumenti colligere quædam cæpi, Librum aliquando concinnaturus, cujus iſte Titulus:* Myſterium Septentrionis. *Sed jacuit per bene multos Annos Labor iſte. Ego vero nunc in ſinu gaudeo, confirmari in multis meas iſtas ſuſpiciones tuis, pene dixeram, Demonſtrationibus. Multa enim domi habes Argumenta, quæ lucem his Cogitatis adferrre poſſunt, Exteris incognita. Omnia itaque mea abjicio: omnino enim, poſt Roſcium hunc, ſaltare ſtultum foret atque temerarium.* Confer de Labore hoc affecto Wilh. Ern. Tenzelium *in Dial. Menſtr. Germ., M. Febr. A.* 1690. *p.* 174., & Henr. Muhlium *in Poemate Manibus Morhofianis Sacro p. 6.* honorifica illum dignatos mentione.

* 19. *Liber de Cimbrorum Coloniis in Italiam, ante Urbem Conditam, miſſis*, de quo ita ipſe *Orat. VIII., p. 221. 222.*: *Neque ſane, quo præ Cimbris multum glorientur, habent Romani, quos ego noſtris, & nobilitate gentis, & antiquitate, minores judico, ſi non omnino falſa ſunt, quæ de noſtrorum Hominum in Italiam Coloniis, jam ante ipſam Urbem Conditam eo miſſis, non obſcura hariolatione obſervavi. Tanta eſt, & Populorum, & Urbium, & Fluminum, & Nominum,*

cum

Digitized by Google

cum Cimbricæ Gentis Nominibus affinitas, ut hæc mihi attentius contemplanti ſæpe admirationem excuſſerit, nemo vero, caſu ac forte fortuna ita contigiſſe, perſvaſurus ſit. Quas meas Conjecturas etſi forte quidam ſuperciliosi Cenſores contemſerint, ego tamen aliquo numero habendas, minimeque contemnendas, eſſe exiſtimo; cum, non tenui aut jejuna aliqua Diſſertatiuncula, ſed vel integro Libro, ejus rei veritatem me aſſerturum confidam.

* 20. *Hiſtoria Holſatica*, quam Literis mandare, a Joh. Adolpho Kielmanno, Seniore, Miniſtro Ducis Holſatici Primario (Hiſtorici etiam Ducalis pollicito dignitatem), aliisque Aulicis Gottorpienſibus, perſvaſus, aliquando decreverat. Verum, cum Σκιαγραφίαν ejus jam concinnaſſet, mentem mutavit, Monitis adductus Friderici, Comitis ab Alefeld, Proregis tunc Cimbrici, Summique poſtea Aulæ Danicæ Cancellarii, quam periculoſæ plenum opus aleæ, Diſſidia Regum Danicorum & Ducum Holſaticorum perpetua traditurus, aggrederetur, quantamque Danorum, ſi Principis ſui cauſam tuendam ſuſciperet, adverſus ſe concitaturus eſſet indignationem, prudenter inculcantis. Confer, quæ hanc in rem a nobis jam ſunt dicta *P. I. Iſagoges ad Hiſt. Cimb., c. 7., §. 15., p. 135.*

21. *Syntagma Antiquarium de Pileo*, a Matth. Henr. Burchardo etiam, *in Or. Fun. Morhofio habita p. 15.*, memoratum.

22. *Commentatio de Enthuſiasmo Poetico plenior & prolixior*, de qua ſupra §. 52., in Diſſertatiunculæ ejusdem Argumenti brevioris Recenſu, abunde jam eſt dictum.

23. *Philoſophia Alphabetaria*, in qua de Literarum natura, & varia apud varias gentes pronunciatione, agere conſtituerat. V. *Lib. 2. Polyhiſt. Literarii, c. 3., p. 338.*, Theod. Janſonii *Biblioth. Promiſſam & Latentem p. 37.*, & *Catal. Nund. Vern. A.* 1664. *Lipſ. p. 37.*

24. *Diſſ. de Characteribus Linguarum*, ſub finem *Diſſertationis de Enthuſiasmo (in Volum. Diſſertt. Acad. p. 81.)* promiſſa.

* 25. *Tr. de Particularum Linguæ Latinæ Uſu & Senſu inveſtigando*, cujus ſpem fecit *L. 3. Polyhiſt. Lit., c. 2., p. 10.*, ubi Argumentum hoc minime, prout debebat, eſſe excultum, queritur.

* 26. *Diſſ. de Linguarum Græcæ & Latinæ Novitate*, qua Germanicam illis eſſe antiquiorem, imo utriusque Matrem, oſtendere voluit. V. P. *I. Commentarii de Lingua & Poeſi Germanica, c. 1., p. 4.* De hac ita Sam. Rachelius *in Introd. in Jus Publ. p. 95.*: *Quod ſi Morhofius noſter, eximium Academiæ Holſaticæ Decus, de Græcæ & Latinæ Linguarum novitate, & Originibus Germanicis, ſcribendi conſilium perſecutus fuiſſet, reconditæ Eruditionis Opus ab illo expectandum fuiſſet: Nunc, cum Amico hanc operam ſe commendaſſe nunciet, eumque procul dubio ope & conſilio adjuvet, vel ſic etiam bene merebitur.*

27. *Origines Germanicæ*, Opus ejusdem cum Diſſertatione præcedenti Argumenti plenius, ad cujus elaborationem materiam ſe copioſam jam conquiſiviſſe, ſed vereri, ut vita ſua illi ſufficiat, in *Præfatione Commentarij de Lingua* & *Poeſi Germanica Vernaculi* (cujus Pars Prima Lineamenta ejusdem ſiſtit atque Specimen), A. 1682. ſignificavit. Editionem illarum, præter Sam. Rachelium (cujus Judicium de iis honorificum modo recitavimus), Joh. Ludov. Praſchius (ſuam Noſtri ſuffragio confirmans ſententiam) *in Diſſ. altera de Origine Linguæ Latinæ Germanica*, Ratisbonæ A. 1689. edita, M. Chriſt. Grübelius, *in Diſſ. de Lingua Germanica Veteri & Moderna*, *c. 1., p. 13.* Ludolphus Neocorus *in Biblioth. Librorum Novorum, M. Aug. & Sept. A. 1697., p. 323.*, aliique, cupide efflagitarunt. Imo & ante iſtos Ad. Tribbechovius, Autoris Collega, *Exerc. II. Anti-Baroniana*, *Sect. V.*, *p. 60.*, ita ſcribens: *Quod ſi Viri Clariſſimi, D. G. Morhofi, Collegæ ac Amici noſtri conjunctiſſimi, Philologemata Teutonica, quæ parat, lucem aliquando aſpexerint, de cognatione Linguarum Occidentalium nemo amplius dubitabit.*

28. *Diſſ. de Mannis Germanorum*, promiſſa *Parte I. Comm. de Lingua & Poeſi Germanica* c. *7.*, *p. 131.*

* 29. *Ars Poetica Germanorum*, peculiari Opere Latino tradenda, quam, in *Commentarii* ejusdem *de Lingua & Poeſi Germanica* Vernaculi (*Parte Tertia* hujus Prægustum exhibentis) *Præfatione*, a ſe juſſit expectari.

LXXXVIII. E ſolo tandem Continuatoris Vitæ Morhofianæ ἀνωνύμῳ Indice Scriptorum τοῦ Μακαρίτου Affectorum, ut ad Claſſem horum Tertiam pergamus, nobis innotuerunt:

1. Bibliotheca, ſeu de Libris Autorum Elogia Politica.
2. Ariſtarchus Librarius, ſeu Tr. de Titulis Librorum.
3. Tr. de Arcanis Dominationis in Re Literaria.
4. Tr. de Imagine Dei ex Gentilium Doctrina.
5. Henr. Mori Tr. de Immortalitate Animæ, e Lingua Anglica Latine verſus, cum Diſſ. Præliminari.
6. Kenelmi Digbæi Obſervationes in Thomæ Brownii *Religionem Medici*, e Lingua Anglica Latine verſæ, Notisque illuſtratæ.
7. Tr. de Religione Politici.
8. Proluſiones Juridicæ de Studio Juris, ejusque Principiis.
9. Tr. de Soloeciſmis Juridicis.
10. De Conſenſu Gentium.
11. De Phyſiognomiæ Uſu in Jurisprudentia.
12. De Pœna Furti, ex Jure Naturæ & Gentium.
13. De Arreſto Cadaverum.
14. De Falſationibus Relationum & Celatione Mortis.
15. Exercitationes Phyſicæ.
16. De Faſcino Oculorum.

17. De

Digitized by Google

17. De Arte Oblivionis.
18. De Rerum omnium Circulatione.
19. Theſaurus Politicus Univerſalis.
20. Juſti Lipſii Politica, cum Annotationibus Herculis Catti, e L. Italica Latine verſis.
21. De Magia Politica.
22. De Triumpho ante Victoriam.
23. Diſſ. de Veſtitu Civili.
24. Diſſ. de Novo Anno (diverſa ab illa, quam ſub nomine Joh. Goth. Böckelii prodiiſſe §. *54.* diximus.)
25. De Hydrolatria.
26. Syntagma de Poculo.
27. Volumen Orationum Panegyricarum, a Viris Clariſſimis ſparſim antehac editarum (quarum pleraſque *Libro VI.* P*olyhiſtoris* L*iterarii Oratorio: c.* 3., §. *6.*, fuſe enumeravit)
28. *Vervecum Patria*, Satyra.
29. De Virtutibus & Vitiis Carminis Germanici.
30. Lib. de Arte Epigrammatica & Epigraphica, cum Exemplis.
31. Liber Epitaphiorum Jocularium.
32. Veſtiarium Epigrammaticum.
33. De Varia Poetarum Fortuna.
34. Diſſ. παράδοξος de Aquæ Potu Poetis præſcribendo.
35. Vindiciæ Statii contra Alex. Roſſæum.
36. Theſaurus Adagiorum Univerſalis.
37. Diſſ. de Lingua Univerſali.
38. Specimen Philologiæ Teutonicæ.
39. Diſſertationes variæ Philologicæ Germanicæ.
40. Die Nohtwendige Thorheit (Stultitia Neceſſaria), Satyra in ineptos Amantium mores Vernacula.

LXXXIX. Locum inter Scripta, quæ hactenus recenſuimus, Morhofiana, Edita pariter atque inedita & Affecta, ultimum, uti plus ſemel jam ſignificatum eſt, Viri Summi deſtinavimus

POLYHISTORI, *ſive de Notitia Autorum & Rerum Commentariis, quibus præterea Varia ad omnes Diſciplinas Conſilia & Subſidia proponuntur.*

Factum id a nobis, non ſolum, quod mole pariter atque Argumenti dignitate cœtera omnia ſuperat, & πολυϊστορίαν Autoris ſui longe iſtis luculentius, ac plane ἀναντιῤῥήτως, demonſtrat, ſed etiam, quod illi, ac Novæ plenioriq; Tomi ejusdem Primi, ſive Literarii, Editioni, commendandis Prolegomena hæc, Bibliopolæ, cujus ſumtu is denuo prodit, Lubecenſis rogatu, potiſſimum ſunt deſtinata. Accedit, quod Opus hoc grande Scri-

Digitized by Google

ptis tam Editis, quam Ineditis Affectisque, jure queat accenſeri; illis quidem ob Libros Tres priores, ante duo jam Luſtra, & quod excedit, excuſos, his autem ob Partes reſiduas, Luce publica, vel nunc demum, vel nondum, donatas.

XC. In POLYHISTOREM hunc (quem eundem eſſe credo cum *Encyclopædia Bibliothecaria, de re Bibliothacaria in univerſum & de præſtantiſſimis in omni Doctrina Autoribus*, a Noſtro in αὐτογράφῳ Scriptorum Affectorum Indice promiſſa) Autor, tanquam in Pandectas Literario-Philoſophicas, omnium ſuarum per luſtra ferme ſex Lectionum Academicarum (quas ſigillatim, uti olim conſtituerat, publicare, per adverſam ſibi valetudinem, fataq; imminentia, haud fore integrum, facile prævidebat) Nucleum, aliasque in Hiſtoria Literario-Libraria, & Polymathia univerſa, Obſervationes, conſtipare in animum, quinquennio ante obitum circiter, induxit. Fundum tamen ejus præcipuum eſſe voluit *Lectiones Polyhiſtoricas*, Anno jam 1672. habitas, &, quæ ex hiſce, paſſim auctis, interpolatis atque immutatis, natæ ipſi ſunt, *de Notitia Autorum* Acroaſes privatas prolixiores, bis ab Anno 1680 ad 1683., in Auditorum gratiam, inſtitutas. *Polyhiſtoricæ* XVII. abſolvuntur Capitibus, quorum I. de Re agit Bibliothecaria, & LLCC. Bibliothecariis, II. de LLCC. Scriptoribus in genere, III. de Diſciplinis in univerſum, easque tractandi Methodo, IV. de Linguis in genere, & Scriptura, V. de Lingua Græca, VI. de Lingua Latina, VII. de Eloquentia, VIII. de Eloquentia Sacra, IX. de Poeſi, X. de Philoſophia Naturali, XI. de Artibus Divinatoriis & Magia, XII. de Philoſophia Morali, XIII. de Oeconomica, XIV. de Politica, XV. de Hiſtoria, XVI. de Artibus Mathematicis, ac XVII. tandem de Logica atque Metaphyſica. *Lectiones* autem *de Notitia Autorum*, *Polyhiſtoricis* & poſteriores, & uberiores, XXVII. conſtant Capitibus, quorum I. de Scriptoribus differit, in genere de re Literaria commentatis, II. de Scriptoribus Hiſtoriæ Literariæ, III. de Scriptoribus Bibliothecariis, IV. de Catalogorum Scriptoribus, V. de Vitarum Scriptoribus, VI. de Fructu Hiſtoriæ Bibliothecariæ, VII. de Locorum Communium Scriptoribus, VIII. de Epiſtolagraphis, IX. de Hiſtoriæ Philoſophicæ Scriptoribus, ipſisque Philoſophis Sectarum omnium, Antiquis pariter atque Modernis, X. de Linguarum Scriptoribus, XI. de Lexicographis, XII. de Grammaticis, XIII. de Linguæ Latinæ Scriptoribus, XIV. de Criticis, XV. de Antiquariis, XVI. de Rhetoribus Oratoribusque Profanis, XVII. de Oratoribus Sacris, XVIII. de Poetis, XIX. de Scriptoribus Phyſicis, XX. de Mathematicis, XXI. de Ethicis, XXII. de Politicis & Oeconomicis, XXIII. de Hiſtoricis, XXIV. de Logicis & Metaphyſicis, XXV. de Theologicis, XXVI. de Juridicis, XXVII. vero, ſive Ultimum, de Medicis.

XCI. Has *de Notitia Autorum* Lectiones, iisdem pene Verbis, quibus Auditoribus olim erant propoſitæ, in *Polyhiſtore* ſuo exhibere, ſed per ſingulas tamen partes prius refingere, & Obſervationibus ſuis atque Auctariis,

Digitized by Google

ctariis, tum Diſciplinas atque Res ipſas illuſtraturis, tum Scriptores illarum potiores, addita de ſingulis κρίσει accurata, enarraturis, ex *Hiſtoria* (de qua §. 86. dictum) *Naturali* ἀνεκδότῳ, cœteriſque Acroaſibus Academicis, Publicis ac Privatis, locupletare, decreverat. Quem Laborem etſi ſerio, ſummaque Animi contentione, rogatu Amicorum ſit aggreſſus, & per Annos aliquot, ſatis feſtinanter, quod haud procul a Vitæ ſe fine abeſſe ſentiret, ſuaque ab aliis, poſt obitum, inculta atque impolita nollet evulgari, continuaverit, perficere tamen non potuit, ſed Octo tantum Prioribus Capitibus (quæ *Libros Polyhiſtoris Literarii Primum, Secundum Tertiumque*, ſibi vindicarunt) abſolutis, illi eſt immortuus. Schema totius Operis hoc A. 1686. publicavit, a Vitæ Continuatore Anonymo (77.) & Caſp. Thurmanno (78.) repetitum:

POLYHISTOR,
ſeu
De Notitia Scriptorum & Rerum Libri XII., quorum.

I. *Bibliothecarius*, de Re Bibliothecaria in univerſum, de Subſidiis ad Notitiam Autorum & Hiſtoriæ Literariæ parandam, Epiſtolarum, Vitarum, Locorum Communium, Scriptoribus.

II. *Methodicus*, de Pædagogia Regia & Vulgari, variis parandarum Scientiarum Methodis, tum legitimis, tum illegitimis, variis item Compendiis & Subſidiis Mnemonicis, Excerptis inſtituendis, &c.

III. *Grammaticus*, de Linguis variis, & illarum Scriptoribus Grammaticis.

IV. *Criticus*, de Critice in genere, Linguarum Græcæ ac Latinæ Autoribus, & Scriptoribus Criticis.

V. *Rhetoricus*, de Rhetoricis Scriptoribus, Oratoribus Antiquis ac Novis, Rhetorica Sacra & Civili, Pura & Arguta Dictione, Periodo, Epiſtolis, varioque ad omnem Eloquentiam Apparatu.

VI. *Poeticus*, de Poetis Græcis ac Latinis, in quo etiam varia ad Poeſin Adminicula, & Latinitatis Poeticæ Inventionumque Poeticarum Lexica, ac plurima alia, nova quadam ratione, proponuntur.

VII. *Philoſophicus*, de Scriptoribus Philoſophicis, Antiquis & Recentioribus, Scholaſticis imprimis, pro Sectarum varietate, Metaphyſicis, Logicis.

VIII. *Phyſicus*, de Sectis Phyſicorum, Antiquis & Recentioribus, Specialium item Argumentorum Scriptoribus, & noſtrorum Temporum Inventis.

IX. Ματαιοτεχνος, de Artibus Vanis, Superſtitioſis & Dæmoniacis, earumque Propagatoribus & Scriptoribus.

X. Mathe-

(77.) *in Append. Diſſertt. Acad. p.* 31. 32. (78.) *in Elogiis Morhof., ibid. p.* 58. 59.

X. Mathematicus, de Matheſeos Diſciplinarum Scriptoribus, præcipue iis, qui poſt Voſſii & Riccioli tempora innotuerunt, variisque noſtrorum temporum Inventis.

XI. Practicus, de Philoſophiæ Moralis, Civilis, Oeconomicæ, Scriptoribus, variisque ad Societatem Civilem felicius tuendam Adminiculis.

XII. Hiſtoricus, de Scriptoribus Hiſtoricis, illisque cum fructu tractandis.

Opus e *XX.* Annorum Laboribus Academicis collectum, & ad omnes Artes ac Diſciplinas accuratius noſcendas ac tractandas utilisſimum.

Appendicis loco addetur *Diſſertatio de Germanorum in Rem Literariam Meritis.*

XCII. Ab hoc Schematiſmo, quoad Ordinem, uti a Vitæ Continuatore (79.) jam eſt monitum, paululum deinde Noſtrum recesſiſſe, oſtendit Sciagraphia Operis, in tres Tomos dividendi; Recentior, quam *Præfationi* duorum priorum *Polyhiſtoris Literarii* Librorum A. 1688. hiſce verbis inſeruit: *Totum Opus a me in Tres Tomos tribuetur, quorum Primus Polyhiſtoris Literarii, Secundus Philoſophici, Tertius Practici Titulo appellabitur. Nunc Prima Pars Tomi Primi, atque adeo duo Libri, Bibliothecarius & Methodicus, in lucem prodeunt, quos cœteri ſuo ordine & tempore ſequentur, & quidem in Polyhiſtore Literario Liber Grammaticus, Criticus, Oratorius & Poeticus, in cæteris Tomis reliquæ Philoſophiæ Partes.* Sed nec iſti Sciagraphiæ ita arcte inhæſit, quin Excerptorum Doctrinæ, *Libro Polyhiſtoris Literarii Secundo* tradendæ, peculiarem deinde tribueret, Tertium ſcil., ſive *παρασκευάςικον*, poſt Fata Autoris A. 1692. editum, atque ita Tomum Primum Libro Septimo augeret. An Capita Tria Commentationis *de Notitia Autorum ἀνεκδότα* ultima, de Scriptoribus agentia Theologicis, Juridicis & Medicis, *Polyhiſtoris* ſui partem eſſe voluerit, haud immerito dubites, cum nullam plane illorum, in Schematiſmis modo laudatis, fecerit mentionem.

XCIII. Lucem hactenus publicam vidit Pars tantum Operis hujus Tripartiti perexigua, Tomi ſc. Primi, ſive *Polyhiſtoris Literarii*, Libri III. Priores. Quos inter *Primus* atque *Secundus*, *Bibliothecarius* nempe ac *Methodicus*, ab Autore ſuperſtite Lubecæ A. 1688. *in 4to* ſunt editi, &, adjecto Tertio (de quo mox dicetur), præfixaque Joh. Burch. Maji, Profeſſoris Kilonienſis, Præfatione nova breviori (in qua ſuos in Opus Morhofianum Indices, ſeorſim edendos, promiſit), ſubjuncta vero Matthiæ Henr. Burchardi *Or. Funebri*, Autori habita, auctiores (uti Titulus jactat) ibidem A. 1695. *in 4to* recuſi. Bibliothecarius *XXV.* abſolvitur Capitibus, quorum I. agit de Polymathia, II. de Hiſtoria Literaria, III. de Bibliothecis, earumque erigendarum cauſis, IV. de Bibliothecarum erigendarum Mediis atque Ornatu, V. de earundem

(79.) *l. c. p.* 37. 38.

Digitized by Google

earundem Ordine atque Everſionibus, *VI.* de Bibliothecariis, & Notitia Bibliothecaria paranda, *VII.* de MSStis, *VIII.* de Libris Damnatis, *IX.* de Pſevdonymis, Anonymis & Plagiariis, *X.* de Libris Myſticis & Secretis, *XI.* de Libris Phyſicis Secretioribus, præcipue Chymicis, *XII.* (de quo §. 74. dicta conferantur) de eo, quod in Diſciplinis eſt divinum, *XIII.* de Collegiis Secretis, *XIV.* de aliis Eruditorum Societatibus, *XV.* de Converſatione Erudita, *XVI.* de Scriptoribus ad Rem Librariam & Hiſtoriam Literariam pertinentibus, *XVII.* de Scriptoribus Bibliothecariis, *XVIII.* de Catalogorum Scriptoribus, *XIX.* de Vitarum Scriptoribus, *XX.* de Fructu Hiſtoriæ Literariæ, *XXI.* & *XXII.* de Locorum Communium Scriptoribus & Polygraphis, *XXIII.* & *XXIV.* de Epiſtolarum Scriptoribus, XXV. de Epiſtolis Eruditorum Ineditis. *Liber II., ſive Methodicus,* Capita XVI. complectitur, quorum I. de Ingeniorum commentatur Delectu, II. de Scholis, Bonarum Mentium Officinis, III. de Facultatum Animi Subſidiis, IV. de Subſidiis dirigendi Judicii, V. de Arte Lulliana, ſimilibusque Inventis, VI. de Memoriæ Subſidiis, VII. de Methodis Studiorum variis, VIII. de variis in doctrina paranda Compendiis, IX. de Methodo Linguas, Latinam præcipue ac Græcam, diſcendi, X. de Curriculo Scholaſtico, XI. de Curriculo Academico, XII. de Pædagogia Regia, XIII. XIV. & XV. de Exercitationibus in Oratione Soluta, quarum Exempla Imitatione expreſſa adjiciuntur, XVI. de Exercitationibus in Oratione Ligata. Pleniorem Argumentorum Libri Utriusque Recenſum, & aliquam ſimul Operis totius affecti, e Præfatione, *σκιαγραφίαν*, plerique Scriptores Ephemeridum Literariarum Moderni in Penſis ſuis exhibuerunt Menſtruis, Lipſienſes ſc. *in Actis Eruditorum, M. Oct. A. 1688., p. 564-568.,* Pariſienſes *in Diario Erud. Gallico A. 1691., num. 38. & 39., p. 671-692.,* Parmenſes (a Pariſienſibus laudati) *in Diario Eruditorum Italico (Le Giornal de Letterati) A. 1689., num. 9.* Pet. Bælius *in Novellis Reip. Literariæ Gallicis, M. Majo A. 1688., p. 575-576.,* Henr. Basnagius *en l'Hiſtoire des Ouvrages des Sçavans, M. Jun. A. 1688., p. 158-178.,* Joh. Clericus *T. XIII. de la Bibliotheque Univerſelle & Hiſtorique, M. Apr. A. 1689., p. 1-39.,* Chr. Thomaſius *in Cogitatis de Libris Recentioribus Joco-ſeriis Menſtruis,* Germanice editis, *M. Aug. A. 1688., p. 275-289., & M. Nov. ejusd. Anni ferme integro, p. 583. & ſeqq.,* Wilh. Ern. Tenzelius in *Dialogis Menſtruis,* itidem Germanicis, *Anni 1689., M. Jan. p. 4-115., & M. Mart. p. 254-303.,* ac Joh. Gröningius (ſi jungi is, præter Capitum Indicem vix quicquam ſuggerens, modo enumeratis meretur), *Tomo I. Relationum Reip. Literariæ,* A. 1702. edito, Sect. I., *Relat. II. & III., p. 11. 12. 13. 14.* Quos, *ὁμοθυμαδὸν* de Libris his Morhofianis honorifice differentes ac judicantes, quibus plura de illorum Inſtituto ac Methodo addiſcere volupe eſt, conſulant.

XCIV. Duobus hiſce Libris, ab ipſo Autore luce donatis publica, Anno ab obitu ejus proximo acceſſit *Tertius* ejusdem *Tomi Primi, vel Polyhiſtoris Literarii,* ſive *παρασκευαστικὸς,* XIII. is Capitibus, non de Excerpendi ſolum

ratione in genere, ſed Specialibus etiam Excerptis, Phraſeologicis, Lexicis, Criticis, Exegeticis, Antiquariis, Oratoriis quadruplicibus, Poeticis, & ad Diſciplinas pertinentibus, adjectis plerorumque Exemplis, commentatur, ac, ſub *Partis Secundæ Polyhiſtoris* Titulo minus accurato, Lubecæ A. 1692. in 4to, cum Henr. Muhlii Epicedio Manibus Morhofianis Sacro, eſt excuſus, ibidemque, una cum Libris II. præcedentibus, A. 1695., ſeorſim autem A. 1698., recuſus.

XCV. Partes *Polyhiſtoris* reſiduas, Tomi ſcilicet Primi Libros IV. Poſteriores (Grammaticum, Criticum, Oratorium & Poeticum), Tomosque Secundum & Tertium integros, Philoſophiæ, ejusque Diſciplinis, Theoreticis pariter atque Practicis, Logicæ item, Artibus Divinatoriis Magicisque, & Hiſtoriæ, dicatos, quod attinet, in lucem quidem illæ, cum Autor moribundus fieri id permiſerit, e *Prælectionibus de Notitia Autorum* &, quæ jungendæ his ſunt, *Polyhiſtoricis*, proferentur, verum (ſi Reliquias *Tomi I.*, prælo jam a Lipſienſibus, uti mox indicabitur, paratas, excipias) neutiquam ea, quam & Argumenti Dignitas exigit, & ab Autore Orbis Eruditus expectavit, vel *ἀκρίβεια*, vel perfectione, Lectoribus ſe commendabunt. Cum enim Prælectiones iſtæ Academicæ extemporaneæ maximam partem fuerint, nec eo ſtudio, quod Monumenta Literaria, publicæ luci deſtinata, exigunt, elaboratæ, ſed minore, uti fieri ſolet, cura e ſolius ferme memoriæ penu depromptæ, & Auditoribus dictitatæ, Autor vero moribundus, in Colloquio cum D. Achille Daniele Leopoldo familiari, inſeri atque addi ſuis quicquam, quod ſuum non eſſet, ab Editoribus vetuerit, non poterit ſane ab his (niſi Lipſienſium exemplo, Voluntatis illius ultimæ ſint incurioſi) ullo evitari pacto, quo minus juſta paſſim accuratio, ſæpiſſime autem plenior de Argumentis nobilioribus, nec mutila adeo *ἐργασία*, a Cenſoribus rigidis, in iſtis, & Jure quidem, deſideretur. Non tamen, ob nævos iſtos, luce publica cenſendæ ſunt indignæ, ſed Opus potius utiliſſimum, morte Autoris immatura interruptum, a Viris Eruditis ea, quam Voluntas hujus Ultima permittit, diligentia, emendatis Lapſibus, & Autoris Mnemonicis, & Auditorum (quorum ſolæ ſuperſunt Scriptiones, Hypomnematis paſſim Marginalibus a *τῷ Μακαρίτῃ* auctæ atque illuſtratæ, nullum autem ipſius *Αὐτόγραφον*) Graphicis, ſatis numeroſis, Supplementisque neceſſariis ſeorſim, ſub finem paginarum ſingularum, Scholiorum inſtar, adjectis, pertexi meretur & continuari.

XCVI. Exantlare hunc Laborem, in Orbis Literati gratiam, Henr. Muhlius initio decreverat, Morhofii & Diſcipulus, & in Profeſſione Poetica Kilonienſi Succeſſor, uti, præter Celeberr. Tenzelium, Literis ipſiusmet ea de re certiorem redditum (80.), ac Bibliopolam, qui ſuis A. 1692. ſumptibus *Librum Tertium* Polyhiſtoris edidit *Literarii*, Lubecenſem (81.), Frid. Bened. Carp-

(80.) *in Dialog. Menſtr. German., M. Sept. A.* 1691. *p.* 807. 808., *& M. Jul. A.* 1692. *p.* 603.
(81.) *in iſtius Præfatione.*

Carpzovii, Senatoris Lipſienſis, de Literis optime meriti, ac mihi, dum viveret, amiciſſimi, Epiſtola, Non. Oct. A. 1691. exarata, hiſce me verbis edocuit: *De Polyhiſtoris continuatione ſollicitus erit Henr. Muhlius, qui me certum eſſe juſſit, in Literas jam ab Autore integrum hunc Librum eſſe miſſum.* Poſt Muhlium, quem Occupationes Munerum diverſorum multiplices, aliæque inſuper cauſæ, promiſſis ſatisfacere non patiebantur, Continuationis iſtius curam, ab Hæredibus Autoris Anno circiter 1694. ſibi commiſſam, Joh. Burch. Majus in ſe ſuſcepit, Athenæi Cimbrici Rhetor atque Hiſtoricus, & in gemina hac Profeſſione Morhofii itidem Succeſſor. Cum vero & ille, nova Librorum, jam antehac excuſorum, Editione, A. 1695. cum ſuo publicata Prooemio, contentus, Partem reſiduam ἀνέκδοτον, ob cauſas mihi ignotas, negligeret, itum eſt tandem a Bibliopola ad Polyhiſtorem Lipſienſem modo laudatum, Frid. Bened. Carpzovium, Virum de Commodis Reip. Literariæ promovendis aſſidue ſollicitum, & Morhofii Morhofianorumque omnium amantiſſimum. Is, qua erat humanitate, ut pertexendi Operis curam gereret, facile ſe paſſus exorari, cum ipſemet Labori huic vacare non poſſet, Juveni Erudito (quem M. Joh. Frickium, Ulmenſem, Collegii Lipſienſis Philoſophici Aſſeſſorem, e Diatribis aliquot Academicis, luculentis variæ Autoris ſui Doctrinæ Teſtibus, mihi cognitum, fuiſſe, ab Amico ſum edoctus) eum ſuis exantlandum auſpiciis demandavit. Factum hoc Annis 1698. & 1699., quibus publice etiam *Novorum Literariorum Lubecenſium* Collectores (82.), & Vitæ Morhofianæ Continuator (83.), *Polyhiſtoris* Partium reliquarum Editionem a Lipſienſibus, & *Viro* hos inter *Magno, deque Re Literaria dudum meritiſſimo*, expectandam eſſe, ſignificarunt, Et dextre ſane atque præclare Frickius, ductum ſecutus Carpzovianum, ſuo functus eſt officio, Libroſque *Polyhiſtoris Literarii* Quatuor Poſteriores (ulterius enim, ſive ob mortem Carpzovii, Eruditis omnibus luctuoſam, ſive alias ob cauſas, telam Continuationis cœptæ haud pertexuit, ac perperam proinde a τῷ δεῖνα, meam de *Helmoldo Diatriben*, cum Lubecæ haud ita pridem excuderetur, temere interpolare aggreſſo, §. 1., *Morhofiana omnia ſtudio Carpzovii in ordinem eſſe redacta*, traditum), e Schedis ſive Prælectionibus defuncti Academicis, ſedulò pariter atque judicioſe congeſſit, & in congruum redactos ordinem Bibliopolæ Lubecenſi tranſmiſit. Primus horum, qui *Polyhiſtoris Literarii* eſt Quartus, & *Grammatici* Titulo ab Autore donatus, Capitibus conſtat XIV., quorum I. de Linguis agit & Scriptura in genere, II. de variis Scripturæ modis, III. de Lingua Univerſali & Primæva, IV. de Vulgaribus Europæis, V. de Orientalibus, VI. de Græca, VII. de Lexicographis & Gloſſariis Græcæ Antiquioribus, VIII. de Lexicographis ejuſdem Recentioribus, IX. de Lingua Latina, X. de illius Grammaticis, *XI.* autem, *XII. XIII.* & *XIV.* de Latinis Ætatum Aureæ, Argenteæ, Æneæ & Ferreæ, Autoribus. Liber V., ſive *Criticus*, duo tantum Capita

(82) *M. Mart. A. 1698. p. 47.* (83.) *in Append. Diſſertt. Acad. p. 28.*

Digitized by Google

de Scriptoribus Criticis & Antiquariis continet. Sextus, ſive *Oratorius*, IV. Capitibus, 1. Scriptores Rhetoricos, 2. Oratores antiquos, & ſolos quidem ferme Græcos (quod Latinorum Hiſtoria Lib. IVto, inter hujus Linguæ Scriptores, jam eſſet propoſita), 3. Oratores Recentiores, 4. Rhetores & Oratores Sacros, Septimus autem, ſive *Poeticus* tribus Capitibus, 1. Scriptores Artis Poeticæ, 2. Poetas Veteres Græcos, 3. Poetas Recentiores, partim celebrat juſtisque ornat laudibus, partim Virgula perſtringit Cenſoria. Unum iſtud forte haud immerito deſideres, quod Continuationis hujus Collector, ultimæ Morhofii Voluntatis, ſive ignarus, ſive immemor & incurioſus, Textui Autoris Auctaria atque Supplementa, vel ſua, vel Carpzoviana, eaq; crebra ſatis & copioſa, ubique ita immiſcuerit, ut Lectorum, qui Prælectiones Autoris non viderunt MSStas, nemo hæc ab iſto queat diſcernere, & ſuum cuique vindicare. Libri ſane Sexti Caput Secundum de Græciæ Oratoribus, & Septimi Alterum de ejusdem Poetis, tota Continuatori Lipſienſi debentur, cum nihil ferme de utrisque, in Prælectionibus Morhofianis, mancis hic atq; imperfectis, ſit annotatum. In cœteris autem Capitibus Libri imprimis Quarti, *Grammatici* (in ſequentibus enim parcior talium occurrit ſeges), Supplementa iſta tantundem ſæpe ſpatii, quantum ipſe Textus, imo plus interdum, occupant. Erudita omnia eſſe fateor, & Nomine Morhofiano adeo haud indigna, ut Autoris ipſius Commentationibus extemporaneis præferri ſæpe mereantur, imo & ad Notitiam Autorum, de quibus agitur, plenam atque accuratam neceſſaria. Præſtitiſſet tamen, me Judice, ſeorſim illa Textui ſubjungi, tum ut Morhofii ſatis fieret deſiderio, tum ut a Lectore quovis, quid huic, quid item Continuatori, debeatur, accurate poſſet dignoſci. Lucem iſta Continuatio, a me, Bibliopolæ Lubecenſis rogatu, reviſa, paſſim emendata, in Paragraphos diſtincta, Capitum ſingulorum inſtructa Summariis, & Hypomnematis Hiſtorico-Criticis ſubitaneis ſubinde illuſtrata, una cum Libris Tribus *Polyhiſtoris Literarii* prioribus, ſimul tertia vice recudendis, & Hypomnematum aliquot meorum acceſſione itidem loclupletandis, propediem videbit publicam. Accedent mea hæc in Opus totum Prolegomena, Vitæ ſimul & Scriptorum Autoris Hiſtoriam cum Judiciis Eruditorum de illo pariter atque hiſce honorificis, complexa. Quatuor hos Tomi I. Libros reſiduos Tomi duo *Polyhiſtoris* Poſteriores, *Philoſophicus* (in Quinque Libros, Philoſophico-Hiſtoricum, Metaphyſico-Logicum, Phyſicum, Mathematicum & Ματαιοτέχνου commode diſpeſcendus) & *Practicus* (Libris Sex vel Septem quæ Ethicam, Politicam, Oeconomicam Hiſtoriam, Theologiam, Jurisprudentiam & Medicinam, illuſtrant, exhibiturus), reviſi quidem accurate atque emendati, nullibi autem (ut voluntati Autoris ultimæ ſatis fiat) interpolati, ſuo tempore ſequentur.

XCVII. *Morhoſium Illuſtratum, ſeu Commentarium in ejus Polyhiſtorem,* Chriſt. Matthæus Kneſebeckius, ICtus, in *Prodromo Juris Publici Univerſalis,* A. 1700.

A. 1700. Roſtochii edito (84.), *Polyhiſtorem* autem *Bibliothecarium*, ſive *Theſauri Polyhiſtorico-Legalis Librum I., ea Methodo adornatum, ut ſimul vice Supplementi in Morhofii* Polyhiſtorem *commode eſſe queat*, Joh. Gröningius, Wismarienſis, J. U. D. Regiique in Urbe Patria Protodicaſterii Advocatus & Referendarius, in Catalogo ejusdem Anno 1700. Nundinali (85.), promiſit. De Kneſebeckii Opere, ubi Lucem illud viderit, ferri poterit Judicium. Gröningius, promiſſis ſatisfacturus, Anno 1702. Hamburgi *in 8vo* edere cœpit *Tomum I. Relationum* ſuarum *Reip. Literariæ, ſive Apparatus ad Hiſtoriam Scientiarum & Artium, Notitiam Univerſalem Celebriorum Autorum, Epiſtolas, Diplomata & Obſervationes, maxime Antiquarias & Phyſico-Mathematicas, cum Figuris Æneis, ea exhibituri Methodo ac Inſtituto, ut ſimul vice Supplementi in D. G. Morhofii* Polyhiſtorem *eſſe poſſit*. Inſtituti ſui rationem, in Proœmio, hiſce Verbis exponit: *Promiſi jam ante biennium, in Catalogo Lipſienſi, Faſtos Rei Literariæ ſeu Continuationem Polyhiſtoris Morhofiani. Quo ipſo neceſſitas quædam mihi impoſita datam fidem Specimine quodam liberare. Verum, ne Varietate & Multitudine rerum quod aliis accidit, forte obruar, rectius me facturum credidi, ſi omnia in compendium contraherem, & primo quidem Relationes ſeu Apparatum, diverſis Tomis, ſtatisque temporibus, divulgarem, & ex eo poſtea Hiſtoriam ipſam, in brevi quaſi tabula pictam (quæ ad Relationes iſtas perpetuo ſe referet, tanquam Referens ad Relatum), Methodo Styloque Hiſtorico deſcriberem.* Adeo autem præclare de labore hoc ſuo ipſemet judicat, ut Relationes iſtas σποραδικὰς, exiguo licet ſelectu congeſtas, ac in plerisque Scientiis nihil novi in medium afferentes, ſed ab aliis dudum occupata, & nequidem plene ſatis aut accurate, iterantes, Lectori ſe Varietate, Utilitate & Novitate Rerum, magis quam Polyhiſtorem Morhofianum, eſſe commendaturas, ſperare audeat. Quo tanto hiatu an dignum aliquid Promiſſor hic, Morhofio Cive, ni fallor, quod ad ingenium, Judicium, Styli nitorem, & Eruditionem variam atque elegantem, attinet, paulo inferior, attulerit, aliorum eſto judicium.

XCVIII. Expoſita hactenus ſatis prolixe *Polyhiſtoris* Morhofiani Hiſtoria, Judicia etiam Virorum Eruditorum de eodem, ac Libris imprimis Tribus jam editis ſubjungemus, ſed, brevitatis ſtudio, pauca tantum ex plurimis. Elogium, quo LIPSIENSES, in Recenſu illius, Actis Eruditorum Anni 1688. (86.) inſerto, eum dignati ſunt, perquam honorificum, §. 34. maximam partem jam recitavimus. Addi tamen *h. l.* merentur, quæ ſub finem Recenſus ejusdem (87.) occurunt: *Omnia, quæ affert* Autor, *ea Sermonis elegantia, & multijugæ Eruditionis Apparatu, inſtruit ac exornat, ut a Lectione hujus Libri nemo adeo ſatur receſſurus ſit, quin reliquas partes Operis univerſi, quod animo Auctor doctiſſimus deſtinavit, quamprimum conſpicere avide expetat.* CHRIST. THOMASIUS, in Cogitatis de Libris Recentioribus Jocoſeriis, Germanice publicatis (88.), ſuam de eodem ſententiam verbis expromſit ſequentibus: Ich

 muß

(84.) *pag. 66.* (85.) *V. Catal. Nund. Lipſ. A.* 1700. *Vernalium p.* 66. (86.) *M. Oct. p.* 564. 565. (87.) *p.* 568. (88.) *M. Aug. A.* 1688., *p.* 275.

Digitized by Google

muß bekennen / daß mich des Herrn Morhofs ſein Polyhiſtor unvergleichlich afficiret hat / daß ich/ bey deſſen Leſung öffters geſeufftzet und beklaget habe / daß nicht jede von unſern Teutſchen Academien zum wenigſten einen Morhof hat. Et paulo poſt (89.): GOtt laſſe dieſen gelehrten Mann ſo lange leben / biß er die höchſtlöbliche und nützliche Arbeit vollendet hat. Vielleicht wird dadurch der Weg gebahnet / durch welchen die Pedanterey und Unwiſſenheit / die ſich bißher / unter der Larve einer anſehnlichen und gravitätiſchen Gelahrtigkeit / in die Academien eingeſchlichen und das Directorium geführet / ihren Abzug hinwiederum zu nehmen gezwungen wird. Ich habe nur den tauſendſten Theil / oder / ſo zu ſagen / die kleineſten Atomos, von dem / was gut und gelehrt in dieſem Polyhiſtore iſt / angemerckt. Es iſt keine Seite / ja faſt keine Zeile nicht / im gantzen erſten Buche/ daraus nicht eine verwunderſame Gelahrtheit dieſes Mannes hervorleuchtet. Wann ſein Polyhiſtor fertig iſt / ſo dürffen wir den Frantzoſen mit ihrem Baillet die Spitze bieten / &c. Wilh. Ern. Tenzelius his Opus iſtud laudibus, in Dialogis Vernaculis Menſtruis, dignatur (90.): Ich habe ſolches Buch ſchon mehr als einmahl durchgeleſen / und gefällt mir je länger je mehr / ſo daß ich glaube / der bekandte Vers wenn er jemahls wahr geweſen iſt / wird hier am gewiſſeſten erfüllet: *Lectio lecta placet, decies repetita placebit.* Denn ſo offt ich den Polyhiſtorem anſehe / ſo offt lerne ich etwas mehr daraus. *Et p.* 153.: Dis Buch iſt von ſolcher Importanz, daß man unter tauſenden nicht eines finden würde / daß demſelben gleich käme. Hiſce Ephemeridum Germaniæ Literariarum Scriptoribus Belgicarum Autor, Pet. Rabus (91.), eſt ὁμόψηφος ita inquiens: Ziin (Morhofii) Boock / *Polyhiſtor Literarus*, waarin hy van Schrilvers en Boockzaken berigt gaf / tot behülp van een volslage Letterkünde / was alleen magtig hem tot Hoofdmann van 't Gilde der Boockwiizen te verhelffen; als ziinde een wiſſe Proef von ziin Bedrevenheid in allerley Oude en nieuwe Schriften waaruit men kan komen tot de Kenniſſe van al / wat in't gemeen beſt der Geletterden omgant / en vor wetgierige Zielen noodig iß te weten. Veel heb ick uit dat Werck geleert / buiten Twiifel ook zeer veele met my: en gedenck ick dickwils an de Worden van zeker geleerd Profeſſor, dat hy de beſte Anlegging von ziine Boockoffeningen het gezeide Boeck van Morhof alleen danck wiſt.

Similia Ephemeridum, quibus Polyhiſtoris Morhofiani Recenſus inſertus eſt, Exoticarum, §. *93.* enumeratarum, de illo Judicia, prolixitatis tædio, non vacat exſcribere. Sed nec alii Viri Eruditi, a quibus obiter is tantum in Scriptis ſuis eſt allegatus, quanti illum facerent diſſimularunt. Vicentio Placcio (92.) *Eruditiſſimus* ille audit, *Doctiſſimus, Curioſiſſimus, Elegantiſſimus & ſummo Reip. Literariæ bono editus, Lectu digniſſimus*, ac (39.) *curioſæ raræque doctrinæ pleniſſimus*, Henn. Wittenio (94.) *Opus Incomparabile*, Jac. Wolfio, Prof. Medico Jenenſi (95.), *Limatiſſimus*, Joh. Bilbergo, Mathematico Upſalienſi (96.), *Elegantiſſimus*, Georg. Henr. Götzio (97.) *Scriptum Eruditum, & ab Eruditis hactenus, ut meretur, magnificis celebratum laudibus*, Joh. Alb. Fabricio (98.) *Liber, quo nihil noſtra memoria prodiit eruditius.* Commendatur præterea honorifice (ut Encomiaſtas obſcuriores taceamus) ab Henr. Meibomio Jun., *locis Additamentorum ad Val. Henr. Vogleri Introd. in Notit. Bon. Scriptt. compluribus*, Nicol. Chriſtoph. Linckero, JCto Jenenſi, imperfectum eum eſſe, ob mortem Autoris, dolente, in *Inſtructorii Forenſis Introitu* (99.), Eraſmo

(89.) *p.*288.289. (90.) *M. Jan. A.*1689. *p.*4. (91.) im Boockzaal van Europa, *M. Sept. & Oct. A.*1699., *p.*252.253. (92.) *in Lib. de Arte Excerpendi p.*3.11.17.19.20. (93.) *in Invitatione ad Anonymos ſuos augendos p.*7.8. (94.) *in Præf. Tom. I. Diarii Biograph. Sec. XVII.* (95.) *in Progr.* Αὐτοδιδ. *p.* 6. (96.) *in Aphor. Miſcell., A.* 1688. editis (quos C. Thurm. *in Elog. Morb. p.*52. allegat) *p.*4. (97.) *in Diſſ. de Lect. Cic.*, §. 3., *p.*9. (98.) *in Dec. Scriptt. Recent. n.* 1. (99.) *lit. D.* 1. *b.*

Digitized by Google

mo Franciſci, *in Scripto contra M. Joh. Matthæum Vernaculo* (100.), aliisq; pluribus, partim jam a Caſp. Thurmanno, in *Elogiorum Morhoſianorum Sylloge* ac *Bibliotheca Academica* (1.), allegatis, quos illaudatos præterire, ad finem Schediaſmatis hujus adſpirantes, cogimur.

XCIX. Nec tamen Operi, tot nacto Admiratores, ut nullum ejusdem generis aliud majori, noſtris temporibus, exceptum fuerit applauſu, ſui defuere Cenſores. Ipſi Duumviri, quorum laudes illius invidendas §. præcedenti recitavimus, Celeleberrimi, Chriſt. Thomaſius & Wilh. Ern. Tenzelius, in ſuis ejusdem Recenſibus, §. 93. allegatis, paſſim ab Autore, εὐκαίρως ἀκαίρως, diſſentiunt, nonnulloſque ſimul Errores ipſius Hiſtoricos detexerunt. Qualia παρoράματα, in Hypomnematis etiam ad iſtud noſtris Hiſtorico-Criticis, quorum ſupra facta eſt mentio, ſubinde ſunt notata. Sed Nævi adeo exiles, a quibus nemo immunem ſe, quantacunque accuratione adhibita, in iſtius molis atq; Argumenti Opere, præſtabit, Faciei illius pulcherrimæ nullam conciliant deformitatem, faſſusque eſt, in Præfatione, ipſe Morhoſius, *non pauca, vel a deſcribentis manu, vel ſua etiam feſtinatione, Sphalmata, fortaſſe etiam* ἁμαρτήματα μνημονικά, *quibusdam in locis irrepſiſſe, quæ, manum extremam poſcentibus Nundinis, non ſollicite adeo a ſe conſignari potuerint.* Majoris momenti eſt Ἔγκλημα, quo nonnulli nimiam Autori feſtinationem objiciunt, &, hujus vitio, accurationem atq; concinnitatem debitam *Polyhiſtori* deeſſe arbitrantur, Celeberr. Tenzelius ſcilicet, qui (2.) *miram* eum, ſcribit, *arguere properantiam*, & Nicol. Chriſt. Lynckerus, Anteceſſor Jenenſis, cui (3.) Liber Primus, ſive Bibliothecarius, *ſatis disjecta & inæqualis diſciplinæ eſſe* videtur. Ipſemet ſane haud diffiteor, Autorem, ſi otio abundaſſet neceſſario, Prælectionibus illis *de Notitia Autorum*, e quibus hoc Opus enatum eſt, extemporaneis limam paſſim adhibere potuiſſe accuratiorem, multaq; in *Polyhiſtore* plenius, multa exactius, multa dilucidius & ordine meliori, quam factum eſt, in Scriptorum præſertim & Argumentorum, de quibus diſſeruit, Hiſtoria, proponere. Verum enim vero, ut taceam, non fuiſſe ei propoſitum, omnia, quæ de ſingulis, vel Argumentis, vel Autoribus afferri poſſent, undecunq; corradere, ſed ſuas ipſius potiſſimum, in quolibet Literaturæ genere, promere Obſervationes, propriaq; de Scriptoribus iſtorum, quos legiſſet, exhibere judicia, tot, cum Laborem hunc aggrederetur, curis premebatur atq; negotiis, tam afflicta ac dubia erat valetudine, tamq; exiguum ſibi videbat reſtare Vitæ ſpatium, ut Oceano adeo vaſto ſeſe committere, cupido etiam atq; volenti, haud fuerit integrum, imo hac quoque Methodo, quam elegit, compendiaria & minus exacta, vix tres priores Libros, ſtrenue licet opus cœptum urgenti, abſolvere licuerit. Ipſe cauſam ſuam, in *Præfatione*, verbis jam dixit ſequentibus: *Etſi multo elaboratius enucleatiusque Opus hoc dari poterat; neque enim, quam debebam, poteramq, aliis ſæpe rebus diſtentus, impendi curam; erunt tamen in illis, utut ſubito calore effuſis, non pauca, quæ juvare Juventutis ſtudia poſſunt, in quibus, ſi non accuratiſſimi Judicis, ſaltem boni Judicis, munere defungar. Scripta ſunt hæc plane eo, quo Joach. Fortius libros ſcribi voluit, modo. Quæ hic chartis illevi, vix interdum relecta, Tabellario deportanda dedi, exſcripſit illa, ut a calamo venerant, Typographus. His ſæpe Academica & Domeſtica Negotia, Curæ familiares ex obitu cariſſimæ Uxoris, Valetudo non ſemper commoda, moras injecerunt, ut jam præcipitati, jam interrupti labores, rigidiori Examini, & ulteriori limæ, locum non reliquerint.* Spectat huc & alterum Apologema, *Lib. I. c. 16., p. 173.: Nunc ad Autores ipſos perveniemus, quorum recenſionem non magno Apparatu* & Pompa *inſtituemus, ſed præcipua quædam de iis monebimus, quæ* τῆς πολυμαθείας *Studioſis imprimis profutura exiſtimamus.*

Neque

(100.) V. die gebrochene Spott- und Läſterpfeile M. Joh. Matthæi *p.* 429. (1.) *p.* 71. 72. (2.) *in Dial. Menſtr. Germ. M. Febr. A.* 1689., *p.* 198. (3.) *in Inſtruct. Forenſis Introitu* §. 7., *lit. E.* 1.

Neque enim Nomenclatoris hic partibus fungimur, qui & Vitas, & tempora, & Libros Autorum, juſta ſerie recenſeat, quo labore alii defunguntur; ſed ad ſolum nos uſum reſpicimus, quem in cognitione rerum præfixum ſibi habere bonarum Literarum Cultores debent. Cum primum Scholis privatis illa proponeremus, pleraque, quæ in ſequentibus de Autoribus dicemus, ex memoria, ſine ullo Libro Commentario, aut operoſa meditatione, nobis depromta ſunt, ut optime norunt, qui tum illis interfuere. Non diſplicuit ille Viris Eruditis, utut extemporalis, Labor, qui ejus editionem ſæpiſſime urſere; & nunc quidem Juventutis præcipue commodo illa publici juris facimus, interjectis nonnullis, quæ ſub manu, cum illa concinnaremus nata ſunt. Profeſſori Academiæ Batavicæ, qui, in Colloquio cum Henr. Muhlio, Belgium perluſtrante, familiari, tum multa alia in *Polyhiſtore* reprehendit, tum Methodum imprimis Veteres, in ſoluta pariter atque ligata oratione imitandi, *Lib. II., c.* 13. 14. 15. & 16., commonſtratam, tanquam operam minutiorem, putidam ac ad pueros ablegandam, ſuperciliose notavit, a Celeberrimo Muhlio, in Præfatione *Operum* Morhofii *Poeticorum*, A. 1697. jam eſt reſponſum. Sed & ipſe Morhofius παρέκβασιν hanc ſuam (quam ſeorſim forte edi præſtitiſſet, niſi Autor omnium ſuarum Lectionum Academicarum Nucleum in *Polyhiſtorem*, mortem propinquam præſagiens, decreviſſet conſtipare) in *Præfatione* ita excuſat: *Ubi de Exercitationibus ago, copioſior in exemplis fui, quoniam e re juventutis, cui omnis mea Opera dicata eſt, fore credidi, ſi illa paulo plenius proponerem. Qua in re a peritis & æquis æſtimatoribus veniam me facile impetraturum confido.*

C. Studium Chymiæ nimium, quod *Libri I. Capita X. & XI.*, de Scriptoribus agentia Myſticis ac Chymicis, ubiq; produnt, non a Tenzelio ſolum (4.), ſed & me ipſo, in *Homonymoſcopia*, quod, hujus vitio, in Scriptorum Veterum Chymicorum ψευδεπιγράφων adverſus Reineſium, Conringium, alioſq;, Vindiciis, ſubinde cœcutierit, paſſim (5.) oſtendente, notatum, cum aliis Viris Magnis, Errore eodem amabili, ſive delectatis, ſive dementatis, Noſtro fuit commune, & vel hoc nomine excuſationem admittit. Huic Chymiæ Amori imputandum eſt etiam mitius, non de Paracelſo ſolum, aliiſq; in numerum Fanaticorum vulgo relatis, ſed Jacobo etiam imprimis Böhmio, Sutore famæ inter Theologos ambiguæ illiterato, ejuſq; Scriptis Sacris, Judicium, *Lib. I. c. 10., p. 64.*, obvium, quod ab hujus Patronis, Frid. Breclingio (6.), Andr. Stübelio (7.), aliiſq;, honorifice paſſim allegatur, ab Eraſmo autem Franciſci, Adverſario ejusdem (8.), operoſe, partim in ſenſum detorquetur commodiorem, partim vero impugnatur. Verum hos alioſq; nævos, in Opere tantæ molis, Argumentiq; adeo diffuſi ac multiplicis, nemo Cordatus morabitur, aut in partem interpretabitur pejorem, ſed, *Homerum* etiam *quandoq; dormitare*, imo *fas eſſe in Opere longo ſomnum obrepere*, a Vate Venuſino edoctus, ſuum Autori πολυμαθεστάτῳ, ſuum Volumini eximio, & tot Eruditiſſimorum quorumvis candidos promerito calculos, nihilominus ſtatuet pretium,

- - Ubi plura nitent in LIBRO, non ego paucis
Offendar maculis, quas non incuria fudit,
Verum humana parum cavit natura.

Quod ejusdem Lyrici Romani Judicium ſapiens te, L. B., mecum eſſe approbaturum, & grata mente poſthumos, qui in lucem jam prodeunt, Morhofii τοῦ Μακαρίτου Labores Polyhiſtoricos, etſi ultimam Autoris limam non expertos, perlecturum, nullus dubito. Scripſi Flensburgi Cimbrorum, exeunte Anno Æræ Chriſt. MDCCII.

(4) *in Dial. Menſtr. Germ. M. Jan. A.* 1689., *p.* 45. & *ſq. ac M. Febr. p.* 197. 198. (5) *Sect. II. c.* 2., §. 17., *p.* 264., §. 18. *p.* 269., *c.* 3. §. 79. *p.* 351., *c.* 5. §. 35. *p.* 475., §. 70. *p.* 520., & *c.* 6. §. 83. *p.* 611. 612. (6.) *in Anti Calov.* (7.) *in Append. Jud. de Aug. Pfeifferi Scepticiſmo Spener. Germ. p.* 157. (8) in den gebrochenen Spott- und Läſterpfeilen M. Joh. Matthæi, Scripto A. 1692. edito, *p.* 427-431.

D. G. MORHOFI POLYHISTOR LITERARIUS.

LIB. I. BIBLIOTHECARIUS

CAP. I. DE POLYMATHIA.

PRæfatio adhortatoria ad polymathiam. 1. Hominis animus πολυμαθείας *capax. 2. Artium liberalium omnium inter ſe cognatio. 3. Stoici mechanicas etiam eò referebant. 4. Hippias omnes artes callebat 5. ut & J. C. Bottiſanga. 6. Thevenotius Pandectas mechanicarum artium meditatus. 7. Artes liberales omnes perdiſcendæ. 8. Univerſalis ad illas* εὐφυΐα *datur, 9. quæ adverſus Bonnæum & Huartum aſſeritur eorumque objectionibus reſpondetur. 10. Una diſciplina, cui præ cæteris immoremur, ſeligenda eſt. 11. Intelligentia omnes diſciplinas peragrare, non autem opere ipſo exercere permittit humanæ mentis anguſtia. 12. Mediocria ingenia* πολυμαθείας *ſtudiò ſæpè abutuntur. 13.* Πολυμαθεῖς αὐτοδίδακτοι. *14.* Αὐτοδίδακτοι *plerumque novatores, 14. 15. in opinionibus pervicaces 14. amœnitates in Diſciplinis i. e. id potius, quod delectat, quam quod prodeſt, quærunt. 16.* Πολυμαθεῖς *iniquis calumniis impetiti. 17. Wouvverii Hamburgenſis, laus, genus, 18. vindicatio à pelagii crimine, 19. Budæi pro* πολυμαθείᾳ *& philologia ſtudium. 20. Creſollii inſana in Melanchthonem Calumnia refellitur. 21. Scriptores* τῆς ἐγκυκλοπαιδείας. *22.* Πάνσοφοι *Academici muſtei an* πολυμαθεῖς. *23. Horum pernicioſiſſimus furor publicè meritò coërcendus. 24.*

Digitized by Google

CUm divinam & humanam ſapientiam omnem veterum mo-
1 numentis traditam ac ad poſteros propagatam habeamus,
quorum præceptis ac doctrinâ intellectus noſter imbutus re-
rum aliquam notitiam ac prudentiæ ſibi vim acquirit: in id
incumbendum omnibus eſt, ut natales ejus inveſtigent al-
tiùs: primos illius autores magiſtroſque, ſuis quoſque æ-
tatibus, ſuâ docendi ratione diſtinctos exquirant; in biblio-
thecis latitantes in lucem proferant: ſimilia quædam vel ad eorum inge-
nium, vel nova etiam à ſe excogitata ſcribant, & aliquem ſcientiarum com-
plexum aut Polymathiam animo comprehendant. * Neque enim ita in
2 arctum compingendus eſt animus noſter, ut intra unam aliquam artem
ſubſiſtat. Qui enim illud faciunt, iniqui profectò Judices, non perſpiciunt,
quantum natura humani ingenii valeat: quæ ita agilis eſt & velox, ut ne
poſſit quidem aliquid agere tantum unum, ſi Fabium audimus. Non au-
diendi ſunt homines imperiti, qui humano ingeniô majorem, vel inutilem
& rebus gerendis adverſam *πολυμάθειαν* criminantur. * Eſt ſcilicet quædam
3 ſcientiarum cognatio & conciliatio, unde & *ἐγκυκλοπαιδείαν* vocant Græci,
ut in unâ perfectus dici nequeat, qui cœteras non attigerit. Sellulariarum,
vilium & ſordidarum artium alia ratio eſt, quibus nulla inter ſe eſt conjun-
ctio; ex quarum ingenio liberales illæ cenſendæ non ſunt. Fabrilia qui tra-
ctat, impunè ignorare ſutoriam poteſt: At in liberalibus illis conſpirant o-
mnes manuſque jungunt. In Architecto ſuo quid requirat Vitruvius, novi-
mus. Nulla penè diſciplina eſt, quam ille non attingi velit. In Oratoribus &
Poëtis, perfectis ſcilicet, ea omnia, quæ in Architecto ſuo Vitruvius, requirunt
earum diſciplinarum Magiſtri. * Et has quidem ſcientias arteſque omnes ita
4 congerendas in Philoſophum ſuum judicarunt Stoici: ut nec mechanicarum
artium rudem eſſe voluerint, ac indignum eo crediderint, ſi aliorum miniſte-
riis ad vitæ civilis neceſſitates uteretur. Ut enim ille & dives, & Rex, & nobi-
lis; ita & Sutor, & Faber, & Piſtor ſibi erat. * Cujus elegans & feſtivum ab A-
5 pulejo in Hippiâ producitur exemplum: qui præter eximiam artium omnium
ingenuarum cognitionem omnium opificiorum erat callentiſſimus. Nam
quæ ſecum habebat, omnia ſua manu confecerat, & veſtes, & calceos, & annu-
lum, & ſignaculum in gemmâ faberrimum. * Simile, imò majus *in Julio Cæſa-*
6 *re. Bettifangâ* exemplum propoſuit Erythræus *Pinacoth. II. n. 17.* qui præter ſin-
gularem in omnibus artibus liberalibus peritiam femoralia, thoraces, ſibi
ipſe formabat ſuebatque; omni inſtrumento Muſico non canebat ſolùm e-
gregiè, ſed & illa melius quàm quivis alius artifex conficiebat: penicillo Pi-
ctores; acu pingendo Arachnen ipſam provocabat; ut mulierculis, quæ ar-
tem illam profitebantur, pudorem incuteret. Hos ſuo abundare ſenſu haud
ægrè patimur, facilè virum ſapientem excuſaturi, ſi in opere fabricando cor-
pus

pus non fatiget: qui ingenio tamen operationum illarum rationes exploratas habere poteſt. * Sunt enim & Mechanicæ artes quaſi quædam naturalis 7
ſcientiæ & diſciplinarum Mathematicarum propagines: quæ ornari, augeri earum beneficio poſſunt, omnesque ab hominibus ſapientiſſimis inventæ. Quarum accuratior hiſtoria & notitia philoſopho non eſt indigna, magnis & præclaris contemplationibus occaſionem datura. Neque defuere, qui hunc quoque fundum ſibi excolendum ſumerent. Vir illuſtris & Itinerariis ſcriptis celeberrimus inter Gallos *Thevenotius* vaſtum aliquod de opificiis omnibus opus, velut quasdam Naturæ & artis pandectas, moliebatur. Sed fata his laboribus interceſſerunt.

Veniamus ad diſciplinas elegantiores: ad quas junctim excolendas na- 8
turâ duce incitamur, ut extremo Viris pudori ſit in unâ aliquâ conſeneſcere. Autor non ignobilis *Joach. Fortius Ringelbergius* in *Encyclopædiâ* ſuâ illos in unâ tantùm arte excellere velle judicat, quibus major corporis quam animi cura. *Nullæ*, inquit, *fœminæ tàm ſunt à Muſis alienæ, quæ non unam diſcere queant: imò picas id efficere poſſe intra annos viginti, quos hæc hominum monſtra uni impendunt ſtudio, arbitror.* Veriſſimè ſanè ille: nam revocat ab iis ſtudiis corporis cura, quæſtus & parandarum opum ſtudium: cui qui ſunt immerſi, ad hunc omnia ſcopum dirigunt, & illos in ſe igniculos extinguunt. Quam cum doctiſſimus vitæ Pinellianæ ſcriptor *Gualdus* cauſam adducit, quâ tam multi à ſolidis verisque ſtudiis avocentur, Vincentium illum Pinellum ſuum, at quem virum! immenſis in Cœlum extollit laudibus, qui ſpretâ omni illâ nundinatione & inanibus titulis, iis ſe dederit totum ſtudiis, unde immortalis illum gloria conſecuta eſt. Illud ſcilicet eſt, quod Lactantius lib. 1. de falsâ religione cap. 1. notat: *Magno & excellenti ingenio viri cùm ſe doctrinæ penitus dediſſent, quicquid laborum poterat impendi, contemptis omnibus & publicis & privatis actionibus, ad inquirendæ veritatis ſtudium contulerunt: exiſtimantes, multò eſſe præclarius divinarum humanarumque rerum inveſtigare ac ſcire rationem, quàm opibus aut honoribus cumulandis inhærere.*

Non dubium eſt, mediocribus etiam ingeniis hîc licere eſſe felicibus; 9
multorum etiam conatus in ipsâ herbâ ſupprimi, vel paupertate vel invidiâ: Sunt verò non rari, qui inter omnia illa obſtacula lacertos tamen erigunt, ſuô quodam geniô incitati, ſuis abrepti alis. Ineſt ſcilicet illis ὁρμὴ πρὸς πάντα μαθήματα, qualis ingenio magno convenit, & quale nobis Plato *lib. III. de Republicâ* deſcribit. Eſt animorum noſtrorum, ſi ita loqui liceat, ὕψος, quo illi vel per naturam vel aſſuefactionem apti ſunt multa ſimul complecti, abſtrahere à ſingularibus, ſeque ab illo humili ſtatu in ſublimem perducere. Itaque ſe exerit in illo, quod ἀρχιτεκτονικὸν appellare poſſumus, aut ex Stoicorum diſciplinâ τὸ ἡγεμονικὸν, regio quaſi ſpiritu, & fulminis inſtar omnia penetrans, & ſuâ quâdam luce omnia perluſtrans. * Iſtam ad univerſalia propenſionem 10
Græcus Topicorum Interpres, qui Alexander Aphrodiſienſis vulgò habetur

in *lib. 8.* vocat εὐφυΐαν ὅλως. Optimè quidem, ſed malè illud: quod poſtponat propenſioni ad certam diſciplinam. Quâ in re tamen ὁμόψηφον ſibi Huartum habet, *qui in Scrutinio illo ſuô ingeniorum*, unum hominem ad unam diſciplinam habere propenſionem naturalem exiſtimat: Cùm tamen & ratio ipſa totque exempla præclariſſimorum virorum oſtendant, poſſe dari tales, qui ad omnes artes ex æquô excolendas pari fuerint ingenio. Quod enim Franciſcus Bonnæus *in Tractatu de Ratione diſcendi* cauſam hujus ſententiæ illam dederit: quaſi ſcilicet in iis, qui ſint ὅλως εὐφυεῖς deficiat τὸ κριτικὸν, quod tamen planè neceſſarium, ne in varios errores labantur: id falſum eſſe demonſtrari facilè poteſt. Qui enim diſtinctas rerum ideas animô tenent; modo ſibi ſubordinatas, nec confuſas; illis non imminui, ſed augeri τὸ κριτικὸν neceſſe eſt, quod ex conciliatione omnium partium reſultat. Major enim profectò ἀκρισίας metus eſt ab illis, qui circa ὡρισμένον μάθημα verſantur: qui plerumque ex illius indole, cùm cœterarum rudes ſint, omnia alia metiantur: ut ille apud Ciceronem Muſicus, qui animæ naturam demonſtraturus, Harmoniam eſſe dicebat, extra artis ſuæ limites non abiturus. Quod de Origene ille exemplum ad ſententiam ſuam ſtabiliendam proponit, nihil quidem probat: cum ingenii illius è Platoniſmo pullulantes errores imputari τῇ φύσει nequeant. Magnum profectò diſcrimen eſt, vel Ariſtotele autore 1. Met. extr. inter παιδείαν, quæ eſt περὶ πᾶν, & inter eam, quæ καθ' ἕκαστον, quæ neutiquam confundenda eſt. Fit plerumque ut ad dijudicanda multa aptos nos eſſe credamus, ſi in uno forte vel altero ingenium & induſtriam exercuerimus: vel ſi ad multa πεφυκότες aptiq; ſimus, ſingula nos bene tractare poſſe exiſtimemus. Sed in earum rerum contemperatione ingenii indoles ſemper inſpicienda eſt: quæ ubi ſe firmaverit, ita in illis verſabitur, ut à ratione & judicio, quod ex ipſâ rerum penſitatione reſultat, non facilè diſcedat.

11 Neque tamen id volo, ut qui omni incubuit diſciplinarum generi, in illis omnibus ſimul habitet; nam & tempore & negotiis, aliiſque impedimentis excludimur, ut fieri à nobis non poſſit. Quare occupabimus quidem totum hunc fundum animo, affectu, impetu: ſed convenientiſſimam ejus partem quaſi limitibus quibusdam circumſcribemus, quam excolamus, & in quâ induſtriam noſtram exerceamus. Nam ſi Plutarchum περὶ παίδων ἀγωγῆς audimus, περιπλεῦσαι μὲν πολλὰς πόλεις καλὸν, ἐνοικῆσαι δὲ τῇ κρατίστῃ χρήσιμον. *Pulchrum quidem eſt circa multas urbes navigare, utile autem præſtantiſſimam inhabitare.* Cui geminum eſt, quod habetur apud Nicolaum Damaſcenum in *Excerptis Peireſcianis pag. 416.* & apud Suidam in voce Νικόλαος Δαμασκηνός: *Diſciplinarum orbem ſimilem,* ille ait, *eſſe peregrinationi. Nam quemadmodum iis, qui longam peregrinationem ſuſceperunt, uſu venit, ut in quibusdam diverſoriis prandendi causâ commorentur, in aliis pernoctent, & in nonnullis quidem locis pluſculos dies conſiſtant, alia verò obiter tantùm ac prætergredientes adſpiciant, tandem autem reverſi in ſuis* pena-

penatibus degant: ita etiam eos, qui literis operam navant, in quibusdam breviùs, in aliis immorari diutiùs oportere, & has quidem integras perdiſcere, illas verò duntaxat delibare, tandem ad unam, tanquam ad patriam ac lares, reverſos conſidere.

Vidimus magnos viros, qui magnos ex unâ ſcientiâ fructus referre potuiſſent, dum omnes ſectantur, ne unam quidem ita aſſecutos, ut inſignem ſibi ex illâ gloriam reportarint. Ut prudentiùs omninò faciant, qui ſingulis exploratis & depromtis è communi pharetrâ telis, ad unum aliquem ſcopum contendant. Excludit ipſa ſcientiarum vaſtitas hoſpites ſuos: qui nusquam habitabunt, nusquam domi erunt, ſi ubique habitare volent, aut levi tantùm percurſatione plurima attingent. Cùm enim duobus illis omnes contineantur diſciplinæ, *exercitio* & *intelligentia*; hæc quidem communicari cum aliis poteſt: ſed illud, cum in opere ipſo verſetur, totum ſibi hominem vindicabit. Intelligentiâ peragrare omnes diſciplinas ingenioſi homines poſſunt: ſed operari æquâ ratione in omnibus mentis humanæ anguſtia non permittit: cum vel excellentiſſima ingenia nunquam ita plures complexa ſint ſcientias, ut non in aliquibus defecerint: quod M. Varronis, J. Cæſaris, Plinii, Origenis, Clementis Alexandrini, Hieronymi, Auguſtini, Pici Mirandulæ, Matthæi Aquavivii, Scaligeri, Fracaſtorii, J. Baptiſtæ Mantuani exemplis *in doctiſſimâ de Encyclopædiâ Oratione* Tarquinius Gallucius probavit. Et hæc quidem omnia veriora erunt, ſi quis certo fine ſtudia ſua circumſcribat, ut vitæ neceſſitatibus conſulat: Illis enim ex utilitate definienda ſunt omnia. Quod ſi cui beatior vivendi ſors contigit, ut ad illa reſpicere non debeat, & illa ingenii efficacitas ſit ac ἐνέργεια, ut multitudine rerum ſe non obtundat, nihil prohibet in omnes partes verſare illam animi vim liberosque ſpiritus. 12

Mediocribus ingeniis, neque ad tàm magna natis, autor potiùs eſſem, ut ſecum habitent, neque ea ſequantur, quæ adſequi per imbecillitatem ſuam nequeunt. Meminerint illa, infeliciter cum Gigantibus contendere Pygmeos. Illis enim affectata πολυμάθεια plerumque inanem & ſtultam cedere loquacitatem ſolet. De illis verum eſt illud *Benedicti Menzini Florentini* viri doctiſſimi in libello de literatorum hominum invidia c. 6. *Ego*, inquit ille, *ſi de recentioribus, iisque, qui altero ab hoc ſeculo ſcriptores floruere, ſententiam feram, adſirmare auſim, illos pauciora, ſed meliùs; hos verò plura, ſed deteriùs noſſe. Et verò ſic ſe habere etiam comperi, cum congerrones novi ſcribunt tantùm farragines, quas varia literatura nomine cohoneſtare didicerunt. Scribunt imò potiùs exſcribunt, & Phorcidum is oculus eſt, quem mutuò accipiunt, atque omnes clariſſimæ aciei eſſe credunt, quos unius tantùm luminis uſus æquis viribus & dupertito adjuvat beneficio.* Quò pertinet *Rolandi Mareſii* Clariſſimi Viri *in Epiſt. 46. lib. 1. & nonâ lib. 2,* querela, ubi multa de πολυμαθείας illo abuſu ſtolidâque oſtentatione diſſeruntur. Cujus doctæ frugis plenæ ſunt Epiſtolæ, & de omni re literariâ utiliſſima quæque tradunt. 13

Accedit, quod qui πολυμαθείας ſtudio primum ſe dederunt, ſi cerebro- 14

 ſiores

Digitized by Google

ſiores paululum ſunt & opinioſi, non facilè ad aliorum ſe conſilia in diſcendis artibus accommodant, ſed ſibi plerumque ſemitam ſapiunt. Accidit enim illis, quod plantis ſpontè provenientibus, quæ in ſylveſtrem naturam abeunt, cùm nullâ culturâ coërcentur. Quô fit, ut dum aliorum contemnunt judicia *αὐτοδίδακτοι*, è pervicaciâ erroribus patrocinium quærant. Negare equidem nolim fuiſſe feliciſſimi adeò ingenii nonnullos, ut ſine Duce viam ad ſummum eruditionis faſtigium ingreſſi ſint, quemadmodum Citharœdus ille Homericus *Odyſſ. 22. v. 347.* qui de ſe:

> Αὐτοδίδακτος δ' εἰμὶ: θεὸς δέ μοι ἐν φρεσὶν οἴμας
> Παντοίας ἐνέφυσεν.
> *Ipſe autem à me ſum doctus. Deus enim mihi in mentibus cantilenas.*
> *Omnigenas inſevit.*

Nam & Heraclitus Epheſius, narrante Plutarcho, philoſophiam omnem, inter veteres, nullo doctore percepit; idemque de Manlio Equite Plinius, de ſe ipſo Auguſtinus gloriatur. E recentioribus Cujacio in Juriſprudentiâ, Budæo in humanioribus literis, Mureto in arte Oratoriâ, at quibus viris! ſummam ſine præceptoris operâ perfectionem obtigiſſe, referente in diſſertatione *de ſtudio literali* Gabriele Naudæo, miraculo propius eſt. De ſe ipſo narrat Jovianus Pontanus magnus & Poëta & Philoſophus, quod verſus facere, cœli curſum metiri, deſtitutus Præceptoribus didicerit, teſtante Paganino Gaudentio in ſuo *Inſt. Acad. Tit. de promptitudine Profeſſoriâ.* Guilielmum quoque Poſtellum in linguarum penè omnium cognitione, Petrum Ramum in Philoſophiæ ſtudiis, ſine Magiſtri adjumento rem omnem confeciſſe accepimus. Qui tamen & ſuâ quâdam intemperie acti fuerunt. Tanaquil Faber *part. 1. Epiſt. 49.* in Græcis ſe *αὐτοδίδακτον* eſſe, & ex eo curtam ſibi eſſe Helleniſmi ſupellectilem queritur.

15 Hærere tamen plerumque illis *αὐτοδιδάκτοις* ſolet, in philoſophicis præcipuè, inanis perſuaſio: dum veterum dogmata non ſatis aſſecuti *κυρίας δόξας*,
16 pro Junone nubem, amplectuntur. * Solet & illud his plerumque obeſſe ſtudiis, quod ſolidas integraſq; diſciplinas haurire moleſtum ſibi ducentes *οἱ πολυμαθεῖς*, amœnitates illarum, quod ligurientium eſt, quærere tantùm conſueverunt; de quo jam ſuô tempore Plinius. Ab illo enim amœnitates ſtudiorum vocantur, quæ ornant potius illa & comunt, quam quæ ad naturam conſtitutionemque eorum pertinent. In quibus qui hærent, illud potiùs, quod delectat, quàm quod prodeſt, in diſciplinis reſpiciunt, quæ tamen conjungenda eſſe ipſa ratio dictitat.

17 Ponamus ergò reprehendendos eſſe, qui ſuo quodam genio ducti hæc *πολυμαθείας* ſtudia infeliciter tractant: non committendum tamen eſt, ut impunè convitiis ſuis graſſentur homines barbari, inertes, ac faſtum inanemque doctrinæ ſpeciem pro verâ ſolidâque ſapientiâ oſtentantes, in divina pulcherrima-

Digitized by Google

rimaque ſtudia eorumque cultores. Hi cum bonæ menti optimisque literis bellum indixerint, ſuæ ruditatis conſcii, non æquis oculis adſpiciunt, quos variarum rerum cognitione interiore locupletatos eſſe vident. Quare & ipſum πολυμαθείας nomen ipſis pro convicio eſt, pro Grammaticis raptantibus conſummatiſſimæ eruditionis Viros. Quod non facerent, ſi, qui ſub ampliſſimis iſtis titulis latitant rerum theſauri, cognitum haberent.

Impugnabatur his calumniis illuſtris maximique ingenii Johannes 18
Wouvverius, qui elegantiſſimo de Polymathia libro & ſuam famam ultus eſt, ejusque ſtudii dignitatem aſſeruit: de quo duo monenda nobis ſunt, in quibus erratum à Viris doctis eſt. Primum eſt, quod duo confundantur ejus nominis, Antvverpianus & Hamburgenſis Polymathiæ Autor. (a) Andreas Schottus hunc Belgam facit in *notis ad proverbia Græca p. 68.* ſed falsò. Lipſius in Epiſtolâ 8. Kal. Novembr. 1599. ad Antvverpianum illum ſcriptâ, utrumque probè diſtinguit: *Janus Wouvverius*, inquit, *cognominis tuus, ſi non Gentilis, quam bona tecum fœderatio! Optimum par, nec vel Dii dederint magis ex uſu aut Voto. Modeſtiam & probitatem in eo adoleſcente ſemper amavi, & eſt vidi primùm (Hamburgi id fuit, ante annos novem.) unà laudatum illam indolem ivi. Vivat, creſcat, & lampada à nobis in hoc curſu jam feſſis accipiat: me libenter & judicio tradente.* Fuit verò noſter ille Hamburgi natus, Patre Nicolao, ob perſecutiones in Religione è Belgio profugo, Antvverpiani illius, ut rectè putat Lipſius, Gentilis, illuſtri Baronum ſtirpe oriundus. Antvverpianus verò ille eſt, apud quem Lipſius Bibliothecam & ſcripta ſua teſtamento, usque dum adoleſceret heres, deponi juſſit, teſte Auberto Miræo in Elogio Lipſii. * Alterum, quod monendum 19
duxi, eſt, de plagii ſuſpicione, qua per ſummam injuriam & invidiam oneratus vir optimus à Mauſſaco, Germanus à Gallo, eſt: qui &, cum ejusdem argumenti librum editurus eſſet, Caſaubono omnem hunc laborem ſubreptum ait: quem tamen ipſe Caſaubonus, non diſſimulaturus hanc ſibi factam injuriam, ab iſtô crimine liberat. Teſtimonia illa innocentiæ ejus legas apud Cl. Thomaſium licet in præfatione repetitæ Editionis. Ex invidiâ profectum hoc Mauſſaci judicium Martinus Schockius *Confutatione Fab. Hamel. p. 2. c. 4.* exiſtimat. Ex ipſo autem Wouvverio multa cepiſſe, ſuppreſſo ejus nomine, Voſſium etiam Schockius loco laudato, & Joannes Jonſſius *lib. 1. de ſcript. Hiſt. Phil. c. 10. p. 49.* teſtatur.

Multa hîc à nobis de vaſtitate πολυμαθείας dici poterant, verùm cum il- 20
lud toto libro à Wouvverio actum ſit, illuc Lectorem remittimus. Legi & ſuper hoc argumento poteſt, imò debet, Guilielmus Budæus, Vir illuſtris, conſiliarius regius, & libellorum ſupplicum Magiſter, in libris de Philologiâ, quos

(a) De neceſſaria duorum VVouvveriorum Cognominum, Hamburgenſis ſcil. & Antvverpienſis, non à Schotto ſolum, ſed aliis etiam pluribus, confuſorum, Diſtinctione fuſius diſſerui in *Homonymoſcopia, Sect. II., c. 7, §. 142., p. 733. 734. 735. 736. 970.*

quos Henrico Aurelienſi & Carolo Angoliſmenſi, Regis filiis, inſcribit: ubi de ſtudii hujus amplitudine & dignitate multa agit, & inſtituto quaſi cum Rege colloquio illum hortatur, ut ſtudia hæc, Regno ſuo ſplendorem conciliatura, ornanda ſuſcipiat, Viros illa profitentes præmiis afficiat, magiſtratum, honores ac ſacerdotia illis tribuat. Non deſtituit facundum ac illuſtrem Patronum, ipſumque libellorum ſupplicum Magiſtrum, Philologiæ cauſam agentem optatus ſucceſſus. ' Apud nullam enim nationem honoratiore loco illi fuere, quæ exempla hodieque perdurant. Excitata hinc optima fuere ſemper ingenia, quorum tam uberem meſſem nulla gens alia dedit.

21 Agit hanc inter cœteros πολομαθείας cauſam Ludovicus Creſollius Jeſuita, Vir alioquin doctiſſimus, in Gratiarum actione pro Collegio Societatis Jeſu inſtaurato, quæ Vacationibus autumnalibus ſubnectitur; ſed ita agit, ut inſanam in Melanchthonem, ut πολυμαθείας hoſtem, calumniam ſpargat. (*b*) Quâ nihil inſulſius ac impudentius fingi poteſt, cùm nemo inter eruditos ſit, qui Melanchthonem Germaniæ præceptorem & verum πολυμαθείας parentem ignorare poſſit. Vocat *pag. 46. duos muſteæ factionis anteſignanos, & veluti par gladiatorum Caroloſtadium & Melanchthonem, qui primùm ſpargere in circulis atque in cœtu adoleſcentem cœperint doctrinarum cognitionem plus obeſſe, quàm commodi afferre ad religionem tuendam. Ex his,* ait porrò, *ut exemplum potentius foret ad perſuadendum, quàm Oratio, derepentè, tanquam Circeô poculô ebibitô, alterum factum eſſe colonum, alterum piſtorem, ut ejuſdem eſſe farinæ cognoſcerentur.* Manifeſta hæc hominis phreneſis eſt de Melanchthone, qui in luce Germaniæ, in florentiſſimâ Academiâ, cum magnâ nominis ſui famâ & gloriâ vivebat, tàm horribilia & riſu digna mendacia ſpargentis. Quid Melanchthoni cum Caroloſtadio, qui nunquam in partes ejus conceſſit? Quis Melanchthonem unquam piſtorem ſomniavit, niſi Creſollius cum hâc ſuâ calumniâ in priſtinum relegandus? Id verò ſummè ſtultum eſt, quod ſubjungit: magnam hinc in pleriſque Academiis ſolitudinem conſecutam, & ſcholas penè omnes textu aranearum oppletas & vacuas ſiluiſſe, cùm illô tempore per Melanchthonis doctrinam verè florere ſcholæ Germaniæ cœperint.

22 Huc aliqui etiam τῆς ἐγκυκλοπαιδείας ſcriptores referrent. Nam cùm illi complexum ſcientiarum uno libro proponant, πολυμάθειαν vel ſolo illo titulo ſibi vindicare poſſe videbuntur. Magna illorum librorum ſeges eſt, ab Autoribus profecta, quibus, quà principia, quà ordinem, quot capita tot ſenſus ſunt.

(*b*) Calumniam hanc in famam Melanchthonis injuriam, ante Ludov. Creſollium a Laurentio etiam Surio, Nicol. Serario, Caſp. Ulenbergio, Florim. Ræmundo, aliiſque Scriptoribus Pontificiis, ſparſam, ſolide & ex profeſſo confutavit, totiusque ſimul figmenti originem ſolerter detexit, Jac. Thomaſius in Programmate peculiari, Lipſiæ A. 1678. evulgato, & A. 1693., in *Diſſertationum Academicarum* Syntagmate, Halæ Saxonum recuſo.

Digitized by Google

ſunt. De his in *Polyhiſtore Philoſophico* agetur pluribus. Sed & illi in vaſto, quod moliuntur, regno nimis arctè habitant, à verâ πολυμαθείας gloriâ omninò arcendi. Quemadmodum enim eorum, qui maria & terras ſpatioſis itineribus pervagati ſunt, longè major eſt peritia, quàm eorum, qui in chartis delineatas conſpexerunt: Ita qui verè πολυμαθεῖς iis, qui non niſi ex illis ſcriptorculis ſapiunt, minimè ſunt comparandi.

Multò minùs nomen hoc merentur, qui in Academiis, peſſimo more, 23
invento ad quæſtum & decipiendam juventutem titulô, πανσοφίαν profitentur. πάνσοφοι illi ſunt, alioſque πανσοφίαν docere volunt, qui per tres quatuorve diſciplinas (nam mathematicæ ſcientiæ, Eloquentia, poëſis, hiſtoria, rerum naturalium accuratior notitia in hunc cenſum non referuntur) volaticâ aliquâ percurſatione ſtolidos tirones circumducunt: qui ſe totum ſapientiæ Oceanum his Doctoribus exhauſiſſe opinantur. * Publicâ coërceri lege 24
hominum ille furor deberet; quibus magiſtris patentiſſima ad ignorantiam via ſternitur: omnis ſolida doctrina evertitur: in cathedras, in forum, cruda ſtudia propelluntur: pro Philoſophis jejuni & ſtrigoſi terminorum Nomenclatores; pro Mercuriis ſtipites & trunci ubique in ſeculi noſtri infamiam triumphant.

CAP. II.

DE HISTORIA LITERARIA.

Hiſtoriæ literariæ latior, quàm polymathiæ, vaſtitas. 1. Conſilia Boſii, 2. Baconis Verulamii de illâ inſtituendâ. 3. Chriſtophori Mylai univerſitatis rerum hiſtoria nimis generalis & confuſa. 4. Petrus Lambecius Hiſtoriæ literariæ Prodromum ſcripſit. 5. Promittit ſyntagma univerſæ Hiſtoriæ literariæ. 6. Ordo in librorum catalogis à Naudæo obſervatus. 7. Typus Syntagmatis Lambeciani, tàm Philoſophici, quàm Hiſtorici, recenſetur. 8. Ex Hiſtoriâ literariâ ſtatus literarum perdiſci poteſt. 9. Secula barbara: 10. Philoſophi in illis acuti recentioribus facem præferunt. 11. Rogerus Baco. 12. Richardus Suiſſet. 13. Scaligeri de hoc teſtimonium. 14. παλιγγενεσία literarum. 15. Magnatum ſtudium & liberalitas artes & literatos excitat. 16. Quorum incuria hominumque prava indole res literaria penè concidit. 17. Dogmatum vices & periodi ex Hiſtoriâ literariâ notandæ. 18. Carteſii philoſophia à priſcis Philoſophis hauſta. 19. Paralleliſmi ſcientiarum è ſerie temporum inſtituendi. 20. Idem artium, ut hominum eſt ortus & occaſus. 21. Arcana & inventa veterum cum recentioribus conferenda. 22. Alexandri Taſſoni liber diverſarum cogitationum. 23. Bibliothecæ omnium artium ſunt quaſi promiconda. 24. Multa inventa nova etiam antiquis cognita fuêre. 25. Magni Pegelii inventa 26. quædam horum cum hodiernis conferuntur. 27. Hiſtoria literaria eruditorum ſtudiis commendatur. 28. neque enim ab ingenio quovis tractari poteſt. 29.

Digitized by Google

1 VAſtum Polymathiæ nomen eſt, ac longè lateque extenditur, ſuis tamen ſpatiis limitibusque definitum: Latius verò patet Hiſtoria literaria, quæ non ipſam tantùm Polymathiam, ſed & ſingularum ſcientiarum primos natales ac progreſſus ad noſtra usque tempora complectitur. Nemo eſt, qui Oceanum hunc transmiſerit; non pauci, qui littus legerunt. Hiſtoriam Philoſophicam è veteribus & recentioribus per partes aggreſſi ſunt multi; ſed omnem à natalibus ſuis Hiſtoriam literariam ne-
2 mo. * Queritur de tàm inſigni defectu Cl. Boſius Introduct. in Notitiam Rerump. c. 30. §. 91. *Rei literariæ, quæ magnam partem à religione pendet, hiſtoria juſta adhuc deſideratur. Facturusque operæ pretium eſſet, qui in unum volumen colligeret, quæ ſtudia in quibus locis maximè floreant, quique viri doctrinâ & ſcriptis illuſtres ſingulas provincias hoc ſeculo exornarint, atque etiamnum exornent: tùm quibus præcipuè locis literarum ſtudia eorumque cultores ſingulari adfectu foveantur, & magnis impenſis ſuſtententur.* Non contemnenda ſunt Hiſtoriæ literariæ illa argumenta, in quorum enarratione exerceri noſtram induſtriam cupit. Sed arctiora illa paululum ſunt, & ad pauca capita reducta, in quibus jam tùm operam poſuere laudabilem nonnulli, neque multum tamen Hiſtoria locupletata eſt.

3 Majus animo opus conceperat maximi vir ingenii Baco Verulamius, qui inter conſilia de ampliandis ſcientiarum terminis, hujus quoque operis ideam propoſuit, *lib. 2. de Augm. Sc. cap. 4.* Absque hâc Hiſtoriam mundi ſtatuæ Polyphemi eruto oculo non abſimilem facit, cùm ea pars imaginis deſit, quæ ingenium & indolem perſonæ maximè referat. Hujus verò Hiſtoriæ argumenta ſunt 1. Scientiarum antiquitates ad mundi ætates & regiones collatæ. 2. Migrationes per diverſas orbis partes. 3. Declinationes. 4. Jacturæ. 5. Reſtaurationes. 6. Occaſiones inventionis ſingularum diſciplinarum. 7. Methodi, quibus tractatæ. 8. Exercitii rationes. 9. Sectæ celebres. 10. Controverſiæ circa illas earumque ortus & occaſus. 11. Laudes, convitia, quibus exceptæ. 12. Autores præcipui. 13. Libri præſtantiores. 14. Academiæ, Societates, Collegia, Scholæ, ſucceſſiones, ordines. Addit illis porrò 15. aliqua de populorum ac Regionum indole ad artes aptâ vel ineptâ. 16. De temporum variâ fortunâ artibus propitiâ vel adverſâ. 17. de Religionum miſturâ. 18. de Legum vel favore vel malitiâ. 19. de Virorum illuſtrium patrocinio, qui vel opibus vel conſiliis artes juverunt. Singulorum illorum, & ſi quæ alia his addi poſſunt, meram puramque hiſtoriam ſuis temporibus accuratè connexam deſiderat. Hæc illa palæſtra eſt, in quâ vel Hercules inveniet, quod agat. Sed facilius eſt primas iſtius operis lineas ducere, quàm ipſum perficere. Quod ubi quis aggreſſus fuerit, tot illum obſtacula circumvenient, ut exitum vix inventurus ſit; utut adjumento eſſe poſſint, quæ per partes aliqui ſibi tractanda propoſuerunt: quorum labores non tamen

tamen vilipendendi erant à Bacone, ac fortaſſis tùm non editi omnes fuerunt, quos tempora poſteriora in lucem produxerunt.

Non facilè dixerim, an hæc animo agitaverit olim conſilia Chriſtophorus Mylæus, cujus extant quinque libri de ſcribendâ univerſitatis rerum hiſtoriâ. (c) In præfatione iſtius operis multa magnifica tibi promitti videas, & quædam his, quæ diximus, affinia. Sed longiſſimè ab illo abeſt inſtituto; nam nihil aliud, quàm Encyclopædiam continuo orationis, elegantis tamen & concinnæ, filo deductam velut in compendio proponit: nec tamen omnem illam, nec methodo illâ ordinatam, quæ capi à quoquam poſſit. In quinque libros illam diſpeſcit hiſtoriam, quorum 1. de Naturâ. 2. de Prudentiâ. 3. de Principatu. 4. de Sapientiâ. 5. de Literaturâ agit: Sub quibus quaſi ſummis capitibus omnium ſcientiarum & artium comprehendit argumenta. Non placet iſta methodus, quam ex ſuo Autor ingenio confinxit, ut quæ nimis generalis ac confuſa, & velut per lancem ſaturam omnia congerit, melius per ſeries ac ordines regularum ac principiorum deducenda. 4

Tentavit & noſtrâ ætate circa Hiſtoriam literariam aliqua Petrus Lambecius, (d) cujus in lucem quoque prodiit hoc titulo liber Hamburgi editus: *Prodromus Hiſtoriæ literariæ, quâ continetur partim quidem generalis narratio, origo, incrementa, mutationes, interitus & inſtaurationes omnium linguarum, ſcientiarum, Facultatum & artium liberalium, ſecundum Chronologicam ſucceſſionem ſeculorum omnis ævi; partim autem ſpecialis recenſio virorum & fœminarum illuſtrium.* Sed primordia iſtius operis procul dubio utiliſſimi tantum jacta ſunt, quibus ſi opus plenum & perfectum ſuperſtruxiſſet, benè de re literariâ mereri potuiſſet: quanquam tamen neque ad omnia Verulamii placita reſpexerit, aut illo ordine methodoque tractaturus fuiſſet. 5

6 * Promiſſi tamen ſui memor, ſub finem lib. V. Commentariorum de Bibliothecâ Vindobonenſi, denuò ſperare nos jubet Syntagma univerſæ Hiſtoriæ literariæ diviſum in 40. ſecula ante Chriſtum, & in 17. ſecula poſt Chriſtum natum: quod XXIV. commentariorum de Bibl. Vindeb. libris loco Indicis Chronologici Univerſalis ſubjungendum, ac ſimul Prodromum antea editum innumeris locis augendum. Sed fata huic labori interceſſerunt. Quanquam ea fuit librorum, quos promittebat moles, ut ſpes illi inchoare longas non licuerit. Optimè verò ab illo inſtitutum hoc fuit, quod Syntagma illud magni operis de Bibliothecâ Vindobonenſi complementum voluerit: dimidium enim iſtius operis penè confecit, qui Bibliothecam juſto ſuo ordine concinnatam, eamque non modicam, ſed

(c) Chriſtoph. Mylæi Libri V. prodiere Baſileæ A. 1551. in fol., & denuo, ſub Titulo *Hermetis Academici*, curante Joh. Georgiô Müllero, Noribergenſi, J. U. D. & Conſiliario Saxo-Coburgico, Jenæ A. 1624. in 8vo.

(d) Pet. Lambecii *Prodromus Hiſtoriæ Literariæ* Hamburg. A. 1659. in fol. eſt excuſus.

ferè univerſalem habet; qualis iſta Vindobonenſis, quæ locupletiſſima eſt, & ab Autore librorum deficientium titulis aucta.

7 Vel ex ſolo illo ordine, quem in libris collocandis obſervare jubet Gabriel Naudæus in libro de inſtruendâ Bibliothecâ Gallicè ſcripto, hiſtoria aliqua educi poteſt. Notari autem iſta vult, ut 1. libri Facultatum & artium ponantur. 2. Veteres & novi autores in linguâ, quâ ſcripſere, & hinc verſiones omnes. 3. Qui partes ſcientiarum tractant. 4. Commentatores. 5. Scriptores particularium rerum. 6. Qui adverſus ſcientias ſcripſerunt, ut Sextus Empiricus è veteribus, & Agrippa inter recentiores. 7. Novatores in artibus. 8. Primi certarum rerum ſcriptores. 9. Scriptores rerum variarum. 10. Præcipui Hæretici. 11. Collectores ſpecialium voluminum & autorum. 12. Celeberrimorum virorum laciniæ & fragmenta. 13. Locorum communium ſcriptores, Lexicographi &c. 14. Scriptores, qui ex communi ſeculi genio ſcripſere. 15. Etiam minima, & quæ parvi aliis æſtimantur. Ad has Claſſes redacti Autores notiones aliquas animo ſuggerere poſſunt, ad quas Idea alicujus hiſtoriæ concipi poſſit.

8 Sed perfectior illa longeque ordinatior eſt ſeries, quam in Philoſophicâ Bibliothecâ concinnandâ ſibi præfixit Lambecius; cujus ille typum operi ſecuturo præmiſit. Quem ut hic proponam, quoniam in paucorum manibus liber eſt, non eſt fortè ab inſtituto noſtro alienum. Primò enarrantur Philoſophorum antiquiſſimorum Barbaricorum, Zoroaſtris, Hermetis &c. opuſcula quædam & fragmenta ſuppoſititia cum veterum & recentiorum translationibus & commentariis 2. Philoſophorum antiquiſſimorum Græcorum, Ionicorum & Italicorum, qui ante Platonem & Ariſtotelem floruerunt, & inprimis Pythagoræ ac Pythagoræorum opuſcula & fragmenta, cum veterum & recentiorum translationibus & commentariis. 3. Philoſophia Academica, Opera Platonis, editiones & translationes variæ, Interpretes, Commentatores, Græci, Latini, aliarumque linguarum, antiqui & novi. 4. Philoſophia Peripatetica, Ariſtotelis operum editiones, translationes, interpretes, commentatores Græci, Latini, aliarumque linguarum, antiqui & novi. 5. Philoſophia Stoica, Stoicorum Græcorum & Latinorum opera, cum variorum veterum & recentiorum translationibus & Commentariis 6. Philoſophia Pyrrhonia ſive Sceptica variis operum Sexti Empirici editionibus & eò pertinentibus variorum autorum commentariis comprehenſa atque illuſtrata. 7. Philoſophia Epicuréa variis veterum & recentiorum autorum Commentariis atque expoſitionibus illuſtrata 8. Philoſophiæ Eclecticæ ſive Miſcellaneæ varii autores Græci & Latini. 9. Hiſtoria Philoſophica, ſive de origine, incremento & diviſione Philoſophiæ, ejuſque multiplici ratione & uſu apud diverſos populos, ut & de Vitis, Scriptis, inventionibus & Sectis veterum & recentiorum Philoſophorum varii variorum autorum tractatus, partim generales, partim ſpeciales.

10. In

Digitized by Google

10. Inſtitutiones & ſyntagmata generalia Philoſophiæ univerſæ, item Regulæ & Axiomata, nec non de ſtudio Philoſophico rectè inſtituendo conſilia varia & novæ methodi. 11. Lexica Philoſophica variique verborum & rerum ad philoſophiam pertinentium indices, definitiones & expoſitiones ordine Alphabetico. 12. Philoſophiæ Theoreticæ univerſalis varia variorum Autorum Syntagmata, Enchiridia, Analyſes & ejus generis alia. 13. Logicæ inſtitutiones generales, aliique variorum autorum ad Logicam pertinentes Tractatus ſpeciales. 14. Phyſicæ inſtitutiones generales, & tractatus ſpeciales ſecundum differentiam materiarum & linguarum in varias minores claſſes distributi: 15. Metaphyſicæ inſtitutiones generales, & tractatus ſpeciales. 16. Philoſophiæ Practicæ univerſalis variorum Autorum Syntagmata, Enchiridia, Analyſes &c. 17. Ethicæ, Politicæ, Oeconomicæ inſtitutiones generales, & tractatus ſpeciales ſecundum differentiam materiarum & linguarum in minores claſſes diſtributi. 18. de Re militari Græci & Latini autores cum variorum translationibus, commentariis & notis: Recentiorum item Latinorum, Italorum, Hiſpanorum, Gallorum, Germanorum &c. Syntagmata univerſalia, tractatus ſpeciales, ut de Jure Belli, de regimine & diſciplinâ militari, de militiâ pedeſtri, equeſtri, navali, ordinationibus caſtrorum & acierum, de obſidionibus, oppugnationibus, defenſionibus urbium, Architecturâ militari, Pyrotechnicâ. 19 de Re Athleticâ antiquâ & novâ tractatus generales & ſpeciales, Torneamentis, Monomachiis &c. 20. de arte equitandi & curâ equorum, variarum linguarum tractus, 21. de Venatione autores Græci, Latini ſecundum diverſa venationum genera in varias claſſes diſtributi. 22. de Saltatione, ludo latrunculorum, aleâ, variisque aliis ludis, varii variarum linguarum tractatus. Sequuntur 23. Mathematici antiqui Græci, Arabes, Latini, ſecundum Alphebeti ordinem & librorum formam, editionum ætatem cum Commentariis & translationibus, varia item opuſcula illorum collectitiis Syſtematibus edita. 24. Hiſtoria Mathematica, de ortu & progreſſu diſciplinarum Mathematicarum, de Vitis, inventionibus, ſectis veterum & recentiorum Mathematicorum tractatus tàm generales, quàm ſpeciales. 25. Lexica, Iſagogæ, Synopſes, Syntagmata Matheſeos generalia, Axiomata, Studii Mathematici inſtituendi Conſilia, novæ Inventiones, Methodi, Inſtrumenta. 26. Matheſis ſpecialis ſecundum varia mathematicarum ſcientiarum genera ſpeciesque in varias claſſes minores diviſa & ſubdiviſa, quæ illic ordine enarrata brevitatis causâ hic omittimus. Hi ad Philoſophiam omnes pertinent tituli; Sequuntur jam, qui ad *Hiſtoriam* referuntur, magnâ induſtriâ notati. Recenſentur 1. Autores de Hiſtoriæ Origine, incremento, utilitate, dignitate & diviſione: de Veterum & Recentiorum apud varios populos hiſtoricorum illuſtrium vitis & ſcriptis: de ſtudio Hiſtorico ſecundum tempora, materiam & autores ordinando: de arte Hiſtoricâ Conſilia, Regulæ & Methodi. 2. Hi-

Digitized by Google

ria Geographica, comprehendens Geographos antiquos, Græcos, Latinos, ordine Chronologico ſecundum librorum formam & editionum ætatem diſpoſitos. 3. Recentiores Coſmographiæ Hiſtoricæ univerſales, ſecundum linguas diſtinctæ. 4. Recentiorum Geographiæ Hiſtoricæ Univerſalis, Atlantes, Theatra, Specula, aliaque magna Syntagmata & eorum Epitomæ & minores Iſagogæ. 5. Hydrographia Hiſtorica de Orbe Maritimo, Inſulis, Re navali. 6. Singularum Orbis partium majorum generales deſcriptiones cum ſubjunctis Chorographiis & Topographiis. 7. De arte peregrinandi varii tractatus. 8. Varia Hodœporica ſive Itineraria tàm ſparſim quàm junctim publico privato nomine edita. 9. Hiſtoria temporum ſive Chronologia comprehendens Chronologos antiquos Græcos, Latinos recentiores ſecundum ordinem temporum, formam librorum & editionum ætatem diſpoſitos, univerſales & particulares. 10. Autores de menſurâ temporum, ratione anni apud varios populos, Calendaria, Ephemerides Hiſtoricæ. 11. Hiſtoria Generationum ſive Genealogia Univerſalis, particularis 12. De notis gentilitiis naturalibus & inſignibus varii Autores. 13. Variorum tractus de iis, qui per mendacium & fraudes in alienas familias ſe inſeruerunt. Sequitur jam 13. Hiſtoria rerum geſtarum ſive hiſtoria propriè dicta & quidem univerſalis tàm reſpectu loci, quàm reſpectu temporis, tum univerſalis reſpectu loci ſed particularis reſpectu temporis. Quò pertinent relationes hiſtoricæ certi alicujus temporis miſcellaneæ. 14. Hiſtoriæ ſacræ Teſt. Vet. & antiquitatum Judaicarum autores Græci, Latini, antiqui, recentiores, ordine Chronologico poſiti, cum Commentariis eorum & translationibus. 15. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Novi Teſt. autores, antiqui Græci, Latini, cum Commentariis &c. 16. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ univerſalis & annalium Eccleſiaſticorum autores diverſarum linguarum & religionum. 17. De Vitâ Chriſti tractatus Hiſtorici univerſales & particulares, ut ſunt diſſertationes de Genealogiâ ipſius, tempore nativitatis, Hiſtoriâ Paſſionis, crucis, de linteis ſepulchralibus &c. 18. Tractatus de Antichriſto. 19. Hiſtoriæ Marianæ generales & ſpeciales ſcriptores. 20. Menologia, Syntagmata antiqua Græca de vitis ſanctorum ſecundum ordinem 12. Menſium & uſum Eccleſiæ Orientalis. 21. Martyrologia & Calendaria ſanctorum antiqua Latina, ſecundum menſes & uſum Eccleſiæ Occidentalis cum Commentariis & translationibus. Accedunt varii Tractatus de Martyrio in genere, de Martyrum cruciatibus. 22. Vitæ ſanctorum Miſcellaneæ ab antiquis autoribus Græcis & Latinis ſcriptæ & collectitiis quibusdam ſchematibus junctim editæ. 23. Vitæ ſanctorum miſcellaneæ & ſingulares à Græcis & Latinis ſcriptæ cum Commentariis & translat: 24. Autorum recentiorum ſyntagmata de Vitis Sanctorum, ſecundum menſes, & vitæ ſingulares ab iis ſcriptæ. 25. Exempla Hiſtoriæ Sacræ & Eccleſiæ miſcellanea antiquorum & recentiorum. 26. Autores antiqui & recentiores

de

de Vitis Pontificum Romanorum. 27. Variorum tractatus ſpeciales; de Electione, autoritate Pontificis, donationibus Pontificibus factis; de Joannâ Papiſsâ, variisque ad Hiſtoriam Pontificiam pertinentibus. 28. Hiſtoria Cardinalium, variique tractatus de eorum origine, electione, ordine, officiis, autoritate, poteſtate, privilegiis. 29. Conciliorum omnium Generalium & provincialium Græcorum & Latinorum acta & monumenta antiqua à recentioribus collectoribus junctim edita cum commentariis, notis & translationibus. 30. Conciliorum quorundam generalium & provincialium Græcorum & Latinorum acta & monumenta ſeparatim & ſingulatim edita, cum commentariis & translationibus ordine Chronologico diſpoſita 31. Conciliorum omnium generalium & provincialium Iſagogæ & Synopſes. 32. Tractatus ſpeciales, de origine, autoritate conciliorum, aliaque varia ad Hiſtoriam conciliorum pertinentia opuſcula. 33. Hiſtoria antiquitatum Liturgicarum Eccleſiæ Orientalis & Occidentalis. 34. Hiſtoria Miſcellanea variarum Ceremoniarum, rituum, aliarumque antiquitatum & obſervationum Eccleſiaſticarum ſecundum differentiam materiarum in varias minores claſſes diſtributa. 35. Hiſtoria Monaſtica generalis, de Vitæ monaſticæ Origine, incrementis, diviſione, regulis, & propagatione usque ad noſtram ætatem 36. Hiſtoria Monaſtica ſpecialis, ſive diverſorum ordinum Monaſticorum Hiſtoriæ ac Regulæ ſingulares ordine Chronologico diſpoſitæ. 37. Hiſtoria variorum ordinum equeſtrium generalis & ſpecialis ordine Chronologico. 38. Hiſtoria Hæreſium generalis & ſpecialis ordine Chronologico, Vitæ Hæreſiarcharum &c. 39. Autores de ſcriptorum Eccleſiaſticorum vitis, ſucceſſionibus & ſcriptis generales junctim, ſpeciales ſeparatim editi. 40. Diſſertationes de Expurgatione & Prohibitione librorum, Indices expurgatorii ſpeciales.

Atque hic *τύπος* eſt, ad quem Philoſophicam ſuam & Hiſtoricam Bibliothecam diſpoſiturus erat Lambecius, in quo tamen aliqua, ſi ordinem & argumenta ſpectes, vel mutari vel augeri poſſunt, præſertim in Hiſtoriâ Civili & Eccleſiaſtica; Facultatum enim Bibliotheca alibi proponitur, ac puto, ubi in rem ipſam veniſſet, multa ipſi nova *δευτέραι φροντίδες* ſuggeſſiſſent. * In 9
hunc tamen campum immiſſis quaſi per *σύνοψιν* & velut in tabulâ patet Hiſtoriæ literariæ ſumma delineatio: Nam & *ὕλη*, quæ potuit, integra congeritur, nec illa tamen indigeſta, ſed ſuis locis ſedibusque diſtincta, unde per prudentiam aliquam *ἀρχιτεκτονικὴν* pulcherrimum illud, quod volebat Verulamius, ſtrui ædificium poſſit. Ex ipſâ illâ congeſtione & repræſentatione ſimultaneâ naſcitur illud *περιστατικὸν* & *πραγματικὸν*, ex quo judicandi illa vis ſe exerit. Quæ ſi in perpetuum continuumque Hiſtoriæ corpus compingerentur, maximi in ſocietatem civilem & rem literariam fructus inde redundarent. Non alia ipſe Verulamius ſubſidia præſcripſit: nam materiam & copiam Hiſtoriæ ejus non tantùm ab Hiſtoricis & Criticis petere, verùm etiam

per ſingulas annorum centurias, aut etiam minora intervalla, libros præcipuos in conſilium adhibere jubet, ut ex eorum non perlectione (id enim infinitum foret) ſed deguſtatione & obſervatione argumenti, ſtyli, methodi, genius illius temporis literarius veluti incantatione quâdam à mortuis evocetur. Hujus inſtituti uſus multò maximus foret. Verulamius illud intendit, ut virorum doctorum augeatur in doctrinæ uſu & adminiſtratione ſolertia, rerumque intellectualium non minus quàm civilium motus & perturbationes, vitiaque & virtutes notari poſſint, & regimen inde optimum educi, quemadmodum ex Hiſtoriæ vel civilis vel Eccleſiaſticæ diligenti inſpectione prudentia illa vel civilis vel ſacra parari poſſit.

Tàm verò longè lateque ſe ejus prudentiæ utilitas diffundit, ut nulla tàm ſit exigua diſciplina, cui illa non faces præferat: ne quid dicam de ipſo intellectu, qui in contemplatione τοῦ ὅλου magis perficitur. Videmus hic quaſi an-
10 te oculos poſitam illam per ſecula ſtudiorum ſucceſſionem. * Nam, ut de temporibus poſt Chriſtum natum dicam tantùm, regnavit in Philoſophorum ſcholis Plato, ejusque Philoſophia cum Chriſtianâ Religione commiſta vel errores vel ſingulares quosdam ſenſus dogmatibus Theologicis invexit; Patres plerique huic ſcholæ addicti, duravitque ille rei literariæ & eccleſiaſticæ ſtatus, usque dum Alexander Aphrodiſienſis doctrinam Peripateticam reſuſcitavit; quæ per ſex integra ſecula ſtetit, variè tamen ab interpretibus interpolata, ut ſibi ipſi eſſet diſſimillima, variis etiam caſibus ac litibus agitata, de quo Lanovius videri poteſt in libro de variâ Ariſtotelis fortunâ. Traxit ex ejus etiam affinitate labem aliquam Theologia, quæ Scholaſticorum commentationibus in aliam planè formam ſpeciemque mutata erat. Audiuntur paſſim virorum doctiſſimorum de his corruptelis querelæ, de quibus legi poſſunt Eraſmus paſſim, Ludovicus Vives in aureis de cauſſis corruptarum diſciplinarum libris: cujus Viri diligentia ad Hiſtoriam literariam recentioris temporis conferre non pauca poſſit. Adeò ad græcas literas & Ariſtotelis philoſophiam tùm nauſeabant omnes, ut, teſte Alexandro Nekan libro de naturis rerum, Ariſtotelis libros à nemine, quàm ab Antichriſto legendos & intelligendos crederent. Joann. Sariſber: lib. 1. Metalogic. cap. 2. ita de his temporibus: *Sufficiebat ad victoriam verboſus clamor, & qui undecunque aliquid inſerebant, ad propoſiti perveniebant metam: Poëtæ & Hiſtoriographi habebantur infames, & ſi quis incumbebat laboribus antiquorum, notabatur, & non modò aſello Arcadiæ tardior, ſed obtuſior plumbo omnibus erat inviſus.*

11 Latitabant tamen nonnunquam in Scriptoribus illis, horridi cœteroquin & inficeti ſtyli, velut in ſterquilinio quodam pretioſi uniones, quibus illi, qui è recentioribus magno ſupercilio multoque orationis fuco rerum argumenta incruſtant, ſua illa commenta ornare didicerunt. Multi delicatuli nimis & faſtidioſi, cùm ſuo ingenio tantùm nituntur, ex ſe ut araneæ pariunt, cùm

Digitized by Google

cùm longè ſolidiora invenire in Veterum illorum Commentariis poſſint. In notionum illâ contemplatione, in morali ſapientiâ, quàm præclara ex altis eruta receſſibus traduntur! Ipſa Mathematica ſtudia & naturalia, quæ ſollicitè adeò nunc à notionalibus iſtis conceptibus purgantur, per illa ipſa principia eò usque profligarunt, ut majora naturæ arcana horum miniſterio fuerint eruta, quàm nunc, cum omnes particularum particulas lynceis oculis intuemur, & naturam ipſam ad vivum reſecare nos credimus. * Cujus vel unicus 12
teſtis, inſtar multorum, erit Rogerus Baco, Vir ſubtiliſſimo ingenio divinam humanamque ſapientiam complexus; ne quid de aliis dicam, magnis itidem & celebratisſimis iſtorum temporum nominibus Gabriel Naudæus in ſuâ illâ doctisſimâ de inſtruendâ Bibliothecâ diſſertatione de nauſeabundis iſtis noſtrorum temporum ingeniis c. 4. p. 84. conqueritur, quæ fontes illos relinquunt & rivulos recentiorum ſectantur: *Sequimur,* inquit ille, *& laudamus Collegium Conimbricenſe, & Suarezium, & negligimus opera Alberti Magni, Niphi, Ægidii, Saxoniæ, Pomponatii, Achillini, Durandi, Zimaræ, Buccaferrei & multorum aliorum, unde omnes illi grandes & decumani, quos volvimus & verſamus libri* αὐτολεξὶ *ſunt transſcripti. Æſtimamus noſtri ſeculi Medicos, Amatum, Capivaccium, Montanum, & pudori nobis ducimus, ſi Hugoni Senenſi, Gordono &c. locum in Bibliothecâ concedamus, & Avicenniſtis, qui rudi linguâ ſeculi vitio ſcripſere, ſed fundum tamen Medicinæ, judice Cardano, penetrarunt. Noſtri recentiores, cùm non ſatis virium, ingenii, conſtantiæque habeant in iis imitandis, ſolent nonnunquam illorum rationibus, ſed ad hujus ſeculi habitum reformatis, ſua incruſtare, in verborum tamen plerumque pompâ & ſuperficie linguæ hærentes, decerpunt flores & ſumma cacumina captant.* Miratur ille, adeoque indignè fert, non celari tantùm & compilari, ſed planè ignorari tùm locupletisſimis Bibliothecis, tùm Viris doctis, iſta nomina, quorum tamen eandem, quæ Manuſcriptorum ſolet, rationem haberi ob raritatem & utilitatem æquum eſſet.

Unius ille Richardi (quem alii Johannem, ipſe in Additionibus ad Hiſt. 13
Lud. XI. Rogerium vocat) Suiſſet (quod ex Anglic. *Swinshead, os porci* corruptum) cui cognomen Calculatoris datum erat, mentionem facit: cujus opera celeberrimis etiam Bibliothecis ſunt ignota. In cœlum propè extollunt illum hominem laudibus tùm Cardanus, tùm Scaliger. * Et hic quidem Exercitat. 14
324. *Virum* vocat, *qui modum ingenii humani exceſſerit,* & Exercitat. 340. *tàm acutè ſcripſiſſe judicat, ut à paucis plenè ac pro meritis intelligatur. Tàm doctè,* inquit, *ſibi ille viſus eſt, ut cùm ſenex legeret, quæ juvenis in literas retuliſſet, ubertim fleviſſe dicatur, ſive, quod equidem puto, quia quaſi recenter frueretur veteri diligentiâ, ſive, quod paulò iniquius alii ſunt interpretati, quia quæ olim ſcripſiſſet in ætate florenti in effœtâ minus aſſequi poſſit intelligendo. Dignus profectò, quem neque ſenem ſenium faceret, neque naturæ lex vitâ privaret, niſi meliorem vitam apparaſſet. Hæc libentius ſcribo, quia viro illo maximo multa debeo: plura debiturus, ſi per ingenii mei imbecillitatem licuiſſet.*

Non enim leviter in ejus campo nos exercuimus. Nos de illo in Polyhiſtore Philoſophico pluribus agemus. Tàm invidendo elogio, & à tanto quidem viro profectò, quis non impetu aliquo raptus omnes Bibliothecarum angulos perreptaret, omnes forulos excuteret, ut theſaurum ſibi illum erueret, tot Viris doctisſimis ignoratum & inviſum? Sed ea eſt vel animi ſocordia, vel novitatis prurigo, ut nullam eorum curam habeamus.

15 Cùm floreret jam paſſim per Academias illa philoſophandi ratio, & ad illius ſenſum tàm Theologia quàm Medicina temperaretur, reducta in lucem Jurisprudentum veterum fragmenta, eorumque doctores novam tàm Theologiæ quàm Philoſophiæ ſtudio faciem circumpoſuerunt: Ex illo enim tempore eorum ſtudium & dignitas quanquam non ſtatim conciderit, paulatim tamen ſequentibus temporibus evileſcere cœpit. Accidit tamen poſtea, ut partim Jurisprudentiæ beneficio, Legibus Romanis antiquitatum ſimul & hiſtoriæ Romanæ, cumque illis aliqua veteris elegantiæ cura reduceretur; partim occaſione litium, quæ Theologiæ tùm publicè receptæ movebantur, & Biblia ſacra legerentur, & Hebrææ ac Græcæ linguæ ſtudia excitarentur, Patres è clauſtris Monachorum, ubi velut in ſepulchris hactenus delituerant, in muſéa doctorum velut in vitam & lucem revocarentur.

16 Acceſſit magnum novæ huic literariæ periodo momentum, reſtaurata in occidente è Græcorum exulum, captâ Conſtantinopoli, reliquiis Græcarum rerum notitia. Scholæ tùm publicæ illâ in linguâ habebantur. Vertebantur in Latinam Hiſtorici, Patres, Latini MS. codices è Bibliothecis promebantur, inuſitatâ Mediceæ familiæ liberalitate, cui primos illa *παλιγγενεσία* literaria ſpiritus debet; Cui accedebat Alphonſus Rex Neapolitanus, Matthias Corvinus Rex Hungariæ, Ludovicus XI. Rex Galliæ, de cujus in literis promovendis ſtudio legi Gabrielis Naudæi Additio ad Hiſtoriam Ludovici XI. poteſt; Obſtetricias adhibebat manus, quod labores doctorum, Bibliopolarum Φιλαργυρίαν provocabat divinum Typographiæ inventum. Hinc quaſi genio quodam impellente intra paucos annos è veterno excitata ſunt doctorum ingenia: Philoſophia partim ex ipſis Ariſtotelis limpidis fontibus reſtaurata; partim nova à Novatoribus ſuper Empedoclis, Epicuri, Philolai, Pythagoræ, Democriti principiis exſtructa: Jurisprudentia veteri ſplendori, per viros antiquis illis Papinianis, Modeſtinis comparandos, aſſerta; Philologia omnis Hebræa, Græca, Latina ſuperſtitioſè & ad invidiam reliquarum diſciplinarum exculta; Omnis denique divinarum humanarumque rerum ſapientia ſibi ipſi reſtituta. Quo beneficio utinam diu frui nobis contingat!

17 Sed magnatum partim imperitiâ, ſocordiâ & amentiâ; partim hominum pravâ indole, non niſi quæſtum reſpicientium, culpâ factum eſt; ut de veteri illâ verâque & ſolidâ doctrinæ gloriâ excidant Academiæ & Scholæ, dum illa veteris doctrinæ ſenſim ſubrepit oblivio; & ipſa tandem barbaries cum corru-

ptisſi-

Digitized by Google

ptisſimis ſimul moribus & flagitioſâ profanorum hominum ſapientiâ reduci-
tur. Quo de argumento Bœcleri elegans diſſertatiuncula de fatis literariis
noſtri temporis legi poterit; & paſſim aliorum querelæ habentur. Dependet
plerumque à magnatibus omnis literarum fortuna: Quod Plutarchus Ora-
tione poſteriore de fortunâ & virtute Alexandri eleganter Alexandri M.
exemplo expreſſit: *Exiſtimo,* inquit ille, *eos, qui tùm fuerunt artifices, non tàm an-
te Alexandri, quàm propter Alexandrum extitiſſe. Ut enim frugum copiam bona tem-
peries ac tenuitas aëris gignit; ita artium & bonorum ingeniorum incrementa benignitas,
honor, & humanitas Regis efficit; & contra Principum invidia, ſordes, aut ſtudium con-
tendendi iſta omnia extinguit & perdit.* Quos non Auguſti ætas viros doctos pe-
perit? Quos non M. Antonini Philoſophi exemplo ſapientia progreſſus fe-
cit? nam Herodianô teſte, *magnum ſapientum virorum proventum ætas illa extulit.*
Notat & Gabriel Naudæus in Addit. ad Hiſt. Lud. XI. p.76. ſub Caroli Magni,
Ludovici XI. & Franciſci I. auſpiciis, plus, quàm integris olim ſeculis, profe-
ciſſe literas. Ubi verò vel bello vel ignaviæ ſe mancipant Principes, tota con-
cidit res literaria, nullum doctis pretium ſtatuitur, optima ingeniorum mo-
numenta peſſum eunt. Quâ de re vide elegantem in Principes invectivam
Trochaico carmine ſcriptam à J. Grutero, quod ille occaſione Commentarii
Hofmanniani in Galenum fecerat. Reperitur inter Epiſtolas Richterianas
p. 534. * Quam gratum hoc animo accidat illas rei literariæ periodos, ne- 18
xum, momenta, mutationes noſſe, facilè omnes intelligunt. Sed & alius hi-
ſtoriæ illius fructus eſt longè uberrimus; ut non facilè ſpecie novitatis nos
fallant, quæ vel in ſacris, vel in quibuscunque doctrinis, oriantur ſententia-
rum divortia, quæve à novis Doctoribus ſcholæ inſtituuntur. Redeunt omnia
humana in orbem, & cum negotiis civilibus ingenii commenta reviviſcunt.
Annon hoc ſeculo omnes veterum vel errores, vel bona etiam dogmata, no-
vis Autoribus incruſtata vidimus? Qualia nemo miratur, aut in iis pando ore
hiat & ſtupet, qui ex hiſtoriâ ſectarum ſucceſſiones & doctrinam habet cogni-
tam. Plerique omnes ita animati ſunt, ut cum uni ſe adddixere Magiſtro,
nulla aliorum dogmata attingant, & ne illa quidem Magiſtri ſui rectè perqui-
rant. Quotus eſt ex Peripateticorum tribu, qui habitantem in Græciâ Magi-
ſtrum quærat? Vel ex interpretum ore pendent plerique, vel ex Doctoris je-
juni miſerâ & compendiariâ informatione hujus Philoſophiæ campum meti-
untur: de Platone aliisque Ariſtotelis anteceſſoribus & ſecuri & incurioſi.
* Carteſium, qui novum Philoſophiæ Syſtema hoc ſeculo coagmentavit, quàm 19
multi doctorum venerantur? & fontem tamen ignorant, unde Philoſophia
illa profluxerit. Illi verò, qui Hiſtoriam philoſophicam, veterumque philo-
ſophorum dogmata deguſtavit, facilimum erit omnium Carteſianorum prin-
cipiorum veſtigia in priſcis illis philoſophis oſtendere. Nimirum de philoſo-
phis illis heri ac nudius tertius natis idem, quod olim in proverbio de Orato-

 ribus

Digitized by Google

ribus Athenienſibus dicere poſſis: *ὄφις ἀν μὴ φάγῃ ὄφιν, μὴ γενήσεται δράκων.* Serpens niſi devoret ſerpentem, nunquam erit Draco. Niſi habeant, quos ſequantur, quos, ubi maximè diſſimulant, quaſi devorent, & in ſuccum ſanguinemque vertant, nunquam fiunt Dracones vel magna nomina & novarum ſectarum Fabri.

20 Multa præterea quaſi ex abdito ſubminiſtrat veterum recentiorumque temporum parallelismus ſcientiarum arcana, quorum vix ſumma rudisque notitia ad *ἀνίστορας* illos pervenit: quæ ſi exſculpi è latebris tota nequeunt, vel ſolâ ſuſpicione induſtriam Philoſophi juvant, & in memoriæ larario repoſita, *δευτέρας* poſteritatis *φροντίδας* feliciori ſucceſſu excitabunt. Demonſtravit elegantiſſimâ de Arcanis ſcientiarum diſſertatione Eraſmus *Bartholinus*, quantâ ſollicitudine ſcientiarum ſacra texerint, qui ex iis gloriam quæſiverunt populi, & quàm illa eviluerint propalata: Enarrat rerum deperditarum jacturam integro libro *Pancirollus*; Quorum omnium memoriam nobis hiſtoria conſervat, ut reſiduas è triſti naufragio tabulas, quas tamen collegiſſe non jucundum tantum, ſed & utiliſſimum eſt.

21 Patet ex hiſtoriâ literariâ, eundem eſſe artium, qui hominum, qui Imperiorum eſt, genium: Ortum illis adoleſcentiam eſſe, & denique occaſum. Naſcuntur artes interdum ſubitò, ſubitò extinguuntur. Elegantiſſimè hunc doctrinarum orbem depinxit Vellejus: *Aliàs æmulatio ingenia, & nunc invidia, nunc admiratio, incitationem accendit, naturaque quod ſummo ſtudio petitum eſt aſcendit in ſummum, difficiliſque in perfecto mora eſt, naturaliterque quod procedere non poteſt, recedit. Et ut primò ad conſequendum, quò priores ducimus, accendimur, ita ubi præteriri aut æquari eos poſſe deſperavimus, ſtudium cum ſpe ſeneſcit, & quod aſſequi non poteſt, ſequi deſinit, & velut occupatam relinquens materiam quærit novam: præteritoque eo, in quo eminere non poſſumus, aliquid in quo nitamur, conquirimus, ſequiturque ut frequens ac mobilis tranſitus maximum perfecti operis impedimentum ſit.*

22 De his omnibus ſingulatim agere nimis hic prolixum foret. * Multa dici notarique poſſent, ſi recentiora cum veteribus illis in theatrum & in contentionem deducamus. In hiſtoriâ literariâ velut in ſpeculo utriusque temporis faciem ante oculos poſitam videre poſſumus. Obſervabimus, in quibus antiqui ſuperent novorum temporum ingenia, in quibus illi ab his ſuperentur. Sua eſt ſingulis ætatibus ingeniorum fœtura, ſunt artium temporarii proventus, quarum meſſem hiſtoria velut in horreo quodam congerit, ne ſpicile-

23 gium quidem illarum rerum omiſſura. * Qui *ὡς ἐν κεφαλαίῳ* illa cognoſcere deſiderat, adeat Alexandri *Taſſoni* librum decimum, voluminis iſtius, quod Italicâ linguâ ſub titulô *Penſieri diverſi* ſ. diverſarum cogitationum ſcriptum eſt: Ubi ille omnia diſciplinarum genera pervagando, illarum anti-

24 qua novaque oſtendit incrementa. * Eorum autem omnium vel nulla ſupereſſet vel exigua cognitio, ſi libros & Bibliothecas tot theſaurorum promi-

condas

Digitized by Google

condas non excuſſerimus. Non potuiſſet Plinius tàm divitem nobis rerum
naturalium penum relinquere, niſi in ſubſidium Bibliothecas Romanas adhi-
buiſſet. Non ipſe Ariſtoteles tàm multa, tàm diverſa, in omni ſtudiorum, in
omni philoſophiæ genere, nobis reliquiſſet, niſi à veteribus Bibliothecis adju-
tus, quem primum è Græcis Bibliothecam inſtituiſſe & collegiſſe volunt.
Cui inter tot theſauros verſanti, ingenio illo & judicio propemodum divino,
facile erat, ditare poſtera ſecula.

Multum ſcil. conducit vel ſola veterum arcanorum nomenclatura: quæ
cum animo noſtro objicitur, ſtatim ad idearum talium contemplationes
diſponit, ut vel eadem vel alia ad eorum ἀναλογίαν velut ex ſemine quodam
producat. * Equidem exiſtimo, multa illarum novitatum, in quibus ſecula 25
noſtra triumphant, jam tùm antiquitus cognita fuiſſe, iterumque deperdita.
Infinita enim ſunt, quæ ex rerum mutuis applicationibus vel per ingenium
vel per caſum produci poſſunt. Sæpè unius ſeculi, imò unius anni, diverſis
& gentibus & hominibus eadem in mentem venire poſſunt artificia, quæ ce-
lata primum, vel ad alios devolvuntur poſſeſſores, vel ex ingeniorum ſimili
quaſi concentu & tacitâ conſpiratione formantur. * Vivebat ſeculo hoc in- 26
eunte Magnus *Pegelius*, Roſtochienſis primùm, hinc Helmſtadienſis Acade-
miæ Profeſſor, cujus variorum experimentorum ſyllabus ſingulari libro pro-
diit hoc titulo: *Theſaurus rerum ſelectarum, magnarum, dignarum, utilium, ſuavium,
pro generis humani ſalute oblatus.* Multa illic Autor notat ab ſe excogitata in
omni ſtudiorum genere, Mechanicis, Mathematicis, Naturalibus, arcana,
quorum aliqua annis inſequentibus magno cum apparatu & pompâ in lu-
cem edita vidimus, & in quibus hodiè inveniendis laborat multorum indu-
ſtria. Non facilè tamen dixerim, quomodo factum ſit, ut à Pegelio ipſo nil
eorum artificiorum in effectum deductum fuerit, vel tàm exigua ac pene
nulla ejus apud alios mentio fiat. Fortaſſis & ipſi, quæ omnibus rerum no-
varum inventoribus, Invidia & Incredulitas obfuit.

Varia illic occurrunt memorabilia. Cum p. 111. proponitur ratio Chirur- 27
gica inſignis & rara homini communicans extera, quæ ipſi bona, & interna
multa quæ noxia avertens: cui non Chirurgiæ alicujus infuſoriæ ſuſpicio
oriatur? Paginâ 125. de navigii aërei fabrica agit: de illo Franciſcus *Lana* in pro-
dromo all' argente maëſtra operosè egit, & ante illum quoque Petrus *Mormius*
in arcanis collegii Roſiani detectis p. 14. & 15. quædam propoſuit. Paginâ 125.
de machinâ aliquâ memorat, quam tempore quocunque quivis ſeu fortior
ſeu debilior agitare poſſit: Simile quid in actis Anglicis & Gallicis depre-
hendimus. Ibidem de ratione quâ ex vaſe uno liquores quotcunque diverſi
effundantur, habetur; ita ut quivis inde vinum, nunc rubrum, nunc candi-
dum, nunc aquam, nunc aliud atque aliud liquoris quodcunque velit genus,
imò calidos & ferventes, ſi velit, liquores depromat. Cui verò non idem

Digitized by Google

hoc artificium videbitur? quo aliquis ore evomere varii generis liquores poteſt, quod à circumforaneis quibusdam, ante annos non ita multos, cum maximâ omnium admiratione factum fuit. Quæ pag. 126. proponuntur artificia Archimedæa, quibus liquorum bonitas vel pravitas exploretur, illa noſtrâ ætate ſpectata fuere, & à Kirchero in mundo ſubterraneo exhibentur. Navigium ſubmaritimum, de quo pag. 127. agit, & cujus uſum prolixè recenſet, novum poſt illa tempora vel autorem vel propagatorem in Belgio invenit. Quomodo ex fundo maris & naves & res aliæ graves educi poſſint, de quo ille pag. 137. noſtro quoque tempore ſingularibus machinis tentatum fuit. Inſtrumentum quoque Pantographicum, de quo ille pag. 168. poſteà à Scheinero Mathematico ſingulari libro delineatum. Pauca illa ſunt, quæ è numero illo excerpſi: cætera pleraque inter noſtræ ætatis inventa nunc comparent, quibus recenſendis nunc ſuperſedebimus. Et fortaſſis ante Pegelium jam tùm alii fuere, qui de iisdem vel ſimilibus cogitarunt.

28 Hos ac multò plures uſus præſtare poterit Hiſtoria literaria, ad quam diligentiùs excolendam meritò eruditorum ſtudia conſpirare debebant. Multa illo in genere Joh. Gerh. Voſſius præſtitit, ac plura præſtare potuiſſet, ſi, quæ affecta habuit, abſolvere potuiſſet. Noſtro tempore vel Conringio vel Bœclero labor ille demandari potuiſſet. Conringius certè jam tùm inſignem ejus partem in antiquitatibus Academicis abſolvit. Verſatur & in nonnullorum manibus ejusdem liber ἀνέκδοτος de ſcriptoribus; quam tamen extemporalem ego operam crediderim. Bœclerus non attigit hoc doctrinæ genus, niſi quod exiguus ejus liber in commodum tironum de ſcriptoribus prodiit,
29 qui præter Nomenclaturam Autorum & editionum nihil habet. * Cœteri, qui ad hoc argumentum acceſſerunt, non iſtâ ἐμπειρίᾳ literariâ inſtructi, planè ineptè in hoc negotio verſantur, & paupertinam eruditionem oſtentant. Quid enim efficiant, *qui aliena negotia curant, Excuſſi proprii?* Suſcipi illa res debet ab ingenio non jejuno & imperito, ſed operi huic ſoli intento, ſed cujus magna ſit judicandi ſolertia, quodque è τύπῳ illo περιςατικῷ indagare rerum occultarum nexum poſſit.

CAP. III.

DE RE BIBLIOTHECARIA,

Et quidem I. de Cauſis erigendarum Bibliothecarum.

Bibliotheca ἔμψυχος & mortua. 1. Bibliotheca nomen πολύσημον. 2. Bibliotheca publica, privata. 3. Hæ cum delectu & ſine diſpendio rei familiaris inſtituendæ. 4. Aldi Manutii & Joannis Cordeſii ſtudium Bibliothecarium. 5. 6. Pinelli de ſtudio nummario judicium. 7. Bibliotheca Principum. 8. Ludovici

Jacobi

Digitized by Google

Jacobi de Bibliothecis Pariſinis gloriatio. 9. Bibliothecarum inſtitutio maxima ad curam Principum & Magiſtratuum ſpectat. 10. Prima Bibliotheca erigendæ occaſio & cauſa ab ACTORUM PUBLICORUM CUSTODIA. 11. Exemplo Ægyptiorum, Phœniciorum, Sinenſium, probatum. 12. Archiva olim dicebantur Athenaica vel Athenica. 13. Athenæum celebre Romæ auditorium. 14. MSti Codices, qui ad ſtatum Reipublicæ pertinent, plurimi in Bibliothecâ Vaticanâ, 15. Auguſtâ, 16. Mazarinianâ, 17. Puteanâ, 18. Pinellianâ. 19. Secunda cauſa STUDIORUM AMOR. 20. Principes Bibliothecarii. 21. Ducis Brunſuicenſis Auguſti laus. 22. Privatorum βιβλιομανία non omninò reprehendenda. 23. Librorum uſu mulctari pœna maxima. 24. Tertia cauſa UTILITAS PUBLICA. 25. Bibliothecæ ad uſum publicum pateant. 26. Viri docti magnos è MStorum præcipuè lectione fructus capiunt. 27. Id exemplo Sirmondi & Salmaſii oſtenditur. 28. 29. Bibliotheca optima magnum ad eruditionem parandam eſt præſidium. 30. Principum vanitas in congerendis Bibliothecis etiam literatis prodeſt. 31.

QUi Hiſtoriæ literariæ penetralia perreptavit, verè quod de Longino 1
olim dicebatur βιβλιοθήκη ἔμψυχος dici poteſt: Quem nemo ſibi titulum acquirit, niſi è mortuis Bibliothecis ſe ipſum Bibliothecam vivam fecerit. Utriusque Bibliothecæ quidam nexus eſt. Bibliotheca ἔμψυχος dici non poteſt, niſi qui mortuas probè excuſſerit. Bibliotheca verò mortua erit, cujus rectioni non præficiatur βιβλιοθήκη aliqua ἔμψυχος. Elegans ille luſus eſt Leonis de S. Joanne, qui ſcripſit Ideam Bibliothecæ viventis & mortuæ ad Henricum Memmium, cujus libri vel titulo tàm præclaram Memmii Bibliothecam, quàm ipſum laudabat, teſte Ludovico Jacob. *Tr. de Biblioth. p. 544.*

Ut ad Bibliothecariam rem tandem accedamus, ſciendum eſt, Bibliothe- 2
cæ nomen eſſe πολύσημον, nam vel numerum librorum ſignificat, vel ipſum illum locum, in quo libri ponuntur, qui & Apotheca JCtis dicitur *l. 12. §. 33. ff. de instructo vel instrumento legato.* Solent & tituli librorum, uno aliquo libro congeſti, Bibliothecæ nomine ſalutari, quales Catalogi ſunt, vel libri multarum rerum copiâ inſtructi, ut Diodori & Apollodori Bibliotheca; vel multi autores in unum aliquod ſyſtema collecti, ut Bibliotheca Patrum. Huc referri debet, quod à Monachis, aliisque ævi infimi ſcriptoribus Bibliothecæ nomine Vetus & Novum Teſtamentum vocetur. Ita Durandus lib. 6. Rational. cap. 1. n. 27. *Bibliotheca à Græco nomen accepit, & eſt nomen æquivocum, ſcil. locus, in quo libri reponuntur, & volumen ex omnibus libris V. & N. Teſtamenti ab Hieronymo compoſitum.* Vid. du Freſne in Gloſſario, hâc voce. Ridicula erat Calviſii Sabini è ſervis Bibliotheca, de quo Seneca *ep. 27.*

Sed illa ad rem adeò non pertinent: Veniamus ad Bibliothecas ipſas, 3
quales vel privatæ ſunt vel publicæ. * Illæ, quanquam in molem tantam non 4
excre-

excreſcant ut publicæ: ſunt tamen etiam inter privatos viri illuſtres & opu-
lenti, qui in libris omnis generis coëmendis nullis parcunt ſumtibus. Quo-
rum βιβλιομανίαν reprehendit Seneca *Ep. 2. & 45. & de Tranquill. animi c. 9.* ridet
Lucianus in libello *πρὸς ἀπαίδευτον καὶ πολλὰ βιβλία ὠνούμενον,* & Auſon. *epigr.*
43. Sunt ita animati nonnulli ut

- - - - - magno de flumine malint
Quàm de fonticulo tantundem ſumere:

cum vaſtioris bibliothecæ minor interdum uſus ſit, quàm ejus, quæ ſelectis
paucioribus libris conſtat. Quo de argumento legatur elegans Rolandi Ma-
reſii nona libri primi epiſtola. Ita ille eo in loco: *Ad doctrinam quidem com-*
parandam quin lectione opus ſit, nemini dubium eſt: ſed & attenta meditatio & accu-
rata naturæ & rerum, quæ ob oculos verſantur, quotidianorumque eventuum conſidera-
tio non minoris fortè eſt utilitatis: modò prima diſciplinarum elementa hauſeris, & opti-
mos ſcriptores ſaltem deguſtaris: quâ in re tamen multùm peccari video: Non ſatis
1 *enim apud nos meditamur, quod nihilominus facile & ubivis exercere licet: ſed omne no-*
ſtrum ſtudium in libris legendis impendimus, memoriamque variâ rerum ſuppellectile or-
namus, judicii nulla ferè cura: & ſolum quod quis dixerit retinemus, non quare di-
xerit judicamus. Coëmendi ſunt à privatis libri, non quibus opus habent,
ſed potiùs neceſſarii. Pretioſi illi, magna volumina, ad ornatum interdum
Bibliothecarum potiùs ſpectantia, ad Bibliothecas publicas referendi: mi-
nutiores verò libri, rariores, ſingularis argumenti, qui ſe oculis emptorum
5 facilè ſubducunt, præ cœteris comparandi. * Ultra privati ſanè ſortem *Aldi*
Manutii junioris Bibliotheca æſtimanda eſt, qui octoginta millia librorum Pi-
ſanæ Academiæ legaſſe memoratur Franciſco Schotto in *Itinerario Italico lib. 2.*
cap. 10. Sed ille rem familiarem omnem in Bibliothecam imprudenter con-
ſumpſit. Refert enim in Pinacothecâ ſuâ Janus Nicius Erythræus, adeò mo-
dicis Aldum illum fuiſſe facultatibus, ut illi neceſſum fuerit aliquot cen-
tum aureorum ad transferendam familiam fœnori ſumere; quo ex ære alie-
6 no vix unquam liberari potuit. * Joanni Cordeſio Eccleſiæ Lemoyicenſis Ca-
nonico magna quoque in cumulandis libris fuit cupiditas, quam tamen ita
temperavit, ut in ſtatu Eccleſiaſtico vivens, plus tamen non impenderet,
quàm accepti rationes paterentur. Genium tamen ſuum defraudavit ſæpè,
ne hâc voluptate excideret. Legi de eo Gabrielis Naudæi elogium debet,
7 quod Bibliothecæ ejus Pariſiis editæ præmiſit. * Pinellus quoque, ut Gual-
dus in ejus vitâ teſtatur, non ferebat privatorum in coacervandis nummis,
gemmis, naturæ rarioribus, inſaniam, opes ſuas, in fortunarum ſuarum detri-
8 mentum, exhaurientium. * Principi & nobilibus vel centum librorum bi-
bliothecam ſufficere poſſe, ad omnes artes & ſcientias, quantum ſatis eſt, ad-
diſcendas, oſtendit Mottæus Vayerus in Epiſtolâ ſingulari Scholæ ſuæ Princi-
pum Gallicâ linguâ ſcriptæ ſubjunctâ, in quâ de titulis rerum & legendi
ratione

Digitized by Google

ratione prolixè diſſerit. * In ſolâ Galliâ, imò in Pariſinâ urbe ſolâ, plus 9
Bibliothecarum privatarum eſſe, quàm in Germaniâ aliisque regnis, Ludo-
vicus Jacobus dicere non veretur in tractatu ſuo de Bibliothecis, quem ta-
men paulò jactantius hic loqui crediderim; nam numerus illarum minor
eſt cœterarum illarum numero, quas indiligenter tamen & ſegniter con-
geſſit: rudis enim illarum nomenclatura eſt; & aliorum fide transſumpta,
cum in Gallicis Bibliothecis ornandis magno cum apparatu elogiorum &
verborum, teſtis præterea oculatus, verſetur. Sed condonandum hoc affe-
ctui in Patriam eſt. Multi in Galliâ inter privatos ſunt regiis penè opibus,
quibus facilè eſt theſauros illos librarios colligere. * Sola pertinet hæc ad 10
generoſos & beatos gloria: Inter quos cum familiam ducant Principes &
Magiſtratus, illis cura hæc incumbit rei proſpicere publicæ. Etenim ſi ar-
mamentaria exſtruimus, quibus belli tempore ſe defendant adverſus inju-
riam cives; ſi penus & promptuaria inſtruimus, ut vitæ neceſſitatibus ſub-
veniatur; quidni & Bibliothecas colligamus, quibus animos paſcamus, &
ad ſapientiam excolamus: quemadmodum armis ad fortitudinem corpus
& nervos firmamus. Ejus inſtituti ac conſilii cauſæ cum & multæ ſint &
graviſſimæ, eas hic quaſi per *σύνοψιν* diſpiciamus.

Ac prima quidem & antiquiſſima librorum colligendorum occaſio fuit 11
ab actorum Reipublicæ collectione ac conſervatione, quæ certo quodam in
loco cuſtodiri debebant. Etenim cùm publicè intereſſet conſervari rerum
geſtarum memoriam, primum quidem negligentius in gente adhuc rudi,
majori deinde cura in illam incubuerunt. Nam ſculpturis, picturis, ſaxo-
rum inſcriptionibus, antiquiſſimâ illâ & primævâ maximeque naturali com-
municandi res ſuas viâ, omnia, vel denique rudibus quibusdam elogiis &
hymnis ad poſteros transmiſerunt. Quod de Germanis noſtris teſtatur Ta-
citus, quorum carminum inquiſitionem diligentiſſimam promiſerat in Ger-
maniæ Antiquitatibus Aventinus, ut ex ſyllabo argumentorum operis pro-
dromo patet. Sed nihil penè & valdè exigua eorum veſtigia in Annalibus
Bojaricis deprehendas, quibus uberiora ſperare nos vetat Ciſnerus eorum edi-
tor. *Apud Ægyptios Sacerdotibus hoc negotium dabatur, ut referrent omnia 12
in literas. Apud Chaldæos itidem hoc fiebat, imò apud ipſos Hebræos, de quo
videatur Joſephus libro contra Apionem, & Maſcardus *dell' arte hiſtorica tratta-*
to 1. cap. 1. & 2. Unica certè illa apud Chinenſium populum & prima cura fuit:
nam referente Martinio lib. 1. *Fuit & eſt etiamnum genti huic uſitatum, ut doctiſſimis*
aliquot Philoſophis Imperatoris defuncti res geſtæ conſcribendæ à ſucceſſore mandentur:
Quod munus apud ipſum cum primis eſt honorificum, & à ſummis quibusque viris expe-
petitum. Hinc Hiſtoria Sinica ita ſibi ſemper ſimilis continuatur, ut, quanquam ab alio
ſit atque alio ſuccedentibus annis adaucta, unius tamen autoris eſſe opus videatur. Pri-
ma & antiquiſſima hiſtoria ſtylo ferreo foliis inciſa: poſteà verò chartis inſcripta vel im-

Digitized by Google

preſſa typis. *Lieupangus Imperator cum Ingum viciſſit, referente eodem Martinio lib. 7. Siachous vir conſultiſſimus, ſpretis divitiis omnibus, quæ in manu ejus erant, muſeum ſummi magiſtratus ingreſſus, inde tabulas imperii geographicas & libros, in quibus particulatim omnia provinciarum peculiaria & munitiora loca, reditus & hominum numerus accuratiſſimè repræſentabantur, ſecum abſtulit atque ſervavit. Ex his deinde Lieupangum omnem imperii ſtatum adeò ſcienter edocuit, ut omnes, & præcipuè Lieupangus admiraretûr, undè tanta rerum ei notitia: Quem proin Imperator honoribus ac divitiis auxit amplioribus, quam ſi civitatis unius gazam omnem ſolus acquiſiviſſet, ditior è libris unius, quàm milites omnes à prædiis.* Vel ex hoc illuſtri videmus exemplo, his præcipuè ſcriptis, quæ ad Rempublicam pertinent, primùm fuiſſe inſtructas Bibliothecas, quæ Archivorum nomine poſteà dictæ fuerunt, cùm ſeparentur publica illa ab aliis rebus.

13 * Chartarium ſequioribus temporibus dictum eſt, ubi ſervabantur Epiſtolæ. Olim Athenaica, vel, ut Salmaſio emendatori placet, Athenica dicebantur, in quibus reponebantur literaria monumenta, ut Epiſtolæ & orationes Ducum Imperatorumque, Ephemerides Principum & Senatus conſulta de Principibus facta, & alia ejus generis, ut docet nos Salmaſius in notis ad illa Trebellii Pollionis in triginta Tyrannis, vitâ Regiliani, ubi de Epiſtolâ quâdam Claudii loquitur, *quam ego*, inquit, *repertam in archivis inſerendam putavi, fuit enim publica.* Atque ita emendatum ab ineptis librariis erat, cum MSti Codices pro *Archivis* habeant *Athenicis*, nam Athenica in archiva mutaſſe videntur, inquit Salmaſius, quibus Archiva notiora, quàm Athenica; quam iſtius ſeculi vocem genuinam eſſe ille judicat.

14 * Athenæum aliàs Romæ fuit celebre auditorium, in quo Oratores, Rhetores, Poëtæ publicè recitarent, ubi videntur illa acta fuiſſe recondita. Unde vel Athenæis, vel Athenaicis, id eſt, armariis iſtius Athenæi, vel Athenicis legendum; quod ultimum ut genuinum probat Salmaſius. Mihi equidem non diſplicet Athenaicis: cum hoc nomine apud Græcos multa dicantur, quæ ad Athenas pertinent, ut feſta Ἀθηναϊκὰ, quibus poculum circumferebatur, quod παναθηναϊκὸν dicebatur. Ita & Ulpia Bibliotheca libros habebat, quibus Aureliani Imperatoris quotidiana erant perſcripta, teſte Vopiſco in ejus Imperatoris vitâ. Hoc conſilio olim Ariſtotelem Bibliothecam inſtituiſſe Conringius de Bibliothec. Auguſt. probat pag. 84. & de Apellicone Teio Peripatetico ex Athenæo lib. 5. cap. 14. patet, omne illum ex civitatibus, ſi quid eſſet antiquum vel reconditum, corraſiſſe.

15 * Eadem & Bibliothecæ Vaticanæ fuiſſe initia ex Onuphrii Panvinii libello, quem de Bibliothecâ Vaticanâ ſcripſit, diſcimus; Hilarius Papa primus, quod legerim, Bibliothecas duas Romæ juxta fontem Lateran. ædificavit, in quibus Eccleſiæ Romanæ ſcripta & Epiſtolas decretales Romanorum Pontificum, conciliorum actiones, hæreticorum palinodias & hæreſes, ſanctorumque Patrum libros publico uſui Chriſtianorum conſervaret: cum eo tempore libri, ob paucitatem & librariorum raritatem, difficulter

Digitized by Google

ter admodum invenirentur. * In Bibliothecâ Auguſtâ 200. MSti codices de 16
arcanis negotiis Germaniæ & aliorum regnorum, teſte Conringio, aſſervan-
tur. Ad hunc finem reſpexiſſe cum illo Chinenſium Imperatorum Conſilia-
rio Siachoo viros quoque illuſtres Reipublicæ gubernandæ admotos, è Bi-
bliothecarum ſcriptoribus diſcimus. * Magnum earum rerum theſaurum in 17
incomparabili illâ Mazarinianâ fuiſſe notius eſt, quàm ut hîc commorari à
nobis debeat. * Incredibile eſt, quot quantaque rerum Gallicarum arcana 18
congeſſerit Petrus Puteanus, Regis Chriſtianiſſimi Conſiliarius, de quibus
volupe eſt legere in vitæ ejus deſcriptione Nicolaum Rigaltium. Vide illum
pag. 50. 51. Habuit Memorialium ſeptingenta & ſexaginta quinque volumi-
na Puteanus, ſuâ pleraque manu ſcripta. Titulos aliquot illorum recenſet
à pag. 64. ad p. 71. Rigaltius, qui Catalogo hæc verba ſubjungit: *Indicavi ti-*
tulos tantum & lemmata. Qui volumina conſpexerit, mirabitur talia tanta ſcripſiſſe
hominem tot amicis quotidiè vacantem, & valetudinarium. * Quàm diligens eo- 19
rum aſſervator fuerit Vincentius Pinellus, in vitâ ejus Gualdus refert: nam
quicquid arcanorum, relationum ad ſtatum Venetum pertinentium corra-
dere potuit, congeſſit, ac per vaſtos libros digeſſit. Quod cum ſciret Senatus
Venetus, cùm poſt mortem ejus libri Neapolin transportandi eſſent, ma-
num MStis illis injecit, ac in Bibliothecæ publicæ peculiari conclavi repo-
ſuit cum hâc inſcriptione: *Decerpta hæc imperio Senatus è Bibliothecâ Pinellianâ.*
Sua enim intereſſe exiſtimabant, ne illa ſtatûs arcana in peregrinas manus
venirent. Fuere autem CCC. commentarii. Facit & Ludovicus Jacobus Tr.
de Biblioth. pag. 498. mentionem Iacobi Amelotii, qui magnam vim tra-
ctatuum Politicorum & Memoriarum MStarum ad ſtatum Regni Gallici per-
tinentium congeſſerit. Hanc ob cauſam credo & Bibliothecæ cura iis, qui-
bus Hiſtoriæ vel ſcribendæ vel legendæ munus dabatur, data eſt, ut de Aca-
demiis quibusdam obſervat Hotting. *in Biblioth. quadripartit. cap. 1. n. 1.*

Poſt cauſam, quæ ex neceſſitate videtur nata, ad Bibliothecas erigen- 20
das incitarunt ipſe ſtudiorum mentisque excolendæ amor, & φιλοβιβλία,
qualis in Regibus nonnullis deprædicari ſatis nequit. * Inprimis verò Pto- 21
lomæorum familiæ proprium id ſtudium fuit, & aliis quoque Imperatori-
bus, Regibus, Principibus noſtri ſeculi, quorum hic magnum dare Catalo-
gum poteramus. * Vel unius Auguſti, glorioſæ memoriæ, Brunſuicenſium 22
Ducis, ſingularis ac incredibilis ille ardor deprædicari ſatis nequit, qui di-
gniſſimum virtutis præconem nactus, τὸν πάνυ Conringium in Epiſtolâ de
Bibliothecâ Auguſtâ ad Illuſtriſſimum Boineburgium ſcripta, quâ ille nec
ſine ratione ſupra omnes Regum Principumque ſimiles impetus hos labo-
res extollit. Septem enim illic argumenta recenſet, quæ admiranda vocat,
unde Bibliothecæ illius dignitas & Autoris ſimul æſtimari debeat. Verè ille
Bibliotheca mortuæ ſuæ ἔμψυχος, imò ipſa ejus anima; verusque, quod in

magnâ

Digitized by Google

magnâ laude ponendum eſt, Bibliothecarius. Ipſe, quod mireris, tot libro-
rum indices, ſpiſſa volumina, ut eò cognitiora haberet omnia, ſuâ manu
ſcripſit; ipſe pulcherrimâ ſerie diſpoſuit, quæ vel privati hominis fatigare pa-
tientiam poſſint. Continuos ejus pro Bibliothecâ augendâ labores, vigiles
per omnia terrarum oculos, ſtudia indefeſſa ſummis elata laudibus vide: ne-
23 que enim illa nobis recoquenda. * Ignoſci privatis debet, ſi hâc diſcendi cu-
piditate abrepti cum rei ſuæ familiaris jacturâ hîc inſaniant. * Etenim ſi un-
24 quam, hoc cum ratione inſanire eſt: Quâ multos ita abductos vidimus, ut
vel genium fraudarent, quo animum his deliciis paſcerent: * Aliqui vel vi-
tam ſibi acerbam exiſtimarunt, ſi libris ſibi carendum foret, ut igne & aquâ
ſibi interdici tolerabilius habuerint, quàm librorum facere jacturam. Quod
pœnæ genus non ignoravit Tiberius, qui, referente Suetonio, *in Tib. cap. 61.*
quibusdam cuſtodiæ traditis, non modò ſermonis & colloquii uſum, verùm
etiam ſtudendi ſuſtulit poteſtatem. Alphonſus Rex, teſte Sylvio *in libro de
dict. Alphonſi*, ſolâ lectione recreatus è morbo convaluit. Corraſius JCtus ma-
gni nominis in *Epiſt. quæſt. c. 18.* omne vitæ ſolamen, vivendi deſiderium ſibi
ablaturum dicit, qui libros veteres ſibi amicos adimeret. Eleganter & planè
ſupra illius, quo ſcribebat, ſeculi genium, Lucas de Penna in Rubr. C. de na-
vicular. *Liber eſt lumen cordis, ſpeculum corporis, virtutum magiſter, vitiorum depul-
ſor, corona prudentum, diadema ſapientum, gloria honorum, decus eruditorum, comes
itineris, domeſticus amicus, collocutor & congerro tacentis, collega & conſiliarius præſi-
dentis, vas plenum ſapientiæ, myrothecium eloquentiæ, hortus plenus fructibus, pratum
floribus diſtinctum, principium intelligentiæ, memoriæ penus, mors oblivionis, vita recor-
dationis; vocatus properat, juſſus feſtinat, ſemper præſto eſt, nunquam non morigerus;
rogatus confeſtim reſpondet: ſincerus conſultor, non aſſentatur, non loquitur ad gra-
tiam, nemini parcens, quia neminem timet; nihil mentitur, quia nihil poſcit: te nun-
quam faſtidit, etiamſi tu illum faſtidio habeas: arcana revelat, obſcura illuſtrat, am-
bigua certiorat, perplexa reſolvit, contra adverſam fortunam defenſor, ſecundæ mode-
rator, opes adauget, jacturam propulſat; puteus inexhauſtus, theſaurus immenſus, ara-
rium inconſumptile, paradiſus, unde ejici non potes, niſi cum volueris: amœnitas fru-
gifera, quâ frui poſſis, quamdiu velis; doctor gratuitus, faciens te gnarum, ſi reperit
ignarum.* Cæterùm Elogiorum illorum magnam ſilvam vide in Richardi Bury
Philobiblio cap. 1. & 2.

25 Præter hæc utilitas quoque publica eſt, quæ librorum collectionem ſua-
det. Quemadmodum enim proventus & agrorum fructus congerere ſole-
mus; ita ingeniorum veluti meſſes in his cuſtodire horreis debemus. Qui
ſunt tàm ſtolidi populi, ut patriæ ſuæ fruges reditusque perire ſinant, & in-
geniorum opes reſcindant, unde maxima genti gloria, civibus commoda?
26 * At amplas aliqui poſſident Bibliothecas, publicæ quoque inſtitutæ ſunt, ſed
non in aliorum uſum. Nimirum quaſi ſcenæ tot libri inſerviunt, oculos tan-
tùm

tùm motaturi, non animos ſaturaturi. Cui bono theſaurus abſconditus? Ergò in tinearum & blattarum gratiam tot opes impenduntur, tot libri colliguntur. Galli in eo liberales, apud quos vel privatæ Bibliothecæ ad publicos uſus conceduntur. Bodleiana Oxonienſis ſingulis diebus patet. Quæ tamen
ſecretiores ſunt, commendatione Patronorum expugnari poſſunt. * Manu- 27
ſcriptorum non adeo facile copia dari ſolet. Eſt ubi invidia illam negat; eſt ubi furti metus peregrinos arcet. Nullos ea in re præter Anglos difficiliores ſe ſenſiſſe queritur in præfatione ad Polybium Gronovius. Solet verò uſus tam Manuſcriptorum, quam impreſſorum, certis quibusdam legibus concedi, quæ Bibliothecis ſingulis ſingulares eſſe ſolent; quarum aliquæ à nonnullis notatæ ſunt. Utilitatem hanc commendatum iverunt viri doctiſſimi. Extat Anton. Sanderi diſſertatio parænetica pro inſtituendâ Bibliothecâ publicâ Gandavenſi ad Magiſtratum & proceres ejusdem urbis, ubi argumentis omnibus rem agit. Quibus cautelis legibusque uſus Bibliothecæ ſit circumſcribendus, docuit Naudæus in librô ſæpiùs laudatô, de Bibliotheca inſtruenda cap. 9. Fructus verò hinc redundare uberrimi ad viros doctos poſſunt.
* Non potuiſſet tam varia, tam vaſta opera ſcribere Sirmondus, niſi Petavia- 28
nam Bibliothecam ad manus habuiſſet, & rariſſimos, qui in eâ ſervantur, MStos codices excutere potuiſſet, teſte Ludovico Jacobi. Tr. de Bibl. p. 552.
*Quantum Salmaſio profuerit Bibliotheca Heidelbergenſis, legas in vitâ Sal- 29
maſianâ Epiſtolis ejus præfixa; Hæc enim prima tam vaſtæ eruditionis jecit fundamenta. Operæ pretium eſt verba Autoris ipſius in medium proferre: *Salmaſius admiſſus in interiorem Jani Gruteri amicitiam, & liberrimus ei ad locupletiſſimam Bibliothecam patuit aditus. In eam itaque ſe condit, & evolvendos partim, partim conferendos cum editis, aut ſi editi non eſſent, & majoris momenti viderentur, ad transſcribendos Græcos Latinosque codices MStos ſe accinxit: Atque ea quidem pertinaciâ, ut non diem tantum, ſed & noctem, huic curæ impenderet, & ex tribus unam ſemper inſomnem duceret. Toto mane ferè una ſemper cum Grutero operam hanc navabat: à meridie per aliquot horas ambulationibus ſe invicem atque eruditis ſermonibus recreabant, ne quod otium ſine negotio abire ſibi Claudius noſter permitteret. Tum iterum Salmaſius ad penſum ſuum, Gruterus domum reverti ſolitus. Quia etiam id juris in Bibliothecam jam acquiſiverat Heros noſter, ut in Muſéis quoque, quos vellet codices, ſecum perlegendos aut deſcribendos adduceret; ita factum paucisſimis menſibus, ut eruditionem acquireret plane incredibilem, & fama nominis ejus non Germaniam tantùm univerſam, ſed & Belgium noſtrum & Gallias pervagaretur, & pro Grutero jam Salmaſius undique de dubiis ac conclamatis apud omnis generis autores locis conſuleretur. Ille vero, jam tum eruditionis variæ admodum & diffuſæ copiis inſtructus, nunquam non pleniſſimè iis ſatisfecit, & ſupra exſpectationem quoque lautiſſimis doctrinæ & polymathiæ ſuæ epulis ſatiavit. Superſunt tùm in ipſius Muſéo, tùm apud amicos maximorum virorum literæ, quibus ſuper variis admodum & difficillimis locis in Stephani dictionario,*

nario, Floro, Callimacho, Theocrito, Athenao, Heſichio, aliiſque graviſſimis Autoribus,
30 *ſententiam rogatur.* * Vel unicô hoc exemplo luce meridianâ clarius patet, nullum eſſe ad meliorem eruditionem parandam præſidium, quam optimam Bibliothecam.

31 Ille quanquam ſemper reſpici uſus debet, ſæpe tamen potius in pompam & ad magnificentiam oſtendendam inſtituuntur bibliothecæ. Domitianus ipſe, hoſtis alias bonarum mentium & virorum ſapientum, Bibliothecas tamen incendio abſumptas impenſiſſime reparari curavit, exemplaribus undique petitis, miſſiſque Alexandriam, qui deſcriberent emendarentque. Eadem cauſa Cleopatram ad reparandam Bibliothecam Alexandrinam impulit. Sed ignoſcendum huic morbo eſt, per quem aliorum ſaluti proſpicitur. Longè enim honeſtius, ſi inſerviendum eſt magnatibus, in Bibliothecarum inſtructionibus, quam in magnificis ſubſtructionibus, ſpectaculis, epulis, & innumeris aliis perdendarum opum inſtrumentis, inſanire. Quidquid hîc impenditur, in reipublicæ bonum cedit, cum cœtera, vel perituræ voluptati, vel inutili vanitati, cum civium detrimento impendi ſoleant.

CAP. IV.

DE MEDIIS ERIGENDARUM BIBLIOTHECARUM, deque earum ornatu.

INtegra Bibliotheca primum pro Fundamento amplioris Bibl. coëmenda. 1. Taberna viſitanda. 2. Familiaritates cum Bibliothecarum poſſeſſoribus eorumque haredibus contrahenda. 3. Catalogi excutiendi, & vitarum ſcriptores, unde operum ineditorum notitia habetur. 4. Pinelli mira ſagacitas. 5. Emiſſarii alendi. 6. Officina opificum chartis & membranis utentium perluſtranda. 7. Indices Librorum publici, Francofurtenſes & alii perquirendi. 8. 9. Autoritas publicorum munerum libris parandis ſubſidio eſt. 10. Exemplum Richardi de Bury. 11. Amicitiis virorum doctorum augentur Bibliotheca. 12. Ornatui Bibliotheca detrahendum in Bibliothecâ augmentum. 13. Bibliotheca è legatis ditantur. 14. Oxonienſis Bibliotheca legatis magnificentiſſimis crevit. 15. Theatrum Scheldonianum. 16. Fuggeri in Heidelbergenſem liberalitas. 17. Veneta Cardinalis Beſſarionis legato inſigniter locupletata. 18. Luctuoſi & inhoneſti Bibliothecas augendi modi, per ſpolia bellica, 19. exemplo Vaticana, qua Heidelbergenſis, 20. Vindobonenſis, qua Budenſis jacturâ creverunt, 21. per furta, exemplo Didaci Mendoza Venetam compilantis. 22. De facto illo disquiritur. 23. Furta Bibliothecaria nonnullorum in uſum publicum. 24. Typographia beneficio bibliotheca noſtri temporis longè auctiores reddita ſunt. 25. Ornatus Bibliothecarum, 26, Imagines & ſtatua in illis. 27. Optimus à chartâ

chartâ & typis ornatus. 28. Charta & typorum ornatu Germania à Belgio & Italia ſuperatur. 29. Nimius librorum nitor non arguit librorum helluones. 30. Librorum nitor in bibliothecis publicis non negligendus. 31.

Vidimus de cauſis, ob quas Bibliothecæ inſtitui ſolent: diſpiciamus jam 1
de modis, quibus ad earum exſtructionem perveniri ſoleat. Comparantur Bibliothecæ per emptionem, cum vel integræ emuntur, vel ſingulares libri. Præſtat verò integras, ut fundamentum, ſubſternere noſtræ, quam ſparſos hinc illinc libros colligere. His initiis Illuſtriſſimæ Bibliothecæ ad eam magnitudinem excreverunt. Ita Franciſcus de Joyeuſe ex tribus aliis, inter quas Pithæana, ſuam collegit & confecit, teſte Ludovico Jacobi p. 524. Idem de Bibl. Auguſtâ teſtatur Conringius. E Simeonis Boſii
Bibliothecâ ſuam inſtauravit Cordeſius. * Ut vero cum lucro & commodo 2
noſtro coëmantur libri, variæ artes obſervari debent: nam vel viliſſimæ tabernæ viſitandæ interdum ſunt; è quibus ipſe ſæpe, quæ non credideram,
extraxi. * Familiaritas contrahenda cum heredibus hominum doctorum, 3
præcipue indoctis; à quibus vel libri manuſcripti, vel ab ipſis ſcripti, ſed
propter ſingulares cauſas ſuppreſſi, ſæpe comparari poſſunt. * Tales libri 4
multi notati ſunt in vitis virorum illuſtrium, qui latitant paſſim apud hæredes, ſed in lucem raro protrahuntur, ac ſæpe in rapaces aliorum manus incidunt. Ubi jam nobilium exercitationum Libri. I. C. Scaligeri, quos Robertus Conſtantinus editurus erat, teſte Michaële Neandro in præfatione luculentâ, Græcæ Linguæ erotematibus præmiſsâ pag. 222.? Ubi ſunt libri familiarium exercitationum, quos integros dare ſe poſſe teſtatur Mauſſacus in præfatione Commentar: Scaligerianorum in Hiſtoriam animalium Ariſtotelis ab ſe editorum? Ubi opus ejus in officia Ciceronis, quod editurum ſe illic promiſit? Ubi ſunt originum libri CXX, quos ipſe Scaliger ob molem edi poſſe deſperavit? & plura alia, quæ illic à Mauſſaco recenſentur?
Pinellus mirè in libris illis conquirendis ſagax fuit, de quô in vitâ ejus Gual- 5
dus p. 41. hæc habet: **Ut Bibliothecam ſuam, quam in oculis ferebat, quotidie locupletaret, hanc ſibi inter alias rationem propoſuerat, ut à literatorum, qui diem nuper obiiſſent, heredibus librorum indices compararet, è quibus omnia ea perdiſceret, quæ ſibi in bibliothecam eſſent transferenda: Quod tamen rarò admodum accidit, cùm haud æquè dominis ac ipſi nota eſſent, quæ in cujusque bibliothecâ latitabant. In his verò perquirendis quàm fuerit accuratus, declaratum volumus unico hoc exemplo. Vir Clariſſimus Venetus vitâ functus eſt. Libros aliquot magni nominis MStos ille diu in deliciis habuerat, quos Pinellus divenditos redemit, & cum ejusdem Bibliotheca reliquias bibliopola neſcio quis, ſchedas videlicet, atque alia hujus generis coëmiſſet in gratiam ſalſamentariorum, re compertâ illico hic noſter nobiles illuſtrium virorum epiſtolas
perire non eſt paſſus. *Emiſſarios ille habebat, quorum induſtriâ ex Orci faucibus ſæpe 6
ſæpius eripuit inſignium virorum literales labores. * Cribrorum, Cymbalorum & Ci- 7
thara-*

Digitized by Google

tbararum artifices, quod non modicam vim membranarum in artificium ſuum abſumerent, ſingulis ſaltem menſibus à ſuis conveniri volebat, & id optimo, ut plurimum, eventu. Novi Viros doctos, qui magnam MStorum Codicum ſupellectilem eodem artificio congeſſerunt, exiguis nummis; qui ſi à peritis æſtimandi, magno pretio venirent. Notum enim eſt, quanta MStorum Codicum ſit æſtimatio, de quorum caritate legi Gabr. Naudæus addit. ad Hiſtoriam Ludov. XI. p. 86. & ſeqq. poteſt. Ita Sirmondus pro 50. Imperialibus magnam copiam MStorum à Bibliopego redemit, ut videre eſt apud Ludovicum Jacobum Tr. de Biblioth. p. 515.

8 Notitia eſto præcipuorum per totam Europam librariorum, aut hominum, qui noſtri cauſa omnia bibliopolia & Typographéa perreptent; qua ſagacitate nemo eundem Pinellum ſuperavit, de quo hæc in vita ejus Gualdus: *Inſtruxerat ille præclaram hanc diſcendi cupiditatem, ope multorum, qui eadem voluptate afficerentur. Hos non in Italiæ Europæque urbibus modo, ſed & in oppidis vicisque ſelegerat, quorum induſtria continenter uteretur, ad quos Epiſtolas ſchedulasque oportune miſſitaret:* Catalogi omnium nationum, omnium Bibliopolarum, evolvendi & inquirendi. De la Croix du Maine à primâ juventute vaſtiſſimos catalogos, ut librorum notitiam haberet, congeſſit, ut teſtatur ipſe in præfa-

9 tione Bibliothecæ ſuæ Gallicæ, & Ludovicus Jacobi pag. 673. & 674. Ita de Pinello Gualdus: *Nundinarum Francofurtenſium Venetorumque Bibliopolarum librarios, quotquot erant, indices ſedulo perluſtrabat, & ab amicis, qua Italicis, qua Transalpinis omnia diligenter in Bibliothecæ ornamentum percunctabatur. Si quid Romæ, Florentiæ, Pariſiis, Antvverpiæ, Auguſtæ Vindelicorum, Venetiis & alibi Pinellianâ Bibliothecâ dignum prodiret, non deerant, qui vix dum edita volumina & quaterniones aliquando è prælo recentes Pinello miſſitarent.*

10 Non parum etiam juvare ſolet illum librorum cumulandorum ardorem, ſi ſignificemus aliis noſtra Bibliothecæ erigendæ conſilia, præſertim, ſi in autoritate aliqua conſtituti ob munus publicum, vel officiis ac humanitate noſtra multos nobis devinxerimus. * Talibus ſæpe ultro offeruntur aut donantur, quæ aliis magno labore pretioque conſtant, quod exemplo Richardi de

11 Bury probat Naudæus. * Is cum fuerit Cancellarius & Theſaurarius Angliæ, brevi temporis ſpatio rariſſimos ſibi libros collegit. Ita ipſe Richardus in Philobiblio, quod appendicis loco epiſtolis philologicis Goldaſti additum eſt, cap. 8. *Succedentibus proſperis Regiæ Majeſtatis conſecuti notitiam, & in ipſius acceptati familiam, facultatem ſuſcepimus ampliorem ubilibet viſitandi pro lubitu & venandi quaſi ſaltus quosdam luculentiſſimos, tum privatos, tum communes, tum regularium, tum ſecularium librarios. Præſtabatur nobis aditus facilis, Regalis favoris intuitu, ad librorum latebras liberè perſcrutandas; amoris quippe noſtri fama volatilis jam ubique percrebuit, tantumque librorum & maxime veterum ferebamur cupiditate langueſcere, poſſe vero quemlibet per quaternos facilius, quam per pecuniam, adipiſci favorem.*

Digitized by Google

Quam ob rem ſuprà dicti Principis autoritate ſuffulti poſſemus & obeſſe & prodeſſe, proficere & officere; vehementer tam majoribus quam puſillis affluxerunt loco encaniorum & munerum locoque donorum & jocalium cœnulenti quaterni, ac decrepiti codices noſtris tam aſpectibus quam affectibus pretioſi; tunc nobiliſſimorum monaſteriorum aperiebantur armaria, reſerabantur ſcrinia & ciſtulæ ſolvebantur. Operæ pretium eſt legere, quæ illic plura habentur rei literariæ ſtrategemata, non nitido quidem
ſtylo, ſed eruditè tamen ſcripta. * Quò ſpectat converſatio quotidiana cum 12
diverſarum artium profeſſoribus, quos beneficio ſibi devinxerat: *Tales*, inquit, *in noſtro tyrocinio commilitones elegimus: tales in thalamo collaterales habuimus: tales in itinere comites, tales in hoſpitio commenſales: & tales penitùs in omni fortunâ ſodales.* Pinelli quoque Bibliotheca vehementer augebatur libris, quos mittebant ii, quibuscum amicitia illi intercedebat: *Vidimus*, inquit Gualdus, *doctorum hominum pleroſque, egregios dico & nominis magni, ad ſuam dignitatem pertinere arbitratos Muſéum Pinelli ornari commentario quoquam è ſuis.* * Facilius quo- 13
que ementur libri, ſi detrahatur ſumptibus non neceſſariis, qui ad ornatum librorum ſpectant, & ſi libri rariores, quales pretio immani ſolent vendi, non ſtatim coëmantur, ſed occaſioni commodiori reſerventur; ea quoque quæ minus utilia ſunt relinquantur, quod pulchrè monet Naudæus pag. 112. 113.

Ut non ſine onere ad Bibliothecas pervenimus per emptionem, ita gra- 14
tius & lucroſius eſt per legata & donationes bibliothecas obtinere; quomodo multæ publicæ creverunt. * Bibliotheca Oxonienſis penè tota ex legatis 15
& donationibus ampliſſimis congeſta eſt, certatim liberalitatem ſuam teſtantibus viris totius Angliæ nobiliſſimis, quorum memoria hôc beneficiô immortalis. Conſignata illa ſunt omnia ab Antonio Wood in Hiſtoria & antiquitatibus Oxonienſibus, ubi de Collegiis omnibus eorumque Bibliothecis agit, præcipuè lib. 2. p. 48. & ſeqq. Varia illic Bibliothecæ Humphredianæ fata recenſet, quæ partim compilationibus doctorum, partim occaſione motuum in Religione, tota extirpata eſt, ut reliquiæ ejus vel in foro publico combuſtæ, vel Bibliopegis, Chirothecariis, Sartoribus, ad uſus ſordidos divenderentur. Cui tandem ſucceſſit Thomæ Bodlæi Armigeri ſplendidiſſimâ liberalitate Bibliotheca, quæ ab ipſo nomen hodieque obtinet, maximis aliorum acceſſionibus locupletata. * Fidem verò omnem ſuperat inuſitata Ar- 16
chi-Epiſcopi Cantuarienſis Gilberti Scheldoni magnificentia, qui ſumptu planè regio Theatro novo, quod ab ejus nomine *Scheldonianum* dicitur, Academiam hanc ornavit, cujus memorabilem hiſtoriam ibidem lib. 2. p. 25. proponit. * Bibliothecæ Heidelbergenſis pretium ab Ulrici Fuggeri liberalitate 17
crevit: Quæ cum primum ab Ottone Henrico Electore dedicata fuerit, aucta eſt egregie ſub Friderico quarto hujus viri acceſſionibus, ut facilè libris manuſcriptis, Hebraicis, Græcis, Latinis, & quidem potiſſima ſui parte authenticis, omnem provocaret Europam, teſte Jano Grutero (is enim ſub no-

 mine

Digitized by Google

mine Gualterii latitat) Chronici Chronicorum Politici lib. 2. ubi Academias recenſet pag. 1257. Idem lib. 2. Chronici Eccleſiaſtici pag. 1316. *Ulricus Fuggerus Raimundi filius literarum literatorumque admirator unicus; qui Palatinatui præter inſignem Bibliothecam, mille aliquot voluminibus MStis Græcis, Latinis, Hebraicis ſpectatiſſimam, quindecim aureorum Rhenenſium legavit millia, inſtruendis quinque ſtudioſis.* Proceſſit hujus viri inſignis liberalitas ex inexhauſto illo ſummi arcani phyſici fundo, cujus poſſeſſorem monumenta quædam ab illo ſcripta teſtan-
18 tur. * Veneta Bibliotheca legato Cardinalis Beſſarionis anno 1468. inſigniter locupletata eſt acceſſionibus Franciſci Petrarchæ & Hieron. Aleandri. Ludov. Jacob. pag. 132.

19 Atque hi omnes parandorum librorum modi legitimi: luctuoſi ſunt aut inhoneſti, cum è manibus hoſtium, vel ſpoliis, aut furtis illi comparantur, è
20 quibus non paucæ Bibliothecæ creverunt. * Ipſa Vaticana Heidelbergenſis Bibliothecæ integræ, ut fama eſt, direptione aucta eſt. Quanquam aliqui, qui in notitiam ſecretiorum Bibliothecariorum penetrarunt, negant ejus quicquam ad Bibliothecam publicam perveniſſe, ſed per Cardinalium privatas Bibliothecas fuiſſe diviſam; ac oſtendi quidem capſas clauſas, in quibus
21 libri reconditi dicuntur, eas tamen eſſe vacuas. * Non vacat recenſere Bibliothecas, qui bello interierunt, vel ad alios Dominos pervenerunt: Sola illa Matthiæ Hunniadis incomparabilis Bibliotheca, incomparabili univerſæ Europæ damno, partim à Turcis diſtracta, partim ad Cæſaream Vindobonenſem & Auguſtam Guelferbytanam translata luctuoſiſſimum ejus exemplum præbet: Niſi fortè damnum hoc ſolantur Budæ nuper recuperatæ literaria ſpolia, (e) de quibus publicis relationibus nunciatum fuit. Vix tamen perſuadere mihi poſſum, veterem illic Bibliothecam reſiduam; cum de ejus jacturâ Braſſicani Epiſtola Salviano ab ipſo edito præfixa abundè teſtetur. Magna exquiſitiſſimæ Bibliothecæ Pinellianæ pars in Piratarum Turcicorum manus incidit, qui cum prædæ opulentioris ſpe fruſtratos ſe viderent, omnes libros mari ſubmerſerunt.

22 Ut Bibliothecæ integræ in ſpolia cedunt, ita per furta inſidiæ MStis codicibus ſtrui ſolent, qui vel planè ſubducuntur, vel mutilantur etiam à viris doctis. Quare præ cœteris à rapacibus unguibus ſecretius cuſtodiri ſolent, nec

(e) De Spoliis Literariis Budenſibus conſuli meretur Julii Pflugii, Eqv. Saxonici, *Epiſtola ad Vitum Ludov. Seckendorfium, præter fata Bibliothecæ Budenſis, Librorum quoque, in ultima Urbis expugnatione repertorum, Catalogum exhibens.* Cujus, in Catalogis Nundinalibus promiſſa, cum mentionem *h. l.*, nec non *Cap VII. p.* 59, ac *Cap XVII. p.* 197, a Morhofio factam eſſe Autor obſervaſſet, incentivis iſtis Viri Summi animatus, Jenæ illam in 8vo, eodem, quo *Polyhiſtor* Morhofianus lucem videre cœpit, Anno 1688, edidit. Refert autem ille, Jacobum etiam Tollium, Profeſſorem Academiæ Duisburgenſis Inclitum, de eadem Bibliotheca, ejusque Reliquiis, Scriptum aliquod Juris facere voluiſſe publici.

Digitized by Google

nec facile ad eos admitti, niſi quorum explorata fides eſt. Onerat hoc crimine Didacum Mendozam, Caroli V. apud Venetos oratorem Schockius in *oratione quarta de libris & bibliothecis*, cujus illic ingenioſum furtum recenſet: *Ut ornare poſſet Bibliothecam, quam animo moliebatur, legatos à Beſſarione Theſauros expilavit, & quidem tam ſubtiliter, ut jurare auſim, nunquam furem aliquem doctius furtum perpetraſſe. Ad ſuos jam redierat gratus hoſpes, antequam aut perſentiſceret Reſpublica, aut quis ex Bibliotheca procuratoribus. Nam armaria, ex quibus MStos & membranaceos codices abſtulerat, aliis vulgaribus & ejusdem prope molis libris replevit, ne ante deprehenderetur furtum, quam ſpecioſa ejus ejurandi foret ratio.* * Hæc 23
ille, neſcio cujus autoris fide, tradit: quæ tamen apud alios legere me non memini. Neſcio, an & in nomine erratum ſit (*f*): nam Didacum ille vocat, quem alii Jacobum Hurtadum de Mendoza, qui in Beſſarionis illis MStis, Venetæ Reipublicæ donatis, deſcribendis operam ſumtusque impendit, teſte Claudio Clemente in Hiſtoria Bibliothecæ Scorialenſis; cujus hæc verba: *Græcis Exemplaribus partim conquirendis in mediâ Græciâ, partim è Beſſarionis Cardinalis Nicæni Bibliothecâ deſcribendis, operam ſumtusque impendit. Navem præterea Græcis calamo exaratis libris onuſtam à Turcarum Imperatore obtinuit: moriens legavit Regi ſuam Bibliothecam, refertam plurimis & vetuſtis illis codicibus Græcis, Latinis, Arabicis, tàm impreſſis, quàm Manuſcriptis.* Franciſcus tamen Schottus part. 2. Itinerarii Ital. cap. 10. Didacum Hurtadum Mendozam vocat, Cæſaris olim apud Venetos Legatum, qui nave quâdam libris MStis plenâ Bibliothecam Scorialenſem auxit. * Minùs reprehendendi tamen videntur, qui publico 24
bono interdum compilarunt Bibliothecas ab invidis celatas & ad uſum denegatas. Fecit hoc Matthias Flacius Illyricus, qui, teſte Melchiore Adami in ejus vitâ, diſſimulatâ perſonâ & habitu in Germaniâ Monaſteriorum Bibliothecas perluſtravit: quos commodè potuit, hiſtoricos clam abſtulit, atque iſto adminiculo librum, qui Catalogus teſtium veritatis inſcribitur, confecit.

Hactenus de modis, quibus congeri Bibliothecæ poſſunt, qui nunc hoc 25
ſeculo feliciores ſunt & faciliores, quam olim fuerunt. Magnis enim impenſis pauca volumina deſcribebantur: At nunc Typographiæ beneficio vaſta volumina, & numero longe majore, modicis etiam ſumtibus, comparari poſſunt, ſi cum antiquis illis comparentur. Nam quanquam librorum in veteribus Bibliothecis ad aliquot centum millia excreſcat numerus; ſciendum tamen eſt, eorum molem cum noſtris minimè eſſe comparandam, quod & in Epiſtola de Bibliotheca Auguſta docuit Conringius.

(*f*) Scrupulus de Mendozæ prænomine, ab Autore motus, neminem turbabit, qui cogitaverit Nomen *Jacobi* Latinum, & *Didaci* Hiſpanicum, unum idemque eſſe, uti recte jam a Celeb. Tenzelio, *in Dialogis Menſtruis Germanicis, M. Jan. A.* 1689, *p.* 15, 16. ad *h. l.* eſt monitum.

Digitized by Google

26 Ut & de ornatu aliqua dicamus; quandoquidem & illa ad rem Bibliothecariam pertinent; notandum eſt, nimium vel loci, ubi conduntur libri, vel ipſorum librorum ornatum eſſe ſupervacuum; vel quod inutiles impenſæ ſint, meliùs in ipſos libros impendendæ, vel quod ſpecioſior ille librorum habitus non ſit ad durationem & perennitatem inſtitutus. Quod ad locum illum attinet, ubi conduntur libri, de ejus culturâ & ornatu apud veteres multa Lipſius & Conringius in laudatâ ſæpius Epiſtolâ pag. 141. & ſequentibus.

27 * Optimus ille imaginum ornatus fuit: ſolebant enim virorum doctorum effigies vel ſculptæ, vel gypſatæ, vel pictæ in parietibus repræſentari, ut corporum ſimulacra in ſtatuis & picturis, quemadmodum animorum imagines in libris, oculis obverſarentur: Quod vel Marci Varronis vel Aſinii Pollionis inventum meritò laudat Plinius l. 35. c. 2. Videri quoque ad hanc rem Emundus Figrelius, de ſtatuis in Bibliothecis poſitis, poteſt cap. 24. libri de ſtatuis. Ineſt vel imagini & umbræ aliqua ingenii ſuperſtitis lux, quæ excitare ſpectantium oculos & animos poſſit: Quos ſumptus aliqua ex parte levant, qui hodie integra volumina talium imaginum æri inciſarum in lucem dederunt. Qui vero aliis picturis ad rem literariam non pertinentibus ornatus impenſas augent, inepti ſunt; Quod in Bibliothecâ Vaticanâ factum videmus, in cujus picturis enarrandis & deſcribendis Angelus Roccha & Mutius Panſa inanem operam poſuere. Qui ornatiſſimæ externo illo cultu Bibliothecæ ideam deſcriptam volet, legat luculentam illam Bibliothecæ μυριοβίβλου omni apparatu inſtructæ expreſſionem apud Creſollium *Vacat. autum. lib. 1. cap. 6.* ubi inter alia de lucernis Bibliothecariis agit. De librorum ornatu apud veteres legendus eſt Hermannus Hugo in librô de primâ ſcribendi origine,
28 & Bartholinus libro de legendis libris diſſertat. 4. * Apud nos eorum elegantia vel à typo & chartis eſt, vel ab externo ornatu. Ac verum quidem eſt, amplitudinem chartarum & elegantiam typorum multum facere ad commendationem libri, quod Eraſmus quoque notavit Chryſoſtomi edens opera l. 28. Epiſt. 4. *Non parum conciliant gratiæ, & lectorem alioqui faſtidioſum ceu lenocinio quodam invitant. Externa ſunt iſta fateor, ſed ea tùm demum fatebor pro nihilo ducenda, ſi ſordida veſtis, illota facies, impexus capillus, nihil obſcurant bonæ formæ gratiam, ſique nihil eam commendant cultus & honeſta mundities.*

29 In his Germania olim noſtra curioſiſſima, quæ cum typos prima inveniſſet, eos dedit quàm ornatiſſimos; cum hodie multis in locis adeò ſordida excudat volumina, ut, ſi ad chartam ſpectes, ſterquilinio videantur effoſſa; ſi typos, non impreſſa, ſed atro colore oblita credas. Dedit Italia, Belgium, & nunc Gallia, venuſtos admodum & concinnè formatos libros, quorum etiam
30 exterior ſpecies legentis oculos oblectat. * Alioqui librorum nitor nimius poſſeſſori pudorem excuſſerit. Rectè enim Eraſmus lib. 31. Ep. 19. *Non hi mihi libros amare videntur, qui eos intactos ac ſcriniis abditos ſervant, ſed qui nocturnâ*

juxtà

Digitized by Google

juxtà ac diuturnâ contrectatione ſordidant, corrugant, conterunt, qui margines paſſim
notulis, hiſque variis, oblinunt. * In Bibliothecis tamen publicis nitidi ac à ſor- 31
dibus immunes ſervandi ſunt, non tamen ita ornandi, ut videantur quaſi in ſcenam & theatrum producti, nec ad uſum quotidianum comparati. Optimus rei literariæ conſultor Rol. Mareſius lib. 1. Ep. 34. vehementer nimium iſtum cultum improbat. *Non valdè*, inquit, *afficiunt me ornamenta, nec magnoperè curo, ut volumina pellibus pretioſiſſimis & nitidiſſimis etiam magnâ ex parte unicoloribus veſtiantur, aliiſque rebus exornentur, quæ cornuum, umbilicorum & bullarum vice ſint, quæ antiquitas uſurpavit; quod equidem non culpo in opulentis & principibus viris, qui ad pompam & oſtentationem omnia ferè agunt.* Inter Bibliothecas ornatas refert Ludovic. Jacobi Bibliothecam Domini de Longueil pag. 529. it. Domini de Urſe pag. 671.

CAP. V.

DE ORDINE BIBLIOTHECARUM, deque earum Everſionibus.

Nulla ſine ordine Bibliotheca eſt, aut eſſe debet. 1. Croix de la Maine ordo improbatur, ut confuſus & inconcinnus. 2. Mabuni inepta Bibliothecæ diſtinctio. 3. Hottingeri, Friſii, Pinelli methodus. 4. 5. 6. Naudæi ordo in Bibliothecâ Cordeſiana laudatur. 7. Bœcleri Bibliotheca Politica. 8. Fogelii ordo in Bibliothecâ phyſicâ. 9. Bibliotheca Auguſta à bono Catalogorum ordine laudatur. 10. Bibliotheca Thuanæ inſignis diſtributio. 11. Syſtema Bibliothecæ Collegii Pariſienſis Soc. Jeſu laudatur. 12. Dn. Bailleti induſtria ſingularis in Bibliothecâ Lamonianâ cæteris præfertur. 13. Angelici Aproſii Bibliotheca. 14. Spizelii & Reiſeri deſignatio Bibliothecæ univerſalis. 15. 16. Idea Petri Blanchet. 17. Bibliotheca Principum & pauperum univerſalis. 18. Everſio Bibliothecarum à furore militari. 19. Exempla Bibliothecæ Fuldenſis, Chinenſis. 20. 21. A barbarie & ruditate hominum. 22. A ſuperſtitione: 23. Hinc Peruvianorum Hieroglyphica monumenta combuſta. 24. Aliqua ex iis de Origine Americanorum conjectura. 25. Exempla plurium Bibliothecarum per ſuperſtitionem & motus in Religione exſtirpatarum. 26. Magna vis Poëtarum Lyricorum à Græcis monachis Chriſtianis combuſta. 27. Bibliotheca incendio fortuito ſublata. 28. Michaël Neander de Bibliothecis deperditis. 29. Ferretius amplum de iis librum promittit. 30. Julius Pflug librum de fatis Bibliothecarum molitur. 31. Meurſii Bibliotheca Græca & Attica. 32.

NOn juvat Theſaurus temerè congeſtus. Nam *quid habet pulchri con-* 1
ſtructus acervus? Non prodeſt libros cumulare, ſi illis idoneè uti non poſſumus. Plus è cumeris modicis multi, quàm è granariis alii, depromant.

Digitized by Google

promant. Rudis indigeſtaque moles corporum nec ad ornatum, nec ad uſum eſt. Quò mihi cæmenta, tigni & lapides, ſi ex iis non ſtruatur ædificium? Quorſum incondita hominum turba, niſi in ordines ſuos diviſa ad aciem rectè inſtruatur? Series librorum ut ſcrupuloſa nimis eſſe non debet, & in portiunculas exiguas diviſa: ſic enim memoriam non juvat ſed diſſipat, cui unicè tamen inſervire ordo debet; ita nec rudis & ad quamcumque deſignationem inſtitui debet. Rei, ut naturæ ipſius, communem ordinem ſequamur oportet.
2 * Laborioſum nihilque profuturum opus eſt, cum Croix de la Maine in Bibliothecâ ſuâ ideam rerum ſecutus pluteos velut Locos quosdam communes, ſed malè ordinatos, diſponit, ſub quibus velut ſub ſuis titulis libri de materiâ iſtâ ſcribentes compararet. Hujus ille Conſilii ſui luculentam deſcriptionem Regi Chriſtianiſſimo obtulit epiſtolâ ſingulari, quâ hortatur, ut Bibliothecam publicam ad eum modum inſtruat, quod Exemplum privatorum bibliothecæ ſequerentur. Hanc ille ut Bibliothecam univerſalem venditat, unde unô obtutu ſolaque inſpectione comprehendi poſſint omnia, ſingulaque rerum ſcriptarum argumenta velut in ſedibus ſuis habitent, & tanquam ex fodinis aurum, erui poſſint. Sed vehementer ille fallitur. Nam quot ille pluteorum titulos confinxit, ſuo quodam ordine digeſſit, non ad conſtitutionem artium & ſcientiarum inſtituto, quod memoriam gravat potiùs quàm juvat. Deinde ſpeciales illi tituli vel anguſti nimis ſunt, vel nimis ampli, ſub quibus librorum inæqualis eſſet & planè deformis diſtributio. Quàm enim indecorum eſſet, majores minoribus libris interſperſos, ut greges compelli ſolent, ſimul conjungi. Si vel ſolas ſeptem claſſes ſummas, ſub quibus ſpeciales tituli ponuntur, inſpicias, inepta omnia ſtatim deprehendes. Primus ordo eſt de rebus ſacris & ad illas pertinentibus. Secundus eſt de Artibus & ſcientiis. Tertius de deſcriptione Univerſi tàm generali, quàm particulari. Quartus de rebus, quæ pertinent ad genus humanum. Quintus de viris, qui bellicâ virtute inclaruerunt. Sextus de operibus divinis. Septimus de diverſis memoriis. Quo ordine nil ineptius dari poteſt. Omnes artes & ſcientiæ in unam Claſſem compinguntur, & quæ ad artes pertinent argumenta temerario & inadæquatò ordine ponuntur. Alibi ampla & univerſalia in arctum compinguntur, alibi particularia per minores titulos & exiguos quaſi lancinantur. Fuere & alii,
3 qui ſuo quodam peculiari ſenſu libros diſtinxere. * Johannes quidam Mabunus, cujus mentionem facit Naudæus, in tres claſſes Bibliothecam diviſit, ex verbis illis Davidicis: *Diſciplinam, bonitatem & ſcientiam docere*, quorum illa moralia, iſta Theoretica, hæc Aſcetica proponeret.
4 * Diſtinguebat & Hottingerus aliquando Bibliothecam in ὀνοματολογικὴν Linguarum, & πραγματικὴν rerum, & ſub duabus illis claſſibus comprehendebat omnia.
5 * Eſt & Jacobi Friſii methodus aliqua, qui ad ordinem Alphabeticum revocat Auto-

Autores, ſed tamen illos ratione artium & ſcientiarum diviſos, quem recen-
ſet Hottingerus in Bibliothecâ quadripartitâ *part. 1. c. 5.* * Eadem ratio à Pi- 6
nello in Bibliothecâ ſuâ ordinandâ ſervata fuit, quam Gualdus in vitâ *ejus*
pag. 27. prolixè deſcripſit. Subnectit & ſuam peculiarem Hottingerus il-
lis cæteris, quidem longè accuratiorem, ſed ad minuta & ſpecialiſſima ſe ultrà,
quam par eſt, diffundentem, qualis in ordine librorum concinnando & o-
peroſus nimis eſt, & labores inquirentis auget. Faciliùs enim eſt in pau-
cis patentioribus viis aliquid inveſtigare, quàm in multis diverticulis.
* Meâ quidem ſententiâ ordo in libris collocandis obſervari debet, ſed non 7
nimis anxius; & ſecundum ſeriem facultatum & artium, parteſque majo-
res illarum utcunque inſtitutus, ita tamen, ut ratio etiam habeatur magni-
tudinis librorum. Cujus ordinis typum ſanè optimum & accommodatiſ-
ſimum dedit Naudæus in concinnatione Catalogi Bibliothecæ Cordeſianæ.
Excipiunt ergò juſtô ſe ordine 1. Biblici ſcriptores Orthodoxi, Heterodo-
xi, primùm in folio, deinde in quarto, hinc in octavo. 2. Theologi Schola-
ſtici, Heterodoxi, itidem ſecundum magnitudinem librorum diviſi, ut & in
ſequentibus claſſibus omnibus. 3. Bibliothecarii ſcriptores. 4. Chronologi.
5. Geographi. 6. Scriptores Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. 7. Hiſtoriæ generalis.
8. Hiſtoriæ Græcæ, Barbaræ & Orientalis. 9. Hiſtoriæ Romanæ. 10. Hiſto-
riæ Italicæ. 11. Francicæ. 12. Belgicæ. 13. Germanicæ. 14. Anglicæ. 15. Hi-
ſpanicæ. 16. Africanæ. 17. Americanæ. 18. Virorum illuſtrium vitæ. 19. Rei
militaris ſcriptores. 20. Juris Civilis ſcriptores. 21. Concilia, Juris Canonici
& Politiæ Eccleſiaſticæ ſcriptores. 22. Philoſophi, Mathematici & Medici.
23. Politici. 24. Literatores, Oratores & Poëtæ. Ex Bibliothecæ conditione
ita ille diſtinxit librorum titulos, qui ſubdiviſiones aliquas pati poſſent, ſi va-
ſtior ipſa Bibliotheca eſſet. Quoniam Hiſtoricorum in illa copia fuit, ideo
accuratior quoque earum diſtributio. Confer cum his ejuſdem Naudæi Tra-
ctat. de inſtruendâ Bibliothecâ cap. 7. pag. 132. Si Philoſophici & Facultatum
libri plures ſint, in illis ordo ille obſervari poteſt, ut Generales ſemper præce-
dant particularibus, ſecundum ipſum doctrinæ ordinem. Sed nollem tamen
ex iſtâ miſturâ deformem librorum ratione magnitudinis poſitum. * Bœcle- 8
rus *Inſt. Polit. lib. 7. cap. 4.* ordinem Bibliothecæ Politicæ inſtituendæ exhibet
ad cujus imitationem inſtitui in aliis ſcientiis Bibliothecæ poſſunt. * Cl. Fo- 9
gelius parvam quidem ſed ſelectiſſimam rerum naturalium Bibliothecam, à
Sereniſſimo Duce Hannoverano poſt mortem ejus comparatam, ſecundum
materiarum ordinem, non habitâ magnitudinis ratione, ſollicitè ordinave-
rat; (*g*) Quam ob cauſam Catalogus ille commendari poteſt. Sed melius
tamen

(*g*) Eundem cum Mart. Fogello Materiarum ſive Argumentorum Ordinem, magnitudinis Librorum incurioſum, in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi diſponenda, ſecutus eſſe fertur Pet. Lambecius, Verum a Succeſſore ipſius, Dan. Neſſelio, is eſt immutatus.

tamen eſt, ſi ordinem, quem ratione formæ habent, libri ſervent, ratione ma-
teriæ utcunque habitâ. Nam catalogus Bibliothecæ realis ſeorſim confici-
endus omnia facilè compenſabit, quæ ſunt errata. Quem ſi accuratum ha-
beamus, non refert, quô ordine poſiti ſint libri, modò ita ſecundum pluteos
10 diſtincti, ut inveniri facilè poſſint. * Vehementer laudat Auguſtam Biblio-
thecam ob ordinem, non tam ex certo quodam poſitu, ſed beneficio Catalogi
11 alicujus realis ab ipſo Sereniſſimo Principe confecti. * Elegans illa Biblio-
thecæ Thuanæ diſtributio eſt à Clariſſ. VV. Petro & Jacobo Puteanis, ordine
Alphabetico primùm inſtituta, tùm ſecundum ſcientias & artes ab Iſmaële
Bullialdo digeſta, & Pariſiis Anno 1679. à Joſepho Queſnel Bibliothecario
edita, quæ exemplum abſoluti dare indicis poſſit: nam accuratiſſimâ ſerie in
quâlibet parte libri diſpoſiti ſunt, ita ut in Theologis Hiſtoricis & Patribus
præcipuè & magnitudinis & ſeculorum, nationum quoque, habeatur ratio;
12 quanquam & in cœteris idem, quoad fieri poteſt, ordo obſervatur. * Mihi
quidem ob eam cauſam accuratior videtur, quàm eſt illud Bibliothecæ Col-
legii Pariſienſis Societat. Jeſu Syſtema Pariſiis Anno 1678. in quarto editum.
Etſi enim illud pluribus titulis ſpecialibus copioſius ſit, tamen ſeries illa Bi-
13 bliothecæ Thuanæ multò mihi ordinatior viſa eſt. * Superare tamen omnes
induſtria Dn. Bailleti Bibliothecarii Bibliothecæ Lamonianæ videtur, qui ju-
diciis de autoribus Anno 1685. Pariſ. editis, Epiſtolam de Indice hujus Biblio-
thecæ priore à ſe confecto ſubjunxit, quâ univerſam ordinis ſui rationem lu-
culentè exponit: Primum ordine alphabetico omnes libros digeſſit, non
omiſſis etiam illis, qui in vaſtioribus voluminibus aliis commiſti continentur.
Deinde in titulis ordinem Chronologicum & Geographicum obſervavit: Ti-
tulorum materias uberiores capitibus, capita paragraphis, paragraphos nume-
ris, numeros articulis, & hos ſectionibus diſtinxit. In Titulis Regionum primò
locorum Chorographiam ac Topographiam, deinde religionem ac mores,
tùm Eccleſiaſticam Hiſtoriam, poſteà Heterodoxiæ hiſtoriam obſervavit. Se-
quuntur rerum ſecularium in Republicâ geſtarum, Negotiorum civilium,
Statutorum ſcriptores, Hiſtoria literaria, ac denique Miſcellanea. Accura-
tiorem in Gallicis ſcriptoribus ordinem ſecutus eſt, de quo illic plura unà
cum aliis quibusdam monitis legi poſſunt. Jam alterum indicem realem
meditatur, quem quàm accuratiſſimum procul dubio daturus Autor eſt.
14 * Quomodo Bibliothecam ſuam Angelicus Aproſius Auguſtinianus inſti-
tuerit, non liquet: nam nihil ejus, quod ſciam, editum eſt. Magnifica ejus
& planè invidenda elogia adferuntur à Gregorio Leti Italiâ regnante *part. 4.*
lib. 3. pag. 377. ubi plura ejus ſcripta memorabilis ſanè argumenti, mihi nun-
quam viſa, è Soprano de ſcriptoribus Liguriæ recenſentur. Scioppius il-
lum librorum helluonem vocat in fine animadverſionis in Voſſium de Vitiis
Latini ſermonis. Producit idem Leti ex Abbate Libanoro pag. 379. locum,
quo

Digitized by Google

quo tomus ſecundus Bibliothecæ Aproſianæ citatur, quo multi continentur ab Hieron. Savanorolâ MSti libri; Quam ob cauſam aliasque ſupprimi illi libri hactenus videntur. * Deſignarat & Spizelius Bibliothecam quandam uni- 15
verſalem, de cujus ordine ille in præfatione libri, cui titulus: *Sacra Bibliothecarum illuſtrium arcana retecta*. Addidit quoque hujus Bibliothecæ univerſalis ſpecimen. Sed ſolum ille Alphabeticum ordinem in Autoribus recenſendis ſecutus eſt; qui quidem non improbandus, ſed non ad uſum univerſalem ſatis inſtructus eſt, quod præcipuè requiri ſolet, & in quo ab aliis laboratum eſt: neque adeò deſperatus ille, ut Spizelio quidem viſum eſt, labor
eſt, ubi jam ab aliis hujus operis fundamenta jacta ſunt. * Antonius quoque 16
Reiſerus Hiſtoriam literariam & librariam ſed patriam meditatus eſt, (*b*) cui indicem MStorum Bibliothecæ Auguſtanæ præmiſit. Sed de deſignatione hujus operis nihil quicquam edidit, & nunc unà cum Autore ſpes illa exſpi-
ravit. * Edidit & Petrus Blanchot Pariſiis Anno 1631. Ideam Bibliothecæ uni- 17
verſalis tribus foliis ad mapparum geographicarum magnitudinem, quam hactenus videre non contigit. De Ludovici Jacobi Bibliothecâ Univerſali infrâ dicetur.

Qui Bibliothecam univerſalem in compendium trahere velint, duobus 18
tribusque libris ex aliquorum Conſilio illam abſolverent. Mottæus Vayerus, ut cap. præced. 3. n. 8. diximus, centum librorum Bibliothecam Principi commendavit. At agrippa non niſi duos commendat. Ita enim ille lib. 3. Epiſt. 31. *Duos tibi præcipuè legendos dabo; unum Latinum Plinium, alterum Græcum Plutarchum. Hi duo (crede mihi) præ cæteris ſufficiunt ad reddendum hominem in omni ſcientiarum genere utrâque linguâ doctiſſimum.* Guido Patinus Vir lepidiſſimus ſimul & doctiſſimus duos adjungit: Ita enim in epiſtolarum Gallicâ linguâ ſcriptarum ſextâ: *l' Hiſtoire de Pline eſt un des plus beaux livres du monde: c' eſt pourquoy il à eſté nommé la Bibliotheque des pauvres. Si l' on met Ariſtote avec luy, c' eſt une Bibliotheque preſque complete. Si l' on ajoute Plutarque & Seneque, toute la famille des bons livres y ſera, pere & mere, ainé & cadet.*

Cauſæ evertentes Bibliothecas vel ex hominum malitiâ, vel ex ſimpli- 19
citate & barbarie, vel ex ſuperſtitione, vel ex caſibus fortuitis proveniunt. Non facilè credat aliquis, adeò malitioſos eſſe nonnullos, ut in bibliothecas graſſari velint. Quod fieri tamen ſæpè vidimus vel ab hoſtium barbarie, vel militum inconſulto furore. Quot non ex antiquis bibliothecis profanorum manibus direptæ perierunt? Quæ non in ipsâ Germaniâ noſtrâ
paſſim librorum ſtrages? * Non alio fato Fuldenſis monaſterii ampliſſima 20
F vete-

(*b*) Ant. Reiſerus non meditatus eſt Hiſtoriam Literariam & Librariam Univerſalem, ſed Civitatis tantum patriæ Auguſtanæ, ſicut ab ipſo Morhofio infra, *Cap VII p. 59*, recte traditur. Specimen illius eſt Catalogus Librorum, a Civibus Auguſtanis, ſive e Bibliotheca Auguſtana, Typiſve Auguſtanis, editorum, quem *Indici MSStorum Bibliothecæ Auguſtanæ*, Auguſtæ A. 1675. in 4to edito, Appendicis inſtar ſubjunxit.

veterumque librorum ad miraculum pleniſſima ac totius Europæ celeberrima, ut Melchior Adamus illam in Vitâ Franciſci Modii deſcribit, periit.
21 * Fuit inter Chinenſes tàm flagitioſæ ambitionis Tyrannus Xius, qui ut ſibi uni & ſoli laudem quæreret, omnes libros Sinicos exuri juſſit, ut priorum Imperatorum omnium exſtinguerentur memoriæ. Hujus tamen infamis facti aliam cauſam prætexuit, quam ſcitè expreſſit Oratione Liſuas Miniſter ejus primarius, ut videre eſt apud Martinum Martini *lib. 6. pag. 239.* ubi hiſtoriam omnem recenſet, & artificium, quo aliqui vetuſtiſſimorum librorum fuêre ſervati. Anus enim quædam libros diviſis paginis ad domus parietes agglutinavit, unde poſteà, velut Hippolyti membra, laciniæ illæ in libros collectæ, atque ita fatali flammæ ereptæ. Vidimus & apud Romanos in libros optimos ita ſævitum fuiſſe. Hoc ſcilicet Ariſtoteles, cum de optimâ politiâ diſputat, ait proprium eſſe Principum, qui animi ſui libidine potentiâ abutuntur ſuâ: *μήτε σχολὰς, μήτε ἄλλους συλλόγους ἐπιτρέπειν γίνεσθαι σχο-*
22 *λαστικούς, neque ſcholas neque conventus aliquos ſcholaſticos fieri concedere.* * Sæpè & barbaries & ruditas hominum evertit bibliothecas. Quando enim gentes nullis literis & artibus aſſuetæ in libros incidunt, vel ſpernunt, vel ut inuti-
23 lem ſarcinam abjiciunt; quod ſæpè factum hiſtoriæ teſtantur. * Ex illâ ruditate, ſi Pietatis colore tincta ſit, ſuperſtitio oritur, quæ libris ob malarum
24 artium aut corruptelæ metum internecioni fuit. * Ea Peruvianorum vetuſtiſſima monumenta literis Hieroglyphicis ſcripta, cum occuparent terras illas Hiſpani, quod Monachi imperiti pro characteribus Magicis haberent, perdidit, teſte Ynca Garçillaſso della Vega, qui Yncarum hiſtoriam, ipſe ex Regiâ familiâ oriundus, ſcripſit. Vehementer ille horum monumento-
25 rum jacturam deplorat, unde omnis gentis hujus origo peti potuiſſet. * Ego in illam ſum opinionem adductus, ut ex Hieroglyphicorum uſu de origine totius Americanæ gentis judicari poſſe exiſtimem. Peruvianorum in Americâ Auſtrali, Mexicanorum in ſeptentrionali potentiſſima gens eſt. Utraque Hieroglyphicis literis uſa eſt. Illa ab Ægyptiis vicinioribus olim fortè in has terras delatis illas habuit, quod cultus Solis utrique genti communis ſimiliter confirmare videtur. Hæc vicinos Chinenſes & Japonenſes habet, qui & ipſi hodieque Hieroglyphicis literis utuntur. Ut ergò ex his orbis noſtri partibus totus ille novus Orbis propagatus videatur. Accedit optimus politici regiminis utrobique ſtatus, qualis à cultioribus gentibus derivatus videtur, quodque illæ ipſæ Americanæ gentes externam originem antiquâ traditione profiteantur. Quæ barbaræ & ſylveſtres illic nationes ſuperſunt, incertis ab illis ſedibus jam olim divagatas credibile eſt. Sed nos alieno loco allatam conjecturam ulteriùs expendendam ſeponimus. Eam ob ſuperſtitionis cauſam libri Græci latinique ſermonis per omnem Africam ſuperſtitioſi alicujus Caliphæ juſſu aboliti, narrante Joanne Leone lib. 1.

Hiſtor.

Hiſtor. Africanæ. * Quot non Religionis diſſidia Bibliothecas & libros pesſum dedere! Rem enim DEO gratam facere ſe putarunt, qui hæreticorum inſtrumenta libros exſtirparent. Selectiſſima Bibliotheca Londinenſis Carmelitarum meris MStis conſtans à Reformatorum tumultu periit, referente Pitſeo. Idem Zelus optimam Franciſcanorum Bibliothecam in Angliâ, & in illâ incomparabiles Rogeri Baconis libros abolevit teſte Antonio Wood in Hiſtoriâ & Antiquitatibus Oxonienſis Academiæ. In Galliâ periit per reformatos Bibliotheca Abbatiæ de S. Dionyſio, ut refert Autor antiquitatum Pariſienſium, Anno 1640. editarum. Rami Bibliotheca in tumultu illo Lanienæ Pariſienſis miſerè diſſipata, de quo extat querela Nancelii. In Ducatu Burgundico celebris Bibliotheca Ordinis Cluniacenſis MStis libris pleniſſima per Calvinianos periit, teſte Lundorpio in continuatione Hiſtoriæ Sleidani: item Petri Montaurei Bibliotheca præcipuè mathematicis Græcis, majorem partem manuſcriptis & ipſius Montaurei ſtudio emendatis, de quâ Thuan. ad Ann. 1572. * Superſtitio nobis invidit pulcherrimos illos Lyricos Græcos, quorum ſingulare fatum notavit Paulus Colomeſius *in Cimeliis ſuis literariis, cap. 15.* ex Petro Alcyonio. Is enim in libro de Exilio, quem majori ex parte transſcriptum ferunt (quod obiter indicat) è M. Tullii libris de Gloriâ: *Audiebam Puer* (ita loquitur apud Alcyonium Joannes Medices, poſteà Leo X.) *ex Demetrio Chalcondyla Græcarum rerum peritiſſimo, Sacerdotes Græcos tantâ floruiſſe autoritate apud Cæſares Byzantinos, ut integra illorum in gratiam, complura de veteribus Græcis Poëmata combuſſerint, inprimiſque ea, ubi amores, turpes luſus & nequitiæ amantum continebantur, atque ita Menandri Diphili, Apollodori, Philemonis Alexis fabellas, & Sapphus, Erynnæ, Anacreontis, Mimnermi, Bionis, Alcmanis, Alcæi carmina intercidiſſe: tùm pro his ſubſtitutæ noſtri Nazianzeni Poëmata, quæ etſi excitant animos noſtrorum hominum ad flagrantiorem Religionis cultum, non tamen verborum Atticorum proprietatem & Græcæ linguæ elegantiam edocent. Turpiter quidem Sacerdotes iſti in veteres Græcos malevoli fuerunt, ſed integritatis, probitatis & Religionis maximum dedere teſtimonium.* Hæc ex illo adducere prolixius viſum eſt, cum de causâ jacturæ illius non conſtet omnibus. * Quæ non hominum culpâ, caſibus, ſæpè fortuitis incendiis, aquis, peſſum ivere Bibliothecæ? quarum Catalogum nectere poſſemus, ſi juvet infandos renovare dolores. Recentia ſunt & noviſſima exempla Bibliothecarum inſignium, quæ incendio Londinenſi perierunt, Bibliothecæ Scorialenſis, in quâ MStorum copia maxima, privatarum etiam, ut Cl. Thomæ Bartholini, qui jacturam ejus ſingulari libello de incendio Bibliothecæ ſuæ deploravit, damnaque tàm ſua quàm publica illic detexit; & noviſſimè Hevelii, cujus tot lucubrationes & machinæ cum incomparabili rei mathematicæ damno perierunt. Recenſet & Ludovicus Jacobi in libro ſuo de Bibliothecis, pag. 606. 629. 630. 631. 664. aliquas, quæ incendio abſumptæ: Ne quid nunc de veteri illâ Alexandri-

26 27 28

xandrinâ, de Conſtantinopolitanâ aliisque dicam, quarum in omne ævum
29 jactura deploranda eſt. * Si quem juvat etiam amiſſorum theſaurorum infelix memoria, legat Michaëlem Neandrum, in doctiſſimâ illâ Præfatione, Grammaticæ Græcæ Erotematibus præmiſſâ, ubi inter multa alia ad rem lite-
30 rariam ſpectantia agit de Bibliothecis deperditis & noviter inſtructis. * Solari etiam deſiderium noſtrum utcunque poterit, ſi in lucem aliquando prodibit Joannis Baptiſtæ Ferretii, qui Muſam lapidariam antiquorum publicavit, Bibliothecarum deperditarum opus, quod molitur, ut ex præfat. ad Lectorem in Muſam lapidariam diſcimus. Proponit illic, ut promittit, non Bibliothecas tantùm, ſed & perdita opera tàm Græcorum quàm Latinorum,
31 in quô numerus ad centum millia aſcendit. * Fortaſſis etiam Julius Pflug, quem de fatis Bibliothecarum librum moliri Catalogus Francofurtenſis de
32 anno 87. memorat, aliqua hujus argumenti proponet. * Meurſius jam olim Bibliothecam Græcam, aliamque Atticam ſcripſerat, (*i*) ut ille in lectionibus Theophraſteis cap. 1. & lib. de fortunâ Athenienſ. cap. 5. & 8. & præfatione Græciæ ludibundæ teſtatur; quibus Græcorum & Athenienſium ſcripta etiam deperdita recenſuit, quæ nunquam in lucem edita opuſcula memini, neque eorum in Bibliotheca Belgica meminit Valerius Andreæ. De Bibliothecis deperditis videri etiam Spizelius poteſt in diſſertat. præliminari Arcan. Biblioth. §. 12.

CAP. VI.

DE BIBLIOTHECARIIS ET NOTITIA BIBLIOTHECARIA PARANDA.

Bibliothecariorum olim ampliſſimum munus. 1. Sacerdotes apud Hebræos. 2. Demetrius Phalereus Alexandrinæ Bibliothecæ præfectus. 3. Ejus ſucceſſores. 4. Bibliothecarii apud Romanos. 5. Bibliothecarii apud Francos. 6. Cancellarii, Notarii, Secretarii, Chartophylaces. 7. 8. 9. Magiſtri Bibliothecarum & Bibliothecarii differunt in Galliâ. 10. Cimeliotheca, Gazophylacia nummorum addi Bibliothecis ſolent, quæ hodiè Muſea vocantur. 11. Notitia Bibliothecaria quomodo paranda. 12. Notatur Verdierus, qui ſtudium Bibliothecarium improbat. 13. Authores de Bibliothecis. 14. Libri & monumenta antediluviana. 15. Columna Sethi. 16. Liber Enochi. 18. Poſtelli de eo magnificum judicium. 18. De ipſo omnia incerta. 19. Liber in Peireſcii Bibliothecâ hoc titulò non eſt Enochi, ſed alterius autoris. 20. Ludolphi de eo judicium. 21. Boulduci temeraria aſſerta. 22. Libri antiquiores poſtdiluviani. 23. Pentateuchus, an & libri ante illum.

(*i*) De Joh. Meurſii Senioris *Bibliothecis Græca & Attica*, utrumque ἀνεκδότῳ, plura ſuggeret *Homonymoſcopia* noſtra, *Sect. IV, c. 3, §. 6, p. 909. 910.*

Digitized by Google

illum. 24. Benjamini Tudelenſis de Bibliothecâ primi & ſecundi templi traditio. 25. Bibliotheca Abyſſina X mille librorum fabuloſa. 26. Salomonis libri abſconditi. 27. LXX. de Cabala commentarii Esdræ. 28. Bibliotheca Rabinica. 29. Ægyptiorum magnifica Bibliotheca & ſtructura. 30. Chaldæorum antiquiſſima monumenta. 31. De Pſeudo-Beroſi antiquitatibus disquiritur. 32. Annius Viterbienſis defenſus à Thomâ Mazza & Fr. Macedo. 33. Bibliotheca Perſarum aliarumque gentium. 34. Excerpta Bibliothecaria quibus literatis ſuadentur. 35. Excerpta Bibliothecarum quomodo inſtituenda. 36. Collectanea de Judiciis Autorum. 37. Laus Hieronymi Welſchii. 38. Ejus libri ad rem Bibliothecariam pertinentes. 39.

SUbnectemus aliqua de Bibliothecariis, qui Bibliothecæ vel curam ha- 1
bent, vel illi operâ ſuâ inſerviunt: Quorum ampliſſima olim dignitas
fuit. Deſtinabantur enim huic muneri rerum omnium interiore ſcien-
tiâ præditi, qui & judicare bonos libros, & ex iſtis theſauris, velut è qui-
busdam horreis in publica commoda multa depromere poterant, & ſui etiam
ingenii locupletare divitias, reipublicæ feliciter impendendas. * Apud He- 2
bræos Sacerdotibus librorum ſacrorum cura commiſſa fuit. Erant in Synago-
gis *ὑπηρέται*, qui librum legis cuſtodiebant, & ex eo prælegebant; quod in
Eccleſiâ Chriſtianâ faciebant *ἀναγνῶσται*, qui erant è Diaconorum ordine, de
quibus Grotius ad Lucam cap. 4. verſ. 20. * Præfuit Alexandrinæ Philadel- 3
phi Bibliothecæ Demetrius Phalereus vir doctiſſimus, Philoſophus, Orator
præſtantiſſimus, Theophraſti etiam diſcipulus, (*k*) cujus hodiè aureus extat
περὶ ἑρμηνείας liber, qui cum malè haberetur in patriâ: nam ſummâ apud
Athenienſes florenti gratiâ, ut CCCLX ſtatuæ virtutis & meritorum ergò
poſitæ ipſi fuerint, fortuna ita mutata fuit, ut in Ægyptum exulandum illi
fuerit: Ubi amicis Regis Ptolomæi adſcriptus Bibliothecæ curam geſſit, &
omni rerum copiâ abundavit. Huic incomparabili Bibliothecæ ut vivus qui-
dem præfuit, ita plures tamen admiſſi ex omnibus terris viri docti, qui illic
communi victu alebantur. Præfuerunt huic muneri olim in Ægypto Sacer-
dotes. * Inſecuti poſtea Demetrium in iſto munere viri doctiſſimi, è qui- 4
bus fuit Zenodotus Epheſius, cujus mentio fit apud Auſon. *carm. 13. de Profeſ-
ſoribus Burdigalenſibus & præfat. in ludum 7. ſapientum.* Callimachus Cyrenæus
Poëta inter Græcos nobilis, cujus præclarum opus de origine & migrationi-
bus populorum, conditoribus & legibus urbium intercidit, quique libros
p[illegible] infinitos ſcripſerat. Quemadmodum ſcilicet inter pecunias & theſau-
ros verſanti facilè ex ipsâ adminiſtratione congeruntur nummi: ita inter li-

(*k*)) An Demetrius Phalereus Bibliothecæ Alexandrinæ præfuerit, verusque Libri *περὶ ἑρμηνείας* ſit Autor, adhuc ſub Judice lis eſt. Negant utrumque Philologi inter modernos plurimi atque *ἐξοχώτατοι*, quorum Indicem, & Argumenta haud contemnenda, *Homonymoſcopia* noſtra, *Sect. II, c. 3, §. 22. & 23, p. 297-303,* exhibet.

bros ætatem conſumenti viro Docto libros non ſcribere difficile eſt, cùm tot ante oculos poſitæ ſegetes ad meſſes & ſpicilegia invitare videantur. Hic à Jonſſio *de ſcript. Hiſt. Phil. lib. 1. c. 18.* ubi ſeriem præfectorum Bibliothecæ Alexandrinæ recenſet, omiſſus eſt. Statim enim ille Zenodoto Eratoſthenem ſubjicit. Etiam ille Cyrenæus fuit, Callimachi diſcipulus à variâ doctrinâ *πένταθλος* dictus, & Philologi ſibi nomen vindicavit, teſte Suetonio de illuſtribus Grammaticis cap. 10. Præfuit & huic Bibliothecæ Apollonius Rhodius, vir ob Argonauticum carmen celeberrimus.

5 Fuere apud Romanos, etiam antequam Bibliothecæ ſtruerentur, quidam
actorum publicorum & legum cuſtodes: aſſervabantur in æde Cereris ple-
biſcita ab Ædilibus plebis, à Quæſtoribus urbanis poſteà in ærario repoſita.
Librorum, tabularum cenſura committebatur Ædilibus Curulibus, Trium-
viris executio in libros damnatos data, cenſoribus quoque arbitrium in li-
bros erat. Duumviri à Tarquinio creati libros Sibyllinos cuſtodiebant.
Mutatâ Republicâ M. Varroni à J. Cæſare Bibliothecarum colligendarum ne-
gotium datum eſt, & Pompejus Macer ad ordinandas deſignatus. C. Julius
Hyginus ob antiquitatis notitiam Polyhiſtor vocatus ab Auguſto Bibliothe-
cæ Palatinæ præfectus. Videmus ergò jam ab omni ævo doctiſſimis, & qui
erant *ὑπείροχοι ἄλλων*, Bibliothecas, ingeniorum, animorum & ſapientiæ
6 theſauros fuiſſe commiſſos. * Apud Reges Franciæ dignitas illa non exi-
gua erat, quam ſub Carolo M. obtinuit Gernandus. In Synodo Ticinenſi
Anno 876. ſubſcribit Hilduinus Abbas S. Dionyſii & Bibliothecarius Caroli
Calvi. Fuit & Ebo Archiepiſcopus Remenſis Bibliothecarius, ut patet ex Ca-
roli C. Epiſtolâ ad Nicolaum PP. ubi ait, illum à Parente Ludovico Pio, ad-
huc Aquitanico rege, fuiſſe conſtitutum.

7 Qui in Eccleſiâ Romanâ Bibliothecæ præerat, teſte Onuphrio Panvinio
tractatu de Bibliothecâ Vaticanâ, Cancellarius vocabatur; cujus ille munus
deſcribit: Bibliothecam & omnia ejus volumina accuratiſſimè cuſtodire;
Bullas ſive diplomata vel Epiſtolas decretales Pontificum ſcribere, & ſi opus
erat, dictare; Acta Conciliorum & Synodalia exſcribere & conſervare; tan-
demque apud Romanum Pontificem omnia præſtare, quæ ſedis Apoſtolicæ
Cancellarii noſtro tempore faciunt. Erat verò olim Cancellariorum non
iſta dignitas, quæ poſteà fuit; De cujus nominis primâ origine, variâque
acceptione, dignitatis incrementô, legendi omninò ſunt Caſaubonus in
Flavii Vopiſci Carinum loco illo: *Præfectum urbi unum ex Cancellariis ſuis fecit,
quo fœdius nec cogitari potuit aliquid, nec dici;* Et Salmaſius, qui luculentius
omnia excuſſit, & in nonnullis à Caſaubono diſſentit. Comparari poſſunt,
qui honeſtiore ex iis loco erant, cum Scribis noſtratibus, aut qui à ſecretis
8 ſunt. * Tum verò, cùm Bibliothecæ præerant, Archivariis noſtratibus ſi-
miles erant: nam curæ actorum publicorum Bibliothecæ cura acceſſit, cum

Digitized by Google

illa ab uno commodè ordinari potuerit. Adeatur Onuphrius Panvinius ipſo illo ſæpius citato loco, ubi ait: *Conveniens viſum fuit, ut is potiſſimum eſſet Papæ amanuenſis, ſcilicet ſcribarum Princeps, vel à ſecretis, qui etiam Pontificiam Bibliothecariam, quæ tunc erat, velut Cancellaria quædam, ſive ut nunc loquimur, ſecretaria, tractaret: noſtris verò temporibus hæc munia ſunt diviſa.* Idem Panvinius libro de Rebus Lateranenſibus Vice-Cancellarium Eccleſiæ Romanæ ejusdem ſemper fuiſſe Bibliothecarium, & poſtremum, qui functus eſt utroque officio ſub Bonifacio VIII. Benedicto II. & Clemente V, fuiſſe Papinianum Epiſcopum Parmenſem. Nam Notarii & Secretarii olim illi fuerunt cum Epiſcopis pari dignitate, de quibus Leonardus Aretinus Epiſt. *lib. 5. pag. 225.* ubi Secretarios honore & dignitate excellentiores Advocatis eſſe contendit. Poſt hunc ait nullum Vice-Cancellarium præfuiſſe Eccleſiæ Lateranenſi, ſed Romanâ curiâ trans Alpes in Gallias à Clemente traductâ, novâque Bibliothecâ Pontificiâ Avenione conſtitutâ Vice-Cancellarii munus à Bibliothecario diſtinctum fuiſſe. Demum Sixtum IV. novâ in Vaticanô Bibliothecâ conſtructâ, officium Bibliothecarii à Sacriſtæ munere, cui adjunctum fuerat, diſtinxiſſe.

Fuere & ſui Eccleſiis Cathedralibus Bibliothecarii, qui libros Eccleſiaſticos cuſtodiebant, & literas & diplomata Epiſcoporum deſcribebant. Extat Valentiniani, Valentis & Gratiani AAA. conſtitutio *lib. 14. tit. 9. Cod. Theod. de ſtudiis liberalibus Urbis & Romanæ & Conſtantinopolitanæ*, quâ Bibliothecæ cura idoneis hominibus de Clero committitur. Sed fuit chartarum & publicarum literarum cura & olim & poſteà diſtincta. Qui Romæ fuerint Actorum publicorum cuſtodes, notum eſt. Legendus eſt Bonifacius de Archivis c. 8.
* Vocabantur in Eccleſiâ orientali Chartophylaces, qui & Bibliothecæ ſimul 9
& Archivis præerant, de quibus legi poſſunt, quæ Carolus de Freſne in Gloſſario ſuo congeſſit.

Apud Gallos diſtinguebantur nomina illorum, qui Bibliothecæ præ- 10
erant; Sunt enim in Regiâ Bibliothecâ *Maiſtres de la librarie*, & Magiſtri Bibliothecæ, viri illuſtri dignitate conſtituti, & Bibliothecarii minores, de quibus Ludovicus Jacobi *Tr. de Biblioth. cap. 83.* videri poteſt. Magiſtri Bibliothecæ fuerunt Guilielmus Budæus, qui præterea libellorum ſupplicum Magiſter fuit, Petrus Caſtellanus, Petrus Montaureus, Jacobus Amiotus, Thuani, Pater & Filius, Hieron. Bignonius, celeberrima nomina. Apud antiquos etiam ſervis hæc cura demandata fuit, deque illis Pignorius in libro de Servis p. 108. ſeqq. pluribus egit. De Bibliothecarii officio multa Hottingerus in Bibliothecario quadripartito.

Solet quoque Bibliothecariæ curæ addi nummorum, marmorum vetu- 11
ſtiorum & rariorum naturæ collectio, ut omnia illa, quæ ad ingenii culturam pertinent, uno loco congerantur. Quicquid enim vel rerum natura ſinu ſuo recon-

recondit, quicquid temporum & ſeculorum characterem exhibet, ut marmora & nummi, illud cum ſcientiarum arcanis, quæ libris continentur, rectè conjungitur. De nummis, cimeliis, naturæ arcanis catalogi non pauci extant. Qui naturæ rariora collegerunt, ſub nomine Muſeorum illa publicarunt, quorum enarrationem univerſalem inſtituere voluit Croix de la Maine, teſte Ludovico Jacobi, Tr. de Biblioth. p. 674. quæ ut puto unà cum ejus Bibliothecâ univerſali, quam moliebatur, periit. Extant integri de naturæ rarioribus libri Calceolarii, Septalii, Aldrovandi, de quibus in phyſicis plura. Multa talia muſéa notavit Ludovicus Jacobi in Tractatu de Bibliothecis & in Itinerario ſuo Monconiſius. Eſt & Italus aliquis, qui Muſeorum & Cimeliothecarum integram hiſtoriam promiſit. Sed de his ſuo loco.

12 Procedimus ad Bibliothecas ipſas, quas accuratiùs noſſe Bibliothecarius, id eſt literatus ac Polyhiſtor, debet. Cùm enim omnis doctrina vel per mortuos, vel per vivos magiſtros propagetur, vivi facilè intereant, mortui immortales ſint, nec niſi per ipſos vivos magiſtros habeamus, neceſſaria illarum cognitio eſt Polyhiſtori. Tenenda ergo eſt omnis hiſtoria bibliothecaria, quæ his præcipuè abſolvitur capitibus (1.) Cognitione Bibliothecarum priſci novique temporis, quæ olim extiterunt, hodieque ſuperſunt, publicarum, privatarum. (2.) Autorum, qui libros recenſent, collectione & colla-
13 tione diligenti: * Et quidem quod ad primum attinet, præmonendum eſt, inſanire illos, qui rei Bibliothecariæ ſtudium vituperant & diſſuadent, è quibus Claudium Verdierum nomino, Antonii filium, hominem propemodùm inſanum, qui in cenſione Autorum, audaci, ridiculâ & ſtultâ [nam in omnibus etiam optimis quærit, quæ notare poſſit] p. 168. miſerâ planè & jejunâ declamatione, omnem curam Bibliothecariam, ut rem inutilem, ſtolidis ac ineptis rationibus damnat. Non eſt operæ pretium nugis illis immorari: ſunt enim non ſani hominis verba, ſed furentis μεμεθυσμένα ῥήματα. Extremum dementiæ argumentum eſt, omnia quæ exquiſitioris judicii Viri aut invenerunt aut approbarunt, improbare. Ex hoc libro, ut ex ungue Leo, æſtimari voluit, æſtimanda ex unguiculis felis literaria.

14 Sed mittamus hominem, & quod res eſt agamus. * De Bibliothecis antiqui novique temporis in univerſum aliqui ſcripſere, ſed ita ſcripſere, ut multa aliis poſt ſe commemoranda relinquerent. Sumſit ſibi argumentum hoc tractandum Ludovicus Jacob. Carmelita, cujus jam ſæpiùs mentionem fecimus. Poſt illum Lomeierus, Galleſius, de quibus ſingulis peculiari capite judicium noſtrum exponemus. Propoſuerat quoque idem ſibi argumentum Joſephus Maria Suareſius, Vir doctiſſimus, cujus illa τῶν βασιλικῶν notitia hiſtorica extat, referente Ludovico Jacobi. Tr. *Biblioth. c. 87. p. 613.* cum quo ille communicaturum ſe promiſerat, quæ in opere illo affecta habebat. Verum negotiorum mole oppreſſus non potuit extremam huic labori

bori manum admovere, neque quicquam earum chartarum ad Ludovicum Jacobi pervenit.

Qui ab ovo Bibliothecarum hiſtoriam ordiuntur, cum ipſis mundi nata- 15
libus, cumque ipſo Adamo natam librorum ſcribendorum originem ajunt. Certum eſt jam ante diluvium fuiſſe aliquam rationem conſervandæ rerum memoriæ. Nolo hic adducere, quæ de Adamicis literis ac monumentis
nobis narrant Rabbini * Columnas à Setho fuiſſe poſitas ajunt, quibus ar- 16
tium principia fuerunt exſculpta, quarum alteram ſuo tempore in Syriâ ſuperſtitem fuiſſe Joſephus Autor eſt *lib. 1. Antiqu. Judaic. c. 4.* Quod enim ab Adamo ipſo duas tabulas confectas quidam exiſtimant, quibus ſcripſerit initia creationis, lapſum hominum & promiſſionem divinam, atque has tabulas exiſtiment tanquam templum fuiſſe, certi loci ſignum, in quem ſolitus eſſet convocare ſuam Eccleſiam, & ubi ſacrificia facta ſunt, & recitata doctrina, illa cum nullo autore certo dicantur, meritò inter conjecturas refert Cl. Bœclerus Exercitat. in Joſeph. Antiq. Judaic. ubi de Inventoribus primis artium, quarum apud Joſephum mentio fit, diſquiritur. Jam ante diluvium in Reſpublicas coaluerunt hominum ſocietates: nam agnoverunt antediluviana Imperia Chaldæi vetuſtiſſimi, & recenſentur eorum nomina à Beroſo & Apollodoro, quod fragmentum Euſebio inſeruit Scaliger. Sunt & Ægyptiorum & Arabum Monarchæ ante-diluviani, de quibus vide Rupert. Obſ. in Beſold. Synopſ. c. 1. p. 16. & Marsham. in Can. Chronologici προκατασκευῇ. Ac diſtinguitur totum illud tempus εἰς χρόνον ἀβασίλευτον καὶ εἰς χρόνον βασιλέων, tempus ſc. illud, quo nulli erant Reges, cum inter familias adhuc ſubſiſteret Imperium, & illud, quo regnatum fuit. Non ergò veroſimile eſt, per tantum temporis ſpatium, totque annorum decurſum, ſine memoriis rerum actarum fuiſſe homines. Fuiſſe libros vel ex Judâ Enochi librum citante diſcimus. Ideoque & libri in unum collecti fuere.

Quod ad Enochi librum attinet, varia ſunt incertaque omnia, quæ de 17
eo memorant: nam quæ hodiè ſuperſunt fragmenta, nemo facilè genuina credet, de quibus legi poſſunt, quæ habentur apud Bangium in *Cœlo Orientis Exercit. 1.* Cun. *lib. 3. de Republ. Hebr. c. 1.* Druſium *in Henocho.* Dorſcheum *in diſſertatione de Prophetiâ Enochi.* Hackſpan. Diſp. *de Dæmonum Angelorumque nominibus.* Maderum *de ſcriptis & Bibliothecis Antediluvian.* Schotanum *in Bibliothecâ Hiſt. Sacra de prim. mund. ætat. p. 83. & ſeqq.* Heideggerum *in Hiſtoriâ Patriarcharum Exerc. 10.* ubi νοθεία fragment. quod Scaliger ad Euſebium produxit undecim argumentis oſtenditur. Memorantur autem libri ab Enocho ſcripti diverſorum argumentorum. Eſt Propheticus, eſt & Phyſicus, quem apud Æthiopes in Regno Reginæ Sabæ extare Abyſſinâ linguâ teſtatur Genebrardus
Chronol. p. 14. * Guilielmus Poſtellus, *in libro de Originibus ſeu de variâ & po-* 18
tiſſimùm Orbi Latino incognitâ aut inconſiderata hiſtoriâ, in quo totius ſe Orientis my-

ſteria proditurum minatur, ſuper Noachi & Henochi libris, ſed ipſi non inſpectis, ex interpret. Sacerdotis Æthiopis, novas & inauditas ſententias fundat.
19 Non deſunt, qui mirabilem in illo ingenii vim per omnia diffuſam agnoſcant; nam Florimundus Remondus *lib. 2. de Origine hæreſium c. 15.* Virum maximum omnium vocat, quos ſeculum noſtrum produxit; multa quoque in ejus laudes adducit Joann. Steph. Menochius in libro Italicâ linguâ ſcripto, cui titu-
20 lus *Trattenimenti eruditi part. 3. c. 91.* * Refert, & in Peireſcii, magni illius librorum venatoris, vitâ Gaſſendus: Illi ab Ægidio Lochienſi è Capuccinorum familiâ ex Ægypto redeunte narratum fuiſſe *de Mazapha Einock* ſeu Prophetiâ Enochi, idiomate Æthiopico ſcriptâ, declarante ea quæ ad finem usque ſeculi eventura ſunt, in Bibliothecâ quâdam Orientis latitante. Ideoque Peireſcium accenſum ejus parandi ſtudio, ut nullis parcens ſumtibus ipſum ſui faceret juris. Ejusdem libri exemplum fortè fuiſſe quis credat, quo uſus
21 eſt, ſed alio interpretante, Poſtellus. * Quamquam Ludolphus, Vir celeberrimus *in Hiſtoriâ ſuâ Æthiopicâ lib. 3. c. 5.* omnem illius libri fidem funditùs evertit. Namque è Bibliothecâ Cardinalis Mazarini, in quam ille è Peireſcianâ Bibliothecâ translatus, ejus libri exordium, medium & finem per amicum exſcribi curavit, quæ nihil de Enocho, neque prædictionibus futurorum, ſed quendam Abba-Bahaila-Michaëlem autorem habuerunt, de myſteriis Cœli & terræ & de SS. Trinitate diſſerentem. Gregorium Habeſſinum, cujus fidem in relationibus ſuis ſecutus eſt Ludolphus, Precationem Magicam vocaſſe ait, ac planè negaſſe in Æthiopiâ receptum; *Tantâ vecordiâ*, inquit Ludolphus, *ſcriptus eſt, ut ſacratiſſimæ Virgini Mariæ Orationes ad filium ſuum θεάνθρωπον affingantur monſtrificis nominibus plenæ quibus plus quàm divinæ Virtutes adſcribuntur:* Quare à Judæis confictum exiſtimat. Vellem tamen, quicunque demum ſit, à Viro clariſſimo in lucem protractum, ad quem forte reſpexerunt, qui phyſicum ab Enocho librum ſcriptum crediderunt: Phyſicum
22 enim de myſteriis Cœli & terræ argumentum videtur. * Mireris ſanè, quâ fronte, quâ fide Boulduccus Capuccinus *lib. 1. de ſtatu Eccleſiæ ante-Moſaicæ c. 14.* pronunciare auſit: *Noa ſcripta Enochi diligenter conſervabat, ac illa repoſuit in arcâ diluvii non minore ſollicitudine, quàm Patris Adami & quorundam aliorum oſſa, ut qui ejus, quem Deus rapuerat, oſſa, quæ ſervarentur, habere non poſſit, ſcripta tanquam ſacratiſſimum pignus ac depoſitum ſibi & poſteritati cuſtodiret, quorum lectione vel ſolo intuitu ad tanti autoris merita divina jugiter conſpectui præſentanda moveretur, quibus juſtè irati Numinis in mortales miſericordiam facilius impetraret.*
23 Sed relinquamus ſua cuique commenta. * Poſt diluvium Pentateucho nihil antiquius eſſe plerorumque eſt ſententia, quanquam de Abrahami quodam libro, qui Liber Creationis inſcribatur, & fundamenta Cabalæ obſcurè doceat, Judæi multa tradunt. Unde de Abrahami in Ægypto & Indiâ Scholis, ex quibus Bramines quaſi Abramines dicti, multa Poſtellus, qui
neſcio

neſcio quâ fide *cap. 15. lib. cit.* pronunciat: *Apud Indos latent infiniti hiſtoriarum &*
librorum antediluvianorum theſauri, quos nos expectare unà cum Enochianis opus eſt,
antequam claritatem abſolutam rerum Moſaicarum cernamus. Et tamen in titulo
libri origines ſuas ſe ex libris Noachi & Henochi eruiſſe venditat, quæ ἀντιφη-
τικῶς ἀντικείμενα eſſe nemo non videt. * In Pentateucho libri allegantur 24
nonnulli illo, ut videtur, antiquiores, ut liber bellorum Domini Num. 21.
v. 14. Liber pacti Exod. 24. v. 7. de quibus variæ adferuntur ſententiæ, quas
recenſet Lomeierus, c. 2. Quod in ſceleratæ calumniæ occaſionem trahit in-
famis Atheiſmi propugnator Spinoſa in *Tractatu Theologico-Politico cap. 8.* ubi
pluribus argumentis contendit, Pentateuchum non eſſe à Moyſe ſcriptum,
ſed ab alio Autore, qui laudat illic libros bellorum Domini & Librum pacti
à Moyſe conſcriptos, quibus reſponderunt veritatis divinæ Hyperaſpiſtæ. Vi-
demus in ſacri codicis libris multos alios paſſim laudari, quorum memoria
nunc planè ac ipſis Judæis periit, de quibus Lomeierus cap. 3. Neander in
Præfat. Erot. Græc. linguæ. * Meminit & Benjamin Tudelenſis in itinerario 25
ſuo, Bibliothecæ librorum primi & ſecundi templi, quam extare in ripâ Eu-
phratis apud ſepulchrum Ezechielis Prophetæ ait. Fabuloſum hunc Auto-
rem omnes habent. Sed tamen Petrus della Valle in Itinerario ſuo hujus ſe-
pulchri meminit, quod adire, neſcio quibus obſtaculis impeditus, neglexit;
licet de Bibliothecâ nihil. * Magnifica multa de numeroſiſſimâ X millium 26
librorum Bibliothecâ, apud Æthiopiæ Imperatorem nonnullis narrantur. Sed
Ludolphus in Hiſtoriâ ſuâ Æthiopicâ *lib. 4. cap. 1.* ſuaviter ea ſomnia ridet,
qui familiari cum Gregorii Abyſſini converſatione omnia ejus regni arcana
perſcrutatus eſt; Pauciſſimos illic libros nominat, è quibus 1. Gloria Regum,
in quô Hiſtoria Reginæ Sabæ aliæque plures leguntur. 2. Chronicon. 3. Li-
ber Philoſophiæ, cujus aliquod in Æthiopiâ pretium eſt. 4. Scala vocabula-
rium. Nulla verò ex illis myſteria ſperanda Ludolphus, ex inſigni hominum
in philoſophiâ ac medicinâ ruditate probat, cujus aliquot ille documenta ad-
ducit. Non equidem negaverim, omnia ignota pro magnificis ſæpè haberi,
& à multis myſteria fingi, ut mirabilia dixiſſe videantur: ſed tamen & multa
in abſcondito etiam ultra hominum ſuſpiciones latere, certum eſt. * De Salo- 27
monis libris alicubi eos extare fama eſt. Suidas in Ezechia illum librum
ἰαμάτων παντὸς πάθȣς ſcripſiſſe perhibet. Joannes Picus Comes Mirandula-
nus teſtatur, ſcriptum eſſe à Salomone librum, cui titulus *Sapientia* ſit, non
qui nunc in manibus ſit, Philonis opus, ſed alterum Hieroſolymitanâ ſacratio-
re linguâ compoſitum, in quo ipſe Salomon naturæ rerum interpres omnem
ſe illiusmodi diſciplinam fateatur de Moſaicæ legis penetralibus accepiſſe.
Salomonis Herbarium Arabicâ liguâ in pauciſſimorum quorundam manibus
eſſe nonnulli volunt, unde magna in arte medicâ miracula patraverint.
* Quanto non deſiderio multi in libros illos LXX. Eſdræ de Cabaliſticis ſecre- 28

tis feruntur? quos alicubi tamen extare credibile eſt. Multa ſunt in his ſcriptis Judaicis myſteria rerum naturalium ac ſecretioris Metaphyſicæ recondita, quæ imperitis hominibus ut nugatoria videntur.

29 * De Rabbinicis ſcriptis legendus eſt Buxtorffius, Plantavicius, Hottingerus, & qui nondum omnibus innotuit Julius Bartoloccius Abbas Congregat. S. Bernard. Ord. Ciſterc. Romæ in Monaſterio S. Prudentianæ, qui edidit Bibliothecam Rabbinicam opus trium voluminum, in quo maximam partem, MSta Bibliothecæ Vaticanæ Hebraica cum catalogo editorum librorum recenſet, & multa de ætate autorum, genere ſcribendi & materiâ annotat.

30 Apud Ægyptios, quorum antiquitates non cum Græcis tantum, ſed & cum Hebræis ipſis, ultrà quàm per religionem permitti poterat, contendit Marshamus in doctiſſimo Canone ſuo Chronologico, jam tùm ab omni ævo Bibliothecas fuiſſe non temerè aliquis negaverit. Præterquam enim, quod Joſephi teſtimonio maximam ſemper curam actorum publicorum habuerint, quibus cura librorum ſemper conjuncta fuit, illud non obſcuro argumento eſt, quod Græcorum Philoſophi, qui præ reliquis ſapuerunt, ex Ægypto, à ſacerdotibus rei literariæ ac librorum perpetuis cuſtodibus, arcaniores hauſerint ſcientias. Videndus de Ægyptiis Bibliothecis & re literariâ eſt Diodorus Siculus *lib. 1.* ubi de Oſmandyæ Bibliothecâ & magnificâ operum ſtructurâ, quæ non immeritò Kircherum *in Turri Babel. lib. 2. ſect. 3. c. 3.* in admirationem rapit: *Hac ego opera,* inquit ille, *ſi paulò penitius conſidero, auſim ſanctè affirmare, hoſce ſummi ingenii homines, uti nihil eos humanarum ſcientiarum latuit, ita earum ope humanis quoque operibus majora præſtitiſſe, cùm vel in unâ fabricâ efformandâ omnes artes & ſcientias Phyſicam & Mathematicam conſpiraſſe videam. Quis hodiè ſimile quid attentare audeat, niſi totius naturæ conſultus, niſi totius Arithmeticæ, Geometriæ, Opticæ, Aſtronomiæ, Mechanicæ, Staticæ, cæterarumque artium doctrinis eruditus!* Quod ſi ergò tanta artis perfectio in illis operibus fuit; quos non in tàm ſplendido domicilio ſapientiæ theſauros latitaſſe credibile eſt? Opera enim de magiſtris & doctrinâ, quæ libris illis continebantur, teſtabantur.

31 Apud Chaldæos quoque rerum omnium curioſiſſimos homines, magnam rei literariæ & librariæ, ac antiquiſſimorum monumentorum curam fuiſſe, certius eſt quàm ut à quoquam negari poſſit. Quæ ex illis fragmenta habemus, cæterorum hiſtoricorum tempora longè antecedunt.

32 * Beroſus Sacerdos Chaldæus (cujus filiam Sibyllam, quæ poſtea Cumas venit, Juſtinus Martyr in Parænef. ad Græcos pag. 34. lit. E. facit, quo tamen inſigni Anachroniſmo Montacutius in Analect. Eccleſiaſt. exercit. 4. illum liberat, ab Gloſſatore inepto illa verba interjecta judicans) paulò ante principatum Alexandri Magni libros III. rerum Chaldaico-Aſſyriacarum ſcripſit, quem antiqui autores paſſim laudant. Joſephus in Antiquitatibus Judaicis paſſim ejus meminit: cui pares ſunt Manetho & Metaſthenes, vel potius Megaſthenes, Ægypti-

Ægyptiacarum Perſicarum aliarumque rerum ſcriptores, quorum omnium
fragmenta diligenter collegit Scaliger in opere ſuo Chronologico. * Qui 33
libri cùm ab omnibus deſiderarentur, L. Joh. Annius Viterbienſis ordinis prædicatorum Anno 1437. natus, vir linguæ latinæ, Græcæ, Chaldaicæ, Arabicæ eruditus & antiquitatis ſtudioſiſſimus, quibus elogiis Leander in Italiâ ſuâ eum effert, Beroſi quinque libros cum aliis quibusdam in lucem produxit, commentariisque illuſtravit. Sed jam dudum ab eruditis adverſus hunc Annium, ut veteratorem & falſarium, conclamatum eſt, & illa producuntur argumenta, quæ elidi nullâ ratione poſſunt, de quibus legendus Tilemannus *in Diſc. Philolog. de Hiſtoricorum delectu p. 76.* & Voſſius *de Hiſtoricis Græcis lib. 1. cap. 22.* Non deſunt tamen, qui modeſtius de hoc ſcripto ejusque autore cenſendum eſſe exiſtimant, & aliquid tamen in illo veri ſibi deprehendere videntur. (*l*) In quibus David Chytræus *lib. de lect. Hiſt.* Munſterus *lib. 5. Coſmograph. cap. 8.* qui temerarium quendam genuinis & veris Beroſi laboribus aliquid lolii immiſcuiſſe judicat, Annium verò à falſi ſuſpicione excuſat. Dionyſii quoque Gothofredi in *præfat. Hiſtoricor. antiquor. Rom.* benignior de illis Annii Beroſianis ſententia eſt. Quæ etſi nonnullis contemnenda videntur, ac deſperatiſſima Annii cauſa plerisque habetur, acerrima tamen inter eruditos viros ante aliquot annos ſuper hoc argumento excitata contentio eſt. Nam ex oſſibus Anni ultor ſurrexit, ex eodem ſcil. ordine Thomas Mazza, qui Apologiam pro illo ſcripſit, quem tamen & alius Anonymus Nobilis, alio libro, ſed hactenus inedito, refutavit, ut ex Gregor. Let. *Italiâ regnant. part. 4. lib. 3. pag. 329.* conſtat. Quod Mazzæ ſcriptum quanquam ſummo ſtudio quæſitum videre nondum mihi contigit: neque magnoperè æſtimandum videretur, niſi me Macedi, incomparabilis omni doctrinarum genere, maximoque judicio præditi viri, de quo alibi plura dicturus ſum, autoritas moveret. Ille enim adverſus Nobilis Anonymi Invectivam ſingulari ſcripto Thomam Mazzam ſtrenuè defendit, non aliâ quam veritatis cauſâ inductus, ut ex præfatione illâ Mazedi, quam Gregor. Let. eo in loco appoſuit, patet. *Suſcepi*, inquit, *defenſionem tùm ſtudio tuendi Patris Inquiſitoris Mazzæ innocentiam, tùm veritatem, quæ mihi ſemper cordi eſt, vindicandi.* De ipſo vero opere Mazzæ ita judicat: *Difficile*

aggreſſus

(*l*) De Beroſo Annii notari etiam meretur Judicium Thomæ Reineſii, Medici & Polyhiſtoris κριτικωτάτου, in Epiſtola ad Joſ. Clauderum A. 1646. exarata, quam Ejusdem Epiſtolis ad ſe ſcriptis Joh. Vorſtius præfixit, *p. 1. 2. 3.* obvium. Statuit is, *non omnia, quæ in Beroſo, licet Annius eum interpolaverit, hinc inde leguntur, eſſe confiſta, ſed quamplurima conſentire cum profunda antiquitate: Beroſum verum & genuinum cum Anniano pariter incedere, & ab eo eſſe ſegregandum: Latere in iſto ſterquilinio pretioſas gemmas, quas alibi fruſtra quæremus; inventurum autem eas eſſe, qui judicio valet, & omne genus Antiquitatum eſt emenſus.* Addit tandem ſe in Beroſo Anniano *venerandæ Antiquitatis veſtigia, & genuini Beroſi Fragmenta, deprehendere, quibus ſua Annius, vel alius ante hunc, addiderit & inſerſerit,*

aggreſſus eſt opus, quod Apologiam ſcripſit pro Annio Viterbienſi, ſui ordinis fratre, magni nominis viro, ut ejus fidem à plerisque Autoribus in dubium vocatam aſſereret, & ab objectis calumniis vindicaret. In quo certè mirum eſt, quantum ſtudii & operæ poſuerit, quàm ſe ingenioſum & eruditum oſtendat, ut propè miraculo legentibus videatur, potuiſſe in re tàm ſpinoſâ floridè, tàm obſcura nitidè, tàm ſterili facundè, tàm jejunâ eruditè ſe gerere: Quod ego opus cum legiſſem, magnoperè ſum admiratus. Eodem in loco hæc habet: *Legeram anteà hunc Apologeticum vernaculâ linguâ ſcriptum, qui mihi vehementer placuerat, tùm propter novitatem operis, tùm propter ſtyli granditatem, tùm propter dictionis elegantiam, tùm præcipuè propter copiam eruditionis, eumque judicavi omnibus numeris abſolutum.* De Nobili verò illo Anonymo ait: *illum ſæpe à ſcopo & veritate aberrare, & multa carpere & ſugillare, quæ vera tamen eſſent, nec ullâ poſſent ratione impugnari:* Vix credi poteſt, quanto exarſerim illa legendi ſcripta deſiderio, rei novitate motus; neque hactenus tamen voti mei compos factus ſum. Multa certè magnifica de illo viro nos ſperare jubet Macedus, *quem ingens præterea opus de Hiſtoriâ veterum Gothorum moliri*, ait, *ſic ab illo explicandam, ut non mediocrem ab illius calamo ſplendorem acceptura ſit.*

34 Redimus ad Bibliothecas noſtras: Et quidem apud Perſas Bibliotheca Suſiana magni nominis fuit, de quâ legatur Diodor. Sic. *lib. 2. cap. 32.* De recentiore illâ apud Perſas Coſrois Regis legendus eſt Schickhardus *in Tarich. pag. 146.* De cœterarum gentium, Afrorum, Chinenſium, Græcorum, Romanorum, antiquis ac deperditis, ac de recentioribus Bibliothecis, integris libris egerunt Autores ſuprà memorati, etſi magna nobis ſpicilegia, plenè dixerim meſſes, reliquerint. Quoniam verò de Bibliothecis ſingulatim agere non eſt

35 noſtri inſtituti, ideoque illa prætermittimus. * Id verò, antequam hoc de re Bibliothecariâ argumentum dimittamus, monemus, de notitiâ Bibliothecariâ ſingularibus excerptis Bibliothecariis parandâ, omnibus non Bibliothecariis tantùm, ſed quibusvis literatis, laborandum eſſe. Latiùs eorum patet utilitas, quam excerptorum ſpecialium, quæ ſub illis continentur; eorumque defectum facilè ſarcire poſſunt.

36 Excerpta in Re Bibliothecariâ vel unô volumine vel diverſis inſtitui poſſunt. Hottingerus in Bibliothecario *part. 1. cap. 7.* quatuor indices pro Bibliothecis fieri jubet 1. Chronologicum, quo Autores ſecundum ſeriem ſeculorum diſtinguuntur. 2. Logicum, qui ſecundum materiarum ſibi ſubordinatarum nexum diſponendus. 3. Theologicum [nam ad Theologiam ille primariò reſpicit] qui nominibus ſuis omnes Theologos cujuscunque religionis exhibeat. 4. Grammaticum ſ. Alphabeticum, quem duplicem iterum eſſe voluit, realem & perſonalem, & illum quidem latiorem vel ſtrictiorem, latiorem pro integris tractatibus, ſtrictiorem pro tractatuum partibus. In perſonali non nomina ſimpliciter, ſed & vitam, perſonam, actiones &c. ſtrictim deſcribi vult. His indicibus adjungit ulterius Topographicum, qui ſecundum orbis

Digitized by Google

orbis partes autores diſponit & Syncriticum ſive. Comparativum autorum,
editionum. Sed quantus ille labor futurus, quam etiam in multis non neceſ-
ſarius! Mihi quidem indices Hottingeriani non inutiles pro Bibliothecario, &
qui commentationes Bibliothecarias parat, videntur, ſed pro Viro, qui alia
habet agenda, nimis operoſi. Quanquam enim Chronologicus index ſit
utiliſſimus, eumque ordinem præ cœteris amplexus ſit Voſſius in libris ſuis,
Topographicus etiam non exigui uſus ſit, quô labore aliquâ ex parte nos
Quenſtedius levavit, exiſtimo tamen, cùm propter res ipſas omnia diſcantur,
conſultius fore, ſi indices reales habeamus, non anxiè ſecundum rerum ſe-
riem, ſed alphabetico ordine diſpoſitas, in quibus titulis ſubjiciamus ſuos au-
tores, connotatis ſemper variis editionibus, patriâ, tempore, cœterisque ſcitu
neceſſariis, ubi ſe ultrò ingerunt. Ac poterunt memoriæ etiam gratiâ ſine
magnâ difficultate autores claſſici & hiſtorici ſeorſim locari notarique in iis
variæ editiones, ne ſemper in vaſto quærere acervo illos neceſſum ſit. Hinc
Criticos potiùs quàm Syncriticos Indices ſuper Autores parari velim, quibus
colligantur judicia de Autoribus, quæ vel in lectione apud Autores occur-
runt, vel quæ inter colloquia cum Viris doctis ipſi notamus. Non credat fa-
cilè aliquis, quantam utilitatem res illa habitura ſit. * Eorum exemplum 37
nobis præbent Judicia de autoribus ab Anonymo, quem tamen ſupra nomi-
navimus, in Galliâ inſtituta. Nunc quoque talia Matthiæ Zimmermanni ſub
prælo de Autoribus judicia eſſe narratur, quæ nondum vidi. Rudimentum
talium excerptorum præbet Magirus in Eponymologio Critico, qui nunc
auctior prodiit liber. Et converſatione notata judicia Excerpta Scaligeriana
& Thuanæa continent.

38 Omnium ut puto induſtriam facilè ſuperare in hoc genere potuiſſet vir
nunquam ſatis laudandus Georgius Hieronymus Welſchius Auguſtanus
Medicus, verum Germaniæ noſtræ decus, ſi præclara iſta opera ſua in lucem
edere potuiſſet. Mihi certè ingenium hujus viri admirabile ſemper viſum eſt.
Quas enim ille non diſciplinas, linguas, etiam Orientales, conatibus pene
Herculeis exhauſit? Quod in illo judicium? quam ſanum & elegans? quan-
tus humanioris literaturæ apparatus? Ego certè quoties triſtes illas è nau-
fragio tabulas, affectorum operum Indicem, perſpicio, toties ſanè hanc eru-
diti orbis jacturam deploro, & nunc publicè omnes, qui hujus viri ſuppelle-
ctilem literariam poſſident, obteſtor, ne quicquam illarum chartarum perire
ſinant; typographos verò, ut tineis & blattis, quicquid earum ſupereſt, eri-
piant, neque publico bono invideant. * Habuit ille affectum opus, ut Schro- 39
ckius in vitâ ejus teſtatur, *Notitiam Autorum Panglottam*, quo in ſingulis lingua-
rum generibus veteres & probatos autores, in cœteris meliores, non tantum
nominare, ſed & præſtantiores editiones indicare, & de ſcriptis ipſis judicia
ferre voluit: Cujus facti initium ipſi Gerh. Joh. Voſſius ſuggeſſerat, qui tale
quid

quid olim cœperat, amicisque & auditoribus diſtribuerat; A quibus ipſe acceptum plurimùm deinde auxit, Græcis nempe & latinis Orientales quoque addendo. Idem *Hiſtoriam Literariam Turcarum* ex MSto Conſtantinopolitano exhibiturus erat. Idem *Lipſii Bibliothecam, Naudai Bibliographiam Politicam, Diſſertationem de ſtudio liberali, Lindanum de ſcriptis Medicis notis auctiores, Bibliothecam Medici eruditi, Hiſtoriam Medicorum Orientalium & Ideam Chronologiæ Medicorum* edere voluit. Sed illorum omnium ſpes cum ipſo exſpiravit.

CAP. VII.

DE MANUSCRIPTIS.

MStorum Codicum pretium. 1. Uſus eorum qui jam typis vulgati ſunt eximius. 2. Exemplo Codicis Rigaltiani Fabularum Phædri oſtenditur. 3. Codicum antiquitas ex characteribus deprehenditur. 4. Quod nondum præceptis comprehenſum. 5. Robortelli, Scioppii, Welſchii Ars critica. 6. Henr. Stephani de Criticis. 7. Caſaubonus de criticis librum affectum habuit. 8. Salmaſii epiſtola de notis antiquitatis in MStis Codicibus integra adducitur. 9. Græci Codices antiqui quemadmodum & Latini ſine ullo vocum interſtitio ſcripti, ſine ullo accentu. 10. Solo verſu ſive periodo finiebatur oratio. 11. Ariſtophanes primus diſtinctiones & accentus invenit. 12. Quos poſtea Grammatici antiquioribus Codicibus addiderunt. 13. Diphtongus Æ una literâ notis recentiorum MStorum. 14. Eraſmi in MStis indagandis ſingularis induſtria. 15. Leonardi Aretini de Quintiliani MSto exultatio. 16. Monachi MStorum cuſtodes. 17. MSta in lucem protrahenda. 18. Poſſevini, 19. Labbei, 20. Spitzelii, 21. Ludovici Jacobi, 22. Caponi, 23. Welſchii ea in re conatus laudantur. 24. Senatus Auguſtani ſingulare ſtudium in oblatione MStorum ad editionem. 25. Ant. Reiſeri Index MStorum Bibl. Aug. 26. Hulder. Fuggeri Liberalitas. 27. Petr. Lambecii cura in MStis Bibliothecæ Vindobonenſis. 28. Julius Pflug de Bibl. Budenſi librum promiſit. 29. Tomaſius, Angelicus Aproſius, Ludov. Jacobus laudantur. 30. Cl. Felleri utiliſſima opera in MStis Academiæ Lipſienſis. 31. Multa in illâ notabilia. 32. MSta Orientalia. 33. Laur. Pignorii παραίνεσις ad libros MStos edendos. 34. Autores veteres manû illuſtrium Criticorum notati MStis accenſentur. 35. Nicolai Heinſii & Gæſii Bibliotheca à copiâ illorum laudantur. 36. Libri è MStis primum in lucem editi MStorum fidem habent. 37. Libri virorum doctorum inediti ac affecti ad MStos quoque referendi. 38. Varia illorum Fortuna. 39. Quomodo indagandi. 40. Exempla ineditorum librorum. 41. Etiam imperfecti eruditorum libri in lucem protrahendi. 42. Martini Fogelii ſcripta inedita recenſentur. 43. Andreæ Boſii opera affecta. 44. Epiſtolæ virorum doctorum MStæ inter κειμήλια Bibliotheca-

Digitized by Google

thecarum. 45. Hottingeri, Marquardi Gudii, Bibliothecæ Noribergenſis in iis coacervandis induſtria. 46. Reineſiana Epiſtola MSta in Bibliothecâ Boſianâ. 47. MSta politici argumenti colligenda in Bibliothecis. 48. Bibliotheca Auguſta & Maximiliani zum Jungen *ab eorum copia laudatur. 49. MSCtorum copia in Bibliothecis publicis praprimis colligenda. 50. MSta antiquiſſima, utut aliquâ parte vitioſa, pretium non amittunt. 51. Iis tanquam oraculis utimur in emendandis autoribus & mutilationibus Patrum detegendis. 52. MStorum nunquam editorum raritas rem ſæpè ineſtimabilem facit. 53. MStorum librorum catalogi an celandi, nec in publicum proferendi? 54. MStis locupletes ſunt Bibliothecæ publicæ, Vaticana, 55. Vindobonenſis, 56. Hiſpanica, 57. Anglica, 58. de quibus Chriſt. Arnoldi teſtimonium producitur. 59. Gallicæ Bibliothecæ non regia tantum, ſed & privata. 60. Thuana, 61. Italica, 62. Auguſtana, Leidenſis, Norimbergenſis, Gottorpienſis, 63. ſuſius aliqua recenſentur. 64. privatarum bibliothecarum manuſcripta, 65. Lucæ Holſtenii MSta ad Philoſophiam Pythagoricam & Platonicam pertinentia enarrantur 66. Illuſtris Viri MARQVARDI GUDII Laus, ejus inſignis MStorum Bibliotheca, & opera ἀνέκδοτα. 67.*

IN Bibliothecis principem merito locum obtinent MSti codices, quorum 1
ſingularis haberi cura debet. * Poſtquam enim per typos vulgari cœperunt 2
veterum ſcriptorum libri, illi quidem qui vulgati ſunt, Typographiæ beneficio, pretio ſuo aliquatenus imminuti ſunt: olim enim multo ære comparabantur veteres illi libri, Monachorum manu deſcripti, quibus non exiguum inde lucrum accrevit; de quo videri Naud. *Add. ad Hiſt. Lud. XI. pag. 87.* poteſt. Sed ſuo tamen etiamnum pretio cenſentur, qui ſunt antiquiores, ad quos velut ad oracula confugiunt, qui emendationes locorum in autoribus quærunt. Non enim elevandus etiam illorum MStorum uſus eſt, ut Conringio in *Epiſt. de Bibl. Aug. pag. 108.* viſum. Semper enim in vetuſtis codicibus aliquid à Criticis ſagacioribus obſervari poteſt, quod illis, qui primum ex iis libros typis promulgarunt, in mentem non venit, ut editione fabularum Phædri mihi conſtat. * Cum enim Rigaltius ex vetuſto codice MSto has fabulas 3
ediderat, innumera tamen in illis menda relicta ſunt, quæ ex illo ipſo codice, qui in manus Marquardi Gudii incidit, mirabili ſolertiâ vir ſummus reſtituit, modo exorari poſſit, ut limatiſſimas illas notas ſuas in publicam proferre lucem velit. (*m*) Scilicet ut ingenio alii aliis feliciores ſunt, ita & in ϛοχασμῷ Critico alii allis oculatiores, qui in apicum illo ductu & flexu aliqua velut divinâ virgula deprehendunt, in quo fruſtra alii ſudarent.

H Neque

(*m*) Viri Illuſtris, Marqv. Gudii, in Phædrum Notæ, ſive Commentaria Poſthuma, in Editione Mythographi hujus noviſſima, Variorum Notis aucta, quam Pet. Burmannus Amſtelodami A. 1698. *in 8vo* evulgavit, prodierunt

4 Neque enim leve aliquid & exiguum quis exiſtimet, cum è veteri codice
MSt. emendatur autor. Plures ſunt in illa re nodi, quam quis forte crediderit.
MStorum codicum fides ex antiquitate, antiquitas ex ipsâ ejus facie, cha-
racterum ductu, flexu, magnitudine, poſitu, colligenda eſt; ne quid de mu-
tatione, transpoſitione, omiſſione, interpoſitione literarum, abbreviatione
verborum &c. dicam. Nam ut ipſæ linguæ gliſcunt, ſingulisque pene ſeculis
aliquid in illis mutatur; ita nec ipſa ſcribendi ratio ſibi conſtat. Hoc è Ger-
manicâ, Gallica, Italica lingua patet. (*n*) Quanta hic in verbis, phraſi, accen-
tu, dictione, ſcripturâ, diverſitas ſucceſſu ſeculorum fuit! Stulti plane ſunt
& pueriliter judicant, qui cœterarum linguarum non eadem fuiſſe fata exiſti-
5 mant. * Subſiſtit illa res hactenus in ſolâ *ἐμπειρίᾳ* neque ad artis regulas
6 vocata: * nam paucula illa, quæ Robortellus & Scioppius de arte criticâ ſcri-
pſere, tumultuaria ſunt, & hujus rei fundum omnem non emetiuntur. De
characteriſmis illis temporum in codicibus deprehendendis non ſatis accu-
ratæ præceptiones habentur; cum certum tamen ſit, ita de illarum ætate ju-
dicia inſtitui poſſe, ut ex quibusdam ſignis de hominum & brutorum ætate
judicare poſſumus. Qui à Monachis & Græculis fugitivis ab excidio Con-
ſtantinopolitano lucelli gratiâ deſcripti, illam fidem non merentur, quam an-
tiqui. Plura nos fortaſſis docuiſſet omnium literarum vir, Hieronymus Wel-
ſchius, ſi edidiſſet *Artem ſuam Criticam*, Scioppianâ, ut titulus habet, brevio-
rem auctiorem & accuratiorem, quæ per omne ſcriptorum genus & linguas
omnes ſe diffundat, & *Honores Calligraphiæ*, ſive commentariolum de varietate
chartarum, ſcripturarum & typorum, in quo multa rariora & vulgo incognita
7 recenſere & revelare voluit. * Scripſerat & Henricus Stephani quædam de
Criticis, in quibus tamen fruſtra illa, quæ ad artem ipſam ſpectant, quæſiveris;
niſi fortaſſis hoc ſuppleturus fuiſſet Caſaubonus, qui *Epiſtola XXI.* ad Bongar-
8 ſium hæc ſcribit: *Nos de Criticis veteribus ea pauca habemus, ex antiquis Hebræis,
Græcis & Latinis, quæ non promit in ſuo de Criticis libello Stephanus.* Sed illa lucem
non viderunt, cum aliis negotiis occupatum in *Epiſt. 266. ad Elmenhorſtium*, ſe
de poliendo Commentario, quem de Criticâ ſcripſerat, ne cogitare quidem
poſſe fateatur.

Sæpius ego miratus ſum, adeo neminem ex omni Criticorum familiâ o-
9 peri huic manus admoviſſe. * Extat de hoc argumento Salmaſii epiſtola ad
Sarravium, inter Sarravianas illas Arauſioni An. 1654. editas, p. 235. quæ ali-
quid plenius meliusque tradere videtur, quanquam ab illo aliis negotiis oc-
cupato

(*n*) Quam inter Deſiderata Literaria hic retulit Morhoſius, de Scripturæ in Codicibus Secu-
lorum diverſorum MStis diverſitate Doctrinam, magna ex parte, quod Linguam impri-
mis Latinam attinet, ſatis accurate eſt perſecutus, & Tabulis LX, varia Scripturarum Ve-
terum Specimina, æri inſculpta, exhibentibus, illuſtravit, Joh. Mabillonius, Theologus
Ord. Benedictini Gallus πολυμαθέστατος, in *Libris VI. de Re Diplomatica*, Lutetiæ A. 1681.
in fol. editis.

cupato ſcripta eſt. Rogarat illum Sarravius, ut notas antiquitatis Codicum MStorum aliquas ſibi panderet. * *Video* ſcribit ad illum, *antiquiſſimos Codices* 10
Manuſcriptos Latinos & Græcos, ita exaratos eſſe, ut nullo interſtitio voces diſtinguantur, ſed uno literarum ductu invicem cohæreant. Et hæc eſt ſummæ vetuſtatis nota. Velim autem ſcire, quo ævo diſtingui cæptum ſit, quod antea confuſè habebatur. Hoc enim κριτήριον mirum in modum conduceret dijudicandæ ætati Manuſcriptorum. Si quid juvare potes Tu, qui plures iſtiuſmodi libros verſaviſti, quam mortalium quiſpiam, fer opem & inſigni beneficio literas affeceris. Ergo reſcribit illi Salmaſius teſtis omni exceptione major, εἰς μύριοι. Nam qui ejus elevare fidem hac in re velit, hunc ego inſanire dixerim. Regnabat in his ſtudiis Salmaſius, ac præcipuas eruditi orbis Bibliothecas perreptaverat, libros manuſcriptos deſcripſerat, ex iis excerpſerat, ut quaſi viva MStorum Bibliotheca videri poſſet. Quam epiſtolam, cum in paucorum manibus ſint Sarravianæ, hic integram ſubjungere volui, cum magnam rei criticæ facem accendat: *Quod petis de diſtinctione librorum veterum, vellem tempore opportuniore eam mihi quæſtionem proponere inſtituiſſes. Si otio quippe majori abundarem, neque anguſtis ſpatiis excluderer, plenius hac de re poſſem tibi ſatisfacere. Nunc quæ in mentem venient huic chartæ abſque ullâ meditatione illinam. Quod ad Græca exemplaria attinet, de quibus primum hic agendum eſt, ante Ariſtophanem, qui primus προσωδίαν excogitavit & accentus invenit, nulla fuit literarum diſtinctio, neque ſubdiſtinctio.* * *Uno ac perpetuo ductu ſine ullo interſtitio voces omnes exarari* 11
ſolebant & ſententiæ etiam continuari: niſi quod ubi perfecta fuerat, non in eadem lineâ alteram auſpicabantur: ſed principium alterius lineæ, ſive verſus inchoabant. Inde nata diſtinctio per verſus, qui majores aut minores erant, prout ſententia pluribus aut paucioribus verbis abſolvebatur. Interdum quippe duas, interdum tres aut plures lineas ſinguli verſus occupabant. Græci ςίχυς appellant. Opera autem ipſa numerabantur per verſus; quorum ſumma in fine libri ſubducta notabatur. Inde πολύςιχον βιβλίον de grandi volumine dicebant. Diu duravit hæc ratio. In veteri codice Epiſtolarum Pauli, qui penes Puteanos eſt, ad finem totius ſcripturæ ſacræ librorum ςιχομετρίαν notatam invenies. Quæſtiones Tuſculanas in antiquiſſimo exemplari B. R. ita per verſus diſtinctas reperies.
* *At in eadem verſu quomodo περίοδοι & κῶλα diſtinguerentur, Ariſtophanes invenit, &* 12
notas ad hæc intervalla ſignanda commentus eſt. Tres fuere: τελεία ςιγμὴ, ὑποςιγμὴ & μέση. Primam propriè vocarunt DISTINCTIONEM Latini, ſecundam SUBDISTINCTIONEM, tertiam MEDIANAM. Τελεία ςιγμὴ punctum erat, quod collocabatur in capite vel apice ultimi elementi, in quo periodus deſinebat. ὑποςιγμὴ in imâ literæ parte ponebatur, ἡ μέση ςιγμὴ ad mediam partem. Totidem igitur fuere puncta: ſed pro ſitu aliter atque aliter valentia. Puncta igitur noſtra ſingularia & virgulæ, & duo puncta veteribus prorſus ignorata fuere. Punctis ſingulis tota diſtinctio & ſubdiſtinctio librorum conſtabat, tam apud Latinos, quam apud Græcos. Nam illi ab iſtis ſumſere. Τελεία ςιγμὴ id eſt punctum in apice literæ collocatum abſolvebat ſententiam, ἀπαρτίζει ἀεὶ τὴν διάνοιαν; & reſpondet planè noſtro puncto. Reliquæ duæ ſubdiſtinctio-

lies punctis etiam ſingulis notabantur, uno ad literam mediam ultimæ dictionis, altero ad imam partem locato. Hæ oſtendebant non integratam eſſe ſententiam, ſed adhuc manere ſuſpenſam, cum aliquâ tamen differentiâ τῆς μέσης ςιγμῆς *&* ὑποςιγμῆς, *quam etiam alicubi,* ὑποτελείαν ςιγμὴν *vocatam oſtendi. De* μέσῃ *tradunt Technologi Græci* ὐκ ἀπαρτίζειν τὴν διάνοιαν, ἀλλ ἀναπάυειν ἐν καιρῷ τὸ πνεῦμα. *De* ὑποςιγμῇ *ſive ſubdiſtinctione notant* ὐκ ἀπαρτίζειν *eam* τὴν διάνοιαν, *ſed oſtendere* τῦ μέλλοντος εἰρῆσθαι ἀφιέναι ἤρεμον τῦ πνεύματος ὡς ὀξὺ τὸ λοιπὸν ὅπερ τῦ λόγυ τηρoίη. *In veteri inſcriptione Smyrneorum Arundelliani marmoris ſine ulla diſtinctione & ſubdiſtinctione, una ac perpetuâ ſerie dictiones omnes inter ſe cohærent: quod & in aliis antiquis Græcis inſcriptionibus paſſim invenire eſt, quæ & ſine accentibus ſcribuntur. Et certum eſt ad hunc planè modum etiam libros ipſos ſcribi ſolitos, idque diu obſervatum poſt repertos accentus & diſtinctiones. Ab antiquariis ſecundum antiquas rationes ſcribebantur, nempe ſine*
13 *accentu ullo & ſine ullâ diſtinctione. * Poſtea Grammatici, qui eos emendabant & conferebant cum antiquioribus & emendatioribus codicibus, non ſolùm ſi quid erat titubatum à librariis, corrigebant, ſed etiam accentus apponebant, & diſtinctiones. Vidi libros vetuſtiſſimos, in quibus apparebat planè ſcripturam eſſe ab antiquiore manu, quam accentus. Nec ſecus fuit apud Latinos; Quod colligere poſſumus ex vitâ Valerii Probi Grammatici apud Suetonium, qui de eo ita ſcribit:* Multaque exemplaria contracta emendare ac diſtinguere & adnotare curavit, huic ſoli nec alii præterea Grammatices parti deditus: *Ubi vides eos Grammaticos, qui libros autorum emendabant, etiam diſtinguere eosdem ſolitos, id eſt diſtinctiones & ſubdiſtinctiones apponere. Quod Græci dicunt Critici* ςίξαι. *Græcis Criticis hunc eundem fuiſſe morem poſſem probare Epigrammate Græco, quod nunc non occurrit, nec etiam quærendo eſt. Duplex, ut in pauca rem contraham, diſtinguendi ratio fuit, quâ voces ſingulæ invicem ſeparabantur, & quâ periodi & cola. Antiquiſſima exemplaria neutram habent, neque apud Græcos, neque apud Latinos. Tales hodie pauciſſimi reperiuntur. Nam plurimi qui uncialibus & capitalibus literis ſcripti ſunt, voces invicem habent diſtinctas. Quosdam tamen vidi, qui nullam fermè vocum diſtinctionem oſtendebant. Et niſi fallor talis eſt MS. Livius Puteanorum. At in illis qui rotundiore & minutiore charactere exarati reperiuntur, ferè ſemper dictiones omnes diſtincta inter ſe apparent: ſententiæ verò abſolutæ ſolis punctis, hoc eſt* τελείαις ςιγμαῖς, *raræ in iis occurrunt ſubdiſtinctiones, quas tamen adhibere antiquitus ſolitos, & Ciceronis quidem ævo, patet ex Aſconii Pediani in Verrinas notis. Orientales, ut Hebræi, Syri & Arabes, voces diſtinguere ſoliti ſunt, quia literas habent vocum finales, aliâ formâ, quam quibus principia & prima notata ſunt.*
14 *Addo nonnulla quibus dignoſci poſſit antiquitas exemplarium manu exaratorum. * Si quibus in libris MSS. diphthongus reperiatur Æ duabus literis, non in unam coalitis, ſed ſeparatis, expreſſa ad hunc modum AE, aut* ae, *ſcias codices illos & vetuſtos eſſe inprimis & fideli manu confectos. Si aliter efficta occurrat, aut per unam literam ex duabus conflatam, aut per unicum E, cui nota ſuppoſita ſit, hoc modo ę. qui primo modo ſcripti ſunt, paulo majorem vetuſtatem redolent: qui ſecundo, ad infimum ſeculum relegari debent.*

Digitized by Google

debent. Literæ capitales non ſemper indicium habent majoris vetuſtatis. Nam & minores charaEteres & verè Romani, rotundiore formâ expreſſi, ſæpe ſummam præ ſe ferunt ἀρχαιότητα. Sunt & literæ quæ vocantur LONGOBARDICÆ, quarum uſus fuit circa Juſtiniani ævum, quibus multos libros olim vidi conſcriptos eosque emendatiſſimos.

Hæc ego plenius hic adducere volui, cum ad MStorum antiquitatem
deprehendendam facerent. * Fuit vero illa ſingularis MStorum indagando- 15
rum cura, tempore παλιγγενεσίας literariæ, ut nanciſcerentur codices emen-
datiſſimos, è quibus Typographiæ beneficio in lucem ederent. Eraſmus in his
omnem lapidem movit, qui in vetuſtis libris producendis, nec ſumptui pe-
percit, nec ſtudio. Quare ad Collegium Canonicorum Metenſium, qui in-
ſtructiſſimam tum omnis generis Manuſcriptis Bibliothecam habuerunt,
lib. 10. Epiſtolâ 4. ſcribit; *Quoniam ex evangelicâ lege jubemur ſuum quiſque talentum
ſic in uſum publicum conferre, ut uſuram approbet, qui ſortem credidit, ego ſtudium meum
ad hoc appuli, ut vetuſtiſſimos autores aut in lucem eruam, & à blattis tineisque vin-
dicem, aut depravatos emendem. Etenim ut gravis eſt jactura nobis interire, quod tan-
tis vigiliis ſummi viri prodiderunt: ita non exſtare videtur, quod extat ſic mendis undi-
que conſpurcatum, ut nec legi poſſit, nec intelligi. Nec dubito quin Veſtra quoque Pietas
publicæ faveat utilitati, nihilque minus probet, quam canem illam præſepi incubantem,
de quo eſt in Græcorum proverbiis, præſertim cum ita liceat illam utilitatem aliis com-
munem facere, ut nobis nihil deteratur.* * Extat & Leonardi Aretini ad Poggium 16
epiſtola quâ illum invitat ad libros MStos indagandos. Hic cum Quintilia-
num illi integrum promiſiſſet, exclamat: *O lucrum ingens, inſperatum gaudium!
Ego Te Marce Fabi, totum integrum quando aſpiciam! & quantus Tu mihi tunc eris!
quem ego quamvis lacerum crudeliter ore, manusque ambas populataque tempora, raptis
auribus & truncas inhoneſto vulnere nares, tamen in deliciis habebam. Oro Te, Poggi,
fac me quam citò hujus deſiderii compotem, ut ſi quid humanitus impendeat, hunc prius
viderim, quam è vitâ diſcedam. Quintilianus Rhetoricæ pater & oratoriæ magiſter ejus-
modi eſt, ut cum Tu illum diuturno ac ferreo barbarorum carcere liberatum huc miſeris,
omnes Hetruriæ populi gratulatum concurrere debeant.* Hos ille triumphos agit in
unius Quintiliani MSto codice, atque iſte temporum illorum ardor fuit, ut
per omnes Bibliothecarum receſſus antiqui iſti autores conquirerentur, etſi
non ſine magnâ difficultate & moleſtiis. * Nam, qui eos cuſtodiebant, Mo- 17
nachi ut theſauros ſibi ſervabant, quod non parum lucri ex eorum deſcri-
ptione haberent; ut variis artibus ad extrahendos è clauſtris ſuis captivos
opus fuerit. Videatur de his copioſe Lomeierus *Tr. de Bibliothecis cap. 9. ſect. 2.*
ubi multa de libris antiquis, quomodo illi virorum doctorum induſtriâ in
lucem protracti fuerint. Exſtant etiam de difficultate Typographorum gra-
ves virorum doctorum querelæ. Videatur Petri Victorii ad Camerarium eâ
de re epiſtola, quæ prima eſt libri primi epiſtolarum ad Germanos ſcripta-
rum. Non eſt tamen quod ſuccenſeamus Monachis, quorum beneficio ſervati

fuerunt codices. Etſi enim illi barbari, & quibusdam ob male tractatos codices & moroſitatem vapulent, tamen vel ideo ignoſcendum illis eſt, quod absque eorum ſuperſtitioſâ cuſtodiâ tot antiqui autores peſſum iviſſent.

18 Utinam ad communem utilitatem conſpirarent, qui MSta poſſident, vel Principes & Reſpublicæ, vel privati, & vel notitiam eorum publico bono non inviderent. Multæ latitant ignoratæ ſæpè ipſis poſſeſſoribus opes, quarum obtinendarum nulla ſpes ſupereſt. Qui in Bibliothecis publicis habentur
19 codices, illi à quibusdam ſingularibus libris notati ſunt. * Laudabilem eâ in re operam poſuit Poſſevinus, qui Catalogos MStorum Græcorum & Latinorum ad res ſacras pertinentium Apparatui ſacro ſubjecit: utinam & cæte-
20 rorum titulos conſignaſſet. * Labbeus ſimili ratione Novam Bibliothecam MStorum librorum, ſive ſpecimen antiquarum lectionum Latinarum & Græcarum Pariſiis An. 1653. edidit, quâ non Theologi ſolùm, ſed & aliarum diſciplinarum ſcriptores inediti continentur. Sed ille Bibliothecam Regiam cæterasque Gallicas præcipuè in hunc uſum adhibuit. Manuſcriptorum
21 hiſtoriam, quatenus illa ex Catalogis patet, * Theophilus Spitzelius in diſſertatione præliminari, quam præmiſit ſacris Bibliothecarum illuſtrium arcanis retectis, libro Aug. Vindelic. An. 1668. edito, diligenter perſequitur. Hic oſtendit, quomodo ex omnibus Catalogis cognitis Manuſcripta Theologica, paſſim in Bibliothecis Europæ latitantia, congerenda, ejusque ſpecimen aliquod affert. Similem laborem in cæteris ſcientiis & Facultatibus promittit. Sed nec omnes Catalogos ad manum habuit, nec Bibliothecas vidit, quod
22 neceſſarium eſt illi, qui tale opus molitur. * Ludovicus quoque Jacobus multos in Collegiis & Cœnobiis reſtare MStos codices teſtatur, qui omnes
23 perluſtrandi eſſent, & in hunc cenſum referendi. * Johannes Baptiſta Caponus referente Gregorio Leti notitiam MStorum medicorum totius Orbis, in
24 quocunque idiomate, promiſit. * Suſceperat & Hieronymus Welſchius teſte Schröckio hunc de Manuſcriptis Medicis ex Catalogis Bibliothecarum editis & ineditis laborem; Cui ille quidem manum admovit, ſed & hunc fata intercepere.

25 Laudandus inprimis eſt Senatus Auguſtanus, qui Bibliothecæ ſuæ celebratiſſimæ Catalogum non edi tantùm aliquoties curavit; ſed & MStos codices, præcipuè Theologicos, accuratè notari juſſit, hâc ratione additâ, ut Codices in eâ contentos, vel cum viris doctis interpretandos, vel diligentibus Typographis conferendos (modò de iis ſartis tectis ſuo tempore reſtituendis caveant) ad augenda rei literariæ commoda communicaret. Edidit & eundem poſtea Catalogum auctiorem David Höſchelius juſſu Marci Velſeri Reip. Auguſtanæ Duumviri, qui hanc ob cauſam ejus curari editionem voluit, ut tàm, quæ in Bibliothecâ hac κειμήλια, qui notæ probæ autores, ſervarentur, conſtaret, quàm quicunque Codex in rei literariæ commodum petenti

tenti

Digitized by Google

tenti εἰς χρῆσιν daretur, aliique βιβλιοτάφοι ad idem bene de literis merendi ſtudium incitarentur, ad cujus confirmationem hæc charactere majuſculo verba præfixa. *Quisquis Reipublicæ literariæ faves, ſive Lector, ſive Typographe, horum omnium Codicum, ſive interpretandi, ſive conferendi, ſive edendi, ita tibi futura eſt copia, ſi de iis incolumibus reſtituendis caveris.* * Edidit poſteà & Antonius Reiſerus hu- 26
jus Bibliothecæ Catalogum MStorum uberiorem, nam præter Theologicos etiam aliarum ſcientiarum MStos Codices adjecit, ad exemplum & imitationem Bibliothecæ Manuſcriptorum Labbeanæ; quem poſtea indicem ſequeretur Hiſtoria Literaria & Libraria Auguſtana. Sed & illa jam ſpes periit.
* Neque inſigni ſuâ laude privandus Uldar. Fuggerus eſt, qui Henric. Ste- 27
phani annuo ſtipendio aluit, ut libros Græcos ederet.

In Bibliothecæ Vindobonenſis MStis recenſendis ſollicitiſſimus quoque 28
fuit Petrus Lambecius, qui in commentariis ſuis præcipuè l. 3. & 4. accuratam eorum enarrationem ubique immiſcet, ſed abruptum hunc laborem utiliſſimum fato Autoris, dolendum ſanè eſt. * Bibliothecæ Budenſis MSta, quæ 29
nuperâ expugnatione barbarorum unguibus erepta, indicem nuper in Francofurtenſi Catalogo Julius Pflug promiſit. * Italicarum Bibliothecarum the- 30
ſauros MStos prodidere. Thomaſinus in variis illis Bibliothecarum, tàm publicarum quàm privatarum, Catalogis, Angelicus Aproſius de Vintimigliâ in Bibliothecâ ſuâ, quæ tamen nondum edita eſt, tùm & alii Vitarum & Elogiorum ſcriptores. De cœteris Europæ Bibliothecis, quæ MStis abundant, legendus eſt Ludovicus Jacobus, Lomeierus & alii. * Edidit ſuperiore anno 31
celeberrimæ Academiæ Lipſienſis Catalogum Codicum MStorum Cl. Fellerus, optimè hâc operâ de Academiâ non ſolùm, ſed & orbe literato meritus, qui in præfatione Catalogi ſingularia quædam & notabilia ſummatim exponit. * Reperiuntur illic libri partim planè incogniti, partim perquam rari, 32
Patres & Hiſtorici Græci. Habetur in illis Theophili Monachi liber de arte colorandi ac coquendi vitra, quem intercidiſſe planè nonnulli exiſtimant, meritò conferendus cum illis, qui hodie de eodem argumento ſcripti ſunt. Latitant in illis plurimi veterum Germanorum libri Rhythmici, non immeritò eodem, ſi non majori, à nobis pretio habendi, quo haberi ſolent aliarum gentium venerandæ antiquitatis rudera. Nam & hic Dii habitant, & in antiquo illo habitu ingenium reconditur. * Orientalium librorum gazas, quarum 33
aliquam partem tùm Bibliothecæ Leidenſis Catalogus, tùm Chriſtianus Ravius in ſpolio Orientis exhibet, elevare videtur Conringius in doctiſſimâ illâ ad Boineburgum de *Bibl. Auguſtâ Epiſtolâ p. 111.* & ſequentibus, quem tamen hic ſuâ ſententiâ non audiendum exiſtimem. Neceſſitatem MStorum Orientalium in Theologiâ oſtendit Hottingerus *Biblioth. quadr. pag. 96.* in quibus magnam habuiſſe notitiam Burdelotium Ludovicus Jacob. *Tr. de Biblioth. pag. 502.* teſtatur, quosque magno numero in ſuâ Bibliothecâ Peireſcius habuit,

Digitized by Google

buit, & plures etiam inter barbarorum manus tenentur theſauri, quàm nos credimus.

34 Hic ego hanc omnibus Bibliothecarum poſſeſſoribus mentem optem, quam habuit Laurentius Pignorius, vir ingenio & ſcriptis illuſtris, qui ut ipſe in Bibliothecâ ſuâ multos habuit MStos Codices, quos recenſet Tomaſinus Epiſcopus Æmonienſis in diſſertatione *de vitâ, Bibliothecâ & Muſeo Laur. Pignorii*, ita omnibus illos obtulit, ſi quis vellet proferre in publicum: ita enim in Symbolarum Epiſtolicarum *lib. 1. Epiſt. 33.* ad Johannem Thuilium ſcribit: *Non omninò inſcitè hirundines olim cygnos arguebant, propterea quod canendi artem nollent in publicum proferre, ſed pratis ſolùm fluminibus & Zephyro canerent. Occultæ Muſicæ, vetus eſt dictum, nullum eſſe alicubi commodum, cujus ego præcepti memor, ſi quid in arculis meis pluteisve latet, id omne conſilium eſt transſcribere publico bono, ut docti homines quos editionis fortuna deſtituit, volitent aliquando per ora virûm, & poſtumâ hâc famâ perfruantur meritò jure. Utinam verò, quod ego tenuitati meæ impero, id exequantur alii copioſi & locupletes, qui Bibliothecas (niſi Bibliotaphia malimus appellare) refertiſſimas habent ineditis bonorum autorum fœtibus, eô conſiliô, ut incompedibus habeant immortalia monumenta ingeniorum, donec illa ignis fortuitus redigat in favillas, vel vis major hoſtilitatis aliò avertat. Hiſce nos precamur bonam mentem.*

35 MStis accenſeri poſſunt veterum Autorum libri editi, manu virorum doctorum ac Criticorum illuſtrium notati. Cùm enim ideo in pretio ſint MSti Codices, quod illorum beneficio loca corrupta emendari poſſint, meritò æſtimari & debent illi libri, in quibus jam tùm illæ emendationes à viris doctis ſunt inſtitutæ: ac ſi verum fateri velimus, plus ſæpè in illis utilitatis eſt, cum labore illo tædioſo inquirendi & conferendi ſublevemur, ac præterea judicium Critici accedat, qui ſuæ cenſuræ rem jam fecerit, quod potiſſimum eſt. Si enim vel Scaliger vel Salmaſius fuerit, non ſunt à tali manu ineptiæ expectandæ. Ac fuere in Belgio hoc conſilio uſi, ut ſibi compararent autores, manu Scaligeri notatos, è quibus adeo profecere, ut magnam ſibi è ſcriptis Criticis famam, alieno tamen ingenio fulti, acquiſiverint: Quorum ego nomina intacta relinquo. Meritò ergò talibus libris idem, quod MStis ipſis pretium ſtatuitur, ac vidimus plerumque illuſtrium Criticorum Bibliothecas eam ob cauſam, majore quàm ſperari poterat, lucro venditas.

36 *Magnus talium librorum numerus in exquiſitiſſimâ illâ Nicolai Heinſii Bibliothecâ fuit, cujus Catalogus vel ideo æſtimari viris doctis debet, quanquam & aliis optimis ſcriptoribus affluat. Sunt & in Catalogo Bibliothecæ Goëſiannæ nuperrimè venditæ ejuſdem generis libri non pauci.

37 Tertium à veris illis Manuſcriptis Codicibus locum occupant illi libri, qui primum è MStis emendatis antiquioribus, à peritiſſimis Typographis, curantibus viris doctis, ſunt editi, qui magnam proinde fidem in variis le-

ctioni-

ſtionibus decidendis, & emendationibus corruptorum locorum habent. In his numerantur autores, qui Romæ ab Aldo Pio Manutio, Florentiæ à Juniis, in Galliis à Stephanis, quorum vitæ & res à Theodoro Janſonio ab Ameloveen deſcriptæ, à Sebaſtiano Gryphio, cui Scaliger libros de cauſis latinæ linguæ dedicavit, in Germaniâ à Frobenio, Oporino, Commelino &c. in lucem dati ſunt. Nam celebrium Typographorum eadem eſſe notitia debet, quæ Virorum doctorum. Diligentiſſimus in horum Typographorum notitia delineandâ fuit Bailletus in Judiciis doctorum part. 1. tom. 2. ubi multa de illis occurrunt, non adeo vulgo cognita.

Solent & à viris doctis ſcribi libri, quibus illi per totum vitæ ſuæ ſpatium 38
inſudarunt, qui, cum Editores nanciſci non potuerint, ſæpè aliis fœtus ſuos relinquunt, qui ſuam alieno fundo famam inædificant, modò non cum muribus & blattis illis certandum, aut ad ſalſamentarios & myropolas relegentur. MSta recentiora vocari poſſunt. * Dici non poteſt, quanta bonis lite- 39
ris calamitas ex eo naſcatur, ac ſunt profectò infelices vocandi illi viri docti, qui non ſibi ſerunt, ſed aliis, ac nullos è ſuis laboribus fructus capiunt. Eorum aliqui jam abſoluti ſunt, aliqui imperfecti. Hi plerumque, vel aliis in prædam cedunt, vel ut inutiles chartæ abjiciuntur. Illi nonnunquam hâc fortunâ fruuntur, ut Bibliothecis opulentiorum recepti, quaſi in tumulo recondantur, aut altero demum ſeculo in lucem mittantur. Qui jam anteà famam ſcriptis editis occuparunt, in poſtumis quoque illam retinent, ut aliquando Typographum ad editionem provocent, ſi in peritos heredes inciderint. Quanquam &, quæ præſidio fama eſt, interdum impedimento eſt: allicit enim prædones & plagiarios, vel ſaltem cupiditatem inſani poſſeſſoris auget, ut ſuum ſibi theſaurum ſanctiùs ſervet. Habent & illi in MStis locum, & à rei Bibliothecariæ peritis magno conquiri ſtudio debent. * Ac publicè 40
ſanè intereſſet, ſi ipſe Magiſtratus *τῶν ἀνεκδότων* curam in viris doctis ſuſciperet, ut orbæ prolis: Ita non interciderent & ab oblivione vindicarentur præſtantiſſimarum rerum theſauri, & plagiarii ab illis arcerentur. Legi de illis Vitarum & Elogiorum ſcriptores debent, qui plerumque cum editis inedita quoque notare ſolent. Excerpenda illa ſunt & ſeorſim notanda: Fieri enim interdum poteſt, ut in heredes eorum primos, ſecundos, tertios, vel caſu aliquo, vel diligenti inquiſitione incidamus, unde acquirere nobis illa poſſimus. * Integram deperditorum librorum hiſtoriam promiſit Ferretus, 41
ut ſuprà à nobis dictum eſt; ſed vereor, ne & ipſa olim inter deperditos libros recenſeatur. Vide quæ de poſtumis libris habet Bailletus in libro *de Judic. doctor. tom. 1. part. 2. cap. 9. pag. 390. & ſeqq.* Bibliothecam penè integram ſola Welſchii ſcripta inedita & affecta conficerent. Libri Scioppiani *ἀνέκδοτοι* multi, atque inter illos ejus *Theſaurus, ſive abſolutiſſimi de linguâ latinâ Commentarii* apud Joh. Michaelem Pieruccium, Profeſſorem Patavinum, latitant,

Digitized by Google

neque hunc in diem lucem, cum indignatione eruditorum, vident; de quibus
legendus eſt Gregor. Let. *Ital. regnante part. 3. lib. 3. pag. 325.* Magna hujus li-
bri expectatio apud literatos eſt, & qui viderunt, ita commendant, ut in illo
genere nil ſimile à quoquam ſcriptum illis eſſe videatur. Apud Carolum Da-
ti, teſte Boccone in ſuis Obſervationibus naturalibus latitat *Michaëlis Mercati*
Theatrum Metallicum. Hoc ille velut theſaurum aliquem cuſtodit, & orbi lite-
rato invideri Bocco indignatur. * Qui imperfecti ſunt libri, neque extremam
42 limam ſenſerunt, & vel ruditer tantùm deſignati, cum orbe tamen erudito
communicandi eſſent, etiam contra autorum morientium vota, qui ſibi ipſis
interdum iniquiores ſunt quàm alii judices. Apellis tabulæ etiam imperfe-
ctæ in pretio fuere: Ita virorum ingenioſorum opera imperfecta ſuis autori-
bus dedecori non ſunt. Ac ſint in illis nævi, facilè hos excuſat non adhibita
operi ἀκρίβεια, tegunt illa & quodammodo pulchriora faciunt opera perfe-
ctiora. Videmus enim ac obſervamus in illis tacitos mentis humanæ in ju-
dicando progreſſus. Ego cum voluptate ſæpè legere ſoleo maximorum vi-
rorum Hugonis Grotii & Danielis Heinſii puerilia carmina, quæ initio hujus
ſeculi edita, poſtea operibus ipſis non ſunt inſerta. Quæ etſi à virilibus illis
multum diſcrepant, delectat tamen florum illa luxuries, quos tàm præclari
fructus poſtea ſecuti ſunt.

Magnum hic texere Catalogum poſſem librorum ineditorum vel imper-
fectorum, quorum memoria lectoribus ingrata non eſſet: Sed paucos tan-
tùm producam è vaſto illo numero. * Deceſſerat Hamburgi *Martinus Fogelius*
43 Gymnaſii ibidem Profeſſor, vir doctiſſimus mihique amicus, qui multa in
lucem edere meditabatur, quorum jam ipſe ſpem fecerat, ſed nunc illa cum
ipſo tenebris demerſa jacent, quorum tamen titulos ſaltem in lucem nunc
protraham, ſi ipſos libros non licet. Notabo verò, ut ipſe, cùm viveret, ad me
miſit. In PHYSICIS erant. *Hiſtoria Naturalis ſelecta & hactenus prœterita, cujus
1. pars agit de Similaribus. 2. de Plantis. 3. de Animalibus: Didactica Phyſica, cujus pars
eſt præcipua de Experientiâ Phyſicâ: Hiſtoria Phyſicorum: Attributa corporum natura-
lium.* In MEDICINA *Noſoſcopicæ Obſervationes: de Simpliciorum operationibus,
cujus ἀπόσπασμα eſt, Commentarius editioni paratus de Turcarum Nepenthe: Diæte-
ticæ obſervationes: Therapeuticæ obſervationes: Didactica Medicina, cujus pars præci-
pua jam effecta eſt, de experientia Medica: Hiſtoria Medicorum præterita.* In GEO-
GRAPHICIS *Hiſtoria Geographorum, cujus pars 1. fere abſoluta eſt, de Geographis to-
talibus, qui totum fere orbem terrarum deſcripſere. Hujus etiam pars eſt Hiſtoria Map-
parum: Iter per Germaniam, Italiam, Galliam, Hiſpaniam & Belgium: Caſtigationes
in Atlantes; item in Philippi Clüveri Compendium Geographicum: Item Compendium
Geographicum ſitu omnium locorum diſtincto auctum: Hiſtoriæ Geographicæ ſelectæ:
Didactica Geographia.* In LOGICIS *Præſtantia Logicæ Hamburgenſis ſupra cæteras
hactenus editas, aliquot demonſtrationum Euclidearum exemplis oſtenſa: Eadem præ-*

ſtantia

Digitized by Google

ſtantia aliis argumentis aſſerta: Logicæ Obſervationes. In DIDACTICIS *Didacticæ Didactica Didacticæ: Hiſtoria Didactica & Logica præterita: Lexicon Philoſophicum generale editioni paratum.* In HISTORICIS *præter jam dictas: Hiſtoria Philoſophica, cujus pars eſt, Hiſtoria Lyncea à nemine hactenus edita, quæ duobus conſtat voluminibus: Primum continet Hiſtoriam generalem, ſecundum Hiſtoriam cujuslibet Lyncei.* Hanc ipſe vidi jam editioni deſtinatam opus elegans & curioſum: *Hiſtoria Mathematicorum præterita: Hiſtoria Heureticæ: Hiſtoria Philologorum: Opificiorum variorum Hiſtoria.* In GRAMMATICIS *De Linguâ Finnicâ obſervationes ad Magnum Ducem Etruriæ pridem transmiſſa: De Germanorum litera* 𝔚. *Germanicæ Linguæ Etymoſcopia: Germanicæ Linguæ Orthographia: Latinæ Linguæ obſervationes: Definitiones Grammaticæ: Etymoſcopia Philoſophica, quâ oſtenditur cognatio totius fere telluris Linguarum: Linguarum varietates.*

Hæc de Fogelio ſperari poterant, in ſingulare hiſtoriæ literariæ commodum; quorum nunc an ſpes ulla ad editionem ſuperſit, vix dixerim. Sunt in illis eleganter excogitata & laborioſè collecta, pleraque jam ad prælum parata. * Multa quoque celeberrimus Joh. Andreas Boſius ſibi edenda propoſuit, 44 quæ nunc cum ipſo intercidere: Eorum Catalogus ab amico ad me miſſus, è quo, cum publicatum illum non meminerim, excerpam aliqua lectoris notitiâ non indigna. (*o*) In his primum locum obtinent: *Emendationes & notæ in Joſephum, quæ, ut puto, cum editione Joſephi Anglicâ conjungentur.* Porro ſunt: *Theſauri Politici continuatio: Varia ſcripta ad hiſtoriam hujus & ſuperioris ſeculi pertinentia: Georgii Syncelli & Theophanis Chronographica cum continuatione Geneſii hactenus inedita, Græcè & Latinè cum notis Jac. Goar & J. Andr. Boſii: Nicephori Chronographia Græc. & Lat. è MStis Codicibus aucta & Correcta, notisque illuſtrata: Nova editio Politicorum Ariſtotelis cum prolegomenis de comparandâ prudentiâ civili: Vigerii libellus de Idiotiſmis Græcæ dictionis cum præfatione Boſii: Liber de naturâ & varietate hiſtoriæ, ſeu Introductionis in hiſtoriam univerſalem liber primus: Introductio in Chronologiam Hiſtoricam: Introductio in Geographiam Hiſtoricam: Accedit ſpecimen Geographiæ Hiſtoricæ, continens deſcriptionem ditionum Hiſtoricam in Hiſpania & Italia, ita adornatum, ut ſupplementi loco eſſe poſſit ad Geographiam Cluvero-Bunonianam: Diſſertatio de Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſtudio, noſtro præſertim tempore diligentiùs colendo, cum Scholiis: Diſſertationes de prima librorum ſcribendique origine: de variis partitionibus temporis univerſi: de Rep. Theocratica de Origine Imperiorum: de incrementis & decrementis imperiorum: de dignoſcenda republicâ: de ſcriptoribus hiſtoriæ univerſalis: de Hiſtoria pragmaticâ; de variis diviſionibus librorum Biblicorum: de inventione crucis Dominicæ: de vita, geſtis & ſcriptis Moyſis de Numiſmatibus Hebræorum cum brevi explicatione; de Numiſmatibus fami-*

(*o*) Boſiana pleraque, *h l.* recenſita, vix affecta fuere, nedum perfecta, uti Succeſſor ipſius atque Hæres, Caſp. Sagittarius, Amicos edocuit V. Tenzelii *Dialogos Menſtruos Germanicos, M. Jan. A.* 1689, *p.* 31.

*familiarum Romanarum: de Tetracty Pythagoricâ: de Numiſmatibus Othonis Aureis, ar-
genteis, æneis. Accedit liber Chifletii de Othonibus æneis: de Pontificatu maximo Impera-
torum Romanorum: Introductio in hiſtoriam rei nummariæ veteris: Adolphi Occonis Nu-
miſmata cum novis additamentis: Diſſertationes in Agricolam Taciti: in ejusdem prin-
cipatum Galbæ: Varia obſervata in ſcriptoribus Eccleſiaſticis, Græcis & Latinis: Ratio
tractandi hiſtoricos ad uſum prudentiæ & eloquentiæ civilis: Anonymi Chronicon primum
è MStis Codicibus edendum: Scholia græca in Sophoclem adhuc inedita: Marci Pauli
Veneti Itinerarium ab edito plurimum diſcrepans, cum notis Boſii: Petri Heliæ Vocabula-
rium carmine conſcriptum notisque illuſtratum: Orationes & Sermones Academici: Taciti,
Senecæ, Plinii nova editio cum notis variorum.* An ex iis quicquam in lucem pro-
diturum ſit, incertum, niſi forte Academiæ Jenenſis Theologus & Polyhiſtor
celebratiſſimus Sagittarius obſtetricias iis manus aliquando admoverit.

45 His virorum doctorum ſcriptis ineditis accenſeri etiam poſſunt epiſtolæ,
quæ ſollicitè cuſtodiendæ ſunt. Continentur enim in illis plerumque arca-
niora quædam rei literariæ, quæ fruſtra alibi quæras. Quoniam enim com-
mercia iſta liberè exercentur, judicia in illis ſæpe ingenua de rebus erudito-
rum ſcribuntur: præcipue ſi non in eum finem ſcriptæ ſint, ut typis promul-
46 gentur. * In Bibliothecâ Norimbergenſi multas virorum illuſtrium MStas
epiſtolas aſſervari autor eſt Saubertus Orat. 2. de Biblioth. Nor. *Non deſunt,*
inquit, *epiſtolæ MStæ virorum longè lateque celebrium, Principum, Comitum, Baronum,
Pircameri, Baumgartneri, Lutheri, Philippi maximo numero, Spalatini, Camerarii,
Scheurlii, Hectoris, Pomeri, Hornburgii, Caſp. Nüzelii, Ulrici Hutteni, Georgii Pesleri,
Pauli Eberi, Viti Theodori, Johannis Mattheſii totis faſcibus, Cratonis, Lazari Spengle-
ri, Andr. Oſiandri, Bezæ, Rudolphi Gvalteri, P. Meliſſi, Joh. Sturmii, Flacii Illyrici, Sti-
gelii, Friſchlini, Fr. Raphaëlis, Carlſtadii, Joh. Agricolæ Islebienſis, Thomæ Müntzeri,
Samuelis Huberi & plurium.* Hottingerus Epiſtolarum à Theologis ſub tempo-
ra reformationis ſcriptarum ingens volumen habuit, ut ipſe in Bibliotheca-
rio ſuo memorat, quod ille inter maximos theſauros ſuos literarios numera-
vit. Vidi ipſe apud virum illuſtrem Marquardum Gudium ſpiſſum talium li-
terarum à viris doctiſſimis, & quidem eorum manu ſcriptarum, volumen, in-
ter pretioſa ſupellectilis literariæ, quam habet ampliſſimam, cimelia referen-
dum. Sunt in illis Lutheri, Melanchthonis, Eraſmi, ſi recte memini, Jo. Ca-
ſauboni, Sarravii, Wouvverii, Manutii &c. epiſtolæ omnes ineditæ. Hujus
Manutii una in illis eſt prolixa, ipſius manu ſcripta, quam Reginam epiſto-
47 larum Manutianarum vocabat, quæ in editis non habetur. * Epiſtolarum
ineditarum Reineſianarum multos quoque faſciculos in Bibliothecâ ſuâ ſer-
vavit Boſius (*p*); Habuit eas, quas ad Bernh. Bertramum, Cancellarium in
Aulâ

(*p*) Epiſtolæ Joh. Andr. Boſii & Thomæ Reineſii mutuæ, curante Joh. Andr. Schmidio, Theo-
logo Helmſtadienſi, Jenæ A. 1700. *in* 12o prodierunt.

Aulâ Altenburg. Theologos Jenenſes ſcripſerat: Epiſtolas Reineſii & Majoris, Vorſtii, Medicorum Germanorum, Hofmanni, Sennerti, Mœbii, Volcameri, Schneideri, Schenckii, Volckii, Horſtii, tum aliorum Profeſſorum, Birnſtilii, Snellii, Löſcheri, Friſchmuthi, Henr. Gebhardi, Grævii, Boſii, Thomaſii, Strauchii, Conringii, Slevogtii, tum aliorum virorum doctorum, Langermanni, Gueinzii, Weitzii, Pareî aliorumque mutuas: in quibus multa eſſe, quibus res ornari literaria poſſit, dubium nullum eſt, & ex editis augurari poſſumus, Sed vix erit, ut in publica aliquando luce illas videamus.

Quemadmodum hæ in eruditorum uſum epiſtolæ colligi debent; ita 48
ſcripta politica, quæ ad ſtatum Reip. pertinent, meritò ad uſum publicum ſervanda, ſuumque ſibi in Bibliothecis, præcipuè publicis, locum vindicant.
* Magnopere commendat eorum accuratam cuſtodiam Conringius in Epi- 49
ſtolâ de Bibliothecâ Auguſtâ pag. 114. ac eo nomine Guelferbytanam prædicat, quod in ea magnus illorum de ſtatu Germanico MStorum numerus ſervetur. Excell. Dn. Rachelius cap. extremo Introduct. ad jus publicum Germanicum, de eâdem Bibliothecâ teſtatur, tantam in illa rerum Germanicarum omnis generis copiam exhiberi, quantam vix ullum Germaniæ totius Archivum. Præſertim poſtquam MSti codices Joh. Schvvartzkopfii, Cancellarii, ejus partem conſtituerunt. Eodem in locum mentionem facit Bibliothecæ Maximiliani zum Jungen / Patricii quondam & viri conſularis Francofurti ad Mœnum, in quâ CXVI. volumina rerum Germanicarum collecta fuerint: Quo theſauro præcipue motum Cardinalem Mazarinium exiſtimat, ut ſedecim mille florenos pro illâ obtulerit, neque tamen pro illo pretio eam impetrare potuerit. De eorum ſcriptorum copiâ in Bibliothecâ Puteani & Pinelli jam ſuprà diximus.

Enumeravimus hactenus ſcripta illa, quæ MStis veris accenſeri ſolent, 50
quorum utilitas quibusdam major eſſe videtur, quam ipſorum Manuſcriptorum. Conringius certè, ut jam ſupra diximus, non vult inter perfectiſſimæ Bibliothecæ notas haberi, ſi numero Manuſcriptorum vincat. Neque negari ſanè poteſt, ex cujusque ſcopo & fine ſpectandam Bibliothecam. Privatus ſibi pro ſuo genio & indole eam format. Publica ad uſum communem inſtrui debet. Etſi verò & editi libri optimi hic abeſſe non debent, tamen & facilior eorum copia, quam MStorum eſt: & vero in eô maxime Bibliothecas publicas proſpicere privatorum indigentiæ æquum eſt, ut ſubminiſtrent illa, quæ ipſi aliunde non facilè deproment. In his ergo rarioribus principem locum ſibi vendicant Manuſcripta, quæ, quò antiquiora, eo ſunt meliora, ſive jam tum typis illa vulgata ſint, ſive hactenus ἀνέκδοτα, quæ majoris pretii ſunt. Sed tamen nec illorum nullus uſus eſt, ut jam ſupra exemplo declaravimus. * Etſi enim Conringius cum Toleto Fulvium Urſinum ridet immane 51
pretium MSto antiquiſſimo Terentii, ſed tamen alicubi vitioſè ſcripto, ſtatuen-

tuentem, de quo locum è Jan. Nic. Erythræo producit: non tamen adeo ab-
ſurdè hâc in re ſenſit Urſinus. Quanquam enim accuratiùs nunc in nonnulla
Terentii loca inquiſitum ſit, aliorum codicum collatione; tamen, ſi anti-
quitas ſua codici conſtat, plura è tali codice, tum, quæ ad intellectum Au-
toris, tum, quæ ad ſcripturam pertinent, diſci poſſunt, quæ in aliorum codi-
52 cum lectione magnam nobis lucem accendent. * Multum enim in ſe re-
conditi habet ille antiquitatis genius, atque ubi minimè credis, ex ipſis ſuis
tenebris lucem aliquam ſpargit. Quod ſi levior ille quibusdam uſus videa-
tur in Autorum emendatione; longè tamen major ille eſt, qui è MStis Pa-
trum libris, utut jam impreſſis, in Eccleſias & Academias promanat. Nemi-
ni ignotum eſt, quorundam fraudibus id agi, ut ea in Patribus loca, quæ mi-
nus favere receptæ apud ſuos ſententiæ videntur, aut mutilentur aut corrum-
pantur: Quo caſu magnum in MStis codicibus præſidium qui non agno-
ſcit, is profectò ſtupidus atque amens eſt. Jamdudum oſtenſum à Theolo-
gis celeberrimis ac Philologis eſt, multa talia paſſim in Patribus inveniri. Ex-
tat & ſingularis de Latrociniis in Scriptores Publicos, præcipuè Patres, L.
Caſp. Löſcheri diſſertatio, qua exempla ejus rei proferuntur; ſed longè da-
ri uberiora poterant. Si mutilationes illæ non ſint, vel Typorum ſphalmata,
quæ repetitis editionibus creſcunt, medicam à MStis manum requirunt.
Commendat hunc uſum quoque Reiſerus in præfatione Indicis MStorum
53 Bibl. Auguſtanæ. * Manuſcriptorum nunquam editorum uſus ex utilitate
argumenti dependet, & ipſa raritas rem ſæpè inæſtimabilem faciet. Qui Livii
& Taciti libros omnes, Plinii libros de bellis Germanicis, ac ſimiles autores
poſſideret, de pretioſiſſimo ille theſauro ſibi merito gratulari poſſet. Latitare
adhuc in aliquo orbis angulo, non eſt fortè incredibile, præſertim cum mi-
rabilia MStorum ſæpe eſſe fata ſoleant, ut nos de ipſo Livii codice aliisque in
diſſertatione noſtrâ de Patavinitate Livianâ notavimus.

54 Jam ſupra monui, excutiendas eſſe omnes Bibliothecas, publicas, pri-
vatas, ut MStorum notitiam, quoad ejus fieri poteſt, uberrimam habeamus:
Quanquam hic obſtinatum Bibliothecarum ſilentium eſſe ſolet. Solent illa
κειμήλια nonnullis ita recondi, ut vix inſpectioni locus relinquatur: neque
patientur, ut quis de illis catalogus in lucem edatur, cujus quidem taciturni-
tatis cauſas non omnino nullas habent. Solent enim theſauri incogniti ab
ipſâ obſcuritate aliquod ſecuritati ſuæ præſidium petere. Qui in omnium
oculis verſantur, facile prædones belli tempore alliciunt, ut triſtitia ejus rei
exempla ſuperſunt in Germaniâ, ubi vel fama & ſuſpicio cum periculo con-
juncta fuit. Sed tamen cui bono theſaurus abſconditus? In uſum tamen ho-
minum illi libri congeſti ſunt, &, ut eorum notitiam nobis conquiramus, cum
Bibliothecariis familiaritas contrahenda, ut ad ſecretiores Bibliothecæ re-
ceſſus nos admittant, quo artificio Salmaſius in Bibliothecâ Heidelbergenſi
uſus eſt, cui plurimam in Criticis cognitionem debet. In-

Digitized by Google

Inſtructiſſima, ſine dubio, omnis generis Manuſcriptis Bibliotheca Vati- 55
cana eſt, præſertim poſtquam Heidelbergenſis Bibliothecæ ſpolia acceſſerunt.
(Si ulla unquam acceſſerunt; ſunt enim, qui de eo dubitant: neque ipſe etiam
Joſeph. Scaliger magnificè adeo de illâ ſentit.) Aproſius Vaticanæ Bibliothe-
cæ & Barbarinæ MSta conſignavit, teſte Gregor. Let. Ital. regn. part. 4. p. 399.
* Huic Vindobonenſis ſubjungi debet, præſertim poſtquam Budenſis Biblio- 56
thecæ reliquiæ in illam collatæ. Vixiſſet Lambecius, illius Bibliothecæ MSta
in publicam lucem protuliſſet. * In Hiſpanicis Bibliothecis multa ſuperſunt 57
MSta; ſed ut Dracones opibus ſuis incubant, neque tamen iis uti vel poſſunt
vel volunt. Incendio Bibliothecæ Scorialenſis plurima, ut puto, perierunt.
* De Angliæ Bibliothecis Georg. Richterus in Epiſtolâ ad Arnoldum ſcribit: 58
Novi & expertus ſum ipſe, quales & quantos viros in re literariâ, quales Bibliothecas,
qualia Manuſcripta natio iſta habeat. * Chriſtophorus vero Arnoldi ita ad Rich- 59
ter. (in Epiſtolis Richterianis p. 485.) ſcribit: *In Academia Cantabrigienſi Abr.*
Whelocus Arab. atque Anglo-Saxon. linguæ Profeſſor & Bibliothecarius publicus codices
Manuſcriptos cumprimis Græcos, perlubenter mihi impertit, ex eadem Bibliothecâ publicâ
aliquot Epiſcoporum Bibliothecis mirificè aucta. Hujus commendatione gratiam ade-
ptus ſum inſpiciendi illuſtres in domo Petri, Collegio Reginæ, & Collegio Joannitico, Bi-
bliothecas, theſauris Manuſcriptorum refertiſſimas. Obſtupui in Johanniticâ, cum mihi
magnam ſacrorum librorum Græco-barbarorum copiam oſtenderent, à benefactore quo-
dam Anonymo ſuaſione Richardi Sybbes S. Theol. Profeſſoris & hujus Collegii quondam
Socii Senioris A. D. 1628. dono oblatorum. Hîc etiam libros Chinenſes videre licet ima-
ginibus hiſtoricisque lineamentis pulchrè diſtinctos; item Maimonidis Sophone Torah
Voll. quatuor Venetiis in chartâ cæruleâ impreſſis, ubi plurimas inſpexi περικοπὰς ne-
fariâ recutitorum manu leviter deletas. In Bibliothecâ publicâ ipſius Academiæ Lexi-
con eſt Syro-Arabicum Manuſcriptum Bar Bahlull. Omnia hoc in opere Syriaco chara-
ctere deſcripta ſunt: niſi quod minoribus Arabica, majoribus verò Syriaca. Celebris
ille apud Anglos Philologus ſacer Bedwellus eidem Bibliothecæ Lexici Arabici volumina
ſeptem conſcripta manu ſuâ una cum Typographiâ Arabicâ legavit. In Oxonienſi
Bibliotheca multa haberi Manuſcripta Jameſii Catalogus teſtatur. * Gallicæ 60
Bibliothecæ, Regiæ, privatæ, Manuſcriptis variis pleniſſimæ, de quibus Ludo-
vicus Jacobi legi poteſt. * Bibliothecæ Thuanæ MStos codices antiquiores, 61
recentiores, quorum non exiguus numerus eſt, qui vel cum publicis non-
nullis Bibliothecis certet, Joſephus de Queſnel ab impreſſis ſeparatos edi-
dit. * Italicarum, publicarum, privatarum Bibliothecarum Manuſcripta To- 62
maſinus, pauca tamen è vaſto numero, in publicum protraxit; qui tamen
indices, ut novi, multum illis profuere, qui in Italiâ manuſcriptos codices
indagarunt, ac feliciter iſto indicio è privatis Bibliothecis ſibi compararunt.
Jacob. Gaddius in libro ſuo de ſcriptoribus paſſim citat Manuſcripta critica &
poëtica, quæ in Italicis Bibliothecis habentur. Vide & Gregor. Let. *Ital. re-*

gnante

Digitized by Google

63 *gnante part. 3. l. 4. p. 346. p. 383.* * De Auguſtanæ Bibliothecæ Manuſcriptis ſupra vidimus. Norimbergenſem Bibliothecam Joannes Saubertus ob Manuſcripta, quæ recenſet, laudat, & cum ipſis Italicis contendit, peculiaribus de illa ſcriptis orationibus. Leidenſis Bibliothecæ Manuſcripta etiam Catalogo illius Bibliothecæ notata ſunt. Sunt & in Gottorpienſi noſtrâ Libri MSti, præcipuè Orientales & Arabici, quibus ſe adjutos tum Cl. Salmaſius tum Bochartus profitentur. Eorum mentionem, ut puto, etiam Huetus facit in lepidiſſi-
64 mo illo carmine, quo Iter Svecicum deſcribit. * Sunt præterea in illis, quantum nunc ſchedæ mihi meæ ſuggerunt: *Plinii Hiſtoria Naturalis, quo uſus Salmaſius: Corpus Juris Civilis: Hippocratis opera Græcè. Vegetius de re militari. Martianus Capella. Virgilii & Ovidii aliqua. Papinius Statius. Lucanus de Bello Civil. Ciceronis Rhetorica nonnulla. Saluſtius.* Ἥρωνος εἰσαγωγὴ τῶν γεωμετρȣμένων. *Heronis Geodæſia. Theocriti Idyllia. Cyrilli Lexicon Græcum. Macrobius in Somnium Scipionis. Boëtius de Conſolatione. Hiſtoria ſacra Perſarum Perſicè & Latinè. Libanii Characteres. Michaëlis Glycæ Annales. Sidonii Apollinaris Epiſtolæ. Fragmenta veterum Mathematicorum Græcè. Perſii Satyræ. Heliodori Lariſſæi Optica. Xenocrates de Piſcibus. Vita Heſiodi, Theocriti & Oppiani Græcè. Leontii Baſilii* Ναυμαχικὰ *Græcè. Pſelli Expoſitio in Zoroaſtr. Oracula: Ejusdem Expoſitio Dogmatum Chaldaicorum. Demetri Phalerei Apophthegmata. Glycæ Orationes Græcè. Gemiſtius de dignitatibus & officiis regiis tempore Romanorum. Caſſiodori tripartita Hiſtoria Eccleſiaſtica. Papiæ Gloſſarium. Homiliæ diverſorum, quas juſſu Caroli M. collegit Alcuinus. Senecæ Epiſtolæ. Demetrii Dialogus. Warnfridi Hiſtoria Longobardorum Cypriani Epiſtolæ. Conſtantini Manaſſis Chronicon. Leonis Papæ Epiſtolæ. Fulgentii Mythologia. Alexi vita Græcè. Methodius de Mundi excidio. Chimica multa & Chronica ad res Germanicas, Hiſtorica ad res Holſaticas pertinentia.*

65 Privatarum quoque Bibliothecarum magna eſt à MStis æſtimatio. Iſaaci Voſſii, quam ipſe Hagæ-Comitis vidi ac perluſtravi, Bibliotheca laudari ob
66 multos codices antiquiſſimos meretur. * Lucæ Holſtenii Bibliotheca multa habuit Græca, præcipuè in Philoſophiâ Pythagoricâ & Platonicâ, quorum pleraque in hunc diem ſunt ἀνέκδοτα. (q) Eorum Indicem, quem ab amico habeo, hic ſubjungam. *Damaſcii Philoſophi Platonici* περὶ ἀρχῶν, *ſive de principiis quæſtionum & ſolutionum, magnum & præclarum opus fol. Græcè: Hermiæ Philoſophi in Phæd. Platonis Scholiorum libri 3. Græcè, fol. Eadem Hermiæ commentaria latinè Marſilio Ficino interprete, hactenus non edita, fol. Olympiodori Philoſophi commentaria in Phæd. Platonis, qui eſt de immortalitate animæ, Græcè fol. Platonis Compendium ſive ſelecta, Græcè fol. Procli lib. 6. de Theologia Platonis, Græcè fol. Ejusdem Procli* ςοιχείωσις Θεολογική, *ſive Elementorum Platonicæ Theologiæ liber, CCXI propoſitiones con-*

(q) Multi ex Codicibus iſtis Lucæ Holſtenii MStis, *h. l.* enumeratis, in Bibliotheca jam Civitatis Hamburgenſis, cui Poſſeſſor moribundus eos legavit, Publica aſſeruantur.

continens, Græcè fol. Eadem Procli Elementatio Theologica latinè ex veteri verſione Fr. Guilielmi de Morbeka, Archiepiſcopi Corinthii, cum ejuſdem Demonſtrationibus. fol. Nicolai Epiſcopi Methonenſis animadverſiones in eadem Procli elementa Theologica, ne quis eorum probabilitate ad Arrianiſmum ſeducatur fol. Procli Lycii Philoſophi libri 3. ſingulares, ſive μονόβιβλος *I. de decem dubitationibus circa providentiam. II. de Providentia & fato, & eo, quod in nobis, ad Theodorum Mechanicum. III. de malorum ſubſiſtentiâ latinè interprete Guilielmo de Morbeka Archiep. Corinth. fol. Procli Commentarius in Alcibiadem priorem Platonis Græcè, & in eodem volumine Olympiodori Philoſophi in Alcibiadem Platonis Scholia Græcè fol. Joann. Baptiſta Camotii in Platonis Alcibiadem majorem Comm. libb. III. Latinè. fol. Procli Commentariorum in Parmenidem Platonis Libri VII. Græcè fol. Procli in Cratylum Platonis Scholia ſelecta. Græcè 4to. Procli Diſſertationes aliquot in Remp. Platonis hactenus non editæ Græcè fol. Procli vita, Autore Marino, integra Græcè, 8vo. Syrianus Platonicus in Metaphyſica Ariſtotelis, cujus objectionibus contra Platonem & Pythagoram reſpondet: Græcè fol. Herenni Philoſophi Metaphyſica, quod eſt elegans Theologiæ Platonicæ compendium Græcè fol. Nicomachi Geraſini Pythagorici Arithmetica, cum ſcholiis marginalibus antiquis. Græcè 4to. Joannis Grammatici Philoponi commentarius in Nicomachi Arithmeticam, Græcè fol. Jamblichi Chalcidenſis de vitâ & doctrinâ Pythagoræ libri IV. quorum duos tantum priores infeliciſſimè edidit Arcerius: Græcè fol. Jamblichi de Myſticâ Ægyptiorum Theologiâ liber, quæ eſt reſponſio ad Mammonis ſive Porphyrii eandem de re epiſtolam Græcè fol. Claudii Ptolomæi liber* περὶ κριτηρίου καὶ ἡγεμονικοῦ*, ſive de principe animi parte, quâ verum falſumque dijudicamus. Albini Philoſophi Introductio ad libros Platonis. Incerti Autoris Hermippus ſive de Aſtrologiâ libri II. Græcè, & liber dictus Græcis Ichnolates, Græcè ſol. Porphyrii Philoſophi & Pappi Alexandrini Commentaria in Harmonica Claudii Ptolomæi Græcè fol. Sphærici aliquot autores veteres, Græcè, ſcilicet Autolicus de Spharâ, quæ movetur, it. de ortu & occaſu. Theodoſius Tripolita de Habitationibus: item de diebus & noctibus, & Euclidis Phænomena Græcè fol. Heronis Geometræ Introductio ad Geometriam Græcè fol. cum Anatolii, Damiani & aliorum opuſculis ad Mathematicam pertinentibus. Græcè fol. Manethonis Ægyptii Apoteleſmatica libris VI. carmine Græco, cum Introductione Maximi, 4to. Chalcidii expoſitio in Timæum Platonis, exemplaria duo perantiqua, 4to. Ægidii Cardinalis Viterbienſis commentaria in primum librum ſententiarum ad mentem Platonis, quibus univerſa Theologia Platonica luculenter exponitur, latinè fol. Lexicon vetus Theologicum & Philoſophicum, Græcè fol. Serapion Thmüenſis, Titus Boſtrenſis & Photius P. C. P.nus contra Manichæos, Græcè fol. Joannis Philadelphienſis Lydi de Menſibus liber, à Photio P. C. P. no, ut videtur, in compendium contractus. S. Methodii Patarenſis Epiſcopi & Martyris Sympoſium X. Virginum, ſive de Virginitate, liber. Vita S. Syncleticæ, autore, ut creditur, S. Athanaſio Græcè, 4to. Oppiani de Aucupio libri III. Eutemii Sophiſtæ ecphraſi in proſam orationem transformati, Græcè fol. Simplici Philoſophi Commentarius in Epicteti Enchiridion, Græcè 4to. Evagrii Monachi diverſa opuſcula aſcetica, Græcè fol. Fl. Arriani Nicomedienſis*

K Tacti-

Tactica, ſive de acie militari rectè inſtituenda liber, in quo accuratè de veterum Romanorum exercitiis equeſtribus agitur; & ejuſdem Arriani expeditio Pontica contra Alanos deſcribitur Græcè fol. Julii Africani Geſtorum liber VII. qui eſt de re militari, Græcè fol. Aſclepiodori Philoſophi τέχνη τακτικὴ ſive, de acie arte inſtruenda liber Græcè fol. Incerti autoris de tolerandâ propulſandâque obſidione liber: item exempla de ordinibus militaribus Græcè fol. Mauritii ſive Urbicii de re militari libri XII. ex accurata IV. Codicum antiquorum collatione Græcè fol. Incerti Autoris de re militari liber, & alius de orationibus militaribus, Græcè fol. Polyæni Strategematum libri, Græcè fol. Phlegontis Tralliani, ut videtur, libellus de mulieribus bellicâ laude illuſtribus, Græcè 4to. Theodori Metochitæ συμμίκτων ſive Miſcellaneorum capita CXX. II. voll. Græcè 4to. Dionyſii Periegeſis cum paraphraſi incerti autoris, Græcè 4to. Euſtathii commentarius in Dionyſium, Græcè 4to. Joannis Tzetzæ Ante-Homerica, Homerica, & Poſt-Homerica, carmine Græco, cum ejuſdem Tzetzæ ſcholiis Græcis 4to. Orphei Hymni & Argonautica Græcè 4to. Michaël Pſellus de generatione animæ in Platonis Timæo, Græcè 4to. Ejuſdem Pſelli libellus de Dæmonibus & generibus incantationum liber, Græcè 8vo. Origenis Philoſophumena, ſive de variis veterum Philoſophorum ſectis & opinionibus liber Græcè 4to. Moſchionis Hypotheca, ſive monita ſententioſa 4to. Plutarchi collectio proverbiorum, quibus Alexandrini utuntur Græcè 4to. Philoſtorgii Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ compendium, transſcriptum ex regiâ Scorialenſi Bibliothecâ Græcè 4to. Joannis Diaconi Pediaſimi declaratio aliquot difficilium locorum Cleomedis Græcè 8vo. & Latinè 4to. Zenonis ac reliquorum Stoicorum Philoſophiæ moralis compendium Græcè 4to. Didymus Alexandrinus & Alexander Lycopolita contra Manichæos, Græcè 4to.

67 Prodeat nunc ultimo, ſed principe profectò loco nominanda Illuſtris & Excellentiſſimi Viri MARQVARDI GUDII, Reg. Maj. Dan. Conſiliarii Status, celebratiſſima Bibliotheca; quam ſi privatarum omnium ego Reginam dixero, nihil ultra veritatem aut jactantiùs loqui videbor. Tanta eſt in illa Manuſcriptorum Codicum & antiquiſſimorum & rariſſimorum copia, is ſelectus, ut vel cum Regiis contendere Bibliothecis poſſit. Sunt in illa libri Græci, Latini, nusquam in luce viſi, toto orbe literato, præcipuè in Italiâ, ſummo ſtudio conquiſiti, quos vel non extare amplius multi, aut jamdudum periiſſe crediderunt. Hos emaculatos in lucem edere non annorum aliquot, ſed ſeculi labor eſſet. Cum hoc primum mihi ingredi ſacrarium daretur, in Latium & Athenas veteres reductus, & in iſta rerum varietate totus mihi ſtupere videbar. Verum cum viderem, quam ipſa illa copia votis eruditorum, & labori etiam Herculeo obſiſtat, nullos ex ubertate iſtâ fructus ad orbem literatum perventuros indolui, præſertim cum illuſtris ejus Bibliothecæ poſſeſſor negotiis civilibus oppreſſus vacare eruditis curis non poſſet. Mihi tamen loco non alieno tantæ rei commemoratio minimè prætermittenda videbatur; tum quoniam publicè intereſt, non ignorari has Holſatiæ noſtræ opes? tum ut venerationem, quâ ſingulare hoc ſeculi noſtri decus proſequor, publi-

Digitized by Google

publicè teſtarer, ſimulque illum obteſtarer, ne, quæ habet in vetuſtis autoribus admirabili planè ευςοχία obſervata, ne poëmata, quæ cum antiquis de palma contendant, ne incomparabile illud Inſcriptionum opus, tot annos illi perpolitum, luci publicæ, poſteritati, ſuæque amplius invidere gloriæ velit.

CAP. VIII.

DE LIBRIS DAMNATIS.

Libri prohibiti majus deſiderium excitant. 1. Athei. 2. Liber de tribus impoſtoribus. 3. Quis ejus autor, disquiritur. 4. Claudius Berigardus ex illo quædam excerpere videtur. 5. Notatur Cardanus, qui ex illo libro aut ſimili quædam in ſuos uſus tranſtulit. 6. Bodini Dialogus de abditis rerum ſublimium arcanis. 7. Ejus Hiſtoria prolixius proponitur. 8. Diecmanni ſuper eo argumento Diſſertatio laudatur. 9. Collegium quorundam Venetiis ſuper religionis negotio inſtitutum. 10. Poſtellum nec Atheum nec Deiſtam fuiſſe adverſus Rainaudum & alios probatur. 11. Heterodoxus ille tamen in multis fuit. 12. Galeni ἀθεότης à Caſaubono vindicatur. 13. Familiaris multis Atheiſmi calumnia. 14. Benedicti Spinoſæ peſſima pro Atheiſmo ſtabiliendo ſcripta. 15. Complura minuta Atheorum ſcripta recenſentur. 16. Vaninus. 17. Pomponatius. 18. Ochinus. 19. Campanellæ Atheiſmus triumphatus. 20. Porcius: Antonius Roccus. 21. Jordanus Brunus. 22. Judicium de autore libri, qui hiſtoriam populorum Severambes ſcripſit. 23. Libri Magici. 24. Multi falsò crediti. 25. Hæreticorum libri. 26. Indices expurgatorii. 27. Libri obſcœni. 28. Satyra Sotadica Aloyſiæ Sygeæ adſcripta; 29. ejus nomen, ut & Meurſii mentitur. 30. Aloyſia Sygea magnum feminæ pudicæ & eruditæ exemplum. 31. Caſtratores librorum veterum notantur. 32. Satyrici ſcriptores. 33. Regibus ipſis metuendi. 34. Iſ. Caſauboni Corona Regia. 35.

QVemadmodum in officinis ea, quæ rariora & pretioſiora ſunt, ſepone- 1
re ſolemus, ne vel furaci manu rapiantur aut contaminentur: ita venena quoque ſuo loco cuſtodiri ſolent, ne illa, cum incautiùs tractantur, nocere poſſint. Similiter in re literariâ libri MSti ut cimelia aſſervantur, libri damnati peculiari cenſura notantur, neque omnium oculis manibusque exponuntur: Quanquam fieri ſæpe ſolet, ut, qui arctius cuſtodiuntur libri, cupiditatem & deſideria curioſorum provocent, qui majore attentione & curâ malos tum libros legunt; cum obvii & à viris doctis refutati vileſcerent. Nunc verò cum illi anxiâ diligentiâ in ſecreto tenentur, deſperatæ cauſæ ſuſpicio quibusdam pravis ingeniis ſuboriri ſolet.

Inter damnatos primo loco numerantur ſcriptores Athei, qui doctrinam 2
de Deo, de Chriſto, de immortalitate animæ exſtirpatum eunt. * Princeps in 3
his

his liber ille famoſus eſt de tribus Impoſtoribus. Illum Grotius nunquam ſcriptum eſſe exiſtimat, quod ego nunc ſuo loco relinquo. Novi ego viros, quorum fides minimè ſuſpecta eſt, qui ſe vidiſſe teſtantur. Dicitur & in Germanicam linguam converſus, impreſſusque in folio latitare apud ſceleſtos Athe-
4 iſmi propugnatores. * Autor Religionis Medici Bernardinum Ochinum autorem libri hujus habet, de cujus vitâ & moribus legatur Antonius Maria Gratianus in *vitâ Cardinalis Commendoni. l. 2. cap. 9.* Thomas Campanella, referente Ernſtio, Muretum ejus Autorem habuit. Marſennus Comm. in Geſin, Petrum Aretinum. Videantur V. Placcii *annotata in Joh Rhodii Autores ſup-*
5 *poſititios n. 50.* * Hunc librum legiſſe, & ex eo quædam excerpſiſſe videtur Claudius Berigardus *in Circ. Piſani, part. 3. Circ. 3. p. 230.* ubi de calumniis in Moſen agit, ad quas ita reſpondet: *Tot viri ſancti & Chriſtus ipſe Moſen ſecuti ſatis eum vindicant ab hac calumniâ, quicquid effutiat contrà liber impius de tribus impoſtoribus, omnia refundens in dæmonem potentiorem, cujus ope Magi alii aliis videntur præſtantiores: quò etiam refertur illud fictum à Boccacio de tribus annulis.* Fuere & Auguſtini tempore, qui circumferrent librum de Chriſti magia, de quibus Auguſtinus, *de conſenſu Evang. cap. 8.* Utinam ejus farinæ libri extarent, & legi ab omnibus poſſent! Certus ſum, ex ipſis tela, quibus eorum calumnia juguletur, nos depromturos.

6 Argumento certè hoc non exiguo eſt, extitiſſe ſimiles olim libros, ſive Aretinus ſive Ochinus illorum Autor ſit, cum Cardanus in lib. 11. de Subtilitate recitet quædam variarum ſectarum pro ſe pugnantium argumenta, quæ ex his lacunis hauſta videntur. Introducit in illo loco Pagani, Judæi, Mahumetani & Chriſtiani argumenta, atque ita proponit ſingula, ut Chriſtianiſmi
7 partes ſegniùs agantur. * Planè illâ ratione Joh. Bodinus poſtea librum ſcripſit de ſublimibus & admirandis rerum arcanis, ubi perpetuo inter ſectas & religiones dialogo inſtituto eadem argumenta atque eandem cramben recoxiſſe videtur; Quod indicio eſt, utrumque ex iiſdem fontibus ſua deprompſiſſe. Merſennus certè commentario in Geneſin Cardanum ut Atheum reprehendit, monetque in vetuſtis editionibus librorum de Subtilitate, eo in loco multa haberi, quæ poſtea ſint in ſequentibus editionibus vel omiſſa, vel immutata. Atque ita ſe rem habere è Scaligeri Exercitationibus probari poteſt, qui *Exercitatione 258.* pereuntem Cardanum ſecutus, hæc ejus ulcera tangit, non ſine mordaci, ut debebat, *ἐπιχειρήσει.* Arguunt præterea illa verba, quæ formulam tranſitionis conſtituunt in veteri editione: *Igitur his arbitrio victoriæ relictis &c.* quaſi dubitaret Cardanus, cui parti victoria adſignanda ſit: pro quibus verbis in poſteriori editione legitur: *Sed hæc parum Philoſophos attinent, pro quibus inſtitutus eſt ſermo:* quæ & ipſa aliquid profani ſenſus habere videntur. Sed omnia illa arguunt, diſcrepare vetera exemplaria à recentioribus.

Ut

Digitized by Google

Ut ad Bodini librum revertar, ille in ipsâ olim Galliâ rarus, nunc tamen 8
etiam in Germania in quorundam Bibliothecis latitat. Levis ejus libri hactenus fuit notitia & ſubobſcura. In Grotii & Sarravii epiſtolis paſſim ejus mentio fit. Illius extat de eo judicium in *epiſtolâ ad Gallos 146. & in altem 170.* Hic omnem lapidem movit, ut, ſollicitante Iſaaco Voſſio, pro Reginâ Chriſtianâ exemplar aliquod obtineret. Legi loca illa in Epiſtolis ejus poſſunt, p. 322. 325. 316. 335. 350. * Nunc verò pleniorem ejus libri notitiam orbi erudito ſup- 9
peditavit Vir reverendâ dignitate & variâ eruditione conſpicuus, *Johannes Diecmannus*, per Ducatus Bremenſem & Verdenſem Superintendens generalis, qui in hac Kilonienſi Academiâ elegans hoc & eruditum diſputationis ſuæ inauguralis argumentum extare voluit: *de Naturaliſmo cum aliorum, tum maximè Joh. Bodini, ex opere ejus MSto & usque adhuc ἀνεκδότῳ de abditis rerum ſublimium arcanis.* Ille hanc εὐτυχίαν habuit, ut, quod alii tot laboribus & ſumptibus quæſiverunt, illi ultrò in manus incideret. Nam duplex horum Dialogorum exemplar obtigit; quorum alterum eas antiquitatis notas habuit, ut ex primis Bodiniani operis apographis eſſe nullus ipſe ambigat, olim ex Bibliothecâ Gulielmi Laud Archiepiſcopi Cantuarienſis magno ære redemptum; Alterum verò recentius ante XX. cum hæc ſcriberet, annos è codice Patini feſtinanti manu deſcriptum: quod tamen non rarò lacunis Anglici codicis ſupplendis, & emaculandis librarii vitiis utiliter adhiberi potuit. Liber autem ita inſcribitur: *Colloquium Heptaplomeres de abditis rerum ſublimium arcanis.* Ἑπταπλομερὲς inſcriptum eſt, non, quod in ſeptem libros diſtributus eſſet, ut Sarravius exiſtimavit; ſed, quod ſeptem viros, Paulum Coronæum, Frid. Podamicum, Hier. Senamum, Diegum Toralbam, Ant. Curtium, Salomon. Barcaſſiam, & Octav. Fagnolam, operis inter ſe partitis, perpetuò confabulantes introduceret. Primo Pontificiorum, ſecundo Lutheranorum, tertio omnium ſectarum, quarto Naturaliſtarum, quinto Calvinianorum, ſexto Judæorum, extremo denique Muhammedanorum cauſam tutandam commiſit: Qui omnes ita de fidei controverſiis συζητῶσιν, ut Chriſtiani, ſive Pontificii, ſive Lutherani, ſive Calviniani, ſuccumbant ſemper; reliqui verò, inprimis Judæi & Naturaliſtæ triumphent. Hæc ex ipſa illa Diſſertatione adducere volui, cum accuratior ejus dari notitia nequeat.

Memorabile & hoc eſt, quod ipſe notavit ex ſchedâ quâdam manuſcriptâ, 10
quæ Guidonem Patinum ex Gabr. Naudæo audiviſſe commemorabat, fuiſſe Venetiis quatuor homines, qui ſingulis hebdomadis inſtituendarum ſuper variis religionibus diſſertationum philoſophicarum cauſâ hic convenerint; in iis Coronæum Rothomagenſem, & Gulielmum Poſtellum Notarii vices ſuſtinentem, cujus chartæ poſtea ad manus Bodini pervenerint, & huic ſcripto conficiendo fuerint adhibitæ. * De Poſtello Henr. Stephani narrat in Intro- 11
ductione tractatus *de conformitate miraculorum antiquorum & novorum c. 14. p. 100.*

illum publicè dixiſſe, quod, qui bonæ religionis ſpeciem efformare velit, eam
ex tribus iſtis, Chriſtianâ, Judaicâ & Turcicâ, conflare debeat. Henr. Ernſtius
Obſervat. variar. lib. 2. c. 36. Poſtellum à quibusdam libri de tribus Impoſtori-
bus autorem haberi ait. Sed ſumma ipſi hâc imputatione injuria infertur;
Ego enim hunc inter Atheos vel Deiſtas referre nolim, quod & Theophilus
Rainaudus facit, qui Deiſtarum parentem vocat, qui Deum unum admittere
contenti cætera Chriſtiana myſteria pro fabulis haberent. Nam omnia alia
teſtatur liber ejus de *Nativitate Mediatoris ultimâ*, quem inter anonymos rela-
tum miror apud V. Placcium, cum ejus nomen in fronte libelli exſtet. Hunc
qui legerit, illum à Chriſto & Chriſtianis myſteriis univerſam rerum natu-
12 ram quaſi ſuſpendiſſe deprehendet. * Multa alioquin habet, quæ cum rece-
ptis in Eccleſiâ ſententiis pugnant, errores quoque multos in religione; pa-
radoxæ in illo multæ ſunt doctrinæ, quarum intuitu potius ad hæreticos &
Enthuſiaſtas, quàm ad Atheos referendus videbatur. Quod de formandâ re-
ligione ex Chriſtianiſmo, Turciſmo & Judaiſmo dixit, forte eò pertinet, quod
multa Chriſtianorum monumentorum λείψανα in ipſo Alcorano aliisque, qui
apud Orientales & Judæos extant, libris deprehenderet. In Judæorum quo-
que vetuſtioribus libris, quos ſuppoſititios aliqui exiſtimant, multa ille my-
ſteria venatur, non ad infringendam, ſed potius ſtabiliendam religionem
Chriſtianam. Ille, quem de Etruriæ originibus ſcripſit, liber integra capita
pro veritate Religionis Chriſtianæ inſerta habet; ut mirari ſatis non poſſim,
quid in mentem venerit Rainaudo, qui illum Chriſtianæ religioni adver-
ſum faciat. Sed multa ſunt in Rainaudo inepta & falſa de ſcriptoribus judi-
cia, de quo ſuo loco. De Poſtello legi amplius poteſt Popeliniere in libro Gal-
lico *l'Hiſtoire des Hiſtoires libr. 8. p. 443.* Ego, etſi in illo aliqua damnanda & he-
terodoxa aliqua ſuperſtitioni propiora agnoſcam; multa tamen acutè ex-
cogitata, & profundam doctrinam ſpirantia deprehendo. Facile alioquin
eſt, apud homines imperitos & indoctos in Atheiſmi ſuſpicionem vel ex le-
13 viſſimâ cauſâ incurrere. * In Galeno quoque aliqui ἀθεότητα notarunt.
Sed de his Caſaubonus, *Epiſt. 258. Galenum vocari ἄθεον miror, virum tam aſſiduum
in ſapientiâ DEI prædicandâ. Ego illum eo maxime nomine dignum laude & æternâ
14 prædicatione ſemper judicavi.* * Nunc ſanè quotidie hanc multis inuri notam
videmus ab illis, qui innoxiis ſententiis, ubi licitum eſſe poteſt divortium,
Atheos ſtatim & Naturaliſtas crepant: Quâ calumniâ ut nulla eſt atrocior;
ita Chriſtianam charitatem in his, qui temerè illam admittunt, planè ex-
tinguit.

Fuere quidem tales libri inter τὰ μυστήρια τῆς ἀσεβείας & ἀνομίας publicâ
cenſurâ relati, neque in publicum prodierunt; ſed nunc libri æquè mali, pe-
ne dixerim pejores, impunè in publicâ luce comparent, & ab omnibus le-
15 guntur. * Quid eſt Benedicti Spinoſæ libris peſtilentius? & hi tamen
ubique

Digitized by Google

ubique triumphant. Annon Tractatus ejus Theologico-Politicus omnem elevat librorum ſacrorum divinam fidem? annon miracula omnia explodit & exſibilat? Ejus Ethica illa Atheiſmi principia tam nudè exponit, quanquam ſubtiliter & argutè, ut imbecillos animos facilè capere poſſit: Duobus enim fulcris Religionis & providentiæ divinæ ſublatis univerſum cultum divinum evertit. Tollit libertatem agendi, inductâ Mathematicâ aliquâ neceſſitate: Quâ poſitâ nullam eſſe, quæ de rebus noſtris diſponat, providentiam, neceſſe eſt, omniaque mutuâ cauſalitate à ſe invicem dependente agunt. Tollit præterea cauſam finalem, ut humani ingenii commentum: quâ ſublatâ, nihil nobis amplius ſperandum metuendumve eſt. Plus ergo in illo nequitiæ & inſaniæ eſt, quàm in ipſo illo de tribus Impoſtoribus libro, qui tamen non omnem divinitatem evertit. In Chriſtum Salvatorem ejusque hiſtoriam, etſi timidiuſculè, multa tamen effundit, quæ illam labefactent: Quæ illi è Judaiſmo fortè adhuc hæſerunt, in quo multa ejus generis ſunt, ut ex iis libris, quos ſub titulo Telorum igneorum Satanæ in lucem edidit Cl. Wagenſeilius, apparet. Non defuere tamen, qui hujus hominis inſana dogmata retuderint, Henricus Morus, Manſveldus, &, qui cæteris præferendi videntur, Blyenbergius & Pojeretus, eâdem, quâ ipſe triumphos ducere voluit, mathematicâ methodo uſi. Cuperus in arcanis Atheiſmi retectis paullum languidior eſt.

Hujus generis plures alii ſunt libri, ut: *Ars nihil credendi*, qui adſcribitur 16
Gothofredo à Valle, cujus mentio fit apud Voëtium Diſp. de Atheiſmo: & alius, cui titulus, *Cymbalum mundi*, cujus itidem Voëtius mentionem facit, & autorem ejus nominat Bonaventuram de Periers. Henricus Stephani in *Tract. præparatorio ad Apol. Herod. c. 26.* Merſennus *Commentario in Geneſin p. 689.* vocat eum de Perez. Qui ipſe Merſennus ſuo illo in Geneſin Commentario omnia illa, quæ ab Atheis & Naturaliſtis proponi argumenta ſolent, ſummâ diligentiâ, collatis etiam amicorum aliorumque virorum doctorum operis, coacervavit. Pandectas hunc librum multarum rerum curioſiſſimarum, mathematicarum, naturalium, dixeris. Extat alius liber nefarius, cui titulus: *Cur receptum ſit Evangelium*, qui Valeo tribuitur. * Vanini Dialogi illud Atheiſmi 17
virus ſub dialogorum formâ tegunt, in quorum titulo diſertis verbis Natura Dea & Regina dicitur, quæ in privilegio Regio, quod mirum, repetuntur. Amphitheatrum ejus ſanum eſt, ac ſubtiliter pro animæ immortalitate diſputat. In illo, ut hoc obiter memorem, legi, quod ſibi violentam mortem ex Marte in octavâ collocato prædixerit: Vivicomburio enim ob Atheiſmum affectus eſt. * Præceptorem ille habuit Pomponatium, ejusdem genii ho- 18
minem, ſed acutiſſimum diſputatorem, cujus extat adverſus immortalitatem animæ liber, ab Antonio Sirmondo ex ipſis Ariſtotelis principiis, quibus ille abuſus fuerat, refutatus. Liber ejus de Incantationibus multa quoque profana

Digitized by Google

19 ſana continet, ut ſcripta ejus omnia. * Ochini Dialogi præter Polygamiam,
quam propugnant, nihil ex Atheiſmo trahere videntur. Arrianum alii potius
20 quàm Atheum habent * Campanella in Atheiſmo triumphato plures nodos
21 texuit, quàm ſolvit. * Porcius in libro de Mente humanâ, Antonius Roccus
22 libro de Immortalitate animæ in eodem Pomponatii ludo inſtituti. * Jordanum tamen Brunum huic claſſi non adnumerarem; Quanquam enim pluralitatem terrarum & ſolium ſtatuit in libro *de innumerabilibus, ſive de Univerſo & Mundis*, quod aliis quoque factum; manifeſta tamen in illo Atheiſmi veſtigia non deprehendo. Is tamen ignis ſupplicio, teſte Sorello, affectus fuit.

23 Pertinere & ad hanc Atheorum & Naturaliſtarum tribum videtur, quisquis eſt, Autor libri, qui primùm Anglicâ, hinc Gallicâ, poſtremùm Belgicâ linguâ prodiit, de populis Terræ auſtralis incognitæ, quos *Sevarambes* nominat. (r) Titulus Belgicus ita habet: *Hiſtorie der Sevarambes, behelzende een Beſchryving van het onbekend Zuidland.* Elegantiſſimè confictus eſt liber, eaque ſpecie, ut primâ fronte incautis imponat. Ingenium Autori illi fuit, quem κυρίαι quædam δόξαι facilè produnt. Toto verò hoc libro nihil ille aliud agit, quàm ut oſtendat, unam eſſe Religionem naturæ rerum conformem, quæ Deum ſupremum, atque ejus quaſi vices in orbe hoc inferiori repræſentantem Solem, veneretur: Quare datâ occaſione adverſus Trinitatem & Chriſtianiſmum diſputat. In adminiſtratione Reipublicæ Ideam quandam non contemnendam exhibet, quâ, ſublato pecuniæ uſu, unde omnia in Rempublicam vitia, Cives per magnas quaſi familias diſtincti, è publico alantur & veſtiantur. Illud verò ingenium hominis in extremâ parte prodit, quod ſtrategemata ſacerdotum gentis ejus, quam *Stroukaros* vocat, ad miraculorum, quæ in Pentateucho habentur, formam confinxerit: Quo manifeſtè patet, illum hiſtoriæ ſacræ illudere. Cæterum ille liber doctus eſt, magnâ curâ ſcriptus.

24 Solent & inter damnatos libros Magici referri: Qui quidem omnino
atro carbone notandi ſunt, ſi pactum illud cum Dæmone ac malis angelis
25 profiteantur. * Sed multa hic ab ignorantiâ peccari certum eſt. Graviſſima ſæpe viris optimis injuria illata, quorum ſcripta hoc crimine in ſuſpicionem venere. De Alberto M., Trithemio, & aliis, qui non ſunt ſtultorum hominum clamores! Et hi tamen naturæ ſecretioribus adminiculis inſtructi multa vulgo miracula viſa perpetrarunt. Vidi & indolui hujus criminis reos peractos viros innocentiſſimos, qui de pulvere ſympathetico aliisque occultioribus naturæ operationibus idealibus, quales infinitæ ſunt illis ſemper pueris nunquam animadvertendæ, quædam liberiùs ſcripſerunt. Multos ab hoc crimine defendit peculiari libro Gabriel Naudæus. Nos de illis ſuo loco.

Damna-

(r) *Hiſtoria Sevarambum* Autorem ſibi videri Iſaacum Voſſium, Morhofius Amicis ſæpe eſt faſſus.

Digitized by Google

Damnari quoque ſacrâ cenſurâ ſolent Hæreticorum libri, aut quæ in libris 26
heterodoxa & hæretica videntur. * Inprimis hîc Romanis addicti ſacris ope- 27
roſi ſunt: Tot enim indices expurgatorios & librorum prohibitorum Catalo-
gos habent, ut ſibi ipſis obſtent tricasque nectant; Nam & in ſuos animad-
vertunt ſine causâ, ſi qui fortè Pontificiæ poteſtatis prærogativam, aut ejus in-
fallibilitatem leviter tangant, aut Eccleſiæ Gallicanæ libertatem tueantur, de
quo præcipuè Bailletus in *Judic. Doctor. tom. 2. part. 1. n. 77.* queritur: Ubi Ca-
talogos illos, qui jam à Concilio, jam à Pontificibus, jam à Rege Hiſpaniæ
aliisque, confecti ſunt, ordine recenſet. Scilicet, ut partium ſtudia ubique
regnant, ita & in his rebus, in quibus non eadem omnibus mens & ſenſus eſt,
prout affectu aliquo ducuntur Cenſores, decretoria aliqua ſententia pronun-
ciatur. Ipſe tamen Bailletus non multum hâc ſuâ operâ proficere Cenſores
fatetur. E noſtris errores & defectus horum catalogorum nuper ſingulari
libro detexit Daniel Francus, quem ſuper hoc argumento legere operæ pre-
tium erit.

Poſt illa, quæ adverſus fidem ſunt, meritò cenſuræ ſubjiciuntur, quæ con- 28
tra bonos mores. In his primò ſunt obſcœna, quæ lædere teneros animos ac
veneno inficere poſſunt: Quo nomine omnes illi flagitioſi libri præcipuè no-
tantur, qui ſacra Aphrodiſia impudico calamo depingunt, quales Græcia olim
libros magno numero dedit, quorum tamen facilis felixque jactura eſt. * In- 29
ter obſcœnos noſtri temporis familiam ducit Satyra Sotadica Aloyſiæ Sygææ
adſcripta. (s) Peſſimus & flammis dignus liber, niſi quod elegantiâ latinæ lin-
guæ ſordes ſuas ornet. * Moneo hîc, nequam fuiſſe hominem, qui Aloyſiæ 30
Sygææ & Meurſio illum librum adſcripſit: omnia illa conficta eſſe puto. Li-
ber ille, me judice, planè novus eſt, & ab impuro homine ſcriptus, qui ut à ſe
amoliretur crimen, feminæ innocentiſſimæ & caſtitiſſimæ illud impoſuit, &
Meurſium hominem doctum in criminis ſocietatem perduxit. * Aloyſia Sy- 31
gæa nobilis fuit femina, & illuſtri ex gente apud Hiſpanos, cujus cum ſingu-
lari caſtitatis laude meminit Nicolaus Antonius in pulcherrimo opere Biblio-
thecæ Hiſpanicæ: ubi cum omnia diligentiſſimè recenſet, ne γρῦ quidem de
hoc ſcripto memorat, ut certè memorare debuiſſet, ſi extitiſſet tum libellus
ille, ſeu vero ſeu falſo ejus nomine cognitus: Famam enim ejus procul du-
bio vindicaſſet; & perquiruntur ab ipſo MSti libri omnes Autorum Hiſpa-
norum magnâ diligentiâ. Eruditiſſima illa fuit, ac ampliſſimum ejus elogium
L habet

(s) Autor *Satyræ Sotadicæ*, quæ Aloyſiæ Sigææ nomen falsò præfert, verus fuit D. Joh. VVeſtrene, JCtus in Batavia Hagienſis, à Chr. Thomaſio (*in Cogitatis circa Libros Recentiores Menſtruis, Germanice A.* 1688. *editis, p.* 586.) Literis nominis Initialibus ſubobſcure indicatus, a Cl. Tenzelio autem (*in Dial. Menſtr. Germ. M. Febr. A.* 1693, *p.* 166. 169), ex Hadr. Beverlandi Schedis, detectus. Conf. *Homonymoſcopiam* noſtram, *Sect. I, c. 2, p.* 35.

Digitized by Google

habet Joannes Vaſæus in *Chronico Hiſpanico cap. 9.* Andreas Reſendius in Epiſtola ad Mariam Principem ita de illa:

Altera Sygæa eſt, Virgo admirabilis, unam
Quam natura potens ideo produxit, ut eſſet
Femina, quæ maribus vitam approbrare ſupinam
Poſſet, & ignavos magno adfeciſſe rubore.
Nam cum ſeptena vix dum trieteridis annos
Computat, indefeſſa dies noctesque Latinas
Volvere non ceſſat chartas, non ceſſat Achæas,
Moſeaque & Solymos rimatur ſedula Vates.
Quin per Achemenios ſcopulos Arabumque ſalebras
Currit inoffensè linguarum quinque perita.

Joannes Merulus nobilis Toletanus vocat ſeculi ſui Minervam. Scripſit Epiſtolas Latinas: Dialogum de differentiâ vitæ ruſticæ & urbanæ: Poëtica quædam, de quibus nihil editum. Prolixè illa omnia recenſet Antonius ſed de infami hoc ſcripto nec vola nec veſtigium apparet. Alfonſus Madritenſis Archidiaconus de Alcor in Palentinâ eccleſiâ, magnæ exiſtimationis fideique ſcriptor, in Hiſtoriâ Palentinæ urbis ſummum honorificentiſſimumq; Sygææ elogium ſcripſit, quod Hiſpanicâ linguâ producit Antonius: ubi omnes illas linguas peregrinas tam promptè, ut Caſtellanam, tenuiſſe, easque expeditiſſimè & loqui & ſcribere potuiſſe refert. Nupſit illa Alphonſo à Cuevas. Immaturè obiit, hocque illi epitaphium poſitum: *Loiſia Sygææ Feminæ incomparabili, cujus pudicitia cum eruditione linguarum, quæ in eâ ad miraculum usque fuit, ex æquo certabat &c.* Quæ omnia ſatis arguunt, injuriam magnam optimæ feminæ illatam à nebulone illo, qui infame hoc ſcriptum illi adſcribere voluit. Sed nec de Meurſio fando auditum eſt, convertiſſe illum ex Hiſpanicâ linguâ tale aliquod ſcriptum in Latinam. Sed ipſe ſermonis textus habitusque totus oſtendit, in Latio potius quàm Hiſpaniâ natum eſſe hunc fœtum. * Talia ut ipſa honeſtas
32 proſcribere aut flammis addicere jubet; ita non probo moroſulos illos cenſores, qui in latinæ linguæ autoribus caſtrandis malè ſeduli ſunt, bonosque autores mutilant, ſi quæ in illis paulo liberiora aut parùm pudica deprehenduntur: Quæ in converſatione ipſâ evitari non poſſunt. Arceri ab illorum quidem lectione pueri poſſunt, ſed ubi bonis moribus ſatis firmati fuerint, parum ab illis periculi eſt. Homines ſumus, atque in humanâ ſocietate vivimus, ubi talia quotidie occurrunt. Sed ſcholam iſtarum nequitiarum, qualis in Satyrâ Sotadica aperitur, nemo bonus feret. Sunt, qui Terentii Comœdias, librum optimum, juventuti è manibus excutiunt, &, neſcio quem, illi Terentium Chriſtianum ſupponunt: Qui cum illo ſuo conſilio explodendi ſunt. Satis caſtus eſt Terentius, niſi, cum ex ingenio & moribus hominum quædam ipſi dicenda ſunt; quos noſſe characteres juventuti ſummè utile eſt. Cæterum omni-

omnium obſcœnorum librorum hîc inire numerum nolumus. Sudet in illo ſterquilinio alius Hercules Coprophorus. Fortè diligentiſſimus Priapeorum Commentator Scioppius, ſi viveret, hîc ſuam in Aphrodiſiâ Bibliothecâ congerendâ induſtriam exercere poſſet.

Sunt & Satyrici ſcriptores in bonos mores injurii; quo nomine hic non 33
intelligo, qui innocentes illas in vitia Satyras ſcribunt, ſed qui libellos famoſos. Non patitur noſtri inſtituti ratio, ut eorum hic indicem texamus. * Qui 34
ſe adverſus tela & arma munire poſſunt Principes, à calami tamen inſultu ſæpe non ſunt immunes. Habent certè, quos Reges metuant, cum vivunt, Satyricos; cum fatis conceſſerunt, Hiſtoricos. Utrique acerrimi vitiorum obſervatores ſunt: qui velut Cenſores publici impunè in illos ſententiam dicunt. Paſquini ſtatua ſæpe plusquam Dodonæa fudit oracula. Quæ non in potentiſſimos Reges Satyræ ſcriptæ ſunt! *Non potuit Satyricorum manus effugere 35
Jacobus Britanniæ Rex, utut doctiſſimus & laudatiſſimus Princeps: Cui ſub ſpecie Panegyrici Poſtumi à Caſaubono ſcripti, cujus quaſi fragmenta inter ſchedas ejus reperta, per inſignem nequitiam, continuo myćteriſmo horrenda flagitia objiciuntur. Lepidè alioquin ſcriptus liber eſt; cui titulus: *Caſauboni Corona Regia i. e. Panegyrici cujusdam verè aurei, quem Jacobo I. Magnæ Britanniæ &c. Regi, Fidei defenſori, delinearat, Fragmenta ab Euphormione inter ſchedas τῦ μακαρίτυ inventa, collecta, & in lucem edita:* (t) Refertur in Georgii Richteri vitâ Epiſtolis ejus præfixâ pag. 21. è Colloquio cum Erycio Puteano accepiſſe Richterum, quod Puteanus ejus libelli autor habitus fuerit: cujus rei verò famam ille enixè declinans velut Apologiæ loco ſcriptum quoddam exhibuerit, cui nomen, Perjurium RUFFI & GIBBOSI, præfatus, quo delatorum ſuorum virulentiæ ac ſiniſteritati ſatis fuiſſe obviatum exiſtimaverit. Sed nos de Satyris alibi plura.

CAP. IX.

DE PSEUDONYMIS, ANONYMIS, &c.

Cauſæ librorum ſuppoſitorum. 1. Libri antiquis autoribus ſuppoſiti. 2. Antiquitates Etruſcæ Proſperi. 3. Leonis Allatii refutatio illarum commendatur. 4. Ὁμώνυμοι Autores multum turbarunt. 5. Curtius ſcriptor Pſeudonymus ab aliquo habitus. 6. Conſolatio Ciceroni à Sigonio ſuppoſita. 7. Hæreticis id olim familiare. 8. Piæ fraudes. 9. Sibyllini verſus. 10. Peregrina nomina ſtudio aſſumpta. 11. Pſeudonymi libri ridiculi. 12. Pedanterie Cavalliere. 13. Faceta Joh. Donne Epiſtola producitur, 14. cum Catalogo Autorum Ridiculorum. 15.

(t) Satyram contra Jacobum I. Britanniæ Regem, Iſaaco Caſaubono affictam, recudi Halæ Saxonum A. 1693, in ſua *Sapientiæ & Stultitiæ Hiſtoria*, curavit Chriſt. Thomaſius.

Pſeudonymi per plagium. 16. Plagia in Roberti Stephani Theſaurum L. Latinæ commiſſa. 17. Liber de jure Eccleſiaſtico Barboſæ ab alio ſcriptus fuit. 18. Illius à ſalſamentario redempti hiſtoria. 19. Villaſani Carmina furtiva. 20. Lauri Strena è Paſſeratii poëmatibus deſumpta. 21. Minutiora plagia notantur. 22. Scaligeri ob eam cauſam ſtomachatio. 23. Pſeudonymi non ſunt, qui cauſas legitimas celandi nominis habent. 24. Baſilii Valentini Chimici nomen verumne an fictum ſit, disquiritur. 25. Nomina adſcititia & immutata, ſi dolus abſit, Pſeudonymos non faciunt. 26. Anonymi Libri. 27. Eorum indagatio commendatur. 28. Verſionum magnus uſus eſt. 29.

1 SUnt & in re literariâ Falſarii, quos noſſe è re literariâ eſt, ne illi falsâ ſpecie imponant. Pſeudonymi ſunt, qui nomen mentiuntur, ſive ſuos fœtus aliis vel mortuis vel vivis ſupponant; ſive, ut lateant, aliud nomen vel verum, vel fictum, vel ſuum aliter immutatum, aſſumant; ſive, quod per errorem nomina ſint turbata; ſive quod aliorum nominibus abolitis ſua ſubſtituant, aut alienos fœtus non invitis autoribus pro ſuis venditent. Ac primò quidem multi ſunt, qui libros ſuos aliis ſuppoſuerunt, vel ut fidem aliquam ſcriptis ſuis conciliarent, vel ut ſententiam ſuam ſtabilirent, vel ut vanam gloriam aliquam affectarent, aliosque fallerent.
2 * Multi circumferuntur tales libri ſuppoſititii, qui ſub nomine antiquorum Hiſtoricorum, Philoſophorum, Patrum, comparent, quorum aliquem catalogum dedit Rhodius, ac notis ſuis illuſtravit Vinc. Placcius. De fragmentis illis Beroſii, Manethonis, aliorumque antiquorum hiſtoricorum, quæ in lucem edidit Annius Viterbienſis, jam ſuprà egimus, ac plura de illis judicia Vinc. Placcius notavit in Rhod. Aut. ſuppoſit. n. 18.
3 * Antiquitates Etruſcæ, quæ Proſpero cuidam adſcribuntur, & in quas Paganinus Gaudentius obſervationes ſcripſit, ab H. Ernſtio editas, ſuſpectæ etiam eruditis ſunt, de quibus videri poteſt Voſſius de *Hiſtoricis Latinis lib. 1. c. 9.*
4 * Scripſit & Leo Allatius doctiſſimas ad has antiquitates annotationes, Pariſ. 1640. & deinde Romæ iterum excuſas: quibus de notis falſitatis in adulteratâ ſcripturâ etiam generatim agit, eſtque liber ille utiliſſimus ad Codicum ſcripturam vitiatam deprehendendam. Protulit vero Curtius Inghiramus hæc fragmenta è terrâ effoſſa primus in lucem, quem hujus ſuppoſiti figmenti parentem eſſe prolixè Leo Allatius probat. Habemus Ariſtoteli, Platoni, Hippocrati, Galeno, aliisque ſuppoſita ſcripta. Multa etiam Homero ſuppoſita; in quibus dignoſcendis olim Criticorum verſabatur induſtria: ac fuere, qui ex ſtylo, dictione, phraſi, certis quibusdam indiotiſmis, accuratum de autoribus judicium inire poterant, ut vel νοθείαν, vel γνησιότητα decretoria ſuâ ſententiâ confirmarent.

5 Accedunt nomina multis communia, unde ſæpe permutati ſcriptorum tituli.

tituli. (*u*) Ariſtoteles fuere plures, quorum vel triginta ac duos numeravit Jonſſius. Quam facile eſt hîc in errorem incidere, præſertim ſi poſt tot ſecula demum ſcripta in lucem protrahuntur, & pluribus ejus nominis quædam ſuperſint monumenta. Sunt in antiquâ hiſtoriâ 28. Pythagoræ, 20. Hippocrates, totidemque Socrates, 16. Platones, 50. Dionyſii. Quo fine inter antiquos Demetrius Magnus peculiari opere *περὶ ὁμωνύμων de ſcriptoribus homonymis* agere voluit, quo opere uſum Laertium putat Jonſſius *l.* 1. *c.* 2. qui plerumque homonymos notare ſolet. Laudatur & eo nomine Meurſius, quod diligenter homonymos recenſeat. Magnam quoque occaſionem falſi dederunt corrupta nomina, cognomina nominis vice uſurpata, quæ deinde novo ſcriptori fingendo anſam dederunt: Ellipſis nominativi, ſub genitivo latentis, cum ſubintelligitur non modo filius, ſed & Pater, Mater, Uxor, Amicus, Diſcipulus, Magiſter: Diverſa topica nomina diverſos ſæpe ſcriptores ex uno facientia: de quibus ſingulis operosè doctéque egit Joannes Jonſſius loco illo, quem modo laudavimus.

Fuit non nemo, quod mireris, qui Q. Curtii Rufi hiſtoriam Alexandri M. à 6
tot oculatiſſimis Criticis pro genuinâ habitam, à nemine unquam in ſuſpicionem vel minimam vocatam, pro ſuppoſitâ & ante CCC annos ab ingenioſo quodam Italo confictâ habuerit. Indicium ejus fecit Guido Patinus *Epiſt.* 27. cujus ipſa verba, ut Gallica linguâ ſonant, producam: *Il diſoit, que ſon livre n'etoit qu'un Romain, que le Latin veritablement en etoit beau: mais qu'il y avoit de grandes fautes de Geographie. Il y en a une enorme entr' autres, dans le 7 Livre, lors qu'il parle de ces Scythes, qui vinrent prier Alexandre le Grand de ne point paſſer le Tanais, qui vient de la Moſcovie Occidentale, ſe jetter dans le marais Meotide, ſeparant l'Europe de l'Aſie, & la Scythie Europeenne de l'Aſiatique. Pour prouver cette conjecture, Alexandre le Grand n'ayant pas trouvé ſon compte aprés avoir paſſé cette riviere, revint incontinent in REGIONEM SACARUM, & de la entra dans les Indes, & tout cela eſt trés-éloigné du vray Tanäis. Le même Maitre nous diſoit, que l'Auteur de ce Livre étoit un ſavant Italien, qui le fit, il y a environ 300 ans. Que nul Ancien n'avoit cité Quinte Curce, & que c'etoit un nom ſuppoſé. Qu'il etoit là-dedans parlé du fleuve Indus du Gange, & autres parties des Indes, qui etoint inconnuës à ces Anciens, qui ont vecu devant. Ptolomée, qui eſt le premier & le plus ancien Auteur, qui ait fait mention de la Chine ſous le nom de SINÆ. Juvenal qui vivoit tant ſoit peu devant a dit. QUID SERES, QUID THRACES AGANT; & Pline parle de l'Ocean Serique, Ces SERES ſont les habitans du Cathay, qui eſt une tres grande Province de l'Aſie dans la Tartarie au deſſus de la Chine.* An jam ex his argumentis confici *παράδοξον* illud poſſit, Critici viderint: Nos eâ de re amplius videbimus, ubi de Autoribus Linguæ Latinæ agemus. *Fuere, qui ipſi Eloquentiæ Parenti 7
ſuos

(*u*) De Scriptoribus Homonymis, illorumque Nomenclatoribus, ac Confuſione frequenti, hujusque Cauſis & Remediis, fuſe, & ex profeſſo, actum a nobis eſt, *in Homonymoſcopia Hiſtorico-Philologico-Critica*, Hamb. A. 1697. in 8vo excuſa.

Digitized by Google

ſuos fœtus ſuppoſuerunt. Inter eos eſt Conſolatio illa, quæ Sigonium autorem habet, cenſuris eruditorum multùm vexata. Multæ extant ſuper hoc negotio Epiſtolæ in Riccoboni Hiſtoriâ Gymnaſii Patavini. Aliqui Vianello adſcribunt. Videantur notæ Placcii *in Rhodii Autor. ſuppoſit. num. 22.* Hofman. in Apol. pro Gal. l. 1. c. 16. de Hotomanno JCto, teſte Scherbio refert, eum, cum offerretur illi conſolatio illa, lectis pauculis ſtatim indignabundum his verbis abjeciſſe: Non eſt Ciceronis. Adeò ſtatim illis, qui lectioni Autoris adſueti ſunt, ſubolet quod non genuinum eſt. Scilicet ut è veſtigiis judicare de feris Venatores ſolent: ita vel è paucis verſiculis verum Autorem Critici agnoſcunt. Certum tamen eſt, hâc voluptate mirificè affici nonnullos, qui ſua veteribus ſupponunt. De hac ipſa Sigonii conſolatione Menzinus libr. de invid. erudit. c. 9. *Nec laude caruit,* inquit, *Sigonius, qui, dum conſolationem exhibet ſuam, illud aſſecutus eſt, ut brevi in opuſculo, velut faciei lineamentis, Tullianam indolem ineſſe faterentur eruditi: Quin & magnâ illum voluptate perfuſum credo, qui vivus adhuc plurimos viderit de literis benè meritos, ad illud ſyntagma defendendum, certamina & contentiones hilari libentique animo ſubeuntes.* Muretus Joſ. Scaligero impoſuit Epigrammate, quod ipſe ſcripſerat, pro antiquo venditato. (*x*) Hoſpitalii quoque carmina à nonnullis pro antiquis accepta. (*y*)

8 In ſacris & olim hæc fabula acta fuit. Nunquam defuere hæretici, qui, ut fidem erroribus ſuis facerent, ſub antiquorum Patrum nomine ſua com-
9 menta publicarent. * Ipſæ quoque piæ fraudes bonorum hominum acceſſerunt, qui ſcripta quædam antiquis nominibus incruſtarunt, ut ſimpliciores in ſuas ſententias pertraherent: Qui malè profecto de re Chriſtianâ meriti bonam cauſam in ſuſpicionem falſi adduxerunt. Verſatur quadantenus in hoc argumento Joannes Dallæus, qui de Pſeudepigraphis Apoſtolicis libros tres
10 conſcripſit. * Notum eſt, quid verſibus Sibyllinis factum ſit, quibus tam præclara de Chriſto vaticinia continentur, quæ ſuppoſititia viri ſagaces habent; etſi non deſunt viri docti, qui eorum autoritatem tuentur, atque Sibyllinis illis de Chriſto oraculis penè eandem, quam ipſi Sacro codici, fidem adſtruunt. Multus eſt hoc in argumento Iſaacus Voſſius, cujus extat præclarus de Sibyllinis Oraculis liber.

11 Non deſunt, qui datâ operâ libros ſuos ſub aliorum nomine exire in vulgus patiuntur, ut vel latere poſſint, ſi periculoſa ſcriptio ſit, vel aliorum judicia

(*x*) M. Ant. Mureti Impoſturam, qua proprium Epigramma, velut antiquum, ſibi obtruſerat, Joſ. Scaliger Diſticho hoc ultus eſt aculeato, fugam ob Pædraſtiæ Crimen e Regno Gallico illi exprobrante:

Qui fumos rigidæ vitaverat ante Toloſæ,
Muretus, fumos vendidit ille mihi.

(*y*) Mich. Hoſpitalii, Cancellarii Gallici, *Satyram de Lite* Marcus Zuerius Boxhornius, tanquam Poemation Ævi Veteris, in ſuo *Satyricorum Antiquorum Minorum* Syntagmate, Lugd. Bat. A. 1633. in 12. excuſo, edidit, & Notis illuſtravit.

Digitized by Google

cia ſecuriùs ſcrutari poſſint. De Trajani Boccalini relationibus hoc aliqui affirmant: Nam Cardinalem Cajetanum earum autorem venditant, qui Trajani Boccalini nomine abuſus fuerit, ne ſibi fraudi eſſet, quod ſcriberet; Teſtaturque Laurent. Craſſ. *Elog. Hom. literat. part. 1. pag. 160. ac pag. 162.* librum hunc mortem Boccalino paraviſſe: nam à quatuor armatis hominibus ſaccis arenâ repletis vulneratus eſt, usque dum animam efflavit. Refert & Erythr. *Pinac. III. p. 131.* J. Franciſcum Perandam ejus adjutorem fuiſſe. Ac facilè apparet è commentario Boccalini, in Tacitum Italicâ linguâ ſcripto, ab ingenio humiliore illum eſſe profectum. Circumferuntur nunc libri, qui interiora ſtatus in Regnis quibusdam & Rebuspublicis deſcribunt, à multis in pretio habiti, quibus nomen tantùm & fortaſſe etiam ſtylum commodavit, qui in titulo libri legitur, Autor; aliis materiam ſuggerentibus, qui periculoſo hoc labore defungi nolunt. Aliqui opulentioribus, qui ſcripti alicujus famâ celebritatem nominis ſibi parare geſtiunt, ingenii ſui fœtus non raró vendunt, cujus multa produci poſſent exempla. Sæpe fictum nomen, vel aliquâ ratione immutatum, vendibiliorem & gratiorem librum facit, quàm ſi verum nomen adſcriptum eſſet. Quomodo *Philippi de Terra nera Loci communes Theologici* omnium plauſus abſtulerunt, rejecti, cum Melanchthonis ſub illo nomen agnoſceretur. Odia enim, quibus autores proſequimur, ipſius libri, utut optimi, pretium imminuunt.

Non diſſimulandum etiam hoc loco eſt, fictos tum autores, tum libros in 12
ignorantiæ velamentum ab Aretalogis & Thraſonibus literariis adhiberi. Aliqui, ut docti videantur, inauditos librorum titulos nominumque monſtra crepant, temeraria de autoribus judicia pronunciant, quod viris nobilibus, &
qui ſui opinionem apud vulgum excitarunt, familiare eſſe conſuevit. * In- 13
eptæ hoc affectationis, quam Galli *pedantiſmum* vocant, ſpecimen notat Bailletus in *Judic. Doct. tom. 1. part. 1. c. 14. pag. 99.* Lepida ejus verba ſunt: *On peut dire, que c' eſt une PEDANTERIE CAVALIERE de juger cavallierement des Livres, & de faire le procés à un Auteur dans le temps même, qu' on proteſte, qu' on n' eſt pas ſon*
juge, &, qu' on n' eſt point connoiſſeur dans les matieres, qu' il a tractées, &c. * Præclarè 14
hujus indolis homines exagitavit feſtivisſimi ingenii juvenis Johannes Donne, poſtea Decanus Eccleſiæ Paulinæ Londinenſis, qui epiſtolam latinam Poëmatibus ſuis Anglicis inſeruit, quâ conſilium ſuppeditat aulico indocto, quomodo docti ſpecie fallere alios poſſit. Excerpemus ex illâ aliqua, quæ valde faceta. *Quia per occupationes aulæ,* inquit, *vacare literis non licet: (nam poſt ſomnum non niſi poſt decimam ex more excutiendum, poſt veſtes diei loco affectibus proprias indutas, poſt faciem ſpeculo compoſitam, poſt epulas luſusque, quota pars vitæ literis, animoque excolendo relinquitur?) & tamen doctus videri non dedignaris, ut aliquando habeas, quo eleganter & appoſitè canes Regios, conſervos tuos, poſſis laudare, & quamvis ſcire, quæ alii ſciunt, non poteris, ſaltem ſcire valeas, quæ illi neſciunt: hâc ex conſilio*
meo

Digitized by Google

meo viâ progrediaris: Relictis autoribus, quos vocant Claſſicos, Academicis & pædagogis terendis, initere per omnes, quibus ignorantiam ſecurè fateri poteris, libros, aliis inventu difficiles exquirere. Nec in colloquiis quid ex autoribus vulgò notis afferas, ſed ex iſtis: ut ita, quæ dicis, aut tua videri poſſint, ſi nomina taceas, aut ſi minus digna ſint, & autoritate egeant, novos autores cum reverentiâ tui audiant illi, qui omnia ſcire ſibi antè viſi ſunt. Hunc ergo Catalogum ad uſum tuum exaravi, ut his paratis libris, in omni penè
15 *ſcientiâ, ſi non magis ſaltem aliter, doctus quam cæteri ſubitò proſilias.* * Subjungit huic epiſtolæ Catalogum lepidiſſimum, unde hæc in guſtum dabo: *Nicolai Hill Angli, de ſexu & Hermaphroditate dignoſcendâ in atomis: item de eorum anatomiâ & obſtetricatione in partubus humatis: Æmulus Moiſis ars conſervandi veſtimenta ultra 40 annos, autore Topoliſſo: Librum Tobiæ eſſe canonicum: Ubi ex Rabbinis & ſecretioribus Theologis numerantur pili caudæ ejus canis, ex quorum variâ retortione & invicem conjunctione, conficiuntur literæ, ex quibus mirifica verba conſiſtunt, autore Franciſco Georgio Veneto: Pax in Hieruſalem, ſive Conciliatio flagrantiſſimi diſſidii inter Rabbi Simeon Kimchi, & Onkelos, utrum caro humana ex carne ſuillâ comeſtâ concreta in reſurrectione removebitur, annihilabitur aut purificabitur, per illuminatiſſimum Doctorem Reuchlinum: Pythagoras Judæo-Chriſtianus, numerum 99 & 66 verſo folio eſſe eundem per ſuper-ſeraphicum Io. Picum: Joh. Harringtoni Hercules, ſive de modo, quo evacuabatur à fæcibus Arca Noæ: Subſalvator, in quo illuminatus, ſed parum illuminans Hugo Broughton incredibiliter docet, linguam Hebraicam eſſe de eſſentiâ ſalutis, & ſua præcepta de eſſentia: Manipulus quercuum, ſive ars comprehendendi tranſcendentia autore Raim. Secundo: Bonaventura de particulâ* non *à decalogo adimenda, & Symbolo Apoſtolorum adjicienda: De navigabilitate aquarum ſupercœleſtium, & utrum ibi ac apud nos navis in firmamento in judicio ſit appulſura, Jo. Dee autore: Edmundi Hobæi Eructationes promeridianæ, ſive de univocis, utpote de prærogativâ Regum & chimæris, morbo Regio, & morbo Gallico: Ars ſpiritualis ineſcandi mulieres, ſive conciones ſubcingulares Egertoni: Cœpe advocatorum, ſive ars plorandi in judiciis, per Fran. Bacon: De gurgite diametrali à Polo ad Polum, per centrum navigabile ſine pixide, per Andr. Thevet.* Quis non ſuaviter in his ingenii feſtivi commentis rideat? Et certum tamen eſt, adeo vanos eſſe homines nonnullos, ut his larvis indoctos fallere, ac ſibi nomen quomodocunque parare geſtiant. Solent & librorum Tituli Satyrici ab otioſis & acutis ingeniis confingi, qui ad hanc falſi ſpeciem quodammodo etiam referendi ſunt.

16 Pſeudonymis annumerandi & illi ſunt, qui aliena ſibi per plagium attri-
17 buunt. * Sunt in illis adeo impudentes quidam, ut excuſſo veri Autoris nomine ſuum reponant; quod in Roberti Stephani Theſauro Latinæ Linguæ factum, ad quem plagiarii velut ad cadaver aliquod vultures convolârunt. Toties hoc opus ſub Peregrinis nominibus recuſum eſt. Doletus ſubtiliore furto in aliam formam opus redegit in commentariis ſuis Latinæ Linguæ: Quemadmodum & Scapula Henrici Stephani theſaurum Græcum in aliam for-

Digitized by Google

formam redigens à plagii & doli crimine non poteſt abſolvi, etſi utilem Scholis
aliquâ ex parte operam præſtitit. Sed omnia illa perſequi exempla infinitum
eſſet; quorum magnam partem jam tum collegit Thomaſius in libro de pla-
gio literario, mortalitatem quoque ejus ad minutias usque perveſtigans.

Cautiores illi plagarii ſunt, qui poſtumis virorum doctorum ſcriptis in-
ſidias ſtruunt. Sæpè enim contingit, ut præmaturâ illorum morte vel non edi
vel non abſolvi poſſint eorum opera: Ad quorum pabula fuci alieni qui acce-
dunt, non ſibi facta mella deprædantur. Vix credi poteſt, quam frequens illa
fallendi ratio ſit. Vidi non ita pridem ipſe editum alieno nomine librum, quem
Vir doctiſſimus privatis ſcholis olim propoſuerat. * Pertinet huc, quod de 18
Barboſa notavit Erythræus *Pinacoth. II. num. 18.* Scripſit is de jure Eccleſiaſtico
univerſo volumen, quod opus magno alieno labore partum in ſè ille tranſtulit
cujus hiſtoria ita habet: *Die quodam Barboſæ famulus ſalſa quædam muriatica in pran-* 19
*dium coëmerat, quæ ne manus digitosque inficerent tetroque odore imbuerent, cetarius
chartis quibusdam, ut moris eſt, amiciebat: quem poſtea amictum famulus, domum rever-
ſus cum præſente Domino ac vidente muriatica illa exuiſſet, quò in aquam injecta macera-
rentur, & in terram abjeciſſet, Dominus, curioſus inſpiciendi, quid chartis illis contine-
tur, eas ſuſtulit ac luſtrare oculis cœpit; viditque elegantiſſimi doctiſſimique cujusdam ope-
ris initium eſſe; ſtatimque ſuſpicatus eſt, id quod erat, autore, antequam potuiſſet illud
impreſſum typis emittere, è vivis erepto, heredes ignaros, quantum in eo boni eſſet, tanquam
ineptas, neſcio quas, chartas & inutiles, cetario vendidiſſe; & ſtatim magnam in ſpem ve-
nit, autore è medio ſublato, ſi librum illum quoquo modo nactus eſſet, pro ſuo edendo, ma-
ximam ſibi ex eo gloriam poſſe contingere: ac percontari diligenter è famulo cœpit, in quo-
nam macello, & à quo cetario, muriatica illa coëmiſſet; qui aperuit illi omnia, & ſimul
ſigna & notas oſtendit, quibus ad cetarii illius tabernam ſine ullo errore perveniret. Abiit
ille curriculo, quo mittebatur, librum invenit, cui pauca quædam chartæ fuere detractæ;
ac vili cum pretio redemit: tum ſubrogatis iis, quæ deerant, ac pluribus etiam aliis ad-
jectis, inprimendum pro ſuo curavit. Hæc* ſubjungit Erythræus, *ab homine Barboſæ
amiciſſimo ejusque arcanorum omnium conſcio accepimus.*

Alii ex variis ſcriptoribus quædam furantur, ne ſtatim deprehendi in 20
furto poſſint, quorum maxima quidem pars eſt. Non poſſum, quin inſigne
hic exemplum afferam Thomaſio non notatum, ut multa quidem adjungi
poſſent. Edidit P. Stephanus Lambertus Villafanus Burgundo-Sequanus è
Soc. Jeſu, & in Cæſareo Madritenſi collegio Eloquentiæ Profeſſor opera poë-
tica, in quibus pleraque ex aliis optimæ notæ poëtis ſunt congeſta, ſed ita, ut
per lacinias hinc illinc petitas carmina ſua quaſi conſueret. Ex levi eorum in-
ſpectione ſtatim apparuit illa fraus. Nam ex Auguſtini Maſcardi, elegantiſ-
ſimi Poëtæ, ſylvis, Paſſeratii poëmatibus & Emanuelis Theſauri Inſcriptioni-
bus pleraque compilata notavi: Quod argumento eſt, etiam cætera, quorum
non illa notitia nunc eſt, furto alicunde ſubrepta. In epicediis Reg. Iſabellæ

Digitized by Google

Borboniæ pleraque excerpta ſunt è Maſcardi *Sylvarum lib. 3.* de Rebus triſtibus & è Deliciis Poëtarum Gallorum. Epicedia in funere Principis Hiſpaniæ Balthaſaris Caroli pleraque, imò omnia, è Maſcardo conſarcinata. Illud verò Epitaphium elegans, quod in Villaſano p. 289. legitur, totidem verbis in Maſcardo p. 135. legitur; niſi quod unam vocem mutaverit:

Vix matutinum ſurgebat Cæſaris aſtrum
Lumine promittens uberiore diem:
Aſt immaturam obnubit mors pallida lucem,
Nec ſinit è medio vibret ut axe facem.
O lucem ſine luce brevem! vix Lucifer ortus
Solem præveniens Heſperus emoritur.

Quæ *p. 286. 287.* apud Villaſanum leguntur, è Paſſeratii poëmatibus, quæ in Deliciis Poëtarum Gallorum habentur, *part. 3. p. 156. & p. 171.* aliquâ ex parte transſcripta. Vafrities hujus hominis ex eo etiam apparet, quod in titulo libri impreſſionis annum non appoſuerit, quem tamen Cenſores libri produnt. Confuſo enim tempore incertum, quis verè plagiarius. Inſcriptiones in Prin-
21 cipem ſuum ex Emanuelis Theſauri Inſcriptionibus compilavit: * In J. Bapt. Lauri, viri docti & poëtæ quoque elegantis, quem magni fecit Urbanus VIII, epiſtolis, *cent. 1. Ep. 75.* legitur totidem verbis Strena illa Paſſeratii de Nihilo quæ habetur in ejusdem poëmatibus, *part. 3. Delic. Gall. Poët. p. 31.* Quod mirum mihi ſemper viſum eſt, cum Laurus ipſe non contemnendus poëta fuerit, ut patet ex poëmate ejus de fabricatione calcis libris tribus ſcripto, & elogio, quod illi ſuſpendit Erythr. *Pinac. I. n. 141.* Scripſit & Theatri Romani Or-
22 cheſtram de Viris illuſtribus. * Extant orationes cujusdam non ignoti Jeſuitæ, quæ multam partem ex Italicis Panegyricis Emanuelis Theſauri depromptæ ſunt. Dum enim acutum dicendi genus, qui morbus quorundam eſt, nimis affectat, etiam ne ſententiolæ deſint, aliunde furatur. Extat cujusdam de Opinione Oratio, quæ præcipuâ parte è Barlæi oratione de Ente Rationis deſcripta eſt. Bertilii Canuti multæ ſunt in Epiſtolis è Lipſio, in Poëmatibus è Lotichio, laciniæ. Novimus & è Vincentii Fabricii Poëmatibus nobili Poëtæ Gallico aliqua acumina ſublecta. (z) Sed illa minutiora ſunt, quam ut attendi debeant. Et caſu interdum talia eveniunt, quod ſingulari diſſertatione *de furtis Poëtarum* oſtendere voluit Menagius. Legi etiam poteſt ſuper hoc argumento Stephani Forcatuli Dialogus feſtiviſſimus, cui titulus *Prometheus, ſive de raptu animorum*, ubi alienæ inventionis prædones & ineptos imitatores
23 reprehendit. * Malè tamen habere Viros doctos illæ deprædationes ſolent, ſi

(z) Autor *Orationis de Opinione*, qui plagii in Barlæum *h. l.* inſimulatur, eſt Joh. Balth. Schuppius, Theologus Hamburgenſis; Poeta autem Gallus, qui, e Vinc. Fabricii Poematis, aliqua ſublegiſſe perhibetur Acumina, ipſe Æg. Menagius, qui de Furtis Poetarum voluit ſcribere.

Digitized by Google

ſi rerum ſuarum ſint tenaciores. J.C. Scaliger, cum à meretriculâ CCC nummis emungeretur, eique illos vindicaturo amicus Judex, quem Atticum vocat, indignâ ſententiâ illuſerat, ſtomachoſiorem & acerbam in eum epiſtolam ſcripſit; quæ eſt inter editas 63. quâ inter alia ſcriptorum ſuorum compilationes objicit: *Quare favetis furibus, niſi quia fures? quare impudicis, niſi quia ex impudicis aliquot veſtrum nati ſunt? Quid vos evexit ad illud tribunal, niſi ſororum impudicitia? Quid ad altiora provexit, niſi ea pecunia, qua iisdem artibus comparata erat? Emiſtis magiſtratum, vendidiſtis judicia. Redde mihi Præfationes meas, dicta acuta ex infinitis epiſtolis &c. & ingratus eſto.*

Non accenſendi ſunt Pſeudonymis, qui vel fictum vel immutatum nomen aſſumunt, ſi forte ſua intereſſe exiſtiment illud celari, cum à dolo abſint. 24
Illud plerumque faciunt, qui arcaniora ſcribunt, vel in rebus civilibus, vel naturalibus, vel qui novas ſententias defendunt, & ſibi ipſis diffidunt, judicia hominum doctorum, ut ſtantes poſt tabulam Appelles, exploraturi. In Politicis argumentis quotidie videmus larvatos in ſcenam procedere. In rebus naturalibus, arcanis ſcilicet, chimicis præcipue, pleraque ficta habemus nomina, paucis exceptis. Ut enim myſteria illa Harpocratis ſigillo recondi volunt, ita eorum ſcriptores, qui ἐν αἰνίγματι omnia proponunt, ipſi latitare quam in publicum prodire malunt. * In his Baſilius Valentinus, magnus hujus artis anti- 25
ſtes, (ut hoc ὡς ἐν παρόδῳ moneam) quibusdam numeratur. Ego ipſe quondam in illâ fui ſententiâ, ac confirmat Raſchii teſtimonio Placcius in *Pſeudonymorum Catalogo p. 159.* qui nec in Catalogo Benedictinorum Provinciali Erfurti, neque in Generali Romæ nomen hoc invenerit. Raſchius aliquem ex familiâ Johann. Tholdeni Heſſi ſub hoc nomine latitare voluiſſe exiſtimavit. Sed in aliam nunc ſententiam penè impellit Gudenus ipſe Erfurdienſis, qui in *Hiſtor. Erfurdienſi lib. 2. pag. 129.* ita ſcribit: *Eadem ætate,* ſc. An. 1413. *Baſilius Valentinus in Divi Petri monaſterio vixit, arte medicâ & naturali indagatione admirabilis.* Addit quidem Gudenius, ipſe ab his ſacris alienior: *Inſuper iis accenſetur, quos in augmentum ſpei nominant aurum confeciſſe. Sic alienâ dementiâ poſt ſecula fallit, ideo minus culpabilis, quod non niſi decipi amantes facultatibus exuat.* Verùm ut iis verbis demonſtrat, illum rerum, quas proponit Baſilius, notitiam non habuiſſe; Ita ſuffragium tamen idoneum præbet, quendam ejus nominis vixiſſe in Divi Petri monaſterio. Librum tamen illum de Incrementis & Decrementis metallorum, qui Baſilio Valentino vulgò tribuitur, ſub cujusdam *de Solea* nomine apud amicum editum vidi, & quidem in 4to. Suſpicionem hoc *de Solea* nomen mihi movit, quoniam de Tholdeno aliorum opinio eſt, annon forte in illo Johannis Tholdeni nomine lateat: Et ſanè integrum illud nomen *de Solea* in nomine *Joannes Tholdenus* occultatur: quæ vero ſuperſunt literæ, nullum formare prænomen poſſunt, atque nunc memoriâ mihi excidit, quale in libro

illo edito fuerit. Fortaſſis aliud quoddam aſſumpſit, eo contentus, quod nomen quodcunque è ſuo exſtruxerit.

26 Multo minùs inter Pſeudonymos referendi ſunt, qui certa quædam nomina è Collegiis, qualia in Italia, nunc quoque in Germania plura ſunt, ſortiti. Turbat tamen illa res & nebulas lectoribus offundit, quibus cognomina incognita ſunt: Multi ſunt à membris ſocietatis fructiferæ ſcripti libri, quorum Autores ſub aſcititiis illis titulis ignorantur. Cui autem vacat in illos adeò anxiè inquirere? Certè illi Collegiorum tituli vehementer diſplicuerunt Vincentio Pinello, de quo in ejus vitâ refertur: *Cùm Patavii plures clarorum virorum cœtus cogerentur, quas Academias appellamus, Elev..rum, Occultorum, Æthereorum, nulli unquam nomen dedit, ab ambitione & theatrali quâdam oſtentatione procul abhorrens.* Rolandus quoque Mareſius *lib. 2. Ep. 43.* Collegia ipſa quidem laudat, ſed diſplicent ipſi cognomina planè abſurda & ridicula. Apud Græcos tamen cognomina quoque peregrina ab autoribus uſurpata videmus, quæ res hiſtoriam literariam intricatiorem reddit. Noſtro tempore quoque videmus Germanica Gallica in Latina & Græca mutata, quod moleſtum ſæpe eſt, & ipſis autoribus officit. Multùm in Hiſtoriâ Thuanâ Gallicorum nominum in Latina commutatio turbat. Et in omni Hiſtoriâ illa res tricas & nodos nectit.

27 Procedimus ad Anonymos libros, qui vel autorem certum non habent, vel nullum profitentur Copioſè hìc de cauſis celandi nominis agit Bailletus in *Judic. Doctor. Tom. 1. part. 2. cap. 12.* qui ſuper illo argumento legi poteſt.

28 * Eorum indicem dedit Vir Cl. Vincentius Placcius, quem ſupplementis porro augebit. Deckerus quoque in libello de ſcriptis adeſpotis quædam hujus argumenti tangit. Ac vellem ſane majore ſtudio in rem illam incumberent eruditi: Nam utiliſſimus profectò labor eſt, non tam in recentiorum ſcriptis, quam vetuſtis. Idem, ut puto, argumentum in Commentario de *Autoribus dubiis* tractavit Vir vaſtiſſimi ingenii Caſpar Barthius, quem aliquoties ipſe in Adverſariis ſuis citat. Sed nuſquam ille poſt mortem autoris, etſi jam abſolutus, comparuit; Quod argumento eſt, ab improbâ manu ſurreptum. De Joh. Gerh. Voſſii ſimili libro deperdito dolet quoque Placcius libri ſui præfatione.

29 De Autorum verſionibus quædam adderem, niſi in veterum Autorum verſionibus recenſendis iſto labore nos ſublevaſſet Vir πολυμαθέστατος Petrus Daniel Huetus, cujus extat de Claris interpretibus ὁλοπόρφυρος liber in quo tamen erga Germanos paululum iniquior viſus eſt. De Gallicis veterum autorum verſionibus legendi ſunt Sorellus & Bailletus. Et hic quidem Latinos quoque interpretes Italos, Hiſpanos, Germanos recenſuit *libro de judic. Doct. Tom. 3. part. 2. totâ*, qui potiſſima ex Hueto excerpſit. Cæterum & verſionum cura eruditis eſſe debet. Quæ ex Orientalibus, Hebraicis, Arabicis convertuntur, peri-

peritiſſimos ſanè eorum linguarum requirunt: Qui cum rariſſimi ſint, fit inde, ut non ſatis ſibi conſtent illæ verſiones. Plerique Orientales literas diſcunt, non ut linguam vel ſcribant vel loquantur; ſed ut Grammatici ſint. Neque mediocris linguæ cognitio hîc ſufficit, ſed accuratiſſima, & ex uſu ipſius gentis firmata. Magnum quoque in Codicis ſacri interpretatione verſiones cujuscunque linguæ uſum habent, easque ad exegeſin Theologi celeberrimi cum magno ſuo fructu adhibent. Ex collatione enim illarum ſenſus ſæpe verus elicitur vel firmatur. Earum utilitatem quoque in Hiſtoricis, & quidem Taciti interpretatione oſtendit Freinshemius in illo *ſuo ſpecimine Paraphraſeos Cornelianæ*, ubi è Gallicæ, Italicæ, Anglicæ, Germanicæ, Hiſpanicæ verſionis collatione veros Taciti ſenſus indagavit.

CAP. X.

DE LIBRIS MYSTICIS ET SECRETIS.

Libri myſtici quinam ſint variaque de iis judicia. 1. Non omnia contemnenda. 2. Ob incredulitatem multa ignorantur. 3. Libri Myſtici, Theoſophici, Prophetici & Magici. 4. Theurgici Gentilium libri multa ſecretioris naturæ myſteria continent. 5. Jamblichi de Myſteriis Ægyptiorum libri, 6. ex Hermetis libris congeſti. 7. Libri ſacri apud Ægyptios cuſtoditi. 8. Zoroaſtri hiſtoria & ſcripta. 9. Eorum aliqua Picus habuit. 10. Oracula Zoroaſtri. 11. Beroſus Annii à Poſtello defenſus. 12. Indi Bramines. 13. Orpheus & ejus ſcripta. 14. Etruſcorum Razi Hinui antiquiſſimam ſapientiam profeſſi. 15. Tarquitiani libri. 16. Sibyllina Oracula Romæ cuſtodita. 17. Sibyllina ſcripta à Noachi nuru Poſtellus deducit. 18. Eorum diverſitas. 19. Petito una Sibylla defenditur. 20. Druides. 21. Gentilium ſacra ſincera paulatim adulterata. 22. Hebræorum Libri Cabaliſtici. 23. Chriſtianorum myſtici libri. 24. Dionyſius Areopagita. 25. Theophr. Paracelſi. 26. Jacobi Böhmii Theologica. 27. De his judicia. 28. Prophetici libri in omnibus gentibus. 29. Pignora imperii ominoſa. 30. Vaſa cuprea Chinenſium. 31. Noſtradamus Gallorum Propheta & Poëta. 32. Varia de ipſo & ſcriptis ejus narrantur. 33. Speculis quidam uſum exiſtimant. 34. Vaticinium de Calviniſmo in Gallia exſtirpando nunc impletum. 35. Multa alia de magnis revolutionibus prædixit. 36.

MYſticos & ſecretos libros dicimus, qui de rebus ſublimibus, arcanis, mirabilibus ſcripti, ſuos ſibi lectores poſtulant, neque omnibus ad lectionem concedi ſolent, neque ab omnibus intelligi poſſunt. 1
Non idem omnibus eſt horum librorum guſtus: *laudantur ab his, culpantur ab illis.* Sunt, qui iſta ſcripta χρυσοῦ χρυσώτερα habent. Sunt, qui ut inania, ſuperſtitioſa μετέωρα, & ab otioſis ingeniis, ad fucum ſimplicioribus

 facien-

2 faciendum, inventa aſpernentur. * Sed mediâ in illis viâ procedendum eſt.
Ut enim nullus liber tam malus eſt, in quo non ſit aliquid boni; ita & in illis,
qui myſteria & arcana ſe tradere venditant, invenies aliquando, quæ vix cre-
3 dideris. * Non negaverim equidem multa à multis fingi, eſſe, qui aliorum
credulitati imponant, & ad inanes contemplationes homines, quibus omnia
ignota magnifica ſunt, abducant. Sed de omnibus eandem pronunciare ſen-
tentiam nefas eſto. Neque ita ſuſpicionibus indulgendum eſt, ut omnia ſine
diſcrimine pro fabulis & mendaciis habeamus. Quin potius creſcat cum bo-
nâ ſegete infelix lolium & ſteriles avenæ: Veniet, quæ illa judicet, ætas & re-
rum magiſter uſus. Etiam hîc profectò verum eſt, quod Heraclitus, Plutar-
cho teſte in *Coriolano*, ſolitus eſt dicere τῶν θείων τά πολλὰ δι' ἀπιςίαν μὴ γινώ-
σκεθαι, *multas divinas & præclaras res ab hominibus ignorari, ob eorum incredulitatem:*
ac Plutarchus alibi vocat ἀσθένειαν ἀπιςίας, *morbum incredulitatis.* In eundem
ſenſum quoque Theophraſtus dixit, *res mundi pulcherrimas ab arrogantia homi-
num ignorari, dum nihil ſtatuunt credere, niſi humana mens rationem illius perceperit.*
Quod ſi Ariſtotelem *1. Metaphyſic.* audimus, ea eſt humanæ mentis imbecilli-
tas, ut cognoſcere nequeat veritatem, eoque pacto καθόλε cernit ignoran-
tiam omnium, nec vidit ἐν μέρει ſuam. In plerisque naturæ rebus plus vide-
mus fidei quam demonſtrationi relinqui. Niſi potiſſima pars cognitionis na-
turalis ab Hiſtoriâ Naturali nobis eſſet, à philoſophiâ parum noſceremus.
Et tamen is hominum morbus eſt, ut res ipſas negare malint, quam ſuam igno-
rantiam profiteri. Quoniam verò nec milleſimam partem rerum naturalium
cognoſcimus, ne quid de νοητοῖς dicam, potius credulitate quàm nimiâ incre-
dulitate hic peccandum exiſtimem, ne falsâ falſitatis ſuſpicione pulcherrima-
rum rerum ſcientiam amittamus.

Myſticorum librorum tres quaſi conſtituere poſſumus claſſes, Theoſo-
4 phicos, Propheticos & Magicos. Theoſophicos nunc eos vocant, qui de re-
bus divinis abſtruſiora quædam docent, quales apud Gentiles Theurgici di-
cebantur, quibus Doctrina de Deo, Dæmonibus, geniis, deque ceremoniis,
quibus illi colendi, tradebatur. Alii Magiam divinam hanc Theurgiam vo-
5 cant. Hæc veterum Metaphyſica fuit. * De Gentilium religione etſi magna
volumina conſcripta ſunt, tamen dicere non vereor, è tam vaſto numero pau-
cos eſſe, qui iſtius θεογονίας & θεολογίας ethnicæ fundum rectè penetrarint.
Non exiſtimandum eſt, adeo ſtolidos & ineptos fuiſſe ſagaciſſimos populos,
ut, quæ vulgo de eorum ſacris traduntur, eo ſenſu accipi velint, quo ſe nobis
exhibent, ii præcipuè, qui eorum fingendorum autores fuere. Alii ſub hoc
ænigmate ſenſus latent, myſteria ſcilicet naturæ ſecretioris, quod, ut ſuſpicio-
ne attigerunt multi, ita fuit inter tot interpretes Davos, unus alterque ho-
die Oedipus, qui aliquid de iis prodiderit: De quibus in ſequentibus
plura.

Theur-

Digitized by Google

Theurgiæ gentilium arcana, non volaticis narrationibus ſparſa, ſed ſuis 6
rationibus deducta apud Jamblichum in libro de Myſteriis Ægyptiorum ope-
roſè propoſita ſunt: quô ad Porphyrii quæſtiones reſpondet, quem Thomas
Gale Oxonii 1678. cum notis edidit. Nam Ægyptiorum doctrina in his præci-
pui aliquid habere videtur, unde in Græcos & ab his in Romanos multa deri-
vata, ſed multis falſationibus incruſtata. * Nil verò in hoc argumento ab ul- 7
lo gentilium philoſophorum huic ſimile ſcriptum eſt, quod autor ille ſe ex
Mercurii columnis, quas Pythagoras & Plato in ſuam philoſophiam tranſtu-
lerint, ex innumeris antiquorum ſcriptis, & ex certo aliquo libro, in quem ve-
teres totam de rebus divinis ſcientiam congeſſerint, item è Chaldæorum ac
Aſſyriorum monimentis excerpſiſſe ait: ut proinde quaſi compendium
Theurgiæ gentilis dici poſſit. Duos verò Mercurios celebrabant Ægyptii.
Primus, quem illi Thoth vocant, ille eſt, qui columnas reliquit, quas inter-
pretatus eſt Mercurius ſecundus, quam ille interpretationem multis libris
complexus eſt, ut ipſe Jamblichus docet. Notat vero Thomas Gale *ad cap. 1.*
librorum illum numerum Mercurio tributorum ortum ex eo eſſe, quod omnia
ſua inventa uni Mercurio ex communi ſapientum concluſo inſcriberent, &
in columnis & in adytis ſacris reponerent: ut Pythagoræi omnia ſua inventa
Pythagoræ nomine inſigniebant. Ex iis Mercurii libris unus fuit, qui conti-
nebat *τὰ περὶ Θεῶν, καὶ τῆς ὅλης παιδείας τῶν ἱερέων*, cujus meminere Diodor.
Sic. *lib. 1. c. 16.* Strabo *lib. 15.* Et eandem ob cauſam credo tot libros Hermetis ſi-
ve Mercurii nomine circumferri, quod ſua ſcripta ſub Mercurii nomine publi-
care maluerint: Quanquam & Chriſtianorum piis fraudibus aliqua, aut cer-
te quædam in illis laciniæ, adſcribi poſſe videntur. Opuſcula medica & aſtro-
logica Hermetis in Bibliothecâ Vindobonenſi exſtantia Lambecius notavit,
lib. 6. Commentarior. part. 2. in quibus, *compendium medicinæ, de mathematicâ ſcien-
tiâ, influxibus aſtrorum, de arcanis duodecim ſignorum Zodiaci, de animalibus volatilibus,
quadrupedibus, aquatilibus, gemmis ſeu lapidibus pretioſis, characteribus ſive notis pon-
derum & menſurarum, de Melomantia ſive divinatione ex membris humani corporis:
Arithmomantia ſive divinatione ex numeris.* De Hermetis Triſmegiſti vitâ & ſcriptis
videri amplius poteſt Lambecii *prodromus hiſtoriæ literariæ c. 1. §. 6. à pag. 134. usq;
ad pag. 443. & Borrichius in Hermetis ſapient. c. 1. 2. & 3.* * Cæterum & integras 8
habebant Bibliothecas ſacras Ægyptii, in quibus repoſita, quæ occultari vole-
bant; cum pœnâ gravi afficerent, qui aliqua ex iis in vulgus efferrent. Ca-
laſiris ſacerdos Ægyptius apud Heliodorum his verbis teſtatur: *Me dicente ea,
quæ ſciebam, & quæ de hoc flumine* (Nilo) *ſacris libris perſcripta, ſolis antiſtitibus cogno-
ſcere ac legere licet.* Poſtellus in Alcorano multas veteris Ægyptiorum Theolo-
giæ reliquias, ac plura de Chriſto ipſo teſtimonia, quàm in Judæorum libris,
agnoſcit. Videri alioquin ſuper multis doctiſſimus Sapientiæ Ægyptiorum
vindex Borrichius poteſt.

Inter

Digitized by Google

9 Inter antiquiſſimos in hoc genere Gentilium ſcriptores Zoroaſter recenſetur. Ejus hiſtoriam ex Albufeda aliisque collegit Edoardus Pocockius, ubi inter alia nominatur ejus liber, quo religionis præcepta Magis tradiderit, ac XII. voluminibus conſtiterit, quorum ſingula corium taurinum integrum implerent. Scripſit de *pretioſis lapidibus libros V. de aſtrorum effectis ex eorum inſpectione prædicandis unum: de Agriculturâ V. Plin. lib. 30. cap. 1.* ait, vicies centena millia verſuum à Zoroaſtre condita, quæ indicibus explanavit Hermippus, qui de Deorum ſacris, cultu & ritibus egerunt; item περὶ φύσεως, quos Suidas ait fuiſſe quatuor, qui longum ipſius ſcriptorum enumerat Catalogum. Pythagoræ iſtos prælegiſſe Zabratum memorat Porphyrius, qui Zabratus Py-
10 thagoram edocuerit, τίνες αἱ τῶν ὅλων ἀρχαί. * Horum librorum aliquot Joannes Picus habuit, qui ipſe ita ad Ficinum ſcribit: *Chaldaici hi libri ſunt, ſi libri ſunt, non theſauri. Audi inſcriptiones. Patris Ezræ, Zoroaſtri & Melchior, Magorum oracula. In quibus & illa quoque, quæ apud Græcos mendoſa & mutila, integra & abſoluta leguntur. Eſt & in illa oracula Chaldæorum ſapientum brevis quidem & ſalebroſa, ſed plena myſteriis, interpretatio. Eſt itidem & libellus de dogmatis Chaldaicæ Theologiæ, ac in illum Perſarum, Græcorum, Chaldæorumque divina & locupletiſſima enarratio.* Hos Ficinus poſt obitum Pici inter ejus ſcriptorum reliquias com-
11 perit, ſed adeo depravatè exaratos, ut vix ab ipſo Pico legi poſſent. * Syrianus Magnus libros X. in Logia ſive Oracula Zoroaſtri ſcripſit. Notavit Thomas Gale *ad c. 2. ſect. 1.* libri Jamblichiani: magnam eſſe convenientiam inter hæc & ea, quæ tradebant Ægyptiorum ſapientes ex libris Mercurialibus; nec non inter ea, quæ fuiſſe Zabiorum placita & ſcripta prodit Maimonides Doctoris l. 3. ubi hos à Magis propagatos fuiſſe notat. Legi de hoc Zoroaſtre ejusque ſcriptis ampliùs poteſt Otto Heurnius in Barbaricæ Philoſophiæ antiquitatibus *l. 1. Chaldaico p. 28. & in lib. 2. Indico cap. 1.* Ubi Oracula Zoroaſtri recenſet, quæ Ludovicus Tiletanus cum Plethonis Gemiſti commentariis Pariſiis, ac poſtea Franciſcus Patricius auctiora ex Proclo, Hermia, Simplicio, Damaſcio, Syneſio, Olympiodoro, Nicephoro, An. 1591. Ferrariæ in novâ de Univerſis Philoſophiâ edidit, ſapientiæ divinæ pleniſſima. Adeò enim iis, quæ ſacris literis tradita ſunt, conſonant, ut Johannes Jeſſenius à Jeſſen ab Abrahamo illum edoctum exiſtimet: qui quaſi compendio quodam hanc Zoroaſtri Philoſophiam tradidit libro, quem *Zoroaſter* inſcribit, Witteb. An. 1593. edito. Videndus de illo eſt Girald. *de Poët. Dial. 2. p. 59.* Ex horum familia procul dubio
12 fuere, qui ad adorandum Chriſtum venere. * Verum de Chaldæorum antiquitatibus exigua nobis ſupereſt notitia, niſi quis ad Beroſiana illa fragmenta confugere velit, quæ plurimi ſuppoſititia habent, etſi illis ſui quoque defenſores, ut ſupra vidimus, & Poſtell. libr. de Etruriæ origine eadem vera agnoſcat; neque ab Annio Viterbienſi demum conficta; quod in Germaniâ & Galliâ extiterint, antequam in manus Annii inciderint: Qui & apologiam pro

pro illo ad Petrum Franciſcum Giambularium Canonicum D. Laurentii & Academicum Florentinum autorem libri de priſca Etruſcæ linguæ origine ſcripſit, quam & operi ſubjungit: ubi ex ipſa Armenia allatum hunc librum & à Georgio Apoſtolicæ profeſſionis homine Latinum Annio datum fuiſſe ait: quæ velim nobis paulò accuratiora aliisque documentis firmata dediſſet: Hactenus enim nil illorum innotuit. De Ægyptiorum Theologiâ, Philoſophiâ, Hieroglyphicis, Otto Heurnius quoque nonnulla eodem libro adduxit.

Indorum, & in his Philoſophorum Braminum, quaſi Abraminum ab Abra- 13
hamo oriundorum, ut Poſtellus judicat, Theologia & Philoſophia ab illis Chaldæorum dogmatibus non multum diverſa fuit. Sed nulli de iis ſuperſunt libri, niſi exigua Palladii relatio, & nos infra de his plura dicemus. * Orpheus 14
Thracius antiquiſſimæ ſapientiæ dogmata tradidit, è quo Græci Aſtrologiam acceperunt, ut teſtatur Lucianus in Dialogo de Aſtrologia. Illum ajunt primum Deorum initia, univerſamque Theologiam recluſiſſe, nefariorum facinorum expiationes ac plurima morborum remedia docuiſſe. Scripſiſſe dicitur *de elementorum transmutatione, de rerum naturalium amoris efficaciâ, de Gigantum cum Jove pugnâ, de raptu & luctu Proſerpinæ, de erroribus Cereris, de laboribus Herculis, de ritibus ſacrorum Idæorum & Corybantum, de gemmis, de occultis oraculorum reſponſis, de Veneris & Minervæ ſacrificiis, de Ægyptiorum luctu ob mortem Oſiridis, illorumque luſtrationibus, de vaticiniis, de auſpiciis de fibrarum ſitu, de ſomniorum interpretatione eorumque averruncatione, de expiatione inferorum, de ratione & motu aſtrorum;* Quæ tamen omnia perierunt. Nam, quæ ejus nomine etiam olim circumlata, fortè ex reliquiis ejus ab aliis concinnata, unde & Ariſtoteles non Orphei, ſed Orphica ſcripta vocavit. Qui & Ciceroni liber Orphei titulo tribuitur, ſine dubio fictus eſt. Vide de illo, aliisque ejus nomis plura apud Gyrald. *Dial. 2. de Poëtis Latinis, p. m. 52. & ſeqq.*

Quæ veteris Theologiæ in Europam ac primùm in Italiam venerunt, cæ- 15
teris omnium gentium ſacris præferenda eſſent, ſi veritate niterentur, quæ Poſtellus libro de Etruriæ originibus magno apparatu propoſuit. Noam enim in Italiam primùm veniſſe, ibique orbis antediluviani ſacra ritus & ſcientias reſtauraſſe ait. Fuiſſe autem illi, ut apud omnes populos, popularem inſtitutionem, & inter ſapientiæ alumnos ſecretiorem quandam & ab uſu vulgarium remotiſſimam, à quâ vis prædictionum Magiæ & divinioris ſapientiæ pendebat. Ab eo, ait, conſtitutos illos Razi Hinuos (quod nomen Halicarnaſſeus conſervavit) id eſt, ut interpretatur, ſecretorum propagatores, qui ſint iidem, qui Ethruſci, ſeu Eturi Tuſci, quorum idem officium fuerit, quod Etruriæ ſacerdotibus Cicero adſcribit. Ii præerant inſtituendæ juventuti, principum potiſſimùm, ii habebant ſcientiam ſecretiorem evocandorum geniorum, alligandorumque prodigiorum & ſignorum cœleſtium interpretandorum, quam ſcientiam noſtro deſiderari ſeculo ait. De quibus omnibus multa illic nova, &

quæ παράδοξα plurimis habebuntur, ſed tamen non ineptè deducta, legi poſ-
16 ſunt. * Laudantur & ab Ammiano Marcellino *lib. 25. cap. 2.* Tarquitiani libri,
inque iis titulus *de rebus divinis*. Nam Plinio & Macrobio *in lib. 3. Sat. c. 7.* teſti-
bus, Tarquitius libros tres *de Etruſcâ diſciplinâ & Oſtentarium Tuſcum* conſcripſit:
17 ut inde appareat, plures ejus generis libros fuiſſe. * An ex Noachi diſciplina
18 Sibyllina illa Romæ cuſtodita carmina fluxerint, non eſt adeò certum. *Poſtel-
lus in libro *de Originibus ſive de variâ, & potiſſimum orbi latino ad hanc diem incogni-
tâ aut inconſiderata hiſtoriâ cap. 16.* Sibyllinam doctrinam ortum habuiſſe credit
à femina principe totius Orientis, proximâ ſanguine ipſi Noacho. Primam ille
Sibyllam facit *Nimrodi uxorem, dictam Sabbathen ſive Sembethen, nurum Noachi,
unde totus oriens acceperit ſacra, donec ſenſim ſanctitate & enthuſiaſmis pleræque Græci
ſermonis peritæ feminæ eadem tradiderint Græcis, & demum Latinis; ita, ut principio
publicati nominis Romæ, id eſt, ſub Regibus, delata ſint magna volumina, quæ tantæ fuiſſe
veritatis comperta ſunt, ut illis inconſultis nihil publicæ functionis ſuſciperetur.* Earum
Sibyllarum complures fuiſſe omnium eſt ſententia, quas ab illa primâ inſti-
tutas fuiſſe, ſed incertâ fide, refert Poſtellus. *Certiſſimum eſt,* inquit ille, *fuiſſe
innumeras in univerſo, ſed ſcripta eò fuere communiora. Quis enim non admiretur illas
Alirunas Francorum, Gothorum & totius ſeptentrionis, quæ tantâ erant non ſolum præ-
dicendi ſed evocandi potentiâ, ut non ſolùm clarè de futuris prædicerent, ſed ſpirituales
ſubſtantias cujuscunque generis ita cogerent, ut in quâcunque formâ ſe repræſentare o-
mnium oculis adigerent. Ejusdem generis fuere vates & ſacræ virgines ubivis gentium,
tam in verâ religione optimè primum ab uxore Noachi & filiabus nuribusque & poſteris
inſtituti, ad divinæ ſapientiæ laudem, quàm in iisdem religionibus ſenſim depravatis & à
diabolo corruptis.* Verùm de numero illarum Sibyllarum nunquam ſatis inter
eruditos convenit, neque de origine quicquam certi eſt. Quæ enim Poſtellus
hîc quaſi ex Apollinis tripode pronunciat, nullâ certâ fide nituntur. Iſaacus
Voſſius, qui de oraculis Sibyllinis doctiſſimam commentationem ſcripſit, ni-
hil de numero & origine certi habet; ſaltem oracula Sibyllina fuiſſe, quâ cla-
riſſima de Chriſto vaticinia continentur, probat; quæ à Judæis ex Propheta-
rum ſuorum oraculis ſub nomine fatidicarum mulierum, quarum apud gen-
19 tes magna eſſet autoritas, congeſta fuerint. * Cæterum magna illorum Sibyl-
linorum ſcriptorum fuit diverſitas. Quæ Tarquinii regis temporibus in uſu
apud Rumanos fuerunt, abſumpta fuiſſe incendio Capitolino conſtat; poſtea
ex Erythris & aliis Aſiæ urbibus (ubi quædam Sibyllina ſervabantur) illa ut-
cunque congeſta, à prioribus tamen diverſa. Quæ vero nunc ſuperſunt Si-
20 byllina, ea à Chriſtianis interpolata dubium nullum eſt. * In iis tamen tam
variis Sibyllinis monumentis, quicquid fluctent alii, Petrus Petitus peculiari
de Sibylla libro, non niſi unam fuiſſe ſtatuit, à quâ omnis illa fama, omnia illa
oracula, remotis ſuppoſititiis, promanârint; quæ à variis locis, ubi illa vixe-
21 rit, varium nomen ſortita fuerit. * Druidum, qui apud Celtas & Germanos
Theo-
Digitized by Google

Theologi & Philoſophi fuerunt, etiam cum antiquis illis conveniunt dogma-
ta, qui tamen nihil ſcripturâ eorum, quæ docebant, comprehendi voluerunt.
Illorum etiam Pythagoras diſcipulus fuit. * Verùm dubium nullum eſt, illa 12
gentilis Theologiæ initio quidem ſatis ſincera, tractu temporis fuiſſe variis
ſuperſtitionibus & damnandis ritibus incruſtata. Cum enim Sacerdotes in-
ter ſe ſecretiores haberent Magiæ diſciplinas, populum falſo cultu in diverſa
actum non cohibuerunt tantùm, ſed & ultrò permiſerunt, ne in ſacra illa ab-
ſcondita involarent. Paulatim & ipſi Sacerdotes in deteriora prolapſi, occul-
tas Diabolo inſidias ſtruente, à viâ regiâ, imò divinâ, deviarunt. Jamblichia-
nus ille liber, quem ſuprà laudavi, etſi multa habet ſublimia, quæque ex ſin-
ceris fontibus hauſta videntur; tamen quæ de Dæmonum cultu & concilia-
tione habet, illa ab iis ſegreganda ſunt. Illud verò memorabile eſt, quod *ſe-
ctione V. cap. 22.* unum ait eſſe perfectiſſimum cultum, in quo uno omnes ſimul
colamus eſſentias & principatus: Hunc ſerò admodum advenire ait, & oppi-
do paucis; ac benè nobiſcum agi, ſi in vitæ occaſu contingat. Alibi diſertis
verbis ait, non opus nos habere geniorum amicitiâ, ſi unum illum Deum
ſummum, qui omnibus imperat, amicum habeamus.

Hebræorum Theoſophici libri, quos illi Cabalæ nomine vocarunt, lon- 13
gè plurimi fuerunt, quorum Eſdras ultra 70. collegit, non niſi ſapientibus le-
gendos. Hos Joann. Picus ſe habuiſſe ait, unde concluſiones illas Cabaliſti-
cas ſuas excerpſit. Neſcio, an ex illis libris ſit, vel alius quiſpiam, quô ſe Po-
ſtellus uſum profitetur. Ita enim ille libro *de Etruriæ origine p. 82. Apud Hebræos
ſic fuit uſitatum interpretationis genus, ut altiſſimis referta myſteriis non niſi ore in aures
transfunderentur diſcipuli, quamdiu res eorum floruerunt; paulo poſt in unum volumen,
quod ad manus noſtras pervenit, ſecreta illa diſciplina, quam eò quod recipiatur auditu,
& non lectione, Cabalam vocarunt, ſummum genus ſapientiæ divinæ.* Circumfertur &
apud Judæos, Abrahami Patriarchæ, cui tribuitur, liber *Sépher jetzira*, id eſt,
Liber formationis. Bortoloccius, qui Romæ Bibliothecam magnam Rabbini-
cam edidit, ex illo ait, quotquot de Cabala ſcripſerunt, tanquam ex turbido
fonte bibiſſe & hauſiſſe totam illam tam ſublimem & reconditam Judæorum
Theologiam, quam myſticam vocant, & de qua mira jactitant. Editus eſt ille
cum notis Rittangelii: extant & aliorum in illum Rabbinorum commenta-
rii, ac clavis in illum librum à *Schephtel Horwitz* Pragenſi Judæo edita, ſub ti-
tulo *Schepha Tal*, abundantia Roris; neque in hunc ſolum librum, ſed in *To-
rah, Tikkunim & Pardes rimmonim*, qui libri fundamentum univerſæ Cabalæ
continent. Hanov. 1612. Extat & *Maajen hachochma*, Fons ſapientiæ, liber anti-
quiſſimus, Amſtelod. 4. 1651. editus. Legendi de Cabaliſticis Libri III. Reuch-
lini, & illi omnes, quos aliquot voluminibus in folio J. Piſtorius Baſileæ 1587.
edidit. Conferri quoque Herici Mori Cabala Philoſophica poteſt, cujus exa-
men Sam. Andr. ſcripſit.

Digitized by Google

24 Chriſtianorum jam à primis temporibus myſtici quidam in Theoſophiâ
25 libri fuerunt. * Principem in his locum ſibi vendicant decantata illa Dionyſii
Areopagitæ opera de Hierarchia Eccleſiaſtica, de divinis nominibus, de
Theologiâ myſticâ, quem S. Pauli diſcipulum eſſe volunt, multoque ratio-
num conquiſitarum apparatu, ut genuinum, defendit Petr. Halloix in *vitâ
S. Dionyſii, & quæſtionibus de vitâ & operibus ejus.* Nos illam aliis litem dirimen-
dam relinquimus. Liber verò ille, à quocunqe demum ſcriptus ſit, rerum
divinarum profundiſſimis meditationibus plenus eſt. Fuere omni tempore,
qui hujus generis libros ſcripſere; nullum verò eorum ſcriptorum fera-
26 cius eſt, quàm hoc & ſuperius ſeculum. * Inter illos numerari præ aliis de-
bet Vir ſummi ingenii & maximorum meritorum, Theophraſtus Paracelſus,
qui & magnam rei medicæ & Phyſicæ facem prætulit. Nam uti plerumque
ſecretioris naturæ & Theologiæ conjunctæ rationes iſtis ſcriptoribus fuere;
ita datâ occaſione in Theologicas diſſertationes dilabitur. Fuere verò poſt
mortem pleraque ejus ab aliis edita, quæ, ſi ipſe vivus edidiſſet, fortaſſe alio
habitu ſe exhibuiſſent. Quare nec omnia illa, quæ è ſchedis ejus publica-
runt alii, à moroſis Cenſoribus ad vivum reſecanda ſunt. Plures etiam ab il-
lo in Theologicis libri ſunt poſtumi, quam in medicis & Phyſicis editi ſunt.
Nam in Bibliotheca Iſaaci Voſſii penè in omnes Novi Fœderis libros com-
27 mentarios prolixos ab eo ſcriptos inveni. * Similis generis ſcriptor noſtrâ
28 ætate Jacobus Böhmius fuit, Philoſophus Teutonicus dictus. * Mirabile
profectò, viro huic, utut plebejo, ingenium fuit, & ſingulari animi impulſu
agitatum. Ineptè ſuſpicioſi ſunt, qui Pontificii cujusdam technas ſubfuiſſe
ſcriptis ejus crediderunt. Ab uno homine & quidem ab ipſo profecta omnia,
arguunt idem ſtyli tenor, eadem in omnibus rerum conformitas. Si excepe-
ris nonnulla, quæ μυϛικώτερα & intricatiora videntur, in plurimis Pythagoræa
dogmata λείψανον χρυσȣ̃ γένȣς ſpirare videtur. Ejus Pſychologiam in linguam
latinam convertit, notisque illuſtravit Joh. Angelius Werdenhagen JCtus.
Henricus quoque Morus judicium de illo mitius, quam aſperiores nonnulli
Cenſores, tulit. Pietatem viri iſtius nemo hactenus in dubium vocavit.
Scripta illa ab homine literarum omnium rudi adornari potuiſſe, penè prodi-
gio ſimilis res eſt. (*aa*)

29 Propheticos libros dico, qui Rerumpubl. mutationes variosque caſus
prædicunt, quales in præcipuis Rebuspublicis quidam ſervari ſolent. Sunt
enim

(*aa*) Judicium Morhofii de Jac. Böhmio, ejusque Scriptis, mitius atque honorificum, quod illius Fautores & Aſſeclæ, Frid. Breclingius (*in Anti-Calovio*), M. Andr. Stübelius (*in Appendice Judicii Vernaculi de Scepticiſmo Speneriano Aug. Pfeifferi p. 157.*), aliique, certatim Adverſariis oppoſuere, partim impugnat, partim commodius explicare nititur, Eraſmus Franciſci, in den gebrochnen Spott- und Läſterpfeilen Joh. Matthæi (ed. A. 1692.) *p. 427-431.*

Digitized by Google

enim homines, qui vel ex artis Aſtrologicæ arcanis, vel ſingulari ingenii im-
pulſu, talia prædicere ſolent. * Cuſtodiuntur quædam imperii pignora, è qui- 30
bus conjici futura ſolent. De Urim & Thumim apud Hebræos è ſacris con-
ſtat. Apud Romanos erant libri Sibyllini, & illi Etruſci aruſpices; * apud 31
Chinenſes vaſa cuprea novem, pro numero provinciarum, tremore ſuo va-
rios Reip. caſus ſignificantia, de quibus Martinus Martin. *lib. 2. Sin. Hiſtoriæ*
pag. 50. Cui ſimilia ſunt duodecim vaſa pro totidem anni menſium numero;
quorum unumquodque aliquo pulvere oppletum, ejus indolis, ut ſub finem
menſis vaſi ſuo attributi in ipſâ luminarium conjunctione ſponte ſuâ in nihi-
lum vaneſcerent. Ex motu ejus pulveris de futurâ totius anni tempeſtate va-
ticinabantur, de quo Mart. Martin. lib. 1. Sed talia perſequi infinitum eſſet.
* In Gallia celebre nomen Mich. Noſtradami eſt, cujus mirabiles fuere non 32
de Galliâ tantùm, ſed cæterorum quoque regnorum fatis prædictiones, quæ
ſub forma tetraſtichorum editæ. Scripſit autem illas Anno 1555. Nominat
in illis monachum, qui Henricum III. & carnificem, qui Momorancium ſub
Ludovico XIII. percuſſurus ſit: quæ vix ullâ arte divinatrice indagari poſ-
ſunt, & intelligentiæ alicujus afflatum requirere videntur. De incendio Lon-
dinenſi, de Regis Caroli I. ſupplicio in illis quoque vaticinatus eſt. * Multæ 33
fuerunt virorum doctorum ſuper eo diſputationes: Quidam enim pro Im-
poſtore, quidam pro mago habuerunt. Aliqui virtutem in illo propheticam
deprehendere ſibi viſi ſunt. J. C. Scaliger acerbas quaſdam in Hipponacteis
ſuis invectivas in eum ſcripſit, cum antea ipſi amicus eſſet: Qua de causâ in-
certum; nam prædictionum ejus veritas magnum illi apud Principes no-
men acquiſivit, quæ tanta eſſe videtur, ut ne Diabolum quidem ea prædicere
potuiſſe crediderim. Quod ſi ille è naturalibus ſignis hæc capere potuiſſet;
quid vetat Noſtradamum ex iiſdem ſcire potuiſſe? Fuiſſe enim probum
piumque virum omnes fatentur. De la Croix du Maine in Bibliothecâ ſua Gal-
licâ, Joannem Auratum, Poëtam non vulgarem, ejus prognoſtica notis illu-
ſtraſſe teſtatur, eâque fide, quaſi ab ipſo Noſtradami genio afflatus fuerit.
De illo legi poteſt Petrus Petitus *lib. 3. de Sibyll. cap. 9.* Ubi plura de ejus rebus
narrat vulgo parum cognita, omnia tamen excerpta ex Apologiâ Anonymi,
qui Gallicâ linguâ ſcripſit librum, cui titulus: *Eclairciſſement des veritables*
Quatrains de Maiſtre Noſtradamy, Docteur & Profeſſeur en Medecine &c. Hic §. 6. re-
cenſet varia ab illo prædicta, quæ à ſolo humano arbitrio dependent, & pro-
inde non niſi ad divinam quandam inſpirationem referri poſſe judicat. Mul-
ta à Typographis lucripetis ipſi ſuppoſita fuiſſe narrat, quæ occaſionem ca-
lumniæ dederunt, cum deſtitueret ea eventus. Majores habuit, Aſtrologiæ
& prædictionibus omnes addictos. Aſtrologiâ autem dixit ſe uti tantùm pro
medio excitandi impetus illos vaticinandi, qui ipſi in Aſtrologicis ſpecula-
tionibus ſupervenirent. Scripſit multa alia medica, & in linguam Gallicam

Digitized by Google

multa convertit. Medicinam ſine Aſtrologiæ cognitione parum prodeſſe judicavit. Infinita de illo narrari ait Anonymus, quæ cum incerto teſte dicantur, ille omiſerit. Miram ille hiſtoriam narrat, quam à viro nobili Florinvilla ejusque conjuge comperit. Cum apud eum eſſet aliquando Noſtradamus, deambulantibus occurrunt duo porcelli, candidus alter, alter niger. Animi gratiâ interrogat Noſtradamum Florinvilla, quid fieret illis; ille ſtatim: nigro, inquit, veſcemur nos: album lupus vorabit. Forinvilla, ut prædictionem eluderet, ſecretò album porcellum pro cœnâ curandum mandat. Paret coquus, ſed dum præparat cibum, lupæ catulus domeſticus, abſente coquo, porcellum adrodit. Ideoque coquus nigrum illi ſuccedaneum dat, ac in menſâ apponit. Ita eventus prædictionem Noſtradami comprobavit. Autor ille in hoc ſpecimine ſuo primo de rebus Henrici II. tantum agit. In præfatione ejus hæc præcipuè tractat 1. Quæ vera ſint Autoris tetraſticha. 2. Quâ de re prædictiones agant. 3. unde incipiant. 4. Quousque ſe extendant. 5. de origine errorum, qui irrepſerint in hæc tetraſticha, & quomodo corrigendi. 6. Quâ ratione clavis & intelligentia tetraſtichorum indaganda ſit. 7. De ordine, quo proceſſurus ſit. Promiſit autem 20. tales libros, qui in hunc usque diem tamen non ſunt editi. Quinque ſecuturis voluminibus acturum ſe de rebus Galliæ ſub Regibus Henr. II. ſequentibus promiſit, 8. & 9. de rebus Italiæ: 10. de negotiis Imperii & Regum Septentrionalium: 11. De Hiſpaniæ & Luſitaniæ Regibus. 12. De rebus ad Oceani accolas pertinentibus, & de regno Angliæ, de quo multa notabilia prædicit autor. 13. De rebus Orientis, Turcis, Græcis, Perſis. 14. De Africa & Æthiopia. 15. De miraculoſis Regis Franciæ progreſſibus in propagandâ per Orientem fide Chriſtianâ. 16. de Antichriſti machinationibus adverſus Imperium Chriſtianum Gallorum in Hieroſolymis. 17. de iis, quæ poſt annum 1655. per Europam accident, usque ad deſtructionem Romæ per decem Reges Antichriſti vaſallos. 18. De 7. primis centuriis, cum explicatione reliquorum tetraſtichorum, & paraphraſi epiſtolæ ejus ad Cæſarem filium. 19. de explicatione centuriæ 8. 9. 10. cum paraphraſi epiſtolæ ad Henr. II. quæ continet clavem rerum futurarum poſt nativitatem Regis Lud. XIV. 20. de aliis ſcriptis propheticis, verſibus Sibyllinis, qui tangunt res 14. & 15. libri: tabulis Imperatoris Leonis, prophetis Merlini & Paracelſi. Poſſent hi libri quaſi Pandectæ quidam rerum futurarum videri, ſi in lucem ederentur. Sed nec ipſa Noſtradami Tetraſticha integra habemus. Noviſſima editio An. 1668. Amſtelodami in 12. à Waesbergiis edita. Centuriæ in illis tantum XII. ſed non omnes integræ. Multa in ſcriniis Regiis de iis celari audio. Ex mille verò tetraſtichis & ſuprà, quæ ille reliquit, nullum eſſe Anonymus ait, quod non duas aut tres prædictiones veras contineat, rerum in oriente & occidente geſtarum, per omnia regna omnesque gentes, Allegat Anonymus *Tetraſt. 2. Cent. 13.* quô agat de magno

magno opere Philoſophorum, prædicitque magnum Theologum, quem vocat *verbum divinum* vertendo Græcam vocem in Latinam, illud perfecturum; cum tamen ipſe manus nunquam huic operi admoverit. Sed illa centuria in editione Amſtelodamenſi non comparet. * Fuit, qui narravit, ſpeculis qui- 34
busdam Aſtrologicis Noſtradamum ad has prædictiones uſum. Nam, qui arcaniora Phyſica & Aſtrologica cognita habent, ajunt è metallis, tanquam Planetis terreſtribus, eâdem configuratione, qua Planetæ in Thematibus Natalitiis ponuntur, ſub certis conſtellationibus ſpecula fieri poſſe, in quibus futura cernantur. Talia ſpecula non pro hominibus tantum, ſed & nationibus, urbibus, ſeculis, ut illi ajunt, fabricari poſſunt. Sed de iis in vita ejus nulla vel ſuſpicio apparet. * Id quoque memorabile eſt, quod hoc in loco mini- 35
mè prætereundum. Adduxit Vir Cl. Borrichius in *Diſſert. ſuâ IV. de Poëtis*, Anno circiter 81. ſcriptâ è Noſtradamo duo vaticinia, quorum alterum proximis annis impletum eſt. *Hodie*, inquit, *in Narbonenſi Gallia & Provinciâ nil frequentiùs occentatur auribus, quam Noſtradami vaticinia, quæ &, cum ad tumulum nominatiſſimi vatis Salone adſtarem, pleno ore laudavit monſtrator ſacrificulus. Ego optarim, duo ejus fulmina vana eſſe: quorum alterum Calvinianis minatur, & hoc eſt:*

En grande citò, qui n'a pain, qu'a dimy,
Encor un couple ſainct Barthelemy.

alterum Septentrioni:

Beaucoup, Beaucoup avant telles menees,
Ceux d'orient par la vertu Lunaire,
L'an mil Sept cens, feront grands emmenees
Subjugans preſque le coing Aquilonaire.

Cum hæc ſcriberet Borrichius, nulla de Calvinianiſmi exſtirpatione ſuſpicio erat. Sed proximi anni veritatem hujus oraculi abundè confirmarunt. Ac concepta jam ſanguinaria, ut quidam narrarunt, in Calvinianos fuerat ſententia, quæ poſtea ita immutata, ut quâvis cæde eſſet atrocior. Quid de altero
futurum ſit, Deus novit. * Multa ille in epiſt. ad Henr. II. prædicit, magnas- 36
que imperiorum revolutiones usque ad ſeptimum millenarium, ubi univerſalis in Eccleſia & omnibus regnis pax futura ſit. Multa de amplificatione Imperii Gallici, ejusque victoriis in Oriente. Habet his ſimilia Poſtellus in libro *de vera configuratione ſignorum cæleſtium*, ubi ex illis imperium orbis Galliæ ſuæ promittit. Multa etiam in Germaniâ talia de futuris prognoſtica ſecreto aſſervantur, de quibus hîc non eſt dicendi locus.

DE

CAP. XI.

DE LIBRIS PHYSICIS SECRETIORIBUS PRÆCIPUE CHEMICIS.

Metaphyſica veterum. 1. De Campanellæ Metaphyſicis. 2. Cuſani, Agrippæ, Ficini, Pici. 3. Scalichii ſcripta. 4. Libri de Magnetiſmis, Sympathiis, Antipathiis. 5. Liber Kyranidum Hermeti adſcriptus. 6. Vera hujus libri inſcriptio 7. & antiquitas. 8. Liber mutilatus. 9. Democriti χειρόκμητα. 10. Petri Arlenſis de Scudalupis liber ejusque clavis. 11. Quædam ex illo arcana proponuntur 12. Maxveldii Medicina Magnetica 13. Wirdigii Medicina ſpirituum 14. Paracelſi Manuſcripta in Bibliothecâ Scorialenſi Chemica. 15. Chemia ſcientia. 16. Mythologia veterum ad Chemicam artem pertinet. 17. Vetuſti ejus Autores Græci, valde laceri & mutili. 18. Codex Altenburgenſis à Reineſio emendatus. 19. Reineſii de iis judicium. 20. Stephanus Alexandrinus. 21. Heliodori poëma. 22. Pappus Alexandrinus. 23. Quis Heliodorus? 24. Theophraſtus, Hierotheus, Archelaus, Pelagius. 25. Zoſimus. 26. Oſtanis fragmentum. 27. De eo disquiritur. 28. 30. Democriti liber antiquitatem ſapit. 29. 31. De Democrito inſignis è Cedreno locus. 32. Quid ſit ἐννεαγράμματον. 33. Democritæa, an genuina, an ſuppoſititia? 34. Epiſtola à Syneſio ſcripta. γνησιότης defenditur 35. 36. 37. Dubia circa Zoſimi ſcripta, à Reineſio mota. 38. Ad ea reſpondetur. 39. Zoſimus Chriſtianus ab hiſtoriarum ſcriptore diverſus. 40. Diſſenſus ab ipſo Photio & Lambecio. 41. Anonymi liber de teſtimonio pro Chriſtianâ religione ex Ethnicis ſcriptoribus laudatur. 42. Zoſimus adverſus Reineſium defenditur. 43. Manuelis memorabile ſomnium, quod ad artem Chimicam referendum. 44. In Zoſimi ſcriptis quædam diverſitas. 45. Olympiodorus commentator Zoſimi, ejusque ætas. 46. Labbei & Lambecii dubia. 47. 48. Cleopatra ſcripta Chimica 49. & Epiſtolæ à Scioppio Priapejis adjunctæ. 50. Pſellus. 51. Pſeudonyma & Anonyma ſcripta recenſentur. 52. 53. Leo Allatius Corpus Chimicorum edere voluit. 54. Querela Borrichii votumque noſtrum. 55. Chimica ſcripta plurima ἀνέκδοτα. 56. Aliquot autores recentiores Rabbinici & alii. 57.

1 VEnio ad libros, quos Magicos appellavi, non eos, qui de Dæmoniacis artibus ſcripti ſunt, de quibus alio loco dicetur; ſed, qui de Magiâ naturali, & arcanas naturæ operationes tradunt. His quaſi viam ſternunt Cabaliſtici autores, de quibus ſupra egi; nam amicè conſpirant, mutuaque operas præſtant. Metaphyſica illa veterum fuit, quæ hodie tota in terminorum doctrinam abiit.
2 * Hanc tamen ad mentem veterum quodammodo inſtituere mihi viſus eſt Campanella, qui in vaſto opere multa de mundis, de ſeculis, de ordinibus mentalibus, de ſigillis & ideis, de vitâ divinitùs

nitùs comparandâ, de actionibus mundorum ſecundum ſeriem & collationem illorum, de gradibus poteſtatum & poſſibilium, de amore, ſapientiâ & poteſtate, omnium rerum affectionibus, de maximo & minimo, de paſſionibus rerum ratione materiæ & formæ, de mutationibus earum & transformationibus, de propenſionibus corporum vel ad Syſtematis unionem, vel ad certos ſitus in corpore. (*Robertus Boilius libro de ſyſtematicis corporum affectionibus ſimilia animo concepiſſe videtur*) de configurationibus rerum & infinitis aliis agit: Quæ mihi accuratius conſideranti materiam profundiſſimis ſpeculationibus ſubminiſtrare apta videntur. Non quidem omnia illa ſimpliciter probaverim; ſed ſunt profectò in illis cogitata, quæ certè ſummam ingenii vim arguunt. Illis jungi poteſt liber ejus de ſenſu rerum, ubi libro extremo Magiæ fundamenta jacere videtur. * Multi ſunt à multis ad hunc ſcopum libri conſcripti. 3
Nicolai Cardinalis de Cuſa opera plena ſunt reconditorum ſenſuum. Cornelius Agrippa in libris *de occultâ Philoſophiâ* ad Trithemium Abbatem ſcriptis, ſi quædam ſuperſtitioſa abſint, multa ad hanc rem ſubminiſtrat. Marſilii Ficini ſcripta, ut penè omnium Platonicorum, hæc argumenta tangunt. Joannis & Joannis Franciſci Picorum opera tota in abſtruſis occupantur. * Paulus de 4
Scala ſive Scalichius, qui è priſcâ Scaligeræ gentis familiâ originem ſuam venditabat, atque Genealogiam Scaligeræ gentis ſcripſit, (quanquam illi controverſia ab adverſariis de eo mota eſt,) hujus generis varia edidit. Olim ille Ferdinando Cæſari à ſacrificio Miſſæ fuit, poſt in Boruſſia, profeſſionem Evangelicæ religionis ſimulans, intimis Principis Alberti conſiliis admotus fuit, ubi res novas moliens alios è Principis gratiâ deturbavit ipſe iterum deturbatus: Quare ad Pontificiorum partes rediens tandem Gedani mortuus fuit, de quo legi poteſt Boiſſardus in *Iconibus virorum illuſtrium, part. 3. imag. 9.* & Hartknoch. *in Hiſt. Boruſſ. part. 2. c. 2.* Edidit ille *Encyclopædiam, ſive orbem diſciplinarum, tam ſacrarum, quam profanarum, quem Epiſtemona inſcripſit Anno 1559. Baſileæ impreſſum*, cum noſtrarum ille partium eſſet: cui adduntur *Theſes Myſticæ philoſophicæ: Eulogus ſeu de animâ ſeparata ejusque paſſione, Concluſiones in omni ſcientiarum genere 1553. olim Bononiæ hinc Romæ propoſitæ, quas 21. annorum juvenis ſcripſerat: revolutionem alphabetariam ſive perfectiſſimam ad omne genus ſcientiarum methodum: Encomium Scientiarum*, & multa alia adverſus Romanam eccleſiam. Sed Anno 1571. in aliud quaſi Syſtema hæc omnia, quibus Eccleſiæ Romanæ ſe commendavit, compegit. In Epiſtemone Catholico, ut tum appellavit, omnium ſcientiarum omnisque Philoſophiæ, Orphicæ, Pythagoricæ, Platonicæ &c. brevem deſcriptionem pollicetur. De myſteriis myſticæ Philoſophiæ & variis involucris, ænigmatibus, Hebræorum, Chaldæorum, Ægyptiorum, Perſarum, Arabum, Græcorum & Latinorum, de animâ ſeparatâ, de rerum ſympathiâ & antipathiâ, ſe acturum promittit. Scripſit & *libros ſeptem de rerum cauſis & ſucceſſibus, & de ſecretiore quâdam methodo, quâ everſiones omnium regnorum univerſi orbis,*

bis, & futurorum ſeries erui poſſint, item Epiſtolam, quâ omnes abdita artes & ſcientiæ perſtringuntur, & perfectiſſima ratio prophetandi, & miracula operandi traditur.

5 In occultis naturæ operibus, quæ in Magnetiſmis, Sympathiis & Antipathiis conſiſtunt, arcani ſunt quorundam libri. Ex antiquioribus eſt liber ille Hermeti adſcriptus, cujus meminit Barthius *Adverſār. l. 11. c. 17.* Hunc Gerhardus Medicus, quem Johannes Trithemius Gerardum Fulginatem, Raphaël Volaterranus Gerardum Suclonetam, Geſnerus & Simlerus Gerardum Cremonenſem vocat, ante quadringentos propemodum annos è Græco in Linguam Latinam convertit, cui titulus: *Liber phyſicalium virtutum, compaſſionum & certationum collectus ex libris duobus, experientiâ, videlicet Kyranidarum, Kyranni Regis Per-*
6 *ſarum, & ex libro Harpocrationis Alexandrini ad propriam filiam.* * Addit, pleraque ejus libri, qui Kyranni illius fuerat, eſſe Hermetis Triſmegiſti, & Syriacis cha-
7 racteribus ſculptum fuiſſe in columnâ ferreâ. * Græcus libri titulus à Gaulmino *notis ad Theodorum Prodromum, c. 15.* producitur: Βίβλος Κοίρανις φυσικῶν συμπαθειῶν καὶ δυσπαθειῶν λαοῖς σύνταγμα Κοιράνου βασιλέως Περσῶν. Liber Latinus MStus extat in Bibliothecâ Paulinâ Academiæ Lipſienſis, quem referente Fellero in præfat. Catalogi MStorum Lipſienſium, illuſtriſſima Dn. Eleonora Haſſiæ Landgravia Henric. Ellenbergero, Med. D. Anno 1609. dono dederat, quemque Rivinus ab Ellenbergeri filio acceptum Paulinæ intulit, & Lipſiæ An. 1637. excudi fecit. Hanc ego non vidi editionem ſed aliam, quæ Francofurti Anno 1681. in 12. &, ut titulus habet, interata vice è membranis Latinis edita eſt. Nulla illic prioris editionis mentio, quæ vel ignoratur, vel diſſimulatur. Quod ad Græcum codicem attinet, fortè idem ille eſt, quem in Vaticana περὶ φυσικῶν δυνάμεων extare è Pamelio Barthius ait. In eo tamen & Gerhardus Cremonenſis & Barthius ipſe falluntur: ille, quod A. C. 1168. Conſtantinopoli ex Arabicâ & Perſicâ in linguam Græcam converſam ait: hic, quod à Græculo quodam Monacho compilatore congeſtam exiſtimat, qui, ut fidem aliquam libro conciliaret, nomina Arabum Ægyptiorum Perſa-
8 rumque accerſiverit, Regemque Kyrannum opuſculo autorem dederit. * Verum longè antiquiorem eſſe librum Græcum ex eo patet, quod Olympiodorus, ſcriptor Chimicus, cujus ætatem ultra Conſtantini M. tempora producit in Vindic. Hermet. Borrichius, in commentario ſuo, ſuper Zoſimi ſcripta chimica Hermetem ἐν τῇ Κυράνιδι βίβλῳ, ac Zoſimus ipſo Olympiodoro antiquior *l. 9. de Chymiâ ad Theoſebiam* Hermetem in Phyſicis, qui idem liber eſt, alleget. Titulus libri quid ſibi velit non ſatis vel Græcus, vel Latinus interpres cepit. Nullus enim vel Kyranides vel Kyrannus Rex fuit, à quo liber ille ſcriptus. Verùm, quod Reineſius in variis lectionibus ſuis alicubi ſatis demonſtrat, Κοίρανις vox, quam ex Arabico, vel Perſico, retinuit interpres Græcus, nihil aliud ſignificat, quam collectionem, συλλογὴν, σύνταγμα. Quoniam enim Perſæ & Arabes ex ſuorum aliorumque Philoſophorum magiâ hæc collegerunt

runt, Curanon vocarunt: quemadmodum & Alcoranus, qui recentioribus Græcis κοιεάνιον dicitur, nihil aliud ſignificat, quàm collectionem præceptionum divinarum. * Vehementer verò dubito, an Latina illa verſio integra ex 9
omni parte ſit: Multa enim in illis vel omiſſa, vel mutata ſuſpicor. Nam ut ex Gaulmini notis in Theodorum Prodromum, eo loco, quem ſupra nominavi, apparet, hymnus ille, quem ſingulis herbis ſubjicit, quisquis eſt ſcriptor vel collector, quo illius vires, numinisque, cui ſacra eſt, celebrat, hîc planè non invenitur. Quod ex veterum illo ritu promanat, quorum mos fuit in colligendis herbis hymnum in laudem illarum, vel numinis, cui ſacræ erant, recitare. Ενθυσιῶντες μαινομένοι καὶ παιανίζοντες herbas colligebant: Quod de Druidibus viſcum quercinum colligentibus etiam memoratur. De illis Andreas & Pamphilus antiquiſſimi Medici, Gaulmino notante, librum ſcripſerunt. Ἱερὰς Θεῶν βοτανὰς Galenus vocat. Gaulminus tales aliquos hymnos ſe editurum promiſit. Sed neque illi editi, neque hîc in libro illo Hermeti tributo comparent. Multa quoque Barthius loco citato illo contineri narrat, quæ in edito non inveni. * Hujus generis quoque illa Democriti χειρόκμητα, 10
vel quicunque alius titulus fuit, cenſenda ſunt, de quibus prolixè Salmaſius in Solinum & Borrichius.

Eſt inter recentiores Petri Arlenſis de Scudalupis opus de *ſympathiâ ſeptem* 11
metallorum, ſeptem lapidum & ſeptem planetarum, Madriti primùm, hinc Romæ in folio ſub initium hujus ſeculi editum: quo ſingularia continentur ſecreta, à filio per incogitantiam publicata; Qui poſtea exemplaria omnia coëmiſſe dicitur, ut nullum jam ampliùs compareat. Eſt quidem in Galliâ illud recuſum minori formâ, ſed totum mutilum, nulliusque pretii. Exiit tamen Pariſiis P. Conſtantii Albini Villanovenſis *Magia Aſtrologica, ſive clavis Sympathia ſeptem Metallorum ſeptem ſelectorum lapidum ad Planetas pro majore illius elucidatione editum Anno 1611. in 8.* Sed ſine arca ipsâ clavis illa nulli uſui eſt. Qui legerunt, affirmarunt mihi, tot tantaque libro illo contineri, ut omni auro ſit præſtantior.
* Inter cætera unum ſuccurrit, quod ille in eo legerat, de vitro è cineribus ca- 12
daverum ſtrangulatorum certique mineralis conflando, cui lotium ægri immiſſum affectas corporis partes in ipsâ urina oſtendat. Aliud ex eo libro adduxit Joh. Petr. Faber in ſuo *Palladio Chimico cap. 5.* de certo pulvere tormentario. Ejus hæc verba ſunt. *Vidi aurum naturâ ipsâ incombuſtibile in pulverem pulvere ipſo tormentario ſeu bellico combuſtibiliorem redactum, ſpiritu ſulphureo combuſtibili, terrâ ipſius auri fœtâ, quô nefanda ſcelera committi poſſunt, in hominum inevitabile malum: terræ motus pragrandes effici queunt, quo domus, imò civitas integra, etſi populoſa ſit, ſusque deque ſubverti poſſint. Arcanum certè pulveris bellici inventi multò pejus & crudelius, cujus proclamatorem in ſuperiorem mundum beatum iri non exiſtimo, nunquam inexhauſti malorum fontis demonſtratorem. Unde hic Harpocratis ſilentium commendatum habere licet.* Et hunc quidem ego pulverem pyrium Sympatheticum

eſſe

eſſe exiſtimo, qui in remoto etiam loco poſitus altero ſimilis generis accenſo ſimul accendatur. Multa alia ſparſim à non nullis ſcripta, qualia in Theatro Sympathetico Norinbergæ edito comparent, ſed nullis certis fundamentis
13 inædificata. * Nuper Guilhelmi Maxvelli Scoti Scriptoris in lucem à Clariſſ. Georg. Franco edita eſt *Medicina Magnetica*, cujus pars Theoretica non malè de iis rebus philoſophatur, præcipue vero Aphoriſmi libro ſecundo adjecti interiorem cognitionem arguunt. Liber III. Practicus, ſine quo cæteri ſteri-
14 les & inanes, nondum editus eſt: quem multi anxiè efflagitant. * Commendari & in hoc genere viri Cl. quondam Collegæ mei honoratiſſimi, Sebaſtiani Wirdigii *Medicina Spirituum*, poteſt. Sed de his in Polyhiſtore Phyſico pleniùs
15 agemus. * Multa, & quidem longè plura quam edita ſunt, à Paracelſo ſcripta ſunt, quæ hinc illinc à curioſioribus aſſervantur. Meminit in *Exercitationibus ſuis nuper editis* Clariſſ. Wagenſeilius Manuſcripti alicujus Paracelſici, quod illi in Bibliothecâ Scorialenſi monſtravit Bibliothecarius, unde ille arcanum illud Steganographicum è ſanguine humano parandum deſcripſit: cujus ope amici toto orbe ſejuncti omnia animi ſenſa plenè planèque invicem communicare poſſunt. Sed ille liber cum cæteris fortè in cineres nupero incendio redactus eſt.

16 De Chemiæ ſcriptoribus, quandoquidem Chemiæ ſcientia quaſi ſolum aliquod omnibus occultioribus operationibus naturæ ſubſternit, nunc aliqua adnectenda videbantur: De quibus cum ſingulari olim diſſertatione egerimus, nunc paucula ὡς ἐν παρόδῳ tangemus. (*bb*) Sunt, qui totam hanc artem ideo ſuſpectam habent, quod vel nulli ſint antiqui autores, vel plerique Pſeudonymi. Fuit illa jam ab antiquiſſimo tempore per ſapientes non tam ſcriptis, quam vivâ informatione, propagata, & ipſius rei ſublimitas facilè à nominis
17 ſui profeſſione autores excuſat. * Tota illa gentilium Mythologia hunc ſibi ſcopum præfixum habet, quod à viris doctiſſimis Michaële Mejero in Arcanis arcaniſſimis, Blaſio Vigenerio in Commentario in Philoſtrati tabulas, Joh. Petr. Fabro in Panchimico oſtenſum eſt. Commendat Nicolaus Antonius Autor Bibliothecæ Hiſpanicæ eo in genere Johannis Baptiſtæ Suarez de Salazar Gaditani Mythiſtoricum Aſtronomicum, ſive de Mythologia terreſtri & cœleſti, librum, quo arcana omnia Phyſiologiæ myſteria confictis numinum appellationibus olim apud Ethnicos adumbrata revelavit. Sed imperfectum illud opus relictum eſt. Nuper verò egregium ejus ſpecimen Jacobus Tollius, elegantis vir ingenii omniumque literarum, in Fortuitis ſuis Criticis dedit: Qui ſe pleniorem illam Mythologiæ explicationem adornaverit, omnes illi concedant neceſſe eſt, quò pleniorem ad phyſicam experientiam eruditionem

(*bb*) Conferri merentur, quæ Sententiæ Morhofianæ, de Chymia Secretiori ſub Fabularum Ethnicarum involucris abſcondita, *h. l* propoſitæ, oppoſuit Celeb. Tenzelius, *in Dial. Menſtr. Germ. M. Jan. A. 1689, p. 45. 46. 47.*

Digitized by Google

nem affert. * Falſum eſt, deeſſe huic arti antiquos autores. Nam pro Herme- 18
tis aliorumque ſcriptis ita militavit Borrichius, ut ſuperior ex illâ pugnâ diſ-
ceſſerit. Superſunt Græci quidem autores περὶ χρυσοποιΐας, quorum Salma-
ſius aliquoties ſuis *in Solinum exercitationibus* mentionem facit, & Caſaubonus
ad Baron. *Anal. Exc. 1. c. 10.* de quibus aliqua hic notabimus. Extat Codex ille
in Bibliothecâ Regiâ, unde ſua excerpſit Salmaſius. Delrius *tom. 1. diſq. Magic.
c. 5. p. 1. ſect. 1.* in Bibliothecâ Fontis belli haberi teſtatur. Dicitur & Johannes
Dee, qui *Monada Hieroglyphicam* ſcripſit, Democriti Phyſica habuiſſe, cum ſcho-
liis Syneſii, Pelagii, & Stephani Manuſcriptis. Geſnerus in Italiâ alicubi late-
re tradit. * Eſt & Codex Altenburgenſis, quem illuſtr. Dux Saxoniæ Johannes 19
Wilhelmus b. m. è Cod. Bibl. Auguſtanæ fecit deſcribi Anno 1613. quem Tho-
mas Reineſius perluſtravit, ſuâque manu emendavit, mutila in illis notavit,
additâ de ipſis autoribus diſſertatione; Cujus mihi ab amico copia facta eſt.
Iidem quoque autores in Bibliothecâ Vindobonenſi reperiuntur, quos ope-
roſè recenſet Lambecius, *Comment. de hâc biblioth. lib. 6. part. 2. p. 168. & ſeqq.*
cum quibusdam ex iis excerptis. Dignus ille Criticis, ſed tamen argumenti
iſtius non ignaris, profectò labor eſt, in quo illi ingenii nervos intendant, po-
tius quàm in aliis. Tanta rei ſublimitas dignitasque eſt, ut non ſuperficiaria
opera impendenda ſit. Conferendi hic eſſent omnium Bibliothecarum codi-
ces: Nam multa in autoribus illis per dolum ſunt mutilata, vitioſè deſcripta.
Deſunt in Altenburgenſi Codice, quæ de unionibus magnis è minùtis confi-
ciendis ex Pariſienſi citat Salmaſius, qui & vitioſiſſimè ſæpe ſcriptus medicam
Reineſii manum omnibus in paginis ſenſit, etſi non cum curâ illi perlectus.
Ita ipſe in præfatiunculâ libro præfixâ: *Emendationes, quas hîc marginibus illitas
vides, è curſoriâ quidem lectione natæ ſunt, ſed quarum rationes reddere cuivis poſſum:
eluerem que etiam reliqua ψευδογραφήματα, ſi id nunc agerem; Neque enim adeò de-
ſperata res eſſet: Quanquam, ſi conferre liceret codicem alium, multò facilius in via in-
tritâ progredi eſſet. Sunt hîc quæ πῖνον aliquem antiquitatis redolent; ſunt & inepto-
rum infimæ Græciæ magiſtellorum aliqua; ſed quæ tamen ab illis, qui ſe Chymiatros ceu
aliis medicis multò præſtantiores appellari volunt, & è furnis miracula curationum pro-
mittunt, ſcil. quod à verâ arte & ſolidâ cognitione ejus non ſunt inſtructi, non debebant
ignorari.* * De ſcriptis iſtis ita judicat Reineſius, primùm per aliquos mona- 20
chos alioſque eruditos in Alexandriâ & hinc in Conſtantinopoli in unum
quoddam Syſtema congeſta, unde in Italiam & Regiam Bibliothecam eo tem-
pore pervenerint, quo exules Conſtantinopolitani in Italia recepti: Ubi mul-
ta alia hactenus ignota de Græci Autoribus primùm innoteſcere Occidenti
cœperunt. Autores ipſi, Reineſio judice, partim Ethnici, partim Chriſtiani
fuerunt, qui Athenis circa annum Chriſti 400. & deinceps vixerunt Alexan-
driæ, quæ Philoſophorum nutrix præ ipſis Athenis fuit, ut Camerarius in vitâ
Syneſii probat. Magno enim ſtudio huic arti ſub Imperatore Diocletiano,

Digitized by

in Ægypto & Perſiâ, tum Judæi, tum Chriſtiani, tum Ethnici incubuerunt, ut
21 ex Suida notum eſt. * Stephani Alexandrini, qui univerſalis Philoſophus vo-
catus ac ſub Heraclio vixit, cui ipſe aliqua inſcripſit, primus hic liber eſt, περὶ
τῆς μεγάλης καὶ ἱερᾶς τέχνης, Cardan. *l. 17. de var. rer.* in Bibliotheca Diegi Hur-
tadi de Mendoza Orat. Cæſarei extitiſſe ait. Chriſtianus fuit. Verum eſſe hu-
jus libri autorem confirmat Salmaſius *in Solin. p. 1097.* Scripſit πράξεις, quas
22 hodie Proceſſus vocamus, novem. * Poſt illum Heliodori nomen legitur, cu-
jus extat Jambus ad Theodoſium Imperatorem, quem tamen minimè genui-
num agnoſcit Reineſius: *Sunt,* inquit, *ineptiſſimi Græculi, qui inter ducenteſſimum
annum vixit, nihilque aliud egit, quam quod Stephani ſcriptum de eâdem arte oratione
ſolutâ ligavit.* * Heliodorum, Hermiæ filium, Alexandriâ oriundum Reineſius
Chimicæ artis non ignarum facit, qui cum fratre ſuo Ammonio Proclo in di-
ſciplinam datus eſt, neque verò alienum exiſtimat, illum Theodoſio M. quæ-
dam hujus generis inſcripſiſſe, qui & ipſe huic arti fortè addictus fuerit, quo-
niam & Eugenius, qui plurimum gratiâ apud Imperatorem valuit, quâ tamen
poſtea excidit, arti huic operam dedit, ſub cujus nomine aliqua operatio Chi-
23 mica in codice illo Altenburgenſi f. 190. extat. * Vixit & Pappus Alexandri-
nus Philoſophus & Mathematicus ſub hoc Imperatore, Reineſio judice, cu-
jus operatio Chimica ibidem fol. 189. reperitur, quem tamen alium facit Lam-
becius, eâ ratione motus, quod Pappus Stephanum Alexandrinum allegat,
24 qui ſub Heraclio vixit. * Carminum verò horum autorem planè non agno-
ſcit Heliodorum Reineſius, quia non illam ſpirant, ſed infimæ ætatis barba-
riem, ubi verſibus, quos politicos vocant, multa talia ſcribebantur. Hunc
quoque Chriſtianum eſſe apparet, cum alter Ethnicus fuerit. Fuit & illo ve-
tuſtior Heliodorus Æthiopicorum ſcriptor Chriſtianus, Emeſæ in Phœniciâ
natus, hujus artis non omnino ignarus, ut ex ſcripto illo patet, ubi plurima
occurrunt, quæ occultos habere ſenſus videntur, quod abolere etiam cum
jacturâ Epiſcopatus noluit. Ut fortaſſis illo nomine abuſus fuerit ille, quiſ-
quis fuit, Poëtaſter. Sed tamen eundem illum Carminum fabrum facit Lam-
becius: cui calculum adjicere meum ob anteà adductas rationes non poſ-
ſum. Refert quidem Lexici Hiſtorici Univerſalis compilator Hofmannus è
Cedreno, obtuliſſe Heliodorum Theodoſio M. librum de arte auri faciendi;
ſed fruſtra locus ille in Cedreno à me hactenus quæſitus. Ac ſi vel maximè
exſtaret, de quo dubito, non tantæ fidei Cedrenus eſt ſcriptor, paulum futi-
lior, & longè junior, ut ſuâ autoritate confirmare poſſit. Fluctuat & in Helio-
25 dori ætate definiendâ & in ipſis illis autoribus Voſſius. * Ejuſdem commatis
Reineſio habentur illa, quæ ſequuntur in codice Altenburgenſi, carmina
Theophraſti, Hierothei, Archelai, de divinâ & ſacrâ arte, omnia ex Stephano
transſcripta. Dixerit quis, Archelai veteris Philoſophi aut oratoris iſtius no-
mine ſe ornaſſe, qui περὶ τῶν θαυμασίων ſcripſit Antigono Hiſt. Mir. c. 96. & 13.
cita-

Digitized by Google

citati; quem ille Ægyptium fuiſſe & Ptolomæo miraculoſa quædam per epigrammata narraſſe ait. De Hierotheo in eodem libro alia extat brevis commentatiuncula characteribus Chimicis ſcripta, in proſa, quam Lambecius adſcribit Hierotheo Monacho, cujus Iſagoge quædam in Scalam Paradiſii in Bibl. Vindobonenſi extat: nam alterum Hierotheum Philoſophum Platonicum, Dionyſii Areopagitæ Præceptorem eſſe veroſimile non ſit. Pelagii, cujus ejusdem argumenti ſchediaſma ſubjicitur, nomen & tempus incertum. Duos ejus nominis reperio. Anaſtaſius Bibliothecarius *in Hiſtoriâ ſuâ Eccleſiaſticâ* circa A. C. 366. quendam Pelagium Laodiceæ Epiſcopum Orthodoxum nominat Cedrenus *in Compendio Hiſtoriarum. p. 354. edit. Pariſ. in Corp. Hiſt. Bizantin.* Pelagium Patricium laudat, quem Zeno interfecit, virum θαυμαστὸν καὶ περὶ ποίησιν ἐπῶν ἀξιόλογον. Nam hiſtoriam Auguſti Cæſaris verſibus ſcripſit, & Homero-centra, atque multa alia. * Interfecit & idem Zeno cum hoc 26
Pelagio Zoſimum, ex quo quis conjecerit, eundem eſſe Chemicum illum Zoſimum, cujus opuſcula in eodem codice habentur. Sed Rhetor hic eſt Gazæus, cum alter ille longè antiquior ſit, qui quorundam Zoſimo adſcriptorum opuſculorum chemicorum autor eſt, etſi non omnium. Quædam enim ex illis Zoſimianis juniorem ætatem loquuntur, ut obſervat Reineſius: Ideoque vel alium eorum cognominem autorem, vel veteri ſuppoſita eſſe oportet. Sed de Zoſimo illo poſtea plura. Incerta ergo de Pelagio omnia ſunt.

Quod in codice Altenburgenſi habetur, fragmentum Oſtanis Philoſophi 27
ad Petaſium de eâdem divinâ arte, ſuppoſititium Lambecio & Reineſio videtur, ſi Oſtanem primum Magum, aut Oſtanem ſecundum, eo intelligere velimus. * Tertium ergo quendam nobis Oſtanem fingit Reineſius, cum Oſta- 28
nis nomen omnibus Magis Perſarum commune factum Scaliger fateatur: qui circa A. C. 300. in Ægypto vixerit, alterius etiam Democriti, non Abderitæ iſtius præceptorem. * Nam Democritum ab Oſtane edoctum etiam antiqui ſcri- 29
ptores teſtantur. Ad hanc ſententiam ipſum impellit primùm, quod tempore Regis Perſici Saporis, qui A. C. 270. imperavit, in Perſiam iverit Democritus, artis addiſcendæ causâ, quod ex Syneſio aliiſque locis hujus codicis probare vult; cum tamen illic nullius Regis, ſed philoſophi Sophar mentio fiat, cujus cum Rege Sapore confundendi cauſam nullam video: Deinde quod tamen Græca illa tum Oſtanis tum Democriti antiquiorem indolem, quam cætera ejus libri, ſpirent, licet ad ætatem Democriti Abderitæ non aſcendant. Eadem eſt Salmaſii ſententia, qui *comm. in Solin. pag. 1162.* ita: *Democritus quamvis ſubdititius ſit, antiquum tamen eſſe oportet; quippe quem citari videam Syneſio, Stephano, ac Zoſimo, ſcriptoribus Chimicis, ac inter principes & veteres artis illius autores laudari.* Hæc, ut verum fatear, pro Democrito & Oſtane vindicando, magis militare videntur. Nam, ſi ſimili licentiâ in aliis autoribus uti velimus, novos Amphitruones & Soſias in ſcenâ criticâ formabimus. * Eſto verò, non 30
eſſe

eſſe hæc Græca Oſtanis tempore ſcripta, potuerunt illa longe tempore poſt in Græcam linguam eſſe converſa; ac fortè illa ultima verba, unde non ab antiquo Oſtane, ſed à Chriſtiano aliquo ſcriptum hoc fragmentum conjiciebat Reineſius, quibus *gloria Deo & Filio & Spiritui Sancto* acclamatur, Chriſtiani cujusdam manu prioribus pietatis causâ adjecta. Rectè vero Reineſius Scaligerum reprehendit, qui Oſtanem Democriti Myſtagogam ex eo neget, quod Oſtanem Xerxes in Græciam comitem, (de quo *Plin. lib. 30. c. 1.*) noſcere per ætatem non potuerit, cum ex Herodoto Laërtius teſtetur, Xerxem in Græciam tranſeuntem cum exercitu apud Democriti Patrem divertiſſe. Cæterum ad Perſas victores illam in Ægypto cuſtoditam Smaragdi tabulam, quæ ignoratam univerſi orbis concordiam deſcripſit & maximam Magiæ partem abſolvit, tranſiiſſe queritur Gaulminus præfatione ad Theodorum Prodromum: Cum Græcorum Medici divam Medicinam plebi proſtituerent, cujus interiora olim Reges & Sacerdotes ſibi vindicabant.

31 Sequuntur Oſtanis fragmentum in codice illo Democriti Phyſica & myſtica ſeu arcana, Reineſio, ut vidimus, pro ſuppoſititiis habita. Nolo hic poſt Roſcium ſaltare: nam, quæ Reineſius hic pro νοθεία affert argumenta, quæ omnia cum plurimis aliis à Conringio in libro de Hermeticâ medicina allata ſunt, à doctiſſimo Borrichio ingenioſiſſimis rationibus in Vindicatione Hermetis eliduntur. In ſcriptorum Democriti titulis colligendis ſollicitiſſimi fuere Borrichius d. l. & in ſuâ *Hiſtoria Philoſophicâ* Abr. Gravius *lib. 3. cap. 1.* qui illic

32 legatur. * Memorabilis præterea ille locus è Cedreni *Comp. Hiſt. pag. 121. Ed. Pariſ.* adduci de Democrito meretur, qui ex antiquioribus ſcriptoribus omnia accepit, ſi quis fortè de Cedreno cavillari velit. Τότε καὶ Δημόκριτος ἐγνωρίζετο Φιλόσοφος, ὅς ἐδίδασκε πρὸ τοῖς ἄλλοις, ὅτι δεῖ τὸν Φιλοσοφεῖν ἐθέλοντα, πάντων ἀπέχεσθαι κακῶν, σωφροσύνην ἀσκεῖν, καὶ πάντα ὀρθῶς νοεῖν καὶ πράττειν, καὶ οὕτως ἔστι τὸ ἐννεαγράμματον μαθεῖν· καὶ οὕτως (φησὶν) ὄψει τὴν υἱὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, τὸν ἀπαθῆ, παθητὸν νεοφανῆ. Vertit ita Xylander: *Ea ætate Democritus innotuit, Philoſopus: qui præter alia docuit, eum, qui velit philoſophari, debere omnibus abſtinere vitiis, temperantiæ ſtudere, omnia rectè agere & facere: ita demum licere cognitione eorum, quæ novem literis notata ſunt, potiri. Sic (inquit) videbis filium Dei verbum omnis perpeſſionis expers, quod ipſum denuò perpeſſionibus obnoxium apparuit.* Hic verba illa οὕτως ἔστι τὸ ἐννεαγράμματον μαθεῖν, quæ περιφράζει Xylander, aliquid myſtici continere videntur, ut poſtrema illa de filio Dei denuò perpeſſionibus obnoxio, vel à Cedreno vel aliunde, aſſuta videntur: quod inter Democriti dogmata fuiſſe nemo credit, niſi per mirabilem vel προφητίαν, vel πρόληψιν.

33 * Alludit verò nomen illud ἐννεαγράμματον ad illud naturale corpus, quod, quanquam metaphorico ſenſu, caput χρυσοποιΐας habetur, verſibus Sybillinis expreſſum: quarum initium eſt, ἐννεαγράμματ᾽ ἔχω, τετρασύλλαβον εἰμὶ. νόει με. &c. *Novem literas habeo, quatuor ſyllabas: intellige me.* &c. Sunt autem ſex verſus,

ſus. & habentur *lib.2. Carm. Sibyll.p.171. edit. Obſopæi.* Aymarus Ranconetus non
malè expoſuit de Arſenico. Norunt enim artis ejus vel tirones, quam vene-
rabile Arſenici, neque ſine causâ, apud Chimicos nomen ſit, ſed ſuo tamen
ſenſu. De hoc *τετρασυλλάβῳ ἐννεαγραμμάτῳ* egit quoque Olympiodorus,
fol.167. Cod. Alt. & Stephanus Philoſophus in *πράξει*. V. qui vocat *τῆς σοφωτά-
της ἐννοίας τὸ πρόβλημα*, & ſuper hoc ænigmate longam commentationem in-
ſtituit. * Diſcrepat Græcum exemplar in multis à Latinâ verſione Dominici 34
Pizimentii: multa etiam in Græco trajecta & mutilata. Hiſtoriola. quam De-
mocritus ipſe de ſe narrat, quomodò Magiſtrum ſuum jam mortuum conſu-
luerit, in Græco codice non ſuo, ac valde alieno loco poſita eſt, ut quaſi ad-
ſuta videatur. In Latinâ verſione planè omiſſa eſt. In lectione verborum
Græcorum magna eſt diſcrepantia iis in fragmentis, quæ paſſim adducit Lam-
becius, ut vel inde pateat, multum hic laboris iſtis eſſe relictum, qui hos au-
tores fortè aliquando emendaturi ſint: & quid de Latinâ verſione judican-
dum? quæ in his variationibus lectionum ſibi conſtare non poteſt. Lambe-
cius in illam inclinare ſententiam videtur, ut ea, quæ hîc Democrito adſcri-
buntur, ejus eſſe generis dicere malit, quæ à Diogene Laërtio hîc nuncupan-
tur *τὰ ἐκ τῶν Δημοκρίτου διασκευασμένα*, ex Democriti libris compoſita. * Non 35
contemnendum tamen & hoc ad *γνησιότητα* probandam argumentum eſt,
quod Zoſimo & Syneſio aliqua ex his citentur, quem cur Pſeudo-Syneſium
vocet Reineſius, non video: Nam Salmaſio ille genuinus habetur, cui &
teſtimonium ejus pro antiquitate Democritæi ſcripti non improbatur: Ait
enim Syneſius, Democritum in Perſiam profectum eſſe, ut ab Oſtane artem
edoceretur: quæ & apud Euſebium in Chronico leguntur, Scaligero ſuſpe-
cta viſa; quaſi à Panodoro Monacho aut Syncello conficta. Cum tamen, ut
rectè reſpondet Borrichius, etiam Euſebius ea de Democrito legere potuerit,
quæ ante illum Seneca, & Zoſimus, & Syneſius, qui Euſebio non ſunt poſte-
riores. * Quæ enim idonea ratio afferri poteſt, quod hæ præcipuè laciniæ de 36
Democrito aliisque Chimicis aſſutæ ſint Chronico Euſebiano, cum tamen Zo-
ſimus, quem antiquiſſimum ſcriptorem Chimicorum Conringius habet, &
Syneſius de illis ſcribant? qui Syneſius etiam Zoſimo ipſi ex eo præferendus
Borrichio videtur, quod inſcripſerit Syneſius Scholia ſua Dioſcoro magno Sa-
cerdoti Serapidos, florente adhuc Serapidos in Ægypto cultu, quod fuit an-
te Theodoſium primum, qui Serapidos fanum evertit.

Sed & ipſis illis Syneſii Scholiis, frivolis ductus, ut ego exiſtimo, argu- 37
mentis, litem movit Reineſius. Quidni enim Syneſius, quem annos aliquot
juniorem facit, Epiſcopus Cyrenæus, autor horum ſcholiorum ſit? Primò
enim puerilis ille, quem vocat, error de Oſtane & Democrito, quique illi præ-
cipuum *νοθείας* argumentum facit, ne error quidem eſt, neque in dubium
vocari debet ob argumenta, tam à Borrichio quàm à me hîc adducta. Deinde

 telum

Digitized by Google

telum imbelle ſine ictu eſt, cum ita colligit: In toto opere Syneſii, neque in Epiſtola 57, quâ omnem vitæ hiſtoriam, genus, familiam, variosque caſus deſcribit, ulla ſit mentio vel Dioſcori, vel hujus artis: ergo falſum eſt, ejus ſcripti autorem eſſe Syneſium. Quaſi verò, qui illa ſacra tractant, nomen ſuum omnes furno redeuntes ſcire lacuque geſtiant. Videmus in Villanovani ſcriptis medicis, in Alberti M. operibus, Chimica omnia ab editoribus ſecludi, quod ſtultis quibusdam hominibus etiam ad *νοθείαν* horum ſcriptorum magnum argumentum eſt, cum tamen nihil certius ſit, ab ipſis eſſe ſcripta, ſed dum vixerunt, diſſimulata. Ita enim plerumque fieri ſolet, ut viventes autores illa celent, nec, niſi paucis quibusdam amicis, ſcribant: quæ poſt mortem editores, ne ſcilicet contagium aliquod cetera ab iis ſcripta trahant, omittunt, vel etiam ut *μυςικώτερα* ſeponunt. Non deſunt tamen aliqua hujus artis veſtigia in Epiſtolis Syneſii, ut in epiſtolâ 142. ad Herculeanum, cui quædam propalata Philoſophiæ myſteria exprobrat. Extat & in Gallicâ & nuper in Germanicâ linguâ tractatus nomen Syneſii Abbatis præpoſitum habens, quique è Cæſareâ Bibliothecâ editus fuerit. Sed Lambecius nullum alium Abbatem, quam hunc Epiſcopum, novit, ac præterea ille tractatus planè alius videtur. Epiſtola verò ad Dioſcorum à nondum Chriſtiano ſcripta videtur, quod ex inſcriptione colligit Lambecius.

38 De Zoſimi ſcriptis Chemicis, quæ non Salmaſius, ac ne ipſe quidem Conringius, in dubium vocat, Reineſius tamen ſcrupulos aliquos injecit. Dicit, non omnes illi libros adſcribi poſſe, quia in illis mentio quorundam ſimplicium fiat, quæ veteribus Græcis ignota, & à Perſis & Arabibus demum inventa, ut *Βελιλὲν, Νατὴφ, Θένακαρ, Τοθία, Τάλκ, Χάλκ* &c. Unde colligit, demum poſt Perſarum & Arabum tempora, 900. annis circiter à nato Chriſto, cum Græci artem perditam à Perſis & Arabibus reducere in Græciam vellent, hos libros eſſe ſcriptos: quod ſi attendiſſet Salmaſius, caput illud *περὶ ποιήσεως χαλκοῦ ξανθοῦ*, quod in codice Altenburgenſi *βαφὴ τοῦ Ἰνδικοῦ σιδήρου* inſcribitur,
39 Zoſimo non adſcripſiſſet. * Verum unde novit Reineſius, illa ſimplicium nomina Græcis fuiſſe ignota ante hæc tempora? Metallica illa pleraque nomina ſunt, de quibus Græcorum Medici vulgares parum ſolliciti: Unde novit à Perſis & Arabibus illa eſſe profecta? In ſtudiis peregrinis peregrinæ etiam voces frequentari ſolent. Quomodo tempus perditæ & recuperatæ apud Græcos artis definiet? Quomodo caput unum ex toto libro alii autori adſcriberet Salmaſius? Nam quod illic allegatur Zoſimi nomen, non inſolitum in illis libris eſt, quorum celari autores ſolent. Ne quid dicam de gloſſis marginalibus, quæ in textum ipſum librariorum culpâ tranſire ſolent. Majoris momenti objectio illa eſt, quod capitulo hujus libri, quod *βαφὴ σμαράγδου* inſcribitur, ac Zoſimo Salmaſius tribuit, Arabici & Muhammedici Philoſophi *σοφοὶ Ἰσμαηλιτῶν* laudentur: Unde appareat, non veteris Zoſimi, ſed junio-

ris

ris alicujus opus eſſe: Cum Saraceni primum A. C. 640. Ægyptum ſubjugarint, ac per Caliphas ſuos 600. annis ſub imperio tenuerint, urbemque opulentam Alcair circa A. C. 970. ædificarint. Hi Medicinam, Aſtronomiam, Chimiam, poſtquam Perſicas opes omnes in ſe derivarunt, multis impenſis, magnaque induſtriâ excoluerunt: præcipuè illi potentiſſimi Dynaſtæ, *Almanſor, Hazon, Raſchydus, Alaminus, & Almaimon,* ipſi doctiſſimi, quique doctos viros è Judæis, Chriſtianis, omnibusque gentibus evocarunt, Græcorumque libros præcipuos in Arabicam linguam converti curarunt: ut florerent tum in Ægypto omnes doctrinæ, cum craſſiſſima barbaries Græciam, Italiam, Galliam, Germaniam obſideret. Neque tamen tunc perdita apud Græcos Chimica ſtudia, ut fortè Reineſius exiſtimat, fuerunt: ſed, quod in Germaniâ, Italiâ, Galliâ vidimus, ſub ipſa barbarie clanculum illa diſſeminata. Neque enim ex eo, quod ſcriptores deficiunt, artis interitus inferri debet, quæ ab antiquiſſimis temporibus, non ſcriptis, ſed potiùs per inſtitutionem vivi præceptoris, propagata fuit. Latuerunt illa in monaſteriis apud Chriſtianos ſtudia, unde, ſi qua in publicum prodierunt ſcripta, ut ſanè non pauca etiamnum ex iis ſuperſunt, ob barbariem & impolitiem dictionis contempta fuerunt. Verùm, ut ad objectionem Reineſianam revertamur, non illa adeo firmo talo ſtat, quin elidi poſſit. Illud Iſmaëlitarum nomen non tum demum, ſed dudum ante illa tempora, uſurpatum; nam & Hieronymus in vitâ Malchi Iſmaëlitarum Arabum meminit. Et verò de Arabum veterum peritiâ in ſecretis doctrinis res notiſſima eſt. Fuiſſeque apud illos Magorum nomen priùs quam apud Perſas auditum, Conringius *de Antiq. Acad. in Suppl. 5.* teſtatur. Unde verò certiſſimis documentis oſtendet Reineſius, ſcriptorem hos tantùm Ægyptios Sophos, non alios intellexiſſe? Cum ergo in conjecturis tantum vis argumenti ſubſiſtat, nil facit ad infringendam hujus ſcripti γνησιότητα. Neque poſſunt ſpeciales illi Zoſimi, qui de variis metallicis agunt, tractatus adeò diſcerpi, ut variis autoribus aſſignentur. Ideo enim vel maximè Oecumenici nomen obtinuit, quod ad varios artis hujus receſſus ſe diffuderit: quemadmodum ille titulus primùm Hermeti, deinde Johanni Sacerdoti, tum Democrito, & Stephano ab Anonymo in libro de ratione dealbandi tribuitur.

Fuit ergo horum librorum ſcriptor Zoſimus, ex Reineſii ſententia, Comes & Exadvocatus Fiſci, & Hiſtoricus, qui Theodoſiorum tempore vixit; ut Borrichius verò opinatur, ætatem Conſtantini M. longè ſuperat. Reineſii verò ſententia vel ex eo rejicienda eſt, quod hiſtoriæ ſcriptor Ethnicus, hic vero Chriſtianus ſit, quem antea Philoſophum Alexandrinum dixerat, quem à cæteris ejus nominis diſtinguere Suidas videtur. Et Pelagius, qui Zoſimum citat, vocat τὸν ἀρχαῖον Ζώσιμον. Magnam hîc diſputationi de Chriſtianiſmo Zoſimi anſam præbet Photius, qui Cod. 98. in recenſione Hiſtoriæ Zoſimi il-

 lum

lum paganorum religionem ſecutum ait; & in recenſione codicis 170. librorum ſc. 15. quibus proponuntur ab Anonymo teſtimonia de Chriſtianâ religione è gentium ſcriptis, eum Autorem ἀπὸ τῶν χημευτικῶν Ζωσίμου λόγων (*è frigidis Zoſimi libris, vertit Andreas Schottus*) multa deſumſiſſe ait. Hîc vero intelliguntur nulli alii Zoſimi libri, quam χημευτικοὶ λόγοι, Chimici ſermones: de quibus Suidas. Malè enim vertit illa Schottus, quæ non intellexit, & vitioſa apud Photium
41 lectio eſt. * Ex eo tamen apparet, Zoſimum τῶν χημευτικῶν autorem & hiſtoriarum pro uno eodemque Photio habitum eſſe: niſi fortè & ille in eo erraverit. Lambecius, ut hæc conciliet, ait, Platonicis Philoſophis χρυσοποιίας arti deditis in multis conveniſſe cum Chriſtianis. Sed iſta frigida conciliatio dubium omne non tollit. Ego tamen in illâ perſevero ſententiâ, ut hunc Zoſimum Chimicum Alexandrinum à Thebano Panopolita
42 diſtinguendum exiſtimem. * Anonymum vero illum, cujus codicem recenſuit Photius, ego quoque Chimicæ arti addictum fuiſſe exiſtimaverim, & hujus ductu præcipuè ad illa de Chriſtianâ è Gentilibus religione teſtimonia colligenda impulſum fuiſſe: quæ Photius, ut hujus rei omnino ignarus, pro fabulis & ſuperſtitioſis habuit. Nam & hodie ſunt, qui τύπον rerum divinarum in his naturæ myſteriis quærunt. Fuere in his libris, Photio memorante, teſtimonia locaque integrorum etiam librorum, non modo Græca verum etiam Perſica, Thracica, Ægyptia, Babylonica, Chaldaica, quin & Italica, ex iis, qui apud ſingulas harum gentium doctrinâ clari haberentur. Qui liber, ſi hodie
43 extaret, cum magno rei Chriſtianæ fructu legeretur. * Ille tamen Zoſimus, quicunque tandem fuerit, quod in ipſo reprehendit Reineſius, ſuperſtitionibus Ægyptiacis & Platonicis ſpeculationibus ſupra modum fuit deditus, & multa prophetica in Sacro Codice loca ad miſeram hanc artem, ut vocat Reineſius, applicuit. Sed illa nunc quidem excutienda non ſumam; neque quivis idoneus, ut opinor, de iis judex erit, quæ ſuperſtitiones & fabulæ, quæ verò pro myſteriis habenda; cum externa ſpecies in his rebus minus exercitatum facilè fallat; Reineſius tamen miſeram artem vocat, quam divinam & ſanctam omnes, quotquot ſunt veri ejus poſſeſſores, dicunt; quæque ſi illa, quæ dicuntur præſtiterit, (nam omnium gentium hiſtoricam fidem labefactare extremæ impudentiæ res eſſet) illo titulo meritò appellanda eſt. Quare non tam ſuperſtitionis, quam abſconditæ pietatis argumentum eſt eorum, qui arcanis rerum naturalium, quaſi typis quibusdam, rerum divinarum myſteria abumbrari ſentiunt: Quod multis ad Chriſtianiſmi ſacra amplectenda profuit. Deinde non ignotum eſt, perpetuum myſticæ Theologiæ cum arcaniori ſcientiâ naturali ab ejus doctoribus ſtatui conſenſum: Quod omnia ſcripta Cabaliſtica loquuntur: ut Zoſimus non adeo eam ob cauſam
44 reprehendi debeat. * Quâ occaſione venit in mentem memorabilis illius ſomnii Manuelis, quod *lib. 3. Hiſtoriæ Johann. Cantacuzen. c. 81.* legitur, ubi per vario-

Digitized by Google

variorum animalium apparitionem & dictorum è Prophetâ Eſaia ad illa applicationem, nihil aliud, quam varia operis philoſophici Φαινόμενα ſignificantur, quod iis, qui in lectione illorum librorum exercitati ſunt, facile judicatu erit. Gretſerus verò commentator, ut facilè credo, obſcura ſibi hæc eſſe omnia, neque, quo tendant, perſpicere poſſe, fatetur; * Occurrunt in hoc Zo- 45
ſimo noſtro quædam etiam memorabilia, quæ ὡς ἐν παρόδῳ hic etiam monet Reineſius, quod antiqui Prophetæ Chemmis, unde ars ipſa dicta eſt, mentionem faciat, quod codicem Ebræum non à multis, ſed ab uno interprete in Græcam & vulgarem Ægyptiacam linguam translatum dicat, de quo nihil apud alios dicitur, niſi fortè locum è Philonis libro de Vita Moiſis huc pertrahas, qui de feſto die à Judæis & Ethnicis in memoriam Verſionis Bibliorum Græcæ celebrato aliqua memorat. Scriptorum ejus tituli plures apud Photium in Cod. 170. & in his ipſis libris citantur. Legi & de Zoſimi ſcriptis Borrichius in libro ſæpius laudato poteſt. In codice hoc Altenburgenſi aliter quidam librorum tituli formantur, quàm in codice Pariſienſi. Et in ipſo illo codice aliter illi citantur. Eſt & inter Zoſimi ſcripta liber περὶ ὀργάνων καὶ καμίνων, cum iconibus adjectis, quarum aliquas Borrichius exhibuit.

In Zoſimi ſcripta Olympiodorus commentatus eſt, cujus liber etiam in 46
codice Altenburgenſi habetur; in cujus tamen ætate definiendâ magna ſententiarum varietas eſt. Salmaſius hunc extremis Græciæ temporibus vixiſſe ait, quem ex eo refellit Reineſius, quia nullam Stephani, ſcriptoris anno 620. florentis, ſed Zoſimi & Syneſii, qui proximè illum præceſſerint, mentionem faciat, more illorum ſcriptorum, qui in arte ſuâ anteceſſores ſemper in ore habent. Reineſius & Lambecius, uti & Conringius, Olympiodorum Thebanum Hiſtoricum, & Olympiodorum Philoſophum Alexandrinum pro uno eodemque agnoſcunt. Planè in eo demonſtrando operoſus eſt Lambecius. Suidas de Olympiodoro Philoſopho Alexandrino memorat, ad quem audiendum Proclus Lycus ſe contulerit. Peripateticus ille fuit, ſed tamen & in Platonis libros commentatus eſt. De Olympiodoro, qui rerum civilium ſtudio ſe addixit, & libros Hiſtoriarum ſcripſit, Photius Cod. 80. quem Thebanum facit & profeſſione Poëtam, ubi per nomen Poëtæ Reineſius & Lambecius Chimicum intelligunt: illum enim Poëtæ nomen hoc tempore notabat, & ποιήσεις dicebantur operationes Chimicæ. Quod tamen, ut incertum argumentum, rejecit Borrichius. Hiſtoriam ille ſuam ab Honorii Rom. Imperat. Conſulatu ſeptimo, & Theodoſii ſecundo, ad id tempus, quo Valentinianus Romanus Imperator declaratus (nempe ab A. C. 407. ad A. C. 425.) deduxit. Idem Photius codice 214. de Olympiodoro agit, cui Hierocles librum de providentia & Fato inſcripſerit. Illic profeſſione Philoſophum, philoſophiæ non vulgaris amatorem vocat, quem veluti Cenſorem conſtituerit Hierocles, non civilis ſapientiæ omninò rudem, qui legationibus Romanis clarus, ac barbaras

Digitized by Google

ras gentes Romano imperio adjunxerit; unde maximos ſibi magiſtratus acquiſiverit. Quibus poſtremis verbis Photium ad Hiſtoriarum libros Olympiodori Photio cod. 80. recenſitos reſpicere non abſurdâ conjecturâ exiſtimat Lambecius; cum & tempora ipſa reſpondeant, & ipſe Olympiodorus illic ſe legatum ad Hunnos miſſum ſcribat. Verùm planè alia in ſententiâ eſt Borrichius, qui Philoſophum Alexandrinum Chemicum alium à Thebano illo facit. Illum eſſe Chriſtianum ait; hunc Ethnicum; nam gentili religioni addictum vocat Photius; ſed Chimicum illum Chriſtianum eſſe, loco ex ejus ſcriptis adducto probat Borrichius: quem ante Conſtantini M. tempora vixiſſe non contemnendis ſuſpicionibus oſtendit.

Nihil ergo certi definiri poteſt, quo tempore vixerit Olympiodorus. Certum tamen eſt, non vixiſſe extremis Græciæ temporibus, quod volebat
47 Salmaſius: poſt Zoſimum tamen, Chimicum ſcilicet illum. * Nam, quod attinet ad illum locum, quem Philippus Labbeus, notis ad Eclogas Photii de Olympiodoro, quæ Corpori Hiſtoriæ Bizantinæ inſertæ ſunt, è Zoſimi hiſtoriarum libro 5. profert, quo Zoſimus Olympiodori hiſtoriam citat, is ſatis benè expediri poteſt. Locus ita habet, Leunclavio interprete: *Hinc ad Ravennam (ea metropolis eſt Flaminiæ, priſca ſanè civitas, colonia Theſſalorum, Rhene dicta, quod eam aquæ ab omni parte circumfluant; non autem propterea, velut Olympiodorus ille Thebanus ait, quod Remus Romuli frater hujus urbis conditor fuerit: Hoc enim Quadrato relinquere debuerat, qui de hâc urbe in hiſtoriâ Imperatoris Marci id commemora-*
48 *vit) ad Ravennam igitur hanc &c.* Non probo Lambecii ſententiam, qui non ſolvit hunc nodum, ſed Alexandri gladio ſecat. Operosè enim probare nititur, totam hanc parentheſin ſcholion eſſe anonymi cujusdam Grammatici, ideoque delendum. Non opus, me quidem judice, tanto apparatu erat, & fruſtra hic in ſimpulo fluctus movet Lambecius. Quare enim Zoſimus Olympiodorum teſtem vocare non poſſit, qui eodem tempore vixerit & ſcripſerit? Nam ſanè Olympiodori librum legere vivus Zoſimus potuit, atque ex eo quædam adducere; Quod ab aliis ſæpè factum vidimus.

49 Quæ Cleopatræ tribuuntur, ars auri faciendi, ænigmaticis characteribus ſcripta, & de ponderibus & menſuris excerpta, incertæ fidei viſa ſunt: cætera libri hujus poſtremi è Geoponicorum veterum libro deſcripta: extremum ejus ſchediaſmatis à recentiori aliquo Græculo aſſutum, ut oſtendunt voculæ illæ *μόδης, κύμυλος*, quas vetus Græcia ignorat. Stephanus tamen Cleopatræ cum Oſtane colloquium adducit: Quæ per temporum rationem conſiſtere non poſſunt; niſi fortè quemvis alium ejus nominis, quam Oſtanem, vel primum vel ſecundum, fingamus, aut fortè Oſtanes ſecundus arte ſuâ tam longævum ſe fecerit. Extat tamen in Regia Bibliotheca Pariſ. liber Comarii Philoſophi Sacerdotis, qui docuit Cleopatram divinam artem. De quo nihil o-
50 mnino dicere poſſumus, genuinus, an ſuppoſititius liber ſit. * Similis farinæ ſunt,

Digitized by Google

ſunt, quas è Bibliotheca Goldaſti in inſigne Priapejorum ſuorum ornamentum, dignisſimum ſanè hac patellâ operculum, Scioppius producit; Cleopatræ, Antonii, & Q. Sorani Medici epiſtolæ mutuæ, quibus de libidine Cleopatræ, eâque per artem medicam frenandâ, agitur. Franciſcus Philelphus *lib. 6. Epiſt. ad Philippum Medicum*, easdem ſubinnuere epiſtolas videtur, cum ſcribit: *Memini, cum nuper eſſes Mediolani, vidiſſe apud te vetuſtiſſimum quendam codicem, qui Medicorum plurium ſcripta complecteretur, ut Cornelii Celſi, & utriusque Sorani, & Apulei & Democriti, & quarundam etiam mulierum.* Extat & Heraclii Imperatoris epiſtola, *quâ ad Sophoclem vel Saphoclum Philoſophum ſcribit pro expoſitione libri inventi ad caput Cleopatræ Reginæ in ſuo ſepulchro.* Hæc enim elegans eſt Epiſtolæ inſcriptio, ab homine barbaro fortasſis addita; ac reſpondet illi Sophocles Sophiſta, characteres occultæ ſcripturæ interpretans de fœcunditate parandâ: niſi fefellerit Heraclium Chemicos Characteres de rebus vulgaribus exponens; modo vera ſint, quæ in epiſtolâ illâ ſcribuntur. Habet & Moriſotus *Cent. 1. Epiſt. 34.* illas epiſtolas, qui tamen alias hic affert explicationes. Antonii epiſtolæ adeo nihil ætatis illius ſapiunt: Commendat tamen Scioppius, neque invidere tam egregium κειμήλιον viris doctis voluit, *Fictitiorum licet ſint illa*, ait, *autorum, multum tamen facere ad veterum quorundam loca intelligenda, Petronii, Martialis & aliorum, domi doctus, didici.* Ille ſcilicet magiſter didicit, diſcant jam *virtutem ex illo pueri verumque laborem.*

Extat in codice Altenburgenſi amplius Michaelis Pſelli notisſimi Philo- 51
ſophi, qui A. C. 1080. vixit, epiſtola ad Patriarcham Xiphilinum de eodem argumento, quæ & in Latinam linguam converſa extat. Fuit vir doctisſimus Pſellus, ejusq; multa ſunt ἀνέκδοτα, notavitq; in Bibliothecis pasſim latitantia Poſſevinus. Illum reconditis artibus fuiſſe deditum, arguit liber ejus de Dæmonibus, quem cum commentario doctisſimo edidit Gaulminus. * Sunt por- 52
ro in codice Altenb. Agathodæmonis & Hermetis Triſmegiſti fragmenta, Philippi cujusdam tinctura æris Perſici, quem Lambecius exiſtimat Chryſoſtomi presbyterum, Moyſis Prophetæ & Legislatoris Judæorum ſcriptum ſuppoſititium. Non enim negari poteſt, impoſturas etiam in hoc argumento fuiſſe, ut autores celebres & antiqui ſcriptis lucri cauſa præponerentur: Quod, notante Reineſio, tùm frequentatum maximè fuit, cum inter Reges Ægypti, Alexandriæ & Pergami ſtudium & æmulatio conquirendorum librorum maximè ferveret. Cum enim antiquiorum ſcripta præ aliis expeterentur, eorum nominibus librarii abuſi fuerunt, ut eò cariùs venderent: Quod & Galenus ſibi vivo accidiſſe conqueritur.

Anonymi plures ſunt tum in codice Altenburgenſi, tum Vindobonenſi 53
& Pariſienſi, ut, de aquâ divinâ dealbationis, Anonymi Chriſtiani experimenta Chimica, Anonymi Chriſtiani varia capita Chimica: Anonymi capita duo de aquâ divinâ, Anonymi Chriſtiani Myſteria Chimica; Anonymi veteris

arcana

arcana duo Chimica: Anonymi varia ſecreta Chimica: Anonymi Chriſtiani liber Chimicus ad Sergium de aquâ divinâ. Ubi notandum eſt, nulla ſcripta magis eſſe mutilata, quam quæ de divinâ aquâ agunt, cum illa inter μυςικώτατα hujus artis ſit. In Pariſienſi codice, quæ notavit Labbeus in Novâ Bibliothecâ MStorum librorum, hæc ſunt. In codice Altenburgenſi non exſtantia ſunt, Comarii de Lap. Phil. ad Cleopatram, Orphei fragmenta quædam, Coſmæ Hieromonachi de Chryſopœia, Nicephori Blemmidæ de auro conficiendo, Petri Theodorici de methodo alchymiæ, Joannis Archiſacerdotis liber Sopharis in Perſide Tractatus, Platonis, Ariſtotelis, Porphyrii, Claudiani,
54 Sergii libelli. * Eos libros omnes edere in animo habuit Leo Allatius, una cum ſuis eâ de re tractatulis, referente Labbeo, votumque hoc addente: *Utinam tandem aliquando, tam ſæpe promiſſus, tamdiu exſpectatus, nobiliſſimus tanti viri fœtus faventem ſentiat alicubi Lucinam!* Lexicon quoque Chimicum codici Altenburgenſi additur, ſed recentius, ante 270. circiter annos ſcriptum, in quo multa corrupta & confuſa. Sed de his omnibus ſcriptis ita Labbeus part. 4. MStorum, p. 129. *Eorum operum pleraque perierunt, nonnulla adhuc cum blattis tineisque in ſitu ac pulvere luctantur in veteribus membranis Francicarum Italicarumque Bibliothecarum, quemadmodum de Pariſienſibus ipſi nos oculati teſtes ſumus.* Hoc eſt, quod Heraclitus & Theophraſtus dixerunt, per ἀπιςίαν, arrogantiam & con-
55 temptum multas res præclaras ignorari. * Annon ſatius eſſet, his potius naturæ theſauris operam impendere, quam rebus frivolis? Juſta hæc eſt Borrichii querela: *Si mediam partem illius temporis, quod Solino impendit Salmaſius, ſcriptori in pluribus fabuloſo, ut quo ſine jacturâ inſigni carere res literaria potuit, impendiſſet reſtituendis emendandisque Chemicis antiquis Græcis; ſi Scioppius bonas horas Priapejis corrigendis inſumptas; ſi alii otium, quod in nequitiis Martialis Petroniique expiſcandis collocavere, huc vertiſſent, jam Græca illa Chemicorum dictio venuſtâ & à maculis liberâ facie orbem eruditorum illuſtraret.* Vellem ego hunc laborem nunc ſuſciperet ipſe πολυμαθέςατος Borrichius, vel qui nuper præclaro aliquo ſpecimine prælusit Jacobus Tollius, non variâ tantum doctrinâ ſed & ipſis Chemiæ experimentis ſpectatus. *(cc)*

56 Longum ac propemodum infinitum eſſet, ſi ejus generis ſcriptores recentiores hic recenſeremus. De multis in diſſertatione peculiari egi, quæ ſuper hoc argumento legi poteſt. Vidi apud amicum ultra 1500. Autores veteres & recentiores. Extant in Bibliothecâ Iſaaci Voſſii multa ejus argumenti. In Bibliothecâ Cæſarea libri Chimici è Lullio ſcripti ἀνέκδοτοι ultra C. latitant. Rogeri Baconis in Bibliothecis Franciſcanis per Angliam multi ἀνέκδοτοι Chimici

(*cc*) Poetarum Græcorum Chymicorum Editionem, & Ol. Borrichius (narrante Thoma Bartholino *in Diſſ. de Medicis Poetis p.* 103.) & Jac. Tollius (*teſtibus Pet. Balii Novellis Reip. Liter. M. Nov. A.* 1688. *p.* 1279.) eſt molitus, neuter autem, ob fata immatura, in lucem proferre potuit.

Digitized by Google

mici & mathematici, teſte Antonio Wood *in Hiſt. Acad. Oxon.* incomparabili
naturalis ſcientiæ damno perierunt. * Rabbinorum antiquorum magnum 57
in his rebus ſtudium fuit, quorum præclara monumenta Illuſtris Cabalæ de-
nudatæ Editor, Vir in omni non civili tantùm doctrina, quam non in umbra,
ſed in luce ipſa conſiliis & actionibus profitetur; ſed & humaniori & ſolidiſ-
ſima rerum naturalium ſcientiâ ſubactus & exercitatiſſimus nuper publica-
vit. Venit & ad manus meas Collegæ honoratiſſimi I.L. Hannemanni bene-
ficio Mezahab Epiſtola de variis auri generibus, ex ſenſu artis ſcripta. (*dd*)
Imaginum Hieroglyphicarum, per varia Orbis Europæi monaſteria, Templa,
magna eſt copia. Et quis hæc omnia aliquot pagellis percenſeat? Erit for-
taſſis plenior alibi de his dicendi locus.

CAP. XII.

DE EO, QUOD IN DISCIPLINIS DIVINUM EST, EXCURSUS.

Occaſio hujus Excurſus. 1. In Methodo ipſa diſcendi aliquid θεῖον. *2. Singularis ars* ὠκυμαθείας *ab Agrippa propoſita. 3. Periodi artium & inventorum. 4.* Τὸ θεῖον *in literis, 5. nominibus. 6. Linguarum concentus. 7. Lingua peregrina Hominum ſpiritu obſeſſorum. 8.* Τὸ θεῖον *oratorium. 9. Singularis impetus. 10. Exemplum Franciſcani. 11. Furor Poëtarum. 12. Poëtæ illiterati & extemporalis memorabilia exempla. 13. Divinum in Muſicâ & Poëſi. 14.* Τὸ θεῖον *in Philoſophia, Phyſicis. 15. 16. Ad res viliſſimas cæcutimus. 17. Principium aliquod in naturâ* ἄγνωστον. *18.* Τὸ θεῖον *in Numeris. 19. Vaticinatio per numerum Septenarium. 20. 21.* Θεῖον *in Geometria, 22. Optica. 23. In ſingulis diſciplinis quædam* θαυμαστά. *24. Dei reſervata. 25. Prænotio futurorum, 26. Arcanum Phyſicum,*

(*dd*) Circa *Mezababi* ætatem, nimius Chymiæ Amor (uti *P. II Iſagoges ad Hiſt. Cimbr. c. 5, §. 2, p. 96,* jam eſt monitum) Morhofio impoſuit. Scriptor enim iſte *Epiſtola de Auro Potabili* ψευδώνυμος, Larvam Nominis Proprii *Mezahab* (& Cognomini ſuo affinis, & Argumento Epiſtolæ, ſi Etymon ſpectes Hebræum, congrui) e Gen. XXXVI. 39. mutuatus, non Rabbinus fuit Antiquus, ſed Medicus noſtræ ætatis Judæus, *Benjamin Muſſaphia*, Med. D. & Practicus Hamburgenſis, Glückſtadienſis atque Amſtelodamenſis, A. 1674, æt. 69, defunctus. Is Epiſtolam hanc Hebræo Latinam (qua Veteribus Hebræis, ævique Sequioris Rabbinis, Auri Potabilis Cognitionem, & Chymiæ arcanioris peritiam, e S. Lit., aliiſque Gentis ſuæ Monumentis, aſſerere conatur), ſeorſim initio, ſub Larva iſta, deinde autem, vero nomine præfixo, una cum *Sententiis Sacro-Medicis, ex toto V. T. collectis*, Hamburgi A. A. 1640. in 8vo edidit. Solus Textus ejusdem Latinus, prolixo & verboſo Joh. Lud. Hannemanni oneratus Commentario, hujus *Ovo*, quod vocat, *Hermetico-Paracelſico-Triimegiſto*, ſive *Tractatui de Auro*, Francof. A. 1694. *in 8vo* excuſo, eſt præfixus, adjecta etiam Appendice pro Loco hoc Morhofiano Apologetica, ſed tali, quæ nihil ſolidi affert, ac proinde, in re præſertim adeo manifeſta, reſponſum haud meretur.

Digitized by Google

& Cognitio temporum. 27. Τὸ θεῖον in Medicina, Medicis & morbis. 28. Τὸ θεῖον in Moralibus. 29. Virtus Heroica. 30. Impulſus divini. 31. Τὸ θεῖον in Politicis, in Rebuspublicis. 32. Fata imperiorum. 33. Principum miracula. 34. Dei directio circa eorum actiones, varioſque caſus. 35. Τὸ θεῖον Geographicum in detegendis regionibus. 36. Τὸ θεῖον Hiſtoriæ. 37. Providentiæ divinæ ſpeculum. 38.

1 CUm hæc ſcriberemus de Philoſophiæ myſteriis, celebrabamus ejus die in Eccleſiâ anniverſaria ſacra, quo ſupremus omnis ſapientiæ diſpenſator, optimus maximus artium Magiſter Spiritus S., ut ſemper per totum terrarum orbem opes ſuas diſſeminavit, ita tunc viſibili ſpecie univerſas in Apoſtolos effudit. Unde in ſacram hanc meditationem abrepti ſumus: ut nulla eſt, quæ non ex hoc fonte inexhauſto promanat ſcientia, ita nullam eſſe ex toto diſciplinarum orbe, quæ non divinum illum characterem circumferat. Quare τὸ θεῖον, quod in diſciplinis eſt, ἀκρόαμα hoc loco non indignum, hîc proponemus. (*ee*) Nemo paulum ſagacior eſt, cui illud non ſuboleat; qui non ſuſpicione ſaltem & conjectura aliquâ attingat. Scilicet, ut Vulpes in fabulis, ſcientias tractamus. Illa pultem vitro incluſam cum ligurire non poſſet, ſuperficiem tamen lambit. Pellucet illud, quod in ſcientiis divinum eſt: ſed quoniam in ſuperficie ſemper hæremus; quoniam inani illo ac vitreo opinionum ſplendore nos oblectamus, nunquam pectus ſaturamus, nunquam ad fundum rerum penetrare poſſumus. Nimis immerſi ſumus nobis ipſis, & turbæ opinionum variarum. Quod ſi animum paululùm in ſe revocaremus, Deoque permitteremus, & ſimpliciſſimos naturæ intueremur progreſſus, expeditior eſſet ad veritatem via, & divinæ menti noſtram arctius jungeremus.

2 In ipſo illo τῆς ἐπιστήμης τρόπῳ, in rerum apprehenſione, quæ non divina ſæpe animadvertimus veſtigia! Sunt qui fulmineâ ingenii vi omnia perrumpant, quorum animus in ſpecula poſitus uno quaſi intuitu omnia ſimul comprehendit: Quaſi non ſenſuum miniſterio, non Syllogiſmorum apparatu ad intelligendas res indigerent, ſed geniorum inſtar omnia pervaderent quaſi & abſorberent. Ita quæ tardiùs aſſequuntur alii, longisque præceptionibus circumducti, illi quaſi volatu uno tranſmittunt, omniaque præcipere ipſi videntur. Vidimus ad certas diſciplinas quoſdam quaſi divinitus incitatos, ea in his confeciſſe ſpatia, ut in prodigium illa res traheretur. Fuere ad varias artes liberales, mechanicas, ſtatuariam, graphicam, poëſin, matheſin, chirurgiam, quaſi à natura facti: ut nullis uſi doctoribus, ipſi aliàs ſimplices, plebeji ruſtici, non raro etiam oculorum ac linguæ uſu deſtituti, ipſos in illis rebus

(*ee*) Παραίνεσις hæc de τῷ Θείῳ in Scientiis ſingulis, Feſto Pentecoſtes A. 1687, Kilonii, peculiari Programmate Academico, publico nomine conſcripto, ab Autore eſt propoſita, & inde, Verbis iiſdem, huc translata.

bus artifices ſuperarent. Quin & vaticinandi quibusdam inſtinctum adeò ef-
ficacem fuiſſe accepimus, ut mera oracula fundere viderentur: Quæ omnia
poteſtatem humanâ majorem & τὸ θεῖον in ipſa etiam diſcendi methodo de-
clarant. * Teſtatur quidem alicubi Cornelius Agrippa: *eſſe artem quandam* 3
*ſed pauciſſimis cognitam, ita informandi exornandi & illuſtrandi fidelem & purum homi-
nis animum, ut ex ignorantia tenebris repentè ad ſapientiæ & doctrinarum lumen evehatur:
tur: è contrario vero aliam facultatem immundos atque incredulos, reconditis quibus-
dam arcanis, eodem ſapientiæ & doctrinarum dono rurſus exuendi, & priſtinæ ſuæ igno-
rantiæ reſtituendi.* Quam ſi ille alios artem docere potuiſſet, magnus ille nobis
Apollo fuiſſet. Nos eam rectiùs ab ipſo illo artium omnium Parente Panſo-
pho, Sancto Spiritu, qui ſuper Apoſtolorum capita ſe effudit, veri illo Duce
ὠκυμαθεῖς & θεοδίδακτοι, didicerimus. * Cui non deprehuntur certæ in arti- 4
bus inventis periodi & revolutiones? Noſtra ſecula divinum Typographiæ
beneficium habuerunt, quod ab omni ævo fatali quodam ſigillo abſconditum
fuit. Illa pulveris pyrii ars quoque nunc in lucem prodiit, quaſi orbis extre-
mo incendio præluderet.

Veniamus ad ipſas artes & ſcientias, & quid in illis θεῖον videri poſſit ri- 5
memur. Conſideamus primùm in puerorum ſubſelliis, atque inter ipſos ἀναλ-
φαβήτυς nos teneamus, ibique literas ſyllabasque aucupemur. Magnum in
his miraculum eſt. Quot habemus artes, diſciplinas, volumina, ex paucis his
elementis nata omnia videmus. Eſt præterea philoſophia quædam Alphabe-
taria, quæ non pueros, ſed magnos profectò doctores exerceat. Notas litera-
rum ſingulis gentibus familiares videamus, ſcribendi rationem modumque
perpendamus; & primas illis animi, indolis, ideas impreſſas deprehendemus.
Ac optandum ſanè eſſet, omnium populorum nobis characteres fuiſſe ſerva-
tos: ita vel ex eorum collatione mutuâ multa abſtruſa inveſtigaremus.
Quemadmodum ex punctis, lineis, circulis omnis producitur quantitas, at-
que ipſa corporum habitudo in iis fundatur: ita ex his characteribus, eorum
ſimplicitate, poſitu, ductu, animi quædam indoles, è convenientia quædam
quaſi migrationes elucent. Prima mentis porta verbum & ſcriptura eſt, quâ ſe
in aurium oculorumque ſenſus ingerit. In ipſis literis divinum quid latere
vel ex eo agnoſcimus, quod acceſſione literæ *He* Abramo divina virtus inſpi-
rata videbatur. * Quanta ſunt in nomine Tetragrammato myſteria! quæ in- 6
tegris libris non evolvunt Cabaliſtæ. Multa de ſacris nominibus Judæi nobis
narrant, quibus mirificam illi potentiam tribuunt. Ipſe Dei Filius, æternus ille
λόγος, verbi nomine vocatur, de quo Reuchlinus mira è Cabaliſticis libris
nos docet. Quanta cabalæ illius literariæ myſteria ſint, ii norunt, qui ſacris
illis ſunt initiati: Quibus magna volumina quidam impleverunt. Longa eſt
Jamblichi in libro de myſteriis Ægyptiorum ſect. 7. c. 4. & 5. de divinis nomi-

 nibus,

Digitized by Google

nibus, eorum ſignificationibus, diſputatio. Mentionem facit Jacobus Sponius in accuratiſſimo ſuo *Itinerario lib. 2. pag. 53.* cujusdam Ægyptii *Check-Bouni*, qui *de virtute Verbi divini & humani* mirabilem librum ſcripſerit, in quo per varias linearum vocumque figuras, perque literarum μετάθεσιν multa curioſa deducat. Sunt qui è nominibus & literarum numeris ita vaticinantur, ut rarò fallant. Notarunt nonnulli infauſtorum nominum impoſitione fortunam hominum labefactari, eorum immutatione quoque immutari. Quidam è tetricis nominibus, quos reos criminis ſuſpicati ſunt, tales quæſtione inſtituta deprehenderunt. Ne quid de iis dicamus, qui verbis morbos curant, Salutatores dicti. Quæ omnia cum ad ſuperſtitionem ſpectare videantur, procul ab
7 his ſacris abeſſe jubemus. * Mirabilis eſt ille linguarum diverſarum concentus, per quas ſparſa primæ linguæ veſtigia, ut θεῖον aliquid, non vanâ horiolatione venari poſſumus.
8 tione venari poſſumus. * Vidimus ſpiritu aliquo agitatos ignotas ſibi linguas loqui: quod quanquam Huartus ad ſingulare temperamentum; alii ad morbum melancholicum; Pomponatius, ne quid potentiæ ultra naturam debere videatur, more ſuo, in libro de Incantat. ad ſiderum influxus refert; abſurda tamen illa & παράδοξα ſunt, cum impurus ille & κακόζηλος Spiritus in illis hominibus agat, quod in Apoſtolis Spiritus ſanctus, qui omnibus linguis τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ deprædicabant. In illis aliquid δαιμόνιον, ut in his θεῖον fuit.

9 E *Grammaticorum* Ludo ad *Oratores* tranſeamus. Quis non in illis aliquid divini agnoſcat? Neque enim artem hanc è Sophiſtarum palæſtris natam exiſtimemus. Majus quid in illâ elucet, erectum, glorioſum, quod ipſos animos expugnet, præclarumque rebus divinis ſuppeditet inſtrumentum. Non ſunt è Magiſtris hominibus æſtimandæ artes: divinæ illæ ſunt, æternæ, atque ex eodem fonte derivatæ, unde olim in Apoſtolorum animos effundebantur: etſi hæ omnibus numeris abſolutæ. Præcepta quæ à Magiſtris ſucceſſu ſeculorum congeſta ſunt, veritati & naturæ conformia, hos natales loquuntur. Quare ad divinos uſus adhibeamus, quæ divina ſunt, & quæ è veritatis quaſi
10 utero obſtetricias manus admoventes Magiſtri in lucem protulere. * Verum illud eloquentiæ ὕψος in ſpiritu & impetu eſt. Agnovit hoc è gentilibus philoſophis Seneca, qui in libro de tranquillitate cap. ult. *Non poteſt grande aliquid & ſupra cæteros loqui, niſi mota mens. Cum vulgaria & ſolita contempſit, inſtinctuque ſacro ſurrexit excelſior; tunc demum aliquid cecinit grandius ore mortali. Non poteſt ſublime quicquam & in arduo poſitum contingere, quam diu apud ſe eſt. Deſciſcat oportet à ſolito, & efferatur, & mordeat frenos & rectorem rapiat ſuum, eoque ferat, quo per ſe timuiſſet aſcendere.* Hoc eſt illud in Oratione, quod Ariſtides vocat τὸ πῦρ: λόγων αὐτὴ πηγὴ μία, τὸ ὡς ἀληθῶς ἱερὸν καὶ θεῖον πῦρ, τὸ ἐκ Διός ἐστιν. Hippocrates, cui Deus ipſe τὸ θερμὸν ἀθάνατον, illud quod in homine ἡγεμονικὸν eſt, vocat τὸ θερμότατον καὶ ἰσχυρότατον πῦρ. Cicero ſic latinè exprimit. *Nulla me ingenii, ſed magna vis animi inflammat, ut me ipſe non teneam.* Iſtud me Joan-

Joanne θερμὸν, iſtud Θεῖον πῦρ antiqui Theologi obſervarunt: quibus ille υἱὸς βροντῆς, βροντόφωνος & βροντόπαις, ob incomparabilem & ſublimem eloquentiam, dictus fuit. Ex hoc impetu viſi ſunt Oratores, citra ullam meditationem, ad dicendum proſilire, in extremis periculis, in Reipublicæ neceſſitatibus. Vidimus Oratores ſacros, divino quaſi ſpiritu ductos, extemporali eloquentiâ plus præſtitiſſe, quàm elaboratis orationibus alios. * Talem no- 11
bis Franciſcanum illum Eraſmus *lib. 14. Epiſt. 15.* depingit, cujus memorabile exemplum ab omnibus legi meretur. *Rogatus*, inquit Eraſmus, *à me familiariter, quibus modis prepararet animum ſuum iturus ad concionandum: Reſpondit, ſe ſolitum in manus ſumere Paulum, & in ejus lectione tam diu commorari, donec ſentiret incaleſcere pectus. Illic hærebat addens igneas ad Deum preces, donec admoneretur eſſe tempus incipiendi. Nonnunquam ſepties concionabatur uno die, nec unquam illi deerat ſermonis eruditi copia.* Digniſſima lectu eſt tota hæc de illo Viro Epiſtola, quæ Ideam prudentis piique Theologi in ejus vitâ depingit. Miraculum aliquod iſtius temporis dixeris.

Poëtas qui non humanâ, ſed Deorum lingua, loqui dixit, aliquid homine 12
majus in illis agnovit: ſcilicet τὸ θεῖον, quòd adeo in his ſtudiis dominatur, ut ſine ἐνθουσιασμῷ illa jaceant frigeantque: Quare & Vates dicuntur, ſeque ipſos ἐνθουσιαζομένους profitentur. Quis non de furore Poëtarum tam apud Poëtas ipſos, quam alios legit? Sed illum divinum nominabat Plato, ſuntque qui peculiaribus eâ de re libris agunt. Divinus ille maximè furor, cum in hymnos divinos fertur. Plato in Dialogo, qui inſcribitur Ἴων ſive περὶ Ἰλιάδος Poëſin omnem ab inſpiratione eſſe contendit. ὁ θεὸς inquit, ἀυτός ἐστιν ὁ λέγων, διὰ τούτων δὲ φθέγγεται πρὸς ἡμᾶς. *Deus ipſe eſt, qui per illos loquitur, & nos inclamat.* Et ibidem: ἐν τούτῳ γὰρ δὲ μάλιστα δοκεῖ ὁ θεός ἐνδείξασθαι ἡμῖν ἵνα μὴ διστάζωμεν, ὅτι οὐκ ἀνθρώπινά ἐστι. *In hoc maximè DEus oſtendiſſe videtur, nobis diſputandum non eſſe, quin divina potius quam humana ſint hæc poëmata.* Hoc, inquit, Deus eo indicare voluit, cum de induſtria per ineptiſſimum poëtam pulcherrimam cecinit melodiam. Quare non ineptè hic Plato annulorum magnetis contactu cohærentium exemplo hunc, à divino ſpiritu per alios poëtas propagatum, afflatum nobis ob oculos poſuit. * Memorabile in homine ruſtico Italo exemplum 13
ætas noſtra tulit, qui nullis præceptis imbutus, cum legeret Torquati Taſſi carmina, quaſi ſpiritu quodam afflatus elegantiſſima ſine morâ fudit carmina, quæ vel ipſos artifices in pudorem conjicerent. *Joannes Dominicus Perus* ille vocabatur, qui nullis promiſſis, utut ampliſſimis, à Principibus permoveri potuit, ut ruſticis ſordibus relictis in aulas & urbes concederet: beneficiis tamen plurimis affectus à multis fuit. Vivis illum coloribus J. N. Erythræus deſcribit *Pinacothec. II. n. 27.* Vidit Patavina cathedra ante non multos annos Fr. Macedum, Virum omnibus doctrinis & ſcientiis conſummatum, ex tempore de argumentis propoſitis latina recitantem Carmina, eaque elegantiſſima,

ma, atque omni apparatu poëtico inſtructa: quæ cultiſſimi alii Poëtæ longa
14 meditatione vix extunderent. * Poëſi affinis eſt *Muſica*, quæ ſonos moderatur, affectus incutit, incuſſos mulcet, animosque quo vult rapit. Eſt ſane in ſonis aliquid θεῖον, ut ad illorum contemperationem, mirabilem ſanè & myſteriis plenam, totius univerſi menſuram veteres Philoſophi inierint: Quos ubi numeris ſuis Poëta ſcitè & rectè illigaverit, penè ad Orphica miracula patranda aptum dixeris. De divino illo, quod in Muſica eſt, præclarè Jamblich. *Libr. de Myſteriis Ægypt. ſect. 3. c. 9.* philoſophatur.

15 *Philoſophia*, quæ in contemplatione rerum conſiſtit, eo ipſo nomine divini quid inferre videtur: quid enim eſt θεωρεῖν, niſi à ſenſibilibus animum ad
16 τὰ ἀόρατα abducere? * Hîc principem locum naturalis philoſophia tenet; In quâ omnia à ſublimiore principio arceſſenda ſunt, quam vulgò fit. Pecora ſunt & fungi, qui in naturæ operibus ubique præſentem DEI manum non ſentiunt. Stupida eſt atque iners natura, ſi ab illo diſceſſerit. Nullo vinculo illa continetur, niſi ille nodos ſtrinxerit. Quod cum agnoſcerent gentium Philoſophi & Poëtæ, qui *Jovis omnia plena* ajebant; quis credat nunc reperiri homines, qui rectore deſtitutam ſibi ipſi hanc machinam permittant? Plus eſt miraculorum in naturâ quàm vulgò credimus. Quò oculos vertimus, quo
17 pedem movemus, in illa incurrimus. * Vel in minimo inſecto divinam manum deprehendimus. Omnis illa corporum membrorumque compoſitio, illa univerſi omniumque animalium admirabilis fabrica, intelligentiam & mentem operatricem arguit. Providentia ex omnibus elucet. Vel Talpam videas: omnia in illa ad ſuos uſus comparata, oculi, aures, ungues, membra omnia. Quod cum perpenderet Cardanus, mirè alioquin miſereque in illis *quæ Spiritus ſunt* fluctuans, ac Talpâ ipsâ interdum cæcior, hic tamen vel à Talpâ oculos viſumque recipit, cum in hunc quaſi ἐνθουσιασμὸν prorumpit: *Palam eſt igitur, naturam in cunctis ſollicitam mirum in modum fuiſſe, nec obiter, ſed ex ſententia, omnia prævidiſſe, hominesque, quibus hoc beneficium Deus largitus eſt, ut cauſam rerum primam inveniant, participes eſſe illius primæ naturæ; neque alterius eſſe generis naturam, quæ hæc conſtituit, ab illorum mente, qui cauſam eorum, cur ita facta ſint, plenè aſſequi potuerunt.* Felices igitur meritò vocat Virgilius, qui rerum cognoſcere cauſas potuerunt. Sed quot illorum ſunt, qui cognoſcunt? In nebulis toti verſamur. Cum Athenienſes verum Dei cultum ignorarent, τῷ ἀγνώστῳ θεῷ aram po-
18 ſuere. * Nil temerè nos dicemus, ſi omnia ignorare nos dicamus. Expedire in ipſis principiis nihil poſſumus, niſi ad ἄγνωστον aliquod & incognitum refugiamus. Rident Lyncei noſtri eos, qui ad Qualitates occultas confugiunt. O boni, neſcitis quam vos in ipſis demonſtratiunculis veſtris nihil ſciatis! At vero, dicitis, in ipſis minutiis naturam recognoſcimus, in particulas oblongas, ramoſas, globoſas reſolvimus: nihil oculos noſtros perſpicillis armatos effugiet. Sed nihilo tamen ſapientiores per vos facti ſumus. Quamdiu rerum

Digitized by Google

rum miſtiones ignoramus, nihil omninò novimus. Propiora illa potius prenſanda ſunt, quam remotiora. In illis habitat natura, moratur, palpatur: In his diſperſa eſt, & à ſenſibus recedit. Ita plerumque comparatus eſt hominum animus: *Tranſfugit in medio poſita & fugientia captat.* Si culta aliqua & elaborata cui offeratur oratio, isque in illâ artificium indagaturus ſit; Quis propiùs ſcopum feriret? illene qui literas & ſyllabas numeraret; an verò qui in partes ſuas, quibus proximè componitur, in enthymemata, in ſchemata, diſſolveret? Nullum eſt in rerum natura φαινόμενον, quod expedire feliciter poſſumus. Vertamus in omnes partes, ſecemus in particulas, plusquam κυμινοπρίςαι, hærebimus ſemper, & tandem in incognito aliquo nobis ſubſiſtendum erit. Quod cum videret Henricus Morus, Philoſophus Anglus, Principium aliquod Hylarchicum commentus eſt; alii alia κρησφύγετα quæſiverunt. Ac ſane ϑεῖον hîc aliquod ſubeſt, verum illud ἡγεμονικὸν, quod impellit, movet, dirigit, jungit, format corpora: quo ignorato, omnia nobis ignorari neceſſe eſt. Videamus admirabilem illam rerum γένεσιν. Omnia myſteriis plena ſunt. Ipſa illa rerum ſemina divina manu in puncto aliquo & centro obſignata videntur, unde quaſi ex nihili utero procedunt corpora. Nam quod in ſemine ἐνεργητικὸν eſt, non niſi intelligentiâ comprehenditur: cætera, quæ oculis videmus, manibusque palpamus, parum ad corporis compoſitionem conferunt. In Vegetabilibus, ubi è punctulo frutex germinare incipit, cætera concidunt atque ut rejectanea ſeparantur. Quæ in formanda porro corporis machinâ eſt naturæ ſolertia! qui progreſſus! Quos ubi attenta mente reſpexerimus, attoniti manus ſæpe tollemus, & mirabilem in operibus ſuis Deum deprædicabimus. Vidit hoc, qui tamen omnia in fortuitis poſuit, & ſuis ratiunculis explorare tentavit, cum hos, quaſi ἐνθουσιασμῷ abreptus, verſus funderet:

Multa tegit ſacro involucro natura, nec ullis
Fas eſt ſcire quidem mortalibus omnia; multa
Admirare modò, nec non venerare: nec illa
Inquires, quæ ſunt arcanis proxima: namque
In manibus quæ ſunt, hæc nos vix ſcire putandum eſt.
Eſt procul à nobis adeo præſentia veri.

Nihil nunc de iis dicemus, qui corporum μεταμορφώσεις, qui infinitas propemodum multiplicationes inſtituunt; quod in metallis à naturæ myſtis factum eſt; nihil de corporum magnetiſmis & ſympathicis affectionibus, quæ innumeræ in naturâ ſunt, unde omnis illa magia oritur. Sed arcanior illa ſcientia, in omnibus penè gentibus, à ſapientioribus quibusdam cuſtodita eſt, ne in vulgus efferretur. Huc omnis illa Mythologia, omnia Ægyptiorum Hieroglyphica, tendunt. His enim involucris divini illi theſauri teguntur.

In *Mathematicis* porro ſcientiis quid non divini eſt? Hic Numerorum do- 19
ctrina primam ſe offert, tota merito divina vocanda. Quantæ, quam arcanæ

Digitized by Google

numerorum poteſtates ſint, ne in hunc quidem diem ſatis cognitum eſt. Quod cum bene noſſet Pythagoras, non invenit commodiorem rationem, quâ Philoſophiæ ſuæ ſecreta celaret, & intelligentibus tamen omnia panderet, quam ſi numeris ſuis, quos formales rectè dixeris, abſconderet. Cum enim Numeri nominantur, non intelliguntur niſi naturæ occultæ proportiones, progreſſus, operationes, revolutiones à Deo ipſo definitæ. Quomodo non difficile admodum eſt omnia divinæ humanæque ſapientiæ myſteria illis adumbrare. Non credat quis temerè fieri, ſonos ſeptenario, numeros novenario abſolvi; Atque hinc per easdem *ἀνακυκλώσεις* in centenariis & millenariis reduci. Illic abſtruſarum rerum typi latent, atque iis quaſi præfigurantur. In quibus, velut in tenebris palpitant, qui tamen quaſi per nebulas vident, Autores, quorum de numerorum myſteriis integra extant volumina. *Ἱςορέμενα* tantum illa ſunt, non *φιλοσοφέμενα*. Radix & quaſi Pater omnium numerorum Monas eſt. Prima ex illa ſurgit Dyas, quæ per Triada quaſi in conſonantiam & unitatem reducitur. Hinc illa *Τετράκτυς* per quam, ut rem ſacram, non ſine causâ jurabant Pythagoræi. Quinarius iisdem *τροφός*, item *γάμος* dicitur, quod ex binario & ternario, quaſi ex femina & mare conflatus ſit. Divinus aliis dicitur. Hinc illa *πέμπτη φύσις* Ariſtoteli, imo & Platoni & Platonicis celebrata. Alii *πέμπτον ςοιχεῖον, πέμπτον κόσμον σχῆμα πέμπτον, ἄριςον ςοι-*
20 *χεῖον* appellant. * Septenarium omnium *μυςικώτατον* eſſe nemo neſcit. * Mi-
21 rabile eſt, quod de ejus virtute Fluddius in libro de *Microcoſmi hiſtoriâ tr. 1. ſect. 1. lib. 1.* conſignavit: *Ego*, inquit, *hominem doctiſſimum novi, qui virtute hujus numeri Septenarii, cujusdam quaſi oraculi adſiſtentiâ, quæſtiones dubias atque ancipites reſolvere non dubitavit, atque etiam de occultis, tam præſentibus quam futuris, quodammodo divinare pollicitus eſt.* * De *Geometria* idem nobis dicendum eſt; nam & numerorum rationes lineæ & corpora ſequuntur. Quare & Plato Deo di-
22 gnum opus habuit, quem ille ajebat perpetuo *γεωμετρεῖν*. Circuli & trianguli arcana ne nunc quidem omnia exhauſta. Quas non cruces mathematicis illa Circuli quadratura figit! Et tamen illam rerum hæc univerſitas quotidie nobis ob oculos ponit. Nimirum ut Deus ſummus omnium rerum Architectus eſt, qui numero pondere & menſura omnia fecit: ita illud *ἀρχιτεκτονικὸν* rebus inſeruit, quod iisdem progreſſibus, eâdem motus ſucceſſione, ſemper operatur. Hoc perpetuum illud movens, perpetuumque mobi-
23 le eſt: In quo inveniendo quam ſudant Mathematici! * *Optica*, quæ radium metitur, in ipſa quidem luce tota occupatur. Sed quamquam illa oculis omnium patet, quamquam ejus beneficio omnia apprehendimus, ejus tamen naturam, nemo tam oculatus eſt, qui verè indaget. Annon miraculo propius, & propemodum divinum eſt, per unum punctum omnium rerum ideas cum coloribus ipſis transmitti. Nihil de ſpeculis & teleſcopiis dicemus, quæ omnia etiam remotiſſima exhibeant; ſunt enim qui dari illa poſſe exiſtimant:

Digitized by Google

mant: nihil de iis Baptiſtæ Portæ ſpeculis, quæ rectâ lineâ in infinitum urant. * Nam etſi impugnant illa multi, rationibus quidem non contemnendis: ta- 24
men ut ſunt in omnibus propemodum diſciplinis quædam θαυμαστά, quæ non capiunt omnes, neque ſcire intereſt; ita & hîc fortaſſis aliqua ſibi ſummus ille Magiſter reſervavit. * Habet Deus quædam, ut ita dicamus, reſervata, ad quæ 25
non admittuntur, niſi pauci illi, quos *ardens evexit ad æthera virtus*. * Sunt in 26
illis præcipua: Futurorum prænotio, ſive illa à ſiderum configurationibus ſive aliunde deducatur: * Summi arcani phyſici cognitio, ac Temporum ac- 27
curatæ rationes, quas ille antiquus dierum ac Pater temporum, arcano conſilio, hominibus voluit eſſe abſconditas; Etſi ſunt nonnunquam, qui παρακύψαι in illa, illo connivente, arcana conati ſunt. Verſamur in magnâ illâ Dei familia, infantes alii & pueri; alii maturiore in ætate conſtituti: Ubi illis nonnulla ſcire inutile non ſolum, ſed & periculoſum eſt; Hi verò in domeſtici regiminis ſocietatem nonnunquam admittuntur, ita tamen, ut occultæ rerum diſpenſationes ad ſolum Patremfamilias ſpectent. Ille è ſingulis ſcientiis aliquod δαίδαλμα, τέχνημα, magiſterium ſibi ſepoſuit, quo beat interdum filios; cum cætera illa etiam τοῖς ἔξω concedat.

Qui *Medicam* artem profitentur, quotidie illud ſibi θεῖον propoſitum ha- 28
bent. Sive enim corporis ſtructuram oculis rimantur; nihil in illâ eſt, quod non opificis ſapientiam loquatur: ſive cum morbis illis res eſt; tot ſunt illorum formæ & figuræ, tot in illorum cauſis receſſus, ut ſæpè illis in τῷ θείῳ ſubſiſtendum: Quod & Hippocrates vidit, & integro libro Hieron. *Jordanus* expoſuit. Teſtantur hoc prodigioſæ, quas aliqui congeſſerunt, Hiſtoriæ, & ſuper quibus Mericus Caſaubonus in libro Anglicâ linguâ ſcripto, *de credulitate & incredulitate in rebus naturalibus, moralibus & civilibus* multa, ipſe tamen ὀλιγόπιστος, disquirit. Eſt in ipſis remediis θεῖον aliquid, quibus, utut efficaciſſimis, ſæpe manum injiciunt fata. Quædam ab imperitâ & plebeia manu exhibita ultra fidem operantur. Vilia ſæpe & contempta graviſſimos & lethales morbos avertunt. Eſt ubi cœli ſiderumque influxus vires medicamenti auget, ſuſpendit, tollit. In medico quoque ipſo τὸ θεῖον ſingularis quædam felicitas adjuncta teſtatur. Eſt in mediocriter doctis illa in indagandis morbis remediiſque applicandis εὐστοχία, quæ doctiſſimos interdum deſtituit. Sunt qui medicâ vi pollent in morbis per tactum curandis. Quod cum Regibus Galliæ & Angliæ hereditarium credatur munus, fuit tamen in Angliâ *Valentinus Greatreak*, qui idem felici ſucceſſu fecit, ut ſunt de eâ re multorum fide dignorum hominum perſcripta teſtimonia. Ne quid de Viris dicamus, qui precibus à Deo ſalutem ægrotorum impetrarunt.

Procedimus ad *moralem* & *Civilem* doctrinam: Quæ quanquam in nego- 29
tiis, ab arbitrio hominum pendentibus, conſiſtere videntur, inque eorum principiis nunc adeò fluctuant nonnulli, ut pleraque εὐρίπιστα illis ſint, quæ

ſancta omnibus eſſe debebant; ſunt tamen in illis æterna, divina, inconcuſſa, ad quæ hominum actiones ordinandæ ſunt, vel ſi illæ evagantur, in ordinem rediguntur, aut eò diriguntur, potentiore manu, quo divina tendit providentia. Quoniam verò non niſi agendo virtutes nobis paramus, in ipſa illa
30 actione τὸ θεῖον ſe maximè oſtendit. * Virtus quæ Heroica dicitur, divino impulſu excitatur; ac fato ſæpe fieri ſolet, ut ad res magnas gerendas, ad regna firmanda, ad imperia amplificanda, hoſtes ſubigendos, divinitus animen-
31 tur homines, incredibilia viribusque humanis majora tentantes. * Hinc illæ apud Hiſtoricos, cum memorabilia facta deſcribunt, voces: *Deo quodam aſſiduè incitante: quodam quaſi inſtinctu Deorum concitatus fecit:* οὐκ ἄνευ θεοῦ, *non ſine Deo.* Ipſas in nobis inclinationes quas ſentimus, bono aliquo genio nobis incuſſas credere poſſumus: Quare nec obniti illis debemus, ſed illorum ductum ſequi. Eleganter in hanc rem Plutarchus in vitâ Coriolani: *Homerus in arduis inuſitatisque rebus, & ad quas impetu quodam animi ac furore quaſi divino opus eſt, Deum proponit: non qui conſilium noſtrum tollat, ſed moveat, neque impetus animo indat, ſed viſa & imaginationes objiciat, quæ impetuum duces ſint: atque ita ſanè non involuntariam efficit actionem, ſed voluntati initium præbet, eamque ſpe & confidentiâ confirmat: Aut enim omnino excludendus eſt ab omni principio cauſaque actionum noſtrarum Deus: aut quiſnam tandem alius ſit modus, quo hominum ille actiones adjuvet? non enim corpora noſtra effingit, manusque ad id, quod facto opus eſt, aut pedes applicat: ſed eam animi partem, quæ ad agendum eſt deligendumque nata, principiis quibusdam & viſis, cogitationibusque objectis excitat, aut contra avertit & inhibet.* Has in Socrate occultas propenſiones, quas ille in rerum agendarum conſilium adhibuit, genium illum, de quo multa Plato aliique nobis narrant, fuiſſe Carteſius *part. 1. ep. 15.* exiſtimat. Quæ non malè dicerentur, niſi ipſa apud Platonem Socratis verba, quibus vocem emiſiſſe Dæmonium ſignificat, aliud teſtentur. Quod & Strozzius Cigogna, vel potius Thomas Garzonius (is enim verus autor eſt) in *Magiæ Theatro part. 1. l. 2. c. 2.* adverſus illos affert, qui dæmonium
32 Socratis de mente ejus interpretantur. * In Rebuspublicis illæ politicis celebratæ ἀνακυκλώσεις ab uno ad unum redeunt, pulcherrimâ hujus univerſi & naturæ imagine: Quod in Rep. Romanâ eleganter demonſtravit Machiavellus. Eas mutationum cauſas rationibus Muſicis & Mathematicis Plato
33 *lib. 8. de LL.* deducit. * Quicquid in civilibus negotiis etiam moliantur δωδεκαμήχανοι, & verſuti homines; intercedit eorum conſiliis, ubi minimè exiſtimes, Deus, & ad ſuum arbitrium omnia componit. Non eſt, quod hîc ancilia, ampullas, ſecures, palladia cœlitus lapſa, vaſa Chinenſium ænea Reip. mutationes tinnitu, nullo externo motu incuſſo, prodentia, in divinitatis probandæ ſubſidium vocemus. De Geniis tutelaribus, præſagiis, prodigiis, oſtentis, non omnia vana ſunt Hiſtoricorum documenta, quibus divini aliquid ſubeſſe res ipſa loquitur. In auſpicio Regio quæ non myſteria quæſivit Böclerus!

Digitized by Google

rus! De annulo ex auro, quod Chriſto Magi obtulerunt, fabrefacto, qui inter antiqua domus Auſtriacæ cimelia fuit, Lambecius *Comm. de Bibl. Vindobonenſi Tom. 1. part. 1. lib. 1. pag. 25.* prodidit, quod tempore belli inſolito fulgore victoriam portendere viſus ſit: Quâ de re ſententiam cuique liberam eſſe volumus. * Miracula Principum, qui deſperato corporis vitio laborantes ſanitati reſtituerunt, an vera an ficta, narrant Hiſtorici: Quibus etſi fraudes nonnunquam immiſtæ; tamen vel affectata illa à Principibus divina ἀξιώματα illius θείȣ opinionem abeſſe à Republicâ non debere declarant. Legimus rem Romanam in præcipitio ſtantem fatorum manu ab interitu ſæpe revocatam; quoniam orbis imperium Romæ deſtinabatur: Cui Romulus, vel arcano conſilio, vel magica arte, ut quibusdam creditur, præluſit, cum in meditullio urbis foſſam, cui mundi nomen, faciendam curaret, inque eam à peregrinis particulam terræ patriæ injiciendam imperaret. * Quoties ab extremo periculo Reges divino quaſi monitu revocati! victoriæ tempeſtatum & procellarum ſubſidio obtentæ! Genii ipſi in hoſtes pugnare viſi ſunt! Quibus in rebus qui nullas Fato partes tribuit, næ is ad omnes rerum ſenſus obſurduit, aut omnem bonam mentem ejuravit. Infinita cumulare ex omnium temporum gentiumque annalibus poteramus, ſi nunc rem illam ageremus. Utinam Vir rerum Civilium peritiſſimus, Böclerus, qui *Theatrum Fati* ſcribere voluit, librum illum abſolviſſet, magnam huic argumento facem accenſam videremus. In cauſis judicandis ſingularis Principum nonnullorum εὐςοχία, quæ vel ſapientiſſimorum JCtorum peritiam antevertit, θεῖον juridicum nobis ob oculos ponit. Ne quid de divinis in omni gente etiam barbara judiciis hîc dicamus, quibus explorari reorum, deficientibus teſtimoniis, vel innocentia, vel culpa conſuevit. * In terrarum ac regionum cognitione, quod θεῖον geographicum vocabimus, illud deprehendimus: Certis temporum periodis, ac fatali quâdam lege earum notitiam mortalibus recludi, atque iterum inſuperabiles navigantibus obices poni, ut vel improbo labore fruſtra quærant. Antequam Hiſpani in Americam Peruvianam venirent, audita è fodinis ad barbaros operarios vox fuit, quæ intactos pro peregrino populo theſauros relinquere juſſit. Viſæ è longinquo terræ quædam, repellentibus ſemper ventis, adiri non poſſunt. Quædam etiam, ſi fides itinerariis habenda eſt, detectæ, oculos hominum fugere videntur. * Illius in rebus civilibus θείȣ ſtatua Mercurialis eſt, & filum quaſi Ariadnæum præbet *Hiſtoria*. Pulchrè S. Auguſtinus lib. de vera religione cap. 25. *Quoniam divina Providentia non ſolum ſingulis hominibus quaſi privatim, ſed univerſo generi humano tanquam publicè, conſulit: quid cum ſingulis agatur, Deus ſcit, atque ipſi, cum quibus agitur, ſciunt; quid autem agatur in genere humano, per Hiſtoriam commendari voluit & Prophetiam.* Verùm, de quo non ſine cauſa Conringius *lib. de Civ. prudent. cap. 14.* queritur: *perquam pauci hiſtorici illam diviniorem cauſam juſta commemoratione proſequi ſolent:*

34 35 36 37

quidam de induſtria hoc videntur agere, ut excutiant lectorum animis τȣ̃ θείȣ curam: quod tamen Machiavellus, minimè omnium cæteroquin religioſus, advertere potuerit.

88 * Sed nos tandem manum de hâc tabula, ad illum DEI digitum, qui flammeis characteribus ſapientiam ſuam Apoſtolorum animis inſcripſit, intendimus. Inde nos ardentiſſimis precibus θεῖον illud, ſine quo ἐντελέχεια ſua deeſt ſcientiis, arceſſemus. *Sedibus æthereis Spiritus ille venit,* qui nos ducet in omnem veritatem & per orbium cœleſtium ἐγκυκλοπαιδείαν aliquando circumducet. Ille nos Philoſophos faciet, ſapientiam, quæ hominibus Stultitia eſt, profeſſos: Mathematicos, qui longitudinem, latitudinem, altitudinem amoris divini metiantur: Politicos, qui πολίτευμα ſuum in cœlis quærant: Grammaticos & Oratores, qui aliquando ῥήματα ἄῤῥητα intelligant: Poëtas & Muſicos, qui τρισάγιον ſuum cum omnibus beatarum mentium choris inſonare nunquam deſiſtant.

CAP. XIII.
DE COLLEGIIS SECRETIS.

Continuatio ad præcedentia. 1. In gentibus moratioribus collegia occulta fuere. 2. Prima in Ægypto talia collegia. 3. Illic literæ Hieroglyphicæ, Fabulæ. 4. Menſa Iſiaca. 5. Orpheus ex Ægypto in Græciam occultiorem doctrinam intulit. 6. Lapponum incantationes, an ſylvas & feras moveant. 7. Qui de Orphei doctrina egerint. 8. Sacra Eleuſinia. 9. Eumolpidarum Collegium. 10. Leges hujus collegii. 11. Samothracum collegium. 12. Collegium Magorum in Perſia. 13. Zoroaſter. 14. Ejus nomen. 15. Collegium Brachmannum apud Indos. 16. Apollonii Thyanæi cum illis converſatio. 17. Honorifica de illo teſtimonia. 18. 19. Photii præceps de Philoſtrato judicium. 20. An dolia ventorum & imbrium apud Brachmanes fabuloſa ſint, neque ullâ arte fieri poſſint. 21. Tempeſtates per naturalia media an induci poſſint. 22. Exemplis & rationibus affirmatur. 23. Tempeſtates ſuperſtitioſis artibus diſcuſſæ. 24. Tranſlatio corporum an naturali modo poſſibilis. 25. Mira de lapide fulgidiſſimo Bononienſi hiſtoria. 26. Recentiores de Brachmanibus ſcriptores. 27. Collegium Gymnoſophiſtarum, 28. Pythagoræorum, 29. Arabum, 30. Maurorum. 31. Collegium Druidum à Meiero malè omiſſum. 32. Illorum doctrina. 33. Collegium Fraternitatis Roſeæ Crucis. 34. Collegii Roſiani hiſtoria. 35. Roſii arcana recenſentur. 36. Arcana majora. 37. Motus perpetuus rectus, 38. circularis, igneus, aëreus, aqueus, terreus. 39. Ars tranſmutatoria 1. citra gradum aureum. 40. 2. Seminaria. 41. 3. Projectiva. 42. Medicina univerſalis varia. 43. Arcana varia naturalia. 44. Arcana Mathematica. 45. Motus terreus deſcribitur. 46. Machina cœleſtis per ſe mobilis. 47. Arcana circa rem ruſticam. 48. Arca Piſcis. 49. Varia mechanica. 50. Occulta collegia naturæ arcanis indagandis occupata. 51.

Poſt

POſt Bibliothecas & libros de Collegiis & Muſeis quædam diſſertabimus. 1
Illa enim Bibliothecis celebrioribus plerumque juncta fuere. Cui bono horrea & meſſes ſine colonis? Collegia Bibliothecis indigent. Hæ quoque ſine lectoribus inutiles. Fuere in omnibus gentibus moratioribus publici virorum ſapientum conventus, qui in commune de rebus naturalibus, artibus, omnique ſtudiorum genere, conferrent. Ac quoniam in doctrinis quædam ad popularem uſum referenda, quædam etiam ſecretiora ſunt, non omnibus, ob eorum abuſum aliasque rationes, propalanda, ideoque & publica & ſecreta quædam Collegia fuere. De his primum dicemus.

Secretior Philoſophia in nationibus pleriſque moratioribus ſuas ſibi res 2
habuit, magnâque ſollicitudine hinc profanum vulgus arcebatur: Quare ænigmatibus, fabulis, hieroglyphicis, Deorum nominibus tota involuta eſt, unde poſtea Idololatria ad populum derivata, qui rerum ſacrarum non intelligens in ſuperficie hærebat. * Michaël Meierus, Holſatus, Vir doctiſſimus, in 3
Tractatu Apologetico pro Fratribus Roſeæ Crucis, c. 5. variarum nationum Collegia ſecreta recenſet, inque his primum locum meritò Ægyptiis tribuit: Hîc enim omnium fabularum patria fuit, quibus Græci *ἀεὶ παῖδες*, ut pueri nucibus luſitantes, ſe delectabant; nucleum verò pauci invenerunt. Major verò hîc antiquioribus Collegiis reverentia, ubi in naturæ ſecreta magis inquiſitum eſt, quam in recentioribus illis. Quanquam tamen & illi de iis rebus ſolliciti fuerunt. Antiquiſſima illa fuere, quibus Moiſes ad omnem ſapientiam imbutus fuit. Celeberrimum & antiquiſſimum collegium fuit Thebis, ubi Strabo obſervat, Sacerdotes plurimùm vacaſſe Aſtronomiæ & Philoſophiæ. Habuit & Memphis collegium. Qui in his rei literariæ præerant, vocabantur Ἱερογραμματεῖς, qui & libros Mercurii interpretabantur, & Hieroglyphicas literas, Coſmographiam, Geographiam, res cœleſtes. De his ſacerdotibus legendus eſt Clemens Alexandrinus *Strom. l. 6.* Chæremon apud Porphyr. *L. 4. de abſtinentia* ait, τὸ μὲν κατ' ἀλήθειαν φιλοσοφεῖν ἔν τε προφήταις ἦ καὶ ἱεροστολισταῖς καὶ ἱερυγραμματεῦσι. * De occultis Ægyptiorum doctrinæ ſub fabu- 4
lis & hieroglyphicis reconditæ, legendus eſt libro citato Meierus, & in altero de arcanis arcaniſſimis. * Illa Menſæ Iſiacæ ſymbola aliaque hieroglyphi- 5
ca ſatis teſtantur de occultis ſenſibus, etſi, qui hactenus immanibus libris indagare voluerunt, operæ pretium non fecerunt. De Privilegiis Collegii Sacerdotum Diodorus Siculus, & ex eo præcipuè Otto Heurnius in Chaldaico ſuo p. 42. & ſeqq. De variis Ægyptiorum doctrinis earumque perfectione legendus Borrichius in Vindic. Hermetis: ubi illa plenâ manu ſeruntur.

Ex Ægypto Orpheus myſteria in Græciam intulit, ut Diodorus Sic. *lib. 4.* 6
teſtatur: Orpheus in Ægyptum profectus multa ibi didicit, ita ut tam initiationibus & Theologia, quam Poëſi & Melodia eſſet Græcorum præſtantiſſimus. Idem *lib. 1.* refert, quod ex Ægypto aſportarit pleroſque myſteriorum ritus, & Orgia Bacchi, &

Mythologiam de inferis. Et, ut ex ipſo Diodoro diſcimus, Initia Oſiridis ea-
dem ſunt, quæ Bacchi; & Iſidis ſimillima ſunt iſtis Cereris, nominibus tantum
7 differentibus. * Circa Orphei operationes magicas, quæ de illo circumferun-
tur, in ferarum & arborum tractu per cantum, mihi incidit, quod apud Bal-
bin. *in Miſcellaneis Hiſtoricis regni Bohemiæ l. 13. c. 12. §. 3.* legi, Jacobum Typotium,
dum in Finlandiâ verſaretur, comperiſſe: incantationibus Lapponum feras
cicurari, terram & arbuſta moveri, rerum naturam univerſam percelli. Quæ
quidem de Lapponibus in hujus gentis hiſtoria legere me non memini: etſi
non negem, multas eſſe apud hanc gentem etiam Magiæ Orientalis reliquias.
8 * De orphei antiquiſſima Philoſophiâ & Theologiâ Johannes Franciſcus
Grandis Vir eruditiſſimus integrum tractatum conſcripſit, quo accuratiſſimè
veterum illam doctrinam complexum ſe eſſe dicit: Franciſcum Patricium &
Auguſtinum Steuchum primoribus tantum labris deguſtaſſe ait, in Præfatio-
ne Diſſertationum ſuarum Philologicarum. Sed librum illum non editum
9 fuiſſe ſuſpicor: Hactenus enim videre non licuit. * Verùm & ante Orphei
adventum in Græciam fuere coloniæ Ægyptiorum in Græcos deductæ. Ve-
nit Athenas Erechtheus, Ægyptius, quem regem fecerunt Athenienſes ob
frugum copiam famis tempore illatam. Atque ab illo Eleuſinia ſacra inſtitu-
ta, in honorem Cereris, ut illa apud Ægyptios in honorem Iſidis, quæ non
10 differre ritibus ait Diodorus Siculus *lib. 1. c. 29.* * Nam, referente Pauſania in
Arcad. cum Eumolpus Thrax Eleuſiniis auxilia attulit contra Erichtheum,
pax tandem inita, ut Eumolpus Thrax Eleuſiniis auxilia attulit contra Erich-
theum, pax tandem inita, ut Eumolpus ſacra faceret Cereri & Proſerpinæ.
Hinc Eumolpidæ poſtea ſacrorum præſides fuere. Sed Androtion Scholia-
ſtes *in Sophocl. Oedip.* ſcripſit, Eumolpum tertium primùm myſteria obiviſſe &
fuiſſe antiſtitem; cui tamen contrarium tradit Homerus & marmor antiquum
à Marſhamo *in Can. Chron. Ægypt. p. 252. & p. 261.* productum. Hoc illud Eu-
molpidarum celeberrimum Collegium; de cujus Myſteriis Clem. Alexandr.
Strom. l. 5. Naturæ arcana hic doceri teſtatur Seneca, *Nat. quæſtion. lib. 7. c. 31.*
Eleuſis ſervat, quod oſtendat reviſentibus. Rerum Natura ſacra ſua non ſimul tradit.
& Epiſt. 90. *Hæc ejus initiamenta ſunt, per quæ non municipale ſacrum, ſed ingens*
omnium Deorum templum Mundus iſte, reſeratur: cujus vera ſimulacra veraſque facies
cernendas mentibus protulit. Nam ad ſpectacula tam magna hebes viſus eſt.
Multa per autores ſparſa de hujus collegii ſacris in unum collegit Marſha-
mus, libro laudato, *pag. 259.* & multis ſequentibus. Unde facilè apparet in-
11 telligentibus, quænam hic naturæ myſteria recondantur. * Leges hujus
collegii complexus eſt loc. cit. Michael Meierus. 1. ut ſingulis annis certo
die conventus fieret initiatorum. 2. Ut Eumolpidæ ſemper ibi ſacerdotes ha-
berentur & ſacrorum præſides. 3. Ut caſtiſſimæ vitæ, vitiis immaculatæ reci-
perentur in ſocietatem illam, tam feminæ quam viri. Hinc nec Imperatores
poſt-

Digitized by Google

poſtea initiari volentes admiſſi ſunt, ſi vitiis eſſent contaminati. 4. ut perpe-
tuo ſilentio arcana ibi celebrata involverentur, juramentis præſtitis. Hinc
nihil in orbe ſecretius, quam Eleuſinia ſacra, habitum fuit. 5. ut die conven-
tus ſacro quatuor figuræ pro ceremoniis portarentur, nempe; Dei creatoris
ab Antiſtite Hierophante; Solis à facifero; Lunæ à miniſtro ad aram, & Mer-
curii à præcone ſacrorum. Habuit autem Antiſtes Eumolpida auream cla-
vem linguæ adaptatam, ſilentii notam. E quatuor figuris & ex cantilena il-
la allegorica, de Dracone Tauri parente, & Tauro Draconis parente, aliisque,
quæ hic prolixè adducit Mejerus, facilè de arcanis ipſis inſtitui conjectura
intelligentibus poteſt.

Nominatur inter ſacra illa collegia à Meiero quoque Samothracum Col- 12
legium, qui Cabirorum Deorum myſteriis celeberrimi fuerunt, de quibus
Diodorus Sic. *lib. 5.* qui ipſum Cadmum Samothraciam appuliſſe refert, & per-
ceptis myſteriis uxorem duxiſſe Harmoniam, Jaſionis ſororem. Initiati ex il-
lis credebantur Deos habere in periculis præſentisſimos, & ipſos fieri ſanctio-
res & juſtiores. Ideo Heroes veteres & Semidei illuſtriſſimi ritibus iſtis im-
buti ſunt, Jaſon, Caſtor & Pollux, Hercules, Orpheus. Tarquinus Demarathi
Corinthii filius Samothraciis religionibus myſticè imbutus eſt, teſte Macro-
bio Saturnal. l. 3. c. 4. Cabiros, ut Meierus hoc explicat, abſtruſum ſonat, &
Sathrax ſeu Samothrax Deum incognitum apud Hebræos. Deorum nomina,
quos initiatis nominare nefas erat, hæc fuere, Axioerus, Axiocerſa, Axiocer-
ſus. Axioerus autem Ceres, Axiocerſa Proſerpina, Axiocerſus Pluto diceba-
tur; quibus quartus addebatur. Caſmilus, qui Mercurius erat: Quæ omnia,
quomodo ad ſacrum opus applicari debeant, oſtendit Meierus.

Collegium Magorum in Perſia per omnem antiquitatem celebratiſſi- 13
mum eſt. Ab illis Magiæ nomen omnis occulta ſapientia adepta eſt: Ad
quam cognoſcendam Pythagoras, Empedocles, Plato & alii navigarunt;
quam reverſi, ut Plin. lib. 30. ait, in arcanis habuere. * Ejus autor Zoroaſter 14
habetur, de quo jam antea ejusque ſcriptis aliqua dicta ſunt. * De Zoroaſtri 15
nomine eleganter Menagius in Laërtii proœmium commentatur. Significat
Aſtrorum contemplatorem. *Eſter* enim Perſis ſignificat aſtrum; *Schur* Hebræis
eſt contemplari: unde Zoroaſter componitur. Illud verò Perſarum *Eſter* ni-
hil aliud eſt, quam Germanorum, Belgarum, Anglorum, *Stern, Sterr, Starr.*
Diogenes Laertius ἀστροθύτην aſtrorum ſacrificulum interpretatus eſt; Bo-
chartus Geograph. ſacr. lib. 4. c. 1. ingenioſè ἀστροθεάτην legendum eſſe
ſuſpicatur. Illa doctrina poſtea ſemper apud Perſas viguit, potiſſimumque
Aſſyrios, qui Chaldæi dicuntur, quorum Babyloniæ per multa ſecula colle-
gium fuit, cum quibus Apollonius quoque Thyanæus converſatus fuit.

Fuit & apud Indos Brachmanum Collegium toto orbe decantatiſſimum. 16
De Brachmanibus, vel Braminibus, quos ab Abrahamo deducit Poſtellus, ſu-

prà

prà plura diximus. Eos occultæ doctrinæ cuſtodes fuiſſe, omnia, quæ de il-
lis dicuntur, declarant. In his, quanquam multa fabuloſa habentur, non ſunt
tamen omnia illa mendaciis accenſenda. Ita fieri in rebus arcanis ſolet, ut,
quæ ignota ſunt, multis additamentis à credulis exaggerentur, à contempto-
ribus aliis commentis ultra fidem in riſum vertantur. In his media via ſemper
tenenda ſapientioribus eſt: ſemper cogitandum, multa eſſe naturæ arcana,
17 quæ vel ſapientiſſimis incredibilia videbuntur. * Sola illa Apollonii Thya-
néi vita, quam Philoſtratus reliquit, multa nobis mirabilia de his Indiæ ſapi-
entibus tradidit. Quæ etſi ſciam à Gabriele Naudæo in *Apologia hominum Ma-
giæ inſimulatorum* pro confictis haberi, neque adeò in omnibus ab illo diſſen-
tiam, non ſatis tamen ab illo probari putaverim, in invidiam Salvatori noſtro
18 conflandam hæc excogitata. * Superſunt Patrum ipſorum teſtimonia, qui
honorificè de Apollonio ſentiunt; & è ſimili olim ſcholâ veniſſe primos illos
Chriſti cultores novimus, occulto impulſu motos, & tanti myſterii, ſi fas ita
loqui eſt, conſcios. Quod ſi aliqui calumniatores his ſimilibusque exemplis
abuſi fuerunt, ad divinam Chriſti majeſtatem imminuendam, id ad illorum
potius malitiam, quam ad innocentes referendum eſt. Mirificè in Apollonii
laudes effunditur Flavius Vopiſcus in vitâ Divi Aureliani cap. 24. ubi de ap-
paritione Apollonii Aureliano civitatem Thyanam everſuro factâ narrat:
Vocat eum celeberrimæ famæ autoritatiſque ſapientem, veterem philoſo-
phum, amicum verum Deorum, ſubjicitque hæc ſuæ narrationi. *Hæc ego à gra-
vioribus viris comperi, & in Ulpiæ bibliotheca libris relegi, & pro majeſtate Apollonii ma-
gis credidi. Quid enim illo viro ſanctius, venerabilius, antiquius, diviniusque inter ho-
mines fuit? Ille mortuis vitam reddidit: ille multa ultra homines & fecit & dixit: quæ
qui velit noſſe, Græcos legat libros, qui de ejus vitâ conſcripti ſunt. Ipſe autem, ſi vita
ſuppetat, atque ipſius viri favori usque quaque placuerit, breviter ſaltem tanta viri fa-
cta in literas mittam: non, quo illius viri geſta munere mei ſermonis indigeant; ſed ut
ea, quæ miranda ſunt, omnium voce prædicentur.* De Alexandro Severo Lampridius
memorat, illum in larario privato coluiſſe ſanctiores animas, Chriſtum, Abra-
19 hamum, Orphea, Apollonium. * Photius vitam ejus à Philoſtrato deſcri-
ptam recenſet *Cod. 44.* & uberiùs *Cod. 241.* Philoſtratus ipſe moratam ipſi vi-
tam tribuit. Mirificum ait fuiſſe contemptorem divitiarum, ut & ſuas ipſe
poſſeſſiones germano fratri aliisque ſponte conceſſerit, & à nemine poten-
tiorum pecunias acceperit, quantumvis illi multa merenti obtruderent. Ne-
gat Philoſtratus fuiſſe præſtigiatorem, ſed per vitæ puritatem & per philoſo-
20 phiam omnia dicit præſtitiſſe. * Ridet vero, ut abſurda, Photius, quæ de
Indis Philoſophis narrat Philoſtratus: dolia apud iſtos plena imbrium &
ventorum, quibus datum ſit regionem compluere in imbrium penuria, ite-
rumque diſcuſſis imbribus ſiccare, dum alternis aquam ventumque è doliis
ſuppeditent. *His ſimilia*, ait Photius, *dementiæ plena & alia plurima prodigioſè
confin-*

Digitized by Google

confingit. * Sed mallem ego in iſtis ſuſpendiſſet judicium Photius, qui nulla 21
quidem ſuſpicio occultiorum naturæ operationum fuit. Qui in his nul-
lum guſtum habent, facilè omnia pro præſtigiis & impoſturis habent.
* Ego quidem temerè falſitatis arguere nolim, quæ hîc tradit Philoſtratus. 22
Non eſt adeò abſurdum, dari poſſe naturas ſummè humidas, ſummeque
flatulentas, quæ fortaſſis arte ſecretiore chemica ita præparari poſſint, ut fer-
mentum aliquod magnæ maſſæ elementari præſtare queant. Atque hæ aliquo
ſubjecto naturali concludi poſſunt, aliis quibusdam appoſitis eliciendæ.
Multæ latent in corporibus affectiones mirabiles, quæ non niſi per συζυ-
γίαν inde educuntur. * Acus ferrea ſe ad ſeptentrionem convertit; ſed 23
tum demum, ſi magnete illinatur: Quod, etſi tritum eſt, eſt tamen admi-
rabile, nec ullo humano ingenio indagandum. Quas non efferveſcentias ſalium & ſulphurum miſtiones parant? An non nitri ſulphurisque conjunctione excitari immanes concuſſiones & plus quam tempeſtates poſſunt? Hæc ſuo tempore Photius non credidiſſet. Videmus concluſos lacus, mineralibus ſine dubio turgidos, ſi lapide injecto moveantur, fermentatione momentanea in vapores, hos in imbres, tonitrua, ventos, reſolvi. Nilo circa ſolſtitium æſtivum nubecula tenuis nitroſa roſcida incumbit, ut Chambræus obſervat, quæ æſtuare totum & per omnes agros diffluere facit. De fluvio Bohemiæ Wodolanka obſervat Balbinus in Miſcellaneis Hiſtoricis regni Bohemiæ lib. 1. c. 28. ruſticos, quoties ſideratio aliqua agris ſiccitatem invexerit, aquam hanc haurire certatim, ac in fontes & puteos ſuos, qui exaruiſſent, infundere, certamque eo pacto ſperare pluviam, nec ſpe falli. Addit judicium ſuum Balbinus: *Poſſunt abcæcatæ ariditate fontium venæ quodammodo reparari, poſſunt halitus & humida quædam effluvia concitari, poſſunt aqueo magnetiſmo nubes attrahi.* Quodſi ergo ſpiritoſa quædam talis ſubſtantia in naturâ latitat, ut illa exempla innuunt, quid vetat, illam vaſe per artificium concludere, & fermenti inſtar in aërem immittere? quemadmodum ex tenui nubecula, quæ monti *Tafelberg* dicto in Promontorio bonæ ſpei imminet, & ob exiguitatem & ſimilitudinem oculus tauri dici ſolet, in fermentum & inſanas tempeſtates totius aëris vicinia conjicitur. Narravit mihi amicus, Italum ab Hungaro quodam edoctum procellas, cum vellet, excitaſſe. De Empedocle etiam memoratur, illum magiâ naturali adeo polluiſſe, ut ventos, quoties vellet, excitaret ſalubres, dispelleret peſtilentes. Memorabile eſt, quod de vorticibus illis aëris ex mari provenientibus memoratur, illos cultro in crucem ſecto diffindi poſſe, ſed additis ſacris ex Joannis Evangelio verbis, qui abuſus tamen inſignis eſt. Teſtatur hoc Thevenotius in *Itinerarii ſui parte 2. lib. 4. c. 3.* Stephanus Luſignanus in deſcriptione Cypri memorat, à Famauguſta interitum hoc modo quosdam Batavos avertiſſe. De eo Helmontius in Tractatu, qui inſcri-

24 bitur Blas meteorum. * Henricus Mundt in libro *de aëre vitali cap. 13.* aliâ
25 ſuperſtitione tempeſtates compreſſas narrat. * Porrò, quod in pluribus locis uno tempore viſus ſit Apollonius, in memoriam mihi revocat Trithemii Abbatis, magni in arte Chemicâ myſtæ, verba, qui in quodam ſcripto Germanico expreſsè teſtatur, beneficio arcani ſummi Phyſici, ſed in cœleſtem
26 planè naturam redacti, fieri illam translationem corporum poſſe: * Ubi ſimul mirabilis iſtius lapidis, quem ego arte factum & hunc ipſum fuiſſe ſuſpicor, hiſtoria animo obverſatur, Regi Galliæ Henrico II. per ignotum aliquem Barbarum oblati. Illam quidem narrat Thuanus, in primâ illâ editione minori Pariſinâ part. 1. lib. 5. pag. 453. reperitur & in Francofurtenſi primâ in fol. alteraque octavæ formæ lib. 6. pag. ibi 117. hîc 286. ſed in cæteris editionibus verba illa, neſcio quam ob cauſam, ſublata. Pipinus, ad cujus teſtimonium provocat Thuanus, de eo ita ad Mizaldum ſcribit: *Nuper ex Indiâ Orientali Regi noſtro allatum hîc vidimus lapidem, lumine & fulgore mirabiliter coruſcantem; quique totus veluti ardens & incenſus incredibili lucis ſplendore præfulget micatque. Is jactis quoquo verſus radiis ambientem circumquaque aërem luce, nullis oculis ferè tolerabili, latiſſimè complet. Eſt etiam, (quod bene notari velim,) terræ impatientiſſimus: ſi cooperiri coneris, ſuâ ſponte & vi, facto impetu, confeſtim evolat in ſublime. Contineri vero includive loco nullo anguſto nulla poteſt hominum arte, ſed ampla liberaque loca duntaxat amare videtur. Summa in eo puritas, ſummus nitor: nulla forde aut labe coinquinatur. Figura ſpecies nulla ei certa, ſed inconſtans & momento commutabilis: cumque ſit aſpectu longè pulcherrimus, contrectari ſeſe tamen non ſinit, & ſi diutiùs adnitaris, vel obſtinatius agas, incommodum affert: ſicuti multi ſuo non levi malo, me præſente, ſunt experti. Quod ſi quid fortaſſis ex eo enixiùs conando adimitur, aut detrahitur; nam durus admodum non eſt; ſit, dictu mirum, nihilò minor.* Hæc Pipinus, quæ miranda ſunt; & ſi rem accuratiùs penſitare velimus, nulli ſubjecto in naturâ rectiùs, quam ſummo huic arcano, conveniunt. Dixit Barbarus, ad plurimas res ſummè eſſe utilem, quod tamen non, niſi ingenti pretio, manifeſtare voluit. Inprimis illa evolatio in ſublime memorabilis eſt, & hoc translationis arcanum, ſi quod in naturâ eſt, continere videtur. Quod beneficio ſagittæ aureæ Abaridis Pythagoras idem effecerit, in hiſtoria vitæ ejus refertur. In perpetuo mobili inveniendo multæ ſunt Chimicorum curæ, quo invento non admodum difficilis illa corporum translatio foret, ut Johan. Wilkins in Magiâ ſuâ Mathematica *lib. 2. c. 9.*
27 quoque colligit. * Sed nos miſſis illis, quæ ſuavibus ſomniis ſimillima nonnullis videbuntur, ad Brachmanes noſtros redimus: quorum antiquitus ut multa fama fuit, ita noſtro tempore planè eviluit. Palladii de iis relatio, quam cum Ambroſii & Anonymi cujusdam fragmento ex Bibliothecâ Regiâ in lucem edidit Edoardus Biſſæus Londin. 1665. nihil adeò memorabile continet, nec Abrahami Rogeri Janua aperta ad Gentiliſmum occultum, pri-

Digitized by Google

primum Belgicâ, nunc Germanicâ linguâ cum notis Chriſtophori Arnoldi, edita: ubi monſtroſis & ineptis fabulis referta omnia, niſi quod interdum veteris Philoſophiæ ſcintillæ perluceant. Veterum Brachmanum doctrinæ, & de quibus illi cum Apollonio colloquia inſtituerunt, aqua auri, lapis Pantaurea, Gryphi aurum effodientes, Phœnix, & ſimilia alia, ſatis per ſe produnt, quid intelligi his velint.

Collegium Gymnoſophiſtarum quoque arcanum in Æthiopia fuit, qui 28
ultra Memnonis regionem in eminentiore colle habitabant. Etiam hos adiit Apollonius, cum illis de rerum natura & arcanis diſputans, quibus tamen Indos potiores in omni philoſophiæ genere habuit. Cætera, quæ fortè fuere Collegia, Ægyptiis tamen & Perſis vel Chaldæis ſuam doctrinam debent: Ab Ægyptiis enim propagata omnia fuere. * Collegium Pythago- 29
ræorum in magnâ Græciâ, ſive Italiâ ulteriore, fuit, de cujus philoſophia in hunc usque diem non omnia ſatis explorata. Quantum tamen ex reliquiis ejus conſtat, collegit Jamblichus in *libro de vita Pythagoræ*, cujus aliquos libros, ſed vitioſè, edidit Arcerius; plures libri in Bibliothecâ Holſtenianâ reſtabant, ut ſuprà memoravimus: Omnium, ſi rectè memini, plenam & emendatam editionem, cumque notis, pollicitus eſt Thomas Gale. Illud Pythagoræ aureum femur, ſilentium quinquennale, myſteria ſingularia hic latuiſſe oſtendunt. Verum de illis plura dicemus in Polyhiſtore Philoſophico, quæ nunc prætermittimus. * Collegia Arabum, quæ antiquitus fuerint, 30
non ſatis conſtat. Illud ex confeſſione Fratrum Roſeæ Crucis conſtat, civitatem apud Arabas *Damcar* fuiſſe, ſolis ſapientibus habitatam; à quibus primus autor fraternitatis Roſeæ Crucis honorificè acceptus fuerit. * Ibi- 31
dem quoque de Collegio Maurorum, quod Feſſæ eſt, mentio fit, ubi diligentiſſima inſtituatur arcanorum naturæ indagatio. Legi de eo poteſt Joannes Leo Africanus in deſcriptione Africæ: cujus & de ſcriptoribus Arabicis manuſcriptus liber eſt, unde aliqua excerpſit Hottingerus in Bibliothecar. quadripartito.

Quæ modò enumeravimus ſecretiora collegia, etiam à Michaële Meie- 32
ro in libro ſuprà notato recenſentur; miror tamen, ab eo prætermiſſum Druidum collegium, quod ad Germanos propius pertinet, & cæteros etiam, ſi Poſtellum audimus, antiquitate vincit. * Non hic rem omnem propone- 33
mus, ſed potiora ad Diſſertationem de Germanorum meritis literariis referemus. Illud tantum dicturi ſumus, ejusdem generis fuiſſe doctrinas, quas docuerunt Druides, & quas veteres Ægyptii, Magi, Chaldæi. Pari certè cum illis ætate ſunt, ſi non majori. Poſtello ſanè judice *libr. de Etrur. Origine p. 233.* Druidarum doctrina in toto Occidente floruit, ante ullam inter Babylonios ac Græcos publicam literarum memoriam. Multa hanc antiquitatem confirmare videntur, de quibus in dictâ diſſertatione plenius. Fuere Druides Cel-

tarum, quibus tam Galli quam Germani continebantur, Philoſophi, unde quaſi coloniæ etiam in alias gentes miſſæ. Capita ejus Philoſophiæ eadem, quæ veterum collegiorum, fuerunt, Theologia & Philoſophia occultior. Theologia illis conſiſtebat in rerum divinarum contemplatione, & in voluntatis divinæ interpretatione, per varia ſigna, cœleſtia, aërea. Diodorus Siculus *lib. 5. cap. 31.* vocat illos θεολόγυς καὶ τῆς θείας φύσεως ἐμπείρυς, *Theologos & divinæ naturæ conſcios.* Sacer illis cultus puriſſimus fuit ſub dio, nullum illis vel templum, vel idolum, animæ immortales habebantur: atque ex eorum ſcholâ fluxiſſe videtur, quod de Marcomannis ait Appianus in Celticis, habuiſſe illos ſpem reſurrectionis. Pietatis quoque indicium eſt, ſummum apud eos pœnæ genus fuiſſe, ſacris interdicere. Naturæ ſecretioris fuit illis cognitio, unde Plinius Hiſt. nat. *lib. 30. cap. 1.* eos vocat vates medicosque. Ammianus Marcellinus *lib. 15.* ſumma & ſublimia naturæ pandere ait: Mela *lib. 3. cap. 1.* motuum cœli ac ſiderum peritos ait. Aquam ſtatuerunt omnium rerum principium. Hinc eam ſponſæ in nuptiis ſponſis tradebant. Aurea ipſis erant geſtamina, collo torques, manibus & brachiis muranulæ. Viſcum è quercu prognatum ſumma religione colligebant, non ſine ſacrificiis & hymnis, qui mos vetuſtiſſimus. Ac præterea ſymbolica illa magni operis philoſophici effigies eſt, cujus illos fuiſſe conſcios, vel ex eo colligas, quod doctrinam ſuam literis comprehendi vetuerunt, ne in vulgus efferretur. In omnibus enim collegiis Harpocratis ſigillo arcana eorum doctrina obſignata fuit. Dogmata eorum è variis Hiſtoricis collegit Otto Heurnius in Antiquitatibus Philoſophiæ Barbaricæ, *lib. 2. cap. 33.* Fortaſſis & Janus Cæcilius Frey in libro, cui titulus *Philoſophia Druidum*, qui in 8. Pariſ. 1646. prodiit, hiſtoriam eorum pleniùs propoſuit, quem tamen videre hactenus non licuit.

34 Fuere non priſcis tantum ſeculis collegia talia occulta; ſed & ſuperiori ſeculo de Fraternitate Roſeæ crucis fama percrebuit. Editi ſunt de illorum dogmatibus & doctrinâ Theologica libelli Germanicâ linguâ, qui multum ſtrepitus ubique excitarunt. Fuere, qui totam rem pro impoſturâ habuere, aliqui ſcriptis Apologeticis in lucem miſſis defenderunt. Literæ à multis ad illos ſcriptæ, publicisque typis impreſſæ, ſub ſpe arcani alicujus indagandi. In Germaniâ Vir doctiſſimus Michaël Meierus cauſam illorum publico ſcripto egit, cui titulus: *Silentium poſt clamores, h. e. Tractatus Apologeticus, quo cauſæ non ſolum clamorum ſeu Revelationum Fraternitatis Germanicæ de R. C. ſed & ſilentii, ſeu non redditæ ad ſingulorum vota reſponſionis, unà cum malevolorum refutatione, traduntur & domonſtrantur.* Ubi multa etiam hiſtorica de hac ſocietate occurrunt. Scripſit & Robertus Fluddius defenſionem hujus ſocietatis, & Johannes Heidon Anglicâ linguâ varios de Fratrum Roſeæ Crucis doctrinâ tractatus edidit, inter quos hoc titulo unus eſt: *Infallibilia*

Digitized by Google

bilia Axiomata Fratrum Roſeæ Crucis, cognoſcendi præterita, præſentia & futura. Non
agitur hoc libro, niſi de mirabili vi & poteſtate Numerorum, quibus evocentur
genii, & alia occulta in naturâ perficiantur. Sed pleraque ex illis ſunt
è ſcriptoribus de myſteriis numerorum congeſta.

Anno hujus ſeculi trigeſimo Fama quoque Collegii cujusdam Roſia- 35
ni, per quendam Petrum Mormium divulgata, libello Lugd. Batav. impreſſo,
cui titulus: *Arcana totius naturæ ſecretiſſima, nec hactenus unquam detecta, à Collegio
Roſiano in lucem produntur, operâ Petri Mormii.* Occaſionem hujus libelli
& notitiam Collegii hujus in libello ipſo tradit Autor: Collegium hoc inſtitutum
fuit circa Delphinatus confinia à viro quodam ROSIO, cui ſe parem
ingenio ſub ſole nec vidiſſe, nec audiviſſe, ait Mormius, qui ex Hiſpaniâ
in Galliam rediens, quanquam ſacræ Theologiæ Doctor Philoſophiæque
publicus Profeſſor, nec obſcurâ proſapiâ oriundus, obſcuro hujus Collegii
rumore incitatus, ad locum illum pertendit, ſupplexque ſenem ROSIUM rogavit,
ut ſe ſocietati ſuæ adſcribere dignaretur. Sed fruſtra: Collegium enim
ejus cum tribus tantùm conſtaret diſcipulis, viris nobiliſſimis, noluit quartò
arcana ſua revelare, eique extero. * Exoravit tandem Mormius, ut, ſi non 36
ut diſcipulum, ſaltem ut famulum ſe ſuſciperet, quod tandem impetravit,
atque illo tempore multa ex eo arcana didicit. Conceſſerat quoque illi
Roſius, ut in utilitatem provinciarum fœderatarum converteret; Quare
Hagam conceſſit, ac illuſtriſſimis Ordinibus multa propoſuit, à quibus non
auditus, pecuniâ interim deficiente, arcanorum titulos publico hoc libello
divulgavit, ſi quis eſſet è Magnatibus aut Ordinibus, qui autori ſumptus ad
experimenta facienda ſuppeditaret. * Tria ſunt arcana majora Roſii, quibus 37
homo nil majus deſiderare poſſet, videlicet motus perpetuus, ars transmutatoria,
medicina univerſalis. * Motus perpetuus aut eſt rectus, aut circu- 38
laris, aut compoſitus ex ambobus. Motum perpetuum rectum, etſi per
ſeptuaginta annos illi inſudaverit, Roſius non perfecit, fortè quod noluerit
Deus, judicio Mormii, hominem mortalem in arcâ, etiam decem hominum
millia continente, ſine ullo labore aſcendere ſupra corpus lunæ, ſolem ſtellasque
fixas, ac quatuor plus minus ſpatio dierum ab oriente ad occaſum
pervolare aut utrumque polum mundi permeare, & velocius ave rapidiſſimè
volante, in contrarios ventos pervehi: Quo motu recto homo quatuor
dierum ſpatio utroſque permeare polos poſſit. Nam, cum in illo vacuo nulla
detur corporis objectio, quæ curſum retardet; tantâ talem arcam velocitate
ferri poſſe exiſtimat, quâ flammulas æthereas æſtate ſerenâ rapi videmus.
Hoc ſuo conatu quanquam excidit Roſius, ut ſanè ipſa ratio vix
admittere videtur; artem tamen ipſam celavit, ſecundum quam procedere
debet, qui tali arcæ fabricandæ operam dare vellet; ne fortaſſe aliquis, ipſo
ingenio felicior, eâ mediante efficeret, quod hactenus ipſe non potuit, qui

 omne

Digitized by Google

omne genus hominum per univerſum orbem torquere, leges juraque o-
mnia immutare aut evertere poſſet: Quale malum quoque à ſuo invento
metuit Franciſcus Lana in libro Italico, cui titulus *Prodromo all' arte maëſtra*
cap. 6. quo per globos cupreos, aëre evacuato naviculam velis & remis in-
ſtructam in altum tolli poſſe exiſtimat, inductus falſo quodam de aëris &
aquæ analogicâ gravitate præjudicio; Cujus inventi poſſibilitatem tamen
ingenioſiſſimus Sturmius concedere viſus eſt. Motus ex recto & circulari
compoſitus, quo tamen in altitudinem tantum montium tolli poſſet homo,
Roſio negatus fuit. * Motum tamen perpetuum circularem quadruplicem
39 Roſius invenit, qui corpora annexa moveat lateraliter aut circulariter, non
tamen eis tollat gravitatem: ut 1. motum igneum, quo fax accenſa, ac rotæ
impoſita, ſe ipſam, & rotam, & omne impoſitum, movet. 2. Motum aëreum,
per molendinum veliferum, quo vel intra domeſticos parietes, aër ſe ipſum
exagitans, etſi clauſus, rotas trahat & circumagat, æterno ordine: quo uti
poſſunt, qui terras ſubmerſas aquis ſiccari, aut agros fertilitatis gratiâ aquis ri-
gare, aut frumentum molere volent. 3. Motum aqueum, quo aqua aſcendens
& deſcendens non ſolum ſeipſam ſurſum refert, ſed & corpora annexa circum-
ducit. 4. Motum terreum, quem cæteris excellentiorem docet Mormius, quo
naves in mari grandes & onuſtæ in contrarios ventos cogi poſſint, tantâ celeri-
tate, ut triremes ventis ſecundis curſu longè prævertant, nullâ hominis ope-
râ, dummodo gubernaculo regantur. Ejusdem quoque in curribus ſuper
40 terram uſus eſt. * Secundum arcanum Roſianum eſt ars transmutatoria,
& quidem 1. citra gradum aureum, ubi eſt 1. transmutatio metallorum pri-
mi gradus, ſub quo tria, mercurius, ſtibium, bismutum; & ſecundi, ſub quo
plumbum, ſtannum, ferrum; & tertii, ſub quo chalybs, cuprum, argentum:
quas artes Roſius Mormium non docuit. 2. Mercurium coagulare trium ho-
rarum ſpatio in metallum nobiliſſimum, colore inferius quidem auro, ſed
accedens ei tamen, pondere æquali, ignibus reſiſtens, malleabile atque du-
ctile: ex quo aurum perfectiſſimum poſtmodum, aquis fortibus medianti-
bus, Roſius dividit. 3. Stibium in regulum mutare, etiam ſine ſale petræ, ita,
ut quadrantis horæ ſpatio tertia pars reguli ex unâ librâ dividatur. 4. Ex
ferro chalybem facere; ita, ut per ſingulas hebdomadas decem mille libræ
ferri in optimum chalybem convertantur, unius viri operâ, qui uno die
omnes neceſſarias exſtruit fornaces, trium florenorum expenſis, ac pretio
quatuor florenorum cum dimidio mille pondo vertit. 5. Ex cupro non exi-
guam quantitatem optimi argenti ſale quodam examinato producere.
41 II. Ars transmutatoria ſeminaria eſt. 1. Seminaria imperfecti metalli in per-
fectius, quæ inutilis eſt, ſoli ſerviens curioſitati. 2. Seminaria perfectioris in
imperfectius, tam citra gradum aureum, quam intra. i. e. ſi ſeminetur aurum,
vegetabile factum, ſeu elevatum arte ſpagiricâ, in naturam ſeminis ſolaris,
con-

convertit terram, ſeu metallum inferius, terram factum, per decoctionem ſpagiricam, in quam ſeminatum eſt, in ſuam naturam auream. 3. Seminaria ejusdem in ſeipſum, ut, cum ſol, factus vegetabilis, ſeminatur in ſolem, aut imbibitur ſole, ut augeatur virtus ejus à decimo gradu fortitudinis ſeminariæ ad centeſimum: ita, ut granum unum, quod prius pollebat poteſtate tantùm in unicum granum terræ, jam polleat, potentius factum, in decem. Ad hanc ſeminariam tria requirit: terram ſemen, vinculum, ſeu inſtrumentum, quo terra impinguatur, ut ſit pingue pabulum ſemini ſeminando, & ſemen virtutem accipiat vegetandi. De his tribus arcana tenet Roſius 1. De vinculo & Mercurio, ſex hebdomadarum tempore minimis expenſis dividit tria elementa: quorum primum aëreum, quo nil dulcius, ſecundum terreum ſummè amarum, quo nil amarius; tertium aqueum, quo nil inſipidius: ut mirum ſit, corpus unum tam diſcrepantibus componi corporibus, quæ paucis hebdomadibus iterum fiunt unum, dum dicta dulcedo, quæ ſpiritus eſt philoſophorum, & amaritudo, quæ anima, in corpus inſipidum regredientes, ipſum potentiùs animant, quàm antea: ut ſicut antea unum erant, jam redeant in unum. Hunc ſpiritum & animam vocat Mormius rorem Maji, acetum philoſophorum, lac virginis, ſuccum lunariæ: his ſolvi, ait, corpora in ſuam materiam primam, ut fiant terra & ſemen. 2. De terra hoc arcanum eſt, ut fiant metalla pulvis impalpabilis ſine igne flammeo. v. g. dum ſol ita ſolvitur, ut fiat ignibile violentius pulvere ſulphureo. 3. De ſemine hoc arcanum eſt, quod ex eodem pulvere conficiatur ipſum.
III. Transmutatoria projectiva eſt plenior & perfectior, cum in momento faciat, quod ſeminaria temporis ſucceſſu; differt à ſeminaria, quod hæc transmutat per modum vegetationis, veluti dum ſemen frumenti transmutat terram, aquam, aërem in ſe: projectiva verò transmutat vel per vim medicam, ſi agatur de perfectiori metallo in imperfectius projiciendo; vel per vim infectivam, ſi contrà agatur. Quod ſi metallum perfectum projiciatur in imperfectius, ſanat illius lepram & morbum, & facit illud perfectius, id eſt, magis ſanum. Facit & aliam Transmutatoriam projectivam, cum unum aliquod projicitur in ſemetipſum. 42
* Tertium arcanum eſt Medicina Univerſalis. Cujus tres gradus facit. 1. Eam, quæ univerſaliter omnes curat morbos. 2. quæ ab omnibus eis tuetur. 3. quæ vitam longam efficit. E ſingulis tres aliæ oriuntur. Prima, quæ morbos ex traduce profligat; ſecunda, quæ morbos animi; tertia, quæ morbos corporis. Præſervans vel perditas vires reparat, vel ab animi & corporis ægritudinibus ſervat. Prorogans vitam vel producit eam, quæ ſenectutem præcedit, vel vitam profert in plura ſecula, vel in æternum: quam ultimam prorſus ignoravit Roſius: In cæteris vero omnibus mirè profecit. Adduxi hæc plenius, ac ipſis Autoris verbis; cum non in omnium manibus ille libellus ſit, &, ut eò rectiùs de ſingulis 43

lis judicium inſtitui poſſit. Mihi quidem cum præſtantioribus ac præcipuis magiſtris conferenti illa de Transmutatoriâ arte philoſophemata in multis nova & à viâ illâ λεωφόρῳ ac regiâ aberrare videntur; quâ de re peritiorum eſto judicium. Ego tamen, ut rem paucis cognitam, minimè hoc in loco prætermittendam duxi.

44 Sequuntur jam arcana minora, è quibus præcipua hic memorabimus. Poſſunt Roſiani ex omnibus corporibus lapideis, mineralibus, vegetabilibus, elicere tria elementa, id eſt, corpora; quorum unum reſpondet terræ, alterum aquæ, tertium aëri: ex illis ternis ſingulis ulterius alia terna, ut fiant jam novem; & ex illis novenis ſingulis alia terna, ut fiant viginti-ſeptem: miro ordine, arteque nova, quæ ſingula etiam ſuis maxime differentibus proprietatibus conſtant. ut v. g. ex roſâ viginti-ſeptem corpora diſtincta ſeparentur. quo evidentiſſime trinitatem elementorum probare volunt: Elementum enim ignis, quod vocant, nihil differre ajunt ab aëreo, quam quod ſit ſpecies ejus, aër ſc. magis excultus: qui nihilominus in ventre ſuo tria iterum diviſibilia contineat elementa. Solvunt antimonium totum in aquam fontanam & clariſſimam, quæ leviter vomitum ciet & alvum movet; flores ex eo faciunt ſingulari methodo copioſiſſimos: amuleta contra peſtem & quævis contagia, ſomnum conciliantia. Arcana habent adverſus mortem violentam: unum defendit ab aquis, quo uti poſſunt tempore naufragii: à ſubmerſione enim cuſtodit. De tali arcano etiam Pegelius in ſuo ſuprà citato libro mentionem facit: Alterum ab armis ſecurum præſtat, lorica ſcil. ſingulari modo fabricata, quæ vel ſclopeti ictum repellit: Tertium adverſus famem eſt; Si quod ſuper eſt ſeminis vel leguminis, maturè ſeminetur in terram etiam intra parietes domeſticos, cujus vis vegetandi in decuplum augeatur, unde tamen pro extrema neceſſitate præſidium ſit. Poſſunt & ligna, paleas, ſtramina, ad concoctionem apta reddere, ut pultes ex iis confectæ ſufficienter nutriant. Eodem libro p. 58. agitur quoque de arborum foliis, oſſibus, lanâ, cornibus ita parandis, ut eis nutriri quodvis animal queat. Quod convenire cum illo Papiniano invento videtur, quo oſſa ſingulari coctione in clauſo inſtrumento, intra exiguum tempus in Gelatinam reſolvuntur, de quo ſingularis in Angliâ liber prodiit. In ſalis communis defectu ſalem, qui continebatur in ſanguine humano, arte ſpagiricâ reparatum in ſuam priſtinam naturam redigunt: quod pauciſſimo labore, commodo autem maximo, effici poſſit. Oleum Talci conficiunt, quod vehementer commendat Mormius, ut medicinam univerſalem, tam intus, quam extus, ut ſpatio trium horarum ex libra talci quinque uncias olei eliciant. Commendat autem Mormius præ Talco Veneto, quod vino ardenti non cedat, illud quod reperitur in Auxitaniâ.

45 Pergit Mormius ad arcana Mathematica; ubi primò motum perpetuum

tuum terreum, cujus antea mentionem fecerat, deſcribit, quem hic apponam: * Lamina longior decuplo quàm lata, plumbea, tenuiſſima, ſtylo 46
transverſo, in formam novaculæ acutæ, pro axe, transfixa in duarum rotularum circumferentiam, pendula conſtituatur; ut minimo tactu agitari valeat; brachium ejus, tam ſupernum, quàm infernum, in duas partes æquales notatum, exipiat in medio laminulam tenuem, longam digitum, itidem transverſam; ſic tamen ut dexterum latus laminæ muniatur una, ſiniſtrum altera. Illis ex oppoſito in extremis brachiorum ſimiles eodemque ordine affigantur aliæ. Item decuplices quatuor fabricentur arcus; ita, ut arcus ſimplex alligetur medio funi alterius; & ipſe alter alteri priori; ut ex decem arcubus fiat unicus. Unusquisque horum figatur affabrè è regione alicujus dictarum laminularum digitalium: hinc fit, ut lamina ſuſpenſa agitata ſemel, infringens in duos eorundem arcuum, ſupernum & infernum, eâdem & majori violentiâ refringatur in alios arcus oppoſitos. Quapropter & ab eiisdem remiſſa velocitate eâdem redit ad arcus, à quibus diſceſſerat; & ab eis excepta, uti prius, viciſſitudine æternâ reciprocatur in exitus & reditus nunquam quieturos. Hinc binas fabricas addit, quarum prima eſt baliſta, quæ non minori virtute projicit globum ferreum, quàm tormentum bellicum. Ita autem eam inſtituit. Fiat magna baliſta, more communi, cui loco ſagittæ aptetur alia baliſta minor; & huic eodem modo alia minor, toties multiplicando baliſtas, quoties ejus duplicare vim ejaculatoriam voles. Sic vero inſtituantur, ut, cum major laxata eſt, confeſtim dum ejaculata minor procurrit, clavo obvio itidem laxetur; & ſic de ſequentibus; globus vero inſideat ultimæ; fit igitur, ut velocitas harum omnium baliſtarum, in unum ex multis coiens, in globum unita ſupra fidem eum deturbet in remota. * Secunda machina planetarum curſus cæterosque mundi effectus imitatur: Qualem Drebelius quidem invenit per lampadem ardentem arcæ incluſam, cui inſidebat globus. Sed Roſius per funem pendulum repræſentavit omnes cœlorum motus, pluvias, tonitrua, ventos, & ipſam cœlorum muſicam, innumerabiles denique mugitus, ſibilos, vagitus, clangores, latratus, nemine tangente aut juvante. * Plura hinc 48
ſunt circa rem ruſticam, hortenſem, campeſtrem &c. arcana. In ſingulis ſunt alienarum qualitatum inſertiones, transformationes. In qualitatis alienæ inſertione obſervavit Roſius, plantas vel ambræ, vel Zibetæ, vel cujuscunque rei, odore ita imbui poſſe, ut tota herba ſemper illum odorem ſpiret, & pro vero moſco &c. in uſum venire poſſit. Cum hæc experiretur, ſequentium paradoxorum veritatem probatum invenit, quorum primum: Omne vegetans nec ex aquâ, nec terrâ, nec aëre ſumit ſui incrementi materiam, & per conſequens, elementa non ſunt elementa rerum. Secundum: Omnis res, quatenus talis naturâ, eſt indiviſibilis: ergo, quando res creſcit, in ſeipſam

T

ipſam repetitur: & ejus perire nil aliud eſt, quam iſtius repetitionis annihi-
latio. Tertium: Ex nihilo fit aliquid; cum omnia, quæ fiunt, ex nihilo
fiant. Hoc infertur ex præcedentibus. Ad hujus rei confirmationem vidiſſe
ſe ait Mormius ſemina plantarum projecta in vacuum quoddam, in quo
nec aër, nec aqua, nec terra, à quibus augeri potuerint, longè latèque radices
circumvolvere, adoleſcere, frondere, florere & ſementurire. Niſi ſuis oculis
vidiſſet, nunquam talia ſe credidiſſe ait. In Exemplum adducit J. Bapt. Por-
tam, *Mag. nat. lib. 4. cap. 19.* (quem autorem veridicum ſe in multis probaſſe
ait) qui docet, farinam triticeam portentoſo proventu in infinitum excre-
ſcere, obſervatis paucis, quæ nullam evidentem creſcendi materiam ſuppe-
49 ditant. * Proponuntur alia de aggeribus & vallibus diſſipandis, de terræ
ejaculatione ad foſſas implendas, de meſſibus opimis ex agris exhauſtis &
ſterilibus ſine fimo vulgari & aliâ cultura producendis, de organis aquam
ſurſum levantibus, de ſingulari quadam machinâ, quæ Arca piſcis vocatur,
quia ſub aquis non ſecus ac piſcis natat, ſurſum, deorſum, dextrorſum, &
prout vult, qui regit eam. Hanc ita deſcribit Mormius: Hæc curſu inſequi
poteſt quamvis navem, etiam ſecundo vento pulſam; maris abyſſos luſtra-
re, indeque corallia, perlas, aurum, naves merſas, quærere & exportare; &
pro magnitudine ſuâ centum & mille viros deportare. Idem Mormius illic
ait ſe aquis merſum ambulare poſſe, quocunque placuerit, metâ poſitâ, &
in chartâ ſub gurgite ſcribere, quicquid volet, & de fundo extrahere, quod
injicitur, & tormentum pulvere nitroſo gravidum ſuccendere, & tandem
50 ſiccum emergere. * Ad ligna dividenda Roſius ſerram invenit, quæ mi-
nori faſtidio & labore plus efficit uno die, quam quælibet alia diebus ſex.
Ad ſaxa dividenda machinam invenit, quâ quæque ſaxa ſub aquis latitantia,
in quæ naves alliduntur, breviſſimo tempore diſſiliant. Invenit inſtrumen-
tum, quod camino impoſitum fumum omnem de loco ſurſum trahit, & unà
veru carnibus aſſandis onuſtum optimè volvit, beneficio ignis, qui à ſe ipſo
movetur ſurſum: item furnum portatilem, qui ſolâ lampade ſuppoſitâ bre-
viori tempore carnes duriſſimas percoquit, magno lignorum, laboris & tem-
poris compendio: Cujus & uſus inſignis in deſtillationibus eſt. Agit porro
de linguis breviore methodo docendis, de quo nos alio loco. Hæc ſunt illa
collegii Roſiani arcana, in quibus recenſendis fortè prolixior, quàm par erat,
fui. Putavi tamen, non ingrata lectoribus fore ob inſignem rerum & artium
varietatem; Quarum vel titulos noſſe, Hiſtoriæ naturalis cultoribus jucun-
51 dum non ſolùm, ſed & fructuoſum eſt. * Ego vel in hunc diem latitare
per orbem variis in locis talia occulta collegia crediderim, ut olim ſingu-
lares ordines in arcanorum naturæ memoriam ſunt inſtituti, quorum omne
ſtudium in abditis naturæ cauſis indagandis verſatur, de quibus hoc loco
plura non dicemus. Felices animæ, quæ divino beneficio ad hæc arcana ad-
miſſæ!

miſſæ! Quod & Seneca agnoſcit, qui lib. 6. Nat. quæſt. *Magni*, inquit, *animi res fuit, Naturæ latebras dimovere, & in Deorum ſecreta deſcendere.* Nos jam ad cætera transimus.

CAP. XIV.
DE ALIIS ERUDITORUM SOCIETATIBUS.

Muſeorum cura ad Principes pertinet. 1. Hebræorum Scholæ, 2. Synagogæ. 3. Græcorum Muſæa. 4. Prytanea. 5. Muſeum Alexandrinum. 6. Honores eorum, qui Muſeo Alexandrino recipiebantur. 7. Omnis generis literati in illo. 8. Canonicorum collegia. 9. Univerſitates. 10. Quare in Academiis exigui ſint rerum naturalium progreſſus. 11. Judicium Verulamii & Tſchirnhauſii. 12. 13. Academiæ Italicæ. 14. Quando inſtitutæ. 15. Academia Humoriſtarum. 16. Mancini elogium. 17. Lynceorum. 18. Ceſii elogium. 19. Origo hujus Academiæ. 20. Doctrinæ in illa propoſita. 21. Aliæ Academiæ Romanæ. 22. Venetæ Academiæ. 23. Veneta & Vinitiana differt. 24. Incogniti. 25. Plures Academici Veneti & Patavini enarrantur. 26. 27. Academia Furfurariorum Florentina. 28. Strozzæ elogium. 29. Academiæ plures Florentinæ. 30. Academia Otioſorum. 31. Manſi elogium. 32. Academia Neapolitanæ. 33. Plures Academiæ recenſentur. 34. Academia della Leſina. 35. Scriptum della Leſina ridiculum. 36. Inepti Academicorum tituli reprehenſi. 37. Earum Academiarum utilitas. 38. Fata. 39. Forma & inſtitutio. 40. Academie Françoiſe Pariſiis, à Richelio inſtituta. 41. Plures Academiæ Pariſinæ recenſentur. 42. Fructus pro augendis ſcientiis, cur ex illis exiguus? 43. Societas Regia Anglica. 44. Abrahami Cowlei Idea collegii experimentalis. 45. Collegium Pſychoſophicum. 46. Hiuroſophicum. 47. Samaritanum. 48. Tſchirnhauſii pro inſtituendo Collegio indagandæ veritatis conſilium. 49.

UBique gentium ſua fuere ſtudiis quaſi emporia, Muſæa, Collegia, ubi convenirent eruditi, deque variis rebus literariis inter ſe conferrent, unde divinarum humanarumque rerum ſcientia in populos mitteretur, ac in Reipublicæ utilitatem præclara ingenia educarentur. Fuit illa Principum jam ab omni ævo cura, eſſeque in omne ævum debet, ut artes liberales foveant, earum doctoribus & cultoribus omni ope conſilioque ſubveniant, cœtus virorum doctorum publicos cogant. Hæc ſunt vera illa opera πολυχρόνια in longum tempus duratura, qualia eſſe volebat Ariſtoteles munificentiæ opera. Eumenius Rhetor in Panegyrico rectè vocat talia Collegia ac Gymnaſia *templa Imperatoriarum gloriarum*: In eo enim verè Deum imitantur Principes, cum bonorum fontes populis ſuis recludunt. 1

Ab illis, ſi ipſi boni, docti, pii, virorum eruditorum amantes ſunt, naſcitur illa ſeculorum felicitas; excoluntur artes humano generi utiles; ipſique immortales erunt, cum inſtrumenta immortalitatis tuentur. In hunc usque diem fruimur maximorum Heroum, Caroli Magni, Fridericorum, beneficiis; neque ulla unquam ætas illorum memoriam obliterabit. Durat ille literarum & Collegiorum per Italiam, Galliam, Germaniam, reſtauratoribus gloria, quorum munificentiâ fructus ad omnem poſteritatem propagantur. Hi ſunt illi portus, in quos ſe referunt fluctibus negotiorum agitati, nunquam minus otioſi, quam cum ſic otioſi.

2 Antiquiſſima illa Collegiorum cura eſt, & cum ipſa humanitate nata. In Hebræorum politia à Prophetis ſcholæ ſunt divino inſtinctu conſtitutæ. Illæ quadraginta urbes, domicilio ac uſui Levitarum conceſſæ, *Numeror. c. 35. & Joſ. c. 2.* ſcholæ fuere populi Iſraëlitici, in quibus juventutem diligenter educatam, ex eo colligi poteſt, quod Nabuchodonoſor è captivis filiis Iſraël deligi jubet pueros omni ſapientia eruditos. Erat Ieroſolymæ in monte Sion nobiliſſimum Gymnaſium, à primis Regibus magnificè ornatum. Chryſoſtomus illud vocat *διδασκαλεῖον τῆς γῆς*, *ſcholam communem orbis terrarum*, quæ diu floruit, usque dum ſuperſtitionibus gentium ejus gloria contaminaretur. In hiſtoriâ Regum mentio fit ſcholæ, quam aperuit Heli Sacerdos, cujus diſciplinâ primogeniti Deo conſecrati erudiebantur. Schola Samuelis Prophetæ in Galgala, Ramatha, Najoth. Schola Heliſei formata ab Heliâ.

3 *Synagogæ apud Judæos, poſt labefactatam diſciplinam Levitarum inſtitutæ, quibus præerant Phariſæi & ſcribæ in varias ſectas diſtincti, in quibus Paulus Apoſtolus ad pedes Gamalielis profecit. Erant in illis Synagogis quoque Bibliothecæ ad earum uſum paratæ. Videatur Lomeierus, libro de Bibliothecis, cap. 3.

4 In Græciâ, ut omnium artium quaſi patria erat, ita varia in honorem artium & virorum literatorum Muſéa inſtituta. Ipſæ Athenæ apud *Athenæum lib. V. cap. 2.* τὸ τῆς ἑλλάδος μουσεῖον, Græciæ Muſeum dicitur. Fuit & Athenis Μουσεῖον, teſte *Pauſan. in Att. & Lacon.* de quo videatur Meurſius. *Athen. Att. II. 9.* Trœzene itidem erat Muſeum, teſte *Pauſaniâ in Corinth.* & Stagiris, teſte Plin. *Hiſt. Nat. l. 16. cap. 32.* De Muſéo in Helicone egit Amphion, teſte *Athenæo lib. XIV. cap. 6.* Magno ſcil. in honore apud Græcos erant non ſolum

5 viri docti, ſed & benè de Republicâ meriti. * Hi in Prytanéis publico victu alebantur, quod præcipuum quidem Athenis fuit, ſed & in cæteris omnibus Græcorum urbibus Prytanéa fuerunt. Habebant Tarentini, Corinthii, Rhodii, Mileſii, Tenedii, Argivi, Thaſii, Ereſii, Mitylenæi, Cyziceni, Elei, Naxii, Epheſii, Naucratitæ, ſua Prytanéa. In his Veſta culta fuit, perpetuique ignes magnâ religione cuſtoditi, cujus occulta quædam ratio fuit. Sed Athenarum fama fecit, ut ejus urbis prytaneum cætera omnia ſplendore

Digitized by Google

dore ſuo obfuſcaret. Vide de his Prytaneis Caſaub. Animadverſion. in Athenæum, *lib. 15. cap. 19.*

Præ cæteris omnibus toto orbe ſuo tempore celeberrimum fuit Muſeum Alexandrinum. Deſcribit illud Strabo lib. 17. *Pars Baſilicarum ſive ædificiorum regiorum eſt Muſeum, quod ambulacrum & exedram habet, magnamque inſuper domum, in quâ cœnaculum eſt ſive convictorium iis commune, qui ad Muſeum pertinent, & lite humanioribus operam navant. Hoc collegium publicas pecunias habet, & ſacerdotem, qui Muſeo præeſt, olim à Regibus, nunc à Cæſare, conſtitutum.* Floruiſſe hoc Muſeum jam tum Ptolomæi Philadelphi tempore, docet Athenæus *lib. 5. c. 8.* 6
* Non leve erat hoc honore dignum haberi: Nam inter equeſtres dignitates referebatur, ait Philoſtratus *lib. 1. de Sophiſtis* in Dionyſio. *Adrianus Dionyſium Satrapam deſignavit, non humilium gentium, ſed inter viros ordinis equeſtris cenſeri voluit & eos, qui in Muſeo alebantur. Muſeum autem erat Menſa Ægyptia, quæ ex omni terrarum orbe celeberrimos quosque convocabat.* Illorum honorum præcipua quaſi capita fuere δωρεαὶ καὶ δῶρα. Ita in Adriano Tyrio Philoſtratus: *Marcus,* inquit, *Imperator Sophiſtam Adrianum miratus eum magnis affecit δωρεαῖς καὶ δώροις.* Tum ſubjungit: *Voco autem δωρεὰς, publici victus honorarium, prærogativas, immunitates, Pontificatus & cætera, quæ viros illuſtrant; Δῶρα verò aurum, argentum, equos, mancipia, & quæcunque divitiarum nomine cenſentur.* Quibus addere poſſumus liberam & immunem terra marique vehiculationem, quam donavit Polemoni Trajanus Imperator, ut in ejus vitâ habet Philoſtratus. Ipſi illi maximi Imperatores Sophiſtarum auditorium præſentiâ ſuâ & muneribus cohoneſtabant. Pompejus, teſte Plutarch. in ejus vitâ, cum Rhodum veniſſet, ſingulis Sophiſtis talentum largitus eſt. Ad Hermogenem, 15. annos natum, facundiâ celebrem, Marcus Imperator ſumma cupiditate acceſſit; & ut Suidas ait, δωρεὰς λαμπρὰς ἔδωκεν. 7
* Erant vero omnis generis viri docti in Muſeo Alexandrino, Rhetores, Mathematici, Poëtæ, Philoſophi. De Philoſophis eſt illud apud Athenæum *lib. 1. cap. 19.* ſcomma: *Timon Phliaſius Sillographus Muſeum caveam eſſe dixit, irridens Philoſophos, qui ibi alebantur, & tanquam aves maximi pretii, incluſæ reti ſaginabantur:* 8

Permulti paſcuntur in Ægypto populoſâ,
Pugnantes libris ac ſemper digladiantes
Muſarum in cavea.

Ut de verbis rixari nunquam ceſſent. De hoc Muſeo ejusque viris illuſtribus ſcripſit Ariſtonicus teſte Strabone lib. 1. Scripſit & Callimachus Μουσεῖον, teſte Suida. Erat inter honoris titulos, Alexandrinos dici, qui aliâ gente erant oriundi. Qui enim Alexandriæ literas docuerant, vel jus civitates erant adepti, Alexandrini dicebantur. Vide plura ejus appellationis exempla apud Jonſium, *Hiſtor. Phil. l. 1. c. 2.* Multa hic de Byzantino, Antiocheno, Berytenſi &c. Collegiis dici poſſent, quæ conſulto omittimus. * Vetuſtiſſima Canoni- 9

nonicorum collegia, nihil niſi ſcholæ fuerunt, & in hunc finem inſtitutæ, ut arguunt, quæ hodieque mutato & profanato eorum uſu ſuperſunt, officiorum nomina.

10 Succeſſerunt, mutato per Carolum Magnum publico ſtatu, omnique re ſacrâ & literariâ reſtaurata, Academiæ, de quarum origine, juribus, multa dici poſſent. Sed occupavit illud argumentum Conringius in præclaro de Antiquitatibus Academicis libro. Moliebatur etiam Leo Allatius opus de totius orbis Academiis, ſed illud vel affectum tantum, vel ἀνέκδοτον eſt. Scripſit & Joh. Bapt. Alberti tractatum Italicâ linguâ: *Diſcorſo dell' origine delle Academie publiche & private*, teſte Ghilino. *in Theatr. Hominum literator. vol. 2.*
11 *pag. 137.* quem tamen non vidi. * In his etſi univerſa doctrina & rerum humanarum divinarumque ſcientia proponitur, nam in illum finem ſunt inſtitutæ, ac Univerſitatum nomen ſunt adeptæ; parum tamen hactenus in
12 rerum naturalium ſtudiis ac mathematicis effectum eſt: * Cujus rei cauſam Franciſcus Baco Verulamius indagat in Cogitatis & Viſis ſuis de inventione naturæ, ſive Inventione rerum & operum: *Cogitavit & illud*, inquit, *in moribus & inſtitutis Academiarum, Collegiorum & ſimilium Conventuum, quæ ad doctorum hominum ſedes & operas mutuas deſtinata ſunt, omnia progreſſui ſcientiarum in ulterius adverſa inveniri. Frequentiam enim multò maximam profeſſoriam primò, ac ſubinde meritoriam eſſe. Lectiones autem & exercitia ita diſpoſita, ut aliud à conſuetis non facilè cuiquam in mentem veniat cogitare. Sin autem alicui inquiſitionis & judicii libertate uti contigerit, is ſe in magnâ ſollicitudine verſari, ſtatim ſentiet. Sin & hoc toleraverit, tamen in capeſſendâ fortuna induſtriam hanc & magnanimitatem ſibi non levi impedimento fore experietur. Studia enim hominum in ejusmodi locis in quorundam Autorum ſcripta veluti relegata eſſe: à quibus, ſi quis diſſentiat, aut controverſiam moveat, continuò ut homo turbidus & rerum novarum cupidus corripitur: cum tamen, (ſi quis verus æſtimator ſit) magnum diſcrimen inter rerum civilium ac artium adminiſtrationem reperiatur. In artibus autem & ſcientiis, tanquam in metallifodinis omnia novis operibus & ulterioribus progreſſibus ſtrepere debent.*
13 * Eadem eſt querela Ehrenfriedi Waltheri von Tſchirnhaus in eleganti libro, cui titulus: *Medicina mentis & corporis, lib. 1. part. 3.* qui in cauſas inquirens, quare in indagandâ veritate adeò exigui ſint progreſſus, præcipuè in Academiis, eandem adducit, quod plerique homines non ſui animi inclinationes & ductus ſequantur, præcipuè illi, qui in Collegiis vivunt. Ita enim ille: *Qui ſuas inclinationes ſecuti ſunt, vel ex inſtituto, vel fortunâ ſic diſponente, magni certè viri ſunt habiti, mundoque exhibuere ſingularia. Hæc, qui magnorum virorum vitas perlegerit, optimè firmata inveniet: cum contrà tot Academiæ, tot annorum abſumpto tempore, & tot collegia virorum ſtudiis quam enixiſſimè incumbentium, pauciſſima tantum nobis, aliorum plerumque inventa, alio ordine, aut commentariis illuſtrata, ad diſcentium uſum diſpoſita tradiderint; nihil autem, quod cum inventis illuſtriſſimorum viro-*

virorum comparetur, ne dicam æquipolleat, multò minus palmam præripiat. Certè hujus rei ratio non eſt alia, quam quod plerique proprias inclinationes ob neceſſariam vitæ ſuſtentationem vix potuerunt ſequi, utut optarint maximè, vel, quod unà cum ſtudiis certo adſtricti fuerunt vitæ generi, ad quod unicè propter temporis penuriam coacti fuerunt attendere; aut quod ad ſtudia attinet, ea tantùm tractare coacti ſunt, quæ ipſorum genio directè adverſabantur. Quod adeò verum eſt, ut ex alterâ parte viderim homines admodum rudes, qui ſemper propriam animi inclinationem ab ineunte ætate ſecuti ſunt, eò perfectionis evaſiſſe, ut, quod oculis inſpicerent, id manibus feliciter efficere ſcirent; licet fuerint deſtituti ſpeciali magiſtri manuductione, non ſine omnium hæc non attendentium miratione.

Hos defectus ut evitarent, in Collegia liberiora viri docti coivere, o- 14
pes & ſubſidia ſuppeditantibus viris Principibus & Magnatibus, præcipuè
in Italiâ. Magnus illic pro omni genere ſtudiorum, Collegiorum & Acade-
miarum, quas vocant, numerus, inque præcipuis Italiæ urbibus, quæ, ut cer-
to fine fuere inſtitutæ, ita variis titulis nominibusque inſignitæ fuerunt.
Sunt verò ex his quædam celebriores, quædam Autoribus ſuis ſuperfuerunt;
quædam cum ipſis, & ante ipſos, exſtinctæ. Nos Academiarum Academi-
corumque nomina hîc, quoad notitia eorum haberi poteſt, congeremus,
quam partim Gregorio Leti, in *Italiæ regnantis part. 3. lib. 1.* partim Joanni
Ferro in *Theatro Emblematum,* Italicâ linguâ ſcripto, debemus. * Si Conrin- 15
gium in *Antiquitat. Academ. ſupplemento 1.* audimus, primò omnium in Italia
Romæ videtur Academiæ vox reducta in uſum Paulo II. Pontifice, ita tamen,
ut non ſignificaret ſcholam ipſam, ſed collegium illo tempore Romæ com-
morantium, & priſcæ doctrinæ collapſæ reſtitutionem aliquam inſtituen-
tium; probatque hoc loco ex Bartholomæo Platina in vitâ hujus Pontificis
adducto, ubi memoratur, Paulum hæreticos eos pronunciaſſe, qui nomen
Academiæ, vel ſerio vel joco, deinceps commemorarent. Sed poſt illa tem-
pora & frequentius & gratius talium Academiarum nomen fuit: de quibus
nunc agemus.

Romæ (ut ab illa incipiamus) celebres Academiæ fuerunt, 1. *Humoriſta-* 16
rum, quorum Symbolum eſt, decidens è nubibus pluvia, cum hoc lemmate:
Redit agmine dulci. * Autor hujus Academiæ Paulus Mancinus fuit, ex ſtirpe 17
Romana veteri ac nobili proſapia creatus. Originem nominis in Hiſtoria
Academiæ Francicæ ſub initium ejus Dn. de Peliſſon recenſet, & Galliſius in
Converſations de l' Academie de Bourdelot, Diſcurſu illo, qui appendicis loco ad-
ditur. De Mancino Erythræus *Pinacoth. I. num. 13. Humoriſtarum Academiam in-
ſtituit præſtantiſſimis hominum ingeniis refertam, cujus nominis fama brevi totam Italiam
pervaſit, atque Alpes conſcendens & maria transmittens, apud omnes eas nationes, per-
manavit, ubi aliquis bonis literis honos habetur, adeò ut hodie apud doctos viros nihil
ferè ſit Academiâ illâ celebrius. Ad hanc Academiam inſtituendam impulit Manci-*

num

num Gaſpar Salvianus, homo ad amicitias & familiaritates eruditorum factus. Hujus characterem graphicè depinxit Erythræus Pinacoth. I. num. 14. *Huic ab ineunte ætate nihil fuit antiquius, quam univerſos notitiâ comprehendere, ſingulorum genus, patriam, opes, divitias, virtutes ac vitia, noſſe, quam plurimos uſu amicitiâque ſibi conjungere, quos ita junctos haberet, opem, conſilio, labore juvare, cum eis communicare, quod habebat; adeo ut, cum pro nonnullis eorum intercesſiſſet, penè ad egeſtatem redactus ſit; ſed maximè eorum familiaritates appetebat, qui ingenii, eruditionis, doctrinæ, aut artificii cujuspiam fama præſtarent; hos colere, diligere, tueri obſequio, horum ſtudia, utilitates & commoda ſuis anteponere. Neque alterius cujuspiam opera uſus eſt Paulus Mancinus ad Academiam Humoriſtarum congregandam, niſi illius. Nam quod erat apud omnes eruditos viros gratiâ & amore, non fuit illi magnopere elaborandum, quo unumquemque illorum in illum cœtum attraheret, &, quoties conventus ille honeſtiſſimus cogendus erat, ſolus ille ſingulos adire, hortari, rogare ut venirent, quæque domi tanquam in umbra commentati eſſent, foras educerent, & in eam clariorum hominum lucem conſpectumque proferrent; adeuntibus obviam ire, ſalutem impertiri, locum in ſubſelliis tribuere.* De hoc Paulo Mancino legi ampliùs poteſt Erythræus. *lib. 5. epiſt. 6.* Hujus Humoriſtarum Academiæ Princeps ſuo tempore factus eſt Joh. Bapt. Marinus Poëta Italus celebratiſſimus. Vide Erythræum, *Pinacoth. I. num. 16.* Fuit & in eadem Academiâ Princeps Auguſtinus Maſcardus, Urbani VIII. cubicularius, Poëta inſignis, teſte Erythr. *Pinac. III. num. 36.* * Fuit 2. Romæ celebris *Lynceorum* Academia, ut Erythræus
18 refert, ab Angelo Cæſio, Federici filio, Duce Aquæ Spartæ Romano inſtituta, cujus meritò plenior hîc hiſtoria proponi debet, quò illa cæteris omnibus Italiæ Academiis majorem promerita famam eſt. Lynceorum ſibi nomen à Symbolo Lyncis ſumſerunt, ut perſpicacitatem in operibus naturæ eo titulo innuerent. * Hujus Cæſii characteriſmum Erythræus nobis depingit
19 Pinacoth. III. num. 23. *Mathematicas præ aliis diſciplinas coluit, in eisque, qua erat ingenii ſublimitate atque acumine, progreſſus maximos fecit, ut videre licet ex libris, quos edidit; & in Geometricis ac Mechanicis pleraque à nemine excogitata invenit. Præſtantiſſimum etiam ingenium contulit ad rerum philoſophicarum ſcientiam, in quibus ſummus evaſit. Ex quo excellenti ſtudio omnia egregia illa opera emanarunt, quæ cum ſumma ſingularis ejusdem ingenii admiratione leguntur. Primum, volumen illud ingens, quod Naturæ theatrum inſcribitur, unde Apiarium etiam ſuum depromſit: Tum liber de cœlo, in quo ex ſanctorum Patrum ſententia probare contendit, Cœlum eſſe fluidum, non autem ſolidum, ut univerſa Philoſophorum ſchola defendit: Deinde prodigioſorum omnium Phyſica expoſitio, pluribus libris comprehenſa; tum cœleſtis natura, non minus multis libris expoſita; tabulæ etiam Philoſophicæ, in quibus omnium vis & natura plantarum, Mexicanarum quoque, luculenta oratione narratur. His additur Metallophytum, Urbano VIII. & Card. Barberino dicatum; Phyſica Matheſis, & univerſale rationis ſpeculum, ubi ſcientiarum ars omnium copioſe tractatur. Neque his tantum*

tantùm, quantùmvis latiſſimis, doctrinarum finibus ſe illa vis ingenii continuit, ſed tan-
tum flumen, extra ripas diffluens, in alias etiam diſciplinas & ad eam Philoſophiam,
quæ eſt de vita & moribus, exiit, atque Moralia, Paradoxa, Monita, & his ſimilia quam
plura, in vulgus emiſit. Ad ſui aliorumque exercitationem publicam domi ſuæ Acade-
miam inſtituit, quam Lynceorum nomine appellavit; in qua & ipſe, quoad vixit, prin-
cipatum obtinuit. Autor erat Academicis ſuis, ut aliquid ſcriberent; cujus autoritas
eo majus apud eos pondus habebat, quod ſuum ad illam exemplum accedebat, qui nul-
lum ſcribendi finem faciebat. Ac, ne ad ea, quæ doctè eruditeque compoſuiſſent, in
lucem edenda, ſumtuum faciendorum metu deterrerentur, pecuniam ipſe de ſuo largie-
batur. Cujus honeſtiſſimæ glorioſiſſimæque liberalitatis exemplum ſi viri principes imi-
tarentur, non tam multis egregiis ac doctis operibus egeremus, quæ nunc, autorum in-
opia, in aliquem pauperculæ domus angulum rejecta, pulvere obruta ſituque corrupta,
in magnum bonarum artium detrimentum, eruditorum manibus eripiuntur: præterea
cum illi ſuæ liberalitatis fructum ferrent, quo nullus, neque major neque præſtantior,
expectari poteſt ab iis, qui nihil eſſe in vita magnopere expetendum, niſi laudem & ho-
neſtatem, exiſtimant; videlicet, ut nomen ipſorum clarum & æternum apud poſteros
eſſet. Quid multis opus eſt? Eò Angeli Cæſii, in operibus eruditorum typis mandandis,
liberalis ac regius progreſſus eſt animus, ut nulli neque ſumtui neque labori pepercerit,
quo Nardi Antonii Recchi novæ Hiſpaniæ rerum medicarum liber, qui antea latitabat,
in hominum conſpectum exiret. Nam & ſumtus ad id neceſſarios præbuit, ac doctiſ-
ſimis ſuis Lynceorumque ſuorum commentariis illuſtravit atque auxit. Laudata eſt
viri hujus principis eruditio, ac mentis acies, qua rerum omnium vim & naturam in-
ſpexit, à Jo. Baptiſta Porta, in præfatione libri, quem de diſtillatione conſcripſit. Hæc
de Principe illo Erythræus. * Verùm, ſi Auguſtinum Favoritum in Vitâ 20
Virginii Cæſarini, quæ Poëmatibus ſeptem virorum illuſtrium additur, audi-
mus, non Angelus Cæſius, ſed Federicus, hujus Academiæ Autor fuit; Ita
enim Favoritus: *Hæc Academia Lynceorum autorem habuit Federicum Principem*
Cæſium, literarum amatorem potiùs, quam peritum; manſitque tamdiu, quamdiu
vixit autor ſuus, qui illam quaſi ſatam à ſe arborem omni officio induſtriâque colebat.
Verùm eo mortuo, cum Academici nullas haberent certas ſedes, nec cæterarum Acade-
miarum morem ſequerentur, ſtatis diebus in unum conveniendi: ſed unico nominis
ſplendore, & annuli myſterio, omnis eorum diſciplina contineretur, brevi Lynceorum
memoria ita exſtincta eſt, ut eorum ad ætatem hanc noſtram vix tenuis aura pervenerit.
Incertum ergo è tàm diverſis ſententiis, cui Academiæ hujus origo, Patrine
an filio, tribuenda. * Fuit verò hujus Academiæ inſtitutum, eodem Favo- 21
rito teſte, inuſitata rerum eventa, quæ terris, quæ cœlo acciderent, in diſpu-
tationem vocare, cauſas ſedulo indagare, & eorum obſervationibus aliiſque
experimentis veterem omnem Philoſophiam, Ariſtotelicam inprimis, ever-
tere. Præcipuè Chimica omnia excolebant, quibus convelli doctrinam
Ariſtotelis putabant: Quod Virginium feciſſe, ſedulò huic operi intentum,

autor eſt Favoritus. Præclari ex hâc Academiâ Viri orti: Galilæus à Gali-
læis, Fabius Columna, ac plures alii, quorum hiſtoriam pleno opere, ſed in-
22 edito, deduxit Martinus Fogelius, cujus ſuprà mentionem fecimus. * Plu-
ra fuere in eâdem urbe collegia: Academiam Ordinatorum Cardinalis De-
tus in ſuis ædibus fundandam curavit, in quâ eruditis exercitationibus ac-
cedebat ſuaviſſimus vocum & chordarum cantus. In illâ magnam ſibi fa-
mam Octavius Tronſarellus acquiſivit; ſed in magnam cum Margarita
Scarrochia, poëtria nobili, contentionem venit ſuper ſymbolo hujus Acade-
miæ, quod erat, ſalinum plenum ſalis, cum hoc dicto: *à Sole;* de quâ liti-
culâ legi poteſt Erythræus *Pinacoth. III. num. 36.* Plures Romæ memorantur
Academiæ, à J. Ferro, Delficorum, Incitatorum, Intricatorum, Parthenio-
rum, Renovatorum, Uniformium; à Gregorio Leti Phantaſticorum, de qui-
bus omnibus, quæ dicam, non habeo.
23 In Venetorum urbe multæ inſtitutæ fuere Academiæ: ubi primum oc-
24 currunt Academia veneta & Vinitiana κατ᾽ ἐξοχὴν ita dictæ, quæ voces non
unum idemque ſignificant. Teſtis Joh. Ferrus Theatr. d' Impreſe part. 1.
cap. 31. *Ne creda il Lettore eſſere la medeſima la Veneta e la Vinitiana. Perciochè*
ſe bene queſte due voci in altro ſignificando ſono ſinonime e ſignificano l' iſteſſo, qui pe-
rò preſe in ſignificatione d' Academia fanno diverſità: poiche la Veneta hà per corpo
una Palificata à modo di quelle che ſi fanno in Vinegia, quando ſi vuol fabricare col
motto. Hinc attollere moles, *& la Venitiana ha la fama col verſo:* Coſi dal
25 baſſo me ne volo al cielo. * Fuit illic Academia Incognitorum, quam in-
ſtituiſſe dicitur Joh. Franciſcus Loredanus, Senator Venetus, variis ſcriptis
celebratiſſimus. Ejusdem Academiæ Collega fuit Angelicus Aproſius Vin-
timilienſis Auguſtinianus, cujus multi ſunt elegantiſſimi, pleriquе tamen
ἀνέκδοτοι, libri, quorum catalogum recenſet Gregor. Leti *Ital. regnant. part. 4.*
l. 3. à p. 358. ad p. 410. ubi & multa in illum cumulat elogia. Ejus viri Athe-
nas Italicas, Bibliothecam Aproſianam, ita exſpectant viri docti, ut deſide-
rium ampliùs non ferant. Horum Academicorum vitæ ſunt peculiari libro
Italico congeſtæ, cui titulus: *Le glorie de gli Incogniti, overe gli huomini illuſtri*
dell' Academia dei Signori Incogniti di Venetia. Venet. 1647. in 4to. cujus tamen
libri verus autor ignoratur. Sunt, qui Loredanum ipſum autorem volunt,
ut Philippus Labbe in Bibliotheca Bibliothecarum: Quod meritò in du-
bium vocat Placcius libro de Anonym. ſcriptoribus, cum ii, qui vitam ejus
ſcripſerunt, ac libros recenſuerunt, nullam ejus mentionem faciant, neque
26 veroſimile ſit, ipſum ſui Panegyriſten futurum Loredanum. * Fuerunt porrò
in illa urbe Academici. *Allettati, Approvati, Corteſi, della calza, disgiunti Diſin-*
gannati, Fileleuteri, Immaturi, Intricati, Maritimi, Securi, Aſſecurati, Svegliati, Pere-
27 *grini, Diſcordanti, Inſtancabili, Guſſoni, Acceſi.* * Patavii illuſtris primùm Aca-
demia eſt, cujus hiſtoriam Riccobonus ſingulari libro deſcripſit. Hinc ſunt
Aca-

Digitized by Google

Academici *Ætherei* à Scipione Gonzaga inſtituti, cujus elogium vide apud Erythræum *Pinacoth. II. n. 11.* *Animoſi* ab Aſcanio Martinengo Abbate inſtituti, de quibus exſtant duæ doctæ orationes Antonii Riccoboni, quarum prima eſt de primordiis Academiæ Animoſorum, altera de inſigni eorum; illa octava, hæc nona in volumine primo Orationum Riccoboni, Petavii editarum. Fuerunt illic *Anhelantes* ſive *Aſpirantes*, *Orditi*, *Incogniti*, *Conſtantes*, *Elevati*, *Immaturi*, *Inflammati*, *Ricoverati*, *Sitientes*, *Sperantes*, *Affettuoſi*, *Hoploſophiſti*, *Delii*, *Rinaſcenti*, *Stabili*.

Florentiæ *Furfurariorum* ſ. *della Cruſca* Academiæ fama orbi literato innotuit, eruditiſſimis ex ea ſocietate libris. Nomen & ſymbolum à furfure ideò datum, quod diſputationibus ſuis farinam puriorem, animorum cibum, à furfuribus, erroribus ſcilicet, ſecernerent. Præcipuè verò ad puritatem linguæ Italicæ illa inſtituta fuit. Prodiit ex illa vocabularium Italicum della Cruſca, cui ſimile hactenus nulla vulgarium linguarum habet. Collegium hoc deſcribit Monconiſius in Itinerario part. 1. p. 125. *Elle eſt* (inquit) *toute pleine de diviſes fuiſant alluſion an mot & chasque eſcolier prend un nom auſſi reſpondant au ſuiet. Les ſieges ſont faits en hottes on l' on porte le pain, le dosſier en péles dont on remüe le bled, les chaiſes en façon de grandes cuves d' oſier ou paille, où l' on tient le bled, les couſſins des chaiſes des Princes, ſont de ſatin gris en forme de ſacs, & l' on met les flambeaux dans des eſtuis, qui ſemblent des ſacs de farine.* 28

* Academia Florentiæ quoque fuit in Joh. Baptiſtæ Strozzæ ædibus, 29
qui omnes ſuas opes in literas impendit, quod ut illuſtre exemplum prædicat Erythræus *Pinacoth. II. n. 2.* ac meritò hic commemorari debet. *Præclara*, inquit, *adoleſcentum ingenia, quæ natura ad omnes egregias artes tanquam inchoaverat atque dolaverat, excipiebat, ut expoliret atque perficeret. Erat ille Philoſophicis ac Theologicis doctrinis inſtructus, Græcis ac Latinis literis doctus, poëticæ facultatis ita peritus, ut non cum æqualibus ſuis ſolùm, ſed cum majoribus etiam natu poëtis, compararetur. Has ille diſciplinas, in inſtituendo docendoque prudentiſſimus, juventutem edocebat, & quotidianis domi ſuæ diſputationibus exercebat, ac ſæpius, quod umbratili illâ inſtitutione didicerat, in pulverem & ſolem cogebat educere: cujus rei magnam illi facultatem dabat inſignis Academia, quæ ſuis in ædibus, magno literatorum omnium, qui eſſent Florentiæ, concurſu celebrabatur. Quæ verò ingenia fortunæ culpâ, ne emergerent, oppreſſa cernebat, ſuis ipſe opibus ac facultatibus, quibus erat affluens, ſublevabat; libros, veſtem, cibos, habitationem, omniaque ad neceſſarium uſum illis præbendo.* Hæc de præclaro hoc viro Erythræus, qui in exemplum omnibus opulentis proponi debet. Nomen verò ejus Academiæ non prodidit Erythræus. Fuere illic *Apathiſtæ*, quorum ſocius fuit Joh. Nardius; 30
Ætherei, *Inegnali*, *Peregrini*, *Immobili*, *Infocati*, *Alterati*, *Rinovati*.

Neapoli Academici *Otioſi* à Joh. Baptiſta Manſo Villæ marchione inſti- 31
tuti, qui generis ſplendore & artium ſtudiis clariſſimus ſummam laudem in

eo ponebat, ut honeſtis adoleſcentibus ſe ducem præberet, quem proinde cum Strozza comparat Erythræus, *Pinacoth. III. num. 13.* ita tamen, ut hunc
32 longè præferat. * *Strozzæ inſtitutio*, teſte illo, *iis tantum diſciplinis continebatur, quæ animum adoleſcentis quadam humanitate expoliunt; at Manſi in juventute erudienda induſtria multò progreſſa eſt longius: etenim non ſolum iis excultos diſciplinis efficiebat, quas diximus, eos, qui ſe ipſi commiſerant, verum etiam aliis prope centum artibus inſtructos ornatosque reddebat; equos frenis regere, ſibi dicto audientes facere, in gyrum compellere, in curſus cogere; tum ad ludendum arma ſuſcipere, ut, ludicra illa armorum tractatione edocti, diſcerent, quemadmodum iis uti deberent, cum ea ad pugnandum eſſent ſumpturi; tum, ſaltare, citharizare, ad chordarum ſonum pſallere, atque ea omnia facere, quæ ſine reprehenſione à viri nobilis perſona abeſſe non poſſunt: & ideo præcipuus fuit autor, Neapoli collegium Nobilium inſtituendi, ubi adoleſcentes nobiles iis ſtudiis operam darent, quibus eos æquum erat impertiri: præterea, in eadem urbe, Otioſorum Academiæ unà cum aliquot aliis initium dedit.* Erat præterea vitæ integer, voluptatum & illecebrarum fugiens, humilis, officioſus. Quibusdam ad rem attentior viſus eſt, ſed honeſto tamen fine: nam heredem omnium bonorum ſuorum Seminarium Nobilium reliquit, ac quantum in ſe fuit, cavit, ne inopiâ quis à ſtudiis avocaretur. De hâc Otioſorum Aca-
33 demia legendus & Craſſ. *Elog. Hominum literatorum part. 1. p. 310.* * Fuere hic *Ardentes, Errantes, Sirenes, Intronati, Aſſetati, Svegliati.*

34 Fuere & cæteris Italiæ partibus ſuæ Academiæ. SENÆ; *Acceſi, Auvalonati, Corteſi, Deſidioſi, Intronati, Travagliati.* VERONÆ: *Conſtantes, Olympici, Refloridi, Temperati, Filarmonici.* RAVENNÆ: *Excitati, Informes.* BONONIÆ: *Indomiti, Nobiles, Obtuſi, de la Notte, Gelati, Sonnachioſi.* FERRARIÆ: *Intrepidi, Elevati.* In aliis Italiæ locis: *Illuſtres, Uniti, Invaghiti, Occulti, della Penna, Sollicciti, Freddi, Addormentati, Innominati, Adagiati, Offuſcati, Caliginoſi, Inſenſati, Oſtinati, Raffrontati, Catenati, Immobili, Aſſorditi, Filoponi, Naſcoſti, Affilati, Aggiuſtati, Agitati, Ariſophi, Auvolti, Concordi, Confuſi, Coſpiranti, della Chiave, Eſtravaganti, Fenici, Filareti, Filomati. Filomeli, Gjoviali, Grandi, Hortolani, Illuminati, Incitati, Induſtrioſi, Ingenui, Intenti, Intricati, Partenii, Pianigiani, Puliti, Secreti, Racchiuſi, Ripoſti, Riſchiarati, Riſvegliati, Rozzi, Sabei, Schiumati, Sicuri, Spenſierati, Sventati, Trapaſſati, Transformati, Unanimi, Uniformi, Uranii.* Inſtituit quoque Mediolani Academiam, exquiſitiſſimâ Bibliothecâ Ambroſianâ inſtructam Cardinalis Fridericus Borromeus, de qua Stephan. Menoch. *Trattenement. erudite. part. 3. cap. 5.*
35 * Refert etiam inter Italiæ & quidem Florentinas Academias Johann. Ferr. *Theatr. d' Impreſe part. 2. pag. 444.* Academiam della *Leſina*, ſive ſubulâ; non dixerim, an verè, an per jocum, an per errorem: neque enim ex verbis ejus
36 hoc collogi poteſt. * Prodiit alioquin apud Italos elegans & facetus liber, cui titulus: *la famoſiſſima compagnia della Leſina*, ubi proponuntur varii modi, quibus quis per ſordidam parſimoniam diteſcere poſſit, inſtrumento hoc pro inſigni

Digitized by Google

inſigni Euclionibus applicato, quo familiari etiam ſermone tales notare ſolemus. Illic quaſi Collegium aliquod fingitur: dantur certa præcepta pro noviriis & initiandis, inſtituuntur conſultationes ſuper hoc argumento. In Linguam Gallicam liber ille converſus, ac Pariſ. 1618. in 12. editus; unà cum altero, cui titulus, *la Contra-Leſine, ou Compagnie de la marmite graſſe*, addita comœdiâ, *les Nopces d'Antileſine*, ubi præcepta prioribus contraria de munificentiâ exercendâ habentur. Nihil ſanè lepidius fingi poteſt. * Ridiculum a- 37
lioquin pro vera Academia inſigne, etſi æquè inepta nomina & ſymbola multi ſibi ſumſerunt. Multa eſt Johann. Ferri *Theatr. d' impreſ. part. 1. c. 22.* circa horum ſymbolorum convenientiam vel inconvenientiam oſtendendam induſtria. Sollicitè enim intentiones Academicorum diſtinguit. Sumuntur enim ab actione, paſſione, principio, conditione, imperfectione, perfectione, fine, loco, affectu, exercitio. Diſquirit ulteriùs, quomodo inſignia & cognomina Academicorum ſub generali quodam conceptu inſtituenda, ut quivis ſocius ſibi inſigne & nomen ſumere poſſit, quod ſub generali contineatur. Nam habent & ſua ſinguli ſocii nomina & inſignia. Verum illæ difficiles nugæ videntur, & ſapientioribus in riſum illa cognomina ceſſere. Pinellum certè, Patavii viventem, ut jam ſuprà diximus, deterruerunt, ne cuiquam nomen Academiæ daret, qui ab omni oſtentatione & pompâ erat alieniſſimus. * Rolandus quoque Mareſius *l. b. 2. ep. 43.* cum conſi- 38
lium Academiarum Italicarum probat maximè, ac Capellanum laudat, quod Cardinali Richelio autor fuerit ad ſimilia Collegia in Galliâ inſtruenda, titulos tamen illos, ut ineptos, rejicit. *Nihil*, inquit, *in iis mihi diſplicet, præter cognomina planè abſurda & ridicula, quæ ſibi aſſumunt Itali; quod cur faciant, prorſus ignoro: ſed utilitas ex eo manifeſta eſt, primùm, quod declamando, & orationes habendo, veterum Sophiſtarum morem renovant, varia, unde libet, argumenta deſumentes, quæ pro viribus ingenii tractent. Qua exercitatione ad dicendum ſe comparant, & eloquentiam non parùm alunt: deinde, quod Poëtarum ſuorum aliorumq; ſcriptorum opera ſeverâ lance examinant, & quid in iis laudandum, quid vituperandum, collatis ſententiis judicant. Quod ad benè de literis judicandum plurimùm confert. Sed incomparabile commodum in eo eſt, quod illuc ſcripta ſua in medium afferunt, ea omnium examini ſubjiciunt, quæ quiſque liberè reprehendendi jus habet. Hæc verò emendatio eſt optima, tot eruditorum virorum judicio facta: ex quâ etiam conſequuntur, ut poſteà emendatius ſcribant. Nec verò quis hæc tanquam parva contemnat, quod in linguâ vulgari fiant. Quamvis enim Latina eruditorum lingua exiſtimetur, tamen ipſi eruditi, patrii quiſque ſermonis non minimam curam habere; ſed in eo ſcriptis elegantibus amplificando & exornando, multam operam ponere debent, Romanorum exemplo & æmulatione, qui, licet ſermo Græcus uberior eſſet, tamen linguam ſuam, ut inferiorem, deſpectui non habuerunt; ſed locupletiorem & comtiorem omni ope efficere contenderunt. Quanquam, quid prohibet ejuſmodi cœtus etiam ab*

eruditis viris, qui Latinè tantum ſcribunt, inſtitui? Imò, ſi inſtituantur, utiliſſimum fore arbitror ſaltem ad operum emendationem, quæ al quando præcipitatâ editione, tanquam nullum amicum doctum habeant, cujus conſil o utantur, inemendata emittunt.

39 De iſtis Italiæ Collegiis porrò tenendum eſt, idem eorum, quod vocabulorum ait Horatius, fatum eſſe:

Multa renaſcuntur, quæ jam cecidere, cadentque
Quæ nunc ſunt in honore.

40 Bononiæ è 24. Academiis non niſi tres hodie ſuperſunt. * Academicorum numerus alibi certus, alibi pro arbitrio. Sunt, in quibus non admittuntur, niſi Nobiles, Electiones inſtituuntur ſuffragiis ſecretis. Admittuntur Cardinales, & Exteri quoque interdum invitantur, qui meritis illuſtres. Quælibet Academia Directorem habet, principemque ſuum, ſimulque Protectorem, qui vel fundator ejus eſt, vel ex illius familiâ. Locus certus ſolet aſſignari pro conventibus, vel in ædibus fundatorum, vel alibi. Etiam matronæ larvatæ interdum accedunt: nam & illæ in poëſi ſe exercent, ſcripſitque Laurentius Legatus Muſeum Poëtriarum cum Iconibus, teſte Gregor. Leti, *Ital. regn. part. 3. lib. 2. pag. 185.* Admittuntur auditores acceptâ certâ teſſerâ. Unus Academicus in multis Academiis admitti poteſt. Suntque qui vel 15. Academiarum membra ſunt, ſolentque viri doctrinâ inſignes ad hos honores invitari: Quo enim doctiores ſocii ſunt, eo majoris famæ eſt Academia.

41 Excitarunt hæc Italorum exempla etiam Gallos, ut & ipſi Academias erigerent. Capellanus Richelio earum autor fuit. Ipſo ergo dirigente inſtituta eſt hoc titulo: *Academie Françoiſe.* Cæteri enim tituli, qui aliis placuerant, *l' Academie des beaux eſprits, l' Academie de l' Eloquence, l' Academie Eminente*, per alluſionem ad Cardinalitiam Richelii dignitatem, à Richelio ipſo rejecti ſunt. Diſplicuit illa titulorum affectatio, quæ Italis familiaris eſt, quod & innuit, qui ejus Academiæ hiſtoriam ſcripſit, Dn. de Peliſſon. Ita enim de hoc titulo: *Au choix de ce nom qui n' a rien ni de ſuperbe, ni d' etrange, elle à témoigné peut-eſtre moins de galanterie; mais peut-eſtre auſſi plus de jugement & plus de ſolidité que les academies de delà les monts, qui ſe ſont piquées d' en prendre ou de myſterieux, ou d' ambitieux, ou de biſarres, tels q' on les prendroit en un carrouſel, ou en une maſcarade: comme ſi ces exercices d' eſprit eſtoient pluſtoſt des debauches & des jeux, que des occupations ſerieuſes.* Laudat proinde Academiam Florentinam, quæ cæteris omnibus antiquior eſt ac ſimplex, quod ſine ullâ affectatione nomen aſſumpſerit. Idem autor eodem in loco promittit, ſe aliquando de Italiæ Academiis earumque cognominibus ſcripturum. De illo quoque Gabriel Naudæus, quem ille citat in Dialogo ſuo, de Maſcurat agere videtur. In hac verò Gallicæ Academiæ hiſtoria habetur 1. Origo ejus. 2. Literæ ad Richelium pro impetranda protectio-

tectione cum διατυπώσει Academiæ. 3. Privilegium Regium. 4. Statuta, dies, locus, forma, conventus. 5. Inſtitutio ipſa & quæ poſt illam contigerunt. 6. Memorabilia quædam, quæ circa hoc negotium evenerunt. 7. Academicorum ſingulorum hiſtoria. Præ cæteris in hac ſocietate definitum fuit, ut elegantia & nitor Gallicæ linguæ illuſtraretur. Cui fini Lexicon ad exemplum vocabularii della Cruſca conficiendum proponebatur. Ideam ejus Lexici adornavit Capellanus, quæ habetur *pag. 98.* ejus libri. Vaugelas & Faret huic labori deſtinati; ſed cum tardè res illa procederet, uti ſanè non eſt ille anni unius ſed plurium labor (Vocabularium enim della Cruſca quadrageſimo demum anno abſolutum eſt) ſæpè incitatus eſt à Richelio Vaugelas, cui penſio eam ob cauſam certa conſtituta fuit. Aliquando Richelius eum his verbis compellavit, *Monſieur, vous n' oblirez pas du moins dans le Dictionaire le mot de Penſion;* Cui argutè ſtatim reſpondit Vaugelas: *Non Monſeigneur, & moins encore celuy de reconnoiſſance.* Sed irritus poſtea ille labor fuit, neque unquam lucem aſpexit. Multæ ſuper Comœdia Cid in illa velitationes inſtitutæ: editum eſt ſingulari libro de illa ab hac Academiâ judicium, ab aliis iterum impugnatum. Non dêfuere etiam in optimum hoc Academiæ conſilium malevolorum Satyræ. Inter alios Abbas de S. Germain, qui omnia Richelii conſilia reprehendit, publicè eam impugnavit. Scripta quoque adverſus illam Comœdia eſt, de quibus omnibus legi poteſt Autor ille p. 46. * Plures & ante & poſt illa 42
tempora Pariſiis conventus eruditorum inſtituti ſunt, quibus de variis rebus actum eſt, de moralibus, civilibus, naturalibus. Sed ea diſſertationibus meris tantum abſolvebantur. Hujus generis eſt illa Academia *de Primaudaye, & Recueil General des queſtions traittées és conferences du Bureau d' Addreſſe, ſur toutes ſortes de matieres, par les plus beaux eſprits de ce temps,* qui liber An. 1660. editus. Celebrantur hodieque tales conventus, quibus de variis rebus phyſiologicis, philologicis &c. diſſeritur. Quæ ſub Directore Bourdelotio acta ſunt, à Galleſio ſunt edita ſub titulo *Converſations de l' Academie de Monſieur l' Abbé Bourdelot, contenant diverſes recherches obſervations, experiences & raiſonnemens de Phyſique, Medecine, Chymie & Mathematique, Pariſ. 1673. in 12.* Addit pro appendice diſſertationem, quæ quaſi Præfationis loco eſſe poſſit, quâ agit de origine Academiarum, earum utilitate, ac ſpeciatim de Academiis Pariſienſibus. Sunt Pariſiis Academiæ pro ſcientiis, (ff) artibus, omnis generis argumentis, ſunt publicæ, ſunt privatæ; ſunt,

(ff) De Academia Scientiarum Regia Pariſienſi conſulenda omnino eſt Joh. Baptiſtæ du Hamel, Socii ejus & antehac Secretarii, Hiſtoria illius Latina, in qua Libris IV., præter ipſius Academiæ Originem & Progreſſus ab A. 1666. ad 697, variasque Diſſertationes, & Obſervationes, 30. Annis factas, quamplurima Inventa & Experimenta Phyſica & Mathematica in certum Ordinem digeruntur, ſatisque accurate exponuntur.

ſunt, quæ multis; ſunt, quæ paucis ſociis conſtant. Rex è doctiſſimis totius gentis aliquam conſtituit, quâ de rebus Phyſicis, Medicis, Chimicis, Mathematicis agitur: Secretarius ejus Galleſius. Laudatur alia primi Præſidis eâ diſſertatione, alia, quæ titulo Delphini inſignita eſt; ſed quæ nunc diſſipata: cui Viri præſtantiſſimi interfuerunt, vehementerque Galleſius eam ſublatam dolet, conſiliumque perfectæ Rhetorices, quod ex illo Collegio ſperabatur, interverſum. Laudantur illi apud Juſtellum, virum doctiſſimum, apud Thuanum, Dn. de Brach, Dn. Marion, Patinum, Turnierum, Rohautium, Dn. de Laubnay, Dn. Denis, Dn. de Fontenay, conventus. Quid in ſingulis laudari debeat, prolixè illic legi poteſt. Præ cæteris tamen omnibus Burdelotianam Academiam commendat, cujus inſtituta, argumenta, de quibus diſſeritur, omniaque quæ illuc pertinent, magnâ diligentiâ recenſet. Cadomi quoque præter univerſitatem celebrem, duas Academias commemorat Galleſius, quarum altera Phyſica & Mathematica tractat, à Rege ipſo inſtituta; altera humaniora. Hæc à Dn. de Brieux curata fuit; illius, jam ante Regiam confirmationem, ab Hueto Delphini informatore, Viro celeberrimo, fundamenta jacta ſunt.

43 Magnus ex his Collegiis ſperatus ſemper fuit pro augendis ſcientiis fructus, quod quidem verum eſt; neque enim credi poteſt, quis ex ſermonibus ultro citroque habitis, & ex converſatione eruditâ fructus redundet. Verùm, quoniam non unius auſpiciis res illa agitur, ſed omnia in commune conferuntur, ex ipſâ tamen illâ collatione *σύγχυσις* quædam oritur, quæ magis implicat opiniones & judicia de rebus: ne quid dicam de disputationibus, quæ per ſe veritati indagandæ obſiſtunt. Equidem non nego, magnam lucem in veritate explorandâ ſuboriri poſſe illi, qui profundo ingenio eoque perſpicace & *ἀρχιτεκτονικῷ* præditus eſt, ſi multorum ille cogitata & experimenta ſolus audiat, illa ad judicii normam exigat, atque ex illis concluſiones ſibi formet. Ille per *ἀναλογισμὸν* & combinationem rerum & experimentorum ad illa perveniet ingenii ſui *στοχασμῷ*, in quibus alii ſtupebunt. Officit enim in Collegiis illa multitudo ſententiarum uniformi conceptui, neque ad certam adeò metam dirigi poteſt, niſi fortè id ſagaciorum auditorum vel lectorum ſingulari tacitoque judicio relinquatur; Qui ſibi ſolis ſapient, neque in publicum illa conferent. Nunquam, ubi communibus ſuffragiis res agetur, aliquid boni ſolidique extundetur; unius viri

tur. Prodiit ea Pariſiis A. 1698 & Lipſiæ A. 1700 *in 4to*, & in Tertia Editione, Pariſiis A. 1701 excuſa, Libris Quinto & Sexto, Annorum *1697* 1698. 1699. & 1700 Geſta complectentibus, auctior comparuit. Continuare illam, quotannis, ſed Gallico Idiomate, Juſſu Regio, cœpit Dn. de Fontenelles, modernus Academiæ Secretarius, cujus Penſa Annorum 1699. & 1700. Pariſiis A. 1702. & 1703 *in 4to* lucem jam viderunt publicam.

Digitized by Google

ſi non cerebroſi ac opinatoris aut pervicacis ingenium quaſi lumine quo-
dam omnia pervadet.

Quare aliter rem in Phyſiologiæ & Matheſeos ſtudiis inſtituerunt An- 44
gli, qui novam Societatem pro excolendâ philoſophiâ naturali inſtituerunt
auſpiciis Regiis, certis quibusdam rationibus & legibus, quæ apud Thomam
Spraat in Hiſtoriâ ejus ſocietatis Regiæ habentur, Anglicâ & Gallicâ linguâ
edita. Jamdudum talis Collegii ideam aliquam dederat Baco Verulamius,
in elegantiſſimâ illâ fabulâ novi Atlantis, ac hiſtoriæ naturalis certam me-
thodum in novo organo aliisque ſuis libris præſcripſerat. Origo ſocietatis
ejus ex eo eſt, quod in Academiâ Oxonienſi primùm viri quidam ingenioſi
privatum aliquod experimentale ſtudium ſuſceperunt; inter quos fuere
Sethus Wardus, Boylius, Wilckins, Chriſtophorus & Matthæus Wrenii, Wal-
liſius, Williſius &c. viri ingenio & ſcriptis omnes celebres. Illa cum per-
veniret ad Gallos fama, ipſi Academiam Pariſienſem, quæ in linguæ Gal-
licæ culturam inſtituta erat, ad ſtudium rerum naturalium tranſtulerunt.
Oxonio Londinum rerum naturalium ſtudium deductum eſt, cum viris
iſtis Londinum abeuntibus, ad quorum numerum acceſſio facta à multis
Londinenſibus, tam proceribus quam Philoſophis & medicis, usque dum
regiis auſpiciis illa ſocietas Ann. 1660. excitata eſt, teſte Diplomate regio,
quod privilegia, inſignia, ſceptra, ſigillum iis tribuit. * Antequam illa o- 45
mnia adornabantur, prodiit ſcriptum aliquod ab Abrahamo Covvleo, Poëtâ
inſigni, & in cæteris philoſophiæ & medicinæ partibus inſigniter erudito;
quo ſuppeditabat conſilia pro philoſophiâ experimentali propagandâ:
(Reperitur inter poëmata ejus Anglica. p. 43.) Benè hîc quidem omnia
comparata habebantur: Sed quoniam is ſumtus nimios impendi volebat
in ſingulos officiales, eorumque numerum nimis auxerat; præterea onus
informationis illis impoſuerat, inconveniens illis videbatur ejus conſi-
lium ſequi. Neque enim certos reditus habet illa ſocietas, niſi aliqua do-
naria ex liberalitate procerum, & quæ à ſingulis ſociis, cum primùm reci-
piuntur, & deinde in ſingulas hebdomadas conferuntur. Quare dubito,
an illa deſignatio officialium & impenſarum, quam dedit in Gammarolo-
gia ſuâ cap. 3. Sachſius ſatis ſibi conſtet. Ex illo tempore certatim aliæ
nationes in eadem ſtudia conſpirarunt, Florentini, Germani, Dani &c. de
quibus in Polyhiſtore Phyſico pluribus agetur.

Multorum etiam extant de variis Collegiis conſilia. * Collegium 46
Pſychoſophicum propoſuit ſingulari libro de Pſychoſophiâ Johannes Joachi-
mus Beccherus, ad commodam & tranquillam vitam agendam. * Collegium 47
Hieroſophicum Spizelius in ſuo Felice Literato pro piâ & beatâ vita deli-
neavit. * Academiam Univerſalem Philadelphicam ſeu Collegium Sama- 48
ritanorum pro officiis charitatis erga pauperes & afflictos præſtandis ador-

nare voluit Juſtinianus Traulöu, in quod conſilium annotationes quaſdam
49 paratas habuit Hieronymus Welſchius. * Ad veritatis in Philoſophiâ naturali & matheſi inquiſitionem ut multa Ehrenfried Walter von Tſchirnhaus proponit, ita Collegium aliquod pro indaganda veritate ſingulari modo inſtituendum ſvadet, in *Medicinâ mentis part. 2. p. 203.* quem huc ex illo adducam. *Si quinquaginta pluresve curioſorum veritatis amatorum, initâ concordiâ contribuerent, haud magni ſingulis eorum annuatim conſtaret, ut tantum conferant, quantum ſufficeret, ut quis, qui ſibi habitum ſeu facilitatem acquirendi veritatem, nova & nova ſemper inveniendi comparavit, plus brevi tempore præſtet, quam multis ſeculis alii: proſtant quippe doctorum virorum exempla, qui à nemine adjuti tanta etiam proprio marte ediderunt ſpecimina, quanta de noſtris anteceſſoribus fruſtra per multa retro ſecula huc usque fuerunt ſperata. Atque ita alii vitæ ſuæ negotia poſſent proſequi, & ſibi absque labore veritatem acquirere, ac ſummâ frui voluptate, quâ mens in ejus acquiſitione afficitur. Quo vero hoc negotium faciliùs procedat, poſſet lege ſancitâ in hoc collegio caveri, ut, ſi aliquod ejus ſocietatis membrum absque liberis & conſanguineis ad ſtudia aptis è vivis exceſſerit, definita hereditatis portio cederet bonarum artium cultoribus, pro ſocietatis arbitrio diſtribuenda. Hujusmodi plura poſſent conſtitui utiliſſima: adde, quod deſiderium illud ſciendi doctorum noſtri temporis non mediocre ob tot ſingularia hoc ævo detecta in ſuſpicionem adducit, fore, ut eorum plurimi, quia otio veritatem per ſe ipſos inveſtigandi carent, id munus iis ſint neceſſariò delaturi, quos ſcient aliquid hac in re poſſe facere, haud ita à quovis alio præſtandum, tandemque ad hæc hisque ſimilia ſalutaria conſilia, acti ſciendi ardore, confugere cogentur. Si autem hac quoque ſpe fruſtraremur, non deſunt ſapienti, ſiquidem tale quid appeteret, tot aliæ viæ ſatis opum ad iſthæc neceſſarium colligendi, etiam ab ignorantibus, ſi placet, & vulgi turbâ. Veluti ſi is, qui primus Teleſcopia invenit, operam dediſſet, ut in celeberrimâ urbe, in qua multi habitant novitatis avidi, cuivis objecta è longinquo per teleſcopium conſpecta, ſub tam ſenſibili apparere ſpecie, celato artificio, oſtendiſſet, idque vili accepto à ſingulis pretio, haud difficulter ingentes hoc invento pecuniæ ſummas potuiſſet lucrari. Sic haud difficile foret artis inveniendi perito plurima comminiſci, quæ, tecto artificio, magis admiranda apparerent, quam omnia ea, quibus multa ſæpe lucrari videmus. Ita variis inſuper modis (quos de induſtria ſubticeo, cum viro ingenioſo, ſi ad ea ſe velit applicare, nequeant eſſe ignota) majorem opum copiam per alios poſſent colligere, quam ad eorum inſtitutum requireretur.* Plura hîc de Collegiis variorum Ordinum ſacrorum & ſimilibus cumulari poſſunt. Sed illa nunc extra inſtitutum noſtrum ſunt.

CAP.

CAP. XV.

DE CONVERSATIONE ERUDITA.

DOctrina de Converſatione in re civili & literariâ utilis. 1. Ejus quædam diſciplina datur; 2. hactenus non exculta: 3. Homiletice Erudita Autoris. 4. 5. Ejus lineamenta prima ex Ariſtot. Rhetor. II. 6. Notitia ſui præmitti debet. 7. Ingenioſorum multæ παρεκβάσεις recenſentur. 8. 9. 10. 11. Ambitioſi, 12. Contentioſi. 13. Nugatores. 14. Fuci, Crabones, Apes. 15. Notitia aliorum ratione temperamenti, ætatis, fortunæ, gentis, conditionis, virtutum, morum, affectuum &c. conſideranda. 16. Regulæ in converſatione Eruditorum, I. ratione opinionis excitandæ: 17. 1. Honeſtatem vultu, verbis, facto exprime. 18. 2. Eruditi famam aucupare, & eſto. 19. Eremitæ literarii. 20. 3. Viros magnos venerare, mortuos & vivos, 21. Ciampoli inſania. 22. Principes eruditos honore proſequamur. 23. 4. Oſtentator modeſtus eſto. 24. Ridicula δοξομανίας exempla. 25. 5. Defectus tuos abſconde. 26. Declaratur è Verulamio & Ficheto. 27. 28. 6. Arcana tibi ſerva. 29. 7. Cave contemni. 30. II. proponuntur Regulæ ratione impedimentorum in converſatione tollendorum: 31. quorum generaliſſima eſt: Ne ſis moleſtus. 32. Reg. I. Ut homo eſt, ita morem geras. 33. Declaratur exemplis. 34. 2. Obſequioſus eſto. 35. Diſputaces & contentioſi intolerabiles. 36. Exempla horum. 37. 3. Affabilis eſto. 38. Triſtes & moroſi à converſatione alieni. 39. H. Cardani ridicula exceptio peregrini. 40. Exempla humanitatis in Pinello Grutero & Budæo. 41. 4. Garrulus ne eſto. 42. Ridiculum Garruli exemplum. 43. 5. Curioſior, quam decet, ne eſto. 44. 6. In Judicando præceps ne eſto. 45. Modus converſandi. 46. Converſatio magnum informationis ſubſidium. 47. Barboſæ converſatio cum Bibliopolis. 48. Colloquia Literatorum. 49. Perturbationes ſtudio excitatæ interdum utiles. 50. Pinelli modus indagandi inclinationes hominum. 51. Ejusdem & Pauli Sarpii modus notandi è colloquiis obſervata. 52. 53. Peregrinatoribus magna è Colloquio doctorum utilitas. 54. Certum interrogandi artificium etiam arcana detegit. 55. Critice Socratica. 56. Converſatio per epiſtolas, 57. Pinelli & Maliabecci ſtudium eâ in re laudatur. 58. 59. Finis Homiletices Eruditæ, Scientia & Fama. 60.

MUſea & Collegia, de quibus ſuperiore capite egimus, eam ob cau- 1
ſam inſtitui ſolent, ut ex converſatione eruditorum mutuâ res literaria augmentum capiat. Converſandi ergo ratio quædam habenda eſt, quæ ut in omni hominum ſocietate, ita & literatorum illa, omnia moderatur, & ut in rebus civilibus indigentiam, ita in doctrinis ignorantiam noſtram ſolatur. * Operæ ſane pretium fecerit, optimeque de or- 2
be erudito mereretur, qui artem converſandi cum hominibus ad certas regulas

gulas revocaret, & in quoddam ſuis vinculis connexum ſyſtema compingeret: 3 * Hactenus enim inter deſiderata referendus eſt ille labor. Etſi enim habemus, qui de officiis ſcripſere, tamen non tam latè patet illa tractatio, & ad juſtitiam actionum tantùm refertur, non vel ad utile, vel ad decorum. In his converſandi ars conſiſtit, prudentiæque civili ad latus jungi debet, quæ ſine illâ rudis futura eſt ac ingrata, & nonnunquam fine ſuo fruſtrabitur. 4 * Sed illa in ſolo ςοχασμῷ conſiſtere plerisque creditur, ac infinitè vagari, ut in ordinem redigi non poſſit: Qui tamen errare mihi videntur; cum ipſa negotia civilia accuratè ſatis præceptis comprehendi posſint. Quam diligentiſſimè hic excutiendum τὸ φυσικὸν & ἠθικὸν Morum ac Affectuum, in quibus omnis rerum cardo verſatur, ex quorum affectionibus ad perſonas, negotia loca, tempora, applicatis, illæ concluſiones formandæ ſunt. In conſilium adhibendi Phyſiognomici ſcriptores, Porta, Camillus Baldus in Phyſiognomica Ariſtotelis, libro de propenſionibus hominum, libro Italico de Converſatione, Scipio Claramontius de conjectandis latentibus animi affectionibus, & plures alii, qui vel incertis, vel fugitivis diſſertationibus de hoc argumento ſcripſere: ita feliciori pede hâc in re progredi poſſemus, & tandem artem certis conſtantem principiis hinc efformare. Quæ cum ſæpe mecum perpenderem, non inglorium aut inutile opus credidi, ſi quis, quæ in univerſum de converſatione dicuntur, ad rem literariam applicet; in quâ poſt meditationem noſtram omne punctum fert Converſatio, quæ & ipſa novis meditationibus viam ſternit. Pro mente excolenda laboramus; illi ut benè ſit, etſi divinâ gratiâ & nobis ipſis præcipuè indigeamus; tamen aliorum etiam opera requiritur, ut ſapere rectè poſſimus; quemadmodum ad corpus hoc ſuſtentandum ope & auxilio aliorum carere non poſſumus. 5 * Quare titulo HOMILETICES ERUDITÆ librum mihi ſcribendum aliquando propoſui. Verùm cum ſpes mihi inchoare longas in hâc varietate & multitudine rerum, quibus diſtringor, atque lubricâ hâc meâ valetudine, non liceat; integri libri materiam in paucas pagellas contraham, ſi fortaſſis illa ſtudioſa juventus, cui omnis meus labor ſervit, ſibi profutura arbitretur.

6 Primùm quaſi ſolum omni huic contemplationi ſubſternendum eſt, quod ſummus rerum civilium Magiſter Ariſtoteles libro ſecundo Rhetoricorum nos docuit, qui Oratorem civilem formaturus ea ipſi præcepta in moribus & affectibus hominum explorandis dedit, ut non auditoribus ſuis tantùm, ſed omnibus, cum quibus converſatur, placere, eorumque quod in ſocietate civili potiſſimum eſt, gratiam ſibi conciliare poſſit. Inprimenda ergo ſunt animo penitus, & altis quaſi radicibus deſigi debent, illa de moribus & affectibus axiomata: quæ quaſi ῥιζώματα ſunt, unde omnis hæc tractatio velut in ramos ſuos diſpeſcitur. Elegantiſſimam in ſummâ brevitate

Digitized by Google

vitate horum axiomatum διατύπωσιν dedit Vir Cl. Vincentius Placcius in Excerpto ſuo Rhetorico de Inventione Affectuoſæ probationis Oratoriæ; Cujus ille pleniorem ἐξεργασίαν pollicitus eſt. Addi his poſſunt Theophraſti characteres, & quicquid in Hiſtoricis, Comicis, Satyricis χαρακτηριστικὸν eſt, & ad mores vel affectus pertinet. Præterea & ii, qui vitas eruditorum ſcripſerunt, ſedulò legendi, quæque in illis occurrunt exempla, cum his præceptis conferenda ſunt. Quorum aliqua in ſuo Felice literato aliiſque ſcriptis collegit Spitzelius. Cui jungi poſſunt, quæ de Infelicitate literatorum Tollius, Valerianus, Canonherrius ſcripſerunt. Nam ex converſatione non rectè inſtitutâ omnis illa eruditorum infelicitas oritur, ut proinde ex alieno periculo præcepta & regulas, ut ſæpe fieri ſolet, nobis ipſis formare poſſimus.

Ut aliquam hujus HOMILETICES ERUDITÆ delineationem demus, prima ac præcipua in Notitiâ ſui opera poni debet. Nunquam cum aliis rectè converſabitur, qui ſe ipſum non ſatis exploraverit: quod, ut difficultatis pleniſſimum eſt; ita, ne hac in parte nos ipſos fallamus, omni ſtudio providendum eſt. Omnis inter duos minimum converſatio vertitur, quorum alter ita comparatus eſſe debet, ut gratiæ aliorum capax eſſe poſſit; ne quid ſit, quod animos avertat, ſed quod alliciat, & in favorem noſtrum rapere videatur. Quare non ſolum virtutibus omnibus inſtructus eſſe debet, qui familiaritatem virorum doctorum quærit; ſed illos naturæ in ſe inſtinctus ita temperabit, ut nemini moleſtus, omnibus ſuavis deprehendatur. Omnes ergo ingeniorum morbos & defectus illum priùs exploratos habere oportet, ne ſuâ culpâ impingat; & ſicubi in aliis deprehendat, moderatiùs ferat, iiſque bonis obviam ire rationibus in ſe ipſo diſcat. Ingeniorum ut vultuum variæ ſunt figuræ, quæ, niſi frenis coërceantur, ac judicii cenſurâ in ordines redigantur, in ſylveſtrem naturam abeunt, ut arbores ſibi relictæ, ſi cultura nulla acceſſerit. Hic verò in ſeipſos deſcendere debent omnes, ſeque ipſos explorare, ex Stoicorum ſententiâ, quali genio utantur. Præcipuum hîc in ſui ignorantiâ erratum eſt, ſi ingenii noſtri vires vel defectus non rectè expendamus, ſi nimiâ noſtri fiduciâ viribus majora aut incongrua affectemus, ſi non in certo vitæ inſtituto acquieſcamus. 7

Eſt ſanè quidem magna ingenii vis, ſi ſingulares quoſdam inſtinctus, quos natura nobis inſeminavit, ſequamur. Illa quibuſdam intelligentiæ amplitudo eſt, ut nihil tam excelſum & eximium ſit, quò non pertingat. Sed rara admodum in illâ felicitate conſtantiâ eſt: nam vel malè ſubductas vitæ rationes habent, vel in ſcopulum aliquem ex improviſo impingent ingenioſi homines, qui illos fortunis omnibus evertet, aut per totam vitam miſeros reddet. Quare niſi prudentia ad clavum ingenii ſedeat, μετέωρα omnia erunt & evanida. * Aliqui, qui ineptæ Polymathiæ morbo laborant, 8 9

in ſylvas & in horrida teſqua dilapſi, ſemper in labyrinthis hærebunt, nunquam in viam λεωφόρον, nunquam ad metam pervenient, ſimiles illis, qui ingurgitando negotium quidem ventriculo faceſſunt, nihil verò in ſuccum
10 ſanguinemque convertunt. * Aliqui ad abſtruſa & recondita feruntur magno quidem conatu, ſed robore impari, in quibus poſtea fatiſcunt & hebe-
11 tantur. * Alii nimis vaſta moliuntur, de quibus illud Horatianum dixeris; *Conantur tenues grandia, cælum ipſum ſtultitiâ petunt*, cum vel ipſo animi, vel fortunæ pondere in terram deprimantur, aut Phaëtontæo ſupplicio inſanas
12 ſpes luant. * Nulla eſt tetrior ingenii peſtis, quam ſi philautiâ vitioſâ inficiatur. Illa in omnes vertigines & ſcopulos abripiet, ac ipſum exitium ſtruet. Etſi enim honeſta ſui fiducia non improbanda eſt, neque ſine illâ quicquam præclari ſuſcipi poteſt; tamen eſſe in illâ modus debet, & ne infinitè vagetur, coërcenda eſt. Eò nonnullorum excreſcit è fiducia nimiâ ambitio, ut ſiniſtro aliorum judicio in extremam incidant inſaniam: Quod Barlæo accidit, qui ob prælatum ſibi Spanhemium in maniam incidit, ſeque ipſum in puteo ſuffocavit, quod de eo Sorbierius refert *epiſt. 64.* extatque apud Duportum *Muſarum Subſecivarum lib. 1.* de eo epigramma. Spectat & huc Vincentii Gramignæ exemplum, qui ex pudore & verecundia, quod ad difficile argumentum non reſpondiſſet, totius triennii ſilentium ſibi ipſi
13 indixit, teſte Erythræo, *Pinacoth. I. num. 44.* * Infeliciſſima ſemper ingenia exiſtimavi, quæ ſibi ſolis ſapere volunt, atque omnia antiqua, tot ſeculorum & ſapientum ſuffragiis probata, è ſedibus ſuis convellunt: Quæ quidem ſtrepitus movent, ſed perennes famæ plauſus non referunt; Quemadmodum Cometæ oculos quidem omnium in ſe convertunt, ſed poſt aliquot dies vel menſes corporum ſuorum lumen abſumunt. Illis accenſeas, qui non niſi per aliorum contemptum emergere laborant, cum magna nomina impugnant, atque ex Heroſtratæis conatibus palmam ſibi acquirunt.
14 * Quidam ita animati ſunt, ut non Junonem, ſed nubem, amplecti malint, quorum ſtudium omne non in diſciplinas ipſas earumque verum ἔργον, ſed in πάρεργα fertur. Quicquid illi vel in maximè ſeriis rebus ſuſcipiunt, omne ludicrum & ineptum eſt, & vel in ſubtiles, vel eruditas, vel difficiles nugas reſolvitur. Qui Hiſtoriæ ſtudium colunt, cum maximus ex ea in rem civilem fructus redundet, in inanes quaſdam rituum obſervatiunculas dilabuntur. Qui Phyſica tractant, pro utiliſſimis & præſtantiſſimis doctrinis, in florum, concharum ſimiliumque rerum inanes ſpeculationes abripiuntur: quorum Anthomanian & Conchomanian ridet Welſchius *Hecatoſth. I, Obſ. 84.* reduviam potiùs, quam caput curantium. Sunt quædam in ſingulis diſciplinis ineptiæ, ac, ut ita dicam, præſtigiæ, quibus vaniſſima capi ingenia ſolent, cordatis prudentibuſque viris ſemper exploſæ. Sed qui illis delectantur, doctiſſimi Fabulatoris dictum audiant; *Niſi utile eſt, quod facimus,*

Digitized by Google

mus, ſtulta eſt gloria. Quot ſunt, qui incerta omnia ſeqvuntur! cum, ſi in uno ſolo habitarent, omnium ferre ſuffragia potuiſſent. Nunc verò, ſi non omnibus ridendos ſe præbent, mediocrem aliquam vel tenuem doctrinam ridiculâ pompâ oſtentant. * Non incommodè omne ſtudiis incumben- 15
tium genus cum tribus comparaveris, Fucis, Crabronibus, Apibus. Fuci ſunt homines ignavâ operâ, philoſopha ſententiâ, compilatores vel doloſi vel inepti, vani ſcientiarum oſtentatores, agyrtæ, aretalogi. Crabrones ſunt feroculi illi, qui, ut docti videantur, aliis inſultant; cumque prodeſſe nullâ re poſſint, ſtrepitu tantùm moleſti ſunt. Apes ſunt, qui illud doctrinæ & ſapientiæ mel è variis floribus congerunt, & bonæ famæ fragrantia orbem eruditum implent. Hîc ſe ergo ipſum quis examinet, an inter fucos & crabrones, an vero inter apes locum ſibi eſſe velit.

Notitiam ſui Notitia aliorum ſequitur; Nam qui ſe ipſum rectè ex- 16
ploraverit, & ad Lydium lapidem virtutum & decori examinaverit, rectiùs de aliis judicare poterit. Conſiderari ergo illi Eruditi, cum quibus converſari cupimus, debent, 1. ratione temperamenti, ſunt enim Melancholici, ſanguinei, bilioſi, phlegmatici. 2. Ratione ætatis, ut juvenes, ſenes. 3. Ratione ſexus, ut viri, virgines, feminæ. 4. Ratione fortunæ ut Divites, nobiles, potentes, ſcriptis clari, pauperes, miſeri, exules, inventores novarum rerum, ſecretorum poſſeſſores. 5. Ratione gentis & patriæ ut, Galli, Itali, Germani, Septentrionales &c. 6. Ratione conditionis, ſtatus, officiorum ut Eruditi, Principes, in autoritate poſiti, Heroës, Literarij, Politici, Aulici, Academici, Milites, Privati, Mercatores, Eremitæ literarii & ſolitarii, Sacri Ordinis homines, Monachi, JCti, Advocati, Medici, Philoſophi, *ὁμότεχνοι*, Peregrini, Cives. 7. Ratione virtutum, vitiorumque his oppoſitorum, Morum, item Affectuum; ubi Ariſtotelis illa tria capita ſpectari debent: Qui, erga quos, quibus ex cauſis. Spectabimus hîc Religioſos, Atheos, ſuperſtitioſos, hypocritas, ambitioſos, magnificos, ſuperbos, maledicos, contemptores, adverſarios, feroces & ingenii tyrannici, Luxurioſos, Voluptuarios, Affabiles, Urbanos, Moroſos, Triſtes, Avaros, liberales, veraces, mendaces, doloſos, aſſentatores, ſeveros, crudeles, injuſtos, invidos, calumniatores, imprudentes, intempeſtivos, garrulos, inconſtantes, moleſtos, credulos, ſuſpicioſos, diffidentes, temerarios, vindictæ cupidos, meticuloſos, obſtinatos, puſillanimes, curioſos, extemporales, *ἐνεργητικοὺς*, quos activos dicere ſolemus, induſtrios, incurioſos, laborioſos, beneficos, hoſpitales, gratos, ingratos, querulos, manſuetos, ebrioſos, cavillatores, *κενοδόξους*, gloriatores, modeſtos, occupatos, iracundos, *φιλονείκους*, varios, mirabiles, admirantes omnia, inſociabiles, gloriæ contemptores, ruſticè verecundos, in diem viventes, tergiverſatores, *σκοτεινοὺς*, perplexos ſubtilitatum affectatores, & ſi qui præterea ſunt: quorum ſingulorum ingenia ad converſandi rationem expen-

expendenda. Poſſunt enim illi mores & affectus conſiderari, vel ut per ſe tales, vel cum reſpectu ad perſonarum conditionem, unde certum quaſi temperamentum omnis converſationis eſt. Sed nos hîc ſumma tantùm rerum veſtigia ſequimur, & quoniam exhaurire argumentum hoc totum non licet, paucis tantùm axiomatibus præcipua complectemur.

17 Summum hoc in omni converſatione tenendum eſt, ut aliquam de nobis opinionem excitemus, & nemini moleſti ſimus: quorum alterum animos erga nos inclinat, alterum impedimenta tollit; Unde tandem favor & amor conſequitur, cujus excitandi varii quoque aliàs modi ſunt generales; qui ad omnem, non ſolius eruditi, converſationem pertinent, & hîc quaſi præſupponi debent. Ut opinionem aliorum nobis excitemus, hæc præce-
18 pta obſervanda ſunt. I. HONESTATEM VULTU, VERBIS, FACTO, EXPRIME. Nihil magis allicit animos, quam bona mens, quæ per ſe virtute ſuâ, quaſi quodam magnetiſmo, trahitur. Qui verſuti ſunt, callidi, ſimulatores, tricatores, litium ſeminatores, quorum vitæ genus in iſtis rebus verſatur, quæ multum fallaciæ conjunctum habent, eos ſuſpectos plerumque habemus, cum ſemper ab illis inſidias metuamus. Præterea homines omnes ad fucum & ad ſpeciem compoſiti, ad quæſtum intenti, peſſimæ vitæ & morum, abalienant à ſe omnium bonorum hominum animos; quibus accenſendi ſunt Athei, qui cum Deum non venerantur, nihil in humanis ſanctum habebunt, atque ab omni converſatione meritò removendi ſunt. Pietas verò & honeſtas contrà mirificè hominum favorem excitant, & ampliſſima ſæpe beneficia etiam ab ignotis extorquent. Qui magnorum arcanorum poſſeſſores ſunt, ad familiaritatem non admittent, niſi homines probos. Amabunt tales Diſcipulos Præceptores, promptioresque illi in erudiendis bonis erunt, quàm in diſtortis & pravis ingeniis. Quis non laudat illam in Salmaſio generoſitatem, qui vel ampliſſimi ſtipendii ſpe adduci non potuit, ut Richelii hiſtoriam ſcriberet, quod ipſi multa eſſent adverſus animi ſententiam & in veritatis præjudicium ſcribenda, de quo apud Patin. Epiſt. 2. Honeſtas illa non ex factis tantùm, ſed ex ipſo etiam vultu, geſtu & verbis elucere debet: ex his enim ſtatim de animo judicatur. Non poſſumus niſi cum faſtidio excipere illos homines, quos *σοβαρὺς, ὑψηλὺς, μετεώρυς, ὑψαύχενας, ὑποτιάζοντας* Græci appellant. Autor eſt Ælian. *l. 3. var. hiſt.* Platonem cavillationem & irriſionem quandam in vultu Ariſtotelis notaſſe, unde ad impudentiam natum cenſuit. Eam vultus honeſtatem vel ab oratore ſuo Rhetores requirunt, Cic. l. 2. de Orat. *Ad conciliandam benevolentiam hæc adjuvant in Oratore, lenitas vocis, vultus, pudoris ſignificatio, verborum comitas.* In Pompejo Plutarchus laudet *τὴν ὄψιν ὐ μετρίως συνδημαγωγῦσαν καὶ προεντυγχάνυσαν ἀυτῦ τῆς Φωνῆς vultum non mediocriter gratioſum, quique tacitis neſcio quibus illecebris hominum ſtudia benevolentiamque pelliceret, atque adeo præveniret*

vet ejus orationem. Chryſoſtomus de S. Meletio loquens τρυφὴ ἦν μεγίστη τὸ τῆς ἁγίας ὄψεως ἀπολαύειν ἐκείνης. *Erat ſumma voluptas frui illo ſancto vultu.* Vidimus nonnunquam ſolo aſpectu perſuaſiſſe Oratores: Habitat enim in vultu animus, qui, ſi bonus ac honeſtus eſt, radios ex ipsâ illâ vultus compoſitione ſpargit, qui ſe aliorum animis ingerunt. Quidni ergo in converſatione erudita idem fieri poſſit, ubi mutuis modeſtisque colloquiis animi ipſi inter ſe coëunt & miſcentur, *Omnis enim*, ut Cic. de Orat. l. 3. ait, *motus animi ſuum quendam à natura vultum habet, & ſonum, & geſtum: totumque corpus hominis, & ejus omnis vultus, omnesque voces, ut nervi in fidibus, ita ſonant, ut à motu animi quoque ſunt pulſæ.*

II. Axioma nobis ſit: ERUDITI FAMAM AUCUPARE, ET ESTO. 19
Qui eruditorum amicitiam ambit, ipſe eruditus eſſe debet: Quemadmodum enim, ut Græco proverbio dicitur, τέττιξ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμηκι δὲ μύρμηξ, ita ſua quoque ſunt eruditis commercia & conſortia, quæ non niſi vario doctrinæ ſapientiæque coagulo coaleſcunt. Non ſufficit inanis aliqua eruditionis ſpecies, quibus imperitis quidem imponi poteſt, viris prudentibus & doctis non item. Ipſa quoque eruditio theſauro abſcondito ſimilis; quæ niſi in publicum proferatur, ut aliis quoque eruditione noſtrâ conſtet, nos ipſi ab eruditorum orbe quaſi diviſi vivemus. * Ac 20
ſunt nonnunquam homines, qui vel ſui diffidentiâ vel generoſitate quâdam nimiâque fiduciâ & aliorum contemptu, receſſus quosdam amant, ut ſibi ſapere poſſint; ſive vanâ aliquâ philautiâ inducti id faciant, ſive quod ad arcanorum ſapientiam admiſſi cætera vulgaria aſpernentur: Quos ego Eremitas literatos dicere ſoleo, qui cum ſe ipſos ab omni hominum vel eruditorum ſocietate ſejungent, ad converſationem eruditam animum nunquam applicabunt, neque aliis, qui amicitiam eorum ambiunt, facilè aures dabunt; niſi forte iisdem moribus ſint, & ad easdem artes & ſcientias eodem inſtinctu ferantur. Ut ergo conſtet eſſe te eruditum, vel ſpecimine aliquo, quod alii tibi potius extorqueant, quam tu aliis obtrudas, vel erudito colloquio oſtende. Sæpe uno arguto & eleganti epigrammate plus famæ quidam ſibi pararunt, quam vaſtis alii libris, in quibus multum laboris, parum ingenii eſt & judicii.

III. Præceptum eſt: VIROS MAGNOS ET DOCTRINA ILLU- 21
STRES VENERARE. Non de vivis tantum, ſed & de mortuis hoc dictum puta. Infeliciſſimi ingenii ſignum eſt, ſi quis viros totius orbis eruditi & multorum ſeculorum ſuffragio probatos ſuo judicio de famæ poſſeſſione deturbare velit. Sunt, qui, ut famam aliquam aucupentur, magnis & illuſtribus viris bellum indicant, Gigantum fraterculi, vel potius Pygmæi. Averſabuntur omnes hominem talem, licet interdum eruditionem non damnent, perpetuaque infamiæ macula etiam poſt fata illos comitabitur.

Præterea non magnæ tantum arrogantiæ ac malitiæ hoc ſignum eſt, ſed & inſcitiæ: Solent enim plerumque tales homines præcipiti aliquo judicio ferri, cum accuratè non legerint & expenderint omnia. Multos vidi, qui juventâ audaces impugnarunt homines illuſtres, quos poſtea, etiam meliora
22 monitos, mutare ſententiam puduit. * Erat his moribus Joann. Ciampolus Forentinus, quem Erythræus *Pinacoth. II. n. 19.* deſcribit, qui cum ab ineunte ætate magnus eſſet æſtimator ſui ipſius, & contemptor aliorum; cum multam ſibi invidiam pararet ob nimiam loquendi libertatem; ob intimas atque apertas cum iis amicitias, quorum voluntates ab iis, quorum ipſe tempori inſervire debebat, alienæ exiſtimabantur; & ob mimicam ſcurrilitatem, quâ aliorum vultus moresque exprimeret; mortuis quoque & tot ſeculorum plauſu æſtimatis viris acerbè inſultavit. *Virgilium & Petrarcham eo nomine felices appellabat, quod tot ſeculis principes Poëtarum habiti eſſent, cum nihil in eis niſi humile atque vulgare inveniretur, nec comparandi quidem eſſent ad eos, qui ſuâ ætate florerent. Die quodam cum per urbem rhedâ veheretur unà cum Gaudentio Paganino, aliisque eruditis hominibus, occaſione arrepta, cœpit ita in Virgilium & Horatium invehere, ut diceret, nemini unquam iniquiùs Poëtæ nomen fuiſſe comparatum, quam illis; etenim nullo eſſe homines ingenio, nullâ eruditione, nullis literis, &, quod rem continet, nullâ inventione, ſed puerorum ſimiles, qui tum primùm in ſcholis verſus facere diſcerent: contra ſe divino quodam munere omnes poëtæ numeros fuiſſe adeptum, in quo omnes eæ virtutes conſpicerentur, quarum alii eſſent expertes: Quod cum Paganinus ferre non poſſet, ſtomachans è rhedâ ſe ejecit, neque deinde auſus eſt, eò, ubi ipſe eſſet, accedere.* Plures ejus viri, utut alias ingenioſi, ſed obſtinati, tumidi & affectatoris, ineptias illic recenſet Erythræus. Teſtis tamen idem eſt, paulum ante ſuum è vita diſceſſum totam ſuæ ſententiæ rationem mutaſſe, eosque Poëtas in veterem dignitatis locum, unde opinione ſua deturbaverat, repoſuiſſe. Solet enim idem hujus indolis hominibus fatum eſſe, quod Phrygibus, qui ſerò demum ſapiunt, per totam vitam ἀεὶ παῖδες, qui non niſi μετεώροις & inanibus rebus ac ineptis delectantur. Quod ſi idem faciant in vivis, pro fœnore inimicitias omnium reportabunt. Omnes ad viri talis conſpectum, velut ad rabidi canis occurſum, horrebunt, & cane pejus & angue vitabunt. Novi virum egregiè doctum, ſed in omnes penè hujus ſeculi illuſtres viros maledicentiſſimum: Quam ob cauſam nemo illum reſpicit, neque amicitiam ejus ambit. Nam cum nemini parcat, easdem ab illo injurias omnes metuunt. Præterea inſcitiæ ac imprudentiæ opinionem excitat: Cum enim reprehendi aliquem vident, qui omnium judicio in cœlum extollitur, prudentiores hominem indoctum habebunt, qui id fecerit. Ut enim de pictore, ſculptore, fictore niſi artifex judicare; ita niſi ſapiens perſpicere non poteſt ſapientem. Inſipiens ergo, indoctus & homo malus eſt, qui bonos & doctos reprehendit.

Quod

Digitized by Google

* Quod ſi ad doctrinam inſignem illuſtris quoque dignitas acceſſerit, ma- 23
jor illis reverentia debetur, quo magis illi fortunas doctorum augere poſ-
ſunt. Principes eruditi enim, ſiquidem verè eruditione excellant, aut pru-
dentes ſint, *ὁμοτέχνους* ſemper amabunt, eosque ut ſuæ laudis præcones ve-
nerabuntur. Qui eruditioni ſuæ diffidunt, alios, qui ſe ingenio & erudi-
tione ſuperant, odiſſe ſolent, ut Nero poëtas ſui temporis. Verum Urba-
nus VIII. & Alexander VII. Pontifices, Poëtæ ipſi præſtantisſimi, ad optima
munera viros ingenioſos & Poëtas vocarunt, ac cum ipſis familiariter con-
verſati ſunt. Legimus in præfatione Epiſtolarum Patini, Magnates Patino au-
reum nummum (Louys d' or) obtuliſſe, ſingulis vicibus orbiculo ſuppo-
nendum, quoties ille cibum unà capere vellet: Quam ille tamen condi-
tionem faſtus aulici impatiens reſpuit.

IV. Axioma hoc eſt: OSTENTATOR MODESTUS ESTO. 24
Queadmodum ſuperbia & faſtus nos ab aliis ſejungit, ut conſortium no-
ſtrum fugiant, ita cum nimis abjectè de nobis ſentimus, per noſtram ne-
gligentiam aliis quoque negligimur. Quare non adeò improbanda eſt de-
cora oſtentatio, ſed quæ ab omni jactantia, ab ineptiis remota ac plena mo-
deſtiâ ſit. Quod ſi famam expertus faventem fueris, eamque fueris pro-
meritus, non tuo tantum, ſed & virorum bonorum judicio, ſecundum Ho-
ratii ſententiam, *quæſitam meritis ſume ſuperbiam.* Eſt enim quædam hone-
ſta philautia, quæ in ſui fiduciâ conſiſtit. Magna vero famæ in alliciendis
animis prærogativa eſt: Quare famam non tantùm honeſtè aucupari de-
bet, ut præcepto primo diximus, ſed & modeſtè oſtentare. Eſt quædam in
omnibus negotiis, civilibus inprimis, oſtentatio, quam ut in Mutiano lau-
davit Tacitus, & ab illo requiritur, ita & erudito quædam ſui oſtentatio ne-
ceſſaria erit. Egregia planè ſunt, quæ de omni etiam virtutis oſtentatione
agit Verulamius *l. 8. de Augm. ſcient. c. 2.* etiam nobis hoc in loco profutura;
quæ illic legi poſſunt. * Abeſſe verò omnis faſtus & ineptiæ debent, ne 25
vel odioſi fiamus vel ridiculi. Faſtum talem cum aſperitate conjunctum
in Mottæo Vayero deprehendit Patinus, qui de eo epiſt. 15. *autant Stoique
q' hommme du monde, homme qui veut être loüé & ne loüe jamais perſonne, fantas-
que & capricieux, & ſoupçonné d' un vice d' eſprit dont etoient atteints Diagoras &
Protagoras.* Ineptam illam δοξομανίαν aliquot exemplis nobis Erythræus
optimus characterum in viris literatis obſervator depinxit. In eorum ge-
nere qui eſſe primi omnium rerum volunt, nec ſunt, Belmontes Cagnolus
fuit, de quo ille *Pinacoth. I. n. 8.* ridiculam plane hiſtoriam recenſet. *Homo
gloriarum pleniſſimus ſibi perſuadebat, in toto orbe terrarum celebratum ſuum nomen
eſſe; ac ſi literatus quiſpiam ipſi advenienti continuo non aſſurrexiſſet, elatus iracun-
diâ, hiſce hominem verbis accipiebat: Itane? Abbas Cagnolus everſæ Aquilejæ &
tantorum carminum autor, tuam potuit notitiam effugere? non ſit veroſimile. Et quo*

tempore Cardinalis à Balneo aulæ ludus erat, cum die quodam in Humoriſtarum cœtum ſe intuliſſet, & amatoria quædam carmina ab alio, ut ipſe dicebat, confecta, qui in ejus diſciplina educatus eſſet, ſenex candidiſſimus recitaſſet, omnium in ſe riſus excitavit. Quamobrem ille inflammatus irâ: Quid ridetis, inquit, inſani? ego ſum ille Abbas Cagnolus, omnium qui ſunt ex hoc numero multò antiquiſſimus, quique ex diruta Aquileja poëmate tantam mihi gloriam famamq; collegi, ut nullus in terra vivat, cujus nomen ſit apud omnes illuſtrius & clarius. Quibus auditis omnes ita voces, ita palmarũ intentus, ſibilos profuderunt, ut ad eos compeſcendos nihil Auguſtini Maſcardi, qui tum Academiam Princeps regebat, juſſus atque autoritas planè valeret. Ridicula planè & miſera fuit Jacobi Claveri δοξομανία, quam idem Erythræus Pinacoth. I. n. 3. deſcribit: *Suo tempore ſacris initiatus, mittebatur quotannis feriis eſurialibus in aliquem pagum, divinarum rerum interpres; atque etiam excipiendarum confeſſionum provinciam accepit; quæ res illi conjungendæ cum multis amicitiæ cauſa fuit, utque cupiditatem laudis & gloriæ, quâ æſtuabat, expleret. Nam tribunal, unde confeſſiones excipiebat, oſtiolo templi propinquum habebat, quà diſcipulis à ſcholis redeuntibus transeundum neceſſario erat; ibi tanquam in ſtatione manebat, & quemcunque adoleſcentem ingenio præſtare audiviſſet, humaniſſimis verbis excipiebat, laudibus efferebat, ſuam illi operam pollicebatur, ac poſtea in cellulam deductum juglande, melle condita, reficiebat: quibus blanditiis eò hominem adducebat, ut promitteret, ſe ejus laudes, quas ipſe ſigillatim enarrabat, vel proſa oratione vel carmine, celebraturum, ac per hanc rationem à multis, qui poſtea in literis clari & magni extiterunt, non inelegantes verſus ſuam in laudem expreſſit: nec minus audacter poëtarum hujus ac ſuperioris ævi principes eſt aggreſſus, videlicet Annibalem Carum, Torquatum Taſſum, Benedictum Varchium, Julium Cæſarem Stellam, Porphyrium Felicianum; quorum ſcripta in ipſum carmina leguntur: hæc ille poſtea in duo volumina collecta edidit, quorum alterum Latina, alterum Hetruſca poëmatia continet; & utrique præfixa eſt ejus vita, oppidò ridicula. At voluit homo cupidus laudis vivens gloriola ſua frui: quibus rebus perfecerat, ut tota urbe celebratum ſuum nomen eſſet. Induxit etiam, neſcio quem, Religioſæ ejuſdem familiæ rerum geſtarum ſcriptorem, ut ſua ipſum hiſtoria ſummis laudibus ornatum insereret.* Longè ſubtilior illorum δοξομανία eſt, qui gloriam de ſpretâ gloriâ aucupari ſolent, de quo Antonin. Imperat. τῶν εἰς ἑαυτὸν. lib. 12. §. 27. ὁ γὰρ ὑπὸ ἀτυφίᾳ τῦφος τυφόμενος πάντων χαλεπώτατος, *faſtus de faſtus contemptu inflatus omnium eſt maximè intolerabilis;* ubi præclaras Gatakeri notas vide. Omnis ab oſtentatione & laudis cupidine affectatio abeſſe debet, quæ in erudito omnia corrumpit. In verbis, factis, ſcriptis, converſatione & ubique ſe exerere ſolet: Quam ut effugiat, omnì prudentiâ providendum eſt. Vir eruditus erat Alexander Burgius, ſed unum illi objiciebatur vitium, referente Erythræo *Pinac. I. n. 67.* quod nimis eruditi famam affectaret: nam obvios in viâ amicos ſententiâ aliquâ, aut verbis ex Ciceronis epiſtolis deſumptis, ſalvere jubebat: unde apud eos, qui eum non noſſent,

noſſent, pœdagogi ſpeciem non poterat effugere. De hoc affectationis vitio, quod Gallis *pedanterie* dicitur, multa eruditè Autor artis cogitandi in Diſc. primô: Recenſet nonnullos hujus vitii in eruditis characteriſmos Bailletus in libro *de Judiciis doctorum tom. 1. part. 1. §. 2.* De variis in parandâ famâ artibus & præſtigiis extat elegans Johann. Comirii Oratio Poëmatibus ejus annexa, quæ hoc noſtrum axioma mirificè illuſtrabit.

V. Axioma eſt: DEFECTUS TUOS ABSCONDE. Ut oſtentare in 26
tempore virtutes, ita defectus ſuos occultare, Viri prudentis eſt. Ut ille Politicus omnium optimus eſt, qui imprudentiæ ſuæ errores tegere novit; ita ille vir Eruditus præ cæteris habebitur, qui defectus ſuos callidiùs celare novit. * Tres defectuum latebras, ut vocat, Verulamius conſtituit: quarum 27
prima illi eſt *Cautio*, quando iis rebus abſtinemus, quibus pares non ſumus, cum audaces ſe omnibus rebus ingerant, ac prudentiorum riſui ſe exponant. Secunda eſt *Prætextus*, cum defectibus noſtris benignâ aliquâ interpretatione viam ſternimus, quaſi aliunde provenientibus, aut aliò tendentibus. Tertia *Confidentia*, cum illa contemnimus, quæ ipſi aſſequi non poſſumus: ut mercatores, qui ſuas merces, licet ignobiliores, extollunt, aliarum pretium imminuunt. Singula hæc, ab illo prudentiſſimè obſervata, etiam in re literaria atque converſatione erudita uſum inſignem habent, quæ ſatis per ſe ſine ulteriori elucidatione intelligi poſſunt. * Idem in *arcanâ ſuâ ſtudiorum* 28
methodo cap. 14. diligentiſſimè inculcavit Alexander Fichetus, qui inter alia ſtudiorum myſteria etiam hoc proponit: *Defectus majori ſtudio tacendi ſunt. Etſi enim faſces præ modeſtiâ ſummittendi ſunt, prodenda tamen non ſunt apud alios, quæ videntur nocitura: notitiam enim defectuum illico fama malum velociſſimum centum ſpargit linguis; ac ut ſunt ita comparati à naturâ mortales, ut aliorum ſic malis & inopiâ gaudeant, ut curioſitate geſtiunt ea cognoſcendi, magnâ famam credulitate excipiunt, magnâque deſpicientiâ notatos proſequuntur & contemptu. Neque ergo memoriæ defectus, nec difficultas componendi, nec ſtudendi moleſtia, nec capitis aut oculorum imbecillitas, nec ingenii tenuitas in medium eſt proferenda. Qui non habet facultatem Orationis extemporaneæ, quam in Oratore exigit Quintilianus, ille converſatione crebrâ debet abſtinere, aut domo paratas efferre in medium materias, quod etiam illi præſtant, qui pedanea in cœtibus valent eloquentiâ; ſatius tamen eſt, ut pulpito & roſtris contenti ſint, ne decreſcant, ſeque ipſis minores eſſe videantur. Cæterum nunquam in publicum prodeat diſputaturus, peroraturus, aut aliud quidpiam præſtiturus, niſi paratus eximiè, & ad concitandam admirationem inſtructiſſimus. Vel unica minus ornata minusque compta diſputatio hominem capite minuit & famâ: omnium autem maximè elaborata ſit oportet, quæ prima eſt, quia ab eâ ſucceſſus & opinio pendet.* Conſequitur ergo ex his, quoniam opinionem bonam imminuit defectuum imprudens revelatio, illam converſationi impedimento eſſe, ac proin ſedulò viro docto evitandam.

Digitized by Google

29 VI Axioma eſt: ARCANA STUDIORUM TUORUM TIBI SERVA. Etiam hoc ad prudentiam in converſatione literatorum neceſſarium maximè eſt. Majori admirationi ſunt, quorum modi & cauſſæ ignorantur. In omnibus negotiis, commerciis, artibus, aliqua arcana ſunt & recondita, quæ ſibi ſervant, qui iſta tractant: propalatis enim illis evileſcit illorum pretium, & ſimul vel lucrum, vel honos, vel quodcunque illis commodum decedit. Quare ſi tibi ſingulares in aliquâ ſcientiâ profectus ſint, & occultâ quadam arte parati, quam alii ignorent, eveniet, ut eâ manifeſtatâ levem rem æſtiment, qui antea mirati ſunt, cum ſe eâdem id efficere ratione poſſe credant. Huc pertinet illud Alexandri Ficheti præceptum in arcan. method. cap. 10. *Magnâ arte fama ſuſtinenda, ſervandumque arcanum ſilentiariorum ope Geniorum: Nam etſi ſpecimen eruditionis ſemper ſit dandum in publico, remotâ ambitione præſtitâque humanitate; illud tamen, quo præſtas aliis, aperiendum non eſt, ne coronam tibi tuam præripiant, tuisque graculorum more plumis ſe conveſtiant: ſit tamen aliquid, quo emineas; ſit aliquid, quod ſuggeras & proferas inauditum, parcè & modeſtè, ne prodigas tua, tuisque te ſpolies: ſat eſt, ſi agnoſcant ex ungue Leonem. De Hebraicis, Arabicis, de Jurisprudentia, Medicina, Hiſtoria, & aliis arcanis, ſalis modo inſperſis, quanta lateant, ſuſpicentur. Tu verò & laudibus & argutis interrogationibus, & blanditiis erue arcana eorum, ſi potes: ſapientiæ genus eſt hoc genus doli boni. Huc etiam pertinet arcanum illud maximum, ne cuiquam adverſaria, notas & dictata tua pervolvenda permittas: ne cuiquam dixeris, quo ſtudeas modo, quâ dicas aut conſcribas arte, quos habeas arcanos libros. Nam ea, quæ latent, ſuſpicione ſemper & curioſitate inſitâ mortalibus majoris ſiunt. Vidi ego virum doctum, habitum contemptui, quia feneſtris apertis ſcribebat, habendum alioquin in pretio & admiratione maximâ, ſi ſtudendi modum arcani majeſtate obvelaſſet.* Hæc Fichetus, & me quidem judice rectè, præcipit: nam quod de ſcriptis celandis ait, veriſſimum eſt, ac novi ego hâc ratione viris doctis multos laborum ſuorum periiſſe fructus, cum alii eorum ſylvas pro lubitu cæderent, atque ex paratâ materiâ, quæ vellent, ædificarent. Quam enim facile eſt, in varias rem figuras convertere? ut eorum videatur, quòd aliis manifeſtâ fraude ſubductum eſt. In ſcientiis ipſis aut earum methodo arcana diſſimulata majorem laudem conciliant. Quæ non Mnemonices beneficio prodigioſa præſtita ſunt tam apud veteres, quam apud recentiores? quæ admirationi omnibus fuere, antequam illa ars propalata: Nunc verò poſt manifeſtata ejus artis arcana, æſtimatio quoque ejus rei periit.

30 VII Axioma eſt; CAVE CONTEMNI. Generaliſſimum hoc eſt præceptum, quod priora continet, & ſi quæ alia ſunt, quæ ſuperioribus non comprehenduntur. Qui enim opinionem de ſe excitaturus eſt, is omnia illa fugere debet, quæ in contemptum adducere poſſunt. Contemptibiles autem nos reddunt omnia illa vitia, quæ in oculos incurrunt; ſive illa ab ani-

Digitized by Google

animo, ſive à corpore, ſive à Fortuna, aut ipsâ converſatione oriantur. Qui intellectu peccant & ideo contemni ſolent, ſunt homines ſimplices & ſtulti: Reperiuntur enim etiam in eruditis, qui non in ipſa rerum luce & actione verſantur, cætera non indocti, multi homines imprudentes & ſimplices, qualis ille fuit Marcellus Marcheſius, apud Erythræum *Pinac. I. n. 69.* Cui nauta quidam de campanis è templo Franciſcanorum furto ſublatis impoſuerat. Ubi tamen id notandum, homines ſimplices uſui interdum ſagacioribus eſſe in rebus curandis, quibus ipſi operam commodare nolunt. Contemptum etiam provocant illi, qui omnia admirantur, in ſermone affectatores, imprudentes, rerum ſuarum imperiti, homines in nugis occupati, voluptuarii, ridiculè ambitioſi, ruſticè verecundi, audaces & temerarii, homines glorioſi, aſſentatores, ſuperciliosè graves, in diem viventes & his ſimiles, de quibus videatur ulterius Vinc. Placcius *Excerpto II. Rhetor. Tit. 2. §. 6.* Plura hominum eruditorum ob ſtultitiam contemptorum exempla vide apud Erythræum *Pinacoth. II. n. 65.* in Fortunato Scaccho, & eadem *Pinacoth. n. 45.* in Antonio Maraffa, & *ibid. n. 4.* in Franciſco Balduccio. Ubi jam ergo hæc præcepta ſedulò obſervaverimus, facilè per converſationem nobis amicos parabimus: qui multis quoque aliis modis parari poſſunt, quos in libro ſuprà laudato notavit Placcius. Ita *Tit. 2. §. 20. num. 2.* deſcribuntur perſonæ jucundæ & delectabiles, *ibid.* §. *16. n. 2.* Perſonæ venerabiles. *Ibid. §. 14.* de Benevolentia paranda canones proponuntur, qui optimè ad præſens applicari negotium poſſunt.

Ad alterum caput procedimus, quo impedimenta opinionis de nobis 31
excitandæ removemus, * cujus ſumma hæc eſt: NE SIS, VEL VERBIS 32
VEL FACTIS, MOLESTUS. Moleſtiæ verò cum multæ poſſint eſſe cauſæ, quas enucleatè ſatis propoſuit V. Placcius *Excerpt. I. Rhetor. Tit. 14.* nos illa præcipuè noſtro ſcopo applicabimus. * I Canon ſit: UT HOMO 33
EST, ITA MOREM GERAS. Explorandi ſunt omnium animi, cum quibus converſari cupimus, ne illis diſſimilitudine morum moleſti ſimus, ſed noſtros ad eorum genium temperemus. Quemadmodum in ſonis non concinunt chordæ, niſi certis proportionibus ſint temperatæ; ita & in animis fieri ſolet. Nihil dici, nihil fieri debet, ex quo offendatur, quisquis ille ſit, cum quo converſationem quærimus. Id verò artis eſt, ut modeſtâ quâdam & circumſpectâ colloquendi ratione animum tuis moribus adverſum paulatim inclines. Rectè præcepit Verulamius; animum occaſionibus & oportunitatibus obſequi debere. Ingenium verſatile, ut politico ita & erudito, eſſe debet. * Si cum ambitioſo & ſuperbo homine tibi res eſt, 34
acerbis reprehenſionibus in furorem conjicies, ſed molliore ſermonis circumductione paulatim ejus animum compones. Memorabile eſt illud Socratis exemplum, qui Glauconem juvenem tumidum, ad civitatis regimen

Digitized by Google

men aſpirantem, multis argumentis & tricis & interrogationibus eò tandem redegit, ut ſuam in illa re imperitiam agnoſceret: deſcribitur à Xenophonte *lib. 3. Memorab. p. 133.* & à Schradero *Comm. in Ariſt. Rhet. lib. 1. cap. 4.* ut inſigne artificii Oratorii ſpecimen proponitur. Cum Politico & quidem in rebus civilium negotiorum converſaberis? alia ſumenda perſona eſt. Hîc ἀλωπηκίζειν πρὸς ἀλώπηκας interdum opus eſt: Ceremoniis & ritibus indulgendum, de quibus alii ſolliciti non ſunt. Elegantia enim moris civilis & aulici, de quâ Böclerus ſingularem diſſertationem ſcripſit, hîc omne fert punctum. Quomodo cum invidis agendum, id eleganti libello nos docet Benedictus Menzinus Florentinus libro de literatorum hominum invidiâ. Præclarum extat Budæi exemplum in ejus vitâ à Ludovico Regio ſcriptâ, quomodo is cum adverſario ſuo Leonardo Portio aliisque rem ſuam inſtituerit. Ferocium hominum mores utcunque ferendi, ac illi ſibi ipſis relinquendi ſunt. Erit, cum ſui illos mores ulciſcentur. Habent & populi ſuos mores, ad quos peregrinus ſe componere debet, ſi illorum velit gratiam aucupari. Ita Italorum & Gallorum eruditorum mores proponit Gregor. Leti in *Italiâ regnant. part. 3. lib. 3. p. 228. & ſeqq.* quorum diſcrepantiam obſervare eruditus converſator debet. Galli non adeò omnia ad animum admittunt, & faciles in amicitiis ſunt, ducente illos civilitate quadam & libertate naturali, ſine ceremoniarum affectatione. Itali verò ad amicitiam tardiores, arctiorem ineunt amicitiam. Galli ex levi occaſione eam ſolvunt, facilè reſumpturi. Itali tardiùs ab illa diſcedunt, ita ut vel nunquam, vel ſerò & rarò, ad eam redeant. Infinita propemodum ſunt, quæ notari ad hoc axioma poſſint: ac inprimis vir eruditus ſibi hoc commendatum habeat, ut commendavit ſanè quàm maximè Verulamius libro ſuprà citato. *Intereſt inprimis,* inquit, *honoris literarum, ut homines iſti pragmatici ſciant, eruditionem haud quaquam aviculæ, qualis eſt alauda, ſimilem eſſe, quæ in ſublime ferri & cantillando ſe oblectare ſoleat, at nihil aliud: quinimò ex accipitris potius genere eſſe, ut qui in alto volare, ac ſubinde, cum viſum fuerit, deſcendere, & prædam rapere novit.*

35 II Præceptum eſt: OBSEQVIOSUS ESTO. Obſequium ſemper amicos parit. Pulchrè deſcribit hominem obſequioſum Terentius *Andriâ*
36 *Act. I. Sc. 1. v. 35.* Homo commodus ille alias dicitur. * Reſpuit converſatio omnes qui ſunt contentioſo & diſputaci ingenio, & qui cenſuram ſibi in alios ſumunt. Pulchrè Quintilianus lib. II. cap. 1. *Habet mens noſtra ſublime quiddam & erectum & impatiens ſuperioris: ideoque abjectos aut ſubmittentes ſe libenter allevamus, quia hoc facere tanquam majores videmur, & quoties diſceſſit æmulatio, ſuccedit humanitas. At qui ſe ſupra modum extollit, premere ac deſpicere creditur, nec tam ſe majorem, quam minores cæteros facere.* Quàm ſit in rebus civilibus neceſſarium obſequium minorum erga majores, & quidnam illâ arte obſequii effici poſſit, pulchrè docet Böclerus *diſſert. polit. 3.* Inſtitutionibus politicis additâ, & *commentar.*

Digitized by Google

mentar. ad libr. I. Annal. Taciti ad cap. 2. annotat. 11. Fichetus inter arcana ſua
etiam hoc proponit cap. 10. *Adſit comitas & ingenuitas, blanda conciliatrix animo-
rum, quæ tamen vulneri non pateat, neque latus nudet aliorum ſimulationi & callidita-
ti, horum peſti temporum venenoque converſationis. Sit ſilentium ſermone potius, niſi
de ignorantiæ ſuſpicione pericl temur. Sit in audiendo patiens animus, auris benevola,
laus liberaliſſima; nec vultu aut nutu lædatur amicitia, quæ etiam pietate condiri de-
bet. Moroſa non ſit, neque contentioſa converſatio, ſed blanda veritati aſſentiens:
moleſtiſſimi ſunt enim odioſiſſimique mortalium, qui contradicunt ſemper, ut Ariſtote-
les eſt effectatus.* * Hanc in Petavio diſputacitatem damnat Patinus Epiſt. 2. 37
quem moleſtum, maledicum & mordacem hominem vocat, qui nunquam
ſcripſerit, niſi alium refutaturus. Campanellæ cum Theologo diſputatio
acrior omne malum accerſivit, ut prolixè recenſet Erythræus *Pinacoth. I. n. 21.*
Abſit à literatis omnis ferocia, quæ Muſas earumque cultores non decet.
Singulare hujus ferociæ exemplum in Thoma Dempſtero fuit, cujus mo-
res graphicè Erythræus *Pinacoth. I. num. 9.* deſcribit. Sunt etiam in erudito-
rum genere, qui metui malint, quam amari. Adverſus hos feroces, opinio-
ſos, moroſos, diſputatores, qui contendet, ex inſanis plerumque inſaniores
reddet. Sed ſunt tamen & in illis, qui cedendo aſperiores fiunt; ubi animos
& lacertos illis objeceris, miteſcunt.

III Præceptum eſt: AFFABILIS ESTO. Nihil magis animos allicit, 38
quàm ſi quis ſe omnibus placidum exhibuerit. Qui in Græcis epigramma-
tis θηρόζυγοκαμψιμέτωπος appellatur, h. e. *fera & flexijugæ frontis*, ut Themi-
ſtius Orat. 9. Procopium deſcribit ἀεὶ συγκεκυφώς, ἀεὶ συνεφής, ἐφελκόμενος
τὰς ὀφρῦς, *demiſſo ſemper in terram vultu, ſemper tetricus, & contractum ſupercilium
habens*, is ut ab omni converſatione, ita & ab eruditâ, removendus. * Sunt 39
tamen interdum homines, præſertim profundis ſpeculationibus immerſi,
Thelogi ſeveriores, Pædagogi, moroſiores & ſuperciliosi. Quidam etſi
per ſe triſtioris ingenii, adſcititiam tamen humanitatem in converſatione
habent. Quidam triſtiores videntur, quàm re verâ ſunt, quod de Vincen-
tio Gramigna notat Erythræus Pinacoth. I. n. 44. *Triſtitia atque ſeveritas, quam
præ ſe ferebat in vultu, dabat iis, qui non eſſent experti, occaſionem ſuſpicandi, eum
eſſe amicitiæ minus ſuavem & commodum; ſed expertis nihil eo videbatur huma-
nius & jucundius: atque amicitias, quas ſemel cum aliquo ſuſceperat, quippe quas
non lucrum, non ambitio, non vitiorum ſocietas conciliaverat, ſed virtutis amor ſtu-
diumque conjunxerat, usque ad extremum ſpiritum integras illibatasque conſervavit.*
* Singulare moroſitatis, imò ſtultitiæ, exemplum Cardanus dedit; de quo 40
Hilarius Pyrckhaimerus *in libro de ratione peregrinandi* refert, cum illum ſalu-
tandi gratiâ adiret, interrogatum ab illo fuiſſe, num pecuniam afferret; Cum
ille ſe præter neceſſarios ad iter nummos quicquam attuliſſe negaret, reſpon-
dit Cardanus; ſe non curare transalpinos, niſi nummos adferrent. Ex eo

tempore, inquit ille, non Cardanum ampliùs, ſed κερδαῖνον, vocabam. Sed condonandum hujus hominis ingenio quicquam fuit, qui, utut doctiſſimus,
41 multa tamen alia ſtultitiæ ſuæ ſpecimina dedit. * Summa contrà fuit Pinelli humanitas, quâ ille viros doctos excepit: Ita enim vitæ ejus ſcriptor Gualdus de illo: *Moris ipſius fuit, omnes, qui eum venerant ſalutatum, ad infimos uſque ſcalarum gradus comitari, domeſticos, ut libet atque familiares. Iraſcebatur quippe ineptis quibusdam, qui, neſcio cujus exiſtimationis magis quàm amicorum rationem habentes, ſanctiſſimum amicitiæ nomen inani verborum geſticulationumque obſervatione polluunt.* Addi huic debet Jani Gruteri exemplum, cujus ſingularis humanitas atque hoſpitalitas à Balthaſare Venatore in Panegyrico illi ſcripto omnibus in exemplum proponitur. De Budæi facilitate, qui ne injurias quidem ad animum admiſit, videndus eſt Ludovicus Regius in ejus vitâ.

42 IV Præceptum eſt: GARRULUS NE ESTO. Quam gravis in converſatione garrulitas ſit, Horatius Satyra lib. I. ſecundâ feſtiviſſime depinxit. Moleſtiſſima eſt viro docto temporis jactura, quod cum ſine fructu ſibi per
43 garruli alicujus ineptias perire videt, indignè illud feret. * Adſcribam hic hominis garrulitate, quamvis non indoctâ, moleſti imaginem ex Pinacothecâ Erythræi primâ, num. 158. Erat is Angelus Angelotus ita loquax, ut, quibuscum una eſſet, nullam ſermonis partem relinqueret. *Imitabatur,* inquit Erythræus, *homo Camers veteres Graculos; nam quocunque in loco, quoscunque inter homines, ſive cum uno ſive cum pluribus verſaretur, ſciſcitabatur ab eis, qua de re vellent audire; neque fas erat illis recuſare, quin rem aliquam in percunctando ponerent, de qua argutiſſime diſputaret: & ubi quempiam in via convenerat, quem inter & ipſum vel levis ſaltem aliqua notitia intercederet, ſe illi invito atque aliud agenti comitem addebat, ac vim prope imponebat, ut aliquid ab ipſo percontaretur, de quo maximè vellet audire; neque antea divelli ejus à latere poterat, quam inchoatam diſputationem peroraſſet concluſiſſetque: atque olim me admodum adoleſcentem, quem ſemel cum amico colloquentem ſuo viderat, atque eadem opera, ut mos eſt urbanorum, ſalutaverat, cum feriis Bacchanalibus ſolum euntem aſpexiſſet, eſt audacter aggreſſus, atque, ô te, inquit, volebam, ut vales? quid agis? quo is? Ego, neque quid agam, reſpondi, nec, quo me conferam, ſcio: nam cum pigeret otioſum domi manere, ejeci me foras, ut ſaltem oculos hominibus perſonatis, tota debacchantibus urbe, delectarem, ac moleſtas ab animo cogitationes ejicerem; neque decretum aliquem locum habeo, quo me præſertim ire expediat. O te felicem, inquit ille, auſpicatò domo foras pedem extuliſti; non poteras, ſi totam urbem perreptaſſes, oportuniorem hominem invenire, qui ſuavibus alloquiis, atque eruditis diſputationibus, omnem tuo ab animo moleſtiam abſtergeret. Sed quoniam advenienti mihi ad ſiniſtram fors eum obtulerat, id quod ego non animadverteram, advolavit illico ad dexteram, atque, Demus primum, ait, operam, ne merito in ſermones hominum vituperationemque veniamus; nam quos de nobis*

nobis ſermones dabimus, quos populo riſus præbebimus, ſi me, te tanto ætate majorem, & quod refert, tanto literis doctrinaque ſuperiorem, tecum in via ad lævam incedentem adſpexerit? age vero, mihi quæſtiunculam, de qua tuo arbitratu loquar, impone; ſed illud quære, quod ſit amœnum, lepidum, jucundum, Baccoque dignum, cui ſunt hodie Dionyſia. Ego, qui in eas me tricas deveniſſe conſpicerem, unde quemadmodum expedirer, non inveniebam, demitto auriculas, & quo aliquid reſponderem, Dic, ajo, de amore, ex Platone præſertim, quem tibi præ cæteris Philoſophis audio eſſe in amore atque deliciis. O ſapiens, inquit ille, poſtulatum, & ætatula iſta, quam obtines, dignum: nam ſit veroſimile, tibi, ut cæteris adoleſcentibus, amorem in corde verſari, tuumque animum apud aliquam lepidam, venuſtam, tuique ſimilem adoleſcentulam, cupidinis clavo defixum hærere; age dum, Amor ſit noſtri ſermonis materia, ſed ille purus, defæcatus, nobilis, mellisque fœcundiſſimus, ad quam faciem cupio eſſe eum, quo ardes, non ille impurus, inhoneſtus, quique amarum ad ſatietatem usque aggerit. Ac cœpit primum definitionibus explicare, quid eſſet amor; tum cauſas enumeravit, unde amor ortum haberet, quos vel conferebat in aſtrum, cujus imperio, ut Plato voluit, duo ſubjicerentur, vel ad ſtatum cœli ſyderumque revocabat, in quo illi nati eſſent, vel ſimilitudini geniorum aſſignabat, vel ad eandem temperationem corporum aut morum convenientiam, aut ad formarum ſimile in utrisque exemplar referebat, deinde alia non parum multa ſubjiciebat, plena illa quidem doctrina, & quadam prope admirabili varietate rerum ac copia, ſed quæ mihi, tum in variis nugis occupato, odium & faſtidium crearent. Neque is tantum garrulitate moleſtus, ſed in ædes per beneficium admiſſus, ut ipſi gratuita eſſet habitatio, non niſi per lites aut per vim ejici potuit: quam ille hiſtoriam prolixè ibidem deſcribit.

V Præceptum eſt: CURIOSIOR, QUAM DECET, NE ESTO. 44
Oderunt nimis curioſos viri prudentes, obeſt quoque converſationi, & fructu, quem ex illâ percipere poteramus, nos defraudat. Quo enim curioſius quis in omnia inquirit, eò magis animi ſenſa celat alter, qui ſibi inſidias ſtrui videt. Occultis hoc rationibus, non apertis, agendum eſt. Deſcribit hoc hominum genus Phædrus lib. 2. fab. 5.

Eſt Ardelionum quædam Romæ natio,
Trepidè concurſans, occupata in otio,
Gratis anhelans, multa agendo nil agens,
Sibi moleſta & aliis odioſiſſima.

VI Præceptum eſt: IN JUDICANDO PRÆCEPS NE ESTO. 45
Quàm multi in hunc ſcopulum impingunt! Cenſurâ nihil odioſius eſt, quâ maximè, etiam cum non putamus, offendimus. Si quæ ſunt inter viros doctos lites, rectius faciet, qui in neutram partem inclinet, aut omnibus denique rerum momentis benè perpenſis, judicium aliquod modeſtè & dubitanter interponat. Accidit ſæpe, ut liberum ac temerarium de re aliquâ vel

homine judicium injuriam ſuam alius interpretetur. Etiam à laudatione quorundam nobis temperabimus; & à reprehenſione, niſi accuratè nobis de ejus judicio conſtet, cujus converſationem quærimus. Atque hæc de altero capite dicta ſunto: Verùm rerum magiſter uſus plura nobis ſuppeditabit.

46 Procedimus nunc ad Converſandi modum, quâ ratione ſcilicet converſatio inſtituenda. Converſamur verò cum præſentibus per colloquia, cum
47 abſentibus per epiſtolas. * Nihil verò ad informationem commodius eſt, quam frequens cum viris doctis converſatio, quæ eſt diſciplina omnium optima, & in ſenſus magis incurrit, quam tædioſa illa per lectiones & meditationes via. Conſilium illud præclarum Ficheti eſt in Arcanâ ſtudiorum methodô cap. 3. *Compendium ſcientiæ unicum eſt Vir aliquis eruditus ad unguem, quem ſubinde conſulas ut magiſtrum, qui viam velit compendioſam, quam ſerò invenit, ut ait Seneca, tibi demonſtrare, pretioſos indicare libros, fontes aperire: ſed rarus eſt, qui hoc velit, quia plena faſtidii opera eſt; aut qui poſſit, magnis enim impenſis fit. Certè ſi quem offenderemus hujusmodi meliore metallo formatum myſtam, qui fores templi clauſas aperire velit, næ paucis menſium flexibus multorum annorum ſpatia conficeremus. Hoc de maximis arcanis eſt unum. Hunc tu hominem de meridie vel accenſâ face quære & perveſtiga; hunc eme vel aureo mundo, ſi petes.* Veriſſimè hæc Fichetus; nam, ut demonſtrat Campanella *Metaphyſ. part. 3. lib. 17. cap. 1.* homines eam conſeqvuntur vitam, quam per educationem habent; & oſtendit Tſchirnhauſius in *Medicinâ mentis part. 2. pag. 79. & ſeqq.* per converſationem in omni vitæ genere plura diſci, quam per lectionem librorum. Lectio tamen librorum non inutilis, ſi non habemus, cum quo converſemur. Ideoque vel ſola illa cum Bibliopolis & Bibliothecariis converſatio inſignem no-
48 bis uſum præſtabit. * Narrat Erythræus Pinacoth. II. n. 18. quàm Auguſtino Barboſæ converſatio cum Bibliopolis utilis fuerit ad vaſtos libros ſcribendos, cum nullos ipſe haberet. Clenardus quoque præclarum in Informatione Grammaticâ per converſationem ſpecimen dedit, de quo libro ſecundo plura. Ac propoſuit Montaigne olim conſilium, quomodo civitas aliqua eruditorum inſtitui poſſit, ubi ſolo uſu & converſatione lingua latina addiſceretur.

49 Colloquia & συζητήσεις literatorum ad ſcientiam multum conferunt. Ac poſſunt illæ per interrogationes bene ordinatas ita inſtitui, ut arcana interdum explorentur. Verulamius hîc prudens temperamentum & mediocritatem quandam præſcribit, in libertate ſermonis & in taciturnitate. Frequentiùs libertatem uſurpabimus, at, cum res poſtulat, ſilentium: Libertas ſiquidem in ſermone etiam alios invitat & provocat, ut pari libertate erga nos utantur; ut taciturnitas fidem conciliat efficitque, ut velint homines ſecreta
50 ſua apud nos tanquam in ſinu deponere. * Nonnunquam præter libertatem

tatem oportuna quædam importunitas aliqua extorquet, ſi nimirum vel contentione noſtra, vel ſimulatione & fictione, perturbationem in alterius animo moveamus. *Ipſa teſtatur experientia*, inquit Verulamius, *paucos admodum reperiri, qui erga arcana ſua tam fidi ſint, quin interdum ex iracundiâ, interdum ex jactantia, interdum ex intimâ erga amicum benevolentiâ, interdum ex animi imbecillitate, qui ſe mole cogitationum onerari ampliùs non ſuſtineat, interdum denique ex alio quopiam affectu intimas animi cogitationes revelent & communicent. Ac ante omnia ſinus animi excutit, ſi ſimulatio ſimulationem impulerit, juxta adagium illud Hiſpanorum: Dic mendacium & eruens veritatem.* * Ille toties nobis laudatus 51
Vincentius Pinellus ſingularem habuit modum indagandi hominum inclinationes ex variatione narrationis. *Si quid novi accidiſſet*, refert Gualdus, *rei ſeriem amabat ab omnibus, quotquot eum inviſebant, cognoſcere, quaſi tum primùm inaudiviſſet. Afficiebatur enim varietate illâ narrationis, quam ipſe callidus verborum æſtimator in ſermonis autore, cui amoris odiive cauſa adeſſent, deprehendebat. Neque hoc ſine fructu. Eruebat namque latitantem ſæpenumero veritatem, eventusque cauſas acu, ſolerti ſcil. ratione, tangebat. Eodem conſilio rumorum, ſi qui percrebuiſſent, autores inveſtigare conſueverat, quod hâc ratione diſquirere ſe poſſe confideret, verine an falſi quidquam continerent.* * Idem Pinellus, ne fructus, quos ex 52
amicorum congreſſu perceperat, ulla abriperet oblivio, cum illi abiiſſent, ſecedebat in cubiculum interius, ubi, quæ præclara in colloquendo animadverterat, in commentarium manu ſua referebat. Imò & cum amici adeſſent, nunquam non illi ad manus fuit calamaria theca, ut ſumma rerum, quæ placuiſſent, capita, ne exciderent, annotaret. * Idem de Paulo Sarpio re- 53
fert Fulgentius, qui vitam ejus ſcripſit p. 86. edit. Gallicæ. *Quand il ſe trouvoit avec un homme eminent en quelque ſcience ou art particulier, il l' interrogoit de tous les points d' icelles avec tant de douceur, qu' il apprenoit tout ce qu' il en ſcavoit, ſans pourtant, que ce rare perſonage ſe trouvaſt importuné de ſes demandes, ny qu' il ſe pleigniſt de ſon trop de curioſité.* Quantum ex illa cum literatis converſatione utilitatis redundet, exaggerat *epiſtola ad Nicol. Heinſium 43. lib. 1.* Mareſius. * Illic de Peregrinatorum ex his colloquiis commodo pluribus agit, 54
atque Heinſio eo nomine gratulatur. *Morem*, ita ſcribit, *illum veſtrum valdè comprobo, qui Belgis omnibus & Germanis communis eſt, per cultiores Europæ regiones peregrinandi, priusquam certo in loco pedem figatis, officioque aliquo, vel grata matrimonii compede vos illigetis. Nam præter externarum linguarum notitiam, & prudentiam, quæ ex illo per varias provincias ducurſu acquiruntur, aliud etiam commodum vos Φιλομαθεῖς conſequimini: doctos nimirum viros, qui ubicunque degunt, ſalutando, cum illis amicitiam contrahendo, eorumque conſuetudine & colloquio fruendo, ex quo nonnunquam plus utilitatis hauritur, quam ex librorum lectione. Qua in re tu tibi non defuiſti: ſed quicquid eſt apud nos hominum eruditorum, dum in Italiam is redisque, videre, alloqui, quin & eorum benevolentiam conciliare, cura tibi*

Digitized by Google

fuit non poſtrema. Cui commodo aliud addendum eſt, vobis quodam modo peculiare, ſcilicet Bibliothecarum excuſſio, librorumque rariorum, præſertim verò manuſcriptorum ſedula conquiſitio: Fatendum eſt enim vos & Germanos indefeſſo præ cæteris labore in literarum ſtudiis verſari, & in emendandis reſtituendisque ope veterum codicum bonis autoribus diligentem operam inſumere; Quo nomine omnium ubique ſtudioſorum gratiam demeremini. Quanti ex colloquio in peregrinatione fructus capiantur, docuit Monconiſius, in cujus Itinerario multa habentur in re naturali, mathematica & aliis, elegantiſſima obſervata. In rerum ſanè naturalium cognitione multum illa converſatio lucis accendet, cum ex plurium colloquiis, per artem, quam vocant combinatoriam, elicere multa poſſimus. Athenis olim & Romæ hujusmodi *συζητήσεις* frequentabantur. ut ex Gellio & Plutarcho conſtat. Refert Petrus Crinitus Politianum Savanorolam, Picum Mirandulam & alios celebres viros, qui Florentiæ tum degebant, hujusmo-
55 di *συζητήσεις* frequentaſſe. * Scipio quoque Claramontius in libro *de conjectandis latentibus animi affectibus lib. 9. c. 8. §. 5.* de vi interrogationum in ſecretis extundendis agit, quâ arte quoque judices utuntur. Ita Chremes apud Terentium repetita interrogatione Menedemum inclinavit ad cauſam ærumnæ ſuæ aperiendam. Sunt aliqui interrogandi arte adeò excellentes, ut reos interrogationibus ad confitendum adigant, quod Tranquillus Ambroſius de *proceſſu informativo libr. 1. cap. 2. n. 5.* teſtatur. Illa vetus per interrogationes diſputandi ratio fuit, quibus ita teneri & conſtringi potuit adverſarius, ut nullo *ψευδοθύρῳ* elabi potuerit. Ac tradit Ariſtoteles VIII. Topicorum Dialecticam nos docere *πῶς δεῖ ἐρωτᾶν.* Laudabat hanc in Laurentio ſuo interrogandi ſolertiam Athenæus lib. 1. *οὐκ ἀβασανίστως οὐδ' ἐκ τοῦ παρατυχόντος τὰς ζητήσεις ποιούμενος, ἀλλ' ὡς ἔνι μάλιστα μετὰ κριτικῆς τινος καὶ Σωκρατικῆς ἐπιστήμης, ὡς πάντας θαυμάζειν τῶν ζητήσεων τὴν τήρησιν. Neque viles neque abjectas ſane quæſtiones objiciens, aut quæcunque accidiſſent, ſed quemadmodum maximè convenit cum critica quadam & Socraticâ ſcientia, ita, ut
56 omnes quæſtionum illarum ſeriem admirarentur.* * Critica Socratica hîc ab Athenæo appellatur, quæ in argutis interrogationibus conſiſtebat. Quare & Demetrius Phalereus genus orationis vocat *εἶδος Σωκρατικὸν*, quod eſſet per interrogationes conceptum. Hujus critices ſpecimen in Glaucone Socrates dedit, de quo ſuprà num. 34. diximus. De hâc Critice multa ſe in libro de Criticâ dicturum promiſit Caſaub. *Animad. in Athenæum lib. 1. cap. 2. p. 5.* qui tamen lucem non vidit. Quicquid ergo ex his colloquiis nobis notatum fuerit, id ad uſus noſtros ſeponendum, quod magnorum auſuum eſſe rudimentum poteſt. Nata illinc ſunt Scaligeriana, Perroniana, Thuanæa, Colomeſii illa opuſcula literaria, Ultrajecti apud Petr. Elzevirium An. 1669. edita; quibus adjicitur libellus Gallico ſermone, cui titulus: *Recueil de particularités*, in quibus multa de eruditis familiariter à Voſſio aliisque ſuppe-

Digitized by Google

ſuppeditata, laudato ſemper autore, vir ille effutivit, quæ inſignis ſanè temeritas fuit. Multa tamen in his ſunt mendacia, quale illud de Caſparo Barthio horrendum, qui concubinam ſuam Rheno ſuffocaverit, quod ejus cum Scriverio amores deprehenderit, & plurima alia.

Cum abſentibus converſamur per epiſtolas. Illa homines converſa- 57
tio ſola ingenii ſimilitudine conjungit, cum ſe nunquam viderint, quo affectus ſæpe plus quam præſentium converſatione incendi ſolet. Tegit epiſtola & celat omnes illos defectus, qui fortè in moribus aut formâ colloquentis apparent; ſolus hic animus loquitur, ſeque nudum exhibet. Fuit Scaligero & Caſaubono Heroibus literariis frequentiſſimum literarum commercium, neque tamen unquam ſe viderunt. Narrat Patinus Epiſt. 136. Caſaubonum ſæpius iter Batavum meditatum, jamque ducentos aureos huic itineri deſtinaſſe; verùm ſemper impedimenta quædam objecta fuiſſe. Scaliger illum ſæpè exſpectavit, atque hæc ad illum ſcribit: *Tui erit arbitrii in mediâ hyeme venire, quam luculento foco expugnabimus, qui nunquam deficiet in cubiculo, quod tibi adornabo: quod tamen nullum præter te ornamentum habebit.*
* Diligentiſſimus in hoc commercio literarum fuit Pinellus, cujus inſigne 58
ſtudium, quod exemplo omnibus eſſe poſſit, ipſis illius autoris verbis, qui vitam ejus ſcripſit, apponam: *Inſtruxerat ille præclaram hanc diſcendi cupiditatem ope multorum, qui eâdem voluptate afficerentur. Hos non in Italiâ Europaque urbibus modò, ſed & in oppidis vicisque ſelegerat, quorum induſtriâ continenter uteretur, ad quos epiſtolas ſchedulasve oportunè miſſitaret. Illud ſanè in Pinello mirandum, quânam ratione ipſi per imbecillam valetudinem liceret tot rerum meminiſſe, tot negotiis ſufficere. Et verò hanc ille ſibi præter cæteras methodum præſcripſerat, ut perlectis amicorum literis earum capita compendiaria via in codicem referret. Hunc ſibi proponebat reſponſurus ſepoſitis epiſtolis, in quarum mox tergo adnotabat nomen ejus, qui ſcripſiſſet, annum, diem, locum & negotiorum indiculum. Harum faſciculos ſingulis hebdomadis in ciſtulas transferebat. Ad literas cum demum reſponderat, ſelectas in manipulos cogi, annorum, menſium, ſeptimanarum, dierum habitâ ratione digeri, & in unum ſecludi imperabat. Conſueverat inſuper tabulas ſibi quasdam conficere, in quas referret ea omnia, quæ ipſe ab amicis, quæ ipſi ab eo viciſſim poſtularent; deſcriptisque ſummis negotiorum petentiumque nominibus, uno intuitu diſcernebat, quid actum eſſet, quid agendum reſtaret: ac confecta nomina inducebat, poſtquam reſcripta cum codice contuliſſet.* * Noſtro tempore Antonius Maliabeccus foris multis per 59
totum orbem literatum virorum doctorum amicitiis innotuit; domi ex omni gente virorum doctorum concurſus eſt: De cujus inſigni humanitate, admirabili eruditione Gregor. Leti *Ital. regnant. part. 3. libr. 4. pag. 423.*
* Inſignis eſt ex omni illa converſatione, vel per colloquia vel per literas, 60
omni ex parte utilitas, atque adeò hic de Fine converſationis eruditæ tractatio ſuſcipi poſſit. Ille vero duplex eſt; nam vel ſcientiam ſolam, vel

Famam

Famam, venamur. Qui ſcientiâ ſolâ contentus eſt, minori apparatu indiget; qui famam etiam ambit, quædam τεχνήματα in ſubſidium vocat. Etſi veram virtutem, &, quæ illa fundatur, converſationem fama ultrò ſequitur: Multis ſola cum eruditis converſatio ad famam prodeſt, quemadmodum Pompejo Garigliano, de quo hæc Erythræus Pinacoth. I. n. 39. *Dicebat ſæpe in Academia Humoriſtarum, more ſuo, ex tempore, ſummâ Academicorum aliorumque frequentiâ: inde emanavit ejus nominis fama in totam civitatem. Nemo erat Cardinalis, nemo vir princeps, nemo paulùm literarum cupidior, quin eum videre cuperet, alloqui, adire, quin domum ſuam invitaret.* Adeò ampliſſimum virtutis præmium ipſa virtus, & ſua ſapientiam & doctrinam fama ſemper comitatur.

CAP. XVI.

DE SCRIPTORIBUS AD REM LIBRARIAM ET HISTORIAM LITERARIAM PERTINENTIBUS.

TRanſitus ad Autorum enarrationem. 1. Ejus occaſio. 2. Vogleri Introductio in notitiam Autorum. 3. V. Placcius ejus ſupplementum promiſit. 4. H. Conringii Opuſcula. 5. MStum de eruditionis à C. N. propagatione & de Scriptoribus. 6. Bartolini comm. de libris legendis. 7. Autor Gallicus Anonymus de cognitione bonorum librorum. 8. Cenſura ejus. 9. Periculoſa de Autoribus judicia. 10. Benjaminus Prioli aliorumque conatus audaciores. 11. 12. Photii Bibliotheca μυριόβιβλος. 13. Varia de eâ judicia. 14. Bibliothecæ hujus ſcribendæ occaſio. 15. Ejuſdem Photii Nomocanon. 16. Gloſſarium MStum. 17. Jacobus Gaddius 18. libro de ſcriptoribus non Eccleſiaſticis majora viribus audet. 19. Labbei de eo judicium. 20. Antonii Poſſevini Bibliotheca ſelecta, 21. & apparatus ſacer. 22. Claudii Verderii Cenſio Autorum ſtulta & temeraria. 23. In patrem ſuum ille maledicus. 24. Scioppii cenſura adverſus illum. 25. Leo Allatius ex illo multa cepit libro de Erroribus magnorum virorum in dicendo. 26. Recenſentur aliqua judiciorum ſtultorum de Virgilio præcipuè & Horatio ſpecimina. 27. Theophili Raynaudi Erotemata de bonis ac malis libris. 28. Bailleti. 29. & Patini de eo judicia. 30. Patinus illum malè Conringio præfert. 31. Scriptores Ephemeridum literariarum. 32. Autoris conſilium. 33. Anglorum. 34. Gallorum Ephemerides. 35. Tanaq. Fabri Cenſura Ephemeridum Gallicarum. 36. Dionyſii Medici Memoria & Galloſii continuatio Ephemeridum. 37. Romanæ, Florentinæ, Ephemerides, 38. Nazarii laus. 39. Venetæ ephemerides. 40. Acta Philoſophica Germanorum & Danorum. 41. Acta Eruditorum Lipſienſia laudantur. 42. Menckenii & Carpzovii encomia. 43. Mercurii librarii. 44. Cornelii à Beughem Indices. 45. P. Balii Excerpta Reip. Literariæ. 46. Mercure ſçavant. 47. Bibliotheca

Uni-

Univerſalis Hiſtorica. 48. Ephemerides Parmenſes; 49. Hamburgenſes. 50, Georgii Richteri Criſes Melanchthoniana commendantur. 51. Elogia Thuanæa 52. cum notis Antonii Teiſſieri. 53. Tobiæ Magiri Eponymologium criticum. 54. Bailleti judicia doctorum de præcipuis libris laudantur. 55. Ejus de judicio ferendo cautiones. 56. Excerpta Scaligeriana & Perroniana. 57. Prima Scaligeriana. 58. Quibus autoribus congeſta & digeſta, 59. excerpta Perroniana. 60. Judicia & ſermones doctorum familiares, invitis autoribus, non temerè edendi. 61. Collectio dicteriorum Ciceronis à Quintiliano, 62. Melanchthonianorum dictorum à Camerario & Sibero reprehenſa. 63. 64. Trajani Boccalini, 65. Adami Eberti, Relationes è Parnaſſo. 66. Danielis Bartoli Character hominis literati. 67. Theophili Spizelii libri. 68. Franc. Ridderi hiſtoria eruditionis. 69, Vinc. Placcii de Anonymis, 70. Deckeri de ſcriptis adeſpotis liber. 71, Conringii liber de Antiquitatibus Academicis laudatur. 72. Hiſtoriam Univerſalem Academicam inter deſiderata ponit Autor. 73. Du Boulay Hiſtoria Academiæ Pariſienſis. 74. Antonii Wood Academiæ Oxonienſis Hiſtoria, 75. commendatur ad Philoſophiæ & Theologiæ Scholaſticæ hiſtoriam. 76. Lambecii Commentarii de Bibliotheca Vindobonenſi. 77, Gabr. Naudæi Additio ad Hiſtoriam Ludovici XI. 78. Typographia Germanis à Naudæo vindicata. 79.

QUæ hactenus diſſertavimus, quaſi veſtibula & aditus ad totam hanc tractationem faciunt. Nunc ad Autores ipſos perveniemus, quorum recenſionem non magnô apparatu & pompâ inſtituemus; ſed præcipua quædam de iis monebimus, quæ τῆς πολυμαθείας ſtudioſis in primis profutura exiſtimamus. Neque enim Nomenclatoris hîc partibus fungimur, qui & vitas, & tempora, & libros autorum juſtâ ſerie recenſeat, quô labore alii defunguntur; ſed ad ſolum nos uſum reſpicimus, quem in cognitione rerum ſibi præfixum habere bonarum literarum cultores debent. * Cum primùm ſcholis privatis illa proponeremus, pleraque, 2
quæ in ſequentibus de autoribus dicemus, ex memoriâ, ſine ullo libro commentario aut operoſâ meditatione, nobis deprompta ſunt, ut optimè norunt, qui tum illis interfuere. Non diſplicuit ille viris eruditis, utut extemporalis, labor, qui ejus editionem ſæpiſſimè urſere, & nunc quidem juventutis præcipuè commodo illa publici juris facimus; interjectis nonnullis, quæ ſub manu, cum illa concinnaremus, nata ſunt. Præcipuos igitur, tantùm autores enumerabimus, neglectis illis, qui levioris momenti viſi ſunt. Qui enim omnem ſcriptorculorum iſtorum ſaburram colligere velit, Heliogabalum imitari videretur, qui, ut Romæ vaſtitatem oſtenderet, omnes è tota urbe aranearum telas coacervari juſſit. Ampliſſimum certè negotium per tàm vaſta Autorum ſpatia diffundi: prudentiæ præterea res eſt, ex illo numero ſeligere optimos. Viæ denique

Aa com-

compendium eſt, pro illis, qui hæc ſtudiorum ſpatia decurrunt, ut Hodegetas inveniant, qui digitum intendant. Nos jam primùm de Autoribus, qui ad rem librariam & literariam in genere conſideratam pertinent, agemus. Præmittemus verò Autores compendiarios: nam ut compendia nobis faciamus, prodeſt aliorum compendia noſſe; & quidem primô locô hîc ponemus

3 VALENTINUM HENRICUM VOGLERUM, Profeſſorem Medicum Helmſtadienſem, cujus extat *univerſalis in notitiam cujusque generis bonorum Scriptorum Introductio*, Helmſtadii Anno 1670. in 4. edita. *(gg)* Vir fuit ille doctiſſimus, & vaſtum hoc argumentum ὡς ἐν τύπῳ propoſuit. Rudimentum ergo non ſpernendum eſt, & quaſi ichnographia magni operis. Generatim agit agit de modis, quibus ſcriptorum notitia poſſit acquiri, & omnes inde autores illos recenſet, qui de ſcriptoribus certarum diſciplinarum, nationum, ſummariam recenſionem inſtituerunt. Sed multa tamen in illo deſideres. Nam in generali illâ Synopſi non omnia complexus eſt,
4 quæ dici poterant. * Ejus ſupplementum meditatur Vincentius Placcius,
5 Gymnaſii Hamburgenſis Profeſſor, vir clariſſimus. * Id quoque è Voglero diſcimus è cap. 5. iſtius libri, extare Hermanni Conringii Opus eruditum de universâ eruditionis à nato Chriſto propagatione, ejusdemque de ſcriptoribus commentarium privatis lectionibus ab illo conceptum, qui multo-
6 rum commoda adjuturus eſſet, eô judice, ſi lucem viderit. * Verùm compendiarius planè libellus ejus eſt, quem vidi, de eruditionis propagatione, commentariolus Chronologicus, in quo per ſingula ſecula quinque illa capita proponit. 1. De ſcriptoribus Eccleſiaſticis & Judaicis. 2. De ſcriptoribus Philoſophicis. 3. De Jurisconſultis. 4. De Medicis. 5. De Hiſtoricis, Oratoribus & Poëtis: Quem ego quidem extemporalibus ipſi diſſertationibus natum ſuſpicor, multis acceſſionibus augendum, ut eſt ipſe Vogleri liber longè locupletior. Verum de Scriptoribus commentarium nullum hactenus vidi.

7 THOMAS BARTHOLINUS alterum àb illo locum occupet, magni vir nominis, non inter Medicos tantùm, ſed inter Polyhiſtoras & Philologos. Is ſub extremam ætatem Bibliothecæ Academicæ Hafnienſi admotus occaſionem nactus eſt, commentarium *de libris legendis* ſcribendi, editum Hafniæ A. 1676. in 8vo, Diſſertationibus ſeptem. Parvæ quidem molis liber eſt, ſed in quo quaſi conſtipata ſunt utiliſſima de libris monita & notitiæ ad multas diſci-

(gg) Voglerianæ *Introductionis* primæ, quæ h. l. commendatur, & A. 1670. prodiit, Editioni, præferendæ ſunt duæ poſteriores, Helmſtadii A. 1691. & 1700. *in 4to* excuſæ, ob luculentas, quæ his acceſſerunt, Viri Summi, Henr. Meibomii Junioris, tum Præfationes, tum Notas & Acceſſiones. Quæ & ipſæ, in Tertia Editione, poſt Meibomii obitum, Filii patriſſantis, Herm. Dieterici, cura, A. 1700. publicata, auctiores ſunt, quam in Secunda,

Digitized by Google

diſciplinas utiles. Diſſertatione primâ multa habet de Academiæ & Bibliothecarum Hafnienſium incrementis: ſecundâ de autoribus ſuppoſititiis, anonymis, plagiariis, de autorum patriâ & ætate, ſingularum nationum & autorum genio, vitis autorum: tertiâ, de linguis ſcriptorum, ſcriptoribus Mileſiorum & verſionibus: quartâ, de ſcribendi ratione veteri & novâ, MStis antiquis Romanis, Danicis, Islandicis, Editionum meliorum notis, Typographis, voluminum formâ: quintâ, de titulis librorum, variis librorum argumentis, methodis &c. ſextâ, de lectione librorum, de arte mnemonicâ, de Excerptis inſtituendis, Indicibus variis, Lexicis: ſeptimâ, de electione librorum, & judicio circa ſcriptores, notis & ſiglis &c. Opus tamen hunc librum lecturo aliquâ Autorum notitiâ: nuda enim nomina velut per lancem Satyram congeſta tyrones facilè morantur. Prodeat tertio loco

AUTOR GALLICUS ANONYMUS, *de la connoiſſance des bons livres, ou examen de pluſieurs Auteurs.* Liber ille ſine autoris nomine prodiit in 8
12mo. Amſtelodami 1672. * Magnifica multa promittit titulus, cum pom- 9
pâ & apparatu inſtitutus; ſed exigua ſunt, quæ in illo libro tractantur, & in cenſuram quorundam Autorum Gallicorum deſinunt; cui fini deſtinatus ille liber videtur, eamque ob cauſam nomen Autoris omiſſum, ut invidiam à ſe declinaret. Prolixus eſt in judiciis de fabulis & Romantiis Gallorum: quæ potiſſimam libri partem occupant. Regulæ, quas ponit de bonis Autoribus cognoſcendis, admodum ſunt generales. Judicium ille de libris inſtituendum dicit, ratione autorum, tituli, argumenti: eâque occaſione de quibusdam Gallicis ſcriptoribus, eorumque virtutibus & vitiis agit. De Comœdiis, de Poëſi Gallicâ, de eloquentiâ Gallicanâ in ſtylo ſoluto & ligato. Quibus totus ille liber abſolvitur, atque ita in urceum exit, cum amphoram titulus promiſerit. Quare rectè de eo judicat Bailletus in Judic. Doctor. tom. 2. part. 1. p. 169. *cet ouvrage n' a point augmente l' eſtime, que le Public a conçüe de ſon hab.litè, ce ne ſont que des diſcours vagues, dans leſquels il ſemble battre l' air, ſans ſçavoir à quoy ſ' en tenir.* Autorem hujus ſcripti nominant *Memoriæ Gallicæ*, à Dionyſio Medico ſcriptæ, Sorellum, qui Bibliothecam Gallicam ſcripſit, de quo in ſequentibus; & veroſimile videtur. Videor enim mihi in utroque ſcripto parem judicandi ſolertiam deprehendere, & ipſe liber ſtatim in initio mentionem Bibliothecæ Gallicæ facit.

Præmiſſis autoribus illis, qui generatim de judicio circa libros inſtituen- 10
do agunt, ad ipſos illos procedimus, qui judicia de autoribus ſcripſerunt. Hic quidem ex antiquioribus occurrunt Cicero, Dionyſius Halicarnaſſæus, Quintilianus, Longinus, qui datâ occaſione autorum veterum nomina recenſent, deque iis judicant. Periculoſæ plenum opus aleæ ſuſcipiunt, Quintiliano judice, qui de Autoribus judicia in publicum edunt, quod &

Rolando Mareſio *lib. 1. ep. 41.* viſum eſt. Meminit illic Eraſmi, qui in Ciceroniano de ſui & ſuperioris ævi ſcriptoribus judicia dedit, non ſine ſummâ ſui invidiâ: Item Juſti Lipſii, qui Bembum aliosque ſevero examine expendit. Hoc denique ejus de his cenſuris judicium eſt: *Omni certè laude hoc proſequendum eſt, modò cum modeſtia fiat & in pridem functis, ſine odio & gratia: quorum cauſæ procul habentur, cum de iis judicatur, quos videre, quibusque proinde invidere non licuit. Sed id in juſto opere & ex profeſſo facere, fortaſſe nimis invidioſum ſit: nimirum ſummorum virorum quaſi cenſorem agere. Tantum epiſtolis aut Criticis operibus illas cenſuras admiſceri vellem. Quanquam ejusmodi judicia ſic, ut dixi, exercita non tam cenſuræ, quam laudationes dici debent: quibus, quid in unoquoque egregium videatur ac laudabile, ingenuè adnotatur, obiter verò tantùm, ſi*
11 *quid aliquando iidem peccaverint.* * Benjamin Priolus, qui Hiſtoriam Gallicam ab exceſſu Ludovici XIII. ſcripſit, in appendice iſtius libri promiſit judicia de ſcriptoribus Græcis & Latinis. Verùm quæ judicia exſpectanda ab homine, qui ipſe exiguo judicio præditus, in ampliſſimo ſuo argumento ineptè verſatur? Nihil eſt enim iſtâ hiſtoria, ſi dictionem, ſi argumentum videas, quod placere doctis poſſit. Ridicula planè illa operi ſubjuncta epiſtola vel excuſatoria, vel defenſoria. Quàm ſtulta illa Lipſiani ſtyli affectatio: ac paſſim occurrunt è Lipſii Politicis ac aliunde conſuti centones.

12 * De Johanne Baptiſta Capono refert Gregor. Leti *Ital. regn. part. 3. lib. 2. p. 97.* moliri illum libros XII. *de erroribus clarorum ſcriptorum Latinorum, & alios de erroribus clarorum ſcriptorum Tuſcorum,* ſed poſt mortem demum edendos. Refert & Bailletus *de Judic. doctorum, tom. 7. part. 1. p. 172.* eſſe à Dn. *Deſ-preaux Boileau* judicia de viris doctis conſcripta, quæ tamen hactenus non vidi. Idem eodem loco, *pag. 293.* mentionem cujusdam ſocietatis facit *le Port Royal,* quæ variorum librorum cenſuram, ſed audaciorem, inſtituerit, de quâ hactenus nil mihi conſtat. Inter illos cenſores, qui aliquam ætatis prærogativam habent, ponendus nobis primus eſt

13 PHOTIUS, Patriarcha Conſtantinopolitanus. Hujus viri magna fuit eruditio. Vixit ſeculô poſt Chriſtum natum nonô. Ejus extat Bibliotheca *μυριόβιβλον*, ſive lectorum à Photiô librorum recenſio; ſed non ſuperſunt, niſi 279. codices, quos recenſuit. Caſaubonus tamen epiſt. 164. meminit, MStum integrum extare apud Henricum Stephani. Habentur in hôc opere Excerpta ex autoribus illuſtria, inter quæ ſunt multa deperditorum autorum fragmenta. Adjicit quoque judicium de autoribus, quod genus ſcribendi primus ille ſuo tempore inſtituiſſe videtur. In Latinam linguam converſum eſt hoc opus ab Andreâ Schotto, editumque Auguſtæ Vindelicorum 1606. in fol. Græcus Textus ſolus cum Emendationibus Höſchelii 1607. prodierat, ſuaſu Marci Velſeri; Græcè verò ac Latinè excuſum fuit Genevæ apud Paulum Stephanum An. 1611. tum deinde Rotomagi. Utraque edi-

Digitized by Google

editio in folio. * Fuiſſe virum hunc ſuo tempore doctiſſimum nemo Hiſto- 14
riarum peritus ignorat: quanquam ab Henrico Spondanô, aliisque Pontifi-
ciis ſcriptoribus, ut homo ſacrarum literarum rudis traducatur, quod ab in-
vidia profectum eſt Antonius Poſſevinus in Bibliothecâ ſuâ ſelectâ lib. 5.
cap. 16. contemptim de Photio judicat: *De Bibliotheca Photii, quam multi, & ii
etiam perdocti, aut Græcam aut Latinam optarunt, nolim quenquam admodum angi,*
& in Apparatu Sacro ſub voce Photii multos in illo errores notat. Notum
enim eſt ex Hiſtoriâ Eccleſiaſticâ, quæ tum lites fuerint inter Eccleſiam Ori-
entalem & Occidentalem agitatæ. Quoties librum illum legimus, toties in-
ſignes periiſſe libros, quorum ille argumenta recenſet, dolemus. Honori-
ficè de hoc libro ſentit Lipſius Cent. 5. Miſc. Epiſt. 89. Heinſ prolegom. in
Ariſtarch. ſacr. Voſſ. l. 2. Hiſt. Græc. cap. 25. Calixtus in apparatu Theolo-
gico, immenſæ quidem lectionis & variæ eruditionis virum vocat, ſed vitæ
minus probatæ. Multa in ejus laudem Schottus in præfatione, ubi Photium
Hermogenis Ideas in Critice autorum ſequi ait. * Occaſio hujus Biblio- 15
thecæ ſcribendæ hæc fuit: Dum in Aſſyriâ legationis munere fungeretur
pro Baſilio, Taraſius amicus ejus per literas à Photio petiit, ut, quæ ſubſeci-
vis horis legeret, ſecum communicaret: Quare in hunc commentarium
omnia illa, quæ legit, retulit, & ad amicum ſuum tranſmiſit. De Photio
vide Elogium apud Capaccium lib. 2. Elogior. p. 330. Editus quoque ab illo
Photio eſt liber adverſus tyrannidem Pontificis Romani. Hujus viri utinam
omnia haberemus, multa nobis ſupereſſent vetuſtorum autorum Fragmen-
ta. * Extat tamen præter hanc Bibliothecam ſcriptus Nomocanon, cum no- 16
tis Theodori Balſamonis, & Johannis Zonaræ, editus à Jacobo Gothofredo &
Bevereggio in Synodico illo magnô. Extant & Epiſtolæ ejus cum verſione
& notis Richardi Montacutii. * Scripſit quoque Gloſſarium Græcum, quod 17
hactenus MStum eſt, latetque in Bibliothecâ viri illuſtris Marquardi Gu-
dii, cujus editionem multi hactenus fruſtra urſerunt. Eſt & alterum
MStum in Bibliothecâ Oxonienſi, cujus editionem moliuntur illic viri do-
cti. Magno commodo foret hoc Gloſſarium literatoribus & Hiſtoricis; mul-
ta enim ex autoribus deperditis depromſit, quorum laciniæ etiam venera-
tioni eſſe debent. Quod ad notitiam ſingularem hujus viri attinet, legan-
tur Andreæ Schotti in Bibliothecam ejus Prolegomena. Aliqua etiam ſum-
matim recitat de Hiſtoriâ ejus Böclerus, in libro de rebus ſeculi noni & deci-
mi, ſub Ludovico II. p. 157. Verum Gloſſarii illius nulla apud eos fit mentio.
Hactenus enim non niſi duo illa cognita ſunt exemplaria. Subjungo Pho-
tio, velut ejus ſimiam,

JACOBUM GADDIUM, Florentinum, virum Nobiliſſimum, è Fami- 18
liâ illuſtri Italicâ. * Is opus edidit de ſcriptoribus non-Eccleſiaſticis, To- 19
mis duobus comprehenſium, ſed qui non unô tempore, nec integri, prodie-
runt.

Digitized by Google

runt. Tomus enim primus Florentiæ 1648. in fol. editus; Tomus II. à litera L. ad literam S. Lugduni Anno 1649. eâdem formâ editus, unde difficulter illi libri junctim poſſunt comparari. Magnificus librorum illorum titulus eſt, ut ſolent plerumque eſſe verborum prodigi, qui rerum ſunt parci. Judicia interponit de autoribus ſæpè temeraria & futilia, ne quid de maledicentiâ ejus dicam, quâ viros doctiſſimos ſæpè impugnat, præcipuè Germanos; ipſi quoque Photio non parcit, in quo taxat nimiam Plutarchi recenſionem, cum illud ſtudio fecerit autor ille. Quæ enim non ſunt in Plutarcho notatu digna? in quibus prolixitatem ejus nunc quidem damnari ineptum eſt: nam ſi periiſſet ille Autor, ut multi alii, nemo non ipſi egiſſet magnas gratias.
20 * Abbas Ghilinus in Theatro ſuo hominum literatorum, invidenda illi Elogia ſuſpendit: ſed Philippus Labbæus rectius de eo format judicium, vocando Sciolum Florentinum in libro ejus *de ſcriptoribus Eccleſiaſticis pag. 878.* qui de rebus ſibi penitus ignotis judicium, quo ferè ſemper caruit, ferre voluit, in quisquiliis undequaque corradendis operoſum: qui, quot verba habeat, tot propemodum mendacia. Idem integrum librum de Gaddianis aberrationibus ſe ſcripturum promiſerat. Scripſit Gaddius penè Bibliothecam librorum in variô doctrinæ genere, ut ſolent homines, quò ineptiores ſunt, eò magis eſſe πολύγραφοι, qui chartis illinunt, quicquid in buccam venit. Ejus opera recenſet Gregorius Leti, *Ital. regn. part. 3. lib. 4.* Occurrunt tamen in his nonnulla ſæpe è MStis notata, aliaque curioſiora ſuperſtitioſâ diligentiâ congeſta, quæ inter tot alias ineptias ad uſus noſtros ſeponere poſſumus: ut nullus liber tam malus eſt, in quo non ſit aliquid boni. Fuiſſe aliquando mente captum Gregor. Leti refert. Extat &
21 ANTONII POSSEVINI è Soc. Jeſu *Bibliotheca ſelecta & Apparatus ſacer:* cujus viri non eſt æqua apud doctos æſtimatio. Sunt, qui illum in cœlum ferunt laudibus; ſunt, qui illum compilatorem, non multæ curæ & judicii habent. Bibliotheca ſelecta 18. libris conſtat. Multa hîc pertinentia ad rationem ſtudiorum, & rei literariæ in univerſum, interponit judicia, in quibus multa reprehendit Jacobus Gaddius: Sed non magni faciendum eſt ejus judicium, ut qui ſæpiſſime ineptus autorum cenſor eſt. Verum tamen eſt, vagis & longè quæſitis excurſibus fatigare illum lectores. Sixti Senenſis Bibliothecam ſanctam paſſim vellicat, quæ tamen viris doctiſſimis in pretio
22 eſt, de quo nos alio loco. * Apparatus ejus ſacer majore in pretio nonnullis habetur, multaque habet de ſcriproribus veteribus & novis judicia, ex aliorum ſæpe ſenſu formata. Utiliſſimum tamen ille laborem ſuſcepit, in quo aliqua condonari debent. Bailletus ſuadet, ut correctio errorum ab aliquo viro docto ſuſcipiatur. Annectit Catalogos MStorum, quæ ad res Eccleſiaſticas pertinent, magno ſtudio ex omnibus eruditi orbis Bibliothecis conquiſitos; cui ſi ſimiles in cæteris diſciplinis colectiones haberemus, magno

Digitized by Google

magno profectò uſui eſſet. Judicia ejus de Machiavello magnam ipſius oſcitantiam & imprudentiam arguunt, ut oſtendit in Præfatione Principis Machiavellici Conringius. Ultima editio Bibliothecæ ſelectæ prodiit An. 1607. Coloniæ, in folio. Apparatus ſacer ibidem 1608. Referendus itaque hic autor eſt ad ſcriptores rei literariæ criticos, qualis Photius eſt, & qui è recentioribus Photii methodum ſequuntur Ephemeridum ſcriptores. Inter illos criticos nomen quoque, ſed invitâ planè Minervâ, profiteri voluit

CLAUDIUS VERDIERIUS, Filius Antonii Verdierii, cujus extat 23
ſupplementum in Bibliothecam Geſneri, & plurima alia linguâ Gallicâ. Is librum ſcripſit exiguum magnificô hôc Titulo: *Cenſio autorum omnium veterum & recentiorum.* Quis non de locuplete penu hujus Pantoſophiſtæ præclara omnia, & tanti promiſſoris hiatu digna, ſibi ſponderet? Sed miſerè ille corvos deludit hiantes: Nam ubi cenſuram ſuam exercet, manifeſtam hominis phreneſin facilè deprehendas. Vel ex ipsâ libelli fronte non falſa metopoſcopiâ conjeceris hominis dementiam, qui triginta circiter foliis tam vaſtum argumentum exhaurire voluit. * Si non aliunde, vel ex eo colligas 24
inſaniam, quod ipſi parenti ſuo, viro docto, in laudes filii ſui tam prolixo, non parcat. Nam in Bibliothecâ ſuâ Gallicâ Antonius Verdierius Pater *ſub voce Claudii* filii ſui varia carmina Gallica etiam cum elogio recenſet, & ille tamen ingratus & maledicus filius de Patre ſuo pag. 171, ita: *Erravit fortaſſe Antonius Verdierius pater meus, qui Geſnerum ſecutus Bibliothecæ ſupplementum fecit &c.* Porrò de eo: *Laboris hâc in re ineſſe ſatis, quamvis induſtriæ parum, nemo eſt, qui neget.* * Adverſus illum cenſuram ſcripſit Caſpar Scioppius, qui 25
& ipſe certare cum aliis poteſt maledicentiâ; non vero ſeorſim excuſus libellus ille, ſed additur libro, cui titulus: Catulli caſta carmina, ſelecta à Raphaële Eglino Iconio, cum ejusdem Vindiciis adverſus Joſephum Scaligerum. Editus eſt liber Francofurti Ann. 1606. in 12mo. * Neſcio 26
tamen, qui factum ſit, ut Leo Allatius diſceptatione ſuâ *de Erroribus magnorum virorum in dicendo,* Romæ 1636. editâ, non exiguas ex hujus Verdieri cenſione lacinias in hunc ſuum libellum tranſtulerit, laudato interdum, ſed diſſimulanter, autore, interdum præterito. Nam certè majori judicio ingenioque Leo Allatius erat, quam ut è miſerâ iſtâ Verdieri cenſione judicia illa emendicaret. * Si quis aliqua ejus ſtultitiæ ſpecimina velit, dabimus illa 27
in guſtum: Statim in initio operis, 18 paginis multa ſunt inepta de Grammaticis veteribus judicia, p. 43. *Romans* Gallorum ex voce Gallicâ *Normans* ſtultâ plane derivatione deducit. Pag. 50. & ſeqq. in Virgilio reprehendit voces barbaras, quodque utatur phraſi non latinâ, ut Æn. 3. cum Poëta ait: *Anchiſen facio certum;* cum dicere debuiſſet: facio certiorem. *Sceleratum* quoque *frigus, & ſceleratas faces* more Mantuano dixiſſe Virgilium, unde in eo deprehenſa ſit Mantuanitas. O acumen omni piſtillo obtuſius! Quam ridiculum

culum eſt ejus de Horatio judicium pag. 57. quod in Hexametris duriuſculus ſit, & verſus ut plurimum inexcultè per monoſyllaba deſinere faciat, quo nihil ſit abſurdius, quod de poëtica arte multa præcipiat, quæ ipſe non obſervet; quod Satyras ſuas Sermonum appellatione minùs idoneâ depreſſerit: Satyram enim eâ gravitate & majeſtate, quâ concionator in pulpito adverſus hominum vitia, prorumpere debere; cum ſermo familiaris quædam loquela ſit. Non novit bonus ille vir genium Satyræ, quem nemo unquam feliciùs Horatio expreſſit, ac de induſtriâ hoc illi Carminis genus quæſitum; neque aliam ſatyris eſſe indolem, quam ridendo & familiari ſermone verum dicat, non gravitate concionatoriâ, quæ cum Satyrarum ſcriptoribus ſtultiſſimè componitur. Ejuſdem commatis eſt, quod pag. 100. artem omnem oratoriam, ut generi humano pernicioſam, damnat, & pag. 103. & 104. præclaros illos Ariſtotelis Rhetoricorum libros cavillatur. Nihil dicam de inſanâ ejus in Leges & JCtos cenſurâ à pag. 110. usque ad pag. 131. Verum de eo judicium quoque tulit Bailletus *de Judic. Doctor. tom. 1. pag. 2. & pag. 517.*

28 THEOPHILUS RAYNAUDUS, Vir multæ lectionis & ſcriptionis, Jeſuita: nam omnes ejus libri 20 tomos in fol. complent, qui ante aliquot annos junctim editi in Galliâ, teſtibus Ephemeridum Scriptoribus. Is librum inter alios ſcripſit, cui titulus: *Erotemata de malis ac bonis libris, deque juſta aut injuſta eorum conditione*, editum in 4to Lugduni Ann. 1653. quod argumentum ipſi integrum volumen parere potuit, quanquam non aliter, niſi morali ratione, tractaverit. Magna ſcilicet horum hominum ſollicitudo eſt de admittendis ſive tollendis & expurgandis libris. Multæ in hôc opere ab ipſo afferuntur minutæ quæſtiones, unde parum fructus pro literariâ notitiâ, niſi quod obiter nonnulla inſpergat. Verum ſcilicet hîc Horatianum illud eſt:

Cum flueret lutulentus, erat, quod tollere velles.

Eandem materiam ante ipſum tractavit Gabriel Puhtherbeus, cujus extat liber *Theotimi* titulo, ſeu, *de tollendis & expurgandis malis libris, Pariſiis* An. 1549. in 8vo editus. Sed noſter ille pleniùs tractat hoc Argumentum. Inſtituit certas librorum claſſes, ut Hæreticorum, Atheorum, Magicorum, ſuperſtitioſorum, obſcœnorum, infamium, ſuppoſititiorum, furtivorum. De ſingulis multa habet, quæ diſquirat. Sed ille, dum ſuâ in alios libertate cenſendi
utitur, ipſe in cenſuram Eccleſiaſticam incurrit, atque in Indicem illum Pro-
29 hibitorum quædam ejus opera relata ſunt. * Et fuit ſanè intolerabilis illa
audacia, quâ referente Bailleto in *Judic. Doctor. tom. 1. part. 1. cap. 13. pag. 102.*
cenſuram libertinam & impiam in Symbolum Apoſtolorum ſcripſit, aliosque
in religionem Chriſtianam injurios plane libros: Quare inter illos, quos
30 Gallicâ voce *Chicaneurs* dicimus, refert. * Guido Patinus magnis illum
elogiis ornat. In Epiſtola 92. vocat illum hominem prodigioſæ ſcientiæ,
qui

qui omnia norit: nunquam ſe, ait, aperire ejus libros, quin aliquid ex eo
diſcat. *Epiſtolâ 122.* Rainaudum cum Martino Schoockio & Hermanno Con-
ringio confert, ita tamen, ut utrumque à Rainaudo eruditione vinci conten-
dat. * Qua in re Viri ejus judicium minimè amplecti poſſum. Longè 31
enim profundior eruditio & limatius in Conringio, quàm in Rainaudo, judi-
cium. Quod qui diſcernere non novit, næ is vel parum judicandi ſolertiâ
valet, vel partium ſtudio ducitur. Parum quoque aptè cum Schoockio con-
fertur Conringius in hâc trigâ principe loco nominandus.

Referendi huc quoque ſunt SCRIPTORES EPHEMERIDUM LITE- 32
RARIARUM in variis Nationibus, quatenus non nudos tantum Nomen-
clatores, ſed & enarratores & judices ſe exhibent. *(bb)* * Jam XX propemo- 33
dum anni ſunt, cum conſilium non nemini ſuppeditarem, ut ſingulis ſaltem
menſibus, (ut in rebus politicis fieri ſolet) varias de rebus literariis ex totâ
Europâ conquiſitas relationes publicaret, uſus eorum operâ, quibus ma-
gnum eſt cum Viris celebribus literarum commercium: Quod non ad li-
bros tantùm, ſed & ad omnia cogitata & inventa aliasque hiſtorias literarias
extendi vellem. * Ac factum nunc eſt, ut ſingulari quodam impulſu ani- 34
mi eruditorum in hoc rei literariæ ſtudium acti fuerint. Sed ſcopos ſibi
diverſos propoſuerunt. Angli enim ad res Phyſicas ſe totos converterunt,
nova experimenta & Autores Philoſophiæ naturalis enarrando, cui fini apud
illos inſtituta fuit *Societas Regia*, cujus auſpiciis Henricus Oldenburg, ejus
Secretarius, in publicam lucem protulit, quæ illâ in Societate proponeban-
tur. Eorum pars in Latinam linguam converſa eſt: promiſerat & ipſe Au-
tor integram verſionem, cujus nunc laboribus fata interceſſerunt; illam te-
lam nunc pertexit Hoockius. * Galli non intra naturæ fines ſe continent, 35
ſed latiùs evagantur; omnis enim generis Autores novos recenſent. * Pri- 36
mus è Galliâ illam operam ſumpſit Hedovillius, cujus liberiora judicia bi-
lem moverunt eruditis, ut Tanaquil Faber ſingularem librum ſcripſerit ad-
verſus illos Ephemeridum Scriptores, cui Titulus *Journal du journal, ou cen-
ſure de la cenſure*, in quo falsè exagitat novos illos Criticos. Quare circum-
ſpectè magis rem ſuam inſtituerunt, & judicio omni abſtinuerunt, ſolâ re-
cenſione contenti. * Poſtea res illa ad Dominum Galleſium, ad Abbatem 37
Roquium, ad Dominum Dionyſium, Regium Medicum, delata eſt, quorum
labores unô faſciculô comprehenſi ſub titulo *Journals des ſcavans* prodierunt.
Recuſi illi libri in Belgio fuerunt; ſed acceſſiſſe hîc quædam à falſariâ manu

(*bb*) Ephemeridum Literariarum, ſolis, quæ decennio proximo lucem videre cœperunt, Recentiſſimis exceptis, omnium Hiſtoriam fuſius, diligentia ſatis curioſa, perſecutus eſt Chriſt. Junckerus, Dresdenſis, Gymnaſii jam Schleuſingenſis Conrector, peculiari, quod Lipſiæ A. 1692. *in* 12. edidit, & Continuatione, ad hæc usque tempora pertexenda, auctius nuper promiſit, Schediasmate.

queruntur Galli. Quæ ab aliis notata in his Ephemeridibus fuerunt, legi
poſſunt apud Baillet. libro toties laudato, *tom. 2. pag. 57. & ſeqq.* Pars aliqua
38 iſtarum Ephemeridum in linguam Latinam converſa eſt à Nitſchio. * Cœ-
perunt quoque Itali Gallicas convertere in ſuam linguam, & ipſi Gallorum
exemplo tales ſcribere Ephemerides, & quidem Florentini ſe exercuerunt
præcipuè in Phyſicis & Mathematicis. De libris apud illos nihil habetur.
39 Sed ii jamdudum laborem hunc abruperunt; * Romæ verò Franciſcus
Nazarius, Vir doctiſſimus, eandem quoque palæſtram ingreſſus eſt, de quo
multa præclara ſcribunt Autores, qui ejus librum legerunt. Prodiit verò
etiam ille ſub Titulo: *Giornali de Letterati.* Rarò tales libri ad nos perve-
niunt. Caſpar Bartholinus in Præfatione libri ſui de Tibiis veterum hoc illis
elogium ſuſpendit: *Franciſci Nazarii Ephemerides tantam librorum cujuscunque
ſcientiæ & linguæ varietatem, tamque diſtinctam notitiam complectuntur, ut ſingularia
eorundem, quæ ipſe laborioſè ſolus perſtringit, clarius & ſolidius ab ipſis ſeorſim Auto-
ribus haberi nequeant.* Ex illis Ephemeridibus multa transſcribunt Galli,
40 nonnunquam etiam Angli. * Veneti quoque Ephemerides tales inſtitue-
41 runt: Sed & hæ cum Romanis jam diem ſuum obierunt. * Harum natio-
num exemplo incitati etiam Germani & Dani, acta quædam Philoſophica &
Medica inſtituerunt, ſed intra Phyſicæ & Medicinæ limites ſe continent.
42 * Anno 82. in Academia Lipſienſi Viri aliquot docti laudabili conſilio nego-
tium hoc ſuſceperunt, ut acta eruditorum publicarent, quibus non libros
ſolùm in omni doctrinæ genere, ex omni gente, novos recenſerent, ſed &
inventa nova phyſica & mathematica undique conquiſita proponerent.
Optimè illa res hactenus cum eruditi orbis applauſu ſucceſſit, eſtque ejus
rei fructus longè maximus. Ego certè Germaniæ atque illuſtri huic Aca-
demiæ de illo conſilio gratulor, quod exteris quoque, quibus noſtra rarò ad
palatum ſunt, nunc placere incipit, ut jam in Gallicam quoque linguam
43 acta illa convertantur. * In ordinem illa redigit vir non literarum tantùm
famâ, ſed & ſingulari in his induſtriâ ſpectatiſſimus, mihique amiciſſimus
OTTO MENCKENIUS, manum jungentibus aliis inclutæ Academiæ
Profeſſoribus, præcipueque viro omni eruditionis apparatu inſtructiſſimo,
44 Dn. CARPZOVIO, urbis Senatore ampliſſimo. * Nolo hîc dicere de
Mercuriis librariis, qui ſingulis menſibus in Angliâ, ſingulis ſemeſtribus in
Belgio, prodeunt; quem morem etiam Galli imitantur, qui ſingulis Ephe-
meridibus Catalogos aliquos librorum ſubnectunt, quibus continentur
45 digna indigna relatu. * Neque illud ſilentio hôc locô prætereundum eſt,
Batavum quendam CORNELIUM à BEUGEM polliticum eſſe Univer-
ſale aliquod ex omnibus Ephemeridum ſcriptoribus compendium, *(ii)* quo
con-

(ii) Univerſale illud ex omnibus Ephemeridum Scriptoribus modernis Compendium, ſive Indices Librorum & Inventorum, de quibus in iſtis eſt actum, Generales, publi-
ce

continebuntur & nova inventa, & libri varii generis: Quod ubi prodierit, judicium de illo labore formari poterit; qui profectò non à jejuno ac proletariò ingenio, ſed à viro rerum omnium, quæ ibi tractantur, perito, ſuſcipi debet. Specimen aliquod ejus rei in libro dedit, cui titulus: *la France ſçavante, Gallia erudita,* Amſtelodami 1683. in 12. impreſſo. Sed nec ille vel titulo, vel exſpectationi aliorum, labor ſatisfecit: titulos tantùm ephemeridum, non materiarum ſpecialium ponens, quos ſecundum tres claſſes; temporis, alphabeticæ ſeriei, & generalium materiarum diſtinxit. Vide de illo Bailleti judicium loc. cit. Scripſit de Phyſicis, Medicis, Hiſtoricis ac Politicis libris Catalogos, ſed qui ab anno 50. ad noſtra tempora prodierunt, de
quibus ſequenti capite. * Plures hinc ad eadem rei literariæ augendæ con- 46
ſilia dilapſi ſunt: nam Roterodami vir Clariſſimus PETRUS BÆLIUS, Hiſtoriarum ac Philoſophiæ Profeſſor, edidit Gallicâ liguâ librum, cui titulus: NOVELLES DE LA REPUBLIQVE DES LETTRES, quem Latinâ linguâ ita ipſe effert: *Excerpta Reipublicæ Literariæ.* * Magno illa ſtudio ac induſtria congeſta fuerunt; ſed ſine aliquâ cenſendi audacia: qua laborat, qui antea ejuſdem generis librum ſcripſerat cum titulo: LE MERCURE SCAVANT, cujus duo tantum vel tres menſes prodierunt, quique cum illis Bælii Excerptis vendi ſolet. * Nunc quoque Amſterodami, 48
ne hac quoque gloriâ excideret urbs celeberrima, viri eruditi novum genus Ephemeridum inſtituerunt, ſub titulo BIBLIOTHECÆ UNIVERSALIS HISTORICÆ. Univerſalem vocant, quod quoscunque libros, cujusque gentis, diſciplinæ & linguæ recenſent; Hiſtoricam, quod ſola narratione contenti omni judicio abſtinent. Acta Lipſienſium ejus præcipuum autorem aliàs incognitum nominant, *Johannem Clericum.* * In iiſdem quoque 49
Actis Lipſienſium, Menſe Jan. Ann. 1687. EPHEMERIDES ERUDITORUM PARMENSES exhibentur, è quibus excerpta quædam ſpeciminis loco proponuntur. Nuper admodum prodierunt quoque Ephemerides, quæ Politicam & literariam hiſtoriam conjungunt. * Hamburgi quoque 50
à curioſioribus ejus loci viris doctis nuper inſtitutæ EPHEMERIDES LITERARIÆ in ipſo ortu ſuo ſuppreſſæ, à quibus illud memorabile præ cæteris omnibus viſum eſt, quod Londino nunciabatur, exprimentum de liquore *αὐτοκινήτῳ,* ſeu de Aquâ vorticosâ, quæ ſe ipſam in gyrum torquet, à R. B. So-

 cietati

cæ jam luci ſtitit Corn. a Beüghem, Bibliopola & Senator in Cliviæ Ducatu Embricenſis, ob induſtriam laborioſam, & bene de Hiſtoria Literaria Recentiori merendi ſtudium, laude ſua haud defraudandus: Librorum quidem in Quatuor *Apparatus* ſui *ad Hiſtoriam Literariam Noviſſimam Conſpectibus*, Amſtelodami A. 1689. 1694. 1699. & 1701. *in* 12. editis, Inventorum vero in *Syllabo recens in Re Medica, Phyſica & Chymica, exploratorum*, ibidem A. 1696. excuſo Verum ſolos tantum Titulos, Nomenclatoris inſtar, recitat, neque ſic tamen ab omni Errore immunis.

cietati Regiæ expoſitum, quod occaſionem maximis ſuppeditare meditationibus poſſit, multumque arcani recondere videtur.

51 Egimus de iis, qui id ſibi propoſuerunt, ut judicia de autoribus ſcriberent. Sunt, qui nonnunquam judicia de autoribus ſcriptis ſuis immiſcent, è quibus alii excerpſere. E ſcriptis Melanchthonis GEORGIUS RICHTERUS, Sacerdos Gorlicenſis collectionem talium judiciorum inſtituit, libro Islebiæ 1597. in 8. edito, cui titulus: *Criſes Melanchthoniana de eligendis optimis quibusque in omni diſciplinarum genere autoribus.* Erat ſuo tempore Melanchthon communis Germaniæ Præceptor, ejusque doctrinæ longè latèque diſſeminabantur. Quare quæ in illius ſcriptis de Autoribus bonis habentur judicia, magno uſui eſſe diſcentibus poterunt: nam non ſolùm de Oratoribus, Poëtis, Hiſtoricis, ſed & omnium quoque diſciplinarum ſcriptoribus ſana & ſolida hìc colliguntur judicia, tironibus non ſolùm, ſed & Doctoribus ipſis profutura. Venerabile merito Melanchthonis omnibus eruditis nomen eſſe debet, in quo uno viro plus doctrinæ & ſapientiæ fuit, quam in toto ſciolorum multa & magna crepantium grege.

52 Habentur in THUANI hiſtoria, ducente ita temporum ac annorum ſerie, varia de viris doctis judicia & elogia, quæ in unum aliquod volumen cum cæteris memorabilibus Gerhardus von Stöcken in Thuano ſuo enucleato collegit. Illa quoque de viris doctis judicia ſeorſim ſub titulo Elogiorum Thuanæorum Londini 1671. in 8. edita. Multum illis tribui debet ob ſingularem hujus viri candorem, qui procul ab omni partium ſtudio fuit, &
53 perſpicaciſſimam ejus in judicando ſolertiam. * Noviſſimè hæc judicia in Gallicam linguam convertit Teiſſierus, ſuaque additamenta adjecit, quibus de vitis virorum doctorum multa monentur, & aliorum etiam de ſcriptis judicia, è variis hujus generis autoribus, colliguntur. Editus eſt liber ille duobus tomis in 12. Genevæ An. 1683. ſed idoneis indicibus deſtitutus.

54 TOBIÆ MAGIRI Profeſſoris Francofurtani, viri docti, extat quoque Eponymologium criticum, ut vocat, quô habentur Elogia & Cenſuræ virorum celebrium è variis autoribus collectæ. Tenuis primùm is labor erat, & quaſi rudimentum quoddam, Polymnemoni ejus, libro optimo, præmiſſum, poſtea ſeorſim in 4to editum auctumve Francof. A. 1644. Noviſſimè Anno ſcilicet 1687. cura Chriſtiani Wilhelmi Eybenii duplo, quam antè, auctius in lucem miſſus eſt. Hoc quaſi Indice uti poſſumus, ad quem plura ejus generis, quæ ſparſim apud viros doctos legimus, judicia conferri poſſunt: ſed ſeparanda ſunt Encomiaſtica à veris judiciis.

55 Talia cum apud omnes Autores de Viris doctis judicia magno ſtudio collegiſſet ADR. BAILLETUS, Bibliothecæ Lamonianæ præfectus, in vaſtum aliquod opus labor ille ipſi ſuccrevit: nam aliquot jam tomi prodierunt operis iſtius, cujus titulus; *Jugemens des ſcavans ſur les principaux ouvrages des*

Digitized by Google

des Auteurs. Tres primùm tomi Pariſ. 1685. in 12. prodiere, & nunc quartus de Poëtis acceſſit, cujus quinque ſunt partes, An. 1686. editus. Omnium ille, qui hactenus de hoc argumento prodiere, abſolutiſſimus dici commentarius poteſt: nam non aliorum tantùm judicia Vir ille doctiſſimus magno ſtudio congeſſit; ſed ſua quoque paſſim immiſcuit, in quibus multa ſunt egregia. Multæ quoque de autoribus, Gallis præcipuè, illic habentur notitiæ, quas fruſtra alibi quæſiveris. * Totus ille primus tomus in prælimi- 56
naribus occupatur, ubi de inſtituto ſuo & omni ratione judicandi multa & utilia & erudita proponit. Hic de libertate, neceſſitate cenſendi, de virtutibus boni judicis literarii, judicandi ſolertiâ, ſcientia, perſpicacitate, modeſtiâ; de vitiis in judicando, præcipitantiâ, affectatione ſive Pedantiſmo, (ut vocat,) cavillatione (*chicanerie*) malignitate, amore & odio, philautia, agitur, in quibus ſingulis ad ſpecialia deſcendit. Agit deinde de præjudiciis librorum ab antiquitate, à charactere ſacro vel profano, à dignitate Autoris, ab autoritate ejus, à titulis honorum, (quos ſingulatim recenſet) ab inclinationibus Autoris, à natione & patriâ: ubi de ſingulis gentibus, atque inter alios de Germanis, de quibus ſiniſteriùs judicat. Quam enim invidioſum hoc! *les Allemans ſont tousjours Allemans*. Quaſi non & apud cæteras gentes homines inepti eſſent, neque apud Germanos Viri docti. Sed de his in Germanos convitiis alio loco pleniùs à me dicetur. Agitur porrò de præjudiciis, ab Autoris temperamento & moribus, ab ætate, à præcipitantiâ & lenitudine, à titulis libri, ubi multos veteres & recentiores in Cenſuram, aliquando tamen aſperiorem, vocat; à circumſtantiis, pretio & raritate, frequenti editione, remuneratione librorum. Immiſcentur variæ diſſertationes de libris poſthumis, anonymis, vaſtitate & exilitate librorum, de compendiis, de Polygraphis: Quæ omnia multum ad variam doctrinam conducunt. Recenſet hinc Typographos, Criticos, Hiſtoricos, Interpretes, Grammaticos, & tandem Poëtas magno multoque apparatu. Sed in his adjumento illi fuere integri, qui de Poëtis prodierunt, à Gyraldo Voſſio, Craſſo, Borrichio &c. libri; in quibus nos ita procedemus, ut, quæ aliis dicta ſunt, ſuis autoribus relinquamus, & digitum tantùm in illa intendamus: ea verò, quæ à nobis ipſis notata ſunt, diligentiùs proponamus. Ubi cæteri prioribus tomi acceſſerint, in magnam molem excreſcet liber: ſed tamen ob ſummam utilitatem commendari præ cæteris omnibus debet; etſi autor, quâ eſt modeſtiâ, ipſe tantùm pro rudimento perfecti operis haberi velit.

Enarravimus judicia de viris doctis ab aliis collecta, ſubjungemus his 57
judicia virorum doctorum illis ſublecta: inter quæ referri debent EXCERPTA SCALIGERIANA ET PERRONIANA. Libelli hi prodierunt è Bibliothecâ Iſaaci Voſſii: fuerunt verò illa olim conſignata à fratribus Puteanis, cum in Belgio apud Scaligerum viverent, in bonos viros ac

Digitized by Google

integras nationes ſæpe injurioſa. Multa illic ſunt congeſta de libris & viris doctis judicia, per ordinem Alphabeticum diſpoſita, digna atque indigna relatu, nonnunquam maledica & falſa: quæ poſtea deſcripſit Claudius Sarravius, curiæ Pariſienſis Senator. Neque enim dubito, illis quicquam acceſſiſſe à malignâ manu. Multa tamen illic habentur ad rem literariam
58 Hiſtoriamque ejus temporis noſcendam utilia. * Poſtquam primùm edita fuerunt hæc Scaligeriana Hagæ Comitiis An. 1666. in 8vo Gröningæ poſtea in lucem venerunt alia Scaligeriana, An. 1669, in 12. quæ prima vocantur, cum præfatione Tanaquilis Fabri, & ex ejusdem Bibliothecâ: omnia verò Latina linguâ afferuntur, cum altera illa intermiſta ſint multis Gallicis Diſſertationibus, prout ex ore loquentis exciderunt. Multa illic conqueritur de miſero ſuo ſtatu Faber, hiſtoriamque primorum Scaligerianorum hanc recenſet: *Sex ſeptem menſes ſunt, ex quo Fr. Sigonius Jurisconſultus apud Auguſtoritenſes celeberrimus, hæc Scaligeriana manu deſcripta ad Bibliopolam miſit, uti ederentur & publicarentur. Rogavit porrò, ut inſpicerem: inſpexi; & quædam ſanè ad ea parabam ſcribere, quæ non omnibus fortaſſe nota ſunt; ſed totum id conſilii, ut abjicerem, multa fecere. Cur autem Prima vocaverim (nam hunc eis titulum feci) ubi libellum legeris, facilè intelliges; Scilicet altera illa Scaligeriana, quæ abhinc duobus tribusve annis prodiere, recentiora ſunt. Doctrina autem in his tanta eſt interdum, tamque recondita, ut qui meliorum literarum ſtudioſi ſunt, nullam ſatis magnam Cl. Sigonio gratiam referre poſſint, qui nec operæ ſuæ pepercit, nec ſumptibus, ut ſchedas & adverſaria Vertuniani ſibi compararet & deſcriberet.* Gröningenſi editioni adduntur altera, ut vocantur, Scaligeriana, quæ priùs prodierant; Sed illa
59 in non paucis interpolata. * Plenior horum Scaligerianorum hiſtoria habetur apud Guid. Patin. *Epiſt.* 154. qui non à Puteanis Fratribus, ſed à quodam Vaſſano hæc conſignata tradit: quam hîc integram Gallicis, ut ibi habetur, verbis apponam: *J'en ai céans un manuſcrit. C'eſt un Livre fort curieux, mais un peu dangereux. Je le fis tranſcrire il y a 30. ans ſur l'orignal que m'en prêtérent Meſſieurs du Puy, qui étoient mes bons Amis & de fort honnêtes-gens. Voici de la maniére que le Livre a été fait. Un jeune homme qui n'avoit pas 20. ans, nommé Jean de Vaſſan. de Champagne, Huguenot qui avoit tudié à Geneve prit à Paris des Lettres de recommendation du grand Caſaubon pour Joſeph Scaliger, & s'en alla en Hollande. Ce Jean de Vaſſan êtoit néveu de Mrs. Pithou grans amis de Scaliger, qui étoit viſité toutes les ſemaines par toute ſorte de gens ſavans. Jean de Vaſſan écoutoit tout ce que diſoit Scaliger & l'ecrivoit. De la vint ce Livre qui eſt aujourdui dans la Bibliothéque du Roi. Jean de Vaſſan étant de retour de ſon voyage, fut fait miniſtre, puis par le moin du Cardinal du Perron & d'une bonne penſion, ſe fit Catholique, mais la penſion n'allant pas bien, il ſe fit Moine Feüillan, & avant que*
60 *d'y aller fit préſent de ce manuſcrit à Mr. du Puy.* * PERRONIANA per eosdem fratres Puteanos, vel per eundem forte Vaſſanum, è Cardinalis Perronii

ronii quotidianis ſermonibus congeſta ſunt, in quibus nonnulla ejusdem argumenti, quæ meliùs inter ſe cohærent, ut Scaligeriana. Sunt in illis multa eximia, etſi de Cardinali Perronio contemptim judicet Patin. epiſt. 10. Eadem à Cl. Sarravio deſcripta edita Genevæ apud Petr. Colomeſium Ann. 1669. Sunt & per eosdem fratres Puteanos Thuanæa quædam Excerpta conſignata, ſed minoris momenti; in quibus nulla de autoribus judicia, ſed mera Hiſtorica occurrunt. Ad hoc exemplum memini ab Amicô meô fuiſſe conſignata Conringiana judicia, quæ ille ex familiari cum ipsô converſatione notaverat. * Malè profectò de virorum illuſtrium famâ merentur, qui 61
omnia eorum dicta factaque ſine ullo delectu in publicum protrudunt: ut fecit Colomeſius in Opuſculis ſuis literariis; ubi habentur quædam relationes Gallicæ de variis doctorum rebus & inſtitutis ſecretioribus, minimè propalandæ. * Quintilianus jam olim *lib. 6. c. 3.* eos reprehendebat, qui de 62
jocis Ciceronis tres libros collegerant, inque iis quædam frigidiuſcula retulerant, quæ tantum virum non decebant. *Utinam*, inquit, *Quintus & libertus ejus Tyro, aut alius, quisquis fuit, qui hos hâc de re libros edidit, parciùs dictorum numero indulſiſſent, & plus judicii in eligendis, quam in congerendis ſtudii, adhibuiſſent: minus objectus calumniantibus foret.* * Ita Adamus Siberus *in epiſtolis p. 475.* indignè 63
fert, Manlium quendam omnes ſermones Melanchthonis congeſſiſſe, quos vel in menſâ, vel in ſcholâ, vel in via effutivit: cum delectus ei fuiſſet habendus optimorum. * Idem conqueritur in vitâ Melanchthonis Camerarius: 64
De iis, qui etiam dicta & ſermones quotidianos atque familiares ipſius collegerunt, & auſi ſunt cum ſuis commentationibus divulgare, quid dicam? Iſti verò neque ſtudio, neque judicio, neque omnino conſideratione aliquâ congerentes, quæ ne audiiſſent ipſi quidem, ſed ex aliis fortuitò cognoviſſent, ſtolida ſua temeritate ſeſe quidem infamarunt inprimis; Sed & Philippi Melanchthonis nomini maculæ aliquid aſperſerunt, & multorum bonorum virorum futilem atque nugatoriam, vel indecoram quoque & indignam, mentionem inculcantes, indignationem illa offenſione concitarunt. Verùm in hujus ſeculi impudente licentia hoc ſcilicet ad alia innumerabilia mala apponendum, & dandum eſt inſulſa hominum vanitati, & exiſtimationis ſeu lucelli quoque aucupio, cum permittantur fiantque impunè alia, cum flagitioſiora tum ſceleratiora. Idem de Lutheri ſermonibus judicium eſto, quos illo invito & neſciente ediderunt nonnulli. * Fuere quoque qui Satyricâ quâdam ratione judicia de Viris doctis 65
eorumque actionibus propoſuere, ut Trajanus Boccalinus in Relationibus ſuis è Parnaſſo; quem tamen verum autorem multi non habent, ut ſuprà vidimus. * Hunc imitatus eſt ADAMUS EBERTUS, cujus extant L Relationes è Parnaſſo, Hamburgi 1683. in 8vo editæ, ubi de rebus literatis & civilibus nonnulla per fictas illas narratiunculas proponuntur. 66

DANIEL BARTOLUS, Italus, Vir ingenioſiſſimus, varios libellos 67
ſcripſit Italicâ linguâ, cultu orationis penè nimios. Inter illos eſt liber de Lite-

Literatis eorumque virtutibus, & vitiis, qui in Germanicam linguam quoque translatus eſt. Converſus eſt etiam in Linguam latinam, cum hôc titulô: *Character hominis literati.* Multa in illo arguta ſunt de ſcriptis Satyricis obſcœnis, plagiis &c. ſed ad eloquentiam magis, quam ad Hiſtoriam ſpectant: nam belli elegantisque ingenii luſus circa ſingula capita apud illum habentur. Scripſit ad alios libros, quorum in eloquentiâ Eccleſiaſticâ uſus eſt, de
68 quibus infrà plura. * De eodem argumento THEOPHILUS SPITZELIUS egit: aliquot enim libros de virtutibus & vitiis eruditorum ſcripſit, quos undique è vitarum Scriptoribus & Encomiaſticis collegit. Tituli ſunt: *Literatus, felix & infelix.* * Similiter quoque FRANCISCUS RIDDERUS ſcripſit
69 Hiſtoriam de Eruditione, ſcriptione, libris, & Bibliothecis; ſed non niſi mera illa Collectanea ſunt undique congeſta.

VINCENTIUS PLACCIUS de ſcriptoribus Anonymis & Pſeudony-
70 mis egit; *(kk)* optimum fuit conſilium Viri doctiſſimi, cum hoc ſibi eligeret argumentum, quod ante eum nemo occupaverat. Extabat tenuis quædam ſcheda *Frider. Gaiileri de mutatione nominis*, cujus poſterior pars agit de ſcriptis Anonymis, ſed parum eſt pro hujus argumenti vaſtitate. Suſcepit idem conſilium jamdudum Bibliothecarius Bibliothecæ Oxonienſis THOMAS HIDE, à quo tamen nihil hactenus in lucem editum eſt. Nemo igitur operæ pretium fecit, præter Placcium; quanquam, ut ipſe non diffitetur, feſtinatus ille labor ſit & imperfectus, nam ipſe nunc Supplementum altero tanto majus promiſit. Augeri ſanè ille labor multis modis poteſt, & magnum habet in totâ Hiſtoriâ literariâ fructum. Multa latent ſub larvâ falſi autoris volumina, quorum interdum tenuis notitia eſt. Admittuntur enim quandoque libri in lucem, quorum Autores longè alii ſunt. * Referen-
71 dus quoque hîc eſt JOH. DECKHERI liber de ſcriptis adeſpotis jam tertium An. 1686. Amſterodami editus.

Ad hiſtoriam literariam pertinent & illi, qui de Academiis ſcripſere. Hîc primô locô meritò poni debet HERMANNUS CONRINGIUS, vir
72 πολυμαθέστατος, qui, ut jam ſuprà indicavi, de Antiquitatibus Academicis librum ſingularem ſcripſit. Ejus poſtrema editio multa habet additamenta, quæ

(kk) Vinc. Placcii *δευτέραι* de Scriptoribus Anonymis & Pſeudonymis Detectis *Ὀperίδες*, quæ in Volumen ingens, labore ipſius improbo, & Amicorum Symbolis, excreverunt, prælo paratæ apud JCtum *πολυμαθέστατον*, Gerhardum a Maſtricht, Reip. Bremenſis Syndicum, cui Autor moribundus eas commendavit, deliteſcunt, & a Bibliopola, Boni Rei Literariæ Publicæ Studioſo, in lucem protrahi deſiderant. Inſtitutum Operis, 5000. circiter Autoribus larvam detracturi, exponit *Invitatio* Autoris *ad Ant. Magliabechium, alioſque Eruditos, ſuper Symbolis ad illud conferendis, Amica*, Libro de *Arte Excerpendi*, Hamburgi A. 1689. in 8vo edito, ſubjuncta. Non parum etiam Argumentum hoc illuſtravit Adr. Bailleti Tr. Gallicus, Pariſiis A. 1690. in 12. publicatus: *Auteurs Deguiſez ſous des Noms Etrangers, empruntez, ſuppoſez, feints à plaiſir, chiffrez, renverſez, retournez, ou changez d'une langue en une autre.*

Digitized by Google

quæ penè altero tanto ſuperant priorem editionem. Liber eſt doctus, & in hôc argumentô penè unicus: nam, qui aliàs in hoc negotio verſati ſunt, jejunam tantùm operam præſtiterunt, & in generalioribus occupati, aut in iis, quæ ad jura Academica ſpectant, præcipua tamen Hiſtorica, primasque origines ne attigerunt quidem. Hornius quidem in diſſertationum ſuarum Hiſtoricarum & politicarum 31. agit de Academiarum per occidentem inſtauratione: ſed levia illa ſunt & ſuperficiaria. Conringius quoque ipſe in ſpecialioribus deficit: Hiſtoria enim ſpecialior Academiarum ab aliquo deducenda hactenus deſideratur: Nam, quanquam Franciſcus Junius, Müddendorpius de Academiis Germaniæ, alii de Academiis ſpecialibus, e. g. de Pariſienſi, Oxonienſi, Patavina, ſingularibus libris egerint; quanquam & Gregorius Leti de Academiis *Italiæ in Italia ſua regn.* non modica inſpergat, reverà tamen omnis ille labor mancus eſt & ſterilis. * Optandum eſſet, ut 73
hanc operam ſibi depoſceret Vir prudens & doctus, & quemadmodum Conringius generalia Academiarum, ita ſpecialiora tum è variis de hoc Argumento Scriptoribus, tum ex ſuâ experientiâ concinnaret. Et ſanè, quemadmodum olim Ariſtoteles Rerump. hiſtoriam contexuit; quid ni ſimili ratione liceret Academiarum, quæ ſunt literatorum Reſp. Hiſtoriam tùm è Politicis, tum ex hiſtoria literaria, principia contexere? Præclarum ſanè hoc & illuſtre Argumentum, de quô nemini hactenus in mentem quicquam incidit; cui operi tamen exædificando multa poſſint ſuppeditari hinc illinc ſubſidia, modò quis prudentiam & peritiam huic rei commodet. De his Academiarum juribus & privilegiis in univerſum Autor quidam Hiſpanus ſcripſit vaſtum Volumen. * De Academiis Galliæ, ac ſpeciatim de Pariſienſi 74
quidem *Cæſar Egaſſius du Boulay* hiſtoriam ſcripſit, Bailleto *tom. 2. p. 170.* nominatam, ſex ſpiſſis in folio voluminibus, mihi verò nunquam viſam. Ita verò de iis judicat autor ille, multa quidem in illis haberi impertinentia, ſed utiliſſimum eſſe librum ad notitiam ſcriptorum, quæ publicarunt Viri docti in Gallia; exterorum quoque, qui in hâc Academiâ vixerunt. Multa quoque illic memorabilia coacervari ait, quæ alibi fruſtra quærantur. De Belgii Academiis ſingulares etiam libri conſcripti ſunt, linguâ & latinâ & vernaculâ, quorum tituli in Catalogo Thuanæo videri poſſunt. Emundus Richerius, Vir inter Gallos doctiſſimus, de optimo Academiarum ſtatu librum elegantem ſcripſit, in 8vo Pariſiis Ann. 1603. editum. Ex his ſimilibusque Autoribus confici idoneum corpus poſſit.

ANTONIUS WOOD, Anglus, ſcripſit Hiſtoriam & Antiquitates Univerſitatis Oxonienſis. Liber editus eſt in folio 1674. Oxoniæ. * Qui cum 75 76
diligentiſſimè recenſet antiquiſſimæ Academiæ Oxonienſis originem & progreſſum, operoſus eſt in Theologiæ & Philoſophiæ ſcholaſticæ hiſtoriâ percenſenda. Cum enim in antiquiſſimâ Academiâ Pariſienſi hæc caput extulerit,

lerit, indeque in Academias Britannicas propagata, ejus hîc hiſtoria plenius proponitur. Magni itaque uſus ad hunc ſcopum liber ille eſt, ex quo præterea cognoſcas Academiarum tum temporis in Europâ ſtatum, quæ ad Pariſienſis Britannicarumque Academiarum formam inſtitutæ videntur. Inſignis ex illo notitia haberi poteſt virorum doctorum, qui vel in hâc Academiâ vixerunt, vel ex illâ prodierunt, quorum aliàs notitia haberi non poteſt. Magna potuiſſet Conringii libro ex hoc opere acceſſio fieri; ſed ille librum iſto tempore nondum impreſſum ad hos uſus applicare non potuit. Poteſt & his addi Bœclerus in Commentario de ſeculi 9. & 10. rebus, qui ſub ſingulis Imperatoribus brevisſimè recenſet ſtatum literarium.

77 PETRUS LAMBECIUS, vir doctus & Polyhiſtor clariſſimus, Hamburgenſis olim Gymnaſii Rector, poſtea Conſiliarius & Bibliothecarius Imperatoris, ad hiſtoriam literariam non parum ſubſidii attulit; de quo jam ſuprà multa diximus. Prodromum ille quidem Hiſtoriæ literariæ ſcripſit, ſed vel ex titulo ipſo apparet, non niſi partem ab ipſo tractari: neque enim ſufficiebat Vir unus tam immenſo operi, cujus concinnatio non unum aut alterum annum, ſed totam ferè hominis vitam, requirit, ideoque poſt primam illam Prodromi editionem nihil ulteriùs edidit; ſed ad Bibliothecæ Vindobonenſis hiſtoriam, & Catalogos ſcribendos, vaſtos & laborioſos, acceſſit; cujus operis magna jam tum prodierunt volumina, docta quidem & operoſa, ſed multis illuc non pertinentibus rebus referta, cum in excurſus abit Autor, non quidem inutiles & indoctos, ſed alii loco & tempori opportuniores. Rectiſſimè de eo judicat Bailletus *Tom. 2. p. 250.* Autorem hunc vaſtos illos commentarios in arctius contrahere ſpatium potuiſſe, ſi majorem ſumptuum quam magnificentiæ rationem habere voluisſet. Non diſplicet tamen ejus conſilii ratio, quod manum Hiſtoriæ literariæ ultimam imponere noluerit, quàm completô Bibliothecæ Vindobonenſis Catalogo. Sed ipſe ſpe ſuâ excidit, cùm fata tam longinquo operi intercesſerint.

78 GABRIEL NAUDÆUS, Gallus, Vir doctiſſimus, Bibliothecarius Cardinalis Mazarini, inter ſcriptores Hiſtoriæ literariæ recenſendus eſt, cujus extant ſcripta, magnô ingeniô & doctrinâ elaborata. Is Gallicâ linguâ librum ſcripſit, cui titulus: *Addition a l' Hiſtoire de Louys XI.* Pariſiis editum An. 1630. in 8vo, oppidò rarum, quô continetur præcipua pars hiſtoriæ literariæ illorum temporum, non per Galliam ſolùm, ſed & per alias Europæ partes. Vocat additionem, quoniam illic pertractat partem à reliquis Hi-
79 ſtoricis intactam. * Incidit autem hujus Regis hiſtoria in illa tempora, quibus incepit παλιγγενεσία literarum per totam Europam: occaſione illâ diſquirit in originem artis Typographicæ, candidèque Germanis vindicat divinam artem, quam Batavi ſibi tribuere voluere, per ſummam erga Germanos

manos invidiam; quorum argumenta illic refutat: legendus eſt *cap. 5.* Fruſtra itaque eſt Boxhornius cum omnibus ſuis argumentis, qui peculiarem de artis Typographicæ origine librum pro Batavis ſuis ſcripſit. Idem Vir clariſſimus Bibliographiam Politicam ſcripſit; ubi de politicis ſcriptoribus judicat; aliumque, cui titulus *Maſcurat*, ubi de iis ſcriptis judicat, quæ ſub Cardinali Mazarino edita ſunt.

CAP. XVII.

DE SCRIPTORIBUS BIBLIOTHECARIIS.

Scriptores Bibliothecarii 1. vel de methodo Bibliothecæ inſtituendæ agunt, vel hiſtoriam Bibliothecarum proponunt. 2. Richardi Buri Philobiblion. 3. Beſſarionis epiſtola. 4. Gabr. Naudæi diſſertatio de inſtruendâ Bibliothecâ. 5. Hottingeri Bibliothecarius quadripartitus. 6. Ejus indices librarii. 7. Claudii Clementis Muſeum. 8. Juſti Lipſii de Bibliothecis Syntagma. 9. Ludovici Jacobi Tractatus de Bibliothecis. 10. Judicia de illo; 11. Gallicæ Bibliothecæ non cæterarum nationum Bibliothecis præferendæ. 12. Ludovici Jacobi plures libri Bibliothecarii recenſentur. 13. Lomeier de Bibliothecis, 14. in vetuſtis diligentior, quam in recentioribus. 15. Ludovicus Jacobus indiligentia nocatur. 16. Jodocus à Dudinck. 17. Mutius Panſa. 18. 25. Galleſii Tractatus de Bibliothecis exiguus. 19. Spizelii Diſſertatio de re Bibliothecariâ. 20. Cardonæ, 21. Puteani, 22. Majoragi, Heinſii de Bibliothecis ſcripta. 23. Bibliotheca Vaticana. 24. ſeqq. Mutius Panſa. 25. Angelus Rocha. 26. Zoilus Ardelio de Bibliothecâ Vaticanâ. 27. Vindobonenſis Bibliotheca à Lambecio deſcripta. 28. Bibliotheca Oxonienſis 29. Catalogus ejus à Jameſio & Hidano ſcriptus. 30. 31. Quid in hoc deſiderandum. 32. Anglicæ Bibliothecæ cæteræ. 33. Bibliotheca Guelferbytana ab H. Conringio laudata. 34. Bibliothecæ Regiæ Gallicæ nova & pleniſſima deſcriptio laudatur. 35. Qui de variis Bibliothecis ſparſim egerunt. 36. Collegii Pariſienſis Societ. Jeſu Bibliotheca laudatur. 37.

CUm ſupra cap. 3. de Re Bibliothecaria egerimus, ac plurima ejus argumenti tetigerimus; nunc hoc loco Scriptores Bibliothecarios recenſebimus: Nam, quoniam Bibliothecæ locupletis ordinata cognitio non parum facit ad hiſtoriam literariam cognoſcendam; non immeritò ſcriptores Bibliothecarios iis, qui ad hiſtoriam literariam pertinent, ſubjungimus. * Quidam ex illis ſcriptoribus vel de methodo inſtituendæ Bibliothecæ agunt, vel hiſtoriam Bibliothecarum, ſeu univerſalem ſeu particularem, proponunt. De illis primùm agemus, etſi jam tum cap. 3. eorum quoque mentionem fecerimus. 1 2

RICHARDUS à BURI, Epiſcopus Dunelmenſis, & Eduardi III. An- 3

glorum Regis Cancellarius, & Theſaurarius Regni, librum ſcripſit, cui titulum fecit: *Philobiblion*, qui rariſſimus eſt, & in paucorum manibus verſatur *(ll)* in quô ille rem Bibliothecariam commendat, & modos oſtendit, quibus adornari Bibliotheca poſſit. Seorſum ille editus non facilè compareт in Bibliothecis; ſed iteravit editionem ejus Melchior Goldaſtus, addiditque centurias epiſtolarum Philologicarum, quas ille collectas junctim edidit
4 Francofurti in 8vo Ann. 1610. quibus multa continentur notabilia. * Additur quoque Beſſarionis Patriarchæ Conſtantinopolitani & Cardinalis Tuſculani Epiſtola, ad Principem Senatumque Venetorum miſſa Ann. 1469. qua Bibliothecam ſuam omnis generis libris inſtructiſſimam eidem Senatui defert ac donat. Richardi verò illius liber, etſi dictio genium iſtorum temporum ſapit, tamen eleganter ſcriptus eſt, ac multa proponit rei Bibliothecariæ arcana.

5 GABRIELE NAUDÆO nemo vixit ſuo tempore ἐμπειρίας Bibliothecariæ peritior; cujus extat libellus ad Præſidem Memmium, ſcriptus hôc titulô: *Advis pour dreſſer une Bibliotheque.* Multa ſunt in hoc tenui libello notabilia, tum quod ad erectionem, tum quod ad conſervationem Bibliothecæ attinet. Richardum de Buri ſæpiſſimè in exemplum proponit. Multa illic de officio Bibliothecariorum, qualitate librorum, & ſimilia, quæ recentiores quidam de hoc argumento ſcriptores ſtrenuè exſcribunt. Prolixus in ejus laudes eſt Mareſius lib. 2. Epiſt. 32.

6 JOHANNES HENRICUS HOTTINGERUS, Theologus Reformatorum πολυμαθέστατος; Orientali literaturâ præcipuè celebris, librum ſcripſit titulo *Bibliothecarii quadripartiti.* Quatuor partes hujus operis fecit: prima agit de Bibliothecarum inſtructione, & officio Bibliothecarii, aliisque nonnullis, quæ ſpectant ad modum contexendi Catalogos Bibliothecarios, quorum potiſſima pars excerpta ex Naudæi ſcripto ſuprà dicto. Notanda ſunt inprimis, quæ de Locis communibus Bibliothecariis inſtruendis proponit. Ita enim Bibliothecam ſuam inſtitui jubet, ut ipſe ejus ordo poſſit eſſe inſtar locorum communium. Illic varias recenſet variorum Autorum methodos, quibus tandem ſuam addit ἐπίχειρησιν p. 79. Quæ omnia ſic ſatis bona ſunt, niſi quod ordo nimium laborioſus videatur, & in ipsâ To-
7 potheſiâ librariâ difficulter ſemper obſervari poſſit. * Præſtat itaque, ſi Bibliothecæ eâ fermè methodô, quâ utuntur Collegii Jeſuitici Pariſienſis Patres, in Syſtemate Bibliothecæ ab illis editô, aut qualis habetur in Catalogo Bibliothecæ Thuanæ, diſpoſitæ bonos Indices ſubjeceris. De ejus Indicibus librariis plura diximus cap. 6. quò lectorem remittimus. Reliquis tribus

(ll) Recuſum eſt Richardi de Buri *Philobiblion*, cum eadem Centuria Epiſtolarum Philologciarum, a Melch. Goldaſto collectarum, Unica (nec enim plures, uti Morhoſius opinatur, edidit), Lipſiæ A, 1674. in 8vo.

tribus partibus ſcripta Theologorum ſecundum certas claſſes diſponit, quæ omnia utiliter & cum fructu legent Theologiæ Studioſi. Utilis quoque eſſe poteſt in primâ ejus libri parte cap. 3. Bibliotheca Anglorum Theologica contracta.

CLAUDIUS CLEMENS, Jeſuita, ſcripſit librum, cui titulus eſt: *Muſeum ſ. Inſtructio Bibliothecæ, tam publicæ, quam privatæ.* Editus eſt Lugduni 8
An. 1636. in 4to. Multa coacervat hic Autor ad hoc argumentum: eſt in alienis potiùs occupatus & generalibus, in externis, quæ ſpectant ad ornatum Bibliothecæ, in picturis & ſimilibus. Scilicet ille phaleras tantùm, non Pegaſum ipſum curat: Rectè de illo Bailletus tom. 2. p. 273. *Il y a quelque erudition, mais il y a trop de babil & trop de ce que nous appellons fatras & s' il avoit eu plus de jugement, il auroit renfermè tout ce qu' il y a de bon dans cet ouvrage, en un fort petit livre.* Additur quoque deſcriptio Bibliothecæ Hiſpanicæ Scorialenſis, & ad ſtudia lectionemque librorum parænesis.

JUSTI LIPSII primô locô debebat fieri mentio, ſed quoniam in re 9
Bibliothecariâ potiùs ungues & reduviam curat, quàm caput, vel planè etiam omitti poterat, & ad Scriptores antiquarios rejici. (†) Scripſit Syntagma de Bibliothecis, in quô de ritibus variis & antiquitatibus circa rem Bibliothecariam agitur. Hunc librum poſtea unà cum aliis ejusdem argumenti excerptis antiquariis edidit Maderus, præmiſsâ de ante-diluvianis Bibliothecis Diſſertatione. Eundem Lipſii librum cum inſigni auctario editurus erat maximi nominis Medicus Hieronymus Welſchius, ut teſtatur in ejus vitâ Schröckius. Sed hujus & multorum aliorum ſpes præmaturâ hujus viri morte intercidit.

(†) Syntagma Libellorum & Commentationum de Bibliothecis atque Archivis, a Joh. Joach. Madero Helmſtadii A. 1666. in 4to publicatum, præter Editoris de Scriptis & Bibliothecis Antediluvianis Præfationem, Juſti Lipſii de Bibliothecis Syntagma, Fulvii Urſini, Guid. Pancirolli, Bartholom. Chaſſanæi, Franc. Patricii, Mich. Neandri & Jac. Phil. Tomaſini de iisdem, Laur. autem Pignorii de Servis Veterum Bibliothecariis, & Emundi Figrelii de Statuis Doctorum, Ἀποσπασμάτια, Balth. Bonifacii Lib. de Archivis, Franc. Schotti, Onuphr. Panvinii & Ant. Cicarellæ & Biblioth. Vaticana, Balth. Corderii & Alex. Barvoetii de Scorialenſi, ac Joh. Alex. Braſſicani de Budenſi, Schediaſmata, uno Faſce complectitur. Secundæ illius Editioni, a Joh. Andr. Schmidio, Theologo Acad. Juliæ πολυμαθεστάτῳ, Helmſtadii A 1701., cum Præfat. ſua, publicatæ, Herm. Conringii de Bibliotheca Auguſta Guelpherbytana Diſſertatio acceſſit Epiſtolica. Hanc, curante eodem Polyhiſtore, ulteriorem etiam Collectionis hujus pollicito continuationem, A. 1703. ſecuta eſt *Nova de Bibliothecis Acceſſio*, Syntagmati Maderiano adjuncta, in qua Rich. de Buri Philobiblion, Gabr. Naudæi & Theoph. Spizelii de Bibliothecis Diatribæ, & Chriſtoph. Heidmanni de Bibliothec. Acad. Juliæ Vetuſtiori, Herm. ab Hardt de Nova ejusdem Rudolphea, Caſp. Sagittarii de Jenenſi, ac Jul. Pflugii de Budenſi, Commentationes, lucem denuo junctim aſpexerunt publicam.

Digitized by Google

10 LUDOVICUS JACOBUS primus eſt, quantum memini, qui de Bibliothecis, antiqui novique temporis, aliquid ſcripſit. Fuit Carmelita: Gallicâ linguâ librum, Pariſiis Ann. 1644. editum, ſcripſit, cui titulus; *Traictè de plus belles Bibliotheques publiques & particulieres, qui ont eſté, & qui ſont à preſent dans le monde,* id eſt, *Tractatio de optimis Bibliothecis, publicis, privatis, quæ fuerunt, hodieque ſuperſunt in orbe.*
11 * Magnam hîc rem agi credideris: ſed ſi, quod res eſt, dicendum, amphoram titulus inſtituit, liber exit in urceum. Quod ad veteres attinet Bibliothecas, plura ab aliis jam tum dicta ſunt; In Novis recenſendis ultra notitias, quas è paucis autoribus hauſit, nihil novi affert. In Italicis Thomaſini, in Anglicis Pitſei, in Belgicis Sanderi, in Germanicis Melchioris Adami vineta cædit. Qui autores, ſi Thomaſinum & Sanderum excipias, ἐν παρέργῳ illa attingunt, & caſu in eorum mentionem incidunt. Nam, qui è Melchioris Adami vitis omnem rei Bibliothecariæ Germanicæ notitiam metitur, ut facit Ludovicus Jacobus, è turri Achivos judicat.
12 * Ex quâ rerum peregrinarum incuriâ vel deſpicientiâ natum hoc ipſi judicium eſt, plures Bibliothecas in unâ Lutetiæ urbe, quam in Angliâ, Hiſpaniâ ac Germaniâ integrâ reperiri. Scilicet & hîc verum eſt, quod veteri verbo dicitur: τῆς Πατρίδος καπνὸς λαμπρότερος τοῦ παρ' ἄλλοις πυρός. Neque tamen Patriæ ſuæ Bibliothecas illâ, quâ poterat, diligentiâ recenſet, quanquam majorem illis curam impenderit. Joſephus Scaliger in Excerptis refert, ſuo tempore 80. perfectas Pariſiis fuiſſe Bibliothecas, cum Londini tantum 11. fuerint. Memorat & de eo Bailletus *tom. 2. pag. 273.* quod parum diligentiæ & judicii in opere hoc adhibuerit; multa incerta aliorum fide credulus ipſe adducat. Inde factum, ut numerum Bibliothecarum auxerit, quas ille pro locupletibus venditat, quæ vix inter mediocres locum inveniunt. Bibliothecam S. Victoris ille ob MStorum copiam in cœlum extollit laudibus; Sed Scaliger in Excerptis quicquam in illâ boni eſſe negat, neque ſine cauſa Rabeleſium ſatyrico illam ſale defricuiſſe. Sed dici tamen in ejus defenſionem poteſt, quod ipſe in præfatione ad lectorem Autor pro imperfecto opere habeat. Condonandum affectui ejus in patriam eſt, quod Pariſinas Bibliothecas cæterarum gentium vincere exiſtimet. Etſi enim illic locupletes illæ ſunt, comparari tamen cum tot nationum Bibliothecis nequeunt, ubi non fungi & verveces habitant. Laudat tamen ejus curioſitatem Bailletus, ibid. *pag. 98.* & accuratiora ab illo ſperare nos potuiſſe ait, ſi ſupervixiſſet.
13 * Edidit idem *Bibliothecam Pontificiam*, in cujus primâ parte agit de libris, quos Pontifices ſcripſere; alterâ de iis, qui vitas & elogia Pontificum ſcripſere. *Bibliothecam* quoque *Cardinalitiam* & *Carmeliticam* promiſit, eodem modo inſtructam; quæ an lucem viderint, non conſtat. Idem *Bibliothecam Feminarum*, quæ literis & libris inclaruerunt, an abſolverit, incertum. Extat quidem in illum librum inter Epigrammata Naudæi aliquod, quod

Digitized by Google

quod pag. 53. legitur; ſed fortaſſis illud in librum, vel affectum vel ineditum, ſcriptum eſt. Præmitti huic ſolet librô Naudæi *diſſertatio de Bibliothecâ inſtruendâ;* quam ob cauſam factum eſt, ut totum de Bibliothecis librum Naudæo adſcripſerit Lambecius, *Comment. de Bibl. Vindob. lib. 1. pag. 115.* qui tum optimi amici fuerunt, ut ex vitâ Naudæi Epiſtolis ejus præfixâ patet.

Poſt illum de Bibliothecis in univerſum ſingularem librum publicavit, 14
jam ſecundùm editum, JOHANNES LOMEIER, Eccleſiæ Deutechomienſis Paſtor, Vir doctus quidem, ſed cui tamen non iſte ad manum fuit apparatus, quo opus erat de hoc tam vaſto argumento aliqua ſcripturo; quod ille limatius ornatiusque nobis, quam Carmelita ille, dediſſet, ſi ſylvam operi educendo inſtructiorem habuiſſet. Nam & in ſumma illius percurſatione etiam curam quandam & ἀγχίνοιαν oſtendit, ne Ludovici quidem Jacobi ſubſidiis adjutus, cujus ille librum apud Bibliopolas Amſtelodamenſes & Francofurtenſes fruſtra quæſitum, nusquam reperire potuit, ut ipſe teſtatur. In vetuſtioribus accuratior eſt Lomejerus, Gallus verò ille indiligentior. * At verò in recentioribus recenſendis parcior eſt 15
Lomeierus; quanquam interdum aliqua, quæ Galli iſtius manum fugerunt, & illic apparent. * Gallus ille, ut in Bibliothecis, quâ publicis, quâ 16
privatis, recenſendis diligentior eſt, illis præcipuè, quæ in collegiis monachorum latitant, multas tamen, tam publicas quam privatas, prætermiſit, easque celebratiſſimas, è quibus nunc tantùm viciniores nomino, Auguſtam illam Wolfferbytanam, Sleſvicenſem noſtram, & Hamburgenſem, quæ profectò inter tot alias recenſeri debebant: ne quid de remotioribus dicam, & de privatis. Quanquam enim hæ non ſunt perpetuæ; nam vel ad alios poſſeſſores transeunt, vel venditionibus diſtrahuntur, earum tamen notitia propter ipſos libros habenda eſt. Gallus, ut in diligentiam ſuam in Germanis Bibliothecis excuſare poſſit, ad fontes ſibi nobisque incognitos ablegat. *Non dubito,* inquit pag. 226. *plures eſſe easque bonas in Germaniâ Bibliothecas, verum cum illarum nulla mihi hactenus notitia ſit, remitto lectorem ad librum Jodoci Dudingii de Bibliothecis: qui, cum ad manus meas hactenus non pervenerit, ad rei Bibliothecariæ cognitionem nullum nobis uſum præbere poteſt.* Et ille tamen in hâc rerum ſuarum tenuitate & anguſtiâ, Germaniæ, Hiſpaniæ, Belgiique opes contemnere audet præ Galliæ ſuæ theſauris. * Illum verò Jodocum 17
à Duding non niſi à catalogis & indicibus novi, fruſtra à me hactenus, ſutut maximâ diligentiâ, quæſitum. Fuit verò iſte JODOCUS à DUDINCK, Canonicus Reſenſis, & Paſtor Vinenſis ad Rhenum, cujus liber Coloniæ apud Jodocum Kalckofen, An. 1643. in 8. magnifico ſanè titulo prodiit: *Palatium Apollinis & Palladis, ſive, Deſignatio præcipuarum Bibliothecarum mundi, veteris novique ſeculi.* Non habuit ipſum, neque vidit Labbeus, qui in Bibliothecâ Bibliothecarum p. 109. è Valerii Andreæ Bibliothecâ Belgicâ libri titulum

Digitized by Google

titulum cum aliis ejus autoris recenſet. Ne mentionem quidem ejus facit Lomeierus, ut vel ex eo, ignotum ipſi hujus viri fuiſſe nomen, appareat. Teſtatur verò Bailletus *tom. 2. pag. 272.* dediſſe illum Dudingium ideam Bibliothecarum præcipuarum ſuperficiariam, ut vel ex eo appareat, non viſum fuiſſe Jacobo librum, ad cujus pleniores opes nos ille ablegat.

18 * Addi ſuperioribus poteſt Mutius Panſa in libro Italicè ſcripto de *Bibliothecâ Vaticanâ* Ann. 1590. Romæ in 4to edito, qui ſuo in argumento hoſpes alibi ſemper vagatur, & reliquarum gentium librariam & literariam rem recenſet, neutri horum, quos recenſui, quantum ego quidem animadvertere potui, cognitus.

19 GALLESIUS, Autor Gallicus, An. 1680. librum edidit, cui titulus; *Traité de plus belles Bibliotheques du monde.* Magnos ille titulus ſtrepitus facit; ſed pro theſauris carbones. Exiguus liber eſt, novem ſcilicet foliis conſtans in 12. Pleraque exſcripſit è Lomeiero, quem vix nominat: quo in judicio ὁμόψηφον mihi video Bailletum, qui errores quoque Lomeieri retinuiſſe notat. Ludovici Jacobi nomen in illo non deprehendi. Hiſtoria de impreſſis primis libris jejuna eſt & tenuis, ac longè plenior apud Naudæum in Additione ad hiſtoriam Ludovici XI. Epiſtola ejus de inſtituendâ Bibliothecâ nihil novi habet, quod non plenius Naudæi diſſertatio proponat. In Pariſienſium Bibliothecarum recenſione fortè aliqua nova habet.

20 THEOPHILI SPITZELII extat liber, cui titulus: *Sacra Bibliothecarum illuſtrium arcana detecta:* editus Auguſtæ Vindelicorum Ann. 1668. in 8vo. De hujus conſilio alibi plura dico: Hôc locô tantum ejus mentio fit, quia Diſſertationem præliminarem libro ſuo præmiſit, quâ in univerſum de Bibliothecis agit, quæ continet notabiliora quædam, ex ſuprà memoratis autoribus excerpta; quibus addidit nonnulla, quæ ipſe vel in peregrinationibus obſervavit, vel aliàs notavit.

21 Ex Nicolai Antonii Bibliothecâ Hiſpanicâ diſcimus: *Johannem Baptiſtam Cardonam,* Valentinum, multiplici divinarum & humanarum rerum prudentiâ celebrem, in Patribus ope manuſcriptorum reſtituendis occupatum, libellum *de regia Sancti Laurentii Bibliothecâ*, ſcripſiſſe, ubi conſilium cogendi omnis generis utiles libros, & per idoneos miniſtros fructuosè callidèque cuſtodiendi proponit: cui adnexa ſunt quædam de Bibliothecis ex Fulvio Urſino, deque Vaticanâ ex Onuphrii ſchedis: Qui libellus junctus eſt ejus *de expurgandis hæreticorum propriis nominibus, & de Dipthycis*, Commentariolis, qui omnes ſimul editi Tarracone 1587. apud Philipp. Mey in 4to.
22 * Scripſit & Erycius Puteanus librum de uſu Bibliothecæ, & quidem ſpeciatim Bibliothecæ Ambroſinæ, Mediol. in 8. 1606. editum, aliumque cui titulus: *Auſpicia Bibliotheca Lovanienſis* An. 1639. in 4to. De Petri Blanchot ideâ Bibliothecæ Uni-

Digitized by Google

Univerſalis jam ſuprà diximus. * Habentur apud Majoragium & Heinſium 23
Orationes hujus argumenti. Extat & hujus generis epiſtola à P. Bertio ſcripta, & Catalogo Leidenſi addita.

Subjicimus generalibus illis de Bibliothecis Scriptoribus ſpeciales aliquos, qui ſcilicet ſingularium Bibliothecarum Hiſtoriam ſcripſerunt. * In- 24
ter Bibliothecas Chriſtiani orbis principatum obtinet Vaticana, cujus hiſtoria à Scriptoribus aliquot tradita eſt; ſed ſecretiora ejus & MSti codices nunquam patuerunt. Joſephus Scaliger, tum in epiſtolâ ad Gruterum ſcriptâ, tum in Excerptis illis, quæ Fratres Puteani congeſſerunt, non magnoperè æſtimat Bibliothecam Vaticanam, illique præfert Florentinam & Pariſinam Regiam; quâ de re plenius ait Conringius in Biblioth. Aug. pag. 37. 38. 39. Illius opes creviſſe dicuntur è ſpoliis Bibliothecæ Electoralis Palatinæ: ſed alii hoc in dubium vocant, qui exiſtimant, inter Cardinales quosdam direpta fuiſſe arcaniora ejus Bibliothecæ.

MUTIUS PANSA, cujus jam ſuprà mentionem fecimus, Italicâ lin- 25
guâ librum ſcripſit, cui titulus: *Ragionamenti Della Libraria Vaticana*, quô in libro agitur de Origine & renovatione Bibliothecæ Vaticanæ: ubi & vetus illa fabula recoquitur de Bibliothecæ primordiis à D. Petrô inſtitutis, quam operosè refutavit Conringius in libro de Bibliothecâ Auguſtâ. Quod ad ipſam Bibliothecam attinet, parum ab Autore illo adfertur, quod memoratu dignum: nam in Digreſſionibus totus eſt, quæ planè ad hoc argumentum non pertinebant. Immiſcet multa de picturis hujus Bibliothecæ, de literis & Alphabetis, de literarum artiumque autoribus, de Bibliothecis aliarum gentium; quibus non erat hîc opus. * Qui ejusdem Bibliothecæ Hiſtoriam 26
ſcripſit, Angelus Rocha, cujus extat eâ de re Commentarius, Romæ Ann. 1591. in 4to editus, eodem modo procedit, totus in excurſibus & diſſertationibus, ad rem, quam tractat, non pertinentibus. * Quis verò ille ſit Zoi- 27
lus Ardelio, cujus meminit Janus Nicius Erythræus in *Pinacoth. I. n. 135.* dicere non poſſum: nam nomen illud fictum eſt, & teſtatur Erythræus, ipſum ſcripſiſſe de Bibliothecâ Vaticanâ, cæterùm hominem fuiſſe maledicum & nequam. Operæ pretium profectò fuerit, legere hujus hominis characterem; qui doctus quidem fuit, ſed ob ſummum faſtum & maledicentiam cujus illic ridicula ſpecimina narrantur, omnibus inviſus. Adeò parum ornant literæ, niſi virtutibus ipſæ ornentur. Referri hoc exemplum ad caput noſtrum 15. de Converſatione eruditâ poteſt.

Alterum à Vaticanâ locum meritò VINDOBONENSIS BIBLIOTHE- 28
CA tenet, cujus magna olim fama fuit; & major nunc excitata eſt à LAMBECIO, laborioſis de illâ Bibliothecâ commentariis. Nam ipſe penè Bibliothecam de Bibliothecâ ſcripſit, ac jam tum prodiit, ſi rectè memini, Tomus vel 8. vel 9. & vix ad mediam ejus partem pervenit, cum fata ipſius labori-

Digitized by Google

bus injecerunt manus. Quouſque hactenus Lambecius pervenerit, compendio recitat Spizelius in *Diſſertatione præliminari Sacr. Bibl. arcan.* §. 13. Prolixus nimis eſt in Digreſſionibus, in Delineationibus rerum ſupervacanearum, in alienis multis ingerendis; quæ, ut molem, ita pretium libri citra neceſſitatem augent. Cæterùm de MStis codicibus multorum autorum longa illic eſt diſquiſitio, quæ prodeſſe interdum poſſunt ad notitias autorum; interdum lectorem ultrà, quàm par eſt, fatigant.

29 BIBLIOTHECA OXONIENSIS, ſive Bodleana, à primò ejus fundatore ita dicta, magni nominis eſt, & merito quidem, libris quà impreſſis quà MStis opulenta. Ejus Hiſtoria cum aliis nonnullis hujus Academiæ Bibliothecis tradita eſt ab Antonio Wood *lib. 2. de Hiſtoria & Antiquitatibus Bibliothecæ*
30 *Oxonienſis, p. 45.* * Ejus Catalogum dedit Thomas Jameſius geminum, alterum ſecundum ſeriem Bibliothecæ, alterum ſecundum ſeriem rerum diſpoſitum. Sed magnis poſtea acceſſionibus locupletata, ultra veteres ſuos indices excrevit; nam præter alias Seldeniana Bibliotheca, Orientalibus ſcri-
31 ptis & Manuſcriptis referta, addita eſt. * Quare novus nunc Anno 1674. prodiit Catalogus in folio à *Thomâ Hide*, Bibliothecario, confectus, novem
32 annorum opus; * ſed in illô nulli habentur MSti Codices, & præterea Catalogus tantùm ſecundum ſeriem autorum, non ſecundum ſeriem materiarum, formatus, ut erat vetus ille Jameſii. Reſtaret itaque altera hæc pars Indicis materialis, qui mole æquaret priorem illum Catalogum; ſed tamen magni uſus eſſet. Rectè judicat Bailletus in Præfatione Indicis Bibliothecæ Lamonianæ: *Illa ipſa, quæ Thomæ Hidano arriſit, methodus, ut ad ſtudiorum utilitatem minus neceſſaria, ita nec ſola debuit adeſſe, ſed poſterior, cui priorem argumentorum ſive rerum ordinem, utpote longè utiliorem, præmitti oportere, nemo non intelliget; plerique enim mortalium ad rerum ſtudia animum adjungere ſolent, ad Autorum vix unus & alter.* Quare in confectione Indicis Bibliothecæ Lamonianæ potiùs ad argumenta ipſa, quam ad autores reſpexiſſe ſe ait Bailletus. MSti Codices Bibliothecæ Oxonienſis numero penè æquare dicuntur impreſſos; an illorum Catalogus aliquando edendus ſit, incertum eſt. (mm) De forma hujus Indicis plura habet Thomas Hide in Præfatione hujus Catalogi. De ſingularibus ac memorabilibus hujus Bibliothecæ legatur Monconiſius *in Iti-*
33 *nerario, part. 2. pag. 51.* * Londinenſem Regiam ego olim ipſe vidi, ſed quæ & tum & olim negligentiùs habita. Vide Arnoldi ad Richterum epiſtolam, inter

(mm) MSStorum Bibliothecæ Bodlejanæ Oxonienſis omnium Notitiam ſuggerit pleniſſimam Edv. Bernhardi, Profeſſoris Scholæ iſtius Inclyti; *Catalogus Librorum MStorum Academiarum Oxonienſis & Cantabrigienſis, & Celebrium per Angliam Hyberniamque Bybliothecarum, cum Indice Alphabetico*, Tomis II (quorum Prior ſola Oxonienſia recenſet) Oxoniæ A. 1697. in fol. editus, Opus eximium, & vix cuiquam in iſto Scriptionis genere ſecundum.

inter Richterianas, pag. 483. Scaliger in Excerptis ſuis vehementer laudat omnes Anglicas Bibliothecas à MStorum copiâ; præſertim in Hiſtoriâ; ſed eorum negligentiam accuſat, qui, cum Catalogos publicarint, decies tamen iis plura omiſerint: imò qui nunquam excudant bonos libros veteres, ſed tantùm vulgares. Quanquam nunc illi in vetuſtis autoribus edendis cum Gallis aliisque gentibus certare velle videntur.

BIBLIOTHECÆ GVELFERBYTANÆ Hiſtoriam ſingulari libro perſecutus eſt HERMANNUS CONRINGIUS, ad illuſtrem Boineburgium ſcripto, ſub titulo *Bibliothecæ Auguſtæ.* Scripſerat ad Auguſtum Ducem Boineburgius, petieratque editionem Catalogi, & ad hoc negotium Hermannum Conringium depoſcebat. Hâc occaſione inductus libellum hunc ad ipſum miſit Conringius, in quô oſtendit Bibliothecæ illius ſingularia, ad ſeptem ejus, ut vocat, admiranda, de quibus legi ipſe poteſt. Bis mille in eâ adſervantur MSti Codices, & centena ſedecim millia aliorum voluminum. Illi è ruderibus Bibliothecæ Budenſis collecti. Multa admiſcentur ad rem Bibliothecariam in univerſum pertinentia, tam vetera quam recentiora. 34

Sperare nos Bailletus tom. 2. pag. 251. jubet pleniorem aliquam Regiæ Bibliothecæ hiſtoriam, quæ è Bibliotheca Medicéa in Galliam translata primùm crevit, de quô Conring. *Biblioth. Auguſt. pag. 24.* Primùm enim novus Catalogus MStorum Codicum conficietur, longè Labbeano plenior & accuratior, atque ſingulorum exactum rigidumque examen criticum inſtituetur. Addentur brevia eorum ſummaria, cum recenſione hiſtoricâ de cujuscunque MSti codicis fortunâ & conditione. Spondet ille maximum ex hoc labore fructum, cum nullus hactenus illi ſimilis labor ullâ in gente viſus fuerit, ſive magnitudinem operis, ſive excellentiam ejus ſpectemus. Quod cum ab unô perfici opus non poſſit, duodecim vel tredecim viris doctrinâ & judicio ſingulari præditis totum committetur negotium, ut illi partitis inter ſe operis agant. In tria illi diſpeſcentur Collegia, quorum unum in Manuſcriptis Hebraicis aliisque Orientalibus; alterum in MStis Græcis, tertium in MStis Latinis verſabitur. Scilicet ille verus eſt aliquo Hercule Muſageta ac maximo Rege dignus labor. 35

Bibliothecarum aliarum publicarum integræ non prodierunt, quod ſciam, hiſtoriæ, niſi quòd à ſcriptoribus alia tractantibus ὡς ἐν παρόδῳ inſpergantur aliqua, quæ ad Hiſtoriam hujus vel illius Bibliothecæ pertinent. Ita de Bibliothecâ Vaticanâ in *Itinerariô ſuô parte ſecundâ, capite 10.* agit Franciſcus Schottus. Eſt & Onuphrii Panvinii de eâdem Bibliothecâ Fragmentum. Item Antonii Cicarellæ de eâdem Bibliothecâ deſcriptio, quæ habetur in vitâ Sixti V. hiſtoriæ Platinæ ſubnexa, editionis Colonienſis 1662. De Bibliothecâ Regiâ Hiſpanicâ S. Laurentii extant Balthaſaris Corderi Epiſtolæ duæ, præfixæ Cyrilli Alexandrini Homiliis XIX in Jeremiam Pro- 36

phetam, Antverpiæ editis A. 1648. Eſt & Claudii Clementis ejusdem Bibliothecæ deſcriptio, addita ejusdem Muſeo in 4to, An. 1635. edito Lugduni. Extat ejusdem Bibliothecæ Catalogus ſcriptorum ineditorum, & Manuſcriptorum Alexandri Barvoëtii: qui cum rarior ſit, Labbeus in Novæ ſuæ MStorum Bibliothecæ ſupplemento tertio inſeruit, cum aliarum Bibliothecarum Catalogis Manuſcriptis. Recudi quoque Maderus cum cæteris curavit Bibliothecæ ipſius ſtructuram, ac omnia ornamenta graphicè deſcribit Manconiſius *Itinerarii ſui part. 3. p. 46.* De libris tenuitur judicat Scaliger in Excerptis, *pag. 61.* Videri quoque de eâ poteſt Spizelius *in Diſſertatione præliminari Sacr. Biblioth. Arcan. §. 14. & Conring. Bibl. Aug. pag. 140.* Alexandri Braſſicani de Regiâ Budenſi Bibliothecâ MStis locupletiſſimâ, miſerè à Turcis direptâ, extat Epiſtola, præfixa Salviano ab ipsô edito. Sed nuperâ Budæ recuperatione aliquæ ejus reliquiæ receptæ, quarum Catalogum Pflugius promiſit. De Bibliothecâ Florentinâ Monconiſius *Itinerar. part. 2. pag. 480.* Idem ibid. pag. 443. de Bibliothecâ Vaticanâ & *pag. 291.* de Bibliothecâ Electoris Palatini, ubi de cimeliis & nummis, qui in iſtâ Bibliothecâ aſſerventur. Bibliothecâ Mediceâ à Sigismundo Regali, à Sylverio Florentino & Petro Franciſco Minozzio Epigrammatibus celebrata, quæ Lugduni prodierunt 1673. Privatarum Bibliothecarum hiſtoriæ, quod ſciam, non extant: referas fortè huc Epiſtolam Naudæi, quam ſcripſit, dehortatoriam, de non diſtrahendâ Bibliothecâ Mazerinianâ, cujus ſingularia recenſet Conring. *Bibl.*
37 *Aug. pag. 118.* * Extat Collegii Pariſienſis Societatis Jeſu Bibliothecæ Syſtema, quô traditur Bibliothecæ ejus hiſtoria, ortus, & incrementum; eſt diſpoſitio elegantiſſima, ut ideæ loco eſſe poſſit Bibliothecam aliquam adornaturo, vel Hiſtoriam literariam ὡς ἐν τύπῳ & per Synopſin conſideranti. Certè ſola Bibliotheca illum in modum diſpoſita Locorum Communium inſtar eſſe poſſit. Quem in uſum Bailletus quoque commendat, *tom. 2. pag. 375.* qui illic Garnierum ejus Syſtematis autorem vocat.

CAP. XVIII.

DE CATALOGORUM SCRIPTORIBUS.

Catalogorum notitia neceſſaria. 1. Varia Catalogorum forma. 2. Philippus Labbeus 3. & Teiſſierus indices Catalogorum ſcripſerunt. 4. Conradi Geſneri Bibliotheca & Pandecta laudantur. 5. Adverſus acriorem quorundam cenſuram defenditur. 6. Æquior de eo cenſura Jonſii & Bailleti. 7. Scaliger illum magni fecit. 8. ut & Thuanus. 9. Varia ejus librorum compendia & ſupplementa recenſentur. 10. Michaëlis Neandri Pandecta & Præfatio. 11. Bolduani Catalogus Hiſtoricus præ cæteris laudatur. 12. Ejus, ut & Draudii, labores imperfecti.

Digitized by Google

ſecti. 12. 13. Methodus Draudii laudatur. 14. Königii Bibliotheca non præſtat, quæ titulus promittit. 15. Martini Lipenii Bibliotheca reales omnium Facultatum. 16. Quenſtedtii Dialogus de patriis illuſtrium virorum. 17. Gallorum cura in libris ſuæ gentis conſignandis. 18. Claud. Fauchet. 19. Dn. de Caſa nova. 20. Antonius Verdierus. 21. Crucimanius. 22. Hic à primâ juventute Hiſtoriæ Bibliothecariæ Gallicæ ſe totum impendit. 23. Andr. du Cheſne ſ. Quercetani Catalogus ſcriptorum Galliæ Hiſtoricorum & Typographicorum. 24. Sorelli Bibliotheca Gallica. 25. Ludovicus Jacobi Univerſalem Bibliothecam Gallicam moliebatur. 26. Labbei Chiliades Hiſtorico-Chronographicæ. 27. Italorum imperfecta in ſcriptoribus ſuis recenſendis opera. 28. Hiſtoria Lynceorum Fogelii. 29. Gregor. Leti de ſcriptoribus Italis collectanea. 30. Hiſpanorum ſcriptorum Catalogi. 31. Nicolai Antonii inſignia de gente ſuâ merita prædicantur, 32. cæterisque in exemplum proponuntur. 33. Batavorum negligentia notatur. 34. Scriptores quidam, Sanderus, 35. Deſſelius, 36. Swertius, 37. Meurſius, Miræus, recenſentur. 38. 39. Mercurii Officinales Waesbergiani. 40. Anglorum magna in his negligentia. 41. Balei, Piſſei, Leighi, 42. Lilii, 43. Woodii imperfectus labor. 44. Dempſteri Scotorum ſcriptorum recenſio. 45. Albertus Bartholinus Danicorum ſcriptorum Catalogum dedit. 46. Joannis Molleri Cimbria literata laudatur. 47. Johannis Schefferi Suecia literata. 48. Staravolſcius de Polonorum ſcriptis: 49. Germanæ gentis Hiſtoria literaria deſideratur. 50. Melchioris Adami, 51. Wittenii, Spitzelii labores, de vitis Germanorum. 52. Bibliothecarum ſcriptores reſpectu certi ordinis. 53. Bibliotheca Ordinis Jeſuitici 54. & Ciſtercienſis laudatur. 55. Joh. Caramuelis Lobkowitz opera. 56. Certi nominis ſcriptores à multis collecti. 57. Spachii Nomenclator Philoſophicus. 58. Voſſii indefeſſa in autorum recenſionibus opera. 59. Supplementa Voſſiana à variis ſcripta. 60. Scripta ſcientiarum Mathematicarum, 61. Scriptores librorum Theologicorum, 62. Juridicorum, 63. Thurmanni, 64. Cornelii à Beughem labores promiſſi. 65. Medicorum ſcriptorum Catalogi. 66. Varii Bibliothecarum publicarum 67. & privatarum indices recenſentur 69. 70. Laurentii Legati ſcripta ἀνέκδοτα. 68. Catalogi Officinales 71. Scriptorum certi temporis. 72. Catalogi Miſcelli. 73. Cinelli Bibliotheca Volante 74. Mercurii literarii. 75.

POſt Bibliothecarios ſcriptores veniunt Catalogorum ſcriptores, quorum accuratior notitia ita neceſſaria eſt Polyhiſtori, ut mapparum Geographicarum cognitio peregrinaturo. De eorum utilitate & jucunditate multa Conringius ſub initium epiſtolæ de *Bibliothecâ Auguſtâ* diſſerit, quibus hoc argumentum præcipuè illuſtratur: & Spizelius *Diſſ. præliminari Sacr. Biblioth. §. 11. 12. 13.* * Diſponi verò ſolent Catalogi vel ſecundum perſonas, vel ſecundum materiarum ordinem. Utrique vel ſunt perpetui, qui omnes omnium diſciplinarum autores indicant; vel temporales, qui certi alicu-

(Right margin: 1 beside the first line of the paragraph; 2 beside "Diſponi verò ſolent Catalogi…")

alicujus temporis autores tradunt. Perpetui vel ſunt univerſales, quales modo diximus, omnium ſcilicet ſcientiarum & temporum; vel particulares, reſpectu vel nationum certarum, vel ordinum, vel ſcientiarum, vel Bibliothecarum, earumque vel publicarum, vel privatarum, quæ vel ſpectant ad viros doctos, vel ſunt officinales, vel reſpectum certi nominis habent &c. Scriptores temporarii ſcribunt de certi temporis libris, vel ordino aliquo, vel ſine illo.

3 Veſtibulum ante ipſum nobis hîc quaſi Hodegeta & Janus Patulcius excubat PHILIPPUS LABBEUS, vir, qui in texendis Catalogis totam penè vitam conſumpſit. Is *Bibliothecam Bibliothecarum*, cujus ideam ad calcem novæ Bibliothecæ Manuſcriptorum adjecerat, ſcripſit, librum olim rarum, Pariſiis 1664. in 8. editum, deinde auctiorem Rotomagi, noviſſimè Anno 1681. Lipſiæ in 12. recuſum, editione quartâ, ut titulus habet, juxta exemplar Rotomagenſe. Vocat autem Bibliothecam Bibliothecarum, quod recenſeat omnes autores, qui Catalogos Catalogorum ediderunt, & de Bibliothecis, vitis & elogiis ſcripſerunt. Adjecit Bibliothecam nummariam & Mantiſſam antiquariæ ſupellectilis, quæ continet autores antiquarios & nummarios. Huic poſtremæ editioni additus eſt Seldeni liber exiguus de nummis. Primùm autores omnes confusè ponit, hinc ſubjicit indices diſtinctiores eâ ſerie; Primus repræſentat autores ſecundum artes & ſcientias diſpoſitos; Secundus autores, qui de libris per nationes diſtributis ſcripſere: Tertius enumerat Bibliothecas ſodalitatum & collegiorum: Quartus Miſcellaneos de variis argumentis: Quintus ſcriptores de homonymis: Sextus Polygraphos enumerat: Septimus recenſet nomina & cognomina Bibliopolarum & Typographorum: Octavus agit de Bibliothecis ſecundum varia cognomina. Adduntur Indices Nominum & Cognominum. Imperfectus ille labor eſt, & augeri multis modis poteſt. Illum altero tanto auctiorem ſe edi-
4 turum Vincentius Placcius jamdudum promiſit. * Nunc verò *Antonius Teiſſierus*, idem ſcilicet, qui Elogia Thuanæa cum commentario edidit, auctiorem hunc librum dedit ſub titulo Catalogi autorum, qui librorum Catalogos, Indices, Bibliothecas, Elogia, Vitas, Orationes funebres, ſcriptis conſignarunt, Genevæ An. 1686. in 4to impreſſum, cui ſequenti anno aliud auctarium acceſſit. Ille verò, cum Labbeus autores plusquam 800. non recenſeat, autores plusquam 2050. & Vitarum & Orationum funebrium ſcriptores 1200. enumeravit: patriam & profeſſionem, ubi Labbeus omiſerat, addidit; ac duos præterea indices, omiſſis tantùm injuriis, quibus ille optimis autoribus inſultat.

5 CONRADUS GESNERUS inter univerſales & perpetuos Catalogorum Scriptores principatum obtinet, Vir maximis ſuis laboribus optimè de Rep. literariâ meritus. Fuit enim & vertendo & colligendo omnium dili-
gen-

gentiſſimus. * Injurii ſunt & ingrati in bonum virum exteri quidam, qui ejus 6
ſcripta paſſim traducunt ut non ſatis accurata, & ſolô labore, nullô verò in-
genio, ſpectanda. Quod familiare ſolet eſſe in Germanos convitium o-
mnium exterorum; qui, ſi non haberent à Germanis congeſtas rei litera-
riæ opes, anguſtiùs certè ſecum habitarent. *Adeo* (quæ Voſſii præfat. in
Theolog. Gentil. querela eſt) *laudis nihil ſperandum, quocunque etiam judicio*
adhibito, propter ambitioſulos iſtos in ſtrenua inertiâ & ingenii & facundiæ laudem
ſolis ſibi vindicantes, aliis relinquentes duntaxat laboris gloriam, cum Arcadico, ut lo-
quuntur, pecore communis. Etiam Gaddius, tenuis & jejunus Scriptor, mi-
nutam diligentiam in illo reprehendit, qui ipſe montes parturiendo non
niſi mures parit. Rolandus quoque Mareſius in Epiſtolis ſuis Philologicis,
opere docto, Geſnerum alicubi ut Locorum Communium Scriptorem ex-
agitat, cum Geſnerus & Geſnero ſimiles inter eos ſint, qui ſylvas ſe-
runt, ut habeant alii, quas cædant & excidant. Non nego quidem, nævos
ineſſe & errores ejus Autoris ſcriptis, ſed illos facilè abſorbet improbus la-
bor ac inſignis ejus utilitas. * Æquiùs de Viro iſto Jonſius *Hiſtor. Philoſ. lib. 3.*
cap. 20. & Bailletus *tom. 2, pag. 15.* judicat. Conſiderandum enim, quot quan- 7
tisque laboribus unus vir diſtrictus fuerit, Phyſicis, Medicis, Philologicis;
quanta ſeculi iſtius ob meliorum editionum defectum imperfectio. Quin
potiùs tota ipſi poſteritas ob ſumma illa & Herculea in re literariâ merita ob-
ſtricta eſt. Infinita propemodum ſunt & incredibilia, quæ vir ille nondum
L annos natus, cum moreretur, in omni ſtudiorum genere perfecit. Unus
penè Bibliothecam ſcripſit. * Quam honorificum Jul. Cæſaris Scaligeri de
Geſnero fuerit judicium, ex iis literis Sylvii, J. C. filii, Scaligeri colligas, 8
quæ in *Siberianis Epiſtolis pag. 459.* habentur, quibus ille Geſneri amicitiam
ambit, eumque rogat, ut ſuo teſtimonio paternorum ſcriptorum ſplendo-
rem gloriamque augeat. *Tuam,* ſcribit ille, *autoritatem tanti facio, ut nullius*
amicitiam magis petam, alium magis colam neminem. * Addi his poteſt præcla-
rum candidiſſimi ſcriptoris Thuani elogium *hiſtor. lib. 38.* qui mortem ejus 9
omnibus ſeculis deplorandam, ob inſignia in univerſam rem literariam,
merita, vocat; prætereaque incredibilem ardorem in rei literariæ ſtudio
juvando deprædicat: qui ſub extremum vitæ ſpiritum è lectulo ſurrexerit,
ut, quæ vivus publicare non poterat, poſt mortem ſuam edenda deſignaret.
* Edidit ille *Bibliothecam ſive Catalogum Univerſalem*, Tiguri apud Froſchove-
rum Ann. 1545. in folio, ſecundum Alphabetum & nomina autorum. Illum 10
Catalogum in epitomen redactum, aliis verò autoribus locupletatum, edi-
dit *Joſias Simlerus*, apud eundem Froſchoverum bis editum. Ante Simlerum
quoque *Conradus Lycoſthenes* in Compendium traxerat, quod mancum omni-
nò eſt, & exigui uſus; neque enim notat vel formam librorum, vel locum
& annum editionis, vel nomen Typographorum, quod in Catalogorum con-
cinna-

Digitized by Google

cinnatione neceſſarium eſt. Hinc editus eſt cum majori auctariô, ſed operis Gesneriani Compendio per *Johannem Jacobum Friſium*, Tiguri Ann. 1583. Scripſerat & auctarium aliquod, ſed breve *Antonius Verdierius*, Bibliothecæ Gallicæ Scriptor, quô continentur autores, quos præteriit Gesnerus, quique poſt ejus tempora editi cum Bibliothecâ Conſtantinopolitana. In hunc notulas MStas *Bonaventuræ Vulcani* apud amicum quendam meum extare novi. (*nn*) Jam olim quoque Gesnerus eundem hunc ſuum Catalogum ſecundum ordinem artium & ſcientiarum diſpoſuerat: qui liber majori uſui eſt, & Locorum Communium inſtar eſſe poteſt. Qui itaque rei literariæ & librariæ cognitionem perfectam habere cupit, binos illos libros habeat, alterum illum ſecundum Alphabetum perſonarum diſpoſitum, à Johanne Jacobo Friſio editum An. 1583. & alterum ab ipſo Gesnero ſub titulo *Pandectarum* publicatum An. 1548. quem in compendium quoque redegit Friſius. *Robertus* etiam *Conſtantinus* Indicem fecit ſuper Bibliothecam & Pandectas Gesneri: *Gulielmus Canterus* fecit notas in Bibliothecam Gesneri per Simlerum contractam. *Joh. Hallervordi Bibliotheca curioſa* nihil aliud, quam ſupplementum Gesneri eſt, huncque titulum in Typographi gratiam aſſumpſit.

11 MICHAEL NEANDER, Vir doctiſſimus, & communis Germaniæ Præceptor, Philippo Melanchthoni coævus, qui multa tum in linguis tum in artibus ſcripſit, in catalogo lucubrationum ſuarum Erotematibus linguæ Græcæ addito promiſit Pandectas variorum Autorum & Scriptorum, quod opus ab illo editum non eſt. Ipſe argumentum illorum hoc recenſet: *Referuntur primò Bibliothecæ inſigniores ac inſtructiores, quæ ab initio in mundo fuerunt, & ſi quæ adhuc hodie maximè celebratæ ſunt, omneque genus ſcriptorum publicatorum, ac in Bibliothecis etiamnum ubicunque terrarum latentium, temporis etiam injuria deperditorum: eorum etiam, quorum vel nomina ſolummodo apud veteres reperiuntur. Horum omnium ſcripta ac libri referuntur ſecundum materias ac argumenta, quæ tractarunt ſecundum artes, ſcientias, profeſſiones ac facultates: indicato etiam tempore, quando floruerint: ſimul etiam, quando & ubi locorum cujusque ſcripta ſint excuſa: numero quoque chartarum in plerisque indicato, quo faciliùs de pretio fiat judicium; Cenſuris etiam doctorum virorum additis, ut ſciatur, quo loco cujusque ſcripta ſint habenda, omnibus ordine ſuoque loco poſitis ac diſtributis, ut in quacunque arte ac quacunque materia ſcriptorem requiras, mox quæſito loco pro uno innumeros reperias, ut adhibito judicio potiorem, ac quem ſeu ipſe maxime probes, ſeu aliis præcipuè probatum fuiſſe intelligas, poſtea deligas.* Vel ex illa recenſione apparet, quam præclaro opere, quod ipſo Gesneriano præſtantius fuiſſet, exciderimus. Rudimentum tamen ejus videtur doctiſſima illa & prolixa Præ-

(*nn*) Notarum Bonav. Vulcanii in Verdierii Supplem. Biblioth. Gesnerianæ Poſſeſſor fuit Vir Illuſtris, Marqv. Gudius.

Præfatio editioni Erotematum Græcæ linguæ poſteriori præmiſſa, ubi per Synopſin & perpetuam diſſertationem omnium artium & ſcientiarum ſcriptores, quà antiquos, quà ſui temporis, recenſet. *In hac enim*, ut ipſe autor in titulo promittit, *tum multa alia copiosè dicuntur, tum præcipuè narratio copioſa ac longa inſtituitur de Bibliothecis vetuſtis, temporum varia injuria vaſtatis & conſumtis: de libris deperditis innumeris ac optimis, in omnibus linguis, artibus, diſciplinis ac facultatibus. Commemorantur etiam Bibliotheca, hac etiamnum ætate rarum librorum MStorum ſupellectile in variis orbis terræ locis inſtructa, ac hoc nomine celebrata: cum indicatione autorum & librorum præcipuorum Græcorum & Latinorum, veterum ac recentium, extantium adhuc & publicatorum, diſtributis ſingulis optimo ordine ſecundum linguarum, artium, diſciplinarum ac facultatum genera: ubi de autore & argumento & orationis genere, ac quo loco quilibet autor habendus ſit, plerumque adoleſcentes admonentur.* Edita ſunt hæc erotemata Baſileæ 1565. in 8. Invenies illic nonnunquam judicia memoratu digna.

Poſt Geſnerum non adeò feliciter hanc telam pertexuere nonnulli. 12 PAULUS BOLDEANUS, Paſtor aliquis Pomeranus, Bibliothecam librorum, ſuô tempore editorum, confecit; ſed deſtitutus ad illam rem neceſſariis ſubſidiis, habitans quoque loco incommodo, & ad notitiam librorum ſibi comparandam non ſatis apto. E Catalogis Francofurtenſibus excerpſit, qui nonnunquam mendaces, & non niſi titulos oſtentant. Præ cæteris tamen eminet ejus autoris Bibliotheca Hiſtorica, bono ordine digeſta, cujus ordinis & digeſtionis ratio ab ipſo autore in Præfatione prolixè proponitur. Rudimentum non ſanè ſpernendum notitiæ Hiſtoricæ præbere poterit, quod ſuppleri è Bibliothecæ Thuanæ & Cordeſianæ Catalogo poteſt, de quibus infrà dicetur.

Ejusdem commatis Autor GEORGIUS DRAUDIUS eſt cenſendus, 13 cujus extat Bibliotheca claſſica per omnes Facultates, itidem è Catalogis Francofurtenſibus congeſta. Solum ille Nomenclatorem, & ne quidem fide dignum, agit, in quô reperias nonnulla planè falſa; libros, qui nunquam editi, & in ipſo conceptu parturientis cerebri ſuffocati. Inepti ſunt, qui librorum Catalogos ſcribunt è Catalogis. Oculata hîc fides & judicium præſens requiritur. * Laudanda tamen methodus eſt, quâ utitur: quam ob 14 cauſam majori eſſe uſui poteſt, quam cæteri indices, etſi accuratiùs inſtituti.

GEORG. MATTHIÆ KONIGII Bibliotheca Vetus & Recens edita 15 eſt Norimbergæ ab Enteris in folio Ann. 1678. Non facile memini, majori apparatu venditatum eſſe ullum librum, quam hunc; quia, ut titulus præfert, totius orbis literati opes, ab ipſis incunabilis ad noſtra usque tempora, pollicetur. Sed totus ille liber exiguâ planè induſtriâ congeſtus, è Catalogis variis undiquaque & undique corraſus. Hiſtoria, quæ breviter anne-

Digitized by Google

ctitur, nonnunquam de viris doctis falſa eſt: libri affinguntur quibusdam, de quibus nunquam fortè illi cogitarunt: Omnia manca ſunt & mutila. Nam de viris celeberrimis, qui hodiè vivunt, vel nuper deſierunt vivere, leviora quædam ſcripta referuntur, præteritis dignioribus.

16 MARTINUS LIPENIUS, Scholæ Lubecenſis Conrector, ſcriptis quibusdam in lucem editis clarus, Catalogos librorum in Jurisprudentiâ, Medicinâ, Theologiâ, Philoſophiâ, congeſſit, ſecundum materias diſtinctos, quod à multis hactenus deſideratum. Libri omnes per intervalla in folio editi, typoque grandiore, unde moles & pretium quidem librorum augetur, ſed commoditas notandi prætermiſſa relinquitur. Reliquis tamen præſtare Bibliotheca Philoſophica & Theologica videntur Indices Autorum Alphabetici adjecti. Utiliſſimus labor eſſet, ſi omnes autores veteres & novos ſecundum materiarum titulos accuratè diſpoſitos haberemus. Sed fieri vix poteſt, ut in iſtis argumentis omnibus abſolutum numeris haberi opus poſſit: nam δευτέραι φροντίδες novique labores ſemper hîc locum inveniunt.

17 Hæc de ſcriptoribus univerſalium Catalogorum dicta ſunto. * Veniamus nunc ad ſcriptores Catalogorum particularium; inter quos primum locum tribuamus iis, qui certæ alicujus nationis autores & libros recenſent. Sunt verò inter illos nonnulli, qui perſonis contenti omittunt ſcriptorum accuratam enarrationem, inter quos eſt JOHANNES ANDREAS QVENSTEDT, cujus extat *Dialogus de patriis illuſtrium virorum*, omnium ordinum ac facultatum, qui ab initio mundi per univerſum terrarum orbem usque ad annum 1600. claruere. Non contemnendus liber eſt, quanquam non ſatis plenus, nec in recenſendis ſcriptis accuratus. Errores Geographicos aliosque in illo notat Bailletus tom. 2. p. 25.

18 Incipiemus à *Gallis*, quæ gens, ut præ cæteris ad oſtentationem facta eſt,
non omiſit hanc quoque nominis ſui gloriam, exemplo Græcorum & Ro-
manorum, apud quos non defuerunt, qui gentis ſuæ ſcriptorum elogia edi-
tis libris celebrarint. Valde enim ad exiſtimationem nationis pertinet in-
genii gloria, quæ libris & inventis æſtimatur, ut patriæ ſpecimina victoriis
19 & factorum hiſtoriis. * Provincialium Poëtarum Gallorum Hiſtoriam *Clau-
dius Fauchetus*, Vir illuſtris, recenſuit peculiari libro. Nam poëticâ gloriâ præ
cæteris nationibus, penè in ipſa barbarie, excelluerunt Galli; unde didice-
runt & exemplum ſumpſerunt Itali. Certè apud Gallos ſingulares ludi poë-
tici fuerunt inſtituti, quibus ipſe Rex præſidebat, ad victores in hoc certa-
20 mine coronabat. * Horum ludorum memoriam ex ipſis Antiquitatis rude-
ribus produxit *Dominus de Caſa nova*, Vir illuſtris & doctiſſimus, cujus extat
ſingularis de hoc argumento liber, in 4to editus: De quibus pluribus etiam
egimus in Diſſertatione *noſtrâ de Germanicâ Poëſi, capite de Gallorum Poëſi*. Fran-
ciſcus Petrarcha, argutiſſimus Italorum Poëta, multum Provincialibus iſtis
debet.

debet. * Hujus Faucheti Hiſtoriam ſuo libro inſeruit ANTONIUS VERDIERIUS, Claudii Verdierii, de quo nos ſuprâ, Pater. Summâ hic curâ recenſentur libri, Gallico non ſolum idiomate ſcripti, ſed & Latino à Gallis; quanquam parcior in his fuerit, & diligentiorem tractationem labor ille requirat. Editus eſt ille liber, titulo Bibliothecæ, Gallicâ linguâ, Lugduni Anno 1585. in folio. Præfatio libri pleniùs conſilium ejus exponit. Eſt omnino in pretio habendus; quanquam Bailletus multos in illo defectus notet. 21

FRANCISCUS GRUDÆUS CRUCIMANIUS, ut illum Nicolaus Antonius vocat, ſive SIEUR DE LA CROIX DU MAINE, idem argumentum tractavit poſt Verdierium, cui tamen nihil ſe debere profitetur. Habuit quidem in animo hic autor vaſtum opus Bibliothecæ univerſalis condere, ut patet ex Epiſtolâ ad Regem ſcriptâ, quâ ideam proponit perfectæ alicujus Bibliothecæ, per pluteos ſuos inſtar Locorum Communium diſponendæ; ſed methodus ejus eſt planè ἀμέθοδος, neque certa ſcientiarum capita ſequitur: titulos enim variè inter ſe miſcet. Habuit quoque affectos alios libros Bibliothecarios de Gallicis ſcriptoribus aliisque; ſed qui nunquam ſunt editi, & poſt mortem ejus diſtracti fuerunt, teſte Ludovico Jacobi in Tractatu ſuo de Bibliothecis; ubi de Bibliothecis Gallicis agit. Fuit verò inter duos illos controverſia, de ſublectis ſibi per plagium notatis ſuis: nam uno penè eodemque tempore libri illi prodierunt. Crucimanius tantùm Gallicos recenſet iſto libro, qui eodem titulo editus Pariſ. in fol. 1584. Latinos peculiari libro reſervaverat, qui tamen nunquam editus. * Memorabile omnino eſt, quod ipſe de ſe Crucimanius in Præfat. Bibliothecæ Gallicæ. *Je diray que dés l'an de mon âge dix-ſeptieſme, ſçavoir eſt, en l'an de ſalut 1569. eſtant envoyé en l'Univerſité de Paris, pour faire profit aux lettres, j'eſtois ſi curieux d'avoir toutes ſortes de livres non ſeulement en Grec, Latin & autres langues, & ſur tout en François, qu'en fin l'amas que j'en fais eſtoit ſi grand, que le Catalogue d'iceux ſe monſtroit tenir plus d'un juſte volume. De façon qu'il me prit dés-lors une envie de mettre à part les Grecs & les Latins, & d'un autre coſté les François, où Autheur qui auoyent eſcrit en noſtre langue, ſans parler des Italiens, Eſpagnols & autres.* Alibi dicit, ſe commentariorum ſeptingenta vel octingenta volumina anno ætatis 27. in omni genere ſcientiarum collegiſſe. Promittit quoque librum Gallicâ linguâ, cui titulus *La Recherche des Bibliotheques ou Cabinets les plus renommez de France avec la declaration des livres rares, medailles, pourtraits, Statues ou effigies, pierreries, ou autres gentileſſes, ou gentilles curioſitez, qui ſe voyent és maiſons des Princes & autres, qui font amas de telles magnificences.* Sed nihil poſt mortem ejus eorum apparuiſſe, teſtis eſt Lud. Jacob. p. 675. quæ fortè deſtructa & diſſipata fuere. 22 23

ANDREAS DU CHESNE, ſive QVERCETANUS, ſcripſit Gallicâ linguâ Bibliothecam Autorum, qui ſcripſerunt Hiſtoriam & Topographiam Fran- 24

Franciæ ſecundum ordinem temporum & materiarum. Editus eſt ille liber in 8vo Pariſiis A. 1627. &, ſi rectè memini, poſt illud tempus auctior in lucem venit. Sed apud illum nihil invenias præter Gallicos autores, & quidem Hiſtoricos & Geographos: Poterit tamen inſervire Hiſtoriam Gallicam ſecundum tempora & autores noſſe cupientibus.

25 CLAUD. SORELLUS, Hiſtoriographus Regius, Vir doctus, cujus extant multi libelli ab ipſo editi, Gallicâ omnes linguâ, ut Scientia Univerſalis, de quâ infrà dicemus, & alius liber de perfectione hominis, qui in linguam Germanicam converſus eſt à Barone de Stubenberg: ſcripſit librum, cui titulus: *La Bibliotheque Françoiſe*, quo comprehendit Autores, qui Gallicâ linguâ ſcripſerunt, aut è Latinâ & Græcâ in Gallicam linguam verterunt varios autores. Sed eorum, qui linguâ Latinâ ſcripſerunt, nulla hîc fit mentio, nec omnium, qui linguâ Gallicâ. Præcipuè illos tantum Scriptores recenſet, qui agunt de Eloquentiâ, Philoſophicâ morali, Poëtas, Oratores, Grammaticos & Hiſtoricos Gallicos. Ita autem verſatur in illorum Autorum recenſione, ut judicia ſua paſſim interponat. Habuit vero ille in animo, ut ex Bailleto *tom. 2. pag. 168.* patet, Encyclopædiam aliquam ex Gallicis tantùm autoribus concinnatam dare, cum ſine Græcæ Latinæque linguæ ſubſidiis ad perfectam rerum cognitionem pervenire nos poſſe crediderit, quod vanum ejus merito conſilium Bailletus vocat. Ejus characterem deſcribit Patinus *epiſtolâ 45.* ubi multa ejus ſcripta recenſet, & pene 20 habere inedita volumina narrat.
26 * Cæterùm, qui inter Gallos de omnibus Autoribus ſcripſerit, nemo hactenus repertus eſt. In animo hoc habuit Ludovicus Jacobus, uti diximus, qui vaſtum opus quatuor in folio voluminum meditatus eſt; quorum duo eos, qui Latinâ linguâ, cætera, qui Gallicâ ſcripſerant, comprehendere debebant. Ille verò Titulus operis: *La Bibliotheque univerſelle de tous les Autheurs de France qui ont eſcrits en quelque ſorte de ſciences & de langues*, quod ille Ann. 1638. inchoaverat. Jam verò eo mortuo, qui huic operi factum ſit, non conſtat. Edidit ille quidem ſingulis annis, ab Anno 43, niſi fallor, incipiens, libros Pariſiis editos, ſub titulo *Bibliographia Pariſina*, & finit Anno 1662. quo ſcripſit *Bibliothecam Gallicam univerſalem*, id eſt Catalogum omnium librorum per univerſum Galliæ regnum ab anno 50 excuſorum. (*oo*) Videatur Labbeus in Bibl. Bibliothecarum. Sed nulla illic talis Bibliothecæ, quam promiſit, & quæ verè ita vocari poterat, mentio fit. Extat & quarundam regionum apud Gallos, Virorumque in illis illuſtrium, enarratio. De quibusdam Bailletus *tom. 2. pag. 184.*
27 * Habuit quoque in animo Univerſale aliquod opus *Philippus Labbeus*, homo ad Lexica

(*oo*) Ludov. Jacobus Bibliographias Annorum ſingulorum, partim Pariſinas, partim Gallicas Univerſales, edere quidem cœpit quotannis A. 1643., ſed ad Annum tantum 1653 (non 1661) continuavit.

xica & Catalogos conficiendos à naturâ factus, teſtaturque de illo Nicolaus
Antonius in Præfatione Bibliothecæ Hiſpanicæ his verbis: *Vixiſſet hujuſmo-*
di natus laboribus Labbeus, haberemus abſolutiſſimam hujus gentis ad miraculum do-
ctæ, è Chiliadibus Hiſtorico-Chronographicis notitiam. Quod ſi continuus Scri-
ptorum illorum Catalogus dari poſſit, non dubito, illum mole ſuperatu-
rum cæteros omnes. Ut enim ingenioſa gens eſt, & ſcribax; ita magna, ut
puto, illorum Autorum apud illos meſſis erit.

Gallos excipiant *Itali;* magna apud illos Virorum doctorum ſemper 27
copià, tum præcipuè, cum evigilarent iterum ex profundô multorum ſecu-
lorum lethargô. Multæ apud illos à præcipuis Viris inſtitutæ Academiæ
& Collegia, de quibus ſuprà *cap. 14.* Singulis Collegiis certæ erant leges.
Scribuntur à ſingulis membris libri, quorum omnium Hiſtoriam ſi habere-
mus, non parum prodeſſet ad rem literariam. * Solam Lynceorum hiſto- 29
riam adornabat *Martinus Fogelius*, Profeſſor Hamburgenſis, vir doctiſſimus;
ſed ille immaturâ morte abreptus ineditum opus reliquit. Multi è Colle-
giis illis prodierunt egregii libri, quorum exigua, & plane nulla, apud nos
eſt notitia. Extant nihilominus particulares ſingularium urbium Bibliothe-
cæ & Catalogi, qui ſi conferantur omnes, integrum fortaſſis aliquod corpus
conſtituere poſſint. Nolo in illis recenſendis prolixus eſſe, præſertim cum
Labbeus in ſuâ Bibliothecâ Bibliothecarum & Teiſſierus plurimos jam tum
recenſuerint, ubi illorum nomina & librorum tituli legi poſſunt: nam ſin-
gularia, quæ in illis moneamus, non habemus. Videndus quoque de iis
eſt Bailletus *Tom. II. à pag. 138. ad pag. 146.* ubi nonnulla virorum doctorum
de iis judicia habentur. * Facit & Academiarum illarum & Academicorum 30
mentionem Gregorius Letus, *in 3. part. Italiæ ſuæ regnantis*, non quidem per-
fectam planè & abſolutam, ſed tamen, quod ad noſtra tempora ſpectat, ſic
ſatis accuratam. Ipſe verò, ut videtur, potiùs aliunde doctus quam ſuâ ex-
perientiâ omnia ſcribit, ac pleraque excerpit è notitiis privatis. Neque enim
omnia Italiæ loca eâ, quâ fieri debebat, curâ indagavit; in quibusdam locu-
pletior, in pleriſque ſtrictior & parcior. Prodeſſe tamen extero poteſt la-
bor ille, utut imperfectus, Italiam ſtudiorum gratiâ adituro. Nam in auto-
rum, qui hodiè vivunt, nominibus recenſendis ſatis diligens eſt. Mallem il-
lum omnes illas notitias & memorias, unde ipſe hauſerat, notaſſe.

Veniemus ad Hiſpanos, apud quos olim exigua fuit ſcribendorum li- 31
brorum cura, niſi quod *Andreas Schottus* in libro de Bibliothecis, & claris Hi-
ſpaniæ viris, Francofurti in 4to An. 1608. edito; & *Valerius Andreas Taxander*
in Catalogo clarorum Hiſpaniæ ſcriptorum, Moguntiæ An. 1607. in 4to edi-
tô, aliquam in illô argumentô operam poſuerunt, ſed minus accuratam.
De illis videatur Bailletus *tom. 2. pag. 150. 151. 152.* * Poſt illos tandem prodiit 32
NICOLAUS ANTONIUS, Hiſpalenſis, JCtus, Ordinis S. Jacobi Eques,
 Cano-

Canonicus, Regiorum negotiorum in urbe & curiâ Romanâ Procurator generalis. Is maximis laboribus congeſſit, tum è Catalogorum univerſalium ſcriptoribus, tum è gentis ſuæ Nomenclatoribus, qui tamen perpauci ſunt & planè non accurati, Bibliothecam, cui titulum facit, *Bibliotheca Hiſpana, ſive, Hiſpanorum, qui usquam unquamve, ſive Latinô, ſive populari, ſive aliâ quâvis linguâ ſcripto aliquid conſignarunt, notitia, his, quæ præceſſerunt, locupletior & certior, brevia elogia, editorum atque ineditorum librorum Catalogum duobus partibus continens, quarum hæc ordine quidem rei poſterior, conceptu vero prior, duobus Tomis de his agit, qui poſt annum ſecularem 1500. usque ad præſentem diem floruere;* prodiit Romæ, Anno 1672. in folio. *(pp)* Præmiſſa eſt luculentiſſima Præfatio, quæ agit de totô hôc colligendi autores negotiô, exponit ſua & aliorum conſilia, & quaſi per lancem ſaturam recenſet magnâ diligentiâ autores omnium nationum Bibliothecarios. Liber ille omnes, quotquot ſunt hujus argumenti, ſcriptores accuratione & diligentia vincit; nam & elogia addit, & libros editos adſignatô tempore & loco, unà cum ineditis, ſollicitè recenſet. Multa enim in illô librô invenias maximè memorabilia, ex ipſis Bibliothecarum receſſibus producta. Adjecit Indices, pulcherrimô ordine, ſecundum diſciplinas congeſtos. Primus eſt Index cognominum. II. Patriarum. III. Ordinum Eccleſiaſticorum. IV. Munerum Eccleſiaſticorum. V. Munerum Secularium. VI. Materiarum, qui cæteris amplior, & in XXIII. Claſſes dividi-
33 tur. * Liber ille Ideam ſubminiſtrare poteſt omnibus in aliis gentibus ſimile quippiam tentaturis. Antiquiores Hiſpaniæ ſcriptores peculiari libro reſervavit.

34 Dolendum eſt, adeò incurioſos eſſe in rerum ſuarum notitiâ *Batavos*, cum apud illos plurima lucem videant, tam Latinâ quam Belgicâ linguâ
35 ſcripta, quorum Catalogum locupletiorem texi, intereſſet publicè. * ANT. SANDERUS de ſcriptoribus Flandriæ 3. libros, de ſcriptoribus Gandavenſibus alios tres, duos de Brugenſibus ſcripſit. Idem de MStis quoque egit. Elogia uberiora virorum doctorum ſunt in Flandriâ ejus illuſtratâ, vaſto
36 opere. * VALERII ANDREÆ DESSELII Bibliotheca cæteris omnibus in
37 hoc genere ſcriptoribus præferenda eſt, etſi in multis deficit; * ac FRANCISCUS SWERTIUS in *Athenis ſuis Belgicis*, quædam ſibi ſubrepta queritur: qui hoc ſuo libro de Academiis & Bibliothecis Belgii agit. Sed Valerii Andreæ
38 liber multo accuratior eſt. * JOH. MEURSIUS eodem titulo *Athenarum Batavarum* uſus ſolam Academiam Leidenſem deſcribit, ejusque Profeſſorum elogia

(pp) Nicol. Antonii *Bibliotheca Hiſpana Vetus* Romæ A. 1696. in fol. curante Joſepho d'Aghirre, Cardinali Hiſpano, itidem jam prodiit. In Tomos diviſa eſt duos, quorum Priore Scriptores, qui ab Auguſti Imperio ad A. C. Milleſimum, poſteriore autem, qui ab A. C. 1000. ad 1500. floruerunt, fuſe, induſtria ſimul & judicii accuratione incomparabili, celebrantur,

elogia & opera recenſet. * AUBERTUS MIRÆUS, Panegyriſtes potiùs 39
quam Bibliothecarius ſcriptor, in ſolis elogiis hæret: Quare & *Elogiorum Belgicorum* titulo liber ejus prodiit. Valerius Andreas in Præfat. Bibliothecæ ſuæ duos alios librorum Belgicorum conſignatores nominat. Sed imperfecti eorum labores induſtriâ Valerii Andreæ obliterantur. * Nunc quidem 40
prodeunt Mercurii aliqui officinales librorum, ſingulis ſemeſtribus, non in Belgio tantum ſed & alibi, editorum, curantibus Waesbergiis, quorum diligentia merito laudanda eſt, non enim nudos tantum titulos ſed & argumenta ſimul exhibent. Sed ſera eſt illorum opera, & à paucis tantum annis inchoata.

Anglica gens Batavis longè fuit negligentior in conſignandis ingenio- 41
rum monumentis; nihil enim ab illis prodiit, quod mereatur nominari, cum tamen ſint extentque penè innumera ingenioſiſſimæ gentis in omnibus doctrinis ſcripta, prodeantque quotidie, tam Latinâ quam vernaculâ linguâ, plura. * Quod ad vetera attinet, præter JOH. BALEUM, cujus extant 42
Centuriæ Virorum illuſtrium Anglicorum; & compilatorem ejus JOH. PITSEUM, qui de ſimili argumento & de iisdem autoribus ſcripſit, pleraque deſcribendo & interpolando; & quendam Eduardum LEIGH, qui populari linguâ de recentioribus autoribus aliqua ſcripſit; neminem habemus, niſi paucula illa velimus his addere, quæ in Actis Philoſophicis habentur. Sed ea tantùm Phyſica ſunt & Mathematica. Baleum plerique non bonâ fide in recenſione ſuâ verſatum judicant. In Pitſeo compilatore multi notantur errores: Burtonus in *Græcæ linguæ hiſtoriâ p. 55.* impudentem plagiarium nominat. * Quæ GEORGIUS LILIUS elogia Anglica ſcripſit, 43
exigua ſunt, & memoratu vix digna. Fuit ille filius Guilhelmi Lilii, qui teſte Burtono p. 56, ut Græcis literis commodiùs operam daret, in Rhodo inſulâ quinque annos degit. Prodeunt & ſingulis menſibus Mercurii officinales, qui defectu aliorum colligi & notari poſſunt. Extat etiam Catalogus librorum, qui incendio Londinenſi perierunt, ex quo hunc defectum utcunque reſarcire poſſumus. * Subſidio etiam eſſe poteſt ANTONIUS 44
WOOD, qui in Hiſtoriâ Oxonienſi commemorat libros à Profeſſoribus Oxonienſibus, omnibusque hujus Academiæ alumnis, qui poſtea ad celebritatem nominis pervenerunt, editos. Catalogus quoque Oxonienſis Bibliothecæ jungi his poteſt: Sed nulla tamen in omnibus eſt plena & ordinata Autorum Anglicorum recenſio. * Qui doctorum Scoticæ gentis hi- 45
ſtoriam deſcripſit in Hiſtoriâ Eccleſiaſticâ Scotiæ THOMAS DEMPSTERUS, non ſatis bonâ fide eâ in re verſari exiſtimatur à multis, quorum judicia collegit Bailletus *tom. 2. pag. 188.* Et ſanè hominem fuiſſe præferocis & perverſi animi, ex iis apparet, quæ de ipſo narrat Erythræus *Pinacoth. I. num. 9.*

Dano-

64 Danorum ſcripta, ſed per Catalogum tantùm digeſta, breviter conſignavit ALBERTUS BARTHOLINUS, cui auctarium acceſſit à THOMA fratre. Rudes ſunt illi labores, qui per catalogos tantùm ordinati ſunt. Meliùs mererentur de publico, qui ſecundum ſeculorum ſeriem omnia conſignarent, & accuratam ſimul Proſopographiam ederent. *(qq)*

47 Nunc quoque Holſatorum, Hamburgenſium & Lubecenſium ſcriptorum hiſtoriam laudabili profectò conatu molitur JOHANNES MOLLERUS, Flensburgenſis, cujus operis deſignatio habetur in Cimbriæ literatæ prodromo, qui A. 1687. Slesvvigæ editus eſt. Opus autem ipſi in 4. partes dividetur. I. ſerie Chronologica exhibebit Elogia fuſiora Scriptorum indigenarum. II. elogia Scriptorum exterorum, qui apud Cimbros inclaruerunt. III. Alphabetico ordine recenſebit ſcriptores minorum meritorum. IV. aliquot ſectionibus complectetur 1. Scriptores anonymos & pſeudonymos, 2. Viros doctos, ſed nullis libris editis claros, cæteris tamen nihilo inferiores. 3. Indicem exterorum muneribus publicis non admotorum, quorum monumentis Hiſtoria Cimbrica eſt illuſtrata. Præmittet V. Prolegomena, quibus continebuntur tum Scriptores Hiſtoriæ particularis literariæ, ſingularum totius orbis nationum, ordine Geographico, quorum jam numerus octuplo ſuperat Labbeanum & Voglerianum, tum Cimbrorum in rem literariam merita inſignia ὡς ἐν συνόψει adumbrata. Subjicientur VI. Indices, ex quibus primus Alphabetico; ſecundus vero Chronologico ordine nomina ſcriptorum ſiſtet; tertius Topographicus ſuis ſingulis tùm Cimbriæ locis, tùm regionibus exteris ſingulos viros doctos aſſignabit; quartus Tacticus autores ratione munerum & ſcientiarum diſtinguet: quintus Realis, ſub materiarum claſſes ſcripta Cimbrorum revocabit, non generalibus tantùm titulis contentus, ſed & partes ſcientiarum complexus: ſextus memorabilia quævis continebit. Eâ vero ἀκριβείᾳ, fide, induſtriâ, in hoc opere verſabitur, ut cæteris in hoc genere ſcriptoribus palmam facilè prærepturus ſit.

48 Sueci quoque nuper ſuas opes in publicum produxerunt, quorum ſcripta hactenus ignorata fuerunt. Fuerunt tamen apud illos nonnulla edita, quæ magnam ſanè laudem merentur. Prodiit Anno 1680. Holmiæ JOHANNIS SCHEFFERI Svecia literata, *(qq)* ſive de ſcriptis & ſcriptoribus gentis Svecicæ liber, cui accedit Appendix de ſcriptoribus Finnicæ gentis, opus poſthumum: ſed facilè apparet, autoris ultimam manum operi

(qq) Alb. Bartholini *Librum de Scriptis Danorum*, a ſe plurimis in locis emendatum atque auctum, & Joh. Schefferi *Sveciam Literatam*, cum Hypomnematis ſuis in utrumque Scriptorem Hiſtorico-Criticis prolixioribus, & Prolegomenis de Gentium Borealium in Literas Meritis, Hiſtoriæque Literariæ & Eccleſiaſticæ Scriptoribus, junctim denuo publicavit Joh. Mollerus, Flensburgo Cimber, Scholæ Patriæ Rector, in *Bibliotheca Septentrionis Eruditi*, Lipſiæ A. 1699. *in* 8vo edita.

Digitized by Google

operi non acceſſiſſe. Novi enim Svecos, qui ipſi hunc vilipendunt laborem. Quæ præmittitur ad Lectorem, Præfatio, affert non pauca, quæ ad notitiam rei literariæ Svecanæ pertinent, queriturque de iniquitate hujus loci in libris coëmendis & imprimendis. * SIMON STARAVOLSCIUS quoque 49
illuſtrium Polonorum Centuriam edidit.

Utinam in Germanâ gente eſſet, qui hoc patriæ ſuæ pietatis officium 50
præſtaret, colligeretque accuratam ſcriptorum & autorum ſuæ gentis hiſtoriam; certè numero vinceremus omnes, non æquè dicam pretio. Scribunt enim multi, imò vomunt libros; quibus ut excuteretur è manu calamus, publicâ autoritate providere deberet. Hinc contemptus noſtræ gentis apud gentes naſutiores, quæ tamen, ſi rem accuratiùs penſitaveris, multum Germanorum diligentiæ debent. Id certè vel ipſe livor fatebitur, absque Germanis vix tantos in re literariâ progreſſus facturas cæteras nationes, quæ Germanos quadantenus Pœdagogos nactæ ſunt: quod aliquando oſtendam Diſſertatione ſingulari *de meritis Germanorum in rem literariam.* Superſunt multi libri, tam Latinâ quam vernaculâ linguâ ſcripti, qui in pretio haberi merentur; qui ſi notarentur accuratiùs, non parum hoc tum ad gloriam, tum ad utilitatem faceret. * Cœpit quidem MEL- 51
CHIOR ADAMI aliqua de vitis Theologorum, JCtorum, Medicorum & Philoſophorum commentari, qui in noſtrâ gente aliquod tamen operæ pretium fecit; quanquam longè à perfectâ Hiſtoriâ abſit: in elogiis prolixior eſt, in ſcriptorum recenſione non adeò accuratus. * Eandem telam 52
continuavit HENNINGUS WITTE, Gymnaſii Rigenſis Profeſſor celeberrimus, vir doctus & amicus noſter, qui è Programmatibus Academicis elogia & ſcripta collegit; addidit & exterorum nonnullorum vitas, laudabili quidem operâ. Sed vix uni homini tam vaſtum argumentum exhaurire licet, quod adeò operoſum eſt, & literarum commercia penè infinita poſtulat. Nunc ille Diarium Biographicum inſtituit, (*rr*) in quo Scriptores ſeculi XVII præcipui conciſè deſcripti. Poſtea (*ss*) Theologorum

(*rr*) Henn. VVittenii *Diarii Biographici Seculi XVII*, Scriptores illius, Annorum & Dierum Emortualium ordine, ſed ſæpius, quoad Scripta imprimis, parum accurate, recenſendis, Tomus I, ab A. 1600. ad 1688, perductus Gedani A. 1688, Tomus autem II, prioris παραλειπόμενα & Continuationem ad A. 1690. exhibens, Rigæ A. 1691. in 4to, prodiit. Tertium Autor addere conſtituerat, telam eandem ad finem usque Seculi pertexturum, ſed promiſſis, morte immatura d. 22. Jan. A. 1696. extinctus, ſtare non potuit.

(*ss*) Theologorum atque Philologorum Lutheranorum Quinquaginta Imagines æri inſculptas, Vitas & Scripta, exhibuit, non Ant. Reiſerus, ſed Theophilus Spizelius, Eccleſiaſtes Auguſtanus, in *Templo Honoris*, quod Auguſtæ A. 1673. in 4to prodiit, *Reſerato.* Subjuncta tamen illi eſt Reiſeri, Gymnaſii tunc patrii Auguſtani Rectoris, & Theologi deinde Hamburgenſis, Epiſtola ad Spizelium erudita, Obſervationes quasdam de Theologis ac Philologis iisdem ſelectiores, in Libro ipſo prætermiſſas, illi communicans.

rum aliquot & Philologorum è noſtratibus vitas & ſcripta recenſuit.

53 Vidimus de Bibliothecarum ſcriptoribus ſecundum nationes conſideratis; locum ab his occupent, qui agunt de Bibliothecarum ſcriptoribus reſpectu certi ordinis. Eorum poſſet vaſtus Catalogus texi; ſed nolumus operoſi eſſe, cum jam tum illos recenſuerit Philippus Labbeus in Bibliotheca Bibliothecarum, Indice tertio, & Teiſſierius Legendus eſt Bailletus
54 *tom. 2. à pag. 118. ad pag. 138.* * Præ cæteris omnibus laudanda eſt *ordinis Jeſuitici Bibliotheca*, quæ plenè & copioſè ſcripta eſt poſt Petrum Ribadeneira, à Philippo Alegambe Bruxellenſi, quæ edita eſt Antverpiæ in folio Anno 1653. Prodiit denuò auctior illa Bibliotheca *Nathanaelis Sotwelli* operâ anno 1676. Romæ: plura de illo libro ſingularia notavit Bailletus, quæ hîc
55 non repetam. * Commendari quoque debet *Bibliotheca Scriptorum ſacri ordinis Ciſtercienſis*, à Carolo de Viſch adornata, cujus editio ſecunda plenior
56 Coloniæ Agrippinæ 1656. in 4to prodiit, * In hac memorabilis omnino eſt illa *Johannis Caramuelis Lobkowitz* operum, tam editorum quam ineditorum, recenſio, ab ipſo autore conſignata, & hîc inſerta à pag. 178. ad p. 200. ubi multa occurrunt notatu digniſſima. Incredibile eſt, quantum autor ille librorum ſcripſerit unus in omni ſcientiarum genere: in quibus ſecretiora etiam quædam, & vulgo non animadverſa, & ſingularia quædam cogitata continentur. De cæteris legi Bailletus poteſt.

57 Certi nominis ſcriptores, neſcio quâ minutâ diligentiâ, in unum corpus collecti à multis. In Græcorum Hiſtoriâ tum Johannes Meurſius, tum Leo Allatius diligentes fuerunt. Ille de Alypiis, Antigonis, Ariſtoxenis, Philoſtratis, Ptolemæis, Pythagoris ſcripſit: hic de Simeonibus, Pſellis, Philonibus, Nicétis, Methodiis, & Georgiis: qui ultimus liber in corpore Bizantinæ Hiſtoriæ Georgio Acropolitæ additur, continetque multa memorabilia de libris ab iis autoribus ſcriptis, qui nomen Georgii habuere. Non pauca habet ille liber ad notitiam hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, præcipuè Orientalis, pertinentia. Ita de claris Jacobis ſcripſit Ludovicus Jacobi: de claris Philippis Philippus Labbeus: de claris Theophilis Theophilus Rainaudus: de claris Antoniis Sanderus.

58 Inter Catalogorum particularium ſcriptores recenſendi & hi ſunt, qui de ſcriptoribus, reſpectu ad ſcientias habito, ſcripſerunt. Inter eos primô locô numerabimus ISRAELEM SPACHIUM. Ejus extat Nomenclator ſcriptorum Philoſophicorum atque Philologicorum, quo habetur ſuccincta recenſio eorum, qui Philoſophiam omneſque ejus partes quôvis tempore aut idiomate usque ad annum 1597. deſcripſerunt & illuſtrarunt, methodo ſecundum locos communes ipſius Philoſophiæ inſtitutâ, cum duplici indice, unô rerum alterô autorum, collectus & digeſtus. Laudanda eſt viri hujus induſtria, quam in ſequentibus temporibus adhibuit nemo. Ordo ſecundum

Digitized by Google

cundum Philoſophiæ partes commodus eſt, & magni uſus. Idem autor
ſcripſit & Nomenclatorem Medicum, ſimili ratione digeſtum; qui rudimen-
tum præbuit illis, qui poſteà majores de re Medicâ Catalogos ſcripſerunt.

GERHARDI JOHANNIS VOSSII indefeſſa diligentia in his argu- 59
mentis præferri omnibus debet. Extant ejus opera de Hiſtoricis Græcis &
Latinis, nunc mendoſè recuſa, quem diligenter exſcripſit *Martinus Zeilerus*,
qui ſecundum Alphabeti ordinem autores diſpoſuit, & aliqua de recentio-
ribus hiſtoricis addidit. * Supplementa Voſſiana ſcripſit *Bernhard. à Mallincrot*, 60
qui prætermiſſos à Voſſio Hiſtoricos Græcos ſingulari diſſertatione adjecit:
ſed in alterâ editione Voſſii pleraque quæ notaverat Mallincrotius, addita
fuerunt. Scripſit & ſupplimentum Hallervordius, & noviſſimè Chriſto-
phorus Sandius, libellô in Bataviâ editô in 12. Reineſius quoque ſupple-
menta ad hiſtoricos Græcos molitus eſt, ut tradit Rupertus *in Epiſtolis*
Richterianis, pag. 424. Teſtis quoque eſt Sarravius *in epiſtolis pag. 267.* Lu-
dovicum Jacobi tale ſupplementum ſcripſiſſe: nam in epiſtolâ ad Iſaa-
cum Voſſium ſcribit, ſe ipſi partem eorum tranſmiſiſſe, & nunc reliqua,
quæ ad Hiſtoricos Græcos ſpectent, tranſmittere; librum enim ad umbi-
licum vergere: Sed nihil eorum publicè comparuit. * Idem Voſſius de 61
Poëtis Græcis & Latinis libellum edidit, ſed ad recentiores ſe non demittit;
editus eſt Amſtelodami Anno 1654. in 4to. Poëtas recentiorum temporum
Gyraldus Dialogis duobus perſecutus eſt. De ſcientiis Mathematicis ac au-
toribus veteribus & recentioribus idem Voſſius ſcripſit. Voluit ſcribere de
ſcientiis & artibus, cujus ἀποσπασμάτιον eſt liber de 4. artibus popularibus.
Quæ, ut omnia doctiſſima ſunt, ita optandum fuiſſet, ultimam iis acceſſiſſe
manum. Non pauca prætervidit: recentiorum illi & exoticorum cura par-
cior, quæ verò ab illô ſcripta memorantur, ſollicitè ſatis examinantur.

Aſtrologorum Elenchum ſpecialem & ſecundum Chronologiam inſti- 62
tutum dedit Ricciolus in Almageſtô ſuô novô. * Qui perfectas ſingularum
Facultatum & ſcientiarum Bibliothecas & Catalogos ſcripſerint, non habe-
mus: quanquam multi quidpiam tentarint penè in omnibus diſciplina-
rum generibus. Quod ad Theologiam attinet, ſunt quidam, qui Theologo-
rum ſcholaſticorum ac moralium nomina conſignarunt; quidam, qui In-
terpretum Scripturæ; aliqui generatim de rerum Theologicarum ſcriptori-
bus egerunt, tum è Pontificiis, tum è noſtris & Reformatis. *Poſſevinus & Mo-*
lanus è Pontificiis Theologicam Bibliothecam ſcripſerunt, & præterea non-
nulli alii. E Reformatis *Voëtius*, qui multa immiſcet falſa; libri non rectè
citati; interdum affingitur multis, quod ab ipſis ſcriptum non eſt; nomina
pervertuntur. E noſtris, qui ſcripſerint, vix memini, præter Bolduanum &
Draudium: in quibus tamen id laudandum eſt, quod tam in Theologicis,
quam in Philoſophicis, ſecundum locos materiarum collectanea ſua inſti-

tuerint. Nunc acceſſit illis Lipenii Bibliotheca Realis Theologica. Calixti Apparatus magnâ rei Theologicæ jacturâ in ipſo penè initio defecit. Ideam Bibliothecæ Theologicæ ſecundum ſeriem autorum commodè diſpeſcere docuit Hottingerus in Bibliothecariô ſuô quadripartitô, ubi autores in ordinem redigit, & potiores in ordine illô recenſet.

63 JCtorum libros qui in ordinem redegerit accuratum, ab ipsâ Jurisprudentiæ παλιγγενεσία nullum habemus. Sunt quidem, qui vitas nonnullorum deſcripſerunt, & libros quoque recenſent, ut *Baldus, Rutilius, Pancirollus, Fichardus, Bechtholdus*, qui ſecundum materias juris autores diſpoſuit, quibus ultimò *Martini Lipenii* Bibl. Juridica Realis acceſſit; ſed nondum ſatis factum

64 eſt huic negotio. * Bibliothecam univerſalem Juridicam molitur CASPARUS THURMANNUS, qui multâ cum curâ & induſtriâ hoc in argumento verſatus eſt: nam ſecundum materias & partes Juris generaliores eam inſtruet: Bibliothecam proceſſualem, criminalem, teſtamentariam, contractuum &c. ſingularibus voluminibus comprehendet, in quibus ordinem rerum ſequetur. Qui, ſi aliquando prodierit, liber omnium ſuperabit labo-

65 res. * Promiſit & *Cornelius à Beughem* Bibliothecam Univerſalem Juridicam, ſed recentiorum ſcriptorum, cujus ille ſpecimen dedit, publicata hoc anno Bibliographiâ Juridicâ & Politicâ, quo continentur JCti & Politici, qui ab anno 51. usque ad annum 78. in omnibus linguis ſcripſerunt. Prodiit Amſtelodami Anno 78. in 12. diſpoſitus eſt ſecundum autores liber; hunc ille laborem per ſequentia tempora continuabit, & aliquâ parte juvabitur res Bibliothecaria hujus viri ſtudiô, ſi aliquando in lucem producet, quos editioni ſe paratos habere libros ſcribit. Habebimus ab illo Bibliographiam Univerſalem omnium Facultatum & artium, Bibliothecam Belgicam omnium ſcriptorum, qui unquam prodierunt in Belgio, Bibliothecam materiarum univerſalem, Bibliothecam Mathematicam, Hiſtoricam, & Chronologiam, Bibliothecam Chalcographicam orbis imperantis & literati, & præterea plurima alia. Videatur Syllabus libro ejus præfixus.

66 Medicorum ſcriptorum itidem accuratum Catalogum non habemus. De vitis antiquorum Medicorum in animo habebat ſcribere Clariſſimus vir *Johannes Heinricus Meibomius*, & eandem telam texere dicitur *Ægidius Menagius*. Meibomii liber apud filium ejus, Profeſſorem Helmſtadienſem, Virum Clariſſimum, latet, qui de hôc opere, ſi rectè memini, publicavit epiſtolam. (tt) Eſt & in Italiâ quidam *Johannes Baptiſta Caponus*, qui Hiſtoriam Medicam univerſalem præ manibus habere dicitur, referente Gregorio Leto. Hujus

(tt) Henr. Meibomii Junioris *Epiſtola* ad Georg. Hier. VVelſchium *de Hiſtoria Medicorum ſcribenda*, qua paterni Operis faciem & Methodum adumbrat, ſimulque cæteros iſtius argumenti Scriptores recenſet, Helmſtadii A. 1669. in 4to eſt edita. Joh. Antonides a Linden, Prof. Medici Leidenſis, *Libri II. de Scriptis Medicis*, in noviſſima

Digitized by Google

Hujus Hiſtoriæ Univerſalis libros quinque molitur, quorum primus eſt de veteri Medicinâ; ſecundus de recentiori Medicinæ uſu apud omnes nationes; tertius de ſectis; quartus de Medicis; quintus Bibliothecâ Medica cum notitia MStorum totius orbis in quocunque idiomate. Verùm vix hominis unius induſtria iſti labori ſufficere videtur. Quod ad veterem Medicinam attinet, Conringius in Introductione ſuâ Medicâ ſtrenuè partes ſuas exſecutus eſt, quam ſupplemento ſuo auxit nunc Cl. Schelhammerus. Sed nos hîc non tam de hiſtoriâ, quam de Catalogis librorum ſolliciti ſumus. Eorum aliquos dederunt *Iſraël Spachius*, *Brunsfelſius*, *Schenckius*, *Robertus Conſtantinus*, *Paſchalis Gallus*, & poſt illos *van der Linde* Profeſſor Leidenſis, qui omnium anteceſſorum labores in unum corpus congeſſit, additis ſuis augmentis. Diſpoſitus autem liber eſt ſecundum autores, ſuntque multi in eo errores & defectus, quorum aliquos notat Voglerus *Introductione in notiam ſcriptorum pag. 42. 43. 44.* qui cum autoribus prioribus, Schenckio, Conſtantino & aliis, multis in locis ipſum contulit, & non ſatis accuratum invenit. Poſt illum ſecundum materias diſponit Catalogum *Lipenius;* ſed magna ſeges reſtat recentiorum ſcriptorum, quorum nulla in illo librô mentio. Scripſit & Cornelius à Beughem Catalogum noviſſimorum ſcriptorum Phyſicorum & Medicorum, ſub titulo *Bibliographia Phyſico-Medica*, quæ anno 80. prodiit in 12. De cæteris, qui ratione ſcientiarum habitâ Catalogos ſcripſere, plura habentur apud Bailletum *tom. II. à pag. 189. ad pag. 237.* ad nos ſuo de illis loco plura commentabimur.

Catalogi Bibliothecarum publicarum aliquot publicati ſunt, ut *Bibliotheca Oxonienſis*, de quâ ſuprà. In Belgiô quoque prodierunt Bibliothecarum quarundam Catalogi, ut *Ultrajectina*, qui in folio editus eſt, & *Lugdunenſis*, qui in quarto; quales vix haberi poſſunt in Bibliopoliis. In hoc MSta Orientalia enumerantur. In Germaniâ extat *Catalogus Bavaricæ & Auguſtanæ*, qui rariores ſunt. Catalogi Auguſtanæ Bibliothecæ non niſi centum exemplaria impreſſa ſunt. In illa Bibliothecâ latent multi MSti Codices, adhuc inediti, quorum non pauci prodierunt, curante Marco Velſero, ejus Reip. Duumviro, cujus magna apud eruditos eſt celebritas. De his & Bavaricis Monachii ac Ingolſtadiæ Bibliothecis videatur Bailletus *tom. 2. pag. 243. 244. 245.* De Vindobonenſi Bibliothecâ Lambecius non Catalogos, ſed commentarios ſcripſit. Gvelferbytanus Catalogus ut ederetur, urſit olim Boineburgius, ſed fruſtra; cujus cauſas tradit Conringius in *Epiſtolâ de Bibliothecâ Auguſtâ*, ubi multa de Catalogis Bibliothecæ ipſius Principis manu, ſingulari planè curâ & induſtriâ, conſcriptis. Non memini plures unquam prodiiſſe publi- 67

Editione a Georg. Abr. Merclino, Poliatro Noribergenſi, continuati, & dimidia pene parte amplificati, ſub *Lindenii Renovati* Titulo, Noribergæ An.1686. *in 4to* prodierunt.

carum Bibliothecarum Catalogos. Prodierunt quidem Excerpta Catalogorum de MStis Codicibus, à Bibliothecariis vel aliis autoribus publicata. Habemus à Thomaſino editos Catalogos MStorum, qui reperiuntur in Bibliothecis Batavinis, tam publicis quam privatis. Quales Catalogi utinam plures ederentur per omnes provincias & regiones! Mirè enim proſunt ad MStos Codices indagandos, qui aliàs facilè pereunt in privatorum Bibliothecis, ſi illæ diſtrahuntur, vel ad alios poſſeſſores indoctos perveniunt; unde ſæpe ad Bibliopegos & ſalſamentarios deferuntur. Hafnienſium Bibliothecarum ortus & incrementa recenſet Thom. Bartholinus in *diſſertationum de libris legendis primâ, p. 16. 17. 18. 19. 20.* Bibliothecæ Mediceæ Florentinæ Catalogus ab Henrico Ernſtio Amſterodami A. 1641. in 8. publicatus. De cæ-
68 teris nos ſuprà plura diximus. * Scriptores Catalorum de viris doctis Italicis habet Greg. Leti *Ital. regnant. part. 4. p. 195.* Parte 3. ubi Laurentii Legati libros recenſet, notat ejus autoris *Lyceum Herculis, ſive ſcriptores Cremonenſes:* item *librum de Pictoribus, Sculptoribus & Cælatoribus Cremonenſibus:* ejusdem *Athenæum Poëtarum* tom. 4. & *Muſeum Poëtriarum* cum Iconibus; qui tamen omnes ἀνέκδοτοι.

Hæc de publicis Bibliothecis earumque Catalogis in hâc ſummariâ re-
69 cenſione ſufficiant. * Venimus ad Bibliothecas privatas: Earum Catalogi plures ſunt, quam ut recenſeri poſſint, neque omnes ad manus meas pervenerunt: ex iis tamen celebriores primùm enarrabo, reliquos quaſi per lancem ſaturam exhibiturus. Præcipuus inter illos eſt Catalogus Bibliothecæ Cordeſianæ, quam inſtituerat *Johannes Cordeſius*, Canonicus Eccleſiæ Lemovicenſis, qui omnes ſuas opes, & quicquid corradere poterat, in Bibliothecam hanc impenderat, vir doctiſſimus & humaniſſimus; cujus plenius elogium deſcripſit Gabriel Naudæus, qui Bibliothecæ hujus Catalogum ipſe confecit, & accurato ordine digeſſit autores, ſecundum materias & formam librorum illos diſpeſcens. Præcipuè hic commendari Catalogus debet ob inſignem Hiſtoricorum, præſertim exoticorum, copiam, quorum rarior apud nos eſt notitia; editus eſt Pariſiis in 4to, An. 1643. Hinc commendo *Catalogum Bibliothecæ Thuanæ*, cujus jam ſuprà cap. 5. num. 11. facta mentio eſt; & mirificè mihi placet ordo: non enim contentus ſummis tantum capitibus autor ſub ſpecialibus titulis locavit autores, ut ſtatim occurrant, qui de eodem argumento ſcripſerunt, quod Locorum Communium inſtar eſſe poteſt: & hujus ideam, notante Bailleto, Draudio debet. Additi quoque ſunt MSti Codices, tam antiqui quam recentiores. Quâ diligentiâ Bibliotheca hæc compoſita ſit, Præfatio ejus libri docebit. Addendus quoque melioribus Catalogis eſt *Raphaëlis Tricheti du Freſne Bibliothecæ Catalogus Pariſ. 1662. in 4to* editus, ob librorum raritatem & ſelectum præcipuè commendandus. Obſervavi in illo Catalogo ſcriptores fruſtra in aliis quæſitos. Sed infinita ſunt in illo menda Typographica. Theologorum JCtorum Medicorum parcior

Digitized by Google

parcior hîc numerus, ſed in omni hiſtoriâ, antiquitate, varia literaturâ, rebus naturalibus, libris quorum nomina nunquam penè audita inſtructiſſimus ille eſt, libri interdum non conveniente loco poſiti. Bibliothecæ ipſa Regiæ acceſſit pretio 14000. librarum Gallicarum vendita, poſtquam ab alio 33000. libras oblatas vidua recuſaviſſet. Anni impreſſionis diligenter notati magnum habent in libris ipſis eorumque variis editionibus conferendis uſum. Qui vitam Pinelli ſcripſit Gualdus, diligentiſſimum iteratarum editionum examinatorem eum fuiſſe prodidit.

Qui jam ſeqvuntur Catalogi, ſine ordine nobis recenſebuntur. Pleri- 70
que illorum formati ſunt de Bibliothecis, quæ publicè per auctionem distractæ ſunt; eorum magnus eſt numerus, ſeligendi tamen ſunt meliores de Bibliothecis, quas poſſederunt Viri celebres, *Scaliger, Salmaſius, Heinſius* & alii, ſi haberi poſſunt. Ex inſpectione enim talis catalogi ſtatim patet Viri induſtria & judicium in bonorum autorum ſelectu inſtituendo. Deinde vel eam ob cauſam aſſervandi ſunt catalogi iſti, ut ſciamus, ubi lateant Autores, quos Viri illi manu ſuâ notarint. Sæpe enim notulæ optimis autoribus à Viris iſtis in margine adjectæ, multum lucis ad autorum ſenſum adferunt. Hinc in Bataviâ tales libri Scaligeri, Salmaſii, aut alterius Viri docti manu notati, magno pretio coëmuntur. In Aſtelodamenſi Bibliothecâ habentur *Baronii Annales*, manu *Davidis Blondelli* notati, quos Reſp. illa magnis ſumptibus emit; Quæ notæ, ſi rectè memini, nuper ſunt publicatæ. Vidi ipſe olim in Bibliopolio Sanſonii Geographiam ſacram Capelli cum ejuſdem Blondelli notis MStis, *Bibliothecæ Scriverianæ* Catalogus, qui Amſtelodami An. 1663. in 4. prodiit, exquiſitiſſimus eſt: conſtat enim ſelectiſſimis omnium facultatum & artium autoribus. *Scavenianæ Bibliothecæ* Catalogus, (*uu*) qui Hafniæ prodiit, itidem commendandus eſt; ut & *Mulenianæ*. Scaveniana Bibliotheca Regiæ acceſſit, Muleniana Academicæ: hujus catalogum cum Præfatione & Oratione edidit Bartholinus, Hafniæ 1670. ubi multos Catalogos recenſet. Optimi autores Græcæ & Latinæ linguæ, optimæque ejus editiones habentur in catalogo *Pauli Junii*, qui publicatus eſt Lugduni Batav. 1670. Commendo ideo hunc catalogum, quod tantùm autoribus illis conſtet, & paucos alios admiſtos habeat. Si qui Chimicorum, Theoſophicorum, Myſticorum, imò & fanaticorum quoque ſcriptorum acervum velit, is inveniet in catalogo librorum *Serrarii & Babuſii*, qui prodiit Amſtelodami 1670. Non vacat nunc omnes recenſere catalogos. In ſolâ Bataviâ pene integram Catalogorum Biblio-

(*uu*) Scavenianæ Bibliothecæ Catalogus perperam hic vocatur Index Regiæ Hafnienſis, a Pet. Scavenio, JCto, illi præfecto, concinnatus, & Hafniæ A. 1665. in 4to excuſus. Georg. Calixti Bibliothecæ nullus prodiit Catalogus, ſed Index tantum Scriptorum ejus propriorum, a Filio Helmſtadii A. 1658. in 4to publicatus. Hunc, in Mulenianæ Bibliothecæ Indice Catalogis Bibliothecarum immiſtum, Morhofius, illum ſecutus, incaute iisdem accenſet.

Bibliothecam reperies, quos omnes coacervare, ſuperſtitioſa eſſet diligentia & crambe millies cocta. Ad id tamen prodeſt catalogorum multitudo, ut in vaſtâ aliquâ ſylvâ deprehendantur nonnunquam aliqua, quæ vel in inſtructisſimis Bibliothecis non habentur. An. 1682. *Nicolai Heinſii Bibliotheca catalogus* prodiit, Viris doctis in pretio habendus, ob exquiſitos, qui illic recenſentur, libros, tam editos quam ineditos & MStos, ac manibus Scaligeri, Salmaſii aliorumque Criticorum notatos: Cui jungi poteſt *Bibliothecæ Goëſianæ catalogus* Anno 1687 Leidæ editus; in quo non rariorum tantùm librorum, ſed & magnus nummorum apparatus eſt. Notari quoque poſſunt & comparari, ubi incideris in illos, *Calixti, Reineccii, Pawii, Gothofredi JCti* &c. Catalogi. Adriani Pavven Catalogus Hagæ Comitis Anno 1654. & ibidem Anno 1656. editus: in quo multitudo librorum cum ſelectu certat.

71 Etiam Catalogi officinales non ſpernendi, ut *Catalogus Bibliopolii Elzeveriani*, qui Amſtelodami prodiit Anno 1681, in quo multi exotici autores. Sunt & ab aliis Typographis & Bibliopolis alii publicati catalogi, in quibus recenſendis non ero prolixus. Ii quoque, qui libros impreſſerunt, typographi certos conſignare librorum à ſe editorum catalogos ſolent. Extant Catalogi librorum, qui à prælo *Manuciorum, Stephanorum, Plantinorum, Morelli, Cramoiſii* &c. prodierunt.

72 Sunt præterea, qui certi temporis Bibliothecas ſcripſerunt, quo referendus eſt *Leo Allatius* in Apibus urbanis, librô, quô deſcribit Viros eruditos, Romæ tempore Urbani VIII viventes, & eorum ſcripta recenſet. Pertinent & huc Ephemeridum ſcriptores apud varias nationes, de quibus ſuprà diximus. Sunt, qui ſuorum librorum Catalogos ſcripſerunt, ut *Campanella*, *Gaddius*, *Cardanus aliique*.

73 Sunt, qui laborem ſuſceperunt colligendi libros quoscunque rariores, ſine tempore certo & ordine, prout ſe inter peregrinandum vel in Bibliothecis obtulerunt. 74 * Aliud inſtitutum fuit *Johannis Cinelli*, qui ex conſilio Viri illuſtris Magliabechi congerere cœpit libellos & ſchedas ſingulares, in quibus nonnulla rariora continentur, varii argumenti, quorum facilis aliàs jactura eſt. Ejus ſpecimen unum prodiit Florentiæ 1677. in 8vo, ſub titulo, *Della Bibliotheca Volante*, qui titulus ingenioſus eſt, per quem intelligit minutos & hinc illinc errantes libros. Continuavit illum laborem ſequentibus temporibus Cinellus. Non eſt ſpernenda hæc opera, nec nullius uſus: Sæpè enim excidunt è memoria eruditorum, pereuntque vulgò non animadverſa. Velim tamen de contentis & ſummariis librorum accuratiùs egiſſet. Retulit & illic nonnullas disputationes de materiis rarioribus, in Germaniæ Academiis ſcriptas. 75 * Referri huc quoque debent Catalogi Francofurtenſes ſemeſtres, ſed qui multis imaginariis titulis referri; Mercurii Anglorum, Gallorum & Belgarum menſtrui. Quod optimum certè inventum eſt ad librorum

brorum notitiam parandam; Tales ego Mercurios inſtitui velim in præcipuis Europæ urbibus & Academiis, in quibus libri non tantùm editi recenſeantur, ſed omnia nova, vel inventa vel cogitata, in re literariâ: Eorum enim collectio vehementer prodeſſet ad omnis doctrinæ incrementum.

CAP. XIX.

DE VITARUM SCRIPTORIBUS.

A Vitarum ſcriptoribus magna in hiſtoriâ literariâ utilitas. 1. Ne minima quidem hic omittenda, 2. quod adverſus Mareſium aſſeritur. 3. Peregrinationes doctorum diligenter notandæ. 4. Character animi è minimis cognoſcitur. 5. Joachimi Camerarii diligentia in vitâ Melanchthonis laudatur. 6. Tria in literatorum vitis conſideranda. 7. Exemplo Philiberti de la Mare oſtenditur, ne omina quidem & ſomnia eſſe negligenda. 8. Memorabilis de Quarræo hiſtoria. 9. Vitarum ſcriptores antiqui recenſentur. 10. Vitæ virorum Reipubl. negotiis admotorum multum conferunt ad prudentiam civilem. 11. Eorum aliqua recenſentur. 12. Vitas ſuas qui ipſi ſcripſerint. 13. Commentarii, Memoires. 14. Scriptores vitarum veterum. 15. Biographos recentiores qui enarraverint. 16. Vita Peireſcii à Gaſſendo, 17. Tychonis Brahæi &c. ab eodem. 18. J. Vincentii Pinelli à Gualdo, 19. Recuſa cum adjectis vitis Budæi, Hugonis Grotii & aliorum. 20. Pauli Sarpii à Fulgentio ſcripta 21. 23. ad rem literariam multum conferunt. 22. De Pauli Sarpii eruditione & prudentiâ multa narrantur. 24. Ejuſd. litera Italica lingua ſcripta. 25. Vita Petri Puteani à Rigaltio ſcripta multa habet ad rem literariam & civilem profutura. 26. Actorum publicorum collectanea. 27. Vita Ducis Valentini ſpeculum fraudum politicarum & artium Machiavellicarum. 28. Malorum hominum vitas explorare prodeſt. 29. Vita Henrici VII. à Verulamio ſcripta 30. ad prudentiam civilem commendatur. 31. Vita Melanchthonis à Camerario pleniſſimè & eleganter conſignata eſt. 32. 34. Melanchthonis encomium. 33. Camerarii Narratio de Eobano Heſſo. 35. Reuchlini laudes, 36. ejus Vita à Johanne Henrico Majo ſcripta. 37. Lotichii Poëtæ Vita laudatur. 38. Poëtarum Germanorum princeps. 39. Judicia de illo. 40. Ejus vaticinium poëticum de expugnatione Magdeburgenſi. 41. Forſtneri Elogium à Böclero ſcriptum. 42. Ameloti de Huſſaie indigna in illum cenſura. 43. Singularis de Thomâ Companella & Forſtnero hiſtoria producitur. 44. Wallenſteinii, 45. Bembi, Contareni Vita. 46. Gratiani liber de vitâ Commendoni & caſibus virorum illuſtrium. 47. Scriptores vitarum ſingularium. 48. Boiſſardi Vita & Icones. 49. Hanckii, 50. Imperialis, 51. Craſſi, 52. Gualdi, 53. Ghilini, 54. Theveti, 55. Bullarti, 56. Maſſoni, 57. Capaccii in hoc genere ſcripta. 58. Qui de feminis doctis ſcripſerunt. 59. Erythræi Pinacotheca 60. adverſus Mareſii calumnias de-

ſenditur. 61. Sammarthanorum Elogia. 62. Mareſii de illis judicia. 63. Patini Elogia Virorum Gallicorum promiſſa. 64. Vita JCtorum. 65. Bertrandi, Pancirolli & aliorum ſcripta de vita JCtorum. 66. Leickheri opera in iis colligendis laudatur. 67. Peliſſonii Recenſio Doctorum Academiæ Gallicæ. 68. Architectorum, Pictorum Vitæ colligendæ. 69. Georgii Vaſari de iis liber. 70. Deſcriptio ejusmodi pluribus gentibus neglecta. 71. Franciſci Junii liber ἀνέκδοτ@ de iis. 72. Carolus Dati idem ſibi propoſuit. 73.

1 PRæcipuam Hiſtoriæ literariæ partem Vitarum Scriptores conſtituunt: Cum enim duplex proficiendi in literis via ſit, altera per præcepta, altera per exempla; hæc poſterior priori præferenda omnino eſt, quo magis ipſe uſus in rem præſentem deducit. Prout enim incidimus in vitam vel Philoſophi, vel JCti, vel Medici, vel Politici; ita multa diſcimus, quæ ad ſcientias illas ſpectant, è τύπῳ illo περιςατικῷ, ſingularia, de quibus nunquam cogitarunt, qui præcepta tantùm proponunt. Ex illis arcana quædam colligi poſſunt, quæ non ſcientiam tantùm, ſed & prudentiam hominis literati augent. Ut enim in Vitâ Civili, ita quoque in vitâ hominis literati, prudentiâ quâdam opus eſt in omni negotio. Converſationis ſanè eruditæ ratio è
2 vitis Virorum doctorum formari quam maximè poteſt: * Quam ob cauſam ego vitas Virorum doctorum & illuſtrium, qui vel ad literas vel ad Rempublicam adhibentur, non ſuperficiariâ aliquâ & jejunâ operâ, ſed quam pleniſſimè, deſcribi velim, ut vel ipſa μικρολογία in his mihi placeat. Nam vel ex minimis
3 rerum circumſtantiis aliqua, quæ in uſum tuum erunt, capies. * Non placet ſententia Mareſii, qui *lib. 2. Epiſt. 5.* in Hiſtoricis minimorum recenſionem indulget, in Vitarum ſcriptione illam damnat: quâ in re totus ab illo diſſentio. Ille quidem Suetonii & Nepotis exempla obtendit; at illi compendia tantùm rerum ſectantur, & ab iis diſtinguendi, qui unius vitam deſcribunt. Ipſa enim methodi ratio requirit majorem in unius vitæ ſcriptione diligentiam, quam in plurium veluti conglobatione: & vel Attici vitâ oſtendit Nepos, quid ſummariâ aliquâ percurſatione locupletior ac copioſior narratio præſtet. Non probat ille, ſi quis Ducis alicujus vitam ſcribendam ſuſcipiat, & univerſam rerum illius tempore geſtarum, quibus ex parte tantùm interfuerit, hiſtoriam admiſceat. Germanam verò eodem libro Epiſt. 25. gentem laborioſiſſimam, ut per contemptum vocat, reprehendit, quod in ejusmodi elogiis multi ſint, & in eâ materiâ, ut in aliis ferè, περίεργοι. *Ex his quidam eorum*, inquit, *parentes referunt, diem, & aliquando horam, quâ nati ſunt, & talia, quæ in Regibus ſolùm & in viris maximè illuſtribus requiruntur.* Quaſi ſcilicet virorum celebrium conditio idem non mereatur, & quæ ille prætermittenda judicat, etiam inter memorabilia referri non debeant. Cum enim, qui panegyricos virorum illuſtrium ſcribunt, vel ex artis præſcripto non parentes tan-

Digitized by Google

tantùm & nativitatem, ſed & majores, ac omne id, ſi memorabile eſt, quod vitam anteceſſit, oratione complecti debeant; annon ineptum eſt, eos, qui vitam alicujus ſingulatim recenſent, quorum longè uberior tractandi ratio eſſe debet, prætcrire ipſa vitæ auſpicia? * Idem Epiſtolâ 44. ejusdem libri eandem cantilenam canit: *Si is*, inquit, *de quo ſcribunt, peregrinationem aliquam ſuſceperit: omne illud ita ſingulatim deſcribunt, & quos quoque loco convenerit, quosque cum quoque ſermones habuerit, cum faſtidio legentium commemorant: cum præcipua tantùm, quæ in vitâ contigerunt, referre ſufficiat, & quales hominis fuerint mores, qualia ſcripta. Cui vitio etiam obnoxios eſſe* ait *plerosque, qui vitas Ducum rebus geſtis illuſtrium hodie ſcribunt.* Ita ille ſuo ex ingenio judicat, qui Atticiſmi etiam in dictione affectator, in rebus quoque ipſis ſterilitatem amare videtur. Sed ego, tantum abeſt, ut cum illo reprehendam hos vitarum ſcriptores, ut laude potius dignos æſtimem, qui eam negotio, quod tractant, præſtare diligentiam volunt, quam quilibet paulo prudentior ab illis requirat. Quid enim? an vitio vertam illi, qui viri eruditi vitam deſcribit, ſi peregrinationes ejus & cum viris doctis inſtituta colloquia recenſeat? unde plus ſapientiæ ac utilitatis lectori, quam ex quâvis aliâ narratione, acceſſerit. Ego, ſi omiſerit, ne excuſandum quidem exiſtimaverim. * In vitis verò Ducum ac virorum rerum civilium adminiſtrationi admotorum, eo ſollicitiùs omnia recenſenda ſunt, quo magis è minimis ſæpe circumſtantiis inopinata quædam conſilia & eventus emergunt. Sed nec illa tantùm, quæ præcipua alicui videantur; ſed & πάρεργα minimè prætereunda eſſe exiſtimo, ſi quid in illis notatu non indignum videatur. Nam levia illa, quæ Junius Cordus in vitis Imperatorum commemorare ſolitus eſt; quoties proceſſerint, quando cibos variaverint, quando veſtem mutaverint, ac in ipſo Julius Capitolinus reprehendit, nemo cordatus ſcriptor temerè notabit. Plutarchus optimus vitarum ſcriptor in Alexandro ſuo non ſemper clariſſimas quasque res, virtutes vel vitia repræſentanda ait, ſed exiguum ſubinde factum dictumque & jocum aliquem, qui citiùs ſpecimen edat morum, quam funeſtiſſima prælia. *Concedendum nobis eſt*, inquit ille, *animi indicia ut ſcrutemur, ac cujusque per hæc informemus vitam: aliis molem rerum & certamina permittamus.* Auguſtin. Maſcard. de arte hiſtoricâ tract. 1. c. 3. in eâdem ſententiâ eſt. *Quoniam*, inquit ille, *indoles & inclinationes naturæ cognoſcuntur è rebus minutiſſimis, è reſponſione inopinatâ, ex actione aliquâ, quæ aliis parum ad rem pertinere videatur, ex operationibus quotidianis & ordinariis, non hoc indecens vitarum ſcriptor exiſtimet, ſi accuratam eorum rationem habeat; præcipuè in ſanctorum hiſtoriâ, reſpiciendo ad factum non ſolum, ſed & ad modum, tempus, occaſionem aliasque circumſtantias.* Quæ, ſi in ſanctorum rebus è Maſcardi ſententiâ attendenda ſunt, in vitâ Ducis, Principis, Miniſtri Regii, præ cæteris obſervanda ſunt, cum in iis verè τὸ πραγματικὸν lateat. Ego certè eam ob cauſam magni facio vitam Peireſcii à

Gaſſendo ſcriptam, quod in omnes partes excurrat & ſe diffundat, quam
6 noſter ille forte in eo *μικρολογίαν* damnaverit. * Laudandus eſt *Joachimus*
Camerarius, Heros eruditus inter Germanos, quod in vitâ Melanchthonis ne
quidem ſomnia ejus notabilia, ac minima quædam præſagia, oſtenta, omi-
na omiſerit. Etſi enim levia hæc habiturus nonnemo ſit, tamen non ſunt
diſſimulanda illa providentiæ divinæ ſpecimina, quæ viris bonis & doctis in
vitâ ſæpè occurrunt; ad quæ reſpicere omnino debet, qui vitæ hiſtoriam
ſcribit: ac optarim ego, exemplorum talium meſſem extare quam uberri-
7 mam. * Tria ego in omnibus literatorum vitis conſideranda eſſe exiſtimo,
1. illud, quod ad ſcientias ſive doctrinas pertinet, vel *θεωρητικὸν*, vel *πρακτι-*
κὸν, in quo ego ne cogitata quidem eorum prætermiſerim. 2. Quod ad mo-
res & converſationem. 3. Quod ad totum illum vitæ curſum, quatenus ille
divinâ manu regitur: quæ pars vitæ minimè contemnenda eſt, aut levi-
8 ter tractanda, ac mirificè lectores afficit. * Cum *Philibertus de la Mare* Sena-
tor Divionenſis vitam *Jacobi Guionii* deſcriberet, non indignum ſuâ narra-
tione exiſtimavit, quod non Guionio ipſi, ſed Quarræo Collegæ monitum,
9 neſcio cujus genii, nocturnum acciderat. * Quam cum mihi hiſtoriam reci-
tarit vir Clariſſimus, *Petrus Axenius*, Amicus noſter optimus, antea mihi non
obſervatam, qui in commentario ſuo doctiſſimo in Phædri fabulas ad illu-
ſtrandam libri 4. fabulam 23. de Simonide per Caſtorem & Pollucem à ruinâ æ-
dium ſervato adduxerat, hûc apponere, ut rem memoratu digniſſimam, volui.
Sed me locus admonet, ne rem inauditam hactenus, & ideo ſeculorum omnium memo-
riâ digniſſimam prateream; quam, etſi haud pertinere videatur ad Guionios, non abs
re tamen hoc loco referre mihi viſum eſt: ſeu, quia conſcius illius fuit ac interpres
Jacobus Guionius; ſeu, quod vix apud poſteros fidem inveniet, niſi teſtium omni exce-
ptione majorum, & illius inter alios, cui illa contigit, teſtimoniis & ſubſcriptionibus pro-
bata fuiſſet; ea tamen fuit: Fœderatorum factione plus juſto in Burgundia valente
Regiarum partium Præſides ac Senatores Semurium, primarium Mandutiorum oppi-
dum Regis nomine jus dicturi ſeceſſerant, cum Divione non liceret; ac inter eos Joannes
Quarræus, qui feliciter miſcuerat ornamenta togæ artibus belli: Is IV. Calendas Au-
guſti MDXCIV circa ſecundam diei horam matutinam ſibi viſus eſt motu ſubito exper-
geſieri, & verba quadam ignota pronunciare, cum famulo propius decumbenti ſurgere, &
lampadem accendere juſſo pracepit, ut eademmet verba, qua, ne ſibi elaberentur, denti-
bus quaſi retinere videbatur, ſcripto conſignaret in hunc modum: Oug apoſondes ton
endon diſtiguion. *Quod famulus confeſtim exſecutus eſt, neutro eorum, Gracane*
illa eſſent, an Arabica, aut alia, ſciente. Quarræus quidem, quamvis abunde iis arti-
bus excultus, qua Viro Senatorio conveniunt, in ſuis Profeſſionum tabulis, ex quibus hac
hiſtoria à me excerpta eſt, ſcribit ingenuè, ſe Graci ſermonis planè fuiſſe inſcium. Sum-
mo demum mane pergens in Senatum Quarræus Jacobo Guionio, quicum illi conſuetu-
do intercedebat, obvius fit, & vix ſalutatum rogat, ut ille verba, qua ex ſola eorum
aſperi-

Digitized by Google

aſperitate Græca eſſe conjectabat, interpretari vellet; quæ à Guionio lecta, Græca ſtatim eſſe deprehendit, ſed minimè ex Homero excerpta, quod putavit novus quidam Philoſophus; hac autem ratione deſcribenda: ὐκ ἀπώσοντες τῶν ἔνδον δυστυχίων. *Quibus & interpretationem addidit verbis totidem:* Non repulſuri, quod intus infortunium. *Horum verò cum diu ſenſum ſimul perpendiſſent, & ſi quid triſtius in iis lateret, deprehendere conati fuiſſent, autor fuit Guarræo Guionius, ut, quia jam ex illa domo, quam Semurrii incolebat, migrare conſtituerat, quod illius fatori recurrentem iterum iterumque cœliacum dolorem, quem paſſus fuerat, tribueret, non longiorem in illa moram traheret. Sed longè gravius exitium illa verba portendebant: ſiquidem poſt dies octo, cum Quarræus rei publicæ cauſa Flaviniacum, Regiarum partium oppidum, perrexiſſet, domus illa à fundamentis convulſa de nocte repente concidit, fatalique, nec penitus imprævisâ Guionio ruina ſuos incolas oppreſſit: cujus rei hiſtoriam eleganti carmine (ut audio) Guionius poſtea cecinit, quo tam charum Regi & Reipublicæ caput jure merito è tanta clade ereptum fuiſſe ſibi & bonis omnibus gratulabatur, minimè omiſſa, ut decuit, Socratis & Bruti geniorum mentione.* Memorabilis hæc ſanè hiſtoria eſt, quæ, etſi ad Guionii perſonam non pertineret, occaſione tamen à Guionio data inductus, minimè prætermittendam exiſtimavit Philibertus de la Mare: atque exemplo aliis fuit, quomodo in hoc argumento ſit verſandum. De Guidone Patino refert, qui ejus epiſtolas Gallicas edidit, in præfatione earum, adeò illum in vitis eruditorum ſagacem fuiſſe, ut ne minima quidem inexplorata reliquerit.

Fuere jam tum apud antiquos, qui in hoc genere laudabilem operam 10
poſuere; quorum pauci ad noſtra tempora pervenerunt. Philoſophorum vitas aliqui, aliqui dogmata, aliqui cum vitis ſimul dogmata ſcripſere: ac fuere plures ſæpe, qui unius Philoſophi Hiſtoriam tradidere. Ita Gellius *Noct. Atticar. lib. 14. cap. 3.* multos nominat, qui de Xenophontis Platoniſque vitâ & moribus exquiſitiſſimè ſcripſerunt. Juſtinus Matyr in Παραινέσει ſcriptores Pythagoricæ vitæ & Hiſtoriæ citat. Philo Byblius Grammaticus triginta libros περὶ πόλεων καὶ ἃς ἑκάστη αὐτῶν ἐνδόξες ἤνεγκε, *de urbibus, & quos earum quæque celebres genuerit,* teſte Suida, de quo Jonſſius *Hiſtor. Philoſ. lib. 3. cap. 7.* qui, ſi hodie extarent, illo judice, multis jam rixis de patriâ virorum illuſtrium facile remedium foret. Plures è veteribus Biographis, tam Græcis quam Latinis, recenſet Voſſius in *Arte Hiſtoricâ cap. 7. p. 40.* & Wouverius *Polymath. c. 12.* qui omnes temporum injuriâ interierunt. De Agatharchide, an Biographis accenſendus ſit, videatur Jonſſius, lib. 2. c. 12. Qui Biographi Philoſophici ſuperſint, notum omnibus eſt. Habemus Diogenem Laërtium, Eunapium, Heſychium Illuſtrium, de quibus in Polyhiſtore Philoſophico plura. Imperatorum, Cæſarum, Principum in Republicâ virorum vitas recenſuerunt ex antiquis Plutarchus, Cornelius Nepos, Svetonius, Hiſt. Aug. Scriptores. * Cum ergò Hiſtoria nihil aliud ſit, quam Philoſophia exem-

exemplis utens: Vitæ vero deſcriptio ſingularis hiſtoria ſit, quæ unius hominis actiones in Republicâ deſcribit, ideò accuratius inſtituenda eſt, quod *τύπον* illum *πρακτικὸν*, qui ex ipſis rerum circumſtantiis emergit, evidentiùs ob oculos ponat; ac ſimul nexum rerum, quæ ab uno illuſtri viro, ſi is inter præcipuos ſit, geſtæ ſunt, apertiùs demonſtrat. Tales ergo ſcriptores neceſſe eſt *πραγματικὰς* vel *πραγματομαθεῖς* eſſe, qui uſum rerum magnum habent, quique *Φιλοσοφεῖν πραγματικῶς* didicerunt; quâ de re tam multa præcipit in præfatione ſuâ Polybius, in quam legi aureus ille Caſauboni commentarius poteſt. Eſt præterea prudentiæ non levis argumentum in iis ſcriptoribus, qui ex aliorum hominum vitâ, quid ex uſu præſenti ſit, oſtendunt, aliosque officii ſui admonent. Præclarè Böclerus in Commentar. ad Cornel. Nepotem medium illud iter vocat, quo inter potentiorum ambitiones mediâ licet viâ pergere, nec abruptâ per ſuavitatem inceſſendi, quâ accenditur dominandi cupido; nec declivi per adulationem & ſilentium, quo Reip. ſtudium negligitur: *Obviâ*, inquit, *morum ſimilitudine, dum alios legunt, ſibi occurrunt ipſi, & in cenſurâ exterorum, nec opinantes, ſua judicari facta intelligunt: nec timenda eſt indignatio. Vident enim vera narrari, non ludi fabularum colore: neque odio hic locus; ſciunt enim ex officio hiſtorici fieri, quod demimus: ſolus pudor ſupereſt, & tacita conſcientiæ admonitio, quæ ut non ſemper ab incepto revocat audacia conſilia; ita cautione nonnunquam temperat.* Hæc Böclerus rectè quidem: ſed incidunt interdum tempora, ubi hujusmodi inſtitutum ſcriptori odium & obtrectationem & vel exitium parit, ut Tacitus in *Vita Agricolæ c. 1. 2.* teſtatur. Scilicet ſchola quædam civilis prudentiæ proponitur in ejus, cujus
12 vitam deſcribimus, exemplo, ut nulla dari plenior informatio poſſit. * Quid non in vitâ Attici, à Nepote ſcripta, civilis prudentiæ latitat, qui privatus quidem fuit, ſed multum potuit in Republica? Quo conſilio militi ſuo diligenter legendos ſuadet Naudæus *lib. 2. de ſtudio militari, p. 510.* eos Biographos, qui ducum & imperatorum bellicorum vitas ſcriptis conſignarunt. Ex Agricolæ Vitâ, à Tacito ſcriptâ, quid non diſcat Vir rebus civilibus vel bellicis admotus: Si vitam Agrippæ vel Mæcenatis haberemus ab hiſtorico veteri conſignatam, utiliſſimum eſſet ad ſtudium civile: nunc eorum res geſtas hinc illinc ſparſim collegerunt Böclerus in commentationibus de Mæcenate, & Agrippâ. J. Cæſarem, quem Svetonius nobis in vitâ ſuâ expreſſit, Zevecotius eleganti commentario illuſtravit, & Stephanus Ambroſius Schiappalaria in vitâ Cæſaris Italicâ linguâ ſcriptâ, Antverp. 1578. in 4to editâ, pulcherrimè & uberrimè ſuo ſeculo ob oculos poſuit, quid juvent aut obſint in Republ. cives potentes & locupletes, & obſtinati. Quot non habemus inter recentiores vitarum ſcriptores, unde multa diſci Politico poſſunt? Ex Vitâ Catharinæ Medicæ, quam multa ad res Gallicas pertinentia notari poſſunt? Vita Villaregii à Paſtorio in linguam latinam converſa Miniſtro Principis proderit.

Multi

Digitized by Google

Multi ſunt inter Gallos Biographi, de quibus legendus in Bibliothecâ Galli-
câ Sorellus. Sunt & antiquorum à recentioribus Vitæ ſcriptæ: qui ex fra-
gmentis corpus aliquod hiſtoriæ, ſed imperfectæ neque ſatis connexæ, con-
cinnant: qui Philologi potius, quam veri Politici & Hiſtorici, partibus fun-
guntur. Qui Ciceronis hiſtoriam ſcripſerunt, Corradus, Fabricius, aliique,
ad intelligenda Ciceronis ſcripta utilem operam inſtituerunt. * Sunt, qui 13
ipſi ſuæ vitæ Hiſtoriam texuerunt: nam, Tacito teſte, in Vita Agric. cap. 1.
apud Romanos *plerique ſuam ipſi vitam narrare fiduciam potius morum, quam ar-*
rogantiam arbitrati ſunt. Nec id Rutilio & Scauro citra fidem & obtrectationi fuit.
Noſtro tempore Thuanus magnæ Vir autoritatis candidiſſimusque Hiſtori-
cus de ſuâ vitâ hiſtoriam ſcripſit, in quâ multa, quæ ad ſtatum publicum per-
tinent: * ac referendi eò ſunt libri commentariorum [*Memoires* Galli vo- 14
cant] quos Viri negotiis publicis admoti de rebus ſuis geſtis, qualis olim
Cæſar, noſtro tempore Galli multi, ſcripſerunt; in quibus enarrandis dili-
gentiſſimus eſt Sorellus. * Sunt & alii, qui non tam ad civilem prudentiæ 15
uſum, quam ad hiſtoriam ipſam reſpiciunt: Quales ſunt, qui in Familiis ve-
terum Romanorum enarrandis operam poſuere, laudabilem illam quidem,
ſed quæ ad rem noſtram non facit. Hiſtoriæ illi antiquæ magnam lucem
accendunt: cujus generis ſcriptores cum curâ & cenſurâ ſuâ enarravit Ru-
pertus in literis ad Albert. Richterum, quæ habentur in *Epiſtolis Richterianis à*
pag. 465 ad pag. 470. Elogiorum quoque ſcriptores propriè huc non perti-
nent: aliâ enim ratione rem ſuam inſtituunt. Quomodo hi à Vitarum ſcri-
ptoribus differant, pluribus oſtendit Maſcardus *de arte hiſtoricâ tract. 5. p. 528.*
529. * Nos jam ad Biographos recentiores accedimus, quorum vaſtiſſima 16
ſylva eſt. Tot enim ſunt Vitarum Scriptores, ut integram penè efficere Biblio-
thecam poſſint: quorum indicem congeſſit Labbeus *in Bibliotheca Bibliothe-*
carum, uberiorem dedit *Teiſſierius;* Optimo ordine digeſtæ illæ ſunt in *Indice*
Bibliothecæ Thuanæ. Magnum hoc ad ſolidiorem doctrinam arcanum eſt Bio-
graphos benè habere cognitos, unde non in re literariâ tantùm, ſed & civili
optima formari prudentia poteſt. Nos ex iſtâ ſylvâ aliquas, quæ majori eſſe
uſui poſſunt, decerpemus.

Primo hîc loco à nobis ponetur VITA PEIRESCII à GASSENDO 17
ſcripta. Magnâ diligentiâ conſcriptus eſt liber iſte, continetque varia me-
morabilia antiquaria, Philologica, Phyſica, Politica, quaſi per cumulum con-
geſta. Dum enim perſequitur omnes viri iſtius labores, occaſione iſtâ ad
multa curioſa, ab illo vel inventa vel notata, dilabitur. Planè in hoc labore
exercuit ingenium ſuum Gaſſendus; & dum varia Philoſophemata propo-
nit & judicia, pulcherrimis ſubinde contemplationibus totam viri hujus Hi-
ſtoriam illuſtrat, & ſub illâ rei literariæ tum temporis in Galliâ ſtatum.
Optandum eſſet, ut ſimili diligentia illuſtrium Virorum memorabilia con-
ſignan-

Digitized by Google

ſignarentur, quod fieri non poteſt, niſi ab amicis & familiaribus, vel niſi ipſi
autores vivi rerum ſuarum Commentarios ſcripſerint, ut fecit Thuanus & alii
nonnulli, vel ſaltem lineamenta ejus duxerint, unde perfectum deducere
18 opus Viri harum rerum periti poſſint. * Idem Gaſſendus etiam Tychonis
Brahæi, Peurbachii, Regiomontani, & Copernici vitas deſcripſit, in quibus
multa ſingularia ad rem Mathematicam & Aſtronomicam ſpectantia.
19 JOHANNIS VINCENTII PINELLI VITA, ſcripta eſt per *Paulum
Gvaldum* Patricium Vicetinum. Fuit vero Pinellus Patricius Genuenſis,
Vir maximi nominis, Philologus, Polyhiſtor eximius, magnorum in literas
& literatos meritorum, quos fovit, ornavit, ope conſilioque juvit. Conti-
nentur in ejus vitæ deſcriptione multa memorabilia & rara. Magnam ha-
buit Vir ille ſupellectilem antiquariam, ut propemodum factus fuerit ad
rem librariam & literariam. Multa ſunt in illo libro arcana de parandis li-
bris & MStis. Multa habuit Vir ille inſtrumenta publica & collectanea, quæ
ad ſtatum Venetorum ſpectabant. Quare poſt mortem Pinelli [nam vive-
bat Patavii] Senatus Venetus manum injecit MStis Politicis, arcana ſtatus
ſui continentibus, Bibliothecæque ſuæ publicæ addixit, ne in manus pere-
20 grinas devenirent. * Prodiit Vita hæc Auguſtæ Vindelicorum in 4to An-
no 1607. poſtea recuſa eſt in Angliâ, curante *Gulielmo Batheſio*, inter cæteras
Virorum aliquot illuſtrium vitas, pag. 314. Quod opus Londini prodiit
Anno 1681, & præter Pinelli hanc vitam, *Budæi, Hugonis Grotii, Pithæi, Camde-
ni, Walæi, Petavii, Sirmondi, Petri Molinæi, Henrici Valeſii, Jacobi Uſſerii Armachani*
aliorumque continet.
21 VITA PAULI SARPII à Pate *Fulgentio* ſcripta hîc nominari meretur.
Quantus Vir *Paulus Sarpius* fuerit, non ignotum eſſe poteſt illis, qui interio-
22 rem rei literariæ notitiam habent. * Fuit ille ſacri ordinis homo, Mona-
chus, Minorita, (*xx*) ſed ſummi ingenii. Ejus extat *Hiſtoria Concilii Triden-
tini*, magnâ prudentiâ & ingenuitate ſcripta, ſub nomine *Suavis Polani* quam
inter abſolutiſſima hiſtoriæ ſpecimina numerat Guido Patinus Epiſt. 170.
Totum Reip. Venetæ ſtatum moderatus fuit conſiliis ſuis. Vindicavit jura
ejus adverſus Pontificem, quâ de causâ ſumme inviſus fuit Pontificiis, & in
mortem ejus aliquoties conſpiratum, ut ſicariorum manibus per vim vix
extorqueretur. Illum enim omnibus hæreticis pejorem habuerunt, ut qui
arcanorum Pontificii ſtatus proditor erat. Spargebatur de ipſo fama, quod
abitum ad Reformatos meditaretur, quæ non omnino de nihilo eſt: ſcio
enim ſupereſſe epiſtolas manu ejus ſcriptas, ad Iſaacum Caſaubonum, qui-
bus ſollicitat ipſum de gratiâ Regis Angliæ ſibi conciliandâ; ſi fortè illic
23 fortuna iniquior ipſum abigeret. * Vita ejus conſcripta eſt *Italicâ* linguâ;
poſtea in linguam Gallicam converſa prodiit Lugduni Bat. in 12. An. 1661
ſub

(*xx*) Paulus Sarpius non fuit Minorita, ſed Ordinis Servitarum Monachus.

Digitized by Google

ſub titulo *La vie du Pere Paul.* Multa ſunt in hac deſcriptione memorabilia ad omnem rem literariam: habuit enim excellentiſſimum ingenium, quod per omnes ſcientias, artes, & linguas ſe diffuderat. * Promptus erat conſi- 24
liô, animô ſemper præſens, extrema vitæ pericula ſummâ generoſitate contemnens, &, ut breviter dicam, ſui temporis Phœnix. Multa enim ille in Phyſicis & Mathematicis demonſtravit extemporali penè ſolertiâ, quæ deſperata aliis videbantur. Celebratam apud Medicos circulationem primus ille ante Harvei tempora oſtendit, quod cum objiceret Bartholinus Anglis, ægrè admodum tulerunt, ejus inventionis gloriam dubiam ſibi reddi. Sed dolendum eſt, omnes illius Viri chartas periiſſe, ac distractas poſt mortem ejus fuiſſe: nihil enim horum ſeriò ſcripſit, & datâ operâ; ſed quaſi aliud agendo, cum vacatio eſſet à publicis negotiis, Illa omnia prolixiùs recenſentur in hôc libellô, ac notanda ſunt, ut videamus quàm multæ & vulgo ignoratæ opes lateant ſæpe in ingeniis, quorum vix notitia publica eſt. Quo magis illorum induſtria incitanda eſt, qui in peregrinationibus ſuis ad talium virorum amicitias admittuntur, ut omnibus artibus è ſcriniis illorum extrahere conentur, quicquid fortè illic deliteſcit. Qualia multa ſunt per Italiam Galliamque ingenia, de quibus nulla ad nos defertur notitia.
* Prodierunt Ann. 1673. ejus quædam literæ Italicâ linguâ ſcriptæ, propoſitô 25
Veronæ fictô, ut patet, nomine; quibus continentur intimiora illa Politica ſuperiorum temporum in aulâ Cæſariâ, Pontificiâ, & Venetâ, quibus immiſcentur nonnunquam quædam literata.

VITA PETRI PUTEANI à RIGALTIO ſcripta, multa habet præcla- 26
ra. Magna fuit Puteanorum olim celebritas. Illi ſunt, per quos Excerpta Scaligeriana congeſta ſunt. Petrus Puteanus fuit Regi Galliæ à conſiliis & Bibliothecis. Qui ejus vitam deſcripſit Rigaltius, ad multa reſpexit, tum quæ ad rem literariam ſpectant, tum quæ ad res civiles; quanquam intimioribus adeò conſiliis admotus ille non fuerit. Non fuit tamen facilè illo peritior Juris publici Gallicani aliorumque Statuum. * Præcipuè magna 27
ejus cura fuit in colligendis actis publicis. Gallica ſola quinquaginta vaſtis libris collegit, quorum titulos hic recenſet Rigaltius, unde exemplum capere Politicus poſſit, quid ipſi agendum ſit in ſcriptis talibus colligendis. Si quis enim illo modo diſpoſita habeat Imperii Romani Principum jura, quantum ille theſaurum poſſideret! Maturè itaque, atque adeò ab ipsâ juventute inſtituendi ſunt tales libri Politices Studioſo, in quos vel acta ipſa referat, vel ſi haberi non poſſunt, ex ipſis potiora excerpat. Pinellus, de quô ſuprà mentionem fecimus, Status Veneti arcana penetravit: Puteanus noſter Gallicana. Ita omnium aliorum ſtatuum res & jura exquiri poſſunt, ſi quis cum curâ aliud agat. Ille labor præcipuè in Germanis Conringium exercuit, quibus ille initiis, vel ipſo non diffitente, tantam ſibi experien-

Digitized by Google

tiam & prudentiam conciliavit. Recuſa eſt hujus vitæ hiſtoria, inveniturque
inter cæteros Vitarum ſcriptores à Batheſio collectos p. 660.
28 VITA DUCIS VALENTINI deſcripta eſt à *Thomaſo Thomaſi* linguâ
Italicâ, editaque Anno 1655. Claramontii in 4to. Panditur hîc ſcelerum &
nequitiarum officina: continentur enim in hôc librô omnes illæ fraudes &
artes, quibus uſus eſt *Cæſar Borgias*, Dux Valentinus, Alexandri VI Pontificis
patris nequior filius, homo aſtutiſſimus & tyrannicus, ad imperium Galliæ
Ciſalpinæ ſibi parandum, quo tamen ille conſilio excidit, fatis obſtantibus.
Hujus Principis ideam Machiavellus deſcripſit. Liber enim ejus de Principe
eo fine ſcriptus, ut hoc exemplo illum depingeret omnibusque ob oculos
poneret. Prodiit & in Gallicam linguam converſus ille liber ante novem an-
nos, editus in Batavis in 12. Inſpicere & in malorum hominum vitas, tan-
quam in ſpeculum, poſſumus: non ut diſcamus ab illis fraudes; ſed ut evi-
tare illas ſciamus, ne planè ſimus in technis illis hoſpites. Videas hîc ma-
chinationes machinationibus, dolos dolis oppoſitos, & variè inter ſe miſtos
pro ſcopô obtinendô. Hoc legenti jucundum erit, characteres cauſarum
& ingeniorum noſſe, unde regulas ſibi quisque ſuas pro prudentiâ formare
poterit, & vitæ rationes ſubducere, qui in aulâ conſiliis præeſt, & aliorum ever-
29 tere dolos, qui res novas moliuntur, & tyrannidem affectant. * Sunt qui-
dam, qui malorum hominum vitas non putant ſcribendas, eoque nomine
reprehendunt Tacitum, quod narrando facta malorum Principum parum
abſit à docente: cum bonorum exempla non ſolum cognitione boni nos
inſtruant, ſed etiam ad imitandum excitent. Verùm cum major hominum
pars mala ſit, etiam eorum ingenium noſſe debent boni.
30 VITAM HENRICI VII, REGIS ANGLIÆ à Bacone Verulamio
ſcriptam, priori ſubjungimus. Ut enim peſſimi tyranni vitam deſcriptam
dedimus ſub perſonâ Cæſaris Borgiæ, ita optimi Principis hiſtoriam πολιτι-
κωτάτω libro complexus eſt Verulamius; quam ideo ſcribendam ſuſcepit,
ut reſponderet calumniatoribus ſuis, qui ſcholæ illum & contemplationi-
bus aptiorem exiſtimabant, quàm rebus gerendis, ac ut ſingularem etiam
31 his peritiam oſtenderet. * Plenum hoc omnis civilis & architectonicæ ar-
tis opus; quô interiora tum regni ipſius Angliæ, tum omnis in univerſum
prudentiæ continentur. Invenies hîc pacis & belli artes, in praxin ipſam
deductas: nam è typo illô περιςατικῶ plus intelligitur, quàm ex infinitis
præceptis. Maximi facit hunc librum paſſim in ſcriptis ſuis Böclerus, o-
mnibusque commendat, ut ſanè commendari hi libri omnibus debent, in
quibus quisque deſcribitur, qualis in imperio fuerit, & qualis interior ac
familiarior vita. Nam τὸ ἠθικὸν & τὸ πολιτικὸν hîc utrumque ſpectan-
dum eſt.
32 VITA PHILIPPI MELANCHTHONIS ſcripta à *Joachimo Camerario*,
in

in re Eccleſiaſticâ & literariâ non exigui momenti eſt. * Quantus Vir fue- 33
rit Philippus Melanchthon, nemo ignorat; pluris ſanè æſtimandus, quam
vulgò fit. Primus ille in Germaniâ diſciplinarum omnium & purioris Theo-
logiæ cum Luthero reſtitutor, nullum eruditionis genus intactum reliquit,
ut in ſingulis habitare, non peregrinari, videretur. Nervos in illo & impe-
tum requirunt nonnulli, ſed tamen nec illud extra laudem eſt. Ut enim
habuit ingenium compoſitum & moderatum, & ab affectatione omni alie-
num; ita talem ſe quoque in omnibus vitæ actionibus & ſcriptis exhibuit.
Stylus ipſi purus & limpidus, nonnunquam humilis, nonnunquam aſſur-
gens: plena tamen ingenii & prudentiæ omnia. * Ejus Viri vitam deſcri- 34
pſit *Joachimus Camerarius*, Vir ſuô tempore doctiſſimus, & intimioribus lite-
ris præ omnibus in Germaniâ excultus. Multa diſces ex illô, quæ pertinent
ad ſtatum literarium & eccleſiaſticum: omni enim ſcenæ, quæ tum ador-
nabatur, vel præfuit vel interfuit Melanchthon, nomen omnibus Germa-
nis meritò venerabile. His addi poſſunt aliorum Theologorum Proteſtan-
tium vitæ, tum, qui ſingulatim prodiere, tum quæ ex iis excerpſit Melchior
Adami, è quibus ſic inter ſe junctis multa addiſci poſſunt, quæ ſtatum Ec-
cleſiæ Proteſtantium pertinent, ut Melanchthonis Hiſtoria multa continet
hiſtoriæ literariæ. Ejus judicia de optimis Autoribus, Patribus, Oratoribus,
Poëtis, ex omnibus ejus ſcriptis collegit unô volumine Georgius Richterus,
ſub titulo: *Criſes Melanchthonianæ*, de quo ſuprà diximus. * Ejus Camerarii 35
Narratio extat *de Eobanô Heſſô*, qui fuit ſuô tempore inter Poëtas præcipuus;
quæ de compluribus aliis ejus ætatis doctis & eruditis Viris aliqua memorat.
Adjectæ ſunt Epiſtolæ Camerarii & Eobani Heſſi mutuæ, omnes eruditæ, &
rebus literariis refertæ.

Ad res illorum temporum ſacras & literarias pleniùs noſcendas omnino 36
JOHANNIS REUCHLINI, Phorcenſis Legg. D. qui Capnionem vocabat,
quique Melanchthonis Præceptor fuit, VITA pertinet. Ille enim, excita-
tis Hebraicis & Græcis literis, adverſus rabioſam Monachorum pertinaciam
& Judæorum quorundam perfidiam januam aperire elegantioribus & pu-
rioribus ſtudiis viſus eſt. Ab hoc quaſi aurora eruditionis illuceſcere cœ-
pit, unde potiùs à luce Phoſphorus, quam à fumo Capnio dicendus. * Ejus 37
vitam Georgius Pflugerus, Joannes Murmelius, Paulus Merula, ſcripſiſſe
dicuntur Teiſſiero, quos tamen non vidi. Strictim enarravit Melchior Ada-
mi: ſed nunc pleniſſimam & uberrimam dedit *Joannes Henricus Majus*, itidem
Phorcenſis, & in Gymnaſio Durlacenſi Profeſſ. P. & in templo primario Pa-
ſtor: qui primùm orationem inauguralem de eo habuit, ſed poſtea prolixis
& utiliſſimis notis illuſtravit, optimè de cive ſuo bonisque literis meritus.
Editus eſt liber Durlaci Anno 1687. in 8. ac multa memorabilia conti-
net.

38 VITA PETRI LOTICHII SECUNDI per Johannem Hagium ſcripta,
39 non pauca erudita continet. * Fuit Phœnix Poëtarum Germaniæ Lotichius,
40 omnibus exteris ſi non ſuperior, certè æqualis. * Hujus tamen vel ipſis Germanis penè ignotum nomen eſt: exteri nullam ejus mentionem faciunt. J. C. Scaliger, cum cenſuram Poëtarum Germanorum inſtituit in Hypercriticô ſuô, ne verbulum quidem de hôc noſtrô, qui tamen omnibus cæteris erat anteferendus. Mira in illo ſuavitas & concinnitas carminis, & vix imitabilis, ut mihi ſuperare interdum ipſum Ovidium, ac Virgilianam in Eclogis ſuavitatem unus exprimere videatur. Multa habet vita ejus memorabilia, quæ ipſi per Italiam Galliamque peregrinanti obtigerunt; multæ in illâ de Viris doctis notitiæ. Dolendum, immaturo fato & in ipſo flore ætatis, anno ſcilicet 32. obiiſſe è philtri reliquiis, quod ipſi in Italiâ propinatum fuit. Solus inter Batavos Heinſius tam candidus fuit, ut æſtimaret ipſius ingenium *lib. 2. Eleg. 2.* quam in obitum Taubmanni ſcripſerat. Ita enim ille non minus honorificè, quam verè:

Hîc ſedet & priſcos Lotichius ardet amores.
Hoc nullum majus gens tua nomen habet.
Nec negat hoc Naſo, lateri cui proximus hæret,
Nec negat hoc Nemeſi nunc quoque junctus amans.
Nec negat hoc Veneris puer & Cytherëia mater,
In terris alium vix habitura parem.

Non ſatis pro dignitate viri judicavit Thuanus, qui illi Eobanum Heſſum præponit; quo ille non ſolùm, ſed & omnibus cæteris eſt ſuperior: Quod oſtendit cognatus ejus *Johannes Petrus Lotichius* in Promulſide Criticâ, ſive cenſurâ ſuper Poëtis novantiquis, Francofurti Anno 1645. editâ: ubi multis argumentis oſtendit, non Eobano tantum Heſſo, ſed & cæteris omnibus ſuperiorem eſſe Lotichium Secundum. Quâ in re, etſi nihil à vero alienum dixit, non deerunt tamen, qui vel immodeſtiam, vel affectum ejus nimium, hic reprehendant. Videndum etiam eſt Lipſii de Lotichio Elogium,
41 quod legitur *tom. 2. operum p. 74. lit. B.* * Illud ſingulare in hoc viro & propemodum divinum eſt, ac plus quam Poëticum ἐνθυσιασμὸν arguit, quod in *Elegia 4. lib. 2.* ad Joachimum Camerarium ſcriptâ triſtiſſima obſidionis & expugnationis Magdeburgenſis fata integro ſeculo prædixerit. Res omnino notatu digna, ac elegia illa pulcherrima eſt. Hæc ille aurea carmina, quod mireris, inter armorum ſtrepitus ipſe miles ſcribebat.

42 CHRISTOPHORI FORSTNERI VITAM, vel potius Elogium, ſcripſit Böclerus. Dignus certè tanto viro Panegyriſtes. Nam non tantùm in elegantiſſimis ſuis in Tacitum commentariis, quantus vir fuerit, oſtendit; ſed & in luce ipſâ atque actione prudentiam ſuam declaravit. * Ma-
43 lignè de tanto viro judicat *Amelot de Huſſaje* in judiciis de Taciti commentatori-

toribus, quæ Moralibus ſuis promiſit, cum dicit, familiari illo in Germanos convicio Forſtneri Commentarium nihil eſſe, niſi locos communes, exempla malè ſæpe adduci, neque quicquam conferre ad politicam. Longè ſanius Böcleri de eo judicium eſt, peritioris in iſto negotio arbitri, quam eſt iſte Amelotius. * Ex hâc ejus vitâ unum hoc memorabile de Thomâ Campa- 44
nellâ hìc adducam. *Non prætereundum eſt,* inquit Böclerus, *quod in Italia, cum Campanellam inviſeret, ei uſu venit. Tenebatur ille in cuſtodia, nec ad videndum niſi cuſtodibus arbitris quiſquam admittebatur. Plures unà acceſſerant, & de more ævi libellos colligendis illuſtribus nominibus deſtinatos Campanellæ in cubiculo tradi juſſerant. Poſtquam inſcripſerat is, quæ voluit, admiſſos contemplatus, ſine hæſitatione Forſtnerum nunquam antea viſum nomine compellavit, manuque prehenſum de futuris honoribus & quibusdam aliis eventibus edocuit. Extitit fides prædictis: ſive ex liberali & multarum bonarum rerum indice facie feliciter conjecturam facere contigit; ſive veterem de divinatione prudentum ſententiam, ad hoc quoque præſagiorum genus, monitu exemploque Cardani referre, fas eſt. Quanquam tutius eſt in his facta ſcire, cauſam ignorare.*

WALLENSTEINII VITA à GUALDO ſcripta lingua Italica, & 45
poſtea in Latinam converſa à Joſua Arndio, ejusque notis politicis illuſtrata, multa continet præter hiſtoriam, quæ ad officium Ducis bellici pertinent.

* BEMBI Cardinalis & CONTARENI VITA à JOHANNE CASA 46
ſcripta, præter ſingularem latinæ linguæ nitorem, quâ ejus monumenta latina commendantur, multa ad rem literariam & civilem pertinentia tradit.

* ANTONII MARIÆ GRATIANI libri de Caſibus Virorum illuſtrium 47
& de Vitâ Commendoni ad res civiles commendari debent, quorum ſingularis etiam in linguâ latinâ nitor eſt.

Multa poſſent de vitis ſingularibus, quas autores certi ſcripſere, dici; 48
ſed omnes illas recenſere & operoſum nimis eſſet & ſupervacuum: ſufficiet potiores aliquas notaſſe. Si quis nomina aliorum, qui vitas ſcripſerunt, noſſe velit, adeat Bibliothecam Thuanam, Cordeſianam, & Teiſſierii Indicem. Seqvuntur jam illi, qui vitas multorum autorum ſcripſerunt, uno volumine comprehenſas, qui plerumque in Elogiis ſubſiſtunt, & rarò ad ſpecialia deſcendunt. * Habemus collectas à *Joh. Jacobo Boiſſardo* vitas 49
virorum illuſtrium cum iconibus, qui liber editus eſt quatuor partibus Francof. An. 1597. Imagines adjecit *Theodorus de Bry.* Breviter omnia & ſatis nervosè inde excerpſit Melchior Adami, ut carere, quantum ad Germanos, hôc Boiſſardô poſſint, qui Melchioris Adami vitas habent; niſi quis iconibus delectetur, quæ tamen planè non ſunt ad vivum factæ.

MARTINUS HANCKIUS ſcripſit libros duos de Romanarum rerum 50
Scriptoribus, tam veteribus quam novis; atque ita ordinavit, ut primò vitam recenſeat, ſecundò ſcripta, tertiò judicia variorum autorum. Idem de

Digitized by Google

Byzantinarum rerum ſcriptoribus librum eâdem methodô confecit, Lipſiæ editum Ann. 1677. Multa quidem debet Voſſio; ſed labor tamen non inutilis eſt, cum ſic ordinatè procedat, & varia tamen alia miſceat. Indices adjecti ſecundum ſeriem temporum & nominum.

51 JOHANNES IMPERIALIS ſcripſit Muſeum Hiſtoricum & Phyſicum, ſive Elogia Virorum literis illuſtrium in 4to Venetiis apud Juntas 1640. impreſſa. Bonus ille liber eſt; multa continet de viris doctis memorabilia, quorum Elogia non ſolùm deſcripſit, ſed & ſingularia ſæpe immiſcet. Alioquin Elogiorum Scriptores non tam plenam fidem merentur, quam vitarum ſcriptores: aliquid hic interdum affectibus datur; ſed ſi citra partium ſtudium ſcripta ſint, breviter & velut in typô characterem viri literati ob oculum ponunt.

52 LAURENTIUS CRASSUS ſcripſit Elogia hominum literatorum Italicâ linguâ in 4to. Editus ille liber Venetiis eſt, duabus partibus 1668. in 4. continetque varios per orbem terrarum literatos, de quibus ille interdum nonnulla refert, quæ alibi non facilè invenias. Neſcio tamen, an ſincerâ omnia fide: credo enim multa illum ex aliorum relationibus hauſiſſe. Recenſet ille libros autorum editos ac ineditos, & nonnulla de utriſque judicia ſæpius inſperſit. Notat etiam, ubi inveniri poſſint MSti quorundam autorum labores; quod utile multis modis eſſe poteſt. De Scaligerianis & Salmaſianis ſcriptis multi illic nominantur inediti, de quibus nullam apud alios mentionem fieri vidi. Non pauca ex hoc autore didici, quæ faciant ad hiſtoriam virorum doctorum. Adjunctæ etiam ſunt imagines. Scripſit idem Italicâ lingua Hiſtoriam Poëtarum Græcorum, & qui in Græcâ linguâ carmina ſcripſere: quæ in folio edita eſt Neapoli 1678. Alius Nicolaus Craſſus Venetorum Patriciorum elogia ſcripſiſſe perhibetur.

53 GALEAZIUS GUALDUS PRIORATUS ſcripſit linguâ Italicâ librum cui titulus *Scena d' huomini illuſtri d' Italia*, qui editus eſt Venetiis 1659. in 4. quô continentur varii viri illuſtres ex Italicâ gente, & doctrinâ & fortibus factis celebres: Hos enim viris doctis miſcet.

54 HIERONYMUS GHILINUS ſcripſit Theatrum hominum literatorum Italicâ linguâ, quod Venet. Ann. 1647. in 4. editum eſt; ac penè eôdem modô ac formâ, quâ Laur. Craſſus ſuos Viros doctos deſcripſit, libros editos ac ineditos diligenter recenſet. Hujus rei magnus uſus eſt in notitia exoticorum Autorum, qui rariores ſunt apud nos.

55 ANDREAS THEVETUS ſcripſit imagines & vitas virorum illuſtrium Gallorum in fol. Pariſ. An. 1648. Gallicâ linguâ. Longè plenior eſt illic narratio, quàm apud cæteros autores Gallos, qui vitas popularium ſuorum deſcripſerunt: Quorum omnium Elenchum vide apud Sorellum in Bibliothe-
56 câ Gallicâ p. 150. ubi & judicia de iis. • Simili ratione ISAACUS BUL-

LART

Digitized by Google

LART librum ſcripſit Gallicâ linguâ, magnifico titulo: *Academia Scientiarum*, quâ Vitæ, Elogia, Hiſtorica & imagines hominum illuſtrium, qui aliquot à ſeculis inclaruerunt, continentur. Liber editus eſt Amſtelodami in folio Ann. 1683. duobus voluminibus.

JOHANNES PAPIRIUS MASSONIUS in Senatu Pariſienſi & in re- 57
giâ Advocatus, edidit Pariſ. 1656. in 8. Elogia ſua, inſcripta Petro Segvierio, Franciæ Cancellario. Partes duas elogiorum fecit: prima Regum, Ducum & Heroum vitas recenſet; altera virorum eruditorum, ſed quos Gallia protulit; breviter omnia, nec ſine panegyricis coloribus. Invenies tamen nonnunquam, quæ ad rem ſeu notitiam literariam prodeſſe poſſunt.

JULIUS CÆSAR CAPACCIUS ſcripſit elogia illuſtrium mulierum 58
ac Virorum in 4to Neapoli 1608. * Ne mulierum quidem laudes celari de- 59
bent, quas & olim habuimus & nunc habemus doctiſſimas. Non invidioſum Viris eſſet, has ſibi adjungi Veneres. Habuimus Philoſophas, Poëtrias. Ante aliquot annos in Academiâ Patavinâ publicam facultatis philoſophicæ lauream reportavit cujusdam Procuratoris S. Marci filia Elena Cornara Piſcopia; De illâ habetur in Ephemeridibus Gallicis, & apud Gregorium Letum in Ital. regnant. part. 4. lib. 1. p. 43. & ſeqq. In Theologiâ eandem petitura erat, niſi obſtitiſſet Cleri autoritas; Indignum enim credebant, mulieri docendi in Eccleſiâ munus conferri, cum ſacris literis hoc repugnet. Conſilium hoc in animo habuit Capaccius, ut feminarum quoque illuſtrium memoriam celebraret; quod noſtro tempore fecit Thomaſius: cujus extant de eruditione feminarum aliquot diſſertationes Lipſiæ habitæ. Vir doctiſſimus *Otho Sperlingius* integrum in Mulierum doctarum gratiam opus molitur, à primis temporibus ad noſtra usque productum. Capaccius gentis ſuæ feminas recenſuit & viros. J. B. Fregoſus ſcripſit de feminis, qui doctrinâ excelluerunt, teſte Ghilino *part. 1. Theatr. p. 96.* Vincentius Placcius de ſcriptis & ſcriptoribus juvenilibus ac muliebribus librum promiſit.

JANI NICII ERYTHRÆI fictum nomen eſt; verum, Johannes Vi- 60
ctorius Roſſius, ſive Johannes Vincentius de Rubris. Magnæ dignitatis Vir in aulâ Romanâ Pinacothecas Virorum illuſtrium ſcripſit in 8 quæ nomen quidem Coloniæ præferunt; ſed in Batavis impreſſæ ſunt An. 1643. & 1645. Exquiſitus Latinæ linguæ nitor in hôc opere eſt. Multa memorabilia habet circa rationes vivendi & ſtudendi viris eruditis ſingulares. Multa de eorum controverſiis & diſputationibus, artibus, technis, libris; quæ omnia illic magnâ cum utilitate & voluptate legi poſſunt. Ut enim erat Vir & doctus & prudens, ita multa obſervat in vitis doctorum virorum, quæ non obſervarunt alii. * De illo videtur loqui Mareſius *Ep. 27. lib. 2. Nuper Italus tres* 61
libros de viris illuſtribus edidit, fermè omnibus Italis, qui his 50 annis vixerunt. Inter hos vix quinque ſunt in literis latinis tolerabiles. Sed maligna hæc cenſura eſt:

Eſt

Eſt enim optimus labor, &, quod potiſſimum eſt, characteres ἠθικὰς virorum doctorum magnâ curâ proponit. Quod ſi omnes æquè fama celebres non ſunt, tamen & vulgo ignoratos noſſe intereſt, in quibus plus interdum ſapientiæ, quam in aliis, latitat.

62 SCÆVOLÆ ſeu GAUCHERII SAMMARTHANI & ABELII illius filii extant Elogia Vitæ & alia opera edita in 4. Pariſ. Ann. 1633. Fuere viri eruditiſſimi, judicio ſolido, & ab omni adulatione remoti. Verùm Oratoris potiùs quam Hiſtorici partibus funguntur. Nihil enim de ſcriptis illorum habent, quod tamen potiſſimum hic erat. Characteres & lineamenta potiùs ducunt. Scævola ob Poëmata ſua Virgilianum aliquid ſpirantia notiſſimus eruditis. Quidam illum omnibus ſui ſeculi Poëtis præferunt. Varia de iis & Abelii Sammarthani Poëmatibus judicia collegit Bailletus *part. 3. tom. 4. de Poëtis p. 166. & ſeqq.* * De his Elogiis ita Mareſius lib. 2. Epiſt. 25. *Noſtro-*
63 *rum vitas Sammarthanus ſcripſit verſu, quam proſâ, melior, cujus ſoluta oratio etiam poëſin redolet. Ea fere ſunt uniusmodi, & in doctorum Catalogum multos è Senatu & alios refert: qui multa ſcripta reliquerunt, quique alioquin non magni fuerunt in literis nominis.* Laudat eo loco Michaëlem Marolium Villa-Lupenſem Ab-
64 batem, qui vitas ſcribendas ſuſceperit, de quo nihil hactenus vidi. * Promiſit & Guido Patinus Epiſt. 133. ad imitationem Sammarthani, Elogia Gallica: *J' ay autrefois ramaſſé bien de mémoires pour faire des Eloges Latins des François illuſtres en Sience, à l' imitation de Mr. Scevola de Ste. Marthe, à quoi je pourrai travailler l' Hiver prochain pendant les ſoirées mais le nombre des malades me fait peur, c' eſt ce qui fait que je n' oſe le promettre abſolument.* Et in fine Epiſtolæ hæc habet: *Si Dieu me fait la grace d' en venir la, je ferai mes éloges plus beaux, plus curieux, & plus hiſtorique que ceux de Monſieur de Sainte Marthe, auſquels ils ne céderont que pour l' expreſſion. Ie n' y mettrai que d' honnêtes gens & dont le mérite fera la dignité.*

65 VITÆ JURECONSULTORUM non ſunt plenè tractatæ. Si veterum haberemus vitas diligenter deſcriptas, multum hinc lucis accederet Jurisprudentiæ: imprimis ſi commentationes illorum ad leges cum curâ recenſerentur, quantum de iis haberi poſſit è fragmentis JCtorum, quæ in
66 Pandectis habentur, & ex Oratoribus & Hiſtoricis. * Si non omnibus numeris abſolutum, ſaltem non inutilem præſtitit laborem *Johannes Bertrandus*, Præſes Toloſanus, cujus extant de Juriſperitis libri duo, Lugduni Batav. recuſi An. 1675. in 8vo. Promiſit plenius de JCtis veteribus opus Vir doctiſſimus *Ægidius Menagius*, ut videre eſt in Præfatione illâ, quam præmiſit amœnitatibus Juris civilis, quæ nunc auctiores editæ ſunt. Quod ſi illud opus ad finem perducturus ſit, gratulabimur orbi erudito. Cura circa recentiores JCtos quorundam exigua eſt, ut *Joh. Fichardi, Rutilii, & Guidonis Pancirolli*, qui poſtremus diligentiùs rem ſuam inſtituit. Ejus de claris legum

Digitized by Google

gum interpretibus libri quatuor prodierunt Venetiis in 4to An. 1637. & denuo ibidem An. 1655. Germanorum JCtorum vitas usque ad ſua tempora dedit Melchior Adami. Speciales quorundam JCtorum vitas deſcripſerunt *Cujacius & Balduinus:* quanquam hic *Antonio Matthæi* ut plagiarius vapulat; nam elogio Maſſonii indignatur, qui ipſum Cujacio comparaverat. Sed de his plura aliô locô. * Nuper adeò laudabile conſilium ſuſcepit *Fri-* 67
dericus Jacobus Leickherus, qui Lipſiæ Anno 1686. Decadem Vitarum integrarum, non in Compendium contractarum, edidit, ut *N. Boërii, A. Auguſtini, F. Hotomanni, B. Briſſonii, Pithæi, G. Budæi, A. Govcani, J. Cujacii, J. Bertrandi, G. Pancirolli,* quæ à viris doctis ſcriptæ & ab illo notis eruditis illuſtratæ ſunt. Promiſit plures ſe ita junctim editurum, quo non Juriſconſultos tantum, ſed viros doctos omnes, ſibi obſtringet. In Theologorum quoque Medicorum & Philoſophorum vitis nihil perfectum & abſolutum eſt.

Enarravit quoque PAULUS PELISSONIUS vitas eorum & ſcripta, 68
qui Academiæ Gallicæ interfuerunt, de quâ ſingularem ille librum ſcripſit ſupra nobis memoratum. De hujus Academiæ conſiliis & cenſendi ratione multa monet Bailletus *Tom. II. p. 163. 164. 165.* Idem cujusdam *du Sauſſay* Epiſcopi mentionem facit, qui collectionem Scriptorum Myſticorum, qui primo ſeculo vixerunt, inſtituerit. Vocat multæ lectionis virum, ſed ſimpliciorem & exigui judicii. Eodem loco pag. 171. recenſetur *Lanovii Hiſtoria Collegii Navarræi.* Bonciario delata fuit provincia ſcribendi de viris illuſtribus Peruſinis, teſte *Eryth. Pinacoth. I. pag. 99.* Anglorum, virorum tam illuſtrium quam doctorum, aliquot vitas deſcripſit William: Winſtanleus libro, cui titulus: *England's Worthies.* Proponuntur hic vitæ à Conſtantino M. usque ad mortem Cromvvelli. Liber Anglicâ linguâ editus eſt Londini An. 1660. in 8.

Non omittendi quoque ſunt inſignes artifices, Statuarii, Pictores, Mu- 69
ſici, Architecti, quorum vitæ etiam notandæ ſunt. Disputatur quidem à nonnullis, an eorum Vitæ ſcribi mereantur, præcipuè à Patricio *dialogo de Hiſtoriâ octavo.* Sed rectè contrariam ſententiam defendit Voſſius de *arte hiſtoricâ Cap. 17.* * GEORGIUS VASARUS, tam pennâ quam penicillo celebris, 70
ſcripſit Italicâ linguâ tomis aliquot vitas pictorum & ſtatuariorum, & architectorum illuſtrium: qui liber editus eſt Florentiæ apud Juntas An. 1568. in 4to. De illo videatur Ghilini. *Theatr. part. 2. p. 117.* Adeò ſolliciti etiam Itali fuerunt, ut excellentium artificum vitas deſcriptione dignas judicarint: * Quod utinam aliis quoque gentibus perſuaderi poſſet. Facit enim hoc ad 71
conſervationem ipſarum artium & inventorum ſingularium. Habent enim plerumque ſinguli artifices aliqua, quæ ipſorum ingenio debentur: quæ ſi cum delectu & bonâ fide notarentur, magnum in vitâ civili uſum haberent. Ne quid dicam de commodis, quæ inde ad Mathematica & Phyſica ſtudia

Digitized by Google

perveniunt. Turpe eſt, Germanos noſtros non eſſe eâ de re ſollicitos, inter quos magna eſt artificum induſtriorum & ſolertiſſimorum copia, quorum ipſa ſæpe cum autoribus pereunt inventa. De pictoribus quibusdam in Germanicâ linguâ memoriæ quædam apud Sandratum extant: ſed infinita
72 alia poſſent colligi. * Ingens aliquod corpus & Syſtema, quô omnium pictorum, veterum & recentiorum, vitas comprehendit, moliebatur *Franciſcus Junius*, qui olim ipſe de picturâ librum edidit. Oſtendit mihi ipſi, cum eſſem in Batavis, librum à ſe ſcriptum, ſatis copioſum & vaſtum; qui an unquam edendus ſit, ambigo: Typographum enim, qui ſumptus erogare vellet, invenire non potuit. (yy) Nunc fortè vivere deſiit vir ille tum temporis octogenarius
73 * Noſtrâ ætate *Carolus Dati* ſcripſit Vitas Pictorum antiquorum, Florent. editas Anno 1667. in 4to.

CAP. XX.

DE FRUCTU OMNIS HISTORIÆ BIBLIOTHECARIÆ.

Tranſitio. 1. Magna Hiſtoriæ Bibliothecariæ utilitas. 2. Hinc univerſalis aliqua Scientia ſperanda. 3. Conſilia ejus adornandæ proponuntur. 4. Quirini Kulmanni 5. & aliorum promiſſi labores. 6. Librorum ineditorum inveſtigatio publicè utilis. 7. Eorum multi veris autoribus per plagium ſurrepti. 8. Catalogi omnium autorum conficiendi methodus. 9. Inventorum & experimentorum commemoratio. 10. Ejusdem utilitas. 11. Nova Machina Urinatoria, cujus ope per aquas ambulare poſſumus. 12. Ea jam tum à Pegelio 13. & Petro Mormio publicè propoſita. 14. Magna ex inventorum hiſtoria utilitas. 15. Inventorum ſcriptores ex antiquis. 16. Becheri liber Germanicus, cui titulus Stulta Sapientia, & Sapiens Stultitia laudatur. 17. Itineraria Monconiſii, Tevenotii, Ogerii laudantur. 18. Et epiſtolarum nonnulli Scriptores. 19. Ex Patini Epiſtolâ inventum ſingulare pro calefaciendis conclavibus producitur. 20. Joannis Pellii conſilium pro ſcientia Mathematica univerſali adornanda. 21. Idem fieri in cæteris diſciplinis poteſt. 22. Summa inde eventura utilitas. 23. Placcio aliqui in hoc argumento libri promiſſi. 24.

1 PErcenſuimus hactenus Autores Bibliothecarios, qui vel de Bibliothecis in univerſum, vel de Bibliothecis ſingularum Facultatum ac omni re literariâ egerunt; ita tamen, ut non omnes minutias perſecuti ſimus, indi-

(yy) Franc. Junii Labor iſte de Pictoribus, una cum Libris ejus III. de Pictura auctioribus, Roterodami A. 1694 in fol. ſub hoc prodiit Titulo: *De Pictura Veterum Libri III, tot in locis emendati, & tam multis Acceſſionibus aucti, ut plane novi poſſint videri. Acceſſit Catalogus adhuc ineditus Architectorum, Mechanicorum, ſed præcipue Pictorum, Statuariorum, Cælatorum, Tornatorum, aliorumque Artificum, & Operum, quæ fecerunt, ſecundum ſeriem Literarum digeſtus.* Debetur hæc Editio Viro Celeberrimo, Joh. Georg. Grævio, qui Vitam etiam Junii præfixit.

Digitized by Google

indicium tamen dederimus, unde illæ petendæ: Nunc dicemus aliquid de fructu hujus laboris, ne quis exiſtimet, intra ſolam nomenclaturam rem illam conſiſtere. * Monuimus jam in ingreſſu operis, quantum momenti ſit in 2
hiſtoriâ literariâ, & quam difficile ſit illius fundum emetiri, quam difficultatem utilitas infinita ſolari poterit; Quare fuerunt non pauci, qui conatus quosdam ad rem illam attulerunt, ſed irritos hactenus & ſpe ſuâ deſtitutos. Non verò adeò deſperata res eſſet, ſi certô ordine & probè dispertitis operis inſtitueretur. * Fuerunt, qui univerſales ſcientias methodô ſecretâ & ſingu- 3
lari excogitarunt, cum crederent, ſe ſummas omnium rerum rationes animô complecti poſſe, atque ita univerſali quôdam typô omnis doctrinæ abdita ſe comprehenſuros. Sed ſteriles fuiſſe hos labores jamdudum compertum eſt: Sola perfectæ omnium rerum cognitioni viam ſternit Bibliothecaria notitia; quæ, quamdiu non eſt tota exculta, non ſperari poterit perfecta & univerſalis omnium ſeculorum & artium doctrina. At verò rem infinitam poſtulas, dixerit aliquis: Imò non eſt infinita, & ſatis commodè finibus ſuis coërcebitur, modò in promptu ſint ſubſidia ad illam rem idonea. * Sunt verò ad illa ſumptus neceſſarii à Magnatibus ſubminiſtrandi, 4
quod palmarium in hôc negotiô eſt; Privatorum enim ſortem & conditionem conatus illi excedunt: deinde Doctorum ad eundem ſcopum conſpirantium æqualis propenſio, unius prudentis & docti viri auſpiciis ordinata; qui ſi laborem illum per diſciplinas diſtinctum ſuſceperint, à pluribus aliquot annorum curſu faciliùs hoc expedietur negotium, quam ab unô homine integrô ſeculô.

Seligantur ergò homines ſinguli in arte ſuâ & diſciplinâ, quam profitentur, excellentiſſimi, qui laborem hunc aggrediantur. Diſtinguantur primùm diſciplinæ notionales à realibus; in illis intricatior proficiendi ratio eſt, ob multitudinem ſectarum & opinionum, non tamen omninò impoſſibilis: in realibus diſciplinis, ut Phyſica & Matheſi, quæque illis ſubordinantur, promptiùs procedere poſſumus; in ſingulis verò peculiares quædam rationes ineundæ ſunt, ſecundum quas inſtitui hæc tractatio debeat. * Fuit ante aliquot annos *Quirinus Kulmannus*, juvenis ingenio non deſti- 5
tutus, qui in Prodromô ſuô quinquennii mirabilis, & in epiſtolis de arte magnâ ſciendi, ſeu de combinatoria, magnô apparatu promiſit artes magnas, ut vocat, artem nempe magnam eloquentiæ ſolutæ & ligatæ, artem magnam ſciendi, artem magnam ſcribendi, linguas diſcendi, commentandi, Critices & multa alia: quæ ille, quaſi divinô ſpiritu edoctus, proponere hominibus voluit, ut eſſent prodigiorum ac miraculorum inſtar. Verùm hactenus præter titulos non vidimus: & fuit ille homo, utut ingenioſus, neſcio quibus fanaticis opinionibus imbutus, quæ infringunt omnem hujus doctrinæ apparatum. Erat verò illa non tam ſpeculatione inani quam

lectione diligenti & attentâ veterum ac recentiorum ſcriptorum autorum
abſolvenda: quam viam homo ille ſpernit in ſolis ingenii, alioquin non
vulgaris, commentis ſubſiſtens. Pleraque enim illa, quæ ut nova ac divini-
tus quaſi inſpirata venditat, vel ab aliis jam tum deſignata fuere, vel ex re
6 ipſâ facilè ſe produnt. * Fuerunt & alii, ut Lullius, Paulus Scalichius, qui
ſingulares rationes commenti ſunt novæ ac univerſalis doctrinæ. Sed, cum
vetera omnia ſpreverint, non potuerunt rectô ordine incedere. Commen-
titia enim omnia fuerunt, & illi αὐτοδίδακτοι, de quibus lib. 2. plura.

7 Ut itaque rectiore viâ incedatur, conficiatur Catalogus omnium auto-
rum in ſingulis diſciplinis, atque ille exhibeat Synopſin omnium librorum
ejus diſciplinæ, qui vel jam publicati ſunt, vel adhuc MSti in Bibliothecis
deliteſcunt. De MStis publicâ Magiſtratus curâ indagandis jam ſuprà c. 7.
8 dixi, & nunc denuo moneo: * multæ enim ſunt de ſurreptis per plagium
ineditis libris virorum doctorum querelæ. Legatur de hoc argumento
Rittershuſii ad Richterum Epiſtola, quæ habetur in Richterianis p. 204.
Equidem mirari ſatis non potui, ille ait, *tam apud veteres Græcos & Latinos, quàm
ſuperioris ſeculi, viros magni nominis aliena ſcripta tota transſcripſiſſe, & ſine ulla im-
mutatione aut mentione autorum pro ſuis edidiſſe. Bodinus lectiones Turnebi in Oppia-
num pro ſuis vulgavit. Quid Scioppius Giphanio harpagârit, notum eſt doctis. Hoc non
æque omnibus, Davidem Origanum Mathematicum libros Georgii Rollenbagii de Pro-
gnoſtico Calendariorum & Nativitatum pro ſuis edidiſſe. Arnoldus Clapmarius hoc no-
mine accuſatur ab Eberhardo à Wethe. Optimi Piccarti noſtri p. m. ſcripta in furaces
hujuſmodi manus incidiſſe, nemini hîc ignoratur: ut nec illud, ejus lectiones in Tragœd.*
9 *Senecæ hanc ipſam ob cauſam publicam lucem fugere.* * Iidem autores ſecundum
tempora & ordinem annorum, quibus opera eorum primùm excuſa, diſpe-
ſcantur; tertiò Catalogus exhibeatur ipſorum operum, Catalogus ſecun-
dum ordinem annorum, atque in ſingulis ſummaria & lemmata non capitum
tantùm, ſed & eorum, quæ in capitibus continentur, annotentur. Tales Ca-
talogi ſi inſtituantur, exempli gratia in Phyſicis, primùm autores veteres ſe-
cundum ordinem & ſeriem annorum eſſent numerandi: ſi illorum integra
extent opera, ea in compendium contrahenda breviſſimum; ſi fragmenta,
10 illa etiam ſuô locô ponenda. * Hinc ad generalem phyſicam progreſſus
fieri deberet, & ſecundum ordinem rerum notandæ eſſent variorum auto-
rum ſententiæ: qui veteres conſentiunt cum recentioribus, ad unum ordi-
nem referendi. In ſpeciali Phyſicâ notari iſta deberent ſingula, quæ ad pra-
xin ipſam ſunt deducta, quæque in naturâ ipſâ ita inveniuntur, notatis ſem-
per autoribus & annis, quibus ſinguli vel libri, vel inventa lucem viderunt:
quæ ſi accuratè ſint omnia notata, atque indices plenè omnia repræſentent,
magna inde naſcetur utilitas. Statim enim patebit, quid cuique vel vete-
rum

Digitized by Google

rum vel recentiorum circa principia phyſica in mentem venerit, ſive nova conſtituendo, ſive vetera illuſtrando.

Hinc ſtatim pateret, ſi nova dogmata ab aliquo protrudantur in publicum, 11
an illa recocta ſint, vel per plagium alicui ſurrepta, vel novâ quâdam ratione interpolata. Specialia quoque inventa unà innoteſcerent, ſique illa ſimul proponerentur, ex illô analogiſmô homini ſolerti plura inveniendi ſubminiſtraretur occaſio: Dici enim non poteſt, quanta ſit conceptuum fertilitas. Sola enim commemoratio illorum experimentorum, & perpetua è principiis deductio ſimilia moliendi, & ex iisdem principiis deducendi,
occaſionem ſuppeditat. * Fuere nunc, cum hæc ſcribo, qui Machinæ alicu- 12
jus inventionem propoſuere, quâ non unus tantum homo, ſed integri exercitus, ſine pontibus impunè per aquas ambulare, gladiis pugnare, ignes & tela jaculari poſſent. Publicis relationibus in omnium notitiam res illa venit, ferebaturque Cl. Dn. Wagenſeilius hujus inventi artifex, de quo tamen alii ante ipſum jam dudum cogitarunt. Quod clariſſimo huic Viro forte ignotum: neque enim illius inventum in dubium voco, & poſſunt pluribus
eadem ſæpe in mentem incidere. * Idem tamen, quod nemo animadvertit, 13
jam ſub hujus ſeculi initium Principibus & Rebuspublicis, inter cætera ſua arcana obtulit Magnus Pegelius, cujus jam ſuprà mentionem fecimus. Ex enarratione autem circumſtantiarum utrinque collatarum idem patet eſſe inventum. Unde manifeſto exemplo videre poſſumus, quam multa in ſeculis prioribus per ſocordiam hominum neglecta, quæ alio tempore iterum in conſpectum producuntur. Ita verò apud Pegelium verba habent p. 126. *Quomodo in Naufragio quocunque ſubmerſionis ſeu interitus discrimen omne ſemper & ubique certo vitare liceat. Qui item ſine ſanitatis ſeu valetudinis aut alio notabili corporis incommodo, adeoque ſine aquarum, fluctuum, procellarum, pluviarum, frigoris pernicioſo aliquo impedimento ſeu noxa ibidem interea dormire, jacere, ſedere, ſtare, cibum capere, & quocunque velis, te ipſum promovere ſeu viam dirigere valeas. Res etiam tuas, quæ mole ſeu quantitate non nimia fuerint, vel ex his, quæ tibi cariora ſunt, unà tecum ſalvare poteris: imò hominem, quem velis, alium vel plures etiam, ſi ſic efformaveris, absque ullo ullius hinc incommodo, ſimul tibi cohærentes gratos & ſuaves ſic ſocios, tibique vitam ſuam & quicquid una ſalvarint debentes, æque liberabis. Præterea medio hoc eodem, quocunque etiam extra naufragium, pro rerum tuarum firma & tuta conſervatione, & pro quiete noctu & aliàs & in navi & in curru & domi uti & frui licebit, ſeu conjunctim toto ſimul, ſeu parte illius una, duabus vel quotcunque volueris. Hæc omnia & ſingula omnino ſunt & perdurantia & ſumptuum faciliorum. Alias ſi capite ſeu ore ſolo aquarum immunis eſſe cupis, media occurrunt exigua & levia.* Illa Anno 1604. ſcribebat Pegelius, ſurdis narrans fabulas, neque quisquam ad illius oblata arcana, ut fieri plerumque ſolet, reſpexit.

Digitized by Google

14 Anno 1630. Petrus Mormius in arcanis Collegii Roſſani detectis p. 42. Ordinibus Belgicis ſimile inventum, quod tamen minoris videtur effectus eſſe, quam ſuperius illud, obtulit. Ita verò illic: *Arcanum mortem arcens violentam triplex eſt: unum defendit ab aquis, alterum ab armis, à fame tertium. Primum horum non eſt tantæ difficultatis, quin poſſit excogitari etiam ab obtuſo & præpingui ingenio: at quia non eſt apud incolas hujus patriæ uſitatum, ubi tot diſcrimina mortis ab aquis graſſantur, maritimis tempeſtatibus, aliisque fortuitis caſibus, judicavimus, nobis indecorum haud fore, ſi illud publico uſui communicandum offerremus. Facillimè inſtrumentum hoc & portari & admoveri poteſt; quo quisque mare aditurus muniri debebat; ut, ſi tempeſtas, vel nox obſcura inter ſcopulos, aut aliud periculum à nave ſubmergendâ, aut ab hoſtibus perfringendâ ingruat, eo munitus mergi in gurgitem nequeat; ſed ſaltem fluitando ſuper aquis animam Deo commendandi tempus ſuperſit; aut venti vel manuum remigantium beneficio atque pedum circa littus aliquod ferri queat, aut amicâ nave excipi, aut alio quopiam fortunato eventu ſervari.*

15 Magna profectò hæc eſt Principum & opulentorum hominum ignavia, qui pulcherrima inventa, ſolâ avaritiâ ducti, perire ſinunt; cum tamen, ſi vel maximè illa non ſuccederent, comparari tamen quolibet pretio & in publicos uſus reponi deberent. Haberent fortè ſecula futura, quod ſibi elaborarent, ſi noſtrorum ſtupor illa non caperet. In tam multis unum experimentum multis congerendis opibus forte inſerviret, & impenſas largiſſimo fœnore reſarciret. Quam multi in res voluptuarias & vanas exhauriuntur theſauri, unde mera in Rempublicam & cives damna redundant, cum modicis ſumptibus immenſæ parari utilitates poſſint. Non exiguum profectò hoc Reipublicæ arcanum eſſet, ſi quis Princeps vel aliqua Reſpublica, certos pro novis inventorum præmiis reditus conſtitueret, quod & ingenia excitaret, & magno fructu Rempublicam bearet. Quanta hujus, de quo agimus, inventi utilitas ſit, quis non videt? Sed nemo tamen hactenus, quod ſciam, inventus eſt, qui inventorem allicere aliquo præmio velit. Denique & hoc utile erit, inventorum hiſtoriam conſigna-
16 re, quod olim multi fecerunt: * nam de inventis ſcripſere ex antiquis Scamon, Cydippus Mantinenſis, Antiphanes, Ariſtodemus, Ariſtoteles, Philoſtephanus, Strato peripateticus, Heraclides Ponticus, Ephorus, Theophraſtus, Philochorus &c. de quibus *Jonſſ. Hiſtor. Philoſ. lib. 1. cap. 12.*

17 Hoc *Joannis Joachimi Beccheri* conſilium fuit, qui in libello Germanico variorum inventorum hiſtoriam recenſuit. Titulus eſt *Stulta Sapientia*, & *Sapiens Stultitia*: duas ergo libri partes facit, quarum prima, cui Stultæ Sapientiæ titulus, ea continet noſtri temporis inventa, quæ ſtulta viſa omnibus fuere, & feliciter tamen ſucceſſerunt; altera pars, cui Sapientis Stultitiæ titulus, de illis inventis agit, quæ magno molimine & conſilio excogitata,

in

Digitized by Google

in irritum ceciderunt. Elegans liber eſt, multaque ſcitu digna continet, aliosque invitare poteſt, ut ſimilem inventorum recenſum inſtituant. * Nunquam expeditior ad illa perveniendi via eſt, quam in peregrinatio- 18
nibus. Si quis ergo in itineribus diligenter obſervationes inſtituat, eas aliquando editurus, is bene profectò de re literariâ merebitur. Suprà laudavi *Monconiſium*, cui addi poteſt *Thevenotius*, qui multa apud varias gentes vel mechanica vel naturalia inventa conſignavit. Laudandus quoque hâc in re *Carolus Ogerius* eſt, cujus extat Iter Danicum, Svecicum & Polonicum, quod ille Legato Memmio additus Sscretarius dictione latinâ nitidâ deſcripſit. Habentur illic variarum rerum civilium, naturalium, fortuitarum, lepidæ narrationes, quæ legentem mirificè delectant. Plerumque & illi, qui ſuam ſcripſere vitam, ſilentio præterire non ſolent, quæ illi memorabilia in vitâ obſervarunt. * Ex Epiſtolis nonnunquam talia colligi poſſunt, 19
præcipuè talibus, quæ Phyſici ſunt argumenti, quales Bartholinus, Licetus, Sorbierius, ſcripſere. Nonnunquam etiam in aliis talia deprehendas. * Ita 20
in Guidonis Patini Epiſtolâ 153. recenſetur inventum Itali cujusdam pro componendâ ex terrâ quâdam compoſitâ maſſâ inflammabili, citra tamen odorem & fumum, quâ calefieri quaſi in momento conclave aliquod poſſit. Verba ipſa adducere ab hôc locô alienum non eſt. *Il y a ici un Italien qui dit avoir été mandé exprés pour un certain ſecret, qui eſt d'une terre composée qui echauffe incontinent une chambre, ſans odeur & ſans fumée. Pluſieurs ont étè nommés pour en voir l'epreuve, dont il y a eu deux Medecins, ſavoir Monſieur Matthieu & moi Mr. Blondel, Guenaut, Brayer & Moriſſet s'y ſont auſſi trouvés. Nous avons ſigné que ces boules de terre faiſoient un feu beau & clair ſans fumée & ſans aucune mauvaiſe odeur. Il nous dit qu'il en donnera un cent pour 10. ſous. Chaque boule eſt plus groſſe qu'une bale de tripot.* Hæc & ſimilia colligenda omni ſtudio ſunt, inſigni aliquando uſui futura.

In Mathematicis idem conſilium dari poteſt, & dedit jampridem *Joh.* 21
Pellius, Anglus, in ſuâ Matheſeos ideâ, epiſtolâ ſcilicet de meliorando ſtudio Mathematico, quæ reperitur in collectionum philoſophicarum Anglicarum quintâ, quæ Anno 1682. prodiit. Conſilia illic ſuppeditat, quomodo Pandectæ univerſales Mathematicæ confici poſſint, quibus colligantur ex Mathematicis libris & inventis, quæ ante nos fuere; & veluti conſectaria inde deducantur, citatis ſub finem cujusque periodi aut propoſitionis autoribus antiquiſſimis ſequentibusque; omnibus nota inuſta, ubi vel in furtô deprehenſi fuerint, vel mutuati ſuppreſſo autoris nomine fuerint, vel aliorum inventa ſibi audacter arrogaverint. His Pandectis ita concinnatis pateret omnibus, quantum ordinis, ſoliditatis & perſpicuitatis ſingulis ineſſet, quid artifex artifici præſtaret. Magno porrò lucro cederet notitia autorum in unum conſpectum producta, neque anxia eſſet circa libros inquiſi-

quiſitione opus: tolleretur quoque inordinata illorum lectio: quicquid peccatur diverſis methodis, confuſionibus, tautologiis, paralogiſmis, id ſimul omne pateret, & conſtaret omnibus, in quos lapides offendere quis poſſit. Verum enim eſt, quod Autor ille ait, etiam paralogiſmorum debere eſſe notitiam, & errorum, qui à Viris celeberrimis non ſolùm, ſed & hominibus ineptis & indoctis commiſſi ſunt. Nam & ex errorum notitia veritatis patet via, & plus interdum ex illo, quod paradoxon videtur, diſcitur, quam ex ipſis præceptis, veràque illa & accurata methodo. Fiet enim ita, ut errores ipſi vitemus, & quid ex uſu noſtro reque ipsâ ſit, rectius percipiamus. Id non in Mathematicis tantùm, ſed etiam omni adeò doctrinâ
22 prodeſt. * In cæteris diſciplinis idem præſtari poſſe, quod in Phyſicis & Mathematicis, dubium nullum eſt, modò res ita inſtituatur, ut veterum recentiorumque Autorum accurata inter ſe conſtituatur σύγκρισις: quod ut fiat, primùm autores omnes diligenter notari, tum excerpta accurata ſecundum ordinem capitum diſciplinæ inſtitui debent: in iis verò excerptis ordo ille adhibendus, ut omnes opiniones veterum recentiorumque autorum quaſi per indicem notentur, præcipua & palmaria argumenta illis ſub-
23 jiciantur. * Qui labor, ſi per aliquot annos continuetur, eò tandem rem redigere poterimus, ut ſingularum diſciplinarum perfectiſſima Syſtemata habeamus, quæ in unum corpus compingi deinde poſſint, atque ita mirificè augeri poſſit res literaria cum maximô, tam docentium quam diſcentium, emolumento: imò auſim ego vel datô pignore certare, ſi curæ iſti ſeriò inſiſterent Magnates, ſumptusque & Bibliothecas ſuppeditarent, viros deinde doctos, & ſuis ſingulos laboribus aptos huic negotio præficerent, vel uno decennio rem omnem in ſingulis diſciplinis abſolvi poſſe. Quod ſi fieret, unus liber in ſingulis diſciplinis pro Bibliothecâ eſſet, ceſſarentque omnia illa impedimenta, quæ naſcuntur è confuſâ tot autorum lectione.
24 * Fortè aliquid hujus rei molitur Placcius, qui in librorum ſuorum Catalogo promiſit Hiſtoriæ literariæ Compendium Univerſale, migrationes artium & ſcientiarum varias ſummatim exhibens. Idem de ratione ſtatus Reip. literariæ hodiernæ, corruptela atque remediis illius, librum & varia in Verulamii egregios de augmentis ſcientiarum libros augmenta promiſit.

CAP. XXI.
DE LOCORUM COMMUNIUM SCRIPTORIBUS.

Bibliothecarum notitia inſtar Locorum Communium eſt. 1. Bibliotheca Thuana Locorum Communium ideam proponit. 2. Daſſiliandri & Johannis Ray peregrinantium diligentia in notandis Viris doctis eorumque ſcriptis. 3. Locorum commu-

zed by Google

communium ſtudium nonnullis malè contemnitur. 4. Mareſii 5. & Sorelli iniquior cenſura refellitur. 6. In Locis communibus concinnandis aliquis etiam judicio locus eſt. 7. Ipſorum Autorum interitus à Locorum Communium Scriptoribus quibusdam creditur. 8. Conſtantini Porphyrogenneta excerpta. 9. Defectus è nimio Locorum Communium ſtudio. 10. Modus in illis colligendis tenendus. 11. Illi per amanuenſes colligendi. 12. Virorum doctorum παρεκβάσεις non contemnendæ ſunt. 13. Salmaſii Opus in Solinum laudatur. 14. Quidam datâ operâ in unum argumentum omnes Locos communes exhauriunt. 13. Eo nomine notantur Cauſinus in Aulâ ſanctâ, & Cornelius à Lapide. 15. Martinengi gloſſa in Geneſ. cap. 1. 16. Roſſelii Comm. in Pimandrum. 17. Merſenni Commentarius in Geneſin. 18. Veteres magnam excerptorum curam habuerunt. 19. Referuntur antiquorum excerptorum compilatores. 20. Medii & recentiores excerptorum Scriptores. 21. Vincentii Specula. 22. Zwingeri & Beyerlingii Theatra Vitæ humanæ. 23. Polyanthearum Scriptores, 24. Langius, 25. Gruterus. 26. Magirus cæteris præfertur. 27. J. B. Bernardi Seminarium Philoſophiæ Platonicæ & Ariſtotelicæ. 28. G. J. Voſſii liber de Idololatria & Phyſiologiâ laudatur. 29. Voëtii Diſputationes ſelectæ. 30. Diſputationes & diſſertationes argumenti rarioris diligenter colligendæ. 31. Taſſoni Penſieri diverſi. 32. Idem Carnificis panegyriſtes. 33. Bonifacii Hiſtoria Ludrica. 34. Pontani Attica Bellaria 35. & Progymnaſmata. 36. Raviſii Officina. 37. Laurentii Polymathia. 38. Welſchii Idea antiquitatum. 39. Ejuſdem opera affecta. 40. Jac. Gothofredi Corpus Antiquitatum Juridicarum. 41. Galleotti Martii de doctrinâ promiſcuâ liber. 42. Ejuſdem alter de rebus vulgo incognitis deperditus. 43. Sorbieri Epiſtola. 44. Caſparis Dornavii Amphitheatrum. 45. Biſciola Horæ ſucciſivæ. 46. Majoli Dies Caniculares. 47. Locorum Communium Scriptores titulis adſcititiis luxuriant. 48. Menochii Trattenimenti Eruditi. 49. Cælii Rhodigini Antiquæ lectiones. 50. Pancirolli libri Memorabilium. 51. Wattſoni Supplementum. 52. Ejuſdem Unio ſapientiæ 53. Conradi Lycoſthenis Apophthegmata 54. Eraſmi apophthegmata. 55. Lycoſthenis ſimilia. 56. Ejuſdem Auctaria in Officinam Raviſii. 57. Idem facetias Bruſonii edidit. 58. Emblematum Collectanea. 59. Giovanni Ferro Theatro d'Impreſe. 60. Philippi Picinelli Mundus Symbolicus. 61. Adagiorum ſcriptores. 62. Adagia à gnomis differunt. 63. Welſchii Opus Adagiorum panglottum. 64. Kuhlmanni Opus Adagiorum Univerſale. 65. Adagialium Collectio utilis. 66. Eraſmi Opus de Adagiis, 67. defenditur adverſus Rhodiginum 68. & Verdierum. 69. Jani Gruteri Florilegium Ethico-Politicum. 70. Bibliotheca Exulum. 71. Berlucii Adagia ſelecta. 72. Joſephi Langii Adagia, 73. in certos locos diſtributa. 74. Jac. Duporti Gnomologia Homeri. 75. Bogani Homerus Hebraizon. 76. Michaëlis Neandri LL. CC. 77. Philoſophici Græci, 78. Ariſtologia Pindarica Euripidis, 79. LL. CC. Philoſophici Latini. 80. Rottmari 81. & Barlandi Proverbia Virgiliana. 82. Acutè dicta veterum Poëtarum, nullius mo-

Digitized by Google

menti. 83. Haynecii medulla Terentiana, Tulliana. 84. Adagia Græcorum, Zenodoti, Diogeniani, Svidæ 85. Adagia in aliam linguam an transferri poſſint? 86. Apoſtolii proverbia 87. Adagiorum ſacrorum ſcriptores. 88. Hebraica Plantavitii, Druſii & Buxtorffii. 89. Vorſtii adagia Græca N. Teſtamenti. 90. Zehneri adagia ſacra, 91. ſimilitudines 92. & paralipomena. 93. Detrii 94. & Novarini Adagia ſacra. 95. Italica adagia. 96. Angeli Monoſini liber de Italicâ linguâ & adagiis laudatur. 97. Julii Varini Schola vulgi. 98. Optima adagii diſponendi methodus. 99. Alii adagiographi Itali recenſentur. 100. Gallicorum adagiorum Scriptores pauci. 101. Belgica adagia, 102. Hiſpanica Nunneſii. 103. Mal Lara. 104. Commentarius in adagia Medica Hiſpanica de Rieros. 105. Anglicorum adagiorum Scriptores. 106. Jac. Howel. 107. Dictionarium Powels. 108. Sermones ex adagiis concinnati. 109. Germanicorum adagiorum ſcriptores, Franck, Agricola, Friderici, Heniſchius, Eyering, Lehmannus, Tappius, Winckler. 110. Langſtons Poëſeos Græcæ Medulla. 111. Draxii Bibliotheca Scholaſtica. 112. Plures Proverbiorum ſcriptores recenſentur. 113. Freigii Ciceronianus. 114. Rivii Loci communes Philoſophici. 115. Schielen, 116. Zimmermanni, 117. Ficheti, 118. Benzii & aliorum Loci communes. 119. 120.

1 INter præcipuos Hiſtoriæ Bibliothecariæ fructus eſt, quod jam ſupra diximus, ut habeamus quaſi univerſales quoſdam locos communes: atque ita optimæ & à præſtantiſſimis autoribus congeſtæ Bibliothecæ inſtructæ ſunt, ut locorum communium quaſi imaginem quandam exhibeant.
2 * Quales jam ſuprà Bibliothecas plures commendavimus, atque inter illas præcipuè Thuanam illam. Fuit in illa ingens MStorum indubiæ vetuſtatis copia, & in magnâ Autorum ſylvâ operoſus ſelectus, ad cujus ſolam librorum compactionem viginti millia ſcutatorum nummorum & amplius conſumpta ſunt. Collecta hæc Bibliotheca eſt Scaligeri, Caſauboni, Puteanorum fratrum, Salmaſii, Grotii, Sammarthanorum fratrum, Sirmondi conſilio. In peregrinatiouibus ſuis Thuanus apud omnes gentes Bibliopolarum angulos excuſſit, ut optimos ſecum libros adduceret, quod à Joſepho Queſnel in præfatione hujus indicis prolixiùs recenſetur. Id enim in peregrinationibus eruditus præcipuè attendere debet, ut Viros doctos eorumque opera inquirat.
3 * Ita *Theophilus Daſſiliander* in Commentario ſuo Itinerario an. 1585. edito urbes Italiæ non deſcribit tantum, ſed & viros doctos eorumque opera recenſet. Ita *Johannis Ray* in Itinere per Germaniam, Italiam, Galliam, cujus hiſtoria Londini An. 1673. Anglica lingua edita eſt, præter Obſervationes Topographicas, morales & Phyſiologicas, quicquid ad Viros doctos, rem literariam, ſcripta doctorum pertinet, diligentiſſimè recenſuit.
4 * Quoniam ergo ipſæ Bibliothecæ locos communes præſtant, ideoque & locorum communium ſcriptores ac collectores Bibliothecariis à no-

à nobis accenſebuntur. Sunt enim variæ doctrinæ quaſi promi-condi, ne-
que tam comtemtim habendi, ut vulgo à ſciolis quibusdam habentur; qui,
niſi ipſi ex aliorum Locis communibus profeciſſent, arctè profectò ſecum
habitarent.

Sunt inter Gallos aliqui, qui omne illud Locorum Communium ſtu- 5
dium ad ignavos homines ablegandum putant, è quibus Mareſius lib. 1.
Epiſtola 1. alto ſupercilio nonnullos è Germanis deſpicit. Hos enim il-
lic tangit, etſi non nominet, Plinium illis opponens, qui non ingentia vo-
lumina ex variis autorum locis conſuta dederit, ſed qui de universâ rerum
naturâ ſcribere aggreſſus rem omnem, quæ propè infinita videbatur, paucis
libris & ordine præclaro complexus ſit: cum ex recentibus quidam mini-
mas ejusdem hiſtoriæ naturalis partes tot ſint voluminibus perſecuti. *Ni-
mirum*, inquit ille, *Plinius autorum, quos ſequitur, verba, non niſi rarò, idque brevi-
ter, cum opus eſt, adducit: ſed ab illis deſumpta materiæ ſtylum tantum ſuum accom-
modat, & opus quaſi ſuo Marte, non hians neque interruptum, conficit. Longe aliter
iſti: quam plurimos ſiquidem & prolixos locos in libros ſuos conferre ſtudent: ple-
runque etiam gravibus rebus, quæ minutias omnes reſpuunt, ſpinoſas & importunas Cri-
ticæ disquiſitiones, & Grammaticas, ſi Deo placet, quisquilias inſpergunt: à quibus
ſplendida materies refugit, & non aliter contaminatur, Ac Arretina violant cryſtalli-
na teſta.* Sed futilis hæc profectò moroſi cenſoris querela eſt: Alia eſt Pli-
nii ſcriptio, alia eorum, qui Locorum Communium collectanea congerunt.
Plinius hiſtoriam naturalem continuo filo deductam ſibi propoſuerat; ſed
cæteri illi Locorum Communium ſcriptores, ſi quidem partibus ſuis rectè
fungi vellent, diligentiùs, & ut rei fides ex relatione accurata conſtare,
poſſit, omnia conquirere, & lectori judicanda relinquere debebant. Quod
ſi feciſſet quoque Plinius, non laboraret in multis ejus fides. Stulta eſt ver-
borum parſimonia, ubi rerum quæritur evidentia. * Nimis in Locorum 6
Communium ſcriptores iniqvus eſt Sorellus libro *de Cognitione bonorum li-
brorum cap. 2. p. 61.* minimè idoneus arbiter, Huarti quandam ſententiam
adverſus illos pronuncians. Ille ſcilicet in Examine ingeniorum publica
lege coërcendos putabat homines, magis memoriâ quam judicio pollen-
tes, ne illi libros ſcribant: quales ipſe Locorum Communium ſcriptores
interpretatur. * Quaſi ſcilicet nullo illis in libris congerendis judicio opus 7
ſit; cum in ſelectu tamen rerum illud maxime requiratur, ac interdum eo-
dem judicio præditus eſſe debeat, qui pro uſu aliorum quædam ſeligit,
quam qui ipſe ſelectis utitur. Prævenit enim aliorum induſtriam, & quaſi
ideam omnium animo præcipit, qui materiam tot rerum argumentis mini-
ſtrat.

Parata & alia in Locorum Communium ſcriptores calumnia eſt. A- 8
junt aliqui eorum culpa tot bonos nobis periiſſe Autores; ſive enim diffuſi

auto-

autores in compendium trahantur, pro uſu vel publico vel privato; ſive centones conſarcinentur ex pluribus; ſive pro arbitrio in Codicem ſingularem aliqua memorabilia excerpantur; illa ἀποσπασμάτια in lucem interdum mittuntur, cum paulatim è memoria hominum dilabuntur vera illa & genuina opera. De ſingulis illis egit Lomeierus *libro de Bibliothecis cap. 8.* circa finem, & pleniùs illa exemplis illuſtravit Bailletus *de Judiciis doctorum*
9 *tom. 1. part. 2. cap. 11. à pag. 449. ad pag. 469.* * Conſtantinus Porphyrogenneta ex autorum multorum ſcriptis politicis & Phyſicis in certas claſſes, quæ maximè utilia, colligenda curavit, ut de re omni in promptu eſſent exempla, è quibus paucula aliqua Peireſcius ſervavit, cujus beneficio in publicum illa edita ſunt. Quas ſi eclogas omnes haberemus, utiliſſima multa ex Autoribus excerpta ſupereſſent, quæ nunc cum ipſis autoribus interierunt. Præſtat ſaltem aliqua nobis antiquorum autorum relinqui fragmenta, quæ tamen horum Collectorum induſtriâ ſervantur, quam ut omnis illorum pereat memoria.

10 Negari id quidem nequit, eſſe quendam etiam Locorum Communium abuſum. Nam quò quis locos communes magis inſtructos habet, eò minus chartæ parcit, omnia corradit, conſcribit, ut magnum librum, magnum malum, pariat. Quo nomine Germani ſæpe exteris ridentur, qui in omnes crimen illud conſvetâ ſibi maledicentiâ diffundunt. Plurimos ſanè nominare poſſem, qui eo modo libros conſcripſerunt, qui quidem gloriæ parum inveniunt apud eruditos, idque præmii loco conſeqvuntur, ut exſcribi ſine plagii ſuſpicione poſſint; & eatenus commendandi ſunt, quatenus illorum inſaniâ frui prudentior aliquis poſſit. Scribunt illi, non quod ſcribi debet, ſed quod poteſt; imò quod nec debet, nec poteſt. Si ad uſum transferre velint ſtudia, plerumque hîc talia ingenia deprehendas, qualia de-
11 ſcribit Gabriel Naudæus in *Syntagmate de ſtudio liberali*, ſub initium. * Quare multi Viri prudentes omne ſtudium, quod in Locos Communes impenditur, ut bonæ mentis & judicii corruptelam damnant, quorum tamen ſententia probari mihi nunquam potuit. Separandus enim uſus ab abuſu eſt. Eſt etiam modus in illâ re tenendus, ac parciùs in illo colligendi labore verſandum eſſe ſuaſerim, ne labore inſano judicii vis atteratur. Rectiùs aliquis fecerit, ſi ſæpius ad exercitium & uſum, cui fini omnia conge-
12 runtur, transferat, quam ſi magnas inter opes inops eis uti ignoret. * Quare, quicquid inter legendum ſine incommodo tuo breviterque tanquam per lemma (diffuſas enim deſcriptiones nihili facio) notare potes, notes velim: vel ſi opibus non deſtituaris, amanuenſes alas non ineruditos, quibus rem illam committas; ſed, qui tuo judicio in colligendo utantur. Id Salmaſius aliique viri præſtantiſſimi fecerunt.

13 Evenit tamen nonnunquam, ut & viri eruditi & principe inter literatos loco,

loco, in locos illos communes uberiùs ſe diffundant, vaſtisque digreſſionibus ſcripta ſua extendant: Quibus ego ignoſcendum omnino arbitror, quod utilitas ſumma eam, ſi qua eſt, culpam rependat. Multum intereſt inter indoctorum hominum & doctorum παρεκβάσεις. Hi enim ſemper utilia promunt; & lectoribus ſuis commodant, etiam cum extra oleas vagantur. * Quam ob cauſam vaſtum illud *Salmaſii in Solinum* opus, quod ego 14
Oceanum eruditionis Philologicæ vocare ſoleo, mirificè mihi placet: non, quod non multis abſtinere potuiſſe in illo commentario, ac per leges methodi debuiſſe Salmaſium judicem; ſed, quod ex locuplete penu, velut ex horreo quodam, liberali manu tot tantasque opes promat, magno uſui omnibus futuras. Magnus enim in illo ſcripto theſaurus & velut aurifodina latet, atque unicè penè nunc profuit illi, qui vaſtum Lexicon Philologicum nuper concinnavit, relatis ad literarum claſſes commentationibus, quæ primùm ad Solini verba alligatæ erant. * Reprehendit Guido Patinus *Epiſt. 17.* 15
hanc in Cauſſino & Cornelio à Lapide ſcribendi rationem, qui omnia cum pulviſculo converrant & in unum librum conſtipent. Cujus hæc verba: *Celui de la Cour ſainte eſt veritablement plein de rapſodies & principalement au 3. & 4. Tome. Ce fut l' avarice du Libraire qui preſſa ce bon Pére d' augmenter le nombre de ces volumes, afin de gagner davantage, & néanmoins le bon homme étoit épuiſé. Il avoit mis tout ce qu' il ſavoit de bon dans les deux premieres Tomes. Un autre Jeſuite nommé Cornelius à Lapide en a fait de même. Il a commenté presque toute la Bible en 12. Tomes: mais il a mis plus d' erudition dans ſes deux premiers ſur les livres de Moiſe & ſur les Epitres de S. Paul, qu' il n' y en a dans les dix autres. Il eſt d' un homme Savant comme d' un ſac; quelque plein qu' il ſoit il ſ' epuiſe, & enfin demeure vuide, à for ce d' en tirer.* * Eodem modo in unum librum omnia con- 16
ſtiparunt *Aſcanius Martinengus* gloſſa magna in cap. 1. Gen. ubi penè omnia quæ ad totam rerum naturam pertinent, congeſſit; * ſimiliter *Roſſelius* com- 17
mentario in Hermetis Trismegiſti Pimandrum, omnes diſciplinas ineptè conſarcinavit. * *Marſennus* quoque comment. in Geneſ. ſylvam variarum 18
rerum, ſed eruditam, complexus eſt.

Nos jam ad enarrationem illorum autorum, qui collectanea & Locos communes ſcripſere, procedimus. * Fuere ejus generis ſcriptores apud an- 19
tiquos non pauci, qui in certo genere collectanea quædam ſcripſere; etſi univerſalia ab illis non habeamus. * Hujus exempla in utroque Plinio, 20
Gellio aliisque habemus, & argumento ſunt librorum Excerptorum apud veteres nomina. Hoc ſpectant libri commentarii, ita dicti à commentando, quod in memoriam nobis revocent, quæ lecta ſunt; Straboni Hypomnemata dicti. Gellius etiam memorias & conjectanea, quod multa in unum aggerantur, vocari teſtatur. Quæ JCti digeſta vocant, loci communes ſunt. Habent & Græci ſuas χρηστομαθείας, de quibus Mauſſacus in præloquio no-

Digitized by Google

tarum ad Harpocrationis Lexicon, quod nomen Böclerus excerptis ſuis Terentianis impoſuit, ἐκλογὰς, quas Latini electa vocant. Tales ſunt Stobæi Eclogæ Electorum librum Plinium ſcripſiſſe accepimus, de quibus libris fuſiùs agunt Hermannus Hugo *libro de primâ ſcribendi origine cap. 31.* & Clariſſ. Schefferus *libro de Stylo, cap. 12.* Græci excerpta epigrammatum Ἀνθολογίας nomine appellabant, de quorum autoribus, colligendi modo mul-
21 ta doctiſſimus Vavaſſor *libro de epigrammatibus, cap. 16.* commentatur. * Nunc ad recentiores ſcriptores deſcendemus, è quibus generaliores illos ſeligemus: nam omnium, qui quâcunque in arte & diſciplinâ collectanea ſcripſerunt, ratio nunc haberi nequit; habebitur, cum ad diſciplinas illas pervenerimus. Fuere jam tum barbarô illô ſeculô ante παλιγγενεσίαν literarum nonnulli, qui in omni genere collectanea ſcripſerunt, ſed cellarum fœtores ſpirantia. Hinc tot illorum ſunt ſpecula, repertoria, quodlibeta, deflorationes, quæ vel ipſo nomine ſuô produnt elegantias ſuas, de quibus non eſt ut ſolliciti nunc ſimus.

22 VINCENTIUS BELLOVACENSIS EPISCOPUS primus è luto aliquantulum emerſit. Fuit ille ordinis Dominicani, natione Burgundus. Ejus extant quatuor ſpecula, videlicet doctrinale, naturale, morale & hiſtoriale. Vaſti illi libri ſunt, & non contemnendâ diligentiâ congeſti; ſed ubique perlucet iſtius ſeculi ruditas. Sub doctrinali ſpeculo comprehendit dogmata Metaphyſica, Logica, Theologica: ſub ſpeculô naturali comprehendit Phyſica & Mathematica; totum plenè Plinium exſcripſit, & omnes autores Geoponicos: in ſpeculo hiſtoriali incipit hiſtorias ab initio mundi, usque ad annum Chriſti 1244. quas alius usque ad annum 1444. continuavit. Atque hæc cauſa eſſe videtur, quod Vindingius in Additionibus illis ad Dekeri librum de ſcriptoribus Anonymis putat, hoc ſpeculum hiſtoriale totum ab alio quodam Vincentio eſſe confectum. Ejus in hiſtoriâ non magna fides eſt; nota enim eſt Monachorum in illô genere induſtria. Eſt tamen nonnunquam, ubi in ſterquiliniô hôc auri aliquid apparet. Habuere illi nonnunquam libros, aut deſcripſere, qui ad noſtras manus non pervenerunt. In ſpeculo morali habentur omnes illæ materiæ, quæ ad philoſophiam moralem & civilem ſpectant. Variæ quæſtiones circa hoc negotium, quaſi per lancem Saturam, è Scholaſticis congeſtæ, aliquô tamen ordine: ſed de omnibus illis libris hoc pronunciandum, quod Horatius de cujusdam Poëtæ carminibus:

Cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles.

Profuerunt tamen hi labores illis, qui poſtea libros ejus generis ediderunt.

23 THEATRUM VITÆ HUMANÆ THEOD. ZWINGERI & LAUR. BEIERLINGII vaſta exhibent volumina, per omnes rerum titulos deducta,

cta, magis tamen ad eloquentiam quam philoſophiam inſtructa: quæ enim ad ſcientias pertinent, modico apparatu proponuntur, materiæ morales & civiles, quarum uſus in eloquentiâ præcipuus eſt, majori curâ ſunt congeſtæ. Meliùs faciunt, qui excerpta ad diſciplinas, quà diſciplinas, ſpectantia ſejungunt, quarum ſingulis ſingularem ego librum deſtinari vellem. Zvvingeri theatrum vitæ humanæ aliquoties editum eſt, cujus ille primus autor non fuit: nam à Conrado Lycoſthene virô eruditô, ab apophthegmatum & ſimilium collectaneis celebri, initia ſua accepit. In primis moleſta eſt tam anxia & ſollicita rerum diviſio, quæ neſcio quam μικρολογίαν ſapit, in hôc ſcriptorum genere inutilem; diſtrahit enim animum & oculos inquirentis. Sub eôdem titulô à Beierlingio Antverpiæ liber ille prodiit, ſed accommodatiore ordine alphabetico, & longè auctior. Ille itaque poſterior labor præferendus eſt Zvvingeri laboribus.

Theatris illis vitæ humanæ ſubjungendi ſunt POLYANTHEARUM SCRIPTORES, quorum uſus præcipuus eſt in eloquentiâ & in Diſſertationibus ſcribendis. Continent enim gnomas, apophthegmata, ſimilia, exempla: * ſecundum quem ordinem Polyantheam ſuam congeſſit *Joſephus Langius*, cujus extat ſub illô titulô liber in foliô editus, non quidem inutilis, ſed ordine illo non ſatis ad uſum accommodatus. * Hunc laborem poſtea continuavit *Janus Gruterus*, Vir in colligendo diligentiſſimus, ut teſtantur tot ejus libri: ſequitur eandem methodum, quâ uſus eſt Langius; ſuperat vero mole Langii librum, qui gravatur nimis exſcriptione integrarum penè orationum, quibus integra folia complentur, quod tamen in Catalogis τῶν γνωμικῶν fieri non debebat. Utriusque libri extat Epitome in uſum tyronum. * Illos vero utriusque labores longè ſuperavit *Tobias Magirus*, cujus extat liber ſimilis, ſub titulo *Polymnemonis*, elegans & concinnus, ac pulcherrimo ordine digeſtus, qui per ſe aptus ſit enthymemata ſubminiſtrare orationem aut diſſertationem aliquam ſcripturo. Magnô ſane tædio ac labore ſublevat ille quærentes, dum ſub ſpecialibus titulis adferuntur ſententiæ ejusdem argumenti. Quo labore ſuo pene videtur aliquâ ex parte præſtitiſſe, quod volebat Schraderus, qui peculiarem Theſium & Enthymematum Rhetoricorum librum conficiendum ſuadet, cui conficiendo vel ſupplendo mirificè prodeſſe poteſt. Id dolendum eſt, non adjecta fuiſſe poſtremæ editioni auctaria illa, quæ Autor ille, dum viveret, libro ſuo adjecerat. Noluerunt ſcilicet Bibliopolæ ære illo redimere, quod poſtulabant hæredes, atque ita in lucem ediderunt nulla addita ſyllabâ. 24 25 26 27

JOH. BAPTISTA BERNARDUS ſcripſit Seminarium totius Philoſophiæ Ariſtotelicæ & Platonicæ, editum Lugd. an. 1599. in fol. Si titulo illius libri fides habenda eſt, opus eſt admirabile, quod Philoſophorum Græcorum, 28

corum, Latinorum, Arabum, quæſtiones, concluſiones, ſententiasque omnes integras & abſolutas, perſpicuâ methodô congeſtas, complectitur. Non quidem præſtat, quod promittit titulus; eſt tamen non contemnendi uſus liber in evolvendis ſententiis Philoſophorum, tam Peripateticorum quam Platonicorum, atque adeò indicis potius alicujus vicem tenet, & de aliquâ re ſcripturo ſubſidia ſuppeditat. Judicio tamen illum oportet uti ſuo, qui ejus operâ utitur, neque temerè illi ſoli fidere ſine collatione ipſorum locorum. Namque in ſententiarum congeſtione ſæpe nimius eſt & tautologus, ſæpe etiam deficit. Laudandus tamen liber eſt, quod nullus ipſi ſimilis ſcriptus eſt, ideoque in pretio habendus. Et mihi quidem videtur liber ille non ex lectione ipſorum autorum, quod fieri debebat, ſed ex eorum indicibus compaginatus.

29 GERHARDI JOHANNIS VOSSII liber de Idololatriâ & Phyſiologiâ Chriſtianâ inter locorum communium ſcriptores laudari debet. Penus hîc panditur variarum rerum, ut LL. CC. titulo inſigniri omninò debeat, non tamen temerè ſcriptorum, ſed optimo judiciò digeſtorum, quos ſuâ induſtriâ ex rerum univerſitate collegerit. Nam cum de Idololatriâ inſcribit, videtur argumentum huic libro quæſiviſſe, ne ſub collectaneorum titulo nomen ejus vileſceret. Quod certè ad phyſica illa attinet, illa non aliâ occaſione ipſi nata, nec diffitetur in Præfatione operis. Quare noctium Leidenſium titulo inſignire voluit exemplo A. Gellii, quod tamen conſilium poſtea mutavit, atque ſuo de Idololatriâ operi velut appendicem adjecit, quæſito utcunque connexionis argumento. Liber eſt profectò totus aureus, & magno apparatu rerum refertus. Theologiæ Gentilis primordia quanquam jecerit Gyraldus, & alii ante ipſum, ipſe tamen longè locupletiora & accuratiora dedit illa omnia, ſuo interpoſito ubique judiciò. Utinam poſtremam ejus partem de rebus naturalibus ita elaboraſſet, certè complexum totius univerſi liber iſte ſiſteret. De hoc libro ita Grotius judicat; Aliis quidem titulos plus, quam præſtat, promittere; hunc vero librum plus præſtare, quam titulus promittit. Penè idem habuiſſe conſilium videtur hujus libri argumento, quod habuit commentario ſuo in Solinum Salmaſius, in quem omnes ſuos locos communes exhauſit. Eſt enim ille Comentarius de omnium rerum nomenclatura Criticus. Optima editio prodiit Amſtelodami 1668. in fol. Simile argumentum tractant, quod ad phyſica illa attinet, rerum naturalium ſcriptores, ut Geſnerus in omni animalium genere, & Aldrovandus, qui poſt Geſnerum ampliore theatro illa omnia propoſuit, quanquam plura ex ipſo Geſnero ceperit; ne quid dicam de aliis, qui in re metallicâ, gemmariâ ſimilibusque ſcripſerunt, de quibus ſuo loco.

SIBER-

ed by Google

GISBERTUS VOETIUS in Disputationibus ſelectis inter locorum 30
communium ſcriptores referri potiùs debet, quam inter dogmaticos accuratos. Ut enim vir fuit multæ lectionis potiùs, quam judicii, ita magno ſtudio cumulavit autores in doctrinâ, quam proponit. Habentur vero varia in iſtis libris Theologica, Phyſica, moralia, civilia, hiſtorica: Quo nomine prodeſſe ad omne ſtudiorum genus poſſunt. Selegit materias non vulgares, autorumque locos diligenter congeſſit. Notandi ſcil. ſunt tales autores, qui, velint nolint, largiuntur de ſuo citra aliquod plagii crimen: ſimiles quippe iis, qui aurifodinas oſtendunt, quæ deinde ab aliis occupatæ juſtos efficiunt & bonæ fidei poſſeſſores. Quanquam enim, qui paulò peritior eſt illarum rerum, facilè ſubolfacere poſſit, quibus indiciis profecerint aliqui, objici tamen illis crimen non poteſt, quod in communes fontes facile ſit unicuique incidere. * Atque hic in univerſum de omnibus diſputationibus & diſſertatio- 31
nibus monere velim, eas diligenter collectas locorum communium vicem præſtare poſſe: Solent enim plerumque autores earum in omnibus congerendis, quæ quacunque ratione ad argumentum pertinent, eſſe operoſi, & maximè ſingularia congerere. Seligendæ verò ſunt, quæ de argumentis rarioribus ſcriptæ ſunt: quarum vaſtum numerum, ſi quis agat, facilè quis congerat; ac velim eas accuratiùs notari, quod conſilium Cinelli fuit in Bibliotheca volante. In Jurisprudentiâ multæ ſunt exquiſitiſſimorum argumentorum diſputationes, quæ prodeſſe JCtis variis in rebus poſſunt.

ALEXANDER TASSONUS mirabilis ingenii homo fuit, Italus, ſin- 32
gularem ex eo laudem quærens, quod optima ſcripta veterum ac recentiorum communi omnium ſeculorum & hominum judicio approbata, moleſtiſſimâ & invidioſâ cenſurâ vexaret, ſemper in illis quærens, quod carperet & reprehenderet, & nodum nonnunquam in ſcirpô. Scripſit Italicâ linguâ librum, cui titulus; *Penſieri diverſi*, i. e. variæ cogitationes, in quo multa notabilia & vexata problemata proponuntur, Phyſica, moralia, civilia, Hiſtorica, quorum rationem indagat. Dignus liber lectu eſt. Prodiit Venet. An. 1646 in 4to. Credo verò hunc librum natum eſſe primùm autori ex excerptis. Non immunis ab illius cavillis fuit Homerus è veteribus, cujus ineptias 500. ſententiis voluit oſtendere; Non Franciſcus Petrarcha è recentioribus, quem integro libro caſtigavit, ab aliis viciſſim convitiis, ut par erat, exceptus. Integras in Italia Academias ſcriptis contumelioſis provocavit. * Ut oſten- 33
deret ingenium ad paradoxa natum edito libello Carnificis ſe panegyriſten præſtitit, quo aliquorum riſum, aliquorum indignationem incurrit, in aliquam certè infamiæ partem ipſe venit. Eriſticorum ejus ſcriptorum Catalogus habetur apud Leonem Allatium in apibus urbanis, unde deſumptus præfigitur huic libro. Inter illos libros præcipuè nominari debet, quem de

hiſtoriâ Eccleſiaſticâ ſcripſit, in quâ paſſim Baronii Annales examinat, & eorum fidem labefactat.

34 BALTHASAR BONIFACIUS Hiſtoriam ludicram edidit. Vir ille penè infinita ſcripſit, ut ſolus Bibliothecam facere poſſit, diffuſæ lectionis, nec tamen nullo judicio. Scriptorum ejus Catalogus habetur in ultimô capite Hiſtoriæ ludicræ. Ipſa verò hiſtoria ludicra varia habet ex hiſtoriis collectanea, & quidem ſelecta, de quibus non facilè cogitarint alii. Occurrunt non pauca ex naturalibus, ac multa ſubminiſtrantur de argumentis ſelectis aliquid dicturo. Prodiit Bruxell. anno 1656. in 4to.

35 JACOBUS PONTANUS, Jeſuita doctus, Attica bellaria, ut vocat, ſcripſit, i. e. varia collectanea hiſtoriarum, rituum, ſalium, facetiarum, in quibus multa occurrunt notatu digna, quanquam argumenta tamen vulgaria interdum immiſcentur. Poſtrema editio prodiit Francof. 1644. in 8.

36* Idem Progymnaſmata in lucem edidit, in quibus per rationem colloquiorum varia proponit in uſum linguam latinam addiſcere cupientium, ac eorum, qui antiquitatum aliarumque rerum notitiam ſibi parare velit. Simili modo per colloquiorum *formam* alii collectanea varia dedere, ut *Torquemada* in Hexaëmero ſuo, *Emſmus Francíſci*, *Harsdorfferus* in variis ſcriptis, *Martinus Zeilerus* in Dialogis ſuis Germanicis.

37 JOHANNIS RAVISII Officina liber utiliſſimus eſt ad omnem doctrinam. Nam exempla vera, fabuloſa ſub titulis ſuis collegit; ſed breviter admodum, ne nimiâ mole opus gravaretur. Ad carmen ſcribendum non parum conducit, ubi exempla fabuloſa utramque paginam faciunt. Horum autem magna ac benè digeſta ibi farrago eſt, & ita compendioſè inſtituta, ut carere illo non poſſint, qui exercitia oratoria & poëtica tractant. Exiguo illo libro feliciùs uti poſſumus, quam diffuſis Zvvingeri & Beierlingii libris. Ipſa illa officina dudum non ampliùs comparuit in officinis librariis. Ejus epitome aliquoties impreſſa eſt. Prodiit Genevæ 1626. in 8vô. Hoc librô tanquam locis communibus in hôc genere uti quis poteſt, adjectis vel in margine, vel mundâ chartâ interpoſita, quæ illic non notantur.

38 JOSEPHUS LAURENTIUS, Lucenſis, ſcripſit Polymathiam, ſive variæ antiquæ eruditionis libros ſex, quos ille voluit eſſe tanquam Pandectas antiquitatum, tam Romanarum quam aliarum. Placet ſanè conſilium iſtius viri: quanquam imperfectum opus, & infinitis modis poſſit ampliari. Editus primùm eſt in 4to liber, ſed poſtea plenior in fol. prodiit Lugduni a. 1666. Collectanea illa inſtituta ſunt ſub formâ Diſſertationum de materiis antiquariis, Viris doctis, tam in quam extra Italiam, inſcriptarum: editio illa in 4to præfationes habet præmiſſas, in quibus moleſtâ κακοζηλίᾳ ſemper Lipſianizat, quas omiſit in ſequenti editione, quæ loco illarum rebus auctior eſt. Præter collectanea nihil præſtat ille Autor; rara judicii apparet vis; quintus & ſextus

Digitized by Google

ſextus liber per indices & lemmata varias antiquitates congerit; adjectis autoribus, qui de iis fuſiùs tractarunt. Atque hîc hactenus intra conatus ſubſtitit autor, quos ſi perficere aliquis velit aut poſſit, quô ille bonô mactaret rem literariam! Hactenus enim mutila & inania ſunt omnia, & ipſum illud Roſino-Dempſterianum corpus, quod in hôc genere tamen unicum penè eſt.
* Habuit, cum viveret, tale opus in animo *Georg. Hieron. Welſchius*, Medi- 39
cus Auguſtanus, mirabilis doctrinæ Vir, elegantis ingenii & judicii, & linguarum penè omnium orientalium & Europæarum peritiſſimus, cujus ille ſpecimina dedit inſignia libris in lucem editis, de quo nos ſuprà plura diximus. Opera ejus per omnes propemodum diſciplinas diffuſa, hiſtorica, medica, phyſica fuere ſingularia. * Dolendum eſt, intercidiſſe morte ejus præ- 40
clara conſilia, quæ nunc æſtimare meliùs è ſcriptis jam tum editis poſſumus, in quibus omnia eleganti ſermone ſcripta, nihil jejunum, & quod locos communes ſapiat, aut eô filô contextum, quô texere ſua plerumque ſolent, qui nunc ſcribunt in Germaniâ, qui tamen apud plebem doctorum ut lumina & ſidera habentur. Operis illius, quod *Ideam antiquitatum* inſcribere volebat, mentionem facit, qui ejus vitam deſcripſit *Lucas Schrökius*, ſub titulo *Memoria Welſchiana p. 71. & 72.* Si quis hoc in genere doctrinæ apparatum aliquem inſtituere velit, ille maturè ineunte ætate librum excerptorum antiquariorum conficiat, & per meros indices & lemmata excerpat adjectis autoribus. Quod ſi quis conſtanti operâ continuaverit, magnum ſibi theſaurum comparare poterit, unde ſucceſſu temporis opus aliquod univerſale prodire poſſit.
* Corpus antiquitatum juridicarum olim in animo habuit *Jacobus Gothofredus*, 41
JCtus conſummatiſſimus, & noſtrorum temporum Cujacius; ſed præter ideam hujus operis nihil vidimus.

GALEOTTUS MARTIUS, Philoſophus & Medicus Italus ſcripſit li- 42
brum de doctrinâ promiſcuâ elegantem Francof. editum in 12. An. 1602. Exiguus liber eſt, ſed continet multa memorabilia, Medica, Phyſica, Philologica, Mathematica. * Dolendum eſt, intercidiſſe libros ejus tres de rebus 43
vulgo incognitis, quos Matthiæ Hungarorum Regi inſcripſerat, à cujus Bibliothecariô Braſſicanô cum excudendos accepiſſet Oporinus Typographus, ab Italô quodam furtim ſubrepti ſunt, teſte Neandro in præfatione, illâ, quam de re Bibliothecariâ agentem præmiſit Græcæ linguæ Erotematibus pag. 219.

SAMUEL SORBIERIUS Hiſtoriographus Regis Galliæ, Vir variæ 44
doctrinæ, Gallicâ linguâ epiſtolas ſcripſit varii argumenti, in quibus occurrunt Philologica, Philoſophica, Mathematica, Medica, Hiſtorica, Poëtica, ad varios Galliæ viros doctos perſcripta. Multos habemus autores, qui in epiſtolis collectanea ſcribunt: ad evitandum enim locorum communium titulum, talem aliquam formam libri comminiſcuntur autores, ut tamen cum

hiſtoriâ Eccleſiaſticâ ſcripſit, in quâ paſſim Baronii Annales examinat, & eorum fidem labefactat.

34 BALTHASAR BONIFACIUS Hiſtoriam ludicram edidit. Vir ille penè infinita ſcripſit, ut ſolus Bibliothecam facere poſſit, diffuſæ lectionis, nec tamen nullo judicio. Scriptorum ejus Catalogus habetur in ultimô capite Hiſtoriæ ludicræ. Ipſa verò hiſtoria ludicra varia habet ex hiſtoriis collectanea, & quidem ſelecta, de quibus non facilè cogitarint alii. Occurrunt non pauca ex naturalibus, ac multa ſubminiſtrantur de argumentis ſelectis aliquid dicturo. Prodiit Bruxell. anno 1656. in 4to.

35 JACOBUS PONTANUS, Jeſuita doctus, Attica bellaria, ut vocat, ſcripſit, i. e. varia collectanea hiſtoriarum, rituum, ſalium, facetiarum, in quibus multa occurrunt notatu digna, quanquam argumenta tamen vulgaria interdum immiſcentur. Poſtrema editio prodiit Francof. 1644. in 8.

36* Idem Progymnaſmata in lucem edidit, in quibus per rationem colloquiorum varia proponit in uſum linguam latinam addiſcere cupientium, ac eorum, qui antiquitatum aliarumque rerum notitiam ſibi parare velit. Simili modo per colloquiorum *formam* alii collectanea varia dedere, ut *Torquemada* in Hexaëmero ſuo, *Eraſmus Franciſci*, *Harsdorfferus* in variis ſcriptis, *Martinus Zeilerus* in Dialogis ſuis Germanicis.

37 JOHANNIS RAVISII Officina liber utiliſſimus eſt ad omnem doctrinam. Nam exempla vera, fabuloſa ſub titulis ſuis collegit; ſed breviter admodum, ne nimiâ mole opus gravaretur. Ad carmen ſcribendum non parum conducit, ubi exempla fabuloſa utramque paginam faciunt. Horum autem magna ac benè digeſta ibi farrago eſt, & ita compendioſè inſtituta, ut carere illo non poſſint, qui exercitia oratoria & poëtica tractant. Exiguo illo libro feliciùs uti poſſumus, quam diffuſis Zvvingeri & Beierlingii libris. Ipſa illa officina dudum non ampliùs comparuit in officinis librariis. Ejus epitome aliquoties impreſſa eſt. Prodiit Genevæ 1626. in 8vô. Hoc librô tanquam locis communibus in hôc genere uti quis poteſt, adjectis vel in margine, vel mundâ chartâ interpoſita, quæ illic non notantur.

38 JOSEPHUS LAURENTIUS, Lucenſis, ſcripſit Polymathiam, ſive variæ antiquæ eruditionis libros ſex, quos ille voluit eſſe tanquam Pandectas antiquitatum, tam Romanarum quam aliarum. Placet ſanè conſilium iſtius viri: quanquam imperfectum opus, & infinitis modis poſſit ampliari. Editus primùm eſt in 4to liber, ſed poſtea plenior in fol. prodiit Lugduni a. 1666. Collectanea illa inſtituta ſunt ſub formâ Diſſertationum de materiis antiquariis, Viris doctis, tam in quam extra Italiam, inſcriptarum: editio illa in 4to præfationes habet præmiſſas, in quibus moleſtâ κακοζηλίᾳ ſemper Lipſianizat, quas omiſit in ſequenti editione, quæ loco illarum rebus auctior eſt. Præter collectanea nihil præſtat ille Autor; rara judicii apparet vis; quintus & ſextus

ſextus liber per indices & lemmata varias antiquitates congerit; adjectis au-
toribus,qui de iis fuſiùs tractarunt. Atque hîc hactenus intra conatus ſubſti-
tit autor, quos ſi perficere aliquis velit aut poſſit, quô ille bonô mactaret rem
literariam! Hactenus enim mutila & inania ſunt omnia, & ipſum illud Roſi-
no-Dempſterianum corpus, quod in hôc genere tamen unicum penè eſt.
* Habuit, cum viveret, tale opus in animo *Georg. Hieron. Welſchius*, Medi- 39
cus Auguſtanus, mirabilis doctrinæ Vir, elegantis ingenii & judicii, & lin-
guarum penè omnium orientalium & Europæarum peritiſſimus, cujus ille
ſpecimina dedit inſignia libris in lucem editis, de quo nos ſuprà plura dixi-
mus. Opera ejus per omnes propemodum diſciplinas diffuſa, hiſtorica, me-
dica, phyſica fuere ſingularia. * Dolendum eſt, intercidiſſe morte ejus præ- 40
clara conſilia, quæ nunc æſtimare meliùs è ſcriptis jam tum editis poſſumus,
in quibus omnia eleganti ſermone ſcripta, nihil jejunum, & quod locos com-
munes ſapiat, aut eô filô contextum, quô texere ſua plerumque ſolent, qui
nunc ſcribunt in Germaniâ, qui tamen apud plebem doctorum ut lumina &
ſidera habentur. Operis illius, quod *Ideam antiquitatum* inſcribere volebat,
mentionem facit, qui ejus vitam deſcripſit *Lucas Schrôkius*, ſub titulo *Memoria
Welſchiana p. 71. & 72.* Si quis hoc in genere doctrinæ apparatum aliquem
inſtituere velit, ille maturè ineunte ætate librum excerptorum antiquario-
rum conficiat, & per meros indices & lemmata excerpat adjectis autoribus.
Quod ſi quis conſtanti operâ continuaverit, magnum ſibi theſaurum com-
parare poterit,unde ſucceſſu temporis opus aliquod univerſale prodire poſſit.
* Corpus antiquitatum juridicarum olim in animo habuit *Jacobus Gothofredus*, 41
JCtus conſummatiſſimus, & noſtrorum temporum Cujacius; ſed præter
ideam hujus operis nihil vidimus.

GALEOTTUS MARTIUS, Philoſophus & Medicus Italus ſcripſit li- 42
brum de doctrinâ promiſcuâ elegantem Francof. editum in 12. An. 1602.
Exiguus liber eſt, ſed continet multa memorabilia, Medica, Phyſica, Philo-
logica, Mathematica. * Dolendum eſt, intercidiſſe libros ejus tres de rebus 43
vulgo incognitis, quos Matthiæ Hungarorum Regi inſcripſerat, à cujus
Bibliothecariô Braſſicanô cum excudendos accepiſſet Oporinus Typogra-
phus, ab Italô quodam furtim ſubrepti ſunt, teſte Neandro in præfatione
illâ, quam de re Bibliothecariâ agentem præmiſit Græcæ linguæ Erotema-
tibus pag. 219.

SAMUEL SORBIERIUS Hiſtoriographus Regis Galliæ, Vir variæ 44
doctrinæ, Gallicâ linguâ epiſtolas ſcripſit varii argumenti, in quibus occur-
runt Philologica, Philoſophica, Mathematica, Medica, Hiſtorica, Poëtica, ad
varios Galliæ viros doctos perſcripta. Multos habemus autores, qui in epi-
ſtolis collectanea ſcribunt: ad evitandum enim locorum communium ti-
tulum, talem aliquam formam libri comminiſcuntur autores, ut tamen cum

aliquô

Digitized by Google

aliquô apparatu videantur tradere collectanea ſua. Multa habentur in illis, quæ ſpectant ad Hiſtoriam literariam recentiorum temporum. Cæterùm de epiſtolarum ſcriptoribus, ſunt enim longè plures qui ſub hôc titulo collectanea congeſſerunt, integrô capite agemus. Liber ille prodiit Pariſiis an. 1660. in 4to. Plura ab illô Virô prodierunt, de quibus ſuô locô dicendi erit occaſio.

45 CASPAR DORNAVIUS, Philoſophus & Medicus, diligens fuit in nugis, ſed eruditis. Aliàs quidem, Catullo dicente, *turpe eſt difficiles habere nugas*, ſed pulchrum eſt habere doctas. Collegit ille ridicula rerum encomia, tam è veteribus quam è recentioribus autoribus, Græca, Latina, Germanica. Editus liber ille eſt Hanoviæ an. 1619. in fol. hoc titulo: Amphitheatrum Sapientiæ Socraticæ Joco-ſeriæ. Multa illic habentur, quæ ad honeſtam animi relaxationem faciunt, & cum voluptate legi poſſunt. Scilicet juvant etiam mimi in eruditorum theatro: mallem tamen omiſiſſet quædam ſcurrilia Germanica. Ejus exemplo in Batavis prodierunt talium argumentorum ſcriptores uno volumine collecti.

46 LÆLIUS BISCIOLA Hiſpanus fuit. (zz) Scripſit horarum ſucciſivarum duo volumina in fol. quæ edita ſunt Ingolſtadii typis Adami Sartorii an. 1611. Varia continet ille liber naturalia, moralia, hiſtorica; typis mendosè exſcriptus eſt; pleraque ex Plinio & ejus compilatoribus, Solino & Vincentio, deſumpta. Incidunt tamen nonnunquam, quæ notari merentur. Referendus eſt ad Locorum Communium ſcriptores gregarios: nam non iſta judicii vis & induſtria è collectaneis illis relucet, quæ adhiberi poterat & debebat. Multos tales habemus libros, qui crambem eandem centies recoqvunt, & de chartâ in papyrum ſcribunt: E quibus omnibus ſi unum aliquod conficiatur cum judiciô volumen, per me quidem ſcriptorculorum illorum πᾶν ἀπώλοιτο γένος.

47 SIMON MAJOLUS ſcripſit Dies caniculares, ut vitaret locorum
48 communium ſimplicitatem. * Mirè ingenioſi ſunt autores in titulis Locorum communium excogitandis, per omnia ſcientiarum genera: quemadmodum Poſtillarum ſcriptores, quorum facilè quis integrum Lexicon confecerit. Ita *Caſpar de Reies* librum inſcripſit *Campum Elyſium jucundarum quæſtionum*, cum collectanea tantum varia contineat; *Laur. Ramirez de Prado* librum miſcelli argumenti Philologici inſcripſit *Pentecontarchum, ſive, quinquaginta militum ductorem, ſtipendiis Ramirezii de Prado conductum, cujus auſpiciis varia in omni literarum ditione monſtra profligentur, abdita pandantur, latebræ ac tenebræ perveſtigentur & illuſtrentur*; Quo nil ſtultius excogitari poteſt. Quia 50. libro capita ſunt, ideo pentecontarchum inſcribit. Sunt autem omnia Philologi-

(zz) Lælius Biſciola, Jeſuita, non fuit Hiſpanus (uti *h. l.* traditur), ſed Mutinenſis Italus. V. Nathan Sothvvelli *Biblioth. Jeſuiticam p.* 537.

lologica, non quidem indocta, (nam Sanctium aliqui libri autorem volunt) ſed titulus credo ab ipſo Autore additus Thraſoniſmum Hiſpanicum ſapit. Noſter Majolus per modum Dialogi tractat argumenta, in quæ ſe diffundit. Olim aliquot tomis in 4to editus erat ille liber, noviſſima editio Francofurti in fol. prodiit tomis II. Totus liber eſt quaſi cinnus rerum variarum, filo tamen meliore textus, quam Lælii Biſciolæ liber.

JOH. STEPHANUS MENOCHIUS edidit Italicâ linguâ, tomis ſex, 49
varia collectanea, hiſtorica, Phyſica, ſacra, moralia. Primum volumen ſub ficto nomine Johannis Coronæ prodierat Romæ in 4to Ann. 1646. Titulus eſt, *le Stuore*, ad imitationem Stromatum Clementis Alexandrini conceptus. Alter tomus ibidem Ann. 1648. prodiit; uti & ſequentes annis ſequentibus ſub Titulo *Trattenimenti Eruditi*. Selectiora ſunt, quæ in his libris habentur, penè eo modo adornata, quo *Philippus Camerarius* horas ſuas ſucciſivas adornavit, & *Petrus Mexias* varias ſuas lectiones, qui liber ex Hiſpanicâ linguâ nunc in Germanicam converſus eſt; quales adhuc plures habentut, quos recenſere omnes non patitur inſtituti noſtri ratio. Sufficiat præcipuos enumeraſſe. Cum ad diſciplinas peculiares ventum eſt, non obliviſcemur illorum, qui ſuæ diſciplinæ locos communes ſcripſere.

LUDOVICUS CÆLIUS RHODIGINUS vir fuit doctiſſimus, rerum 50
naturalium & humanioris doctrinæ peritiſſimus, &, quod non parum ad laudes ejus facit, J. Cæſaris Scaligeri Præceptor. Extat ejus liber lectionum antiquarum titulo, quo continentur multa memorabilia, tam in naturali philoſophiâ, quam in Medicinâ, præcipuè verò in humaniori doctrinâ. Eſt inter præcipuos Bibliothecarum theſauros, & vario modo utilis: Quæ enim per totam ille vitam collegit, vel obſervavit, in hunc unum librum videntur congeſta, ut non immeritò Cornucopiæ vocari debeat. Extremam editionem procuravit Beckenſteinius Bibliopola. Prodiit verò Francof. & Lipſiæ Ann. 1666. in folio.

GUIDO PANCIROLLUS Memorabilium libros duos ſcripſit, quo- 51
rum prior deperditarum, poſterior noviter inventarum rerum eſt. Eos notis illuſtravit Henricus Salmuht. Multa continentur in illis memorabilia.
* Eorum ſupplementum ſcripſit *Michaël Watſonus*, Collega quondam noſter 52
in hâc Academiâ, in libro, cui Titulus: *Theatrum variarum rerum, exhibens Excerpta & Annotata in libb. de rebus memorabilibus*, Bremæ 1663. in 8vo editum. Illic in proœmio varia referuntur, quæ ad hiſtoriam hujus libri pertinent, & ad res, quæ illô librô continentur. * Scripſit & Watſonus alium librum, 53
cui titulus: *Unio Sapientiæ*, Bremæ Ann. 1658. in 12. editum, quo habetur Synopſis totius Philoſophiæ. Eſt & ille inter locorum communium ſcriptores referendus; nam coacervat potiùs memorabilia ſingularum diſciplinarum, quàm dogmaticâ methodô procedit.

54 CONRADUS LYCOSTHENES vir fuit magnæ diligentiæ in variis
locis communibus digerendis, quibus penè immortuus fuit. Operi ejus
poſthumo, ut dixi, manus injecit Zvvingerus, & ſub titulo Theatri vitæ hu-
manæ publicavit, quibusdam de ſuis additis. Congeſſit Lycoſthenes ſub
titulis Apophthegmata virorum illuſtrium & ſapientum, qui profectò uti-
liſſimus labor eſt, optandumque, ut aliquis ſolidum corpus conficeret ex
omnibus illis ſcriptoribus, quorum permultos in omnibus habemus natio-
nibus, Germanis, Belgis, Gallis, Hiſpanis, quod non eſt hujus loci: plerique
autem ſic ſcripſerunt, ut ſecundum perſonas diſponerent, non ſecundum
55 locos, vel nullo planè ordine congererent. * Præclarus eſt liber Eraſmi, qui
Apophthegmata collegit ſecundum perſonas diſpoſita, adjectô aliquô in-
dice, tum locorum gnomicorum, tum characterum, qui reperiuntur in
apophthegmatibus; quem librum Pontificii per invidiam tribuerunt Pau-
lo Manutio, eraſo Eraſmi nomine. Ille enim autor legitur in editione Co-
lonienſi, quæ Ann. 1666. in 12. prodiit. Lycoſthenis autem collectanea co-
56 pioſiora ſunt, & ſub titulis ordinatiùs poſita. * Idem ſimilia optimâ metho-
dô digeſſit ſub locorum communium titulis, quæ edita poſtea ſunt à Zvvin-
gero, una cum additâ præfatione de methodô ſimilium inveniendorum.
Liber utilis eſſe poteſt ad orationes, tam civiles quam ſacras: ac operæ pre-
tium eſſet plurima talia colligere, quæ quaſi ſemina ſunt argutarum inven-
tionum. Primùm metaphoræ ſunt, deinde ſimilia, quæ quaſi metaphora-
rum evolutiones. Hinc naſcitur ſæpe toti alicui, vel carmini vel orationi,
inventio: quarum rerum ſi magnam ſylvam collegimus, dici non poteſt,
57 quantum hoc ſit ad ornatum omnem in eloquentia ſubſidium. * Idem, ut
hoc obiter memorem, Raviſii Officinam auxit, & in ordinem commodio-
rem redegit, quod opus editum eſt Ann. 1552. in 4to, cujus altera deinde
58 editio prodiit in 8vo. * Idem ille *Lucii Domitii Bruſonii* Facetiarum & Exem-
plorum libros in lucem produxit. Italus ille fuit, qui ſub hoc titulo aliqua
collegit, quæ faceta videri poterant, ſed tamen pauca: prodiit Baſileæ in 4to
Anno 1559.

59 Refero huc quoque EMBLEMATUM COLLECTORES; Sunt enim
& illi, qui ſimilium locos communes nobis ſuppeditant: Nihil enim aliud
eſt Emblema, quam, quod picturâ repræſentatur, ſimile. Cum enim ſimile
conſtet duabus partibus, προτάσει & ἀποδόσει; ita pictura exhibet πρότασιν,
lemma autem argutum, quod ipſi imponitur, ἀπόδοσιν. De ratione emble-
matum conficiendorum autores infrà nominabimus, neque hîc omnes em-
blematum ſcriptores nominare animus eſt, quorum vaſta ſylva eſt; illos
tamen recenſebimus, qui in unum aliquod corpus emblemata collegerunt:
quibus qui rectè uti norit, multum ſubſidii inde accipiet ad poëmatum in-
ventiones, imò ad quamcunque orationem, præcipuè ſacram. Non, quod
velim,

Digitized by Google

velim, orationes ſacras ſemper incruſtari apparatu hôc quaſi theatricô, ut
fecerunt nonnulli, qui integras Poſtillas emblematicas ſcripſerunt; aut, qui
omnia orationis membra picturis illis emblematicis exornant: hoc enim,
neſcio quomodo, videtur affectatum & comicum. Melius erit, ſi illis uta-
mur tanquam ſimilibus, quæ apta ſunt parere argutas inventiones, cum in
meditationes ſacras ſuper aliquot argumenta incidimus. * E talibus ſcripto- 60
ribus nominandus eſt GIOVANNI FERRO, qui omnes Italorum de Em-
blematibus labores uno volumine congeſſit, adjectis quorundam emble-
matum iconibus: procedit autem ſecundum ordinem rerum. Prodiit ille
liber Venetiis Ann. 1623. in fol. ſub titulo, *Teatro d' Impreſe*. Illud verò uti-
liſſimum eſt in hôc librô, quod indices varios adjecerit, quibus tanquam
locis communibus uti poſſumus. Primus eſt omnium emblematum cum
imaginibus & lemmatibus: primùm ponitur imago, res ſcilicet, quæ depicta
eſt, & illi ſubjiciuntur omnia lemmata quâcunque ratione, per totum librum,
huic ſubjecto applicata; ideoque ſtatim videre licet, quô in tertiô illa inter
ſe conveniant. Alter index, qui ſubjicitur, eſt locorum, ſub quibus ponen-
da ſunt Emblemata, ſecundum ordinem alphabeticum diſpoſitorum, & ſub
illis titulis, vel virtutum, vel vitiorum, vel aliarum rerum. Primò ponuntur
lemmata, lemmatibus ſubjicitur imago, unde ſtatim patet uno intuitu, quæ
qualesque imagines ac ſimilia uni alicui loco quadrent. Si jam in oratione
ſacrâ in talem locum communem incidas, quaſi ſylva quædam dabitur ſimi-
lium, quæ novis conceptibus (ut omnis analogiſmus fœcundus eſt) anſam
præbere poſſunt, qualia ſimilia conglobata mirificè ornant orationem ſa-
cram. Legi poteſt præfatio huic indici præmiſſa ab autore. Addidit deinde
tertium indicem ſolorum lemmatum, ſecundum alphabetum diſpoſitorum:
adjecta ſingula lemmata ſubjecto ipſi, qui index in inveniendis lemmatibus
emblematum uſui eſſe poteſt. Quæ, ut argutè ſonent, & nervoſè propo-
nantur, meditationem ſæpe longam requirunt; Valdè enim facit ad emble-
matum venuſtatem. Quartò adjecit indicem autorum, qui certis emble-
matibus uſi fuerunt, tanquam charactere quodam gentilitio. Quintò addi-
dit indicem generaliſſimum, tam rerum omnium quam emblematum & per-
ſonarum. Altera pars ejus libri, vel potiùs novus aliquis liber, qui inſcribi-
tur *Umbræ apparentes*, ab eôdem autore eſt. Continuat idem argumentum, in
quô multa de uſu emblematum. * Hunc laborem hujus Autoris, quanquam 61
utiliſſimum, ſuperat tamen alius Italicâ linguâ ad exemplum ejus ſcriptus,
qui nunc in linguam Latinam converſus eſt. Ejus Autor eſt Abbas *Philippus
Picinellus*, Liber itidem Italicus prodiit Venetiis An. 167 . in fol. Latina verſio
Coloniæ A. 1681. iterumque A. 1687. curante *Auguſtino Erath*. Singulare hoc
habetur in illo autore, quod Emblematum plerorumque lemmata, è quibus
illa Poëtis deducta ſint, oſtendat. Solent enim lemmata à Poëtis deſumi ſub
hemi-

hemiſtichii alicujus ſpecie. Elegantiſſimus liber,& maximè utilis,atque alteri illi præferendus: Omnium autem rerum claſſes ordine perſequitur, quam ob cauſam *Mundum ſymbolicum* vocat autor. Indices adjiciuntur quatuor copioſiſſimi,Lemmatum,Applicationum,rerum notabilium,& locorum S.ſcripturæ. Continentur verò hìc non ſolum Johannis Ferri, ſed multorum aliorum,emblemata, quorum index præfigitur.

62 Quandoquidem ſuprà de ſimilium collectoribus diximus, nunc non erit incommodum etiam de ADAGIORUM SCRIPTORIBUS dicere. Eſt enim ille labor perneceſſarius & maximi uſus. Non eſt hujus loci de Adagiorum naturâ & requiſitis dicere: id enim plerique præmittunt ſcriptores
63 adagiorum ſuorum collectioni. * At verum eſt, multa vocari adagia, quæ non ſunt, ſed gnomæ, ſententiæ breves: contrà verò longè plura latitare apud Poëtas, Comicos præcipuè & Satyricos, quæ vel adagia, vel adagiorum loco eſſe poſſunt. Horum abſolutum corpus hactenus nullum habemus.
64 * Promiſerat is, quem ſuprà laudavi, *Welſchius* opus Adagiorum Panglottum,
65 quod cum ipſo intercidit. * *Quirinus Kuhlmannus* promiſerat in *Prodromo quinquennii ſui mirabilis*, ut vocat, tale aliquod adagiorum corpus univerſale; ſed illa fortaſſis in fumum cum aliis ejus promiſſis abiere. Meo conſilio ſi ſtandum hìc eſſet, nollem adeò ſollicitè diſtingui adagia à cæteris ſententiis
66 argutis: ratione enim uſus & finis conveniunt. * Suaſerim ego, ut quis ab ineunte ætate locos communes conficiat Adagialium, quo referat non tam adagia, quam illa παροιμιώδη adagialia, quæ inveniuntur in Poëtis,Comicis, Satyricis, ſcriptis eriſticis, quod hactenus nemo fecit. Quanti verò uſus res illa ſit, deprehendent, qui ſtylum aliquando operi eleganti admoturi ſunt. Qui promptuarium habent iſtis collectaneis refertum, illis quaſi ſub manu creſcent raræ inventiones, argutæ meditationes, & ſimilia.

67 ERASMUS ROTERODAMUS primus fuit inter adagiorum Collectores, quod opus ipſi ſuo tempore profectò fuit difficillimum: Nam credo illum plus laboris operæque huic ſcripto impendiſſe, quam multis aliis.
68 * Liticulam illi aliquando movit Cælius Rhodiginus, quaſi ſurripuerit ſibi aliqua circa adagia meditata; ſed non habet, quo jactet ſe Rhodiginus, quod guttulâ unâ vel alterâ hunc fontem auxerit: paucula enim ſunt,quæ in opere ipſius antiquarum lectionum habentur de quibusdam adagiis.
69 * Etiam Verdierius nugaciſſimus ille veterum & recentiorum cenſor p. 158. ungues ſuos in hoc opere figit, cui ſimilem ille ne paginam quidem ſcribere poterat. Multæ ſunt operis ejus editiones, Frobeniana eſt emendatiſſima. Edidit & Henricus Stephani è typographeo ſuo. Nova editio omnium eſt corruptiſſima, licet cæteris locupletior: nam adjecta ſunt Eraſmi Chiliadibus Cognati, Junii, & aliorum autorum adagia. Liber eſt, quô nemo carere

Digitized by Google

rere poteſt Latinæ linguæ paululum ſtudioſior. Sufficere tamen tyroni epitome ejus poteſt, & in Germania & Amſtelodami nitidior edita. In quâ præterea laudandum eſt, quod adagia ſuis ſub titulis ponantur, quod non fit in magnô opere, ubi index ſupplet locorum communium titulos.

JANI GRUTERI Florilegium Ethico-politicum aliquot tomis mul- 70
tarum gentium adagia complectitur. Colliguntur in hôc librô ſine ordine breves ſententiæ, & adagia Græcorum, Latinorum, Germanorum, Italorum, Belgarum, Hiſpanorum, Gallorum, Anglorum; ſed confuſum chaos eſt, & planè non ad uſum: eſſet verò maximè, ſi ſub titulos redigerentur. Uti tamen hôc librô vel ſic poſſumus, & ſi tantum temporis ipſi impendere velimus, redigere poſſumus in ordinem. Sed multa hîc habentur, quæ vix argutæ ſententiæ laudem merentur: nam effata omnia, vel moralia vel civilia, in adagiorum cenſum venire non debent. Notulas aliquas breves adjecit, ubi ſententiarum ſenſus obſcurior, præſertim in Publii Mimi ſenten-
tiis, quæ omnium ſunt argutiſſimæ. * Neque gnomæ & jambi, quos ipſe 71
confecit, ſunt contemnendi, qui & in Polyantheâ ejus leguntur, & ſeorſim in libro, cui titulus *Bibliotheca Exulum*, habentur. Tres ejus libri partes conſtituuntur. Editus eſt Francofurti 1610. in 8vo.

JOH. ANTONIUS BERLUCIUS Adagia ſelecta ann. 1631. edidit in 72
8vo, cum eleganti præfatione, in quâ exhibetur methodus uſurpandi, imitandi ac inveniendi adagia. Continentur in illo libro adagia Græca, Latina, tum & hemiſtichia adagialia, apud Poëtas occurrentia; ſed nimium brevis eſt in colligendis iis: multa enim obſcuriora ſunt, quam ut ſic ſtatim intelligi posſint. Sed ab illis fortè ad Eraſmi Chiliades remitti poſſumus: tituli ſunt magnâ curâ diſpoſiti, quod optimum in hôc librô eſt. Cæterum omnia illa referuntur adagia & adagialia ſine autore & teſte, quod fieri tamen non debebat: niſi enim apud autores rectum eorum uſum inquirere poſſimus, fruſtraneus ille labor eſt, deinde dubius ſemper quis hæret, an verum ſit adagium, quôve ſenſu uſurpandum. Multa quoque afferuntur, quæ adagiorum nomine non digna ſunt: Liber interim non contemnendus, cujus telam ſi quis pertexat, atque illa, in quibus deficit, ſuppleat, præclarum ille opus concinnare poſſit.

Collegit & Eraſmi Adagia, aliasque ſententias proverbiales, Græcas, 73
Latinas, Germanicas ſub certis locorum communium titulis JOSEPHUS
LANGIUS, quæ Argentorati Anno 1596. in 8vo impreſſa ſunt. * Loci ve- 74
rò illi concepti ſunt ſecundum ſeriem illam, quam Sturmius olim excogitavit, & in Compendio ſuo Latinæ linguæ ac Theſauro Elocutionis Græcæ ſecutus eſt *Joannes Renzius*. Quorum locorum inſignis ſanè uſus eſt, ſi illa methodus in omnibus adhibeatur. Proponitur animo idea rerum inter ſe connexarum. Sed adagia, cum ad varias actiones ſpeciales referri ſoleant, iſtis generalibus titulis non poſſunt omnia comprehendi. Subjungendi itaque

Digitized by Google

generalibus illis titulis ſunt ſpecialiores, ut fecit quidem Langius: Sed illi pauciores ſunt, longèque plures requiruntur.

Dixi ſuprà, hemiſtichia aut verſus integros Poëtarum adagiis æquiparari. Si quis iis commodè utatur, magnam elegantiam conciliat ſermoni, inprimis Epiſtolis, ac iſti dicendi generi, quod numerô & periodis non moroſè nimis
75 adſtringitur: nam in oratione ſeriâ vel nullus, vel rarus earum uſus. * Eſt
verò Homerus omnium Poëtarum Pater & Princeps, adeoque adagia aliqua
ex illo collecta venuſtiora præ cæteris ſunt Edidit itaque JACOBUS DU-
PORTUS, Cantabrigienſis, Græcæ linguæ in Academiâ illâ Profeſſor, *Gno-
mologiam Homeri*, Cantabrigiæ An. 1660. in 4to. Illô in librô ſub titulis certis
collegit ſententias Homericas, quarum aliquæ adagiorum titulum meren-
tur; aliquæ tantùm ſententiarum nomen. Laudabilis quoque ille labor eſt
eam ob cauſam, quod duplicem parallelismum adjecerit, unum è locis
S. Scripturæ, quibus Gnomæ Homericæ vel affines, vel non abſimiles, alte-
rum è gentilibus ſcriptoribus, Poëtis, Oratoribus: addidit paſſim Notas
Criticas. Subjecit triplicem indicem, ſententiarum, locorum Scripturæ, &
vocabulorum, ideoque non ſolùm in eloquentiæ uſum, ſed & ad exegeſin
76 commendari labor ille poteſt. * Quo argumento ſe *Zacharias Boganus* An-
glus exhibere voluit, cujus extat *Homerus Hebraizon*, quô in librô collegit phra-
ſeos Homericæ textusque Hebraici & Græci in S. Codice parallelismos.
77 * Imitatus videtur *Michaëlem Neandrum* Duportus in hoc opere, cujus extant
ſuper varios Poëtas Græcos Excerpta ſententioſa, non ſcholarum tantùm
78 bono publicata, ſed & viris uſui futura. * Habemus ab illo Locos Commu-
nes Philoſophicos Græcos Lipſiæ 1588 à diſcipulo ejus Johanne Vollando
editos, in quibus ſententiæ & verſus ad moralem doctrinam pertinentes
79 habentur; * item Ariſtologiam Pindaricam, Ariſtologiam Euripidis, alio-
rumque Poëtarum Græcorum. Certè viro illo nemo diligentior in infor-
manda optimis præceptis juventute, cui multum tum temporis debuit Ger-
80 mania noſtra. * Idem quoque locos communes Philoſophicos Latinos ſub
titulo: *Ethice vetus & ſapiens veterum Latinorum Sapientum & Poëtarum* An. 1585.
edidit, quibus adjiciuntur verſus proverbiales Leonini & Germanorum ſa-
pientum ſententiæ proverbiales.

81 Quod in Homero fecit Duportus, id ante illum in Virgilio fecerat VALENTINUS ROTMARUS, quanquam diſſimili ingeniô & judiciô, addo & labore; nam imperfectum opus eſt, & longè plura nobis dare poterat. Scripſit Centurias V. & Decurias tres verſuum proverbialium. Liber editus eſt Ingolſtadi ann. 1570 in 8vô, qui rarò reperitur: ſed tamen ſperni non debet, cùm ad ejus exemplum inſtitui plura talia poſſint. Aliqua ex illo excerpſit Rudolphus Goclenius in praxi artium generalium, ubi agit de analyſi affectionum troporum, & ex Eclogis Virgilianis Rotmariana adagialia

Digitized by Google

gialia in hunc locum conjecit. *Idem quoque in Virgilio *Barlandus* fecit, cujus 82
extant Verſus proverbiales, Baſil. A. 1539. in 8. editi. Spachius in Nomenclatore Philoſophico quoque nominat Hieronymi Clocii verſus proverbiales ex Virgilio Cremonæ apud Vincentium Conctum 1562 in 8. editos, quos ego non vidi. Si quis in Juvenalem & Horatium ſimilem laborem ſuſcepturus eſſet, vel omnes eorum verſus adagiales ſub titulos redigere vellet, quod neminem hactenus feciſſe memini, promptuarium aliquod hôc in genere habituri eſſemus. Sed pauci ſunt, qui Veneres illas intelligunt. Qui Flores Poëtarum collegerunt, non pertinent ad hanc claſſem; nam illi ſimplices ſententias & deſcriptiones tantùm exhibent.

Prodiit & liber cum illo titulô: *Acutè dicta omnium veterum Poëtarum*, Pa- 83
riſiis An. 1664. in 12, cujus autor non adjicitur, niſi fortè Philippi Briëtii ſit, cujus Syntagma de Poëtis miſerum certè & jejunum præfigitur. Magnificum aliquid ſpirat titulus; nam, ut frons libri promittit, opus editum eſt ad uſum Sereniſſ. Ducis Gviſii: Sed tenuis labor eſt, &, ut verè dicam, ineptus, quamquam titulus faciles emptores allicere poſſet. Certè, cum nucleos deberet colligere, non niſi cortices collegit, & præterea ex omnibus Poëtis pauciſſima, quæ nec gnomæ ſunt, nec adagia, nec phraſes, nec deſcriptio-
nes. Totus inanis ſupervacuusque labor eſt. * Hayneccii Medulla Teren- 84
tiana, Tulliana, ſententias tantùm continet. Ita Chriſtoph. Dibuadius flores & ſententioſè dicta è Senecæ Tragœdiis collegit.

Adagia Græcorum è Zenobiô ſeu Zenodoto, Diogeniano & Suidæ colle- 85
ctaneis partim edita, partim Latinè reddita, publicavit Andr. Schottus, Antverpianus è Societate Jeſu, quæ edita ſunt Antverpiæ ann. 1612. in 4to: liber eſt optimus & rarus, omnino noſcendus elegantioris literaturæ ſtudioſis: collecta ſunt non ſecundum locos communes, ſed ſecundum initiales literas adagiorum. Notas eruditas adjecit Schottus, quibus partim obſcuriora, quæ non ſatis ab autoribus explicata, expoſuit, partim locis parallelis illuſtravit: pleraque certè illorum jam tum in chiliadas ſuas retulit Eraſmus, ſed ſuavius eſt & utilius ex ipſis fontibus haurire. * Ac reperiuntur tamen 86
multa ab Eraſmo non notata, fortè quod non attenderet, vel quod civitate Latinâ nondum donata; Neque enim omnium gentium adagia omnibus conveniunt; ſed eſt quidam lepor linguæ, quædam occaſio inveniendi adagia, non ſtatim aliis nationibus cognita. Uſus omnium magiſter eſt; quanquam tamen per συμβολισμὸν cæterarum gentium effici formarique in aliâ linguâ adagia poſſunt. Sed delectu & judicio hic opus eſt. Imò ſi adagiorum loco non erunt, vel ſimile aliquod aut argutam phraſin ſuppeditabunt. Adjiciuntur proverbiis illis Græca proverbia metrica, quorum loca in margine notavit Schottus, & Parallelismis, tum Græcis tum Latinis, illuſtravit. Adjecti ſunt indices locupletes, tam Latinus quam Græcus.

87 * Michaëlis Apoſtolii proverbia Græco-Latina à Petro Pantino cum notis
ejusdem & aliorum in 4to Lugd. Batav. Ann. 1619. & in 8vô antea Baſileæ
Anno 1538. edita.
88 *Adagiorum ſacrorum* Scriptores ſegregari à plebejis & civilibus debent;
pleraque enim illorum ita ſunt comparata, ut communis illa oratio reſpuat
& profanum aliquod ſonent, ſi profanô ſermone temerentur: latitant illa
permulta in Codice V. & N. Teſtamenti, nondum dignè ſatis excuſſa.
89 * Hebraica adagia collegerunt *Plantavitius, Druſius, & Buxtorffius*, qui è Rabbi-
nis ſub titulis illa collegit, arguta profecto & in quibus multum eſt ſapien-
90 tiæ reconditæ. * De adagiis N. Teſtamenti Diatriben ſcripſit *Joh. Vorſtius*, quæ
edita eſt Coloniæ Brandenburgicæ in 4to ann. 1669. Latitant in ſcriptis Pa-
trum antiquioribus inſignia adagia, quorum collectio utiliſſima eſt; ſed
91 pauci ſunt, qui in hôc genere ſuam exercuerunt induſtriam. * E noſtrati-
bus Theologis JOACHIMUS ZEHNERUS adagiorum ſacrorum Centu-
rias V. ſcripſit, quas ex univerſo Bibliorum Codice collegit. Editus eſt liber
Lipſiæ in 4to Ann. 1601. Adagia illa parallelismis illuſtravit, tum Patrum
tum gentilium quoque ſcriptorum, quæ prodeſſe magnopere poſſunt ad
92 orationes ſacras. * Scripſit & *ſimilitudines Biblicas*, quæ adagiis ac cenſeri
93 optimè poſſunt, & ad eundem uſum transferri. * Ultimo loco ſcripſit ſimi-
litudinum Biblicarum *παραλειπόμενα*, pro ratione materiarum convenien-
tium in locos communes digeſta. Addidit deinde indicem, quo disponit
ſimilia ſecundum Scripturam, quæ prodierunt Lipſiæ anno 1604 in 4to.
94 * Scripſit & adagia ſacra *Martinus Delrio* Hiſpanus, autor ſatis notus è Dis-
95 quiſitionibus ſuis magicis aliisque ſcriptis. * Habentur verò illic adagia è
patribus excerpta; ſed imperfectus ille labor eſt, quem quidem *Aloyſius No-
varinus* ampliorem ſuſcepit, publicato ejusdem argumenti libro, qui to-
mum ultimum conſtituit Lectionum ſuarum. Prodierunt Novarini etiam
ſcripta duobus tomis in folio, quibus multa continentur curioſa ex anti-
quitate ſacrâ collecta, inprimis quod ad ritus nuptiales ſacros & hoſtias
euchariſticas attinet.
96 Non negligendæ ſunt vernaculæ exterarum gentium deliciæ. * Habet
Italica lingua miras Veneres, omniumque argutiſſima eſt in explicandis a-
nimi ſenſibus; quod docent tum poëmata tum diſſertationes ab illâ natio-
ne ſcriptæ, apud quam quaſi in legem abiit, ut non niſi argutè efferant ani-
mi ſenſa; in quibus ita verſantur, ut faſtidium excitent nimiâ argutiarum
97 copiâ. * Quod ad proverbia illorum attinet, primô locô recenſebo *Angeli
Monoſinii* florem Italicæ linguæ libris 9. comprehenſum: in quorum quin-
que prioribus agit de congruentiâ Florentini ſermonis cum Græco Roma-
noque, ubi præter phraſin & Syntaxin plus mille proverbia conferuntur
& explicantur. Prima itaque pars illius libri adagiorum eſt *συγκριτική*
com-

comparativa, quæ demonſtrat, quæ adagia Italis cum Græcis & Latinis ſint communia. In ultimis 4. recenſet peculiaria & propria adagia, tresque illorum chiliades. Addidit indices adagiorum & rerum notabilium uberrimos; ſed locos communes vel titulos non adjecit. Elegans eſt & doctus liber, editus Venetiis ann. 1604. in 4to. Prodiit, ſi recte memini, altera ejus locupletior editio.

JULIUS VARINUS edidit elegantem librum, cui titulus: *Scuola del* 98
Volgo, qui editus eſt Veronæ ann. 1642. in 12. Habentur in illô libellô proverbia Italica, ſecundum actiones humanas diſpoſita, quibus ſimul per connexionem aliquam prudentia quædam moralis & civilis ex iſtis adagiis efflorеſcens inculcata, quam ego methodum omnibus proverbiis applicatam vellem. * Cum enim illa naſcantur ex actionibus hominum, earumque 99
circumſtantiis, è quibus has ſententias velut univerſalia colligit populus, elegantiſſimè eò referuntur. Ideoque elegans titulus eſt, quem Autor præpoſuit huic libro, quod vocet illum Scholam vulgi: nam vulgi hæc ſapientia eſt, ejuſdemque ſchola non ſolum, ſed & ſapientum. Nam de his quoque interdum verum eſt: Vox Populi, Vox Dei. Non ineleganter Draxe in Præfat. Bibliothec. ſuæ ſcholaſticæ: *Veteris Philoſophiæ reliquias nobis prægustandas propinant, ſunt ingenii cotes, dotes, & indices: ſunt vitæ ordinandæ norma & amuſſis: vitia humana non tam ſalſe & ſcitè quam cum autoritate quadam exagitant: ſunt memoriæ ſubſidia & promptuaria: declamaturis & ſubito dicturis amplam & aptum è re nata ſermonis apparatum auditoribus accommodatum ſubminiſtrant: orationem noſtram allegoricè, ironicè, metaphoricè, & hyberbolicè enunciatis voculis decorant & exornant.* * Eſt & alius quiſpiam *Orlandus Peſquetus*, qui pro- 100
verbia Italica congeſſit ordine alphabeticô, & in theſauro Gruteri habetur; ſed cæteri illi præferendi. Mentio etiam fit, ſi rectè memini, in poſtremis Ephemeridibus Gallicis novi cujuſdam autoris, qui proverbia Italica congeſſerit, cujus mihi nunc nomen excidit. Alii nominant *Thomaſi Buoni* Proverbia Italica, Venet. 8. 1604. & 1606. duobus tomis edita, quæ non vidi.

Gallicorum Adagiorum ſcriptores pauci ſunt, quantum ego quidem me- 101
mini: Bibliotheca certè Thuana, quæ illos memorare deberet, paucos habet de hôc argumentô ſcriptores, quem tamen ex gente ſuâ collegiſſe, veroſimile eſt, quos nanciſci potuit. Solùm illic habentur proverbia Gallica à *Joh. Ægidio Nucerienſi* edita, & liber quidam proverbiorum Gallicorum ſine autore. Eorum aliqua collegit Gruterus, & Florilegio ſuo adjecit. Extant quædam de proverbiis Gallicis diſſertationes, à quodam *Fleury de Belingen* Hagæ Comitis Ann. 1653. editæ, hoc titulo: *Eſſays des Proverbes & autres queſtions cureiuſes propoſee & expoſee en forme de Dialoge* Gallus aliquis *le Duc* ſcripſit librum: *Proverbes en Rimes, ou rimes en proverbes*, Pariſ. 12. 1665.

Digitized by Google

102 *Belgica Adagia* collegit ſingulari libellô *Samuel Brun:* inprimis autem illa, quæ metrica ſunt. Habentur & apud Gruterum alii autores; Sed parcior
103 fuit in illis colligendis gens illa. * *Hiſpanica Fernandus Nunnez* Profeſſor Elo-
104 quentiæ & Græcæ linguæ in Academiâ Salamanticenſi collegit. * Addidit *Juan de Mal Lara* Proverbiorum Hiſpanicorum Centurias X. cum titulo: *La Filoſofia vulgar*, ubi proverbiorum explicationem prolixam ſubjungit. (*aaa*)
105 Editus eſt liber Anno 1621. in 4to. * Scripſit & alius *Juan Soropan de Rieros* librum Medicum, è proverbiis Hiſpanicis concinnatum, ubi proverbia Medica examinat & commentario illuſtrat. Titulus libri eſt: *Medicina Eſpannola contenida en proverbios vulgares enntra lengua.* Singularis ille proverbiorum uſus eſt, qui nemini aliàs in mentem venit, quo in artis medicæ doctrinam illa adhibentur. Eſt vero elegans liber, ac multa habet ad eam rem pulchrè aptata adagia. Aliquot adagia Hiſpanica in rythmos Belgicos convertit Conſtantinus Hugenius, quæ inter poëmata Belgica reperiuntur.

106 *Anglica Adagia* variis autoribus collecta ſunt, primùm à *Cambdenô* in Reliquiis Antiquitatum Britannicarum, Anglicâ linguâ ſcriptis, (vocantur *Re-*
107 *mains*). Poſt illum alii quidam autores non ſatis cogniti. * Tandem *Jacobus Howel* παροιμιογραφίαν Anglicam edidit, cæteris omnibus locupletiorem. Ex omnibus poſtea quidam anonymus I. R. inſtituit collectionem Anglicorum proverbiorum, hâc methodô, ut primùm ponat ſententias proverbiales ordine Alphabeticô diſpoſitas, deinde phraſes proverbiales, tunc ſimilia proverbialia, tum rythmos proverbiales, quos ſeqvuntur proverbia ruſtica, & tandem proverbia ſingulis in Angliâ regionibus vernacula. Si quis attentè illa perlegerit, tum Italicorum & Gallicorum magnam convenientiam cum Germanicis adagiis animadvertet. Liber editus eſt Cantabrigiæ An. 1670.
108 in 8vo. * Extat inter Anglos cujusdam *Powels* Dictionarium Anglico-Italico-Gallicum in fol. Adjiciuntur illi Dictionario proverbia Anglica,
109 Gallica & Italica, non exiguâ curâ congeſta. * Eorum peritiam ut oſtendat Autor, Epiſtolas aliquas & oratiunculas ex meris proverbiis in tribus his linguis concinnavit; quod in Latinâ linguâ fecit ingenii oſtentandi gratia *Fauſtus Andrelinus*, cujus epiſtolæ proverbiales Helmſtadii recuſæ Ann. 1662, ſecundum exemplar Colonienſe, quod Ann. 1509. prodiit. Quod & in Germanicâ linguâ tentavit integrâ aliquâ Comœdiâ, (cujus tamen exemplum ab Italo ſumſerat) Harstorfferus in parte 2. ſeiner Geſpräch-Spiele in fine.

110 *Germanicorum Adagiorum* ſcriptores aliquos etiam habemus; inter illos ſunt *Sebaſtianus Franck*, Autor variis in Germanicâ linguâ ſcriptis hiſtoricis notiſſimus, cujus adagia prodierunt Francof. Ann. 1541. in 8vo. non utique contemnenda. Edidit poſtea *Agricola* proverbia Germanica cum explicatione,

(*aaa*) Proverbia XXI. Hiſpanica Rythmis Germanicis expreſſit ipſe Morhofius, ſub finem Poëmatum ſuorum Germanicorum, *p.* 467--471.

tione, & *Fridericus Petri* ſingulari librô cui tit: Der Teutſchen Weißheit/ qui cæteris omnibus locupletior videtur, verùm omnes ſine ordine inſtituunt: Hamburgi prodiit Ann. 1605. Prodiit & à *Georgio Heniſchio* Theſaurus linguæ Germanicæ, quem Lexici inſtar eſſe voluit, in quo ſub ſingulis vocibus adagia diligenter notavit. Verùm non fuit abſolutus ille liber; pervenit enim tantùm usque ad literam H. Collegit Proverbia Germanica tribus tomis adjectâ explicatione rythmicâ *Eucharius Eyering*, Islebiæ in 8vo. Ann. 1601. edita. Titulus libri eſt *Copia Proverbiorum*. Habentur in illo ſelecta proverbia, notatu digna: licet explicatio rythmica ad modum rudis poëſeos germanicæ ſit inſtituta. Sed tamen & in illâ multa ſunt non adeò inepta. Ex his autoribus, adjectis quibusdam aliis, collegit poſtea *Chriſtophorus Lehmannus* Florilegium ſuum Politicum, cujus extant tres partes in 12. editæ Ann. 1643. Multa illic habentur arguta; quæ, quoniam ſub titulis ſunt diſpoſita, interdum argutos conceptus epigrammatibus præbere poſſunt. Exemplô ſuô hôc demonſtravit Kindermannus in aliquô carmine nuptiali, & *Joh. Heywood* Anglicâ linguâ 300 Epigrammata ſuper 300. Proverbia ſcripſit. Schuppius aliquô locô librum hunc adeò commendat, ut poſt S. Biblia illum legi velit. Collationem Latinorum Adagiorum cum Germanicis inſtituit ſingulari librô *Tappius*, qui labor non contemnendus. Ante aliquot annos *Paulus Winckler*, Conſiliarius Brandeburgicus, tres Chiliades ſententiarum Germanicarum adagialium collegit, ſub titulo gute Gedancken/ Gorlitzii Ann. 1685. in 12. editas, quæ ſunt elegantes & argutæ.

Mentio ſuprà facta eſt de verſibus ſententioſis & adagialibus, eos colligi 111
unum in volumen intereſt. Non ita pridem JOHANNES LANGSTON in lucem edidit *Poëſeos Græcæ Medullam*, Londini ann. 1679. in 8vo. quo collegit ſecundum Alphabeti literas initiales verſus Græcos, vel adagii aliquid vel gnomas habentes, & eum quidem in finem, ut memoriæ mandari poſſit à tyronibus, penè eodem modô, quo *Seidelius* portam ſuam Græcæ linguæ edidit: Melior autem hìc ſelectus eſt. Idem jam antea ediderat ſimilem in Latinâ linguâ laborem, ſub titulô *Luſus Poëtici Latino-Anglicani*, qui poſtea auctior prodiit: de quo, cum hactenus non viderim, judicare haud poſſum. Alius Londini 1616. in 8vo. liber prodiit ſub titulo *Bibliotheca Scholaſticæ* 112
inſtructiſſimæ per *Thomam Draxe* congeſtus, & Principi regio Carolo inſcriptus; ubi Latina, Græca, Gallica, Anglica adagia & verſus ſub titulis aptis reponuntur. Utilis quidem ille liber eſt, verùm longè plenior dari apparatus poterat, ideam tamen aliquam ſimilia tentaturo ſubminiſtrabit.

Atque hæc dicta ſufficiant de proverbiorum ſcriptoribus, quorum ad- 113
huc alii ſunt, quos non nominavi, ac datâ operâ omiſi. Adjici etiam his poſſunt *Proverbiorum Arabicorum* Centuriæ II. cum interpretatione Latinâ & ſcholiis *Joſephi Scaligeri*, & *Thomæ Erpenii*, quorum locupletiſſima editio prodiit

in

in 8vo Lugd. Batav. ann. 1613. Edidit quoque *Andreas Tſcherninglus*, Profeſſor Poëſeos in Academiâ Roſtochienſi, ex Erpenianâ editione proverbia Arabica, quæ in Germanicam linguam convertit, ſcholiis quibusdam adjectis. Edita quoque eſt *Perſicorum proverbiorum* centuria, collecta & verſione notisque illuſtrata à *Levino Warnero*, Lugd. Batav. in 4to ann. 1644. Recenſentur ab aliis Parœmiographi, quos videre mihi non contigit. Eraſmus *lib. 17. epiſt. 3.* de omnibus Adagiorum ſcriptoribus ſui temporis agit. Iſraël Spachius nominat *Hub. Suſannei* proverbiorum Ciceronianorum Connubium, qui error eſt, & à Martino Lipenio quoque transſumptus: non enim de proverbiis, ſed adverbiis liber ille agit. Laudantur quibusdam *Ferrieri collectanea proverbiorum*, Colon. 1612. *Fungeri Proverbiorum Farrago* Lugd. Batav. in 8vo 1585. & 1595. *Germbergii Proverbiorum Centuriæ XV.* Baſil. 8vo 1583. *Gerſchovii Centuria Loemannia* Proverbiorum Arabicorum diſtichis Latinis expreſſorum, Gryphisvv. 8vo 1635. *Henrici Stephani* Proverbia Epigrammatica vel Epigrammata proverbialia. Scripſit & *Aloyſ. Cynthius* de Origine vulgarium Proverbiorum, Venet. 1526. Eſt *Jac. Mejeri* Hortulus Adagiorum, Baſil. 12. 1677. & plura alia à Lipenio diligenter congeſta: Quæ cum non viderim, nihil de illis pronuncio. *Seiboldi Adagia Latino-Germanica* multa habent lutulenta & plebeja.

114 JOH. THOMÆ FREIGII Ciceronianus, Baſileæ ann. 1669. editus, etiam inter locorum communium ſcriptores referendus eſt, cujus liber hôc titulô prodiit, uſui eloquentiæ inſerviens. Concinnavit ille è ſcriptis Ciceronis quaſi Encyclopædiam aliquam, omnia verbis Ciceronianis aptè inter ſe connexis exprimens; in ordine inſtituendô, ut ſolent Ramiſtæ, ſatis diligens, cujus ille typum & ſchematiſmum præmiſit. Ad Deum verò & hominem omnia retulit: hominis locos dividit ſecundum partes, cauſas, adjuncta. Sub adjunctis comprehendit omnes artes virtutesque. De rebus moralibus & civilibus diſſertaturo Loci Ciceroniani ſtatim patent, quibus exornari oratio, vel rerum argumentis vel verborum delectu, poteſt. Nunquam enim penè oratio ſcribitur, quin vel tota, vel quâdam ſui parte in loco aliquo communi verſetur: atque ſic proderit oratori liber ille, quemadmodum ſacro oratori prodeſſe poſſunt libri de virtutibus & vitiis ſcripti, ut *Peraldi ſumma virtutum & vitiorum*, *Creſollii Anthologia* de ſelectis piorum hominum virtutibus, de quibus infrà dicendi locus erit, cum ad Eloquentiæ ſacræ ſcriptores perventum. Idem Thomas Freigius in iſtô librô ſuô p. 508. uberiores locos communes promiſit. *Hæc*, inquit, *hactenus ex Ciceronis monumentis, locorum communium demonſtratio fuit: vix juſtâ unius aut alterius menſis meditatione ſic nobis conſcripta, memoriâ locos ex aliis alios ſuppeditante. Equidem pleniores illos juſtioresque locos mentis quadam deſignatione jam delineatos, ex omnibus omnium temporum ſcriptoribus, poëtis, hiſtoricis, philoſophis, oratoribus, medicis, jure-*

Digitized by Google

Jureconſultis, theologis congeſtos, aliquando plenius editurum me confido. Ubi enim melius aut vitæ humanæ utilius hoc literarum otium, quamdiu mihi eo uti licet, collocabo? Interim ejus majoris operis ac laboris ſpecimen hic noſter Ciceronianus eſto, qui, qualia cætera futura ſint, æſtimanda benevolis lectoribus relinquat. Sed nihil ex illis, quod ego memini, lucem vidit, magnopere in multis profuturum. Eodem modo è Poëtis moralis doctrinæ locos communes *Henricus Stephani* congeſſit.

Edidit & JOHANNES RIVIUS Athendorienſis *locos communes Philo-* 115
ſophicos, quorum tomus tantum primus Glauchæ, ſuburbio Salinarum Saxonicarum ann. 1580. in fol. editus eſt; Qui quanquam liber utiliſſimus eſt, continet enim multa ſingularia, ad Grammatices, Dialectices & Rhetorices cognitionem; generaliſſima tamen illa διατύπωσις eſt per tabulas, ut vulgo vocant, analyticas. Ideoque ad Encyclopædiarum ſcriptores potius, quam ad locorum communium ſcriptores referendus eſt: Proponuntur enim integræ illic diſciplinæ. * Eſt J. G. SCHIELEN *Bibliotheca enucleata*, ſive Aurifodina 116
artium & ſcientiarum, Ulmæ an. 1679. in 4to. magnifico hoc titulo edita, in quâ tamen per merum indicem citra ſummariam rerum commemorationem varia coacervantur, quæ uſui interdum eſſe poſſunt. * Sunt ZIMMERMANNI 117
Analecta, in quibus varia philologica & critica colliguntur. * Generalem 118
aliquam locorum communium ideam ſic ſatis commodè inſtructam, non tamen omnino ſterilem, ſed auctoribus & materiis utcunque diſſertam, ſubjecit ALEXANDER FICHETUS *Arcanæ ſtudiorum methodo* Lugduni, ann. 1649. editæ, de quâ nos ſuprà. * JOHANNES BENZIUS ſolos tantum ti- 119
tulos locorum communium comparandæ rerum & exemplorum copiæ accommodatorum edidit bonâ ratione ex Sturmii doctrinâ diſpoſitos, quam Sturmius è Mylæi de ſcribenda rerum univerſitatis hiſtoriâ cepiſſe nonnullis creditur; de qua nos libro ſequenti plura. * Sunt in Theologicis, Mo- 120
ralibus, Hiſtoricis, Politicis, varia promptuaria, adverſaria, ut Caniſii, Hondorffii, Dinothi & aliorum. In Gallica linguâ multi libri ſub titulo Collectaneorum (Recueil) & diſcurſuum prodierunt, ut *Montaigne* & plurium aliorum, de quibus *Sorellus* in Bibliothecâ Gallicâ legatur. Nos illa hic omittimus, & quoniam plerique ad certas diſciplinas pertinent, datâ occaſione de iis dicemus.

CAP. XXII.
DE EODEM ARGUMENTO ET DE POLYGRAPHIS.

L*ocorum communium Scriptores plures recenſentur: 1. Antoninus Imperator. 2. Proclus in χρηστομαθεία poëtica. 3. Macrobius, 4. Plutarchus, Athenæus, 5. Sene-*

Seneca, 6. Licetus, Parrhaſius, Pignorius, &c. 7. Referuntur varia Mellificia, Promptuaria &c. 8. Indicum ſcriptores. 9. Qui allegationibus multis utuntur. 10. Quo abuſu JCti potiſſimum notantur. 11. Petrarcha de his judicium. 12. Alii circa allegationes abuſus notantur. 13. Eraſmus, Melanchthon, Geſnerus, à Scaligero malè ut Locorum Communium ſcriptores ſugillantur. 14. Cardanus Geſnerum reprehendit. 15. De Vadiano iniqvum judicium Voſſianum. 16. De Montano & Voëtio judicia. 17. 18. Conſilium de colligendo in unum librum, quicquid eximii in aliis omnibus ſparſim reperitur. 19. Carteſii de eo judicium. 20. Polygraphi. 21. Oligographi vel Bradygraphi. 22. Multorum ſeculorum labores ab uno Polygrapho in Compendium trahi ſolent. 23. Exempla in Ariſtotele, Hippocrate, Galeno, Theophraſto, Plinio, Varrone. 24. Librorum fata ex imperiis pendent. 25. Etiam ab ingeniorum diverſitate. 26. Varii ſcientiarum gradus ratione hominum & ſeculorum à Cardano ingenioſè deducti. 27. Polygraphi multi apud veteres & recentiores. 28. Cardanus Polygraphus. 29. Scaligeri de Polygraphis judicium. 30. Campanella, 31. Caramuel, Polygraphi. 32. Joach. Fortii conſilium de multis libris ſcribendis. 33. De Henrico Stephani polygrapho judicium Vavaſſoris. 34. 35. Mareſii querela de vitiis polygraphorum. 36. Francisci Macedo incomparabile ingenium. 37. Fuit πολυγραφώτατος. 38. Elogia ejus invidenda. 39. Opera & vaſta & multa recenſentur. 40. Collectores librorum in hiſtoriis & diſciplinis. 41.

1 MUlta ſuperiore capite de Locorum Communium Scriptoribus diximus, ſed longè plura reſtant, quam ut paucis pagellis illa enarrari
2 poſſint. * In antiquis ut multi ſunt, ita Antoninus quoque Imperator eò referendus eſt, in libris τῶν εἰς ἑαυτὸν, ſive, de vitâ ſuâ ad ſe ipſum, quos excerptorum nomine vocat Barthius *Adverſar. lib. 51. cap. 16. & lib. 1. cap. 11.* ac uberioribus collectaneis illuſtravit Thomas Gatakerus, ut
3 moralium ſententiarum theſaurus eſſe poſſit. * Procli χρηστομαθεία poëtica ad hanc quoque claſſem pertinet, quam edidit Schottus Hanoviæ 1615. in 4.
4 * Fuere vel per dialogos inſtituta talia collectanea, quod feciſſe videmus
5 Macrobium in Saturnal. libris, * vel methodo erotematicâ, ut Plutarchus in
6 quæſtionibus convivalibus, Athenæus in Deipnoſophiſtis; * vel per Epi-
7 ſtolas, ut fecit Seneca, cujus Epiſtolæ non ſunt niſi ſententiæ congeſtæ, * ac multi è recentioribus, qui quæſita per epiſtolam ſcripſerunt, ut Fortunius Licetus, cujus extant multi hoc titulo libri, Janus Parrhaſius, Laurentius
8 Pignorius. * Et quis recenſeat omnia noſtro tempore Mellificia, Promptuaria, Calligraphias, Æraria, Apparatus, Parnaſſos, Scintillas, Flaviſſas, Flores, Florilegia, Miſcellanea, Semeſtria, Otia, Promulſides, Conjectanea, Varias Lectiones, Obſervationes, Dies Caniculares, Sylvas, Adverſaria, Singularia, Præcidanea, Analecta, Dies geniales (quo titulo Alexander ab Alexandro opti-

Digitized by Google

optimum librum edidit, à Tiraquello commentario illuſtratum), Stricturas, Exercitationes, Florum Sparſiones, Spicilegia, Memorabilia, Benedicta, Laudabilia, Notabilia, Cinnos, Politias literarias, quo titulo Angelus Decembrius librum edidit, homo doctior quam eloquentior, quod Barthii *Adverſar. lib. 1. c. 2.* judicium eſt.

Referendi etiam huc Indicum Scriptores ſunt, qui & ipſi Locorum 9
Communium ſcriptores, niſi quod titulos ſolos ponunt, & lectores ad libros ipſos remittunt; quales ſunt in Codice ſacro omnium linguarum, ut vocantur, Concordantiæ; in Jurisprudentiâ Brederodii & Bertachini repertoria, Doringii Bibliotheca, qui tamen ne primam quidem Alphabeti literam abſolvit; in Medicinâ Antonii Muſæ Index ſuper Galenum; in Philoſophicis is, quem ſupra laudavi, Bernhardus.

Omnes denique illi ſcriptores huc pertinent, qui digreſſionibus, alle- 10
gationibus crebris in ſcriptis ſuis utuntur: quanquam ii ineptè plerumque
rem ſuam inſtituant. * In iis malè plerumque audiunt JCti, qui notiſſima 11
quæque infinitis teſtimoniis confirmant. Ridebat hunc morem Paulus Sar-
pius: Videatur Fulgentius in ejus Vitâ p. 151. Gall. edit. * Quidam in 12
vanam ac inutilem pompam iſtis allegationibus paginas complent, quod in Thoma Meſſanenſi reprehendit Franciſcus Petrarcha ſingulari epiſtolâ, quæ inter epiſtolas Philologicas à Goldaſto collectas prima eſt: *Animadverti,* ſcribit ad illum, *te in ſcriptis tuis omni ſtudio, ut appareas, niti. Hinc ille diſcurſus per ignota volumina, ut ex ſingulis aliquid decerpens rebus tuis interſeras. Plaudunt tibi diſcipuli, & omniſcium vocant innumerabilium autorum nominibus attoniti, quaſi omnium, quorum titulos tenes, etiam notitiam ſis adeptus. Docti autem facilè diſcernunt, quid cujusque proprium, quid alienum ſit: & rurſus, quid mutuum, quid precarium, quid furtivum, quid è medio hauſtum, quid à prætereunte delibatum. Memoriam oſtentare puerilis eſt gloria; Viro, ut ait Seneca, captare floſculos turpe eſt: quippe quem fructu deceat gaudere, non floribus. Tu verò in hâc ætatis parte venerabilis, & in tuâ profeſſione clariſſimus, imò, ut non ſemper pungam, ſed interdum ungam, ſolus ſine exemplo noſtri temporis earum, quibus es deditus, literarum princeps, neſcio quo juvenili animo, dimiſſis finibus tuis, in alienis pratis otioſus & vagans, inclinata jam die, interlegendis floſculis tempus teris. Placet ignota tentare, ubi ſæpe viam non inveniens aut vageris, aut corruas: placet illorum ſequi veſtigia, qui ſcientiam quaſi mercimonium aliquod ante fores explicant, cum interim vacua domus ſit. Certè tuum eſt, ad id potius niti, ut ſis aliquid plus, quam videris. Operoſa ſemper & periculoſa jactantia eſt. Adde quod, cum magnus videri voles, innumerabilia incident, quæ te non modo veram ad menſuram redigent, ſed infra etiam contrahent.*

Huc illi quoque pertinent, qui autores deperditos citant, ſuppreſſis 13
iis, unde hauſerunt, hâc ambitione ducti, ut ipſi poſtea pro veris autoribus laudentur: de quo artificio Thomaſius *lib. de plagio §. 260. & §. 573.* eodem

 à Pe-

à Petrarcha ſale defricandi. Defendit tamen eos Thomaſius, qui multos eosque ſæpe minutos autores allegant, qui ex aliis deprompſerunt ſua, quàm ipſos fontes, qui fortè non ſunt ad manus. Vide eum *libro de plagio* §. *173.* Et hoc vel ideo debere fieri ille putat, ne in plagii ſuſpicionem incidamus: etſi non deſunt è Scholaſticis & Melanchthonis ſcholâ, qui hanc inter ſe *κοινωνίαν* habuere, ut citra plagii crimen verba ſententias mutuò transſcriberent, inque uſum ſuum verterent, quâ de re idem videatur *eodem libro* §. *192. 193. 194.* Obtinuit & in allegationibus multorum morbus, qui ipſi quosvis autores, modò ignotos, etiam cum elogiis nominant; ac ſunt alii, qui miſerè ambiunt aliorum in ſcriptis magna ſe elogia. Hos notat Menzinus in libro de literatorum hominum invidiâ cap. 8. cujus hìc verba apponemus: *Cum curioſitate non bonâ laborent invidi, altera quoque addatur nota, gloriæ ſcilicet enormis quædam cupido; literatorum enim pleroſque is intus alit ſpiritus, & eò feruntur, quò ducit, imo jubet, ambitio. Hinc ſpecioſis librorum titulis eruditiſſimos legimus, & doctiſſimos, quibus nec puerorum fabellas, aut ſi quid levius eſt, intelligendum conceſſeris. Atque illud ſedulò curant alieno in ſcripto, cum ipſi interim deſides ſedeant, & falſo gaudeant teſtimonio. Nec longè diverſo, & quidem ridendo, utuntur artificio, qui obnixè & illud curant, ut in aliorum monumentis nomen ſuum grandioribus deformatum literis inſpiciant omnes, & majoris auxilio characteris tacitum non prætermittant. Exiliunt itaque gaudio, & penè deſipiunt; atque eos tantummodo libros non oderunt, qui ejusmodi adulationis ſtigmate notentur; alios omnes, qui de illis ne verbum quidem fecerunt, utpote inſulſos & illepidos, damnandos prorſus & abjiciendos pronunciant. Hunc igitur morem, qui nuper apud noſtros inolevit, probare vix poſſum, cum, nulla habita perſonarum ratione, eos promiſcuè doctos inter & eruditos inſcribi video, qui bonas artes vix à limine ſalutarunt. Dijudicandum enim eſt, quo quis encomio dignus, imo tacendum potius, quam ridiculæ adulationis nota ſubeunda.*

14 Negari non poteſt, hoc allegandi cacoëthes à Germanis plus, quam neceſſe eſt, frequentari, unde ſiniſtra exterorum de iis judicia. Hinc Scaliger in Excerptis à Fabro editis p. 80. ubi de Eraſmo, Melanchthone, Geſnero judicia fert, ita de iis: *Hi tamen tres ſimul componendi magni locorum collectores fuerunt potius, quam ſuum aliquod in medium proferentes; quod vitium cum omnibus Germanis familiare habent. Duos tantum excipio, Georgium Agricolam & Beatum Rhenanum.* Hæc illic, ſed manifeſtâ maledicentiâ in bonos viros, jactantur. De Eraſmo improba hæc calumnia eſt, nec minus de Melanchthone & Geſnero. Non reprehendendi ſunt, quod locos communes ſcribere voluerunt rei literariæ juvandæ gratiâ, quorum tum temporis, cum renaſcerentur literæ, magnus erat uſus. Et gratiæ illis agendæ erant. Id verò Germanorum eſſe fatum ſolet, ut eorum operâ & induſtriâ exteri feliciter utantur, quod ut diſſimulare tutiùs poſſint, convitiis & contemptu

eam

tam à ſe ſuſpicionem amoliri conantur. Cæterùm Eraſmi divinum judicium
tot ſcripta loqvuntur, nec ipſa invidia diffitebitur. Ipſe quoque Scaliger
alibi adverſus Patris ſui acerbiſſimas invectivas Eraſmum tuetur. Sunt &
Melanchthonis & Geſneri ſcripta maturo ſatis judicio & ſtylo rei accom- 15
modato adornata, de quibus jam ſuprà diximus. * In Geſnero Cardanus
lib. 10. Paralipomenon in Hiſtoria Lapid. & Metallor. p. 525. reprehendit quidem,
quod Plinio nimium addictus quædam falſa ſuis admiſcuerit, rejectis Geor-
gii Agricolæ verioribus ſententiis; ſed magnis tamen elogiis ornat. *Cogor,*
inquit, *aliquid dicere adverſus præſtantiſſimum virum & amiciſſimum, ſimulque de bo-
nis literis & de me benè meritum; quam invitus, Dii nôrunt.* Videmus hîc, quam
discrepent interdum hominum judicia: Ipſe enim Scaliger alibi de tribus
illis honorificè judicat. * Non diſſimile exemplum eſt de Vadiano, quem 16
inter omnes Germanos penè unicum commendat Scaliger in alteris Sca-
ligerianis ſub titulo: *Les Allemans.* Sed de hujus Commentariis ſuper Me-
lam Iſaacus Voſſius dicit, quod rus & ſtivam oleant: quod ruſticum judi-
cium ille, qui notas alteris Scaligerianis adjecit, meritò reprehendit. * Ita 17
Montani diſſertationes laudibus effert Mareſius *lib. 1. Epiſt. 30.* contemnit
Malebranche *lib. 4. de inquirendâ Veritate cap. 5.* ut inter ſtultos & vanos [*les
pedans*] numeret: qui quidem, ut Diogenes Platonis faſtum alio faſtu, ita
Montani vanitatem & arrogantiam aliâ vanitate calcare videtur. * In Voë- 18
tio Sarravius *in Epiſt. p. 158.* ut & nos ſuprà, tumultuarium ſcribendi modum
notat: *Nonnulla iſtius Viri,* inquit, *olim legeram; in quibus ſatis multa congerere per
πολυαναγνωσίαν videbatur; ſed parvo aut nullo judicio congeſta.*

Jam præcedente capite aliqua de Locis Communibus per certos Ana- 19
gnoſtas colligendis monueram, ac ſanè magna ejus rei utilitas eſſet. Ipſi
Anagnoſtæ multum in ſtudiis eos juvant, quo ſunt audita lectis jucundiora
& tenaciùs hærent: quâ de re Scaliger *Exerc. 308.* Et hæc quidem collecta-
nea in hiſtoricis, politicis, moralibus, magnum uſum habebunt, non æquè in
Philoſophicis, quantum ad doctrinas & concluſiones; niſi fortè ad hiſtoriam
reſpexeris. * Quam ob cauſam probare neque ego conſilium illud poſſum, 20
quod Carteſio non nemo proponebat, de quo habetur in *Epiſtolarum ejus par-
te 2. Ep. 100;* conſilio ſcilicet de colligendo in unum librum, quicquid eximii
in aliis omnibus ſparſim reperitur. Eâ de re verum ille judicium interpo-
nit: *Vereor,* inquit, *ut poſſibile hoc ſit conſilium: nam præterquam, quod ſæpè diffi-
cillimum eſt de alienis ſcriptis judicare, & utilia ex illis deſumere, relictis inutilibus, ve-
ritates in libris huc atque illuc ſparſæ tam inconnexæ ſunt, & ab invicem independen-
tes, ut plus induſtriæ & ingenii requiri putarem ad illas in corpus unum concinnâ pro-
portione & ordine juxta conſilium autoris componendas, quam ad tale corpus propriâ
arte fabricandum: Non quod propterea ſint ſpernenda aliena, ſiquidem utilia reperi-
antur; ſed nequaquam puto, tempus præcipue adhibendum eſſe illis colligendis. De-*

nique ſi quiſpiam Scientiarum fundamento inveſtigando par eſſet, is eſſet culpandus, ſi vitam tereret in illorum particulis per Bibliothecarum angulos latentibus disquirendis: qui verò ad hunc tantùm laborem idonei fuerint, neque ſcient ſagaciter eligere, neque electa ſapienter diſponere. Reprehendit eum porrò, quod religionem cum ſcientiis miſceat, & quod ex his conficere velit ſcientiam aliquam univerſalem, quam poſſint adoleſcentes ante viceſimum quartum ætatis annum intelligere & addiſcere. Rectè hæc à Carteſio cogitata improbantur: Nam quod in Politicis Lipſius Centonibus ac variis Autorum ſententiis doctrinam de principatu congeſſerit, & in artis & præceptorum formam redegerit, non tam ex autoribus ea præcepta & regulas collegit, quàm antea ſibi cognita his velut emblematibus illuſtrare voluit. Atque in his feliciùs illa tentari poſſunt, quam in cæteris ſcientiis.

21 Ad locorum communium ſcriptores referri quoque debent Polygraphi; nam & hi, cum in multa ſe diffundant, multa ipſi ex aliis coacervant, ut ſoli
22 Bibliothecam ſcribant. Non idem eruditis ſenſus eſt. * Aliqui annos integros trahunt in libris ſcribendis, & in eorum expoſitione penè vitam omnem impendunt: Aliis una nocte velut fungi naſcuntur libri. Utrinque peccatur: Nam & nimia cura ſæpe obeſt perfectioni operis; eſt, ubi impetus pulchriora cogitata extundit, cum illi, qui manum de tabula tollere neſciunt, nimiâ diligentiâ rem perdant. Media eſt inter præcipitantiam & procraſtinationem via. Quidam Cunctatores ſunt & Lentuli, quidam Celeres & Fulminei: utrique, prout ingenium hominum eſt, rem vel perdunt vel reſtituunt. Judicii effectus eſt cunctatio, & qui magna moliuntur, cunctari ſolent. Sunt tamen & torpida ingenia & teſtudinea, qui tardo greſſu eò procedunt, quò Aquilæ uno volatu. De utrisque operosè egit Bailletus libro *de Judiciis doctorum, tom. 1. part. 2. c. 11.* ac multa tam ex antiquis, quam recentioribus produxit exempla. Nos illos Oligographos vel Bradygraphos mittimus, & de Polygraphis, tanquam qui ad Bibliothecarios ſcriptores propius accedunt, pauca
23 monebimus, * Scribendorum librorum nullum eſſe finem jam tum ſapientiſſimus Salomon dicebat; Ac eſt reverâ res infinita: Ut enim cogitationibus hominum nullus ſtatui finis poteſt, ita nec libris, qui cogitationum partus ſunt: quibus lectores tandem deerunt, redeuntibus ſemper novis, qui ad temporis ſui genium accommodatiores ſunt, & antiquorum luminibus officiunt. Ita, quod prudenter notavit Cardanus *Paralipomenon lib. 1. cap. 15.* fieri ſolet, ut ſingulis temporibus collectis in unum multorum laboribus unus pro multis legatur, in cujus ſcriptis omnium præcedentium ſententiæ & ſplendidius comprehendantur, ut ſeculo magis florido & à viro ſapientiore de-
24 ſcriptæ. * Ita Hippocrates majorum ſuorum ſcripta collegit, ita Ariſtoteles & Galenus. Reliqvum Ariſtotelis collegit Theophraſtus; Plinius Romanorum & Græcorum ſcita coacervavit; antea felicius multo, ſed prolixiori ſermone

ione, tentatum à Marco Varrone. Et hi denique ſuperſtites ſunt, quos æ-
uare non licet ingenio aut felicitate ſeu ornatu. * In Hiſtoria præſentia non 25
eceſſaria multis habentur, obſoleta ſpernuntur mutatis locis, nominibus,
ıoribus. Prima ætas hiſtoriarum eſt in imperio naſcente rudis & fabuloſa;
cunda, dum viget & fluctuat imperium, atque tum hiſtoriæ vigent. Ubi
eciderit, & ſeneſcit imperium, linguæ mutantur, & hiſtoriæ & ſcripta ſene-
unt. Poëtica ob figuras & numerum diutius durant, præſertim in lingua
egante. Mathematica, quia ad rerum uſum pertinent, ac ſimul jucunda
nt, & ſub ſenſum cadunt, durabiliora ſunt, ſemperque per gentes & ſecula,
ſtigante uſu & neceſſitate, reſuſcitantur. Quæ verò è naturalibus & me-
cis diſputationi ſubjacent, ut ambiguæ fidei, ita non ab omnibus æſtiman-
r, aut diu in pretio ſunt. Hinc eſt, quod tam multa Philoſophorum & ipſius
riſtotelis ſcripta periere. Ciceronis opera cum linguæ latinæ cultu efflore-
ere cœperunt, ſique illa decidet, ea quoque intercident.

Accedit ingeniorum diverſitas, eorum vel ſublimitas vel humilitas, un- 26
ſua quoque fata libri habent, ſi temporum & hominum ſimul conditio ex-
ndatur. * Extat elegans Cardani Obſervatio *lib. 2. Paralipom. cap. 5.* quod 27
minum cognitio circulo quodam redeat, nec longiùs progrediatur. Hu-
ına cognitio, ſeu ad unumquemque, ſeu ad gentem unam, ſeu ætatem,
ı ad univerſum genus referatur, non in infinitum procedit; ſed nec lon-
ìs digreditur ab inſcitia, aut, ut honeſtiùs loquar, à primis principiis: un-
philoſophi decepti ſunt latè, aut nugantur, ſi non erraverint. Omnes
ntes & ſecula & ætates circa ſuam ſapientiam aut eruditionem revolvun-
, & iidem etiam homines. Parum autem diſtat hæc ſapientia à cognitio-
principiorum, & eorum, quæ ſenſu acquiſita ſunt. Neque enim tota hu-
na natura longiùs recedit, etiamſi non impediretur calamitatibus, quia
ı poteſt ulteriùs procedere, quam ſinguli homines: qui etſi adjuti longa
rium ſeculorum ſeriei ſapientia, non tamen ſine prioribus poſteriora in-
igere poſſunt; quæ, dum colligunt, meditantur, mors obrepit: & ob id
ıſi neſcientibus nobis, quæritur homo ſpectatæ fidei ac ſapientiæ, cui cre-
e poſſumus, ut poſteriùs intellecta pro principiis habere liceat, atque ul-
us diſcendo progredi. Ob hæc felici ſeculo natus illi Ariſtoteles dicitur,
ı eam doctrinam amplexus ſit, quæ inter ſapientiam mediam & exactam
nanam repoſita ſit. Hic ergo diagramma octo circulorum ob oculos
ıit Cardanus. Centrum eorum eſt omnium iſtorum, quæ intelligi poſſunt,
orantia, qualis in infantibus ac belluis. Qui hoc ambit circulus, eſt co-
tio principiorum, velut à ſeptimo an. ad quartum decimum. Secundus
ulus eſt eruditionis juxta ætatem, à quarto decimo ad vigeſimum pri-
n. Tertius circulus eſt eruditorum ſimpliciter; quartus eſt Sapientum
onis ſuæ: quintus Sapientum ſeculi ſui: ſextus ſapientum ſimpliciter:
ſepti-

Digitized by Google

ſeptimus ſapientiſſimorum, in quorum ordine ille poſuit Hippocratem, Ariſtotelem, Theophraſtum, Plotinum, Euclidem, Archimedem, Apollonium &c. Octavus eſt divinorum; cujus exceſſus eſt juxta rationem centri in circulo: unde, qui habuerit in primo, parum melior erit ſapientiſſimo: ſi quis autem in ultimo erit, velut immortalis; quod forſan vix contingere poteſt. Quælibet tamen hujusmodi melior eſt abſolutiſſimâ ſapientiâ humanâ. Quærunt tamen homines fructum exceſſus ſui circuli, & ob id manent adhuc monumenta clariſſimorum virorum; non ergo infinitum eſt hoc noſtrum humanum ſcire, ut à centro ignorantiæ recedit, ſed in ſe ipſum circulo revolvitur & maximè juxta mundi ætates. Id quod quaſi demonſtratione aliquâ ingenioſus & εὐφαντασίωτος Cardanus ob oculos ponere voluit. Alibi *libro 16. Paralipom. cap. 1.* tria hominum illuſtrium genera conſtituit, qui ex actionibus præclaris famam ſibi acquirunt. Sunt verò illi immodici, fortunati, ſapientes: qui iterum vel bifariam vel trifariam jungi poſſunt, atque ex horum conjunctione omnem illuſtrium hominum differentiam fingit exemplis ubique adductis. Ex his, quæ diximus, apparet, omnes illos, qui maximè ſunt πολύγραφοι, atque omnia complecti animo volunt, nihil ad perfectionem ſcientiæ humanæ conferre poſſe; ſed, cum omnia in orbem redeant, ſuis finibus ſubſiſtere, & ad ipſos carceres relabi.

28 Fuiſſe multos inter veteres polygraphos ex hiſtoriâ diſcimus; ſed & ex errore titulorum multi autoribus adſcripti, quos illi non ſcripſerunt, ut notat Jonſius in *Hiſt. Philoſoph. lib. 1. cap. 2. pag. 17.* Idem *lib. 2. cap. 8.* de Stoicis nonnullis Philoſophis aliisque agit, quorum multi vaſtique extiterunt libri. Magnum eorum Catalogum texuit Bailletus loco ſuprà citato. In his ſunt Interpretes Sacri Codicis, librorum Juris, apud quos penè in legem abiit ſe mutuò exſcribere, & molem augere librorum. Agit hic de Triſmegiſti libris, quos 36529. nonnulli numerant, de Callimacho Cyrenæo, Ariſtarcho, Zenone, Epicuro, Chryſippo, Theophraſto, Didymo, Servio Sulpicio, Varrone, Galeno, Esdra, S. Auguſtino, Alberto Magno, Thoma, Raimundo Lullio, Wiclefo, Alphonſo Toſtato, Johanne ab Indagine, Paracelſo, Luthero, Zvvinglio, Melanchthone, Calvino, Bulingero, Muſculo, Rudolpho Gualtero, Moyſe Amiraldo, Salmerone, Bellarmino, Cardinale de Lugo, Gretſero, Schotto, Suareſio, Vasquez, Lorino, Cornelio à Lapide, Sanchez, Hazarto, Nirembergio, Petavio, Theophilo Raynaudo, Labbeo, Eſcobaro, Kirchero, Antonio Diana, Petro d' Alva & Aſtorga, Caramuele, Joſepho Pellizero de Salas, Lope de Vega, Baronio, Raynaldo, Ughello, Cardano, Aldrovando, Liceto, Bartolo, Cujacio, Fabro, Barboſa, Farinaceo, Vincentio, Mariniero, & quibusdam aliis, de quibus ille ſingularia quædam memorat.

Carda-

Cardanus inter polygraphos à Bailleto numeratur, & meritò: nam 29
ipſe inter illos numerari gaudet. Etenim *Paralipomenon lib. 2.* diſertè ait:
*Atque hâc parte bisque duobus ſatis felix, tum editis jam 126. libris, conſcriptis aliis
penè 200. & 60. propè autores jam de nobis in ſuis libris mentionem faciunt.* Quæ,
cum puerili quâdam ambitione ab illo dicantur, mirum non eſt, à Scaligero
illum ob πολυγραφίας affectationem exagitari, præſertim, cum & in libris de
ſubtilitate dixerit: *Generaliter quis non habendus eſt in pretio in aliqua arte, qui
non multum ſcripſerit, præterquam in Poëſi & Mathematicis;* quæ vellicat Scaliger
Exerc. 341. ac adverſus illum ſuſtinet, temeritate atque inſcitiâ compelli nos
ad multa ſcribendum. * Sed ille iniquior in Cardanum eſt, quæque in con- 30
temptum ejus operum adducit, meras calumnias ſpirant. Fuit Cardanus
ſanè magni ingenii homo, ac in pretio habendus eſt, quicquid etiam Sca-
ligero videatur. Etſi enim non pauca in illo ſunt, quæ neſcio quas in-
eptias ſapere videntur, multa tamen in illo ſunt egregia atque admiratio-
ne omnino digna.

Thomas Campanella, quem à Bailleto omiſſum miror, inter præcipuos 31
noſtri temporis polygraphos etiam numerandus eſt. Portentum ingenii
fuit, & omnes ferè diſciplinas ad ſenſum ſuum reformavit. Quæ edidit ipſe,
non multa quidem ſunt, etſi ſatis illa operoſa & ſpiſſa volumina. Inedito-
rum longè major numerus eſt, ut ipſe de libris ſuis librum ſcripſerit, ubi
illorum hiſtoriam recenſet. Plura de illo in Polyhiſtore Philoſophico. * Ca- 32
ramuelis à Lobkovvitz ut multi, ita ſingularis ingenii ſunt labores, de qui-
bus peculiaris Index ab ipſo Autore editus eſt, additusque Bibliothecæ
Ordinis Ciſtercienſis, quam Carolus de Viſch publicavit: verum plurimi
ſunt inediti. * Etiam Joachimus Fortius Ringelbergius, Vir inexhauſtæ di- 33
ligentiæ, ut inter polygraphos compareret, omnem operam impendit. No-
tatu digna ſunt, quæ ex ejus libro de ratione ſtudiorum narrat Melchior
Adami in ejus vitâ. *Fuit ipſi in animo, ſi vita daretur mediocriter longa, opuſcula
conſcribere millena, quorum corpori univerſo inde titulus eſſet Chilias. Nullum perfe-
cit librum, niſi, dum à typographo excuderetur, in quo hunc obſervavit modum: Antè
omnino animo concipiebat totum corpus operis futuri; deinde in tabulâ ligneâ maximæ
amplitudinis rubricâ titulos ſolùm capitum delineabat. Circumſpiciebat hic diligenter,
num cuncta benè cohærerent: ubi res viſa exigere, alios auferebat, alios addebat, muta-
bat, transponebat. Titulorum capita, dum excogitatio recens eſſet, rudi oratione leviter
ſingula in ſingulis chartis depingebat: quos ordine ponebat in tabulâ, ubi titulos prius col-
locarat. Hos poſtremo magnis ſcribebat typis, quò libri ordo univerſus aſpectu uno
poſſet comprehendi. Tum ſingulis diebus capita aliquot ad prælum abſolvebat: pri-
mùm illis leviter deſcriptis aliquid addendo vel adimendo, deinde decorè, ſuaviter, nu-
meroſè omnia eloquendò.* * Inter polygraphos cenſeri etiam Henricus Ste- 34
phani poteſt, Vir, ſi quis alius, ad juvandas bonas literas promptiſſimus.

Digitized by Google

35 * Sed in illo, quod multorum polygraphorum vitium eſſe ſolet, μικρολογίαν &
multarum rerum inutilium conſtipationem damnat Vavaſſor in libro de Epi-
grammate cap. 17. *Ex Petro Puteano,* narrat ille, *accepi quondam, Jac. Aug. Thua-
num & ſæpe Stephano & vehementer autorem fuiſſe, ut libros edere veterum pergeret
ſanè, quoad vellet, & quamdiu ſuſcepta opera non pœniteret; ſcribere ipſe libros deſi-
neret prorſus: iſta ratione multò rei literariæ magis profuturum, magis ſibi: quod illi
conſilium, ut audio, dederat antea Petrus Pithæus, vir eruditus in primis valdeque pru-
dens. Sed quæ cauſa utrique hominem ſic admonendi? Non una, opinor: Quod fa-
cilis quidem & ſolutus in ſcribendo, ſed parum caſtigatus eſſet; quod ad minuta & fri-
vola laberetur ſæpe & adhæreſceret; nimium præcipiens, nimium emendans; omnia
loqueretur de omnibus, aſſiduè de ſe; cum ſcriptorem præterire multa, & reticere, &
diſſimulare oporteat, de rebus vero ſuis verbum facere nullum, niſi neceſſario, ſit pars*
36 *aliqua non tantum modeſtiæ, ſed etiam prudentiæ.* * Eadem quoque de vitiis po-
lygraphorum querela eſt Mareſii *libr. 2. epiſt. 9.* ubi è polygraphiæ inſano
ſtudio in hæc & ſimilia ſcriptores abire vitia judicat, ut rarum omnino ſit, ſi
quis in πολυγραφίᾳ rationem judicii & prudentiæ habeat.

37 Reperiuntur tamen nonnunquam (neque enim negari poteſt) Heroës
quidam literarii, ut appellare ſanè poſſumus, qui quaſi in Oceanos librorum
& ſcientiarum ſe diffundere poſſunt, ſine aliqua ἀκρισίας notâ, & cum omni-
um etiam doctorum ſtupore & applauſu. Non poſſum hîc præterire maximi
profectò viri & planè θαυμαστοῦ, P. Franciſci à S. Auguſtino Macedo, Luſita-
ni, olim membri Soc. Jeſu, poſtea Minoritæ, Lectoris Jubilati, Publici Profeſ-
ſoris Patavini, inſignia opera. Non adeò in vulgus nota eſt viri hujus hiſto-
ria, nec à quoquam pleniùs, quam Gregorio Leti in Italia regnante, parte 3.
38 & 4. tradita: * Quare hoc loco, ubi de polygraphis agimus, inter ſingula-
ria ævi noſtri miracula recenſeri omnino hoc exemplum debet. Ita de eo
parte 3. lib. 3. Leti: *E' un ingegno traſcendentiſſimo, e moſtroſo, e ſenza di alcun dub-
bio uno de maggiori Letterati che ſien viventi. In Roma l'anno 1658. per tre interi gior-
ni tenne publiche Concluſioni di quaſi tutto lo Scibile, e l'iſteſſo qualche tempo doppo,
fece perotto in Venetia. Diſcorre all' improviſo dottiſſimamente ſopra di qualſivoglia
materia, ſi in proſa come in verſi Latini, ed hà dato in luce ſino ad hora piu di quaran-
ta ſuoi Libri, molti de' quali ſono anche in foglio. Hà poco meno di ottanta anni, ed
in una età coſi grave, continuamente, ò ſtudia, ò ſcrive. E pure, vergogna del noſtro Seco-
lo, quando morrà, ſi potrà di lui dire quello che eſſo medeſimo ſcriſſe à carte 12. del dot-
tiſſimo Abate Ilarione Raneati. Et tamen, tantus hic vir domeſticis duntaxat inſigni-
tus honoribus occubuit, & Monaſtico indutus habitu ſepelitur.* Cumultat inde plura
39 elogia, quæ hîc præterimus. * Pag. 109. adducit Patr. Archangeli de Parma
teſtimonium, quo nihil admirabilius, quam quod de poëmate extemporali
plane portento ſimile ſcripſit, atque ita habet: *interrogarunt & probarunt ho-
minem innumeris quæſitis & argumentis Doctores ac Magiſtri omnium ordinum, quibus*

ipſe

Digitized by Google

ipſe ad votum reſpondit, ac ſi præmeditata omnia habuiſſet, tanta felicitate, ut nunquam titubarit, nunquam dubitârit, nunquam hæſerit, nunquam cunctatus fuerit. Imò ſæpe accidit, ut arguentibus, quæ objiciebant, aut obliviſcentibus, aut male recitantibus, ipſe dicenda ſubminiſtraret & corrigeret: Inter quos fuit unus, qui S. Scripturæ locum malè citarat; & alter, cui locus Virgilii memoriâ exciderat; & tertius, qui nonnullos autores ſuſpectos pro ſuâ ſententiâ allegaverat. Primo igitur teſtimonium S. Scripturæ correxit: ſecundo verſus Virgilii ſuggeſſit: tertio ſubtraxit ſuſpectos autores, & idoneos ſubminiſtravit. Jam verò actio noviſſima de carmine extemporali admirabilis viſa eſt omnibus. Is fuit enthuſiaſmus hominis, ut plusquam duo millia verſuum repente effuderit, & argumenta ſibi propoſita extemporali carmine reddiderit: inter quæ fuerunt duo, Gigantomachia & Furor Medeæ filios occidentis. Hæc ille vix audita ſuſcepit, & verſibus ornavit ingenti plauſu & admiratione. Faſſi ſunt omnes, nunquam ſe ſimile quidquam vel vidiſſe, vel audiſſe: nec ſibi perſuadere potuiſſe, unum hominem tot tamque diverſa genera ſcientiarum complexurum fuiſſe. Mirati & acumen, & eruditionem, & loquentiam, & venæ poëticæ ubertatem. Terminavit actionem Epigrammate in laudem urbis Venetiarum pari omnino illi celeberrimo, ab inſigni Poëta Jacobo Sannazario ompoſito: Quod, quia excellens habitum fuit, in Bibliotheca Publica S. Marci Autois manu ſcriptum affigi juſſum, & præterea ad uſum communem typis mandatum. taque cum virum dignum Senatus judicavit, qui civitate Venetâ donaretur, & cui athedra Patavina, quæ tunc vacabat, liberali ſtipendio præter conſuetudinem aucto ſſignaretur. Depingi vero eum ſuis ſumptibus curavit Illuſtriſſ. ac Excellentiſſ. Domius Antonius Grimanus, tunc Orator ad ſummum Pontificem deſtinatus, & hodie apud ſum Legatus. Sed pictura opus non erat ei, cujus fama futura erit immortalis. Quis on cum ſtupore legat, quæ alii cum ſtupore audierunt. * Neque ſane le- 40
ia & vulgaria ejus carmina fuere, qualia quis ab homine Scholaſticis, phiſophicis tricis immerſo exſpectaret, ſed excelſa, ſublimia, erecta; dictione, ıventione & acumine admirabili: quale illud eſt, quod in Reginam Chriinam ab illo ſcriptum habeo. Elegans in Helenam Piſcopiam, Virginem ɔctam, Epigramma extat apud eundem Leti *part. 4. lib. 1. p. 71.* & inſcriptio gutiſſima in Bibliothecam Baptiſtæ Nanni *p. III.* Operum ejus Catalogus teger neque apud Nicolaum Antonium, neque apud Alegambium extat. ſe verò catalogum ad Magliabechium ſcripſit, quem hîc è Gregorio Leti *rt. 4. lib. 5.* apponam, ut & ingenii ſummi & inexhauſtorum laborum hic ecimen ſit. Scripſit in Societate Jeſu conſtitutus *Apotheoſin S. Franciſci Xarii Epico carmine, Oliſipone ann. 1621. Apotheoſin S. Eliſabethæ Reginæ Luſitaniæ ico carmine, Conimbricæ ann. 1624. Theſes Rhetoricas in unum volumen conjectas, adriti ann. 1628. Epitomen Chronologiæ ab orbe condito ad Chriſtum natum an. 1634. tem Poeticam juſto volumine. Hæc non vidit lucem. Elegias VII. Has in libris non mero. Typis mandata ſunt Lugduni ann. 1626. Vitam Domini D. Ludovici de Ataide, gua Hiſpanica in 4. Madriti ann. 1633. Hiſtoriam recentium Martyrum Japonenſium,*

eâdem linguâ in 4. Madriti ann. 1632. In ordine S. Franciſci hi ab illo libri prodierunt: *Apologeticus pro Luſitania vindicata. Pariſ. ann. 1641. in 4. Jus ſuccedendi Regnum Luſitaniæ cum Hiſtoria Luſitaniæ liberata, & Schemate Genealogico Competitorum de Regno Luſitaniæ, Pariſ. eodem anno in fol. Elogia Gallorum, Aquis Sextiis eadem ann. 1641. in 4. Deſcriptio Villæ Juquii, & Sanctæ Baumes, i. e. Speluncæ S. Magdalenæ, Aquis Sextiis eodem ann. 1641. verſibus in 8. Panegyricus Urbano VIII. Apes Barbarinæ, Lyra Barbarina. Roma Vetus & Nova, carmine Heroico in unum volumen conjecta, Romæ anno 1642. in 4. Honor vindicatus, Rupellæ an. 1642. in 8. Philippica Portugeſa Hiſpanice, Oliſipone 1643. in fol. Propugnaculum Luſitano Gallicum Pariſ. an. 1646 in fol. Laurus Harcourtica, Pariſiis an. 1647. in 4. Cortina Auguſtini Pariſ. an. 1648. in 4 Teſſera Pontificia pro dignitate & autoritate Papæ, Londini an. 1652. in 4. Controverſia Eccleſiaſtica inter fratres Minores, Londini 1653. in 8. Lituus Luſitanicus contra Tubam Anglicanam, Londini 1652. in 4. Mens divinitus inſpirata Pontifici Innocentio X. ſuper quinque Propoſitiones Janſenii, Londini 1654. in 4. Scrinium Auguſtini, Londin. 1654. in 4. Domus Sadica, id eſt, Familia Nobilium Luſitanorum cum eorum geſtis deſcripta, Londini an. 1654. in fol. Roſa Alexandrina, id eſt, Electio Pontificis Alexandri VII. cum Panegyrico & Poëmatis omnis generis, Romæ ann. 1655. in 4. Pallas Togata, id eſt, Regina Sveciæ ad fidem converſa, Romæ an. 1656. in 4. Encyclopedia, Romæ an. 1657. in fol. Vita S. Jo. de Matha, & Felicis de Valois, Fundatorum Ordinis Redemptorum SS. Trinitatis, Romæ an. 1660. in 8. De Clavibus Petri, Romæ an. 1660. in fol. Archigymnaſii Romanæ Sapientiæ Deſcriptio, Romæ 1661. in 8. Theatrum Meteorologicum, Romæ an. 1660. in 12. Diatriba de Adventu S. Jacobi in Hiſpaniam, Romæ 1662. in 8. Controverſiæ ſelectæ, Romæ an. 1663. in 12. Schola Theologica Poſitiva, Romæ an. 1664. in fol. Aſſertor Romanus, ſive Vindiciæ Romani Pontificis, & Pontificatus, Romæ an. 1666. in fol. Vita Thereſiæ & Sanciæ Reginarum Luſitanarum, Romæ an. 1667. in 8. Concentus Euchologicus Ven. 1668. in fol. Vita S. Turibii Archiepiſcopi Limani, Venetiis 1668. in 4. Pictura Veneta, Venetiis 1669. in 4. Collationes S. Thomæ & Scoti ad 2. Sententiarum, Patavii in fol. Azymus Eucharisticus, Veronæ an. 1673. in 8. Diſquiſitio Eccleſiaſtica ſuper Azymo Euchariſtico, Veronæ 1673. in 4. Commentationes duæ Polemicæ pro S. Auguſtino &c. Veronæ 1674. in 4. Reſponſio ad Notas Critici, Veronæ an. 1674. in 4. Myrothecium ex documentis Moralibus, Patavii 1675. in 4.* Libri, qui perierunt: *Hiſtoria expeditionis Braſilicæ ad Bahiam recuperandam, Anno 1625. in 4. Liber de generibus & differentiis ſtyli, tum Rhetorici, tum Poëtici, tum Hiſtorici, tum Epiſtolaris, Conimbricæ 1626. in 8. Vita Pii Viri Domini Joannis Laici Jeſuitæ, tum Latinè, tum Luſitanicè in 8. Scientia Rhetorica, Madriti ſcripta in fol. caſu amiſſa. Scientia Poëtica, Opus accuratiſſimum, Madriti in fol. Æmulorum fraude interverſa. Bella Hiſpanorum cum Gallis, linguâ Hiſpanicâ, Madriti in 4. Invenietur apud Ducem de Villa hermoſa. Deſcriptio Poëtica Heroico carmine Palatii Madritenſis ruſticani. Reperietur in Bibliotheca Comitis de Olivares 3. millia verſuum Epicorum. Adverſaria collecta ex omnibus operibus*

Digitized by Google

ribus S. Auguſtini. Ingens tomus. Hunc Guardianus mei ordinis, quod erat interpunctus, & ex chartis ſolutis malè compoſitus, putans eſſe aliquod opus inutile, combuſſit, magno meo dolore, & aliqua, opinor, doctrinæ Auguſtinianæ jactura. Vita S. Roſæ Limenſis Dominicanæ, quæ prima omnium ſcripta fuit, ſervatur ad Minerv. Romæ in 4. Libri confecti & in lucem edendi: *Hiſtoria de Bello Luſitanico, dudum, ex quo fui in Angliam miſſus, interrupta: cujus libri duo, ad ideam Titi Livii, ſunt confecti; & meam adhuc exſpectat perfectricem manum. Liber de Conciliis univerſalibus, & particularibus in fol. Liber Apologeticus contra Caronem & Valſium, Romanæ Eccleſiæ Adverſarios in 4. Calamitas erudita in 4. Diatriba de Opinione probabili in 4. Lucerna Macedi in 8. Diſſertatio de validitate Matrimonii Ethnicorum, præſertim Tunchinenſium Barbarorum in 4. Traductio Ludovici Camonii Principis Poëtarum Luſitaniæ in Latinam linquam Heroico item carmine, Opus magni laboris & accurationis, in 4. Continet Myriadem fermè verſuum totidem Poëtæ verſibus reſpondentium. Subdit prælo, tertium tomum Collationum in 3. Sentent. S. Thomæ & Scoti. Habet præ manibus librum inſcriptum: Proſper redivivus contra Narratorem* [hoc eſt, contra Patrem Noris] *Urget alium, cujus titulus eſt: Accipiter, ſive Sparaverius, Rafrerii plumis veſtitus, deplumatus, & viginti quinque errorum convictus* [Rafrerii per anagramma Ferrarii]. Subjungit huic ſuo catalogo illa: *Erit, qui velit noſſe opera vaga & ſolitaria. Hæc, quod ſunt plurima, ægrè numerari poſſunt, & ægrius inveniri. Verum obiter attingam. Panegyricos dixi quinquaginta tres. Orationes Latinas habui ſexaginta. Laudationes, ſive Funebres Orationes, triginta duas. Poëmata Epica recitavi publicè quadraginta octo. Elegias compoſui centum viginti tres. Epitaphia centum quindecim. Epiſtolas dedicatorias ducentas duodecim. Familiares ſeptingentas. Poëmata Epica juſta bis mille ſexcenta. Elegias quingentas. Odas centum decem. Epigrammata, & id genus alia pluſquam tria millia. Comœdias Latinas quatuor. Satyram unam Hiſpanicè. Carmina, quantum recolendo præterita conſequi poſſum, omnis generis, quæ ſcripſi, ac ex tempore fudi, ea opinor centum & quinquaginta myriades poſſe efficere. Tandem de animadverto, de multis me quæſtionibus fuiſſe conſultum: Earum reſponſa, quæ ſunt diſperſa, ſi colligantur, ingentem Tomum efficient.* Accenſet alios Gregor. Leti *Panegirico ſagro, del Serafico Padre San Franceſco, Diſcorſo Academico, il goda con più diletto la Rappreſentatione Comica ò Tragica, ò miſſa di un Palco; un Cieco che ſenta, ò un Sordo che veda. In Padoua per il Cadorino 1676. in 4. L'Academico Umoriſta Romano, Ricouuto Padouano,* & nonnulla alia.

Accenſendi ſunt & Locorum Communium & Bibliothecariis Scriptoribus 41 qui minutos, vel unius vel multorum, autorum labores in volumina colligunt, ne illi intereant, ſed publico bono ſerventur. Rectè ergo etiam illos Bibliothecarios vocabimus, cum multa volumina colligendo Bibliothecam conſtant, & Bibliothecis inſerviant. Ita in libris ſacris habemus Bibliothecas Patrum, Biblia Critica: in Juriſprudentia Oceanum Juris, ſeu Tractatum Tractatuum. In hiſtoricis medii ævi in volumina colligendis, quam diligentes

 fuere

fuere Goldaſtus, Freherus, Lindebrogius, Schardius, Urſtiſius, Reuberus, Piſtorius Reineccius, Meibomius, cujus nepos novum nunc corpus promittit, Bangarſius, Pithœus. Laurentius Strauſſius in Theatro Sympathetico multos, qui de Sympathia & Antipathia rerum ſcripſere, congeſſit. Gruterus in Face Critica omnes ſcriptores criticos ſuorum & præcedentium temporum collegit; ſub nomine Rhanutii Gheri Poëtas Gallos & Germanos. Elzevirii & Blauii in Rebuspublicis & Atlantibus edendis operoſi fuere. Hortlederus, Lundorpius ſcripta ad res Germanorum pertinentia voluminibus certis complexi ſunt. Sunt, qui Concilia & Synodos, univerſales ac particulares, Hiſtoricos Hiſpaniæ, Galliæ, earumque gentium, in unum corpus compegerunt. Habemus Theatra Chimica, artem auriferam, in quibus Chimici Scriptores continentur. De quibus ſingulis nunc non eſt dicendi locus.

CAP. XXIII.

DE EPISTOLARUM SCRIPTORIBUS.

Epiſtolarum Scriptores ad rem & hiſtoriam literariam multum conferunt. 1. Hi quid à biographis differunt. 2. Magna eſt in commercio epiſtolari jucunditas. 3. Difficultates in ſcribendis Epiſtolis ex Eraſmo producuntur. 4. Cum Reſponſoriis edendæ. 5. Epiſtolæ ſecundum ſeriem temporum ordinandæ. 6. Lacunæ in illis indagandæ. 7. Indices addendi. 8. Doctorum hominum literæ in unum corpus colligendæ. 9. Rolandi Mareſii Epiſtolæ Philologicæ laudantur. 10. Græcorum Autorum Epiſtolæ. 11. Ciceronis Epiſtolæ ad eloquentiam & cognitionem ſtatus Romani maximoperè commendantur. 12. Illarum præſtantia defenditur. 13. Ciceroniani κακόζηλοι ab Eraſmo aliisque notati. 14. Eraſmus inclementius Ciceronem tractavit. 15. Jul. Caſ. Scaligeri Declamationes adverſus illum. 16. Sed & illæ in Eraſmum injuriæ. 17. Multi fuere inepti Ciceronis Cenſores. 18. Ejus Epiſtolæ ad Atticum ob prudentiam politicam laudandæ. 19. Plinii Epiſtolæ à quibusdam Ciceronianis malè præferuntur. 20. Michaëlis Neandri Elogium de illis. 21. Senecæ Locorum Comm. Scriptor. 22. Ejus & Pliniorum latinitas impugnata. 23. Patrum quorundam Epiſtolæ. 24. Sidonii Apollinaris Epiſtolæ ob hiſtoriam commendandæ. 25. Caſſiodori Epiſtolæ. 26. Petrarchæ, 27. Gaſparini, 28. Aretini, Philelphorum &c. Epiſtolæ. 29. Angeli Politiani Epiſtolæ. 30. Magnum Barthii de eo elogium. 31. Diverſum Manutii judicium. 32. Hermolai Barbari epiſtolæ. 33. Scaligeri, 34. Eraſmi, 35. Scioppii, 36. Floridi Sabini, Pauli Corteſii, Capaccii de Politiano judicia. 37. Petr. Bembi, Joh. Caſæ aliorumque Italorum Epiſtolæ. 38. Rudolphi Agricolæ, 39. Marſilii Ficini, 40. Joh. Pici Mirandulani 41. Thomæ Mori Epiſtolæ. 42. Epiſtolarum obſcurorum virorum autor Ul-

darius

dariem Huttenus. 43. Eraſmi Epiſtolarum opus Commendatur. 44. De ſtylo ejus judicia. 45. De ſtylo Barthii & Grotii judicium. 46. Comparatur ſtylus Eraſmi cum ſtylo Budæano. 47. Multa in illo Hiſtorica ſacra & civilia. 48. Vincentii Fabricii 49. & aliorum de his Epiſtolis elogia. 50. Melanchthonis Epiſtolæ earumque variæ partes. 51. Statum illorum temporum in ſacris exhibent. 52. Stylus Melanchthonis. 53. Camerarii Epiſtolæ laudantur. 54. Aonii Palearii Epiſtolæ ad indolem Ciceronis ſcriptæ. 55. Goldaſti Epiſtolæ Philologicæ. 56. De Manutii Epiſtolis varia elogia & judicia. 57. Quid Muretus de Italis in univerſum ſenſerit. 58. Bunelli Epiſtolæ. 59. Mureti epiſtolæ. 60. De iis judicium Erythræi & Scaligeri. 61. Rogeri Aſchami epiſtolæ, 62. Joh. Sturmii elogium. 63. Bonciarii, 64. Reineſii Epiſtolæ. 65. Chriſtiani Daumii Lexicon vocum medii ævi. 66. Caſauboni Epiſtolæ. 67. Earum dictio. 68. Compoſitio varia aliam indolem ſtylo largitur. 69. Julii Caſ. Scaligeri, 70. Joſephi Scaligeri Epiſtolæ ab ipſo, & Gallica ad hunc ſcripta commendantur. 71.

EPiſtolarum Scriptores ad Bibliothecarios omnino referendi ſunt: Ex 1
illis enim multa hauriri poſſunt, quæ ad omnem rem & hiſtoriam literariam pertinent, ubi à vitarum ſcriptoribus diſceſſerimus. * Biogra- 2
phi multa exponunt Scriptorum conſilia & arcana; Elogiorum quo[que] ſcriptores: quanquam hi in laudem proniores ſunt, ut Sammarthani, [Bo]iſſius, Ghilinus aliique, de quibus ſuprà; quibus addi poſſunt Monumen[ta] illuſtrium Virorum & Elogia Trajecti ad Rhenum à Zylio publicata ac pi[cturis] Tobiæ Fendtii illuſtrata ann. 1671. in fol. Sed omnes illi teſtimonium [de] aliis perhibent: in Epiſtolis verò ſui characterem ipſe Autor depingit. [Q]uod ſi enim è colloquiis eruditorum proficimus, etiam ex epiſtolis, quæ [co]lloquia abſentium ſunt, magni ad nos fructus redundabunt; præſertim [cu]m ſecretiora in illis tractari ſoleant. * Hiſtoria, vel civilis vel literaria, 3
[pr]æteritorum temporum nobis jucunda erit, quam ex epiſtolis virorum il[lu]ſtrium nobis eò pleniùs ob oculos ponere poſſumus, quo evidentior eſt [in] illis typus rerum & perſonarum practicus, unde perſpicaci aliquâ ſolertiâ [mu]lta eruent, qui hiſtoriæ illorum temporum non ſunt omninò ignari. [Co]mmendat hoc Vincentius Fabricius epiſtolâ, quæ eſt inter eas, quæ cum [cæ]teris ejus poëmatibus noviſſimè prodierunt, ſecunda: *Quem non delectent,* [in]quit, *familiares iſti, & quaſi è præſentibus habiti virorum magnorum ſermones? [quo]rum imago eſt Epiſtola? quantum ibi jocorum; quantum etiam querelarum; &, [qua]tenus per ludum inter amicos licet, conviciorum? An non te felicem crederes, ſi li[cuiſ]ſet annos aliquot converſari cum Politianis, Manutiis, Eraſmis, Caſeliis, Scaligeris, [Lip]ſiis, Muretis; eorum mores, vitam, etiam cum in lætis rebus, cum in triſtibus eſſent, [cum] ſerio aut per remiſſionem agerent aliquid vel ſcriberent, inſpicere? Jam verò [ho]rum Epiſtolæ cum omnibus te conjungunt quodam, & dulciſſimo contubernio.* Hæc quidem

4 quidem rectè Vincentius. * Sed varia ſunt in Epiſtolarum Scriptoribus conſideranda; variæ ipſis ſcriptoribus difficultates in epiſtolis edendis proponuntur, de quibus nemo pleniùs, quam Eraſmus in Epiſtolâ 1. unde hic adducemus nonnulla: *Ad epiſtolas ſcribendas fortaſſe non ita valde videri poteram ineptus; verum alioqui multa res erant, quæ me ab hoc genere deterrebant. Primùm, ſi epiſtolæ carent veris affectibus, neque vitam ipſam hominis repræſentant, jam Epiſtolæ nomen non merentur: Quales ſunt Senecæ ad Lucilium, atque adeò inter eas, quas olim ſcripſit Plato, quasque ad Apoſtolorum (ut apparet) imitationem ſcripſerant Cyprianus, Baſilius, Hieronymus, Auguſtinus, perpauca ſunt, quas libros rectiùs appellaris, quàm epiſtolas. Porrò, quos nobis reliquit, neſcio quis Bruti nomine, nomine Phalaridis, nomine Senecæ & Pauli, quid aliud cenſeri poſſunt, quam declamatiunculæ? Verum autem illud Epiſtolarum genus, quod mores, quod fortunam, quod affectus, quod publicum ſimul & privatum temporis ſtatum, velut in tabula repræſentat, cujus generis ferè ſunt Epiſtolæ Ciceronis, Plinii, & inter recentiores Æneæ Pii, aliquanto plus habet periculi, quam hiſtoria rerum nuper geſtarum; periculoſæ (ut inquit Flaccus) plenum opus aleæ. Proinde, ſi quid edendum ſit in hoc genere, nulli velim autor eſſe, ut ipſe vivus edat, ſed Tyroni cuipiam hoc det negotii. Quanquam hic in edendis patroni ſui monumentis plus ſtudii, quam judicii creditur adhibuiſſe. Sive laudes, ſive vituperes aliquem, non deerunt, qui offendantur. Ut ne commemorem eſſe quosdam, qui ne laudari quidem ſuſtineant libris editis: ſive, quod dedignentur à quovis nominari, ſive quod vereantur, ne cui veniant in ſuſpicionem φιλοκολακίας. Quo magis admiror divum Bernardum Epiſtolas ſuas evulgaſſe, in quibus tot nomina carbone notantur. Nunc ſi quis Jacobitæ aut Carmelitæ meminerit, vel ſuppreſſo nomine, niſi multa cum honoris præfatione, res videtur dignis lapidatione. Jam & illud eſt incommodi, quod, ut ſunt res mortalium, ex amiciſſimis nonnunquam redduntur inimiciſſimi: & contrà, ut & illos laudatos, & hos doleas attactos. Poſtremò ne famæ quidem Autoris ſatis conſulitur, quod plerique ex una quapiam Epiſtolâ totum æſtimant hominis ingenium, cum aliquoties ſcribamus uvidi, nonnunquam dormitantes, interim laſſi, interim etiam ægroti, aut aliud agentes, nonnunquam alieno ſtomacho, frequenter ad ejus, cui ſcribimus, vel captum, vel judicium, orationis habitum attemperantes. Unde fit, ut imperitis veniamus in ſuſpicionem inconſtantiæ, cum ea varietas, ætati, affectui, perſonis & rebus in diverſum mutatis, ſit imputanda. Hæc cum alium quamlibet felicem ab edendis epiſtolis meritò deterreant, me tamen illud peculiariter dehortabatur, quod, cum mihi ſemper fortuna non ſolum humilis fuerit, verumetiam conſtanter iniqua, neque is vitæ tenor, ut eam velim aut poſſim ab omni crimine vindicare, non erat, cur vellem utriusque multa veſtigia ſupereſſe. Atque hæc ratio fortaſſis & illos moveret, ad quos ſcribimus, qui, quod per literas velut in ſinum effutiunt amiculi, nolint omnibus prodi; cum ſint, qui nati Gratiis iratis nihil non interpretentur in pejorem partem. Sæpenumerò fit, ut, quod in convivio aut inter candidos homunculos dictum gratiam habet, ſi idem loco non ſuo dicatur, atroces excitet tragœdias. Hæc quidem* de

Digitized by Google

*de cauſa pauciores admiſcuimus ex his, quibus reſpondemus, & tamen aliquot adjeci-
mus, præſertim eruditorum: partim, quod me piguerit laboris, quem Angelus Politia-
nus ferè ſumit, in repetendo argumento Epiſtolæ, cui reſcribit; partim quod, ut addas
argumentum, tamen aliquid lucis ac vitæ videtur deeſſe, ni prius legas eam, ad quam
reſpondetur.* Hæc ex Eraſmo prolixiùs adducere placuit. * Illud tamen ego 5
velim, in epiſtolarum ſcriptoribus ſemper reſponſorias adjungi; ita rectius
de omnibus judicaremus. * Velim & tempora epiſtolarum ſollicitè adnotari. 6
Quæ duo non ſine causâ deſiderat in Epiſtoliographis Thomaſius præfatio-
ne illâ, quam Boxhornii epiſtolis à ſe recuſis præmiſit. Quare laudanda eſt
Manutii, Siberi, in ordinandis Ciceronis epiſtolis opera, unde multum lu-
cis hiſtoriæ accedit. Idem Johannes Aurifaber in Lutheri, Joachimus Ca-
merarius in Melanchthonis Epiſtolis fecit. Commendat eo quoque nomine
Boxhornianas Thomaſius. * Reperiuntur & in nonnullis epiſtolis lacunæ, 7
vel ænigmatica & peregrina nomina, quorum in Scaligerianis & Caſauboniа-
nis epiſtolis clavem dedit Colomeſius opuſculis ſuis literariis adjectam:
qualia in Philippi Melanchthonis Epiſtolis paſſim quoque reperiuntur. Sed
talia facilè è frequenti lectione detegi poſſunt, quod de ſe ait Vincentius
Fabricius epiſtolâ modò laudatâ: unde Thomaſius quoque loco citato ad-
duxit: *Memini me non indiligenter legiſſe antehac, quæ extant, eruditorum literas,
nec verò nunc, quoties otium ad eam rem fert, intermitto. Unde tantum, præter alia,
profeci, ut nihil ferè occultè in Lipſii, Scaligeri, Baudii, talium epiſtolis notetur, nullus
carpatur, (nomen enim nunquam ferè, ut ſcis, exprimitur) quem ego non, quis fuerit,
vel divinem, vel ſciam.* * Illud denique magnoperè reprehendendum eſt in 8
plerisque Epiſtolarum ſcriptoribus, nullum illis adjici indicem, qui de po-
tiſſimis literarum contentis docere poſſit. Pauci admodum Epiſtolarum li-
bri ſunt, qui hoc nomine commendari poſſunt, Eraſmi, Richteri, Boxhornii,
(edit. Lipſ.) * Illud quoque ego ſuaſerim, ſi quis hanc operam ſumere ve- 9
lit, ut eruditorum literas, hinc illinc in ſcriniis nonnullorum latitantes, per-
quirat, atque in unum corpus compingat, alioquin, niſi hoc fiat, perituras.
Næ is optimè de re literariâ mereretur. Nos jam Epiſtoliographos recenſebi-
mus, potiſſimùm eos, quorum ad hiſtoriam literariam uſus eſt. Primò ergo
loco nobis nominabuntur

ROLANDI MARESII Epiſtolæ Philologicæ. Quoniam enim ille in 10
epiſtolis ſuis de rebus agit, quæ ad rem & hiſtoriam literariam pertinent, me-
ritò primo loco nobis ponitur. Gallus fuit ille, vir doctus, cujus extant
duo libri Epiſtolarum Philologicarum, ad varios, tum in Galliâ tum extra
Galliam, viros ſcriptarum: Singulæ epiſtolæ continent argumentum ali-
quod de ratione ſtudiorum inſtituenda. Jam enim de Grammaticis ſcripto-
ribus, jam de Poëtis, jam de Loc. Comm. collectoribus, de verſionibus, de Juris-
prudentiâ, Theologiâ Scholaſticâ, Antiquariis eloquentiæ ſingularibus,

Pp Hiſto-

Digitized by Google

Hiſtoricis agit. In ſingulis multa habentur de viris doctis judicia. Prima editio primi libri prodiit Pariſiis ann. 1650. in 12. Altera prodiit poſt mortem Autoris auctior: nam Launoius & Valeſii fratres omnes epiſtolas in ordinem collegerunt, & ſingulis breviaria ſua præfixerunt, in duos libros diſpeſcendo. Prodiit Pariſiis in 8. Ejus Elogium habet Petrus Hallæus, quod adjunctum legitur vitæ Henrici Valeſii, ubi ſimul habentur Epiſtolæ Mareſianæ ad Valeſios ſcriptæ. Noviſſimè ann. 1687. Cl. Rechenbergius Lipſiæ & Francofurti recudi fecit. Rationes hujus ſui libri reddit *Epiſtol. 1. lib. 2.* Idem *Epiſt. 19. lib. 1.* de eo agit, cur epiſtolæ noſtrorum ab epiſtolis veterum tantopere differant degenerentque, Cujus hanc rationem dat, nos non ſecundum artem & ἀνάλυσιν Dialecticam procedere, quod Cicero aliique faciebant; ii præterea inter publica negotia ſtudia tamen ſua non omittebant, ſed ſemper aliquid ſcribebant. De Epiſtolarum variis generibus idem *lib. 1. Epiſt. 1.*

11 E Græcis Aldus olim Venetiis duobus tomis autorum 177. epiſtolas excudit. SOCRATIS, ANTISTHENIS, ARISTIPPI, XENOPHONTIS, ÆSCHINIS, PHILONIS, PHÆDRI & aliorum Socraticorum Epiſtolas edidit Leo Allatius. Cujacius epiſtolas Græcas uno volumine collegit cum interpretatione Latinâ: quâ verſione nullam futiliorem habet Barthius *Adverſ. lib. 40. c. 19.* putatque illam Cujacio affingi. De ARISTÆNETI Epiſtolis earumque interprete vide Barthium *Adverſ. lib. 45. cap. 6.* De verò earum autore idem diſquirit *lib. 55. cap. 8.* LIBANII 40. ſunt editæ Cracoviæ: quaſdam ineditas epiſtolas Holſtenius miſit Lambecio, multaque de Ariſtæneto habet in iis epiſtolis, quas ad ſe ſcriptas commentariis ſuis de Bibliothecâ Vindobonenſi inſeruit Lambecius. Inter recentiores habemus

12 Budæi Epiſtolas Atticas, ſingulari venuſtate ſcriptas. * Inter Latinos principem locum CICERO diſſertiſſimus ille Romuli nepotum tenet, cujus habemus Epiſtolas ad Familiares, ad Atticum, ad Q. Fratrem, Brutum, tum civili ſapientia pleniſſimas, tum ad amuſſim genuinæ Eloquentiæ factas: è quibus eas, quæ ad Atticum miſſæ ſunt, viri doctiſſimi rectiùs familiares fuiſſe nominandas cenſent, cum earum pleræque videantur genere ſermonis abrupto & extemporali ſcriptæ. Caſelius *Libello de Ludo Literario rectè aperiendo* in Tironum gratiam familiares Epiſtolas deligendas ſuadet ex omnibus Ciceronis Epiſtolis, quæ familiari filo ac epiſtolis proprio ſcriptæ ſunt.

13 * Nam certè Epiſtolæ ad Familiares, ut Ludovicus Vives putat, non eo ſermonis genere conſcriptæ ſunt, quo domi utebatur Cicero; in multis ſunt lectiſſima argumenta, ſelectis etiam verbis tractata: Scribuntur ad Reip. Romanæ viros principes: ac indicat facilè ipſe numerus ac periodorum menſura curam illam, quæ non adeò reperitur in Epiſtolis ad Atticum, ubi multa ſunt abrupta & hiantia. De præſtantiâ Epiſtolarum Ciceronis ſingularem

Digitized by Google

larem Diſſertationem Jac. Pontanus ſcripſit, quâ Ciceronis eloquentiam
contra novatores nonnullos, Eraſmum Politianum & Belgam quendam
Anonymum, defendit, monſtratque quam in omni Epiſtolarum genere,
quod adeò multiplex & varium eſt, unicè triumphet Cicero. Nam & rebus
accommodare argumenta, argumentis elocutionem, elocutioni numeros
& decentem illam copiam novit; ut, qui ſimile præſtiterit, è totâ antiquita-
te inveniatur nemo, ipſo Senecâ teſte: *Compoſitio Ciceronis una eſt; pedem
ſervat curvata, lenta & ſine infamia mollis.* Sed ipſe in ſtylo interdum varius eſt:
Scripſit enim nonnulla juvenis, quæ ſenex improbavit; cujus exempla
affert Sebaſtianus Corradus in *Quæſtura ſuâ*, libro elegantiſſimo, in quo tota
Ciceronis vita refertur. De *vario Epiſtolarum Ciceronianarum genere* commen-
tarium Henricus Stephani edidit laborioſum, nec indoctum. * Eraſmus, 14
adverſus quem diſſerit Pontanus in laudata diſſertatione, junior adhuc
quædam ſcripſit, non tam contra Ciceronem, quam contra malos Cicero-
nis imitatores in Dialogo, cui *Ciceroniani* nomen fecit. Non potuit enim fer-
re homo perſpicaciſſimus, Longolium alioſque ſe efferre Ciceronianorum
nomine, quaſi illi ſoli Latinè loqui ſcirent, reliqui omnes barbaro ore cre-
parent, cum illi vim imitationis Ciceronianæ neutiquam intelligerent,
Centonum potiùs fartores, quam veri imitatores; quorum fœtus, ut judi-
cat Vir doctus, Ciceroni, non ut homo homini, ſed ut ſimia, ſimilis eſſet.
Sed fervore diſputationis abreptus quædam licentiùs in Ciceronem dixit, 15
quorum tamen poſtea pœnituit. Nam ipſe non ſemel temeritatem ſuam
accuſat. * Cauſa tamen nulla erat, quæ commovere Julium Cæſarem Scali- 16
gerum ad tam acerbas declamationes potuerit, quas Eloquentiæ Romanæ
Vindices appellat, in quibus miris modis lacerat Eraſmum. * Sed & ipſum 17
poſtea ſuæ acerbitatis pœnituit, quam invidendo elogio in mortem ipſius
conſcripto expiavit; & filio ejus teſte in Excerptis Scaligerianis ſuppreſſæ
ſunt illæ orationes, aliaque, quæ contra Eraſmum ſcripſerat Pater. * Sed 18
vetus ille error eſt, quod olim Quintilianus de Scholaſticis dicebat: *Nemi-
nem inter illos fuiſſe, qui non ſibi perſuaderet, ſe ante Ciceronem numerari debere.* Id
et hodie hominibus nonnullis accidit, Scholaſticis præcipuè, parum in uſu
dicendi exercitatis. Viri etiam docti, ingenioſi, ſi aliam viam ingreſſi fuerint,
ut ſunt hominum ingenia varia, facile abripiunt in ſuum errorem alios; qui,
dum gloria ſua capiantur, non obloqvuntur aliorum judicio. Lipſius quoque
Ciceronem magnificis laudibus evehit, paſſim tamen in Ciceronis imitato-
res declamat. Non injuriâ itaque Franciſcus Vavaſſor *lib. de Epigr. p. 163.* Ro-
bertum Conſtantinum reprehendit, qui in Lexico ſuo Græco-Latino Budæi
Epiſtolas ad lectionem commendat, ac Juſtum Lipſium, quod in Epiſtolis
Angelum Politianum Ciceroni & Plinio ſocium adjungere voluit. De va-
riis Epiſtolarum Ciceronianarum Commentatoribus legi poteſt Spachius
Pp 2 in

in Nomenclatore Philoſophico. Legi etiam poteſt Oratio Mureti *XVI. lib. 2.* quâ vir ipſe eloquentiſſimus oſtendit Epiſtolarum Ciceronianarum præſtan-
19 tiam. * Ciceronis Epiſtolæ ad Atticum ob prudentiam politicam in primis commendari debent: ſtatum enim Reipublicæ, qualis tum erat, deſcribunt; ita, ut quemadmodum Cornelius Nepos ait, eas qui legat, non multum illorum temporum hiſtoriam deſideret. E Ciceronis epiſtolis extemporalem ſe facundiam nactum fatetur Hermannus Buſchius, teſte Freinshemio, *Orat. 4. p. m. 46.* De Ciceronis Epiſtolis extat Sidonii judicium ambiguum, quod examinatum vide à Barthio *Adverſ. lib. 47. cap. 9.*

20 Poſt Ciceronem in Latina lingua PLINII JUNIORIS EPISTOLÆ adeò nonnullis placuerunt, ut vel ipſi Ciceroni anteponant: In quo tamen errare illos certum eſt. Rectè de illo Ludovicus Vives: *Plinius ſuccinctus & feſtivus, facetus & acutus, & frequens concinnis ſententiis, doctis atque acutis ingeniis mirificè eſt aptus, qui ſcholaſticas inter ſe mittunt epiſtolas & umbraticas, quibus oportet plus ornatus & condimenti adjungi, quando rebus non perinde nituntur.* Nam certè non elucet in illis tanta rerum varietas, tantus orationis ſplendor, qui in Ciceronianis Epiſtolis de rebus gravioribus ad viros principes ſcriptis. Sed noſtro tempore adeò delectavit dictio Pliniana nonnullos, ut normam illam dicendi ſibi proponant: A plerorumque enim ſcriptis exulat ille numerus ac juſta illa ſermonis copia, quam in Cicerone deprehendimus; argutiæ vero, breves periodi, numerus non valde quæſitus, ſententiis hinc inde & dicteriis Græcis & Latinis conſperſa ac penè obruta dictio delectant. Etenim cum Epiſtolæ ad Familiares & Viros eruditos de rebus ſcholaſticis ſcriberentur, non adeò fortaſſis abſurda erat hæc ſtyli affectatio; quæ tamen in vitium incurrit, ſi ad viros graves principesve in re ſeriâ & delibe-
21 randa argumentis hoc modo ſcripſeris. * Mirè prolixus in ejus laudes eſt Michaël Neander in præfatione Erotematum ſuorum p. m. 241. *Plinius*, ſcribens, *in Epiſtolis ſuis ita petit & commendat, ut extorqueat: ita gratias agit, ut referat: ita offert, ut largiatur: quâ modeſtiâ laudat? quo ardore invehitur, quibus rationibus ſe alterumve purgat & tuetur? quam feſtivè, quam verè gratulatur? quàm breviter, quàm lucidè narrat? quam aptè, quam lepide jocatur? flentem, ſi lamentatur, videas, unáque collacrymabis; movet nemo benignius, nullus hortatur blandius: quæ omnia Vir emunctus, acutus, acer, ea verborum puritate, varietate, compoſitione veſtivit, iis luminibus, ſententiis, ſalibus adſperſit, ut nihil terſius, floridius, concinnius, nitidius, ſucculentius, acutius aut dici aut excogitari poſſe videatur.*

22 SENECA in Epiſtolis Locos communes ſcripſit: Ejus enim epiſtolæ nihil aliud ſunt, quàm farrago variarum ſententiarum in unitatem argumenti redactarum. Tota Philoſophia moralis Stoica quaſi per lancem ſaturam in iis exhibetur; quam, cum comprehendere non poterat Seneca juſto aliquô Syſtemate, aut unius libri argumento, in epiſtolas conjecit vagi argumenti mate-

Digitized by Google

materias, quia ſic commodiùs illa proponi poterant. Nihil eſt ejus ſcriptis
argutius & ſententioſius; quæ ego volvenda & revolvenda ſuaſerim, ut
promptitudinem habeamus variarum rerum & argumentorum in moralibus
& civilibus; addo & in ſacris ad populum orationibus, quibus illa mirificè
ſubvenire poſſunt. * Ad orationis corpus formandum legi non debent: nam 23
ſic inſtituta orationis forma extra hoc argumentum laudari non poteſt.
Eraſmus in Seneca ſordidas voces reprehendit, ſed defenditur à Buchnero
lib. de Com. dic. ratione cap. 15. Sanctius quoque in *Minerva lib. 3.* latinitatem
Senecæ multis in locis claudicare ait, qui tamen eo deteriorem in latinitate
utrumque Plinium facit.

TERTULLIANUS multum Africitatis habet, judice Ludovico Vive: 24
Aſper enim eſt, & verbis monſtroſus. CYPRIANUS mollior aliquanto,
quanquam ejus gentilis, uti & AUGUSTINUS; ſed minus terſus ac comtus.
HIERONYMUS ardens & vehemens, ut videatur ſemper ad judices dicere
de cauſâ capitali. AMBROSIUS lenior & placidior. SYMMACHUS ſui
ſeculi penè Cicero habitus eſt; ſed mirum quantum diſtet ab Arpinate iſto.
Ejus Epiſtolæ editæ ſunt ex recenſione Lectii & Jureti. Extant & in eun-
dem Scioppii Obſervationes. * SIDONIUS APOLLINARIS Giraldo Gal- 25
licum & Barbaricum aliquid redolere videtur Dialogo 5. de Poëtis, quem ta-
men Barthius poſt Claudianum pro optimo Poëta habet, ipſe non ſatis accu-
ratus eorum cenſor. Epiſtolas ſcripſit ſtylo obſcuro & perplexo, multum
trahentes ab infectione illorum temporum, in quas tamen extant Commen-
tarii doctiſſimi Savarronis & Sirmondi. Cæterùm in carmine, quod & ob-
ſervavit Vives de tradendis diſciplinis, non adeò deprehenditur orationis
ſcabrities, quam in Proſâ: numerus enim illam vel operit vel ſuſtinet. De
hoc ſimilibusque autoribus rectè judicat Mareſius lib. 2. ep. 1. *Sidonius, quan-
quam ſcabri & moleſti ſermonis affectator, ob multa, quæ epiſtolis inſerit, ſuorum tem-
porum acta nusquam alibi invenienda, ſatis in pretio eſt. Quantumvis enim barbari
ſcriptores, quorum libri viventibus ipſis propter verborum ſqualorem, vel quod aliud
vitium, fortaſſe negligebantur, ſi hiſtoriam ſuorum temporum ſcripſerint, vel quid hi-
ſtoricum ſuis ſcriptis admiſcuerint, poſtea tamen recipiuntur. Hiſtoria enim quoquo
modo ſcripta delectat, & licet inſulsè ſcriptam, tamen quoniam notitiam temporum ha-
bere deſideramus, & nos quidquam, quod usquam geſtum ſit latere dolemus, ambabus
ulnis amplectimur.* * CASSIODORUS Gothica ſtribligine totus plenus eſt: 26
ſi omnes elegantiæ ſtudioſo ab imitatione excludendi ſunt.

Poſt illa tempora magno intervallo, velut ſtella inter denſiſſimas tene- 27
bras, emicuit FRANCISCUS PETRARCHA, qui tamen multum trahit
rubigine ac ſitu temporum ſuorum. * Multo poſt primus in Italiâ aliquid 28
ſine balbutire cœpit GASPARINUS, cujus Epiſtolas Ludovicus Vives
laudat, quod in ſeculo doctorum primæ. * Huic ſuccedunt LEONHARDUS 29

BRUNUS ARETINUS, parum etiam cultus, & PHILELPHI duo, Pater & filius, ſententiis inanes & ſubfrigidi, POGGIUS, quem garrulum & nugatorem vocat Lud. Vives, *Æneas Pius II. Pontifex, Silvius, Campanus, Sabellicus, Pomponius Lætus*, de quibus judicia vide Ludovici Vivis Inſtit. Epiſt. Cæterum Leonhardus Aretinus *lib. 8. Epiſt. Baſil. 1535.* in 8. editis ſingularia argumenta Philologica & hiſtorica comprehendit, quæ pertinent ad ſtatum illorum temporum. Nam non pauca occurrunt de artibus aulæ Romanæ; ut lib. 3. Epiſtolam habet de infelici ſtatu Romanæ curiæ; item de artibus, quibus oporteat uti illos, qui Epiſcopatus ambiunt à Pontifice Romano, & plura alia. Notiſſimus alioquin ille autor eſt: Fuit enim & ille inter primos reſuſcitatores literarum in Italiâ, ac multa ex autoribus Græcis in linguam Latinam convertit.

30 ANGELUS POLITIANUS, quem Scaliger in excerptis dicebat primum ſui temporis caput extuliſſe in literis, Ludovico Vivi acumine & feſtivitate amabilis, niſi quod laudis nimiâ cupiditate ſupra epiſtolæ limites aſſurgit. Ludit ille non rarò, & laſcivit; multus eſt in materiâ minutâ ſui oſtentator; & dum ſelectas quaſdam voculas quærit, circumducit lectorem pluribus, tum verbis tum ſenſis, orationem onerans, quàm erat opus. Quod judicium Ludovico Vivi Claudius Verdierius in *Cenſione ſuâ pag. 156.*
31 ſublegit. * Magnus eſt Politiani Panegyriſtes Barthius *Adverſ. lib. 47. cap. 5.*
Inter ea, inquit, *ingenia, quæ reſtaurandis literis cum favente fato præfuerunt, vel*
cum primis, neſcio etiam an ullo pari, ſemper ego æſtimavi Angelum Politianum; tanta
in eo viro dexteritas, quocunque literarum ſe verteret, fuit, ut nec nunc ſatis admi-
rari dotes incomparabiles poſſit, licet nonnunquam tanto Heroi iniquior, Poſteritas.
Nec admiratus ego ſolùm hunc hominem ſemper ſum, ſed quæ ejus in ſcribendo ſingu-
lares Gratiæ ſunt, amavi etiam, affectu ſanè tenero; Quare minus etiam patienter
tuli ſordida pædagorum judicia, qui ne quid minus in hoc, quam in aliis ſcriptis divi-
nitati jam conſenſu docti Orbis transſcriptis, ſapere videantur, neſcio quas vernilitatis
notas inuſſerunt, vel inurere certè conati ſunt, longè doctiſſimis ejus monumentis. Idem
lib. 19. Adverſ. cap. 17. de eo: *Stilus latinitate Romanos ipſos adit, Atticas Athe-*
nas, ſi ita fari licet, Græcitate. Inventionum verò acumine, lectionis varietate, judicii
dexteritate, ſingularis illius hominis felicitas fuit, eaque quo rarior in utroque genere
orationis pari laude cui contingere ſolet, eo in iſto gratior. Adde, quod pueritiæ inci-
dit in ſeculum Sophiſtis dominantibus pluſquam barbarum, quorum dogmata etiam
tamen ita calluit, ut non minimum laboraſſe dicatur ad elegantiam Latinam tradu-
cendis. His velut cumulus accedit in vulgari quoque Italorum nunc Idiomate rotun-
ditas ſuaviſſima, qua plures etiam nulli alii rei ſtudentes longè poſt ſe reliquit. Etiam
Mareſio *lib. 2. cap. 1.* Politianus valde politus & elegans videtur. * Quam
32 ab his diverſum Manutii judicium! qui ſe cum Politianis & Eraſmis miſerè errantem in viam reductum à Bunello ait, ob hoc judicium reprehenſus à Ma-

à Mareſio *lib. 2. epiſt. 4.* qui cum iſtis viris errare mavult, quàm cum Bunello & Manutio ſapere, quorum epiſtolæ rerum ſint inopes, verbis canoræ. Sed non deſunt, quæ & huic reſponderi poſſunt, de quo alio loco plura. * HER- 33
MOLAUS BARBARUS, cujus epiſtolæ Politianis epiſtolis miſtæ, durus eſſe videtur, qui quoddam ſtyli genus affectavit ex obſoletis & recentibus vocabulis miſtum. * Utrumque multis laudibus effert Germanus Brixius 34
epiſtola ad Eraſmum, quæ eſt inter Eraſmianas libri quarti octava. Scaliger ipſe in primis illis excerptis à Fabro editis ait, ſe tribus inter omnes literarum ſuſcitatores invidiſſe, Gazæ, Angelo Politiano & Pico Mirandulano. Politianum Poëtam excellentem vocat, & in omnibus aliis, præterquam in epiſtolis, quarum ſtylum imitari nolit nimis elatum & oratorium, ſed potiùs Cæſaris, Caſſii, Planci, Bruti & aliorum apud Ciceronem; maximè verò Mutii & Cincinnæ & Plinii ſecundi, qui tamen non ſit ſuperioribus conferendus, uti nec Cicero, qui non ſimplici ſtylo ſæpiſſimè utatur. * Eraſmus *lib. 12. ep. 7.* 35
in Zaſio laudat Politianicam Venerem ac delicias, cujus viri ingenio ſemper ita ſit delectatus, ut nullo æquè, in quo ſumma ſit eloquentia. * Reprehen- 36
dit & Scioppius in lib. *de Rhetoricarum Exercitationum generibus* pag. 25. in Politiano, aliquem κοινισμὸν, quod ſcil. utatur verbis è variæ ætatis ſcriptoribus diſſimillimis petitis. Ita enim: *Ab hoc vitio non ſatis Politianus cavet, etſi id eum ingentibus virtutibus aliis redimere fatendum eſt.* Atque hoc vitium ille omnes Transalpinos affectare nimis licenter ait, qui non tam judicii & elegantiæ, quam variæ eruditionis laudem ferant. Excipit tamen è Germanis *Rudolphum Agricolam, Joh. Rivium, Anton. Schorum, Franciſcum Fabricium:* ex Gallis *Muretum, Hotomannum* &c. Ex Britannis *Thomam Morum, Buchananum,* quem de omnibus Italis præfert. * Floridus Sabinus *pag. 10. Apolog.* Politiani Epi- 37
ſtolas Plinianis præfert. Paulus Corteſius Ep. de imitatione in Politiano reprehendit, quod nullum imitetur, atque ita vitioſam & diſſimilem ſcriptionem inſtituat. De Politiano videatur & Cappaccius *Elog. lib. 2. pag. 350.*

PETRUS BEMBUS Italus, ſi credimus Joh. Caſæ in vita ejus ab illo 38
ſcripta, ad verum Romani ſermonis genium aliquid ſcribere cœpit. Jacebat tum Cicero, & autores illi ætatis aureæ. Sollus ille illorum pretium reduxit, atque Ciceronianum quid ſtylo expreſſit. Præter enim Politianum, quem Joh. Caſa minus dulcem ac minus elegantem vocat, nemo erat, etiam ex illis, quos nominavimus, laude aliqua ſtyli dignus. Magni faciendus itaque iſtor eſt ob honorificum adeò teſtimonium Joh. Caſæ, qui Romanæ linguæ peritiſſimus fuit, ut hodieque ejus ſcripta, utut pauca, magni æſtimentur illis. De Longolio Caſa, Bembo, Sadoleto, Lazaro Bonamico, Romulo Amaſæo Muretus agit *volum. 2. oratione 16.* deque iis judicat. Legendus de Bembo Capaccius *Elog. part. 2. p. 263.* De Sadoleto idem *ibid. pag. 265.* De Victorii Epiſtolis *ibid. p. 267.* Cujus Epiſtolas, utut Latinas, ob nimias tamen amba-

ambages non probat Scaliger. Joh. Sturmius lib. Acad. ad Lipp. ita de Italis: *Bembus & Sadoletus ſcribere maluerunt Latinè quam loqui. Et quanquam Sadoletus facilior, quam Bembus; tamen Bembus plus voluiſſe, Sadoletus non plus potuiſſe videbatur.*
39 * RUDOLPHUS AGRICOLA vir doctiſſimus paucas ſcripſit epiſtolas, quæ operi ejus inſeruntur, non illas quidem indoctas, ſed Ludovici Vivis judicio in multis emendandas. Nam ſi ipſe ſua emendaſſet, maximis quoque Veterum potuiſſet comparari.
40 * MARSILII FICINI Epiſtolæ rudi ſtylo de rebus philoſophicis agunt.
41 * JOHANNIS PICI MIRANDULÆ Epiſtolæ non deſtituuntur flore eloquentiæ purioris Latinæ, quarum aliquæ tenerâ ætate ſcriptæ, aliquæ provectiore, refertæ rebus myſticis, ut erat ille ſui temporis prodigium. Eas epiſtolas Chriſtophorus Cellarius Cizæ ann. 1682. recudi fecit, notulis quibusdam atque indice adjectis.
42 THOMAS MORUS, magnæ vir autoritatis ac magnæ eruditionis, epiſtolas aliquas ſcripſit, quæ inter opera ejus reperiuntur, non quidem adeò accuratè ad genium Linguæ Latinæ ſcriptæ, ſed, quæ tamen laudem nitidi ſermonis affectabant, eo præſertim tempore, quo ſuperatâ barbarie, nova lux literarum effulgere cœpit. Tum exagitati fuere ſcriptores barbari, ac perpetua inter illos & eruditos bella, quorum feliciſſimus propugnator fuit Eraſmus Roterodamus.
43 * Barbarorum hominum ſtribliginem eleganter depinxit *Uldaricus Huttenus* Eques Nobiliſſ. in Epiſtolis obſcurorum virorum: Is enim verus earum Autor eſt; De quibus Eraſmus *lib. 22. ep. 31.* lepidiſſimas narrat fabulas, quam ſcilicet illæ primùm magno à monachis plauſu fuerint exceptæ, tanquam in honorem monachorum ſcriptæ.

44 ERASMI Epiſtolis nihil eſt ſuavius & acutius.
45 * Latinitas in illis non mala; non quidem talis, quam ad imitandum aliquis proponere ſibi debeat, (hîc enim antiqui ſcriptores omne ferunt punctum) ſed nativa, extemporalis & interdum aliquem ex rebus colorem trahens, quod accidit interdum ſcriptoribus doctiſſimis, Grotio, Salmaſio ac aliis. Illi enim autores, prout res ſunt, quas tractant, prout in autores ſcribunt, à quorum lectione recentiores diſcedunt, ſtylum ſuum formare ſolent. Id enim velim notet hîc aliquis, viros doctos, qui multos autores legunt, cum cura eos emendant, aut multam ſcriptoribus philoſophicis impendunt operam, vel medii ævi autores diligentiùs legunt, plerumque ab illis aliquid vitii trahere, nec accuratè adeò ſcribere, quàm eos, qui unum, & quidem optimum, Ciceronem ſcilicet ſibi imitandum proponunt. Quemadmodum, quibus cum variis gentibus commercium eſt, lingua nonnunquam inclinari ſolet, ita & hîc fieri conſuevit cum ſcriptoribus barbaris, vel non accuratè latinis, familiariùs converſantibus.
46 * Eam cauſam exiſtimo, quod Barthius, diligentiſſimus medii ævi ſcriptor lector & emendator, nihil tam inſulta, quam in ligata oratione ſcripſerit, quod elaboratum eſſet. Grotius quoque, ut ipſe in præfat. Poëma-

Poëmatum ſuorum fatetur, in ſtylo varius eſt. Jam enim Virgilianum aliquid, jam Statianum aut Claudianæum aliquod carmen ſcribit. In proſâ vehementer etiam variat. In libris Philoſophicis interdum barbariſmos admittit, & Philoſophorum Scholaſticorum linguâ loquitur. In hiſtoriâ Tacitum non infeliciter exprimit; in Epiſtolis Plinium. Salmaſio nonnunquam σόλοικα exciderunt. * Ipſe quoque Eraſmus ſtylum ſuum excuſare mavult, 47
quam prædicare, ut in *epiſt. 20. lib. 24.* ubi Budæana præ ſuis extollit, ductus modeſtiâ, in quo longè aliter ego ſentio. Quam enim Budæana dictio ab Eraſmianâ differat, nemo rectius oſtendit, quàm Longolius in epiſtolâ quâdam, quam Ludovicus Regius in vitâ Budæi adducit. Vide & in Eraſmi *lib. 1. ep. 11. & 12.* Scaliger in Excerptis ſuis Budæum ait nihil niſi imitando ſcribere potuiſſe, ſemperque locos communes phraſium conſuluiſſe, cum quippiam ſcriberet. Joh. Sturmius in libro Academico ad Philippum Lipp. Eraſmum quoque Budæo præfert, atque ita de Eraſmo: Eraſmus copia & varietate contentus Italorum ſpernebat in ſcribendo ſollicitudinem. * Cæterum 48
Eraſmi Epiſtolæ propter rei literariæ multiplicem cognitionem legendæ, & velut ad locos communes redigendæ ſunt. Vaſtum hoc opus eſt variarum ejus epiſtolarum, non quidem omnium; nam multæ etiamnum ineditæ ſunt, & earum multæ MStæ in Bibliotheca Gudiana aſſervantur. Ipſe Eraſmus *lib. 27. Epiſt. 42.* non diffitetur, multas ſibi eſſe epiſtolas ex tempore ſcriptas & dictatas, quarum nullum ille exemplum ſervaverat; doletque multas ex illis in vulgus emanaſſe. Cornucopiæ meritò dixeris variarum rerum. Continentur in illô librô arcana Status Civilis, Eccleſiaſtici, Literarii illorum temporum, faceta nonnunquam & jocoſa, ut ipſe fuit ingeniô mirè feſtivô, e. g. cum morem oſculandi in Britanniâ deſcribit, *lib. 5. Ep. 10.* & jurgium ancillæ cum herâ *lib. 5. Ep. 6.* Editio Epiſtolarum illarum Frobeniana editione Londinenſi & cæteris longè melior eſt & correctior: multis enim mendis hæc poſtrema ſcatet, quanquam aliquâ parte locupletior. Index huic operi ſubjectus utiliſſimus eſt. Lites in Theologorum paleſtris tum ventilatas, & quicquid ad illarum hiſtoriam pertinet, illic deprehendes. Quanquam Eraſmus ſe medium ſemper geſſerit; ſtudium tamen partium non rarò deprehendes. Magna fuit ejus viri veneratio, & meritò quidem, ingenium excellens, vaſtum, diffuſum, fœcundum, acre, promptum, ad omnia paratum, in decus & miraculum ſeculi natum. Triumphare duobus his civibus Batavia poteſt, Eraſmo & Grotio, quibus pares poſtera ſecula non facilè datura ſunt. * De his Eraſmi epiſtolis ita Vincentius Fabricius 49
epiſt. 2. *Unius Eraſmi epiſtolas cum lego, præter quandam renaſcentium disciplinarum quaſi hiſtoriam, inprimis legentem tenent, quas circa exortum purioris doctrinæ ſcripſit. Quippe qui medius & neutrius partis, nihil gratiæ (quis enim in Epiſtola ad amicum?) nihil det odio, quid autem in iſtis ſibi placeat, in illis diſpliceat, generoſo candore exponat.*

ponat. In quibus tamen nihil magis, quam ſingularem viri verſutiam, qui hos ita ſibi
50 *demereri potuit, ut illos nos offenderet, mirari ego ſoleo.* * Multa in Eraſmi laudem Baudius *lib. 2. Epiſt. 27.* Multa Germanus Brixius in Eraſmi Epiſtolis *libr. 4. Epiſt. 8.* Editio ultima prodiit Londini ann. 1642. in fol. cum Melanchthonis, Thom. Mori & Ludovici Vivis epiſtolis.

51 MELANCHTHONIS Epiſtolas illis ſubjungimus. Jam ſuprà in laudem iſtius Viri multa dicta ſunt, cum de vitâ ejus ageremus. Faciunt ve-
52 ro ejus epiſtolæ non parum ad ſtatum rei Literariæ & Eccleſiaſticæ. * Ut candidum illi viro pectus fuit; ita ſine fuco & ornatu ſcribit in epiſtolis, in quibus nonnunquam multas deprehendes ejus querelas de turbato Eccleſiæ ſtatu, de pravis & ſeditioſis quorundam conſiliis Theologorum, multa quoque ſuppreſſis nominibus & per ænigmata ſcribit. Ejus Epiſtolæ prodierunt in fol. & dehinc ſparſim alia quædam volumina epiſtolarum ad Joach Camerarium & alios ſcriptarum; in quibus tam candidus, ut nec neceſſitas ſuas domeſticas diſſimulet. Diverſis temporibus eas ediderunt Manlius, Peucerus, Pezelius, Saubertus, & Anonymus quidam partem earum ſextam, ut vocat, Lugd. Batav. Ann. 1647. Optat verò Thomaſius in præfatione Boxhornianarum epiſtolarum, ut quis in ordinatum corpus illas congerere velit: qui ſanè labor utiliſſimus foret. Non dubito plures adhuc Melanchthonis latitare epiſtolas: Vir enim in iſto negotio poſitus plures procul dubio ſcripſit; quæ, ut omnes edantur, rei Theologicæ & lite-
53 rariæ intereſt. * Stylus in eo planus, liquidus, nec ſuis deſtitutus elegantiis: quanquam non impetus ille ac fervor ſit, qualis in Eraſmianis, non tamen ideo culpandus: animi enim eſt character ſermo, & ex illo idem in dictionem transfertur, huic ingenio domeſticam & vernaculam. Ut enim ipſe animus moratus eſt, ita vel ἤθη paſſim elucent, vel ex ſententia, aut affectus vehementiores. Unde non falluntur, qui ſingulare aliquod divinationis epiſtolaris genus commenti ſunt, tum ex ipſo charactere ſermonis, tum literarum, quod argumentum ſingulari libro tractavit Camillus Baldus.

54 JOACHIMI CAMERARII Epiſtolæ elegantiſſimæ ſunt. Fuit ille illuſtre Germanorum nomen, ac ſuperioris ſeculi Phœnix, cujus elogia conglobata videas à Thomaſio in *Præfatione 75. in laudibus Joach. Camerarii.* Tot tantaque in lucem edidit ſcripta limatiſſima, ut inter Germaniæ Heroas literarios meritò referendus ſit. Hujus extat Libellus novus epiſtolas Viro-
55 rum doctorum ad ſe & alios ſuasque continens, ab ipſo vivo editus Lipſiæ Ann. 1568. in 8. Promiſerat in præfatione plures doctorum epiſtolas, quas collecturus undique erat. Vehementer enim commendandum, & hujus viri exemplo etiam nunc à nobis faciendum eſſet. Poſt mortem ejus prodierunt Francof. An. 1583. libri 6. Epiſtolarum familiarium venuſtarum & deli-

Digitized by Google

delicatularum; quæ, ut ſunt eleganti ſtylo ſcriptæ, ita multa continent rerum literariarum illius temporis. Hinc Anno 1595. ibidem quinque libri poſteriores Epiſtolarum à filiis editi. Fuere ipſi commercia literaria cum pleriſquè totius Europæ Viris eruditis, de negotiis talibus ſcriptæ, quibus delectantur literati.

Vixit circa id tempus AONIUS PALEARIUS, cujus editæ ſunt Ora- 55
tiones & Epiſtolæ, quæ feliciter adeò exprimunt Ciceronem, tum qua dictionem tum qua numeros, ut dubitem, an præferendus illi aliquis ſit. Prima editio Baſil. in 8vo prodiit, altera Bremæ, quam procuravit Matthias Martinius in uſum Scholæ Bremenſis. (bbb) Paucis, quod miror, etiam Viris doctis & acerrimis latinitatis cenſoribus cognitus iſte autor fuit; ſed meretur profectò inter præcipuos numerari. Hic mihi quis diſcrimen imitationis videat: Nam longè aliter ſonat, quod Palearius ſcribit, quam Longolius & alii inepti Ciceronis imitatores. De Longolio videatur judicium Ludov. Vivis in Inſtit. ſuâ Epiſtolicâ. *Nimia cura imitationis*, inquit ille, *bonam naturam corrumpit: Verba habet Ciceroniana mira religionisne an ſuperſtitionis obſervatione, &c.* * MELCHIORIS GOLDASTI Epiſtolas Philologicas jam ſu- 56
prà memoravimus. Nunc, cum de Epiſtolis agimus, cenſeri etiam inter illarum Scriptores debet. Non vero ſcripſit ipſe Epiſtolas, ſed collegit tantùm à Viris doctis ſui temporis ſcriptas, varii argumenti, ſed philologici: centuria integra eſt, prodiitque Francof. ann. *1610.* Operæ pretium faceret, qui talem laborem continuaret.

PAULUS MANUTIUS magnam aſſecutus eſt in exprimendo ſtylo 57
Ciceroniano felicitatem, cujus epiſtolæ magnâ diligentiâ ac curâ conſcriptæ ſunt, atque ut Scioppius nobis narrat, tanto labore, ut menſes aliquot uni epiſtolæ interdum impenderit. Scilicet, quem antea laudaverat, quod nemo, qui ſanus ſit, ad puritatis & elegantiæ Latinæ ſummam quicquam Manutio defuiſſe dixerit; mox tamen colaphum illi impingens, ex nimiâ illâ curâ factum eſſe judicat, ut Manutii epiſtolis, quamvis elegantiſſimis, nequaquam ea ſit gratia, quæ hominem, niſi valde otioſum, ad literam lectionem invitet. Puriſſimus ſanè autor eſt, ac penè unicus è recentioribus, quem ego Ciceroni jungi poſſe arbitror. Quod Scioppius dicit, tædium lectionis repetitæ inde oriri, ſi quid veri judicat, ex illo fortè eſt, quod plerumque de negotiis familiaribus ſcribat. Sed nos hîc de rebus non ſolliciti, dictionis præſtantiam commendamus. Aliquot ejus epiſtolarum editiones ſunt, quas recenſet examinatque Thomaſius in præfatione noviſſimæ editionis Lipſienſis, cui, ſi verum fateri velimus, non multum diligentiæ acceſſit. Extant adhuc aliquæ ejus Epiſtolæ ineditæ apud viros doctos, atque unam ejus be-

(bbb) Noviſſima ac Nitidiſſima, imo novis etiam Acceſſionibus locupletata, Orationum, Epiſtolarum ac Poematum Aonii Palearii Editio prodiit Amſtelod. A. 1695. in 8vo.

nè longam ſervat Cl. Gudius, ipſius Manutii manu ſcriptam, quam ipſe Epiſtolarum Manutii Reginam vocare ſolet. Muretus ſe Manutio minorem fatetur, & Mareſius Muretum eo majorem facit. Scaliger certè in Excerptis illis primis à Tanaq. Fabro editis neminem magis Romanè loqui ait. Capacc. *lib. 2. Elogiorum*, bonæ latinitatis amatorem nominat, qui tamen à ſplendido & magnifico Orationis genere abeſſe viſus ſit, dum ab humili epiſtolarum
58 ſtylo non diſceſſit. * Muretus cum in *Orat. 16. volum. 2.* omnes Italos, inque his Johannem Caſam in ſcribendo omnium politiſſimum maximeque limatum, & ab omnibus ineptiis remotiſſimum, Manutium, virum in ſcribendis Latinis epiſtolis ſingulari lepore ac venuſtate præditum laudaſſet, ita tamen de iis in univerſum judicat: *Et tamen in tanto ardore animorum, tanta ingeniorum contentione atque æmulatione, tantis propoſitis præmiis, nemo adhuc extitit, cui ſimpliciter & ſine ullâ exceptione ea laus tribui poſſit, ut bene latinè ſcripſiſſe dicatur.* De Caſa & Manutio ita judicat: *Hi quemadmodum illud conſecuti ſunt, ut hæc laus verè ac merito propria Italiæ haberetur, eique cæteræ omnes nationes ſcribendi elegantia facilè cederent: ita illud negari non poteſt, multos nævos multasque maculas, quod bonâ omnium veniâ dictum ſit, illorum omnium ſcriptis aſperſas eſſe, quæ planum faciant, illos vidiſſe quidem, quid optimum eſſet, & viam, quæ ad illud ferret, ingreſſos longè proceſſiſſe: ſed longè tamen ab eo, quo intendebant, ſubſtitiſſe.* Octavianus Ferrarius in libro de Sermonibus Exotericis *pag. 42. Edit. Venet.* magno Manutium elogio ornat. Vocat eum *virum acerrimi & elegantiſſimi judicii, qui Romanæ laudem eloquentiæ nobis ita veſtiat hoc tempore, ut priſcos illius autores, quorum habentur in honore ſcripta, partim exæquet, partim vincat orationis genere ipſo flexi-*
59 *bili, nitido, & ſine ſatietate dulci.* * Manutii Epiſtolis jungi ſolent BUNELLI epiſtolæ in editione illâ Pariſienſi, quam Henricus Stephani edidit. Sunt & ſeorſim editæ. Ejus exemplo Manutius ediſtolas ſuas ſcripſit, ut ipſe fatetur. Nam mirus in illis eſt Latini ſermonis nitor.

60 MURETI Epiſtolæ plus vigoris & ſpiritus habere videntur: Neque enim ſolliciti adeo imitatione ſcriptæ apparent ut Manutianæ, quæ dejicere quodammodo & ſupprimere animum videntur. Cum enim in formulas & phraſes intenti ſumus (in his ſcilicet mirè fœcundus Manutius eſt, atque ex earum variatione continuâ prima, ut ipſe fatetur, eloquentiæ fundamenta jecit,) minor rerum cura eſt, unde efflorescere ſuâ ſponte nativa quædam, & argumento magis conveniens, facundia ſolet. Multa in Mureti epiſtolis
61 occurrurrunt ad rem literariam pertinentia. * De Mureto Erythræus *Pinacoth. I. num. 5* ut ipſe peritiſſimus artifex, verè judicat: *Quis noſtrâ ætate ſermonis genere uſus eſt, adeo gravitatis, doctrinæ prudentiaque referto, & in quo præterea omnes verborum, omnes ſententiarum illigentur lepores, præter hunc? quis magis Latinè, purè, dilucidè ſuaviterque locutus eſt unquam, &, quod refert, qui oris preſſu & ſuavitate appellandarum literarum ſe magis hujus civem urbis, non peregrinum, ſignificaret?*

ficaret? Scaliger in Excerptis laudat, ut numeri ac periodorum ſingularem
artificem.

ROGERUS ASCHAMUS Anglus Reginæ Eliſabethæ fuit à Latinis 62
epiſtolis, cujus epiſtolas Thuanus elegantiſſimè ſcriptas judicat. Penè unus
è gente Anglica eſt, cujus ſtylus veterem latinitatem ſapit. Cum Joh. Stur-
mio ſingularem coluit amicitiam amicitiam; cujus exemplo erectus, ele-
gans dicendi genus ſectatus eſt. * Ac fuit ipſe Sturmius vir eruditiſſimus, 63
non Rhetor tantum optimus, ſed & qui feliciter ſtylo exprimeret veteres
autores minimè fucato, ac puro, cujus & epiſtolæ in pretio haberi merentur.
Epiſtolæ ejus prodierunt Hanoviæ in 12. ann. 1610. Idem & Anglicâ linguâ
libellum de informandâ juventute ſcripſit.

M. ANTONIUS BONCIARIUS Peruſinus, Academicus Inſenſatus 64
atque Mureti diſcipulus fuit, è cujus diſciplinâ profectus totum vitæ tem-
pus in inſtituendâ juventute conſumpſit, cujus ille ſpecimen in Patre dedit;
qui, cum annos ſeptem & quadraginta natus uxore âmiſsâ ſe Societati Jeſu
vellet adjungere, ne ob Latinæ linguæ ignorantiam repelleretur, brevi tem-
poris ſpatio ab illo Latinis literis imbutus eſt. Edidit ille Epiſtolas elegan-
tes & terſas, aliquoties recuſas. Editio ſecunda Marpurgi Cattorum An. 1604.
prodiit. In Epiſtola Dominici Paſſionæi, quæ p. 396. editionis hujus habe-
tur, narratur omnis illa methodus, quâ in Parente informando uſus eſt Bon-
ciarius.

THOMAS REINESIUS, Medicus & Conſul Altenburgenſis, tam in 65
ſuâ arte quàm in omni literaturâ fuit doctiſſimus, & ſcriptis editis omnibus
notis notus. Ejus extant variæ Epiſtolæ in 4. editæ, una cum reſponſoriis in-
ter Hoffmannum, Chriſtophorum Adamum Rupertum, Chriſtianum Dau-
mium, Viros doctiſſimos & celeberrimos: (ccc) plures extiterunt ineditæ in
Bibliothecâ Boſianâ, quas ille ad viros doctos per Galliam, Italiam & Ger-
maniam ſcripſerat. Ejus Epiſtolæ ad Hoffmannum & Rupertum editæ ſunt
Lipſiæ anno 1660. & in illis ad Hoffmannum multa habentur de re Medicâ
& Phyſicâ philogemata: in iis, quæ ad Rupertum, mulra quæ pertinent ad
interiorem hiſtoriam Romanam, ad familiarum Romanarum genealogiam,
& ſimilia: in iis deniquè, quæ ad Chiſtianum Daumium, multa ſunt, quæ
ad latinitatem medii ævi pertinent, & ad autores vulgo incognitos. * Nam 66
Chriſtianus Daumius jam à mnltis annis hoc volvit ſaxum, ut conficiat ali-
quod Lexicon copioſum, qnod exhibeat voces Latinæ linguæ corruptas &
medii ævi. Omnium ille labores ſuperabit in hoc argumento. Eſt & dili-

 gentiæ

(ccc) Exſtant etiam Thomæ Reineſii Epiſtolæ ad Joh. Vorſtium Philologico-Theologicæ, Coloniæ ad Svevum A. 1667, ad Neſteros, Patrem ac Filium, Archiatros Saxonicos, Medicæ, Lipſ. A. 1670. in 4to, & ad Joh. Andr. Boſium Critico-Philologicæ, cum Boſianis ad ipſum, a Joh. Andr. Shmidio Jenæ A. 1700. in 12. publicatæ.

gentiæ ſpecimen ſordes collegiſſe, ut ſecuriores eſſe poſſimus de elegantiis. Magnum Reineſianarum Epiſtolarum ad ſe ſcriptarum volumen in Bibliothecâ ſuâ ſervat illuſtris Dn. Gudius. Quod ad ſtylum attinet, familiaris iſte, argutus, ſententioſus, compoſitioni non adeò ſtudens, aut anxiè affectans Tullianam grandiloquentiam.

67 CASAUBONI Epiſtolæ ultimâ editione prodierunt, curante Grevio,
ut prima earum editio prodiit operâ Gronovii; ſed poſtrema longè auctior
68 eſt in 4to. edita ex officinâ Beckenſteiniana, Francofurti. (*ddd*) *Multa ſunt
in illo libro ſingularia, quæ tam ad hiſtoriam literariam quam civilem illius
temporis pertinent: ſtylus familiaribus ſcatens elegantiis & argutiis; Græ-
69 cæ linguæ flores, adagia ubique apparent. * Compoſitio quidem Cicero-
niana non eſt, neque, ut ipſe fatetur, ſe multum cruciavit in verborum delectu; ſed tamen miram omnia elegantiam ſpirant. Etenim compoſitio interdum omnem ſermonis faciem commutat, cujus exemplum habemus in Camerario, de cujus ſtylo Philipp. Melanchthon *lib. 4. epiſt. 206.* ita judicat: Quod, cum antea Ciceronis verbis & phraſibus uteretur, compoſitionem verò periodorum aliam haberet, poſtea, cum etiam hanc ad Ciceronis normam inſtitueret, ſeipſum quaſi ſuperarit. Qui græcis formulis in ſcribendis epiſtolis delectantur, multas tum ex Caſauboni, tum ex Reineſii epiſtolis colligere poſſunt. Recenſentur hìc quoque ſæpe arcana quorundam eruditorum, quorum nomina non ſunt edita, quæ detexit aliquâ ex parte Colomeſius in *Clave Epiſtolarum Scaligeri & Caſauboni*, quæ addita eſt opuſculis ejus literariis. Non tamen ille omnia notavit. Rittershuſius in Epiſtolâ ad Richterum ſcribit, ſe plures habere Caſauboni Epiſtolas, p. 201. *Ipſe jamdudum conſilium cepi colligendi magni Caſauboni literas ad Germanos ſcriptas εἰς ἓν σῶμα ἤγουν σύνταγμα, quarum eſſe tantum numerum ſcis, ut juſtum corpus facilè queant efficere.* Ab eo credo impetravit plurimas Gronovius, quas editioni ſuæ adjecit. Extat ad Richterum ejus de illâ re epiſtola. Ejus Epiſtolas Richterus quadam ad Gronovium epiſtolâ Romæ combuſtas nunciat p. 240. Latitant & in Bibliothecâ Gudianâ multæ Caſauboni Epiſtolæ.

70 JUL. CÆSARIS SCALIGERI Epiſtolæ, ut omnia, ſummo ingenio & judicio ſcriptæ. Totus nervoſus eſt & rerum plenus, vehemens ipſi ingenium, audax, acre, judicium penetrans; nonnunquam etiam cavillatorium, ut ſolent viri etiam ſummi aliquâ in relabi. Adverſus Cardanum & Eraſmum virulentum ſcribendi genus inſtituit; nonnunquam in illos ſummè injurius: ſed hæc nunc extra inſtitutum noſtrum. Ejus extant Epiſtolæ & Orationes,

(*ddd*) Novam Epiſtolarum Iſaaci Caſauboni Editionem, Græviana etiam auctiorem, una cum Vitis illius, Filiique Merici, prolixioribus, iſti jungendis, ante Annos jam plures, expectari a ſe, in Epiſtolis ad me diverſis, juſſit Vir Doctiſſ., Theod. Janſonius ab Almeloveen, Med. D. & Acad. Hardervicenæ Profeſſor.

nes, in quibus multa continentur, quæ in hiſtoriâ literariâ tunc temporis agitabantur: multa ex illis diſcas, quæ ad ipſius conditionem & vitæ genus pertinent, multa de ejus libris, ſtudiis: amarulentæ illic multæ & rixoſæ ad alios epiſtolæ, quibus beneficia ſua exprobrat. Duplex illarum epiſtolarum, vel potius triplex editio eſt; una Toloſæ prodiit in 4. cum Orationibus adverſus Eraſmi Ciceronianum: altera editio in 8vo prodiit Lugd. Batav. alia editio Hanoviæ an. 1612. in 12. ubi plures, quam in cæteris editionibus habentur epiſtolæ. Adjectæ ſunt Orationes elegantiſſimæ ab illo conſcriptæ, quæ non habentur in cæteris editionibus, ut Oratio in luctu filii, magnorum affectuum plena: item Oratio, quâ parentat illis, qui in bello Turcico ad Viennam ceciderunt; fragmentum de laudibus anſeris, & luculenta de verbo *Inepti* Oratio; quâ tota oratione illud agit, ut demonſtret Latinæ linguæ aptitudinem in rebus efferendis præ Græca: plena eſt optimis obſervationibus. Sunt & ejus duæ epiſtolæ à Joach. Morſio Leidæ anno 1619. in 4to editæ, quæ non extant inter cæteras epiſtolas.

Non minor Parente filius JOSEPHUS SCALIGER, cujus & extant 71 Epiſtolæ. Ejus viri maxima ſunt in rem literariam merita, qui velut Pater quidam literarum per univerſam Europam ſalutandus eſt. Ex ejus ludo prodierunt, quos Batavia habuit, viri illuſtres. Ejus Epiſtolæ eruditione omnigenâ pleniſſimæ ſunt; præter dictionem enim terſam & argutam proponuntur illic Philologica, Medica, Mathematica, Chronologica, & quæ ad orientalem literaturam pertinent: judicia multa de viris doctis, de libris, quæ legere, quæ excerpere debent harum rerum curioſi. Ejus Epiſtolarum aliqua παραλειπόμενα in 12. à Jac. Revio, ſi rectè memini, publicata ſunt. Sunt & Epiſtolæ Gallicâ linguâ ad Scaligerum ſcriptæ. Liber ille rariſſimus, atque multa continet ſingularia de libris & viris eruditis: editus autem eſt poſt mortem Scaligeri *à Jac. Revio,* Hardevici ann. 1624. in 8vo, hôc titulo: *Epitres Françoiſes des perſonnages illuſtres & doctes à Monſ. Joſeph. Juſt della Scola.* Habentur hîc explicationes multorum locorum in Autoribus claſſicis, conſulatur cum Scaligero de rebus plurimis. Si hæ epiſtolæ conferantur cum cæteris, facient ad intelligentiam plurimarum rerum, quæ obſcuræ aliàs videntur. Cæterum & intelligendis difficilioribus Epiſtolarum Latinarum locis proderit clavis Colomeſiana, de quâ ſuperiùs diximus.

CAP. XXIV.
CONTINUATIO PRIORIS ARGUMENTI.

Continuatio. 1. Claud. Sarravii Epiſtolæ laudantur. 2. Earum ſupplementa cum multis aliis ejus Viri epiſtolis latitant in Bibliotheca Gudiana. 3. In ineditis multa

multa habentur de liticulis eruditorum. 4. Latini Latinii Epiſtolæ. 5. Fortunius Licetus polygraphus. 6. Summus hic Ariſtotelis encomiaſtes. 7. Ejus quæſita per epiſtolam. 8. Erythræi epiſtolæ. 9. Naudæi 10. & Reineſii diverſa de illo judicia. 11. Contra Reineſium defenditur ab Autore. 12. Salmaſii Epiſtolæ. 13. Pauca earum ſunt edita. 14. Moriſotti Epiſtolæ lutulentæ. 15. In Bartholini Epiſtolis Phyſicæ & Philologicæ obſervationes. 16. Epiſtolarum pretium plerumque neglectum. 17. Eobani Heſſi Epiſtolæ. 18. Pauli Sarpii Epiſtolæ. 19. Iniquum de illo Cardinalis Perronii judicium. 20. Hugonis Grotii opus Epiſtolicum πολιτικώτατον. 21. Quo ſtylo ſint conſcripta. 22. Qui ex illo fructus haberi poſſint. 23. Balzaci Literæ ſelectæ Gallicæ, 24. Latinæ. 25. Howelii iniquius de Gallicis & Balſacianis literis judicium. 26. Gallica grandiloquentia. 27. Diverſa judicia de eloquentia Balſaci. 28. Lis Poëtica de præſtantia Vini & Cereviſiæ inter Guietum & Grotium. 29. Pignorii Symbolæ Epiſtolicæ. 30. Carteſii Epiſtolæ. 31. Conringii σύνταγμα Epiſtolicum è Præfationibus congeſtum. 32. Puteani Pompa Proſphonetica. 33. Collectiones Dedicatoriarum ſuadentur. 34. Sturmii Prolegomena. 35. Tanaquilis Fabri Epiſtolæ. 36. Emendantur in illis autorum loca. 37. Fabri audacia. 38. Ejuſd. liber de unione religionum. 39. Calamitates domeſticæ. 40. Caſelii Epiſtolæ ſparſim editæ. 41. Ejus elogium. 42. Operum ejus Collectio à multis inſtituta. 43. Ejus epiſtolae ad viros Principes. 44. Epiſtolarum ineditarum à Dransfeldio volumen procuratum. 45. Epiſtolæ ineditæ in Bibliothecâ Gudianâ. 46. Joſephi Scaligeri elogium de Caſelio. 47. Petri Martyris Anglerii Epiſtolæ Politicæ. 48. Aliæ à Puteano collectæ, 49. Item Foxii & Oſſati &c. laudantur. 50. Stylus Epiſtolarum Civilium. 51. Naudæi, 52. Sepulvedæ, 53. Barlæi Epiſtolæ. 54. 56. De hujus Poëſi judicia. 55. Petri Gruteri κακοζηλία Lipſiana. 57. 69. Fr. Martini facetæ Epiſtolæ. 58. Lauri Epiſtolæ, 59. Poëmata, & cætera ſcripta. 60. Strena de Nihilo Paſſeratio ſubrepta. 61. Ejus liber de annulo pro nubo B. Mariæ virginis. 62. Lipſii ſtylus. 63. De Lipſii epiſtolis Mareſii 64. & Nicolai Heinſii judicia. 65. De imitatione ſtyli Lipſiani judicium Autoris. 66. Bertilius Canutus, 67. Puteanus, 68. Petrus Gruterus, 69. Cœlius imitatores Lipſiani. 70. Centuriæ IX. Epiſtolarum Lipſianarum novarum è Gudianâ Bibliothecâ edi poſſunt. 71. Zeileri Epiſtolæ Germanicæ ad LL. CC. ſcriptores referendæ. 72. Coppini, 73. Philalthei, 74. Laurentii Epiſtolæ. 75. Wouwerii Epiſtolæ 76. magnis auctariis è Bibliotheca Gudianâ amplificari poſſunt. 77. Lindenbrogii in Wouwerium maledicentia. 78. Plagii accuſat ob Tractat. de Umbrâ Jano Guilielmo ſubreptum. 79. Militoni Epiſtolæ familiares, 80. Ejus ſolœciſmi, 81. poëmata Anglica ſine rhythmis. 82. Schickhardi & Berneggeri Epiſtolæ mutuæ mathematicæ. 83. Georgii Richteri Epiſtolæ adverſus Patinum defenduntur. 84. Quædam rariora earum argumenta recenſentur. 85. Baudii Epiſtolæ. 86. quo ſtylo ſcripta. 87. Baudii amores. 88. à Petro Scriverio deſcripti. 89. Bongarſii & Lingelheimi Epiſtolæ. 90. Jacobi Velliani epiſtolæ. 91. Italici libri rarò ex Italia exportantur. 92.

Digitized by Google

Joh. Nic. Saulii Carrega, 93. Henckelii, 94. Boxbornii, 95. Patini Epiſtolæ. 96. Jacobi Howeli Epiſtolæ Anglicæ 97. cornu copiæ variarum rerum exhibent. 98. Buchneri, 99. Calvini, 100. Theologorum remonſtrantium, 101. Martini Ruari, 102. Chriſtiani Liberii Epiſtolæ. 103. Le Secretaire Critique du Sieur B. P. dit du Jonquier. 104. Varii Epiſtoliographi recenſentur, Calcagninus, 105. Sacratus, 106. Rycquius, 107. Caſonius, 108. Ferrarius, 109. Cabeliavius, 110. Ramus, Becmannus, Omphalius, 111. Perpinianus, 112. Languetus, 113. Fabricius, 114. Heinſius, 115. Turnerus, Robortellus, Siberus, 116. Feminæ etiam, Olympia Fulvia Morata, 117. Weſtonia Laura, 118. Aloiſia Sigææ. 119. Principum Luneburgenſium & Joh. Val. Andreæ literaria commercia. 120. Collectores variarum epiſtolarum, Michael Brutus, Melchior Junius. 121. Epiſtolæ Indicæ & Japponicæ. 122. Nienhoffii itinerarium Chinenſe ex his epiſtolis excerptum. 123. Epiſtolæ Italicæ ab Aldo Manutio, 124. à Bartholomæo Zucchi, 125. Antonio Buleſone collectæ. 126. Aloyſii Groti cæci Epiſtolæ Italicæ, 127. Johannis Donnæ Anglicæ. 128. Medicæ variorum epiſtolæ. 129. Epiſtolæ eccleſiaſticæ antiquorum. 130. it. de negotiis ſocietatis Jeſu. 131. Peregrinatorum Epiſtolæ Busbequii, 132. Sorbieri. 133. Politicæ Perezii, 134. Paſquierii, 135. Viglii Zwichemii ab Aytta. 136. Petri de Vineis. 137.

VAſtius hoc eſt, quod ſuſcepimus, argumentum, quàm ut unâ tractatione abſolvi poſſit. Tantus enim Epiſtoliographorum eſt numerus, ut, ſi omnes recenſere animus ſit, voluminis integri, non aliquot paginarum, res ſit. Neque inſtituti noſtri eſt, omnia cum pulviſculo hîc congerere: præcipuos ex illis tantùm enumeramus, inprimisque illos, qui hiſtoriæ literariæ inſerviunt; Quam telam, quandoquidem ſemel orſi ſumus, nunc eo, quô cœpimus, filo continuabimus. Prodeat itaque nunc poſt ſuperiores à nobis enumeratos 1

CLAUDIUS SARRAVIUS Senator Pariſienſis, genere & doctrina vir illuſtris, magnam habuit cum eruditis ſui temporis familiaritatem: hinc frequens ipſi epiſtolarum cum ipſis commercium ſuper varii generis argumentis. Miſcentur illic Hiſtorica, Philoſophica, Philologica, Theologica, neque ulla illic epiſtola eſt, quæ rerum ſterilis ſit, & ſolâ mutuâ civilitate abſolvatur. Judicia illic habentur de Viris doctis, de editionibus librorum, de locis Autorum corruptis, & plura alia; neque ſtylô incultô, ſed eleganti planè & terſo. Inprimis id laudandum eſt, quod plerumque ſubjiciantur virorum doctorum reſponſoriæ: quod non ita fit in aliis, quodque deſideravit Vir Clariſſ. Thomaſius in *Præfat. Epiſtolarum Boxbornii.* Obſervatur etiam accuratè ordo temporis, quod non ita in aliis. Viri autem, à quibus ad Sarravium, & ad quos Sarravius ſcribit, longè ſunt celeberrimi, Salmaſius, Grotius (quorum plures illic reperiuntur) Heinſii, Alexander Morus, Gro- 2

 novius,

novius, Blondellus, Voſſii, quanta nomina! Ut duo memorem notabilia è magnô illorum numero; unum eſt, quod de Bodini Dialogo habet aliquot in locis, cujus jam ſuprà facta eſt mentio; alterum de fragmento ex Anaſtaſio Bibliothecario, de Johanna Papiſſa. Liber modicus eſt in 8vô editus

3 ann. 1654, Arauſione in Galliâ. * In editis multæ ſunt lacunæ, quibus habebantur nonnulla, quæ tunc temporis non poterant publicari. Illa nunc omnia è Bibliothecâ Gudianâ ſuppleri poterunt: poteritque Vir illuſtris ter-

4 tiâ parte auctiores dare has epiſtolas. * In illis occurrunt multa de literatis arcana, quæ non niſi in aurem dici poterant; multa de Heinſio, ejusque controverſiâ cum Salmaſio habentur. Heinſium vocat doctorem monoſyllabum; pleræque ad Salmaſium ſcriptæ. Gallicæ latinis miſtæ. Ut aliqua memorem: Tenuiter de Zuerio Boxhornio judicat, quem multa ſcribere ait, at parum conſideratè, adducendo autorum loca ſibi non ſatis perpenſa. Theodoreti editionem à Sirmondo procuratam imperfectam vocat, quod 16 vel 17 libros, qui ſunt Theodoreti, & Athanaſio vulgò adſcribuntur, verum ſub nomine Theodoreti à Photio citantur, omiſerit. Grotii de Salmaſii libris de Uſuris ac Mutuô judicia recenſentur; ac inter alia damnat Salmaſii ſententiam Grotius, quâ *rem alienam teſtamento relinqui poſſe* negaverat. Multa hîc de eruditorum liticulis, ſtudiis, judicia. Optimè mereretur de literatis Vir illuſtris, ſi epiſtolas impreſſas cum ſupplementis recudi, atque ineditas addi curaret. (*eee*)

5 LATINUS LATINIUS Viterbienſis, Vir doctiſſimus, magni apud Pontificios nominis, cujus elogium videas apud Lipſium *Cent. 2. Miſcell. Epiſtolarum 39. & 75*, magnæ peritiæ in Conciliorum hiſtoriis & in Canonibus veteris Eccleſiæ. Scripſit epiſtolas multas tum Cardinalium rum ipſius Pontificis nomine, cui ab epiſtolis fuit; in quibus multa ſunt, quæ pertinent ad ſtatum Eccleſiaſticum & civilem, multa quoque de Autoribus judicia, & locorum quorundam emendationes. Editus liber eſt Romæ ann. 1639. in 4to. Poſt mortem ejus ante annos aliquot prodiit ejusdem Autoris Sylloge aliqua variarum obſervationum, in varios autores ſacros & profanos, Poëtas, Conciliorum & Canonum ſcriptores, quæ publicata è ſchediaſmatibus ejus Romæ, ſub titulo Bibliothecæ in folio.

6 FORTUNII LICETI, Medici & Philoſophi Patavini extant multi libri magnâ mole congeſti & ſcripti. Jure optimo inter Polygraphos hic numerandus, quo fit, ut non usque adeò ſelecta ſemper ſcribat. Laudari tamen ob

(*eee*) Claudii Sarravii, & Amicorum, Epiſtolæ 275, e Voto Morhofii, ſuppletis Lacunis, auctiores e Biblioth. Gudiana jam prodierunt, adjectæ Gudii ipſius, & Amicorum ad eum, aliorumque Virorum Doctorum, Epiſtolis, a Gudio conquiſitis, in Editione, quam Pet. Burmannus, Joh. Georg Grævii Auſpiciis, A, 1697. *in 4to maj.* curavit, Ultrajectina.

Digitized by Google

ob variam eruditionem meretur, quam in Medicis, Philoſophicis, & Philologicis habuit. * Totus Ariſtotelicus ad ſuperſtitionem usque; quod vel eo 7
patet: nam ſententiam de viâ lacteâ ut meteoro defendens maluit in gratiam Ariſtotelis duplicem fingere γαλαξίαν, unam æthercam, alteram ſublunarem adverſus omnem rationem & veritatem, ne ulla in re falſus videri poſſet Ariſtoteles. Ejus extat quoque liber cum titulo: De *pietate Ariſtotelis Adverſus Deum & homines*, totus in laudem Ariſtotelis ſcriptus, & vel æternam ipſi ſalutem pollicetur. * Miſit ille in lucem *quæſita per epiſtolam* ſex, ſeptem, in 4. ſpiſſis 8
voluminibus, quibus tractantur argumenta Medica, Philoſophica, Philologica, de quibus ipſum conſuluerant Viri eruditi. Sed tamen & inter Locorum Communium Scriptores tueri nomen ſuum poteſt. Janus Parrhaſius Philologus ante Licetum ſimili titulo de argumentis Philologicis ſcripſerat. Ejus extant quæſita per Epiſtolam in Theſauro ſeu Face Criticâ Gruteri.

JANI NICII ERYTHRÆI, cujus jam ſuprà toties mentio facta eſt, 9
elegantes extant Epiſtolæ, ſtylô cultiſſimô ſcriptæ, rebusque refertæ, quæ ad hiſtoriam illorum temporum pertinent. Multa ex illis diſcas, quid Romæ, quid in Italiâ totâ rerum geſtum ſit; qui viri literati vixerint, quid præclari in lucem ediderint: de quibus judicia hinc illinc interſperſit. Nemo hoc tempore Ciceronem magis æquavit, & auream illam Romanorum ſcriptorum eloquentiam, quam Vir ille: quare & ratione ſtyli & rerum legi poteſt. Ejus Epiſtolæ editæ ſunt Coloniæ Ubiorum, (vel potius Amſterodami; locus enim falſus) ann. 1645. in 8vô. * Ejus dictionem vehementer extollit Ga- 10
briel Naudæus *Epiſt. 93.* Ita enim ad illum ſcribit: *Quæcunque proſâ & verſâ oratione ſcribis, ita me capiunt & delectant omnia, ut præ te uno veteres meæ deliciæ Bembi & Politiani videantur mihi illiberales eſſe & infaceti.* * Iniquius eſt Reineſii 11
de illo Viro judicium, qui *epiſt. 66.* ad Rupertum ſcribens, judicium in illo deſiderat, atque Rupertum, ut ex loco illo apparet, ſibi habet ὁμόψηφον. Ita enim; *Nicii Romani, quæ prodiere, omnia nunc habeo, & lego; judicium in eo deſidero & ipſe; itemque majorem Græcæ literaturæ cognitionem, à qua imparatior eſt. Ejus epiſtolis delector ideo, quod res urbanas & doctos hâc ætate homines ex iis poſſim cognoſcere. Videtur hoc ſolum quæſiſſe iſtô ſcribendi genere, ut quantum Latina lingua valeat, experiretur. In Vitis multa memorabilia obſervo in Exemplis τὸ ἐπίφορον εἰς μυθάρια ſuæ ſuperſtitioni accommoda.* * Velim illa judicii παροράματα detexiſſet 12
Reineſius, quæ ego, niſi fortè in Exemplorum libro, non deprehendo. Sed ita ipſe excuſat. Græcæ linguæ imperitiam ubi prodat Nicius, non inveni, Latinè enim ſcripta ſunt omnia. Si ita graſſari judiciis velimus, eſſent fortè & in Reineſianis ſcriptis, quæ ad cenſuram vocari poſſent.

SALMASII Epiſtolæ prodierunt poſt mortem iſtius Viri, doctrinâ va- 13
riæ plenæ, ut fuit ille Vir diffuſæ lectionis & ingenii; ſed paucæ illæ ſunt, quarum ego longè plures ab illo ſcriptas eſſe exiſtimo. * In tantâ enim ce- 14

 lebri-

Digitized by Google

lebritate hominum viventi penè quotidianum fuit epiſtolarum commercium, quarum ἀυτοσχεδιάσματα ipſi perierunt, & in angulo apud Viros doctos ſparſim latent. Ut enim extemporalis fuit in omni lectione ſuâ, omniaque, prout ſemel conceperat, in typographiam miſerat, ita vix credibile eſt, epiſtolas illum deſcripſiſſe: dolendum tamen eſt, intercidiſſe illas in quibus fortaſſe multa fuerunt, quæ prodeſſe orbi literato potuerint. Apud Sarravium non paucæ ejus epiſtolæ leguntur, quas in opere illo epiſtolarum non deprehendas. Reperiuntur & in Bibliothecâ Gudianâ nonnullæ.

15 CLAUDIUS MORISOTTUS, Vir doctus apud Gallos, ſcripſit epiſtolas varii argumenti. Ejus opus eſt, quod inſcribitur *Orbis Maritimus*, ſed, quod profectò ſpei & voto Virorum eruditorum non reſpondet. Multa illic debuiſſet agere de commerciis maritimis de bellis maritimis & ſimilibus argumentis, de quibus pauca admodum & ſatis jejuna. Ejus epiſtolæ varia continent Philologica; ſed triti & obvii argumenti. Tituli & capita epiſtolarum nonnunquam magnifici aliquid minantur; ſed tamen accidit illis, quod Horatius ait:

turpiter atrum
Deſinit in piſcem mulier formoſa supernè.

Nonnunquam ineptâ aliquâ declamatiuncula totam epiſtolam abſolvit. Nonnulla etiam carmina ſua & elegias adjecit, ut ſingulares in tædioſo & prolixo opere delicias; ſed quibus parum ineſt delicatati, modò ſordibus & vitiis proſodicis immunes eſſent. Editæ ſunt in 4to. Scripſit etiam libros Faſtorum Chriſtianorum, ad exemplum Ovidii, ſed nihil eſt in illis poëtici ſpiritus.

16 THOMAS BARTHOLINUS Epiſtolarum Centurias aliquot edidit, tum quas ipſe ad alios ſcripſit, tum quas alii ad ipſum ſcripſerunt: in quibus agitur de argumentis Medicis, Phyſicis & Philologicis. Bene meritus eſt Vir ille de omni doctrinæ genere, nec in ipſâ ſenectute ſuâ deſiit benè mere-
17 ri, nec epiſtolas ſuas bono publico invidit: * Quod ejus inſtitutum utinam & ſequerentur Viri docti; multa enim ex epiſtolarum commercio diſci poſſunt, quæ tamen plerumque negligenter habentur à Viris doctis; tum, quod ſibi nota ſcribant & familiaria, & facilem illorum jacturam habent, cum tamen illa omnia pretium ab annis capiant, & apud poſteritatem demum illo, quô merentur, numero habeantur. Quod ſiquis in epiſtolas tales incidere poſſit, cum diſtrahuntur Bibliothecæ virorum doctorum, is tanquam theſaurum comparet: plerumque enim ſpernuntur ut leviora.

18 EOBANI HESSI Epiſtolæ ſperni non debent. Fuit ille ſuô tempore Poëta magni nominis, magnis Virorum doctorum familiaritatibus implicitus. Illius epiſtolæ à Joach. Camerario collectæ vel ideò in pretio habendæ, quod tanti Viri nomen præferant: nam ad illum pleræque ſcriptæ faceti qui-

quidem argumenti plerumque; ſed tamen in quibus multa etiam reperiantur notatu digniſſima. Ejus libri jam ſuprà à nobis facta eſt mentio in *Cap. de Vitar. ſcriptor.* deſcriptio quippe vitæ ejus præmiſſa eſt his epiſtolis. Prodiit liber Norimbergæ ann. 1553. in 8vô.

PAULI SARPII Epiſtolæ jam ſuprà à nobis commendatæ, cum agere- 19
mus de Vitarum Scriptoribus. Sunt verò illæ Italicâ linguâ ſcriptæ, quæ
anno 1673. in 12. demum publicatæ ſunt; in quibus omnia penè ſunt po-
litici argumenti. Nam ferè de omnibus Europæ rebus, ut tum erant, judi-
cia inſtituit: inprimis de Statu Venetô, Pontificiô & reliquorum Italiæ Prin-
cipum. * Ineptum eſt & malignum Cardinalis Perronii de eo judicium in 20
Excerptis illis ſuis; qui de illo ita: *Ie ne remarquay rien d' eminent en cet hom-
me; il a un bon jugement & bon ſens, mais de grand ſçavoir point, je ne vis rien que
de commun, & un peu plus que de Moine.* Adverſus ſolem hoc loqui eſt. Qui
norunt, quantas, qualeſque res geſſerit Sarpius, quibus ille doctrinis ex-
celluerit, illi non ſupra Monachum, ſed & ſupra Cardinalem, ac ipſum hunc
Perronium, ſapuiſſe largientur.

HUGONIS GROTII Epiſtolæ à Viro maximo profectæ ſummo in 21
pretio eſſe omnibus debent. Tot certè tantaque Vir ille ſcripſit, ut ſeculi
noſtri Phœnix meritò dicendus ſit. Paucæ ejus epiſtolæ editæ primùm
fuerunt, quarum ipſum tamen magnum ſcripſiſſe numerum veroſimile eſt,
tantâ negotiorum civilium mole, in tanto eruditionis apparatu. Ejus epi-
ſtolæ ad Gallos aliquoties editæ, ultimaque editio Lipſiæ prodiit curante
Geſſenio anno 1674. in 12, in quâ id laudandum, quod indicem iis adje-
cerit, quem ego omnibus epiſtolis adjectum vellem: Nam & utiliſſimus
eſt, & multo labore levat legentes. Nunc tandem opus vaſtum Epiſtola-
rum Grotianarum prodiit, qnod hactenus in Bibliothecis Virorum illu-
ſtrium delituerat, quodque Iſaacus Gruterus à Blauio jam dudum typis
deſtinatum teſtatur in quâdam ſuper Opera nonnulla Verulamii Latina
præfatione. Continentur in illis varia, ut fuit ipſi ingenium ad omnia na-
tum, Politica, Eccleſiaſtica, Theologica, Juridica, Philologica, judicia de li-
bris. * Nec deeſt illi orationis cultus, quanquam ſtylus ipſi interdum ex 22
argumento ſordes aliquas trahat, & ſe ad hominum, quibus ſcribit, indo-
lem componat. Reperiuntur enim interdum epiſtolæ ſimplici planè hu-
milique dictione ſcriptæ, ac ſine ullâ moroſâ meditatione. Sed cum rem
aliquam unicè agit, nemo ipſo vel dulcior eſt Poëta, vel elegantior orator,
aut nervoſior Hiſtoriographus. Adeò ubique Vir ille domi eſt, & velut in
fundo ſuo dominatur. Quam in Politicis epiſtolis ingenio rerum attem-
perare calamum debeat earum ſcriptor, ille novit, qui in hoc negotio ver-
ſatur: ubi verborum cura ſuperſtitioſa quidem non eſt, ſed debent illa ad
rei expreſſionem ſingulari ratione eſſe accommodata; Quod Erythræus

Pinacoth. III. n. 27. in Franciſco Viſdomino notavit. In his Grotii Epiſtolis multa ſunt, quæ ſtatum univerſæ Europæ ſuo tempore denudant, quæ aliun-
23 de difficulter petuntur. * Rectè ergo, qui præfationem ad Lectorem ſcripſit, de his epiſtolis judicat: *Ut Theologica, Philologica, & quæ ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam, ac Jurisprudentiam pertinent, miſſa faciamus, non pauca hinc hauriri poterunt ad illuſtrationem hujus noſtri ſeculi hiſtoriæ mirè conducentia. Dum enim magno Sueciæ Cancellario Axelio Oxenſtierna res in Galliâ geſtas refert, multa ſuppeditat, ex quibus de Galliæ tum temporis conſiliis artibusque ac conatibus Cardinalis Richelii, certius aliquando ferri poterit judicium, quam ex iis, qui ejus ævi hiſtoriam datâ opera ſcripſerunt. Uti enim ex Ciceronis epiſtolis multa diſcimus, quæ fruſtra in temporum illorum Hiſtoricis requiramus, quippe quibus multa ignota fuerant, quæ Ciceroni patuerunt, qui & Virorum in Rep. Romana Principum facta dicta, ſuſpiciones, ſuaque ipſius cogitata ſine fuco aperit: ita ex Grotianis Epiſtolis, quæ inter Suecos & Gallos agitata ſint, quæ poſt ſiparium acta, utriusque gentis artes, timores peccata, tutius ſæpe cognoſcemus, quam ex ſcriptis, quæ eo animo edita ſunt, ut honori alterutrius Gentis conſuleretur. In hiſtoriis cavent plerumque ſcriptores eorum partibus officere, inter quos vivunt, eorum peccata diſſimulant, hoſtium vero commiſſa augent, & vividis coloribus pingunt. At in Epiſtolis candidiùs agitur, liberè notantur, qui aliquid vituperio dignum admiſerunt, laudatur virtus ubicunque reperiatur. Præterea hic multa occurrent, quæ ſolent negligi ab hiſtoriarum ſcriptoribus, at ſine quibus de Principum rebus geſtis vix ſatis tutò judicari poteſt. Notum eſt nimirum, Legatos ad Principes, à quibus ſunt miſſi, vel ad eorum Miniſtros, teneri quam ſæpiſſime poſſunt Commentarios rerum, quæ aguntur ac dicuntur in Aulis, in quibus verſantur, mittere, etiamſi nihil habeant, quod ſcribant, præter rumores: quia ex rumoribus iſtis ſæpe, quid ſint acturi hoſtes, aut etiam, quod aliquando minoris non eſt momenti, quid de rebus judicent Principes, & ad quas inclinent partes, optimè colligitur. Imperitè ii judicant de ejusmodi Commentariis Legatorum, qui eos contemnunt, quod falſos rumores in iis annotatos aliquando deprehendant. Inter artes politicas, quibus ducuntur populi, terrentur hoſtes, animi alliciuntur vel alieniores fiunt, rumores eſſe cautè atque in tempore ſparſos, ii demum ignorant, qui ſunt omnium hiſtoriarum, imò vitæ communis, ignari. Itaque & talia noſci, & hiſtoricorum & omnium eorum, qui hiſtoriam amant, multum intereſt; id autem aliunde reſciri nequit, quam ex Epiſtolis eo ipſo tempore ſcriptis, quo evanidi rumores ſpargebantur.* Verè hæc de opere illo Epiſtolico prædicant, qui ediderunt; Qui ſi indicem rerum quoque adjeciſſent, optimè ſanè de nobis meriti fuiſſent: Nunc in illo vaſto opere multa latent, quæ non niſi magno labore erui poſſunt. Sunt tamen & ſecundum temporum ſeriem epiſtolæ diſpoſitæ, quod ad hiſtoriam magnoperè conducit. Putaverim egò ſanè plures etiamnum ineditas eſſe viri hujus epiſtolas: ac vidi ego non paucas in Bibliothecâ Gudianâ, quas ego in illo opere extare non credo.

JOH.

Digitized by Google

JOH· LUDOVIC. BALZACI Literæ ſelectæ, Gallicô ſermone ſcriptæ, Amſtelodami apud Elzevirios editæ ann. 1656. in 12. Apud populares ſuos varia expertus eſt judicia ob novum aliquod dictionis genus in Gallico ſermone: Eſt enim argutus, floridus, metaphoris aliquantulum indulgens; quæ ſcribendi ratio quibusdam, qui caſtigatiores videri volebant, diſplicuit. Nam Satyræ adverſus illum ſcriptæ & integri libri, quos ipſe tamen validè ſatis excepit & retulit. * Latinas epiſtolas ſcripſit, quæ raræ ſunt, in quibus ſingularis quidam linguæ Latinæ nitor, & Gallica quædam facundia, optimè ad ſermonis Latini genium applicata. In Gallicis epiſtolis habentur ſingularia de rebus literariis & Autoribus judicia. * Non has tantum, ſed & aliorum Gallorum, epiſtolas perſtringit Jacob. Hovvelius in literis ſuis familiaribus, Anglicâ linguâ ſcriptis; Nam epiſtola 1. dicit, Vicinas ſuos transmarinos, vernaculâ linguâ ſcribentes, ſtylo uti marcido, qui ſimilis ſit corpori carnoſo ſine juncturâ & arteriis. Vocat eorum expreſſiones hecticas & meris verbis flatulentas, aranearum telas, quæ non ſtringant Lectores. Elegantiſſimè ſonant Anglica verba: *Others there are among our next transmarin neighbours Eaſtward who write in their own language, but their ſtile is ſo ſoft and eaſia, that their Letters maybe ſaid to be like bodies of looſe fleſh Without ſinews, they have neither Joynts of art, nor arter es in them; they have a Kind of ſimpering and lanck hectic expreſſions made up off a bombaſt of words and finical affected complements only: Icannot wel away with ſuch ſleay ſtuff, with ſuch cobweb-compoſitions, where there is noſtrength of matter, nothing forthe Reader to carry away with him, that may inlarge the notions off his ſoul: One ſhal hardly find an apogthegm, example, ſimile or any thing of Philoſophy, Hiſtory, or ſolid Knowledge, or as much as one new created phraſe, in a hundred of them; and to draw any obſervations out of them, Were as if one went about to diſtil cream out of froth; Inſomuch that it may be ſaid of them, whad was ſaid of the Eccho, That ſhe is a meer ſound, and nothing elſe.* De Balzaci literis ita judicat: *I return you your Balzac, by this bearer, and when I found thoſe Letters, wherein he is ſo familiar with his King ſo flat, and thoſe ſo Richelieu, ſo peſſ'd with prophane hyperboles, and larded up aud down down with ſuch groß flatteries, with others beſides which he ſends as Urinals up aud down the world to look into his water, for diſcovery of the crazy condition of his body. I forbore him further.* Verum gentili illi odio paululum hîc indulgere nobis videtur bonus Hovvelius. Quæ enim ille in literis requirit, ad literas quà literas propriè non pertinent, ac poſſunt vel ſine his elegantes ſcribi literæ. Quis enim apophtegmata, exempla, ſimilia, in epiſtolis, quà talibus, quærat? Neque enim Declamatores ſunt Epiſtoliographi. Ac vereor, ne Galli Anglis, ac ipſi Hovvelio, qui prodigi in his & ſimilibus ſunt, affectationem, etſi ingenioſam, exprobrent. * Illæ Epiſtolæ, quas junior edidit, turgent metaphoris, & aliquid Aſiatici ſonant. Maturiore ætate temperavit ſibi paululum, & quod tumidum antea

24 25 26 27

Digitized by Google

rea videbatur, in mollius dicendi genus commutavit. Si quid ego judico, Gallicæ illius eloquentiæ, vel potius grandiloquentiæ, quam genti illi familiarem in Sulpitio Severo, Eucherio aliqui, in Budæo Eraſmus notavit, ſpe-
28 cimen in illo quoque obſervare mihi videor. * Magna interim partium ſtudia fuerunt in Gallia adverſus hujus viri eloquentiam, aliis ut novam integris libris damnantibus; aliis ut perfectiſſimi ſermonis exemplum imitantibus, Hiſtoriam omnem ejus rei prolixâ diſſertatione complexus eſt
29 Sorellus in Bibliothecâ Gallicâ. * In Balzaci Epiſtolis notari merentur, quæ habet de lite inter Guietum & Grotium ſuper præſtantiâ vini & cereviſiæ p. 313. Franciſci Guieti ruſticum epigramma pro vino adverſus Batavos cereviſiæ potores illic legatur. Grotii verò Phaleucus pro cereviſiâ inter poëmata ejus reperitur.

30 LAURENTII PIGNORII Symbolæ Epiſtolicæ plenæ ſunt bonæ frugis. L. Pignorius Profeſſor Patavinus varia in lucem miſit docta & laborioſa. Is Symbolarum epiſtolicarum librum primum edidit Patavii an. *1619.* in 8vô, quem plures non ſunt ſecuti; in quibus varii argumenti multa cumulantur, præcipuè verò antiquaria. Multa illic ſunt, quæ ad Jurisprudentiam & Hiſtoriam pertinent. Elucidantur autorum varia loca, explicantur inſcriptiones veteres. Optimus eſt pro Criticis & antiquariis liber.

31 RENATI CARTESII Epiſtolæ pleræque Phyſici argumenti ſunt. Novæ Philoſophiæ autor fuit Carteſius, quæ tamen non ita nova eſt, ut non apud antiquos ejus dogmata appareant, ut per ſingula capita facilè demonſtrari poſſet. Fuit qui illa ex Moſe deducere voluit, primis ſcilicet Geneſeos capitibus, quod ipſi Carteſio ne quidem per ſomnium in mentem veniſſe opinor. Ejus hypotheſes vix per ſe ſunt intelligibiles, niſi illuſtrentur vivâ doctrinâ. Mathematicas certè corporum affectiones, & quidquid ab iis operationum dependet in naturâ, ut ſunt permultæ, nemo profundiùs & exquiſitiùs demonſtravit, quam Carteſius. Poſt mortem ejus editæ ſunt Epiſtolæ in 4to, Lugd. Batav. quæ ad Viros doctos ſcriptæ ſunt ſuper dubiis Philoſophiæ ſuæ locis. Nullo itaque ex commentario meliùs intelligi poteſt doctrina Carteſiana, quem præbent Epiſtolæ. Multa illic proponuntur rariora naturæ *Φαινόμενα*, in quibus explicandis illic ſuum exercuit ingenium. Gallicâ etiam linguâ plures ſcriptæ.

32 HERM. CONRINGII Epiſtolæ prodierunt Helmſtadii in 4to, junctim editæ, quæ prius ſparſim editæ fuerunt, & librorum frontiſpiciis præfixæ. *(fff)* Ejus

(fff) Herm. Conringii Epiſtolis addenda ſunt duo illarum, ad Ferd. Fürſtenbergium, Epiſc. Monaſterienſem, & Steph. Baluziun. Syntagmata poſthuma, ob variam Eruditionem, Antiquariam imprimis & Hiſtoricam, commendanda, quæ, cum Utriusque Reſponſoriis, Helmſtadii A. 1694. *in 4to*, edidit Caſp. Cörberus, Eloqv. in Acad. Julia Profeſſor, plurium ad Eruditos alios, quæ has ſint ſecuturæ, ſpem ſimul injiciens.

Digitized by Google

Ejus enim Viri celebritate commoti multi, qui monumenta ingenii publicarunt, ipſius operam ſollicitaverunt in præfationibus operibus ſuis præmittendis: Eas in unum corpus redegit, quo continentur multa Theologica, Hiſtorica, Phyſica, Politica, Philologica, prout argumenta librorum ſe ipſi obtulerunt. * Adjecit quoque librorum ſuorum præfationes, quod olim 33
quoque fecit Ericius Puteanus, qui è præfationibus & dedicationibus librorum, quos ipſe confecerat, peculiare Syntagma collegit, ſub titulo, *Pompæ Prosphoneticæ*, uſui fortè futurum ſingulari illis, qui dedicatorias epiſtolas ſcribunt. * Conſilium non adeò ſpernendum, ſi quis corpus aliquod ſelectio- 34
rum dedicationum ex variis Autoribus collectum conficeret. Solent enim in iis cumulari floridi ſtyli argumenta, enthymemata encomiaſtica, quorum præcipuus in orationibus Panegyricis uſus eſt; ne quid dicam de uſu illo in argumentis librorum quaſi ſummariâ notitiâ cognoſcendis. * Eo modo 35
JOHANNIS STURMII quoque præfationes ſub titulo Prolegomenorum in unum corpus collectæ ſunt, Tigurique editæ, in quibus, ut editor Toxites rectè ſentit, ſunt multarum artium rerumque optimarum inſignes loci, quarum uſus non minori cum utilitate quam judicio explicatur. Hic de Dialecticis, de viâ intelligendi Platonis Dialogos, de imitando Cicerone, contentione inter Eraſmum & Longolium ortâ, de verborum ἀναλύσει ac delectu, delectione Ciceronis, de Demoſthenis atque Æſchinis discrimine, de dicendi artibus, de hiſtoriæ utilitate, multa proponuntur.

TANAQUILIS FABRI Epiſtolæ Philologici argumenti ſunt. Vir do- 36
ctiſſimus fuit, Philologus, Græcarum literarum peritisſimus, velocis, ſed & audacioris ingenii, Salmurienſis Academiæ Profeſſor: * Multa ex ingenio 37
ſuo in autoribus repoſuit, etſi MStis libris deſtitutus; quæ tamen ipſi temeritas nonnunquam feliciter ceſſit ingenii ſolertiâ ſæpe præcipienti, quod alii magnô labore in MStis requirunt. * Non ſemel tamen aliis ob auda- 38
ciam ſuam vapulat ſcriptoribus: nam corrigit ſæpè pro lubitu mendoſa loca, *deſtruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.* Multa ſuarum conjecturarum complexus eſt his epiſtolis, quarum libri duo ſunt, quibus autorum veterum loca adverſus omnium ſententias explicat, ob feſtivitatem ingenii & acumen magno in pretio habendus. Aliquem epiſtolarum illarum locum, ubi Livium reprehendit, ut qui quondam Latinæ linguæ vocem non ſatis intellexiſſet, ſugillarunt Ephemeridum ſcriptores Gallici, qui tamen ab ipſo probè depexi libro quodam Gallico, cui titulus: *Journal du Journal.* * Scripſit, ut 39
hoc obiter memorem, de Religionum Unione librum Gallicâ linguâ, quo nec Pontificiis nec Reformatis placuit; illorum vitia in nuditate ſuâ ſiſtens, horum verò invidiam incurrens, quod jungere Gryphes equis laboraret: cui liber & Belgicam linguam converſus eſt. * Cæterum magnæ fuerunt 40
hujus Viri calamitates domeſticæ, de quibus ſæpe conqueritur: filiam do-

ctam habuit, quæ hodie libros ſcribit in gratiam Delphini; quæ & ipſa dici-
citur imitari Patrem. Edidit quoque prima Scaligeriana, quibus præfa-
tionem præmittit, in quâ de fatis ſuis queritur. De hoc Viro Patin. Epiſt. 77.
legatur.
41 JOH. CASELII Epiſtolæ inter Germaniæ noſtræ κειμήλια literaria, ut
42 omnia iſtius Viri, meritò referendæ. * Lumen ille Germaniæ fuit, Græcè &
Latinè doctiſſimus, Orator, Philoſophus & omnium literarum Vir, Roſto-
chienſis primum Academiæ, hinc Helmſtadienſis, Profeſſor, ſuô exemplô,
conſilis, præceptis totam tum temporis Germaniam penè informavit; à Prin-
cipibus in conſilia, tam literaria quàm civilia, adhibitus. Huic Helmſta-
dienſis Academia illos progreſſus debet, quos in ſolidioribus & elegantio-
bus ſtudiis fecit. Ex ejus enim ſchola prodierunt Viri dictiſſimi, ad ge-
43 nium antiquitatis & veræ ſapientiæ formati. * Ejus opera utinam habere-
mus omnia uno volumine comprehenſa. Jam diu laboratum id fuit Sere-
niſſimis Ducibus Luneburgicis, ut omnia ejus opera prodirent undecun-
que collecta, ſed hactenus res non præſtita fuit. Habuit in animo olim
Henricus Ernſtius Opus Caſelianum conſtituere, qui indicem ſcriptorum
ejus imprimi curavit, cui tamen multa deſunt. Beatus quoque noſter Sper-
lingius idem conſilium agitavit, in cujus Bibliothecâ pleraque ejus ſcripta
aſſervata fuerunt. Magnô illum elogio Grotius in epiſtolâ ad Gallos 154.
44 ornat. * Præcipuæ autem ejus Epiſtolæ editæ ad Viros Principes, in quibus
multa de iſtorum temporum ſtatu civili & literario, multa de Viris doctis
judicia. Illa tunc temporis Principum cura erat, quæ nunc (nam iſta ſeculi
noſtri perverſitas eſt) ad Pædagogos ablegatur. Editus ille liber Helmſta-
dii ann. 1619, curante Fuchtio. Editæ & aliæ quædam ejus ſunt Epiſtolæ,
Vagetio curante, Hamburgi, & iterum aliæ ejusdem ad Victorium cum
ejus reſponſoriis, quæ aliquoties editæ ſunt, in Victorii autem epiſtolis omiſ-
ſæ, quod, ut Böclerus quæritur, tantum decus Germaniæ aliqui inviderent.
45 * Nunc verò Anno 1687. Opus Epiſtolicum Caſelianum per *Juſtum à Dransfeld* Pædagogii Gottingenſis Rectorem, Francofurti editum eſt, exhibens
epiſtolas ad Principes nobiles, Viros celebres, propinquos, cives ac fami-
liares, quæ in Fuchtianâ & Vagetianâ Editione non comparent, ac in XVI.
libros ex ipſius Autoris Adverſariis & MStis tributum. Præmittitur Con-
ringii ad illum epiſtola, in quâ de reliquis ſcriptis Caſelianis nonnulla nar-
rantur, isque autor ad cætera quoque, quæ collegit, edenda impellitur:
46 Quod ut facere velit, etiam nos obteſtamur. * Eſt & in ſcriniis Gudia-
nis integra Epiſtolarum Caſelianarum centuria, hactenus non editarum,
niſi forte in novâ illâ collectione Dransfeldianâ quædam ex iis habentur.
Caſelii 37 epiſtolæ reperiuntur in volumine Epiſtolarum αὐτογράφων Bloc-
cii, de quo Lambecius *lib. 1. de Bibliotheca Vindobonenſi p. 55.* in quo multæ aliæ
ſunt

ſunt *Gruteri, Camerarii, Giphanii, Rittershuſii, Sturmii &c.* epiſtolæ. * Magnificum ſtylo Caſelii elogium tribuit Joſ. Scaliger lib. 3. Ep. 270. *Multi*, inquit, 47
Latinè pauci Romanè loquuntur: & ſi qui forte Romanè; at rarò illum Ciceroniani ſeculi genium aſſequuntur. Qui hunc leporem in tuâ oratione non agnoſcit (ſcribit ad Caſelium) *is quid ſit Latine ſcribere, neſcit. Quid de verſiculis tuis dicam? Qui quantum ab omni ſuco & ambitione remoti ſunt, tantum Romanæ illius priſcæ ſimplicitatis & amœnitatis habent Catullianæ.* De Caſelii Epiſtolis legi poteſt Epiſtola Vincentii Fabricii 7. ad Henr. Vagetium.

PETRI MARTYRIS ANGLERI, Mediolanenſis, Epiſtolæ Politici argumenti ſunt. (Fuit ille Protonotarius Apoſtolicus & prior Archiepiſcopus Granadenſis, & Regi Hiſpaniæ à rerum Indicarum conſiliis. Editæ ſunt in fol. an. 1630. & Amſtelodami in fol. an. 1670. apud Elzevirios, cum epiſtolis Ferdinandi de Pulgar. Totum opus politicum eſt, & Theſauri inſtar, continet enim arcaniora ſtatus conſilia, tam Germanica quam Gallica & Hiſpanica; multa quoque, quæ ad res Indicas & commercia pertinent: quæ etiam cauſa fuit, quod Elzevirii recuderent librum tam utilem. Magni faciendæ ſunt epiſtolæ talis argumenti, quæ mirificè proſunt ad notitiam Rerumpublicarum. Vehementer illas commendat Boſius *Introductione in notitiam Rerump. cap. 5. §. 11.* qui tamen, quod miror, hujus Martyris mentionem non facit.) 48
* Politicas tales epiſtolas magnâ curâ inquiſivit Petrus Puteanus, & ejusdem laboris ſocios habuit Peireſcium, Antonium Lomenium, è quibus integrorum voluminum Bibliothecam, amplius quadringenta, confecit (connumeratis præter epiſtolas aliis inſtructionibus & memoriis) Illa quadraginta librarum millibus empta Regio Archivo inſerta ſunt. * Ejusdem viri curâ ſervatæ ſunt epiſtolæ *Foxii & Oſſati*, de quibus ita judicat Rigaltius in *vitâ Petri Puteani*, poſt Pauli Sarpii Tridentinam hiſtoriam nihil extare, unde queant Aulæ Romanæ artes pernoſci clarius & certius. Collegit & ille multas Scaligeri epiſtolas hactenus ineditas, & Peireſcii Epiſtolarum volumina duo grandia, quibus continentur ad naturalis hiſtoriæ totiusque literaturæ notitiam Obſervationes elegantiſſimæ, teſte eodem Rigaltio in ejus vitâ pag. 50. Ut obiter, hæc memoremus, extant Politici argumenti Epiſtolæ Æneæ Silvii, Forſtneri de negotio Pacificationis Oſnabrugenſis. * In his epiſtolis non tam doctrina multa, quam rerum uſus requiritur, ut de Lanfranco Margotio Erythræus *Pinacoth. I. n. 71.* teſtatur, qui ſine multis literis in ſcribendis epiſtolis longè doctiſſimorum hominum induſtriæ anteivit. Etenim rem, de qua ſcribendum eſſet, *videbat acutè, explicabat dilucidè, ſententias adhibebat illuſtres, queque non tam haberent venuſtatem, quam dignitatem & pondus. Verba erant non illa quidem elegantiſſimo ſermone, ſed quæ rem maximè explicarent. Omnia ſcribendi genera noverat, eoque utebatur, quod cum ejus, qui ſcriberet, eorumque, ad quos ſcriba-*

49 50 51

ſcribebatur, perſonis congrueret. Quæ de Epiſtolis Grotianis magnam quodque partem dici poſſunt.

52 GABRIEL NAUDÆUS Epiſtolas aliquas ſcripſit. Doctiſſimus Vir fuit, & magnæ ἐμπειρίας Bibliothecariæ, ipſe Bibliothecarius Cardinalis Mazarini, & poſtmodum Reginæ Chriſtianæ, olim Cardinalium Franciſci à Balneo & Franc. Barbarini. Epiſtolæ poſt mortem ejus editæ Genevæ an. 1667, in quibus extat rerum literariarum ſui temporis non exigua notitia. Multa ejus ſunt de viris doctis judicia, in quo tamen partium ſtudiis interdum aliquid tribuit. Vide Epiſtolam ejus 65, in quâ Fortunium Licetum penè in cœlum extollit laudibus, & reliquis ſuorum temporum Philoſophis præponit, amore Peripateticiſmi ductus. Cæterum rariora aliqua ab ejus eruditione quis exſpectaverit, quam illic habentur.

53 JOHANNIS GENESII SEPULVEDÆ Epiſtolæ multa continent memorabilia. Fuit ille Cordubenſis, Caroli V. Hiſtoriographus, Græcè & Latinè doctiſſimus, cujus ſunt præclara in rem literariam merita. Latinè vertit Ariſtotelem & Alexandrum Aphrodiſæum in libros Metaphyſicorum. Genus orationis ipſi fuſum, tractum, & cum latinitate quadam profluens. Fuerunt ipſi cum Eraſmo quædam liticulæ: ſcripſit Epiſtolarum libros 7. in quibus multa varii argumenti, Theologici, Philoſophici, Philologici, Hiſtorici, Mathematici. Habentur judicia de Autoribus. Editæ ſunt illæ cum cæteris ejus Autoribus operibus Coloniæ Agrippinæ Anno 1602. in 4to.

54 CASP. BARLÆI Epiſtolæ facetiis & ſalibus perſperſæ multa iſtius tem-
55 poris notabilia ſæpe memorant. * Fuit Barlæus Philoſophus & Poëta præſtantiſſimus, quanquam à Batavis ipſis non magni æſtimatus; ingenium fœcundiſſimum & feſtiviſſimum habuit, in Elegia, Scazonte & Phaleucis mirè ſuavis & argutus, in Epicô carmine luxuriâ nimia penè moleſtus: Quam ejus loquacitatem contemptim habuere Heinſius aliique caſtigatiores Poëtæ. Id certè verum eſt, in delectu verborum non multum ſe cruciaſſe, ſed primos impetus plerumque eſſe ſecutum & ingenii ſui ubertatem. Miſero fato periit, puteo ſubmerſus; an ſponte an caſu, incertum. De morte ejus jam ſuprà di-
56 ximus. * Ejus extant epiſtolæ, quas non adeò ob dictionem legi velim, quam ob argutias & urbanitatem: Facetiarum pleniſſimus eſt, ubique jocis circumfluens; ac incidunt nonnunquam, quæ ad hiſtoriam literariam ſui tem-
57 poris, præcipuè in Batavia, pertinent. * Lepida inter alias Epiſtola eſt 71. quam ad Petrum Gruterum Ludimagiſtrum ſcripſit, hominem in ſtylô κακόζηλον & antiquarium, ubi per mimeſin perpetuam eum cum ſtylo ſuo exagitat. Eſt verò Gruterus etiam inter ſimias Lipſianas; ſed qui præter κακοζηλίαν Lipſianam mirè ineptus eſt in frigidis alluſionibus & verbis antiquatis.

58 FRANCISCI MARTINI Epiſtolæ Barlæanis jungi poſſunt; idem enim planè character in illis eſt, & penè feſtivitate ſuperat Barlæum. Fuit concio-

Digitized by Google

concionator Epenſis; editæ ſunt Hardervici anno 1653. in 12. Dictio non contemnenda, nitida planè & florida; elegantes in illa occurrunt joci, ut de rebus vulgaribus ita ingenio illis ſuperiore concepti. Recenſentur interdum aliqua inter Profeſſores Leidenſes friguſcula, & aliqua de eorum ſcriptis judicia.

JOH. BAPT. LAURUS, Urbani VIII. cubicularius, Vir doctus, inter 59
alia ſcripta Epiſtolarum Centurias 2. edidit, quæ Coloniæ Agripp. anno 1624. in 8. impreſſæ. Continentur in illo libro multa ad hiſtoriam literariam ſui temporis pertinentia. Dictio in illo mediocris: magnum certè illi elogium ſuspendit Erythræus *Pinacoth. I. n. 141.* Magni habitus fuit à Pontifice Urbano VIII, qui in deligendis ingeniis magnam curam adhibuit. Edidit Autor ille, teſte eodem Erythræo, Theatri Romani Orcheſtram, in quâ de viris illuſtribus Romæ verſantibus agit, quam nondum vidi. * Edita ſunt ab illo 60
poëmata, & inter illa unum, quod inſcribitur de *fabricatione calcis*, ingenioſum, quod cum Sylvis ejus prodiit. Habentur quoque illic *lib. 2. Ægyptiados*, quibus agit de Mariæ in Ægyptum fugâ. Adjiciuntur *Epigrammata* non ſpernenda. * Reperitur inter epiſtolas ejus p. 174. & inter ſylvas lib. 3. Strena 61
in Calendas Januarias, qua *Nihil* donat Amico in epiſtolis ejus, de quo carmine, quid judicare debeam, non habeo; Totidem enim verbis in Paſſeratii Strenis legitur, inquibus multa alia habentur carmina ejusdem commatis. De illo nos jam ſuprà *cap. 9. n. 21.* quædam diximus. Et mirum ſane eſt, in ſylvis Poëmatum Lauri idem carmen poni. Laurum è Paſſeratio id habuiſſe, tempus & omnia arguunt. * Idem autor de annulô pronubo D. Mariæ Vir- 62
ginis ſcripſit, in quô mirabiles hiſtoriæ de annuli iſtius miraculis, qui cæcis viſum reſtituerit, quô temerè tacto ab homine profano digitus exaruerit, cujus goſſypium circumpoſitum tangentis temerè manus aduſſerit, & infinita alia ſuis autoribus relinquenda.

De JUSTI LIPSII Epiſtolis dici hîc multa poſſent. Conſiderari illæ 63
vel ratione dictionis, vel ratione rerum poſſunt. Vehementer ſenex à juvene discrepat. Cum enim in juventute ſuâ Ciceronianam dictionem ſequeretur, maturioribus annis penè novum eloquentiæ genus ſibi finxit, in quo argutiæ, adagia, hemiſtichia, græcæ ſententiæ, quorum in familiaribus inter eruditos epiſtolis uſus eſſe poteſt; Tales enim epiſtolas illa ornant, in cæteris locum non habent, ubi enthymematibus agendum, & ſermo πεπλασμένος requiritur. * Mareſius *lib. 1. ep. 7.* ſermonem poëticum in illo 64
agnoſcit, qui Statium referat ſibi pro ſummo Poëta habitum, cujus ſcriptio valde ſit adſtricta, & crebrâ parentheſi interrupta. Idem ibid. *ep. 49. ad Heinſium* in illo reprehendit antiquorum verborum nimium uſum, audaciam in ſcribendo, dictionem parentheſibus & interrogatiunculis interruptam. *Reſpondet illi N. Heinſius: *Non deſunt Lipſio ſuæ Veneres. Habet neſcio quid,* 65

quò lectorem trahat, & quod prorſus improbare non poſſis. Ut non tam illi ſuccenſeam,
quam ineptiſſimis mortalibus, qui imitandum ſibi illum proponunt, idque tam præpoſte-
rè, ut vitia ejus exprimant plerumque, virtutes non aſſequantur. Imitatus neminem
Lipſius, ac proinde nemini imitandus. Memoriam ego tanti Viri ſanctè veneror. Nec
negarim tamen, magna illi ex parte labem eam deberi, quam tu Belgis noſtris non im-
merito adſcribis. Quod niſi ὁ θαυμάσιος *Scaliger juventuti noſtræ peſſum eunti*
ſalubribus ſuccurriſſet monitis, in Lipſii locum à Curatoribus hujus Academiæ oppor-
tunè ſubrogatus, futurum vix erat, ut tantam tot præclarorum ingeniorum, quæ annis
quinquaginta proximis in Batavia noſtra eluxerunt, meſſem mirarentur exteri. Nec
labes tamen illa ſolos Belgas & Germanos, ſed Gallos etiam veſtros, infeciſſe videri pot-
eſt. Magnam partem de illo vera ſunt, quæ in Excerptis Scaligerianis dicun-
66 tur. Henricus Stephani Latinitatem Lipſii ſingulari libro notavit. * Ne-
que unquam ego ſvaſerim, ut, antequam aliquis robur in ſtylo acquiſiverit,
inexercitatus adhuc Lipſianæ lectioni adſveſcat, aut ejus floſculos in uſus
ſuos excerpat. Qui illum imitati ſunt, infeliciter rem ſuam geſſerunt: Nam
vel exſcripſerunt nonnulla ac ſententias quasdam compilarunt, vel planè
inepti fiunt, dum dictionem ejus exprimere tentant, per ſe non laudabilem.
67 * BERTILIUS CANUTUS in ſuis Epiſtolis omnem in imitatione Lipſianâ
gloriam quæſivit, ut vel in ipſo libri titulo illam jactet: Sed ille periodos
68 Lipſianas tantum congerit, & lacinias ex illo conſuit: ERYCUS PUTEA-
NUS Lipſii ſucceſſor, felicior quidem, ejus imitator fuit ac evitavit quidem
abruptam illam brevitatem, tot ſententiarum hiatus & præcipitia, frequen-
tatas interrogatiunculas, alliterationes exiles & ſimilia, quæ Lipſio familiaria
vitia ſunt: ſed, dum illa vitavit, in vitium περισσολογίας & ταυτολογίας incidit,
Cum enim brevitatem affectaret, id effecit, ut tribus quatuorve periodis
abſolveret, quæ Cicero unâ periodo mediocri abſolvere potuiſſet. Scripſit
Puteanus aliquot centurias, quæ vivo illo editæ ſunt, earumque plena edi-
tio Francof. 1663. prodiit. Poſt mortem ejus Epiſtolarum apparatus poſt-
69 humus in 7. Centurias diſtributus Lovani Ann. 1663. editus eſt. * PE-
TRUS GRUTERUS, cujus ſuprà mentionem fecimus, λιψιανίζειν in epi-
70 ſtolis ſuis voluit, cui à Barlæo illuſum eſt. * Longè eoineptior eſt, qui
Lipſium imitatus, COELIUS in ſuâ Inſtitutione Epiſtolicâ, κακοζηλίαν
Lipſianam docet, ipſe vehementer ridiculus. De his ſimiis Lipſianis lege
71 præfationem Thomaſii in Epiſtolas Manutii. * Lipſii plures ſuperſunt epi-
ſtolæ ineditæ, quæ in Chiliade illâ non habentur. Jam tum Meurſius, Box-
hornius aliique ſparſim quasdam edidere. Teſtatur Monconiſius in *Itine-*
rario ſuo part. 2. pag. 150. Hugenium omnes habere literas Lipſii adſe ſcriptas,
ac Sorbierius in literis ſuis alicubi refert Chriſtianum Hugenium oſtendiſſe
ſibi aliquot volumina epiſtolarum à Viris doctis ad Lipſium ſcriptarum.
Vir illuſtris Marq. Gudius tot habet ejus ineditas, ut Chiliada jam editam
quinque augere centuriis poſſit. MAR-

Digitized by Google

MARTINI ZEILERI Epiſtolæ Germanicæ ad locorum Communium Scriptores potius referendæ ſunt. Vir ille fuit πολύγραφος noſtro ſeculo, non indoctus, certè rerum multarum compilator. Scripſit autem plura Germanicâ linguâ, quam Latinâ. Solum illud, cujus ſuprà memini, de Geographis & Hiſtoricis, Latinâ linguâ prodiit, è libris Voſſianis maximam partem compilatum. Ut linguâ Germanicâ varia Itineraria ſcripſit, quibus multa memorabilia continentur, ita ſub dialogorum & Epiſtolarum habitu complexus eſt varia argumenta naturalia, moralia, civilia, hiſtorica. Scripſit ultra ſexcentas epiſtolas, quæ junctim prodierunt in 4to anno 1657, Ulmæ. 72

AQUILINUS COPPINUS, Eloquentiæ Profeſſor in Ticinenſi Gymnaſio, epiſtolarum libros 6. ſcripſit, in quibus occurrunt non pauca de viris doctis in Italiâ judicia, multa quoque rerum naturalium quæ ipſi in diverſis Italiæ itineribus obvenerunt. Elegans inter alia eſt deſcriptio illa *lib. 1. p. 29.* itineris Taurinenſis. Inter alia hic meminit, ſibi viſum in montibus illis multorum gigantum mortuum efferentium imaginem, adeo expreſſam phantaſmate quodam vel nube, ut nullus pictor imitari illam potuiſſet. Quod, an ſimile fuerit *Morgana Φαινομένῳ*, an vero ita ipſi viſum per ſenſuum aliquam fallaciam, nunc non diſquiram. Ille alioquin in nubibus his ſpeculandis mirè ingenioſus & verboſus eſt. Editæ ſunt epiſtolæ illæ Mediolani ann. 1613. in 8vô. 73

LUCILLI PHILALTHÆI Epiſtolæ ſcriptæ ſunt ad varios in Italiâ Viros doctos diverſi argumenti. Continentur in illis multa illorum temporum à Viris doctis acta & edita. Fuit verò ille Medicinæ Profeſſor; juvenisque has epiſtolas ſcripſit, editas Papiæ ann. 1564. 74

JOSEPHI LAURENTII jam ſuprà mentionem fecimus, ubi de polymathiâ ejus egimus. Ejus extant epiſtolarum Centuriæ 2. editæ Lucæ anno 1638. Stylus in illis κακόζηλος: nam & ille autor inter ſimias Lipſianas. Apparent nonnunquam ſtricturæ aliquæ ingenii, quæ tamen iterum ineptiis deturpantur. Scriptæ verò ſunt ad viros illorum temporum celeberrimos; & in eis interdum aliquid latet, quod notatu dignum ſit. Judicia in illo multa de viris doctis & operibus eorum; quibus tamen fides haberi non poteſt, cum panegyriſten potius, quam ſincerum cenſorem agat. 75

JOHANNES WOUWERIUS, vir doctiſſimus, è Brabantiâ oriundus illuſtri è familiâ, tandem in Holſatiam venit, magnis admotus muneribus, Conſiliarius Principis & Præfectus Gottorpienſis, cujus extant varia ſcripta, inter quæ præcipuum eſt de Polymathiâ. Ejus epiſtolæ editæ ſunt Hamburgi anno 1608. (ggg) in 8vo cum Syntagmate de Græcâ & Latinâ Bibliorum inter- 76

(ggg) Epiſtolarum Joh. VVouvverii Centuria II. Hamburgi, non A. 1608. (licet hunc exempla quædam in Titulo indicent, quæ Morhoſio Sphalmate iſto Typographico impoſuere

interpretatione. Variæ hîc inſtitutæ ſunt de multis rebus literariis conſultationes & judicia: nam multa, quæ agitabantur illo tempore inter viros literatos, his in epiſtolis recenſentur. Scriptæ illæ ſunt ad illuſtres ejus temporis viros, Scaligerum, Meurſium, Heinſium, Gruterum, Scriverium & plu-
77 res alios, cum quibus non niſi erudita tractari poterant. * Epiſtolas ejus multas ineditas ſervat illuſtris Gudius: latitant & aliquæ inter MSta Biblio-
78 thecæ Hamburgenſis. * Frider. Lindenbrogium tamen neſcio quomodo is ſemper infenſum habuit: ſuperſunt enim Lindenbrogii tum in Bibliothecâ Hamburgenſi, tum in Gudianâ, Epiſtolæ, quibus illi acerbè inſultat. Vocat
79 illum hominem cum latrante nomine (à baubando). * Multa in illo plagia notat, ac in aliquâ epiſtolâ hæc de illo habet, ejus de Umbrâ Tractatum inter plagia recenſens: *Quem noviſſimè edidit librum tenebricoſum umbratilis ille, inter doctiſſimi optimique viri Jani Gulielmi ſchedas repertum ajunt: in quo id tamen præſtitit, quod aliam illi veſtem induit, & ſuo more turpavit. Nam & carmina, quæ paſſim intermixta, non adulteri hujus fuerunt, ſed Scholæ Schleſwicenſis Rectoris, viri eruditi & probi, qui etiam nunc vivit, & id apertè fatetur.* Epiſtola hæc ſcripta eſt Hamburgi ann. 1613. Gravis hæc in illum virum injuria eſt, & neſcio quid acerbitatis ſapit. In aliis epiſtolis paſſim in eum invehitur, ac plura ejus plagia notat. Nos lites illas in medio relinquimus. De Polymathiâ ejus per plagium Caſaubono ſubreptâ ſuprà diximus. Idem Lindenbrogius, ut ex epiſtolâ illâ apparet, vitam ejus integro ſcripto divulgare in animo habuit, quæ certè in laudem ejus minimè concepta videtur. Cæteroquin vitam ejus Clariſſ. Dn. Adamus Olearius peculiari oratione deſcripſit.

80 JOH. MILTONI Epiſtolæ Familiares extant libello exiguo. (*bbb*) Non ignobilis fuit Autor Miltonus, quod è ſcripto Anti-Salmaſiano conſtat, quem ille exagitarat, argutiis & ſalibus cauſam commendans, à Salmaſio non iis,
81 quibus poterat, argumentis defenſam. * Id ſingulare in illo notari poteſt, frequentem illum eſſe in Solœciſmis & Barbariſmis Salmaſio objiciendis, cum tamen & ipſe ſit σόλοικος ſæpe & barbarus, ut quadret hîc illud Juvenalis, ſat. II.

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.

Ejus commatis ſunt illa in præfatione: *Tuis Grammatiſtis te vapulandum propino*, & pag. 21. *populus aſſentitus eſt*, & pag. 141. *res noſtras hallucinante.* Sed talia viris

ſuere), ſed 1618, ſexennio poſt Autoris, A. 1612. defuncti, obitum, a Geverhardo Elmenhorſtio ſunt editæ, Centuriam etiam Tertiam in præfatione pollicito. In Bibliotheca Hamburgenſi plures ducentis ſuperſunt, omnes αὐτόγραφοι, & ad ſolum Sebaſtianum à Bergen, JCtum ac Urbis iſtius Conſulem, exoratæ.

(*bbb*) Joh. Miltoni Epiſtolæ etiam exſtant Politicæ, publico Parlamenti, ſive Senatus Anglicani (cui à Secretis fuit), nomine ſcriptæ, & a Joh. Georgio Pritio Lipſiæ A. 1690. in 12. denuo recenſitæ, quæ lectionem, ob ſtylum pariter atque Argumenta, merentur.

Digitized by Google

viris doctis interdum præter intentionem excidunt, qualia in Scaligero & Caſaubono non pauca notavit Scioppius, delicatus illarum ſordium collector, qui ingens domi ſterquilinium talium obſervationum habuit, quod publicare voluit cum titulo Herculis *κοπροφόρου*. * Quicquid tamen ejus ſit, 82
oſtendunt Miltoni ſcripta virum vel in ipſâ juventute: quæ enim ille adoleſcens ſcripſit carmina Latina, unà cum Anglicis edita, ætatem illam longè ſuperant, quâ ille vir ſcripſit poëmata Anglica ſed ſine rhythmis, quos ut peſtes carminum vernaculorum abeſſe volebat, quale illud 13. libris conſtans, *the paradiſe loſt.* Plena ingenii & acuminis ſunt, ſed inſuavia tamen videntur ob rhythmi defectum, quem ego abeſſe à tali carminum genere non poſſe exiſtimo, quicquid etiam alii, & Italis nonnullis, & nuper Iſaaco Voſſio in libro de poëmatum cantu, videatur. Epiſtolæ ejus paucæ ſunt, in quibus tamen non pauca de autoribus veteribus, recentioribus, domeſticis, exteris judicia, quæ legere & noſſe operæ pretium eſt. Editæ ſunt Londini an. 1647. in 8.

WILHELMI SCHICKARDI & MATTHIÆ BERNEGGERI Epiſtolæ mutuæ hoc in loco præteriri non debent. Præclari viri ambo fuerunt: magna Schickardi rerum Hebraicarum & Antiquitatum Judaicarum peritia, literis his propemodum immerſi & innutriti. Teſtantur illud doctiſſima ejus ſcripta de jure Regio Hebræorum, quod nunc cum commentario Carpzoviano prodiit; & alii ejus libri, exteris omnes magno in pretio habiti. Salmaſius certè in defenſione cauſæ Anglicanæ multa ex ejus fontibus hauſit, quod & Bœclero in primo Muſei ſui ſpecimine notatum eſt. Quis Berneggerus fuerit, notum omnibus eſt è commentariis in Hiſtoricos optimos. Uterque Mathematicis ſtudiis impensè deditus fuit, ideoque epiſtolæ illæ, quæ publicatæ ſunt Argentorati ann. 1673. in 12. pleraque Mathematici argumenti continent: Peireſcii de Schickardo ſubnectitur judicium huic libello. 83

GEORGII RICHTERI Epiſtolæ planè non ſunt illo loco habendæ, quo habet Patin. *Epiſt. 106.* Meledicum eſt & falſum, quod de illis ait: *J'ai vû les Epitres de Richterus, il y a quelques bonnes choſes, quelques-unes de mediocres, & tout l'ouvrage eſt aſſez mal fagoté.* Non facilè memini pleniores bonæ frugis epiſtolas, quam hæ ſunt. Fuit Richterus JCtus, Conſiliarius Reip. Norimbergenſis, ac Academiæ Altorfinæ Procancellarius, vir undequaque doctiſſimus, ut patet è paucis illis ſchediaſmatibus, quæ edidit: neque enim ob molem negotiorum in tam amplâ civitate vacare totus literis potuit. Magni habitus à Batavis, Gallis & Anglis, quod teſtantur literæ ad ipſum ſcriptæ. Ipſi Heinſius diſſertationem inſcripſit de ſervis natura, quæ adjicitur Orationibus Heinſianis, in qua agitur de eo, an JCti Philoſophis contrarientur, quando illi ſervos natura eſſe negant, Ariſtoteles autem aliquos natura 84

Digitized by Google

ſervos ſtatuit. Ejus Epiſtolæ ſelectiores editæ ſunt uno volumine in 4to.
Norimbergæ an. 1662. Ubi habentur non ipſius ſolum, ſed & illorum, quæ
ad ipſum ſcriptæ ſunt, epiſtolæ, plenæ argumentis Theologicis, Juridicis, Po-
liticis, Medicis, Philoſophicis, Hiſtoricis, Geographicis, Philologicis, Criti-
85 cis. * Quod titulus promittit, præſtat liber uberrimè: Sunt enim multa no-
tatu digniſſima, quæ ad hiſtoriam literariam noviſſimi temporis pertinent,
in illis datâ occaſione notata. Multa ſanè diſci ex illis poſſunt: addita ſunt
præterea literarum quarundam ſpicilegia, à Profeſſoribus Altorfinis, Hoff-
manno, Ruperto, Rittershuſio, Dinnero, (*habuit enim Academia hæc viros ſem-
per inſignes,*) & aliis viris doctis ſcripta. Sunt hic aliquot Gruteri Epiſtolæ,
in quibus multa notabilia: eſt prolixa epiſtola Chriſtophori Arnoldi ad
Georg. Richterum p. 496. & ſeqq. ubi multa egregia habentur de Origini-
bus Germanicæ linguæ. Additur index rerum & argumentorum in ſingu-
lis epiſtolis: judicium de Barclai Argenide prolixè habetur p. 783. ubi tota
illius fabulæ compages examinatur. Habetur elegans carmen Gruteri tro-
chaicum in Galenum Caſp. Hoffmanni, editioni quidem paratum & ſummis
curis & moleſtiis elaboratum, ſed hactenus, quæ invidia noſtrorum tempo-
rum eſt, nondum editum, non ſine magno rei Medicæ & Philologicæ damno:
Fuit enim Hoffmannus vir longè doctiſſimus, Medicus, Philologus conſum-
matiſſimus. Reperitur illud carmen p. 534. & ſeqq. quo graphicè depingit
Magnatum deſidiam in procurandis optimis artibus. Videas & illic p. 539.
miſerum Gruteri ſtatum.
86 DOMIN. BAUDII Epiſtolæ etiam in tyronum manibus ſunt. Nemini
ignotus Baudius, ſalibus & facetiis ubique diffluens. Vir fuit doctiſſimus,
87 Poëta inprimis in Jambis feliciſſimus. * Dictio ejus, ſi judicium Scaligeri in
Excerptis Puteanæis audimus, ſapit phraſin Neroniani temporis. Eſt enim
in illo quidam flos ſermonis ad poëtiſmum aliquantum accedens, & colo-
rem aliquem è Plauti argutiis trahens, qui ipſi ſcriptor familiaris fuit quem
imitaretur, & ita imitatus eſt, ut non eſſet κακόζηλος. Epiſtolare enim argu-
88 mentum inprimis inter familiares non reſpuit jocos & ſales. * Vir fuit me-
liore fortuna dignus, ſi ipſe faber ejus eſſe potuiſſet. Habuit familiaria vitia,
quæ vehementer ipſi obſtiterunt ad altiora tendenti, Venerem & Bacchum;
amoribus enim paulo plus, quam licebat per honeſtatem & ordinem, dedi-
tus fuit: Quod occaſionem dedit eleganti illi Centoni Virgiliano, quem
Dan. Heinſius in ipſum diſſimulato nomine ſcripſit, qui reperitur inter poë-
89 mata ejus p. 426. * Acceſſit poſtea, vel in famam vel in infamiam Baudii,
quod Petrus Scriverius ederet librum cum titulo: *Dominici Baudii Amores*, in
quo ille congeſſit omnes, quæ de hôc argumento habentur in Baudio, epi-
ſtolas; adjectis aliis ſimilis argumenti, non omiſſo etiam centone illo Hein-
ſiano, cui Dom. Baudii nomen ipſi præſcripſit, quod diſſimulârat in poëma-
tibus

tibus ſuis Heinſius. Omnia in illo libro lepida, grata futura iis, quos trahit illa voluptas; amatoribus ſcilicet, ſed eruditis. Nec mirum eſt, delectatum fuiſſe hôc labore P. Scriverium, qui & ipſe totus ad has delicias compoſitus fuit, ſi fides habenda eſt illis, quæ narrat Colomeſius in opuſculis ſuis; illic enim mirabilis hiſtoria de illo habetur p. 101. quem illic vide.

JACOBI BONGARSII & GEORGII MICH. LINGELSHEIMII Epiſtolæ editæ ſunt Argentor, an. 1660. in 12. Erat Bongarſius vir ſuo tempore magni nominis, ſub Henrico IV. negotiis publicis ſæpe admotus, præcipuè in legationibus ad Germaniæ Principes. In iis tamen negotiis multa ſcripſit erudita, & quidem juvenis notas doctiſſimas in Juſtinum; ſenex publicavit ingens volumen Geſtorum Dei per Francos. Poſt mortem ejus editæ fuerunt tum hæ Latinæ epiſtolæ, tum aliæ Gallicâ linguâ, quæ nuper admodum Pariſiis lucem viderunt. Lingelsheimius itidem vir in publicâ dignitate conſtitutus, & ad Helvetios Legatus, olim Bongarſio ab epiſtolis, literas Bongarſianas unà cum ſuis publicavit: fuit enim inter illos commercium literarum mutuum. Habentur in his multa, quæ pertinent ad ſtatum Germaniæ ſuperiorum temporum, ad aulas Principum, tum temporis inteſtinis malis turbatiſſimas; habentur & de rebus literariis notitiæ non contemnendæ. 90

JACOBI VECTIANI Itali Epiſtolæ ad varios viros doctos, Italos præcipuè, ſcriptæ. Scripſere & ad ipſum multi literas, in quibus non pauca reperias rerum Romanarum & Italicarum, tam in literis quam in ſtatu civili. Quis ille fuerit, aut cujus conditionis, dicere non poſſum, cum liber ille, qui ad manus meas pervenit, & titulo & præfatione careat: neque locus impreſſionis conſtat. Rarum tamen Autorem eſſe oportet, cum nusquam invenerim in Indicibus & Catalogis. Notandus itaque, ſi fortè ad manus aliquando veniat. * Ac ſunt ſanè multi tales libri, qui in Italiâ editi in lucem à membris Societatum & Collegiorum, quæ illic plurima ſunt, ſed nunquam ex Italiâ exportantur. Vidi ego interdum Autores & Commentatores cultiſſimos in veteres Autores, quos ego nunquam nanciſci potui, quacunque etiam diligentia quæſitos. In hoc Autore noſtro multa obſervavi Italorum ſcripta paſſim laudata, de quibus nec vola nec veſtigium apud nos apparet. 91 92

JOH. NICOLAI SAULII CARREGÆ Libri 3. Epiſtolarum editi ſunt Genuæ anno 1603. & inſcripti Joh. Vincentio Imperiali, de cujus Muſeo ſupra mentionem fecimus in Vitarum ſcriptoribus. Editi ſunt poſtea alii libri 3. ibid. an. 1619. quos tamen non vidi. Tractantur hîc ſingularia nonnunquam argumenta, in quibus totæ verſantur Epiſtolæ: Magis enim ad eloquentiam oſtentandam ſcripſit autor ille, quam negotiorum cauſa, ideoque non adeò multa ex illo diſci poſſunt de rebus, quæ ad hiſtoriam literariam pertinent. Luculenta illa eſt *lib. 2. pag. 129.* quâ reprehendit populares 93

 ſuos,

ſuos, qui linguâ Hetruſcâ quam Latinâ ſcribere malunt. Manutius aliquas ad ipſum ſcripſit epiſtolas, in quibus illum laudat à nitore ſtyli, ut laudari revera debet.

94 BALTHAS. HENCKELII Epiſtolæ carcerales raræ ſunt, quas ſemel tantum vidi. Prodierunt Holmiæ an. 1640. in 8. Fuit Henckelius Suecicus Conſiliarius & negotiorum Geſtor per Germaniam, durante bello Germanico-Suecico. Inciderat is in manus Pontificiorum & Jeſuitarum, qui illum carcere incluſum diu tenuerunt. Epiſtolæ ejus varia habent Suecorum conſilia, Jeſuitarum machinationes, & arcaniora quædam iſtius belli, quæ alibi expreſſa non facilè inveneris: ſtylus non contemnendus.

95 M. ZUERII BOXHORNII Epiſtolæ non carent venuſtate, quanquam pleræque familiares & extemporales. Sarravii enim judicium, quod ſuprà adduximus, paulo aſperius in illum eſt. Occurrunt multa in illis Philologica argumenta. Sunt vero omnes poſthumæ. Poëmata, quæ adjiciuntur, acumine & elegantiâ non deſtituuntur. Recudi illas curavit Thomaſius cum luculenta præfatione.

96 GUIDONIS PATINI Medici Regii Epiſtolæ Gallicæ ſelectæ Pariſ. 1683. in 12. editæ ſunt. Non fuit temerè, qui audaciora & liberiora de libris & viris publicis, privatis, doctis, indoctis, judicia conſignaret. Non putârim illum editioni vivum deſtinaſſe has epiſtolas; nam poſt mortem ejus editæ ſunt. Perpetua hîc in Chymicos & Pharmacopolas cavilla. De negotiis ſtatus & religionis, de rebus ſacris ſummâ παῤῥησίᾳ judicatur. Ne quid de facetiis dicam, quibus condiuntur epiſtolæ. Infinita in illis obſervari poſſunt, quorum maximus in Hiſtoriâ literariâ, non ſolùm, ſed & medicâ & civili, uſus eſt.

97 Non debent hîc quoque omitti JACOBI HOWEL Equitis Angli & Secretarii Regii, Epiſtolæ familiares, Anglicâ linguâ ſcriptæ. Publicata earum quarta editio eſt Londini in 8. 1673. hoc titulo: *Epiſtolæ Ho-Elianæ, fami-*
98 *liar letters domeſtic and forren Hiſtorical, political, philoſophical.* * Mixta hîc ſunt negotiis civilibus literaria, magnaque illa rariſſimarum rerum varietas mirificè legentem delectat. Agitur hîc de rebus Anglicis, Gallicis, Italicis, Germanicis, Hiſpanicis, Belgicis, Danicis, Suecicis, unde multa ad hiſtoriam eorum temporum obſervari poſſunt. Inſperguntur nonnunquam Poëtici ſales & facetiæ. Phyſica & medica non omittuntur. De rebus literariis diſquiritur. Hiſtoriæ rariores narrantur. Characteres & lineamenta virorum illuſtrium & doctorum, tam in Angliâ quam in aliis locis, ab illo proponuntur. Elucet denique ex ſtylo varia & elegans eruditio. Ut pauca recenſeamus: docta eſt illa de Linguis totius orbis diſſertatio, *Volum. 2. epiſtolis 56. 57. 58. 59. 60. 61.* propoſita. Quam memorabilis eſt illa *Volum. 3. Sect. 6. ep. 9.* hiſtoria de columbæ in Johannis Oxenhami omniumque ex ejus familia morientium agone

Digitized by Google

agone apparitione, *Vol. 4. ep. 30.* recenſet Epitaphium Principis Britannici in in America ante 600. annos ſepulti. *Vol. 3. ep. 9.* prolixè agit de habitatoribus orbium cœleſtium *Ep. 22.* agit de vaticiniis Noſtradami & ſimilibus. Illud quoque notabile eſt, quod *Vol. 1. ſect. 5. ep. 5.* obſervat inſignem ſimilitudinem vultuum Nobilitatis Holſaticæ & Anglicæ, unde colonias hinc in Angliam iviſſe auguratur. Infinita propemodum hîc occurrunt obſervatione digniſſima. Quare operæ pretium faceret, qui has epiſtolas in Linguam vel Latinam vel Germanicam converteret.

AUGUSTI BUCHNERI Epiſtolæ tomis 2. prodierunt Dreſdæ ann. 99
1679. & 80. in 8vô. Erat Vir ille ad omnem nitorem literarum factus, Orator optimus & Poëta certè inter Germanos ſuo tempore princeps. Benè meriti fuerunt de orbe literato, qui has ejus epiſtolas publicarunt, in quibus multa ſunt de rebus literariis judicia. Emendatur nonnunquam aliquid in Autoribus: ſtylus elegans, quanquam conciſus. Formata tamen ipſi è Cicerone dictio eſt: quantùm verò ad τὸ περιοδικὸν attinet, ab illo diverſa. Quantus ille Ciceronis æſtimator fuerit, videas ex epiſtola illa luculentiſſima, quæ eſt *partis 2. 32.* ad Schneiderum, Ducis Holſatiæ Conſiliarium, qui ipſius conſilium rogaverat de Curtio, an ſcilicet illius ſtylus ad eloquentiam Romanam ſufficere poſſet. Sed totus in aliam partem inclinat Buchnerus, qui Curtii declamatoriam indolem multum abeſſe judicat à puritate nitoris Romani. Solum itaque Ciceronem illic ad omne ſcribendi genus, epiſtolare, oratorium, hiſtoricum unicè commendat. Ne quid dicam de variis rebus & judiciis, quæ habet de Autoribus, tam veteribus quam recentioribus. Inprimis elegans eſt illa ſcripti cujusdam Czarncoviani refutatio, quæ habetur *part. 2. ep. 129.*

Inter Theologos JOH. CALVINUS Epiſtolas nitidiſſimas ſcripſit. 100
Extant illæ ſeorſim editæ Lauſannæ ann. 1576. in quibus continentur multa ad ſtatum religionis illorum temporum pertinentia. Stylus in illo non contemnendus: id enim operam dabat Calvinus, ut caſtigatè ſcriberet. Sunt verò tales epiſtolæ magnifaciendæ; & jam ſupra monuimus, Hottingerum inſtar theſauri habuiſſe epiſtolas Theologorum, quarum ille magnum volumen congeſſerat. * Habemus ita quoque epiſtolas Theologorum, inprimis 101
Remonſtrantium, quæ in Belgio editæ ſunt. (iii) *MARTINI RUARI Dith- 102
marſi

(iii) Epiſtolæ Remonſtrantium (Jac. Arminii, Joh. Utenbogardi, Conr Vorſtii, Hug. Grotii, Gerh. Joh. Voſſii, Sim. Epiſcopii, Caſp. Barlæi, & aliorum) Eccleſiaſticæ ac Theologicæ bis ſunt editæ, primum quidem a Phil. Limburgio & Chriſt. Hartſoekero, Theologis Arminianis, Amſtelod. A. 1660. in 4to (quæ Editio prior, in Idioma etiam Belgicum transfuſa, ibidem A 1662. in 8vo prodiit), deinde autem, longe emendatiores, & plusquam 300. Epiſtolis auctiores, a ſolo Limburgio, Amſtelod. A. 1684 in fol. Hæc poſterior Editio, 645. in univerſum complectens Epiſtolas, merito ſuo Hiſtoriæ

marſi (*kkk*) Epiſtolæ, Viri quidem doctiſſimi ſed Sociniani, in Bataviâ editæ ſunt in 8vo; in quibus multa habentur, quæ ad hiſtoriam Socinianiſmi pertinent. Multæ illic ſunt ad Grotium epiſtolæ, quæ ipſum Socinianiſmi ſuſpectum faciunt: multæ etiam ad alios Theologos, quas illi fortè abeſſe inde velint. Erat verò ille Vir doctus, Græcæ Latinæque linguæ ſcientiſſimus, ac præterea omnium illarum controverſiarum, quæ Socinianis intercedunt cum Orthodoxis, præ aliis gnarus, diſputator acutus, cui accedebat notitia antiquitatum ſacrarum. Primus certe fuiſſe creditur, qui Grotium in partes Socinianorum traxerit, ut vel inde ingenium hujus Viri conjicere poſſimus, cui tantus Vir potuerit ſuccumbere. Miſerè tamen vixit, & paternâ in Holſatiâ hæreditate excidit, ob religionem legibus Imperii veti-
103 tam. * Similis mihi commatis videntur neſcio cujus CHRISTIANI LIBERII Epiſtolæ, quas nuper editas deprehendi: nam, quantum ex ſuperficiariâ lectione patet, itidem Socinianus videtur. Nomen, ut quilibet videt, fictum eſt; ſed tamen acumen ingenii cum Ruaro non comparandum. Quod ſi idem ille eſt, qui nuper de ſcribendis, legendis & æſtimandis libris exercitationem Paræneticam ſcripſit, ſatis arguit ipſe liber, minoris ingenii eſſe. Inſeruit quædam in illo libello de plagio literario & Thraſoniſmo Theologorum, aliiſque hodiernæ μισοβιβλίας cauſis.

104 LE SECRETAIRE CRITIQUE DU SIEUR B. P. *dit du Jonquier*, in ſcenam etiam Epiſtoliographorum, ut mimus, prodeat. Autor ille has Epiſtolas Criticas ſcripſit, ut inſultaret vitiis eruditorum. Multa hîc habentur arguta & ſatyrica de literatis, de libris, & de perverſâ ſtudendi methodo, quæ legiſſe delectat & prodeſt. Habent ſcilicet omnes penè eruditi & omnes penè artes aliquid, in quo deliciari amant. Eſt amabilis quædam in multis etiam artibus inſania ac intemperantia, cenſoribus eruditis nunquam non notata, majori cum fructu ſtudiis utilioribus impendenda, quam ille ſale Satyrico defricat. Præcipuè Medicos & Chimicos exagitat. Prodiit ille libellus Amſterod. 1680. in 12.

105 Vaſtiſſimus Epiſtoliographorum numerus eſt, quos recenſere omnes
106 non poſſumus. * CÆLII CALCAGNINI Epiſtolæ doctiſſimæ, & optimè ſcriptæ. PAULUS SACRATUS Canonicus Ferrarienſis ſcripſit libros 6. epiſtolarum, Ferrariæ impreſſos, de quibus Joachimi Camerarii extat judicium, quod is ſuâ manu ad exemplum ſuum adſcripſit: *Conſanguineus fuit, ſororis filius Sadoleti, hic Autor, à quo ad hoc elaboratum ſcribendi genus fuit adſue-*
107 *factus: cujus exemplum utinam noſtri quoque homines ſequerentur.* * JUSTUS RYCQUIUS Epiſtolarum duas Centurias ſcripſit, quibus continentur multa Philo-

ſtoriæ Eccleſiaſticæ atque Literariæ Studioſis, non minus quam ipſis Theologis, ob multiplicem uſum, eſt commendatiſſima.

(*kkk*) Mart. Ruarus non Dithmarſus fuit, ſed Crempa, Stormariæ Oppido, Holſatus.

Digitized by Google

Philologici argumenti. De Epiſtoliographis ævi ſequioris agit Barthius *Adverſar. lib. 9. cap. 19.* Idem de Salesburienſis Epiſtolis, *Adverſar. lib. 13. cap. 12.*
* DOMINICI CÆSONII Epiſtolarum ſelectarum centuriæ 5. Bonon. Ann. 108
1623. editæ non planè contemnendæ: Sed neſcio quâ affectatione laborant, ac leviculas verborum alluſiones quærunt, cujus exemplum *ep. 19.*
Cent. 3. * OCTAVIUS FERRARIUS humaniorum literarum Profeſſor 109
in Academiâ Patavinâ Epiſtolas quasdam ſcripſit Proluſionibus ejus additas,
qui compoſitioni non adeò ſtudere videtur. * In CABELLIAVII Literis re- 110
perias quoque nonnunquam, quæ tollere velis. * P. RAMI Epiſtolæ nonnul- 111
la illorum temporum hiſtorica tangunt, & in CHRISTIANI BECMANNI Epiſtolis notatu digna occurrunt. JACOBI OMPHALII paucæ ſunt ad familiares epiſtolæ, quas ſubjecit libro ſuo de elocutionis imitatione & apparatu. * PERPINIANI optimi Oratoris epiſtolæ collectæ ſunt, ac nuper 112
cum Vavaſſoris Poëmatibus editæ, quibus multa de locis Rhetoricæ communibus deque erudiendâ in Græcis Latiniſque literis juventute habentur.
* LANGUETI, (*lll*) cujus elogium ampliſſimum habet Thuanus, Epiſto- 113
læ multa habent rerum civilium ſui temporis. * In VINCENTII FABRI- 114
CII Epiſtolis nativa quædam elegantia eſt, quam ejus quoque elaboratiſſima carmina oſtendunt. * NICOLAI HEINSII multæ procul dubio erunt 115
Epiſtolæ ineditæ, ſed paucæ ejus in Theatro Cometico Lubienitzii exhibentur. * ROB. TURNERI Epiſtolæ aliquem antiquæ dictionis genium ha- 116
bent. FR. ROBORTELLI Epiſtolæ de rebus philologicis nonnulla habent. SIBERI Epiſtolæ elegantes & non pauca ad rem literariam pertinentia notant. Inprimis illa obſervanda, quæ in Henrici Decimatoris Sylva reprehendit. * Veniunt & in hunc cenſum feminæ eruditæ: OLYMPIÆ FUL- 117
VIÆ MORATÆ, cujus præclarum eſt apud Thuanum encomium, *Cœlii Curionis* epiſtolis miſtæ, non ſunt omnino eloquentiæ Latinæ gloriâ privandæ. * Habemus & EILSABETÆ JOHANNÆ WESTONIÆ Epiſto- 118
las. LAURÆ BRIXIANÆ epiſtolas edidit Patavii Jac. Phil. Thomaſinus.
* Superſunt & ALOISIÆ SIGÆÆ Epiſtolæ MStæ, Nicolao Antonio teſte. 119
Hiſpanorum Autorum, qui vulgò ignoti ſunt, varias epiſtolas peculiari indice notavit Nicolaus Antonius *p. 600. Biblioth. Hiſpana.* Epiſtolarum, quibus itinera Indica & Æthiopica deſcribuntur, Autores Hiſpanicos idem *pag. 631.* eodem loco recenſet. * Etiam Principum epiſtolæ de rebus eruditis laudari 120
hîc merentur, quales Luneburg. Principum dedit *Joh. Val. Andreas in Selenianis Auguſtalibus.*

Non

(*lll*) Huberti Langueti, Conſiliarii & Legati Saxonici, Volumen ingens Epiſtolarum, de rebus ævi ſui ſive Seculi XVIti declinantis, Hiſtorico-Politicarum, ad Auguſtum, Saxoniæ Electorem, ejusque Miniſtros interioris admiſſionis, Secretiorum, ſub titulo *Hiſtoria Arcanæ Seculi XVI;* Halæ Saxonum A. 1699. *in 4to*, a Joh. Petro Ludovico, Profeſſore Halenſi, ex Archivo, ni fallor, Electorali, eſt publicatum.

111 Non deſunt miſcellarum EPISTOLARUM COLLECTANEA à variis inſtituta, ac optandum eſſet, ut plures haberemus, qui hanc operam orbi literato navarent. Extant Epiſtolæ Principum, Rerumpublicarum & ſapientum Virorum, ſimul editæ Venetiis apud Jordanum Zilettum an. 1575. Extat & aliud quoddam volumen, quod *Joh. Michael Brutus* collegit, quo habentur potiſſimum Philologica: ſunt & editæ epiſtolæ clarorum virorum Lugduni in 8vô typis Elzevirianis, ann. 1617. Iisdem Elzeviriis curantibus prodierunt Principum & illuſtrium virorum epiſtolæ, Amſtelodam. ann. 1644. quo continentur epiſtolæ, quæ inveniuntur in Hiſtoricis Græcis & Latinis. Ante illos quoque *Melchior Junius* ſingulare volumen talium epiſto-
112 larum collegerat. * Editæ ſunt epiſtolæ *Indicæ & Japponicæ* à Patribus Soc. Jeſu, Lovanii ann. 1570. quibus continentur variæ relationes de rebus naturalibus, commerciis Indicis, negotio Religionis per Jeſuitas promoto, &
123 plurima alia memorabilia; è quibus multa excerpſerunt, qui poſtea Itineraria illa Chinenſia & Japponica conſcripſerunt. * Itinerarium certè Chinenſe Nienhoffii, quod Latinâ Belgicâ & Germanicâ linguâ prodiit, penè
124 omnia capit ex his epiſtolis, Trigautii expeditione Sinenſi, aliisque ejus argumenti ſcriptoribus, addito tantùm ſuo Itinerario. * Sunt & variæ literæ Italicâ linguâ ad viros illuſtres ſcriptæ. Epiſtolæ illæ collectæ ſunt ab *Aldo Manutio* tribus tomis in 8vô. Habentur in illo variæ *Pauli Manutii* & ad Manutium ſcriptæ epiſtolæ, & longè plures illuſtrium Italorum, qui tum temporis præcipuum inter Italos nomen habuerunt. Nolo illorum Catalogum hîc texere. Sunt vero illæ rebus illorum temporum literariis refertæ, quarum notitia homini erudito prodeſſe multis modis poteſt. Eſt & civilium rerum interdum aliqua illic notitia. Stylus Italicus pro ratione illorum temporum cultus. Nimirum ſunt tales autores magno in pretio habendi: Quædam in illis nonnunquam deprehendas, quæ fruſtra alibi quæſiveris. Commendat talia ipſa raritas. Prodiit ille liber apud Aldum Vene-
125 tiis, ann. 1554. in 8. * Editæ ſunt & Italicâ linguâ literæ ex optimis ſcriptoribus collectæ, à *Bartholomæo Zucchi* Academico Inſenſato Peruſino, Venetiis 1606. in 4to ſub titulo: *L' Idea del Segretario.* Verum hæ in Eloquentiæ tantum uſum collectæ ſunt ſub titulis variorum generum epiſtolarum, com-
126 mendatoriarum, gratulatoriarum, petitoriarum &c. * Congeſtæ etiam editæque Puteolis ſunt in 12. ann. 1685. Literæ Hiſtoricæ, Politicæ & eruditæ variorum autorum ab *Antonio Bulefone*, Bibliopola Puteolano, de quibus agitur in *Actis Lipſienſibus* ann. 1686. Menſ. Decemb. p. 610. Promiſit & Lambecius Comm. de Biblioth. Vindob. lib. 1. ſub finem, Syntagma Epiſtolarum clarorum virorum.

127 Solent & in exoticis linguis elegantes ſcribi literæ, quarum & ad eloquentiam uſus eſt: In quibus merito recenſeri debent acutiſſimi autoris

ALOY-

Digitized by Google

ALOYSII GROTI Epiſtolæ, qui vocatur *Cieco d'Adria*, Venet. 1601. in 4to editæ. Notiſſimus ille apud Italos eſt, qui quanquam oculorum uſu privatus, in utrâque oratione elegantiſſimè ſcripſit: Quod præter ejus epiſtolas orationes quoque & carmina teſtantur. * In Anglicis JOHANNES DON- 128
NE, Decanus Eccleſiæ Paulinæ, Poëmatibus Anglicis & Sermonibus ſacris celebris, Epiſtolas Anglicâ linguâ ſcripſit, Londini editas 1651. in 4to, quæ elegantiſſimæ & argutiſſimæ ſunt. Sed illi ſcriptores huc propriè non pertinent.

Qui certa argumenta Epiſtolis accommodarunt, longè ſunt plurimi, ac jam ſuprà eorum ſcriptorum aliquos ſparſim recenſuimus. * Medicas 129
Epiſtolas ſcripſerunt *J. Cæſar Benedictus*, *Langius*, *Horſtius*, *Roſſæus*, *Matthiolus* aliique. * De Epiſtolis Eccleſiaſticis antiquorum egit *Franciſcus Bernardi-* 130
nus, Ferrarius libro *de Antiquo Eccleſiaſticarum Epiſtolarum Genere*, qui liber Helmſtadii à Mejero recuſus, Ann. 1678. * *P. Oliva* Generalis in Soc. Jeſu ordine 131
extant Epiſtolarum tomi aliquot, de negotiis Soc. Jeſu, quorum prior Romæ in 4to, Bononiæ in 8. 1668. prodiit, poſterior Venetiis 1683. in 4to. Integra eſt epiſtolarum chilias, ac maximoperè commendatur in Actis Lipſienſibus Anno 83. Menſ. April. & Auguſt. * *Monconiſius* & *della Valle* epiſtolis itine- 132
raria ſcripſerunt. Habemus & Busbequii Epiſtolas. Peregrinatorum eruditorum Epiſtolæ magnam utilitatem in re literariâ præſtant; Nam συλλήβδην repræſentant ea, quæ ſerò vel nunquam in hominum notitiam veniunt. * Laudanda in his eſt *Sorbieri* diligentia, qui in Relatione itineris 133
Anglici Gallicâ linguâ ſcripta multa de eruditis Angliæ, libris, inventis, memorabilia notavit, ſed liberiore cenſura in Anglorum invidiam incurrit: Adverſus illum enim ſingularem librum *Thomas Spraat* ſcripſit linguâ Anglicâ ſub Epiſtolæ formâ ad Dn. Wren. Titulus eſt: Obſervations upon Sorbiers voyage. * *Antonius Perezius* Hiſpanicas epiſtolas ſcripſit, omnes Po- 134
litici argumenti. * In Gallicâ linguâ *Paſquierii* Epiſtolæ ſcriptæ, quibus tu- 135
multus Pariſienſes deſcribuntur. Sunt & alii autores, quos vide apud Sorellem. * *Viglii Zwichemi ab Aytta* Epiſtolæ Politicæ & Hiſtoricæ ad Joachimum 136
Hopperum ſcriptæ & Leovardiæ an. 1661. editæ multa rerum Friſicarum habent. * Sunt & *Petri de Vineis* libb. 6. Epiſtolarum Hiſtorico-Politicarum Am- 137
bergæ 1609. editi.

CAP. XXV.

DE EPISTOLIS INEDITIS ERUDITORUM.

Ineditarum Epiſtolarum præ cæteris ratio habenda eſt: 1. præcipuè familiarium. 2. Tria Epiſtolarum genera, officioſæ, negotioſæ & familiares. 3. Syntagmata talium literarum conficienda. 4. Joh. Piſtorii 5. & Pauli Cypræi Epiſtolæ MSta. 6. Epiſtolæ

Digitized by Google

ſtolæ à Zacharia Lundio, & ad ipſum, 7. & Virorum celebrium ad Meurſium ſcriptæ. 8. Quorum virorum nomina recenſentur. 9. Friderici Lindenbrogii epiſtolæ MStæ. 10. Fellerus & Daumius editionem Epiſtolarum nonnullarum promiſerunt. 11. Harduici Smidenſtädtii Epiſtolæ. 12. Ejusdem Loci Comm. Oratorii, 13. & Tractatus de imitatione Ciceroniana. 14. Magnus Epiſtolarum ineditarum theſaurus in Bibliotheca Gudianâ. 15. Epiſtolæ Germanorum & Belgarum apud illum αὐτόγραφοι ſuperſtites recenſentur. 16. Lepida hiſtoriola de Latino Hegingenſi ex Epiſtola Melanchthoniana. 17. Syſtema integrum novum Melanchthonianarum Epiſtolarum ad his mille confici poteſt. 18. Gallorum Epiſtolia αὐτόγραφα recenſentur. 19. Comitis Avauxii ſingularis erga Gronovium liberalitas & humanitas. 20. Ex Italorum autographis Epiſtolis recenſentur complures Epiſtolæ Alciati, 21. Cæſaris Trivulcii. 22. Locus Plinii ex eâ illuſtratus. 23. Auguſti Valdi Epiſtolæ. 24. Ejus in Plinium notæ militari furore perierunt. 25. Nizolii ad Majoragium Epiſtola reprehenſoria. 26. Majoragii in Nizolium libri Reprehenſionum. 27. Sebaſt. Corradi, 28. Calcagnini, 29. Macigni, Majoragii Epiſtolæ. 30. Ejus duæ Orationes, olim è Bibliotheca Gudiana editæ, quæ in Orationum volumine non inveniuntur. 31. Commentarius ejusdem in Virgilii Georgica MStus. 32. Pyrrhi Ligorii, 33. Bernardini Baldi, 34. Thomæ Phædri, 35. Cardani, Palearii, Cælii Rhodigini, 36. Jani Parrhaſii, 37. Franciſci Ciceræi &c. Epiſtolæ. 38. Pauli Manutii elegans Epiſtola, 39. cujus ſcribendæ occaſio refertur, 40. & quia inter cæteras ejus non comparet, hic adjicitur. 41.

1 EGimus hactenus de Epiſtoliographis, ac præcipuos eorum enumeravimus, qui in lucem miſerunt epiſtolas ſuas. Sed ineditarum epiſtolarum, quæ hinc illinc in Bibliothecis latitant, major nobis cura eſſe
2 debet. * Quoniam enim illæ divulgatæ typis non ſunt, multa hîc abſcondi ad hiſtoriam literariam pertinentia credibile eſt, præcipuè ſi ma-
3 ximè familiares literæ ſint. * Sunt enim Epiſtolæ varii generis: Quædam officioſæ tantum, & in ſolâ civilitate ſubſiſtunt; earum non eſt, niſi in eloquentiâ uſus, Neque illæ ad nos hoc loco pertinent, etſi illarum ſcriptores hîc miſcuerimus, ne poſtea alio loco multa repetenda eſſent. Sunt, quæ de negotiis domeſticis & vulgaribus agunt; quarum exiguus hîc nobis uſus eſt. Civilia negotia, relationes hiſtoricæ ad civiles uſus pertinent. Maximè verò hîc prodeſſe poſſunt literæ ſecretæ & familiares, quas vel vivi autores edi inter cæteras noluerunt, vel quæ in ſcriniis virorum doctorum deliteſcentes, non eâ fine ſcriptæ ſunt, ut publicarentur. In his enim pluri-
4 ma latent rei literariæ arcana. * Illas præcipuè indagare debemus in virorum illuſtrium bibliothecis, atque inde conficere Syntagmata: Quod ſi ab omnibus pari induſtriâ inſtitueretur, bono id publico foret. Saltem in publicis bibliothecis ad tempus cuſtodiri tales chartæ deberent, ne intercide-

derent:

derent: Nam creſcit illis cum tempore pretium, & ab antiquitate major erit æſtimatio; ac impunè tum in lucem mitti poterunt, poſtquam invidiæ locus ampliùs non eſt.

Multa quoque diſcere è talibus epiſtolis interdum poſſumus ad hiſtoriam patriæ pertinentia, quorum nulla in publicis monumentis ſupereſt memoria.
* Communicavit mecum Vir Clariſſimus & amiciſſimus *Petrus Axenius* 5
Epiſtolas Latinas ſuperiore ſeculo in Holſatia ad Johannem Piſtorium, Præpoſitum Eyderſtätenſem, & ab eodem ſcriptas, quibus non pauca habentur hiſtorica de ſtatu provinciæ Civili & Eccleſiaſtico.
* Venerunt ad manus *Bal-* 6
thaſaris Heldi, amici noſtri optimi, & diligentiſſimi veterum monumentorum indagatoris, *Pauli Cypræi* Epiſtolæ MStæ, quibus multa de patriæ rebus
memorantur. * Ejus quoque indicio mihi innotuit, ſupereſſe apud Secre- 7
tarium & Archivarium Regium *Dn. Mothium* Epiſtolas multas à Zachariâ
Lundio, Viro docto & inſigni Poëta, & ad eundem ſcriptas: * Item magnum 8
volumen Epiſtolarum, à viris Celeberrimis ad Joh. Meurſium Seniorem ſcriptarum, quod ex Bibliothecâ Seelfeldianâ ab eodem Lundio deſcriptum; Nec ille, ut audio, Orbi erudito invidebit, ſi erunt, qui typis promulgare
velint. * Nomina eorum, qui has literas ſcripſerunt, mecum communicavit 9
Johannes Möllerus, Flensburgenſis, qui totum volumen 730 epiſtolas continere teſtatur, & omnigenæ eruditionis Theſaurum, ac rei literariæ quoddam Archivum in literis ad me datis vocat. Continentur verò hîc Epiſtolæ *Adolphi Vorſtii, Alph. Miniati, Andr. Riveti, Andr. Schotti, Ant. Fayi, Balth. Eoniſacii, Balthaſ. Lydii, Ben. Aub. Maurerii, Bonav. Vulcanii, Car. Paſchalii, Caſp. Barthii, Caſp. Bartholini, Caſp. Er. Brochmanni, Caſp. Hofmanni, Gevartii, Chriſt. Friſii, Ravii, Thomæi, Chriſtoph. Coleri, Bulæi, Chr. Sig. Donaueri, Corn. Pynaskeri, Corn. van der Myle, Conr. Rittersh. Cyr. Herdeſiani, Dan. Heinſii, Dav. Hæſchelii, Dion. Gothofredi, Domin. Molini, Erycii Puteani, Everh. Vorſtii, Euſtath. Swartii, Franc. Douſæ, Frid. Lindebrogii, Taubmanni, Georgii Epiſcopi Cantuar. Georg. Lud. Frobenii, Georg. Mich. Lingelshemii, Georg. Remi, Georg. Queccii, Gerh. Joh. Voſſii, Geverh. Elmenhorſtii, Guilh. Coddæi, Hadr. van der Burchii, Herib. Rosweydi, Henr. Ernſtii. Henr. Spelmanni, Hug. Grotii; Jac. Aug. Thuani, Jac. Bongarſii, Gilloti, Gruteri, Lectii, Monavii, Jani Gruteri, Rutgerſii, Joh. Bapt. Lauri, Joh. Bedecheri, Joh. Brantii, Joh. Cabeliavii, Joh. Cluveri, Joh. Druſii, J. F. Gronovii, Joh. Georg. Herwarti, Joh. Heurnii, Joh. Loccenii, Joh. Kirchmanni, Joh. Lydii, Joh. Phil. Parei, Joh. Polyandri, Joh. Ravii, Joh. Wowerii Hamb. Joh. Wowerii Antw. Joh. Utenbogardi, Joſ. Scaligeri, Iſaaci Caſauboni, Juſti Lipſii, Lamb. van der Burchii, Lamp. Alardi, Lucæ Holſtenii, Ludov. Contareni, Marci Velſeri, Marquardi Freheri, Mart. Lydii, Maxim. Urientii, Melch. Goldaſti, Metroph. Critopuli,*
Mich. Piccarti, Nic. Fabr. Peireſcii, Nic. Rigalti, Ol. Wormii, Olig. Roſakranzii, Otton. 10
Heurnii, Pauli Merulæ, Pauli Petavii, P. Sarpii, Patritii Junii, Pet. Bertii, Pet. Caſtellani, Pet. Cunæi, Pet. Denaiſii, P. Gruteri, Pet. Pantini, Pet. Scriverii, Phil. Jac. Mauſſaci,

Reg. Brederodii, Sixt. Amama, Sixt. Arceri, Steph. Joh. Stephanii, Theod. Canteri,
10 *Theod. Donſe, Ubb. Emmii, Vinc. Marmerii.* * Friderici Lindenbrogii, cujus jam ſuperiori capite mentio facta eſt, Epiſtolæ MStæ ad aliquot Centurias in Viri Illuſtris & Excellentiſſimi Domini REINOLDI BLUMII, in aulâ Electorali Palatinâ quondam Præſidis & Cancellarii, Bibliotheca latitant, ut à Filio ejus *Arnoldo Blumio*, Illuſtriſſ. Comitis, Domini CHRISTIANI DETHLEFI RANTZOVII Ephoro digniſſimo, Amico & Convictore meo honoratiſſimo, narratum eſt: quibus ego publicam lucem optarem, ſi exorari poſſet Vir Excellentiſſimus, ut illas prælo ſubjiceret. Nam ex cæteris Lindenbrogianis, quæ in Bibliotheca Hamburgenſi latitant, patet, multa in illis haberi notitiâ Orbis literati non indigna. Jam quædam ſuperiori capite ex illis adduxi de plagiis Wouverianis: Ac communicavit nuper mecum (ut ὡς ἐν παρόδῳ memorem) de eodem argumento nonnulla *Joh. Mollerus*, qui ex epiſtolâ ejus ad *Petr. Puteanum* die 23. Jul. an. 1618. ſcriptâ, hæc de *Wouverio* excerpſit: *Amo te ob communicatas Wouverii literas: Quamvis tanti non erat, tabellarium iis portandis oneraſſe quarum lectione nemo quisquam vel doctior vel melior redditur: ſed nec aliud ferè quicquam ex iis diſcitur, præter hominis vaniſſimi futile ingenium & mores, ad ambitionem ac arrogantiæ typhum factos. Nam de eruditione nunc dicere ſuperſedeo, quæ ſanè parum ſupra vulgum erat, adeo ut, ni illam alienis coloribus, velut Æſopi cornicula plumis, ornaſſet, ſæpe nuda deſtituta fuiſſet; Velut in Italiâ contigit, cum Carmen ab illo in laudes horti cujusdam Nobilis Florentini exigeretur: Mirati que ſunt docti, quâ ratione factum eſſet, ut qui paulò ante ob verſionem Pſalmi Davidici cujusdam, valde eleganter atque concinne numeris comprehenſi, ſummum Pontificem in admirationem rapuerat, ejus nunc vena adeò exaruiſſet, ut ne Hexaſtichon quidem ſatis dignum, horti parietibus quod adſcriberetur, extrudere potuerit. Sed ignorabant boni illi viri hujus hunc noſtrum autorem eſſe, illius verò Carminis Baudium. Hanc ille artem norat, aliena exſcribere & interpolare, ſchema illis novum induere, & ſic pro ſuis venditare. Idcirco non magis credas, librum, quem expetis de Cognitione Veterum Novi Orbis illius fuiſſe, quàm certo tibi perſuadere potes, quos de Bibliorum Interpretibus compoſuit, Caſauboni & Gelaſini eſſe. Nihil enim in Hebraicis intelligebat, imo ne autores quidem legerat, quos laudat. Geographiæ autem planè ignarus erat. Itaque aut vanidica jactantiâ fumum amicis vendidit, aut ſi quid hujus argumenti penes ſeſe habuit, id absque dubio in Italiâ nactus fuit, ubi totos menſes Jac. Mazzonii aliorumque virorum doctorum variis Obſervationibus deſcribendis impendit, uti Aurelius Blondus Florentiæ mihi narravit. Non minus vera de aliis ejus Syntagmatibus referre poſſem, quæ tibi quoque & fratribus tuis in partem notiſſima ſunt; ad quos ſcis, quid de colligendis tranſmittendisque Marcilii viri doctiſſimi commentariis ſcribere ſolebat.*
11 * Narravit, neſcio quis, etiam Cl. Fellerum ad editionem paratas habere multorum virorum celebrium epiſtolas. Scribit & ad me Amicus, Chriſtianum Daumium, Virum doctiſſimum, Epiſtolarum

rum

Digitized by Google

rum à Camerario, Barthio, Reineſio, Caſaubono, Heinſio ſcriptarum, unam propediem Centuriam editurum.

Invenimus paſſim in Vitarum ſcriptoribus notatas virorum doctorum 12
Epiſtolas ineditas, quæ cum blattis & tineis pugnant, quas nemo reſpicit, aut in lucem educere laborat. Ita in Elogio Hartvici Smidenſtädti Oratoris & Poëtæ in Academiâ Helmſtadienſi apud Boiſſardum *in Iconibus Virorum Illuſtrium, part. 3. p. 88.* memoratur, quod prematur in Bibliotheca ejus relictâ præſtans volumen Epiſtolarum illuſtrium & Scholaſticarum. Fuiſſe virum illum doctiſſimum, ex elogio Henrici Meibomii patet, aliisque ejus ſcriptis
ineditis. * Nam & eodem loco refertur, premi in ejus bibliothecâ *Opus ab-* 13
ſolutiſſimum, in quo totam Cyclopædiam ita in Locos Communes digeſſerit, omniumque ſcientiarum rerumque capita & tractationem ita diſpoſuerit, ut futuro oratori, ſive cuiquam etiam ex tempore dicturo, voluti locupletiſſima Eloquentiæ Bibliotheca, quovis loco & tempore in promptu, atque in infinitum expedita eſſe queat. Malè profectò agunt, qui publico uſui talia ſcripta invident. Nam in eloquentiæ apparatu vehementer laboramus; neque hactenus fuit, qui Locos Communes idoneos in lucem dederit. Quod ſi hujus operis ſupereſt hodie memoria, id agere deberent viri eruditi, ut ab interitu hoc ſcriptum vindicaretur,
& in publicum uſum protraheretur. * Ejus quoque de Imitatione Cicero- 14
nianâ Tractatus editus, qui exquiſitiſſimus ibidem vocatur, nunquam mihi viſus eſt. Inter Opera Autorum, à Melchiore Adami, Laur. Craſſo, Ghilino aliisque notata, multæ reperiuntur ineditæ epiſtolæ, quarum omnium recenſere Catalogum nunc non poſſumus.

Non poſſum, quin hîc quaſi in publico theatro Orbi literato magnum 15
illum Epiſtolarum Theſaurum, quem in incomparabili ſuâ Bibliothecâ ſervat Illuſtris Marquardus Gudîus proponam. (mmm) Integra ille volumina facilè complebit Epiſtolarum, ab omnium Gentium Viris doctis ſcriptarum, quorum ἀυτόγραφα ſingulari felicitate in ejus manus inciderunt. Dixi præcedente capite, integras illum habere Centurias, Wouvverianarum, Caſelianarum, Sarravianarum, Eraſmianarum, Caſaubonianarum, Lipſianarum. Ex his Lipſianis conficere poteſt, ad Germanos Centuriam unam,
aliam ad Gallos, tres ad Batavos. * Habet è Germanis & Belgis ἀυτόγραφα 16
Epiſtolarum, *Barthii, Baudii, Calixti, Cabeliavii, Chriſtophori Cöleri, Dillberri, Elmenborſtii, Gebhardi, Gruteri, Gronovii, Höſchelii, Heinſii, Hofmanni, Laurenbergii, Meurſii, Piccarti, Remi, Rhodomanni, Rittershuſii, Ruarii, Rutgerſii, Sizmanni, Taubmanni,*

(mmm) Multæ jam ex Epiſtolis Eruditorum, quas Vir Illuſtris, Marqv. Gudius, aſſervabat ἀνεκδότοις lucem aſpexerunt publicam, in Appendice ſatis vaſta, pauculis ipſius Gudii, Amicorumque ad illum, Epiſtolis, Ultrajecti A. 1697. *in 4to* excuſis, a Pet. Burmanno, Editore, auſpiciis Gravianis, adjecta. Plures tamen, ni fallor, ædendæ ſuperſunt,

manni, Velſeri, Calviſii, Foppi & Leonis ab Aizema, Starckii, Bauhini, Beati Rhenani, Böcleri, Tychonis Brahei, Joachimi Camerarii, ſenioris & junioris, Theodori Canteri, Julii Pflugii, Cluverii, Ubbonis Emmii, Flemmingii, Caſparis Gevartii, Huberti Giphanii, Melchioris Goldaſti, Hug. Grotii, Lucæ Holſtenii, Joannis Secundi, Athanaſii Kircheri, Joh. Kirchmanni (quarum magna copia eſt) *Johann. Kirſtenii, Friderici Lindenbrogii, Lingelsheimii, Lutheri, Mallincrotii,* (cujus extat epiſtola prolixa, quâ inter Eraſmi & Jeſuitarum merita comparationem inſtituit) *Meurſii, Joachimi Morſii, Ludovici Nonnii, Johannis Oporini, Johann. Rhadii, Joannis Rivii, Heriberti*
17 *Rosvveidi, Iſaaci Voſſii, Jungermanni.* * Eſt in illis lepida ad *Joachimum Rungium* Calend. Febr. Ann. 1560. manu *Melanchthonis* ſcripta epiſtola, quâ bella de *Latino Hegingenſi* narratur fabula: Cum Gallicus Legatus coram Maximiliano in conventu Conſtantienſi luculentam haberet orationem, Maximiliani filius Philippus Fridericum Saxoniæ ad ducem dixit: *Friderice, hic Vir eſt eloquens.* Tum Comes Hohenzollerenſis horrendo ſono inquit: *Domine Legate, vos debetis iterum venire poſt carnis privium.* Diſplicuit ſonus & Stentorea vox Philippo, qui ad Fridericum inquit: *Quale eſt hoc Latinum?* facetè tum à ſe derivat Fridericus reſponſionem in Gregorium Lamparterum, Cancellarium Wurtenbergicum; Is interrogatus ait, *Vos Principes ſcitote, hoc Latinum eſſe Hegingenſe.* Ubi, inquit Philippus, hoc dicitur? Oppidum eſt, reſpondet Cancellarius, hujus Comitis Hegingen, ubi lineæ telæ horridiſſimæ texuntur; ibi & hoc Comitis Latinum textum eſt. Abiit ex illo tempore hoc in proverbium, & *Hegingenſe Latinum* pro barbaro & ſolœco ſermone Latino
18 uſurpatum eſt, ac ſæpe in aliis epiſtolis hoc joco utitur Philippus. * Melanchthoniarum Epiſtolarum, tam editarum quam ineditarum, bis mille ad Collectionem Londinenſem ex hoc illuſtri promptuario adjici poſſunt. Obſervavi etiam inter illos *Salvii*, Legati Suecici celeberrimi, literas ad Medicum Judæum de Caſtro, quibus illum rogat, ut librum de tribus impoſtoribus quovis pretio ſibi compareт.

19 E Gallorum autographis epiſtolis primum locum merentur *Comitis A-*
20 *vauxii,* Legati Regii, Epiſtolæ. * Magnus erat ille literarum ac literatorum Patronus, qui pro dedicatione Livii Gronovio mille imperiales donavit. Hoc de illo memorabile narratur: Cum is Daventriam tranſiret, pedes ad Gronovium, tum ibi eloquentiam docentem, ac nihil tale expectantem, ivit; Cujus inuſitatam comitatem cum miraretur Gronovius, ita ad illum Legatus: *Tu eam artem doces, quam ego exerceo.* Sunt porrò *Bongarſii, Bourdelotii, Chanuti,* (ejus, qui Vitam Carteſii ſcripſit, & Librum Memoriarum) *Stephani Claverii, Colladonii, Frontonis Ducæi, Sebaſtiani Gryphii, Ludovici Jacobi, Caroli Labbei, Peliſonii, Perraultii, Salmaſii, Joſephi Scaligeri,* Epiſtolæ.

21 Ex Italis *Andreæ Alciati* manu XXX. ſcriptæ epiſtolæ ſunt, quibus multa
22 habentur ſingularia. Eſt *Cæſaris Trivultii* ad Pomp. fratrem elegans epiſtola,

quâ

uâ obſervatio aliqua ponitur circa locum Plinii, *lib. 36. c. 5.* de ſtatuâ Laocoontis, & liberorum ejus à dracone interfectorum. Inventa verò fuit illa ſtatua in ruinis Titi Imperatoris, à Cive, qui pro 700. nummis aureis vendere noluit Nobili Romano, à Pontifice poſtea vindicatam. Hanc ſtatuam cum liberis & ſerpentibus Plinius ex uno lapide factam eſſe prodidit. Sed ille de eâ ita in hâc epiſtolâ: *Statuam ipſam, quam Plinius cum liberis ex uno lapide factam prodidit, Johannes Chriſtophorus, Romanus, & Michael Angelus Florentinus in urbe Româ primi nominis ſtatuarii negant ex uno lapide confectam: oſtendunt compagines plus minus quatuor, ſed eas tam occultè loco conjunctas, tam appoſitè ferruminatas circumlitasque, ut non niſi ab ejus artificii peritiſſimis id facilè intelligi poſſit. Quare aut Plinium deceptum affirmant, aut alios voluiſſe decipere, ut opus fieret admirabilius. Neque enim tres ſtatuas magnitudinis juſtæ tot tamque mirabilibus Draconum nexibus complexas in uno tantum lapide ullis inſtrumentis potuiſſe formari. Magna eſt Plinii autoritas, & noſtri artifices ſuis nituntur rationibus; nec vetus eſt verbum contemnendum, felices fore artes, ſi de iis ſoli artifices judicarent. Sadoletus raro judicio non minus eleganter Laocoontem cum liberis calamo deſcripſit, quam illos ipſi opifices celo expoliverunt.* * Elegans hæc eſt ex illâ epiſtolâ ad locum Plinii 23
obſervatio, celeberrimorum artificum judicio firmata. Nam de *Michaële Angelo de Bona rotâ*, cujus vita vaſto volumine deſcripta eſt, conſtat, adeò illum artis ſuæ peritum fuiſſe, ut Veneris ſtatuam in terram à ſe defoſſam pro antiquâ vendiderit. * Sunt in illis *Auguſti Valdi* Epiſtolæ, Viri doctiſſimi. cu- 24
jus pluribus fama innotuiſſet, ſi notæ ejus in Plinium, magnâ curâ ſcriptæ, in lucem miſſæ fuiſſent. * Nam ut de eo Pierius Valerianus libro de *Infe-* 25
licitate literatorum I. p. 44. ipſe cum ſuo Plinio à militibus Hiſpanis Germaniſque Romam aggreſſis, miſerè cruciatus interiit. *Non minus*, ait, *crudeliter occubuit Auguſtus Valdus, Patavinus civis, qui Romæ per tot annos bonas literas tantis ab eo vigiliis, ſudoribus, & peregrinationibus acquiſitas profeſſus erat, qui non ſolum voce, verum etiam ſcriptis eruditionem omnivariam ab interitu vindicabat; quam autem miſerabili mortis genere vitam finiit! Incidit enim in Romanam cladem, Hiſpanorum illam & Germanorum prædonum ſævitiam acerbiſſimam, cujus ante oculos direptâ domo, in vinculis habitus, pretioſiſſimam librorum ſupellectilem, laboresque illos ſuos, quos præſertim in Plinium elucubrarat, coram dilacerari, & in uſum culinæ incendi conſpexit, & in eo mærore omnibus aliis incommodis conflictatus, propter arrogantem eorum crudelitatem, quibus nihil unquam fuit improbius, dum modica fortuna vir inſatiabilem barbarorum ſitim tributis explere nequit, qui omne ſenectutis ſuæ viaticum jam excuſſerant, è loculis, poſt cruciatus varios fame demum conſumptus perhibetur.* * Extat inter *Marii Nizolii* nonnullas prolixa epiſtola, manu ejus ſcri- 26
pta, ſed erudita, ad Majoragium, quâ ipſum reprehendit ob *Antiparadoxa*, quæ adverſus Ciceronis Paradoxa ſcripſerat. Comminatoria illa eſt Nizolii epiſtola, quâ ipſi acerbam refutationem minatur, niſi ab his ſuis in Ciceronem inve-

invectivis abſiſtat & παλινωδίαν cantet. Sciendum eſt, Calcagninum adverſus Ciceronem ſcripſiſſe Diſquiſitiones in ejus Officia. Ciceronem vero Ma-
27 joragius defendit, eam ob cauſam vehementer à Nizolio laudatus. * Poſtea verò, cum ipſe Majoragius Anti-Paradoxa adverſus eundem ſcriberet, acerbiſſimam ad illum epiſtolam, quam modò nominavimus, ſcripſit Nizolius; quâ irritatus Majoragius duos libros Reprehenſionum adverſus Nizolium
28 edidit, ſatis dentatos. * Cui liti tandem interceſſit *Sebaſtianus Corradus*, Vir politiſſimæ latinitatis, cujus illic quoque reperitur epiſtola ἀυτόγραφος, quâ
29 conciliationem inter illos tentat. Sunt & plures ejuſdem autoris. * *Calcagnini*, Viri ſummi, cujus alioquin XVI. extant libri Epiſtolarum Criticarum
30 & familiarium, etiam illic habentur epiſtolæ ineditæ. * Ad illum habetur ibidem quoque *Matthæi Macigni* Veneti epiſtola reſponſoria, qui Macignus in ſcientiis Mathematicis excellentiſſimus fuit, multos vetuſtorum Græcorum Mathematicorum MStos Codices habuit, quorum quam multi hodieque in Bibliothecâ Gudianâ comparent. *Majoragii* quoque non paucæ ibi inve-
31 niuntur epiſtolæ terſæ, ut omnia ejus Viri, & elegantes; * Editæque jam olim ex ipſius Bibliothecâ ejuſdem nitidiſſimæ Orationes duæ, altera de *laudibus auri*, quâ Eccleſiaſticorum vitia ſalsè traducuntur; altera *Apologetica contra Gaudentium Merulam*, in quâ plurimæ ejus vitioſæ lectiones notantur & caſtigantur. Hæ inter veteres autoris ſchedas Mediolani primùm repertæ,
32 & Ultrajecti Anno 1666. in 4to typis deſcriptæ. * Latet & ibidem MStus
33 Majoragii in Virgilii Georgica Commentarius. * *Pyrrhi Ligorii* Neapolitani ibidem ſunt Epiſtolæ, Viri doctiſſimi, à quo XXIV. vaſta antiquita-
34 tum volumina inedita ſupereſſe perhibentur. * *Bernardi Baldi*, ejus ſcilicet, qui in Vitruvium notas & Lexicon ſcripſit, illic vidi epiſtolas. Ejus in catalogis vidi quoque notatas Epiſtolas, in quibus cum aliarum artium præcepta, tum philoſophiæ, illuſtrare contendit, Mediolani 8. an. 1558. editas:
35 ſed librum ipſum non vidi. * Non deſunt *Thomæ Phædri* Epiſtolæ, quem Pierius de *Literat. Inſelic. lib. 1. p. 47.* vocat affluentiſſimum eloquentiæ flumen, quo non alius ſuo tempore clarior, neque vehementior fuit, Romanæ cathedræ decus & ornamentum: ſed qui miſerabili fato interiit, ut ibi proli-
36 xè deſcribit Pierius: * *Hieronymi Cardani* epiſtolæ ſunt, quæ in operibus ejus non comparent, etiam *Aonii Palearii*, eloquentiſſimi Viri, aliquæ, quarum nullum in editis veſtigium eſt. *Cœlii Rhodigini* ad Eraſmum epiſtolæ haben-
37 tur. * Inter *Jani Parrhaſii* epiſtolas una eſt, quâ de arcanis familiæ, inceſtis cognatæ cujuſdam, amoribus ſcribit ad Laſcarem, quem rogat, ut à Pontifice veniam earum nuptiarum impetret. Scribit autem literas Latinas, quibus Græca verba, & nonnunquam periodos immiſcet, ne ſecreta ſcilicet
38 proderentur. * *Fr. Ciceræi* illic quoque epiſtolæ ſunt, item *Bembi, Lazari Bonamici, Romuli Amaſæi*, quorum magna ſuo tempore in Latinis literis gloria fuit:
Horum

Digitized by Google

Horum enim cura & induſtria res literaria crevit; eorum exemplis, & præ-
:eptionibus præcipuè ad eloquentiæ ſtudia incitati ſunt, qui poſtea ad hæc
ınimum applicuerunt. Sunt *Octavii Plati, M. Anton i Regienſis* ad Majoragium,
Benedicti Theocreni ad P. Juvium Epiſtolæ; *Domin ci Molini* ad Meurſium: *Bal-
baſaris Bonifacii* etiam epiſtolæ ſunt; ſi illæ hoc loco dignæ & his principibus
niſcendæ videntur: Fluit enim lutulentus illi ſermo; etſi rerum copiâ non
leſtituatur. * *Pauli Manutii* cum plures ſint, una eſt longa, & valde elegans 39
.d Cratonem à Craffheim, Medicum Cæſareum, ſcripta, cum Româ diſ-
:eſſum pararet, plena querelarum. * Vocatus ille Romam erat, ut illic 40
Curæ Typographicæ præeſſet in editionibus SS. Patrum procurandis, cui
ei argentei typi deſtinati erant, & ſtipendia adſignata. Verum, cum res
llæ non ex voto procederent, & in rei familiaris anguſtiam eam ob cauſam
reniret Manutius, Crato à Craffheim illi Cæſareæ munificentiæ ſubſidia
ıbtulit: Ad quæ ſplendida promiſſa erectus Manutius, elegantiſſimam
ıanc & ſvaviſſimam epiſtolam euchariſticam ſcripſit, quâ vix elegantior in
oto opere reperitur: Nam meras charites ſpirat, omnesque animi reces-
ıs effundit. Scriptam autem à Manutio hanc eo tempore fuiſſe epiſtolam,
x epiſtolâ *5. libri 9.* ad eundem Cratonem ſcriptâ probari poteſt; His enim
rerbis finit epiſtolam: *Ad illam ſuperiorem epiſtolam, Romæ ſcriptam pluribus ver-
is, exſpecto, quid reſpondeas.* Hæc vero ſcripta erat Venetiis. X. Kalend. Nov.
ın. 1570. Sed altera illa inedita ſcripta eſt Romæ Idibus Juniis ejusdem an-
ıi, unde apparet, eandem illam eſſe, quam Manutius extremis illis verbis
leſignat. * Non erit hoc, ut puto, Lectoribus ingratum, ſi illam ipſam epi- 41
:olam, in Manutii epiſtolis ob certas fortè cauſas omiſſam, quàm mecum
'ir Excellentiſſimus communicavit, appendicis loco huic capiti, atque toti
bro primo Bibliothecario, qui in argumento de Epiſtolarum ſcriptoribus
nitur, ſubnectam, purpuramque hanc panno noſtro aſſuam.

PAULI MANUTII EPISTOLA lib. IX. Epiſtolarum ejus poſt epiſtolam IV. inſerenda.

Paulus Manutius Aldi filius JOHANNI CRATONI S. D. Viennam.

*Nihil minus placet, quam ut, nullâ propoſitâ re, nullâ certâ ſententia, ad te ſcri-
bam. Occurrit enim mihi tua dignitas, occurrit autoritas; cogito, quam tibi
perſonam tua virtus imponat, quæ te premant onera, quæ negotia diſtrahant:
nimirum, cum tuæ ſcientiæ tuoque conſilio ſalus & incolumitas commiſſa ſit ejus
nperatoris, qui multa regna, multas provincias imperio, omnes virtutes animo com-
ectitur, graviſſimam Chriſtianæ Reip. partem ſuſtines. Cur igitur ita ſim ineptus;*

atque adeò tam adverſus communibus commodis, ut inani te literarum genere interpellem; & quem ſalutares illæ curæ detinent fixæ & locatæ pro publica Majeſtate tuenda, ad privatæ rei cogitationem ac ſtudium vocem? Verum tamen, quia nec res ipſa, ut ego interpretor, privatim ad me unum pertinet, ſed aliquâ ex parte cum publica utilitate conjungitur, & ex tuis literis velle te meâ cauſâ multum, ex omnium ſermone, poſſe plurimum intelligo, male prorſus mereri videar de ſtudiis meis, ac de me ipſo, niſi opportunitatem iſtam nactus amoris officiique tui, agam tecum de ſtatu meo, quantum res ipſa poſtulat, & quantum mihi per humanitatem tuam licet, per quam licere video plurimum. Etſi enim jaceo, nec recenti, nec levi, ſed inveterato jam difficilique morbo; tamen ſi Tu, tantus Vir, ad me erigendum ac recreandum accingeris; ſi iſtam ſcientiam, iſtam artem adhibes, quæ ſæpe bonis viris in calamitate opem ac ſalutem attulit, cur dubitem, quin voluntatem atque induſtriam meam felicitas illa utrique noſtrum pariter exoptata, conſequatur? Quod ſi ſecus acciderit, ſuum tamen humanitas tua fructum non amittet: ego enim, quod volueris conatusque ſis, in tua laude ponam; quod non perfeceris, ad meam fortaſſe culpam, vel ut æquius de me ipſo ſentiam, ad meam certè fortunam transferam. Nam & præclarus artifex perfectam animo ſpeciem intuens, cum ipſe nihil in arte poſſit, opus tamen imperfectum ſubjectæ materiæ vitio relinquit. Nec tamen is ego ſum, cujus animum immoderata quædam opum honorumve cupiditas augat. Habeo magnam gratiam naturæ meæ, quæ me ad hanc inſaniam nunquam impulit, majorem etiam iis Viris, quorum præceptis eruditus ad hanc diem ita vixi, itaque poſthac, ut ſpero, vivam, ut neque ſumma cupiam, nec ſumma adeptis invideam. Sed quia virtus, licet à ſe ipſâ pendeat, externa tamen quædam non recuſat, propterea mediocritatem earum rerum, quæ fortunæ bona quidam vocant, nunquam contempſi, elaboravi etiam, ut conſequerer: & planè me conſecutum credidi, cum decem abhinc annis Romam veni. Quis enim aliter crederet, cum à Pontifice maximo vocarer, cum hîc vigere dicerentur, ac ſemper antea viguiſſent artes illæ, quibus ab ineunte ætate meum ſtudium dederam: cum ipſum denique nomen urbis Romæ nihil tenue, nihil anguſtum, ſed ampla & magna polliceri omnia videretur? Hoc loco non faciam, ut aut de meis ipſe meritis detraham, quod certè non debeo, non enim commiſi, ut meam in re mandatâ diligentiam, operam, fidem requirere quisquam jure poſſit; aut alios carpam, quod ab inſtitutis meis longiſſime diſtat; tantum dicam, & id ipſum invitus: Neſcio quo fato mihi fontes aruiſſe, qui profluere ſolebant; benignitatem, quæ antea patebat, ita clauſam in me eſſe, non modo, ut nihil ejusmodi, in quo vel copia vel ſplendor ineſſet, ſed ne mediocritas illa quidem, quæ repellit incommoda, quæ honeſtatem ex parte ſaltem aliquâ tuetur, mihi adhuc obtigerit. Ac vide tamen æquitatem animi mei: rei domeſticæ jacturam, quæcunque eſt, facilè fero, libenter diſſimulo, do operam, ut obliviſcar; quod antiquam colere frugalitatem, quod illam parvo contentam, omnium laudandarum artium parentem altricemque, diſciplinam retinere cogar, non iraſcor; & hanc ipſam fore crederem

derem liberis meis non contemnendam hæreditatem; At multa deſunt! Ego deeſſe mihi quidquam nego, abeſſe multa confiteor, quæ tamen ipſa, ni fallor, ejusmodi ſunt, ut ſi largè ſuppetant, nihilo fiam melior, ſi abſint penitus, aut ſi minima ſint, ſicuti ſunt, nihilo deterior. Ergo, quod ad hanc jacturam attinet, tranquillo ſatis animo ſum: illa me dies noctesque vexat, illa mihi penitus inſidet hæretque cura, quod, ſi quem ſtudia mea fructum ferre, ſi quid poſteris induſtria mea prodeſſe poterit, id periiſſe totum, ac perire quotidiè magis intelligo. Hæc ſunt mea detrimenta, optime Crato; atque utinam mea tantum eſſent, ferrem facilius, & quoquo modo quaſi foverem ac mollirem dolores meos. Nunc quod publico tamdiu commodo defuerim, quod jacere ſtudia mea per annos decem, quod ingenium languere ſim paſſus, quod denique fundamentis adoleſcentiæ præclare jactis, ætas gravior exſpectationi non reſponderit, id cum recordor, penè totus ipſe mihi displiceo: & quanquam culpa vacem, me tamen culpâ non libero, ſed quaſi communis cauſæ deſertorem accuſo. Una relinquitur in amore tuo conſolatio: etſi nihil præſtares aliud, hoc ipſo tamen conſolaris, quod ægritudini meæ ſociam ſe adjungat ægritudo tua, & dum tu æque doles atque ego, id efficis, ut ego non æque doleam atque ſoleo. Sed illa pars literarum tuarum, in quâ de Maximiliani Imperatoris admodum propenſa ad liberales diſciplinas voluntate ſignificas, & addis, opem ab eo ſi petam, fore, ne fruſtra petam, ea verò pars animo meo tanquam labanti quiddam, quod conſiſteret, inſtillavit. Alius alia cara ſunt: non eodem ſenſu, non eodem omnes ingenio natura finxit: ego, quarum rerum illecebris capiuntur multi, ita pleraſque non amo, ut averſer penitus ac fugiam. Literis paſcor, his voluptatem nullam præfero, ac ne confero quidem; harum conſuetudine nihil ſuavius experior, nihil dulcius. Et quemadmodum, ſi Solem è mundo Deus auferat, ſtatim in hoc orbis terræ communi domicilio ſummus horror, ſumma ſequatur incommoditas; ſic adempto mihi literarum uſu, plena tenebris omnia, plena moleſtiis, otium injucundum, negotium perdifficile videtur. O mi Crato! O mi, inquam, ſuaviſſime Crato! (jam enim audeo, tuâ fretus facilitate, familiariter ac planè blandè tecum agere) Tune is es, qui mihi me ipſum longo intervallo reſtituas? qui has aliquando tenebras tuo lumine expellas? cujus munere excolantur, & rurſus florere incipiant ſtudia mea? Confer huc, obſecro, opes tuas, quas intelligo eſſe maximas, ingenii, prudentiæ, autoritatis. Digna prorſus tuis officiis, digna tuo patrocinio cauſa eſt: nam ſi pro literis agitur, cur humilis & obſcura videatur? Si apud Imperat. ſapientiſſimum, veræ ſolideque gloriæ cupidum; cur difficilis aut dubia? Merces autem recte factorum nulla præſtantior: aut uberior, quam ut uſuram vitæ quam breviſſimam æternâ nominis memoriâ compenſet, poſterisque tradita, literarum beneficio, pulcherrima virtutis effigies amorem conciliet, laudandi voluntatem commoveat imitandi ſtudium excitet. Præclarum ducitur quàm plurimis imperare mortalibus, gentes nationesque ſubigere, dare leges, jura præſcribere: hæc magna videntur, & expetenda in primis; ſed hæc ipſa ſæpe motus temporum labefactat, ſæpe vis hominum convellit, ſæpe ad alienam

Digitized by Google

fortuna poteſtatem transfert: urbes & oppida intereunt; veſtigia vix apparent: nomina ſimul interire, & cum aſpectu memoriam quoque tolli, ſcriptorum virtus & induſtria non eſt paſſa. Decet igitur, cum tu Maximilianum vehementer ames, cum illius gloriæ maxime ſervias, id curare te inprimis, quod & maximum eſt amoris argumentum, & ad ejus gloriam maxime pertinet. Bonis enim viris, quorum excludi numero me non arbitror, & ita doctrinarum in ſtudio verſantibus, non ut ſibi tantum vivant, privata delectatione contenti, ſed ut ingenii monumenta relinquere, & poſteritati patere ſuam induſtriam velint, quæ mihi ſemper ſtudiorum ratio probata vehementer eſt, iis tu ſi otium das, &, qua vales apud Imperatorem gratia, conficias; vide quot bona conſequantur. Ipſum Imp. ornabis immortali gloria, probitati & virtuti amiſſam prope dignitatem reſtitues, fueris tu quoque magna laude; quanquam Te quidem hoc ſpectare non oportet, (ad eam enim laudem, quam adeptus jam es, propemodum accedere nihil poteſt) ſed tamen frueris eorum amore & obſervantia, quos tibi tua merita, tua benignitas adjunxerit. Equidem, ſi hoc per Te aſſequar, ut ex turbulento negotii genere emerſus, ad tranquillitatem perveniam, & quod reliquum vitæ contigerit, in optato literarum portu, interpellatore nullo, vacuus omni cura degam, nulla res erit tanta, quam non & me tibi debere confitear, & libenter tua cauſa ſuſcipiam. Iſtam quidem virtutem, quæ me à moleſtiſſimis occupationibus ad ſuaviſſimam quietem & aptiſſima naturæ meæ ſtudia traduxerit, feram in oculis aſſidue, colam animo ſemper, fortaſſe etiam futuris gentibus ignotam eſſe non ſinam.

Vale. Romæ, Id. Jun. M. D. LXX.

FINIS LIBRI PRIMI.

POLY-

Digitized by Google

POLYHISTORIS LITERARII LIB. II. METHODICUS.

CAP. I.
DE DELECTU INGENIORUM.

TRanſitio ad librum ſecundum. 1. *Ingeniorum delectus habendus.* 2. *Magiſtratuum hic cura deſideratur.* 3. *Animorum notitia maxima ſcientia.* 4. *Sui cognitio difficilis.* 5. *An detur ars ſapientes gignendi liberos?* 6. *Ingeniorum vis ex corporis temperamento.* 7. *Huarti & Quilleti conſilia recenſentur.* 8. *Ingenia, qualia cunque ſint, excolenda.* 9. Ἐυφυΐα, ἐυμαθία, 10. *Ingenium.* 11. Ἐυφυΐα *theoretica & practica.* 12. *Quæ diſtinctio defenditur.* 13. *Quatuor Stoicorum perſonæ, quibus homines induuntur.* 14. *Hoc ipſum ad præſens negotium accommodatur.* 15. Ἐυμαθία *in quibus conſiſtat.* 16. *Ingenia quædam ſine diſciplina ſumma.* 17. *Rara tamen ſunt.* 18. *Judicii & imaginationis ratio in ingeniis habenda.* 19. *Judicium theoreticum & practicum.* 20. *Imaginationis deſcriptio.* 21. *Ejus operatio.* 22. *Ad Imaginationem Eloquentia & Poëſis præcipuè referri ſolent.* 23. *Orator & Poëta* ἐυφαντασίωτ☉. 24. *Excellentiſſimi illi, qui Phantaſmata ſua judicio moderantur.* 25. *Virgilius hâc parte prævalet Ovidio & aliis Poëtis.* 26. *Idem in panegyriſtis, Cauſidicis & Hiſtoricis requiritur.* 27. *Rejicitur ſententia Huarti, qui imaginationem & intellectum ſibi contrariari ſtatuit.* 28. *Falſum eſt, eos qui linguis, calligraphiâ, eloquentiâ excellunt, intellectu ſingulari deſtitui.* 29. *Pueri Grammaticæ artis capaces non ſunt.* 30. *Notantur Grammaticarum tricarum architecti.* 31. *Quidam abſque Grammaticis præceptis Latinam linguam percalluerunt.* 32. *An Pueri illi intellectu ſingulari præditi, qui Grammatices præcepta non ſatis capiunt?* 33. *Poëtæ & Oratores ad omnia apti.* 34. *De eorum ſingulari aptitudine ad Juriſprudentiæ ſtudia, Goëſii Tuldeni & Grotii ſententia.* 35. 36. *An*

Digitized by Google

Concionatores eximii ſingulari intellectu deſtituantur? 37. Phantaſia uſus frenandus. 38. Phantaſia pollent ingenia inventiva. 39. Illa Φορτικὰ. 40. Hetruſcis quare capricioſa dicantur. 41. Ingeniorum quinque formæ. 42. AGILIA ad res arduas non ſatis apta. 43. TARDA, quæ ad ſolida ſtudia magis apta, 44. Exempla horum recenſentur. 45. Sunt hæc illis præſtantiora 46. ACUTA ET MEDIOCRIA, & ÆQUALI QUADAM RATIONE MISTA, 47. ac tandem HEROICA. 48. Ingenia ſecundum metalla æſtimata. 49. Signa ingeniorum accuratè dignoſcenda. 50. Sex præſtantis ingenii ſigna è Tuldeno. 51. Quæ ad quatuor partes revocantur. 52. Ingeniorum varii affectus & defectus. 53. Hinc pari ratione diverſa ingenia haud tractanda. 54.

1 POſtquam libro primo de re bibliothecariâ & literariâ, deque ſcriptoribus illis, qui ad eam pertinent, generatim egimus, nunc ſecundo hôc libro de Methodô in doctrinis inſtituendâ acturi ſumus. Quemadmodum ſcilicet, qui ædificium aliquod parant, primum res operi neceſſarias comportant, hinc ideam ſibi aliquam præfigunt, quam in exſtruendâ domo ſequantur; ita in libris ac literis non veluti in rudi ac indigeſtâ mole verſandum eſt. Nam quanquam illa ſubſterni menti noſtræ operatrici, velut chaos aliquod, debet, tamen certâ ratione omnia tractanda ac digerenda ſunt, & methodus aliqua nobis præfigenda eſt, quam
2 ſequamur. * Quoniam verò ſtatuario non ſufficit ad artem, officinam habere omni genere inſtrumentorum apparatiſſimam, niſi materiam, in quâ operationem inſtituit, habilem nactus fuerit; neque enim è quovis ligno, ut in proverbio dicitur, fit Mercurius: ideoque primùm de ingeniis eo-
3 rumque delectu inſtituendo ſolliciti erimus. * Nam magno hoc literis totique Reipublicæ damno eſt, nullam hîc planè eſſe Magiſtratus curam; cum in eo Reipublicæ maximè felicitas ſita ſit.

4 Felices vocabant eos Stoici, qui noſſent, quo genio uterentur, ac *εὐδαίμονες* dicebantur, quibus bonus obtigerat Genius. Verum cum eâ ſolertiâ pauci ſint, ut ſuum deprehendere ipſi ingenium poſſint; nam certè aliquid vulgari ingenio majus eſt illi, quo pauci fruuntur, qui ſe ipſum ſatis explorare poſſit, ac plerumque comparatione ad alios inſtitutâ, bonique
5 Præceptoris ope id addiſcitur. * Nobis enim obſiſtit Φιλαυτία, & inſita quædam de rebus noſtris opinio, quæ mentis illud lumen in nobis non rarò extingvit. Aliorum ergo conſilia & judicia incorrupta ſequi oportet, dandaque opera nobis eſt, ut aliorum ingenia animi noſtri *ἀκριβίᾳ* (quod facilius eſt) diſcernere diſcamus, ac videamus, quænam quibus doctrinis
6 aptiora ingenia à naturâ ipsâ formata ſint. * Non defuerunt, quod mireris, qui ſingularis ſapientiæ humanæ rem habuerint, ſapientes gignere liberos; ut de Democrito narratur, divinum illum & cœleſte pharmacum inveniſſe,

Digitized by Google

eniſſe, quod fortunatos & ſapientes homines efficeret. Quid Democritus ıoc ſuo pharmaco intellexerit, altioris indaginis eſt. Qui de liberis conſilio uodam & arte gignendis præcepta ſcripſere, quaſi Promethei inſtar novos ibi homines è meliore limo fabricaturi, illi ultra naturæ opificem ſapere ac ata ipſa in ordinem redigere mihi velle videntur: * Nam, quanquam qui- 7
em negari nequit, magnam ineſſe animis è corporis temperamento vim, ac Galenus ſingulari libro, *quod mores temperamentum corporis ſequantur*, id pro- ugnat; corpus enim ex alimento craſſiori compactum plerumque ſpiritus upidiores in liberos à ſe genitos transmittit; magna quoque ingeniorum mundi plagis, loco nativitatis, educationis, nutritione ipſâ varietas eſt; amen extrinſecus pleraque accidunt, & à ſublimiori principio animarum rigo arceſſenda eſt.

Igneus eſt illis vigor, & cæleſtis origo,

tque ex humili caſâ & ſordido rure ſublimia ingenia prodierunt, multa- ue teſtantur exempla,

Magnos poſſe viros, & magna exempla daturos
Vervecum in patria craſſoque ſub aëre naſci.

Quare fruſtra eſt cum omnibus ſuis artificiis Huartus Hiſpanus, qui in *Scru-* 8
nio ingeniorum modum tradit, quo parentes generare poſſint filios ſapientes, c tali præditos ingenio, quale id requirunt literarum ſtudia. Hunc præ- ipuè autorem ſecutus mihi videtur is, qui ſe *Calvidium Lætum* appellat, cujus enuinum nomen eſt *Claude Quillet*, unde hoc per anagramma formatum ſt, ut nos docet Bailletus libr. de Judic. doctorum tom. 4. part. 5. de Poëtis, um. 1511. Ille, qui Abbas fuit, ſcripſit poëma non inelegans, cui titulus: *Cal- ædia*, ſive de pulchræ prolis habendæ ratione. Poëma in libros 4. diſpeſci- ır, quorum primô de ſponſorum ad pulchram prolem deligendorum con- itionibus; ſecundô de legibus in concubitu ſervandis, aſtrologicis cau- lis; tertiô de curâ prægnantum, viribus imaginationis; quartô de pro- ıiſcuis ad pulchritudinem parandam præceptis; agitur. Sed, ut rectè ju- icat Bailletus, plusquam decet Abbatem, & ultra, quàm honeſtas patitur, rgumento huic indulſit autor: magis enim in illâ arte ſe Abbas, quàm Lai- orum exercitatiſſimus ſe profeciſſe oſtendit, ut vel ipſi ſe Naturæ magiſtrum ræbuerit. Dictio quoque non ſatis caſtigata, & vulgaria pleraque in car- ıine, longeque à Sammarthani judicio abſunt, qui de *Pædotrophia* poëma bris tribus diſtinctum ſcripſit, ſed elegans, in quo genium poëticum Vir- iliano proximum agnoſcas.

Verum mittamus illos animarum fabros, atque illud mirabilis παιδείας 9
enus: & potius, cum exſpectare alia non poſſimus, quam

Qualia nunc hominum producit corpora tellus,

a quoque, quales invenimus in pueris *partes divinæ mentis & hauſtus æthereos*,

præ-

præceptis & doctrinis, ut fundum aliquem, excolamus. Atque hîc primùm illa ingeniorum varietas nobis conſideranda eſt, de quâ non immeritò illud dixeris: *Quot capita, tot ſenſus.* Nam ut infinita propemodum vultuum, ita
10 animorum, diverſitas eſſe videtur. * Neque noſtrum hîc inſtitutum eſt, omnes animorum characteres perſequi: illam tantùm animi facultatem indagabimus, quæ ad diſciplinas diſcendas apta eſt, ſive εὐφυΐαν appellemus, ſive εὐμαθίαν. Sed illud latius patet nomen, & ad omnes quoque virtutes morales & actionem ſe extendit; hoc verò propiùs ad noſtrum ſenſum pertinet; in cognitione enim verſatur: Quanquam nec εὐφυΐα ab εὐμαθίᾳ ſejungi debeat, ac boni mores cum omni diſciplinâ conjungendi. De εὐφυΐᾳ pulchre Ariſtoteles 3. Nic. 5. §. 41. & 42. *Appetitionem finis nemo ſibi ſuo arbitratu optare poteſt; ſed ita natum unumquemque eſſe oportet, ut quaſi lumen mentis habeat, quo & judicare rectè, & id, quod verè bonum eſt, ſumere atque optare poſſit. Ille item benè informatus eſt à Naturâ, cui hoc illius beneficio benè conſtitutum eſt: eò quod maxima ſit ac pulcherrima iſthac res, quamque ab alio neque conſequi neque diſcere aliquis poſſit; ſed talem obtineat quisque, qualis ipſi à naturâ data eſt, adeòque quod ipſum illud, benè & pulchrè à naturâ factam compoſitamque eſſe hanc partem, ſit perfecta & vera naturæ bonitas.* Quod Ariſtoteles de naturæ bonitate ad mores
11 & virtutes apta dicit, idem in quâcunque doctrina præſupponimus. * Niſi enim quis εὐφυὴς ſit, & ingenium commodum habeat, fruſtra omnia erunt: Ingenium requirimus, quæ vox ab aliquibus pro ipsâ εὐφυΐᾳ accipitur: quanquam in eo Piccolomineus diſſentit, cum ingenium de omni ingenio, quocunque ſe habeat modo, dicatur; εὐφυΐα verò de bono tantum intelli-
12 gatur. * Alexander Aphrodiſ. duplicem conſtituit εὐφυΐαν, theoreticam alteram, alteram practicam; atque ex ſuo hôc ſenſu Ariſtotelem in variis
13 locis interpretatur. * Quam diſtinctionem, etſi ſunt, qui impugnant, res tamen ipſa loquitur, eam ſummè eſſe neceſſariam, atque in ingeniis ſe ſtatim oſtendere. Ut ego quidem exiſtimem, jam tum in ipſis παιδαγωγείας primordiis probè hæc eſſe perpendenda, atque ex illis propenſionibus omnem futuræ doctrinæ menſuram ineundam. Ex eo enim fines ſtudiorum ponendi ſunt; ac infelices omnino erunt, qui ab hoc ſcopo, quem natura illis præfixit, diſlabuntur.

14 Scitè admodum ex Stoicorum mente à Cicerone lib. 1. de officiis quatuor conſtituuntur Perſonæ, quibus homines induuntur. Duæ ab ipsâ naturâ; una communis, quâ ſumus omnes & rationis participes & præcellentes beſtiis; altera propria, quæ ipſa eſt indoles cujusque privata. Tertia Fortuna eſt, quam caſus aliquis, vel tempus, vel naſcendi conditio imponit, ut ſi quis ſit Rex, nobilis, dives: Quarta eſt, quam nobismet ipſis judicio noſtro accommodamus, ut ſi vel ad Philoſophiam, vel jus civile, vel eloquentiam nos applicamus. Quæ omnes, cum in unam perſonam coaleſcunt

leſcunt, ita ſe gerere quisque debet, ut nihil in ſingulis peccet. * Ex illis 15
quatuor perſonis ſecunda, quam propriam dicunt, illa eſt, quam hîc conſi-
deramus; Nam tertia & quarta huic demum ſuperveniunt, quamvis perſo-
na illa ſecunda ex illarum coalitione aliâ quâdam ratione temperetur. Nam
εὐφυΐα illa vel εὐμαθία generalis, quæ in homine eſt, quandam ab his limi-
tationem capit: aliter enim illa dirigenda eſt in Rege, & nobili, quàm in
privato, aliâ quoque ratione inſtituenda eſt, cum ad certum ſcopum ſtudia
noſtra tendunt. Et tertiæ quidem perſonæ certi præterea Characteres mo-
rum inhærent, qui maturè in illâ ducendi ſunt, & ad εὐφυΐαν accommodan-
di; Quales Hiſtoriæ penicillo quam optimè exprimuntur, & ex his quaſi
præfigurari à bonis doctoribus debent. Lineamenta illa generalia *lib. 2.
Rhetoricorum* Ariſtoteles duxit, Sed è lectione Hiſtoricorum, Satyricorum,
Comicorum, atque ex ipsâ obſervatione vitæ longè notari plura poſſunt.
De quibus nos in ſequentibus plura.

Ἐυμαθία his tribus abſolvi videtur, 1. Celeritate apprehendendi, 2. Sa- 16
gacitate, 3. Memoriâ; adeò ut qui tria illa conjuncta habeant, ad diſcen-
dum ſint aptiſſimi. Sed tamen nec omnes illæ partes omnibus inſunt in-
geniis. Quosdam deſtituit memoria, cum & apprehenſione & ſagacitate va-
leant. Quidam memoriâ præcellunt, ſed in apprehendendo tardi ſunt, ne-
que ſagacitate multum pollent. * Sunt, qui ab artibus & doctrinâ averſo 17
animo ſunt, quibus tamen ingenii gloria deneganda non eſt: Nam, etſi
per regulas & præcepta illis non fulciatur ingenium, ſuo tamen quodam
inſtinctu ad magna procedit. Teſtatur id Cicero in Orat. pro Archiâ: *Ego
multos homines excellenti animo ac virtute fuiſſe, & ſine doctrinâ naturæ ipſius habi-
tu propè divino per ſe ipſos & moderatos & graves extitiſſe fateor: & illud adjungo,
ſæpiùs ad laudem atque virtutem naturam ſine doctrinâ, quàm ſine naturâ valuiſſe
doctrinam.* * Quæ etſi quidem interdum occurrant exempla, tamen non 18
omnes ita comparati ſunt, ut ſoli naturæ relinqui poſſint, ideòque εὐμαθία
in illis adjuvari informatione alicujus magiſtri debet.

Intellectus hominis præcipuè rectitudine judicii & imaginationis æſti- 19
mari ſolet. Illud actum mentis notat, quo illa inter res diſcernit, atque plu-
res inter ſe ideas componit, vel affirmando & eligendo, vel negando & rejici-
endo. Utriusque in ſingulis diſciplinis habenda ratio eſt, ſed ita, ut in qui-
busdam imaginatio primas, ſecundas judicium teneat; in quibusdam con-
trario ſe hæc modo habeant. Sine judicio certè omnis inanis phantaſia &
imaginatio eſt, nullaque omnino ars & ſcientia rectè vel diſcitur, vel exer-
cetur: nam ab illo quaſi in ordinem rediguntur phantaſmata. * Judicium 20
hoc, ſi circa diſciplinas intellectu eminentes verſetur, judicium Theoreti-
cum voces licet, vel Ariſtotelicâ voce εὐσυνεσίαν; nam & in illis maxime ju-
dicio locus eſt: ſi ad actionem refertur, prudentiæ nomen invenit, quâ ſenes

Digitized by Google

præ cæteris, ut multitudine eventuum eorumque collatione exercitati, ex-
21 cellunt. * Imaginatio illa actus mentis eſt, cum ſeſe ad phantaſma quoddam ſeu veſtigium, cerebro impreſſum, applicat, ſuper quibus ſimulacris intellectus deinde ratiocinatur; Qualis à ſenſibus plerumque impreſſio o-
22 ritur. * Imaginatione ad inferiora dilabitur mens, & ex ſpeculatione Phantaſmatum univerſalia colligit, cum intellectus rationes puras, ac nullis coloribus veſtitas, res divinas ſpiritualeſque comprehendit. Potentiâ hâc ima-
23 ginante, ut rerum imagines, ita & ſimilitudinem earum concipimus. * Quare ad omne genus diſciplinarum in quibus imaginatio regnat, extenditur. Inter eas principatum tenet Oratoria & Poëſis. Præcipua elocutionis vis in imaginatione conſiſtit: ut enim voces ipſæ & ſententiæ ſunt imagines rerum; ita ipſarum inter ſe ſunt imagines in metaphoris, tropis, ſimilibus, allegoriis, figuris Rhetoricis, cæteriſque ſermonis ornamentis. Ipſa illa ἤθη & πάθη ubique hîc regnant, quibus perpetua eſt characterum & actionum expreſſio, adeò ut, quod pictor ſuis, id Orator & Poëta ſuis quaſi coloribus
24 exprimat. * Quare ex monitu Quintiliani & Orator & Poëta debet eſſe
25 εὐφαντασίωτος, *qui ſibi res, voces, actus ſecundum verum optime fingat.* * Habet & illa ſuos gradus imaginatio, neque in omnibus æquali ſe modo habet. Quidam celerius imaginantur, & velociori ex imaginatione diſciplina auditores imbuunt; ut de iis, qui translatis benè utuntur, loquitur Ariſtoteles. Nam cum ingenii ſolertia ſe phantaſmatibus miſcet, in omnes partes ſe imaginatio extendit, atque ex ſe ipſâ parit plura, nectens è ſimulachris ſimulachra, illaque ſibi quaſi ſubordinans, ut copiâ ipſâ ſæpè laborent, qui tali phantaſiâ pollent; Quales ad Poëſin ſunt aptiſſimi, ut hâc ſuâ facultate ſæpè
26 abutantur, ſi rationem & judicium non ſeqvuntur. * Quo nomine Ovidius quibuſdam notatur, qui laxiores phantaſiæ habenas datâ operâ ſæpè mittit: neque enim ignoravit ſua vitia, ſed amavit; cum Virgilius ita Phantaſiæ indulgeat, ne quid nimis: ſummum enim ubique judicium apparet. Non deerat etiam Virgilio ille impetus, & concipiendi celeritas, neque eam neglectui habebat; ut nunquam habere debent, qui laudabile aliquid ſcripturi ſunt: ſed poſterioribus cogitationibus ita expoliebat, ut de 50. verſibus, uno
27 calore profuſis, vix decem retineret. * Oratores, Declamatores, Panegyriſtæ, Satyrici, Cauſidici, omneſque qui ſimulatione quâdam opus habent, imaginatione præſtare aliis debent; ita tamen, ne extra orbitam illa feratur: ſic vel ſtultitiæ, vel tandem amentiæ, propior futura eſt. Hiſtorici, etſi in deſcriptionibus, orationibus, Phantaſiæ indulgent, in ipſâ tamen Hiſtoriâ ſecundum optimi judicii normam inſtituere omnia debent.

28 Non poſſum hîc laudari Huarti ſententiam, qui imaginitivam & intellectum ita ſibi contrariari exiſtimat, ut, qui imaginativâ prævalet, intellectu valere non poſſit; Nam planè aliter ego colligo: Cum enim omnis noſtra cogni-

:ognitio procedat à ſenſibus, atque tantum ſciamus, quantum illis nobis de-
nonſtratum ſit; ſequitur hinc, eum, qui in concipiendis rerum imaginibus
'elix & fœcundus eſt, eò magis quoque intellectu valere, cum ille, his quaſi
'undatus, in varios ſe cogitationum orbes diſpergat, ſiquidem organa ipſa
ıon ſunt vitiata, omniaque rectè ſe habent. Occultis illæ inter ſe nexibus
'acultates junguntur, neque altera alterius operam facilè deſtituit: Imagi-
ıatio quaſi viam ſternit, & cuniculos agit, quibus ſe non ingerere non poteſt
ntellectus, eâdem promtitudine hunc quaſi typum & indicem ſuum ſecu-
urus. * Quare falſæ ſunt illæ opiniones, eos, qui Latinam linguam egre- 29
giè noverint, vel Calligraphiâ vel Poëtica excellant, inhabiles eſſe ad ſpecu-
ativas ſcientias: quas abundè refutatas vide ab Antonio Poſſevino *lib. 1. de
Culturâ ingeniorum, cap. 15. 16. 17. 18.* Nam ſanè in Grammaticis & Linguis ju-
licio plurima relicta ſunt, neque phantaſiæ tantum hæc res & memoriæ eſt.
Ego quidem ſic exiſtimo, eandem eſſe Grammatices difficultatem, quæ eſt
vel Metaphyſices & Logices, atque adeò ineptos illos eſſe, qui illius minu-
iis puerorum ingenia torqueant. * Nunquam ego tam felicis quenquam 30
ɔuerum ingenii fuiſſe arbitror, qui Grammatices artem illâ ætate apprehen-
lere potuerit: nam uſus & maturior ætas, quæ ad philoſophiam apta eſt,
lla demum docebit. * Quo magis miror eſſe homines, qui tricas tricis au- 31
gent, ac novas Grammaticas Philoſophicas comminiſcuntur, quibus expe-
litiùs, ſi Diis placet, informentur pueri. * Ipſe Grammaticæ Philoſophicæ 32
'aber Scioppius ſtatim in initio Grammaticæ ſuæ fatetur, ſe nullam didiciſſe
Grammaticam Latinam, ſed poſt nominum verborumque declinationes
nemoriæ mandatas ex quotidiano Latinè loquentis uſu & lectione auto-
um, ſex menſium intervallo Latinæ linguæ intelligentiam conſecutum.
dem de Covvlæo Anglorum Poëta egregio teſtatur in ejus vitâ Operibus
Poëticis Covvlæi præmiſſâ Thomas Spraat, nullâ ratione inculcari ipſi po-
uiſſe præcepta Grammatices & Proſodiæ, cum tamen & in ſolutâ & in ligatâ
ɔratione optimè, etiam primâ ætate, ſcriberet. * Malè tamen colligit Huar- 33
us, puer ſi in Grammaticis non proficiat, eſſe hoc argumentum boni intelle-
ctus; quia in imaginativâ & memoriâ debili eò præſtantior intelligendi
vis ſit: Non enim hæc idonea ratio eſt; ſed, quia intellectus puerilis non-
lum capax eſt diſciplinæ Philoſophicæ per modum Syſtematis ordinatæ.
Quoniam verò in linguâ ipsâ & Poëſi ſine artis præceptis proficit, præclari
ıoc intellectus documentum, cujus ſe aliquando vis in aliis diſciplinis
exeret: * Id enim certum eſt, multisque exemplis conſtat, poëticâ & ora- 34
oriâ facultate præ cæteris inſignes omnibus ſtudiis ad miraculum usque
'uiſſe aptiſſimos. * Incidit hîc, quod in Viri clariſſimi W. Goëſii Præfatione 35
n Rei Agrariæ Autores, quos ille notis illuſtravit, legere me memini. Ita
verò ille: *Cum rogabar, ne favere vellem multæ eruditionis Candidato, quod & Poëta*

& Criticus eſſet, non adeò me res ea non deterruit, ut exinde propenſiori in eum, quàm an-
teà, ferrer ſtudio. Atque is ad eam, quam exoptabat, dignitatem promotus vel ſolus
documento eſſe poſſet, quam vani ſint, qui tam ſtultis præjudiciis hæc ſtudia damnant &
36 proſcribunt. * Diodorus quoque Tuldenus, JCtus egregius, in aureo illo,
quem de Cognitione ſui libro ſcripſit, lib. 3. cap. 1. ita de Oratore: Quamvis
Jurisprudentia altiorem ſpiret prudentiam, quàm eloquentia; verus tamen Orator
non ingenii tantum vi, ſed & ſcientiæ amplitudine Legulejum antecellit. Grotius
quoque in epiſtola 179. ad Gallos: Jurisconſulti munus, ait, virum magnum non
faciet, niſi eloquentia accedat, cujus & præcepta & exercitatio magnam diligentiam
exigunt: præſertim cum, ut veteres nos docent, orbem quendam diſciplinæ ea res in ſe
37 complectatur. *Quare nec illud ſimpliciter probaverim, quod Huartus ſtatuit,
Concionatores eximios rarò ſingulari intellectu præditos: Etſi enim in
multis, quos vulgus præſtantiſſimos judicat, hoc contingit; ii tamen, qui
veræ eloquentiæ rationes ſeqvuntur, non deſtituuntur ſingulari rerum in-
telligentiâ. Non enim eloquentis titulum merebitur, qui intelligentiæ ſuæ
documenta etiam in ipſâ oratione non oſtendat; neque hæc ſejungi poſ-
ſunt. Et ſane illi, quos antiquis noſtriſque temporibus eloquentiâ præ cæ-
teris excelluiſſe vidimus, incomparabili intellectu præditi fuerunt, ejusque
multa ſpecimina dederunt. Vel unus Cicero abſolutiſſimum in hoc genere
exemplum dabit: nam ſi judicium eâ de re ferendum eſt, non οἱ τυχόντες,
38 ſed præſtantiſſimi in iſtis doctrinis producendi ſunt. * Id tamen negari
non debet, magnos accidere ingeniis ob phantaſiæ exorbitantiam abuſus;
Quæ niſi judicii freno coërceatur, in omnes ſe diſciplinas diffundit. Tracta-
ri tamen hæc ingenia ita à prudentioribus debent, ut, remotis inanibus, illa
39 quæ ſolida ſunt, in illis exquirantur. * Plerumque enim ingenia phantaſiâ
uberiore peccantia aliquid ſapientiæ recondunt, quæ in uſum cedere publi-
cum poſſit: Qualia ſunt, quæ ad inventionem variarum rerum naturæ quo-
40 dam inſtinctu feruntur. * Quæ, etſi in ſpeculationes inanes ſæpè abripi-
untur, & φορτικὰ eſſe ſolent, atque ut Huarti verbo hâc in re utar, capricioſa;
indulgendum tamen illis paululum à prudentioribus eſt, ne fructu illo ca-
reamus, qui vel è volaticis illorum cogitationibus haberi poteſt. Ac verum
profecto eſt in hominibus illis, quorum ingenia dementiæ aliquam ſpe-
ciem præ ſe ferre videbantur, latuiſſe nonnunquam quædam, quæ in iis
41 non quæſiviſſes, arcana. * Ingenia inventiva, inquit Huartus, Hetruſcâ linguâ
capricioſa appellantur ob ſimilitudinem, quam in eundo inveſtigandoque cum capris ha-
bent. Atque hæc aliis ingeniis jungenda ille ſuadet. Ut providi bonique paſto-
res magno ovium gregi quandoque dodecadem caprarum ſolent adjungere, quæ bre-
viore viâ ac gradu promtiore ad nova quædam paſcua, & ad gramen nec dum tritum
depaſtumve oves conducant: haud ſecus convenit eſſe inter literatos quædam hu-
jusmodi capræa velut ingenia, quæ ovili aliorum intellectui nova naturæ ſecreta ac
con-

ntemplationes nondum ante cognitas atque exploratas pandant, quibus exercetur.

Patet ex illis, quæ diximus, pro variâ judicii, phantaſiæ, affectuum tem- 42
rie, varias eſſe ingeniorum formas, quæ probè examinandæ ſunr. Nos il-
s ad quinque reducimus. * Ac primo quidem loco à nobis ponuntur 43
eleria excitata & agilia ingenia, qualia ab imaginationis promptitudine
ſci ſolent; de quibus jam multa diximus. In vulgi oculos illa incurrunt,
que ab iis præcipuè æſtimari ſolent. Non deeſt illis acumen & extempo-
lis oratio, ſed quæ aures potius impleat, quam pectus ſaturet. Joci illis in
omptu & ſales: ſed, cum res ſeria agitur, cum argumenta in medium pro-
renda de Republicâ ſalutari conſilio gubernanda, omnis illa ſubtilitas in-
nii retunditur, & velocitas illa ob inconſtantiam nulli uſui eſt. Solent tali
genio plerumque eſſe prædiri, quos præcoces appellamus: nam rara eſt in
is conſtantia, niſi ſingulari ratione & divinitus excitatum ingenium ſit.
illis nihil æſtimandum, niſi quod primum omnium excidit, id enim in-
nium redolet. Si labor & cura acceſſerit, omnia corrumpentur & in ni-
lum redigentur. * His ex adverſo opponuntur Tarda ingenia, quæ qui- 44
m non celeriter comprehendunt, ſed judicio pertinaci rebus immoran-
r, atque adeo aſſiduitate ſuâ, præcipuè ſi quædam illis ſagacitas juncta ſit,
orum celeritatem ſæpe antevertunt: Nam plures ex maturitate juſtâ fru-
us colligunt. Et illa quidem ad Rempublicam regendam peridonea in-
nia ſunt: Omnia enim in ſtatu ſuo conſervare potius, quam res novas
oliri laborant; cæterum in rebus novis excogitandis ſegniores ſunt.
Vidi ingenia, quæ ſtupida quis crediſſet, ſed ſubito poſtea quaſi è veter- 45
o quodam evigilantia omnium in ſe oculos converterunt: nam quaſi ex
llâ promtuariâ, quæ ante per ſilentium collegerant, depromere & ſum-
a judicii vi rerum intima penetrare videbantur. Ex hoc genere inter an-
quos Demoſthenes, Virgilius, Thomas Aquinas fuere: atque hic poſterior
m ob cauſam *Bovis* nomine appellatus fuit. Solent illi profunda diſcipli-
irum omnium penetrare, in civilibus ſolidâ inſtructi eſſe prudentiâ. In
rmone ſemper hæſitant, ut oratio illis non fluere, ſed ſtillare, videatur.
xtemporales non ſunt in inveniendo, ſed ubi rem attentè contemplantur,
l fundum omnia perſpiciunt. Verba illorum plena ſenſuum ſunt & empha-
a. Quicquid agunt, ſerio agunt; atque ubi aſſiduitas vel exercitatio ac-
ſſerint, in omni doctrinâ palmam ferent. Modeſtiam ſemper præ ſe ferunt;
unquam φορτικοὶ & ſupercilioſi. Unde Huartus rectè inter ingenii excel-
ntiſſimi notas retulit, ſi naturâ humilis ſit, ſi ſua non æſtimet. Hinc fit, ut,
ui latitant eruditi, plus interdum ſapientiæ recondant, quam qui illam in
ublicâ luce jactitant. * Tot mihi exemplis hujus rei veritas conſtat, ut ego 46
i puero malim aliquam tarditatem, quam celeres & præcipites animi mo-

tus: Hos enim ab illis ſuperari ſemper obſervavi. Quare & Aſtrologi, ſi qua illis fides eſt, Mercurii, qui ingeniorum director habetur, & agilitatem illis parare creditur, feliciſſimum poſitum non adeò laudant, cum Saturni benè locati tarditas profunditatem intellectus largiatur. Quod ſi cum corporibus mentes comparare fas eſt, hi de naturâ fixi participant, cum illi ad volatilium indolem accedant. Quo magis autem illa, quæ fixa ſunt, conſtantia ſunt & ἐνεργητικὰ, ita & plus roboris tales animi habent.

47 Medio inter hæc ingenia loco ſunt duæ eorum formæ, quarum altera ex utrâque illâ formâ miſta, altera aliquid præter hæc excellentius habere videtur. Nam cum agilia ingenia naturæ magis inſtinctu agant, tarda arte & labore proficiant, illa temperata ita ex utrâque illâ indole ſunt, ut exiguo labore multa præſtent, cum ingenita vis in illis arte major ſit. Ad quasvis illa ſcientias apta ſunt, ſed tamen ultra mediocritatem non aſſurgent. In his vero & ingenii præſtantia ac agilitas cum labore maximo conjunguntur, ac natura cum arte æqualiter certat: Quare inter ordinaria ingenia prin-
48 cipatum tenent. * His denique quintam aliquam formam omnium præſtantiſſimam addiderim, quæ, ut inter elementa, quaſi quintæ alicujus eſſentiæ loco ſit: quâ notabuntur illi ſeculorum Phœnices, Heroës, divino quodam inſtinctu ad omnium rerum cognitionem, ad novarum artium inventionem animati. Tales fuere artium & diſciplinarum inventores, imperiorum Statores, Imperatores, Eccleſiæ reformatores ſimileſque, quales vix
49 multi uno ſeculo naſcuntur. * Comirius in eleganti oratione de arte parandæ famæ, Platonem ut puto eâ in re ſecutus, hominum ingenia cum metallis comparat. Sunt in illis plumbea, ſunt aurea, ſunt vitrea, ſunt è variis metallis miſta, quorum ſingulorum ille artes & rationes in famâ parandâ recenſet. His ego adderem illa plusquam aurea, quæ etiam plumbeos homines ſuâ virtute & luce in aureos mutare poſſint.

50 Pro variis his claſſibus facilè à quovis ſigna vel præſtantium vel ſtupidorum ingeniorum colligi poſſunt, in quibus tamen nihil temerè definiendum: ſæpè enim, quæ tarda videntur, ſucceſſu temporis, pro mutatione temperamenti in meliorem ſtatum immutabuntur, ut non paucis exemplis conſtat eorum, qui ex morbo ſingularem ingenii felicitatem conſecuti ſunt; ſæpe quoque certo naturæ impulſu ad peculiares quasdam artes feruntur, in quibus ſupra fidem proficiant, cum in cæteris planè deſipiant, ut multis exemplis Huartus probavit *lib. 1. cap. 3.* Sæpè à ſtudiis & lectione abhorrere quosdam videmus, qui tamen ſibi relicti plus præſtent ſolius naturæ benefi-
51 cio. * Sex præſtantis ingenii ſigna Diodorus Tuldenus JCtus doctiſſimus in præclaro illo de Cognitione ſui opere *lib. 3. c. 3.* poſuit, quæ hic notabimus: I. eſt juſtus ad res ſublimes inſtinctus, ut cum in Philoſophiâ ad Dei & Naturæ contemplationem feruntur, à cavillatiunculis & tricis abhorrent; in hiſto-

ſtoriâ ad factorum illuſtria documenta reſpiciunt, non ad ritus vel fabu-
s, aut otioſas philologias: uno verbo, quæ nolunt difficiles habere nugas.
. eſt ubertas claritasque principiorum, cum ad illa potius, quam ad aucto-
tates feruntur. III. felicitas in conjecturâ, quando ingenium tenuiſſimâ
irâ adjutum extendit & dilatat ſe ipſum, quod partim ad docilitatem, par-
n ad imitationem pertinet: cum quo conjungi poteſt illud, quod IVto
co poſuit: ſagacitas conjectantium dextrè rerum eventuumque proximas
uſas. V. eſt celeriter unum ex alio colligere & aptè connectere. VI. eſt
cilè & aptè imagines concipere. * Hæc Tuldenus ſigna conſtituit, quæ 52
men ad illas quatuor τῆς ἐυμαθείας partes à veteribus traditas μνήμην,
μησιν, ἀγχίνοιαν καὶ ὀξύτητα revocari poſſunt. * Sed longè plura in in- 53
eniorum delectu conſideranda ſunt. Sui ſunt ſingulis affectus, ſui defe-
us, in quibus prudenter dijudicandis præcipua magiſtri cura eſſe debet;
uod non tam præceptis & regulis, quam ipſo uſu diſcitur. Multa de his
utor Anglicus diſſeruit in libello *of the different Wits of men, i. e. de diverſis
minum ingeniis.* * Quare in informatione ad ſingula illa perito doctori at- 54
ndendum eſt: & conſequitur hinc, diverſæ indolis ingenia ab uno magi-
ro pari ratione tractari non poſſe, quæ tamen unâ vulgò diſciplinâ con-
ngi ſolent. Unde fit, ut tardiores in Scholis publicis ſint ſtudiorum pro-
eſſus, quam in privatis, ubi ab homine & doctrinâ & prudentiâ, tam com-
uni quam didacticâ, inſtructo, quod profecto non leve aliquid & exi-
ium eſt, longè felicior ingeniorum cultura exercetur. Sed de his in ſe-
ientibus plura.

CAP. II.

DE OFFICINIS BONARUM MENTIUM.

EDucatio Juventutis præcipua Magiſtratus cura. 1. Ægyptii, Spartani, eo nomine laudantur. 2. Magiſtratuum incuria notatur. 3. 5. Chinenſium hac in re induſtria. 4. Ludimagiſtri officium non vilipendendum. 6. Seligendi ad id munus peritiâ & bono judicio præditi. 7. Scholaſticum munus cur optimi quique defugiant. 8. Impp. Valentiniani, Valentis & Gratiani de Academicæ juventutis diſciplinâ conſtitutio. 9. Ad horum imitationem excitantur Magiſtratus. 10. Præcepta Παιδαγωγίας *à vetuſtis Philoſophis ſcripta. 11. Melanchthon & Emſmus præcipui literarum & Scholarum emendatores. 12. 13. Weſtphali primos elegantiorum literarum ludos inſtituerunt, operâ Rudolphi Agricolæ & Langii. 14. Hinc illa in Belgium & Germaniam diſſeminata. 15. Alexander Hegius laudatur. 16. Elogium Weſtphalæ Nationis. 17. Autores de Scholis inſtituendis. 18. Inter eos præcipuum locum meritò tenet Joannes Sturmius. 19. Malè ab ejus methodo Scholæ Germanicæ abierunt. 20. Enarrantur ejus ſcripta Scholaſtica, 21. & ab iis receſſiſſe Scholas dolet Autor. 22. Sunt illa ſcripta ab Henrico Strobandio in unum volumen colle-*

collecta. 23. Volumina III. Inſtitutionis literatæ laudantur. 24. ſeqq. Eorum recenſio generalis. 24. 25. 26. Diſſertationes Belgicæ de ſtudiorum ratione. 27. Screvelii Palæmon, 28. Gulielmi Mechovii Hermathene. 29. Emundi Richerii Obſtetrix animorum. 30. Mollnari Syllecta Scholaſtica, 31. Joannis Henrici Heideggeri Opuſcula de ratione Studiorum. 32. Et de corruptelis ſtudiorum diſpiciendum eſt. 33. Ludovici Vivis de tradendis diſciplinis earumque corruptelis libri. 34. Vogleri diſſertationes de ingeniorum delectu & hodiernis ſtudiorum corruptelis laudantur. 35. Cura de tollendis hiſce obſtaculis. 36.

1 DElectu ingeniorum benè inſtituto, excolenda illa probè ſunt: nam
ut terra etiam inhabilis culturâ perfici poteſt, ita & ingenia animique
facultates certis quibusdam ſubſidiis ornari & adjuvari poſſunt, ejusque
rei cura ad eos, qui Reipublicæ præſunt, pertinet, neque perfunctorie,
ut nunc fit, res illa agi debet. Neque enim ad Parentes tantùm,
quanquam præcipue quidem ad illos, ſed & ad Magiſtratus educationis cura
referri debet; quique boni Legislatoris munere olim functi ſunt, juven-
2 tutis educandæ rationem etiam habuerunt. * Apud Ægyptios & Spartanos,
præ cæteris gentibus, formandis puerorum animis multum operæ impendebatur.
Illi in Principibus erudiendis, & ad mores, quales voluerunt, componendis,
diligentiſſimi fuere: Hi, cum ad militiam Rempublicam inſtituiſſent,
iis moribus & ſtudiis Pueritiam & Juventutem imbuerunt, quibus ad
3 Patriæ defenſionem & rem ſtrenue gerendam opus eſſet. * Sed de moribus
populi per diſciplinam publicam formandis nemo nunc cogitat; & hæc cura
ad ſolos parentes remitti ſolet; cum publicè tamen & ad diuturnitatem
4 & ad ordinationem Reipublicæ interſit, benè moratos eſſe cives. * Soli Chi-
nenſes hîc præ cæteris gentibus nunc ſapiunt, qui præcipuam morum cu-
5 ram habent. * In artibus quoque & ſcientiis addiſcendis non ea Magiſtratus
induſtria eſt, qualem eſſe conveniebat, & Reipublicæ intererat. Nulla
eſt publica ingeniorum & ſtudiorum cenſura, & ſi qua eſt, exigua eſt, & hominibus
incurioſis ac indoctis ſæpe permittitur. Quâ de re juſtiſſima querela
eſt illuſtris Viri Seckendorffii de *Statu Chriſtianiſmi libr. 3. cap. 9. §. 3.* qui
& pietatis morumque ſtudia à linguis ſejungenda, & majore curâ tractan-
6 da rectè exiſtimat. * Neque tamen nulla hic prudentia opus eſt in ingeniis
dijudicandis, in admovendis informationi hominibus idoneis, in doctrinis
7 ordinandis, in defectibus corrigendis. * Pro vili officio habetur pueritiam
moderari; deliguntur ad hoc opus homines nullâ propemodum peritiâ
& nullo judicio præditi, cum ad primam etiam puerorum informationem
eximio judicio opus ſit. Sub talibus enim magiſtris & melius proficiunt
pueri, & ſibi profutura diſcunt: ſub imperitis & fatuis verò animus ſtatim
primâ illâ tincturâ corrumpitur, quo nihil eſt pernicioſius; ut deinde vel
per

Digitized by Google

er totam vitam imperiti maneant, vel majore operâ dediſcenda illis ſint, i dediſci poſſunt, quæ in juventute perperam didicerunt. Videmus, ſub inius præſtantis Viri diſciplinâ paucis annis eò progredi pueros, quò nunquam aliàs fortè perveniſſent, ut provocare etiam viros poſſint. * Nemo 8
ræterea eſt, qui muneri Scholaſtico admoveri cupiat, ob contemptum, ui illud vitæ genus comitatur, & ob exiguum ſtipendium; cum & lucuenta illis conſtituenda ſint præmia & honore etiam afficiendi. E Scholis oſtea mali mores protruduntur in Academias, qui illic in ſummâ libertae ferociam ſumunt. Doctrinæ olim malè inſtitutæ hîc ſub optimis etiam loctoribus rarò corriguntur. Hinc in Republicâ & Eccleſiâ malitia & ignoantia triumphabit. * Memorabilis eſt *Impemtorum, Valentiniani, Valentis &* 9
ratiani. l. 1. Cod. Theod. de Studiis liberalibus Urbis Romæ & Conſtantinopolis conſtiutio, luculento ab H. Conringio commentario illuſtrata; ex quâ apparet, urâ Imperatoriâ dignum fuiſſe habitum negotium, ut juventus ſtudiis doneis informaretur, neque malos mores inferret in Rempublicam. Quare, quicunque ad urbem diſcendi cupiditate veniebant, jubebantur ad Magiſtrum Cenſus provincialium Judicum, quibus copia erat danda veniendi, ejusmodi literas proferre, ut oppida & natales, & merita expreſſa tenerentur: deinde primo ſtatim introitu profiteri illa ſtudia, quibus incubituri eſſent. Jubebantur Cenſuales inquirere in hoſpitia eorum, tum adventantium tum commorantium, ut ſcirent, num Studioſus illis ſtudiis vacaret, uæ ſectaturum ſe promiſerat; adeoque perpetuo Cenſualium judicio comnittebatur totum hoc ſtudiorum ad reditum in patriam tempus, quod ad XX. ætatis annum definitum erat. Iidem Cenſuales providere debebant, ut inguli eorum tales ſe in conventibus præberent, quales eſſe debent, qui urpem inhoneſtamque famam & conſociationes, quæ criminibus ſunt proimæ, fugiendas æſtimârint: ne ſpectacula frequentius adirent, aut vulgi ntempeſtiva convivia appeterent. Illud vero duriusculum erat, (quod ab mpp. frequentiora juvenilis petulantiæ exempla fortè extorſerunt) eos ui non ita in urbe ſe geſſerunt, quemadmodum liberalium rerum dignias poſcat, publicè verberibus afficiendos, ſtatimque navigio ſuperpoſitos bjiciendos urbe domumque remittendos. Additur porrò huic conſtituoni clauſula, quâ ſe ſollicitiſſimos hoc in negotio oſtendunt Impp. *Verum e hæc perfunctoriè fortaſſe curentur, præcelſa Sinceritas tua officium cenſuale commoeat, ut per ſingulos menſes, qui vel unde veniant, quive ſint, pro ratione temporis ad fricam vel ad cæteras provincias remittendi, brevibus comprehendat.* * Utinam has 10
uras nunc imitarentur Principes atque Magiſtratus, atque in unum hoc pus ſedulò incumberent, optime illi de genere humano atque de omni poteritate mererentur. Si honeſta doctoribus illi conſtituerent ſtipendia, in nores juventutis pravos ſeverè animadverterent, præmiis ad virtutes & ſtu-

dia allicerent, induſtrios & ingenioſos honoribus ornarent, egeſtate preſſa in-
genia ſtipendiis ſublevarent, novis & ſalutaribus inventis favore & opibus
ſuis ſubvenirent; rectius illi Reipublicæ providerent, eamque in omne æ-
vum ſtabilirent.
11 In præceptis bonæ παιδαγωγίας ſuppeditandis jam tum ab antiquis au-
toribus laboratum eſt. Si Laërtio in Vitis Philoſophorum fides habenda eſt,
Ariſto Chius περὶ σχολῶν ſex libros compoſuit, tum & Cleomenes παιδαγω-
γικὸν ſcripſit. Ipſe quoque Pythagoras παιδευτικὸν ſcripſiſſe dicitur, & Ariſto-
teles, Theophraſtus, Ariſtippus περὶ παιδείας, tum & Plato & Chryſippus:
quæ omnia temporum injuriâ perierunt. Supereſt è veteribus aureolus
Plutarchi περὶ παίδων ἀγωγῆς libellus, quo utiliſſima de hoc negotio præce-
12 pta continentur. * Superiori ſeculo, cum refloreſcere inciperent literæ,
multi fuere è viris doctis, qui hâc quoque parte laboranti Reipublicæ con-
ſiliis ſuccurrerunt: in quibus præcipuè Melanchthon & Eraſmus mihi no-
minandi, quorum ille communis Germaniæ Præceptor de omnibus per
Germaniam Scholis benè meritus fuit, tum quod de inſtituendis illis præ-
cepta daret, tum quod omnes diſciplinas recenſeret, & in luculentum ordi-
nem redigeret, in ipſis quoque optimis latinitatis autoribus enucleandis
multum temporis inſumeret: Unde hodieque ſuperſunt tot in Ciceronis Epi-
ſtolas, Orationes, Virgilium aliosque autores notulæ non profectò conte-
mnendæ, & in quibus multum eruditionis latet, quas ex ore ejus nonnulli
13 exceperunt. * Eraſmus utiliſſimos quoque de inſtituendâ juventute libellos
14 edidit. * Sed tamen & ante hos Duumviros in Germaniâ, & quidem apud
Weſtphalos, quibus illa præcipuè laus debetur, bonarum literarum & lin-
guarum celebres ludi fuere inſtituti, cum exemplo ſuo incitaret ex Italiâ in
rura Weſtphala deducens Muſas Rudolphus Agricola, & conſilia Rudolphus
15 Langen Eques Weſtphalus doctiſſimus urgeret. * Tum in urbe Monaſte-
rienſi ludi elegantiorum literarum, barbaris illis magiſtris repudiatis inſtitu-
ti, ſtatimque per totam Weſtphaliam plures apertæ fuerunt Scholæ, quibus
formata ingenia: hinc per totam Germaniam bonas doctrinas diſſeminarunt.
16 * Daventriæ tum verſabatur Alexander Hegius, homo Weſtphalus, Langii
quondam condiſcipulus: è cujus diſciplinâ magnus ille Eraſmus prodiit, &
17 ad Belgas æque ac Germanos bonæ artes propagatæ ſunt. * Scilicet ut ab
hâc quondam gente Germaniæ virtutis gloria adverſus Romanos aſſerta fuit,
cum illorum victricia arma non ſine inſigni clade repellerent; ita primi hu-
maniorum literarum tropæa in Germaniâ erexere. Majoribus poſtea paſſi-
bus & animis hæc ſtadia decurrerunt in Germania viri docti, ut vel cum ipſis
Italis de principatu contenderent, & magnâ cum curâ in Scholis rectè ador-
nandis certatim à Viris doctis laboratum fuit.
18 Non enumerabo hîc omnes, quotquot de Scholis earumque inſtitutione
hoc

Digitized by Google

ıoc tempore ſcripſerunt. Multi enim ſunt multorum libelli & diſſertationes
le hoc argumento *Camerarii, Chytræi, Neandri, Burenii, Maphæi Vegii, Vitruvii,*
Roſcii, Vergerii, Moſellani, Friſchlini, Bilſtenii, Alſtedii & aliorum. * Inter eos 19
omnes merito principe loco nominandus eſt *Joannes Sturmius*, Argento-
atenſis Academiæ Profeſſor, cujus extant varia de Oeconomiâ Schola-
um ſcripta; ejusque conſilia Scholaſtica non Germaniæ tantum urbes,
ed & peregrinæ ſecutæ ſunt. * A cujus methodo utinam non abiiſſent 20
ſcholæ Germanicæ, ſubſtitutis variis obſcurorum hominum compen-
liis: ita verum linguæ Latinæ nitorem non corrupiſſent, nec à Regiâ
iâ aberraſſent. Nunc cum quilibet barbarus & incultus ſub ingenii aliquâ
x compendii ſpecie novas ſibi rationes docendi diſcendique condit, protru-
luntur primum in Academias, hinc in Rempublicam, homines & orationis
x rationis uſu non ſatis inſtructi; unde certiſſima aliquando barbaries ex-
pectanda. * Scripſit ſuo tempore Sturmius librum de *literarum ludis re-* 21
tè aperiendis, quo de ordinibus & progreſſionibus ſtudiorum, de horis, ra-
ione docendi, de reſolvendis orationibus, de interpretationibus autorum,
ublicis lectionibus, privatis ſtudiis, exercitiis ſcholaſticis, multa habentur.
ſcripſit *Epiſtolarum Claſſicarum* libros tres, quos Claſſicos ideò vocat, quia ad
Claſſium Scholaſticarum Argentoratenſium præfectos eos dedit, quibus ra-
ionem in ſingulas illas informandi adoleſcentiam præſcribit. Illic quaſi
ἀνακεφαλαίωσις, deſignatio & partitio operum habetur, quam ille in ſupe-
iori libro ὡς ἐν τύπῳ declineaverat Diligenter illa legere debent, qui Scho-
is præſunt; multa enim ex illis diſcent, quæ ad ἐμπειρίαν Scholaſticam per-
inent. Scripſit *Epiſtolarum Academicarum* librum ad Scholarchas, & ſingula-
um diſciplinarum Profeſſores, quibus de univerſâ in Academiis docendi ra-
ione agit. Scripſit *Scholæ Lavinganæ Oeconomiam* ad Philippum Ludovicum &
oannem, Comites Palatinos Rheni, Illuſtriſſimi Principis Wolffgangi Filios.
Agitur hîc de officiis ſingulorum Præceptorum, de Legibus Scholæ, de le-
ctionibus per curias & claſſes inſtituendis: ex quo veluti typo Scholæ inſti-
uendæ idea peti poteſt. Scripſit de *Educatione Principis* libellum ad illuſtriſ-
imum Principem Guilielmum, Ducem Juliacenſium, & de Nobilium pue-
orum informatione librum, titulo *Nobilitatis Literatæ* ad Werteros fratres.
De *Exercitationibus Rhetoricis* librum Academicum ad Philippum Comitem
Lippiarum ſcripſit; item alium *de amiſſa dicendi ratione*, & quomodo ea re-
uperanda ſit, ac de *Linguæ Latinæ reſolvendæ ratione*, quibus præclara habentur
d Linguæ Latinæ facultatem parandam præcepta, variaque afferuntur con-
ilia de copia rerum & verborum obtinenda. *Sæpe ego miratus ſum, quare 22
tam ſalutaribus conſiliis receſſerint, quæ hoc ſeculo inſtitutæ ſunt, Scholæ;
um nemo quidpiam ſanius rectiusque docere eo in genere poſſit, quàm do-
uit Sturmius: in cujus ſcriptis, quæ apud recentiores ſcriptores habentur,

 egre-

egregia penè omnia deliteſcunt. Scripſit ille varios ad eloquentiam omnem
rectè excolendam egregios libros, ut de *Imitatione, Elocutione;* ſcripſit *com-*
23 *mentarios in Ariſtotelem, Hermogenem & Ciceronis libros,* & plurima alia. * Sed
illi, quos modò enumeravi, libri, quoniam ad rem Scholaſticam & Juventu-
tis accuratam informationem propiùs pertinent, uno volumine collecti
ſunt, & Torunii Boruſſorum editi Anno 1586. curante *Henrico Strobandio,*
Conſule & Scholarcha Torunenſi, viro literato, deque literis benè merito;
qui in ſuæ non tantum Scholæ ſed & in omnium uſum hæc ſcripta Sturmiana
ſuis ſumptibus, laudabili profectò exemplo, recudi fecit, ut in Inſcriptione
hujus operis Joanni Sturmio facta Rector & Pro-Rector ac Collegæ Scholæ
Torunenſis teſtantur, qui & præfationem ad Lectorem addiderunt de ſcho-
lis & libris Sturmianis, qui illo volumine continentur, quod illi Inſtitutionis
Literatæ Tomum primum, & à Sturmii nomine Sturmianum inſcripſerunt.
24 * Subjecerunt Scholæ Argentinenſis ſive Epiſtolarum Joannis Sturmii claſſi-
carum & Academicarum σχηματισμοὺς à *Joanne Ludovico Havenreutero* confe-
ctos, quibus quaſi quædam omnium librorum Sturmianorum ἀνακεφαλαίω-
σις continetur. Hinc & alios, qui de Scholarum inſtituendarum, docendi
diſcendique ratione ſcripſerunt, invitarunt, ut ſua ad editionem transmitte-
25 rent. * Quare ſequenti anno prodiit, hôc ipſo Strobandio curante, *Inſtitutio-*
nis literatæ tomus ſecundus, cum præfatione ampliſſimâ ejuſdem Scholæ Toru-
nenſis, quâ agitur de miniſtris Eccleſiæ, cur Scholas, politias atque œcono-
mias ſibi commendatas habere debeant, quæque illis officia præſtare tenean-
tur. Hoc tomo continentur Actus tres Academiæ Argentoratenſis, 1. Claſ-
ſicorum, 2. Baccalaureorum, 3. Magiſtrorum, ſub Melchiore Junio habiti. Et
in primo illo actu de ratione examinandi & viſitandi Scholas inferiores agi-
tur: adjiciuntur lectiones tum in Academiâ, tum in Scholis inſtitutæ, cum
orationibus nonnullis. Cætera ad ritus & ſolennia Academica in gradibus
conferendis potiùs pertinent, quàm ad rem Scholaſticam. Habentur in illo
tomo porrò Introductio novæ Scholæ Altorffinæ Norimbergenſium, expoſi-
ta aliquot doctorum Virorum orationibus. Auguſtani Gymnaſii ad D. Annæ
conſtitutio ac docendi diſcendique ratio ab *Hieronymo Wolffio* delineata; &
ejuſdem autoris de expeditâ utriusque linguæ, vel privato ſtudio diſcendæ
ratione, & aliæ quædam commonefactiones. His additur ejuſdem *Wolffii* de
Auguſtani Gymnaſii inſtauratione deliberatio, & Somnium de expeditâ in
bonis autoribus interpretandis progreſſione. Sequitur *Joannis Rivii* de ratio-
ne docendi libellus, & Ludi literarii Magdeburgenſis ordo, leges ac ſtatuta,
26 autore *Godeſcalco Prætorio.* * Addiderunt ſequenti Anno 1588. Tomum ter-
tium, cum præfatione de Magiſtratus Politicis titulis & officiis in reliqua tria
vitæ genera conferendis. Continentur illo docta variorum ſcripta: *Jodoci*
Willichi conſilium de formando ſtudio in quolibet artium & ſacrarum & pro-
phana-

Digitized by Google

hanarum genere, duobus commentariis diſtinctum; quorum prior de Ver-
orum, poſterior de Rerum copiâ agit: Harmonia de ratione Inſtitutionis
cholaſticæ à *Joanne Garcæo* conſcripta, in uſum Ludi literarii Brandenbur-
enſis in Marchiâ: Inſtitutio Joannis Friderici, Ducis Pomeraniæ, ſcripta
er *Philippum Melanchthonem:* Ratio ſtudendi generalis *Pauli Eberi: Victorini*
trigelii de ratione docendi καθόλικα θεωρήματα: *Petri Vincentii* diſciplina &
octrina Gymnaſii Gorlicenſis: Curriculum hibernum ſtudiorum Scholæ
Gorlicenſis; Oratio *Laurentii Ludovici* de ratione docendi diſcendique pue-
lia Grammatices elementa, quæ Methodicæ appellatione continentur: Ra-
o adminiſtrandi Scholas triviales, propoſita à *Friderico Widebramo, Joanne*
töſſelio, Maximiliano Morlino, Martino Miro, Laur. Lindemanno, Luca Tangel Viſi-
atoribus Eccleſiarum & Scholarum in Ducatu juniorum Principum Saxo-
iæ: Ordo ſtudiorum, qualem ſibi Adoleſcentes, qui ad Academias acceſſe-
unt, vel jamjam acceſſuri ſunt, præſcribi expetere ſoleant, autore *M. Stepha-*
o Prætorio: Σκιαγραφία Scholæ trivialis rectè aperiendæ, conſcripta pro
Gymnaſio Jutrebocenſi, & edita à *M. Joanne Grunio*, Norimbergenſi, ejus
Gymnaſii Rectore: Scholæ Cremſenſis in Auſtriâ deſcripta formula, edita
Joanne Matthæo, Theologo & Profeſſore Wittenbergenſi: Pædagogii illuſtris
Gandershemii inauguratio, conſtitutio, claſſes, leges: De optimâ ſtudiorum
atione in omni ſtudiorum genere Methodus, autore *Leopoldo Dickio* JCto:
jusdem Chriſtianæ & civilis vitæ Compendium. Promiſerunt iidem quar-
um tomum; ſed ille, quantum mihi conſtat, nunquam prodiit. * Fuere qui- 27
em in Belgio variæ diſſertationes de ſtudiorum ratione in ſingulis diſciplinis
ditæ, duobus in 12. libris, in quorum altero Hugonis Grotii; altero Johan-
is Gerhardi Voſſii Diſſertatio primas tenet. Ille ex officina Elzeviriorum
mſtelodami Anno 1643. hic Trajecti ad Rhenum Ann. 1658. prodiit. Ve-
um illi de Scholarum œconomiâ in univerſum non agunt, ſed de ſingulis
antùm diſciplinis: Quanquam & hi ad autores iſtos referendi; partem
nim eorum conſtituunt. Iis vero enarrandis nunc ſuperſedebimus. Erit de
s commodior in ſequentibus dicendi locus.

De Scholis earumque inſtitutione qui generatim egerunt, præter eos,
uos modò enumeravi, non adeò multi ſunt. Ex illis, quod è re ſuâ erit, pe-
re poterunt, qui bonarum mentium officinas inſtituent. * Laudari tamen 28
iam meretur *Schrevelii Palæmon*, ſive Diatribæ Scholaſticæ, continentes tum
uæ ad laudem & commendationem Scholarum ſpectant, tum quæ ad ἐντα-
ξίαν earum & œconomiam. Agit hic de Natura, Educatione & diſciplinâ: de
ibus, quæ ſub diſciplinam cadunt, corpore, appetitu, ratione: de iis, quæ
um reſpiciunt appetitum, tum rationem: de Inſtitutione publica & privata:
e efficio boni Præceptoris: de officio diſcipulorum: de inſtitutione gratuitâ
mercenariâ: de diſciplinâ Scholaſticâ: de præconiis literariis ſeu ſchola-

 ſticis.

Digitized by Google

29 ſticis. Ad ipſam verò docendi rationem non deſcendit. * Extat Viri doctiſ-
ſimi, & Amici, dum viveret, optimi *Guilielmi Mechovii* Hermathene, elegans li-
ber de rectâ inſtitutione juventutis Scholaſticæ, Francofurti 1673. editus,
quo graviſſima & ſalutaria de illis rebus monita habet, maximo illis, qui Scho-
lis ordinandis præſunt, uſui futura. Multa hîc copioſe & accuratè diſquirit
de officiis Magiſtratus, Inſpectoris, Parentum, Præceptoris, Diſcipulorum;
de præceptis diſciplinarum eorumque uſu, de Exercitatione, Auditione, Le-
ctione & Interpretatione, Colloquio, Scriptione, Verſione, Imitatione, Exer-
citatione proprio Marte inſtituenda, Paraphraſi, Amplificatione, Variatione,
Exercitiis Oratoriis, Meditatione, Ediſcendis, Retractatione, Collatione,
Emendatione, Repetitione & Interrogatione, Concertatione Juventutis,
Studio excerpendi, Loco ſtudiis apto, Tempore diſcendi, Ante-Scholanis,
qui Scholas nondum frequentant, Amphithalamio Encycliorum, Palatio
Humanitatis, Legibus Juventutis, præmiis & pœnis Scholaſticis, morbis
30 Scholarum, Bibliothecâ literariâ, Exercitiis corporis: * Quæ omnia ad Me-
thodum & rationem docendi pertinent, de quâ ſpeciatim nos dicturi ſumus:
quanquam & huc omnes illi autores pertinent; è quorum tamen numero
unum, qui penè inſtar omnium eſt, præterire hîc non poſſum, *Emundum Ri-
cherium* in doctiſſimo libro, cui titulum obſtetricis animorum fecit, qui Am-
bergæ 1608. in 12. editus eſt, ac uberrimè de omnibus illis, quæ ad infor-
31 mandam juventutem pertinent, agit. * Collegit & *Albertus Mollnar* varios eâ
de re tractatus ſub titulo *Syllectorum Scholaſticorum*, Heidelbergæ 1621. edi-
32 torum; * uti & *Joann. Henricus Heideggerus*, Tiguri Ann. 1670. De Studiis in-
ſtituendis ſeorſim ſcripta plurima ſunt, nondum in volumina collecta, ut
Hegendorphini, Fungeri, Oſiandri, Freigii, Nathan, Chytræi &c. quæ ego
voluminibus certis colligenda ſuaſerim.

33 Ad hanc claſſem referendi quoque illi ſcriptores ſunt, qui de defectibus
in informandâ juventute, & corruptelis ſtudiorum, agunt. Ut enim ad ſani-
tatem intereſt, non ſanitatis tantum regulas præſcribere, ſed & morbos omnes
noſſe & avertere; ita & hic corruptelis ſtudiorum cognitis rectius de ipſis
34 doctrinis judicabimus. * Hâc in re laudabilem operam præſtitit *Ludovicus Vi-
ves*, qui non ſolum de tradendis diſciplinis, ſed & de cauſis coruptarum diſci-
plinarum aureolos planè ſcripſit libellos, plenos bonæ frugis ac diligentiſſi-
35 mè omnibus doctis legendos. * In eodem argumento verſatur *Valentinus
Henricus Voglerus*, qui doctiſſimas de delectu ingeniorum & hodiernis ſtudio-
rum corruptelis diſſertationes ſcripſit, quibus de cauſis agit, quæ profectus
36 ſtudiorum in Scholaſticâ & Academicâ informatione morantur. * Digniſſi-
ma hæc conſideratione res eſt, omnibusque qui Reipublicæ curam habent,
providendum, ut, ſublatis his obſtaculis, majores in mente excolendâ & in
ſtudiis progreſſus faciamus.

CAP.

Digitized by Google

CAP. III.
DE FACULTATUM ANIMI SUBSIDIIS.

Facultates animi certis quibusdam adminiculis excitari debent. 1. Quæ excitatio malè communiter negligitur. 2. Exemplo corporis & corporearum actionum. 3. Per aſſuefactionem inſolita in Motibus, 4. affectibus, 5. appetitu fieri poſſunt. 6. Qua ratione voluntati, affectibus, appetitui frena injicienda. 7. Exercitatio rectè ordinata præcipuum in facultatibus animi augendis ſubſidium. 8. Ejus quædam prudentia eſt. 9. Per eam varia in Scholis Sophiſtarum ad oſtentationem ſpecimina inſtituta. 10. Memoriæ narrativæ preprimis adſueſcendum. 11. Eraſmi Bartholini Diſſertatio de Conſuetudine laudatur. 12. Per aſſuefactionem & exercitationem crebram orta ars, quâ à nativitate ſurdi, ac per conſequens muti, ad loquendum inſtitui poſſunt. 13. Walliſii ſpecimen. 14. Holderi, Sibſcotæ eâ de re liber. 15. De illâ arte Rudolphi Agricolæ teſtimonium. 16. Exemplum in Sabaudiæ quodam Principe. 17. Aliud è Digbæo prælatum. 18. Quidam ſolâ naturâ duce loquentes intellexere. 19. Ejus exempla. 20. Bonneti liber Hiſpanicus de hoc argumento laudatur. 21. Quis ille fuerit? 22. Petrus Pontius hujus artis inventor; 23. quod multis teſtimoniis probatur. 24. Nicolaus Antonius Emanuelem Ramireſium de Carrion artis hujus inventorem conſtituere videtur, 25. à ſe ipſo diſſentiens. 26. Refellitur ejus opinio de Ramireſio iſto. 27. Helmontius Filius aliqua de hâc arte ſcripſit. 28. Specimen hac in re à Walliſio datum. 29. Bonneti methodus recenſetur. 30. 32. De arte pronunciandi qui ſcripſerint, 31. Autores de hoc argumento ad ſingularem in negotiis civilibus uſum uno volumine colligendi. 33. Ariſtotelis Scaligeri & Molinæi contraria ſententia refellitur. 34.

QVemadmodum ad fruges è terrâ producendas ſubſidiis quibusdam, 1
tam naturalibus quam artificialibus, indigemus; ita ad ſcientias addiſcendas
adminiculis quibusdam opus eſt. Ut ager fructus ferat,
excitanda illa naturæ vis eſt, quæ terræ fœcunditatem augeat; ita ut
mens in rerum apprehenſione & dijudicatione expeditior ſit, illæ animæ facultates,
quibus illa intelligit & dijudicat, erigendæ rectis quibusdam rationibus
& acuendæ ſunt. * Videmus, educatione juvenum animos ita for- 2
mari poſſe, ut labores tolerent, à voluptatibus abſtineant: ſed ad animi facultates
firmandas & augendas, ut quis rectè meditetur, ut in inveniendis
rebus celer ſit, ut memoriâ & judicio polleat, pauciſſimi præcepta ſuppeditant;
cum id fieri tamen multis modis poſſit. Nam vel ſolo exercitio rectâque
applicatione illas augeri poſſe quotidie vidmus; quemadmodum, qui
ſcopum ferire diſcunt, continuo uſu propiùs accedunt, roburque lacertorum

rum intendunt. Solet quidem vulgato verbo dici, quemlibet eſſe fortunæ ſuæ fabrum; ſed longè hoc rectiùs de ingenio dicetur, quemlibet eſſe ingenii ſui fabrum; Magis enim in poteſtate hominis eſt flectere, in quamcunque velit partem, ingenium, & qui fortè ſunt ejus defectus emendare, ut appetitus & affectus ſuos domare quis conſtanter perpetuâque voluntate poteſt.

Quod ſi corpora noſtra videamus, ad miraculum illa per conſuetudinem
3 & exercitationem quotidianam in motus inſolitos impelli poſſunt: * Quod
4 in funambulis patet, qui ſuper fune extenſo ſine ullo metu ambulant, ſaltant, in gyros ſe torquent, de turribus delabuntur, ad quæ hiant & ſtupent earum rerum ignari, & in iis inexercitati. * In doloribus perferendis vi-
5 demus quosdam adſuefactione ſtipitibus & truncis ſimiles, ut Spartanorum quondam pueri adverſus omnes dolores obſtinati erant, qui ad ſanguinem, imo ad necem, cædebantur, neque voce tamen ullâ aliquem ſenſum oſtendebant. Novimus vel ipſum aëris uſum, ſine quo vivere alii non poſſunt, diuturnâ conſuetudine ad benè longum tempus inhiberi poſſe, quod in urinatoribus videmus. Quidam rebus ignitis verſandis habiles manus fecere. * Sunt, qui abſtinentiâ à cibis inediam ad aliquot annos tolerarunt: qui
6 ingurgitatione crebrâ helluones tricongii fiunt; continuâ voracitate ita proficiunt, ut vel ſoli, quod decem hominibus ſufficiat, unâ cœnâ abſumant: qui frigora intenſiſſima, qui ſitim ad ſtuporem usque perferre poſſint. Cumque hæ fieri in corporibus mutationes poſſint, non ſecretâ quâdam, ſed maximè naturali ratione, quis non multò magis animos variarum figurationum capaces crediderit? modo ſibi ipſis non diffidant homines, atque ea ſe præſtare poſſe credant, quæ alios præſtare vident, atque illud ſibi præfigant, quod labor improbus omnia vincat. * Voluntati noſtræ, affectibus, appetitui no-
7 ſtro leges vel ipſi ponimus, vel alii illis ponunt nam vel religione, vel opinione validâ, ſive illa ex inſtitutione, ſive aliâ perſuaſione oriatur, vel exemplo ſimili, quod illuſtre ſit, & in oculos incurrat, vel affectu contrario frena illis injicimus; ſive verè hoc fiat, ſive ſimulatè. Illud Philoſophia moralis urget; hoc verò in civili converſatione fieri videmus: Sunt enim, qui voluntatem ſuam adeò tegere poſſunt, ut ne exigua quidem ejus nota vix ullo vultus charactere deprehendi poſſit. Ut ergo ſimili ratione facultates intellectus in nobis ad expeditiorem apprehenſionem & uſum formentur, nobis laborandum eſt.

In his mediis Exercitatio rectè ordinata præcipuum ſibi locum vindi-
8 cat. Ex eâ enim habitus formatur. * Eſt verò & illâ prudentia quædam obſer-
9 vanda, ut attemperetur ingeniis & finibus, ac recto ordine inſtituatur. Per gradus illa ſuos ducenda eſt & per partes, nonnunquam obliquè, & per quandam, ut ita dicam, conſequentiam: Eſt enim, ubi Exercitatio plena ac perpetua

petua magis turbat & impedit, quam promovet, ſtudia; Quare interdum quibusdam adminiculis illi ſubveniendum eſt. Ac primò quidem, ut omnia rectè fiant, opera danda eſt; hinc ut promptè & expeditè & cum quadam alacritate ac animi jucunditate. * Fuerunt in veterum Sophiſtarum Scholis, 10
qui in utramque partem de omni argumento dicere potuerunt, quod non niſi continuo exercitio factum eſt. Sunt, qui frequenti uſu omnia in ridiculos ſenſus detorquent. Quantum memoriæ, vel exercitatione vel peculiari aliqua arte, ſuccurratur, notum eſt, & de eo nos infrà plura. * Multum 11
prodeſt ad res magnas & negotia gerenda, ſi quis maturè adſueſcat memoriæ narrativæ, ut cum circumſtantiis temporum, perſonarum, locorum, omnia memoret & deſcribat, & quæ ab aliis narrantur, ex lectione vel auditione in ſummam aliquam contrahat. * Incredibilis Exercitationis & conſuetudinis 12
vis, per quam non in educatione tantum, ſed & in quibuscunque aliis rebus ſtupenda fieri poſſunt, de quo legatur doctiſſima illa *Eraſmi Bartholini* Diſſertatio, quæ eſt inter *quæſtiones* ejus *Academicas* nona.

Quanta Exercitationis rectè ordinatæ vis ſit, vel ex eo patet, quod in illo, 13
qui ob naturalem ſurditatem vocis & linguæ uſum non habet, adeò intendi vis imaginativa & apprehenſiva poſſit, ut è motu labiorum, quem viſu obſervat, literas, è literis verba incredibili celeritate intelligat, & ad illa reſpondere ſciat; quod arte ſingulari & certis præceptis à quibusdam cum ſtupore audientium effectum eſt. Dixi alibi eâ de re prolixiùs, ſed nec loco hoc prætermittendum id videbatur, quoniam vel ſolo illo exemplo mirifica phantaſiæ & ingenii vis arte adjuta oſtendi poteſt. * Suſcepta fuit ab Anglis qui- 14
busdam illa mutorum inſtitutio, ejusque ſpecimen *Walliſius* dedit; cujus extat prolixa eâ de re epiſtola ad *Dn. Boilium* ſcripta, in *Actis Philoſophicis Anglicis*, Num. 61. * Fuerunt & alii inter Anglos, qui integris eâ de re libris egerunt: 15
Holderus in libro *de Elementis loquendi*, cui additur Tractatio *de Informatione muti & ſurdi:* (liber editus eſt Anglicâ linguâ Londin. 1669.) Georg. Sibſcota in libro Anglico, cui titulus: *Deaf and Dumb mans Diſcourſe, or concerning those, Who are born Deaf and Dumb*, edito Lond. 1670. cum additione libri de ratione loquelæ creaturarum inanimatarum. * Non recens natam illam ar- 16
tem è Rudolpho Agricolâ conjicere poſſumus, qui *lib. 9. de Invent. cap. ult.* vidiſſe ſe teſtatur ſurdum à primis vitæ annis &, quod conſequens eſt, mutum; didiciſſe tamen, ut quæcunque ſcriberet, aliquis intelligeret, & ipſe quoque, tanquam loqui ſciret, omnia mentis ſuæ cogitata perſcribere poſſet. Quod etſi in dubium vocare videtur Ludov. Vives *lib. 2. de animâ, cap. de diſcendi ratione*, nullam tamen ejus cauſam habuit, præſertim cum fide dignus teſtis & *αὐτόπτης* fuerit Agricola; nunc verò tot experimentis res illa probata eſt: Nam non in Angliâ tantum Holderus & Walliſius experimenta inſtitue- 17
runt, ſed & in Sabaudiæ quodam Principe ingenioſiſſimus Comes Emanuel

18 Theſaurus ſpecimen aliquod exhibuit: * ac meminit Digbæus tract. *de na-
tura corporum cap. 28.* Sacerdotis cujuſdam Hiſpani, qui fratrem natu mino-
rem Comitis ſtabuli Caſtellæ, à nativitate ſurdum, improbo labore ita erudi-
verit, ut modò lumen non abeſſet, aut tergum non obverteretur, è motu oris,
labiorum aliarumque partium, perfectè intelligere voces loquentium, ad
interrogata reſpondere, vocabulorum vel in incognitâ ſibi linguâ ſonum &
accentum accuratè ad alterius pronunciationem reddere potuerit; niſi quod
19 tonum vocis eundem ſervare non poterat. * Refert & Schottus in *Phyſicâ Cu-
rioſâ lib. 3. cap. 33.* noviſſe ſe in Sicilia quendam è Soc. Jeſu, qui ſurdus erat pe-
nitus, & tamen promptiſſimè de quâvis re tam cum ſuis, quàm cum exteris
egerit, tametſi nullum perciperet verbum, dummodo labiorum motum lo-
quentium videret. Atque id non tam per diſciplinam, quàm inſtinctu naturæ
20 bonitateque ingenii factum eſt. * Nam & alius P. Layman ſingulari quo-
dam caſu ſurdus factus, ut illic teſtatur, aſſiduâ oris loquentium obſervatio-
ne didicit viſu percipere, quod non poterat auditu. Refert & Zvvingerus in
Phyſiol. Mod. cap. 25. Jacobum Oecolampadium, cum Sacerdos Baſileæ eſſet,
inter alios habuiſſe auditorem plebeum, ſed ſurdum, qui tamen verba illius
intellexerit ex eo, quod intentis & inconnivis illem oculis intueretur. Quo-
niam ergo naturam & ingenii indolem hîc præſtare talia videmus, quidni
21 certis quibuſdam regulis adjuvari natura poſſet? * Librum in hâc arte du-
dum, ante, quam Angli eâ de re cogitarunt, ſcripſit aliquis Johannes Paulus
Bonnetus, ediditque Madriti in 4. An. 1620. ac Regi ipſi inſcripſit. Titulus
eſt: *Reduction de las lettras y arte para enſenar a ablar los mudos*, i. e. *Reductio lite-
rarum & ars informandi mutos.* Non dubitat huic Autori inventionem hujus
artis adſcribere Caramuel in *apparatu ſuo philoſophico lib. 1. diſſ. 2. n. 16.* qui epi-
22 gramma quoddam in eam artem illic ſcripſit. * De autore vero, quem Sacer-
dotem, credo per errorem, Digbæus vocat, non ſatis certa omnia: nam ipſe
ſe *Barletſervant* vocat. Quid autem muneris hoc ſit, Nicolaus Antonius in
Bibliothecâ ſuâ Hiſpana ſub hujus Viri nomine doceat: *Joannes Paulus Bonet Ar-
ragonius Regi noſtro à munere quodam, quod Burgundiæ domus vocabulo BARLET-
SERVANT apud nos audit, & à tormentariæ rei miniſterio* (entratenido cerca de
la perſona del General de la Artilleria) *magnoque Caſtellæ Conneſtabili à ſecretis.*
23 * Ante tamen Bonetum Petrus Pontius Benedictinus Monachus hanc artem
exercuit, ut conſtat è Valeſio *lib. de Sacr. Philoſ. cap. 3. Petrus Pontius*, inquit ille,
*Monachus S. Benedicti, Amicus meus, natos ſurdos docebat loqui, non aliâ arte, quam
docens primum ſcribere, res ipſas digito indicando, quæ characteribus illis ſignificaren-
tur; deinde ad motus linguæ, qui characteribus reſponderent, provocando.* Unde pa-
tet, pro informationis hujus fundamento ſcripturam fuiſſe adhibitam, quod
24 in exemplo ſui temporis etiam notarat Rudolphus Agricola. * Meminit &
ejuſdem artis in Hiſpaniâ inventæ Stephanus Roderic. Caſtrenſis *Comm. in
libr.*

Digitized by Google

libr. Hippocratis de Aliment. Sect. 2. p. 247. ut mirer, Franciſcum Lanam in *Prodromo all' arte maëſtra c. 4.* negare, quicquam de arte iſtâ præceptis traditum, ut ſolus ille ac primus eâ de re forte videatur cogitaſſe; ac aliqua præcepta, ſed quæ exigua ſunt & nullius momenti, ſuppeditaſſe. Pontius vero ille, quantum ſcitur, nihil edidit, ac videtur Bonnetus illam Pontii, qui ætate Valeſii An. 1590. vixit, artem hactenus occultatam, ſuo tempore An. 1620. publicaſſe. Ita enim Nicolaus Antonius loco ſuprà citato: *Nempe mira hæc res, ut muti verba efferrent, in artem ivit apud nos egregiâ induſtriâ Viri perſpicaciſſimi Petri Pontii Benedictini Monachi, quam videtur Bonetus publicaſſe.* Idem de eo teſtatur Nicolaus Antonius ſub nomine Petri Pontii, ubi præterea Fr. Joannis de Caſtanniza Benedictini teſtimonium ex Hiſtoriâ de Vitâ S. Benedicti adducit, qui & ipſe Dn. Gaſparum de Gurrea filium Gubernatoris Arragoniæ diſcipulum ejus hujus rei teſtem affert. Legi quoque de eo poteſt Ambroſius Morales *in deſcriptione Hiſpaniæ fol. 38.* qui teſtatur, eum loqui docuiſſe fratres duos & ſororem Caſtellæ Conneſtabilis, de quorum altero, Petro à Velaſco nuncupato mirum eſſe ait, quæ & quanta intra vigeſimum ætatis annum, ad quam vixit ætatem, didicerit, quoniam ultra vernaculam ſuam linguam locutus fuerit, ſcripſeritque Latinam ferè abſque ſolœciſmo, quandoque & eleganter, tum etiam Græcos characteres ſcripſerit. Adducit & Morales ſchedulam manu illius ſcriptam, qua reſpondet roganti per manualia ſigna de arte iſtâ & formâ, quam ſibi adeò utilem expertus fuerat. Ex iis, quæ adduximus, patet, Digbæum, cum Sacerdotis meminit, qui librum talem ſcripſerit, Pontium intellexiſſe, cum ars ab illo profecta fuerit, quæ à Boneto eſt publicata. * Hic vero iterum turbat Nicolaus Antonius, qui immemor 25
eorum, quæ de Petro Pontio dixerat, Emanuelem Rameſium de Carrion Prieguenſi Marchioni Hiſpaniarum Magnati à ſecretis & à curâ formandi eloquii, quia mutus natus erat, Inventorem vel Doctorem hujus artis facit. Ita enim de illo: *Hic apud nos artem invenit, aut certè ſolus exercuit ætate ſuâ literas & aliqualem uſum docendi mutos, quod quidem in eodem Marchione, atque item in D. Ludovico à Velaſco Fraxini Marchione Conneſtabilis Caſtellæ fratre & in aliis præſtitit.* * Hoc vero antè de Petro Pontio dixerat, tum Nicolaus Antonius, tum 26
Ambroſius Morales, quod Petrum de Velaſco fratrem Caſtellæ Conneſtabilis ſuperiore ſeculo in loquendô informaverit, cum Emanuel Ramirez de Carrion hoc ſeculo vixerit, & poſt Bonetum, qui An. 1610. librum ſuum edidit, librum Hiſpanicâ linguâ primum 1622. hinc 1629. publicavit cum hoc titulo: *Maravillas de naturaleza, en que ſe contienen dos mil ſecretos de coſas naturales.* Planè hæc inter ſe non conveniunt, neque expediri à me hic nodus poteſt. Ab iſto ſanè Ramireſio ſcriptum fuiſſe de arte illâ librum, non meminit Nicolaus Antonius, & tamen quaſi ſubdubitans vel inventorem, vel certè ſolum hujus artis ſuâ ætate Magiſtrum conſtituit; quæ manifeſtè cum cæteris pugnant.

 * Imò

Digitized by Google

27* Imò vero expreſſis verbis legitur in judicio illo, quod Antonius Perez Ab-
bas Benedictinus Bonneti libro præfigit, Petrum Pontium Monachum Bene-
dictinum principium huic arti dediſſe. Quare omnino illa, quæ de inventio-
28 ne Ramireſii ait, falſa ſunt. * Noſtro quoque tempore Helmontius Filius in
Alphabeto ſuo vero Naturali Hebraico quandam de ſurdi & muti in linguis infor-
matione diſſertationem inſtituit; ſed horum autorum mentionem nullam
29 fecit. * Teſtis eſt quoque Monconiſius *in Itinerario ſuo Anglico p. 50.* ſe apud
Walliſium vidiſſe nobilem Anglum mutum & ſurdum, qui Doctore illo tan-
tum in legendo profecerit, ut librum Anglicum expeditè legeret, atque jam
tum alterum hoc exhibuiſſe ſpecimen Walliſium, qui præterea exiguam illi
differentiam in pronunciatione τȣ̃ B & τȣ̃ P oſtenderit, exilem ſcilicet naſi mo-
30 tum, cum litera B pronunciatur. * Bonnetus ad certam artem regulas revo-
cavit: Nam in primo libro agit de literarum naturâ & variâ apud varias gen-
31 tes pronunciatione, quæ erudita ſunt. * Sed tamen & ante illum de hoc ar-
gumento egerat Hieronymus Fabricius ab Aquapendente libro *de locutione*
ac ejus inſtrumentis, Scaliger in libro *de cauſis Latinæ linguæ:* poſt illum Malin-
crotius *tractatu de libris*, & Petrus Montanus in ſingulari libro Belgico, ſed
erudito, *de arte pronunciandi*, quo neminem hactenus accuratiorem vidi. Mi-
hi quoque aliquando *de Philoſophia Alphabetaria* quædam ſcribere propoſitum
32 fuit. * Libro ſecundo ad rem ipſam propiùs accedit, ac oſtendit, quomodo
mutus figuram & pronunciationem literariam per manualem demonſtra-
tionem & motum oris ac labiorum doceri poſſit: hinc procedit ad reliquas
Grammaticæ partes, & orationis conſtructionem integram. Aliqua etiam
33 de cifris & linguâ Græcâ adjecit. * Ego omnino ſvaderem, ut non Hiſpani-
cus tantùm ille liber, ſed & cæteri, qui in Anglicâ linguâ ſcripti ſunt in Lati-
nam linguam converſi uno volumine colligerentur; non in mutorum tan-
tum uſum, ſed & illorum, qui in aulis Principum, in foro, atque adeò in omni
vitæ genere verſantes, muſſitantes etiam intelligere velint, atque ſecreta è
longinquo rimari colloquia; Cujus rei quantus eſſe poſſit, facilè quivis in-
34 telligit. * Nos inſigne hoc exemplum, quo exercitationis crebræ vis in in-
tellectu augendo confirmatur, omittere noluimus, quo falſitas ſententiæ
Ariſtotelis oſtendatur, qui libr. *de Hiſt. Animal. 4. c. 9.* ſurdos natos vocem qui-
dem emittere ait, ſed ſermonem nullum: cui accedit etiam Scaliger in com-
mentario, cum ait: *Arte & voluntate fit ſermo, itaque docemur: Surdi autem non*
docentur, ideò non loquuntur. In Ariſtotelis quoque verbis argutatur, quod vo-
cem emittere dicat. Malè quoque Molinæus *Phyſic. lib. 8. c. 24.* judicat: *Cæ-*
cus natus poteſt per auditum erudiri; at quicunque eſt ſurdus à nativitate, eſt mutus &
planè indiſciplinabilis. Et Ariſtoteles primo Metaphyſicorum auditum diſci-
plinæ ſenſum vocat, cum per viſum, atque ut ita loquar, intuitivè procedere
poſſe videamus.

Digitized by Google

CAP. IV.
DE SUBSIDIIS DIRIGENDI JUDICII.

Judicium ac memoria præcipuæ ingenii partes. 1. Memoria ſumma neceſſitas & utilitas. 2. Attamen memoria ſine judicio manca & mutila. 3. Judicium ſummam omnibus diſciplinis manum imponit. 4. In judicio dirigendo præcipuum ſtudium adhibendum eſt. 5. Logica dirigendo judicio ſubſidia miniſtrat. 6. Illius uſum multi parùm curant. 7. Illius uſus latius patet, quam vulgo creditur. 8. Logica eſt clavis reliquarum ſcientiarum. 9. Verulamius quatuor artes Logicæ ſubordinat. 10. Quarum poſteriores è prioribus fluunt. 11. Quibus & Didactica eſt addenda. 12. Ars inventiva artium, & examinis ſeu judicii principia ſua è Logica deducit. 13. Quæ ex parte hactenus neglecta. 14. Generalis inveniendi & ratiocinandi regula traditur. 15. Pueri in prima ætate rerum ordinatâ cognitione imbuendi. 16. Böcleri eâ de re ſententia: 17. Batei Janua. 18. Comenii Janua ad informandam juventutem non rectè adhibetur. 19. Ad periodorum cognitionem pueri maturè ducendi. 20. Scioppii Mercurius bilinguis. 21. Schola latinitatis Gothæ edita. 22. Böcleri deſiderium. 23. Autores, qui de Polymathiâ ſcripſere, ad hanc rem inepti. 24. Mechovii propoſitum. 25. Mylæi univerſitatis Hiſtoria. 26. Διατύπωσις generalis rerum. 27. Comenii orbis ſenſualium pictus. 28. Quædam in illo deſiderantur. 29. Sturmii & Joh. Benzii Loci. 30. H. Weitzii Via regia ad linguam Latinam. 31. Joh. Joachimi Beccheri Novum Organum laudatur. 32. Ejus uſus in inventione ac meditatione. 33. Beccheri Methodus didactica. 34. Ejus Methodi pars I. & II. edita. 35. Tertia lucem non vidit. 36. De eodem Becchero judicium. 37. Schola Naturæ, Artis & Actionum humanarum, quomodo inſtituenda. 38. Quid per ſcholas iſtas intelligatur. 39. Beccheri Theatrum Naturæ & Artis. 40. Theatrum tale Principis ſumtibus inſtruendum magno foret uſui. 41. Methodus Mechanica practica. 42. Exercitationes Theatricæ in juventute non omittendæ. 43. De Comenii Ludis Comicis quid ſentiendum. 44. Verulamii de Theatrica actione judicium. 45.

DUæ ſunt præcipuæ Ingenii, ut ita dicam, partes, Judicium & memoria. 1
* Hæc quidem plurimum æſtimatur, nec immerito, quod in omnibus 2
diſciplinis maximus ejus uſus ſit: Tot enim in ſingulis ſunt præcepta, tot variæ res memoriâ comprehendendæ, ſine quibus nihil omnino effici poteſt. Philoſophus univerſam rerum naturam, tot corporum, tot artium nomenclaturas & regulas animo tenere debet; Theologus Veteris Novique Codicis libros, ac Patrum decreta; JCtus leges ac reſponſa veterum prudentum; Medicus herbarum, morborum, medicamentorum nomina in prom-

3 promptu habere debet: * Quæ omnia & multa & magna eſſe quidem fa-
teor; verùm niſi illa eximii judicii vis comitatur, nulli humano generi uſui
4 illa omnia erunt. * Primum quidem memoria inſtruenda eſt variis in omni
diſciplina præceptis: ut ad uſum illa transferamus, judicio opus eſt. Quam-
diu in Scholis jura legesque diſcimus, memoriæ illa res eſt; in foro ac per
uſum accedit judicium. Morborum nomina & medicinas multi accuratè
ſatis cognoſcunt ope memoriæ, judicio multis annis & caſibus ſubacto Me-
5 dici demum fiunt. * Præcipuum ergo ſtudium in judicio dirigendo adhiberi
debet, videndumque quæ ad illud firmandum ſubſidia advocari poſſint.

6 Perluſtremus omnem illum Philoſophiæ orbem, inveniemus illic diſci-
plinam, quæ rationem ipſam in ordinem redigit, Logices vel Dialectices no-
mine ſalutatam. Quod ſi ergo verum eſt, in illis, quæ rationis ſunt, occupari
hanc diſciplinam; præcipuam illam rationis partem, quæ in judicio conſiſtit,
omnino illa comprehendere debet, ac inſtrumenta omni ſcientiarum generi
apta fabricare. Quare & meritò ὄργανον & τρόπος ἐπιστήμης appellatur, & quan-
tâ fieri poteſt curâ, non leviter ac perfunctoriè diſciplina illa excolenda eſt.
7 * Verum, ſi quod res eſt dicendum eſt, plerique ita in his ſtudiis verſantur, ut,
cui fini inventa ſint, parum curent. Nam contenti rerum & notionum ſum-
mis generibus & Syllogiſmorum tenui artificio, parum de uſu ipſo ſolliciti
ſunt: ut

Si quis emat citharas, emptas comportet in unum
Nec ſtudio citharæ, nec Muſæ deditus ulli.

8 Cum enim ad uſum pertineat tota hæc diſciplina, atque ideo inſtrumentum
vocetur, longè major ejus uſus eſt, latiusque ſe diffundit, quam multi opi-
nantur: ut proinde in contemplatione hujus inſtrumenti ſubſiſtere ineptum
ſit, niſi & ipſi applicemus rebus, applicari poteſt ac debet.

9 Quem uſum cum multi viderent, ac à Philoſophis vulgo negligi animad-
verterent, reperti fuerunt, qui ſingulares aliquas artes Inventivas Combi-
natorias, commenti ſunt, qui cum his conſiliis ſuis reprehendendi nullate-
nus ſunt, niſi quod à Logices diſciplinâ illa ſua inventa ſejuncta velint, quæ
ex hoc tamen fonte unicè oriuntur. Rectè quidem Verulamius *libr. de Augm.*
Scientiarum V. cap. 1. Rationales ſcientiæ reliquarum omnium claves ſunt. Et quem-
admodum manus inſtrumentum inſtrumentorum, anima forma formarum; ita & illæ
artes artium ponendæ ſunt. Neque ſolum dirigunt, ſed & roborant; ſicut ſagittandi
uſus & habitus non tantum facit, ut melius quis collineet, ſed ut arcum tendat fortio-
10 *rem.* * Artium Logicarum quatuor Verulamius facit, diviſas ex finibus ſuis,
in quos tendunt. Id enim agit homo in Rationalibus, ut aut inveniat quod
quæſiverit, aut judicet quod invenerit, aut retineat quod judicaverit, aut
tradat quod retinuerit: Totidem ergo artes conſtituit. Artem *Inquiſitionis* ſeu
Inventionis; artem *Examinis*, ſeu *judicii*; artem *Cuſtodiæ*, ſive *memoriæ*; & artem
Elocu-

Digitized by Google

Elocutionis, ſive *traditionis*. * Sed hæ poſteriores quaſi per conſequentiam ali- 11
quam è prioribus procedunt, quatenus nimirum judicium conducit ad me-
noriam: Nam & memoria per ſe ineſſe multis poteſt, & ſine his adminicu-
is excoli; elocutio, etſi ſuis quibusdam præceptis contineatur, tamen refer-
i etiam ad Logicam debet, quatenus benè ordinatis conceptibus formæ ar-
gumentorum, ſchematiſmi & verba ipſa ſubſerviunt. * Addenda his eſt Di- 12
lactica, aliqua doctrinæ de Methodo propago, quæ ſuo quodam peculiari
nodo & ſecundum ſua principia conſideranda eſt.

Inter has artes, quas vocat Verulamius rationales, artem inventivam, 13
quatenus ad artem refertur, deſiderari ait: *Inventiva*, inquit, *ars eſt, altera ar-
ium & ſcientiarum, altera argumentorum & ſermonum:* hanc eſſe obviam ait, il-
am à nemine excultam. * Non nego quidem, ſed id factum neſcio per quam 14
hominum illa ſtudia tractantium ſocordiam: quanquam & non pauci etiam
barbarâ illâ ætate fuerint, quibus his ſimilia, quæ Verulamius proponit, in
nentem venerunt. Ac ſanè principia eadem Dialectica ad tales conclu-
iones formandas deducere poſſe, quilibet videt. Deinde & ars illa Judicii
& directionis ſive Examinis, quâ de experimentorum ratione agitur, ex iiſ-
dem principiis promanat. Quanquam enim Verulamius ſpeciales quoſ-
dam modos enarrat, quibus tale examen inſtitui poſſit, poſſunt tamen omnes
illi è doctrinâ cauſarum atque è locis Dialecticis deduci, quod Topica illa
particularia, quæ vocat, ſive Articuli Inquiſitionis ſatis oſtendunt: In omni-
bus enim illis experimentorum inventionibus occulta quædam argumen-
tandi ratio reconditur, ex aliquo locorum Dialecticorum deprompta; quâ
de re pluribus nunc agere non poſſumus.

Generalis in meditando ac inveniendo & in omni ratiocinationis actu 15
regula eſt, quam & Spinoſa in tractatu *de Emendatione Intellectus* poſuit, ut re-
rum differentias, convenientias & oppugnantias, rectè colligamus, quò
ideas nobis claras & diſtinctas formemus, & ex earum progreſſu, qui ab
exiguis principiis ad majora ſe axiomata & concluſiones dilatat, quicquid
argumento noſtro conveniens eſt, deducamus. * Quare non malè faciunt, 16
qui jam in primâ ætate pueros rerum cognitione benè ordinatâ imbuendos
judicant, ut rerum univerſitatis ideæ illorum animis obverſentur. * Prætet 17
alios præcipit hoc Vir Clariſſimus Böclerus in Diſſertatione MStâ de Studiis,
quæ amici operâ ad manus meas pervenit, ſed imperfecta, & intercedente
Viri Clariſſimi obitu non abſoluta. Ita ille: *Nunc illud monebimus, maturè ſeu
poſt vulgares & primas literas præceptas dandam eſſe operam, ut ingenia ipſam rerum
univerſitatem, quo fieri commodiſſimè poteſt modo, cognitam & in obvio conſpectu poſi-
tam habeant. In hoc enim conſilio facilè omnes convenire & congruere videmus; quan-
quam viam ingrediantur non unam. Dolendum ſanè eſt, non eſſe in hunc diem libellum
huic propoſito idoneâ ratione inſervientem. Annifi ſunt complures Viri eruditi Dialogis*

rem

rem conficere: quibus ut aliàs ſuus non denegatur uſus; ita ad hunc finem nondum profecerunt. Illud autem per ſe intelligitur, in libris, quibus univerſitas rerum quæritur, rationem verborum & linguæ eatenus habendam eſſe, ut e.g. in latinis non niſi latina &
18 *autoritatem habentia, & ſic in aliis linguis, adhibeantur.* * Hæc Böclerus, qui eâ occaſione de Januâ Comenii judicium ſuum interponit, atque ejus loco commendat Batei Januam, duodecim centuriis auctam.

19 De Comenii Januâ habendum eſt, illam planè è Scholis illis, ubi Latinitatis genuinæ, ut æquum eſt, cura habetur, eliminandam. Nam ut rerum aliqua notitia ex illâ haberi poſſit; tamen exigua illa eſt, nec ſatis convenienti ordine, quod præcipuum eâ in re eſt, propoſita, & vocibus ac phraſibus barbaris paſſim ſcatens, quæ corrumpere bonam juventutis latinitatem poſſint: Quicquid etiam Apologiâ pro ſuæ Januæ latinitate ſcripta contendat
20 Comenius; nam & ipſa alterâ apologiâ indigeret. * Ne quid nunc dicam de eo, ad Latinitatem tales libros planè commendari non poſſe, quoniam per mera axiomata proponuntur, in quibus nulla eſt periodica conſequentia ſuis particulis connexa, cui maturè adſueſcere pueri debent. Ut eum in finem Sturmius ſententias ex autoribus ſecundum ordinem & quantitatem periodorum collegerit, quas ubi legerit didiceritque puer, & numeri & conſecutionis idea in animo hærebit; quod magno poſtea ad numeroſè ſcribendum ſubſidio erit: Nam talia è veteribus diſci autoribus conſultius eſt, qui concinniorem vocum poſitum & accuratius aurium judicium ha-
21 buere. * Exhibuit etiam Scioppius Mercurium bilinguem, de cujus me-
22 thodo ille in præfatione Grammaticæ & Mercurii ſui pleniùs agit. * Commendare etiam Böclerus Scholam Latinitatis Gothæ editam in hunc uſum videtur; quæ, ut ille ait, *univerſitatem rerum cordato quodam judicio ac contextu*
23 *complectatur.* * Sed pleniorem tamen ille laborem & accuratiorem deſiderat, ſuadetque ut è centonibus Ciceronianis tale opus conficiatur, in memoriam ſibi fortaſſis non revocans, quod Freigius in Ciceroniano ſuo aliquâ ex parte
24 effectum hoc dederit. * Garzoni tamen liber, cui Titulus: *Piaza univerſale*, qui ex Italico in Germanicum ſermonem converſus eſt, & alii Miſcelli ſcriptores, *Alexander ab Alexandro*, *Cœlius Rhodiginus* ab hos uſus non referendi: quemadmodum nec *Polydorus Virgilius libro de Inventoribus rerum*, quod Lambe-
25 cio viſum eſt. * De defectu Inſtitutionis in rerum cognitione etiam Mechovius in Hermathene ſuâ conqueritur tract. 3. cap. 4. *Neſcio, an deeſſe hîc querar juventuti libellum de rerum naturâ, in quo ex optimis ſcriptoribus nonnihil de mundo, de cœlo, de elementis & de cæteris rebus, quantum ad hanc ætatem ſatis foret, conſcripta tenerentur, ne plane inſtar hoſpitis ac peregrini in hâc patriâ ſuâ tempus transigeret. Mihi id ſæpius in animo fuit, κοσμοπολίτας meos conſulere, ſed hora ruit, ac tempus nec opinanti elabitur.* Unde tale aliquod opuſculum in animo habuiſſe Virum doctiſſimum conjecerim, quale è centonibus veterum ſcriptorum concin-

Digitized by Google

concinnandum ſuadebat Böclerus, & quale ille ſpecimen Ethicum in Paræ-
netice ſuâ, optimo ſanè conſilio, dedit. * Non venit etiam Böclero in men- 16
tem *Chriſtophorus Mylaus*, qui Univerſitatis hiſtoriam non contemnendo ordi-
ne & opera in lucem edidit.

Verum illa omnia majori apparatu inſtituuntur, quam in illâ ætate 17
neceſſe eſt. Sufficit generalis illa rerum διατύπωσις, per ſola vocabula ac
phraſes argumento convenientes determinanda: cætera enim ſupplere
docendo doctus magiſter poteſt: * Quo conſilio Comenius, quanquam 18
latinitate non ſatis caſtigatâ, prudentiâ tamen didacticâ minimè deſtitutus,
ut patet è vaſtis ab illo conſcriptis voluminibus, illum *Orbem ſuum ſenſualium
pictum*, ut in ipſa inſcriptione βαρβαρίζει, edidit. Res minimè contemnen-
da: Nam ſic per imagines res ipſa oculis ſiſtitur, & vocabula ac verba eò
pertinentia eâdem operâ diſcuntur. * Sed mallem ego elegantioribus pi- 29
cturis talem libellum illuſtrari, atque omnia nitidius & accuratiori ordine ob
oculos poni. Ordo enim præcipuè hîc attendendus, ponenda omnia con-
nexa, affinia, contraria ſub eâdem ſerie, ut ea conjunctim memoriæ infigan-
tur. Ita animo inhærebunt ſimul fontes illi, unde vel argumenta inveniri,
vel ſententiæ amplificari poſſint, eritque hoc quaſi univerſale pro copiâ rerum
& verborum inſtrumentum. * Hoc in animo olim habuit *Sturmius* ejusque 30
diſcipulus *Joh. Benzius*, qui omnem latinitatem locis LXXVI complexi ſunt;
ſecundum quem ordinem primò vocabula memoriæ imprimebant pueri,
collectanea phraſium inſtituebant adultiores, ut in Latinâ & Græcâ linguâ
peculiaribus libris *Joannes Benzius* oſtendit. Poterant & ſententiæ ac theſes, vel
politicæ vel ethicæ, ſub titulis eodem modo ordinatis colligi. Ita ad omnem
palæſtram dicendi diſſerendique inſtructus fieret, qui huic viæ inſiſteret.
Nam in methodo nihil magis turbat quam varietas, ac conſtantia facit, ut
firmiores omnia radices agant. * Huc quoque reſpexit *H. Weizius*, qui aliquot 31
foliis *Viam regiam ad linguam Latinam Haſniæ Ann. 1661.* edidit. In cap. 1. de re-
bus agit, quas ſecundum claſſes ſuas, ſerie non male ordinatâ, diviſit. Cap. 2.
agit de modis rerum, quo omnia in ordinem redigit, quæ ad qualitatum, re-
lationum &c. claſſes pertinent. Cap. 3. agit de motibus rerum, ubi actiones,
paſſiones, durationes earum diſpeſcit. Cap. 4. agit de actionibus hominis
per certa objecta, diverſos ſtatus, circumſtantias variatis. Cap. 5. de modis
motuum, actionum & paſſionum. Cap. 6. de circumſtantiis rerum motus aut
quietis. Cap. 7. de cohærentiis rerum & actionum. Cap. 8. de multiplicatio-
ne rerum & verborum. Atque ſic ille ſub 500. generalibus titulis omnem vo-
cabulorum, quibus res & actiones continentur, ſeriem non ineleganti ordi-
ne diſpoſuit: quibus uti poterunt, qui vel meditantur aliquid, vel phraſeo-
logiam colligent, aut ſimilia inſtituunt.

32 Simile conſilium *Joh. Joachimus Beccherus in Novo Organo pro verborum co-*
piâ in quâvis materiâ expeditè acquirendâ propoſuit, Latinâ Germanicaque lin-
gua nunc edito; in quo pars 1. rerum actiones & paſſiones ſeu verba conti-
net: pars 2. rerum prædicata & qualitates ſeu adjectiva: pars 3. actionum
& qualitatum circumſtantias & modos, ſeu adverbia, præpoſitiones, conjun-
ctiones & interjectiones: pars 4. habet ſermonis ſubjecta ſeu ſubſtantias.
Singulas partes ſecundum 15. titulos generales phyſicos pro generaliſſimâ
partium combinatione diſponit. 1. Subſtantiam. 2. Qualitatem. 3. Quan-
titatem. 4. Locum. 5. Tempus. 6. Guſtum. 7. Odorem. 8. Viſum. 9. Au-
ditum. 10. Tactum. 11. Potentiam agendi. 12. Voluntatem. 13. Rationem.
14. Virtutem & vitium. 15. Theologica & qualitates promiſcuas. Singulos
titulos iterum dividit, atque hâc ratione Syſtema integrum omnium vocum
in linguâ occurrentium, philoſophicâ quâdam ratione ordinatum exſtruit;
33 Quod non copiæ tantum verborum, ſed & meditationi ac inventioni rerum
inſervire poteſt. Eſt enim inventio nil aliud, quam ut meditando conjunga-
mus, quæ cum re conveniunt; ſejungamus, quod repugnat: Qui analo-
giſmus licet hîc in vocibus disjunctis conſiſtat, operatio intellectus & ratio-
cinatio facile ſociabit, quæ de ſe prædicari vel ſimplici vel argutâ & enthyme-
maticâ oratione poſſunt. Ac profectò non omnino vana ſunt, quæ ipſe Au-
tor in præfatione de hoc ſuo organo prædicat: *Ut ad ſecundarium hujus organi*
uſum veniam, qui revera primarius eſt, & ipſum ἔργον dici poſſet, immenſum illum eſſe
ſcias, & ita comparatum, ut infallibili articulatione & conſequentia te ad tertiam con-
nexionem deducat, quæ pariter in omnium rerum cogitationumque humanarum ſtru-
cturis locum obtinet, & ex cujus vero, claro & diſtincto intellectu totum humanæ ſapien-
34 *tiæ lumen exurgit.* * Propoſuerat ſibi Beccherus tribus libris ſuccurrere juven-
tutis informationi, & hoc ſuum conſilium prolixè enarrat in Methodo ſuâ
35 didacticâ & appendice ejus, libris Germanicâ linguâ editis. * Primâ parte
Methodi practicæ continebatur vocabulorum à primitivis ordinata dedu-
ctio: cujus laboris etiam alios jam ante ſocios habuit. Pars ſecunda illo,
quod jam recenſemus, continetur organo, habetque vocabula omnia ſub
illis, quos enarravimus, concordantiarum titulis, ſecundum ſignificationes
36 ſuas poſita. * Tertia pars ab illo promiſſa, ſed nunquam in lucem edita, de-
diſſet nobis concordantiarum titulos de ſubjectis prædicatos, iisdemque al-
ligatos & combinatos. Ita enim ipſe: *In tertiâ parte combinabuntur notiones,*
prædicabunt omnes partes orationis & ſignificationum tituli de ſe invicem: ita, ut
omnium ſubjectorum naturam per quindecim titulos, e. g. quæ dura, quæ levia, quæ
alba, quæ ſonora omnia ſint &c. in quo corpora conveniant, in quo averſentur, ſcias,
ita totam phyſicam practicam & omnes comparationes proprias habebis; ex quibus
omnes definitiones & hypotheſes omnium ſcientiarum fluunt. Sed hujus partis ter-
tiæ defectum nunc utcunque ſupplet pars ſecunda, quæ, ut diximus, ad hos
uſus

Digitized by Google

ſus ab homine mediocriter ingenioſo commodè adhiberi poteſt. * Fuit 37
lli viro verſatile ingenium, quod in omnia ſe diffunderet, ac ſingulari per-
picacitate comprehenderet. Ideoque virorum doctorum conſideratione
ligna ſunt, quæ ille in Methodo ſuâ Didacticâ propoſuit; in qua multa repe-
iuntur, ſummo in re literariâ uſui futura. Plura etiam nos docuiſſet, ſi Me-
hodus ejus Gnoſtica de acuendâ ratione & formando judicio, quam promi-
it, in lucem prodiiſſet. Sed de ejus methodo didacticâ nos infrà plura di-
emus: nunc tantùm de novo ejus organo verba fecimus, quatenus illud
lirectioni intellectus in apprehenſione, collatione, illatione rerum, inſervi-
e poſſit. Neque enim hactenus habemus, qui prædicata omnia accuratiore
rdine digeſſerit; ac profectò dolendum, tertiâ illâ parte, quâ applicationem
rædicatorum ad ſubjecta docet, per ejus obitum nos fuiſſe fraudatos. Et
æteri illi libri, ut *Polybiſtor Jonſtoni, Pexfelderi apparatus*, omneſque Nomencla-
ores & Januæ hunc uſum nobis non præſtant, quorum defectus accuratè ille
n methodo ſuâ denudavit. Multa quoque in orbe iſto picto Comenii non
ſine ratione improbat, etſi imaginum ille uſus, qui ipſi non placet, non omni-
no eſt improbandus.

Sæpe ego in votis habui, ut Schola quædam Naturæ, Artis & Actionum 38
humanarum publica in juventute inſtituatur. * Per Scholam naturæ intel- 39
lectam velim Syſtema aliquod corporum naturalium benè ordinatum; ubi
per vivam corporum demonſtrationem & vocabula meliùs memoriæ inhæ-
rerent, & ideæ de rebus intellectui ſiſterentur. Nulla enim efficacior ars
mnemonica eſt, quam cum in rem præſentem veniunt diſcipuli. Per Scholam
artis intelligo omnia opificum & artificum inſtrumenta, quæ certis quibus-
dam receptaculis omnia aſſervarentur, & pueris explicarentur. * Ac poſtea 40
in eaſdem cogitationes dilapſum quoque Beccherum deprehendi, qui in
Methodo ſuâ Didacticâ part. 2. circa finem Ideam aliquam *Theatri Naturæ &*
Artis propoſuit, atque in epilogo appendicis ſuæ inter alia talis Theatri inſti-
tutionem promiſit. Sed ampliſſima illa promiſſa irrita fuere, neque talia
privatorum ſumptibus effici poſſunt. * Id verò certum eſt, ſi Princeps ali- 41
quis tale Theatrum inſtrueret, aut in Academiis, quemadmodum Bibliothe-
cæ publicæ, inveniretur, major confluxus ſtudioſorum has impenſas facilè re-
ſarciret: Immenſos enim fructus illa res præſtaret, multiſque laboribus, mo-
leſtiis & impenſis ſtudioſam juventutem ſublevaret. Alios quoque etiam
illiteratos curioſiores alliceret, unde multis acceſſionibus tale Theatrum au-
geri poſſit, & tota rerum univerſitas in unam domum compacta ſpectatori-
bus exhiberi. * Sed in mechanicis artibus conſultius fortaſſis eſſet ipſos adi- 42
re opifices. Cum enim inſtrumentorum natura ex uſu ipſo rectius diſcatur,
ipſa illa applicationis αὐτοψία plus informabit. Promiſerat & Beccherus *Me-*
thodum Mechanicam practicam, qua ope decem Axiomatum Mechanicorum

 omni-

omnium opificiorum praxin docere velit, & brevi quidem tempore; ita ut accuratiùs ipſis opificibus ſciant, ac intra anni tempus multas artes mechanicas ſimul diſcant ſtudioſi; de quibus tamen nihil comparuit. Et talis theatri intuitu improbabat Comenii orbem pictum Beccherus, qui tamen Theatri hujus defectu ſuum quoque uſum habet.

43 Atque hæc Schola Naturæ & Artis intellectui perficiendo in ſcientiis & apprehenſione ac dijudicatione inſerviret. Actionum humanarum Schola ad prudentiam formandam ſubſidia ſubminiſtraret, eaque per actiones theatricas inſtituenda. Moroſi enim ſunt & inepti homines, qui juventutem ab his exercitiis arcent, aut omnem Theatri uſum, cultioribus gentibus familiarem, è Republica tollunt. Ut in Republicâ Comœdia ſchola populi eſt; ita in ſcholaſticâ juventute Schola actionum per Theatricas actiones proponi poteſt. Longè firmius hærent in animo exempla virtutum per actionum ſimulachra propoſita, atque illa ipſa actio characterum moralium & civilium lineamenta in animis teneræ juventutis ducet, ne poſtea in converſatione ſtipites ſint, aut in alium ſibi orbem delati videantur. Poſſet in his ordo quidam obſervari, ut quæ Philoſophiæ moralis & civilis præceptis velut theoreticè exhibentur, ex hiſtoria per actiones exemplares in theatro propo-
44 nantur. * Comenius Philoſophorum hiſtoriam hâc ratione diſcipulis inculcari volebat; qui & pro ſpecimine Diogenem Cynicum in theatrum produxit. Idem quoque Januam ſuam in ludos Comicos communicavit, meritò hoc ſuo conſilio exploſus à Becchero: Nam in rerum apprehenſione ſimplex & benè ordinata doctrina requiritur, ad quam Comœdia, quæ non niſi actiones repræſentare apta eſt, nihil planè per ſe conferre poteſt. Quare prudentes Scholarchæ inter operas Scholaſticas, exercitationes illas Thea-
45 tricas non tantùm non improbarunt, ſed ipſi præceperunt. * Ipſe quoque Verulamius, Vir autoritate ſuâ & ſapientiâ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων cum in libro de Augmentis ſcientiarum, de arte Pædagogicâ agit, Actionem illam Theatralem *lib. 8. cap. 4.* vehementer commendat.

CAP. V.
DE ARTE LULLIANA SIMILIBUSQUE INVENTIS.

Continuationis ſeries. 1. Cardani ars Inventiva ex Logica petita. 2. Ariſtoteles uſum Categoriarum primus oſtendit. 3. Raimundi Lullii ſtudia. 4. Lullianæ artis inventio. 5. An ex Arabico libro illa deſcripta? 6. Petri Montui teſtimonium examinatur. 7. Verulamius eam artem contemnit. 8. Berneggeri, 9. Keckermanni, 10. Hamelii, 11. Sorelli judicium. 12. Quænam arti iſti objiciantur. 13. Autor artis hujus olim contemtor nunc mitius de ea judicat. 14. Poteſt ea in quibusdam

Digitized by Google

buſdam emendari. 15. Reſpondetur ad objecta. 16. In quibus ars hæc verſetur. 17. Artis abuſus non tollit uſum genuinum. 18. Artem negligere magna quandoque ars eſt. 19. Loci oratorii non rarò oratorem monent. 20. Suo exemplo id probat Autor. 21. Cardani monitum de inventione. 22. Typus artis Lullianæ recenſetur. 23. Conſiſtit in circulis variè inter ſe converſis. 24. Autores, qui eam defenderunt ac commentariis illuſtrarunt, recenſentur, Alſtedius, 25. Joh. de Riera, 26. Bernhardus de Lavinheta, 27. Paulus Scalichius, 28. Jordanus Brunus, 29. Petrus Gregorius Tholoſanus, 30. Cornelius Agrippa, 31. Julius Pacius, 32. Claudius Clemens, 33. Sebaſtianus Izquierdo, 34. Petrus Hieronymus, Sanchez de Lizaraco. 35. Aug. Nunnez Delgadillo, Petrus de Guevara, 36. Jaimus Januarius, Franciſcus Marzal, Petrus Cirvelo, 37. Nicolaus de Hauteville, Ivo Capuccinus, 38. Cornelius Gemma, Ægidius Moncurtius, Biſterfeldius, Petrus Moreſtellus, Criſt. Kriegsmannus, 39. Alſtedius. 40. Athanaſius Kircherus, 41. Defectus Lullianæ artis ab illo notati. 42. Caſpar Knittelius. 43. Variæ praxes ab illo propoſitæ. 44. Ejusdem analogica. 45. Emanuelis Theſauri Index categoricus 46. Defectus ſeptem artis Lullianæ notati. 47. Ars Lulliana à Kirchero emendata perfectior. 48. Knittelii tabula combinatoria ejusque uſus. 49. Ejusd. variæ artes & arcana. 50. Jani Cæcilii Frey Via ad artes. 51. Uldarici Staudigl Logica Practica. 52. Lulliana prædicata quomodo ad prædicamenta reduci poſſint. 53. Jordani Bruni Artificium perorandi commendatum. 54. Alſtedi conſilium de copia rerum & verborum. 55. Pluribus recenſetur. 56. Nova Eloquentiæ methodus Anonymi 57. l' Oeuure des Ouures de Jean Belot. 58. Vinc. Placcii Excerpta Rhetorica. 59. Ejus de inventione oratoria judicium. 60. Leibnizii Diſſertatio de arte combinatoriâ laudatur & recenſetur. 61. Breiſſaci rota pro conſilio militari. 62. Quirini Kuhlmanni ingenium jactabundum. 63. Portentoſæ artes & libri à Kuhlmanno beneficio artis ſuæ novæ Combinatoriæ elaborandi recenſentur. 64. Idem Pandectarum juris civilis methodum artificioſam, ſubtilem promittit. 65. Ejusd. de Kircheri arte combinatoria judicium. 66. it. de arca artium Kircheriana. 67. Magna de rotis ſuis combinatoriis jactat. 68. Arcanum Steganographicum rejicit. 69. Lexicon univerſale harmonicum, & alia plura promittit. 70. ſeqq. De illis omnibus quid tandem judicandum ſit. 78. Lullianos terminos ut ſibi quis familiaris reddat, non diſſuadetur. 79. Franciſci Pomey artificia Inventionum. 80. Ficheti Conſilium de arte Lullianâ. 81. Quando illa utiliter adhibenda. 82.

DIximus ſuperiori capite multa de Logices ad judicium dirigendum ſubſidio, quodque ex ejus fontibus quidam generalem rerum διατύπωσιν pro uſu tali moliti fuerint. Produximus è Verulamio, quæ ille de arte inventiva, tum argumentorum tum artium ipſarum, veræ Logices propagine, ſed hactenus deſiderata propoſuit; * De quâ tamen jam 1

tum Cardanum animo quædam agitaſſe accepimus: Nam *Fr. Bonneus* in præfatione Tractatus *de ratione docendi* hæc habet: *Non me fugit, Cardanum de artis cujuſpiam inventione, quam ille Logicam appellabat, gloriatum ſæpius fuiſſe, quâ poſſent omnes artes jam inventæ addiſci, ac nondum inventæ excogitari.* Ubi hæc jactet Cardanus, equidem non memini. In libro unico *de Secretis cap. 9.* ubi plurimos ſecretorum libros recenſet, ſecundum librum eorum agere ait de ſpecialibus modis libros conficiendi, & de propria cujusque diſciplinæ Logica. *Confectus eſt,* inquit, *hic à me & vocatur Dialectica.* Ea, ſed admodum brevis, extat in tomo I. Operum à Naudæo editorum. Agit hîc quidem de inventionibus artium, & quidem ad ductum Galeni, qui de eodem argumento aliqua ſcripſit; ſed exigua illa ſunt. De libris conficiendis pauca quædam monet. Oſtendit etiam, quomodo è Logica orta ſit ratio profitendi extemporanea, cujus exemplum oſtendit in textuum Hippocratis explicatione, gloriaturque, ſe hoc munus non ſolum rectè, ſed & cum non parva admiratione præſtitiſſe. Concludit denique, nullam diſciplinam eſſe, quæ non ex communibus Dialectices præceptis tota poſſit reſolvi, & quod multa ejus beneficio indagari ſecreta poſſint. *Liquet,* inquit, *ab hoc libro* (Dialecticam intelligit) *neque pauciora neque minus inſignia reſponſa petere licere, quam à præſtanti aliquo Dæmone. Nam homines ex ſenſibus, ſpeciebus cognoſcunt: Dæmones ex concurſu generalium effectuum, ut quod hoc tempore, loco, conditione, qualitate, ætate, temperaturâ, moribus, hæc contingunt, quæ nulli alii evenire poterunt. Unde fœcunda eorum cognitio. Sic & ex hac arte ad ſpeciales ſubſtantias & individuas vocatas, tum effectus & eventus deſcendere licebit.* Conjungi cum hoc ejus libro Tractatus ejus de Inventione poteſt, qui in tom. 10. habetur.

3 Ad meditandi, diſſerendi, amplificandi, uſum jamdudum quidam aliqua excogitarunt, quæ è Logicorum fontibus hauſta; etſi ut novas aliqui artes propoſuerunt. Fallor an ipſe Ariſtoteles occaſionem illis inventis dederit, cum Rhetoricor. *lib. 2. cap. 7. §. 11.* agit de amplificando beneficio, cum ita ait: καὶ περὶ ἁπάσας τὰς κατηγορίας σκεπτέον· ἢ γὰρ χάρις ἐστιν, ἢ ὅτι τοδὶ, ἢ τοσονδὶ, πότε, ἢ τοιονδὶ ἢ πȣ. *Ac perluſtrandæ ſunt animo omnes categoriæ: Spectatur enim beneficium re ipsâ, magnitudine, qualitate, tempore loco.* Ex prædicamentorum enim fontibus illa διατύπωσις depromitur. Quare non tam ipſius *Emanuelis Theſauri,* in libro ſuo Italicâ linguâ ſcripto *Canocchiale Ariſtotelico, ſeu de Ingenioſâ elocutione,* inventum eſt tantopere illi deprædicatus Index Categoricus, quam ipſius Ariſtotelis. De hoc prædicamentorum uſu videatur Sturmius in libro *de reſolvendâ linguâ Latinâ,* Jodocus Willichius *libro de copiâ verborum & rerum,* Winckelmannus in *Horto & Arbore Philoſophicâ* pag. 135. Sed de hoc Prædicamentorum uſu in ſequentibus plura.

4 Videbat hos defectus in indagatione rerum Vir ſuo tempore ingenioſiſſimus

ſiſſimus variiſque occultioribus ſcientiis magnum nomen promeritus *Rai-*
mundus Lullius è nobili apud Majoricanos familiâ oriundus: Cumque philo-
ſophica ſtudia eo tempore non adeò eſſent exculta, ac in Latinâ Græcaque
linguâ mera barbaries regnaret, magnam tamen ille rem auſus eſt, cum hæc
conſilia animo agitaret, quæ nemini iſto tempore facilè in mentem veniſſent;
* Nam in eremum, ut ipſe ait, ſeceſſit, ut eò melius his ſpeculationibus vaca- 5
ret, divinam etiam revelationem, ut pretium rei conciliaret, jactans. * Quæ 6
etſi conficta videntur, non induci tamen poſſum ut credam, quæ è Petri Mon-
tui libro de *unius legis autoritate lib. 5. cap. 5.* adducit Gabriel Naudæus in *Apo-*
logia Hominum Magiæ inſimulatorum cap. 14. ex Arabe Abezebron manifeſto pla-
gio omnia cepiſſe Lullium: Nam Naudæus in Lullium eo in loco præter ra-
tionem iniquior eſt, ac alia manifeſtò falſa de illo refert. * Quid vero Petrum 7
Montuum, ut hæc ſcriberet, impulerit, ignoro. Nam hujus ſententiæ ratio-
nes nullas adductas video, neque unius Viri fide recipi illa poſſunt, qui for-
tè Arabica non legit vel intellexit, vel planè talia confinxit; cum & ipſe Lul-
lium totamque illam artem contemptui habeat. * Acerbior quoque in Lul- 8
lium ejusque artem Verulamii cenſura eſt, qui *de Augm. Scientiar. lib. 6. cap. 2.*
circa finem, vocat *Methodum Impoſturæ*, quæ quibusdam Ardelionibus procul
dubio acceptiſſima fuerit. *Methodus*, inquit ille, *ſcientiæ alicujus guttulas aſpergit,*
ut quis ſciolus ſpecie nonnulla eruditionis ad oſtentationem poſſit abuti. Talis typo-
coſmia nihil aliud fuerit, quam vocabulorum artis cujusque maſſa & acervus ad hoc,
ut, qui voces artis habeant in promptu, etiam artes ipſas perdidiciſſe exiſtimentur. Hu-
jus generis collectanea officinam referunt veteramentariam, ubi præſegmina multa re-
periuntur, ſed nihil, quod alicujus ſit pretii. * Extat & prolixa in illam artem Ber- 9
neggeri declamatio, Oratione *de parandæ doctrinæ modis illegitimis*, quæ eſt inter
orationes ejus ſecunda. * Parum quoque honorificè de eâ judicat Kecker- 10
mannus in *Præcognitis Logicis tractat. 2.* ubi de variis ſuæ & ſuperiorum ætatum
ſcriptoribus Logices judicat, unde pleraque illa, quæ adverſus eam artem
dixerat Berneggerus, αὐτολεξεὶ, quod in Viro doctiſſimo miratus ſum, de-
ſcripſit. * Hamelius in *lib. 3. de mente humanâ cap. 2. §. 3.* idem in illis locis 11
Lullianis vitium agnoſcit, quod in Dialecticis; quod fontes nimis genera-
les præbeant, in quos qui animum intendat, non corpori proſpicere, ex Fabri
judicio, ait, ſed abrupta quædam, ut forte ad manum venere, jaculari. * Sorel- 12
lus in libro *de perfectione hominis tractat. 4.* multa de hâc arte, cujus ille ſum-
mam recenſet, ſed ſimul demonſtrare laborat, mancam eam eſſe & mutilam,
neque illa, quæ ſibi propoſuit, exhaurire omnia. * Quod ſi omnium iſtorum, 13
quæ adverſus illam artem dicuntur, ſummam colligas, ad hæc capita facilè
reducuntur. 1. quod omnium ſcientiarum principia miſceantur, quæ ad illam
generalitatem non poſſunt reduci. 2. Quod loci communiſſimi ſint, quo-
rum non ſit adæquatus in dicendo uſus; cùm in quâlibet oratione ea rem
con-

Digitized by Google

conficiant, quæ è propioribus argumentis petuntur. 3. Quod ordo non ſit accuratus, & in multis ille concinnior dari poſſit.

14 Primum quidem non nego fuiſſe & me inter illos quondam, qui hanc artem contempſerunt, ac pro levi & futili commento habuerunt. Verum cum poſtea non ſpernendum ejus uſum animadverterem, multosque, qui Lullianam artem inſectantur, de aliquâ arte inventivâ generali tamen ſollicitos viderem, atque adeò non tam rem ipſam, quam Lullium, contemnere, honeſtiùs de illâ arte mihi judicandum duxi. Præſertim cum Viri magni nominis, ac Philoſophiæ etiam Peripateticæ addicti, non ſolum ſummè com-
15 mendarent, ſed etiam commentariis uberrimis illuſtrarent. * Ac primùm quidem non contendam cum aliquo ſuper eo, annon fortè in quibusdam emendari illa Lulliana commenta poſſint, & accuratiore ordine deduci: neque barbarum ejus dicendi genus negabo; non enim in elegantioribus literis illi ultra ætatem ſuam ſapere licuit. Quare & Scioppius libro de ſtylo hiſtorico illum vocat *lutulentum & ineptum ſcriptorem, ſed tamen portentoſi acu-*
16 *minis.* * Sed illa nunc ſeponenda ſunt, neque ubi de rebus ipſis agitur attendenda. Ea verò, quæ adverſus rem totam afferuntur, minimè ejus momenti ſunt, ut illius inventi rationes evertant: Nam principia ſcientiarum in unum quaſi chaos confundi, inepta querela eſt; quod fieri oportet, cum tale aliquod ὄργανον generale quæritur. Neque confunduntur illa; ſed ſuis generalibus terminis ſatis diſtingvuntur. Atque ita fieri ſanè debet, ſi ad praxin deſcendit Logica, atque ſuum inſtrumentum cæteris ſcientiis applicabit. Non enim inſtrumentum à ſuâ materia divelli poteſt. Quare & nuper recentior aliquis ſcriptor ſub Logices Practicæ titulo hanc artem propoſuit.
17 * Tota hæc ars verſatur in Subjectorum & Prædicatorum connexione. Ut verò ſubjecta per omnes diſciplinas, ita & prædicata per illas vagari debent. Interim tamen ſuas ſibi res ſalvas habent cæteræ diſciplinæ, quæ ſuis quaſi tribubus diſtinctæ, οἰκεῖα retinent principia. Neque is hujus artis ſcopus eſt, quem nonnulli, ac fortaſſe ipſe Lullius, ineptè jactat, quaſi una illa Encyclopædia omnium ſit, illisque rejectis una hæc inſtar omnium eſſe poſſit:
18 Præcipuus enim artis hujus uſus in dicendo ſe exerit. * Eſto & hoc, ineptè in illius artis applicatione verſari nonnullos, qui communiſſimis & forte fortuna oblatis utuntur, quod Hamelius aliique objiciunt, atque ita temerariam aliquam loquacitatem, non veram eloquentiam formari; tamen nec hoc genuinum ejus artis uſum tollit. Quemadmodum neque Locorum Dialecticorum uſus rejiciendus eſt, quod illis aliqui non rectè uti nôrint. Ipſa illa Enthymemata Rhetorica Ariſtotelis, quæ maximè οἰκεῖα ſunt, & magno numero ab illo proponuntur, niſi incidant in benè ſubactum judicium, quod delectum in illis inſtituere novit, in futilem aliquam loquacitatem cedent. Artifex verò ea, quæ rebus inſunt, quæque ὑπάρχοντα cauſæ ſunt, minimè negligen-

Digitized by Google

gligenda ſibi & quam pleniſſimè proponenda exiſtimat. Iis nugatoribus, qui ad extemporalem loquacitatem bonis præceptis abutuntur, bonam mentem precor. De cætero non aliter hæc doctrina comparata eſt, ac multæ aliæ.
* Multa ſunt, quæ ad artis regulas revocari poſſe, dubium nullum eſt: ſi ta- 19
men arti nimis inhæreas, inſuavia omnia fient, & nonnunquam inepta. Argutiarum aliqua ars eſt; ſed ſi ſecundum illam ſemper dirigantur, frigidus interdum videberis. Habet aliquid naturæ impetus imperveſtigabile, quod neſcio quomodo ad regulas alligari ſe non patitur; ipſum tamen etiamſi non obſervaveris, ad artis regulas quam optimè factum deprehendetur. Sed natura ipſa quaſi omni arte ſuperior per exempla & ſpecimina ſua arti regulas ſubminiſtrat. Prolixus eſt in hoc demonſtrando Autor artis cogitandi *part. 3. cap. 17.* qui tamen eâ re ad locorum vel Dialecticorum vel Lullianorum inutilitatem probandam abuſus eſt. Etſi enim non ſemper ad tales locos recurrant Oratores, etſi quidam etiam ineptè iis utantur; tamen in illis eloquentiæ perfectio efficit, ut non attendant; hi inſcitiâ ſuâ artis autoritatem non evertunt.
* Eſto, non cogitare Oratorem de his locis, quemad- 20
modum illi, qui ambulant, non ſolliciti ſunt, quomodo motus in articulis excitetur: eſt tamen ſæpe, ubi locus oratorem monet, ſi forte alicubi hæreat, ut in Bibliotheca plures ſecundum ordinem rerum diſpoſiti ſcriptores ſuggerunt, quæ ſine hoc ſubſidio in mentem non veniſſent. Sed judicii boni eſt ſeligere ex illo acervo, quæ ſunt optima.
* Sæpe hoc mihi evenit vel car- 21
men vel orationem ſcribenti, ut dum ὑπάρχοντα ejus animo perpendo, infinita propemodum per omnes κατηγοριῶν & generalium attributorum claſſes eunti, ſub manu naſcuntur, unde pauciſſima in uſus meos excerpo: Plerumque tamen ſine operoſa cogitatione mentisque deductione illa mihi ſuccurrunt, ſuntque in iis optima, quæ prima, & ingenii prævenientis ϛοχασμῷ citra notabilem locorum ἀναγωγὴν ſuggeruntur.
* Unde verum deprehendo, 22
quod Cardanus libro de Inventione dicebat, inventionem potentiâ eſſe infinitam, actu finitam. Nam ſubſiſtendum in aliquo præcipuo eſt, ne infinitè mens noſtra vagetur, quod interdum ſtatim illa occupat, interdum anxiâ indagine quærit ac inveſtigat.

Typus hujus artis in eo conſiſtit: Primum duos circulos ſubjectorum 23
ponit Lullius, majorem & minorem. Ille continens & immobilis dicitur domicilium ſubſtantiarum, & generalia hæc ſubjecta ordinat, *1. Deum. 2. Angelum. 3. Cælum. 4. Hominem. 5. Imaginativum. 6. Senſitivum. 7. Vegetativum. 8. Elementativum. 9. Inſtrumentativum.* Subjectum inſtrumentativum conſideratur vel naturaliter, vel moraliter. Naturaliter conſideratum habet in ſe novem prædicamenta accidentis: Unde efficitur alter circulus ſubjectorum, minor contentus & interdum mobilis, ſedes accidentium, in quo *1. Quantitas, 2. Qualitas. 3. Relatio. 4. Actio. 5. Paſſio. 6. Habitus. 7. Situs. 8. Tempus. 9. Locus.* Inſtrumen-

Ccc tum

tum moraliter conſideratum, prout conjunctum eſt vel cum virtute vel cum vitio, novem numerat virtutes totidemque vitia. His terminis πάντα νοητὰ καὶ ὄντα ſubſunt. Hos ſubjectorum circulos excipiunt circuli Prædicatorum, Prædicata verò vel ſunt abſoluta, vel reſpectiva. Illa ſunt *1. Bonitas. 2. Magnitudo. 3. Duratio. 4. Poteſtas. 5. Cognitio. 6. Appetitus. 7. Virtus. 8. Veritas. 9. Gloria.* Habet verò hic circulus in pleno triangulum, in quo reſident termini generaliores, *Eſſentia, Unitas, Perfectio.* Illis prædicatis generalibus ſpecialia longo ordine, tam cognata, quam repugnantia ſubſterni poſſunt, quæ leguntur apud Petrum Gregor. *lib. 3. Syntax. artis mirabilis*, & Alſtedium *in Clave artis Lullianæ.* Reſpectiva prædicata ſunt. *1. Differentia. 2. Oppoſitio. 3. Concordantia. 4. Principium. 5. Medium. 6. Finis. 7. Majoritas. 8. Minoritas. 9. Æqualitas.* Quæ & ipſa ſpeciales terminos continent, quorum non contemnendus in amplificationibus uſus eſt, quâ de re ſuo loco. Additur circulus compoſitus ex quæſtionum formis, quarum beneficio ſubjecta prædicatis ſuis copulantur, ut formari ex iis concluſiones poſſint, ſuntque hæ. *1. Utrum,* referens ſe ad Poſſibile. *2. Quid,* ad Quidditatem. *3. De quo,* ad materialitatem. *4. Quare* ad Cauſalitatem. *5. Quantum* ad Quantitatem. *6. Quale* ad Qualitatem. *7. Quando* ad Tempus. *8. Ubi* ad Localitatem. *9. Cum quo,* ad inſtrumentum vel modum.

24 * Atque ex his circulis variè per rotas inter ſe converſis omnia illa, quæ vel diſputando vel dicendo quærimus, eruuntur: ut in ipſis illis Autoribus, qui artem Lullianam commentariis illuſtrarunt, prolixiùs legi poteſt. Lullius ipſe ſcripſit Artem brevem & magnam Inventivam, Demonſtrativam, Artem mixtionis principiorum, librum de Auditu Cabaliſtico, Arborem ſcientiæ.

25 Non defuerunt inter Philoſophos, qui artem illam ambabus, quod ajunt, manibus amplexi fuerunt, operoſoſque in eam commentarios ſcripſerunt, non pauci tamen ut rem anxiæ & obſcuræ diligentiæ damnarunt; è quibus Keckermannus ſuprà nobis nominatus fuit, quem diligentiſſimè refutavit

26 Alſtedius in *Clave Artis Lullianæ cap. 4.* * Extat & *Joh. de Riera* Tractatus, in quo reſpondet omnibus, quæ hucusque objecta ſunt Doctrinæ Raimundi Artis Lullianæ uſum per omnia diſciplinarum genera, Logicam, Rhetoricam, Phyſicam, Mathematicam, Mechanicam, Medicinam, Metaphyſicam, Theologiam, Ethicam, Jurisprudentiam, barbarâ quidem dictione pro ſui ſeculi genio, ſed magnâ tamen curâ, nec ſpernendo ingenii acumine, oſten-

27 dit. * *Bernhardus de Lavinheta*, cujus opera, rejectis illis, quæ ipſi aliena à ſcopo hoc videbantur, Coloniæ Ann. 1612. recudi fecit Joh. Henricus Alſtedius.

28 Variè autem à multis & interpolata & illuſtrata ſunt illa Lulliana. * *Paulus Scalichius de Lika* Comes Hunnorum, S. Theol. Doctor, ac poſtea Electoris Brandenburgici primarius Conſiliarius, inter cætera opera Epiſtemonis Catholici libros edidit: ubi libro 12. agit *de revolutione Alphabetariâ, ſive perfectiſſimâ ad omne genus ſcientiarum methodo;* hanc quoque Lullianam doctrinam explica-

licare laborat, ſed plus intricare videtur, dum Cabaliſticis ſubtilitatibus mi-
et, in terminis etiam reducibilibus eorumque oppoſitis diſcrepare à Lullio
liisque videtur. * *Jordanus Brunus* Nolanus, Vir ingenioſus, ut ex ejus libro 29
e *Univerſo & Mundis* patet, & meliore fato dignus, aliqua ad hujus artis dilu-
idationem ſcripſit; quæ inter eſt ejus liber de *progreſſu & lampade venatoriâ*
ogicorum Ann. 1587. editus, & alius de *Specierum ſcrutinio & Lampade Com-*
natoriâ Lullii Doctoris Eremitæ omniſcii propemodumque divini, Pragæ 1588. edi-
us: In cujus præfatione promittit, ſe propediem ſub titulo *Lampadis Cabali-*
icæ aliquid permagni momenti in lucem producturum, quod Vir ille divi-
us ſub inſcriptionibus Auditus Cabaliſtici & Septemplicis arboris occulue-
t & obſignarit: quod an lucem viderit, ignoro. * *Petrus Gregorius Tholoſanus* 30
Ctus, & Academiæ Pontimuſſanæ Profeſſor Syntaxin artis mirabilis ad Lul-
i methodum quidem ſcripſit, ſed de arte ipſâ nihil apud illum habetur. * *Cor-* 31
elius Agrippa commentarios uberrimos in eam artem ſcripſit, ita tamen, ut ma-
is intricare videatur, & in libro de vanitate ſcientiarum eodem cum cæteris
mnibus loco habeat. * *Jul. Pacius*, optimus ille Organi Ariſtotelici editor, 32
bris quatuor artem Lullianam emendavit, qui Valentiæ Ann. 1618. in 8.
diti ſunt. * *Claudius Clemens* Burgundus *Prodromum Scientiarum Artiumque li-* 33
eralium ſcripſit, ad Peripateticæ Scholæ & Cabaliſticæ doctrinæ [ut titulus habet]
uriſſimos fontes revocatum, Venetiis Ann. 1651. editum, qui tamen eo in libro in-
a Logicæ ſe terminos tenet. An illum Prodromum alii ſint ſecuti, ignoro.
ed hâc ratione tricarum nullus finis erit, ſi ſcholaſticæ minutiæ cum Lul-
anis illis miſceantur. * *Sebaſtianus Izquierdo* Pharum quoque Scientia- 34
um, vaſtum librum, edidit, in quo artis hujus campum latiſſimum oſten-
it, in quo de combinatione aliqua addidit, quæ ingenio non deſtituuntur.
Ex Hiſpanis Ann. 1613. & 1619. Turiaſone in 4to edidit *Petrus Hieronymus* 35
anchez de Lizaraço, Arragonius, Decanus & Canonicus Eccleſiæ Turiaſo-
enſis *Methodum generalem & admirabilem, ad omnes ſcientias faciliùs & citiùs addi-*
endas, in quâ Raimundi Lullii ars brevis explicatur, & multis exemplis variisque quæ-
ionibus ad praxin, quod nunquam factum legitur [ſic enim titulus habet] *aper-*
iſſimè reducitur. Idem, teſte Nicolao Antonio, artem magnam ſimiliter ex-
licatam, aliosque plusquam triginta diverſarum rerum tractatus, prælo,
quod propriis ſumptibus domi inſtruxerat, propediem ſubjecturus erat, niſi
nors editioni curæque interceſſiſſet. * Hiſpanicâ linguâ de hâc arte ſcripſe- 36
unt *Auguſtinus Nunnez Delgadillo*, *Petrus de Guevara*, & *Joannes Arce de Herrera*
Apologiam pro Raimundo ſcripſit. * *Ja mus Januarius* ſuperiore ſeculo *Ar-* 37
em Artium Raimundi, & Franciſcus Marzal Artem generalem illuſtratam, Petrus Cir-
elo itidem Artem Raimundi ſcripſerunt. Raimundi Lullii libri ipſi cum Jor-
lanis Bruni, Agrippæ & Valerii de Valeriis illuſtrationibus junctim editi Ar-
gentorati in 8. 1617. * Gallicâ linguâ hanc artem quoque propoſuit *Nico-* 38

Digitized

laus de Hauteville libro, cui titulus *Art de Diſcourir.* Pariſ. in 12. Ann. 1666. Extat
39 & *Ivonis Capuccini* Pariſienſis *Digeſtum Sapientiæ* tomis 3. in folio. * Ab aliis
laudatos libros, *Cornelii Gemmæ Cyclognomica* tribus tomis Antv. 1659. edita;
Ægidii Moncurtii Typum omnium ſcientiarum 8. Lugd. 1591. editum; *Biſter-*
feldii Phoſphorum Catholicum ſeu Epitomen artis meditandi; *Petri Mor-*
ſtelli Encyclopædiam ad Artem magnam Lullii, Lugd. 8. 1646. editam; *Chriſt.*
Kriegsmanni Pantoſophiæ ſacro-prophanæ, à Raymundo Lullio in artem re-
dactæ, ab ipſo elimatæ ac locupletatæ Tabulam, Spiræ 8. 1671. editam; nec
40 vidi, nec legi. * *Alſtedii* Clavem Artis Lullianæ & veræ Logices, Argent. 1610.
in 8. editam jam ſuprà nominavi, qui magnus Lullii Hyperaſpiſtes eſt. Idem
quoque Criticum ſcripſit de *Harmoniâ Philoſophiæ Ariſtotelico-Lullianæ & Rameæ,*
41 Herbornæ in 8. 1610. editum. * Saltavit & in hoc theatro *Athanaſius Kircherus,*
centum ille doctor artium, *qui artem magnam ſciendi ſeu combinatoriam* ſcripſit,
Amſtelodami 1669. in fol. editam. Opere hoc artem illam Lullianam re-
42 concinnare voluit, quæ & inde *Kirchero-Lulliana* dicitur. * Defectus aliquos
in illo emendare, noviſque exemplis illuſtrare laborat, multa alia extem-
poralis eloquentiæ & poëſeos parandæ τεχνήματα venditans; quâ de re
etiam alii ante illum cogitarunt. Rarò enim in viâ ab aliis non tritâ ambu-
lat: ſed hæc inepta ſunt, & ad futilem ac inanem pompam commenta, de
43 de quibus nos ſuo loco. * Compendium aliquod artis Lullio-Kircherianæ
Caſpar Knittelius è Soc. Jeſu propoſuit in libro, cui titulus: *Via Regia ad omnes*
ſcientias & artes, h. e. Ars univerſalis ſcientiarum omnium artiumque arcana faciliùs
penetrandi. Liber Pragæ editus in 8. An. 1682. & An. 87. recuſus. Multa in il-
44 lo libro promittuntur ſingularia arcana. * Primum de arte combinatoria a-
git, monſtratque quoties inter ſe numeri, literæ, res, propoſitiones combina-
ri, & ipſarum combinationum combinationes inveniri poſſint: quod ille
inventionis artificioſæ in ſcientiis humanis unicum inſtrumentum vocat.
Hâc arte omnes figuras earumque modos in Logicâ, omnes primarum qua-
litatum combinationes in phyſicis inventas ait. Eo beneficio Kircherus *Mu-*
ſarithmicam ſuam, quâ quilibet Muſicæ imperitus ad componendi notitiam
pervenire poſſit; item *Polygraphicam Univerſalem*, quâ quis uno tantùm idio-
mate inſtructus cum omnibus totius orbis nationibus literarum commer-
cium inſtituere poſſit; tum *Arcam mathematicam*, quâ imperitus ad quævis
recondita mathematica reſpondere poſſit; deinde *Artificium linguarum, palma-*
ri arculâ incluſum, in quo omnes totius mundi linguæ ad unam reducuntur;
nec non *Artificium rhetoricum & poëticum*, quo quiſque etiam Oratoriæ & Proſo-
diæ rudis orationem & carmina ex tempore ſcribere poſſit, & plurima alia, in-
veniſſe dicitur. Verùm, quod ad linguarum artificium attinet, hujus inventi
primus *Becherus* autor fuit, qui ante Kircherum *Characterographiam Univerſa-*
lem ſcripſit, ac artificium illud poëticum aliquis *Webbius*, Anglus, dudum ante
Kirche-

Digitized by Google

ircherum expoſuit; de quo nos ſuo loco. * Agit porrò de arte Analogicâ, 45
uæ ſanè non ſpernendum uſum habet. Comprehenditur illâ verò arte ea
itellectus operatio, quâ, quod Subjecto convenit uni, per analogiam tri-
uitur alteri, ac fundamentum omni inventioni argutæ ſubminiſtrat. Iz-
uierdo Translationem vocat. Ejus uſus magnus in artibus ac experimen-
s inveniendis eſt; quod & Verulamius multis exemplis in *Novo ſuo Orga-*
ɔ & libro *de augmentis ſcientiarum* notavit. * Pro uſu poëtico & oratorio in 46
ieditando & argutiis adhiberi commodiſſimè præcepta Emanuelis Theſau-
poſſunt, ejusque Index Categoricus. Agit de Hebræorum Cabala, ac
ythagoræorum prædicamentis, quæ ut obſcura ac inutilia rejecit. * Hinc 47
e Categoriarum ſeu Prædicamentorum & Locorum Dialecticorum uſu agit,
t ad artem Lullianam procedit, cujus defectus VII. notat. 1. quod per u-
am literam plura ſignificet Lullius (quod ego illum, nec ſine ratione, con-
ultò feciſſe autumo) 2. quod memoriâ excellentiſſimâ illa vix teneri poſ-
int. 3. quod impoſſibile ſit in hâc arte quidpiam præſtare, niſi quis jam an-
è in ſcientiis verſatus ſit. (Et hoc ego non pro defectu habeo, ſed pro ne-
eſſario requiſito præſuppono, ut ipſe Autor in ſequentibus p. 90. præſuppo-
iit: Ad diſputandi enim & dicendi finem illæ artes primariò inventæ ſunt.)
.. quod ars Lulliana non demonſtret, quot ſint combinationes ſeu conjun-
tiones poſſibiles ex terminis datis; (quod ut ſupervacuum ego conſultò
rætermiſiſſe puto.) 5. quod non agat de quaternariis ac de quinariis com-
inandis. 6. quod non rejiciat combinationes inutiles. 7. quod ſtylus Lullii
arbarus ſit. * Tandem Artem Lullianam à Kirchero emendatam ut perfe- 48
tiorem proponit. Illa verò conſiſtit in eo emendatio, quod nova commini-
catur Alphabeta, aliis literarum formis alioque ordine, quæ mihi res exigua
idetur. Deinde terminos enumerat, ad prædicata tam abſoluta quam re-
pectiva, reducibiles: ſed ad certum numerum non reduxit; quod tamen
nte ipſum fecit Petrus Gregorius Tholoſanus, qui ſub unaquaque litera &
ognata & repugnantia collocavit. Differit porrò Knittelius de hujus artis
iſu, qui major ſit in libris ſcribendis, quam in argumentatione ſubitâ inve-
iiendâ, quæ multam exercitationem requirat; in probandis & oppugnan-
lis quibuscunque propoſitionibus quarumcunque ſcientiarum. * Subjun- 49
git Tabulam Combinatoriam, in quâ per artem combinatoriam principia
am abſoluta quam reſpectiva Lulliano-Kircheriana ita diſponuntur, ut eâ,
quicquid in humanarum divinarumque rerum ſcientiâ lateat abſconditum,
erui poſſit. Ejus uſum per definitiones, diviſiones, probationes, oppugna-
iones deducit, variisque exemplis, Theologicis, Juridicis, Medicis, Mathe-
naticis, Chimicis, Metaphyſicis, Politicis, Moralibus, Rhetoricis, Poëticis,
Mechanicis illuſtrat. * Addit ultimò varias praxes & arcana, ut vocat, quo- 50
modo de quâcunque re propoſitâ ſtatim librum concipere & in capita divi-
 dere,
Digitized by Google

dere, de quâcunque re ex tempore diſſerere, argumentari, librum facilè memoriâ retinere, de quocunque themate orationem formare, orationem mentalem per horam, dies & ſeptimanas protrahere, rem quamcumque deſcribere, per apologos & fabulas proponere, Emblemata & Hieroglyphica invenire, cum Grammaticis primordiis philoſophiæ naturalis & moralis myſteria addiſcere, ingenioſè ex libris furari, de quâcunque re hiſtorias expeditè ſcribere, adverſaria de quâcunque re facere, majorem librum expeditè in compendium redigere, Locos Communes, tum pro diſſerendo, tum pro memorando, quocunque propoſito themate in corpore noſtro velut ſtigmata circumferre, de quâcunque materiâ conſilia dare, omnes argutias ad unam regulam reducere, aſſumptum thema in infinitum multiplicare, ex falſo
51 rem demonſtrare, quidlibet per quidlibet probare, poſſimus. * Quædam ex illis arcanis jam tum *Janus Cæcilius Frey* in Via ad ſcientias, linguas, ſermones extemporaneos novâ & expeditiſſimâ, libro Pariſiis primò edito, & Jenæ ac Arnſtadiæ recuſo Ann. 1674. docuit, qui & titulum libro Knitteliano commodaſſe videtur. Ejus tamen mentionem à Knittelio factam non memini.
52 * Superiore Ann. 1686. quidam *Udalricus Staudigl* Benedictinus, Romæ edidit Logicam Practicam, quam & Nobilium Logicam vocat, ſeu omnium ſcientiarum ac artium organum univerſale, cui in multis cum Knittelio convenit: Nam & de arte combinatoriâ & arte Analogicâ agit, & præterea multa immiſcet, quæ etiam à Knittelio adducuntur. Partes duas hujus ſuæ Logicæ facit, primam Theoreticam, alteram Practicam. In prima de prædicabilibus, prædicamentis earumque tabulis & diviſionibus; item de enunciationibus & ſyllogiſmo agit. Parte alterâ agit 1. de quæſtionibus. 2. de Methodo. 3. de Terminis Reducibilibus ad ſua prædicamenta. 4. de Dialectica, 5. de arte Analogicâ, quam explicatiùs Knittelio proponere videtur: conſiderat enim Analogiam per comparationem Subſtantiæ ad Subſtantiam, Subſtantiæ ad Accidens, Accidentis ad Accidens. 6. de arte Combinatoriâ. In eo tamen differt hîc à Knittelio, quod pleraque, quæ Knittelius ad Locos Lullianos, ille ad uſitata illa Prædicamenta deducat, atque ſecundum eorum ordinem praxes ſuas inſtituat: Quod feliciter ſanè illi ſuccedit, & ſuprà nos ex ipſius Ariſtotelis conſilio commendavimus, & ſuo loco pluribus eorum
53 uſum oſtendemus. * Ac poſſunt ſanè omnia illa prædicata Lulliana ad prædicamenta reduci, niſi quod in iis prædicamentis, ut in Qualitate Actione & Relatione, quorum uſus in diſſertando latiùs patet, ſpecialiores tituli ponantur; Qui ſi per ſubdiviſiones generalibus titulis ſuis ſubordinentur, eodem res redit.

54 Artem hanc Lullianam, quatenus ad Rhetoricam refertur, operoſiùs, etſi obſcuriuſculè perſecutus eſt, ac nova quædam amplificandæ orationis alphabeta invenit, *Jordanus Brunus* ingenioſo certè neque ſpernendo conatu, cujus

Digitized by Google

cujus non exiguus eſſe uſus poſſit. Prodiit liber hoc titulo: *Artificium pero-*
randi traditum à Jordano Bruno, Nolano Italo. * Edidit Alſtedius Francofurti 55
Ann. 1612. qui in *Conſilio ſuo de copiâ rerum & verborum,* quod cum *Sadileti* (Al-
ſtedii) *omnium Facultatum & Studiorum Cenſurâ* Argentorati Ann. 1664. prodiit;
ubi de orationis variatione per Alphabeta Lulliana agit; Schematiſmum
quoque Alphabetorum Jordani Bruni cum aliquot exemplis proponit.
* Primùm ille loca Enthymematum ad certa genera applicata ex Ariſtotele ali- 56
isque Rhetoribus, ſed novo quodam modo interpolata, proponit. Parte ſe-
cundâ de copia verborum agit, illiusque artificium per ſex Alphabeta tra-
dit *Primum continet terminos generales* ſub locis 26. diſpoſitos, quorſum omnia
propemodum referri poſſunt, quæ dici de re aliquâ ſolent. *Secundum eſt Alpha-*
betum Indumentorum, quæ vocat autor, quod non ſpectant ad orationis mate-
riam, ſed tantùm ad externam formam. *Tertium eſt modorum,* qui ſunt velut colo-
res, quibus indumenta imbui & exornari poſſunt. Atque iſta duo Alphabeta,
ſecundum & tertium, combinantur. *Quartum eſt Complicationis*, quod certâ
quâdam tabulâ combinatoria proponit, quæ notis per longitudinem & lati-
tudinem ductis omnem variandi rationem ob oculos ponit: Alſtedius ſe
hanc variationis meſſem ſæpe attonitum adſpicere ait. Subjungit hic duo
Alphabeta Practica, quorum *primum* ſecundum ſuos locos & titulos contineat
formulas oratorias, *alterum* contineat terminos accidentales, ut notas inter-
jectionis, ſubjunctionis, graduationis, relationis, differentiæ, continuatio-
nis, quæ ex prædicatis Lullii abſolutis & reſpectivis ſuppleri poſſunt. * Et 57
hæc quidem Rhetorica praxis non eſt ſpernenda profectò, ac multum habet
uſum, & *nova eloquentiæ methodo, Rhetoricam Ariſtotelicam & Lullianam complecten-*
ti, ſimulque ſcientiarum generale ſeminarium aperienti (ita enim titulus habet) *ab*
Anonymo Pariſiis Ann. 1663. in 12. edita præferenda videtur: Nam hîc tantùm
præcepta Lulliana recoquuntur leviter mutata, & quaſi in συνόψει exhibentur,
ipſa verò praxis & applicatio ad artem Rhetoricam omittitur. * Fuit & Gal- 58
lus aliquis *Jean Belot*, qui in libro, cui titulus: *l'Oeuure des Oeuures ou le plus*
parfaict des ſciences Steganographiques, Paulines, Armedelles & Lulliſtes, Lugduni
An. 1654. in 8. edito, Dialecticum & Rhetoricum artificium ſecundum ar-
tem Lullianam, aliâ quâdam ratione interpolatam, cum mirificis elogiis
propoſuit. Ejus beneficio ille orationes, conciones, citiùs quam pyrum vul-
pes comeſt, confici, imo ex tempore haberi poſſe, gloriatur. * Cæterùm ar- 59
gumentorum & enthymematum omnium, quibus ad diſſerendum uti poſſu-
mus, fontes & locos feliciſſimè atque uberrimè digeſſit Vir Clariſſ. *Vincentius*
Placcius in Excerptis illis Rhetoricarum Acceſſionum, integrè olim edenda-
rum, una perpetuâque διατυπώσει delineans, quicquid vel è locis Dialecti-
cis ad Oratorem pertinet, vel Loci Communes & proprii Rhetorici Ariſtote-
lis, ac denique ipſa illa rerum ſeries ac ingenium illi ſuggeſſerunt: ut profe-
ctò

ctò meritò gloriari poſſit, nihil apud cæteros Inventionum fabros, quantum
60 ad argumenta, novi eſſe, quod non ſuis illis axiomatibus contineatur: * Et rectè ſane judicat, cum ait, *ad ſcientias non tam multitudinem quæſtionum aut probationum, quam ſoliditatem definitionum, accuratiorum diviſionum & membrorum ſingulorum ſuis eſſentialibus & propriis attributis inſigniendorum ſubordinationem juſtam requiri: è tanto vero numero inventorum* (ut latitant multa) *utilia ſeligere ſummæ difficultatis rem fore, niſi peculiari arte utilia ab inutilibus ſecernantur.*

61 Sollicitum ea res quoque habuit virum ingenioſiſſimum & præ cæteris omnibus tam intricato negotio parem *Gothofredum Guilielmum Leibnizium*, qui in diſſertatione de arte combinatoriâ Lipſ. An. 1666. in 4to editâ, ſubtiliſſimas de hâc arte obſervationes inſtituit. De arte Lullianâ judicat p. 33. quod tota ejus methodus potius dirigatur ad artem ex tempore diſſerendi, quam plenam de re datâ ſcientiam conſequendi. Defectus multos illic, tum in terminorum numero, nominibus, combinationibus, oſtendit; quorum medelam fruſtra à Kirchero ſperavit. Titulus ſubjectorum rectè ordinatos ait. Laudat Joh. Henrici Biſterfeldi Phoſphorum Catholicum, ſuprà nobis memoratum; doletque ingenioſi Viri *Joh. Hoſpiniani* Steinani Prof. Organi Baſileenſis, quem promiſerat libellum de inveniendi & judicandi facultatibus, in quo emendationem doctrinæ Topicæ paraverat, locosque recenſuerat 180. maximas 2796. inſigni rei Logicæ damno interiiſſe. In arte combinatoria ejusque novis regulis ac præceptis inveniendis multum laborat, uſumque complicationum ac transpoſitionum per univerſum ſcientiarum orbem oſtendit: nova quoque Artis Meditandi ſeu Logicæ Inventionis ſemina ſpargit. Nam in modis figurisque Syllogiſmi indagandis, diſcernendis, miram ille ſolertiam adhibuit. Inter alia quoque in Beccheri Polygraphias artificio, ſuprà nobis memorato, defectus notavit; hocque quondam ab Hiſpano illo, cujus meminit Digbæus *cap. 28. n. 8. de Nat. Cap.* & Caſpar Schottus in *Technicâ Curioſâ lib. 7.* conſilium fuiſſe agitatum ait: quâ de re
62 tamen apud Digbæum nihil extat. * Elegans quoque eſt illud Dn. de Breiſſac inventum, quod ex Harsdörfferi *Supplementis Schwenterianis part. 2. ſect. 10. prop. 25.* recenſet; qui omnia, quæ in re bellicâ attendere bonus Imperator debet, ita complexus eſt, ut novem rotis ex papyro concentricis & ſe invicem circumdantibus, promotâ quâcunque leviter rotâ, nova quæſtio novaque complexio prodeat.

63 Multa nova, mirabilia, ſtupenda nobis inventa promiſerat *Quirinus Kuhlmannus*, Juvenis ingenioſus, ſed ἐνθουσιαζόμενος, & neſcio quo impetu agitatus, mirificus rerum ſuarum præco: quæ è longè accuratiore, quam vel Lulliana, vel Kircheriana, methodo, ac divinitus inſpiratâ, profluxiſſe venditat: & extant quoque peculiares ejus ad Kircherum de novâ illâ arte combinatoriâ epiſtolæ. De Lullio tamen magnificè ille ſentit. *Legimus*, inquit,

Lulli-

Lullium & relegimus, Lulliumque in ipſo Lullio raro in Lulliſtis legimus. Nec mirabamur am paucos, Lullium vix ac ne vix quidem cepiſſe, multos etiam ſanctiſſimum hominem everioribus obeliſcis pupugiſſe, quia illius lectionem interpretationemque ſine afflatu lumineque divino fuere aggreſſu. * Cæterum in illis Epiſtolis mirifica jactat, ac in 64 *Prodromo Quinquennii ſui mirabilis* hos librorum titulos enarrat, è quibus ſunt: *Ars magna eloquentiæ ſolutæ & ligatæ*, univerſali methodo ad omnes Europæ populos directa, quæ *capitis* loco Kircherianæ Combinatoriæ poſſet inſervire; a qua innumerabilis & prope infinita verborum copia per luſum ingenii comparatur, ut quilibet de quâvis re vel extemporalia carmina poſſit fundere, vel copiosè, ornatè, promptè ad ſtuporem usque diſſerere: *Ars magna ſcientiæ*, in quâ methodo planè admirandâ omnes ſcientiæ proponuntur, ut aliquis hoc unico ſcripto confiſus de omnibus rebus diſſerere poſſit; quod ſcriptum Artis Lullio-Kircherianæ *pedes* eſſe poſſet, & pro materia habebit Theologiam, Jurisprudentiam, Medicinam, Philoſophiam, Philologiam cum artibus Mechanicis: *Ars magna ſcribendi*, quâ via docebitur ſcientias augendi, & methodus facilis librorum, inanium exceſſum, utilium defectum cognoſcendi, illum vitandi, hunc emendandi, tantâ perfectione, ut nullus mortalium librum edere poſſet, quem non iſta ars ſcribendi comprehenderet; nec ullus hominum tam inſulſo judicio præditus ſit, qui hâc inſtitutione libros doctos, novos, utiles, omni rerum ſcientiâ plenos, leviſſimâ operâ edere non poſſet: *Ars magna linguas diſcendi*, qua feliciſſima inſtituendi methodus in Tomis duobus docebitur: *Ars magna commentandi*, ſive commentarius, omnibus Criticis palmam gloriæ præripiens; & ad omne genus ſcriptorum Romanorum perfectiſſimus; quod unicum opus tot mille Criticos Philologosque ad unitatem reducet: *Ars magna Critices*, viam accuratam oſtendens de omnibus omnis generis ſcriptoribus judicium formandi & firmandi: *Ars magna, ſeu Harmonia Adagiorum* omnium populorum, Ebræorum, Arabum, Græcorum, Latinorum, Anglorum, Italorum, Hiſpanorum, Gallorum, Belgarum, Germanorum &c. univerſali methodo ad gloriam uſumque omnium gentium eruta: *Ars magna Hiſtoriæ ſpecialis Hominis*, Status Politici, Eccleſiaſtici, Oeconomici Regnatoris. Tomus I. debet continere totius vitæ, h. e. ingreſſi, progreſſi, egreſſi Synopſin, arte univerſali elaboratam, omniumque vitarum & rerum geſtarum ſuarum ſcriptores & imagines Cæſarum, Regum, Electorum, Ducum, Principum, Pontificum, Cardinalium, Comitum, Baronum, Nobilium, togatâ ſagatâque hiſtoriâ illuſtrium, omnium populorum Europæorum, antiquorum, neotericorum, mortuorum, viventium, ordine Alphabetico concinnatorum, cum tot ſpecialibus indicibus, quot populi, ſi indices Ethico-Politico-Chronologicos excipias. In hoc autem opere omnes Hiſtorici ad unitatem reducuntur. Tomus II. poſſidere debet compendium Eruditorum Europæorum, h. e. omnium Theologorum,

JCtorum, Medicorum, Philoſophorum, Philologorum, ſcriptis Græcis, Latinis, Germanicis, Italicis, Gallicis, Hiſpanicis, Belgicis, Anglicis, Hebraicis, &c. illuſtrium, antiquorum, neotericorum orthodoxorum, mortuorum viventium vitam, accurata brevitate narratam, libros & nominatos & judicatos, ordine etiam Alphabetico. Indices adduntur juxta materias librorum, ut uno quaſi oculo unusquisque perſpici poſſit, quâ de materia quilibet ſcripſerit. Mirandum etiam hoc eſt, quod alii magnis voluminibus deſcripſerunt, hoc unico indice longè perfectiùs hîc abſolvitur, & ad unitatem reducuntur Scriptores quales quales Tomus III enarrat nomina, inventa, ſcriptores Artificum Opificumque, in universâ hiſtoriâ ſcriptisque eruditi orbis notorum, neotericorum, antiquorum, omnium populorum, inventis egregiis ad generis humani ſalutem clarorum, methodo ante dictâ. Promittit porrò *Bibliothecam Bibliothecarum*, cui cedent omnes Bibliothecæ terrarum, cum omnes in unico volumine comprehenduntur. Nam Scriptores Theologici, Juridici, Medici, Philoſophici, Philologici omnium linguarum, gentium, populorum ex ingenti ſuâ multitudine ad unitatem deperditam virtute methodi univerſalis reducuntur, generali diſpoſitione: nec de opere illo (inquit autor hic) perficiendo deſperaſſem, tantâ judicii acrimonia à Deo inſtructus, niſi Omnipotens conſummatione ſeculi laborem abſumeret. Revocamus enim omne ſcibile ad corpus ſuum, ſingulis ſcientiis proprium, quod univerſali artificio tam concinnè eſt conceptum, ut cunctos diſciplinæ ſuæ ſcriptores poſſideat, ſolis indicibus, nedum ipſo opere, ſcriptoribus optimis præſtans. Inſtruitur ſimul ex corporibus ſingularum ſcientiarum ſpecialibus *corpus univerſale*, iterumque ex iſtis *corpus corporum Univerſaliſſimum*. Addit ad hujus libri commendationem: *Nullus noſtratium eſſet tantæ lectionis Philologus, Philoſophus, Medicus, JCtus, Theologus, qui denegare auderet, quod innumera in hoc Corpore Corporum ſibi ignonta non legiſſet; nec aliquod legiſſet antea, cujus copia hic deeſſet. Et quanquam Corpus Corporum omnium eruditorum diligentiam provocaret, tanta tamen facilitatis eſſet, ut adoleſcentis judicii induſtriæque mediocris*
65 *captus illud caperet.* * In Epiſtolâ I. ad Kircherum ſub manu ſe habere dicit *Corpus Juris Civilis Romani*, cui reſtituet Pandectarum methodum, per tot ſecula deperditam, artificioſam, ſubtilem, ſimplicem, leges maximè illuſtran-
66 tem, & infinitas rixas exortas finientem. * In Epiſtolâ alterâ ad Kircherum ejus artem combinatoriam imperfectionis arguit: *Si oretenus tecum agere poſſem de arte tuâ Combinatoria, ad oculum oſtenderem, qua tu nondum credis, in eâ Lullianæ doctrinæ contraria, imperfecta, nimis operoſa, ſimulque tui amore paucis innuerem methodum facilem ſimplicemque, in quâ ſi Combinatorium tuum volumen ſcripſiſſes, operâ longe minore & artem diſputatoriam, quam te præcipuè intendiſſe perſpicio, generaliſſimè abſolviſſes, & alienæ induſtriæ mille volumina diſputatoria ejusdem magnitudinis ex tua digeſta materia elaboranda reliquiſſes, Inventoris laude in millenis*

Digitized by Google

is operibus te manente. Nam cum arte magnâ univerſali ita comparatum eſt, ut cum numeris. Sicuti enim ab unitate omnis numerus profluit, ipſaque omnium finis iterum xiſtit; ſic ab arte methodicâ centrali omnes cæteræ artes pendent, & iterum in matrem ſuam ſe filiæ reſolvunt. * De Arca Artium Kircherianâ non ineptum fert 67
udicium: *Video te ciſtam confeciſſe, in varia receptacula diſtinctam, in quâ omnium ſcientiarum rationes univerſales & demonſtrativæ ad reſpondendum exhibentur. Veriſſimum eſt, puerum, impuberem, idiotamque ciſtæ tuæ aſſuetum, poſſe ex iſtâ ad tot quæſtiones reſpondere, ad quot reſponſiones ſuggeruntur. Hæc inventio prorſus ejusdem eſt nota, cujus illa, quâ Gallus quidam Pariſiis Arithmeticam in unâ rotâ 37. circulis conſtante docuit, & Germanus quidam ad 6441. quæſtiones de diſtantiâ urbium inter ſe, unâ tabulâ juxta modum Pythagoreum reſpondit. Fateris enim ipſe, hanc tuam methodum eodem modo, quo Polygraphia & Muſurgia tua, conſtare, in quibus eandem inventionem deprehendo. Sed luſus eſt ingenioſus, Ingenioſe Kirchere, non methodus, primâ fronte aliquid promittens, in receſſu nihil ſolvens. Sine ciſtâ enim puer nihil poteſt reſpondere, & in ciſtâ nihil præter verba intelligit; tot profert, quot audit, ſine intellectu, ad inſtar pſittaci; & de illo jure dicitur, quod Lacon de Philomela: Sunt verba, prætereaque nihil. Datur autem methodus tam facilis, tam ſimplex, tam expedita, cujus ope pueri, impuberes, idiotæ viâ facillimâ in eruditos evadunt, h. e. in ſcientes, nunquam autem ingenio deſtituti in prudentes & ſapientes.* * Multa paſſim de Rotis 68
ſuis Combinatoriis jactat, quibus ordinatis unus homo millies mille, imò millies millies mille ſcribas vincat, qui tamen primarius rotarum ſcopus non eſt, ſed grandior longè reſtat: nempe notitia providentiæ æternæ, orbisque terrarum motus. * De Arcano Steganographico Kircheri & Beccheri 69
ita judicat: *Omnes ſuo voto exciderunt, linguarum harmoniam naturalem minimè attendentes, maximamque confuſionem in linguas introducentes. Sciat, vir ſagaciſſime, linguæ univerſali omne Alphabetum linguarum ex aſſe contrariari, ejusdemque farinæ eſſe proverbiales linguarumque propriiſſimas formulas. His de cauſis omnes Steganographi, Alphabeti ordinem ſervantes, proverbialesque dictiones novo artificio ſuperare neſcientes, littus arant, univerſali ſimplicique harmonia amiſſa.* * Hanc artificialem 70
linguam, naturalem, univerſalem in Lexico Univerſali Harmonico & Corpore Adagiorum Harmonico ſe traditurum promittit. * In Rhetoricis inau- 71
dita nobis narrat: *Non pauca artificia Rhetorica deprehendi, à quibus tanta rerum copiâ dicens impletur, ut ſingulis diebus ex tempore Orationem realem, ſingulis diebus Solis propriam habere, & per aliquot mille annos, imo in infinitum ſic poſſet continuare.* Artificium Poëticum Kircherianum, quod ille artificio Latinitatis Trithemiano ſuppar exiſtimat, ego jam ſuprà ab Anglo Webbio propoſitum demonſtravi, rectè contemnit: nam *in nullis ſe ſpeciem, in omnibus rem quærere* ait. * De Rhetoricâ ſuâ variatione in Prodromo ait: *O Tulli, Tulli: nullus Ro-* 72
ſcius geſtibus ſuis tecum certare auſus fuiſſet, ſi hanc Varietatem ſermonis calluiſſes: non auſus fuiſſet, ſi modo unicum noſtrum Pinacem Naturalem ſeu Phyſicum tentaſſes.

Unde patet, eâdem ſcilicet via, fortaſſe tamen accuratiori, quâ Emanuel Theſaurus, eum uſum eſſe, indice ſcil. Categorico. De hâc ſuâ arte amplius ait: *Artem magnam noſtram dicendi ſeu Combinatoriam auſpicamur, quâ ad Eloquentiæ cognitionem brevi adquirendam methodus oſtenditur; quod uti inventum novum eſt, ita quoque ejus ſubſidio inſtructus quilibet, de quavis re propoſita, infinitis penè verborum Combinationibus diſſerere poterit. Kircheri Ars magna ſciendi eſt Ars Artium; noſtra Ars magna Dicendi Porta illius eſt. Quod viatori eſt Herma, ſcriba calamus, Geometræ circulus, infanti ſerperaſtra; id toti Encyclopædiæ Polypædiæque circulo verborum Combinatio ſive Ars noſtra Dicendi. Video illam (n ſi fallor) cum Veſpaſiano*
73 *exclamare: ego Nilus ſum, haurite.* * Promittit Artem Apophthegmaticam, *in qua methodus quædam mirabilis ex Apophthegmatibus Imperatorum, Regum, Electorum, Principum, Comitum, Nobilium, & omnis generis ordinum Eruditorum eruenda, cujus ope homo Germanicæ linguæ ſolùm peritus, de omni ſcibili copioſe poſſit diſſerere:*
74 * Artem Tragicam, *quæ XII. Tragœdias contineat, præcipuam Romanorum, Græcorum, Germanorum, Gallorum, Italorum, Anglorum, imo Ebræorum &c. antiquitatem Ethicam Politicamque Aulico-practicam concludens; Græcos, Latinos, Belgicos, Italicos Gallicosque Poëtas Tragicos Germanorum linguâ exprimens: in qua ſimul Tragica artificia, è centro Tragœdiæ inventa, nunquam viſa monſtrentur:* * Artem Comicam, *quæ XII. Comœdias poſſideat, omnium gentium amœnitates, virtutes, deliciasque docens, quæ Comœdiam veram Germanicam admirandâ methodo prima erit monſtratu-*
75 *ra.* * Artem magnam Poëticam, Verſificatoriam, Rythmicam, *in quâ porta ad Germanicam triplicem Poëſin aperienda, multa millia carminum genera docenda, epitheta plusquam 100000. Poëtica, virtute inventorum novorum Artis alphabetorum eruenda; verbo: in paucis quibusdam tabellis methodus demonſtranda tanta perfectitudinis, ut Teutonica lingua cum omnibus aliis non de copiâ ſolum, ſed de ipſo principa-*
76 *tu elaborationis poſſit contendere facillime.* * Prætereo clavem ejus Æternitatis, Æviternitatis, Temporis, Tractatum de Homine Microcoſmo, de Homine Deo, Homine Diabolo, Reſurrectione è Naturâ demonſtratâ; Tractatum de illuſtribus ſeculi hujus Centumviris, Artem magnam Antiquitatis, omnes antiquitates omnium urbium, gentium, populorum univerſali methodo continentem: Tacitum Politicum, Theoretico-Practicum, novâ, ſtupendâ, inauditâ methodo deſcriptum, cujus Tomus prior monita, poſterior exempla
77 contineat. * An crediderit aliquis, unum hominem & quidem juvenem tot laboribus parem, ſi cætera omnia ſibi ſatis conſtarent? Hactenus præter titulos illos nil vidimus, qui ingenium quidem oſtendunt; ſed an eventus promiſſis reſpondere potuerit, ambigo. Multa ſunt illic, quæ etiam aliis in mentem venerunt, ac humano etiam ingenio ſibi relicto præſtari poſſunt, quæ tamen ille quaſi divinitus inſpirata venditat. In arte illâ Combinatoriâ & artificio Rhetorico an aliorum labores ſuperarit, vix dixerim. Eosdem tamen fontes adire debuit, ac verum eſt de illis infinitis variationibus,

pluri-

plurimas illarum inanes eſſe, ac ad temerariam loquacitatem potius, quam ad
veram eloquentiam ducere, niſi quis optimo conſilio & judicio moderetur,
quod nullis comprehendi tabulis, etiam accuratiſſimis, & ἐκ Διὸς δέλτων ex-
cerptis poteſt; ſed ſuo quodam arcano ductu optima quæque & aptiſſima
præcipit, ac argumento ſuo applicat. Quamcunque denique in partem
verſes omnem illam artem Lullianam & Combinatoriam, nihil eſt niſi Lo-
gices quædam propago, quâ continetur ars diſſerendi, ſeu inquirendi ac
reſpondendi de rebus omnibus, quæ & Gaſſendi ſententia eſt in libro de
Logica Origine & varietate cap. 8. ubi omnem illam doctrinam Lullianam per
compendium proponit, ac nihil in illâ agnoſcit, quod non etiam Logicæ
tribui poſſit. * Verùm cum uſus ille ſit multo maximus, & ad inventionem & 79
verborum & rerum Hodegetæ inſtar eſſe poſſit, non diſſuaſerim, ut familiares
ſibi terminos Lullianos quis reddat: non ut operoſas ſecundum illam ſe-
riem diſſertationes datâ operâ inſtituat, ſed ut in memoriam ſibi revocet,
ſi qua non ſtatim occurrant; quemadmodum in Buccellini officina Epithe-
torum, vocabulorum ſylva, ſub pedibus Poëticis ordinata, non commodas
tantum voces, ſed & novas interdum per tacitam mentis combinationem
meditationes ſuppeditat. * Ex iisdem Analogiæ & artis Combinatoriæ fon- 80
tibus procedit illud *Fr. Pomey* artificium in Candidato ſuo Rhetorices, quo
ex forte fortuna objectis ac ſubſtantivis & adjectivis, laudem, vituperium
ſignificantibus, & medio modo ſe habentibus, argumenta educit.

Hoc quoque monitum non ſpernendum eſt Alexandri Ficheti, qui in 81
Areana Studiorum methodo cap. 5. hæc habet: *Utere etiam Lulliano ſecreto; omnia
de omnibus dicito, communem locum habeto, quem mutato nomine omnibus ut cothur-
num tragicum aptes. Naturæ & Artis & Politiæ partes omnes ut ſpeculum habe præ
oculis, & materiæ, de qua diſſerendum eſt, adſcribe illa omnia. Ita fiet, ut locupletiſſi-
ma redundet oratio. Ita Oratores Græci in Panegyricis Deiparæ, Crucis, jejunii & re-
rum aliarum elogia, definitiones conglobatas coacervant, Cœlum, Solem, Lunam, Aſtra,
Paradiſum, ignem, aërem, pluviam, manna, fontem, mare, terram, gemmam, aurum,
arborem, phœnicem, Reginam, aulam, thronum, ſceptrum, coronam, ducem, vexillum,
aciem caſtrorum, arma, victoriam, theſaurum &c. vocitantes: percurrunt ætates,
puerorum, virorum, ſenum; ſtatus Regum, Sacerdotum, militum &c. provincias enu-
merant. Ita Juſtitiam in cœlo, in terris, & ubique rimabatur orator Auſpicalibus curia
triis. Ita Piſeus in ſuis concionibus aliquid ex ſingulis diſciplinis & linguis in prata ſua
et rivos aquarum & ſalientes derivat. De qualibet virtute dicere licebit ea omnia, quæ
ſuprà dicta ſunt, eſſe fontem bonorum, Reginam rerum, Solem orbis terrarum, viro-
rum robur, ornamentum matronarum. De Rege dices eadem, Deum, Dei Vicarium in
terris, baſim & columnam ſtatus, caput, oculos & cor Imperii &c. Sic enim etiam per-
curruntur partes humani corporis & templorum, ara, ſacra, victima, &c. Varietate
tamen erit utendum ut larva, ne ars pateat oculis: Loci interni & externi, argumen-*
ta,

ta, refutationes, motus adhibendi erunt, & figuræ; eaque induſtria magnum dicturis viæ compendium erit complanatum: Cyprianus & Tertullianus oratione de patientia locos omnes percurrunt oratorios, efformantque in animis dicendi modum optimum. Præter has ſerva tibi arcanam artem, quam nulli pandas æmulo: vendita & extolle more myſteriorum merces tuas; eas tamen ne vende, ſed abſconde & ſecretum prodere noli. Hæc Fichetus, qui Oratori, præſertim ſacro, non malum hîc conſilium
82 ſuppeditat. * Incredibile enim eſt, quanta incidere meditationum ac rerum varietas poſſit, ſi quis in Themate ſacro & verbis Textus præcipuè metaphoricis per artem illam analogicam procedat, quod feliciſſimè ſæpè à nobis tenatum eſt. Illud verò in his artibus quis dictum ſibi velit, nullum earum uſum fore, niſi ſufficienti diſciplinarum notitiâ inſtructus quis prius fuerit, & promptâ Latinæ linguæ facultate; quod & Alſtedius in clave ſuâ monuit his verbis: *Nil emolumenti ad te redibit ex hâc arte, niſi jam antè ſis paulo verſatus in ſtudio linguæ Latinæ. Verba ex Lullio non addiſces, ſed modum diſſerendi. Diligenter igitur excole linguam Latinam, ut eleganti paraphraſi & periphraſi poſſis tegere barbariem terminorum Lullianorum.*

CAP. VI.

DE MEMORIÆ SUBSIDIIS.

M*Emoriæ in omni vitæ genere uſus eximius. 1. Illa vel eſt naturalis vel artificialis. 2. Memoriæ ſingularis Exempla in Mazonio, puero Cantabrigienſi. 3. Phantaſia admirabilis in puero Italo. 4. Ut & in infante 6. annorum 5. Memoriæ artificialis primi natales à Græcis arceſſendi ſunt. 6. An Cicero illa uſus fuerit. 7. Talis memoriæ exempla memorabilia recenſentur. 8. Inſigne ejus exemplum refertur in puero Corſico. 9. Id quod ad Dæmonis ſuggeſtionem refert Voëtius. 10. Mnemonica Artis Lullianæ propago. 11. Jordani Bruni in hâc arte libri obſcuri & ænigmatici. 12. De libro clavis magnæ dicto judicium. 13. Obſcuritas principiorum artis hujus. 14. E libris Jordani Bruni monſtratur, 15. maximè è tractatu de arte memoriæ. 16. Cujus partis primæ exemplum. 17. Pars ſecunda recenſetur. 18. 19. it. pars tertia. 20. it. recenſetur liber ejus de compoſitione imaginum, ubi novis tricis omnia permiſcentur. 21. Joannes Belot, 22. Ars hæc olim non niſi vivis præceptoribus tradita, ut tantò magis celaretur. 23. Roſſelii liber. 24. Julii Camilli theatrum, 25. ſeqq. Sturmii, 26. 30. Maraſioti de eo judicia. 27. 32. Summis laudibus effert illud theatrum Riccius. 28. quod contrà Lilius Gyraldus aſpernatur. 29. multa cura in theatro ſtruendo adhibita, nec tamen perfici potuit. 31. Petri Ravennatis, Rombergii, Ludovici Dulcis, Laurentii Gulielmi, Matheoli Peruſini, Monlei, Ravelini, Alberti, Meyſſoneri, Menzingeri libri. 33. Alſtedii hac de arte ſcripta. 34. de Azevedo, Geſvaldi libri. 35. Hujus Cornucopia. 36. Pegelii artificium. 37. Schenckelii*

ars

ars Mnemonica, 38. à Ravellino, 39. Cuirot interpolata. 40. Joannis Auſtriaci, Manſioti, Spangenbergii, 41. Autoris Anonymi, 42. Adami Bruxii libri. 43. In quo conſiſtat ars Mnemonica. 44. Variæ variorum methodi recenſentur. 45. Schenckelii novem lectiones hujus artis. 46. In Philoſophicis diſciplinis rarior ejus uſus. 47. 49. Winckelmanni Logica Mnemonica improbatur. 48. Königii Mnemonica Geographica per aleæ luſum rejicitur. 50. In iis, quæ ad phantaſiam potius, quàm ad judicium pertinent, ars hæc etiam in diſciplinis Philoſophicis adhibetur. 51. In Codicis ſacri, 52. librorum juris, 55. 56. Medicinæ 57. hiſtoriâ & in ipſa univerſali hiſtoria Mnemonices uſus. 58. 59. Joh. Bunonis, 53. 55. 60. Winckelmanni, 54. 60. ac aliorum in hoc genere labores 56. Dieterici 60. & Heinlii Specimina Hiſtorico-Mnemonica. 61. Uſus in linguis addiſcendis contra Beecherum adſtruitur 62. Henrici Schævii imagines pro Hebræâ & Græcâ linguâ. 63. Ejusdem vocabularium mnemonicum in lingua Latina. 64. Schickhard. & Waſmuthi Lexica Mnemonica pro Hebræâ linguâ. 65. Idem in aliis linguis fieri poteſt. 66. Rogeri Baconi triduana in linguis informatio. 67. De qua plura refert & judicat Anton. Wood. 68. Uſus in orationibus recitandis. 69. Mnemonica non ſolùm per imagines, ſed & alia artificia expediri poteſt. 70. Expeditiſſimè fit numerorum per verba & literas. 71. quod per exempla monſtratur. 72. Quâ inventione ſe jactat Winckelmann. 73. Varia artificia in Orationibus extemporalibus. 74. Quorum ratio exponitur à Jan. Cæcil. Frey. 75. Aliud ſubſidium in caſu neceſſitatis refertur. 76. Mnemonica Notaria Marcelli in Chronologicis, 77. ejusque opera inedita. 78. 80. Uppendorffii Schematiſmus Geographicus. 79. Ars notaria quid ſit. 81. Tironis liber de ſignis. 82. Ars ſignorum & Character univerſalis Dalgarnii, 83. Caramuelis, 81. Friſchii, 84. Beccheri & Kircheri. 85. Wilkinſii. 86. Ars Tachygraphica. 87. Chartiludia Mnemonica 88. De iis judicia Berneggeri, 89. Autoris. 90. Sorelli. 91. Caramuelis informatio compendiaria in linguis, 92. & ars Mnemonica. 93. 95. Berneggeri de tali informatione judicium. 94. Moderatus Mnemonices uſus laudatur. 96. Memoria naturalis exercitatione crebra acuitur. 97. Siniſtra quorundam de hâc arte judicia. 98. De Berneggeri orationibus judicium. 99.

MEmoriæ quanta in diſciplinarum apprehenſione vis ſit, quantus in 1
omni vitæ genere uſus, nemo ignorat: Illa enim promiconda omnis
ſcientiæ eſt, ac niſi illa benè conſtituta ſit, materiamque judicio ſub-
miniſtret, quam ſubigat, diſpenſet, ordinet, ſterilia omnia erunt &
ania, cæteræque animi dotes claudicabunt. Qui civilibus ac divinis ſtu-
s, qui etiam naturalibus animum applicuere, memoriâ opus habent, ut to-
m illud diſciplinarum vaſtiſſimarum latifundium animo comprehendant.
lla vero duplex eſt, naturalis alia, alia artificialis. Quibusdam naturæ bene- 2
io ea ad miraculum & ſtuporem promptiſſima obtigit: cujus exempla mul-

ta,

ta, refutationes, motus adhibendi erunt, & figuræ; eaque induſtria magnum diſcurſus viæ compendium erit complanatum: Cyprianus & Tertullianus oratione de patientia locos omnes percurrunt oratorios, efformantque in animis dicendi modum optimum. Præter has ſerva tibi arcanam artem, quam nulli pandas æmulo: vendita & extolle more myſteriorum merces tuas; eas tamen ne vende, ſed abſconde & ſecretum prodere noli. Hæc Fichetus, qui Oratori, præſertim ſacro, non malum hîc conſilium
82 ſuppeditat. * Incredibile enim eſt, quanta incidere meditationum ac rerum varietas poſſit, ſi quis in Themate ſacro & verbis Textus præcipuè metaphoricis per artem illam analogicam procedat, quod feliciſſimè ſæpè à nobis tenatum eſt. Illud verò in his artibus quis dictum ſibi velit, nullum earum uſum fore, niſi ſufficienti diſciplinarum notitiâ inſtructus quis prius fuerit, & promptâ Latinæ linguæ facultate; quod & Alſtedius in clave ſuâ monuit his verbis: *Nil emolumenti ad te redibit ex hâc arte, niſi jam antè ſis paulo verſatus in ſtudio linguæ Latinæ. Verba ex Lullio non addiſces, ſed modum differendi. Diligenter igitur excole linguam Latinam, ut eleganti paraphraſi & periphraſi poſſis tegere barbariem terminorum Lullianorum.*

CAP. VI.

DE MEMORIÆ SUBSIDIIS.

MEmoriæ in omni vitæ genere uſus eximius. 1. Illa vel eſt naturalis vel artificialis. 2. Memoriæ ſingularis Exempla in Mazonio, puero Cantabrigienſi. 3. Phantaſia admirabilis in puero Italo. 4. Ut & in infante 6. annorum 5. Memoriæ artificialis primi natales à Græcis arceſſendi ſunt. 6. An Cicero illa uſus fuerit. 7. Talis memoriæ exempla memorabilia recenſentur. 8. Inſigne ejus exemplum refertur in puero Corſico. 9. Id quod ad Dæmonis ſuggeſtionem refert Voëtius. 10. Mnemonica Artis Lullianæ propago. 11. Jordani Bruni in hâc arte libri obſcuri & ænigmatici. 12. De libro clavis magnæ dicto judicium. 13. Obſcuritas principiorum artis hujus. 14. E libris Jordani Bruni monſtratur, 15. maximè è tractatu de arte memoriæ. 16. Cujus partis primæ exemplum. 17. Pars ſecunda recenſetur. 18. 19. it. pars tertia. 20. it. recenſetur liber ejus de compoſitione imaginum, ubi novis tricis omnia permiſcentur. 21. Joannes Belot, 22. Ars hæc olim non niſi vivis præceptoribus tradita, ut tantò magis celaretur. 23. Roſſelii liber. 24. Julii Camilli theatrum, 25. ſeqq. Sturmii, 26. 30. Maraſioti de eo judicia. 27. 32. Summis laudibus effert illud theatrum Riccius. 28. quod contrà Lilius Gyraldus aſpernatur. 29. multa cura in theatro ſtruendo adhibita, nec tamen perfici potuit. 31. Petri Ravennatis, Rombergii, Ludovici Dulcis, Laurentii Gulielmi, Matheoli Peruſini, Monlei, Ravelini, Alberti, Meyſſoneri, Menzingeri libri. 33. Alſtedii hæc de arte ſcripta. 34. de Azevedo, Geſvaldi libri. 35. Hujus Cornucopia. 36. Pegelii artificium. 37. Schenckelii

ars

Digitized by Google

ars Mnemonica, 38. à Ravellino, 39. Cuirot interpolata. 40. Joannis Auſtriaci, Manſioti, Spangenbergii, 41. Autoris Anonymi, 42. Adami Bruxii libri. 43. In quo conſiſtat ars Mnemonica. 44. Variæ variorum methodi recenſentur. 45. Schenckelii novem lectiones hujus artis. 46. In Philoſophicis diſciplinis rarior ejus uſus. 47. 49. Winckelmanni Logica Mnemonica improbatur. 48. Königii Mnemonica Geographica per alea luſum rejicitur. 50. In iis, quæ ad phantaſiam potius, quàm ad judicium pertinent, ars hac etiam in diſciplinis Philoſophicis adhibetur. 51. In Codicis ſacri, 52. librorum juris, 55. 56. Medicina 57. hiſtoriâ & in ipſa univerſali hiſtoria Mnemonices uſus. 58. 59. Joh. Bunonis, 53. 55. 60. Winckelmanni, 54. 60. ac aliorum in hoc genere labores 56. Dieterici 60. & Heinlii Specimina Hiſtorico-Mnemonica. 61. Uſus in linguis addiſcendis contra Beccherum adſtruitur 62. Henrici Schævii imagines pro Hebræâ & Græcâ linguâ. 63. Ejusdem vocabularium mnemonicum in lingua Latina. 64. Schickhard. & Wasmuthi Lexica Mnemonica pro Hebræâ linguâ. 65. Idem in aliis linguis fieri poteſt. 66. Rogeri Baconi triduana in linguis informatio. 67. De qua plura refert & judicat Anton. Wood. 68. Uſus in orationibus recitandis. 69. Mnemonica non ſolùm per imagines, ſed & alia artificia expediri poteſt. 70. Expeditiſſimè fit numerorum per verba & literas. 71. quod per exempla monſtratur. 72. Quâ inventione ſe jactat Winckelmann. 73. Varia artificia in Orationibus extemporalibus. 74. Quorum ratio exponitur à Jan. Cæcil. Frey. 75. Aliud ſubſidium in caſu neceſſitatis refertur. 76. Mnemonica Notaria Marcelli in Chronologicis, 77. ejusque opera inedita. 78. 80. Uppendorffii Schematiſmus Geographicus. 79. Ars notaria quid ſit. 81. Tironis liber de ſignis. 82. Ars ſignorum & Character univerſalis Dalgarniis, 83. Caramuelis, 81. Friſichii, 84. Beccheri & Kircheri. 85. Wilkinſii. 86. Ars Tachygraphica. 87. Chartiludia Mnemonica 88. De iis judicia Berneggeri, 89. Autoris. 90. Sorelli. 91. Caramuelis informatio compendiaria in linguis, 92. & ars Mnemonica. 93. 95. Berneggeri de tali informatione judicium. 94. Moderatus Mnemonices uſus laudatur. 96. Memoria naturalis exercitatione crebra acuitur. 97. Siniſtra quorundam de hâc arte judicia. 98. De Berneggeri orationibus judicium. 99.

MEmoriæ quanta in diſciplinarum apprehenſione vis ſit, quantus in omni vitæ genere uſus, nemo ignorat: Illa enim promiconda omnis ſcientiæ eſt, ac niſi illa benè conſtituta ſit, materiamque judicio ſubminiſtret, quam ſubigat, diſpenſet, ordinet, ſterilia omnia erunt & inania, cæteræque animi dotes claudicabunt. Qui civilibus ac divinis ſtudiis, qui etiam naturalibus animum applicuere, memoriâ opus habent, ut totum illud diſciplinarum vaſtiſſimarum latifundium animo comprehendant. 1
* Illa vero duplex eſt, naturalis alia, alia artificialis. Quibusdam naturæ beneficio ea ad miraculum & ſtuporem promptiſſima obtigit: cujus exempla multa, 2

3 ta, tam vetuſta quam recentiora, à multis ſunt notata. * E recentioribus me-
moratu digniſſimum exemplum Mazonii eſt, cujus laudes in Latinii Epiſto-
lis part. 2. à Camillo Palæotto exaggerantur: quanquam dubitat, utrum
per naturam, an per artem, talis illi memoria obtigerit. *Quis eſt*, ſcribit ille
in Epiſtola ad Latinium, *qui vel Etruſci poëtæ Dantis vel Furentis, quem vocant,*
Orlandi non pagellas modo, ſed libros integros, memoriter repetentem audiat, non ſum-
mopere admiretur, illique primas eâ in re non tribuat? Idem is quoque facit in Virgilio,
idem in Lucretio idem aliis in graviſſimis Latinis ſcriptoribus atque Poëtis, quorum no-
men ferè nunquam audivi. Ubinam igitur quæſo ſunt, qui hæc audeant, aut ab aliis
4 *audiant?* * Ejuſdem rei teſtis eſt Erythræus Pinacoth. I. n. 38. *Ad omnia*, in-
quit ille, *quæ ponerentur in percontando, homo abundanti doctrina copioſe reſponde-*
bat ex tempore, Gorgiæ Leontini more, non eadem elatione animi, qua ille; qui princeps
ex omnibus, ut traditur, auſus eſt in conventu poſcere, qua de re quisque vellet audire,
ſed ingenio ſtudioque majore. Nullam enim rem defendit, quam non probarit; nullam
oppugnavit, quam non everterit. Neque id incredibile videri debet in eo, cui nihil uspiam
conſignatum eſt literis, quod non legiſſet; nihil legiſſet, quod comprehenſum memoria non
contineret, unde tanquam ex promptuario aliquo, cum eſſet opus, ſingula proferret, &
ſuo quæque loco collocaret. Quamobrem fiebat, ut in diſputationibus, cum autorita-
tibus decertandum eſſet, integras ex ſanctorum Patrum, Platonis, Ariſtotelis, aliorumque
doctorum hominũ libris, paginas ita memoriter referret, ut ne unam quidem ſyllabam pec-
caret. Videmus in pueris interdum ſtupendæ memoriæ quaſi præludia, ut in
illo quadrimo Cantabrigienſi puero, de quo Arnoldus ad Richterum in Epi-
ſtolis Richterianis pag. 496. ſcribit: *Cantabrigiæ in Collegio Reginæ quadrimum &*
vidi & audivi puerum, lotricis paupercula filium, qui confabulantium cum eo ſtudioſo-
rum operâ centena aliquot vocabula Græca & caſuum formationes promptâ voce &
5 *alacri recitabat, breviores quaſdam locutiones facilè conſtruebat.* * Simile exem-
plum in infante prodigioſæ phantaſiæ narrat *Monconiſius in Itinerario Italiæ*
pag. 482. Sex ille annos natus, qui nec legere nec ſcribere noverat, difficil-
limas Arithmeticæ artis regulas reſolvere, etiam radicem quadratam & cubi-
cam in ipſo, quo illi proponebantur, momento extrahere poterat. Quod
adeò prodigioſum à multis habitum fuit, ut in ſpiritus familiaris ſuſpicio-
nem nonnullis venerit.

6 Memoriæ naturali juvandæ artificialis inventa eſt, ac quantum conſtat,
à Græcis primi ejus artis natales arceſſendi ſunt. Simonides, Hippias, Me-
trodorus, Theodectes, eam excoluere, ejusque veſtigia apud Tullium quo-
7 que videmus, quâ ille feliciſſimè in orationibus habendis uſus eſt. * Prolixè
de arte eâ *lib. 3. ad Herenn. & libr. 2. de Orat.* agitur; meminitque aliorum fide
Jacobus Lectius, JCtus cultiſſimus in Oratione de Memoriâ, quæ eſt inter
ejus orationes uno volumine editas octava, extare apud Florentinos Cice-
ronis opus, de memoriâ artificiali inſcriptum, quod ipſi tamen fabuloſum vi-
detur.

Digitized by Google

detur. Exempla eorum, qui beneficio hujus artis prodigioſa memoriæ ſpeci-
mina exhibuerint, à teſtibus fide dignis narrantur. * Carneades omnia, quæ 8
legit, volumina, memoriter recitare potuit. Idem in verſibus, quos ſemel au-
divit, fecit Theodectes. Julius Cæſar legere, audire, quaternas de rebus ma-
ximis epiſtolas dictare, quintam ipſe ſcribere, ac ſi calamum poneret, ſepte-
nas pariter dictitare ſolitus fuit. Seneca 2000. nomina ſemel audita è me-
moria reddere potuit. D. Auguſtinus *de Animâ & ejus Orig. lib. 4. cap. 7.* inſi-
gnem refert de quodam ſuo amico Simplicio hiſtoriam, qui quoscunque
Virgilii verſus interrogatus recitare potuit, ac integras Ciceronis orationes.
Amicus quidam Franciſci Petrarchæ omnium, quæ legit & audivit, ita me-
mor fuit, ut & tempus & locum, quo illa legerit vel audiverit, poſt multos an-
nos ſignificare potuerit. Joannes Picus Mirandula audita ſemel à recitante
carmina & directo & retrogrado ordine recitare potuit. Bernardus Lavin-
heta refert, ſe quendam JCtum docuiſſe hanc artem, quâ unâ nocte omnes
rubricas decretalium memoriæ mandaverit. * Id verò omnem fidem ſupe- 9
rat, quod de juvene quodam Corſico refert teſtis fide digniſſimus & πολλῶν
ἀντάξιος ἄλλων Muretus *Variar. Lection. lib. 3. cap. 1.* cui cum magnam voca-
bulorum copiam, ſignificantium, nihil ſignificantium, barbarorum, non co-
hærentium, Muretus propoſuiſſet, ut ille dictando, puer, qui illa excipiebat,
ſcribendo feſſi eſſent, juvenis vero unus alacer ac recens aſſiduè plura, &
vel 36000. poſceret; ὁ δαιμόνιος ἐκεῖνος (hoc elogio illum ornat Muretus)
fixo in terram vultu planè omnia eodem ordine, nusquam prope inſiſtens,
nusquam hæſitans, auditoribus ſtupentibus, reddidit: deinde ab ultimo in-
cipiens ſurſum verſus pervenit ad primum; rurſus ita ut primum, tertium,
quintum, ac ſic deinceps omnia diceret, & quo quisque voluerat ordine, ſi-
ne ullo errore omnia referret; Atque hæc ita animo hæſerunt, ut vel poſt
annum ea recitare potuerit. Eam artem Franciſcus Molinus Patritius Ve-
netus ab eo didicit, qui intra ſex ſeptem dies nomina amplius quinquaginta
ſine ulla difficultate aut eodem, aut quocunque alio libuiſſet, ordine recita-
vit. Addit Muretus: *Hæc ego vix auderem literis prodere, mendacii ſuſpicionem re-
verens, niſi res adhuc eſſet recens, & Nicolaum Lippomannum, Petri Alexandri filium;
Lazarum Mocenicum, Franciſci filium; Georgium Contarenum, Laurentii filium, Pa-
tritios Venetos optimos & nobiliſſimos adoleſcentes, aliosque præterea innumerabiles
ejus rei teſtes haberem: à quibus, ſi mentirer, vanitatem meam coargui nollem.* * Voë- 10
tio planè non adſtipulor, qui hæc ad Dæmonis ſuggeſtionem refert.

Quandoquidem ergo tot teſtibus & ſpeciminibus ars illa nitatur, mini-
mè illa ſpernenda videtur, quicquid etiam alii, qui eam non intelligunt, ju-
dicent. * Habetur illa artis Lullianæ quaſi propago quædam, atque iisdem 11
ſuperſtructa principiis creditur. Nam cum ordinem rerum præſupponat
memoria, ars verò Lulliana de rebus omnibus ad certos ordines & claſſes

 redi-

Digitized by Google

redigendis ſollicita ſit, ea quaſi per ſe ex iis conſequi videtur, niſi quod alius applicandi modus forte adhibetur. Ipſe Lullius expreſſis verbis hoc innuit, ſuntque qui vel puerum ſeptennem eâ methodo per omnia ſcientiarum adyta ſe circumducturum cum feliciſſimo ſucceſſu promittunt, & quædam ejus rei laudari exempla ſolent: Verùm tantis nebulis omnem illam artem, quatenus ex Lullio deducitur, involvunt ejus magiſtri, ut nec Oedipus ipſe
12 conjectando aſſequi poſſit. * *Jordanus Brunus* ſummi ac profundi ingenii Vir, peculiaribus libris multa de hâc arte promittit. Edidit enim libros tres Francofurti An. 1591, in 8. *de Imaginum, Signorum, & Idearum compoſitione, ad omnia inventionum, diſpoſitionum & memoriæ genera:* & Pariſiis An. 1582. librum *de Umbris Idearum*, implicantibus artem quærendi, inveniendi, judicandi, ordinandi & applicandi ad internam ſcripturam, & non vulgares per
13 memoriam operationes explicatis. * Refert vero in illis ſe ad alium librum, *Clavem* quam vocat *magnam*, quâ omnis inveniendi ratio contineatur; quæ an edita ſit, ignoro. Sed fortè & illa Clavis, ſi edita eſt, aliâ clave indigere videbitur; Nam ita de eâ ipſe Jordanus ait: *Qui ex Clavi magna poterit elicere, eliciat: non enim omnibus dabitur adire hanc Corinthum.* Ille vero ſe hanc artem ad ſummum perduxiſſe gradum venditat; *Nobis*, inquit, *ita ſucceſſiſſe præſumimus, ut quicquid ab antiquioribus hâc de re fuit conſideratum, præceptum & ordinatum (quatenus per eorum ſcripta, quæ ad noſtras devenere manus, extat explicatum) non ſit conveniens pars inventionis noſtræ, quæ eſt inventio ſupra modum prægnans, cui appropriatus eſt liber Clavis magna.* Rationem addit: *Nobis cum datum eſt illam inveniſſe & perfeciſſe, nec locis materialibus (verificatis ſeu per ſenſus exteriores) ultra non indiguimus, nec ordini locorum memorandorum ordinem adſtrinximus; ſed puro phantaſiæ architecto innixi, ordini rerum memorandarum locorum ordinem adligavimus.* Idem in Arte memoriæ, libro de umbris addita, p. 10. *Committe communia communibus; minus communia minus communibus; propria propriis; proprioribus atque propriiſſimis propriora atque propriiſſima. Hic habes conſiderandi locum, quo non modo ab omni oblivionis formidine exemptus fiat; verum quoque ad perfectiores effigiandi & inſcribendi uſus, item in ordinando & methodum methodorum inveniendo promptior atque ſecurior efficiaris. Et habes iſtud modo ſuo in radicibus primis Clavis magnæ.* Idem pag. 33. ibid. de Clave ſuâ: *Modorum quoque, quibus termini adjiciuntur, plurimi & innumeri tibi occurrere poterunt, dummodo fueris in agitatione Clavis magnæ peritus: illa quippe fons eſt omnium inventionum.*

14 Quod ad principia attinet, ea obſcuriſſimis quibusdam notionibus ita involvuntur, ut meris in tenebris verſari videatur, qui in illis methodi lucem quærit: pleraque enim allegorica, ac typici termini ſunt, unde per longinquam hariolationem mens autoris indagari debet, cum tamen nexus in illis nullus deprehendi poſſit ob defectum eorum, quæ viam apprehenſioni & combinationi ſternant, ordinem turbatum, & occultatas convenientiæ rationes

tiones. Quare in libro de Compoſ. Imaginum 2. c. 20. ita de ſe ait: *Nos quamvis non ita ſcribamus, ut ab omnibus & per omnia intelligi velimus, vel poſſimus etiam; nullus tamen eſt, cui (ſi attentâ fide & fideli aderit attentione) juxta ſufficientiam cujuscunque, in quâ verſatus eſt, diſciplinæ plurimum juvare & aliquâ placere forte non poſſimus.* * Triplex ille Ens conſtituit, Metaphyſicum, Phyſicum, Logicum. 15
In divinis ſeu metaphyſicis eſt Idea; in naturalibus forma ſive veſtigium Idearum; in poſtnaturalibus ratio, quæ in primam atque ſecundam intentionem diſtinguitur, quam ille Idearum umbram appellat. In his umbris triginta intentiones quærit libro de Umbris Idearum, ac rotam conſtituit 30. elementis & ſignis in circumferentiâ notatam, cujus centrum eſt terra umbram conicam ſpargens. Hinc progreditur ad triginta Idearum conceptus, primo ſimpliciter, ſecundo cum intentionibus umbrarum complexè concipiendis. Illis ſubjungit rotam idealium intentionum, iisdem elementis ac ſignis notatam, cujus centrum eſt Sol. Pauciſſima verba addit de complexione, quæ fit concurſu primæ rotæ cum ſecundâ. *Oportebit*, ait, *volentem per ſe ipſum artem generalem ad habitus intellectus, voluntatis & memoriæ captare (licet eam impræſentiarum ad memoriæ perceptionem contrahamus) primò callere elementarium primum cum ſuis ſignificationibus: ſecundò ſecundum: tertiò ſecundum deducere per primum. Prima duo nos præſtitimus; tertium ipſius induſtriæ committimus.*
* Illis ſubnectit Artem memoriæ, qua applicatio & intentionis univerſalis 16
contractio contineatur. * Verum illa axiomatibus proponitur adeò obſcu- 17
ris, ut ænigmata omnia eſſe videantur. Parte I. Axiomate XII. allegat librum Clavis magnæ, in quo habeantur duodecim Indumentorum ſubjecta; Species, Formæ, Simulachra, Imagines, Spectra, Exemplaria, Indicia, Signa, Notæ, Characteres & Sigilla; ſed duodecimum omittit: in quibus omnibus parum ego diſcriminis deprehendo. * Parte II. agit de ſubjectis; ubi primum 18
ſubjectum ex principiis Clavis magnæ conſtituit phantaſticum chaos, quod ſe habere videatur quam nubes ab externis impulſa ventis, quæ pro impulſuum differentiis atque rationibus, infinitas omnesque ſubire valeat ſpecierum figuras; ita tamen, ut immaterialia ſubjecta non admittantur, de quibus ſe in *arte artium & facultate facultatum* acturum promittit. Agit porrò de varietate ſubjectorum, eorum extenſione, diſtantia (conſtipatio enim & confuſio fugienda, ut in omni ſcriptura & ſignatura non literæ ſuper literas, non ſigilla ſuper ſigilla apponi debent) de ſubjectorum repetitâ excurſione, quomodo ex conſuetudine habitus acquiratur; ut quemadmodum legentes & cytharizantes de literis & tactu chordarum non cogitant; ita ſine magnâ animi intentione è characteribus illi impreſſis, qui artem hanc callent, memorare poſſint. Inveniſſe enim, ait, viam committendi ſingulis quibuscunque ſubjectis integros quosque terminos retinendos, & majora longeque plura, ut ex arcanis magnæ Clavis videri poſſit. Conſiderat in ſubjectis

Digitized by Google

ctis affectivitatem, facultatem ſcilicet afficiendi cum aliqua varietate, quæ vel ab externâ vel internâ cauſâ venit, quæ per appoſititia ſubjecta exprimenda ſit. Agit deinde de Adjectis, per quæ intelligit ea, quæ ſunt ſubjecto ſive phyſico, ſive technico, ſive phantaſtico appoſita, ad aliquid per ſolertem cogitationis apparatum præſentando, effigiando, notando, vel indicando, ad picturæ ſcripturæque ſimilitudinem exprimendam vel ſignificandam. Figuram hîc, ſine tamen typo, deſignat verbis obſcuriſſimis, de quâ tamen miracula nos exſpectare jubet: *Excellentiſſima pleraque alia per hanc figuram pertractari poſſunt: ſed minimè hîc locus eſt. Hoc unum dixerim, quod ſi attentius eam contemplacere cum rationibus hic explicitis, artem figurativam talem poteris adipiſci, qualis non ſolum memoriæ, ſed & cæteris omnibus animæ potentiis, mirum in modum ſubveniendo conferet.* Illa adjecta ulteriùs explicat, & per decem categorias
19 deducit. * Succedit de Organo tractatio, quâ modum exponit, quo anima utitur in recolligendis ſuis ideis, habetque multa abſtruſa φιλοσοφούμενα, ad actum imaginationis & memoriæ declarandum: ubi hoc notabile proponit, quod mora longior non faciat ad rei apprehenſionem, ſed formæ activitas; quæ, quo celerior eſt, eo magis apprehendere faciat rem ſibi ob-
20 jectam. * Tertiâ parte conſiderat operandi formam, ubi ſuam præ antiquis praxin extollit. Duplicem autem habet Praxin, Verborum & Rerum, quam per varias rotas mobiles ac immobiles proponit; quas nemo, ut nec ipſe diffitetur, ſuo ductu intelligere poterit, niſi à vivo præceptore doctus. Mi-
21 rè tamen hoc invento ſibi plaudit. * Ex altero illo de Compoſitione Imaginum libro nulla huic inferri lux poteſt: nam novis illic tricis omnia permiſcentur. In prima ejus parte agit de Subjectorum variationibus, conditionibus, quibus ſubjecta parantur ac diſponuntur: de atriis diverſorum generum atque campis. Atria habet, ſecundum ordinem 24. literarum, viginti quatuor, (quæ alii loca appellant) ſingula atriorum nomina ab alphabeti literâ in ordine incipiunt: ut Altare, Baſilica, Carcer, Domus, Equuleus, Fons, Gladius &c. Habet duodecim Adcinentium Cubilia: habet 15. campos. Parte ſecundâ enarrat imagines duodecim principum, qui rerum omnium ſecundi mediique ſunt effectores. Tertiâ parte tractat de triginta ſigillis. Verum hæc omnia labyrintho ſimillima videntur, unde ſine Ariadnes filio te nunquam extricaveris; Summo enim ſtudio Vir ille omnia implicuit & involvit: Nos tamen recenſere quædam ex iis, etiam non ſatis intellecta, voluimus, ſi qui ſint, qui hæc μετέωρα captare & in ſenſum ac ordinem redigere velint: qui ſi erui ex collatione librorum horum poſſet, im-
22 probus certè labor nec tamen inutilis ſubeundus eſſet. * Proponit & *Johannes Belot*, Gallicus Autor, cujus in ſuperiore capite mentionem fecimus, artem ex Lullio memorativam: ſed & illa eſt manca & mutila, neque rectè ſecundum certa principia ordinata videtur, quemadmodum Mnemonica illa

Digitized by Google

illa Bruniana: Satis enim patent ejus generaliſſima principia, ſed quæ ex
iis deducit, miris inter ſe nodis contorquentur.

Sed mittemus viam hanc confragoſam & aſperam, quam alii planio- 23
rem, nec iſtis terminorum ſentibus & ſcrupis obſitam, nobis ſternunt. Diu
hæc ars non niſi vivis præceptoribus tradita, nec certis comprehenſa regulis
fuit, ne ſcilicet divulgato arcano illa vileſceret; vel ita involuta fuit, ut nul-
lus inde fructus ad lectores promanaret. Non ignorarunt illam è Schola-
ſticis multi. D. Thomas eâ uſus fuit. Sed plerique eam celârunt. Superio-
re ſeculo exeunte multi hujus artis præcepta in publicum ediderunt.
* Extat *Coſmi Roſſelii* Theſaurus artificioſæ memoriæ, Venetiis An. 1574. in 4. 24
editus. Præcipua vero ejus tractatio verſatur in Locorum diſtributione, fi-
guris rerum, applicatione figurarum ad memoranda, & memorandorum ad
figuras. Locorum ſcilicet ſollicita debet eſſe disquiſitio, in quibus aſſumen-
dis magna autorum eſt variatio; aliqui naturales, aliqui artificiales præfe-
runt. Metrodorus ex antiquis in iis ſignis, per quæ Sol permeat, trecentos
ſexaginta locos poſuit, è quibus munimenta memoriæ quærantur, & rerum
imagines animis hominum inferantur. * *Julius Camillus* non ad artem remi- 25
niſcendi ſolùm, ſed & generalem uſum locos univerſales commentus eſt.
* Mentionem artis ejus reminiſcendi facit *Hieronymus Maraſiotus* in ſuô de ar- 26
te Reminiſcentiæ libro ſtatim ſub initium. *Joannes Sturmius* in libro de lin-
guæ Latinæ reſolvendæ ratione de locis, in quos eam reſolveret, ſollicitus
cap. 1. de hoc Julio Camillo narrat, quod primus cœperit ſolvere linguam
Latinam, eamque dividere partibus ipſius hominis: putavit enim ſe in ho-
mine poſſe invenire omnem ordinem univerſitatis; & in dividendo homi-
ne diſſolvere & dividere poſſe omnem copiam & varietatem vocabulorum:
In hominis oſſibus ſiquidem natura inveniatur terræ; in ſanguine natura
caloris & ignis; in ſpiritu aër; in urinâ aqua &c. Poſtea tamen ipſe hanc ra-
tionem improbavit, & *theatrum* inſtituit, in quo univerſitas naturæ poſſit vi-
deri, digeri, diſtingui, cumulari. * Theatrum illud diviſit ſeptem Planetis. 27
In Planetis obſervavit uniuscujusque proprietates, quod & feciſſe Jorda-
num Brunum in libro de *Compoſitionibus imaginum* videmus. Editus verò eſt
liber illius de hac re linguâ Italicâ, ut Sturmius loco citato teſtatur. * Im- 28
menſæ illius laudes ſunt apud Riccium in *præfatione Apparatus Latinæ locutio-
nis*, qui ſuos defectus ſuppleri poſſe credidit hoc theatro, quod tum non
editum erat. *Id à Julio Camillo*, inquit, *Viro in hâc unâ præcipiendi facultate facilè
principe cumulatè abſolutum exſpectare licebit, qui in ſuo theatro ita ad ſua capita,
vel unumquodque quod homini in mentem dicere venire poſſit, ex ordine digeſtum ha-
bet, ut inde vel infanti Latina oratio, in calamum ſcribenti, quam uberrimè confluе-
re poſſit. Quod quidem divinum opus, ne aliquo maligno fato nobis intercipiatur
(nam aliquos annos ad regiam voluntatem nobis proferri, æquo animo perferri poteſt)*

29 *ſummis precibus à Diis immortalibus contendendum eſt.* * Sed tamen totum hoc
divinum opus Lilius Gyraldus *Dialog. 2. de Poëtis noſtri temporis* contra Ric-
cii judicium aſpernari audet: *Fuit*, inquit ille, *Julius Camillus Forojulienſis Po-
lyhiſtor, qui in diſciplinis novas quaſdam methodos ſe inveniſſe gloriabatur, ut thea-
trum illud ſuum, quo miraculosè concluſas diſciplinas prædicabat, ad oſtentationem
& quæſtum potius, quam ad erudiendos credulos adoleſcentes: unde non modo ab
amicis, ſed & à principibus viris grandem pecuniam interdum extorquebat.* Quare
tacitè pungit Riccium, Virum alioquin latinè doctiſſimum, qui in epita-
phio ipſi ſcripto vocavit *virum ad omnia ſcientiarum omnium ſenſa mirificè eru-
enda, & ſcientias ipſas in ſuum ordinem aptè conſtituendas naturæ mirè factum, de
Latinis literis inprimis optimè meritum;* Cum tamen carmina ejus invitis Muſis
30 & Minervâ compoſita Gyraldus, & rectè quidem, judicet; * Sturmius verò
31 optimi judicii in linguâ Latinâ Camillum fuiſſe fateatur. * In hoc opere
verſatus ille fuit annos quadraginta, nec profecit; nam tanquam myſte-
rium quoddam celavit, ac tandem ab amicis ejus, non ab ipſo, hæc edita eſt
theatrica ratio. Illam exponere aliquatenus ipſe Camillus in Carmine ad
Petrum Bembum videtur, quod in delitiis Poëtarum Italorum reperitur. To-
tam ſibi diſplicuiſſe ait Sturmius, qui ſatius putabat eſſe ſequi ordinem na-
turæ, aliosque locos commentus eſt, ad quos ille linguæ Latinæ phraſes re-
32 ferret. * Verum Julius Camillus ad artem memoriæ ſimul reſpexit, ut ex-
preſsè teſtatur Maraſiotus. *Julius Camillus*, inquit, *ſuæ arti reminiſcendi locum
quærens, delectabilem illam omnibus curioſis intellectibus theatri ſui ideam reperit,
quam pro univerſali loco memoriæ habens particularibus diſtinxit mediis, variisque
Deorum imaginibus exornavit, ut eo promptior memoriæ fieret, quo diſtinctior ſit lo-
corum & imaginum apparentia.*

33 Non eſt exiguus eorum numerus, qui hanc artem præceptis ſuis illu-
ſtrarunt: nam præter memoratos ſunt *Petrus Ravennas*, qui ſcripſit librum
hoc titulo: *Phœnix ſeu introductio ad artificioſam memoriam comparandam*, Vin-
cent. 4. 1600. & Colon. 8. 1608. editum. *Rombergius in Congeſtorio artificioſæ me-
moriæ*, cujus doctrinam *Ludovicus Dulcis* ſub forma Dialogi Italicâ linguâ Ve-
netiis in 8. 1562. edidit. *Laurentius Gulielmus, Matheolus Peruſinus, Franciſcus
Monleus* in libris de arte Rhetoricâ, *Franc. Martinus Ravelin. in Arte Memoriæ*
exemplis auctâ, Francof. in 8. 1615. editâ *Joan. Mich. Alberti im libro de omni-
bus ingeniis augendæ memoriæ*, Bonon. 4. 1591. edito. *Meyſſnerus in Pentagono
Philoſophico-Medico, ſive Arte nova reminiſcentiæ*, Lugd. 4. 1639. editâ. *Mentzin-*
34 *gerus in præceptis de naturali memoriâ confirmandâ*, Argent. 1568. editis. * *Joh.
Henricus Alſtedius* tot artium & diſciplinarum faber hanc quoque partem in-
tactam non reliquit. Scripſit enim *Theatrum Scholaſticum*, in quo cum aliis
proponitur *Gymnaſium Mnemonicum* de perfectione memoriæ & reminiſcen-
tiæ, Herbornæ in 8. 1610. editum. Scripſit & *Syſtema Mnemonicum*, Fran-
cof.

Digitized by Google

cof. 8. 1610. *Trigas Canonicas*, quarum 1. eſt Artis Mnemologicæ Explica-
tio, Francof. 8. 1611. editas. * Extat Hiſpanicâ linguâ ſcriptus liber *D. Joan-* 35
nis Velasquez de Azevedo Fenix de Minerva y arte de Memoria que enſenna ſin maë-
ſtro a aprender y retiner, Madrit An. 1620. 4. Italicâ linguâ Patavii editus eſt
F. Philippi Geſualdi liber, cum titulo *Plutoſofia*, qui pleniùs illam artem pro-
ponit, & eorum, qui ante ſe de hâc arte ſcripſerunt, methodum examinat.
* Idem in Lectione IX. ubi agit de locis per Circulationem, quâ intelligitur 36
color Rhetoricus, ſingularem *artem & methodum de multiplicandis conceptibus*,
ſub titulo *Cornucopia* promiſit, quæ convenire cum rotis illis combinatoriis
Lullianis videtur. * Promiſerat & *Magnus Pegelius*, ſuprà nobis laudatus, in 37
illo ſuo Theſauro rerum ſelectarum pag. 115. *Efformationem perquam puſil-*
lam, quam dum certo modo apud te recondis, reddere ſive repetere & ſic meminiſſe
potes ſummas rerum, quas ſeu legis, ſeu audis, ſeu animo intentus concipis, ſic ut ſine
morâ interjectâ ullâ è veſtigio, vel quando velis & quidem ordine eodem tum &, ut
velis, inverſo ſeu retrogrado ordine eaſdem repetere valeas, etiamſi dicta rerum ca-
pita centena vel plura, eaque vel ſimilia, vel utcunque diverſa, ſuo ordine, quocun-
que oblata fuerint. Quod an à cæteris Mnemonices doctoribus intactum
fuerit artificium, dicere equidem non poſſum. * Prodierunt Lipſiæ & Fran- 38
cof. 1678. in 8. *variorum de arte memoriæ tractatus ſelecti*, quibus perſpicuâ me-
thodo doctrina illa traditur. In iis primo loco habetur *Gazophylacium artis me-*
moriæ, illuſtratum per *Lambertum Schenckelium Duſilvium*: quod ſub *Martini Som-*
meri nomine Venetiis editum eſt. Et iſte quidem Schenckelius artem hanc
paſſim magno cum ſucceſſu nec ſine inſigni ſuo lucro exercuit. Edidit qui-
dem nonnulla, verùm omiſſione vocalium literarum præcipua artificia ob-
ſcuravit, quæ tamen ab oculatis deprehendi facilè potuerunt. Et extat *Arn.* 39
Backhuſii quædam ſuper illa Clavicula. * Eam quoque artem Schenckelia-
nam *Fr. Martinus Ravellinus* explicatiorem dedit, cujus jam ſuprà mentionem
fecimus, eſtque & illa Collectioni Lipſienſi addita. Sunt & libelli exigui, ti-
tulo *Schenckelii detecti & redivivi*, editi, quibus Methodus & Praxis Schenckelia-
na oſtenditur. * Hanc Schenckelianam methodum, ſed multis acceſſionibus
auctam, Gallicâ linguâ propoſuit *Adrian. le Cuirot*, ſub titulo, *Magazin des* 40
ſciences; Pariſ. 1623. in 12. editam. Ejuſdem *Schenckelii Methodus de Latinâ lin-*
guâ intra 6. menſes docendâ, edita eſt Argent. in 8. An. 1609. * Continentur in 41
collectione illâ Lipſienſi porrò *Johannis Auſtriaci*, tum & *Hieronymi Maraſioti*
libri optimè ordinati, *Johannis Spangenbergii* Erotemata etiam illic habentur,
minimè contemnenda, qui melioris intelligentiæ gratiâ in hanc methodum
ſimpliciorem artem redegit. * Cæteris tamen omnibus, quos modo enume-
ravi, præferendus videtur perſpicuitate & methodo Anonymus ſcriptor in 42
libro, cui titulus: *Ars memoriæ localis, plenius & luculentius expoſita, quam à te-*
hac nunquam, unâ cum applicatione ejuſdem ad ſingulas diſciplinas & facultates,
Lipſiæ

Lipſiæ 1610. in 8. edita, qui in Academiâ Lipſienſi hanc artem docuit, ut ex præfatione apparet, in quâ & Terrentium in eâdem arte magiſtrum laudat, alterum ævi noſtri Simonidem, quem Academia Lipſienſis non ſemel cum ſtupore audiverit, aliena, quantum vellet quis, recitantem ut ſua. Adhibet in quibusdam locis notas & characteres græcos, ac verba trajecta; ſed facilè illa detegi poſſunt: & adjecta eſt quædam pro eorum explicatione clavicula. Ingenua ejus confeſſio hæc eſt: *neminem tam ineptum eſſe debere, ut ex hâc arte ſibi ſperet omnis ſcibilis notitiam: quod artis quidem reſpectu non impoſſibile eſſe judicat; ſed vel negligentiam noſtram, vel occaſionem, vel vitæ brevitatem impedimento eſſe, quo minus ad omnium rerum cognitionem pervenire queamus: ſufficere, hâc arte ſibi comparare poſſe diſciplinarum neceſſariarum abſolutiſſimam notitiam,*
43 *non neceſſariarum ſuperficariam.* * Non parum lucis huic arti attulit *Adamus Bruxius in Simonide ſuo redivivo,* ſeu Arte memoriæ & oblivionis, Lipſ. An. 1640. in 4. editâ, tabulis comprehensâ. Nam omnia figuranda, voces, ſententias, tempora ad certum ordinem revocat, certasque ſingulis quaſi per indicem imagines adſignat, magno uſui futuras, qui ad praxin hujus artis ſe applicabunt. Subjecit *Nomenclatorem Mnemonicum*, quem externâ ſpecie puerilem, magno tamen uſui futurum dicit. Sed diſſimulavit ejus uſum, quem paulo ſagacior facilè deprehendet.

44 Tota artis hujus ratio in eo conſiſtit, ut Locorum, rerum formandarum,
45 imaginum, connexionis, certa & bene ordinata methodus obſervetur. * In Locis diſpeſcendis magnâ ſollicitudine verſantur multi. Loci ſunt vel naturales, vel artificiales, de quibus eorumque conditionibus Roſcellius, Ludovicus Dulcis multa tradiderunt; ſed ſcrupuloſa admodum, neque magno uſui futura; in quibus examinandis operoſus eſt Philippus Geſvaldus, qui, me quidem judice, omnium accuratiſſimè hanc doctrinam perſequitur. Multa enim contra Roſcellum & alios de Locorum delectu non ſine ratione diſputat: Locos imaginarios planè rejecit, Locorum etiam naturalium parciorem eſſe uſum vult, ſed artificiales omnibus præfert. Multa hîc de ſenſibilitate, immobilitate, invariabilitate diſtinctione, numero, diverſitate, lumine, quantitate, diſtantiâ, ſucceſſione, ſolitudine, altitudine, ſitu, ſignatione numericâ, proportione locorum ordine motus, perſonis immobilibus in locis de locis numerabilibus, locis directis & transverſis, locis alternatis, locis in progreſſu, & regreſſu, locis per circulationem diſquirit, de quibus aliis ne cogitatum quidem vidi. Multa quoque habet de Imaginibus, earumque collocatione, rebusque per imagines collocandis. Johannis Auſtriaci quoque in iis
46 laudanda eſt diligentia. * Schenckelius novem lectionibus univerſam artem includebat. Prima erat in vocabulis apprehendendis, ſecunda in ſententiis memoriæ mandandis: tertia in librorum ac orationum ſummariis argumentis recenſendis: quarta in vocabulorum non intellectorum apprehenſione: quin-

Digitized by Google

quinta in Oratione memoriter recitanda, & ab auditore memoriâ excipienda: ſexta in diſputatione & Syllogiſmis proponendis: ſeptima in collocatione librorum, citatione autorum, dictatione & ſcriptione diverſarum literarum: octava in applicatione artis ad omnes facultates: nona & ultima in regulis circa hanc artem in univerſum obſervandis. Sed omnia pleniùs ab Anonymo ſuprà laudato explicantur.

De Arte omni Mnemonicâ ita ego judico, in iis diſciplinis, in quibus è benè ordinatis & connexis principiis omnia deducuntur, ſupervacuum eſſe ejus uſum: Qui enim hîc imaginibus juvare velit memoriam, duplici onerabit conceptu, cum ſimplex cognitio è rectè deductis principiis proveniens, per ipſum illum ordinem memoriæ ſe ingerat. Per imagines autem verus rerum nexus confunditur, ac quaſi nebulis quibusdam involvitur. 47
* Quare nullatenus probo *Stanislai Mink von Weinsheun* vel, qui ſub illo nomine latet, *Winckelmanni* inſtitutum, qui *Logicam Mnemonicam ſive memorativam* conſcripſit Hallæ Saxonum Anno 1659. in 12. editam. Cum enim judicii vim potiſſimùm talis diſciplina requirat, neque ideò à pueris apprehendi ſatis poſſit, ejus per Phantaſiam novis imaginibus imprægnatam turbabuntur Circuli. * Idem de Metaphyſicâ, Phyſicâ, Ethicâ, Politica dico. Studia Mathematica, quoniam in figuris jam tum verſantur, ſtultum eſſet novis onerare imaginibus: nam figuræ ipſæ in ſenſus incurrunt, & imaginem intellectui ſiſtunt. * Ineptum itaque eſt conſilium *Königii*, qui Geographiam & quidem Mathematicam per aleæ luſum pueris proponendam ſuaſit, edito eum in uſum cum operoſis figuris libro, quem Imperatori magno apparatu inſcripſit. Ipſæ illæ chartæ Geographicæ coloribus ſuis diſtinctæ Mnemonicum artificium oculis exhibent, in quibus pueros ſeptennes ita exercitatos vidi, ut objectâ chartâ nominibus nudâ, qualem Joannes Strubius in hunc finem edidit, ſine ullâ hæſitatione loca urbium & regionum digitis ſignarent. De illis generalioribus imaginibus quibus Europa Virgini, Draconi volanti, Africa Leoni, Italia pedi &c. comparari ſolet, nunc non dicam: nam illæ phantaſiam juvant in regionum finibus imprimendis, ut ſtellæ in cœlo per certas quasdam imagines ſignari ſolent. Neque de nominibus urbium dicam, quæ per imaginum figuras memoriæ commodiùs inſigi poſſunt. * Cæterum ad omnia, quæ in diſciplinis occurrunt, quatenùs in facto conſiſtunt, vel ad memoriam & phantaſiam potiùs, quam ad judicium, referuntur, utiliter adhiberi imagines Mnemonicæ poſſunt.

Sic in facultibus, quas vocant, Theologiâ, Jurisprudentiâ, Medicinâ, illæ non ſpernendæ ſunt. Cum enim Theologus in ſacro Codice præcipuè occupetur, ad hiſtoriam ſacram & argumenta capitum memoriæ imprimenda non parum conferent ſubſidia Mnemonica; * Cujus ſpecimen eximium oſtendit his ſtudiis celebratiſſimus *Johannes Bruno* libro Germanic

54 nicâ linguâ edito, Anno 1680. ſub titulo: Bilder-Bibel. * Ante illum *Winckel-*
mannus generali aliqua tabula ideam Veteris Novique Teſtamenti comple-
xus eſt, libello Germanico, Bremæ Ann. 1679. edito, cui titulus Sontags-
Arbeit. In illis tamen tabulis, præcipuè Bunonianis, fortè nimiam imaginum
55 conſtipationem & exilitatem improbaveris. * Sed labore improbo, non in
his tantùm, ſed & in aliis, Vir optimus defunctus eſt. In Jurisprudentia
enim, ubi pleraque conſtant autoritate librorum juris, ſimilem ille laborem
ſuſcepit, quo per omnes juris civilis, Canonici & feudalis libros non ſolum
titulos & eorum nexum, ſed & ſingularum legum & paragraphorum argu-
56 menta per imagines magnâ & ſolliciriſſimâ curâ expreſſit. * Antea quoque
Anonymus aliquis *Introductionem Mnemonicam*, cujus beneficio rubricæ Inſti-
tutionum & Pandectarum corporis Juris Civilis ſpatio breviſſimi temporis
memoriæ mandari poſſint, ſed ſine loco impreſſionis & tempore addito,
publicavit. Imagines hìc ſatis eleganter depictæ & benè ordinatæ; ſed ad
ſolos ille titulos tantùm reſpexit, non habitâ numerorum ratione. Alius
quoque *Nicolaus Bulacherus* Lipſiæ tabulas Inſtitutionum ſummarias additis
57 imaginibus mnemonicis edidit. Sed & ille imperfectus labor eſt. * In Me-
dicinâ etiam ad Nomenclaturam ſimplicium prodeſſe Ars Mnemonica poſ-
ſet. In Hiſtoricis præcipuè uſus ejus artis ſe exerit. Habemus in illis Tabu-
las de IV. Monarchiis, variè interpolatas & recoctas. Quæ enim primùm ſi-
ne autore circumferebantur, ab *Henrico Schævio, Winckelmanno, Bunone* refor-
58 matæ fuere. * *Winckelmanni* extat *Cæſareologia* cum Tabulâ Mnemonicâ, quâ
59 Cæſarum nomina & tempora exhibentur. * *Buno* multa de rebus geſtis ad-
jecit, per omnes Monarchias & regna, additâ prolixâ explicatione. Idem
Hiſtoriæ Univerſalis Ideam Mnemonicam alio labore per millenarios & ſecula de-
ductam in juventutis uſum edidit, connotatis iis, quæ ad revolutiones &
mutationes imperiorum & regnorum pertinent; Qui labor profectò lau-
dem ſuam meretur. Uſus verò hic eſt locis naturalibus, non caſtris. Quæ
60 cum in omnium manibus ſint, illis immorari nolumus. * Extat in hiſtoriâ
artis Mnemonicæ ſpecimen à *Johanne Theodoro Dieterico* puero undecimum
agente annum exhibitum, qui Hiſtorico-Chronologicam ſeriem à Julio Cæ-
ſare usque ad regimen Ferdinandi III. memoriter in publico conſeſſu reci-
tavit, ductu *Winckelmanni*, quod editum eſt Gieſſæ Haſſorum Anno 1653.
Aliud ſpecimen hujus artis è Scholâ *Bunonis* exhibitum narrat *Frommannus*
61 *de Faſcinatione lib. 3. part. 4. ſect. 1. cap. 4.* * Tale ſpecimen Hiſtoricum à con-
ditu orbis usque ad excidionem Hieroſolymorum per Titum Veſpaſianum
factam in Academiâ Roſtochienſi *Johannes Heinl*, Holmiâ Svecus, beneficio
hujus artis, & ductu *Caſpari Cloſen*, qui & in præfat. ejus ſpeciminis laudat
Petri Laurenbergii inſtitutiones Mnemonicas nondum editas, dedit, quod edi-
tum eſt Roſtochii Anno 1660.

In

In Linguis addiſcendis non contemnenda ſunt Mnemonica ſubſidia. 62
Beccherus quidem in Methodo ſuâ didacticâ nullam hîc Mnemonices ratio-
nem habet, ac laborem Bunonis aſpernatur: Putat enim, radicibus cognitis
derivata facili negotio addiſci poſſe, ſi literas initiales & terminationes quis
in ordinem redigat, Syntaxin quoque levi negotio in compendium reduci
poſſe. Quod aliquâ quidem ex parte verum eſt. Neque ego in Syntaxi, quæ
ex naturali quâdam combinatione dependet, aut in derivatis, magnopere
Mnemonica artificia quæſiverim. Sed in radicibus tamen cujuscunque
linguæ ediſcendis illa uſui eſſe poſſunt. * Hebraicarum Radicum & Græ- 63
corum primitivorum ſeriem benè inventis & ordinatis imaginibus olim
Henricus Schævius, meus quondam Præceptor, Vir ingenioſiſſimus deduxit,
quas etiamnum poſſidet Ægidius Neudorffius, Scholæ Heidenſis in Dith-
marſiâ Rector, vetus è condiſcipulatu amicus. * Idem Schævius in linguâ 64
Latinâ vocabularium mnemonicum edidit, characteribus rubris nigris &
mixtis diſtinctum pro trium generum cognitione. Alii aliis artificiis mne-
monicis extra imagines feliciter uſi ſunt. * Ita *Schickhardus* in Horologio 65
Hebraico artificio alluſionum uſus eſt, ac Collega noſter honoratiſſimus
Matthias Wasmuthus Hebraicarum radicum Lexicon perpetuis alluſionibus
ex aliis linguis addornavit, quibus tirones cum optimo ſucceſſu eas appre-
hendunt. * Idem in aliis Græcâ ac Latinâ linguâ fieri poteſt: & notavi ego 66
voces è Germanicâ & vulgaribus linguis adeò Græcis & Latinis eſſe affines,
ut facillimo negotio ex earum ſimilitudine addiſci poſſint. Quæ res non lu-
dicrum tantum, ſed & maximè ſerium uſum habet: Nam illa affinitas è ſe-
cretis, atque maximè philoſophicis ac naturalibus, cauſis orta eſt; de quo
alio loco plura. * Incidit hîc, quod *Antonius Wood* in Hiſtoriâ & Antiquitati- 67
bus Univerſitatis Oxonienſis lib. 1. ad Ann. 1292. memorat è MSto libro
conſummatiſſimi ſuo tempore philoſophi *Rogeri Baconi*, quo Joannem Lon-
dinenſem diſcipulum ſuum Clementi IV. commendat, qui hæc de ſe ipſo
narrat, quod *ex quo Alphabetum didicerit, annos quadraginta in ſcientiis linguisque
acquirendis poſuerit, totoque illo tempore, exceptis duobus quibusdam annis, & labo-
res infinitos exantlaverit, & impenſas tamen haud minores fecerit: poſſet tamen qua-
drante vel ad ſummum dimidio anni virum ſedulum & literarum tenacem totâ ſuâ
eruditione imbuere; modo ipſi tabulas aliquot analyticas conficere liceret, quas diſci-
pulus ille ſuus & in initio ſequeretur, & ſubinde conſuleret. Imò in dubio non ponebat,
quin aſſiduæ diligentiæ viro præmonſtraret, quâ ratione vel trium dierum ſpatio tam
perfectam linguæ Hebraicæ cognitionem nanciſceretur, ut exactè comprehenderet, quic-
quid ſancti Patres virique olim ſapientes in dilucidando ſacro Textu ſcripſerint.* * Ad- 68
dit Antonius Wood: *Adeò non Horologii Hebræi primus inventor Schickhardus.
Porrò autem & quicquid ad ſacrum eundem textum emendandum pertinet, ſe pro-
miſit oſtenſurum. Quin etiam ſpopondit, tres tantum ſe dies depoſcere ad aliquem in*

 lin-

linguâ Græcâ ſic erudiendum, ut quæcunque non tantùm de materiâ Theologicâ; ſed & Philoſophica conſcripta ſunt, clarè innoteſcant. Profitetur inſuper, unicâ ſe hebdomadâ Geometriam, alterâ verò Arithmeticam penitus aperturum. De iis promiſſis verò Autor ita judicat: *Hæc an viis vulgaribus præſtiturus eſſet, an verò methodo Trithemianâ, hoc eſt, Steganographiâ & Polygraphiâ, neque mihi ſatis conſtat, neque ipſe explicat Baconus.* Fortè & in hoc Baconus ad artem Mnemonicam reſpicit, quæ iſto tempore inter myſteria cuſtodiebatur. Quomodo linguæ vulgares facili viâ per Latinam addiſci poſſint, monſtrat Winckelmannus in *Proteo ſuo.* Oldenburg. 1657. linguâ Germanicâ edito, pag. 121.

69 In Orationibus, quæ ad Principes & ad populum habentur, magno illa ars uſui eſt. Sive enim memoriter à nobis aliqua recitanda ſunt, adjumento erit in iis retinendis; ſive reſpondendum ad illa ſit, quæ alii propoſuerunt, etiam hîc illa locis & imaginibus ſuis, veluti quibusdam characteribus, ſuccurret: Quam ob cauſam Oratori Eccleſiaſtico & Civili vehementer prodeſſe poterit. Et ſanè obtineri poteſt continuo exercitio, ut in hâc arte exercendâ adeò promptus quis ſit, ut perinde ipſi ſit, an legat orationem, an è characteribus ac imaginibus animo impreſſis recitet. Quod in lectione literæ præſtant de verbis, hoc in recitatione imagines præſtant de ſenſibus: Unâ enim imagine integra periodus comprehendi poteſt. Ergò quo quis felicior ac promptior in imaginibus concipiendis de re memorandâ erit, (quod exercitio modico facilè ab homine, qui εὐφαντασίωτος eſt, impetrari poteſt) eo expeditius ſine ullâ hæſitatione, quaſi ex chartâ legeret, recitabit.

70 Sunt præter imagines & loca, quæ aliquam curam & moleſtiam requirunt, alia quædam artificia Mnemonica non ſanè contemnenda: Neque enim refert, utrum imaginibus, an aliis characteribus, connexio illa rerum

71 concipiatur. * Expeditiſſima eſt numerorum per literas exprimendorum ratio, quæ literæ verbo aliquo memoriali comprehendi poſſunt, quod connexionem cum re, cujus reminiſcentia quæritur, habeat; Quod inventum centum boum mactatione dignum vocat Winckelmannus in *ſuo Horto & Arbore Philoſophiæ* p. 118.

72 * Ita in Hiſtoricis ſolent anni mundi vel æræ Chriſtianæ, vel ætatis Imperatorum, certo aliquo verbo memoriali exprimi, quod valde commodum eſt. Eâ ratione *Henricus Schævius* per appoſitionem verborum memorialium Titulos Digeſtorum & Codicis eorumque numerum memoriæ imprimit: ego illud in Inſtitutionum & Decretalium titulis tentavi. Quis enim cum audit titulum *Locati conducti,* non facilè reminiſcatur vocis PaſCha? quia à Paſchatis tempore illi contractus iniri ſolent. Et hîc PS ſignificat numerum libri, litera C numerum tituli. Titulo de termino moto jungitur vox SyNCoPe. Syncope de medio tollit, ita & lapis qui terminum notat, de medio tollitur, & in illâ voce literæ SN ſignificant librum, literæ CP titulum.

73 * Hâc inventione adeò ſe felicem prædicat Winckelmannus

mannus, ut in hæc verba erumpat: *Maximè à te peto, ut ſi hoc omnium ſcientiarum ſecretum intellexeris, perpetuò ſerves occultum, nec myſterium tam mirandum transfundas in indignos. Porci enim non ſunt unionibus exornandi, nec pretioſis onerandi margaritis.* Remittit quoque ad *Relationes ſuas ex Parnaſſo, de Arte Reminiſcentiæ,* Gieſſæ in 12. Anno 1661. editas, ubi plura de uſu Alphabeti numerici habet. Aliam quoque & expeditiorem per literas numerandi rationem idem pag. 210. *Horti ſui Philoſophici* proponit, de quâ ita ille: *Modum habeo, quo numerum omnem ſufficienter & literis paucis conſignare potero & ſcribere; latent in ſingulis paſſibus plura myſteria, ut quanto ex his majora inveneris, tanto reſtent ampliora invenienda. Via paratur tibi incipienti, in quâ proficienti non eſt difficile ſucceſſu temporis invenire multa rara & maxima.* Non explicat verò ille, ad quos præterea uſus numeri illi literarii applicari poſſint, quod fortè ſibi ſecretum ſervavit: Niſi forte etiam res illis numeris per hypotheſin aliquam notatæ revocari ſimul in memoriam poſſint; quod fortè in circulis illis Lullianis Subjectorum, Prædicatorum, Quæſtionum, quæ novenario numero, ut numeri ipſi, comprehenduntur, obſervari poſſet. In lectione librorum, ſi paginas aut capita memoriæ imprimere velis, fortè etiam uſus illorum eſſe poterit. *Johannes Buno* in variis quoque libris ſuis Mnemonicis feliciter talibus literis uſus eſt. * In extemporali oratione memoriter recitandâ literis & voci- 74
bus quaſi ſignis & characteribus uti docet Janus Cæcilius Frey in Viâ ad Scientias, cap. 1. *Sume,* inquit, *tibi verſus aliquos, aut orationem noviſſimam; v.g. verſus Virgilii:* Arma virumque cano &c. *vel aliquem pſalmum notiſſimum, aut orationem Dominicam* Pater noſter, &c. *Jam igitur prima periodus incipiat à primo vocabulo* Pater; *ſecunda periodus à vocabulo* noſter; *tertia à vocabulo* qui es; *quarta à voce* in cœlis; *& ſic deinceps. Oportet autem tales voces materiæ, de qua dicturus es, applicare, ſimilitudine aliqua aut diſſimilitudine inſtituta, v.g. ſit loquendum de Pythagora, ita fieri poteſt:* Pater *omnis ſapientiæ humanæ & divinæ meritiſſimo jure cenſendus eſt Ariſtoteles.* Noſter *Orbis noſtraque monumenta, noſtrique auctores hujus rei & veritatis amplum ubique dant teſtimonium, & referre facilè foret.* Qui es *inter Græcos eloquentiſſimus æſtimatus Demoſthenes, Iſocrates, & tu, Marce Tulli, qui es diſertiſſimus Romuli nepotum, annon ubique id fatemini?* In cœlis *non tot micant ſtellæ, quot honorificis teſtmioniis de Pythagora libri ſunt referti. Quo facto impoſſibile eſt, humanitus loquendo, memoriam fallere, quamvis in longiſſima oratione. Imò breviſſimo momento repeti poteſt longiſſima quamvis oratio.* Cap. 2. proponit literalem & ſyllabicam memoriam: *Vocabulum aliquod finge, aut potius vocabulum notum accipe, cujus literæ aut ſyllabæ tibi repræſentent primas literas aut primas ſyllabas materiæ, quam proferre tibi conſtitutum eſt; v.g. ſit mihi loquendum de* Alexandro, Romulo, Mercurio, Orpheo, *ſumam hoc vocabulum* armo. *Ergo A. ſignificat Alexandrum, R. Romulum, & ſic deinceps; Vel ſit mihi loquendum de* Argonautis, *de* Mari, *ſumam hoc vocabulum,* Arma. *Itaque prima ſyllaba refert vocabulum*

Digitized by Google

primum, ſecunda ſecundum. Idem quoque à Schenckelio & aliis Mnemonicis

75 ſcriptoribus notatum vidi. * Quod part. II. cap. 9. Jan. Cæcil. Frey proponit, præter reminiſcentiam verborum, inventionis rationem exponit: nam quia perpetuus rerum analogiſmus eſt, ideo è certis cujusdam verſus verbis meditata ſua perpetuâ applicatione depromet ad dicendum planè imparatus. Ut de mente autoris conſtet, locum totum apponam: *Præceptum hoc apprimè utile concionatoribus, Advocatis aut aliis, quibus ex tempore aliqua habenda oratio, non præmeditatis: & quo præcepto habitus admirabilis eſt jam regnanti ſummo Pontifici Religioſus quidam, à quo coram collegio Cardinalium concionaturus, in ipsâ cathedrâ, petiit ut thema daret concionis; quo dato, ex tempore omnibus admirantibus concionatus eſt. Præceptum autem hoc eſt per duo inſtrumenta dialectica, ſcilicet ſimilitudinem & diſſimilitudinem omnium rerum. Omnes enim res aliis ſunt ſimiles & diſſimiles propter analogiam. Itaque de quâcunque re ſive termino ſimplici ſive propoſitione, diſcurrendum eſt, accipe aliquem verſum notum, v.g. Arma virumque cano, Trojæ qui primus ab oris &c. Jam ſit mihi diſcurrendum de Deo, de femina, de diabolo, de literis; ſtatim, præſertim ſi aliquis habet aliquam cognitionem rerum, ſeſe offerunt ſimilia, v.g. per* arma, *gravia bella fermè ſunt pro Religione & Deo. Item maximorum bellorum cauſæ fuerunt mulieres, ut Helena & Penelope &c. Jam ſimilitudo eſt inter virum & Deum. Servire enim Deo regnare eſt. Jam de feminis conſtat; Vinum enim & mulieres faciunt apoſtare ſapientes viros. Per* cano, *Muſica, hymni Deo gratiſſimi. De femina, Sirenes quot & quales deceperunt? Per* Trojæ, *Reſpublicas & regna Deus aufert, delet pro libitu, ut Trojam, Babylonem. De femina, Helena, ruina Trojæ: Penelope Procorum &c. Et ſic ordine per omnia licet diſſerere de omnibus. Debent autem ſimilitudines iſtæ conſiderari, quod Vetus Teſtamentum nil aliud ſit, quam ſimilitudo & figura Novi: & hodie ſunt, qui totum Plinium in morali ſunt. In hoc tota ars fuit Advocati illius* ALARI:

76 *& hodie fermè omnes conciones in iſtis conſiſtunt.* * Novi, qui hoc artificio utantur, ut periodos periodis ſemper connectant, tranſitum commodum ſuppeditante ultima periodi voce, ſive illa ſubjecti ſive prædicati vicem ſubeat. Quoniam enim nulla vox eſt, quæ non alia vel ſuo ambitu comprehendat, vel ab alio comprehendatur, ſub notione generis, ſpeciei, totius, partis, cauſæ, adjuncti &c. aut alio quodam modo affinitatem, ſimilitudinem ac diſſimilitudinem cum aliis habeat, facilè ab aliquo verborum prompto coagmentari periodi periodis poſſunt, atque ita qualecunque orationis filum texi, modo id attendat talis Declamator, ut, quoad fieri poſſit, enthymematicis tranſitionibus utatur, quæ ratiocinationis aliquam ſpeciem præ ſe ferant. Sed illa inter præſtigias artis oratoriæ referenda, neque à viro cordato adhibenda, niſi aliquo neceſſitatis caſu.

77 Signis & characteribus quidam etiam feliciter utuntur in conceptibus exprimendis loco imaginum; Cujus rei exemplum elegans nuper dedit in Chronologicis *Marcellus*, Parlamenti Pariſienſis Advocatus. Edidit ille libellum

lum exiguum, Amſtelodami 1686. recuſum, ſed in quo multæ tamen hiſto-
ricæ notitiæ per ſigna exponantur. Titulus eſt: *Tablettes Chronologiques*; in
quibus à nativitate Chriſti ad noſtra tempora per ſeriem ſeculorum Chrono-
logia deducitur; ita ut quælibet pagina ſeculum abſolvat, eademque ſecun-
dum regna lineis diſtributa ſit, cum numero annorum regiminis. Ab alte-
ra parte nomina ſecundum Alphabeti ſeriem poſita, ſignis quibusdam no-
tata ſunt, quæ mortem naturalem vel violentam, potentiam, tyrannidem,
imperii novi conſtitutionem, ſapientiam, crudelitatem, fortitudinem, molli-
tiem, eruditionem &c. indicant; quæ omnia uno quaſi intuitu patent. Eo-
dem modo *Tabulas ille Chronologicas Eccleſiaſticas* edidit Amſterodami Anno 87.
recuſas in 8. quibus ille notis, quarum numerus ultra 40. excurrit, ſignificat
valorem Conciliorum, eorum rejectionem, dignitates Cardinalitias, Archie-
piſcopatus &c. Fundatores Ordinum, Religioſos, Interpretes Scripturæ,
Hæreticos, Prædicatores, Caſuiſtas, Juris Canonici ſcriptores, Hiſtoricos, Phi-
loſophos, Mathematicos, Oratores, Poëtas, ſcriptores dubios &c. ut ita pau-
cis pagellis multa omnino hoc compendio comprehendat. Scriptæ ſunt illæ
Tabulæ linguâ Gallicâ. * Promiſit & alia, quæ ad artis Mnemonicæ ſpecimina 78
referri poſſunt, *Tabulas ſcilicet Coſmographicas* continentes deſcriptionem ex-
actam omnium mundi partium, cum particularibus illarum. * Aliquam hu- 79
jus conſilii partem jam tum ante executus eſt *Johannes Uppendorffius* in *Schema-
tiſmo ſuo Geographico*, Rigæ edito, in quo certis ſignis ſedes Impp. Regum, Ele-
ctorum, Ducum, Archiepiſcopatus, Academiæ, Parlamenta, Urbes Impe-
riales, Hanſeaticæ, Emporia &c. notantur. * Promiſit idem *Mundum Arithme-* 80
*ticum, in quo triplex humano generi commodum proponitur. 1. Literarum & vocum ſuâ
cuilibet auxiliante patriâ linguâ terrarum ubique facilis & enucleata communio.* (De
illo invento jam tum Beccherus & Kircherus cogitarunt.) 2. *Ordo cenſendi po-
pulos, exercitus, imò regna, quantumvis numeroſiſſima, brevi tempore. 3. Citatæ per
aëra decurſiones, ab antiquis fruſtra vel levi commodo pro ſignis duntaxat militaribus
tentatæ, nunc claſſiariorum ignium, tintinnabulorum & cæterorum id genus operâ pro
quolibet juſſu, tam politico quàm militari, perfectæ.* Scribet Tractatum de *ſimili-
tudinibus, ex quibus efficiuntur notitiæ rerum. Quid ſit illud, quo meminimus, & quam
habeat vim? Literarios Prodromos, ſive jucundiſſimam memoriæ vel judicii, tam in
pueris quam in adoleſcentibus, præparationem, luſibus & exercitiis juxta mentem D. Hie-
ronymi in epiſtolâ ad Lætam viduam illuſtratam. Opus cum machinis.* Gallicâ lin-
guâ promiſit libros: *Amphitheatrum Principum, in quo per machinas informatio
magnatum proponitur:* Tractatum *de notis & figuris, qui reducuntur in quinarium,
& quibus modo breviori, diſtinctiori, quam per literas, repræſentari poſſunt omnes cogi-
tationes etiam arcanæ & abſtractæ.* Ubi in lucem illa mittentur, judicari de il-
lis poterit. * Talia artificia etiamſi ad artem Mnemonicam referenda, ta- 81
men peculiari nomine ars Notaria vel notatoria dici ſolet, quâ per notas
bre-

breves multa ſignificantur. Apud Sinenſes viget illa ars, quâ verba & ſenſus uno aliquo charactere exprimuntur. Talem *Notariam artem* promiſit *Cara-*
82 *muel à Lobkowitz.* * Romanis quoque talis in uſu ars fuit, qui per ſigla ſua di-
83 centis verba aſſequi poterant, extatque *Tironis* de Signis illis liber. * Apud Anglos *Georgius Dalgarn Artem Signorum* ſcripſit, Londini An. 1661. editam, in quâ characterem univerſalem, ſive linguam Philoſophicam, fundavit, quâ homines diverſiſſimorum idiomatum, ſpatio duarum ſeptimanarum, omnia animi ſui ſenſa non minus intelligibiliter, ſive ſcribendo ſive loquendo, cum aliis communicare poſſint: præterea etiam juvenes Philoſophiæ principia & veram Logicæ praxin citiùs & faciliùs multo imbibere, quam ex vulgaribus Philoſophorum ſcriptis. Adjecit & Lexicon Grammatico-Philoſophicum unâ in tabulâ repræſentatum, quo Methodo Prædicamentali
84 omnes res exhibentur cum adjectis vocibus & ſignis confictis. * Cum hâc intentione convenire videtur Ludovicéa illa Lingua, quam auſpiciis Potentiſſimi Galliæ Regis Ludovici XIV. moliebatur *Joachimus Friſchius*, Gymnaſii Rigenſis Profeſſor, cujus ideam aliquot ille foliis Thoruni Ann. 1681. edidit. Principia, ut ipſe in titulo habet, è Theologiâ, Matheſi, cæterâque Philoſophiâ, nec non arte mnemonicâ ſunt petita, & in claſſes Entium diſtributa, non modò linguarum jam exiſtentium voces in ſuâ formalitate eſſentiali aut accidentali, proximâque cum rebus convenientiâ & differentiâ dijudicantur; ſed & nova lingua naturalis, rationalis, univerſalis & quaſi primæva omniumque facillima, concinnatur. Sed huic labori fata inter-
85 ceſſere. * Commune aliquod in omni linguâ literarum commercium per numeros inſtituit *Beccherus in ſuo charactere pro notitiâ linguarum univerſali* Fran-
86 cof. Anno 1661. edito & *Kircherus in ſuâ Polygraphiâ.* * Multum huic ſtudio laboris quoque impendit *Johannes Wilckins* in vaſto libro, quem de *Reali Charactere & Philoſophicâ linguâ* Londini Anno 1668. in folio edidit. Magnâ ille curâ rerum claſſes diſtribuit. Quâ ratione etiam illis prodeſſe poterit, qui rerum illâ ordinatione inventioni aliquod ſubſidium ex analogiſmo petunt.
87 * Pertinent & ad hanc claſſem, *qui artem Tachygraphicam vel Brachygraphicam* docuerunt, de quâ aliquot libri apud Anglos & Belgos prodiere.

88 Solent & à quibusdam commendari pro Memoriæ ſubſidio certa Char-
89 tiludia. * Meminit Berneggerus *Orat. 2. de parandæ doctrinæ modis illegitimis* ſuprà laudatâ, alicujus Chartiludii Logici ante centum annos ſuo tempore confecti. *Hujus farinæ*, inquit, *videri queat Monachi cujusdam, Ordinis Minorum, Thomæ Murneri Argentoratenſis, Doctoris Theologiæ, chartiludium ſcriptum annis abhinc centum, & quod excurrit: cujus ope intra ſpatium unius menſis etiam indoctos ac rudes artis Logicæ ad miraculum usque peritos effeciſſe ſe jactat, ut ſuſpicio ſuborietur, aliquid magicarum artium interveniſſe. Pollicitus etiam eſt, ſe daturum quatuor libros Inſtitutionum Juſtinianearum in ſimilem chartularum luſoriarum formam redactos.*

Digitized by Google

*ctos. Quo præclaro munere an Studioſos Juris beaverit, mihi non conſtat; Nec enim
vidi. Logicum chartiludium, ſtoliditatem artis vaniſſimæ deteſtatus.* Rectè hâc qui-
dem in re Berneggerus judicat. * Ineptus talium mechanicorum invento- 90
rum in diſciplinis uſus eſt, præſertim in Logicis. Nullus enim rerum nexus
eſt. In ſententiis vel vocabulis aliquibus addiſcendis, pueris fortè utilia
eſſe poterunt. Ergo non demum à Gallis hæc chartiludia noſtro tempore in-
venta, qualia ego Geographica vidi. * Illi enim hæc pro informatione Prin- 91
cipum commendarunt, à quibus rectè diſſentit Sorellus in Scientiâ ſuâ Uni-
verſali Gallicè ſcriptâ tractat. ultimo illius libri, cujus verba hîc apponam:
*On peut dire le mesme de quelques Methodes que l'on a trouvées pour reduire la Cos-
mographie, la Geographie, la Chronologie & l'Hiſtoire, mesmes la Logique & autres Di-
ſciplines, en des jeux de Cartes. Si l'on ſe ſervoit ſeulement d'abord de ces ſortes
d'inventions, on ne ſervit qu'embrouiller l'eſprit des enfans; Lors que l'on voudroit apres
les inſtruire tout de bon, ils croiroient tousjours joüer, & parleroient pluſtoſt de Ieu que de
Science. On ne ſçauroit auſſi apprendre beaucoup de choſes par une maniere ſi contrain-
te, dautant qu'une Carte ne peut porter qu'un nom, & quelques qualitez ſans rien ap-
profondir davantage; D'ailleurs, il ſemble indigne de la majeſtè des Sciences de les
traitter ſi baſſement. Que ſi la Methode en eſt eſtimée ingenieuſe, & ſi elle ſert de recrea-
tion ceux qui ont reçeu d'autre part une inſtruction plus forte, il ne faut point eſperer
que ce ſoit de la vraye erudition procede.*

Multa quoque memoriæ ſubſidia promiſit *Joannes Caramuel Lobkowitz,* 92
mirificarum diſciplinarum Architectus. Nam in Catalogo operum ſuorum,
quem ipſe publicavit, quique in *Bibliothecâ Scriptorum ordinis Ciſtercienſis* repe-
ritur p. 179. ubi Grammaticam ſuam Latinam nominat, ait: Puto formam
totius Linguæ Latinæ à clari ingenii juvene poſſe horâ intelligi, & menſe
addiſci, ſi iſtæ novæ inſtitutiones admittantur. Puto materiam feliciùs ac-
quirendam, ſi etiam ante tradetur. * Tradatur prius lingua materna ex arte 93
& regulis, quam unusquisque addiſcere poſſe videtur unâ hebdomade; &
ſi hanc ſemel altè percalleat, poterit quodcunque aliud idioma acquirere
uno aut altero menſe. Hæc ille quidem magno hiatu promittit, & ſupra
Rogerus Baco non niſi triduum poſtulaverat. * Sed Berneggerus in lau- 94
datâ oratione fallacem hujus rei eventum notavit, *Non ita multis abhinc annis
talem quendam ſubitæ doctrinæ magiſtrum in hâc urbe vixiſſe noſtis, qui ut poſſet jejunæ
ſupplicium vitæ tolerare, famemque ſolari ſuam, auſus eſt Græcæ linguæ unius alterius-
que ſeptimanæ ſpatio parandæ notitiam pacto certo pretio promittere. Et invenit ille
quidem aliquot adoleſcentes credulos, peneque dixero ſtultos, qui ſe ei dederunt in di-
ſciplinam & exploraturi, quid ferat hic dignum tantò promiſſor hiatu; Quos poſtea
tamen emunctis loculis, veluti corvos hiantes, egregie deluſit, &, cum carnem peterent,
ne carnis quidem umbram oſtendit.* * Idem tamen Caramuel de memoriæ ita ju- 95
dicat eo in loco, quo novam ſe memoriæ artem traditurum promittit: Puto

 artem

Digitized by Google

artem memoriæ alterâ indigere memoriâ; interim quid alii dixerunt & docuerunt, examino & methodum commodiſſimam trado, qua poſſit juvari memoria.

96 Ut tandem hanc de Memoriæ ſubſidiis tractationem concludamus, tenendum eſt, in rebus, quæ ad memoriam propriè pertinent, hiſtoriis, factis, lectione librorum, orationum recitatione inſignem poſſe eſſe hujus artis uſum (quam ob cauſam non ineptè ſuadet *Schefferus in Graphice* pag. 23. pueros in pingendo maturè erudiendos) in diſciplinis verò firmiorem ab ipſo re-
97 rum nexu & ordine, memoriam exſpectandam. * Denique non deſunt, qui etiam naturali memoriæ plus virium accedere quotidianâ exercitatione poſſe exiſtimant, quemadmodum è palæſtra ſemper habitiores pugiles recedunt, & continuo uſu etiam membra novum robur acquirunt; præſertim ſi non obruatur confusâ multorum lectione, quæ nulla certa poſt ſe ducit veſtigia, & firmiora & altius imprimenda, ſi eædem ſemper ducuntur eodem tenore in diſciplinis lineæ. Extat eâ de re paræneſis umbratica in *Paganini Gaudentii Inſtar. Academic. pag. 129.* cum epigrammate de Lullianâ Memoriæ arte
98 contemnendâ. * Legi & in illo argumento poteſt illa jam ſuprà nobis memorata *Jacobi Lectii*, JCti doctiſſimi, de memoriâ Oratio, qui etſi non hanc artem aſpernatur, tamen in eâ plus oſtentationis, quàm frugis, eſſe judicat: quâ in ſententiâ plane illi ὁμόψηφος eſt in oratione citatâ *Berneggerus*, ut ipſa ejus verba tranſcribat, ſcriniorum ejus hâc quidem in parte compilator.
99 * Sed ille has forſan extemporales, & inter negotia deproperatas, orationes typis non deſtinavit. Nam filius illas poſt mortem Viri citra controverſiam doctiſſimi, & qui magnum, dum viveret, Germaniæ ornamentum fuit, edidit.

CAP. VII.

DE METHODIS VARIIS.

Methodus eſt genuina Logices propago. 1. vel generatim vel ſpeciatim accipitur. 2. quid ſit. 3. Owen Guntheri Tractatus de Methodo laudantur; 4. qui poſt Ariſtotelem 5. & Galenum eam doctrinam propoſuit. 6. Methodi utilitas. 7. Methodus univerſalis. 8. particularis. 9. hac obſervata nullis opus eſt gnoſtologiis. &c. 10. Erhardi Weigelii Analyſis Ariſtotelica ex Euclide reſtituta laudatur. 11 In illa novaturire quibusdam dicitur. 12. Ariſtotelis interpretes in hâc arte tradendi ſegnes. 13. Ariſtotelis Analyticam male impugnat Nizolius. 14. Adverſus quem diſputatur. 15. Nizolii cum Majoragio contentio. 16. Ramus in Methodo Ariſtotelica novator. 17. Verulamii de illo judicium. 18. Ejus perpetuas dichotomias carpit. 19. Ramus multa debet Agricolæ & Ludovico Vivi. 20. Ejus methodum refutavit Digbaus. 21. Carteſii doctrina de Methodo 22. ab Autore

artis

Digitized by Google

artis cogitandi in compendium redacta. 23. Peripateticorum in tractanda methodo incuria. 24. Autor Medicinæ mentis in hâc doctrinâ laudatur. 25. Ejus liber recenſetur. 26. Autor is mathematicis ſtudiis ſe totum applicuit. 27. Algebræ ſtudio primus in has cogitationes incidit. 28. Summa ejus doctrinæ capita recenſentur. 29. Artis inveniendi præcepta generalia. 30. 33. Definitiones, 31. Axiomata, Theoremata quomodo formari debeant. 34. Imaginabilium, Mathematicorum, & Phyſicorum certæ claſſes, quorum rationes indagandæ. 33. Impedimenta ſex indagandæ veritatis. 35. 37. 38. 41. quorum remedia ſimul docentur. 36. ſqq. Baudelotii de Dairval liber de uſu Peregrinationum, 39. Muſeum Italicum Joannis Mabillon & Michaelis Germain laudantur. 40. Methodus veritates incognitas indagandi. 43. Artis inveniendi ſpecialiora præcepta nondum edita. 44. Verulamii de Methodo cogitata. 45. Variæ Methodi diſtinctiones. 46. quæ parùm utilitatis promittunt. 47. Methodus Exoterica & Acroamatica. 48. Pythagorica Methodus per numeros 49. à Theodoto Oſio reſtaurata. 50. Chinenſium methodus philoſophandi per lineas. 51. quæ ex ipſis confucii fontibus recenſetur. 52. Eorum mirum acumen. 53. Philoſophia eorum myſteria habet non omnibus intelligenda, 54. Methodus Cabaliſtica, 55. à multis delineata 56. à Scalichio recocta. 57. Quâ methodo multi egregiè profecerunt. 58. Quatenus conveniat cum arte Lulliana. 59. Renaudotii Specimina. 60. Budæi judicium de talibus methodis. 61. Scaligeri deſiderium de barbarorum doctrinâ diſcenda 62. Autores recentiores Cabaliſtici. 63. Roberti Fluddii ſcripta 64. 66. & Philoſophandi ratio. 65. Methodi particulares. 67. Non niſi unam agnoſcit Autor Medicinæ Mentis. 68. quod re ipſa refellitur. 69. Autores qui ἐγκυκλοπαιδείαν ſcripſerunt. 70. Sorelli ſcientia univerſalis. 71. Martianus Capella, 72. Euphues. 73. Alſtedius. 74 Judicium de ejus ἐγκυκλοπαιδείᾳ. 75. In artibus Mechanicis ejus diligentia, 76. ut & Thevenoti, 77. Velſchii. 78. Alſtedii ἐγκυκλοπαιδεία Biblica. 79. Velſchii Pædia in Cycliſco. 80. J. Fortii Ringelbergii Encyclopædia. 81. Ejus vita mirabilis conditio. 82. Antonius Zara. 83. Voſſii opus artium. 84. Havemanni Methodus. 85. Claude Fleurus. 86. Autores qui de Methodo ſtudiorum ſcripſere, recenſentur. 87. 88. 89. 90. quid de illis ſtatuendum ſit. 91. Leichneri Apodictica Scholarum reformandarum ratio. 92. Baco Verulamius. 93. Beyeri Lux mentium. 94. Velſchii Somnium Vindiciani. 95. Leibnitzii Methodus Jurisprudentiæ. 96. Anonymi deſideria literaria. 97. Thomæ Broun Pſeudodoxia Epidemica, 98. Schookii judicium de Methodiſtis. 99. Univerſalis Methodus vix ſperanda. 100. Quædam datâ operâ occultantur. 101. Sermones Exoterici & Acroamatici. 102. Octaviani Ferrarii liber de ſermonibus Exotericis. 103. Παιδεία quæ. 104. Ἐγκύκλια μαθήματα. 105. Ἀκρίβεια mathematica in omnibus obſervari nequit. 106. quâ tamen quidam feliciſſimè in ſcriptis ſuis uſi ſunt. 107.

1 DE Methodo ipsâ, genuinâ illâ ac primariâ Logices propagine, dici etiam
hîc quædam debebant: Quoniam enim Methodici titulo totus ille li-
ber inſcribitur, de Methodo præcipuè hîc agi debere ratio ipſa dicti-
2 tat. * De Methodo itaque agi poteſt, quatenus generatim ea vox ac-
cipitur, atque univerſam illam inveniendi demonſtrandique rationem ſi-
gnificat, & quatenus illa omnibus applicari diſciplinis ac meditationibus
noſtris poteſt; Cujus propaginem eſſe diximus omnes illas artes, quas In-
3 ventivarum titulo aliqui ſalutant. * Eſt vero Methodus nihil aliud, quam
Ordo, quo ex principiis ac nobis cognitis deducuntur incognita; ſive id
4 in ipſis ſcientiis ſive in Syllogiſmis fiat. * *Owenus Guntherus*, Philoſophiæ Ari-
ſtotelicæ quondam in Academiâ Juliâ Profeſſor, Vir doctiſſimus, & cui mul-
ta ſe debere ait in præcognitis ſuis Logicis Keckermannus, *Methodorum tra-
ctatus duos* ſcripſit, *continentes totius artis Logicæ medullam, facultatem omnium
ſcientiarum ac demonſtrationum principia inveniendi, dijudicandique rationem*, Helm-
ſtadii 1586. in 8. editos: qui mihi in hoc genere ita ſemper placuerunt, ut
parum à novatoribus hâc in re novi præſtitum exiſtimem, niſi quod appli-
catione ad Mathematica ac Phyſica exempla negotium hoc optimè illuſtra-
5 rint. * Hæc eſt illa, quæ libris τῶν Ἀναλυτικῶν Ariſtotelis doctrina contine-
tur; quorum duæ partes ſunt. Priores duo analyticorum libri docent ra-
tiocinationis formas conſtruere: poſteriores duo libri παιδείαν ſeu eruditio-
nem complectuntur indagandi dijudicandique materias in ſingulis diſci-
6 plinis. * Hanc ſcilicet partem Logices εὑρετικὴν & κριτικὴν ab uſu non mo-
do populari remotam, ſed multis etiam parum eruditè uſurpatam, ſuis Me-
thodorum libris illuſtrare conatus eſt Guntherus, junctis illis, quæ apud
Platonem & Galenum (cujus extat de optimo genere docendi liber) occur-
7 runt. * De hâc Methodo Plato in Phædro & paſſim pluribus agit, eamque ut
divinum inventum commendat: Eſt enim intellectui, tam theorico quam
practico, inſtrumentum paratiſſimum, ut & acutè intelligamus, & rectè aga-
mus; Quare & per habitum organicum Methodum difinivit Guntherus.
8 * Ille vero habitus Methodicus vel in integrâ ſcientiâ tractandâ, vel in ali-
quâ ejus parte, exercetur. Methodum Univerſalem διδασκαλίαν vocavit Ga-
lenus, à quo tamen diſſentit Guntherus: nam διδασκαλία ad unam aliquam
tantùm diſciplinam pertinet; Methodus autem eſt communis quædam
ſcientiarum norma nulli propriæ mancipata diſciplinæ; cùm non ſingula-
rum diſciplinarum ἐπίστητα cognoſcat, ſed ipſas ſcientias, quarum ſingulæ
9 ſua ἐπίστητα perſpiciunt, dijudicet examinetque. * Methodi particulares
pro ratione duorum ſummorum generum, Subſtantiæ & Accidentis, duo ha-
10 bent inſtrumenta, definitionem & demonſtrationem. * Quibus patet, nul-
lis nos opus habere vel Gnoſtologiis, vel Hexologiis & Intelligentiis, quas
muſtei illi Diſciplinarum fabri nobis extuderunt: nam ſolâ Logices & Me-
thodi

Digitized by Google

thodi doctrinâ illud abſolvitur, quod ad diſciplinas ordinandas pertinet.
* Hujus doctrinæ ſummum uſum cum perpenderet *Erhardus Weigelius*, Ma- 11
theſeos Profeſſor in Academiâ Jenenſi celebratiſſimus, Vir egregia & ſingularia in arte ſuâ inventa ſummam laudem promeritus, atque demonſtrandi artem è Mathematicis principiis quaſi è fundo aliquo peti debere rectè judicaret, *Analyſin Ariſtotelicam ex Euclide reſtitutam* ſcripſit, quæ *genuinum ſciendi modum & nativam reſtauratæ philoſophiæ faciem per omnes diſciplinas ichnographicè depingeret;* editaque eſt Jenæ An. 1658, * Eruditionem ille eximiam in do- 12
ctiſſimo hoc opere oſtendit, non omnibus quidem fortè probatus, quod in aliquibus vel rebus, vel terminis nonnullis novaturire videatur; ſed ingenium tamen & ἀκρίβειαν non vulgarem in Commentario illo deprehendas.
* Hujus ſui conſilii rationes prolixius in Inſcriptione libri oſtendit, cum in 13
tot Ariſtotelis Interpretibus & Scholaſticis nihil planè inveniret, quod pulcherrimum ipſius opus Ἀναλυτικῶν rectè explicaret, eorumque verum uſum demonſtraret. *Deprehendebam homines iſtos,* inquit, *totâ die non niſi de mente Præceptoris, conſiliorumque ipſius ſenſu ad nvvim uſque & nauſeam decertare: alios hoc, alios iſtud ſuppeditare conſilii: omnes tandem, veræ quippe & priſcæ Architectonicæ (quam oſcuris aliquantum regulis, obſervatione & reſolutione Mathematicarum, quas ipſis videre non contigit, fundatis, Præceptor tradiderat) ignaros in ſolis liminibus & ſuperliminaribus conclavium hærere, eaque, neſcio quo ruinæ metu, labore non neceſſario quidem, immenſo tamen & tantùm non Herculeo, ſtatuminare operosè ſatagentes: tectorio inſuper gypſoque quàm pulcherrimè incruſtantes; illigatiſque emblematibus, quam fieri poſſet, elegantiſſimè conveſtientes, tempus omne conſumere: ſubſtructionibus interim intimioribus ob inſtaurationis & cultus defectum omnimodè corruentibus. Quos quidem hominum iſtorum errores, ut primum diu & diligenter attendens, ex mera veræ & priſcæ Architectonicæ, quam à Mathematicis diſcendam Ariſtoteles non neſciebat, ignorantiâ, indeque regulis Ariſtotelicis non intellectis, ſed pro placito uniuscujusque perverſiſſime explicatis, ortum ſuum traxiſſe & originem deprehendi; ex eo nihil in optatis magis habui, quam videre tandem aliquando, qui omnimodam Philoſophici iſtius ædificii ruinam præventurus, Ariſtotelicam iſtam Architectonicam, hactenus ſatis perverſam, è mathematicarum machinarum inſpectione & reſolutione, quibus tota nititur, reſtitueret, modumque poſtea, collapſam ferè pretioſiſſimam ſtructuram ab interitu vindicandi, exinde oſtenderet.*

Et hæc quidem, quæ de Methodo ac demonſtrandi ratione ab Ariſtotele 14
dicta ſunt, ſatis ſibi conſtant, ut mirer, quomodo *Nizolius* in libris *de rerum principiis & verâ ratione philoſophandi* omnem demonſtrandi rationem ab Ariſtotele luculenter adeo traditam de medio tollere conatus fuerit. Extat enim libro quarto cap. 3. de falſâ demonſtratione & ſcientiâ Pſeudophiloſophorum, & ſimul de inutili falſoque poſteriorum Analyticorum libro. * Adver- 15
ſus illum peculiari operâ ſe diſputaturum promiſit Vir ingenioſiſſimus *Leib-*

 nitzius

Digitized by Google

nitzius in præfatione, quam iteratæ libri Nizoliani editioni præmiſit. Quanta
illa ſunt *παράδοξα*, qvum univerſalia in rerum natura negat? quibus ſubla-
tis, demonſtrationis etiam magnam partem tolli neceſſum eſt. Quis ferret
Logicam diſciplinam Oratoriæ, Metaphyſicam Phyſicæ ſubordinari? quas
16 ſeparandas eſſe ratio ipſa dictitat. * Verùm ille ſtudio partium abreptus
multa disputavit adverſus ipſam veritatis rationem, per occaſionem litis
cum Majoragio inſtitutæ. Cum enim Majoragius adverſus Ciceronem quæ-
dam ſcripſiſſet, Nizolius prolixam, ſed acerbam, ad ipſum epiſtolam ſcripſit,
quam in Bibliothecâ Gudianâ MStam ſervari ſuprà dixi. Ergo Majoragius
duos Reprehenſionum libros in Nizolium ſcripſit, qui hos de verâ philo-
ſophandi ratione Nizolio extorſerunt. Maluit Nizolius elegantiorem ali-
quam philoſophandi rationem, abjectis terminis philoſophicis ac barbaris,
17 quibus tamen major ſubeſt rerum expreſſio. * Et fuit in multis Nizolio
ὁμόψηφος Ramus, magnus in re Dialecticâ non tantùm, ſed & in omni
philoſophiæ parte, Novator: Novam etenim, ut in ſingulis diſciplinis, ita
18 univerſam Methodum inſtituit, * de quo tamen ita judicat Verulamius de
Augm. Scientiar. lib. 6. cap. 2. *Methodus veluti ſcientiarum architectura eſt. Atque
hac in parte melius meruit Ramus, in optimis illis regulis (καθόλου πρῶτον, κατὰ παν-
τὸς, κατ' αὐτὸ, &c.) renovandis, quam in unica ſua Methodo & Dichotomiis obtru-
dendis. Veruntamen neſcio quo fato ſit, ut humanis (ſicut ſæpius fingunt Poëtæ) rebus
pretioſiſſimis ſemper adhibeantur pernicioſiſſimi quique cuſtodes. Certè conatus Rami,
circa illam propoſitionum limam, conjecit eum in epitomas illas & ſcientiarum vada,
auſpicato & felicis cujusdam genii ductu proceſſerit oportet, qui Axiomata ſcientiarum
Convertibilia facere attentaverit, & non ſimul ea reddiderit Circularia, aut in ſemet
recurrentia. Conatum nihilo ſecius Rami in hac parte utilem fuiſſe non inficiamur.*
Ergo tamen, quæ bona in Ramo habentur, ab Ariſtotele potius transſcripta,
19 Verulamio judice, quàm ab ipſo excogitata ſunt. * Methodum quoque Ra-
mæam perpetuis dichotomiis incedentem carpit ibidem in initio capitis Ve-
rulamius: *De unica Methodo & Dichotomiis nil attinet dicere: fuit enim nubecula
quædam doctrinæ, quæ cito tranſit: res certe ſimul & levis & ſcientiis damnoſiſſima.
Etenim hujusmodi homines, cum Methodi ſuæ legibus res torqueant, & quæcunque in
dichotomias illas non apte cadunt, aut omittant, aut præter naturam inflectant, hoc
efficiunt, ut quaſi nuclei & grana ſcientiarum exiliant, ipſi aridas tantùm & deſertas
ſiliquas ſtringant. Itaque inania compendia parit hoc genus Methodi, ſolida ſcientia-
20 rum deſtruit.* * De Ramo & Ramæorum doctrina legi Caſelius poteſt in ſuo
Néῳ & Prodidaſcalo. Cæterum ille jam tum Agricolæ & Ludovico Vivi ſuo-
rum philoſophematum originem in multis debuit, de quo nos alio loco plu-
21 ra. * Methodum Rami refutavit duobus libris *Everh. Digbæus* Lond. 8. An.
1580. editis: qui & *Theoriam Analyticam viam ad Monarchiam ſcientiarum mon-
ſtrantem* Londin. in 4. Anno 1579. edidit.

Digitized by Google

Doctrinam de Methodo peculiari quâdam curâ ſibi explicandam ſum- 22
pſit Carteſius, vir ad Philoſophiam animo acerrimo inſtructus. Totam hanc
artem ad quatuor Regulas vocavit, quæ tamen, ſi verum fateri velimus, Ari-
ſtotelicis jam tum præceptis continentur. * In compendium traxit *Autor* 23
Artis Cogitandi parte quartâ. Methodum duplicem facit: vel enim verita-
tem inquirit, eſtque Analyſis, ſive Methodus reſolutionis, quæ dici poterat
methodus inventionis: vel inventam docet, & eſt Syntheſis, ſive metho-
dus compoſitionis, quæ & appellari poteſt methodus doctrinæ tradendæ.
Integrum corpus ſcientiæ rarò analyticè tradi ait, cum analyſis in uſu tan-
tùm ſit ad quæſtiones ſolvendas. Atque hîc varia quæſtionum exempla pro-
ponit, monſtraturus, quomodo in his procedendum: quorum maximam
partem excerpſit è ſchedis MStis Carteſianis, quas à Dn. Clerceliero habue-
rat. Multa tum è mathematicis tum è phyſicis adducit pro illuſtratione
hujus doctrinæ, quæ ibi cum fructu legi poſſunt. * Nam cæteri Autores Pe- 24
ripatetici, qui de methodo tractarunt, parci admodum ſunt in exemplis di-
ſtinctè proponendis. Quoniam enim plerique ex illis mathematicæ artis &
ſolidioris phyſicæ, & præcipuè *ἐμπειρίας* naturalis rudes fuere, quæ firmio-
rem *ἀποδείξεων* fundum huic doctrinæ ſubſternunt, mirum videri non de-
bet, ſi mutilam illam & in multis erroneam dederint. Cæterùm nihil penè
novi ab illis, qui tamen nova ſe dixiſſe putant, dictum eſt, quod non com-
modâ deductione è principiis Ariſtotelicis arceſſi poſſit.

Nuperrimè eandem doctrinam *Tſchirnhauſius*, Academiæ Scientiarum 25
Pariſienſis membrum, viâ, quoad fieri poterat, expeditâ & accuratâ propo-
ſuit, niſi quod veterum præcepta planè ſeponat, ſuumque omnino ductum
ſequatur: cujus tamen Regulæ Generales & cum Carteſianis & cum ipſis
Ariſtotelicis, quas Guntherus expreſſit, in multis conveniunt. Libri titulus
eſt: *Medicina mentis ſive tentamen genuinæ Logicæ, in quâ diſſeritur de Methodo de-
tegendi incognitas veritates.* Editus vero eſt Amſtelodami 1687. ac Regi Galliæ
inſcriptus. * Prima parte agit de cauſis, quæ nos in varios errores deducunt; 26
quid propriè nos delectet, & quam variæ ſint circa illa, quæ delectant, dece-
ptiones; quod ſit omnium conſtantiſſima delectatio veritatis detectio, atque
hujus via per nos ipſos indagari poſſit. Parte ſecundâ artis inveniendi gene-
ralia præcepta proponit, quibus adjuti nunquam in falſa incidamus, ſed po-
tiùs veritatem ſemper certò aſſequamur; adeo, ut hiſce mediis abſque ullo
errore ulterius progredi poſſimus, continuò & quantum nobis libuerit, ſem-
per nova detegendo, ſi modo adſit animus & ſatis temporis nobis ſuperſit
ad noſmet ipſos ad id ſtudium applicandos, idque exiguo labore. Excludit
hic primò cognitionem illam, qualis ex Locis Communibus, arte Lullianâ,
prædicamentis, locis Topicis, Florilegiis, de re aliquâ in pompam potius &
admirationem ignorantium hauriri & proponi ſolet; quâ nihil ſolidæ viri-

tatis indagabitur, ſed millies ab aliis dicta recoquentur, variis etiam dubiis
27 & controverſiis incerta. * Cum ergò ſolos Mathematicos nullas ſovere
controverſias videret, aut eas, ſi quæ exurgerent, ſtatim componi, hoc indicio
judicabat, hos ſolos exoptatam methodum attigiſſe. Illis ergo ſtudiis
ſe applicuit, ut videret, num idem mutatis mutandis in aliis poſſit obtineri;
28 quod ipſi feliciſſimè ſucceſſi. * Algebram igitur primùm adiit, de quâ ita:
*Cum ego, quam veteres Algebram, recentiores vero Analyſin ſpecioſam vocant, mihi
comparaſſem, magnâ meâ delectatione obſervabam, & quod ibi promittitur, non falsò
jactari, & reverâ plus in eâ præſtari, quam antehac ullâ ſpe conceperam. Licet verò ſtatim
non potuerim perſpicere, quomodo idem in omnibus aliis ſcientiis poſſit effici; quia
tamen me hactenus præſtantior latebat methodus, in hac ingenium meum colendo vehementer
fui occupatus. Ubi eò denique progreſſus eram, ut quendam adverterem habitum,
tam in ſolvendis iis difficultibus ab aliis mihi propoſitis, quam præcipuè in iis, quas
mihi ipſe formaveram, intimiùs ſecretam hujus methodi naturam perluſtrando notavi,
quicquid ignotum eſt eâdem prorſus ratione non ſolùm in Mathematicis, ſed & in omnibus
29 aliis ſcientiis, poſſe detegi.* * Primò ergo ponit certitudinis humanæ fundamentum
illa, in quibus præcipuè intellectus operatio manifeſtatur; nimirum
quæ à mente noſtra ſtatim ſine contradictione (à cujus ſtudio remotiſſimum
jubet eſſe veritatis indagatorem) concipi poſſunt, e. g. Totum parte ſuâ majus
eſſe, In circulo omnes radios abſolutè eſſe æquales &c. unde infinitæ
aliæ veritates educi poſſunt, ac vice versâ ſequitur, ea quæ concipi non poſſunt,
falſa eſſe. Sed in fundamento illo rectè ponendo, ne ab imaginatione
decipiamur, præcipit: Multa enim tantùm imaginatione percipi ait, quorum
tamen conceptus certus dari non poſſit, ut in ſonis, coloribus, aquâ,
aëre, metallis &c. Quare duo criteria diſcernendi intellectus & imaginationis
commendat. 1. Multâ experientiâ & frequenti utriusque differentiam
indagare, quod tamen difficile admodum eſt, nec à quolibet præſtari poteſt.
2. Ut æqualitatem intelligendi reſpiciamus: nam quæ verè concipimus, ea
etiam aliis, ut nobiscum concipere poſſint, explicare poſſumus, ut in demonſtrationibus
Mathematicis fieri videmus, quas omnes æquè bene intelligunt;
cum ea, quæ imaginatione percipiamus, variis variè, non æqualiter,
percipiantur. Neceſſe proinde erit ſigna dari, quibus certiores fiamus, utrùm
rem concipiamus, an imaginemur: nam ex confuſione duarum facultatum
illarum maximi naſcuntur errores. Format deinde ſibi ipſi varias objectiones,
quibus impugnari illa ſua veritatis criteria poſſunt, ad quas operosè ac
30 eruditè reſpondet. * Hinc disquirit, quâ quis ratione ſemper abſque errore
poſſit progredi nova continuò detegendo: ubi primo omnes poſſibiles conceptus,
quos mentem obſervare poſſe videmus, nobis magno acquirendos
ſtudio ſuadet: ex iis definitiones primum fabricandas docet, è definitionibus
proprietates educit, quæ appellat Axiomata: ex definitionibus inter
ſe

Digitized by Google

ſę omnibus modis junctis veritates derivatas exſtruit, quas Theoremata
vocat. * Definitiones à nobis formari poſſe demonſtrat, & ut definitio ali- 31
qua bona ſit, primum rei, quæ concipitur, formationis modum, quam ge-
nerationem vocat, conſiderare nos jubet, atque ex ea definitionem adorna-
re. * Quod ut eò promptiùs fiat, tres Regulas generales ponit; quarum 32
prima eſt de rebus cogitatione ad ſua ſumma genera deducendis, cum qui-
bus cuncta entia diverſam naturam, h. e. nihil commune ac diverſam gene-
rationem habere obſervantur vel concipiuntur. * Conſtituit autem tria co- 33
gitationum genera circa Imaginabilia, Mathematica, Phyſica, ad quas claſſes
omnia entia reduci poſſint. Secunda regula eſt: Omnibus ad ultima gene-
ra reductis obſervandum eſſe, vel ratione vel experientiâ, quæ in quolibet
genere ea ſint, quæ omnibus ſingularibus concipiendis ſemper adſint. Ter-
tia regula eſt: Omnes conceptus formatos ſic eſſe ordinandos, ut ſibi ſucce-
dant juxta numerum, quo plura poſſibilia ſeu elementa ſuccedere expo-
ſcunt. Prima elementa imaginabilium, quæ ſenſu percipiuntur, conſtituit
fluida & dura, rationalium puncta, rectas atque curvas, Realium, materiam,
motum & quietem, ſine quibus nihil amplius concipi poſſit. * Hinc ad 34
Axiomata & Theoremata fabricanda procedit, ac magnam exemplorum è
Geometricis petitorum copiam ſubjungit, quibus præcepta ac regulas ſuas
illuſtrat, adjectis nonnullis phyſicis demonſtrationibus de Montibus ar-
dentibus, quæ ex eodem fonte promanant, quam methodum ex Algebra
primùm deductam vehementer extollit. *Hæc eſt*, inquit, *nec ulla alia exiſtit
methodus, quà omnes, qui Algebræ ſtudent, utuntur, & cujus ope talia ſolvuntur proble-
mata, quæ cuivis humano ingenio indiſſolubilia primo intuitu videntur: Propoſito enim
problemate, res integra quaſi jam inventa ob oculos ponitur, ut ita clarè appareat, quæ-
nam res hic ſibi invicem conjungantur: harum naturæ ſeu definitiones vel jam notæ
ſunt, vel re ipsâ exhibentur: deinde unaquæque diverſarum naturarum ſeorſim ex-
penditur, & per diverſam æquationem ſimpliciſſimis, quantum fieri poteſt, characteri-
bus exprimitur: tandem ſingulæ harum æquationum variè inter ſe tamdiu comparan-
tur ſeu junguntur, donec unica inde oriatur æquatio, cui hæ naturæ quæ antè diverſis æ-
quationibus exprimebantur, incluſæ, hoc eſt, omnes ſimul junctæ ſint, & quæ proinde clarè
oſtendit, quo pacto propoſita quæſtio ſit ſolvenda.* De hâc Algebra ſpecioſa *Carteſius,
Beaumontius, Vieta, Schootenius* pluribus agunt. * Hinc procedit ad illam tra- 35
ctationem, quâ ratione veritatis acquiſitio exiguo labore perficiatur: quod
ut fiat, omnia impedimenta primùm removet, in quibus primum locum te-
nent errores, in quorum originem inquirit, ac quædam ejus rei in imagina-
bilibus, rationalibus, ac realibus enumerat. In realibus ſubtiliſſimos errores
vocat, quando cum realibus imaginabilia confunduntur, quod in princi-
piis naturæ ponendis à ſubtiliſſimis noſtri temporis Philoſophis factum;
atque inde varias enatas ſectas, & multa dominari etiamnum præjudicia

 oſten-

36 oſtendit; * Quorum remedium quærit 1. in accuratâ operationum intelle-
ctus ab imaginationis operationibus diſtinctione. 2. In eo ut intellectus in veritate inveſtiganda adjuvetur ab imaginatione directâ à bonâ indagandæ veritatis methodo. Inſigne enim, & ſupra quam credi poteſt, utile adjumentum in indagandâ veritate intellectui adferre ait imaginationem benè gubernatam. Adjumentum autem hoc eſſe 1. à vocibus. 2. à characteribus. 3. à motu. 4. ab externis experimentis. Hoc modo imaginationem hoſtem intellectus, & noxiam ei, conciliari poſſe contendit, ut inpoſterum
37 ad eundem poſſit collineare ſcopum. * Secundum impedimentum eſt, quod, quæ cognita ſunt, non magnifaciamus, nec attentè meditemur; cujus remedia quoque proponit. Tertium impedimentum illi eſt, quod nimis ad utilitatem alicujus notitiæ reſpiciamus: Contentos enim nos eo ſolo eſſe jubet, quod novam quandam veritatem detexerimus: niſi enim ita faceremus, viam ad utiliſſima quæque nobis occluſuros. Præclaris hîc exemplis demonſtrat exiguam naturæ potentiam, quæ in abſtractione ſuâ parum utilis videtur, in progreſſu & applicatione infiniti uſus eſſe, quod pateat magnetis, vitri, nitri & ſulphuris uſu, quorum ſubjectorum variâ applicatione ſtupendæ operationes ſucceſſu temporis ſint productæ. Quis enim crediſſet, ſolâ aciculæ magneticæ directione ad ſeptentrionem multorum aureorum milliones lucrari, Orbem novum detegi potuiſſe? Ac talia infinita excogitari è leviſſimis & contemtis vulgo experimentis poſſe cer-
38 tum eſt. * Quartum impedimentum Indiſpoſitionem noſtri facit, quâ non ſemper apti ſumus ad veritatem inquirendam; cujus varia remedia recenſet. Quintum impedimentum illi eſt eruendarum veritatum nimis longa ſeries; cui remedium è partitione operis bonoque ordine & numero quærit. Ejus exempla recenſet, & elegantiſſimâ diſſertatione oſtendit, quomodo imaginatio extendi poſſit, ut uno folio comprehendere poſſimus integro libro materiam præbitura. Imaginationem verò extendi docet converſatione cum doctis, & colloquiis mutuis, ubi tum omnia, quæ inciderunt, ſtatim conſignanda ſunt; lectione eorum, quæ in illo genere ſcripta
39 ſunt à viris doctis. * Et ſanè quantum converſationi tum cum Viris doctis, tum peregrinis, tribuendum ſit, ſuperiore libro ſingulari capite diximus, & ſingulari libro Gallicè ſcripto de *l'utilitè des voyages Baudelotius de Dairval*, Pariſ. Ann. 1686. edito prolixè declarat: ubi de uſu & commodis peregrinationis in antiquitatum indagandarum ſtudio multa diſſerit, ac exempla
40 varia novarum in iis obſervationum congerit. * Eandem operam in variis literariis monumentis per Italiam conquirendis impenderunt *Joannes Mabillon & Michaël Germain*, Presbyteri, qui illa libro ſingulari, cui titulum *Muſei Italici* Pariſ. Ann. 1687. editi fecerunt, collegerunt. Hinc in formatione prudentis magiſtri, quomodo imaginatio noſtra ab ipsâ pueritiâ augeatur, copio-

Digitized by Google

copioſâ & eruditâ diſſertatione exponit; quâ de re in ſequentibus plura.
*Sextum impedimentum ponit, quod commoditate ſæpe deſtituamur ad effectum deducendi ea, quæ ad executionem in veritatis acquiſitione requiruntur, certis vitæ negotiis adſtricti. 41
* Cui remedium hoc opponit, ut ſemper noſtram in ſtudiis inclinationem ſequamur, ita quicquid aggrediemur, facillimum fore, ac multa nos effecturos ait. 42
* Parte tertiâ de methodo detegendi incognitas veritates agit, quam inſtituit 1. reſpectu noſtri, ſi noſtras inclinationes, ut jam antè dixit, ſequamur. 2. reſpectu ſcientiarum, quarum cognitio magis neceſſaria eſt quam aliarum, quibus magis delectamur; ut ſtudia mathematica, quorum cognitione ad methodum diſcendam magis indigemus, licet aliis magis delectemur: hæc enim viam omnibus cæteris ſternunt 3. reſpectu ſcientiæ, quæ ſummam delectationem omnibus afferret, modo ipſis eſſet nota. Per quam Phyſicam intelligit, quam vocat ſcientiam univerſi accuratâ mathematicorum methodo à priori demonſtratam, & evidentiſſimis experientiis ipſam imaginationem convincentibus à poſteriori roboratam. 43
* Ita librum hunc ſuum concludit, & ſpecialiora de arte inveniendi præcepta promittit, quæ ut in lucem Vir ingenioſiſſimus proferat, vehementer optamus. 44

In doctrinâ de Methodo multa quoque magnus ſcientiarum amplificator *Baco Verulamius* inveniſſe ſibi nova viſus eſt; ſed non ſatis illa diſtincta atque ad bene ordinatas regulas revocata. Quare obſcura pleraque ſunt, & planiorem explicationem requirunt. 45
Diſtinguit ille *lib. 6. de augm. Scient. cap. 2.* Methodum in initiativam & magiſtralem: illam dicit, quæ ipſa ſcientiarum myſteria recludat & denudet; altera illi eſt, quæ uti iis docet, & ulteriorem progreſſum ſibi propoſitum habet, atque telam à priori traditam pertexendam docet. Vocat eam Traditionem Lampadis, ſive Methodum ad filios, quam eleganter his verbis deſcribit: *Artibus idem uſu venit quod plantis: ſi plantâ aliquâ uti in animo habeas, de radice quid fiat, nil refert; ſi vero transferre cupias in aliud ſolum, tutius eſt radicibus uti, quam ſurculis. Sic traditio (quæ nunc in uſu eſt) exhibet planè tanquam truncos (pulchros illos quidem) ſcientiarum, ſed tamen abſque radicibus, fabro lignario certe commodos, at plantatori inutiles. Quod ſi, Diſciplinæ ut creſcant, tibi cordi ſit, de truncis minus ſis ſollicitus; ad id curam adhibe, ut radices illæſæ etiam cum aliquantulo terræ adhærentis extrahantur. Cujus quidem generis traditionis, Methodus Mathematicorum in eo ſubjecto ſimilitudinem quandam habet; generatim autem non video quid aut in uſu ſit, aut quid quis inquiſitioni ejus dederit operam; proinde etiam inter deſiderata numerabimus.* Diſcrimen porro facit inter Traditionem per Aphoriſmos & Methodicam. Illam laudat, quæ multa ſæpe in receſſu habeat: Aphoriſmi enim ex medullis & interioribus ſcientiarum conficiuntur, & magnam notitiam præſupponunt; nam abſcinditur illuſtratio & excurſio, deductio, connexio, varietas, exemplo- 46

Digitized by Google

rum deſcriptio practicæ. Traditio Methodica ſæpe ſpecimen artis oſtendit; ſed ſi ſolvantur, ſegregentur & denudentur pleraque, ad nihilum recident. Narrat aliud Methodi diſcrimen, cum ſcientiæ traduntur per aſſertiones adjectis probationibus, aut per quæſtiones una cum determinationibus. Diſtinguit inter Methodum univerſalem & particularem, ſubjectæ materiæ, quæ tractatur, accommodam. Nam ut Topicas particulares ad inveniendum excogitavit Verulamius, ita methodos particulares ad tradendum adhiberi vult. *Videmus enim*, inquit, *nimium generalia (niſi deducantur) parum informare; quin potius hominum practicorum ludibrio ſcientias exponere, cum nihilo magis ad Practicam faciant, quam Chorographia Ortelii univerſalis ad viam monſtran-*
47 *dam, quæ Londino ducit Eboracum.* * Hæc quaſi nova quædam de Methodo proponit Verulamius, quæ ab aliis notata non fuerunt. Verùm in iis non video, quid magnopere adjuvare vel docentes vel diſcentes poſſint: Nihil enim hic ex ſtabilibus ſolidisque principiis deductum eſt.

48 Illud è veterum inſtituto commodè notavit, eſſe quandam Methodum Exotericam & Acroamaticam, ut illi libros ſcripſerint alios Exotericos, alios Acroamaticos. Acroamatica Methodus ſive Ænigmatica veteribus in uſu fuit, cum ſecretiora ſelectis auditoribus proponerent. Illa Pythagoræ, illa veterum Cabaliſtarum, informandi ratio fuit, qui per numeros ac ſymbola
49 occultarum ſcientiarum myſteria tradebant. * Quod Pythagoras numeris multas occultas doctrinas complexus fuerit, nunc eò minus dubitabimus, cum videamus hodie numerorum figuratorum beneficio intricatiſſima problemata ſolvi poſſe. Nihil enim refert, quibus notis animi ſenſa expli-
50 centur, an literis, an aliis quibusdam characteribus. * Et fuit ſanè teſte *Ghilino* in *Theatro hominum literatorum* p. 219. *Theodotus Oſius*, qui librum ſcripſit, cui titulus: *Meditationes Rhythmicæ in duas partes diſtinctæ, quarum una theoricam, altera practicam facultatis ſciendi per numeros, ſive reſtitutam Pythagoræorum doctrinam pollicetur;* Qui an editus liber nunc ſit, ignoro: Nam ex præfatione libri ejusdem autoris, qui inſcribitur *Novarum opinionum & Sententiarum Sylva*, quo multa continentur nova de rebus nonnullis & abſtruſiora cogitata, apparet, tum, cum liber ille ederetur, nondum fuiſſe publicatum. In iſto verò libro aliqua hujus commatis ſæpe habentur, ut in capite 61. Autoris iſtius ſenſum & doctrinam Typographus in illa præfatione ad Lectorem pluribus expoſuit: *Obſervabit Lector, cum in his ſcrutiniis non uſum ſcholaſticis argumentis, neque vulgaribus ratiociniis, attamen nec etiam ſimpliciter opinatum fuiſſe, neque ex ſolo mentis diſcurrentis impulſu ſenſiſſe, ſed mathematicis aliquando, & ſæpe metaphyſicis argutiis, quæ melius ad demonſtrationes impellunt, ſi bene à ſenſibilibus abſtracta transferuntur ad intellectualia ſua. Ad quæ dedit animum diuturnum ferme & longi temporis ſtudium, quo indulgens applicuit naturæ & proprietati numerorum abſtractorum à corporibus, & qui ſolo intellectu percipiuntur. Quorum doctrinam habemus profeſſos*

fuiſſe

Digitized by Google

fuiſſe Pythagoreos, at non poſteris tradidiſſe, ſive exaltatione famæ ſuæ, ſive potius veneratione doctrinæ, quam tanquam ſuper humanitatem excellentem ab aliis humanis ſtudiis cenſerent ſeparandam. Quod tamen de hac rimatus autor ſcripturis conſignavit, nondum prodiit in lucem; unde cum aliqua ab ipſa eruta legantur in hoc libro pro fulcro aliquot ſenſuum ſuorum, poterit lector vel eis fidem impartiri, vel præterire, judiciove ſuo probare reprobareve, dum unicuique homini quodlibet ſibi opinari licet.

Ab hâc Pythagoræorum philoſophandi ratione non aliena illa Chinen- 51
ſium videtur, qui per lineas certo modo figuratas non phyſica tantùm, ſed
& moralia, politica & omnium ſuperſtitioſarum artium principia, complexi
ſunt, certâ & immotâ aliquâ ſerie, in numeris tamen & proportionibus fundatâ. Propoſuit illa *Martinus Martinius* in hiſtoriâ Sinenſi libro 1. & nunc ex ipſis Confucii fontibus eam doctrinam in Europâ juſſu Regis Galliæ quatuor Societatis Jeſu Patres Anno 1687. publicarunt. Videatur *Confucii iſtius*
Proœmialis declaratio. Part. 1. paragraph. 6. "Omnium rerum duplex materiale 52
conſtituunt; Perfectum, quod notant lineâ longâ continuâ; Imperfectum, quod lineâ interruptâ exprimitur, quæ ex Chao proveniunt, (agnoſce hic formam & materiam). Hæc principiorum quaſi duo maria in alia duo minora diviſa cum eâdem ſecretione perfecti & imperfecti, quæ quaſi quatuor elementa ſunt. Ex his porrò octo pari modo diviſa extitere, octo abiere in ſedecim, illa in 32, hæc in 64, & tandem in multa minuta quaſi fluentia rivuloſque, ſervatâ ſemper primæ diviſionis atque ſecretionis normâ. Illa duo principia, quatuor imagines ex duobus principiis natæ; octo figuræ ex quatuor imaginibus promanantes; 64. figuræ quibus liber mutationum comprehenditur, illic in tabulâ exhibentur, adjectis nominibus ſubjectorum naturalium. In his figuris ac lineis ad Philoſophicum ſenſum explicandis, mirum eſt, quam ſolertes ſint Chinenſium philoſophi. Moralis illa atque politica explicatio Confucii, quam illic adducunt hujus libri concinnatores, plena profecto pulcherrimorum ſenſuum eſt, quæ perpetuâ ſerie ex illarum ductu ac nexu evolvitur. Imaginibus illi & numeris πυθαγορίζειν ante ipſum Pythagoram videntur. Mirum certè videri poſſit, quomodo in illas ſpeculationes primi devenerint Chinenſes; nam Confucius, qui annos 551. ante Chriſtum natum vixit, hæc ex antiquiſſimis autoribus ſe conſignaſſe ſcribit. In omni penè gente talia obſerves, cum rerum cauſas indagant, præcipuè in Orientalibus, quibus omnis Philoſophia ænigmatica eſt. Indagatione ſcilicet ducuntur ad neſcio quæ abſtracta, quæ vel per numeros vel figuras utcunque exprimunt. Cum enim videat mens humana, quædam eſſe illis corporeis altiora, ac poteſtates quaſdam hæc inferiora ſub ſe continentes, nihilque in naturâ norit magis abſtractum à rebus, Spirituum vero nullam habeat notionem, ad numeros & figuras dilabitur, eaſque vel ut cauſas, vel ut ſigna quædam rerum archetypa pro veris cauſis venditat. In

quibus omnibus non quidem adeò certi quid deprehendimus, ut pectus ſa-
turare poſſimus, aut aliqua ſuper hoc fundamento exſtruere; Sed arguunt
tamen illud, ferri naturâ ſuâ animos ad generales quosdam conceptus & na-
turas rerum ſpirituales ſeu æternas; quas etſi explicare conceptibus idoneis
non poſſunt, ſufficit tamen, eorum conceptuum umbras quaſi inhærere men-
53 ti. * Laudari certè ex eo Chinenſium ingenia debent, qui dudum ante Py-
thagoram & Platonem neſcio quid illi Philoſophiæ ſimile animo ſpeculati
ſunt. Pythagoræi enim & Platonici ab Ægyptiis, ut puto, edocti, ad efficien-
tem cauſam potiſſimum reſpiciunt, & Phyſicam quandam Metaphyſicam, ut
Verulamius vocat, profeſſi ſunt. Si verò accuratius rem penſitaverimus,
non videntur hæc temerariâ aliquâ ratione, ſed ſummo conſilio, à principi-
bus Chinenſium philoſophis excogitata. Vix enim in umbraticis illis con-
ceptibus rectus obſervari ordo poſſet, ni clariores Ideæ illos primùm produ-
xiſſent, ut pro ſignis & notis inſervirent iis, qui ad occultam hanc Philoſo-
54 phiam admittendi aliquando erant. * Occultiorem autem fuiſſe illis in phy-
ſicis doctrinam, qualem Ægyptii olim profeſſi ſunt, ac mille fabulis invol-
verunt, ut tot viri doctiſſimi & nuper Cl. Tollius luce meridianâ clarius
oſtenderunt, totus ille iſtius philoſophiæ nexus oſtendit, in cujus explicatio-
ne mirè ſe torquent, qui ad omnia alia dilabuntur, interpretes. Si enim illud
univerſale principium, quod illi *Li* appellant, & de quo tam intricata illi pro-
ponunt, rectè penſitaveris, nil in illo aliud notatum obſervabis, quàm illud
univerſæ naturæ πρῶτον ἐνεργητικὸν, quod omnia miſta ſolvit, vinculisque ſuis
ligat; de quô tot miracula prædicant occultioris Phyſicæ magiſtri. Confe-
ratur proœmialis declaratio *partis ſecundæ paragraph. 1.* libri citati, & miraberis,
quam hæc cum Chimicorum doctrinâ conveniant. Illorum ſenſum non ce-
perunt, qui illa interpretati ſunt. Eſt illud Chinenſium Li nihil aliud, quam
illa Cabaliſtarum linea viridis, quæ ubique gyrat. Fuiſſe verò apud illos
Chemiæ ſcientiam vetuſtiſſimam notius eſt, quam ut in dubium vocari debeat

55 Ad Ænigmaticam illam Methodum, Cabaliſtarum Hebræorum doctri-
na referenda eſt, de quâ nos *lib. 1. cap. 10.* De tali Methodo univerſali Cabali-
ſtica, quâ *Picus Mirandula* uſus ſit, & ad faſtigium ſcientiarum omnium perve-
nerit, multa quoque mirifica narrat Fichetus in libro de arcanâ ſtudiorum
methodo, p. 27. *Hujus myſterii*, inquit, *ea vis eſt, quam in Cabala triginta & quinquaginta portis intelligentiæ ex arcanis Hebræorum eruit Reuchlinus, ut ſcientiam rerum omnium & mundum doctrinarum univerſum quaſi vivâ in tabellâ depictum ſubjiciat oculis, ordine planè admirabili. Denique continet omnia, & ſingula, ſingulaque ut omnia & omnia ut ſingula ad amuſſim explicat, efformatque illum, quem deſideramus, hominem, ex omnibus conſtatum compoſitumque diſciplinis.* An ad illam methodum quoque reſpexerit Agrippa, an ſubtiliorem & diviniorem velit, & quæ ex afflatu doctos formare poſſit, de quâ nos *lib. 1. cap. 12. num. 3.* aliis conjiciendum relin-

Digitized by Google

relinquo. * De Cabala veteri notiſſimi ſunt præter ipſos Hebræos, *Reuchlini,* 56
Joannis Pici, Hacſpanni, Buxtorffii, Hottingeri, aliorumque labores. *Gaffarellus*
Indicem Codicum MStorum Cabaliſticorum, quibus uſus eſt Picus, edidit
Pariſ. 1651. * Hujus Hebraicæ methodi reliquias ſe dare venditat *Paulus* 57
Scalichius in *Epiſtemonis Catholici* libro 12, qui inſcribitur: de *Revolutione Alphabetariâ, ſive perfectiſſimâ ad omne genus ſcientiarum methodo*, quam ante 12. annos ad Carolum Auſtriæ Archiducem ſcripſerat, ſed aliâ planè ratione inſtitutam, ut conferenti patebit: etſi hanc poſteriorem ſuam ipſe ut perſpicaciorem priori præferat in recentiori illa editione; In quâ perpetuo dialogo omnia tractat, cum in priori per capita procedat, ac pluribus exemplis ſuam doctrinam illuſtret. * Hanc ille artem miris modis illic extollit: lau- 58
dat ibi Petrum Daguinum Mediatum, virum totâ Italiâ celebratiſſimum, qui 37. ætatis anno, cum vix prima hauſiſſet literarum elementa, ſeptem tantùm menſibus huic artificio incumbens, omnibus doctiſſimis viris miraculo habitus ſit; Jacobum Januarium, qui cum ſeptem egiſſet luſtra à literis penitus alienus, in tantum hâc arte profecerit, ut nulli doctorum hominum ſit poſtponendus. Laudat Ferdinandum Cordubam Hiſpanum, Raimundum de Sabunde, Jacobum Fabrum Stapulenſem, Carolum Bovillum, qui omnes hâc arte profecerint; Andream, Petrum, Jacobum, Fratres Canterios, qui unicâ cum ſorore primi adhuc decennes in omni diſciplinarum genere egregiè diſſeruere; è quibus alter Cornelii Agrippæ præceptor fuerit, cujus eruditionem nemo ignorat. * Hanc artem corrupiſſe illeait *Raimundum* 59
Lullium, ab Hebræis acceptam: Quod ſi verum eſt, fortaſſis non de nihilo eſt, quod ab Arabibus eam deſcripſiſſe quidam opinati ſunt; quâ de re ſuprà diximus. Hujus artis corruptæ Lullianæ imitatores omnes fuiſſe dicit, excepto Pico Mirandulano & Capnione Phorcenſi, ex quorum monumentis ſe illam reſtauraturum promittit. *Niſi quisquam*, inquit, *inde jecerit fundamenta, fruſtra in illa Lullianâ diſpoſitione laborabit: quam & nos ad Hebraicam veritatem dum eniteremur ante luſtra tria reducere; ſicut etiam publicis typis Oporini excuſa proſtat: parum plus effecimus, quam vel Lullius ipſe, vel Agrippa. Reliqui enim, ut Lavinheta & his ſimiles nedum barbari vocibus, ſed re ipſa quoque ſunt: licet ſuâ ætate ſummæ admirationi fuerint, & aliquid in ſpeciem præſtiterint;* ſed quod ad ſolidam eruditionem pertinet, nihil in illis ingeniis deprehendes. * Hujus artis procul 60
dubio præceptis aliquis Theophraſtus Renaudotius Medicinæ Doctor in Galliâ pueros inſtituit, ut intra annum & in latina lingua & in artibus liberalibus ad omnia interrogata reſponderent, cujus rei hiſtoria exiguo libello cum ipſo examinis actu ac ſubſcriptione teſtium Anno 1636. publicata eſt.
* De hâc, utut ſecreta, ſciendi & diſſerendi methodo, ſive Lullianâ, ſive Caba- 61
liſticâ reformata, ego tamen illud Budæi libro de Philologiâ fol. 63. dixerim: *Artis ad naturam eſt quædam imitatio, non æquiparatio. Sunt enim longe uberiores venæ*

natu-

Digitized by Google

*natura atque capaciores, quam loculata illa ſedes artificis inventionis, magisque eſt ars
naturæ felicis & beatæ accurata adjutrix ad delectum, ſi quid hâc in re mei judicii eſt,
quam ad copiam prolixa, ſuppeditatrix & magnifica.* Excutiant illa Hebræorum
ſacra, qui eas literas rectiùs intelligunt; certè plura in Cabalæ myſteriis la-
tent, quam ſola illa Scalichio adeò celebrata Methodus: Rerum enim occul-
tarum in iis theſauri ſunt, unde in cæterarum gentium fundos tot rivi deflu-
xerunt. In Orientalibus ſupereſſe in hunc uſque diem plurima abſtruſæ ſa-
62 pientiæ monumenta, non ego dubitârim. * Ad illa forte reſpexit *J. Caſ. Sca-
liger*, cum *in Hipponacte ſuo* p. 403. querelam illam de ſuis ſtudiis inſtituit:

Plus pœnitet me temporis, quod impendi
In Grammatiſtas & leves locutores,
Vanas poëtarum atque perditas nugas,
Quam barbarorum quæ leguntur in libris.
Hæc eſt mearum tota ſumma ſummarum,
Stultum ac ſupinum, plumbeique delirii,
Rebus relictis conſeneſcere in verbis.

63 Hujus Cabaliſticæ doctrinæ recentiores ſcriptores aliquot in folio volumi-
nibus collecti ſunt; in quibus eſt *Ricii de Agriculturâ cœleſti*, *Franciſci Georgii*
Harmonia mundi, quibus multa è naturâ ſonorum ad philoſophiam &
Theologiam applicantur. Sed de iis verum eſt, quod Verulamius ait loco ſu-
prà citato. *Hoc Acroamaticum ſive Ænigmaticum docendi genus poſterioribus tempo-
ribus dehoneſtatum eſt à plurimis, qui eo tanquam lumine ambiguo & fallaci abuſi ſunt
ad merces ſuas adulterinas extrudendas. Intentio autem ejus videtur, ut traditionis
involucro vulgus, profanum licet, à ſecretis ſcientiarum ſummoveretur, atque illi
tantùm admitterentur, qui per manus Magiſtrorum parabolarum interpretationem
nacti ſint, aut proprii ingenii acumine & ſubtilitate intra velum penetrare poſſint.*
Quandam ex Cabalâ Theo-philoſophicâ miſtam doctrinam profitentur, quæ
è Paracelſi, Weigelii, Guthmanni, Böhmii, Fratrum Roſeæ Crucis ſcholâ ſcri-
64 pta prodierunt. * Eſt his quoque annumerandus *Robertus Fluddius*, Anglus,
mirabilis ingenii homo: Multa enim è Cabaliſtis, ex numerorum doctrinâ,
Tetragrammati admirabili poteſtate, atque è ſacris literis, ad rem naturalem
applicat, & ſui ſenſus quoddam Syſtema Phyſicum ex illis conficit. * In ma-
65 thematicis multa egregia invenit, in quibus admodum operoſus fuit: Nulla
enim Matheſeos pars eſt, quam ille non attigerit in libris ſuis, Mechanices
peritiſſimus, ſuperſtitioſas etiam artes diligenter excoluit, quarum Hyper-
aſpiſtes eſt, quas ipſe etiam exercuit per omnia divinationum genera. E ther-
moſcopio, ſeu vitro, ut vocat, Calendario omnium phænomenorum natura-
lium rationes, & totius mundi conſtitutionem, explicare laborat; quod in-
ſtrumentum ex ipſo Moyſe deducere vult, aitque ſe inveniſſe illud in Codi-
ce quodam ante 500. annos ſcripto, graphicè delineatum. Spiritum huic
vitro

Digitized by Google

vitro incluſum illi, qui mundi magnâ machinâ concluditur, proportione re-
ſpondere ait. Quare & omnes circulos cœleſtes & plagas in illo præfigurat.
Ex eo quoque de natura morborum judicat: hominem enim ut microcoſmum
cum macrocoſmo & hoc inſtrumento, ac ſpiritum vitro incluſum cum ſpiritu
corporis noſtri comparat. Hieroglyphicum morborum corporis & animi
typum eo in inſtrumento ob oculos ponit; ſimiliter & urinarum borealium
& auſtralium ſcalam in eo repræſentat, uroſcopiam convertens in urano-
ſcopiam. Quare mirabiles morborum definitiones extruit in libro ſuo de
eſſentia Morbi. Morbi autem illi inter meteora referuntur, atque à ventis
(quos Spiritus & Angelos facit) ortum habere tradit. Quam ſuam ſenten-
tiam ut ſtabiliat, SS. literarum, Galeni & Hippocratis autoritate ſæpè ab-
utitur. Ratione itaque totius macrocoſmi morbos dividit in empyreos,
æthereos, elementares, in plaga ſeptentrionali procreatos, tenebroſos ex
plaga occidentali ortos, præternaturales, æſtuoſos, ad plagam meridionalem
ſpectantes. Cauſas morborum plerasque externas facit, à ſeminario meteo-
rorum & à victus ratione. Tu mihi vide lepidum illud ſanitatis munimen-
tum, quod *libr. 4. Myſter. Morbor. extruit*, ubi & dæmones morborum archite-
ctos unà cum ipſis morbis depingit; quibus adjunguntur etiam Angeli
ἀλεξίκακοι, omnes nominibus ſuis appellati. * Scripſit etiam librum, cui ti- 66
tulus: *Utriusque Coſmi, majoris & minoris, Metaphyſica, Phyſica & Technica*, ubi
poſitis ob oculos ſchematibus ipſum opus creationis demonſtrare laborat.
Multa quoque de Muſica mundanâ è Monochordi contemplatione philo-
ſophatur. De quibus omnibus alibi plura.

Sed mittamus illam Methodum, quæ admirationi potius excitandæ, 67
quam veritati inquirendæ inſervit, ac procedamus ad methodos particulares
ſcientiarum, in quibus non convenire poſſe earum doctores, mirum non eſt,
cum in univerſali non conveniant: quâ ſemel rectè ſtabilita, non multum
erat de particularibus laborandum. * Certè Autor Medicinæ Mentis ut rem 68
inutilem habet ipſarum ſcientiarum & methodorum multiplicationem; cujus
hæc verba part. 2. p. 13. *Veri Philoſophi Philoſophia ſive unicum ſtudium eſt ars inveni-
endi. Si hæc, de quibus modo ſum locutus, animadvertiſſent, ſimul vidiſſent non tot dari
diſciplinas, quot ipſi profitendo enumerant, ſed tantummodo unicam, unde omnia, quæ ſciri
datum eſt, derivantur; quæ eſt ars ſæpius memorata, inveniendi per nos ipſos. Hanc
qui ſibi comparavit, omnes alias bonas ſcientias unà cum eâ ſibi acquiſivit, aut ea absque
alterius adjumento ſemper ſibi acquirendi potentiam habet: quin omnes utiles ſcientiæ,
quæ ab aliis præter hanc ſtatuuntur, non niſi hujus artis ſpecimina ſunt. Ab hâc ſcientiâ
vulgares philoſophi longius remoti ſunt, quam vulgus exiſtimat. Qui de ſcientiarum
vanitate ſcripſerunt, non in eo errarunt, quod iſtorum philoſophorum ſcientias ad
catalogum vanarum ſive inutilium relegarunt; ſed in eo, quod ex merâ ignorantiâ (uti
perfacilè quis videbit, modo eos autores vel paululum perluſtraverit) omnes omnium*

69 *philoſophorum ſcientias ſine ullo diſcrimine eâdem cenſurâ notarunt.* * Verùm tan-
tum abeſt, ut convenientia in methodis particularibus ſit, ac eâdem viâ
omnes incedant, ut penè ſinguli ſibi ſemitam ſapiant, & quot capita penè
tot ſenſus ſint, magno argumento, etiam illâ ab Ariſtotele traditâ analyticâ
parum inſtructos eſſe pleroſque. Non eſt hujus loci, omnes illos recenſere
autores, qui diverſâ in diſciplinis methodo uſi ſunt; de eo enim in Polyhiſto-
70 re Philoſophico pleniùs agetur. * Quidam Encyclopædiam uno complexu &
ſub unâ quaſi ſcientiâ generali tradiderunt, ut fecit *Sorellus* in libro Gallicâ
71 linguâ ſcripto, cui titulum Scientiæ univerſalis (*Science univerſelle*) fecit. * Sub
generali & corporalium & ſpiritualium rerum diviſione omnem philoſo-
phiam comprehendit. In quatuor tomos dividit. In primo agit de Terra,
Aqua, Aëre, Cœlo & Aſtris: ſecundo de Meteoris, Lapidibus, Metallis,
Plantis, Animalibus, Animâ hominis, Angelis & Deo: tertio de uſu, meliora-
tione, perfectione & imitatione rerum in mundo: quarto de uſu idearum,
quæ producunt ſcientias & artes, de linguis, ſcripturâ, numeris. Addidit
his refutationem errorum vulgarium tractatumque, in quo examen Ency-
clopædiarum inſtituit, ſuique conſilii rationes in concinnatione hujus ſci-
entiæ univerſalis exponit. Verùm præcipuos aliquos tantùm recenſet, ac
non paucos omittit. Sciagraphiam ac rationem ſui operis in fine Bibliothe-
cæ Gallicæ tradit. Cæterum & alia, quæ pro ſubſidiis ſcientiæ univerſalis in-
ſervire poſſunt, in tractatu Gallico de *perfectione hominis*, quem in Germani-
cam linguam Baro de Stubenberg convertit, Noribergæ Ann. 1660. editum.
72 * Sunt, qui ſub ſchemate fabulæ amatoriæ univerſam philoſophiam tractant,
quod fecit *Martianus Capella libro de nuptiis Philologiæ & Mercurii & ſeptem artibus*
73 *liberalibus*, in quem autorem Grotius annos 14. natus ſcripſit. * Non multum
diſſimilis argumenti eſt fabula illa ab Anglo quodam inventa, & in linguam
Belgicam translata, ac Amſterodami 1668. edita. Titulus eſt: *De vermaa-
kelcke Hiſtorie Zee en landt-Reyze van Euphues ofte een Ontleedinge des Vernufts.* Pro-
ponitur hîc ſub ſpecie Hiſtoriæ fictæ ratio converſandi ac educatio nobilitatis
eruditæ methoduſque ſtudiorum inſtituendorum. Voluerunt illi Autores
utile dulci miſcere; cumque præcepta nuda ſeveritate ſuâ ingrata ſint, hâc
novâ ſpecie veſtita illa magis fortè arridebunt. Verùm ut illa Sorelliana
74 Methodus hiſtorica, ita hæc Poëtica & comica eſt. * Scientias & diſciplinas
particulari methodo tractatas uno volumine congeſſit *Joh. Henricus Alſtedius.*
75 * Operoſa fuit illius Viri diligentia, non tantùm in conſuetis diſciplinis in
compendium redigendis; ſed etiam in novis inveniendis. Valdè enim lar-
gus eſt in titulis novarum artium, quos effinxit interdum, ut nova res vide-
retur, quæ in aliis diſciplinis jam tum pertractata erat, & pertractari debebat.
Nam ſi quis de partibus omnium diſciplinarum ſingulares diſciplinas confi-
cere velit, ut faciunt ejus exemplo nunc multi, non dividere accuratè & me-
thodi-

Digitized by Google

ſhodicè, ſed diſcerpere diſciplinas videretur. In uno objecto multa nova
formalia conſiderari poſſunt, neque ſtatim nova inde diſciplina formanda
eſt. Atque hinc factum eſt, ut, cum Alſtedius nimiam diligentiam affecta-
ret, negligentior fieret. *Gatakerus in præfatione Cinni ſui* parum magnificè de
hoc opere ſentit. Neque ego ſuaſerim inde quis Philoſophiam diſcat: Suam
enim quandam methodum ſequitur à publicâ & uſitatâ diverſam, & uni
diſciplinæ detrahit ſæpe, ut eò locupletiorem diſciplinarum orbem habeat.
Hinc quas ſucciplenas habere poterat, reddit ſuâ curaturâ junceas. * In 76
nonnullis tamen laudanda ejus eſt diligentia, qui primus tentavit artes me-
chanicas ad ſua redigere principia, & ſub formâ diſciplinæ proponere; non
plenè quidem, prout rei conditio poſtulabat: ſed laudabile tamen erat pri-
ma ejus rei lineamenta duxiſſe; quæ an rectè ducta ſint, nunc quidem
non diſputo. Solet per canones procedere. Iſtarum verò artium principia
more mathematico eſſent proponenda. Sunt enim mathematicæ propagi-
nes; Ac optandum eſſet, ut aliquis emunctioris naris Philoſophus, Phyſi-
cus præcipuè ac mathematicus, hoc argumentum ſibi ſumeret tractandum;
Præter enim ſpeculationem non pauci inde fructus redundarent in Rem-
publicam. * *Thevenotius* illud in animo habuit, qui ad hoc opus perficien- 77
dum omnes ſuper hoc argumento ſcriptos libros conquiſivit, ut ſuperiore
libro jam tum diximus. Architecturæ Navalis ſpecimen præclarum dedit
Witſenius, qui vaſtum de eâ arte volumen Belgicâ linguâ ſcripſit. * *Velſchius* 78
quoque *digreſſiones autumnales in officinas variorum Artificum*, quibus nonnulla
arcana illorum minusque cognita enarrantur, promiſerat. * Ut ad Alſte- 79
dium redeamus fœcundum encyclopædias ſcriptorem, idem quoque *Ency-
clopædiam Biblicam* ſcripſit ſub titulo *Triumphi Biblici*, in quo omnium diſcipli-
narum Syſtema è S. Scripturâ concinnat. Quâ ratione ego è libris Juris, aut
ex Hippocrate & Galeno ſimilem Encyclopædiam conficere velim. * Vel- 80
ſchius quoque *Pædiam in Cycliſco* occaſione Encyclopædiæ Alſtedianæ me-
ditatus fuit, cujus conſilium *Schröckius* in ejus vitâ fuſius exponit: *Proficuum
maximè reputavit, ſi quis ejusmodi inſtitutum, reſectis inutilibus omnibus, & prolixis
exſcriptionibus omiſſis, proſequeretur, Orbique literato aliquando non latius diffuſam
ἐν κύκλῳ παιδείαν repræſentaret, ſed nervoſius contractam atque exaſciatam exhiberet
παιδείαν ἐν κυκλίσκῳ, non tam nove, quam modeſte inſcriptam. Hinc ipſe multa etiam
hâc de re meditari cœpit. Aliquando igitur hanc daturus erat, conſilium in longè mi-
nori opere multo majus Alſtediano ſibi fuiſſe, ipſo opere demonſtraturus. Nec enim artes
populares omittere animus erat, nec inſtitutiones Grammatices omnium linguarum, ma-
xime orientalium, Pangrammatices nomine eas complectens; Pantechnices quoque no-
mine artes omnino omnes comprehenſurus, cum iſtarum omnium commoda, arcana &
ἐγχειρήσεις, quantum poterat, explorare conatus fuerit. Quibus etiam Emporeticen,
Alſtedio neglectam, aliasque ſimiles, Politices non minus, quam Oeconomices ſuboles ac*

ſocias adjungere conſtituerat; non minus etiam Stratioticen ejusque partes, & ſimiles quasdam alias. Sed opus hoc imperfectum reliquit. Keckermanni Encyclopædia ma-
81 jori *ἀκριβείᾳ* ſcripta eſt. * *Joachimus Fortius Ringelbergius* exiguo quodam libro Encyclopædiam complexus eſt, nec operosâ methodo, ſed potius *ἐν συνόψει* omnia propoſuit. Ingenium tamen illa ſapiunt. Mathematicis ſtudiis fuit addictus: nam tres libros Aſtrologicarum Inſtitutionum ſcripſit. Terſam perſpicuamque dictionem ſectatur. Laudavit illum Eraſmus ſingulari quo-
82 dam epigrammate. * Mirabilis vitæ ejus conditio fuit. Primùm enim in aulâ Maximiliani pictorem, Celatorem ac Calligraphum egit. Anno decimo ſeptimo Lovanii linguæ Latinæ elementa diſcere cœpit, ac brevi multum profecit. Quæ ille in Encyclopædiâ ſuâ de diſciplinis attingit, pauca ſunt, ſed occurrunt tamen in illâ brevitate obſervatu digna. Suave illi dicendi genus eſt, neque terminorum ſcabritie involutum. Vitam ſuam ipſe deſcripſit in libro de ratione ſtudii, qui *Cyclopædiæ* ejus Baſil. Ann. 1541. in 8. editæ annexus eſt; ac plurima rei literariæ ſuppeditat non ſpernenda conſilia; etſi in nonnullis ea ridicula ac non imitanda, Omnia ejus opera edita ſunt apud Sebaſtianum Gryphium, cum Encomiaſticâ Hyperii oratione. Hunc librum ita amavit Thomas Erpenius teſte *Voſſio de ſcientiis Mathematicis cap. 36. §. 10.* ut recudi curaret Lugduni: Huic enim libro ille adſcribebat, ſe
83 iſtos in literis feciſſe progreſſus. * Aliqui generatim tantùm agunt de omnibus diſciplinis, earum naturâ conſtitutione, ut fecit *Antonius Zara* in ſua *Inge-*
84 *niorum & ſcientiarum Anatome.* * Tale fuit fortaſſis opus, quod meditabatur *Voſſius*, quodque in libro de *Theologiâ Gentili lib. 6. cap. 8.* ipſe cito eo titulo: *Opus artium & Conſtitutio omnium artium & ſcientiarum*; quod vel ineditum hactenus eſt, vel imperfectum ab autore relictum. *Ἀποσπασμάτιον* ejus videtur liber *de quatuor artibus popularibus, Philologiâ & ſcientiis Mathematicis.*

85 Ad hanc claſſem quoque pertinent illi ſcriptores, qui conſilia in ſingulis diſciplinis addiſcendis ſuppeditarunt. Fecit id *Havemannus in Methodo* ſuâ,
86 Hamburgi An. 1673. editâ: * *Claude Fleury* in libro Gallicè ſcripto, cui titulus: *Traité du Choix & la methode des etudes*, i.e. de ſelectu & methodo ſtudiorum,
87 Bruxellis Ann. 1687. edito. * Cæterùm Autorum, qui conſilia & methodos pro inſtituendis ſtudiis, vel generatim vel ſpeciatim, ſcripſere, vaſtus eſt numerus, quorum aliqui ſingularibus voluminibus collecti, de quibus hoc libro cap. 2. egimus. Prodiere in Belgio quoque aliquot voluminibus tales diſſertationes. Amſterodami An. 1645. prodiit libellus, ubi congeruntur *H. Grotii Epiſtola de hoc argumento ad Benjaminum Maurerium; Gabrielis Naudæi Bibliographia Politica & Syntagma de Studio liberali; Clapmarii Nobilis Adoleſcentis Triennium; Coleri de ordinando ſtudio politico epiſtola; Additamentum ex Joh. Caſelii* Νέῳ; *Jacobi Focani diſſertatio de Studiis; Joachimi Fortii de ratione ſtudii liber; Eraſmi Roterodami tractatus ejuſdem argumenti; Caſparis Barlæi Methodus ſtudio-*

rum

Digitized by Google

rum præſcripta Ducibus Megapolenſibus; Ejusdem Methodus Morum, præſcripta Ducibus Luneburgenſibus; Thomæ Campanellæ de libris propriis & rectâ ratione ſtudendi Syntagma; Leonardus Aretinus de ſtudio & literis; Scioppii Conſultationes de Scholarum & ſtudiorum ratione, prudentiæ & eloquentiæ parandæ modis; Ludovici Crocii inſtructio de ratione ſtudii Theologici; Joannis Loccenii de ſtudio Juris diſſertatiuncula epiſtolica, cum excerpto ex Epiſtolâ Hugonis Grotii; Johannis Heurnii de ſtudio Medicinæ bene inſtituendo diſſertatio; M. Hortenſii Diſſertatio de ſtudiis Mathematicis rectè inſtituendis; Sebaſtiani Foxii Morſelii de ſtudii philoſophici ratione Epiſtola; Petri Angeli Bargæi, quo ordine ſcriptorum hiſtoriæ Romanæ monumenta ſint legenda, libellus; Joannis Caſelii Epiſtola de ſtudio liberalis doctrinæ decente equeſtri loco natos, de peregrinatione nobili, de oratione civili perſpicua; Scioppii Diatribe de compendioſa & facili linguam Hebraam condiſcendi ratione; Joannis Alberti Bannii diſſertatio epiſtolica de Muſica naturâ, origine, progreſſu & denique ſtudio benè inſtituendo. * Prodiit alter talium ſcri- 88
ptorum tomus Trajecti ad Rhenum An. 1658. in quo habentur *Gerh. Joh. Voſſii Diſſertatio bipartita, cujus pars prior agit, quibus diſciplinis perfecta conſtat eruditio, altera, quomodo variæ diſciplinæ optimè addiſcuntur; Ejusdem Introductio in Chronologiam; Ejusdem appendix de imperiis, quæ potiſſimum in hiſtoriis celebrantur; Ejusdem de ratione univerſam legendi Hiſtoriam diſſertatio; Ejusdem de imitatione oratoriâ & poëticâ; Lipſii de ratione legendi Hiſtoriam epiſtola, de recitatione in conventu publico & privato, de notis & notariis veterum, Inſtitutio epiſtolica, de diſtinctione & interpunctione, de bibliothecis libelli; Hermanni Vulteji de ſtudio juris; Ægidii Mommerii de ratione legendi diſcendique jura; Jacobi Acontii de inveſtigandarum tradendarumque artium ac ſcientiarum methodo; Johannis Hoornbeckii brevis inſtitutio ſtudii Theologici; Henrici Morreiſe diſſertatio de Manuductione ſtudioſi juris per Academiam & Rempublicam; Joannes de Raei diſſertatio de ſubſidiis, gradibus ac vitiis notitiæ vulgaris in naturæ contemplatione & officio Philoſophi circa eandem; Regulæ Vitæ Sapientis, Harmonicæ, tranquillæ actuoſæ, negotiis obrutæ, liberaliter otioſæ, peregrinantis denique.* * Sunt & 89
diſſertationes aliorum in hoc tomo, quæ jam in Amſtelodamenſi habentur, quibus denuò recenſendis ſuperſedeo. Collegit & Heideggerus hujus generis libellos nonnullos, libro Tiguri An. 1670. edito; in quo *Henrici Bullingeri de ratione ſtudiorum; J. Jacobi Breitingeri Hypomnemata ſubitanea; Franciſci Junii F. F. Paræneſis; Henrici Bullingeri Inſtitutio pro peregrinaturis.* Cætera, quæ hîc habentur, ab aliis jam in cenſum relata ſunt. * Verum longè plures illis 90
addi poſſunt, è quibus præcipui, prout memoriæ illi ſuccurrunt, à me conſignabuntur. *Amphilochii Epiſtola græca de ſtudiis rectè formandis, cum notis Joach. Zebneri; Alſtedii Cynoſura Studioſorum; Caſelii Academicus, Νέ@-, Propoliticus, Rhetor, & plures alii; Arndius de ſtudio linguæ Latinæ; Ruperti Methodus ſtudii Philologici; Mitternachts Pædia; Pomarii Conſiliarius Scholaſticus; Hyperius de ratione ſtudii Theologici; L. Kepleri Methodus conciliandarum ſectarum Medicarum; Veridici de Juſtiniano Ratio corporis juris reconcinnandi; Leibnitzii Methodus nova Juriſprudentiæ;*

 Scheur-

Digitized by Google

Scheurlii Statua Mercurialis; Budaus de ſtudio literarum commodè inſtituendo; Blumertii de Nobilis Inſtitutione; Joach. Paſtorii Palæſtra Nobilium; Schefferus de Nobilium informatione; Blumii Orator reformatus de Eloquentiæ in Scholis reſtauratione; Böcleri Manuductio ad autores claſſicos, Germanicâ linguâ; Bonnaus de ratione diſcendi; Burenii de ſtatu Scholæ philoſophicæ in Academiâ Roſtochienſi; Bodini Methodus Hiſtoriarum; Reineccii Methodus legendi Hiſtoricos; Henelii Statua Mercurialis ad Juriſprudentiam; Hobokenius de Poetices ſtudio; Kilembergii Statua Mercurialis Theologica; Goclenii Praxis Artium generalis; Latomi de trium linguarum & ſtudii Theologici ratione; Puteanus de Collegio trilingui; Nunneſius de ſtudio Philoſophico; Oſiander de ſtudiis inſtituendis; Puteani Methodus literarum; Friſchlini Methodus inſtitutionis puerilis; Dreſſerus de ordine diſcendi; Ernſtii Methodus docendi juris; Fabricii Meditationes circa ſcientiarum ideam atque principia; Freigii Pædagogus; Fungerus de puerorum diſciplina; Gallucii Oratio de doctrina fuco; Auſonius de ſtudiis, cum commentario Minoïs; Mureti Inſtitutio puerilis; Philippi Cattieri Exercitationes de ſtudiis; Gribaldi Methodus ſtudendi in jure; Academicus Somnians Lepidi Philalethæ Sannionis Utopienſis Satyra in perverſam ſtudendi methodum An. 1659. in 12. edita; Miſonis Erythræi Ludicra & Satyrica, quæ ad ſtudia literarum atque literatos maxime ſpectant, excitandis ingeniis, erudiendæ juventuti, Salisburgi An. 1687. in 12. edita. Rolandus Mareſius in ſuis Epiſtolis, ac præcipuè lib. 2. ep. 30. Cornucopiæ quoddam talium conſiliorum exhibet. Promiſit etiam Ferretus, qui Muſam Lapidariam ſcripſit, tales epiſtolas conſultationibus literariis refertas. Infinita hîc adduci poſſent ejus generis.
91 Sed de iis ſuo loco plura, cum ad ipſas diſciplinas perventum eſt. * Hîc quoque illud verum eſt, multos eſſe conſiliarios & parum conſilii, atque à pluribus coquis rarò ad palatum cibos apparari. In tot Viis difficile eſt veram inve-
92 nire ſemitam, dum ſuo quisque ſenſu abundat. * Propoſuerat ante multos annos Vir doctus, ac Profeſſor in Academia Erffurtenſi clariſſimus, *Eckhardus Leichnerus de Apodictica Scholarum reformatione* conſilia, ſingulari eam in rem
93 edito libro. Sed nihil tamen effectum eſt. * Huc quoque pertinent, qui augmenta ſcientiarum varia propoſuerunt; in quibus primum locum merito occupat magnus ille *Baco Verulamius,* qui inter Anglos primus ſignum ſuſtulit ad amplificandos ſcientiarum terminos; cujus poſtea veſtigia ſecuti ſunt, & hodie quoque ſequuntur, tot in Angliâ Viri docti, qui in Phyſices &
94 Matheſeos ſtudio illuſtrando omni conatu conſpirant. * Ex mente Verulamii quædam in ſuâ Univerſali Methodo inſtituere voluit *Johannes Beyerus* libro, cui titulus: *Filum Labyrinthi vel Cynoſura, ſive Lux mentium univerſalis, cognoſcendis, expendendis & communicandis univerſis rebus accenſa*, Caſſoviæ in Hungariâ 1663. edito. Verùm obſcurat potius Verulamii ſenſus omnemque phi-
95 loſophiam, quam ut lumen aliquod accedat. * *Velſchius* etiam noſter multa talia in animo habuit: cujus extat *Somnium Vindiciani ſive Deſiderata Medicinæ*, Auguſtæ Vindelicorum Ann. 1676. edita, ubi multa proponuntur, quibus non

Digitized by Google

non Medicinam tantùm, ſed & omnem rem literariam augere voluit. Magna
ſane ejus obitu jactura facta eſt. * *Leibnitzius in ſuâ Juriſprudentiæ Methodo* 96
conſilia, quibus augeri diſciplinæ poſſint, ſuppeditavit. * Eſt & *Anonymus*, 97
qui libellum *deſideriis literariis* plenum publicavit. * Qui de erroribus & de- 98
fectibus in doctrinis agunt, etiam huc referendi: ad viam enim ipſam iter
ſternunt, qui devia deflectere docent. Ut ſunt, qui de corruptis artibus,
quemadmodum *Vives*, egerunt; aut de erroribus vulgi ſcripſerunt, ut *Tho-
mas Broun* in ſua *Pſeudodoxia Epidemica*, quo titulo ille librum Anglicâ linguâ
ſcripſit, in Belgicam linguam converſam hoc titulo: *van de allgemeene dwae-
lingen des Volcks*; ſed nunc ille auctior Anglicâ linguâ prodiit. Multa ſunt in
illo libro notatu digniſſima. Aliqui per Lexica univerſam philoſophiam
tradunt, Hippolyti lacera potius membra, quam integrum corpus, exhibi-
turi, ad quæ ſedibus ſuis reſtituenda Æſculapio aliquo opus ſit.

Inter tot tamen Methodos ſemper nova deſideratur Methodus. Adeò nun- 99
quam nobis ſatisfacimus; ac juſta ſanè eſt *Martini Schoockii* in præfatione
libri *de Scepticiſmo* querela: *Non inficias eundum, multos occurrere Viros egregios,
quos fatendum eſt, in ordinanda ſive univerſali, ſive particulari methodo, plurima cum
ratione monuiſſe; quæ ſi obſervarentur, & labor compendioſior redderetur, nec pericu-
lum foret à variis erroribus, quos veritatis inſignibus velatos, vix ipſi ſenes exuere poſ-
ſint, quod à teneris eos imbiberint, diuque in ſinu ſuo quam arctiſſimè foverint; ſed dum
adverſa fronte inter ſe concurrunt, & unusquisque ex aſſe ſuæ methodo, licet aliorum
quoque obſervationibus ſubſtructæ, omnem laudem & gloriam vindicare contendit, ultra
methodum vix proceditur, diſciplinæque non ſolum ſperato deſtituuntur ornamento, ſed
ipſi quoque diſcipuli in veſtibulo ſolo detinentur. Laudare poſſem ultra viginti Viros
celeberrimos, qui intra ſeculum varia evulgarunt ſcripta, aut de methodo, aut de perfi-
ciendis diſciplinis, aut de augmento eorundem; qui tamen parum aut nihil in unaqua-
que diſciplina pro illius perfectione præſtiterunt.* * Et ſanè fieri vix poſſe videtur, 100
ut ea in re convenire poſſint Sapientes: nam ex quo Sapientia præceptis
tradi cœpit, ſtudio quædam obſcurata ſunt, ne paterent omnibus arcana:
neque etiamnum utile eſt, omnia in vulgus ferri ſcientiarum myſteria.
* Quare nec conſultum eſt, nec fieri poterit, ut unâ aliquâ clarâ & diſtincta 101
methodo omnia proponantur. * Ex hâc diverſâ docendi ratione diverſi libri 102
apud veteres orti ſunt, quorum aliqui exoterici, mathematici, hypomnema-
tici & uſuales; aliqui exoterici, acroamatici. Lectiones exotericæ publicè
inſtituebantur: Acroamaticæ paucis eisque dignis auditoribus habebantur.
* Videndus eſt de illa re *Octavianus Ferrarius in libro de Sermonibus Exotericis*, ac 103
in libro de *Diſciplina Encyclio*; quos è Bibliothecâ Goldaſti Francofurti recudi
fecit Goclenius An. 1606, cui præfixa eſt elegans *Goldaſti* epiſtola *de Crypticâ
veterum Philoſophorum diſciplinâ*. * Multa hîc de παιδείᾳ Ferrarius, quam ille 104
ſingularem vult eſſe vel facultatem vel habitum, quâ quis rectè de rebus

omni-

omnibusque ſcientiis judicat. Definit enim per experientiam; atque ille παιδείαν habere dicitur, qui in rerum tractatione diutinâ exercitatus collecta ad uſum principia ſcientiis atque artibus cunctis ſuppeditat, ſimulque illa eſſe cognoſcit, ac analyticâ ſcientiâ inſtructo velut miniſter ejus offert. Verùm in illis de παιδεία & diſciplinâ Encyclio à Ferrario diſſentit Goldaſtus:
105 * Neque enim per diſciplinam Encyclion ἐγκυκλοπαιδείαν intelligit Goldaſtus, qui περὶ ἐγκυκλοπαιδείας ſingularem librum moliebatur, in quo probare voluit, ἐγκύκλια veteribus μαθήματα propriè dicta, quibus primum etiam pueri informabantur: mathematicæ enim artes populares erant, atque iis primum inſtituebantur ingenui pueri, neque ad acroamaticos ſermones admittebantur, qui in his rudes erant. Quod quidem in noſtris Scholis quoque fieri deberet: illæ enim quaſi anſæ Philoſophiæ ſunt, ac mirificè acuunt ingenium. Non poteſt etiam eam ob cauſam Methodus aliqua univerſalis inſtitui, quod omnium rerum, imaginabilium præſertim, accurata non poſſit dari ſcientia, ac multa in problematicâ incertitudine ſubſiſtant, etiam in na-
106 turalibus. * Quare ſi vel maximè velis mathematica incedere ἀκρίβεια, non licebit in omnibus. Hâc ergo parte ſuccumbimus, ac fit ſæpè ut illâ methodi ἀκρίβεια confiſi temerè de rebus, quas non apprehendimus, judicemus, ea-
107 que ut ficta & falſa repudiemus. * Borellus in libro de motu animalium aliisque ſcriptis feliciſſimè mathematicâ methodo in veritates inquiſivit. Etiam Spinoſa hujus methodi fuco Ethicam ſuam profanam incruſtavit, cui eâdem methodo à Blienburgio reſponſum eſt.

CAP. VIII.

DE VARIIS IN DOCTRINA PARANDA COMPENDIIS.

Methodorum ſcriptores quidam recenſentur, & quidem Ariſtotelici. 1. Scherbius, Neldelius, Zeidlerus. 2. Alii via mathematica incedunt. 3. de quibus judicium. 4. 7. Thomæ Angli Euclides Metaphyſicus. 5. Malebranchii liber de inquirenda veritate. 6. Hobbeſius in pleriſque cum Ariſtotelis doctrina conſentit. 8. Compendia & præcepta quædam ſtudiorum è Ficheto & Fortio propoſita. 9. Noſſe facultates omnes, unam profiteri. 10. Certum ſibi ſcopum præfigi debere. 11. Incertus Ficheti ſcopus non eſt ſcopus. 12. Triplex ſcopus à Fortio conſtituitur. 13. Amandos eſſe labores, luxum contemnendum. 14. Opes contemnendas. 15. Affectandas laudes. 16. Peritiam legendo, audiendo, docendo, ſcribendo comparandam. 17. Solitariam lectionem improbat Fortius. 18. Peritia per Anagnoſtas paranda. 19. Lectionis præcepta è Bacone Verulamio 20. & è Ficheto. 21. In libris vaſtis ſufficit ſummariorum lectio, quæ capitibus præmitti ſolent. 22. Libri dogmatici ſummo cum ſtudio legendi. 23. Periti doctrinarum

Pro-

Digitized by Google

Profeſſores audiendi & Percontationibus crebris utendum. 24. Vivæ vocis magna commoda. 25. In prælectionibus publicis minus aſſiduum ſuum Tironem vult eſſe Fortius, ſed minus rectè. 26. Docendi occaſiones ſemper quærendæ. 27. Quomodo docendum. 28. Quæ ejus utilitas. 29. Præcepta in ſcribendo obſervanda, è Fortio & Ficheto. 30. Remedia pro tædio pellendo. 31. Peregrinationes. 36. 37. Fortii conſilia quædam παράδοξα. 32. 33. ſeqq. Cultus eloquentiæ in ſcribendo adhibendus. 38. Extemporales impetus non negligendi. 39. Exercitia corporis aliaque conſilia παράδοξα Fortii. 36. 40. ſeqq. de quibus ipſe Fortius judicium profert. 43. Conſilia ſtudiorum variant ratione perſonarum & finium. 34. 44. ſeqq. Piccolomini liber de inſtitutione hominis nobilis. 45. it. libri ejusdem argumenti. 47. ſeq. Nimia feſtinatio in ſtudiis vitanda. 50. Petavii Oratio in hoc argumento commendatur. 51. Sorellus eandem feſtinationem damnat. 52. Præcocium ingeniorum exempla recenſentur. 53. 55. Raro illa felicia. 54. & prudentibus viris meritò ſuſpecta. 56. Ingenia talia lentè tractanda, nec obruenda. 57. Feliciores ὀψιμαθεῖς. 58.

DE methodo ſuperiore capite egimus, de quâ multa dicenda ſupereſſent. Multos de eâ rectè ordinandâ ſollicitiſſimos vidimus, ſed nemo tamen hactenus ad illorum monita reſpexit. Qui Ariſtotelis doctrinam ſequuntur, ita eam amplexantur, ut neminem ex alia tribu vel hiſcere adverſus illam patiantur: * Quam præter illos, quos ſuprà enumeravimus, Altorffini quondam, & in his *Scherbius* in variis ſcriptis, præcipuè diſſertatione adverſus Ramiſtas; apud Lipſienſes *Neldelius* libro de Uſu organi Ariſtotelis; & hodie quoque Regiomontani, & ex illis *Zeidlerus* ſingulari libro, cui titulus, *Analyſis Poſterior, ſive de variis ſciendi generibus & mediis eo perveniendi, Regiomonti An. 1675. edito*, plane ad mentem Magiſtri ſui expoſuerunt. * Qui viâ Mathematicâ incedunt, ita ſuo ſenſu ducuntur, ut Ariſtotelicam illam in conſilium admittere nolint; Cum tamen id potiùs agendum, ut utraque Methodus, quæ convenire debent, ſi quid veri habent, in conſonantiam reducatur. Sed utrobique fortè peccatur. * Hi, qui mathematicâ viâ unicè incedunt, ad ſenſuum evidentiam omnia redigunt & mechanicam quandam certitudinem, cui ita indulgent, ut in iis, quæ ſenſibus nullâ ratione ſubjacent, ne latum quidem unguem ab illâ ſibi diſcedendum exiſtiment, ſimiles, ut opinor, illis, qui rerum menſuras confundunt. Imponit tamen hæc ſpecies ſæpe incautis imaginariâ quadam certitudine, & *fallit pede regula varo*, ut in Ethices illo Fabro videmus. * Qui ſimilem methodum in rebus rationalibus & ſpiritualibus ſequitur *Thomas Anglus*, ex Albiis Eaſt Saxonum, libro cui titulus *Euclides Metaphyſicus*, Londini An. 1658. edito, vix ſua omnibus probaverit, etſi in præfatione ejus libri de triumphatâ Principiorum Sapientiæ ignorantiâ tropæa ſe moliri jactet. * Noviſſimè quoque *Malebranchius* in libris de *inquirenda veritate* prolixè Mathematicam hanc methodum commendat,

Kkk mendat,

mendat, ac operosè ſatis Carteſianam de methodo doctrinam cum Ariſtotelica confert; Nam parte ſecunda lib. 6. ubi Carteſianas regulas propoſuerat, aliquot capitibus demonſtrare laborat, Ariſtotelem in Phyſicis ſuis nihil demonſtraſſe, cum nullam harum Regularum partem obſervarit. Ipſe quoque Arithmeticam & Algebram duas conſtituit ſcientias, quæ ſint fundamenta cæterarum omnium. *Non credam*, inquit, *eſſe quicquam utile, quodque accurate ab hominibus ſciri poſſit, ad cujus cognitionem Arithmetica & Algebra ope pervenire non*
7 *poſſint.* Sed de eo alii viderint. * Ego certè miror, quî factum, ut Lyncei iſti homines ſuâ iſtâ methodo velut divinâ aliquâ virgulâ ſecreta veterum, nemini in dubium vocanda, non penetraverint; cum tamen veteres illi philoſophi ſuis ſuffulti principiis, quæ in analogiſmis potius & conjecturis interdum ſubſiſtebant, tam prodigioſa extuderint, in quibus hodieque ſtupemus, ac vel ignorantiam noſtram profitemur, vel, quia nihil ſcire ſine hâc methodo nos poſſe credimus, iſtâ pervicaciâ armati pro mendaciis ac fabulis habe-
8 mus. * Hobbeſius tamen in ſuâ Computatione ſeu Logica cap. 6. methodum illam mathematicam omnibus non convenire judicat, & in plerisque cum Ariſtotelis doctrina conſentit.

9 Subjungo nunc, quæ aliqui ſpeciatim conſilia in ſtudiis ac doctrinis diſcendis tradidere, quæ hîc quoque referri debent. Qualia præcepta etſi magno numero dari poſſunt, & inprimis è vitis virorum doctorum formari: nam ut regulæ exempla producunt, ita ab exemplis regulæ peti poſſunt: etſi quoque in libro primo, ubi de converſatione eruditâ agimus, non pauca adduximus, & ex ipſo ſtudiorum ſcopo conſilia variant; tamen illa, quæ nunc occurrunt, præcipuè ex *J. Fortio Ringelbergio & Alexandro Ficheto*, quorum ille in libro de ratione ſtudiorum, hic in arcanâ ſtudiorum methodo quædam nota-
10 vit, apponemus. * Primum Ficheti præceptum eſt: *Noſſe Facultates omnes, unam profiteri:* Vir enim eruditus qui ex omnibus artibus exiſtit, nullâ in re hoſpes eſſe debet. Uni tamen & propriæ incumbendum eſt facultati; de reliquis, quod in rem noſtram facit, delibandum. Qui ſimul & intempeſtivè adoriuntur omnia, Ardeliones vocantur, riſuque & ſibilo excipiuntur: qui propoſitum mutant, quotidie tirones ſunt, nunquam Magiſtri. *Summus non erit*, inquit Fortius, *qui non ex unâquâque diſciplinâ decerpſerit, quod ad ſcopum ſuum conferat. Id citra laborem effeceris, ſi nihil attigeris, niſi locos communes; de quibus,*
11 *cum dabitur occaſio, libellum conſcribemus.* * Secundum, quod primo loco J. Fortio ponitur, eſt: *Certum ſibi ſcopum præfigi debere.* Nam pauci complectuntur animo bonarum artium curricula omnia: Amici hîc in conſilium adhibendi, ingenium noſtrum explorandum, quid valeant humeri, quid ferre recuſent: periti Magiſtri conſulendi ſunt: difficultas, diuturnitas ſtudiorum expendenda: humaniorum literarum & philoſophiæ loci communes, & claſſico-
12 rum autorum lectio nunquam omittenda. * Incertus ſcopus, quem Fichetus

tus hîc nominat, non eſt ſcopus; atque ut ad illum nulla linea tendit, ita
nulla conſilia pro illo ſuppeditari poſſunt. * Triplicem ſcopum conſtituit 13
Fortius. Nam vel in tertiis, vel in ſecundis, vel in primis conſiſtere cupi-
mus. Erecta ingenia ſemper ſibi ſummum locum præfigunt. *Humilis, pavidi
& abjecti eſt animi*, inquit Fortius, *mediocrem eſſe velle. Equidem me in mille partes
diſcerpi malim (diſpeream ſi ſecus loquor ac ſentio) quam remittere animum ad ſum-
ma evadendi:* * Tertium eſt J. Fortii: *Amandos ſemper labores & contemni luxum* 14
debere. Non poteſt eſſe magnum, quod ſine pulvere & ſudore continget;
neque unquam deſperandum. *Idem Fortius inter regulas ſuas etiam hanc 15
ponit: *Opes debere contemni: nihil enim videtur,* inquit, *accommodatius, nihil ma-
gis neceſſarium penuria, cujus beneficio omnes artes inventæ ſunt: Equidem eo ingenio
ſum, ſemper fui & ſemper ero, ut ſummam inopiam, quam ſummas opes malim. Me-
tuerem enim, ne pernicioſa eſca mentem occuparet meam.* Sed hoc inter cætera
ejus paradoxa referendum. * Quartum eſt: *Affectandas eſſe ſtudioſo laudes.* 16
Nihil enim poteſt eruditio ſine laudum cupiditate; laudum cupiditas ſine
eruditione. Alterum alterius præſidio ſemper innititur. * Quintum eſt: 17
Peritia comparetur legendo, audiendo, docendo, ſcribendo. In ſingulis multa ſpe-
cialia obſervanda. * Solitariam lectionem omnino damnat Fortius: *Ea ma-* 18
ximum, inquit, *faſtidium affert & vehementer obtundit ingenii vires. Si autorem lege-
re libeat, cum alio id fieri velim. Mirabile enim ex alterius præſentiâ oritur judicium.
Adeò ut ſi adſit quiſpiam tanquam apertis oculis res ipſas introſpicere te; ſi nemo,
ſomniare duntaxat exiſtimes. Ad hæc cum proferenda ſunt ſtudia, caligant in luce &
omnia nova offendunt, ut qui ſoli didicerunt, quod inter multos faciendum eſt.* * Fi- 19
chetus hic inter arcana divitibus commendat, ut aliorum oculis legant, alie-
nis manibus ſcribant, alienis ſtudiis proficiant, Anagnoſtas habeant, qui au-
tores indicent, compendio referant verbo vel ſcripto, quicquid eſt in optimis
libris ſcitu dignum, auditu jucundum, æſtimatione pretioſum. *Hâc arte,* in-
quit, *quamplurimi hodie paucis nummis & ſportulis exhauriunt omnes virorum doctiſſi-
morum Bibliothecas. Paupertas eruditiſſima divitum auro ſuſtentata: ſtudet illis, ſcribit
illis, ſuas illis refundit opes inæſtimabili fœnore, & majori eos ſolatio remuneratur, maximè
cum gratis pro optimatibus elaborat lucubrationes, quod Religioſorum eruditorum eſt
negotium perpetuum. Hic modus affinis eſt Regum felicitati, qui ad menſam inter epula-
rum illecebras paſcuntur eſcâ doctrinarum, & in ipsâ lectuli quiete, auditione rerum opti-
marum acquieſcunt. Hanc etiam induſtriam magnâ ex parte imitantur, qui collatâ cum
aliis ſtudiorum operâ ſpolia dividunt militiæ: juvant enim ſeſe mutuo eruditi, & doctus
doctum acuit, commilitiique jura tuenda putat. Simili arte nundinantur ingreſſum
Bibliothecarum alii, librariorum officinas frequentes adeunt, indices eorum percurrunt,
& Geſneri & aliorum Dictionariûm ſcriptorum: ſcruta librorum ſcrutantur & coë-
munt. Bibliothecas hominum doctorum licitantur. De Papyrii Maſſoni Muſæo quan-
ta & quam pretioſa venierint, ſcio. Hæ ſunt lucroſiſſima omnium nundinæ, noſtra maxi-
mè*

mè tempeſtate, cum apud Bibliopolas ſumma eſt veterum eruditorumque autorum inopia, omnibus lucro inhiantibus, & vulgares duntaxat libros, qui uſu teruntur & con-
20 *ſuetudine quotidianâ, excudentibus.* * Baco Verulamius Sermone fideli 48. illa non contemnenda præcepta ſuppeditat. *Temporis nimium in lectione & ſtudiis terere, ſpecioſa quadam ſocordia eſt; iidem ad ornatum mollius abuti affectatio mera eſt, quæ ſe ipſam prodit. Libros non legas animo contradicendi & diſputationum prœliis concertandi; neque rurſus omnia pro conceſſis accipiendi, aut in verba autoris jurandi; neque denique in ſermonibus te venditandi; ſed ut addiſcas, ponderes, & judicio tuo aliquatenus utaris. Sunt libri, quos leviter tantum deguſtare convenit; ſunt quos deglutire, curſimque legere oportet; ſunt denique, ſed pauci admodum, quos ruminare & digerere par eſt; hoc eſt, libri quidam per partes tantum inſpiciendi; alii perlegendi quidem, ſed non multum temporis in iiſdem evolvendis inſumendum; alii autem pauci diligenter evolvendi, & adhibita attentione ſingulari. Invenies etiam libros haud paucos, quos per alios & vicaria opera legere ſufficiat, eorumque compendia tantum deſumere. Verùm hoc fieri nolim, præterquam in argumentis humilioribus, & autoribus minoris pretii. Lectio copioſum reddit & bene inſtructum; Diſputationes & Colloquia promptum & facilem; Scriptio autem & Notarum collectio perlecta in animo imprimit, & altius figit. Itaque ſi quis in notando ſegnis ſit aut faſtidioſus, memoria illi opus eſt bona: ſi Colloquiis ſe non exerceat, requiritur ei ingenium promptum; ſin in legendo parcus ſit, hoc ſolum relinquitur, ut artificio quodam utatur, quo videatur ea ſcire, quæ neſcit. Hiſtoriarum lectio prudentes efficit; Poetarum ingenioſos, artes Mathematicæ ſubtilitatem donant; Naturalis Philoſophia judicium profundum parit; Moralis gravitatem quandam morum conciliat; Dialectica & Rhetorica pugnacem reddunt & ad contentiones alacrem; abeunt (ut ait ille) ſtudia in mores. Quin & vix occurrit in intellectu impedimentum aliquod inſitum, aut naturale*
21 *quod non ſtudio quopiam idoneo emendari & edolari poſſit.* * Ad lectionis commodum hæc Ficheti præcepta inſerviunt. *Multum legamus, non multa. Feſtinemus lente: obruitur enim memoria multitudine, feſtinatione judicium ingeniumque corrumpitur. Convivas imitemur oportet, qui cibis non ingurgitant ſeſe, quos non concoquerent, ſed ſedatâ fame & lento dente veſcuntur, eâque menſurâ & modo, ut digerere & in ſuccum ſuum demutare queant dapes illatas.* Valebit hoc ſi ea legamus, in quibus magnâ attentione opus: utpote diſciplinarum ſcriptores, quorum argumenta connexa ſunt, qui fundamenti loco ſubſternendi cæteris
22 ſunt. * Alioquin in libris vaſtis, quales ſcribere JCti ſolent, Hiſtoricis & ſimilis generis ſummariorum lectio, quæ præmitti capitibus ſolent, ſufficiet. Multa enim in illis ſunt aliena, quæ ſine diſpendio prætermitti poſſunt.
23 * Pertinet ad tales quoque libros dogmaticos & cum cultu ſcriptos hoc præceptum Ficheti: *Non eſt interrumpenda lectio notis exſcribendis, ſed ad finem à capite ad calcem pertexenda atque reguſtanda denuo, ut ars dicendi judiciumque combibatur, tum notæ per otium ſignis poſitis indicatæ excerpentur. Bis & ter quod pulchrum*

Digitized by Google

ebrum eſt, imo libri præcipui terendi & præ manibus habendi ſunt ſemper: eam ob rem ille ut Amaſium ſuum circumferebat Homerum ſemper, Heſiodum alius, hic Tullii familiares Epiſtolas. Quare in omnibus fontes quærendi ſunt, qui enim fontes invenit, multum & multa legit, cum principiis inſint omnia: qui rivulis irretitur, licet multis, legendo multa parum aut nihil legit: mea æterna erunt, ajebat ille apud Valerium Maximum, tua horaria. Fontes autem dicuntur autores ſcientiarum, & in facultatibus principes. Rivuli interpretes, Analecta, Murileguli, Minorum gentium libri. Fons eloquentiæ Cicero, Hiſtoriæ Livius, Poëſeos Homerus, & magna ingenia fontibus capiuntur, mediocria rivulis. De illis quoque libris verum hoc eſt Ficheti præceptum: *Sic legendi libri, quaſi non ſimus amplius lecturi, ſic haurienda in ſcholis ſententia, quaſi repetituri non ſimus: ſic de fonte aureo & torrente hauriendum, quaſi deinceps haurire non liceat. Ita fiet, ut accuratiſſime ſtudia obeamus: etſi enim nonnulla crebro retractanda ſint, quæ in uſum veniunt occupationum, omnia tamen repetenda non ſunt.* Accidit ſæpe, ut quædam ſtudia Genio noſtro adverſentur, quibus tamen neceſſario vacandum eſt. In his utiliter ſuadet Baco Verulamius ſermone fideli 36. *In ſtudiis quicquid à naturâ alienum repereris, ſtata tempora tibi præfigas ad ejusdem exercitationes & meditationes. Sin autem cum Genio tuo convenerit, de ſtatis horis ne ſis ſollicitus: cogitationes enim tuæ ſponte illuc convolabunt, prout negotia & cætera ſtudia permittent.*

In audiendo & percontando diligentiſſimum vult eſſe ſuum Tironem 24
Fortius. *Accedant*, inquit, *ad Profeſſorem, interrogent liberè, ſed paucis quæſtionem abſolvant: nam mora viris doctis ſemper infeſta eſt. Si is dedignabitur reſpondere, currendum ad alios. Nihil refert, quisnam ille ſit, cujus ope opes noſtræ augeantur.* Fioravantus in libro Italica lingua ſcripto Dello Specchio di ſcientia univerſale libr. 3. cap. 10. ad diſcenda omnia hoc ſecretum, quod ipſe ſummum habet, præſcribit, ut virorum doctorum converſationem quæramus, atque in omnibus negativam ſententiam arripiamus, ita hâc occaſione à viris doctis elici omnem doctrinam ſine noſtro labore poſſe. Quod tamen non ubique nec apud omnes bene procedit. Plerumque contradictionibus offenditur animus. Quare niſi certâ moderatione id fiat, non probaverim. * Fichetus 25
docet cap. 10. audiendos ſæpe eſſe viros doctos de pulpito dicentes. *Uno*, inquit, *momento temporis effundunt in ſinum noſtrum, quod longiſſimo plurimorum annorum labore coacervarant, atque hoc nullo noſtro labore magnaque cum animi noſtri voluptate contingit. Velint nolint, cum videri docti appetant, ſua prodant arcana omnia neceſſum eſt, quæ etiam neceſſitas ut Tantali ſaxum nobis incumbit: itaque mutui fures doctrinarum ſumus, dum audimus & ſpectamus invicem: ſunt enim oculi & aures ſcientiarum omnium adminiſtri & proxenetæ. Eſt & aliud commodum in lucro reponendum maximo, quod ex hominum erudita lectionis ore audiuntur autorum citationes ignotorum, & diſcuntur pretioſa rerum reconditarum nomina. Idem judicium de conſuetudine & converſatione doctiſſimorum eſto. Eadem enim ab illis elicias*

familiaritate & arte blandiſſime ſuffuraberis, eadem diſces & forte docebis. Mutua enim hac eſt inter eruditos & ingenuos opera, nam callidi noſtra furantur, & ſua non depromunt, abſit ſupercilium vincendique ſtudium ab hujusmodi familiaritate, adſit diſcendi docendique benevola modeſtia, quam in Nepotiano dilaudat Hieronymus, quam-
26 *que in veterum libris exploratam habemus atque perſpectam.* * In audiendis prælectionibus publicis non usque adeò aſſiduum ſuum vult eſſe tironem Fortius, meo quidem judicio minus rectè: nam ſi Doctores in illâ arte excellunt, quam profitentur, vivâ voce plus docebunt, quam è multis libris capias.
27 * In docendo maximum profectus præſidium, nec immerito, collocat Fortius: *Simul atque* (inquit) *in literarum judicio promoveris nonnihil, enitere ut per totum diem, ſi fieri poſſit, doceas; ea doce, quæ noveris, ſi non omnia noſti. Sedulo curandum, ut vel prece vel pretio habeas unum, cui ea, quæ velis, poſſis recitare. Si pro horis ſingulis exiguam pecuniam dederis auditori, atque hoc modo quatuor aut quinque aureos expenderis, tantum comperies te profeciſſe, tum in literis tum in formâ docendi,*
28 *ut vel palam ea audeas profiteri.* * Porrò nunquam docendi munus etiam ab imparato omittendum ſuadet: *Relictâ oſtentandi libidine quoquo modo affectum te eſſe ſenſeris, ſive per totam noctem vigilaris, ſive altior cogitatio te impedierit, ad exercitium velut ad meſſem currito.* In Prælegendo omnem ſuperſtitionem vitandam ſuadet. Si quis locus occurrat obſcurus, eum intactum potius relinquere ſuadet. Nam è prælectione magis fructum quam gloriam quærendam eſſe judicat. Sæpe mihi, ut hoc meo firmem exemplo, cum ad docendum maximè imparatus acceſſi, in extemporali prælectione neceſſitas ipſa extrudit, quæ longâ meditatione non incidiſſent. A docendo omnem abeſſe vult invidiam. *Si literatus me inviſat,* inquit, *non occultabo ea, quæ aſſidua peperit conſuetudo: verum ultrò ipſa prodam tradamque alteri ferrum, quo me ſuperare poſſit, ſi velit. Sic enim aliis indicando ſæpe ſtudii modum ipſe meliorem ſemper inveniam, quem exercitatio illa ſuggeret docenti.* Quod Fortii conſilium non erga omnes æque laudandum: diſſimulanda enim aliqua erga illos eſſe, qui ingenuitate noſtra abuti volent, ipſæ communis prudentiæ regulæ dictabunt. In docendo omnes cavillationes & ſophiſmata abeſſe jubet, quæ chartarum luſibus comparat, in quibus omnia ficta ſunt.
29 * Suadet porrò, ut etiam pueri ea, quæ didicere, ſtatim doceant alios, propoſito ſingulis menſibus aut prœmio aut honore aliquo illi, qui viciſſet; quod in declamando ſuaſerat Fabius. Sic enim uberiorem relaturos fructum & juventuti rectius conſultum fore exiſtimat. Novi ego, qui in numeroſa prole rem optimo cum ſucceſſu ita inſtituerunt, ut natu majores minores ſemper docerent; quâ mutuâ æmulatione excitati fratres feliciter in ſtudiis progreſſi ſunt. Fichetus quoque inter arcana ſua etiam τὴν διδασκαλίαν commendat. *Ad comparandam,* inquit, *ſolidam doctrinam via tritiſſima certiſſimaque eſt docere. Signum enim ſcientis eſt poſſe docere, imò & gradus ad ſcientiam firmiſſimus.* Fortius magni faciebat

ciebat hoc docendi exercitium: *Hoc exercitio miram tibi rerum copiam comparaveris. Ubi decies rem eandem docueris, plus te ſentles profeciſſe, quam ſi fugiens lucem magno te domi labore confeciſſes. Per ſingulos dies duodecim docere horis ſolebam; præterque ipſas ſemel interim declamare, vel de Deo, vel de mundo, aut thematibus aliis exercitationis cauſa. Nonnulli inſanire me vociferabantur, ſed utinam ſic ab ineunte ætate contigiſſet inſanire. Tanti ego facultatem iſtam facio, ut malim judicium adoleſcentis, qui perpetuo docuiſſet, etiam res humillimas, quam ejus, qui ſolitaria domi lectione autores optimos perlegiſſet. Multa ſæpe legi, ſed menſis unius intercapedo memoriam ita deleverat omnem, ut vix dum ſcirem, quos legiſſem. At quæ alios docui, ea tam mihi perſpecta ſunt, quam corporis membra ipſa. Ea non aliter quam ſolis ſplendorem ante oculos hærere ſentio. Horum cognitionem firmam eſſe, certam eſſe, frugemque proferre ampliſſimam experimento comperi. Horum memoriam vix morte credam extingui poſſe. Quoties me* (idem in Annotationibus ait) *inſanum vocarunt, cum per integrum menſem quotidie docerem ab ortu ſolis ad occaſum? quoties dixerunt fieri non poſſe, quin ante finem menſis inter labores exſpirarem? Fatigor quidem, id non nego, etiam pene usque ad ſpiritus defectionem; ſed fatigatio ea dulcis eſt.*

In ſcribendo tum Fortius tum Fichetus utilia præcepta ſuppeditarunt. 30
Ille ſcribendo omnem operam impendere jubet, cætera omnia floccipendere: *Ubi perveneris ad provectiora, puta te tantum profeciſſe, quantum quotidie ſcripſeris. Etiam ſi natura facundus es, dedita opera loquaris incompoſite. Nam fere fit, ut qui loquuntur accurate, minus erudite ſcribant. Dum enim rerum illarum voluptate afficiuntur, imperfectiores oportet ſint in altero. Nemo pari cura res duas unquam tractaverit. Nulla prælectio mihi tanti eſt, ut cogitationis aliquid illi velim tribuere. Id namque me à ſcopo meo averteret. Ea ſolum profero, quæ primum veniunt in mentem, quæ exercitatio longa mihi comparavit. Et ſi loquendum eſſet cum viris ſummis, etiam in cætu maximo, ne verbum quidem unum præmeditarer, tam libens ineptè, quam apte ſententiam exprimerem. Quod ſi res majorem curam poſtularet, talem rem, talem cætum veluti peſtem fugerem, ac ſtili amorem continerem in pectore. Certe neminem unquam vidi (niſi me memoria fallat) docte ſcribentem, cui valde in promptu fuit colloquendi differendique ratio.* * In ſcribendo tædium hâc ratione evitare docet. *Statue ac* 31
vove voluntate firma, te eo die non cænaturum, quo non tot paginas, non tot verſus, ut decreveras, ſcripſeris. Quod ſi acciderit delinquere, tu tibi ignoſcere noli, volo cæna careas. Abſtinere à cibo non parum quandoque ad corporis valetudinem facit, & alacriorem reddit animum. * Si librum editurus es, hoc conſilium ſuppeditat. *Dic* 32
chalcographis parent ſeſe, librum te dare velle excudendum, etiamſi ne paginam quidem paraveris. Tum facile totam voluminis ſpeciem animo concipere, inde ſingulas parteis leviter in comœdiarum argumenti modum deſcribere, denique quotidie, quantum illis ſatis erit, abſolvere poteris. Cum ſic inceperis aliquid, perficere debes, velis, nolis. Id ego in omnibus pene libris feci, ac etiam in iſto. Quod conſilium autoris non ſane in omnibus, quæ ſcribimus, placeret. Quædam levi negotio etiam ab otioſis

ſcri-

ſcribi poſſunt; quædam attentiorem meditationem requirunt, qualia ſunt dogmatica, in quibus certa principia ponenda, & è principiis multa deducenda ſunt. Ac ipſe Fortius non tanquam præceptum, ſed tanquam conſilium commendat: nam in ſequentibus ita: *Non diſplicet editionem premi, quo commendatior liber exeat. Mora tamen aliquid habet incommodi. Hominem facit tranquillum, deſidem, otioſum, ignavum, ſomnolentum. Et neſcio quam adſerat ſuperſtitionem, dum diſſimulat quædam, dum rogari vult, ut librum emittat. Quare animus, qui graſſari velit, nuſquam patiens moræ ſit.* Sæpe etiam accidit, ut ipſe notavit Fortius, quod ad ſtylum aptiores ſimus, ac omnia nobis ſponte profluant; ſæpe non niſi labore atque longâ cogitatione quicquam poſſimus comparare. Unde aliqui minus recte colligunt, non eſſe ejusdem autoris, quæ non pari curâ perſcripta ſunt.

33 * Idem ne noctis quidem tempus à ſcribendo vacuum eſſe vult: *Noctu ad manum tabulas cemtas vel lapideas habe, aut membranas, quas oſſibus aduſtis in uſum eum præparant. In his ſomno intermiſſo notare poteris, quæ libebit, ac luce diurna melioribus typis reſcribere. Easdem tecum circumfer ſemper, ut cum in mentem aut venuſta verborum connexio, aut rerum obſervatio ulla inciderit, ſcribere ipſam in iis queas. Bonam partem libri hujus in tenebris ſcripſi, quando ſomnus me obcalculi dolorem reliquerat, idque cum Sol adverſa nobis figeret veſtigia nocte vagante in medio cælo.* Quod Fortius hic præcipit, jamdudum, antequam Fortiana illa legerem, feci. Multa ego carmina in tenebris, cum ſomnus me deſtitueret, palimpſeſto illevi, quæ inſequenti die elaboravi. Diligenter notari quoque vult Fortius, quod per ſingulos dies profeceris, ejusque ſuadet ephemeridas inſtituendas.

34 * In his tamen omnibus pro ratione ætatis ac ingeniorum temperies quædam adhibenda eſt. *Ratio in his habenda eſt*, ut præcipit Fichetus, *nationum & ætatum: alia Gallis, alia Italis, Hiſpanis, Germanis ſunt ingenia; aliæ juvenum & ſenum vires, alia pericula. Alii diutius ſtudendo, meditandoque perdurare poſſunt, alii non item: temperamentum quoque expendendum. Bilioſi alacriores promptioresque ſunt; ſed difficilius & laborioſius ſtudent. Pituita qui concreti ſunt, tardiores ſunt, at non ita fatigantur. Melancholici obſtinatiores laborando habentur. Sanguinei medii ſunt. Illorum omnium caloribus æſtivis pomeridianis periculoſa eſt contentio. Eſt quædam in ſtudiis literarum ingluvies & avaritia, quæ nocet animo, non concoquenti, ſicut cibus avidius ingeſtus ſtomacho. Ne mihi ſis Helluo librorum, ſed Amicus. Modus ergo adhibendus eſt, qui rebus omnibus eſt ſalutaris. Illi enim diutius & felicius ſtudent, qui valent diutius. Valent autem illi diutius, qui ſtudiis moderantur ſapientius; qui autem effrænata ſciendi cupiditate procurrunt immoderatè, auferrique ſe ſinunt, in ipſo limine corruunt, ut Claudii cantherius, fractis momento corporis & animi viribus.*

35 * Temporis quoque ratio habenda. *Illud nempe, quod eſt ab otio, à recreatione diuturniore, à deambulatione & corporis exercitatione ludicra proximum, maxime opportunum eſt. Dici enim vix poteſt, quantos animus, corporis motu concitatus, impetus habeat, ait Plinius Junior, quantòve curſu calamus fluat, otii intercape-*

capedine recreatus. * Ut gratiora illa ſtudiorum intervalla ſint, duo remedia 36
præſcribit Fortius: *Alterum ut bene nutrias corpus, ambules, ludas, conviveris, corque vino impleas, ac aliis modis recrees mentem. Idcirco nonnulli ante concionem integros vini cantharos ſpiritu uno exhauriunt. Alterum ut multum dormias. Incredibile enim, quantum lucis, quantum alacritatis, res ea adferat animo.* In hunc finem ſubinde quoque locum mutandum eſſe ſuadet Fortius: *Meâ ſententiâ ſenis ferè menſibus aut ſingulis annis urbem quæres aliam. Curas omnes, quæ hunc impedire motum poſſint, abdicabis. Equidem infeliciſſimos voco, ſemperque vocabo, dies illos, quibus unquam ultra menſem deſederim. Quod ſi profecturos metus inanis periculorum terreat, cum Cæſare dicant: nunc te Fortuna ſequamur. Peregrinatio præcipue confert ad exercitationem. Poſtquam enim in una urbe continua lectione eos, qui te audiunt, fatigaveris, tranſire licebit in aliam, ubi rurſus novos habiturus ſis. Sunt præterea res complures, tum in campis quos peragramus, tum in civitatibus, ad quas venimus, quæ nos impellunt ad altiora. Nam animus & varietate mirè excitatur, & ſæpenumero rerum conſpectu novarum permotus efficit ea, quæ domi nunquam agitaſſet.* Quod tamen conſilium omnibus placere ad omnem ſtudiorum rationem non poterit. Eſt enim, ubi continuæ locorum mutationes ſtudia potius turbant, quam
juvant. * Cui jungendum etiam hoc παράδοξον eſt de libris, quos ſecum 37
vehere debeat Studioſus: *Qui alium petere locum decrevit, & longam ingredi viam, libros ſecum conferat ſolùm, in quibus diligenter res aliquas notaverit. Quod ſi in volumine duæ tantum treſve paginæ notatæ ſint, eas è libro eximat, reliquum vendat. Nec ſit adeo ſordidus, ut exigua jactura rei conatum remoretur. Cogitet ſemper, ſi ad ſumma pervenerit, non defuturas opes. Superiore anno Baſileam profecturus è novo opere Plinii ſecundum librum à me notatum excidebam, ut mecum ferrem. Amicus interveniens me mentis eſſe parum ſanæ opinabatur. Sic tractavi libros complures, ſemperque faciam, cum id poſtularit occaſio. Tametſi mihi eſſent novi codices Ciceronis, Platonis, Demoſthenis, grandi comparati ære, omnes tamen paginas erumperem, in quibus ſcitu dignum aliquid ſcripſiſſem, quando eſſet proficiſcendum.* Et hâc quidem ratione
verè Excerpta adornarent ſtudioſi: quæ mihi tamen diſpliceret. * Quibus 38
animus non eſt, ut ſcribant, ſuadet Fortius, ut politè loqui diſcant: *Diſcant hi, quemadmodum res omnes memorate eleganter poſſint. Illorum tamen gloria,* inquit, *à noſtrâ laude diſtat, quantum momentum ab æternitate.* Præcipuè verò in ſcriptione eloquentiæ curam adhiberi vult: *Adhæc do operam,* inquit, *ut numerorum gratia ſit, ſive concentus cohæreat, aut per omnes periodi partes, ſi terſius quicquam ſcribere coner, aut ſaltem in fine. Ubi oratio deſinet, quæro ſpondeos, trochæos, epitritos, quartos, παιῶνας ſecundos, tertios; ſed per viciſſitudinem. Poſtrema cura eſt, ne multi ſint fines ſententiarum, qui pedes eoſdem habeant. Inſuave enim quiddam, periodos tres ſeu quatuor eundem habere παιῶνα, epitritum, aut alium quempiam orationis exitum. In pedum concentu omnem propemodum elegantiam pono. Sed maxima heic varietas exquiritur. Quocirca majorem multo tum laudem tum oc-*

*caſionem oſtentandæ doctrinæ conſequeris, ſi ita occulto nexu orationem vinxeris, quàm
ſi ſcripſeris carmen. Illic namque varietatem, quâ ipſa inprimis natura gaudet; hîc
unum duntaxat florum genus proferre potes. Numeros equidem vitam vocaverim ora-
tionis; quod haud obſcure apparebit, ſi ſententiam numeroſam ſolveris iisdem ſervatis
ac tranſpoſitis verbis. Quippe quæ ante efficax erat, ea ſoluta ridicula videbitur.
Quamobrem in omni opere prima curarum eſſe debet, ut res ſive membra cohæreant;
proxima ut verba ſeu modulatio numerorum. In libris excudendis,* inquit ille, *cum
ſpecioſum aliquem vocum contextum, aut verba duo ornata invenio, lætitiâ exulto ma-
jore, quam ſi aureum reperiſſem. Tum mirus ſplendor pectus illuſtrat, hâc ἀμβροσίᾳ
vivimus, hoc dulci gaudio mens tranquilla fruitur. Ea mihi ſententia eſt, atque uti
ſpero, ad vitæ exitum permanebit, ut pro ſingulis vocibus nitidis, ſignificantibus, appoſi-
tis, ſingulos recipere aureos nolim, etiam ſi ſumma me premeret inopia. Malo dictio-
nem eſſe decoram, aut voces duas commiſſas aptè, aut ſplendidè dictum aliquid in opu-*
39 *ſculis meis, quam aureum in manibus.* * In ſcribendo duplicem quoque mo-
dum tradebat Quintilianus: Aut enim profunduntur impetu ſubito omnia,
ut occurrunt, ac deinde ſecernuntur & limantur accuratâ diligentiâ; qui
modus eſt eorum, qui prompto & celeri ſunt ingenio; nam alioqui dum
moratur mens in elaborando, cogitationes optimæ prætervolant: Aut nihil
chartæ committitur, niſi diu expenſum; quæ ratio moroſior eſt ac tardiorum
ingeniorum. In his prior illa ratio mihi placet, quam ego plerumq; ſequi ſo-
leo. Quæ ſubito ingenii calore inciderunt, quæcunque illa demum fuerint,
ſive argumenta ſive ornamenta rerum, in carminibus hemiſtichia, ſine mo-
do ac ordine, modò ad rem faciant, diligenter chartis conſignare ſoleo. Hinc
commodiori tempore elaboratio eas meditationes perficit, quæ niſi notatæ
primum fuiſſent, periiſſent omnes, è quibus δευτέραι φροντίδες plura animo
40 ſuggerunt. * Ad conſervationem ſanitatis, quò eò melius ſtudiis vacare
poſſis, παραδοξότερα quædam Fortii conſilia ſunt; E quibus illud de exer-
cendo corpore: *Longa quies enervat corpus, & calculum parit; ideo præcepere, ut
ſtudioſi quandoque areum globum manu agitent, torqueantque ad fatigationem.
Verum hoc exercitium nonnihil aufert temporis. Modum igitur alium excogitavi. In
veſtibus interioribus aliquando conſuo plumbum diſſectum in minutas laminas tanti
ponderis, ut utraque manu univerſam levare molem vix poſſim. Has induo mane, has
robur corporis commodè ſuſtentat. Caveo tamen, ne inferior ſpinæ pars plus æquo pre-
matur. Id facio ad octo ferè dies, donec æſtu laboris nimium membra accenduntur.
Sed pondus dictum ſenſim augetur ac minuitur: Repentina namque mutatio lædere
non parum naturam ſolet. Milonem ſequor, qui quotidie vitulum ferre ſolitus, tan-
dem geſtavit taurum. Hâc ratione tempore eodem & ſcribo & firmo valetudinem.*
41 * Ne nimio ſomno indulgeat, ſaxa ſeu ligna per tranſverſum lateri ſupponit.
Ea namque principio non ſenties, & poſt horas aliquot duritie magis, quàm
42 prius, premente membra ſponte excitaberis. * Illud quoque in converſatio-
ne

ne moroſum nunc videri poſſit, cum temporis parſimoniam hâc ratione habendam ſcribit: *Si qui ad te acceſſerint, qui res vanas, quæ nihil ad artes facere videntur, proferant; fuge repentè ad ſtudia tua. Satius eſt, ut illi tuam mirentur impudentiam, quam tibi pereat tempus. Illud enim unus aut alter, hoc tota ſentiat poſteritas. Quod volumina poſſent ſcribi intra horas illas, quæ per annum pereunt?* Cui ſimile illud eſt: *Accitus ad convivium, ubi fore putabis eos, quorum audire nugas deberes, ne accedas. Satius eſſet corporis membrum amittere, quàm cogitationem per horas duas tam inanibus fabulis impediri.* * Hæc vir ille pluraque alia in diſcendo 43
docendoque compendia ſuppeditavit, de quibus ipſe ita judicavit: *Scio me ſcripſiſſe in hoc libro multa, quæ otioſorum hominum fabulas non effugient: nec me ſcripſiſſe pœnitet. Nam parvipendo judicium eorum, quibus diverſum inſtitutum eſt, hoc eſt, qui decreverunt lentè omnia aggredi, quæ ad mentis decorem faciunt, ac vigilantius quærere, quæ ad corpus pertinent.* Pleraque ex illis non ſunt ſpernenda, è quibus, quæ commoda videbuntur, in uſum noſtrum vertemus.

Magnus hîc nobis panderetur campus, ſi doctrinæ & methodi conſilia 44
pro ratione perſonarum, & ſcopo eorum, qui ſtudiis incumbunt, expendere vellemus. Si quis reipublicæ aliquando habenas tractabit, is ad ſuum finem omnia diriget, ac cuilibet ſua facilè prudentia dictabit, quos intra limites continere ſe debeat. Secerni hîc debent τὰ ὑπάρχοντα à ſupervacuis, rerum momenta ab ornatu & cultu, & hujus in pompam & decoram ſui oſtentationem multa aſſumi debent. Sapienter Baco Verulamius ſermone fideli 52. *Non volitabit alicujus fama per ora virûm, neque benè alata erit ſine plumis aliquibus oſtentationis: In actionibus magnis ingenia jactabunda vivacius negotia impellunt. In Ducibus & viris militaribus glorioſum eſſe non inutile eſt, Jactantia inſtar vernicis videtur eſſe, quæ ligna non ſolum ſplendere facit, verum etiam durare.* * In hunc ſco- 45
pum integri à multis libri ſcripti ſunt, è quibus nominabo nunc *Alexandri Piccolomini* librum Italicâ linguâ, *della Inſtitutione di tutta la vita de l' Huomo nato nobile & in Citta libera*, in gratiam Alexandri Colombini ſcriptum, & loco muneris Luſtrici donatum, editumque Venet. Ann. 1552. in 8. Hic è Peripateticâ & Platonicâ Philoſophiâ traduntur omnia, quæ in moralibus, Politicis, Oeconomicis ad felicitatem Viri nobilis faciunt: de exercitiis quoque corporis rectè inſtituendis inſtituitur diſſertatio, deque cæteris diſciplinis omnibus, quatenus illis uti Juvenes nobiles debent. A tertio ad quartum ætatis annum in matris ſinu puerum nobilem bonis moribus, pietate & linguæ rudimentis imbui jubet, à quinto ad decimum inſtitutione grammaticâ & humanioribus literis; à decimo ad decimum quartum, Dialecticâ, Rhetoricâ, Poëticâ, Picturâ, exercitiis muſicis & corporis informari vult, meo quidem judicio immaturè nimis. Non enim illa ætas Dialectices & Rhetorices capax eſt. Poſt annum decimum quartum ad Mathematica ſtudia nobilem ſuum ablegat, quorum vel ante Rhetoricam & Dialecticam puerile in-

ingenium capax eſſe poteſt. Hinc illi totum illum Ethices & Politices cam-
46 pum aperit. * Verum in iis ad ingenia reſpiciendum eſt: Neque enim, ut
non omnis fert omnia tellus, ita quodlibet ingenium, quâ quis requirat
47 ætate, his vel illis ſtudiis aptum eſt. * Conferri cum his Piccolominianis
poſſunt, quæ *Bloemertius* in libro de Nobilis informatione, *Paſtorius* in palæ-
ſtrâ Nobilium & *Schefferus* in libello de Informatione Nobilis, conſilia ſup-
48 peditarunt; de quibus capite de Pædagogia regiâ pluribus agemus. * Du-
cis belli ſtudia aliâ ratione debent eſſe comparata. In his utiliſſima conſilia
ſubminiſtrat *Gabriel Naudæus*, cujus extat eruditiſſimum Syntagma de *ſtudio
militari*, Romæ in 4to An. 1637. editum, & Illuſtriſſimo Juveni Ludovico ex
Comitibus Guidiis à Balneo inſcriptum. Nullam ſcientiarum partem, quæ
quidem prodeſſe Duci militari poterat, intactam in accuratiſſimo opere re-
liquit, pulcherrimis præterea digreſſionibus commentationem hanc or-
49 nans, * Diriguntur etiam ad uſum Eccleſiaſticum ac Academicum Studia.
In ſingulis ratio peculiaris habenda eſt: Præferendæ enim hic diſciplinæ
huic ſcopo inſervientes cæteris. In feminis quoque aliam ſtudiorum ratio-
nem quæſiverim, quam in viris, ſi forte & illæ ſtudiis animum excolere vel-
lent.

50 In omni tamen ſtudiorum genere velocitas & nimia feſtinatio vitanda
eſt, quicquid etiam quibusdam volaticis ingeniis videatur. Canes feſtinan-
tes, ut in veteri verbo eſt, cæcos pariunt catulos, nihilque ſolidi in ſcientiis
diſci poteſt, ubi omnia ſuperficiariâ operâ tractantur. Niſi forte quis ad
pompam uti ſtudiorum quorundam ſimulachris malit, ut ſolent quidam
genere nobiles, qui ad ſumma in Republica munia gerenda non ſatis apti,
51 ſolis titulorum phaleris exiſtimationem apud plebem ſuſtentant. * Le-
genda eſt ſuper hoc argumento elegans, omnibus eloquentiæ lumini-
bus picta, *Dionyſii Petavii* de diſcendi ratione, oratio, quæ inter cæteras ejus
nona eſt, ubi Craſſi dictum lib. 3. de Oratore: *Niſi quod quisque cito potuerit,
nunquam omnino poſſe perdiſcere*, ſolidiſſimis optimisque rationibus refutat.
Omnem ergo ille præcipitatam diſcendi rationem ut ſtudiorum peſtem à
bonarum mentium officinis eliminat. Stultum enim eſſe oſtendit, cum in
corporis illis exercitiis non niſi diuturnitate temporis ac multo uſu profi-
ciamus, in literarum ſtudiis, ac operoſiſſima eloquentiæ doctrinâ, ſubitò
nos velle uno quaſi ſpiritu haurire omnia, cui totam vitam optimi quoque
52 oratores impenderunt. * *Sorellus* itidem in ſcientiâ ſuâ Univerſali circa finem
ſingulari capite de magnâ & perfectâ methodo agit; Ubi omnem illam
docendi rationem, quæ exiguo tempore fit, damnat, enumeratque varia
exempla talis inſtitutionis, quæ malè ceſſerunt. Ac ſanè rariſſimè adeò fe-
licibus eſſe ingeniis licet, ut exiguo tempore, ac primâ ſtatim ætate, multa
ma-

Digitized by Google

magnaque comprehendant. *Fuere interdum ſingulari quodam fato ad 53
res magnas deſtinati, qui maturè admirabilia in literis ſpecimina dede-
runt. (a) Talia in *Torquato Taſſo, Mazonio*, exempla recenſet Erythræus. No-
ſtro ſeculo *Grotium & Heinſium* habuimus, in ipsâ puerili ætate & libris & carmi-
nibus editis celebres. Prodigio ſimilia ſunt, quæ de *Marta Marchina*, virgine
Neapolitana, penè infante, memorat *Erythr. Pinac. III. n. 75.* quæ à nemine,
niſi fortaſſis divinitus, edocta egregiè Græcam, Latinam & Hebraicam lin-
guam noverat, tum Philoſophicis, Philologicis ac Liberalibus omnibus diſci-
plinis non leviter erat, ſed literatè perita; deinde Epigrammata Græca, ſed
Latina inprimis, eleganter arguteque concluſa fundebat ex tempore. Sin-
gulare quoque *de Jacobo Martino Modoneſio* exemplum ibi memoratur, qui
ſeptennis puer à *Joh. Bapt. Mezetto* Servita omnibus ſcientiis imbutus, adver-
ſus omnes accuratè diſputare potuit. * Sed infelix hujus rei eventus fuit, 54
teſtaturq; *Athanaſius Kircherus in epiſtolâ ad Quirinum Kuhlmannum*, Modoneſium
illum ab omni poſtea ingenio deſtitutum, ſtupidumque & nulli rei aptum
fuiſſe. Quod & *Jacobo Marchiſetto* Piſaurenſi contigit, qui tredecim annos
natus totam Ariſtotelis Philoſophiam complexus eſt, ut omnes in examen
provocare auſus ſit, poſtea tamen illam admirabilem ingenii vim amiſit; epi-
ſtolis tamen ſcribendis à Pontifice admotus: de quo videatur *Erythræus Pina-
coth. I. n. 72.* De omnibus Romanis ingeniis judicat Favoritus in Virginii
Cæſarini vitâ, quæ inter Poëmata ſeptem illuſtrium Poëtarum habetur, illa
primâ ætate ſtatim ſapere, ſed rarò eſſe vitalia ac à vigore illa concidere. Mul-
ta ejus generis exempla collegit *Balthaſar Bonifacius in Hiſtoriâ ludicrâ lib. 19. c. 10*,
qui talia etiam apud veteres non rara fuiſſe oſtendit. * Recentiora multa 55
exempla collegit Colomeſius in notis ad Quintiliani Inſtitutiones, quæ in
opuſculis ejus literariis habentur, procemio libr. 6. ad illa verba, quibus filii
ſui decennis, jam præclara ingenii ſpecimina edentis, obitum deplorat.
*Non floſculus fuit ut prior, ſed jam decimum ætatis ingreſſus annum deformatos fru-
ctus oſtenderat.* In his ſunt *Plinius Junior*, qui decimo quarto anno Tragœdiam
Græcam ſcripſit; *Avicenna*, qui decennis literas humaniores calluiſſe, & to-
tam Encyclopædiam ante annum ætatis decimum octavum abſolviſſe dici-
tur; *Philippus Beroaldus*, qui adhuc puer Servii in Virgilium errores proſecu-
tus eſt; *Ludovicus Stella* quindecim annorum adoleſcens, qui Aureliæ Lu-
cianum, Ariſtophanem, Theodori Gazæ Grammaticam frequentiſſimo au-

 dito-

(a) Ingeniorum præcocium Hiſtoriam diligentiſſime omnium Gallico ſermone eſt perſe-
cutus Adr. Bailletus, Biblioth. Lamonianæ Præfectus, in Tractatu, Pariſiis A. 1688.
in 12. edito, *des Enfans devenus Celebres par leurs études, ou par leurs écrits*; cui Ap-
pendix etiam peculiaris *περὶ τῶν ὀψιμαθῶν (les Eſprits tardives)* eſt adjecta. Utriusque
(Libri pariter atque Appendicis) Supplementum promittit Sebaſt. Kortholtus, Poë-
ſeos Profeſſor Kilonienſis.

ditorio explicuit, cujus memoria à Joachimo Fortio literarum monumentis
eſt conſignata; *Nicolaus Borbonius*, qui Ferrariam carmen ſcripſit anno deci-
mo quarto; *Stephanus Boëtianus*, qui de ſervitute voluntaria anno decimo
ſexto ſcripſit; *Aldus Manutius* Pauli filius, qui anno decimo quarto Commen-
tarium de Orthographia ſcripſit; *Claudius Salmaſius*, qui Nilium & Barlaa-
mum de primatu Papæ recenſuit ac emendavit nondum quatuordecim an-
nos natus, (cujus laboris ne ſenem quidem pœnituit) & anno ætatis decimo
quinto Florum cum notis edidit. Plura exempla recenſent Tiraquellus in
Opere de Nobilitate & Jure primogenitorum pag. 435. 448. Leo Allatius in
56 Apibus Urbanis p. 144. & ſeqq. * Sed prudentibus viris ſemper prodigioſa
illa præcocium ingeniorum maturitas ſuſpecta, quæ ſucco tandem ſuo deſti-
tuta extinguitur. Quintilianus eodem, quem ſupra laudavimus, loco filii
ſui exemplo teſtatur, quod obſervatum ſit *celerius occidere feſtinatam maturita-
tem & eſſe neſcio quam, quæ ſpes tantas decerpat, invidiam, ne videlicet ultra, quam ho-
mini datum eſt, noſtra provehantur.* Ipſe Ariſtoteles in Rhetoricis ex vetere Poë-
ta reprehendere videtur magiſtros nimis anxios & ſedulos, qui pueros ni-
57 tuntur triduo Philoſophos efficere. * Ego cum ingeniis iſtis præcocibus
lentè feſtinandum, neque obruenda doctrinæ mole, ſuaderem, etiamſi illi
ſuſtinendæ pares fortè viderentur. Et ſanè, quod Erythræus quoque *Pina-
coth. III. n. 36.* notat, ſæpe acerrimis ingeniis deeſt idonea informatio ac opes
ad doctrinam parandam neceſſariæ. Nec deſunt, qui Magiſtrorum etiam in-
duſtriam vincant, ac per ludum & jocum plus præſtent, quàm ſummâ alii di-
ligentiâ; quale exemplum in Carolo à Servâ notavit *Erythræus Pinacoth. I.*
58 *n. 88.* * Ex adverſo fuere ὀψιμαθεῖς, qui cæteris omnibus ſuperiores ſum-
mam ac immortalem gloriam ſunt conſecuti, ut *Jul. C. Scaliger* ac *Iſaacus
Caſaubonus*, qui ſera ſua ſtudia cum Danielis Heinſii præmaturis confert
Epiſtola 198. felicitatem Danielis Heinſiii adoleſcentis, cum ad Caſaubo-
num literas has ſcriberet, prædicans. *Sanè*, inquit, *cum eâ ætate eſſem, quâ
te nunc eſſe ex magni Scaligeri literis conjicio, bonorum autorum nomina paucis admo-
dum exceptis, ne fando quidem audiveram unquam.* Legimus ſenes ipſos felicio-
res ſæpe pueris progreſſus in ſtudiis feciſſe. Exemplum ejus rei dedit *Bon-
ciarius*, qui patrem ſuum, ſeptimum & quadrageſimum annum agentem, ho-
minem illiteratum, niſi quod legere ſcribereque ſciret, ſemeſtri ſpatio lin-
guam Latinam docuit, ut in Ordinem Patrum Societatis Jeſu ſacerdotis mu-
nere functurus cooptaretur, ad quam ſine linguæ Latinæ peritiâ nullus ipſi
acceſſus fuiſſet. Methodum, quâ uſus eſt, deſcribit *Dominicus Paſſionæus Epiſtolâ
ad Scipionem Barnabæum*, quæ inter Bonciarii epiſtolas reperitur pag. 396. Vi-
deatur & *Erythræus Pinacoth. I. n. 53.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. IX.

DE METHODO IN LINGUIS, LATINA PRÆCIPUE ET GRÆCA, DISCENDIS TENENDA.

Linguæ, ſcientiarum vehicula, ante omnia addiſcendæ. 1. Lingua Latina an è converſatione & uſu diſci poſſit? 2. ſeqq. Roberti Gentilis pueri ſeptennis exemplum. 3. qui anno ætatis undecimo lectionis Virgilianas edidit. 4. Ejus liber de Methodo brevi. 5. Sermo Latinus per colloquia non ſatis purus obtinetur. 6. Italorum ſuperſtitioſa in loquendo abſtinentia, 7. & in ſcribendo induſtria. 8. quæ moroſa induſtria reprobatur. 9. Montanus à primâ infantiâ linguam Latinam ex uſu didicit. 10. Memorabile exemplum pueri quadrimi, 11. ejusque hiſtoria prolixius recenſetur, 12. 17. ſeqq. cum commodis hujus novæ methodi 13. 18. & incommodis vulgaris illius. 14. 16. multa nondum inventa difficilia; inventa facillima videntur. 15. Reſpondetur contrariis. 19. Grammatices præcepta non minus difficilia, quam ulla alia ſcientia. 20. Methodus hæc nova cogitanda relinquitur. 21. Civitas aliqua Latina an inſtitui poſſit? 22. quod affirmatur. 23. ejusque inſtitutio præſcribitur. 24. Obſtantibus reſpondetur. 25. Magni Pegelii conſilium de Schola pro linguis erigenda. 26. An naturali diſpoſitione ad repentinam linguarum notitiam detur aditus. 27. Hiſtoria è Motteo Vayero de Gallo aliquo, qui dormiens linguas omnes loquebatur, quarum ipſe erat ignariſſimus. 28. Via per inſtitutionem brevis eſſe debet. 29. Ficheti conſilium. 30. Beccheri compendium. 31. Autoris Medicinæ Mentis conſilium pro linguis addiſcendis affertur. 32. Beccheri Compendia Grammatica, 33. Kuhlmanni, 34. Roſii Methodus à Mormio propoſita. 35. Schenckelii liber. 36. Tuningii & Grunandi exemplum de linguâ Latinâ intra ſex menſes diſcendâ. 37. 38. Sorelli iniquum judicium de Montani informatione, 39. quod refellitur. 40. Methodus le Maire, qui Hebræam, Græcam & Latinam puerum octennem eodem tempore docuit. 41. quâ via inceſſerit. 42. Sorelle eam improbanti occurritur. 43. Tanaquilis Fabri Methodus, quâ filium ſuum à 10. ad 14. annum in Græca & Latina lingua informavit, 44. Calligraphia an puer neceſſariò inſtruendus, 45. illa methodus per aliquot paginas latè recenſetur. 46. Homeri lectio cur puerili ætati præ ceteris conveniat, 47. comica ſtudia pueris non negligenda, 48. Virgilius cur Homero ſit difficilior, 49. Livii Hiſtoria pro pueris difficilior, 50. Tanaqu. Fabri filia doctiſſima. 51. filius 14. annorum autoribus optimis legendis accupatus. 52. cenſura methodi à Tan. Fabro in informando adhibitæ. 53. ſeqq. Poëtarum lectio ſuadetur, 55. Periodica connexio pueris ante omnia inculcanda 56. Gnomæ morales. 57. Stylus ſedulò formandus, 58. Plauti fabulæ à puero nondum legendæ. 59.

PRima, quæ diſci debent, Linguæ ſunt, ſcientiarum vehicula, in quibus multum temporis conſumimus, antequam eò perfectionis perveniamus,

mus, ut noſtro Marte quicquam agere poſſimus. Vernaculæ ſine magno negotio addiſci poſſunt, modò parentes, præceptores, famuli, & alii, cum
2 quibus converſamur, incorruptè loquantur. * Quod ſi Græca ac Latina linguâ eâ etiamnum methodo addiſci poſſent, non tanto nunc apparatu opus eſſet, citiusque ad ipſas diſciplinas transire poſſemus. Quam ob cauſam in eam cogitationem multi venerunt, ut linguam Latinam è converſatione cum latinè loquentibus potiùs, quam è Grammaticis præceptis &
3 lectione, addiſcendam ſuaſerint. * Ejus experimentum in filio *Roberto* Pater *Albericus Gentilis* cepit, qui ſeptennis puer Latinè, Gallicè, Anglicèque locutus dicitur; quod Pater ad illum non niſi Latino, Mater Gallico, qui ei proprius erat, & Anglicano ſermone (Oxonii enim vivebat) familia reli-
4 qua uteretur. * Nondum octavum attigit annum, cum Virgilium illi Pater prælegeret; ut patet ex commentariis, quos lectionum Virgilianarum titulo filius ſub ingreſſu undecimi anni edidit. Ut felicior ergò fuerit Tanaq. Fabri filio, de quo poſtea dicemus, qui 14. demum anno Græcæ ac Latinæ lin-
5 guæ autores optimè intelligere potuit. * Vidi ab ipſo illo *Roberto* titulum libri Anglicâ linguâ ſcripti ſuper hoc argumento, in Bibliothecæ Oxonienſis catalogo extantis, qui ita habet: *Roberti Gentilis le chemin abregè or à Methode for attaining of ſciences in a ſhort time.* i. e. *Via brevis, ſive Methodus brevi tempore diſcendi ſcientias, Londin. 1654. in 8.* Sed hactenus librum ipſum videre mihi non licuit. Et fateor ſanè, Patris tam docti colloquiis proficere quadante-
6 nus in linguâ Latinâ potuiſſe puerum. * Cæterum colloquia cum iis, qui linguam Latinam accuratiſſimè loqui nequeunt, magis turbant ſermonem
7 Latinum, quam juvant; * ut & Itali nonnulli de induſtriâ ſermonibus Latinis, etiam cum Viris doctis, abſtinendum exiſtiment, ne dictio aliquid ex idiotiſmo trahat, quem in colloquiis Viri etiam docti vix evitant, licet elegan-
8 ter aliàs ſcribant. * Quam ob cauſam Scioppius Manutio inſultat, qui quadrimeſtre tempus in unâ epiſtola ſcribendâ exegerit. Ac vidi ſanè Viri alicujus celebris (nec gentem nunc nec nomen viri memorabo) αὐτόγραφον epiſtolæ in Bibliothecâ Gudianâ, qui mirabili & anxiâ diligentiâ eam ſcripſerat: nam 4. vel 5. chartæ folia in formâ majore compegerat, ſingulis paginis tres quatuorve ad ſummum periodos inſcripſerat, ſpatio interlineari ampliſſimo; ſingulis penè verbis & phraſibus variationes ſuperſcripſerat, atque ipſa loca, unde illæ deſumptæ, notaverat; neque illas tantùm, ſed & poſitus & juncturas verborum, adverbiorum, epithetorum, ſynonymorum è Nizoliano Lexico adjecerat; numero quoque & pedibus clauſularum connotatis. Hanc ille rationem in ſingulis periodis ad finem usque tenuerat, atque in hoc labore 4. menſes exegerat. Inceperat enim (quod manu ſuâ annotaverat) corrigere has literas die 6. Aprilis, finierat Kal. Auguſti, An. 1596.
9 * Non probarim ego moroſam adeò & ſcrupuloſam diligentiam; etſi hoc exem-

Digitized by Google

exemplo oſtendi poſſit, quantâ accuratione uſi ſint viri docti in ſermone La-
tino & puro acquirendo. Sed ita potiſſima vitæ pars in ſolâ linguæ Latinæ
cognitione elaberetur.

Non omittenda hìc videbantur memorabilia eorum exempla, qui à pri- 10
mâ infantiâ ſolo uſu & colloquio mirabilem loquendi latinè promptitudinem
nacti fuerunt. In his eſt *Montanus*, vir apud Gallos celebratiſſimus, qui in diſ-
ſertationibus (*Eſſays*) quas Gallicâ linguâ ſcripſit, *lib. 1. cap. 25.* ſuo hoc exem-
plo probat. Verba ejus in Latinum converſa ita habent: *Pater meus in diſci-
plinam me dedit Germano homini in Gallicâ linguâ rudi, ſed in Latinâ verſatiſſimo, cu-
jus ille operam ampliſſimo ſtipendio conduxit. Hærebam illi ſemper in amplexibus, ade-
rantque alii etiam pueri linguæ Latinæ non ignari. Nihil in ædibus niſi Latinum audie-
batur; non mater, non famuli niſi Latinis verbis, quæ è converſatione ceperant, ad me
præſentem utebantur: unde & mater & famuli tantum in linguâ Latinâ profecere, ut
mea verba intelligerent, & in rebus quotidianis mecum ſermones breviores inſtituere poſ-
ſent. Sex annos natus eram, cum de Gallicâ linguâ nil amplius, quam de Perſicâ aut Ara-
bicâ ſcirem, atque ita ſine Grammatica, ſine præceptis, & plagoſâ inſtitutione Latinam
linguam didici, ut tantum ſcirem, quantum ipſi in illâ linguâ Pædagogi, qui me miſcere
ſuis diſcipulis non poterant. Nam cum cæteris diſcipulis thema daretur in linguam La-
tinam convertendum, mihi dabatur Latinum, barbariſmis & ſolæciſmis defœdatum;
quod ego in elegantiorem ſermonem converterem. Nicolaus Gruchius, qui de Comitiis
Romanorum ſcripſit, Gulielmus Gerentus, qui commentatus eſt in Ariſtotelem, Bucha-
nanus Poëta Scotus, Antonius Muretus, præceptores mei domeſtici, ſæpe ad me dicebant,
me linguâ Latinâ in primâ ætate puerili adeò promptè locutum, ut mecum confabulari
vix auderent. Buchananus de Inſtitutione puerorum ſe aliquid ſcripturum ſuſceperat,
quâ in re meo potiſſimum exemplo uti ſe velle ſignificabat.*

Aliud exemplum ante hos 19. annos Pariſiis Regi ipſi propoſitum fuit, 11
quod fidem ſuperare videtur; ſed tamen tot teſtibus confirmatum dubitare
de rei veritate nos non ſinit. Erat infans 4. annorum, qui adeò expeditè lo-
quebatur Latinam linguam, ut Regi omnibusque prodigio propemodum
fuerit. Illam intra duos annos, ex quo à matris uberibus primùm amotus
fuit, apprehenderat. Nullum committebat errorem vel inflexione, vel in
Syntaxi, adeo ut quosdam de induſtria ſolœcizantes correxerit. Cum aliqui
dicerent: *Ubi ibis à prandio?* ille emendavit: *Quo ibis.* Aliis dicentibus,
conſcendere in equo; ille regeſſit: *conſcendere in equum.* * Ejus hiſtoriæ relatio, 12
cum ratione iſtius informationis, ſingulari libello Gallicâ linguâ tradita eſt,
atque ex eâ in Anglicam converſa prodiit Londini An. 1669. hoc titulo: *An
Examen of the Way of teaching the latin tongue to little children by uſe alone, Lon-
don. 1669. in 12.* Operæ pretium profectò eſt, ejus libri ſummam hoc in loco
recenſere, cum libellus ille fortè in paucorum manibus ſit. Pater hujus in-
fantis duos habuit amicos, latinè accuratè doctos, quibus in hâc informatio-

ne uſus eſt, quorum præcipua cura fuit, ut, quæ cum puero fabularentur, ſelecta eſſent, tum quà voces, tum quà argumenta, eosque reprehenderent, qui minus rectè loquerentur; Adeò ut non tam promiſcua collocutio, quàm methodus colloquendi, illi intellectum habiliorem redderet, quàm aliàs eſt in pueris ejus ætatis: Poterat enim puer aptè de rebus plurimis judicare, atque eandem rem variatis verbis & phraſibus efferre. Cum aliqui illum, qui equis præeſt, *Agaſonem* vocarent, ille *Equiſonem* ſubſtituit. Hanc informandi methodum Autor ejus libelli, quicunque ille eſt, antiquam & infallibilem eſſe oſtendit, miraturque non imitari hoc exemplum etiam alios.
13 * Omnes vernaculas, & exoticas linguas uſu continuo ad ſummam perfectionem perducimus, quare & linguâ Latinâ idem fieri poſſe rectè exiſtimat, neque ad hanc requiri ingenia cæteris excellentiora, ſed judicium etiam è converſatione cum magiſtris latinè loquentibus acui. Duo huic ſimilia exempla adducit puerorum eodem modo informatorum, in quibus nihil puerile deprehenſum fuit, exceptis motibus & geſticulationibus, quæ ab illâ ætate
14 ſeparari nequeunt. * Præterea metus ille, quo cohibentur in ludis pueri, & impedita illa naturæ libertas multum detrahunt ſolertiæ naturali, quæ hâc ra-
15 tione magis excitatur. * Multa quidem dubia circa hanc rem moveri poſſe fatetur Autor; verum multa ille ait difficilia videri, quæ nondum inventa ſunt; inventa verò facillima videri, quod exemplo Typographiæ, acus magneticæ, & circulationis ſanguinis probat. Linguæ Latinæ autem tantam eſſe utilitatem, ut quævis difficultates ſuperandæ ſint, quô hunc finem tam citò
16 aſſequamur. * Prolixè oſtendit è defectibus communis illius Methodi in linguâ Latinâ diſcenda, in quâ tantum temporis verbis impendendum, quo ad diſciplinas ipſas expeditiùs iri poſſit, utilitates hujus viæ brevioris. Primum, inquit, à 6 vel 7 anno ad 17 vel 18 in collegio detinetur puer, intra quod tempus quot ambagibus circumducitur? Diſcendæ omnes inflexiones, accidentia vocum, connexio ſententiarum, diſtinguendæ ſignificationes, proprietates, Syntaxeos regulæ: Quæ omnia tædioſiſſima pueris ſunt, & pœnas ſcholaſticas provocant, quibus efferatur animus, & ad odium literarum inducitur. Hic Declinationum, Conjugationum, perſonarum, articulorum, Heteroclitorum, Conſtructionum perplexitates notandæ ſunt, quibus velut eqvuleis & fidiculis torquetur illorum animus. Qui in ſcribendo, vertendo, phraſeologiis, exercitiis Rhetoricis labores ſuſcipiendi? Poſſet compendium per lectiones quidem inſtitui, ut non ſit opus prolixitate illâ regularum; ſed in loquendo & ſcribendo deficiet, atque tum ad priorem viam recurrendum eſt. Quod ſi ad Philoſophicas diſciplinas admoventur, penè nitorem linguæ Latinæ dediſcunt. Ideoque exigua quædam & imperfecta ſummo labore & impenſis in ſcholis diſcuntur, ne quid de temporis irreparabili jacturâ dicamus; cum alterâ illa methodo omnia ſimul compre-
hendi

hendi poſſint. * Accuratiùs ergo in illam novam methodum inquirit. Infans 12 menſium erat, cum primum informationi illi traderetur. Pauca illa vocabula vernacula, quæ à nutrice & matre hæſerant, ſtatim oblivioni tradita fuere. Iisdem magiſtris alius datus 31 menſium, qui multa jam vernacula loquebatur, intra 2, vel 3. hebdomadas omnia abolita, eorumque loco tantum de Latinâ linguâ intra menſem hauſerat, quantum de vernaculâ antea ſciret. Ex iis pueris major natu cæterorum quaſi magiſter eſt. Famuli quoque tantum de linguâ Latinâ ſciunt, quantum opus eſt ad quotidiana illa exprimenda. Atque ita Latinam præ vernacula didicerunt: quam methodum Quintilianus quoque Romanos ſecutos teſtatur, qui primùm Græcâ, tum Latinâ linguâ pueros informarunt. Facilè autem poſſe pueros plures linguas ſimul ſine confuſione diſcere; quod exemplo Conſtantinopolitanorum & Brabantorum probat, conſtatque è ſuperiore exemplo Roberti Gentilis. Quare & pueri jam vernaculam loquentes è converſatione cum latinè loquentibus facilius, quàm per præcepta, latinam diſcere poſſunt. Hanc viam facillimam eſſe oſtendit Autor cap. 6. Quoniam enim de diſcendâ linguâ ne cogitant quidem, ideoque eò facilius diſcunt, & expeditiùs ludis jocisque illa inculcatur, ſumma cum jucunditate, citra Orbilii alicujus plagas, procul ab omni metu & dolore, qui affectus puerorum animos dejiciunt, & ſerviles reddunt ex ingenuis, neque pravorum affectuum, iræ, indignationis ſemina inſperguntur, quæ cum magiſtrorum ferulis implantari ſolent. Nunquam enim pœnæ in pueros ſtatui debent, niſi ob actiones honeſtati & juſtitiæ repugnantes; quam ob cauſam eo attentiores in converſatione tam innoxiâ & humaniſſimâ erunt pueri. Neque opus eſt, nobis ipſis neceſſitatem caſtigandi hâc viâ imponere ob negligentiam, cujus pœnæ in communi methodo interdum vix evitari poſſunt. Seligenda ſunt in colloquiis non ſeria tantum, ſed & maximè ludicra; in quibus nil agunt vulgares Scholæ. Argumenta quoque de artibus, de hiſtoriis variisque rebus immiſcenda ſunt, in quæ quotidiano ſermone non facilè deducimur. Atque hinc occaſiones de induſtriâ captandæ & ſapienti conſilio dirigendæ. Cap. 7. agit de brevitate hujus methodi, quâ intra novem annorum ſpatium pleraque diſci poſſint, particularibus artium & ſcientiarum exceptis, cum vulgari viâ ne unam quidem Latinam linguam eo temporis ſpatio diſcamus. Per uſum ergo, ut cap. 8. fuſius deducit, accuratior quam per præcepta & regulas cognitio habetur, conſtructiones, proprietates verborum ſimul apprehenduntur; copia, promptitudo loquendi acquiritur, quam vix totâ vitâ vulgari illa viâ nobis paramus. Major quoque linguæ ipſius extenſio eſt: nam plura in familiari colloquio incidunt, de quibus ſilent libri & Scholæ. Ad lectionem quoque longè paratior accedet, ut itaque è lectione poſtea ſupplere poſſit, quæ in converſatione defecerunt. Puer ex illis novâ methodo inſtitutis ſexto ætatis an- 17

no Phædri fabulas intellexit, quas alii vix 12°. intelligerent. Quare omne illud tempus, qnod alii Grammaticæ impendunt & verſionibus, ille impendere lectioni poteſt, Autores omnes quatuor annis citius leget, decem annis citius intelliget, & duplo longius tempus illis, quam alii faciunt, qui ſerò ad bonos autores accedunt, inſumere poterit. Fieri denique non poteſt, quin habitus ille à primâ nativitate per 8. & 9. annos continuatus alterum ſuperet, qui à 14. & 15. anno incipit, & per tres quatuorve annos tantùm continuatur, & acceſſione Rhetorices & Philoſophiæ vel interrumpitur, vel conſtringitur. Quod ſi verò illis loquendi latinè neceſſitatem impones, crucem illis figere videberis; inviti enim ad loquelam latinam adigentur, eamque multis ſolœciſmis corrumpent, ut itaque omne hoc ſcholaſticum exer-

18 citium non linguæ, ſed ſcriptioni, inſervire videatur. * Hujus utilitatis ſecundum hanc novam methodum hæc porrò conſectaria educit. I. Profeſſionis ſelectum inſtituendum: capacitas enim filiorum, inclinationes ex ipſâ illâ maturâ repræſentatione artium & principiorum rectiùs dijudicantur, tum à parentibus tum ab ipſis filiis, unde magna in ſocietatem civilem commoda promanant. Artes denique ipſæ melius excolentur, ſi illæ à non invitis ſuſcipiantur, & facilè ad ſummam perfectionem deduci poſſunt. II. Bonorum morum perfectionem. Illa enim è maturâ illâ per lectionem bonorum autorum & artium informatione ſperanda, cum cæteroquin vel ineptiis vel voluptatibus tempus transigatur, ſi extra parentum conſuetudinem alibi illi educentur. Hæc enim informatio Parentum inſpectioni & obedientiæ illos magis adſtringet, neque facilè contagium è converſatione malorum in primâ pueritiâ trahent. In firmiore ætate poſiti, & rectiore habitu adverſus malitiam armati ipſi pravos mores faciliùs emendabunt.

19 Non omittit idem Autor incommoda, quæ comitari hanc methodum videntur; ſed quæ leviuſcula ſunt. 1. Quod Matres à conſuetudine filiorum per aliquot annos removeantur. 2. quod peregrinam linguam rectiùs norint ipſâ vernaculâ. 3. quod tempus à 7. usque ad 16. annum vacuum ſterile ac otioſum videatur. Sed facilè illa removet obſtacula autor. Primum vix attendendum eſt. Quæ enim mater duorum annorum jacturâ nolit totius vitæ commoda redimere? Secundum facilè tollitur: nam vernacula lingua, poſtquam Latinam didicerit puer, ſe ipſam non avertendo ingerit. Tertium planè ridiculum eſt. Quæ enim cauſa otioſum intra illud tempus eſſe jubeat puerum? Quot ſunt Autores, Hiſtorici, Oratores, Poëtæ, in quibus legendis occupabitur ejus induſtria. Mathematicæ multæ artes etiam in illâ pueritiâ rectè addiſci poſſent, ac aliæ etiam ſcientiæ, quâ de re fusè Autor no-

20 ſter agit cap. 11. * Oſtendit enim, Grammatices præcepta, quæ primùm proponi ſolent, æque difficilia eſſe, quam ullam aliam vel artem vel ſcientiam, Quâ ille ſententiâ planè non fallitur. Abſtractiones in Grammaticis æquè ſunt

Digitized by Google

ut in Metaphyſicis. Infinitivum importat abſtractionem ab omnibus perſo-
nis. Modi, Caſus etiam ſub abſtractione & quaſi in ideâ aliquâ intelligendi.
Regula aliqua Syntaxeos plus difficultatis interdum habet, quam Theorema
Mathematicum. Genealogiæ Principum eâdem facilitate addiſcuntur, quam
derivationes nominum. Porrò ſunt & Mechanicæ artes, quarum principia
noſſe valdè acuit puerorum ingenium, quarum demonſtrationes jam ſuprà
inter conſilia acuendi ingenii propoſui. Neque enim ineptè Socrates judi-
cavit, cum ſolos artifices & mechanicos, ut Hortulanos, Textores, Statuarios,
Pictores, Piſtores, Piſcatores, Tinctores &c. veram rerum cognitionem ha-
bere dixit: hi enim homines Philoſophiæ fundamenta jaciunt.

Illa ex Autore hoc anonymo copioſius adducere volui. Res enim atten- 21
tâ conſideratione ac imitatione digna eſt. Ac velim ipſe autor eſſe iis, qui de
emendandâ juventutis informatione curas ſuſcipiunt, ut ſeriò de hâc metho-
do cogitent. * Non ineptè Autor ille Regi Galliæ ſuadet, ut talem aliquam 22
Civitatem Latinam inſtituat, quâ ſolâ converſatione Latinam linguam do-
ceantur pueri; fore hanc curam tanto Rege dignam, atque inter cætera ma-
gna opera fortè primo loco ponendam, & facili negotio opus hoc conficien-
dum. * Ego ſanè ipſi planè adſtipulor & credo intra 20. annos extrui talem 23
ſocietatem poſſe, quâ omnes etiam opifices latinè loquantur. * Seligantur 24
ad hoc opus 6 vel 7 homines, accuratam linguæ Latinæ notitiam habentes,
in quibus tamen ſi quid fortè deſideraveris, lectio autorum facilè poſtea
emendabit leves defectus; illi hâc methodo informent pauperum homi-
num liberos utriusque ſexus aliquo numero. Hi poſtea linguâ Latinâ fir-
mati opificium aliquod diſcant, qui locum huic exercitio deſtinatum inco-
lant; ita fiet, ut brevi tempore talis ſocietas adornetur. * Facilè quivis in- 25
telliget, ſumptus hos immenſa utilitate ita reſarciri poſſe, ut maximo etiam
lucro eſſe queant. Poſſet & à privatis locupletioribus, qui magnam ſæpe pe-
cuniæ vim in ludicra & voluptuaria impendunt, collatis impenſis res illa in-
ſtitui. Poſſet & Græca, & quævis alia, lingua unà cum Latina eâdem ratione
addiſci: Non enim confunduntur pueri pluribus linguis, ut jam antè ali-
quot exemplis oſtenſum eſt. Fortaſſis Scholarum pretium quibusdam vi-
leſcere videretur. Sed quid tum poſtea? Illæ pro artibus & diſciplinis ſatis,
quod agant, habebunt. Sed vix erunt, qui ad hæc conſilia reſpiciant: ac
miror ſanè Regem Galliæ, qui quam facillime hæc effecta daret, eâ de re
non cogitaſſe, præſertim cum tam luculento exemplo incitaretur.

Non facilè dixerim, an huc fortè etiam reſpexerit *Magnus Pegelius*, cujus 26
ſæpe mentionem fecimus, qui in Theſauro rerum ſelectarum ſtatim in prin-
cipio novam Scholarum inſtitutionem proponit. Ejus deſignationem hîc
adducere non inconveniens erit. *Schola ſive docendi & diſcendi ratio puerilis,*
qua juniores inprimis & alii quicunque etiam adultiores linguas quascunque, Latinam,

 Gra-

Græcam, Hebraicam, & quasvis alias hodie in mundo uſurpatas, ſeu populares & vernaculas, imò binas vel ternas ſimul, &, quantum rerum humanarum fert conditio, integrè addiſcunt; Sic ut linguis hujuſmodi & audita & lecta mox & plenè percipiant, & quicquid obvenerit ſeu conceptum fuerit, expeditè eloquantur. Id quod communiter hactenus, præſertim in Græca & Hebræa lingua, cum aliis, tum ipſis etiam hæc docentibus, & in hiſce conſeneſcentibus denegatum fuit; qui quaſi ſcribendo tantùm hinc inde hæc compilant, & ſic fœtum aliquem undique tandem efformant. Qua item ratione rerum omnis generis in Philoſophicis & Politicis occurrentium optimarum & ſelectarum, earum præſertim, quæ uſui communi ſine futilibus & phantaſticis figmentis ſunt accommodæ, & ſcientia, & prudentia, & uſus acquiritur. Idque cum linguis, ſive dum de rebus hiſce ſermo confertur, eodem planè & modo & tempore. Inſuper hinc vita communis, affectio & animus hominu, & interea dum ſic diſcit & deinceps, ſuavior, moderatior, & ad omnia quæcunque obeunda habilior & excitatior redditur. Præterea ad perſpicuam, claram & expeditam rerum undecunque occurrentium Enunciationem, ad Affabilitatem & ad corporis totius & vultus convenientes, & rebus quibuscunque ex propoſito accommodatos, geſtus & mores, quotidiana auditione, intuitu & uſu proprio diſcentes perducuntur. Quin etiam præter verba in ſeſe ipſa, & in ſeſe compoſitiones eorum ſeu locutiones ſive phraſes. Rerum quoque undecunque cognitarum ſeu oblatarum juſtam conceptionem ſeu apprehenſionem, ſive recordationem & convenientem applicationem, ſeu ad ſe diſtributionem, ſive ut res apta ordine ſuo & debito animo occurrant, & hinc extemporali oratione proferantur (idem de ſcriptione, ut par eſt, accipe) ſuppeditat, adeoque hoc modo propoſitionum plurium & ſic orationis totius conformationem elargitur. Et hæc quidem, ut cætera omnia, ſine præſcriptionibus & regulis ſeu Grammaticis ſeu Dialecticis ſeu Rhetoricis perhibitis ullis, ſine perniciosa, & contra orationis & veritatis finem fictitia extenſione, circumductione, affectatione, pompa, fuco &c. ex naturali & rebus quibusvis dato accommodato uſu certo & inſigni. Omnia tam magnatibus, quam inferioribus quibuscunque, ex voto convenientia. Ex quibus etiam quot numero ſunt, eique indolis præclaræ, & ad ſumma adeoque ad omnia quaſi nati, qui linguam Latinam, & hinc ea quoque, quæ hanc comitantur, non ſine gravamine & hinc inde quandoque deſiderio & affectione: idque ex maceratione dicta, quam ingenia eximia multa non ferunt. Et hoc totum tempore brevi & ſine moleſtia, adeoque cum docentium priſtinorum etiam, ſi ſic vere velint, & diſcentium ſingulari delectatione, & varia ſubinde recreatione, ex ſingulari hic primum aperto, monſtrato & convicto uſu, & mediis hinc natis & hic præſcriptis conſimilibus; Sine ullis Grammaticis aut aliis hujuſmodi ab autoribus & ſcriptoribus efficti, peregrinis, coactis, moleſtis, moratoriis hucuſque introductis regulis, præceptis, hinc inde circumductionibus & ſolitariis quaſi tormentis. Unde ſimul judicii & rationis communis uſu poſthabito, ſingularis quædam imaginatio, perſuaſio & animi phantaſia exoritur. Modus quoque ſingularis & perinde facilis, quo legere benè & ſcribere commodè tirones & alii diſcunt: item ut ex ipſa lectione ſeu mox ex literarum aſpectu linguam quamcunque vel ex uſu præſente, vel ut ſupra veterum ha-

ctenus

ctenus latente more, pronunciare & conſimiliter ſcribere conſueſcant. Quomodo & ſyllabarum quarumcunque quantitas dictâ, etiam earum, quæ regulis vel autoritate tantum patent, ex ipsâ & pronunciatione & ſcriptione mox & per ſeſe cognoſcitur. Quæ prolatione non adhibita & exaudita quantitas quoque talis in vanum hactenus uſurpata fuit. Uti alias etiam, & quomodocunque eadem momenti eſt minoris. Poſſunt item ſuo quodam hinc modo alii quicunque homines linguam aliquam ignorantes, cujuscunque ætatis fuerint, quibus miniſtri vel uniti ſeu hominis cujusvis linguam talem ignotam cum alia vernacula ſeu cognita una quacunque promptè eloquentis converſatio aſſidua vel crebra contingere poteſt: etiam extra hunc ſcholaſticum conventum, & apud ſuos & ubique terrarum, & inter negotia, linguam quamcunque ſine omni impedimento & moleſtia, tantum ex aliquo aliàs parvi æſtimato, attamen ſingulari uſu, & jam prima vice diſcendo inchoare, & tempore exiguo intellectum & uſum mediocriter inibi acquirere, & ſic vitæ prioris neglectum parte non contemnenda reſtituere. Unde & urbes quædam, eæque inprimis aliàs minus potentes, incolis, ædificiis, mercimoniis, quæſtu & alimentis augmentum capere, & celebritatem acquirere poterunt. Imò & hinc hominum congregatio & cohabitatio, adeoque urbis novæ & Reipub. primordia conſtitui & ſenſim perfici valebunt. Magis minusve, ut plura & perfectiora media oblata & uſurpata ſeu impenſa fuerint. Additur hiſce contrariorum pro larva veterana undecunque conquiſitorum demonſtrativa, item refutatio. Licet ex veritate ſeu re ipsâ traditâ & in ſe præſertim confirmatâ, fucus priſtinus quoque ſe ipſum omnino detegat & palpandum offerat.'

Propoſuimus hactenus linguarum cognitionem viâ Converſationis 27
parandam; cui jam ſubnectimus alteram illam Inſtitutionis viam: Neque enim credibile eſt, viâ aliqua extraordinariâ derepente alicui linguæ intelligentiam oriri poſſe, niſi modo fortè miraculoſo, qualem nemo ſibi nunc facilè promittere poterit. Niſi forte etiam naturali aliquâ diſpoſitione ad linguarum notitiam repentinam aliquos ferri poſſe credamus, quod de quibusdam maniacis affirmare non veretur Huartus, qui linguam incognitam neque antea notam loquuntur, cujus ille exempla aliqua, & Pomponatius in libro de Incantationibus adducit, qui aſtrorum diſpoſitionem hîc quoque in ſubſidium vocat. * Non poſſum hoc loco præterire inſigne ac memora- 28
bile exemplum hominis Galli, cujus mentionem facit *Mottaus Vayerus tomo 2. Operum Gallicorum, epiſt. 61. p. 657.* qui quacunque linguâ interrogatus, eâdem in ſomnis reſpondere potuit, cum præter Gallicam non niſi rudem Italicæ & Hiſpanicæ notitiam haberet. Vocabatur is *le Fevre*, habitabatque Rotomagi. Vino aduſto aut Hippocratico plenus felicior in linguis per ſomnum loquendis fuit, quàm alias. Fuit, qui illum appellavit Candanenſi linguâ, cui eadem ille reſpondit. Alius Anglico ſermone aggreſſus eſt, & eodem reſpondere audivit. Fuit qui Tupinambarum voces, quas in itinerario legerat, recitabat, cum ille peregrinas voces regereret, quas adſtans forte

forte nauta Tupinambicas eſſe intellexit. Recitavit aliqua Græca verba ex
oratione Dominica, Thema natalitium. Præfecto navis in ſomno clarâ vo-
ce deſignavit prædixitque morte violentâ obiturum, quod caput Algol in
aſcendente haberet, qui & poſtea duello periit. Vigilans ille dormire vide-
batur, nam obtuſi aliquid & ſtupidi præ ſe ferebat, cum dormiens multo ala-
crior ac vigilantior videretur. Cum evigilaret, nihil de actis ſuis reminiſci
poterat, niſi quod ex intenſo capitis dolore ipſe judicaret, multis ſe quæſtio-
nibus & reſponſionibus vexatum fuiſſe. Monſtroſum hoc omnino videtur
ac altioris indaginis. Sollicitiſſimus illo loco in cauſis hujus rei indagan-
dis eſt Vayerus. Sed non ſolvit omnes nodos, neque nos hic iis recenſen-
dis immorabimur.

29 Ad viam Inſtitutionis in Linguis procedimus. Eam oportet eſſe quam
breviſſimam. Non enim probo illos, qui multitudine Regularum & Exce-
30 ptionum onerant animos juveniles. * Verum ego deprehendo, quod Fi-
chetus in Arcanâ ſuâ Methodo cap. 12. monere voluit: *Unum admoneo in lin-
guis perdiſcendis, quas eruditas vocamus, Hebraicis, Arabicis, Græcis, omiſſis tricis mi-
nutarum obſervationum, tribus lectionibus tradenda legendi, declinandi atque conju-
gandi principia; quartam, rationem inveſtigandi Thematis ac Radicis: tum ad legen-
dos & interpretandos autores progrediendum & componendum; hoc probavi in viris
ingenioſis: pueri diuturniore paulo indigent labore & ſtudio. Vernaculæ porrò lin-
guæ, Italica, Hiſpanica, Germanica, Anglica, uſu & ſimilitudine cum Latina & Galli-
ca percipiuntur, & lectione ac verſionibus, ut vocant, columnis hinc inde oppoſitis.
Quanti porrò ſit linguarum peritia, pretio ipſarum ſcientiarum penſitandum eſt & fa-
ma doctrinæ.* Plerique nunc ita linguas tractant, non ut linguam doceant,
31 ſed ut Grammaticos faciant, quæ res omnium abſurdiſſima eſt. * Beccherus
in ſuo opere didactico magnum ſe compendium docuiſſe nos exiſtimat,
quod viâ derivationis pueros magnam vocabulorum copiam diſcere poſſe
oſtenderit; cum ego tamen hoc ut ſupervacuum ſeponendum eſſe exiſti-
mem. Hoc labore annos ille tranſigit. Hæc ſuâ ſponte in legendis auto-
ribus occurrent citra ullam memoriæ fatigationem. Pauca ſunt vocabula,
quorum uſus in ſermone civili eſt, cætera quis curet? Artium ſcilicet & Opi-
ficiorum vocabula, quæ in ipsâ Româ vix omnes noverunt. Variè in addi-
ſcendis linguis peccatur: quidam nimium ſuperſtitioſi & operoſi ſunt in
regulis & præceptis; quidam exiguo tempore addiſci poſſe volunt. E qui-
32 bus tamen hi cæteris tolerabilius peccant. * Autor Medicinæ Mentis *part. 2.*
p. 192. rectè de linguis addiſcendis judicat. Etſi ea, quæ de compoſitione
ſermonis dicit, cum moderatione quâdam intelligenda ſint; è quo locum
paulò prolixiorem adducam, cum hoc argumentum optimè illuſtret. *Tres
dantur in qualibet lingua perfectionis gradus. Horum primus eſt linguam tantùm in-
telligere, non item loqui poſſe, id quod in quâvis linguâ omnium facillimè contingit.*

Etenim

Digitized by Google

Etenim videmus peregrinantes incolas ejus regionis, quam adeunt, multo citius poſſe intelligere, quam eos alloqui. Secundus eſt præter intelligentiam loquentium aut librorum omnia etiam ordinaria ſine hæſitatione poſſe eloqui, & hic gradus priore eſt difficilior. Tertius eſt difficillimus, ut eâdem linguâ de quavis materiâ exactè & quodcunque libuerit, diſſerere, ſcriptumque poſſit componere. Cum itaque ſemper à facillimis ſit exordiendum, non ſatis quis poterit mirari quare contra manifeſtam rationem vulgò à re difficillimâ, hoc eſt, ab ultimo gradu in puerorum inſtitutione initium fiat. Eſt autem hujus rei ratio in promptu: quia omnes conſuetudine ducimur, non ſanâ ratione, & commiſſos hâc in re errores utut quis palpârit, vix tamen emendârit. Præceptor quippe hâc ratione ſuperſedere multo labore poteſt, nec aliud facit, quam ut exercitia latinè reddenda diſcipulo proponat, reliquum quod eſt temporis ipſe in otio tranſigit, ſudante interim diſcipulo ſibi ſoli relicto, ſeſeque in omnem miſerè torquente formam; ubi è contrario ſecundum methodum à me hic tradendam diſcipulo parum, præceptori multum, imò omnis ferè incumbat labor: quâ methodo ſi vulgares uterentur pædagogi, non tam multos ſimul diſcipulos, ut jam fit, præ nimio labore poſſent informare. Veruntamen, quia in his ad puerorum utilitatem tantùm eſt reſpiciendum, ultimi autem duo gradus ſeu utilitates in tradendâ quâvis linguâ, videlicet ut ſciamus aut ore aut ſcripto omnia animi ſenſa cum aliis communicare, multo difficilius acquiruntur, nec tantum ſemper, quantum primus gradus, habent uſum, imò ſi vel maximè eos tibi reddideris familiares, temporis tamen tractu, ni exercitium quaſi continuum adſit, abeunt in oblivionem. Acquiritur verò multo facilius primus gradus ſeu utilitas bonos intelligendi autores, continuum ſemper habet uſum, nec adeò oblivioni eſt obnoxius; quin & hoc acquiſito gradu, reliqui duo multo etiam faciliori negotio obtineri poterunt. Neminem ſanè credo exiſtimare, me hic ſanæ rationi contraria tradere, licet conſuetudini quàm maximè adverſetur, me primum ſolum hîc amplecti gradum. Si verò non alius tibi fuerit ſcopus, quam ut puer autores e.g. Latinos quoſvis diſcat intelligere, eò cum licebit hâc, quam traditurus ſum, methodo adeò facilè pervenire, ac tam brevi, ut, licet à decimo aut duodecimo ætatis anno demum fecerit diſcendi initium, id non impediturum ſit, quo minus ſat adhuc temporis ſuperſit ad æque magnos deinceps, ac quivis alius, qui vulgari ducitur viâ, progreſſus faciendos in ſtudiis, nec dicam majores. Etenim hic non erit neceſſe, ut puer multas Grammatices regulas magno labore ediſcat tædioſiſſimas, & ne quidem benè intellectas, ullamque ſyntaxin, quæ tam ſubitò oblivioni ac memoriæ traditur; nec quoque, ſi ita placet, neceſſe erit, ut ulla vocabula technica, quæ monſtra pueris videntur, in rationem veniant: ſed ſola hic poſt neceſſariam lectionem requiretur declinatio & conjugatio cum verborum copiâ. Ne verò hic denuò multas fingas difficultates, hæ declinationes & conjugationes juxta ordinem tradi ſolitum à puero, ut vulgò fit, memoriæ non ſunt mandandæ, ſed primò tantum ſcripturâ conſignandæ, tum plurima vocabula, ad ſe in illâ ſcripturâ exercendum, ſæpè ſecundum hunc ordinem varianda erunt; ſi denique ſatis tibi in hiſce exercitatus videbitur, extra ordinem variè interrogando diſcipulum, & quidem vernaculè, efficien-

dum eſt, ut tandem latinè absque ullâ hæſitatione reſpondere ſciat, aut vice verſâ, ſi tu latinè quæſiveris, ipſe vernaculè reſpondeat: id quod breviori, ac quis opinatus fuerit, tempore obtinetur. Sono enim ſæpè audito, quia ſic per reſponſionem certi in noſtra imaginatione motus frequenter ſe invicem ſubſequuntur, puero adeò, continuatâ aliquantulum hâc repetitione, facilia evadunt, ut, in ipſo præter attentionem rogato, iſti fere motus tandem excitentur, & ita leviſſimo negotio reſpondere ſciat. Sed hoc ipſum, ſi magnâ id ò facilitate, majori certe quam vulgò utilitate efficitur; quandoquidem vocabulorum variationes non occurrunt in libris ſecundum ordinem regularum Grammatices; unde fit, ut pueri grammatico ordini aſſveti ſoleant hic hærere; id quod in hâc noſtrâ methodo non accidit, quâ turbato quomodo libet ordine æque promptè reſpondere didicerint. Verùm hæc levia ſunt. Maxima tibi fortè videbitur difficultas, unde haurienda ſit vocabulorum copia? Fortè ex Lexico, Januâ quadam linguarum, ſimilibusque libris? Verùm, quia multa hic ſæpe diſcuntur vocabula, quæ tam parum ex uſu ſunt, ut priusquam aliquando in autorum lectione occurrunt, eorum aliquoties potuerimus oblivisci, colliges facilè hæc magno tædio, exiguoque è contrario fructu perdiſci. Dices fortè, quia is, qui multæ fuerit lectionis, ſuſpicari facilè poteſt, an aliquod occurrens vocabulum multi fuerit uſus nec ne; indicem idcircò multorum vocabulorum ei fore tali percurrendum cautelâ, ut puero ediſcenda ſeligat vocabula, quæ judicarit frequentioris eſſe uſûs, reliquis poſthabitis. Conſilium utique bonum, quod etiam, ſi ſequentia addideris, ſuum poterit habere uſum: quin auſim ſpondere tam pauca numero tunc collectum iri vocabula ad multos autores intelligendo ſufficientia, ut ſi primum hæc alicui narraveris, vix tibi hâc in re fidem ſit adhibiturus. Verùm hic communicabo unà cum tota procedendi methodo, quod magis profuerit, ut puer quosvis autores Latinos brevi intelligere diſcat. Sumatur liber, quem aut puer jam tum ſatis in vernaculâ linguâ cognoverit, aut talia continuerit, quibus eum quàm maximè delectari ſciveris; in hujus libri qualibet parte explicandâ operam dabis, ut omnia in eo occurrentia vocabula, te continuo rogante, ipſo autem reſpondente, memoriæ mandet: ſecundo, jubeas eadem vocabula omnia ipſum declinare vel conjugare, extra ordinem, ut ſuprà docui, ipſum indeſinenter interrogando: tertio, his peractis, ipſi ipſum explices textum. Non video, quid hic obſtet, quin, ſi vel ſtupidiſſimus fuerit, longè minori opus habeat labore ad interpretationem Latinorum autorum addiſcendam, quam ſi aliquid ex vernaculo in Latinum transferat ſermonem, vel, ut fieri vulgò ſolet, componat. Quanto autem hæc omnia ſucceſſu, ſi ſæpe diu continuentur, quantâque porrò fiant utilitate, facilè tibi apparebit, quia hac ita continuando per totos autorum tractatus plurima vocabula ſæpiſſime repetuntur. Continuato aliquantiſper hoc negotio, ſenſus etiam trium quatuorve vocabulorum detectus faciet, ut reliquorum ſenſum facilè divinet. Si tandem multum hoc continuetur exercitium, quæ ratio loquendi apud Latinos ſit conſueta, quæve inuſitata, quidque bonam ſapiat latinitatem & quid non, multaque ejusmodi alia, vel ex ipſo phraſium audito ſono levi negotio dijudicabitur. Memini equidem me vidiſſe puerum annorum circiter decem, qui duorum annorum

ſpatio

Digitized by Google

ſpatio omnes Latinos autores vulgatos benè intelligendi ſibi habitum comparârat, tantùm inde quod varios autores interpretandi conſuetudinem ſibi habuit commendatam: quanquam, ut hoc efficeret, multa ipſi erunt imprimenda haudquaquam neceſſaria. Quid itaque hic ſperandum ſit, ipſe judicaveris. Ubi autem eum eò perduxeris, ut libros vulgares Latinos abſque ulla difficultate capiat, nec non, ſecundum ea, quæ ſupra dicta ſunt, ardorem in ipſo excitaveris varios evolvendi libros, eos ipſi exhibendo, oſtendes ſibi luculenter experientia, quàm incredibiles brevi in lingua notitiâ progreſſus ſit facturus; adeò ut, ſiquidem è re ſuâ fuerit, ac poſtulaverit neceſſitas, ut ſibi acquirat reliquos duos gradus circa profectionem in eâ linguâ, facili quoque conatu eò pertingere queat; tum demùm fuerit operæ pretium bonum, ſi placuerit, Grammaticam, nec non aliquem in Latinâ linguâ exercitatiſſimum adhibere, quocum de rebus variis frequenter & doctè ſermones habeat, arreptoque calamo de rebus diverſimodè ſe ſcribendo exercere, aliaque compluria exercitia: hæc ille ſibi acquiret minore difficultate, quàm alii in Scholis, ſed æquali perfectione. Hæc ergo ad benè intelligendum, quæ adminicula, ut imaginatio circa veri & falſi notiones quàm latiſſimè extendatur, quò difficultatem habeas minorem, ſufficiant. * Proponit etiam Beccherus quædam Gram- 33
matices & Syntaxeos compendia, quæ Praxi Didacticæ ſuæ ſubnectit; ubi ſub typis Declinationum & Conjugationum regularium & irregularium, regularum variarum moleſtiam evit; quâ de re etiam Autor Medicinæ Mentis loco citato. * Quirinus Kuhlmannus quoque inter ſumma ſua arcana 34
divinitus inſpirata methodum hanc novam Grammaticam refert, quæ planè cum Beccherianâ convenit. Ita enim ille in Epiſtola de arte Combinatoriâ pag. 22. *Si puerum docerem Grammaticam, uno opere cum Declinationibus Conjugationibusque docerem illum caſuum, numerorum, temporum, perſonarum applicationem ſimpliciſſimam ad omnia, hactenus maximos viros latentem.* Sed non latere etiam alios admirabile hoc ſecretum, ſex annis ante hanc Epiſtolam Kuhlmanni editam Beccherus in Methodo ſuâ didacticâ oſtendit. * *Mormius* 35
quoque in Arcanis Collegii ſui Roſiani ſingularem in linguarum cognitione informationem memorat p. 68. *Roſius Doctor noſter, condolens ærumnis & impenſis, quas faciunt parentes, qui filios ſuos Latinis literis imbuendos tradunt; ſudoribus item, quibus juvenes pluribus annis anhelant, unicæ linguæ hujus gratiâ, tum & adultis, qui propter diuturnitatem & difficultatem à tanto gentium vinculo arcentur; excogitavit methodum familiariſſimam & facilem, quâ ad ſummum anni ſpatio Latinam linguam intelligere & eloqui quilibet poſſit, cujuscunque ſit ſtatus ætatis & conditionis. Imò ſi quis diligentius incumbat, menſe ſexto re deſideratâ potietur. Regulæ ad id ſunt faciles intellectu, & ita nobiles, ut etiam linguæ cujuslibet vernaculæ rationes & proprietates edoceant. Noſtri vero diſcipuli cum aliis, qui vulgari methodo dant operam, diſputando congredi amant; qui cum hanc methodum ignorent, noſtri vero noſcint utramque, ut nil perfectius deſiderari queat, ad ſingula illi obmuteſcunt. Hac etiam methodo omnes aliæ linguæ doceri poſſent, ſi nobis vacaret eam illis accommodare.*

dare. Regulæ enim illæ ex naturâ omnium linguarum & proportione ſecretâ, quâ omnes inter ſe conferuntur, ſunt erutæ. De hoc arcano librum conſcripſimus, cum tabulis rem ad oculos demonſtrantibus, quem amici in lucem edi ſæpius petunt: verùm hæc temporum malignitas periculum eſt ne ſolidam literarum cultum minus dignè ſit habitura.

36 * De linguâ Latinâ intra ſex menſes docendâ *Schenckelius* ille Mnemonices
37 Magiſter ſingularem librum ſcripſit. * Extat quoque *Jani Rutgerſii* Epigramma inter Poëmata ejus in Gerhardum Tuningium, qui ſex menſibus accuratiſſimè linguam Latinam didicerit, unoque triennio totum ſtudiorum
38 curſum abſolverit. * Geinandi quoque pueri ſingulare exemplum eſt, de quo Grotius in Poëmatibus, pag. 196.

Linguas in ipſis doctus incunabulis
Quas poſcit uſus, exuiſti infantiam,
Reptaſti ad artes inde properatus puer,
Et imbibiſti, quicquid eſt ſapientiæ,
Cum lacte primo.

Invidendum eſt elogium, quod ipſi tribuit p. 184, atque his verbis concludit:

Inferiora tuis Epinicia ſume tropæis,
Nam qui digna dares, ipſe, ſed unus, eras,
Artifices naſci tecum non poſſumus omnes:
Hoc eſt Naturæ ſe ſuperantis opus.

39 * *Sorellus* libro de *Scientia Univerſali*, capite de *perfecta methodo tom. 4. p. 539.* non multum favet methodis illis, quibus infantes celerem Latinæ linguæ cognitionem acquirunt, etſi non negat, compendia quædam adhiberi poſſe. Quare Montani illam informationem elevare videtur, quod ipſe Montanus non multum ſe ex eâ fructum habuiſſe queratur, loco ſupra citato: quodque linguæ vernaculæ uſus plus ad vitam civilem conferat. Methodum illam porrò ait potius Ludimagiſtro formando inſervire, quam homini eleganti, & ad
40 vitæ civilis uſum admovendo. * Sed frivolum hoc eſſe judicium quis non videt? Nam quod Montanus poſtea in Collegiis corruptam ſibi latinitatem primam puriorem queritur, hominum indoctorum colloquiis factum eſt. Quod ſi prudens illa manuductio Parentis ſemper adfuiſſet, & converſatio hominum literatorum, aut ipſe in legendis autoribus ſedulus fuiſſet, non amiſiſſet illam elegantiorem latinitatem: fuere & alii, qui plures eodem tempore linguas docere voluerunt, per ſubſidium unius linguæ generalis, cui quaſi inædificarent cæteras, cujus rei autorem nominat aliquem *des Vallées.*
41 Sed parum ait hoc conſilio effectum fuiſſe. * Fuit & alius *le Maire*, qui re ipſâ præſtitit, quod alter ille promiſerat. Informavit enim infantem octo vel novem annorum, ut Hebraicam, Græcam & Latinam mediocriter ſciret. Poterat enim vertere in eas linguas themata propoſita, & libros oblatos in vul-
42 garem linguam transferre. * Proceſſit autem illâ methodo, ut ſimul cum

lectione

lectione autorum præcepta Grammaticæ traderet, præmia proponendo pro certo vocabulorum numero, quæ è lectione memoriæ infixerat. * Improbat 43
hanc docendi linguas methodum ſine ulla ratione Sorellus. Eſt enim illa primæ illi, quæ per conſuetudinem & converſationem inſtituitur, ſimilis, & poſt illam præcipuo loco habenda. Quod enim objicit Sorellus, facilè oblivioni tradi poſſe, quæ hâc ratione docentur, nullius momenti eſt. De eo viderint, qui informationi præſunt; viderit ipſe puer, & continuo exercitio facultatem illam alat & ſuſtentet. Deinde, quod ad cæteras artes & ſcientias quaſi ſtupidus viſus ſit puer, ut idem objicit, non tam methodo huic, quam inhabilitati peculiari tribuendum eſt. Nulla enim cauſa in illâ methodo eſt, quæ talem effectum producere poſſit. Voluit ille ludum aperire, ſed non paucioribus, quam 50 Diſcipulis, quorum ſinguli mille libras Gallicas pro Minervali darent; vel paucioribus etiam, ſi pretium, quod pro 50 poſceret, ſolverent. Verùm cum nemo inventus ſit, qui ſummam illam impendere voluerit, irriti hi conatus fuere.

Illuſtre exemplum ſimilis penè informationis in linguâ Græcâ & Latinâ, 44
ac in præcipuis ejus linguæ autoribus prælegendis dedit Tanaquil Faber, qui filium ſuum ab anno 10 ad 14, quo ille immaturâ morte ſibi ereptus, utrâque linguâ plenè expolivit, ut cum viris certare poſſet. Edidit Gallicâ linguâ hanc methodum ſuam exiguo libello, cui titulus: *Methode pour commencer les humanités Grecques & Latines à Saumur 1672. in 12.* Ipſe in epiſtolâ ad illuſtriſſimum virum de *Morangy* Conſiliar. Regium de hâc ſuâ methodo teſtatur. *Hoc certè liquido affirmem, intra pauculorum annorum ſpatium ita inſtitui & informari poſſe, ut, qui viâ pervulgatâ deducti fuerint, puerulos dicas, illos autem viros eſſe, & ad ſplendorem literarum natos dejeres.* Eò magis autem prodeſſe hæc methodus aliis poterit, cum non inanem ideam Autor ille exhibuerit, ſed ipsâ illa praxi deduxerit, ut eò major fides hiſtoriam recitanti, quam conſilium ſuppeditanti, haberi debeat. Scripſerat ille jam Anno 1652. ad *Claudium Sarravium* epiſtolam, quâ de pueris humanioribus literis imbuendis agit, quæ operi Epiſtolarum Sarraviano additur; ſed tum, cum ille hæc ſcriberet, ejus experimentum nondum in filio fecerat, quanquam in autorum prælectione ſpecimen amicis dederat nondum προπαιδία neceſſariâ inſtructis. Quâ de causâ magnâ hujus ſui conſilii fiduciâ ſcribit: *Tam id equidem ſcio perfici poſſe, quam me ſcio vivere.* Optimam in linguis & rebus ipſis informationem in accuratâ veterum autorum lectione collocat. Dum enim alii altiùs hoc negotium repetentes πλατωνικώτερα θεωροῦσιν, dum delectum ingeniorum haberi vellent à principibus, qui non ſunt eâ ſapientiâ inſtructi, aut veterum temporum mores & diſciplinam reduci, aut novos quoſdam cœlo lapſos Doctores dari, tempus & ætas labitur, atque iis ſtudiis tenera ingenia mancipari queritur, quibus inſulſa barbaries hominum animis implantatur. Sed abs-

que

Digitized by Google

que veterum autorum lectione Faber ſuos malit liberos opiliones eſſe & merum rus, quam iis dare literis operam, quas hodie doceri videmus. In autorum ergo lectione prima & linguæ utriusque & philoſophiæ veſtigia ponere jubet, Methodum vero, quam præſcribit, paucorum ait hominum eſſe & eorum præcipuè, qui opibus idoneis inſtructi. Conduci peritorum Magiſtrorum operam; & in Scholas fortè induci autoritate Magiſtratus talem me-
45 thodum poſſe exiſtimat. * Hanc methodum conſilio viri alicujus illuſtris publico hoc libello expoſuit Faber, unde nos pleraque excerpta hic dabimus, cum non ſit in omnium manibus, isque non exiguo multis eſſe uſui poſſit.

Primùm filium ſuum ante decimum ætatis annum non niſi legendo & pingendis literis darè operam voluit; neque calligraphiam multum quæſivit, quoniam illa, ſi à teneris ingeniis affectatur, ſollicitos magis quam incitatos oſtendat, neglectior verò ſcriptura plus ardoris & Phantaſiæ arguat: Quo quidem judicio ab Huarto diſcedit, qui calligraphiam ad vim imaginationis nimiam referebat, quam ille à puero abeſſe volebat. Ante ſextum an-
46 num fruſtraneam in ſcribendo operam impendi judicat: Primùm, ut legat accurate, curandum eſt. Decimo anno (Pater autem duodecimo demum anno rudimentis ſtudiorum admotus eſt) Latinæ linguæ elementa ingreſſus eſt, ſtatimque cum Latinis nominibus Græca quoque legere incepit, quem laborem per quinque dies continuavit, ob illas, quas vocant, in Græcâ linguâ abbreviaturas. Eum in finem illi magnum Alphabetum Roberti Stephani dedit, unde ſingulis diebus paginam deſcripſit, ac poſtea, cum ab hâc operâ ceſſaret, ſingulis tum hebdomadibus, quæ ſemel didicerat, repetiit. In Latinâ linguâ ita rem inſtituit. Deſcripſit illi primùm Nomina, Pronomina, Verba, Præpoſitiones, & magnum numerum Adverbiorum, unà cum eorum ſignificationibus, chartâ grandiusculâ in 4to complicatâ. Et ſic ille omnes Grammatices libellos adornari vellet, cum imaginativam puerorum vim & memoriam adjuvent. Paradigmata quoque non in alteram lineam, ſi fieri poſſit, trahi volebat. Quare & Autorum editiones majusculas, grandiore typo impreſſas, minutis illis præfert, ſeque ex illis citius centum, quam ex his ſexaginta, verſus memoriæ mandare eodem temporis ſpatio potuiſſe teſtatur.

Ante nomina ipſa clarè & accuratè explicabat rationem Generis, Caſus, Numeri & Declinationis, quæ repetenda ipſi crebrò fuere, ita tamen, ut paucis verbis ad interrogata reſponderet. Damnat enim magiſtrorum morem, qui multa ac inordinatâ loquacitate aures & animos puerorum obtundunt. Idem in Pronominibus & Verbis fecit, atque ei ſedulò inculcavit, ſi primum verbum accuratè ſciret, etiam reliqua intra 5 dies non ignoraturum, quod & res ipſa comprobavit. Ne vero, dum Verba tractat, memoriam fugiant Nomina, ſingulis diebus illa, cum cubitum it, ac lecto ſurgit repetenda.

Ex

Ex omnibus vero Orationis partibus mobilibus nulla difficilior eſt, quàm Verbum. Ideoque diutius ſe in his, quam in Nominibus tenere voluit, usque dum accuratè ad has quæſtiunculas reſponderet: Quid eſt *audiet?* Quid Gallicè ſignificat? *Audire*, an non pluribus locis reperitur? Quid *amatum iri* &c. In ſingulis Conjugationibus tria paradigmata dari vult, ut Activum *amo*, Paſſivum *amor*, Deponens *contemplor*. Nam deponentia quodammodo turbabunt, antequam continuo exercitio uſum & differentiam deprehendat. Et hoc quidem modo plus effici unâ hebdomade poſſe, Faber ait, quam ab aliis quatuor menſibus.

Menſe uno & dimidio exacto, ſingulis diebus tres quatuorve lineas Latinâ linguâ exhibuit, e. g. *Neque enim datum eſt cuilibet homini, imperare cupiditatibus ſuis, & virtutum Chriſtianarum exempla conſtanter ſequi.* Ex his bene inſtructus reſpondet: *Datum eſt*, eſt præteritum paſſivum neutrum; *cuilibet* eſt dativus ſingularis pronominis compoſiti; & ſic in cæteris; in Verbis numeros, tempora, modos; in nominibus caſus nominavit, etſi Syntaxeos nondum peritus. Objicit hîc ſibi Faber, puerum, qui vocum ſignificationem non noſſet, in flexionibus illarum hæſitaturum: cui verò ille experientiam contrariam opponit: Hîc enim non agi ait, niſi de terminationibus Nominum & Verborum, quod accuratè memoria comprehenſurus ſit puer, ſi rectè interrogationes durante illo Declinationum & Conjugationum curſu inſtituantur. Ejusdem rei ſe in Græcâ linguâ periculum ait feciſſe: Cum enim eam doceret aliquando adoleſcentem, perfectè illam didiciſſe, licet ſignificationem ignoraverit: quæſitum enim, utrum nomen, an verbum; cujus caſus nomen; cujus modi, temporis, verbum ſit, in nullo erraſſe. Idem in Hebræâ, Italicâ, Hiſpanicâ & omnibus linguis fieri poſſe, neque quenquam linguarum informationem hactenus rectè inſtituiſſe exiſtimat.

Intereà ne tædium, ut aliquando fieri ſolet, ſuboriretur puero, fabulas de Diis Deabusque gentilium narravit, totaque hebdomade in his narratiunculis detinuit; quæ ita oblectarunt pueri animum, ut quatuor integras horas de die interdum impenderit; Quas poſtridie manè repetens firmiter memoriæ inhæſiſſe Pater comperit: Quoniam enim ludicra in his multa ſunt, ea per ſe tenaciùs hæſerunt, ut poſtea Æneida, Metamorphoſium libros, & Iliada prælegenti illa denuò explicanda non fuerint.

In conjugationibus ſatis exercitato doctrinam præteritorum è Grammaticâ alterâ Voſſii, quæ in margine ſignificationes cujusque verbi cum caſu, quem regit, adſcriptas habet, propoſuit. Omiſit hic compoſita, exceptis iis, quorum ſignificatio remotior erat; quod multum temporis & laboris imminuit. Paululum ultra menſem durabat hoc exercitium, & interrogabat puerum ſimul de regimine verborum, cum de præteritis & Supinis illum interro-

terrogaret, magno ſane emolumento: Nam eâ ratione ne advertens quidem prolixam & difficilem Grammatices partem didicit, Syntaxin ſcilicet, quæ vehementer fatigare ſolet puerorum animos. Quare nec tempus illi peculiare deſtinavit. Et quoniam magna verborum copia in linguâ Latinâ eſt, quorum ſignificatio cum Gallicâ linguâ convenit, in his leviter, in cæteris accuratius verſatus eſt. Quo conſilio numerum verborum quartâ parte, magno informationis compendio, imminuit. Præterea ſingulis diebus, cum cubitum iret, has interrogatiunculas ſuas repetiit: Quod ille vehementer ad memoriam exercendam omniaque firmius illi imprimenda commendat. Miſcebat illis laudes & blandimenta, quæ animum pueri erigebant, ut ad quævis ſubeunda promptiſſimus eſſet.

His Grammaticæ rudimentis noluit praxin & ipſam compoſitionem ſubjungere. Abſurdum enim exiſtimat à compoſitione initium in linguâ addiſcendâ facere. Cum enim tres gradus linguæ conſtituat, primum intelligere, ſecundum componere, tertium loqui, quos gradus etiam natura ipſa ſervet; eam nos ſequi debere exiſtimat. Quemadmodum enim ad ædificium exſtruendum materiâ indegemus, ſine quâ nec ipſe Archimedes quicquam effecerit; ita verbis eorumque ſenſu nos primùm vult eſſe inſtructos. Ad lectionem ergo puerum ſuum ducit, proponendo ipſi librum, cujus dictio & facilis & perſpicua ſit, materia hiſtorica vel fabuloſa. Ubi uſus illum paululum firmaverit, in vernaculam linguam convertere jubet, quam primùm ipſi magiſter ſuppeditet puram & ſimplicem, ſine ullis circumlocutionibus, quæ pueri intellectum turbant. Initium hîc factum parvis lineis, quæ ſingulis diebus augebantur; talique progreſſu plus præſtabatur tribus menſibus, quàm tribus annis vulgari viâ: Quod ſuâ experientiâ didiciſſe Faber fatetur.

Seligi ergo vult primò librum, cujus conſtructio ſit facilis, minimè implicata & figurata, voces & meditationes non abſtruſæ, argumenta fabuloſa vel hiſtorica. Moralibus enim meditationibus fatigari pueros, neque illis delectari exiſtimat. Phædri fabulas difficiliores pro tironibus habet. Quoniam verò non ſit talis hiſtoricus, qui reſpondeat primo puerorum captui, duo vel tria capita hiſtorica è S. *Johanne* ſecundum verſionem vulgatam, quæ ſummè ſimplex eſt, ut omnis Syrorum & cæterorum Orientalium ſtilus, atque ideo huic ſcopo maximè conveniens delegit: cum præterea notitiam argumenti è lectione quatuor Evangeliſtarum in Gallicâ linguâ haberet. Quæ ſingulis diebus lecta fuerunt (fuere autem pauciſſima) accuratè fuerunt explicata, & veſpertino ac matutino tempore repetita, ſingulisque novis lectionibus initium ab illa, quæ præceſſerat, captum fuit. Ita intra quindecim dies, ſingulis diebus duas minutas in duodecimo paginas prælegendo, tria capita abſolvit.

Hæc

Hæc inter, ut ad ulteriorem autorum cognitionem puerum manu duceret, mappas illi Geographicas explicuit, ſine quibus Hiſtorici intelligi non poſſunt. Hîc primùm docuit ſitum partium principalium, plagarum & ventorum nomina in linguâ Latinâ, hinc partes Europæ antiquæ, nihil de urbibus, fluviis & montibus monens. Monſtravit promontoria, ſinus, freta & ſimilia. Monſtravit poſtea partes Europæ antiquæ ſecundum quatuor plagas. Quærebat de ſitu Hiſpaniæ, Galliæ, Germaniæ, Italiæ. Ubi erraverat, in mappâ errores oſtendebat: Qui labor adeò benè ſucceſſit, ut in chartâ inani notare ſitus locorum potuerit. Europæ ſubjungebat Aſiam & Africam notando tantum loca generaliora.

Poſtea Eutropium legendum dedit; & primum quidem exiguam epiſtolam ad Imperatorem Valentem, & primam libri periodum: Quæ, etſi initio difficiliora viſa ſunt, iteratâ lectione & veſpertinâ ac matutinâ repetitione firmas in animo radices egerunt. Interpoſuit his rudem cognitionem mapparum Italiæ, Græciæ & Siciliæ; ut ſciret tantùm præcipuos populos, urbes, fontes, montes &c. Sed repetitâ Eutropii lectione monſtravit Hetruriam & Latium antiqvum Ortelii & circuitum maris Mediterranei, ab Ægypto ad Pontum Euxinum &c. quæ tenuis cognitio Geographica vehementer poſtea profuit Hiſtoricos, Homerum, Virgilium explicanti. Hoc inſtitutum, ut ſanè æquum eſt, mirificè Faber commendat.

Eutropio ſubjunxit Aurelii Victoris libellum de Viris illuſtribus, ejusdem cum Eutropio argumenti, ſed ſtyli cultioris; quem exiguo tempore abſolvit. Commendat ejus uſum Faber pro adoleſcentibus, ſed ſeriem temporum à magiſtro vult oſtendi, quo quisque tempore vixerit. Laudat ſententiam Scaligeri, qui minutos illos hiſtoricos plus utilitatis ad hiſtoriam Reipublicæ, quàm majores illos, afferre judicavit. Hinc Juſtinum aggreſſus eſt, qui valde placuit puero ob magnam eventuum varietatem & novitatem argumenti; in quo ille tres de die paginas editionis Elzevirianæ abſolvit, prætermiſſis locis difficilioribus e. g. de antiquitate Scytharum & Ægyptiorum, de Sicilia, orationem Mithridatis, quæ poſtea tamen reaſſumpſit. Adhibitæ fuere ſemper in ſubſidium mappæ Geographicæ. Hanc Juſtini lectionem ter magna cum voluptate abſolvit.

His hactenus ita abſolutis, ad Græcam linguam acceſſit, cujus Grammaticam eâdem ratione, ut antea Latinam, concepit. Habebantur in illa tantum paradigmata ſimplicia Nominum & Verborum, & copia Adverbiorum uſitatorum cum numeris; qui primo omnium in lingua aliquâ addiſci debent; quod & antea in linguâ Latinâ factum. His enim non rectè apprehenſis, ſemper in verſionibus ad dictionaria cum magno diſpendio temporis recurrendum eſt. Addidit exiguum diagramma præpoſitionum, cum earum regimine & ſignificationibus communioribus, cæteris ad uſum ipſum rejectis:

Quam præpoſitionum doctrinam eô diligentiùs in linguâ Græcâ, quàm Latinâ excolendam vult Faber, quod majoris in eâ uſus ſit. Solet enim verbum ex hâc vel illâ præpoſitione compoſitum tres diverſos interdum regere caſus, & diverſas habere ſignificationes. Hoc diagramma ſpatio ſex horarum didicit, ſed ne obliviſceretur, quotidie repetendum fuit. Docuit hinc nomina, pronomina, & primum verbum vivâ voce, ac relegendo repetere juſſit, usque dum perfectè ſciret. Ad primæ conjugationis normam & cæteras flectere docuit, ita, ut ſingulis diebus novam proponeret, ad primam applicando, & per cognitionem, quam de figurativis habebat, exercendo. Atque ita methodo facillima ſex conjugationes ad unam reduci poſſe oſtendebat. Hinc proceſſit ad verba circumflexa, quæ non aliâ ratione conjugari monſtravit, quam ultimum illud verbum. Excepto enim Indicativo in quovis modo, non habere niſi unum tempus, quod contractionem recipiat. Quod ut verum eſſe oſtenderet, conjugare juſſit verbum *φιλέω* ſine contractione, & applicare ad verbum *τύπτω*: quod optimè, etſi primum quibusdam in locis hæreret, ſucceſſit. Sollicitiſſimus fuit in explicanda proprietate novem *mutarum*, quæ ſuis converſionibus & mutationibus omne in Etymologia & conjugatione Græcæ linguæ punctum ferunt. Ad hæc quoniam pauci attendant, hinc fieri judicat Faber tam paucos eſſe, qui genium admirabilis hujus linguæ rectè intelligant. Multum etiam in augmentis puerum ſuum exercuit.

Reſtabant jam verba in *Mι*, quæ negotium faceſſere videbantur, neque ſine causâ. Hanc terminationem, ut plures alias, è Scythicâ linguâ deſcendere obſervat Faber; cujus rei veritas è Scholiaſtis, qui ſuperſint, pateat. Ille hæc verba à ſextâ conjugatione deſcendere oſtendit, quodque Perfectum, Plusquamperfectum, Aoriſtus primus & Futurum eâdem ratione conjugentur. Tria ergo tempora reſtant in Indicativo, ſcilicet Præſens, Imperfectum & Aoriſtus ſecundus. Jam Imperfectum & Aoriſtus ſecundus eandem terminationem & flexionem habent. De tribus temporibus non niſi duo ſuperſunt, quæ facilis ſunt conjugationis, præterquam quod Aoriſti paſſivi Verborum Barytonorum omnem illam difficultatem tollant. Probat hoc exemplo verbi *τίθημι*; non enim niſi figurativam vel terminationem cujuscunque Aoriſti reſpicere nos jubet. Quando enim Aoriſt. 2. Paſſiv. ita conjugatur, *ἐτύπην, ἐτύπης, ἐτύπη*, annon eâdem ratione in primo verbo Anomalo, Aoriſtus 2. Indicativ. conjugatur *ἔθην, ἔθης, ἔθη*; & in ſecundo verbo *ἔστην, ἔστης, ἔστη*; & in tertio *ἔδων, ἔδως, ἔδω*. Nulla hîc mutatio niſi figurativæ. In quarto *ἔφυν, ἔφυς, ἔφυ* eadem ratio conjugationis eſt, quæ in primo; niſi quod figurativa quartæ conjugationis appareat loco figurativæ primi verbi. Quæ cum non ita diſtinctè & ſecundum analogiam vulgo doceantur, fruſtra hæc memoriæ inculcari queritur Faber. Cum hæc memoriâ firmiter teneret filius, in diverſis reduplicationis generibus exercuit; veſpertino ac matutino tempore verba

in

Digitized by Google

in *Mι* & contracta, omnemque Grammaticam repetiit, quæ adeò ad unguem nôrat omnia, ut ſæpè inter luſus cantillando illa profunderet. Oblectabat ſe puer ſono linguæ Græcæ, quem ille ſuaviorem in hâc, quàm in Latinâ linguâ jam tum eâ ætate ſentiebat. Quod pueri judicium miratus Pater, confirmavit ejus ſententiam. Non eſt, inquit ille, in Græcâ linguâ vel *ſtrat*, vel *crat*, vel *quit*, vel *brunt*, vel *trunt*, vel *mit*, vel *put*, vel *git*, quæ terminationes in verbis Latinis occurrunt. Hoc quoque utiliter inſtituit Faber, ut filius omnia genera verborum ſine argumentis conjugaret, quò maturè diſceret, non eſſe illa ad verbi tempora noſcenda neceſſaria: Sufficere enim hanc notitiam qualis ſit figurativa Futuri & Præteriti. Fecit verò hoc eam ob cauſam, quod Poëtæ augmenta plerumque rejiciant, quorum lectio morari poſtea potuiſſet puerum, verba ipſi nova fuiſſent viſa, ni ſatis maturè conjugatione tali huic rei adſueviſſet. Hinc olim Græcis verbis augmenta defuiſſe Faber exiſtimat.

Magno ducebatur deſiderio legendi Puer Græcos autores. Pater ut exploraret ejus profectus, librum Græcum impreſſum oſtendit, cujus ne unicam quidem vocem intellexit, niſi quod ad has interrogationes: *Eſtne hoc nomen, verbum? quis caſus? quod tempus?* mediocriter reſpondit. Interea Ovidii Metamorphoſeon librum, ut fabulis recrearet, oſtendit, ſeque prælecturum promiſit, poſtquam Græcum S. Matthæi Evangelium inceperit. Quâ ſpe ille animatus, in Græcis lectionibus diligentiorem ſe præſtitit. Pater primùm pauca propoſuit, ac verba difficiliora ad marginem notare juſſit, ſtatimque Metamorphoſes incepit, quarum liber primus & ſecundus difficiliores ob argumenti gravitatem illi viſi ſunt. Sed, cum ad illa, quæ captui ejus accommodatiora erant, accederet, adeò lectione Metamorphoſeon delectari viſus eſt, ut illis abſolutis, novos ſibi Metamorphoſeon libros poſceret. Cui Pater: faciemus ex uno repetendo duos, quod ipſi ſtatim placuit. Interim Matthæum & Marcum in Græcâ linguâ levi opera percurrit, ſimul Latinæ linguæ fundamenta repetens. Hæc lectio Evangeliſtarum adeò benè ceſſit puero, ut, cum non difficilis viſa ſit, ad alia alacrior redderetur. A Verborum conjugationibus repetendis nunquam tamen ceſſavit, adeò ut tædium puero è frequenti repetitione rerum, quas optimè noſſet, ſuboriretur. Poſtea S. Lucam, & S. Johannem opinione celeriùs abſolvit.

His abſolutis, Dialectorum doctrinam propoſuit, ita ut ad duas reduceret, Ionicam & Doricam: cum plerumque horrere hanc doctrinam ſoleant Tirones ob prolixitatem. Sed facilem illam fore promittit, ſi quis rectè rem inſtituat: Cæteris enim Grammaticis rudimentis cognitis, non multum hanc doctrinam pueros turbaturam judicat. Ut hoc filio ob oculos poneret, declinare juſſit nomina Græca ſecundum duas Dialectos, & ad marginem nominis notavit caſus dialecti capaces. Idem in Verbis fecit; atque hoc exercitium per ſex dies repetendo ſemper continuavit; Nam totum

hoc dialectorum negotium pro nudâ repetitione habet; quæ varietas non tam moleſta, quàm grata puero viſa eſt. Satietatem in omni informatione fugiendam jubet Faber, atque hoc magnum arcanum commendat, ut varietate tædium fallamus.

Dum his intentus erat puer, aliquas Æſopi fabulas Græcas interpoſuit, repetitis ſemper Dialectis; Quarum praxin ut oſtenderet, duo exigua poëmata Græca, alterum de pugnâ murium & ranarum, alterum de Leandri amoribus, explicuit. Fabulas & hiſtorias modo, quàm potuit, ridiculo expoſuit, ut ei firmiùs in memoriâ hærerent. In Mappâ Helleſpontum ac urbes Seſtum & Abydum oſtendit, ac interea Metamorphoſeon libros levi percurſatione iterum abſolvit. Poſtea Homeri Iliada puero non ſine autoris elogio,
47 quod ſemper fecit, propoſuit. * Hìc Faber παράδοξον, ſed rem obſervatione digniſſimam, commendat, Homeri lectionem puerili ætati præ cæteris convenire. Provocat ad ſuam experientiam & virorum illuſtrium exempla. Ipſe anno ætatis 14. Homerum legere incepit, cum anno 12°. primum Muſæ nomen declinare incepiſſet. Joſephus Scaliger ſtudium Græcæ linguæ in Homero & tribus Tragicis Poëtis incepit. Idem fecere antiqui Græci: Se tamen ideo à Novo Teſtamento initium feciſſe ait, quod Communis Grammaticæ lineamenta primùm ſibi ducenda videbantur, antequam ad Poëtas accederet, quæ in antiquis cum materno lacte imbibebantur. Rationes, quare Homerum vel Hiſtoricis vel Oratoribus præferat, has affert: Proſaïcos ſermonum circuitus vaſtiores eſſe pro pueris, multas eſſe in illis inverſiones, trajectiones, hyperbata, verba à ſuo regimine nimis remota, adeò ut, quanquam pueri omnem periodi compoſitionem intelligant, hîc tamen ſe expedire nequeant. Multa quidem in Homero ſublimia, ſed compoſitionem facilem ac perſpicuam, & rationem ejus concipiendi maximè naturæ conformem. His addit alias rationes, non minoris momenti, 1. quod Homerus quaſi Commentarii inſtar ſit pro omnibus Poëtis, Oratoribus, Philoſophis, Epicuro excepto. 2. quod ex illo verum particularum uſum, unde elegantiſſima Helleniſmi pars dependet, diſcere poſſimus, in quibus regnat Homerus; niſi fortè Herodotum illi jungere velimus. Ejus rei rationem diſcere nos jubet è Rhetore Caſſio Longino. Præterea Puer citius verſus Homeri 50. memoriâ tenebit, quam 15. lineas elegantis orationis Proſaïcæ. Ac ſi verſus benè memoriæ mandaverit, non facilè animo illi excident: menſuræ enim & numerorum ratio voces ſemper in memoriam revocabit, quæ ſine labore inſigni puerorum animis ultro ſe ingerit. *Ego*, inquit Faber, *unâ horâ citius 100. verſus Homeri memoriâ comprehendam ſine hæſitatione, quam ſex majores periodos Ciceronis, quin alicubi impingam.* Hanc Homeri Iliada usque ad 12. librum continuavit, ac interea, ne exercitium Latinum deeſſet, Salluſtium explicuit, in quo primò bellum Jugurthinum præ Catilinario, nec ſine causâ, placuit.

Duo-

Duodecimo Iliados libro abſoluto ſatietas puerum ejus ceperat; Ideoque ſtatim Pater: Quieſcat ille per quinque hebdomadas, poſtea ejus nova cupido inceſſet; ac Phædri fabulas prælegit magnâ cum pueri voluptate. Vehementer delectabatur Legatione Canum cæteriſque fabulis. Et hoc Phædro quaſi viam illi ſternere voluit ad Terentium; cum in tota Latinitate non ſit autor qui cum Terentio comparari rectiùs poſſit, quàm Phædrus. Ne Græcam linguam negligeret, primam Ariſtophanis Comœdiam, locis quibusdam omiſſis, expoſuit. * Hujus lectionis magnam voluptatem cepit 48 puer, ut ſemper illam repoſceret, cumque in eâ eſſet, ſibi in theatro inter hiſtriones verſari videretur. Comœdiæ, Ludiones, Hiſtriones mirificè acuunt puerorum ingenium multasque ideas amœnas phantaſiæ ſiſtunt. Non tollendæ à ſtudiis ſunt amœnitates, alioquin ipſe eorum amor peribit.

Jam libros Æneidos Virgilianæ illi oſtendit, argumenta ſingulorum librorum ſtrictim priùs enarrans, & in mappa Geographica Æneæ iter oſtendens. Adjunxit etiam mappam Italiæ antiquæ, repetiitque Eutropium & Victorem usque ad Tiberium, quoniam nominum multorum 6. Æneidos mentio recurrit. Quæ cum quaſi per ludum jocumque fierent, & Ariſtophanis Fabula Plutus abſoluta, Fabulam Nubes incepit omnemque Theatri veteris faciem illi ante oculos poſuit; * Hinc ad Virgilii Æneida acceſſit, quæ puero 49 longè difficilior Iliade viſa eſt; nam verſus Homerici fluere ipſi naturali quâdam facilitate præ Virgilianis videbantur. Quod pueri judicium Pater miratus, exhortabatur tamen illum ad lectionem Virgilianæ Æneidos, cujus verſus duriores tantùm ob duritiem linguæ Latinæ viderentur. In prælectione ipſâ ſe notaturum loca promiſit, quæ magis minusve placerent, unde poſtea ipſe judicium formaret, quare Virgilius difficilior videretur. Poſt lectam Ariſtophanis Comœdiam, Nomina & Verba Græca ſecundum dialectos repetiit: Quâ repetitione ſemper opus eſſe ait, ne memoriâ excidant, quæ ſemel didicimus. Interea Iliada Homeri ad librum vigeſimum ſine ullâ notabili difficultate continuavit.

Varietatis gratiâ Terentii Fabulas his ſubjunxit, omiſſis Prologis, qui difficiliores ſunt; & pauliſper ſepoſitis Græcis autoribus, ut adeò brevi temporis ſpatio abſolverit Terentium & Amphitruonem Plauti: ex quâ unâ Comœdiâ plus ſe voluptatis, quam ex omnibus Terentii, accepiſſe ajebat. Brevem quoque Chronologiam à Trojæ expugnatione ad finem Imperii Tiberiani in ejus uſum delineavit, unde quæſtiunculas minutas ad Eutropium & Juſtinum ipſe formavit, Paterque illi propoſuit: e. g. *Quot anni intercedunt inter Darium & pugnam Marathonicam, usque ad natum Chriſtum? Quot à pugna navali Salaminiâ ad Alexandrum? Quot ab Epaminonda ad Jul. Cæſarem?* Præ cæteris memoriam illi fixam eſſe voluit in ſextâ Olympiade & Urbe conditâ, primo,

ſecundo, tertio bello Punico, tribus magnis bellis Civilibus, Nativitate Chri-
ſti. Propoſuit ſeriem Regum Perſicorum & Ægyptiorum, cujus magnum in
Hiſtoriâ uſum eſſe ait.

50 Voluit his ſubnectere Livii Hiſtoriam, quem in finem illi oſtendit Char-
tam Urbis Romæ à Pyrrho Ligorio delineatam; ſed autorem hunc difficilio-
rem pro pueris deprehendit: Periodos enim habere longiores, quam ut dua-
bus abſolvi reſpirationibus poſſint; quarum ſe non exiguum numerum no-
taſſe ait, & gigantes præ cæteris periodis nominat. Quare poſt abſolutum ter-
tium primæ decadis librum, hoc autore relicto, ad Iliada Homeri ſe recepit,
quam puer expeditiſſimè ſine ullâ remorâ intelligere potuit. In totâ hâc in-
formandi ratione facetias & ridicula quædam inſperſit, quod optimum ille
deprehendit, pro tædio evitando, animo alacri conſervando, & memoriâ fir-
mandâ. Verum, cum in eo eſſet, ut Iliada repeteret, & quatuor ultimos Æ-
neidos libros, qui faciliores viſi ſunt, abſolveret, immaturo obitu circa finem
51 anni 14. patri ereptus elegantiſſimus puer fuit; * cujus jacturam filia, quam
reliquit T. Faber, doctiſſima, commentariis in bonos autores editis celebris,
ſupplevit. Pater verò hoc filio affectus ſui & præclaræ indolis monumentum
52 extare voluit, quod exemplo etiam aliis eſſe poſſit. * Ac ſanè memorabile
eſt, puerum 14. annorum bis abſolviſſe Iliada, Æneida Virgilii, Terentium,
Metamorphoſes Ovidii, Saluſtium, primam Comœdiam Plauti, primam &
ſecundam Ariſtophanis, tres primos libros Livii, præter Eutropium, Aure-
lium Victorem, Juſtinum, Fabulas Æſopi, quinque libros Novi Teſtamenti.
Quid non his fundamentis ſuperſtrui potuiſſet usque ad annum ætatis vi-
geſimum? Quare miſeram bonæ juventutis ſortem deplorat Faber, quæ in-
eptorum magiſtrorum culpâ plerumque perditur, beſtias potius quam ho-
mines diſciplinâ ſuâ efficientium. Primum Magiſtrum requirit doctum;
neque id tantum, ſed & qui paterno affectu amet diſcipulum, omniaque ac-
curatè exigat, procul ab omni faſtu, tœdio, iracundiâ, quæ omnia corrum-
punt, remotus, non plagoſus, non moleſtus, ſed patientiſſimus, & humani-
tate pueros & quaſi quibusdam deliciis in officio retinens.

Mihi ab hoc loco non alienum viſum eſt, ſi inſigne hoc ſpecimen, quod
feliciter in rem ipſam deductum eſt, fuſius hîc exponerem: nam qui conſi-
lia ſcholaſtica aliàs ſuppeditant, magno ſe offerunt numero. Sed intra ideam
53 plerique ſubſiſtunt. Hîc vivo exemplo plus docetur. * Non miror præſtare
hoc in puero decenni Patrem potuiſſe, & credo ſanè, vel citius hoc fieri po-
tuiſſe. Benè ſucceſſit illa informatio, quia Pater fuit, qui ſeriò atque ex ani-
mo omnia egit, qui ipſum urgere continuis exhortationibus potuit, qualem
operam à conductis magiſtris nunquam exſpectes. Unus fuit, atque in u-
54 num omnem ſuam induſtriam convertit. * In Methodo nihil magnoperè de-
ſidero, niſi quod omnem ab hac ætate praxin in componendo ſermone ceſſare
voluit,

voluit, cujus leve exercitium, & velut προγύμνασμα, tam in proſâ quam in
ligatâ, inſtituendum arbitror. Pro lectione primâ vulgatæ verſionis Latinæ
Biblicæ ego elegiſſem minuta quædam colloquia, qualia à multis ſcripta ha-
bemus: Eſt enim Vulgatæ dictio quodammodo à genio emendatæ latinita-
tis alienior. * Poëtarum lectionem cæteris autoribus præferendam non im- 55
probo, quin potius multis ex cauſis ſuadeo, præcipuè quod animus ſublimio-
re quodam ſpiritu excitetur & numeroſo dicendi generi maturè adſueſcat,
& concinnitati ſermonis hæc lectio viam ſternat. * Velim tamen à ſermone 56
ſoluto enthymematico & periodico non omnino arceri tironem. Non pa-
rum in illo ſitum eſt, ut maturè conſecutionem periodicam per particulas
cauſales, conditionales, exceptivas, adverſativas &c. cognoſcat. In quem
uſum breviores epiſtolas Ciceronis, & maximè familiares ſelegit Sturmius,
item ſententias ſecundum diverſitatem periodorum ordinatas. Alia eſt ſer-
monis in Hiſtoriâ ordinatio, qui perpetuâ narratione, & quaſi per membra
fuſus decurrit. * Neque ego gnomas morales breves & alicujus momenti 57
in hoc primo ſtudiorum curriculo damnaverim. Hærent animo earum re-
rum ideæ, etſi non ſatis illâ ætate intellectæ. Deinde pro Juſtino, quanquam
in Hiſtoriâ elegans compendium præſtat, malim alium aureæ ætatis ſcripto-
rem, Cornelium Nepotem. Sat maturè hiſtoria diſcitur. * Ad ſtyli forma- 58
tionem major opera inſumenda eſt. Habet illa Romana aureæ ætatis dictio
aliquid ſingulare in vocum delectu, poſitu, concinnitate, ſignificatione
phraſium, cum alii autores à Romanâ illa puritate multum diſcedant. Et
me quidem judice præſtat è lectione optimæ dictionis prima ducere linea-
menta ſermonis, quàm è variarum autorum miſturâ pravo illum ſucco im-
buere, non facilè poſtea eluendo. Hærent animo ac recurrunt primi illi
autorum circuitus, formulæ, particularum nexus, ac poſtea non animad-
vertentibus ſe ingerunt. Faber verò, ut videtur, literatorem potius è filio,
quàm Oratorem ad puræ antiquitatis guſtum, formare voluit. Ac videmus
ſanè plerisque Criticis, quò doctiores illi ſunt, ineſſe peculiarem aliquam
dictionis ideam, quam non è genio claſſicorum autorum, ſed eorum, in
quorum lectione frequentes ſunt, vel à quorum lectione recentes venerunt,
ipſi ſibi formant. Nimirum ſi in Eloquentiâ formandâ, quod fieri primâ
debet ætate, à Cicerone paucisque aliis diſceſſeris, turbabuntur omnia.
Quare nec Plauti fabulas miſcerem cum cæteris illâ ætate, quod fecit Faber, 59
etſi puero illæ præ Terentianis placuere, cum à civili & uſitato ſermone lon-
giùs diſcedat ejus dictio, neque pueri ſatis diſtinguere Comici ac ridiculi
ſermonis ideam norint, quam præ cæteris affectavit Plautus; ne quid de
Archaiſmis & confictis phraſibus dicam. Quanquam enim optimæ notæ
latinitas in illo ſit, magno tamen cum judicio, cujus capax tenera ætas non-
dum eſt, legi debet. Si ſermonem purum & aureum velis, omne ſubæratum

remo-

Digitized by Google

removeas neceſſe eſt, usque dum maturioris ætatis uſuque firmatæ judicio ſequiorum ætatum ſcripta ſecurè tractari poſſunt. Præterea labore continuo tenerum pueri ingenium nimis obrutum videtur, quod ipſi exitio fuiſſe crediderim. Etſi enim omnia per ludum jocumque agantur, tamen cum ſemper in cogitationibus imperatis detinetur animus puerilis, labefactare teneros ſpiritus illa aſſiduitas cum violentiâ quâdam conjuncta videtur; qui ex intervallo, quo ſibi relinqvuntur, majores impetus reſumunt.

CAP. X.

DE CURRICULO SCHOLASTICO.

IN privata inſtitutione nonnunquam felicior via 1. in ſcholis publicis ſecurior illa eſt. 2. Præcocium ingeniorum privatâ informatione educatorum ſcopuli. 3. Philautia ſcilicet. 4. & voluptatis. 5. cur communi potius viâ cum aliis incedendum ſit. 6. Scholaſticæ informationi magna cura à magiſtratu debet impendi. 7. Defectus in illo. 8. Maximè in ingeniorum cenſura. 9. Curriculi ſcholaſtici tempora varia. 10. Ramus nimis anguſtum conſtituit. 11. Michaëlis Neandri conſilium enarratur. 12. & de eo judicium interponitur. 13. Jeremiæ Hölzlini Hexaëtica ſcholica recenſentur. 14. 16. & in uno malè ſentire oſtenditur. 15. ejus conſilium privatæ informationi aptius videtur. 17. Sturmii Methodus ſcholaſtica proponitur & laudatur. 18. 20. breves & argutas ſtyli ſententias is rectè improbat. 19. Ejusdem Sturmii epiſtolæ claſſicæ plenius hanc deducunt. 21. Cum quâ conſpirat Caſeliana. 22. quæ methodus proponitur. 23. quâ Logices ſtudium ad Academias rejicitur. 24. Nicod. Friſchlini conſilium 6 annos præſcribit. 25. Caſpar Scioppius quatuor. 26. id quod, præſertim in pueris, vix procedit. 27. Wolfgangi Ratichii methodus non omninò improbanda. 28. quæ recenſetur. 29. & contra objectiones defenditur. 30. Latinitas è Januis ac Portulis malè formatur. 31. quæ nec emendatæ in ſcholis admittendæ ſunt. 32. Vogelii Ephemerides linguæ Latinæ rejiciuntur. 33. Clenardi ſingularis quædam methodus exponitur. 34. feſtiva ejus docendi ratio deſcribitur. 35. ejusd. epiſtolæ utiliſſimæ. 35. 36. ad grammaticam informationem prudentiâ opus eſt. 37. Rhenii labores ſcholaſtici utiles. 38. Becheri methodus in puerorum informatione primâ non ſuadenda. 39. Conſultius medium indicatur; 40. Wendelini inſtitutum. 41. Becheriana praxis inſufficiens. 42. Mechovii curriculum ſcholaſticum laudatur. 43. Anteſcholanorum informatio. 44. Scholaſticorum inſtitutio. 45. Lenta ad Academias feſtinatio ſuadetur. 46. Uberior docendi methodus è libris deſuper Scriptis inveſtiganda. 47. Monita quædam compendio proponuntur. 48.

1 IN privatâ inſtitutione felicius quidem citiusque omnia procedunt ad præcocem aliquam maturitatem; quemadmodum arbores, quas ſingulari curâ ab aëris injuriâ cuſtodiri ac curare culturâ noſtrâ ſolemus, cæteras,

teras, quæ è communi fundo ſuccum trahunt, tempore vincunt. * Sed ſecu- 2
rior in ſcholis benè inſtitutis via eſt, in quibus etſi tardiores ſint progreſſus,
firmiora tamen illic ponuntur veſtigia, & cum ipſo judicio practico, quod
cum annis accreſcit, quaſi ſolidatur doctrina. * Rara eſt præcocium inge- 3
niorum felicitas, geminique ſcopuli ſunt, ad quos naufragium facere ſolent,
capitales ſcilicet animi corporisque peſtes: illa philautia; hæc voluptates.
* Debet cupidine laudis accendi animus puerilis; ſed oritur hinc quædam 4
primùm ambitio, quæ extinguenda non eſt, niſi à curſu ipſo revocare prope-
rantes velimus. Sed ſuccedit hinc contemptus aliorum, quos infra ſe poſi-
tos vident, & vana quædam perſuaſio, quâ ſe plus præſtare poſſe, quam per
ætatem licet, exiſtimant. Linguis, hiſtoriis, ſcientiis ad miraculum excoli
multi poſſunt, judicio tamen practico, quod demum ab annis & uſu venit,
deſtituuntur. Hinc fit, ut ſibi ſapere contenti ſeniorum monita negligant,
neque fructum ex converſatione eruditâ, qui maximus eſt, reportent. * Ab 5
alterâ parte voluptatum ſtimuli illos ſollicitant, ad quas eò ingenioſiores,
quò doctiores ſunt, unde facile in ignaviam & ſocordiam prolapſi, à priſti-
nâ illâ virtute degenerare videntur, ut à teſtudinibus ſæpe ipſæ Aquilæ vin-
cantur. Qui in his vel per naturæ ductum modum tenere norunt, aut pru-
dentis magiſtri monita ſeqvuntur, illi ad maxima eluctari poſſunt.

Verùm cum paucorum tantùm, quos æqvus amavit Jupiter, illa fortuna 6
ſit, communi potius viâ ad ſtudia cum aliis contendamus. Nam & in ſocieta-
te puerili & juvenili ſemina quædam ſparguntur officiorum civilium, quo-
rum in Republicâ olim uſus erit. Quis non hîc præcepta ſuppeditavit?
Quis non novam aliquam methodum confinxit? aut potius in devia ab-
duxit: Nam non tam multis ducibus, quam peritis & prudentibus, hic uten-
dum eſt. * Quemadmodum verò, ut Reſpublicæ perennes ſint, vel pru- 7
dente Legislatore formari debent, vel ſalutaribus legibus conſervari; ita
in Scholâ inſtituendâ optimis peritiſſimisque Cenſoribus opus eſt. Non
ſufficit, idoneos admovere juventuti Magiſtros, ſed conſtitui debent, qui
totius rei ſcholaſticæ curam habeant, idonei Ephori; in quibus plerumque
peccatur: * Solet enim hæc cura Sacri Ordinis Viris demandari, qui non o- 8
mnes æque iis ſunt doctrinis exculti, ut de re ſcholaſticâ rectè ſtatuere poſſint.
Etſi enim pietatis præcipua quidem ratio habenda eſt, tamen & linguæ,
& artes, quæ in Scholis tractari debent, non minori curâ excolendæ ſunt.
* De Cenſurâ ingeniorum nihil dicam: vix enim à noſtri ſeculi moribus 9
impetrari illa poteſt: quanquam multæ ſunt virorum graviſſimorum de
hoc defectu querelæ, multorum deſideriis illud quæratur. Videatur Ca-
lixtus Oratione *de rectâ juventutis inſtitutione & Præceptorum officio* Mechovius
Hermath. tract. 1. cap. 3. n. 13. Legi quoque eâ de re poteſt Jeremias Höltzlin,

Holſatus, (*b*) doctiſſimus ille Apollonii Commentator, in eleganti diſſertatione, cui titulus, *Hexaëtia Scholica*, Dörtmundæ An. 1615. impreſsâ, ubi curam hanc Republicâ dignam eſſe oſtendit, & emendationem Scholarum ſeriò optat.

10 Curriculum Scholaſticum non æquis intervallis definitur. Ac ſunt ſanè ejus laxiores & ampliores termini conſtituendi, quoniam ingeniorum non eſt æqualis conditio. Tempora ergo ita ponenda ſunt, ut tardiora ingenia cum cæteris eodem ſtadio ad metam pertingere poſſint. Sunt, qui nimis

11 ampla ſpatia; ſunt qui brevia nimis & anguſta præſcribunt. * Ramus, Freigio teſte, Philoſophiam cum Eloquentiâ ita conjungendam cenſuit, ut cum puerum ſeptimo anno acceperit, anno decimo quinto ætatis perfectus Philoſophus ſit, & jam aptus ad Rempublicam: Quod nec privatâ nec publicâ informatione effici poteſt. Etſi enim id ſcientiis addiſcendis tempus ſufficere videatur in ingenio excellentiore, non erit tamen ad rempublicam & publicam functionem aptus, judicio practico, quod in illam ætatem non cadit, deſtitutus, niſi forte in ſpeciem & pompam aliqua ſuſcipiantur. Quod ſi enim moralis & civilis doctrinæ non eſt idoneus auditor Juvenis, è ſententia Ariſtotelis; quomodo ille in vitâ exercebit?

12 *Michaël Neander*, Vir doctiſſimus, & multæ in informandâ juventute *ἐμπειρίας*, Germanicâ linguâ conſilium de informandâ juventute edidit, Islebi Ann. 1583. in octavo editum, in quo ille monſtrat, quomodo puer à ſexto ætatis anno ad 18. pietate, linguâ Latina, Græcâ, Hebraicâ, Artibus & univerſâ philoſophiâ inſtitui poſſit. A ſexto anno usque ad initium noni puerum exerceri vult legendo in utrâque linguâ, Germanicâ & Latinâ: cui uſui adhibendum ſuadet Compendium Grammaticæ Philippi, ut ſimul cum literis ejus libri uſum familiarem ſibi faciat. Anno nono ad compendium Grammatices & regularum ac exemplorum explicationem manuduci, in vocabulis ſententiisque brevibus de virtutibus & moribus, dictis ſcripturæ, ediſcendis exerceri vult, interjectis aliquot pro Muſicâ & Calligraphiâ horis. Decimo anno Melanchthonis Grammaticam parvam unà cum Syntaxi puero explicat, in declinationibus, conjugationibus, formationibus, caſuum, temporum, per continuas interrogationes ac reſponſiones exercet, expoſitionem locutionum Latinarum & formularum orditur, quas è Cicerone, Plauto & Terentio in hunc uſum collegit, quibus erudita lingua Latina,

(*b*) Jeremias Höltzlinus (qui Alumnorum initio in Acad. Altorfina Noricorum fuit Ephorus, hinc Gymn. Ambergenſis Conrector, Hammonenſis autem, & Scholæ poſtea in Batavia Brielanæ, Rector, tandem vero Linguæ Græcæ Profeſſioni Leidæ A. 1632. admotus, illic A. 1641. deceſſit) patriam agnovit, non Holſatiam, uti *h. l.* traditur, ſed Civitatem Noribergenſem. V. Ant. Thyſii *Or. Fun.*, illi habitam, Franc. Martinii *Epiſtolas p.* 31., & VVittenii *T. I. Diar. Biogr.*, *ad A.* 1641.

na, adeoque omnia argumenta, de quibus in communi hominum vitâ ſermo inſtitui ſolet, non ſpernendo invento continentur, ac ſeorſim à Neandro editæ ſunt: atque ex iis, ubi memoriæ mandavit, Themata pro verſione proponit. E Grammaticâ & Nomenclatore repetitiones crebras inſtituit, & hanc telam undecimo quoque anno pertexit. Duodecimo anno Autores Latinos, Ciceronem, Terentium, Virgilium, Ovidium illi exponit; hinc phraſium ſententiarumque excerpta colligere jubet, & ad Proſodiam & verſus ſcribendos manuducit. Tribus ſequentibus annis Græcæ linguæ rudimenta & autores prioribus jungit, eâdem ferè methodo procedendo, ut in linguâ Latinâ; Cui fini etiam locutiones Græcas eodem quoque ordine, ſecundum tria cauſarum genera, ut in linguâ Latinâ, collegit, aliumque libellum de re poëtica Græcorum, ad exercitationes poëticas in Græcâ linguâ inſtituendas edidit. Anno 16. Hebrææ linguæ rudimenta ſuperioribus addit, & demum 17 & 18. anno per Dialectices, Rhetorices, Phyſices, Chronologiæ, Ethices, Geographiæ compendia circumducit, atque ita ad Academias illum ſuum diſcipulum ablegat. * Quâ in methodo tempora, quæ ſtudio 13
Grammatico impenduntur, nimis protrahuntur, antequam ad lectionem autorum admittatur puer: nam ex uſu & lectione ſuppleri defectus Grammatices majori cum fructu poſſunt. Deinde in exercitationibus Rhetoricis parcior eſt, quam velim: cui plus ego temporis impendendum exiſtimaverim.

Jeremias Hölzlin, cujus ſuprà mentio facta eſt, curriculum paululum an- 14
guſtius diſcipulo ſuo definivit, ſex ſcilicet annos, à ſeptimo ætatis anno usque ad decimum tertium, unde & Hexaëtia Scholica inſcripſit. Ac quoniam tota informatio tribus actibus continetur, quorum primo via ad Grammaticam munitur; ſecundo ipſa Grammatica cum orationis illius autoribus traditur; tertio his Græci ſermonis, nec non Dialecticæ & Rhetorices ſtudium adjungitur; idcircò de his ipſis ordine agit, præmittens tres quaſi canones generales, quorum primus eſt in tradendis artibus progreſſum eſſe inſtituendum à facilioribus & notioribus, ita ut ſemper priora poſterioribus facem præferant: Secundus eſt, Plus diligentiæ & temporis conferendum ad finem, quam ad ea, quæ ad finem: Tertius, cum finis ſit menſura eorum, quæ ad finem, quicquid ad eum non pertinet, omittendum eſſe. Poſterius verò cum priore comparatum ſemper finis rationem induere, atque ita non ſolùm artes totas alias aliis eſſe ὑπηρετικάς, ut tradidit Ariſtoteles, ſed artium etiam partes alias aliis inſervire, & proinde alias quodammodo ὑπηρετεῖν, alias ἀρχιτεκτονικάς eſſe. Primùm ergo hic diligentiam in ſyllabis rectè colligendis impendi, ac ſimul ad pingendas literas pueros manuduci vult: Calligraphiam enim vehementer laudat. Grammaticam ſuccinctam & ſemitariam adhibendam primùm judicat, & abſtinendum à Grammaticis defini-

 tioni-

tionibus & regulis intricatioribus, quarum ſenſum non capiunt pueri; rem ipſam quàm ſimpliciſſimè proponendam; Latina, quæ non intelligant pueri, non diſcenda, ne ipſa quidem præcepta Grammatica, nec Syntaxin, cujus regulæ per numeros diſtinctæ. Verſionis materiam ex probato autore pro exemplo regulis applicandam ſuadet. His jam præmunitis ad ipſam Grammaticam, qui ſecundus totius πραγματείας actus eſt, progreditur: in quâ tamen nimis ſcrupuloſum tironem ſuum eſſe vetat; ita ut ex uſu potius & lectione ſibi Grammaticas obſervationes formet, quam è Grammaticis autores explicat. *Utile,* inquit, *eſt, ſibi Grammaticam coagmentare hunc in modum. Prima illa rudimenta jam apprehenſa in libro hos ad uſus quæſito per intervalla & latè diducantur; tituli exceptionum, heteroclitarum, ellipſeon, figurarum, ordinibus à magiſtro monſtratis diſponantur, & poſtea deprompti ex autore ad declamandum ſumpto exemplis compleantur. Quod ubi fiet, multo minore cum tædio ars iſta à quocunque non tam diſcetur, quam invenietur, & perbrevi temporis ſpatio res Grammatica feliciùs parabitur, & firmius tenebitur; ejusque fructus cumulatior ipſo in opere capietur. Nec adeò referet omnia ibi exempla, aut aliqua reponat: quod è nonnullis poſitis reliqua facilè poſſint æſtimari.* Phraſeologias ab aliis concinnatas non multùm ad uſum puerorum commendat, ut ut bonas, & à viris doctis congeſtas. Cum enim formulæ & phraſes illic infinitæ ponantur, quæ tamen plerumque κατά τι dicuntur, & conſideratione ſeu σχέσει certâ; non poſſe à pueris earum uſum dijudicari. Quare phraſes & formulas ex iis, quos legit, autoribus colligendas

15 potius ſuadet, quam ut alieno labore collectis utatur. * In quibus autoribus Plautum Ciceroni prætuliſſe miror, nam Rami erroribus etiam hâc in re male adſtipulatur, ac planè ineptè judicat, cum Ciceronis quam Plauti ſcripta faciliore cum latinitatis jactura aboleri poſſe exiſtimat. Neque enim latinitas tam è vocabulis, quorum amplior ſeges in Plauto eſt, quam ex decente illo & civili cultu cenſenda. Cum hoc labore aliquid Ovidiani carmi-

16 nis jungendum eſſe exiſtimat. * Tertio actu, qui Græcæ linguæ & Dialectices Rhetoricesque cognitione illi abſolvitur, ſimiliter Græcam Grammaticam rudem & inchoatam primùm requirit, quam altera excipit poſtea plenior. Eam duplicem quoque ille habet, unam proſaicam, alteram metricam. Illa communem linguam tradet; hæc dialectos, quibus poëtæ utuntur, de quibus multa immiſcet erudita: Fuit enim Græcæ literaturæ periſſimus, ut commentario in Apollonium oſtendit. Quæ de Dialecticis porro apud illum habentur, Rami Scholam ſapiunt, cujus ille partibus addictior fuit. In Rhetoricis variationem per figuras & Aphthoniana progymnaſmata commendat; atque ita diſcipulum ſuum anno decimo tertio ad ἐγκυκλοπαιδείαν totam aliasque ſcientias ablegat.

17 Verùm præſtat, ut jam ante dixi, in Scholis publicis non tam breve ſpatium præſtituere, quo pertingere omnes ſcopum ſibi præfixum poſſint: Nam

Höltz-

Höltzlini conſilium privatæ, quam publicæ informationi, aptius videtur.
* In tota hâc Scholarum Oeconomiâ adornandâ miram induſtriam, ut jam 18
ſuprà diximus, *Johannes Sturmius* oſtendit, cujus conſiliis pleræque per Germaniam Scholæ inſtitutæ. Scripſit is primo librum de *Ludo literario rectè aperiendo*, quo generatim de re ſcholaſticâ egit, & in certos ordines labores ſcholaſticos diſtinguit. Incipit à poſtremo ordine, qui ipſi nonus eſt. Ad illum ſub quintum ſextumve annum duci jubet puerulum, ut legere ſcribereque diſcat, breviore catechiſmo, flexionibus nominum & verborum exerceatur, & breviores Ciceronis epiſtolas, ad Terentiam & Tironem, exponere incipiat. Quod uno anno melioris ingenii puerum abſolvere poſſe exiſtimat: de quo tamen ego dubitaverim. In ordine octavo, anno ſcilicet ſeptimo, primis ſex menſibus tradit duabus quotidie horis Grammaticam breviorem, & reliqvum temporis duas itidem horas, Eclogis Virgilii & Epiſtolis Ciceronis tribuit. Diſſolvere jubet Epiſtolas, flectere ac variare verba ſingula, eaque rurſus conjungere. Rationem conſtruendæ orationis in poſteriores ſex menſes differt, jungendo Epiſtolas Ciceronis & Virgilii Eclogas, ut alternatim hæ tractentur, & quatuor horæ lectionibus de die impendantur. Proponere tum Magiſtrum jubet ſententias germanicâ linguâ, quas puer formis Latinis commutet; carminum quoque modulationem, ſed exercitio potiusquam regulis, ſuſcipiendam ſuadet. In ſeptimo ordine Anno octavo & ſingula prioris anni acta ſemper repetenda, & verſuum modos & ſyllabarum quantitates perdiſcendas monet; cui una de die hora ſuffecerit. Ciceronis libris de Amicitiâ & ſenectute aliam horam tribuit. Tertiam Æneidi Virgilianæ, vel Catullianis & Tibullianis carminibus caſtioribus in hunc uſum ſelectis. Quartam horam ſtylo, propoſitis ex explicatis Ciceronis locis thematibus, & verſibus in ordinem redigendis aſſignat. Interim & memoriam exercere, & ſemel memoriæ mandata repetere jubet. Atque ita tribus annis conſequi poſſe putat puerum, ut Latinæ atque dilucidæ orationis præcepta teneat. In ſexto ordine, anno ſcilicet nono vel decimo præcepta primum in memoriam revocanda, quam tradenda nova. Hîc horam unam deſtinat Æneidos & Catullianorum Horatianorumque carminum lectioni; ſecundam explicationi inſignium locorum communium, argumentationum, periodorum benè ordinatarum, figuratorum exemplorum, è Cicerone depromptorum, quæ memoriæ etiam mandanda, & ad imitationem proponenda, tribuit. * Nam 19
breves illas & argutas ſententias ideo damnat, quod memoriam vaſtent, aciem ſtyli diſtrahant, ſæpèque illæ ineptè ſcriptis interponantur. Quod ſapienter ſanè ab illo monitum eſt. * Ex Terentio poſtea & Plauto, inter- 20
poſitâ his Cæſaris hiſtoriâ, qui quotidiani ſermonis verbis hiſtoriam conſcribere maluit, quædam proponit. Tertia horâ iterare jubet, & ad ſtylum accommodare, quod eſt utilius; ſive in proſâ, ſive in carmine hoc fiat. Quar-

tam horam emendationi compoſitionis tribuit. In Ordine quinto, Anno vel 10, vel 11, ſex primis menſibus ſemel qnotidie ex Græcæ linguæ præceptis Grammaticis quid proponere jubet; ſequentibus tribus menſibus paucas facileſque Æſopi fabellas Græcas; & poſtremo trimeſtri Demoſthenis Orationes Olynthiacas. Secundâ horâ in Officiis Ciceronis, ſi priores libri ſunt ſuperiore anno abſoluti, verſabitur. Tertiâ vel Georgica Virgilii, vel Oratio aliqua Ciceronis explicabitur. Quarta ſcripturæ & compoſitioni relinquitur, ita tamen, ut libri de ornamentis orationis ſcripti, quæ è Ciceronis libris Rhetoricis ſunt petenda, conjungantur. De Elocutione enim prius, quam de inventione laborandum. Verborum copia tum comparanda, & ſententiarum formulæ cumulandæ. In Ordine quarto anno vel 11, vel 12, informationis quinto horis duabus alternatim cum Cicerone Demoſthenem, cum Virgilio Homerum jungit. Tertiam primis ſex menſibus Grammaticæ Græcæ impendit. Quartâ cum ſtyli exercitiis præcepta Herenniana & partitiones Ciceronis jungit. Neque ſine ratione Ciceronis libros cæteris compendiariis libellis præfert. Addit illis Saluſtium & Plautum, ubi tempus ſupererit. Atque hîc prolixè de ratione reſolvendi orationes, & colligendis phraſibus agit; quâ de re ſingularem quoque librum conſcripſit, & nos alibi plenius. Interſerit etiam quædam de commentationibus, quibus adſueſcere pueros maturè vult. Argumentum illis ad narrandum, aut probandum, aut amplificandum proponit, ſpatium dat, eâdem horâ, quâ docendum erat, ad cogitandum, ut, quod antea ſcriptum adferre conſueverant, id jam meditatione atque cogitatione comprehenſum pronuncient. Quod exercitium ſanè præclarum eſt, & promptitudinem aliquam in dicendo & cogitando efficit, magno poſtea uſui futurum, ubi ad rem ipſam & negotia vitæ civilis ventum eſt. In Ordine tertio, Anno vel 12. vel 13. præcepta Rhetoricæ Dialecticis jungenda ſuadet, Ciceronis Topica & Ariſtotelis Dialectica, Demoſthenis & Æſchinis adverſarias orationes explicandas: Commentationes continuandas, & partes integras ſumpto ad cogitandum tempore, oratione Latinâ memoriter dilatandas, tum ſcilicet, cum domo reverſi fuerint. Ad Livium etiam nunc progredi in Hiſtoriis vult. In Ordine ſecundo, Anno 13. vel 14. Demoſthenis orationem pro Cteſiphonte explicari, dialectica præcepta ex Ariſtotele continuari, eâdemque horâ dialogum è Platone & Cicerone velut in exemplum proponi ſuadet. Partitionibus Oratoriis ſcribendo & commentando inſiſtendum, & ad firmius judicium omnia exigenda. In ordine primo, anno ſcilicet 14. vel 15. viam ad primas artes maximaſque diſciplinas aperit adoleſcentibus, repetitis tamen prioribus, atque ſic benè præparatos
21 ad Academica ſtudia tranſmittit. * Explicatius ſingula poſtea deducit in *Epiſtolis illis Claſſicis*, quas ad ſingulorum Ordinum vel Curiarum præfectos ſcripſit, additis tum novis præceptionibus, tum exemplis. Multa hic de ordi-

ne

Digitized by Google

ne in vocabulis diſcendis ſervando, de volumine ſententiarum per periodos
digeſtarum, de Ephemeridibus faciendis, de modo explicandi epiſtolas Ci-
ceronis, de formulis ſententiarum pro ſtylo exercendo, de carminum, exem-
plorum volumine, & pluribus aliis utilia monentur. Praxin ulteriorem in
Schola Laringanâ exhibet. Quæ omnia egregia ſunt, optimoque conſilio
inſtituta.

Sturmianis conſiliis meritò accenſeri debent Caſeliana. Nam in variis 22
ſcriptis rem ſcholaſticam Caſelius, quâ potuit diligentiâ, emendandam or-
nandamque ſuſcepit. Extat ejus libellus ſimilis cum Sturmiano tituli *de ludo
literario rectè aperiendo*, in quo pleraque cum Sturmianis conveniunt, niſi quod
Sturmius majori ἀκριβείᾳ in operarum ſcholaſticarum partitionibus uſus ſit.
*Primùm in infantibus pronunciationem literarum & calligraphiam majori, 23
quàm fieri ſolet, curâ tractandam ſuadet. Grammaticam ille ſimplicem, quæ
in ſolis nominum & verborum inflexionibus & exiguis regulis ſyntacticis
conſiſtat, requirit, cætera ab uſu & lectione diſcenda ſuadet, adhibitis tum in
conſilium uberioribus commentariis Grammaticis. Interpretationem pla-
nam & perſpicuam præſcribit, ſermone germanico Latino, pro puerorum ca-
pacitate, citra commentariorum prolixitatem, quos tamen veteres & novos
perſpectos Magiſter ipſe habeat. In interpretatione moralia immiſceri vult,
ut eorum idea animis teneris maturè hæreat: Quam ad rem Terentium, ac
præcipuè Horatium laudat. A Cicerone prima ſermonis lineamenta potius,
quam à quopiam alio ducenda præcipit, à loquendo tamen abſtinere tirones
jubet, ne purum ſermonem corrumpant. Sermones quosdam & Dialogos,
ſed ductu præceptoris, Latinâ linguâ inſtituendos; Declamationes intem-
peſtivas fugiendas ſuadet. Carminum modulatio ex uſu potius & lectione,
quam præceptis operoſis, illo judice, diſcitur. Ad Græcam linguam hinc ti-
ronem ſuum vocat, è lectione potiùs, quam præceptis multis, hauriendam.
Scriptionem non ſuadet, ob magiſtrorum imperitiam & nullum ejus linguæ
uſum publicum: Tanti enim non eſſe, ut quis impuro ſermone Græco ſcri-
bere diſcat, cum de puro deſperandum ſit. * Hebræam ad Academias reji- 24
cit, Logices & Dialectices præcepta vel ad Academias differt, vel ſumma
tantùm eorum rudimenta proponi vult. Neque enim in hoc ſuo ludo Dis-
putatores vel Sophiſtas formabit diſcipulos, neque vitio hoc magiſtris ver-
tendum eſſe judicat, ſi non magnam Logices ſcientiam habeant, quæ matu-
rius judicium requirat. Eventurum ut vel, quæ prima jacta ſunt in his funda-
menta, hinc in Academiis ſint abjicienda, & majore moleſtiâ dediſcenda, vel
nunc humanitatis ſtudia ſegniùs tractentur. In Rhetoricis compendia pri-
mùm proponit, & ex Aphthonii progymnaſmatibus aliquid. In Muſicis exer-
ceri pueros vult; in Mathematicis quoque quibusdam, ut Arithmeticâ &
Geometriâ, primâ ſtatim ætate, etiam linguâ Germanicâ, ſi haberi poſſit, qui
pueros

Digitized by Google

pueros illa doceat. Nam his ſtudiis quoque apud veteres pueri exercebantur.

25 Eſt & *Nicodemi Friſchlini* conſilium non ſpernendum de ratione inſtituendi puerum ab anno ætatis ſexto & ſeptimo ad annum usque decimum quartum; ita ut præter duas aut tres maternas linguas etiam Latinam diſcat rectè loqui & ſcribere, Græcam verò mediocriter intelligere: inſuperque rudimenta Dialecticæ & Rhetoricæ ad uſum ſcribendi conferre, & primo quidem anno puerum docet, ut rectè literas legat & pingat; ſecundo initia Etymologiæ, & è ſuo Nomenclatore uſitatiora nomina non ſolum inflectere, ſed etiam intelligere, & præcipuas loquendi formulas docet, ſimulque ad Syntaxin præparat. Tertio & quarto anno reliqua Etymologiæ præcepta & præcipuas regulas Syntaxeos, unà cum declinationibus & conjugationibus Græcis ſimplicioribus tradit, uſum quoque mediocrem Latinæ linguæ è Dialogis ſacris & ſelectioribus epiſtolis Ciceronis comparandum docet. Quinto anno reliqua præcepta Latinæ, & præcipua Græcæ Syntaxeos (quæ conjungi ſemper ob affinitatem vult) tradit, unà cum reliquis declinationibus & conjugationibus Græcis, & ex breviſſimis Proſodiæ regulis carmen retexere docet, & inſuper ex Cicerone & Terentio laudabile ſcriptum conficere. Sexto anno præter exercitationem Græcæ & Latinæ linguæ ad rudimenta Dialecticæ & Rhetoricæ manuducit, & ad perfectam iſtarum artium cognitionem præparat. Quæ Friſchliniana informandi ratio cum Holtzlini methodo quodammodo convenire videtur, qui & ipſe ſex annis ſcholaſtica abſolvit ſtudia.

26 Minori annorum numero *Caſpar Scioppius* contentus eſt. Is enim in Conſult. 3. de Scholar. & Studiorum ratione quatuor tantùm annos requirit, quibus non modò Latinam linguam probè intelligant, & cum Grammaticæ regulis tum doctorum conſuetudini congruenter Latinè ſcribant, ſed etiam Logicam, Rhetoricam, Phyſicam, Metaphyſicam, hoc amplius autem Ethicæ & Politicæ elementa addiſcant; ſic, ut idonei ſint, qui Profeſſoribus Academicis, Philoſophiam, Theologiam Jurisprudentiam & Medicinam docentibus,
27 multò, quam alii, melius & fructuoſius operam dare poſſint. * Verùm iſta in homine provectioris ætatis vel ſaltem adoleſcente effici quodammodo poſſe non negaverim; in pueris, quorum ingenium iis ſtudiis aptum non eſt, ut fieri poſſit, vix conceſſerim. Ut enim in linguis forte compendia quædam cum pueris inſtitui poſſint, in ſcientiis verò maturiore judicio opus eſt; præſertim in Ethicis & Politicis, quorum idoneos auditores eſſe juvenes negavit Ariſtoteles.

28 In linguâ Latinâ addiſcendâ compendioſiorem ſibi viam inveniſſe viſus eſt *Wolffgangus Ritichius*, quæ non contemnenda quidem videtur, modo ejus peritiæ & patientiæ Præceptorem quis nanciſci poſſit, quam ille requirit.

* Pri-

* Primùm vernaculam aliquam Linguam præſupponit, quâ animi ſui ſenſa 29
commodè exprimere puer poſſit, hinc in linguâ Latinâ puerum informaturus literas docet tum ſcriptione, tum vivâ voce, earumque poteſtatem explicat, pronunciationemque exprimit, earum poſtea connexionem & Syllabiſationem tum vivâ voce, tum ſcripto oſtendit: Quibus peractis, ſtatim in manum autorém idoneum ſumit, ſed unicum, e. g. Terentii Comœdias. Ab initio 4 vel 5 lectionibus voce tardiſſimâ & quaſi ſemifractâ diſcipulo præit, qui oculis & animo præeuntem ſequitur, atque ita inconcinna pronunciatio ſilentio devitatur, donec crebrâ præceptoris iteratione concinna reddatur. Nam præceptore abſente omnis privata repetitio diſcenti interdicta eſt. Poſtmodum ipſa prælectio hâc methodo procedit, ut 1. ſumma futuræ lectionis luculenter linguâ notiori proponatur. 2. Lectio ſequatur diſtincta & perſpicua, probè obſervatis commatis & punctis. 3. Expoſitio ſeu interpretatio ipſius textus. 4. Textus relectio & repetita interpretatio. Terentii ſex ſunt Comœdiæ: ſingulis hebdomadibus unam præceptor abſolvit, ſingulis diebus, imò ſingulis unius diei horis actum totum, ut fabulæ tractus cohæreat, & intellectui ſiſtatur. Præceptor primò legit periodum integram, deinde commota iſtius periodi denuò legit, & germanicè interpretatur, ad ſenſum ſolum, non ad conſtructionem reſpiciens, atque ita ad finem actus. Quæ prima Terentii prælectio nihil aliud præſtat, quàm ut diſcipulus 1. Latinè legere diſcat, 2. ſummam & ſenſum totius autoris imbibat. Atque ita ſex hebdomadibus totus Terentius abſolvitur, bis terve in unâ horâ uno actu repetito, & die Saturni, pluribus horis, tota Comœdiâ. Nihil verò hactenus de Grammaticâ diſcipulus audivit. Alteris ſex hebdomadibus Terentius denuò ab initio ad finem eodem modo exponitur; ſed circa finem matutinæ aſſumit Præceptor libellum Paradigmatum, & primò ad conjugationes ſe confert, prælegit conjugationem primam activam, unà cum interpretatione ſingularum perſonarum ſæpiſſimè, ſequentibus diebus cæteras conjugationes, depromptis ex auctore exemplis, quæ ſimiliter flectit, additâ ſingulis germanicâ ſignificatione. Tum paſſivæ conjugationes prælėguntur eâ cautelâ, ut paſſiva non ex analogiâ formentur, ſed è ſolo autore petantur. Hinc prælegit paradigmata declinationum per intervalla ſecundum earum ordinem, exempla ex autore adduntur ad ſingulas declinationes, prout ſe obtulerint, citra interpretationem caſuum germanicam. Interim ad finem tendentibus hebdomadibus, diſcipulos tentat præceptor, num in conjugationibus & declinationibus prompti ſint? reſpondebit verò diſcipulus omnia è libro. Tertiâ vice aliis ſex hebdomadibus, dum Terentium repetit eodem modo horis matutinis, pomeridianis Grammaticam proponit, exemplis ex autore deſumptis, ita tamen, ut ad Syntaxin nondum accedat. Dehinc applicationem præceptorum Grammaticæ hoc modo inſtituit.

Horâ primâ diei ſcenam unam Terentii integram exponit, ſparſim faciliora nomina & verba explicat. In cæteris horis ſcena examinatur accuratiùs, quoad verba ſolùm, diductis exemplis per verbi accidentia: ubi diſcipuli ipſi libros Grammaticos unà cum Præceptore inſpiciunt. Altera die ſequens ſcena hoc modo examinatur, quoad nomina obſervato ordine ſubſtantivorum & adjectivorum. Tertiâ die pronomina, inde adverbia &c. cum ſuis accidentibus, ut Grammatici vocant. Hinc Præceptor incipit conjungere verba & nomina, & integras phraſes ex autore deducit per conjugationes, ſubſtantiva cum ſubſtantivis, adjectiva cum ſubſtantivis &c. ut, Facio illi injuriam, facis illi injuriam, facit illi injuriam &c. idque exercitium per aliquot hebdomadas continuatur. Hâc ratione Comœdia una intra menſem circiter abſolvitur, ut horâ matutinâ autoris textus exponatur, in cæteris Grammatica potiſſimum tractentur. In tali exercitio declinandi & conjugandi detinet diſcipulum usque ad quartum menſem, à tempore tertiùm inchoati Terentii, ſeu inchoatæ Grammaticæ in cæteris quoque Comœdiis. Tum ad genuinam vocum ſignificationem, ſpeciem & figuram deducitur, ad præterita & ſupina &c. exceptiones in Grammaticis. Poſtquam jam Etymologiam univerſam cum præcipuis exceptionibus tenet, ad Syntaxin accedit, quæ ipſi jam quaſi ſponte fluit è copiâ vocum, phraſium, ſcientiâ flectendi, conjugandi, declinandi, derivandi, componendi. Tum jubetur ipſe diſcipulus Terentium legere & interpretari, auſcultante præceptore & monente, ſi quid erraverit; tum è Latina in Germanicam transferre, atque ita totum in ſuccum & ſanguinem poterit convertere. Quod intra anni ſpatium commodè effici poſſe, Autor ille teſtatur.

30 Sed erunt fortaſſis, qui leve quid exiſtimabunt, intra anni tempus eò usque in Latinâ linguâ progredi: præſertim cum Scioppius in *Præfat. Grammatica Philoſophica* tantùm poſt nominum verborumque declinationes memoriæ mandatas, ſe è quotidianâ Latinè loquentium conſuetudine, ſex menſium intervallo profeciſſe dicat, ut, quicquid uſus ejus ætatis poſceret, enunciaverit; cum hi Terentiani auditores latinè tamen loqui toto anno non didicerint. Qui hoc objiciunt, meminerint, plus eſſe in quotidianis colloquiis ad linguam diſcendam efficaciæ, quàm in quâcunque informatione aliâ: ſecundas tamen à primâ hâc maximèque naturali methodo tenet illa, quæ è lectione autorum procedit. Et in Ratichianâ tamen illâ methodo, primis illis lineamentis benè è Terentio ductis, juncta ſimul arte Gram-
31 maticâ, facillimus deinde ad cætera progreſſus fuit. * Illi certè longè præferenda eſt, quæ vel è Januâ Commenii, Patrum Hibernorum, Mercurio Scioppii, Portulis, Atriis ſimile quid promittit. Nihil ſolidi è ſcopis illis diſſolutis diſcitur, in quibus nulla eſt compoſitio, plena barbariſmis omnia. Sermoni ſtudendum eſt, qui non meris enunciationibus, ſed nexu periodico decurrere debet: qui, etſi à puero primùm non capitur, per conſuetudinem

dinem tamen animo auribusque inhæret. E ſermone ergo ſimplici quidem,
ſed rectè ſuis particulis juncto, potiùs nomina verbaque diſcenda ſunt, ſi illa
ſic nuda pueris proponere nolumus, quod primâ ætate ſufficere poſſit.
* Quâcunque ergo ratione emendentur vel Comenii vel alterius Januæ 32
(nam in illius Januâ multa talia emendari voluit V. Cl. & amicus noſter opti-
mus *J. P. Titius*) non poſſum à me impetrare, ut earum uſum in Scholis pro-
bare poſſim. Quorſum enim opus, ad lacunas confugere, cum puriſſimos
habeamus fontes? Si vocabulorum res agitur, illorum cognitio vel ultrò è
lectione nobis occurret, ut non ſit magnopere de iis laborandum. Denique
ut vel culinæ, vel opificiorum gratiâ iſtâ farragine pueros maceremus, nulla
nos neceſſitas jubet. Talium rarus in ſermone civili uſus eſt. Legatur tamen
eâ de re Vir Clariſſ. *J. P. Titius in Diſſertatione de Adminiculis Linguæ Latinæ primâ*, ubi
Hiſtoria libellorum didacticorum Comenii plenior proponitur, & operosè
de eorum uſu & correctione agitur. * Nihilo meliores illis Januis ſunt *Ephe-* 33
merides linguæ Latinæ ab Ezechiele Vogelio Pædagogii Göttingenſis Con-Rectore
ſcriptæ, quibus unius anni ſpatio, duabus ſingulorum dierum profeſtorum
horis, totam linguam Latinam, omniaque ejus vocabula docere vult. Con-
ſtant verò Ephemerides variis ſententiis, vel confictis, vel à veteribus auto-
ribus petitis, ſecundum dierum & alphabeti ordinem, obſervatâ neſcio quâ
ineptâ alliteratione in vocibus. Has memoriæ mandare pueros jubet, ex iis
Grammaticam & Syntaxin diſci, themata latinè ſcribendi conformari, ex iis
colloquia inſtitui vult. Verùm non opus eſt, ut labori inutili immoremur.
Legatur prolixa earum Ephemeridum didactica, Lipſ. Ann. 1621. edita.

Simile quidpiam Ephemeridibus illis ante ipſum commentus videtur 34
Clenardus, ad cujus ego imitationem Vogelium inſtituiſſe ſuas exiſtimo, ſed
longè diſſimili profectò ingenii acumine, induſtriâ & judicio. Ille pueros
analphabetos, poſtquàm primò literas oſtendit, & publicâ voce pronuncia-
vit, omnia docet minutis dialogis, ſed Latina linguâ factis, quibus Gram-
matica, & quæcunque alia quotidiana, argumenta comprehendit, ſententias
etiam & adagia, ſecundum Alphabetum ordinata, vocis alicujus occaſione,
quæ legat ſemper relegatque puer. Ille tamen, quod mireris, ipſe Grammatica
rudimenta non niſi Latinâ linguâ proponit, unde quotidiano iſto ſono & Gram-
maticam, & linguam ipſam diſcunt pueri. * Inſtituit ille aliquando ludum 35
talem Braccaræ, quem ipſe feſtivè, ut valdè facetæ ſunt omnes ejus epiſtolæ,
deſcribit. Non puto ingratum Lectoribus erit, ſi quædam de illis, ſunt enim
rariores hæ epiſtolæ, adducam. Ita verò ille *lib. 2.* ſub finem prolixæ illius &
elegantiſſimæ epiſtolæ, quam ad Chriſtianos de profeſſione Arabicâ militiâ-
que conſtituendâ adverſus Mahometum ſcripſit; *Periculum facturus de ingenio
puerorum, civium aliquot liberos publico dono docere cæpi, tam expertes linguæ Latinæ,
ut ante eum diem ne literam quidem audiſſent. Et primâ ſtatim horâ, cum res jam vul-*

Digitized by Google

gata fuiſſet, concurrebant complurimi, commoti, ut fit, novitate, adeò, ut creſcente indies multitudine locus auditores non caperet. Nulla enim ætas in novo Gymnaſio deſiderabatur, & omne genus mortalium confluebat. Non deerant, qui vix annum quintum agerent, non ſacerdotes, non ſervi etiam Æthiopes, & quidem natu grandes. Quin & parentes unà ludum frequentabant cum filiis, nec minus præceptori morem gerebant, quam obedientes diſcipuli. Cumque ſolus verſarer in tam diſparibus ingeniis, & apud rudes ne verbulum quidem ſonarem niſi Latinum, ſic ſenſim aſſiduo uſu proceſſit negotium, ut intra paucos menſes, & loquentem ſatis omnes intelligerent, & minimi etiam utcunque Latine balbutirent, cum vix noſſent Alphabetum. Neque enim tenellam ætatem eo trahebam, quod aliquid haberet moleſtiæ, nec per antiphraſin interpretabar ludum, ſed revera ludebam in Scholis. Erant mihi ſervuli tres; quos ſuprà nominavi, non ſanè periti Grammaticæ, verum domeſtica conſuetudine tantum conſecuti, ut me perciperent, quicquid dicerem, & contra Latinè reſponderent, licet identidem peccantes in Priſcianum. Hos in ludum productos dialogos agere juſſi, ſpectantibus diſcipulis, & cum eis multis de rebus ſermonem miſcebam, attentiſſimo auditorio, adeò miraculi loco fuit, quod Æthiopes loquerentur latinè. Heus Dento, inquam, ſalta: mox unum atque alterum edebat ſaltum, ridentibus ſpectatoribus. Tu Nigrine, repe nobis per pavimentum: ſine mora quadrupedem agebat, magis etiam in cachinnos ſolutis, quotquot aderant. Carbo juſſus currere curſum ſtatim expediebat. Sic & alia multa non tam voce docebam, quam geſtu, ut per jocum vocabula puerorum animos ſubirent; Minimaque cura fuit, ut initio canones objicerem Grammaticos, rem non ſatis amœnam: Sed omnem adhibebam artem, ut quemadmodum mercatores in variis regionibus uſu perdiſcunt idiomata, ſic in tanta frequentia omnibus in locis ſtreperent voces Latinæ. Quin & illud piaculum erat, primis diebus quippiam ſcribere, ſed oculis in præceptorem intentis, aures aſſveſcebant audiendis vocibus. Et ſi quando ſeſe offerret vel ſententia, vel adagium pauculis verbis comprehenſum, per diſcipulos in orbem ibat, & tota Scholà jactabatur, velut, Manus manum fricat, me interim rem geſtu declarante. Nam & hoc decretum erat, non ſolenni pompâ docere, & aliquid meditatum afferre; ſed, quicquid obiter ac primum occurrebat, de eo fabulabar. Si quem conſpicerem inſigni naſo, ridendo & contrectando naſo fungebar docentis officio, & obiter mungebat Dento nares. Inde juſſi adferre candelam, &, tu Nigrine, inquam, munge candelam: quam ſi imprudens extingueret, irato vultu objurgantis ſpeciem præbebam, & ſimul videbant, quid eſſet candelam accendere, quid extinguere: hinc labimur ad ſevum, & candelas ſevaceas, inde ad cereum, ceram, ellychnium, & cætera quæ oculis arbitrari poterant, ut utar verbo Gelliano. Dum ſic nugamur, & quamvis ſermocinandi anſam temerè arripcremus, ſæpenumero ſine omni tædio tres horæ nobis imprudentibus abibant, cum ſumma puerorum voluptate. Quibus rebus factum eſt, ut à parentibus pueri contineri non poſſent, quin ſummo diluculo pergerent ad Scholas, velut geſtientes audire præceptorem: adeo ut horam quandoque unam anteverterent, & noctu nihil aliud ſomniarent, quam comœdias noſtras ſcholaſticas. Poſtquam ſermo Latinus

Digitized by Google

tinus familiarior factus, tandem inſtillavit Grammaticam, nominumque declinationes majuſculis characteribus in parietibus ſuſpendit; è quibus, qui noſſent ſcribere, deſcriberent, diligenter cavens, ne cuiquam codex typis excuſus eſſet, ut eò accuratiùs memoriæ imprimerent. * Deficit hîc quidem 36
Epiſtola, & editor Cluſius notat, morte præventum non abſolviſſe: verùm tota illa praxis Grammatica prolixè ſatis recenſetur eodem libro ſecundo, *Epiſtolâ prolixâ ad Joannem Vaſeum ſcripta pag. 187.* Edit. Hanovianæ. Declinationes & conjugationes docet, antequam vel terminationes nominum & verborum, vel caſus & tempora nominat; quæ poſtea eò firmius inhærent. Nihil de paſſivis & deponentibus agit, niſi omnibus activis conjugationibus abſolutis. Procedunt hæc omnia per dialogos, quibus quotidiana Grammaticis miſcentur. Sententiis potius ex bonis autoribus, quam aliis exemplis, illuſtrari vult: quod conſilium feliciter executus eſt in Grammaticâ ſuâ Latinâ Cl. Bütnerus. Verùm ea plenius ex ipſâ illâ epiſtolâ haurientur, quæ profectò lectu digna eſt; ac vidi in catalogis vel hanc Clenardi Epiſtolam, vel aliam de hoc argumento diſſertationem ſeorſim editam. * Certum 37
eſt, eſſe quandam in illa re ἐμπειρίαν, & quandam etiam in ipſâ praxi grammaticæ informationis prudentiam, ad quam non omnes apti ſunt. Quare non ſpernendi ſunt Autores, qui in his minutiis laborarunt; quales quidem multos habemus: Sed non omnes thyrſigeri Bacchi ſunt, omnes laurigeri Phœbi. * Superiorum temporum memoriâ *Johannes Rhenius* variis li- 38
bellis non malè de re Scholaſticâ meritus fuit, cujus *Pædagogia ſeu Methodus Inſtitutionis puerilis* conſilia non pauca exhibet.

Qui novam methodum, de quâ nos quoque ſuprà, excogitavit *Joh. Joa-* 39
chimus Beccherus, ab iſto invento ſuo non tam amplos ſperare fructus poteſt. Etſi enim ingenium illi non deeſt, & ad linguæ notitiam grammaticam, ac diſſertationes extemporales inſtituendas, non inutilis labor eſt, latinè tamen, nec grammaticè ſolùm ſed & eleganter, dicere ſcribereque cupientibus parum proderit. Non juvat ſola verborum & rerum copia, niſi adſit prudentia, quæ delectum inſtituere doceat, quod ex iſtâ vocabulorum farragine, ut ut bellè ordinatâ non facilè diſci poteſt, niſi maturè ex Autoribus idoneis illam facultatem hauriamus. Quin potiùs dato pignore certare auſim, puerum methodo Beccherianâ informatum, totum ſiccum & enervem in omni compoſitione ſuâ fore, pluſque ex illo invento utilitatis ad viros vel juvenes jam tum omni genere ſcholaſticarum exercitationum ſubactos perventurum, quam pueros hâc primùm arte erudiendos. Vocabula per derivationem & terminationes diſci citiùs poſſe, uti Beccherus vult, nemo quidem negaverit. Sed ego potius Oratorem quam Grammaticum formare mâlim.
* Conſultius ergo erit, vocabula ſub locis generalibus, quales Benzius præ- 40
ſcribit, diſpoſita ſecundum cognationem, differentiam, contrarietatem, ad-

juncta &c. puerum diſcere, magno poſteà uſui in amplificatione futura, ubi
41 quædam ſcribenda ſunt; ductu tamen antiqui autoris. * Etſi enim hunc uſum in phraſibus bonis, alphabetico ordine congeſtis, quærat *Marc. Frid. Wendelinus* in memoriâ Rudolphi filii, neque ejus cauſæ nullæ ſint; tamen à boni autoris verbis benè ordinatis ſolidiora ejus rei ponuntur fundamenta. Ex ipſis tamen vocabulis & phraſibus feliciùs ego rem illam, quàm è clavibus & januis confici poſſe, Wendelino libens conceſſerim. Neque malè judicat Wendelinus, cum ait: *Vocabulorum ſylvam citius ego totam memoriæ & ingenii mediocris adoleſcentulo me impreſſurum puto ſingulari quodam puerili, & penè ridiculo, memoriæ adminiculo* (quod velim prodidiſſet) *quam clavis integræ partem mediam aſſiduo ſoloque interpretationis labore. Auſim depoſito pignore cum quovis contendere, & hoc addo, vocabulorum notitiam è Lexico paratam longè certiorem & expe-*
42 *ditiorem fore alterâ, quam aſſidua clavis dederit interpretatio.* * Et nihil ſanè Becheriana Praxis Anni ſecundi & tertii in opere iſto tironem juvabit, conjuncturum iſto ſuo artificio nomina & verba, quæ Latinæ linguæ indoli refragantur; quod è ſolâ & aſſiduâ autorum antiquorum lectione & imitatione demum obſervandum eſt; ne quid de numero & concinno poſitu dicam, qui aliunde, quàm ex iiſdem fontibus, diſci non poteſt.

43 Amplius ſtudiis Scholaſticis ſpatium indulſit Vir, dum viveret, harum rerum peritiſſimus optimusque Mercuriorum ſculptor, Mechovius. Nam in doctiſſimâ ſuâ *Hermathenâ tractat. 3. cap. 2. 3. 4. 5.* hoc argumentum copioſiſſimè tractavit, ut nil quicquam addi poſſe videatur. Primos ille ſeptem annos Anteſcholanis concedit, qui intra contubernium parentum educati nondum ad publicas ſcholas accedunt; Scholaſticis totos 14 annos, ut itaque ante annum 21. è Scholis non exeant, ſuæ ſententiæ ſuffragantem laudans Sturmium, qui tamen anno 15 ſcholaſtica ſtudia abſolvit, & altero loco
44 ſub illo annorum numero Academica fortè ſtudia comprehendit. * In Anteſcholanorum informatione veterum mores à noſtris diſcrepant; quibus, cum in linguis non multum laborandum, ſtatim ad rerum cognitionem convertere ſe potuerunt. De his multa Quintilianus, qui ne infantiam quidem ipſam ceſſare à literis vult. Noſtri in formandâ voce, legendo, ſcribendo, primis pietatis rudimentis, vocabulis Donati, quæ vocant, tirociniis tempus hoc conſumunt, quibus rectè quidem Mechovius Tabulas Geographicas jungi poſſe exiſtimat. Voſſius hiſtoriam ſacram & civilem per imagi-
45 nes illis quoque inculcari ſuadet. * In Scholaſticis primum ſeptennium in παιδείᾳ τῶν ἐγκυκλίων & in ταῖς λογικαῖς τέχναις, alterum in humanitatis, Dialecticæ ſtudio ac initiis Philoſophiæ transigi vult. Hic primum de Grammaticæ informationis ratione tenendâ, de exercitiis Grammaticis, de Græcæ linguæ rudimentis, Muſicâ, Geographiâ, Poëticâ, Hiſtoriâ univerſali, Chronologiâ, quantum ſatis eſt, poſterioribus annis diſcenda præcipit. In altero ſeptennio

nio Grammaticæ elegantioris cultum, Terentii & Epiſtolarum Ciceronis lectionem, exercitia tam Latina quàm Græca ex autoribus optimis Latinis & Græcis, Poëtarum non lectionem ſolum, ſed & imitationem accuratiorem, per varias metaphraſes aliaque exercitia, Eloquentiæ themata ad orationum Ciceronis ductum adornanda, Hiſtoriæ plenioris ſtudium, Mathematicarum diſciplinarum elementa, denique Dialecticam compendiariam commendat; atque ſic è ludo ſuo emancipatum Academiæ tradit. * Quàm benè cum Repu- 46
blicâ ageretur, ſi lentis illis modeſtisque gradibus primùm ad Academias, & ab illis ad cathedras, tribunalia & ſubſellia procederemus. Sed volatica hodie omnia ſunt & ſuperficiaria, cum plurima pars juvenum ſolam oſtentare ſpeciem, quam ſolidam præſtare eruditionem, malit; Quò fit, ut propediem barbaries omnia occupet, & ubique improbitas & ignorantia triumphet.

Si quis in his rebus paululum curioſior eſt, is cæteros, qui ſuper hoc ar- 47
gumento ſcripti ſunt, libros adeat, diligenterque, in quibus conveniant vel diſcrepent, notet. Sua enim cuique inventa & cogitata ſunt; quæ inter ſe comparata, utilitatem non exiguam afferent. Legi poſſunt, quæ aliquot tomis cum Sturmianis illis junctim prodierunt, aliique ſeorſim editi, de quibus jam ſuprà plura diximus. Hic de ſtudiorum non ſolùm, ſed & morum regimine, de legibus ſcholaſticæ ſocietatis, pluribusque aliis explicatè agitur, quæ ab inſtituto noſtro ſunt aliena. Eorum quaſi compendium Mechovius in libro ſuprà laudato exhibet. * Nos ſumma quædam hujus tractatio- 48
nis capiti velut in compendio ſub finem proponemus, quæ in ſcholaſticâ informatione commodiùs inſtituendâ attendi merentur. 1. Compendia lectionis & ſcriptionis uno labore conjungenda, ut utilia, cum legimus, ſimul ſcribamus. 2. Grammaticæ rudimenta breviſſimè proponenda. Ea Emund. Richerius in *Obſtetric. Animorum c. 5. n. 8.* ſex menſium ſpatio à pueris percipi poſſe affirmat, qui & *Grammaticam Obſtetriceam* ſcripſit, cujus tantùm titulum in Catalogis hactenus legi, ipſam verò non vidi. Grammaticæ Philoſophicæ, (quicquid Scioppius magno hiatu de illis promittat) à Scholis omninò proſcribendæ. 3. Latinæ linguæ Græca ſtatim in primordiis jungenda, quod facili negotio fieri poteſt, & in hunc finem unam pro utrâque linguâ Grammaticam Cl. Dn. Bütnerus ſcripturus eſt. 4. In tenerrimâ ætate Mathematicarum quarundam diſciplinarum prima lineamenta magnâ utilitate duci poſſunt, ut Arithmetices, Geometriæ, Picturæ, Geographiæ. 5. Abſit ab omni propoſito præcipitantia. Quæ hìc peccantur, ea multò temporis diſpendio poſtea luuntur. Multi citiùs ad ſcopum perveniſſent, ſi tardiùs incedere voluiſſent. 6. Quamprimum orationis ſolutæ exiguam facultatem habuerit puer, poëtas legat, carmina memoriæ mandet: Magnum hoc ad ingenii exaltationem, ad concinnitatem in ſermone omni ſoluto adjumentum eſt. 7. Sententiæ partim periodicæ, partim breves & acutæ, ſecun-

Digitized by Google

cundum virtutum capita memoriæ mandentur, uti & dicta præcipua biblica ſecundum locorum ordinem. 8. Omnia nova meritò debent eſſe ſuſpecta: varietas confuſionem, ſimplicitas conſtantiam ſtudiorum parit. 9. Qui ſublimes ſcientias pueris proponunt, ante ſolidam linguarum cognitionem, cum ratione ipſâ inſaniunt, illosque inſanire docent. Qui in Scholis incipiunt fieri magiſtri, in Academiis denuò fiunt pueri, & poſtea ad omnes res inepti. 10. Locutionem, Declamationes extemporales, ut peſtem puræ latinitatis, fugiant: Illa tamen cum peritis, & qui emendare è veſtigio errores velint, inſtitui poteſt. 11. Qui pro antiquis autoribus recentiores vel religionis vel alius cauſæ prætentu ſubſtituunt, intempeſtivâ pietate puerorum ſtudia corrumpunt: quo nomine religioſulos & ſemidoctos Scholarum Inſpectores Jacobus Martini reprehendit. Legendus ſuper hoc argumento præ cæteris Mechovius in Antiph. 12. Qui diſputationes tironum inſtituunt, eos Caſelius facetè acies gruum & pygmæorum inſtruere, minusque ſapere, quam qui hiſtoriam ſomniorum conſcribere jubent, judicat; Hofmannus Medicus Altorffinus ludum impudentiæ vocat, in quo ad duritiem frontis erudiantur adoleſcentes. 13. Præceptores etiam in primâ infantiâ optimi deligantur: non eruditi ſolum, ſed & optimo judicio practico præditi, cujus prima lineamenta impreſſa per totam vitam diſcipulum comitabuntur; plusque exiguo tempore ſub magiſtro tali proficiet puer, quam cum à ſtulto homine, utut non indocto, pravos mores induet, totâ vitâ vix exuendos. Plura hìc de Exercitationibus Scholaſticis dici poſſent: ſed illa ſuo loco reſervamus.

CAP. XI.

DE CURRICULO ACADEMICO.

ACademiam acceſſurus doctrinam moresque idoneos afferat. 1. 5. ſeq. Cenſura morum Academicorum à nonnullis acerbior inſtituitur. 2. Iis reſpondetur. 3. Lineamenta in prima officina malè ducta, vix in altera rectius formantur. 4. Quod iis remedium. 6. Scholaſtica ſtudia in Academiis non deſerenda, ſed perficienda. 7. Cujus rei utilitas indicatur. 8. Græcæ Latinæque linguæ ſtudium ſummè neceſſarium. 9. penè in Academiis elanguit. 10. Eloquentia ferè negligitur. 11. Logica doctrina præ cæteris commendatur. 12. Analyticæ & Hermeneuticæ utilitas. 13. Ars hermeneutica nondum ſatis exculta. 14. Diſputationes tironum non permittendæ. 15. Caſelii ſententia. 16. Arithmetica & Geometria diligenter excolendæ. 17. Hiſtoricæ cognitionis utilitas. 18. Hæc ſtudia, utpote fundamenta præprimis tractanda. 19. Panſophiæ titulo inſtituta compendia ad ſolidam doctrinam noxia. 20. Crudis ſtudiis imbuti maximo cum damno Eccleſiis & Rebuspp. præficiuntur. 21. Honorum Academicorum gradus in indignos collati. 22. Studiis παρασκευαστικοῖς imbutus expeditius in reliquis progreditur. 23. Juve-

Digitized by Google

Juvenes docendo ſe ipſos informant. 24. Non cuivis tamen permittendum, ut doceat. 25. Φιλονεικία in Academiis noxia 26. & omni ratione prohibenda. 27. Peripateticæ philoſophiæ termini meritò moveri prohibentur. 28.

E Scholis in Academias tironem noſtrum, velut in alterum orbem, de- 1
ducimus. Miſerè jam cum illo agitur, niſi doctrinam illo ordine di-
gnam moresque idoneos afferat. Hîc enim prima & ingenii & judicii
ipſi experimenta capienda; quibus ubi ſuccubuerit, & fortuna & ſalus
ejus periclitabitur. * Non deſunt, qui integris libris malos, qui in Acade- 2
miis vigent, juvenum mores acerbiùs inſectantur. * Horum ego cenſuram 3
equidem non reprehendo: ſunt enim eorum querelæ veriſſimæ, & quotidia-
nâ experientiâ confirmantur. Verùm meminerint tamen illi, non generari
in Academiâ pravos mores, ſed propagari. Si in puerorum rectâ educatione
domi officium facerent Parentes, in Republicâ Magiſtratus, in Scholis Ma-
giſtri; non eſſet fortè, quare Academias accuſaremus. * Nunc verò, cum 4
è primâ officinâ, tùm quâ eruditionem tum quâ mores, mala lineamenta du-
cta ſunt, an ſperari poteſt, ut ex alterâ illâ officinâ novi & rectiùs formati
Mercurii prodeant? præſertim cum libertas, quam durioribus coërcere legi-
bus non licet nec expedit, plenius aliquod bonæ mentis arbitrium requirat.
Valet hîc, ſi uſquam, illud Lucretii:

- - - in fabricâ ſi falſa eſt regula prima,
Normaque ſi fallax rectis regionibus exit,
Et libella aliquâ ſi ex parte claudicat hilum:
Omnia mendosè fieri, atque obſtipa neceſſum eſt,
Prava, cubantia, prona, ſupina atque abſona tecta,
Jam ruere ut quædam videantur velle, ruantque
Prodita judiciis fallacibus omnia primis.

Multo rectius ergo ſibi ſuisque conſulunt, qui vel domi ſuæ ſub bono magi- 5
ſtro, vel in Scholis publicis benè inſtitutis ad eos ætatis annos adoleſcentes
detinent, ut & eruditione & judicio firmati, non facilè vel pravis malorum
ſuggeſtionibus vel ſuâ ignaviâ ſe abduci patiantur. Niſi forte iis ſint opi-
bus inſtructi Parentes, ut prudentis ephori uti operâ poſſint. Quo ii, qui
excellentioris ingenii ſunt (ii enim ad lapſus proni) maximè indigere vi-
dentur.

Adeat ergò Academiam Adoleſcens, ſed tum demum, ubi ſtudium Scho- 6
laſticum feliciter emenſus fuerit. Niſi enim hæc ſtudia in Academiam intu-
lerit, rudis hinc ſtipesque redibit, quibuscunque etiam phaleris titulisque
ornatus. Nam ſanè, qui

Olim truncus erat ficulnus, inutile lignum,

nunc non repentè fiet Mercurius. * Et verò ipſa ſtudia ſcholaſtica ne nunc 7

Digitized by Google

quidem ſeponere debet, ſed ſummâ perficere diligentiâ, cum iis per totam vitam præſidiis quocunq; in genere niti poſſit. Nemo enim unquam fuit, quem his ſtudiis operam dediſſe pœnituerit; plures fuere, qui neglectum eorum
8 nimis ſerò doluerunt. * Ac videmus ſanè omnes illos, qui philoſophiæ humanitatisque ſtudia in Facultates intulerunt, maximos feciſſe in iis progreſſus, atque primas occupaſſe, cum eorum rudes ne quidem in tertiis ſubſiſterent. Eſt quoque per ſe ſtultum ad metam tendere ſine viâ, quam illa ſtudia currenti ſubſternunt: neque quicquam ſani verique vel in Juriſprudentiâ, vel in Medicina, addo & in Theologiâ, quatenus rationi ſubjicitur, ſciri poteſt, niſi ex iis fontibus, è quibus illi rivi defluunt, hauriamus.

9 Primùm quidem Græcæ Latinæque linguæ diligentior cultura, ſine quibus muta ac elinguis penè eſt omnis doctrina, cum primo anno inſtitui in Academias deberet, nemo eſt, vel pauciſſimi, qui ad eas reſpiciat. Et his tamen fulcris niti, his quaſi pedibus ingredi, plus dicam, his alis volare debe-
10 mus. * Querebatur jam ſuo tempore Johannes Caſelius, magnus in ſolidâ doctrinâ ſuo tempore Hercules, de hâc in Academiis ſocordiâ & negligentiâ: Nam in eleganti illo libello, qui Νέος καὶ Προδιδάσκαλος ab illo inſcribitur, narrat, quomodo ſe Juvene in Wittebergenſi Academia *Vitus Vinſemius, Georgius Cracovius, Philippus Melanchthon;* in Lipſienſi Joachimus Camerarius, Gregorius Berſmannus Hiſtoricos ac Poëtas Græcos magnâ ingenii ubertate interpretati fuerint. Viveret ille & veniret nunc in Germaniæ Academias, & in Græcâ linguâ pleroſque obmutuiſſe, in Latinâ balbutire, ſeculine dicam an
11 magiſtrorum vitio, deprehenderet. * Donarem Græcam; ſed in Latinâ linguâ & eloquentiâ tantam paſſim regnare ignorantiam, quis non indignetur? Et verò omnis illa Eloquentiæ facultas ſaltem ex Latinis Autoribus, ſi Græcos faſtidias, haurienda eſt. Quid enim, vel Germanicâ linguâ loquetur Orator ſacer? quid in ſubſelliis Senator? in aulis Legatus? niſi eloquentiæ lineamenta ex optimo magiſtro diſertiſſimo illo Romuli nepotum duxerit. Conſultus aliquando, quâ viâ ad eloquentiam ſacram iretur; rectius reſpondi, ſi quis Ciceronis Orationes legeret relegeretque ſæpius: Illi me albis dentibus riſerunt, ut indigna & abſurda locutum; Sed viri docti ſatis intelligunt, quid ego ſenſerim: non poſſe ſcilicet artificia etiam in oratione ſacrâ meliùs, quàm è ſummo in eloquentiâ magiſtro diſci. Nunc verò, ut quisque ſibi ſapit, ita ſibi loquitur, non Auditori; qui, ut in Satyrâ Horatianâ Druſonis debitor

Porrecto jugulo hiſtorias captivus ut audit.

Quod alumno ſuo nutricula vovet, *& ſapere & fari rectè, quæ ſentiat*, id
12 alumno quoque Academico noſtro nos voveamus. * Quomodo fari rectè debeat vidimus; nunc etiam ut ſapere diſcat monemus. Ad ſapientiam verò omnem viam ſternit τῶν λογικῶν doctrina, quæ τρόπος ἐπιστήμης dicitur &

& ὄργανον, ſine quâ minus efficere poſſumus, quam ſine malleo & incude faber ferrarius, ſine amuſſi & norma architectus, ſine ſerrâ & dolabrâ ſcriniarius, ſine penicillo pictor. Ideò ſcilicet in Academiis vivimus, ideò ſtudiis incumbimus, ut rationem excolamus; & rationis tamen ac ratiocinationis artem plerique aſpernantur: Quoquid ſtultius fingi poſſit non video. Fundum benè ſubactum volumus, ſemina illi inſpergemus, neque vomere & aratro, neque marculo uſuri. Nil ſciri in ſcientiis ſolidi poteſt, niſi hâc duce, digitumque intendente. Hæc illa divina virgula eſt, quæ theſauros ſcientiarum indagat: hâc bolide profundum doctrinæ Oceanum exploramus: hâc acu magneticâ incognitas ἐγκυκλοπαιδείας terras venamur. Latè patet divinæ hujus ſcientiæ uſus; neque categoriarum numero, vel nudâ ſyllogiſmorum fabricâ tantum definitur. Sine illâ enervis omnis oratio, veritatis lux in opaco eſt, ſcientiarum definitiones claudicant, methodus omnis à viâ regiâ aberrat. Sæpius ſuprà dixi, & nunc repetens iterum iterumque monebo, non eſſe ſuperficiariam huic diſciplinæ operam impendendam.
* Neque ſententiæ meæ refragabitur, qui perpendet quanta Analyticæ, quan- 13
ta Hermeneuticæ utilitas ſit, quæ geminæ Logicæ propagines per omnem diſciplinarum fundum graſſantur, & individuæ ſcientiis omnibus comites adhærent; In quibus hodieque, quæ deſiderent, docti habent. * Nam ars 14
Hermeneutica, quam ſingulari libro ſe deducturum promiſerat *Conringius*, & ante illum *Caſelius* in libro ſuprà laudato, nondum exculta eſt. Neuter verò promiſſa ſua explevit. Caſelius in Νέῳ ſuo quidem ſe teſtatur jam dudum ΕΡΜΗΝΕΥΤΗΝ ſuum animo deſignaſſe, ac debere juventæ, qui alios erudiet, alios confirmabit. Sed ejus nec vola nec veſtigium in Catalogis Operum Caſelianorum vel editorum vel ineditorum reperitur.

Ne verò quis exiſtimet, dum Logicam adeò Tironi Academico com- 15
mendo, me illum in Cathedras novum Sophiſtam detrudere, qui perverſo nunc in Academiis more, puris de rebus diſputationes miſeras & jejunas inſtituat, quarum ille ignariſſimus eſt. Peſtis illa juventutis eſt, & tamen ille mos nunc ita invaluit, ut ſuum officium facere non credantur Doctores, niſi diſputatiunculis nugatoriis omnia ſubſellia perſtrepant. Sunt, qui loco lectionum, quibus principia ipſa explicari debebant, diſputationes inſtituant inter tirones, ridiculo profectò ac inutili conſilio. *Qui mihi fidem non habe- 16
bunt, habeant Caſelio, præclaro his in rebus judici. Ita ille in ſuo Νέῳ καὶ Προδιδασκάλῳ: *Hoc ſtudium divinum* (Logicum intelligit) *magna diligentia colendum judico; nec minus verò privatim, quàm publicè: Sed diſputationes tironum non minus mihi ridiculæ ſunt, quam inſtructa acies gruum & Pygmæorum, de qua Poëtæ fabulantur; ac malè novitiis conſulunt, qui eos in acie diſputationum collocant, quaſi egregia facinora deſignaturos, qui nec clypeum tenere, nec haſtam vibrare, ac ne pedibus quidem firmiter conſiſtere valeant; quin ii diſputationum ſpectatores, diſputantium auditores fru-*

ſtra ferè opinor ſint. Ut ſine materiâ & inſtrumento ne tuguriolum ædificet, ita ſine doctrina & certo de rebus conferendi modo eruditum ſermonem nullum inſtituas, atque inſtitutum ab aliis ne quidem ſatis intelligas. Non eſt enim, ut vel in ſutoria puer momento magiſtrum æquet: nec hic ferat illum ſibi obloquentem in arte tam vili: quin dicto ſibi audientem eſſe jubet; interrogandi fortè ei poteſtatem faciat, ſi humanior ſit. In paulò honeſtioribus diu docent, diu exercent alumnos; nec iis judicii partes infimas permittunt. Sunt profectò adoleſcentum opiniones nihil aliud, quam vigilantum ſomnia. Res enim ipſas nec oculis nec animo viderunt; mens in ea ætate imbecilla, uſus rerum nullus. Hoc igitur efficitur, ut ab initio de rebus non cognitis, nulla explorata ratione controvertentes, ad veritatem nunquam perveniant; ſed vel ſemper, quicquid ſit, de quo agitur, animo hæreant, & à quovis facilè huc illuc, non jam rationibus, ſed verborum flabellis impellantur, aut opiniones, vel ab aliis acceptas, vel à ſe excogitatas, ita mordicus teneant, ut nullis rationibus, quantumvis certis & evidentibus, ab iis ſe dimoveri patiantur, ſed valeant etiam volubilitate linguæ tueri. Dum enim non tacent, etiamſi ad rem nihil dicant, ſe ſuperiores eſſe & ipſi exiſtimant, & habent ſui ſimiles, qui aſſentiantur.

17 Debet & inter ſtudia *παρασκευαστικὰ* ſuus mathematicis nonnullis diſciplinis locus aſſignari, præcipuè Arithmeticæ & Geometriæ, quæ ingenium ita acuunt, ut eos ferrum: Logicæ doctrinæ vel ideo ſubſidio eſt, quod ars demonſtrandi nullis aliis exemplis quam geometricis pleniùs declarari atq; ob oculos poni poſſit. Animum quoque in rebus apprehendendis certiore viâ ducit, ut non facilè ad falſa declinet. Sunt enim in multis rebus neſcio quomodo *ἀπαίδευτοι* & *ἀνάκτιοι*, qui planè *ἀγεωμέτρητοι* ſunt, ut pueriles ſæpe errores & cuivis palpabiles prodant. Quantum hæc ſtudia efficaciam in ingeniis excitandis habeant, teſtatur Caſelius in libro modo laudato: *Vidi*, inquit, *quos ſtupidos diceres, tanquam è profundâ voragine emerſiſſe, præſidio Geometriæ.* Numeris quantum tribuerint veteres, nemini incognitum eſt, & eo in loco pluribus perſequitur Caſelius.

18 Hiſtoriæ tanta ad omnem doctrinam utilitas eſt, ut ſine illâ nihil planè effici poſſit. Ejus plenior cognitio habenda eſt, non tantum illius, quæ Politicæ fundamenta ſubſternit, ſed & illius, quæ ad Theologiam, & ad omnes ſcientias manuducit. Hiſtoriæ omnia penè debemus, quæ ſciri poſſunt: nam qui *ἱστορούμενα* cujuscunq; doctrinæ accurate novit, plus omnibus in illa magiſtris ſapit. Eâ de re pluribus egimus *lib. 1.* ubi de fructu Hiſtoriæ literariæ diſſe-

19 ruimus. * In his ſe diſciplinis exerceant juvenes, his illi ſtudiis incumbant, atque ita incumbant, ut ex earum fontibus non tanquam canes è Nilo hauſiſſe videantur. Et illæ quidem omnibus, ad quodcunque ſe vitæ genus verterint, exhauriendæ ſunt. Qui Theologiæ, qui Juriſprudentiæ, qui Medicinæ operam daturi ſunt, præter hæc, in Metaphyſicis, Ethicis & Politicis, Phyſicis, non levi induſtriâ verſari debent; Sunt enim illæ quaſi radices, è quibus

bus cæteræ propullulant, ac in ramos fructusque diffunduntur. Eſt verò in
illâ palæſtrâ aliquot annos ſudandum, donec firmo latere lacertisque validis
in majori te theatro athletam ſiſtere poſſis.

Non poſſum probare illum, qui paſſim in Academiis viget, morem, quo 20
tres quatuorve diſciplinæ intra anni tempus levi aliquâ percurſatione abſol-
vuntur, ſpecioſo Panſophiæ titulo. In quibus ſuſcepta tumultuaria opera
ſufficere videtur ad Facultates, ad quas illico tranſitus fit. Et hi quidem
omnino præmeditati ad eas accedere ſibi videntur, ſatis ſe jam Philoſophiæ
præſidiis inſtructos rati, cum aliquot in ſingulis diſciplinis vocabula me-
moriâ comprehenderint. * Nam ſunt, qui & hanc operam nimis ſibi mole- 21
ſtam aſpernantur, & ſtatim ſupervacaneo hoc ac inutili ſtudio relicto ad me-
tam properant, ne quid temporis ſibi pereat, vel cathedram ſacram vel Rei-
publicæ ſubſellia occupaturis. Quo fit, ut, cum imperiti vel ſemidocti ubi-
que primas teneant, verè doctis ac prudentibus vix in tertiis ſubſiſtere li-
ceat, aut illi æternùm exulare jubeantur. Quid hinc Scholis, quid Eccleſiis,
quid aulis expectandum ſit, facilè prudentes intelligunt: nam barbaries
tandem, excluſa in perpetuum verâ ſapientiâ, dominabitur.

Paulatim etiam in hos mores publicâ & regiâ viâ itur, dum honorum gra- 22
dus, quondam adeò ſanctè habiti, & in eos tantum collati, quos ardens ad æ-
thera virtus evexerat, nunc quibusvis, qui vix prioribus labris deguſtarunt
doctrinam, quam profitentur, ut has oſtentent ad populum phaleras, ſuſpen-
duntur. De Gallicarum Academiarum moribus vide, quæ Menagius ſcribat
epiſtolâ illâ, quam Amœnitatibus ſuis Juris præmiſit: *Bene hodie,* inquit ille,
*cum Jurisprudentiâ ageretur, ſi ejus ſtudio triennium, ut ætate Cujacii, impenderetur.
Sed, ô tempora! ô mores! non triennium, non trimeſtre tempus, vix triduum ei impen-
ditur. Citatis equis uno die urbem Aureliam petunt Juris Candidati: altero, Licentia-
tus, quod vocant, ibi gradum ſumunt: tertio, Juris Conſulti Lutetiam redeunt; ut, quod
joco olim de ſe Marcus Tullius, triduo ſe Jurisconſultos profiteri ſeriò velle videantur:
Advocati quarto die fiunt: quinto, veniâ ætatis à Principe impetratâ, (quâ indulgen-
tiâ nihil pernicioſius eſſe contendo) Judices ſine legitimo examine facti, de fortunis, de
vitis hominum judicant. Reipublicæ tam noxium morem à Petro Seguerio, Franciæ
Cancellario, Guillelmo Lamonione Senatus Principe, Dionyſio Talonio, Achille Harlæo, Hie-
ronymo Bignonio, Regiis Triumviris, pro eo, quo in Rempublicam flagrant, amore, brevi
emendatum iri ſperamus, quotquot ſumus, qui notitiam boni & æqui profitemur. Imò
emendare jam cœperunt: Audio enim Principis decreto & conſulto Senatus ſtatuum nu-
per fuiſſe, ne quis in poſterum ad Licentiatus gradum, ſine quo nemo Advocatus fieri pot-
eſt, certè non debet, pervenire poſſit: niſi qui annum integrum in Academia celebri Ju-
ris ſtudio poſuerit: utque nemo, niſi qui quadriennium in foro verſatus, voce aut ſcri-
pto juverit Clientes, (eſt enim Ordo Advocatorum ſeminarium omnium Magiſtratuum)
Judicum conſortio adjungatur.*

23 Benè fecerit Tiro noſter, ſi aliâ ac ſecuriori viâ inceſſerit, ſi ſtudia illa παρασκευαστικὰ majore diligentiâ tractaverit: in quibus & ipſis ſæpe inveniet quod vitæ civili magis idoneum reddat, & expeditius ad gloriam, honores, nominisque immortalitatem iter ſternat: ad Facultates verò ſe applicans dimidium facti, qui tam benè cœperit, habebit; cumque alii in luto pulvereque repent, hi alis per ſublime ferri videbuntur. De Doctorum officiis hîc ſolliciti non erimus. Si præficiuntur muneri Profeſſorio Viri omni doctrinâ inſtructi, omnibusque eo nomine ſpectati ſatis, illi videbunt, ne quid detrimenti capiat res literaria. Quæ ſint in Academiis profeſſiones conſtituendæ, quid in ſingulis publicè privatimque docendum, de eo prolixè egit Joannes Sturmius *in Epiſtolis ſuis Academicis*, quas Claſſicis ſuis ſubjunxit. Sed in illis & locorum & auditorum ratio habenda eſt.

24 Non parum & hoc in Academiis viventi proderit, quod & Fortius Ringelbergius præcepit, ut, qui aliquos in diſciplinâ progreſſus fecerit, alios ſuorum commilitonum, hâc parte philoſophiæ minus exercitatorum, erudiat, numerato etiam pretio, ut habeat, quibus prælegere poſſit. Oratores, Hiſtoricos, Poëtas, (Caſelii idem hoc conſilium eſt) viciſſim legant, ita ut qui quo die interpretis munus gerat, meditatus accedat, cæteri ejus diligentiâ eru-
25 diantur. * Sapienter tamen idem addit: *Hîc adoleſcentulos moneo, ut non temerè, nec de æqualium puerili ſuaſu aut inſuſurratione, ſed de conſilio docti viri audiant, quem audituri cunque ſunt. Si qui ab iis, quæ publicè docentur, abhorrentia, ſive cum iis pugnantia promittunt, ad eos ne ſe applicent, ac perplexis & inſulſis opinionibus, quam veritate imbui, & apud imperitos videri quam eſſe docti malint. Hoc enim agunt Sophiſtæ, ut ex inanibus doctrinæ umbris & ſapientes videantur, & compendiis ſuis*
26 *conſulant.* * Id verò eò diligentius cavendum eſt, quò proniores in Φιλονεικίαν eſſe juvenes ſolent, qui ſolâ novitatis ſpecie inducti nubem pro Junone ſæpe amplectuntur. Quanta è talium magiſtrorum, quanta è ſtudioſorum Φιλονεικίᾳ mala in Eccleſiam, Rempublicam totamque rem literariam incommoda promanarint ſæpe, dici vix poteſt. Vide Voglerum in diſſertatio-
27 ne de ſtudiorum hodiernis corruptelis. * Quare mihi potius placeret, ſalutaribus legibus huic obviam ire licentiæ, omnemque illam novaturiendi libidinem enſe reſecare, ne pars ſincera in eundem pruritum trahatur. Convenit enim doctoribus prudentibus, ut omnes in partes vigiles oculos circumferant, ne quid ſtolidioris vel peſtiferæ doctrinæ ſerpat ac paulatim ani-
28 mos inficiat. Neque Magiſtratus hîc ceſſare officium debet. * Non malè ſuis rebus quædam Academiæ conſuluerunt, quæ veteres Peripateticæ Philoſophiæ terminos movere prudenti inſtituto prohibuerunt. Quod etſi quibusdam aſperum nimis & durum videtur, qui libertatem philoſophicam ſemper crepant, ſciant tamen illi, publicam philoſophandi formam neceſſariò tenendam eſſe, quæ in præcipuis partibus ita ab Ariſtotele adaptata eſt in

in Logicis, Ethicis, Politicis, Rhetoricis, ut non facilè emendari poſſit. Ne quidem in Phyſicis principiis ejus doctrinam publicam repudiandam exiſtimem, ſupplendam tamen novis illis inventis, cumque iis quodammodo conformandam: Quod feliciter à nonnullis tentatum eſt.

CAP. XII.
DE PÆDAGOGIA REGIA.

METhodus Principis informandi à vulgari differt. 1. In quem finem Principis ſtudia dirigenda. 2. In principe etiam doctrina requiritur. 3. Autores qui de principum inſtitutione ſcripſerunt. 4. Mores præ cæteris in principe ſpectari debent. 5. Ipſi etiam in puerili ætate virtutes inſtillandæ. 6. Conſilium Autoris Anonymi Galli. 7. Ephori prudentes ſeligendi 8. Ingenia principum conſideranda. 9. Linguæ ex uſu & converſatione diſcendæ. 10. An linguæ & ſcientiæ ſimul diſcendæ. 11. Grammaticis minutiis non eſt macerandus Princeps. 12. ab Autorum interpretatione abeſſe quoque debent Grammaticorum tricæ. 13. Fabulæ Æſopicæ, ſententiæ, adagia politici uſus proponenda. 14. Styli exercitium in moralibus & hiſtoricis occupetur. 15. Hiſtorici prælegendi. 16. Politica ex illis diligenter notanda. 17. Difficiliora prætereunda. 18. Hiſtoria patria iis jungenda. 19. Sententiæ Politicæ Lipſianæ commendantur. 20. Chronologia. 21. Methodus in diſciplinis Theoreticis per compendia inſtituenda. 22. Quòd ſi velit, per ampliora ſpatia duci poteſt. 23. inter mathematica potiſſimum militaria & navalia inculcanda. 24. In Phyſicis è Muſeis & Gazophylaciis informandus. 25. Naturalium ſecretorum ſcientia Principem maximè ornat. 26. imò ad prudentiam civilem facem accendit. 27. In Practicis diſciplinis quæ ratio tenenda. 28. Nec Poëtarum, comicorum lectio Principi negligenda. 29. Theologia in quantum ad fidem neceſſaria, addiſcenda. 30. Subſidia à converſatione 31. Anagnoſtis, 32. Bibliothecis, 33. Nobilium Pædagogia operoſior eſſe debet, quam Principum. 34. nec milites literarum expertes eſſe decet. 35.

A Communi didacticâ ſejungenda eſt illa, quæ cum Principibus inſti- 1
tuitur. Nam, cum illi, qui ſtudiis operam dant, ſinguli certos ſibi fines
propoſitos habeant, ita in Principibus maximè ille ſpectandus, qui
ſtudia omnia eò dirigere debent, ut populo ſuo benè imperent, ut
ſuam non ſolum ſalutem, ſed & populi curent & attendant. * Cum ergo 2
privati eas ſtudiorum partes ſectantur, quibus ſibi benè ſit, & ſe in ſtatu pri-
vato felices fore exiſtimant, Principes ἀρχιτεκτονικὸν illud, quod in ſapientiâ
omni eſt, & ἡγεμονικὸν ſibi ſervare debent, quò illi omnia, etiam civium ſtudia,
in Reipublicæ bonum ordinent. * Ideoque ita omnibus imbutus eſſe literis 3
debet Princeps, ut non quidem ad omnes minutias deſcendat, ut illi faciunt,
qui

qui hæc in Republicâ particularia tractanda ſuſcipiunt; ſed generatim tamen atque universè de iis judicare, & ex ſapientiorum ingenio illa ordinare poſſit. Inepti ſunt & ſtolidi, qui infra Principis dignitatem eſſe exiſtimant, linguis & diſciplinis applicare animum: Ii enim non Principes ſe formare meminerunt. Si qui ſunt in Republicâ cives cæteris & doctiores & moratiores, ut eſſe ſanè debent; nam incondita turba regitur à prudentioribus; omnium & prudentiſſimum, & ſi fieri poteſt, doctiſſimum eſſe Principem, qui cæteris etiam doctioribus & melioribus imperet, neceſſe eſt: ſi non in minutiſſimis doctrinarum partibus, ſaltem in eo, quod ad ἡγεμονικὸν propiùs pertinet. Graviter in illorum opinionem invehitur, qui à Principibus abeſſe omnem doctrinam volunt, Caſelius in eâ epiſtolâ, quam Cyri pædiæ Xenophontis ſubjunxit.

4 Magnus eſt eorum numerus, qui de Principe inſtituendo ſcripſerunt, tam inter veteres, quam inter recentiores, quorum plerique mutuò ſe exſcribunt. Xenophontis Cyri pædia nemini ignota eſt, & Plutarchi libelli de eo argumento. E recentioribus multi ſunt, qui dum de inſtitutione principum agerent, omnia penè Philoſophiæ moralis & civilis præcepta in eo argumento exhauſerunt. *Conradi Heresbachii* extat liber *de educandis erudiendisque principum liberis, Francof. ad Mœn. 1592.* editus; quem *Joannes Sturmius* in libello *de Educatione principis* ad Illuſtriſſimum Principem Gulielmum, Ducem Juliacenſem ſcripto, à pietate, prudentiâ, doctrinâ commendat. Erat verò illi Principi à Conſiliis Heresbachius. *Marci Antonii de Principum doctrinâ* extant libri novem, ſub forma dialogi ſcripti, Francofurti recenſente Zacharia Palthemio Ann. 1603. editi. *Eraſmi quoque Roterodami* eâ de re extat epiſtola: *Caſelii* etiam *Oratio* Xenophontis Cyri pædiæ à ſe editæ addita. Sunt porrò *Hier. Cagnoli* liber de rectâ Principis Inſtitutione, Colon. 1577. in octavo editus: *Farneſii Diphthera Jovis*, ſeu de antiquâ principis gloriâ & inſtitutione libri tres, Mediolani An. 1607. in 4. editi: *Heroaldus* de Inſtitutione Principis, Pariſ. Ann. 1617. *Marnixii* de eodem argumento libellus: *Leonis Bacovii* Delphinus ſeu de primâ Principis inſtitutione, Pariſ. 1671. in 4to editi. Eſt & Regum Principumque Inſtitutio ab incerto autore Gentis Sueticæ, ante ſecula non nulla Svetico ſermone conſcripta, quam ex mandato Illuſtriſſimi Regii Cancellarii Comitis Magni Gabrielis de la Gardie in ſermonem Latinum convertit, notisque acceſſoriis illuſtravit Johannes Schefferus, ediditque Holmiæ Svecorum Ann. 1669. in folio. Plerique tamen & penè omnes ad mores potius hîc, quam ad doctrinam, reſpiciunt, de quâ nos hoc loco potiùs ſumus ſolliciti.

5 Negari id quidem nequit, eſſe in principum diſciplinâ præ cæteris omnibus mores & officia conſideranda, & judicium practicum omni curâ excolendum: Hoc enim illi, qui imperio præeſt, præcipuè exercendum eſt. Debet tamen

Digitized by Google

tamen & intellectus perfici bonis literis, quarum uſus & exiſtimatio in Republicâ à Principis judicio practico dependere debet. * Earum cognitio præcedere in ætate Principis puerili debet, ut ſemper fieri æqvum eſt. Major tamen in virtutum lineamentis maturè ducendis etiam hîc diligentia impendi debet & poteſt: Etſi enim privatæ ſortis homines talia ad maturiorem ætatem referunt, Principes tamen, qui in juventute ſæpè Reipublicæ clavo admoventur, earum ſimulacra animo infixa habere debent; Qui quanquam per ætatem abſolutam moralium cognitionem habere vix poſſint, eorum tamen ſemina è converſatione Virorum ſapientum in tenerrimâ etiam ætate non infeliciter ſparguntur. * Operoſus eſt in ejus rei declaratione Anonymus quidam Gallus, qui elegantem ſcripſit hoc titulo librum, Amſtelodami apud Danielem Elzevirium Ann. 1679. in 8. editum. *de l'education des enfans & particulierement de celle des princes où il eſt montrè de quelle importance ſont les ſept premieres annees de la vie.* Toto libro nihil aliud agit, quam ut monſtret, quomodo ſingulæ virtutes implantari animis tenellis poſſint, præſertim iis, qui operâ ſapientum uti poſſunt; quod feliciùs in principibus, quam in privatæ ſortis hominibus, fieri poteſt. In illâ enim ætate, ait, exiguo labore ſpiritus imbecilles flecti poſſe, vel per metum levis pœnæ, vel per ſpem exiguæ & innocuæ voluptatis. Pudor, Metus, Curioſitas, Credulitas quatuor illi anſæ ſunt, quibus animi ipſorum tenelli prenſari, & ad certum finem duci poſſint. De ſingulis ille multa utilia præcepit, quæ velim ego Principum informatoribus vel informatricibus (nam & graves matronæ in illâ ætate plus viris poſſunt) eſſe commendatiſſima. 6 7

8 Ut ad doctrinam veniamus, eam ego Principis dignitati & genio attemperandam omnino ſvaſerim. Præcipua hîc cura eſt in Viro & doctrinâ & virtutibus etiam civilibus ornatiſſimo, teneræ Principum ætati præficiendo: Niſi forte alium informationi, alium moribus Parentes præfectum velint. Sed tamen & in illo, qui ſtudiis præeſt, omnia illa morum requiſita abeſſe minimè debent: Amicè enim illa conſpirant, & mutuas ſibi operas tradunt. Characterem talis Ephori optimè deſcribit *Joannes Schefferus* in libello de *Generoſi nobilique informatione literariâ.* * Diligentiſſimè hîc diſcernenda ſunt Principum ingenia, ſintne Φορτικὰ, tardiora vel obſtinata. Singulorum indoli attemperandæ ſunt doctrinæ methodi. Pernicia enim & agilia ſummariâ cognitione per intervalla ſine moroſâ aſſiduitate informanda & velut in curſu per luſum jocumque propellenda ſunt; tardiora & moderatiora planiore viâ per doctrinarum adyta circumduci poſſunt, ita tamen, ut tædium omne evitetur. 9

10 Primum eſt linguarum ſtudium. Hîc ſi velint Principes, cum deeſſe illis opes & ſubſidia non poſſint, compendioſiore viâ quam privatæ ſortis homines procedere poſſunt. Converſatio & colloquia crebra hîc facilè, quam velint,

 lint,

lint, linguam quam commodiſſimè illis inſtillaverint. *Equidem*, inquit J. Paſtorius in Palæſtrâ Nobilium cap. 2. *quod de collegiis, in quibus domeſtici omnes non aliâ linguâ quam Latinâ uterentur, & ego alibi, & alii ante me monuere, id à nemine citius, quam à nobilibus* (quanto magis à Principibus?) *dari poſſet effectui: quippe qui facillimè omnium ſumptum cum facere ac ſuſtinere queant. Et miror de tali inſtituto in locis ad rem eam oportunis non cogitari diligentius, neque inter tot viros magnificos, & ad pia alioquin opera propenſos, reperiri aliquos, qui tale velut Latium extra Italiam fundare, ſi non pro vulgo, ſaltem pro nobilibus pueris, aggrediantur.* Diſſeruimus eâ de re ſuprà cap. 9. è mente Gallici autoris prolixiùs. Nunc verò ubi illa deſunt ſubſidia, vulgari viâ etiam principibus incedendum eſt: Quâ vix tamen tantum proficient, ut vel loqui vel ſcribere expeditè Latinam linguam poſſint. Neque ego id valde requiram, cum & temporis multum hic impendendum ſit, & Principi ſufficere poſſit, ſi linguam accuratè intelligat, quod multâ autorum lectione impetrari facilè poteſt. Nam ſtyli exercitio, ut quis emendatè ſcribat, triplo majus tempus impendi debet, quam ſi ſolâ linguæ intelligentiâ quis contentus eſſe velit.

11 Fortaſſis & hîc audiendos quis exiſtimet, qui linguam & ſcientiam ſimul diſci volunt, quo ſibi invento plaudere præ aliis Comenius viſus eſt: Compendia enim, ſi usquam, in principibus ſectari volent, non per multas ambages circumducendis. Verùm Comeniana illa methodus non præſtat, quæ illa magno hiatu promittit. Mallem ego in nudis nominibus & verbis, ſecundum ordinem rerum diſpoſitis quamcunque διατύπωσιν, qualem Beccherus inſtituit, quàm iſtam Comenianam farraginem: etſi illo conſilio parum
12 in tenerâ illâ ætate proficeretur. * Nugantur, qui per chartularum luſum vel bella grammaticalia regularum Syntacticarum uſum efformari poſſe credunt, nam laborem potius duplicant, animosque novis imaginibus onerant. Non alia, quàm per uſum, lectionem & colloquia, compendia linguæ etiam hîc haberi poſſunt. Grammaticis enim præceptis qui macerare Principem velit, aliàs in tenerâ iſtâ ætate inutilibus, næ is delirus eſſet: Neque enim Grammaticus è Principe formandus eſt, quem neque privatæ ſortis hominem eſſe neceſſe eſt, ſatis & absque minutiis regularum, etiam ipsâ in linguâ doctum & diſertum. Linguæ vulgares, Gallica, Italica, per luſum jocumque ſola diſci converſatione Magiſtrorum poſſunt.

13 In Autorum lectione ac interpretatione, ſed eorum, qui Principi conveniunt, multum poni diligentiæ debet. Procul hinc eſſe debent Grammaticorum & Criticorum tricæ. Ne in puerili quidem ætate negligenda ſunt, quæ
14 virtutem prudentiamque augere poſſunt. * Seligendæ e.g. ſunt fabellæ Æſopicæ, Apologi civilis uſus, quales multi ſunt, eorumque uſus in vitâ civili declarandus. Jungi poſſunt adagia πολιτικώτερα, Emblemata, ſymbola, ſententiæ breves & acutæ, quarum omnium exempla quædam collegit, & velut in guſtum

Digitized by Google

guſtum dedit, Joachimus Paſtorius in ſuâ *Palæſtrâ Nobilium cap. 5. 6.* * Si ſtyli 15
exercitium placuerit, moralia, civilia argumenta & hiſtorica, quibus πρακτικὸν
aliquid ſubſit, ſeligenda. Si epiſtolas malis, fingantur occaſiones ſcribendi
ſuper negotio aliquo morali vel civili. Continua earum rerum tractatio, ac-
cedente ſplendore illo externo, animos puerorum etiam in ſublimem quen-
dam ſtatum extollit, ut ideas ſibi earum rerum formare incipiant, quæ in hu-
miliore fortunâ conſtitutis, & anguſtiâ rerum preſſis, non facilè etiam per
operoſa præcepta ſe ingerunt. * Hiſtorici omne punctum ferant, præcipuè 16
illi, qui Principum ac Imperatorum vitas ſcripſere, ac Reipublicæ Romanæ
originem & progreſſum. * In his Præceptoris induſtria omnes ſe in partes 17
verſabit, ut illud, quod verè πολιτικὸν eſt, ex iis exprimat, Principique inſtil-
let. * Si quæ non ſatis plana videntur & obſcura, neque valde ad rem perti- 18
nent, ea præterire ſecurè poteſt. *Memini,* inquit Sturmius, *me hoc conſilium de-
diſſe meis, ut in hujusmodi ſcopulis facerent, quod boni aratores in ſemente & meſſe fa-
ciunt, qui ſpineta & radices arborum altas, & ſaxa prærupta, arando & metendo præ-
tereunt, ſi impenſa fructum ſuperet: ſic etiam illi notent ea loca, quæ utiliter in præſenti
cognoſci non poſſint. Veruntamen ut illi, quæ cum emolumento poſſunt, ſaxa evertunt,
& truncatas arbores effodiunt, & ſpinas evellunt; ſic etiam illis operæ pretium eſſet in iis
ſententiis ſubſiſtere, quæ intelligi poſſunt, etiamſi ſint difficiles, & ſi abſque iis lumen cæ-
terorum obſcuretur.* Monſtravit Böclerus in peculiari diſſertatione, cui titulus:
Hiſtoria Schola Principum, quanta ejus doctrinæ utilitas ſit. * His demum hi- 19
ſtoriæ patriæ accuratior notitia ſubjungi deberet, omnisque domeſtici ſtatus
rationes & arcana, accreſcente ingenio & judicio, explicatiùs proponi. Ro-
mani quondam etiam in Senatum pueros induxerunt, ut quaſi in rem præ-
ſentem venirent, & ipſam rerum civilium ſcenam intuerentur. * Politico- 20
rum præceptis, niſi generaliſſimis, macerari illum nolim. Firmiùs hæret, ju-
cundiorque eſt, quæ in hiſtoriâ invenitur veriùs, quam diſcitur, civilis pru-
dentia. Non diſplicebunt etiam hîc ſententiæ, è bonis autoribus excerptæ,
& ordine ſyſtematico nexæ, quales dedit in aureo Politices ſuæ opere Lipſius,
in quod ut hoc ὡς ἐν παρόδῳ memorem, Böcleri utiliſſimas notas è privatis ejus
prælectionibus collectas, publico Orbis Literati bono non invidebit Illu-
ſtriſſimi Comitis RANZOVII Conſiliarius, *Nobiliſſ. Dn. Friſius*, qui ſuo conſilio
prima latinitatis lineamenta à juniore Comite Friderico b. m. feliciter ex iis
ſententiis ducta teſtatur, ut has poſtea ſententias firmiter memoriæ infixas
habuerit. * Chronologia Hiſtoriæ brevior adnecti debet, eaque duplex, qua- 21
rum altera ſub titulis ſeculorum & annorum præcipuas Rerumpubl. mutatio-
nes ſignet; altera ſub titulo Rerumpublicarum annos mutationum notet.
Quibus jungi quoque Geographicarum tabularum explanatio debet.

In ſcientiis & diſciplinis non omnia cum pulviſculo converrenda ſunt. 22
Neque enim ad minutias ſingulas, in quibus Profeſſores earum ſatis, quod

 agant,

agant, habent, deſcendendum eſt. Seligenda ſunt compendia breviora,
quale fortaſſis non ſpernendum eſt, quod *Joachimus Fortius* Ringelbergius
dedit: nam mira brevitate multa complexus eſt, nec ſordido ſermone: Continuus enim ille ſermo hîc magis arriſerit, quam ſchematiſmi tabularum, qui-
23 bus res minutatim diſcerpuntur. * Quod ſi verò eô ingenio prædιti ſint principes, eamque adhibere diligentiam velint, circumducantur per ampliora
ſcientiarum ſpatia. Neque enim dedecori illis erit ad fundum usque haurire
omnia, modò in uno ſtudio immodici intemperantesque non fuerint. Abſtruſior eruditio non obtundit civilem prudentiam, ut multi exiſtimant. Ac
fuere olim & noſtro tempore Principes eruditiſſimi, qui feliciſſimè imperarunt: Fuere qui pro uſu Principum ſingulas penè diſciplinas in compendium traxerint, ut *Mottæus Vayerus* & *Philippus Labbeus*, quorum extant, Geographia, Logica, Rhetorica, Phyſica &c. Principum. de quibus viderint qui-
24 bus ea conferendi otium eſt. * Mathematicas diſciplinas ita tractari vellim, ut nullius rudis ſit; militarem verò accuratiùs intelligat, & navalem:
25 Magnus enim earum uſus in republicâ eſt. * Phyſicam potius ex ipsâ naturâ, quam è libris, diſcat. Si Muſea & Gazophylacia rariorum naturalium,
naturali ſerie ordinatorum, illi exhibeantur, ſi domus illi Salomonia, qualem
optabat *Verulamius in ſua Atlantide*, exſtrui poſſit, ut ille rariora naturæ & artis
contemplari queat, hîc ſub unum conſpectum reduci poſſet tota rerum na-
26 tura; Quâ de re etiam nos ſuprà diximus. * Nihil magis ornat Principem,
addo & venerabilem facit, quam iſta ſtudia, præſertim, ſi & naturæ quædam
ſecreta teneat. Ea olim Regum cura fuit, qui arcaniſſima naturæ ſibi ſervarunt, neque in vulgus elabi paſſi ſunt. De Chinenſium Regibus notum eſt,
quam illi Aſtrologiæ cognitionem affectent, quaſi & Rex, qui inſigni orbis
parti præeſt, conſcius quoque univerſi iſtius regiminis eſſe debeat. Taceo
de utilitatibus, quæ ex iſtis ſtudiis in rem publicam ratione redituum è com-
27 merciis, ex opificiis, è fodinis & ſimilibus promanant. * Poteſt & ipſa naturalium rerum cognitio ad prudentiam civilem facem accendere, ſi earum imagines ad politicam transferantur; quod ſagaci doctori facillimum erit.
Ejus pulcherrimam ideam ſubminiſtravit *Joach. Paſtorius libri ſæpius laudati cap. 26.* & totum illud agit in ſua Philoſophiâ Chinenſium celebratiſſimus
Philoſophus Confucius, quæ nunc Regis Galliæ juſſu in lucem edita eſt. Elegantiſſima planè illa ſunt & perpetuâ allegoriâ Phyſica Principia civili doctrinæ hîc accommodantur, ut jam ſuprà quoque diximus.

28 In Practicis habitare totus debet. Moralis philoſophia potius per exempla quam ſubtilia præcepta inculcanda eſt: Nam qui illam ſub caſtelli ſpecie
repræſentavit, inque eo munimenta ſingula virtutum nomine ſignavit, contrario vitiorum caſtello oppugnata, neſcio quam ſcenicam doctrinæ ſpeciem
oſtendere voluit, quæ mihi ſanè probari non poteſt. Videatur de eâ *Sorellus*

in

in ſcientia Univerſali Tom. 4. cap. ultimo. In Politicis Loci Communes,qui apud hiſtoricos occurrunt illuſtriores, qualesque notavit Paſtorius *cap. 15.* proponi vel ad exercitia Rhetorica, ſi eò uſque deſcendere velit Princeps, vel ad lectiones poſſunt. Nam excerpta minutiora Principi non conveniunt.
* Lectionem Poëtarum, Comicorum, Tragicorum, Satyricorum, Principi 29
quoque commendat Caſelius. In his vitæ omnis character ob oculos ponitur, & plenior quædam vel Ethica vel Politica, quàm in Chryſippi & Crantoris præceptis, continetur. Corporis exercitia, quia ad rem literariam non pertinent, mittimus. Illa non ſegniter Principi tractanda. * Quæ ad Theolo- 30
giam pertinent, ita ſunt exhibenda, ut, quantum illi ſatis ad ſalutem, fidem ac civilem directionem ſit nôrit. Rectè enim Caſelius: *Ut exquiſita linguæ ratio ad Grammaticum, ut cauſa forenſes ad Juriſconſultum: ita quæ in Eccleſia moventur de religione ad Collegia Sacerdotum referenda ſunt.* * Denique in tot Viris 31
doctis, quorum conſortio pro lubitu uti poteſt, ſcientias vivas habet Princeps. Horum ex converſatione plus, quam multâ lectione, diſcitur. Non parum etiam hoc juvabit, ſi ejuſdem diſciplinæ ſocios excellentis ingenii pueros habeat, quorum exemplo ille incitetur, ac ſimul erudiatur.

Multa præterea Principibus ſubſidia ſunt ad ſcientias & bonas artes, 32
modò ipſi intelligant, & opibus ſuis parare ſibi longè meliores theſauros non omittant. Poſſunt illi Anagnoſtas alere, quorum oculis legant, quorum manibus excerpant, quorum ore quotidie ſine moleſtiâ ſuâ & labore erudiantur.
* Quantum denique commodi capient è Bibliothecâ, quam ſapientis viri 33
conſilio adornare poſſunt inſtructiſſimam? Hîc intra muſeum ſuum compingere poſſunt omnem orbis doctrinam, & quid ſingulis ſeculis in literis omnibusque diſciplinis præſtitum ſit, recognoſcere. Qui per hæc ſubſellia Principem circumduxerit magiſter, plus illum brevi tempore docuerit, quam multis annis è quotidianis capere lectionibus poſſit. Verum in illis eſt, &, ſi quis rectè uti noverit, ampliſſimum compendium, quod & brevitate ſua placere, & vaſtitate ſaturare pectus poſſit. Rectè Schefferus in libello de Informatione nobilis p. 24. *Scire,* inquit, *unde quid peti debeat, cum inquirendum eſt, ejusque ratio perſpicienda, eſt penè dimidium ipſius didiciſſe.* Imò plus quam dimidium & totum ego dixerim: Nam cum felicitatis ejus participes eſſe nequeant tenuioris conditionis homines, illis, quæ à magiſtris didicere, contenti eſſe debent, & hi, qui Bibliothecarum fontes adire poſſunt, ab ipſis magiſtrorum magiſtris omnium ſeculorum diſciplinam haurire poſſunt.

Qui è nobilium ordine literis operam dant, ſiquidem ex illis ſe com- 34
mendare Principi & Reip. velint, ultra privatorum diligentiam procedere debent. Etſi enim in Principe modica interdum doctrina ſufficere videtur, horum tamen induſtria ſupplere debet, quod illic deficit. Cum privati iis ſe diſciplinis mancipant, quibus vitam ſuſtentent, hi complecti omnes

debent, ut de iis judicare ſaltem poſſint, cum idonei ſunt muneribus homines præficiendi. Juris ſcientia accuratior in illis requiritur, quam in Principe quis non adeo deſideraverit. Architectonicam denique Politices ſcientiam totam in uſus ſuos verterint neceſſe eſt. Et hæc tamen ſtudia, quibus Reip. prodeſſe poſſunt, intra nobile illud triennium facile abſolvent, quod illis Joannes Sturmius in libro *de Nobilitate literatâ* ad Werteros fratres præſcripſit. Ac mihi ſanè principum ſubſelliis dignus videbitur, quique in Reip. gubernaculis ſecundas teneat, ſi hoc ille curriculum bene confecerit. Ab illis ſejungendi ſunt omnes, qui ſtudiis in ſpeciem & pompam abutuntur, & ſi inter imperitos docti tueri nomen poſſint, ſatis ſe officio ſuo functos exiſtimant; Quales ad ſumma in Republica munera ſuſtinenda inepti ſunt. * Ne milites quidem carere literarum præſidiis velim; Mathematicis enim ac hiſtoricis ſtudiis militaris peritia verè perficitur, de quo doctiſſimus *Naudæus* in libro de *Studio militari* omnino legendus eſt.

CAP. XIII.

DE EXERCITATIONIBUS IN SOLUTA ORATIONE INSTITUENDIS.

Exercitatio ad ſcriptionem neceſſaria eſt. 1. Compoſitio ſermonis Latini non diſ-
ferenda ad maturiorem ætatem. 2. Quinam ex eo defectus oriantur. 3. Exer-
citia per gradus in pueris inſtituenda. 4. Periodica junctura ſtatim pueris incul-
canda 5. Verſionis reciprocæ utilitas. 6. Themata verſionum per imitationem
puerilem primùm è Cicerone & Terentio depromenda. 7. Ediſci etiam claſſici Au-
tores nonnulli debent. 8. Böcleri conſilium pro inſtituenda pueritiâ expenditur. 9.
Exercitationes ab illo inſtituta non probantur. 10. Autorum varii generis & æ-
tatis miſtura ſtylum turbat. 11. Themata Hiſtorica & Epiſtolaria primùm ſup-
peditanda pro formandâ utraque periodo, narratoriâ & Enthymematicâ. 12.
Imitationis maximus uſus & præcipuus. 13. Qui de eâ ſcripſerint. 14. 16. Stur-
mius cæteris præfertur. 15. Aſchamus exemplorum copiam in imitatione docen-
dâ deſideravit. 17. Ejuſdem Aſchami liber, titulo: Præceptor, Anglicâ linguâ
ſcriptus, laudatur. 18. J. C. Scaligeri opus de Exemplis Eloquentiæ. 19. Rapini
Comparationes, 20. Smidenſtäts Obſervationes Oratoriæ. 21. Noſtra exempla
quare addita ſint. 22. Non contemnenda talia, & ut minutiæ ſcholaſticæ rejici-
endæ, 23. Studium imitationis malè plerunque negligitur. 24. Imitationis ratio,
qua in re conſiſtat. 25. Manutiana imitatio. 26. Contra Aſchamum defendi-
tur. 27. Ex conſilio Hermogenis per χωριςμὸν & πρόσληψιν inſtituenda. 28.
Variationes per figuras Rhetoricas. 29.

1 PArùm conſiliis omnibus efficitur, niſi ad rem ipſam accedamus, & fabricando fabri fieri diſcamus. Exercitatio omne in ſtylo punctum feret.

Niſi

Digitized by Google

Niſi manum admoveamus operi, mentem in partes omnes verſemus, & ad
certum quoddam exemplar ſermonem noſtrum exigamus, nunquam vel
ad mediocre loquendi genus perveniemus. Quemadmodum Pictores pri-
mum rudia lineamenta ſignant, & imagines ante oculos habent, quas in-
tueantur, & earum ductu ſuas formant, hinc corpora ipſa ſibi delineanda
proponunt, ac coloribus ornant; ita orationi poſt prima illa Grammatices
lineamenta plenior quidam habitus ex optimo aliquo autore circumponen-
dus. * Non deſunt, qui omnem compoſitionem ſermonis Latini in puero 2
damnant, & ad maturiores annos ſeponunt; quibus ego nunquam aſſentire
potui: * Eveniet enim, ut, quod primis annis neglexere, ſerò diſcant, & vel 3
viri titubent. Cum enim jam tum accuratè autores intelligunt diſcipuli, ne-
ſcio quæ ſocordia & ignavia imitationem corrumpit. Nam alterâ parte tar-
ditas quædam detinet, & faſtidium ex morâ illâ, quam intellectus in com-
poſitione habere debet, cui gratior accedit è lectione novorum autorum ob-
lectatio; alterâ parte, dum rigor exigentis magiſtri abeſt, remiſſio quædam
obſtat. Ac novi ſane viros, in omnium Autorum lectione, in diſciplinis
omnibus verſatiſſimos, cum ad ſcriptionem ventum eſt, aſperos, hiulcos,
omnique elegantiâ deſtitutos. Adeò etiam in compoſitione à teneris aſſue-
ſcere multum eſt. * Fruſtra hîc aliqui imbecille puerorum judicium cau- 4
ſantur, compoſitionem, quæ ſine judicio inſtitui nequeat, naturâ ipſâ intel-
ligentiâ poſteriorem eſſe. Nam ſanè non ſtatim ad Epiſtolas vel orationes
ſcribendas accedimus. Per gradus procedendum eſt. Primùm per ſimpli-
ces propoſitiones Regulis Syntacticis accommodandas, ut in Tyrocinio ſuo
fecit Rhenius. Ubi lectione firmatus puer eſt, quis tam ſtupidus eſſet, ut
non unam alteramque periodum ſuis membris & particulis nexam capere
poſſit, præſertim ſi è phraſibus Epiſtolæ Ciceronianæ ſimplicioris formetur.
* Nam periodicam illam juncturam etiam pueris, quàm primùm fieri poteſt, 5
inculcandam cum Sturmio ob eximium ejus uſum ſuaſerim. Et hinc ſanè
fieri exiſtimo, quod è multis etiam doctiſſimorum virorum ſcriptis abſit vera
vocum & periodorum concinnitas, quoniam nulla illi rei cura maturè ſatis
impenditur. Hæret verò in teneris animis illa à prudente ac perito doctore
ſæpiùs oſtenſa atque repetita concinnitas.

Primum tamen inter hæc exercitamenta locum tenet verſio è Latinâ in 6
vulgarem linguam, atque ubi maturius judicium eſt, reciproco labore in La-
tinam linguam repetita converſio. Præterquam enim, quod in memoriam
ipſa autoris verba revocat, diverſitatem utriusque linguæ evidentiùs ob ocu-
los ponit, & ad concinnum verborum poſitum Romanis atque Latinis auri-
bus familiarem manu ducit. Sed tamen aliquo judicio opus hîc eſt, ac diffi-
cilior labor ille eſt, quam ſi periodos aliquas Germanicas in Latinam linguam
tiro converterit. * Verſionem Thematis Germanici in Latinam ego pro 7

lubitu

Digitized by Google

lubitu non inſtituendam ſuaſerim. Non probo illos, qui Hiſtorias quascunque vertendas proponunt, inter quos eſt, qui univerſalem aliquam hiſtoriam, per certas pericopas diſtinctam, phraſibus in margine adjectis, huic fini publicavit. Nunquam aliquod Thema detur, niſi quod è quadam Ciceronis Epiſtolâ, vel Terentii ſcenâ, per imitationem confictum. Imitatio illa prima puerilis vel epiſtolam vel hiſtoriolam fingat, è phraſibus Ciceronianis vel Terentianis totam concinnatam: cujus exempla ſuppeditavit Schorus in aureolo ſuo libello de *Methodo docendæ diſcendæque Latinæ & Græcæ linguæ*; cujus veſtigia Magiſtrum noſtrum ſequi velim; Eo enim modo phraſes in
8 uſum converti primùm debent. * Suadet Mareſius *Epiſtolâ Philologicâ 29. lib. 2.* ediſcendos autores Claſſicos nonnullos, Terentium, aliqua Ciceronis. *Nam*, inquit, *ſi exempli causâ quinque aut ſex Ciceronis libros firmiter in mente habeant, nullibi in eo deinceps hærebunt: utroque quid in Latinis ſcriptoribus occurret, quod non intelligant; nec forte quicquam erit, quod Latino ſermone purè & eleganter exprimere non poſſit.* De quo poſtremò tamen, ſi uſus & exercitium non acceſſerit, ego dubitaverim. Autor eſt Sturmius in libro de *Exercitationibus Rhetoricis*, ut Ciceronis Orationes per diſcipulos dividantur, publicè è cathedrâ memoriter recitentur. Ita aliquos memoriâ comprehenſuros, aliquos ex ipsâ recitatione & continuâ auditione fructum ex omnibus illis orationibus habituros.

9 Scripſit poſt multos alios, quos ſuprà laudavimus, Germanicâ linguâ conſilium de Inſtitutione puerorum Vir nunquam ſatis laudatus, & maximum Germaniæ noſtræ decus *Böclerus*, quod editum eſt Argentorati An. 1679. in 12, & ſequente anno 1680. alius liber ibidem editus eſt, cum titulo: *Minervæ Tyrocinium, ſive Praxis Boeclerianæ Inſtitutionis.* Multi in his libellis de Autorum explicatione, interpretatione, Regulis Grammaticis, elegantiis, deteguntur vulgarium Magiſtrorum errores. Comeniana quoque ſub examen vocan-
10 tur, ac meritò è Scholis relegantur. * Verùm in ſtyli exercitiis ipſi aſſentire non poſſum. Quæ ille vult ex Hiſtoriâ deſumi, collatis ſemper ejusdem hiſtoriæ apud cæteros autores, Hiſtoricos, Oratores, Poëtas, aurei, argentei, ænei ſeculi parallelis, quæ tiro noſter legat, & è quibus orationem varietur.
11 * Ego verò malim puriſſimos, & nullâ ſeculi ſui labe infectos, ut nihil de variâ orationis formâ dicam, in uſum adhiberi; ne quid è poſteriorum temporum ſcoreis purioris latinitatis auro adhæreat: Cur enim tot autores miſceret puer? an ad orationis copiam? ea aliunde, quàm ex illâ autorum miſturâ purior haberi poteſt, & potius ex uno, quàm è multis quærenda. An forte ob hiſtoriæ notitiam? illa verò hîc non valde attendenda videtur. Minuta enim omnia ſunt & diſcerpta. Neque velim ego in primâ ætate Hiſtoriam cum Latinitatis diſpendio diſci, cujus potior tunc ratio habenda eſt. Nam

Quo ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem
Teſta diu,

neque ulla arte poſtea eluentur ſordes, quas ſemel oratio contraxit. Non dicam de varietate numeri, periodorum, poſitu verborum, quæ & ratione autorum, characteris & ætatum vehementer diſcrepant; in quâ poſitus tiro, quid ſequi, quid fugere debeat, omnino ignorat, & inæqualem ſtylum, aſperum, confragoſum formabit. Quantum in dictione ipsâ diſcriminis ſit, facile diſcerni poteſt, ſiquis inter ſe contulerit. Lege apud Virgilium hiſtoriam de Trojæ ἁλώσει. Huic ſiquis Petronii, non multum ætate minoris, de eâdem hiſtoriâ jambos jungi atque in unum chaos confundi imitatione poſſe exiſtimaverit, næ ille vehementer falletur: Etſi non deerit fortè, cui Petroniana ſatis pulchra & minimè contemnenda videbuntur. Sed aliter judicabit, cui naris non obeſa eſt, ſi legerit, quæ doctiſſimâ illa cenſione ſuâ in iis notavit elegantis ingenii Vir Jacobus Tollius, *Cap. 3. Fortuitorum Criticorum.*

Argumenta ergo pro Thematibus ſeligi velim, non ex ſcientiis & Hiſtoricis, ut vult Sorellus; niſi fortè imitatio quædam è Ciceronis libris philoſophicis, aut è Cæſaris ac Nepotis hiſtoriis inſtituatur ſed præcipuè ex Epiſtolis Ciceronis ſimiles fingendo, ita tamen, ut & Themata Hiſtorica vel potius narratoria eis jungi velim. Diſcat formare Tiro periodum, qualis in narratione abhiberi ſolet, & Enthymematicam, quali in epiſtolâ & oratione utimur: Hæc enim præcipua ſunt, in quibus dictio exercenda; Decurrit enim vel per narrationes oratio, ut in ſtylo Hiſtorico; vel per enthymemata, ut in Epiſtola & in elaboratâ Oratione. Habet illa narrantis dictio ſuos quosdam particularum nexus, membrorum locationem & proportionem, ſermonem pendulum, à reliquâ oratione diſtinctum. Oratoria per particulas illativas, conditionales, exceptivas, adverſativas ſemper in orbem redit, & magis ſe ſucciplenam & copioſam oſtendit. Utriusque dictionis exemplar in antiquis autoribus quærendum. 12

Omne ergo punctum, me quidem judice, in exercitatione omni Rhetorica feret IMITATIO, ſive illa puerilis ſit, ſive virilis & oratoria. Quicquid ſapimus, quicquid diſcimus, quicquid agimus, omne ab imitatione eſt, & excellens ſibi archetypum proponit. Quidni ergo in & Oratione formandâ eâdem methodo ducamur? 13 * De imitatione multa ſunt Rhetorum præcepta, ſed nondum idoneis exemplis omnia exhauſta. 14 E veteribus Dion: Halicarnaſſæus præclara de imitatione Hiſtoricâ ſcripſit, pollicitus etiam quædam de Oratoriâ & Demoſthenicâ, quæ per injuriam temporis interciderunt. * Sed inter recentiores nemo eſt *Johanni Sturmio* peritiſſimo Rhetori præferendus. 15 Multa ille variis in libris: *Exercitationibus Rhetorices: De amiſſâ ratione diſcendi: Nobilitate literatâ, totoque libro de hoc argumento* docet, quæ au-

rea & egregia tota ſunt, omnibusque eloquentiæ cultoribus nocturnâ diur-
16 nâque manu verſanda. * Ex Italis, ſed illo longè inferiores, multi hoc argu-
mentum ſibi quoque tractandum ſumſerunt, è quibus præ cæteris *Bartholo-
mæum Riccius* eminet. Sunt alioquin *Cœlii Calcagnini, Gilberti Cognati, Foxii, Gy-
raldi, Joh. Pici Mirandulani, Petri Bembi, Jacobi Omphalii, Joannis Sambuci, Gerardi
Joannis Voſſii*, de eodem argumento libri: de Terentianâ imitatione *Michaël
Ferrerus*; de Ciceronianâ *Stephanus Doletus, Henricus Farneſius*; *Andreas Schottus
in Tullianis Quæſtionibus, Chriſtophorus Mylaus, Laur. Palmurenus*, & noſtro tempo-
re *Cl. Sagittarius* ſcripſerunt. Sed noſtri inſtituti ratio non patitur, ut hîc præ-
17 cepta cumulemus, quorum copiâ forte laboramus. * Plus in exemplis eſt,
ſine quibus omnia languent, nihilque proficimus. Quam ob cauſam *Rogerus
Aſchamus*, Reginæ Eliſabethæ à ſecretis, magnus Sturmii amicus, & penè ſo-
lus in gente Anglâ Ciceroniani guſtus, in epiſtolâ ad Sturmium, quæ inter
Mareſianas appendices pag. 589. habetur, de exemplorum defectu in omni
illâ præceptorum ſylvâ conqueritur; qui locus, ut hîc legatur, dignus eſt.

Docere perſpicuè & perfectè, quâ ratione Cicero vel Demoſthenem vel Platonem imitatur, ſingularis, fateor, doctrinæ, ſummi judicii & raræ laudis exiſtit. Sed hæc laus adhuc præceptionis tota propria eſt. Aliud volo; plus requiro. Opifex nobis & Architectus opus eſt, qui ſeparata conjungere, rudia perpolire, & totum opus conſtruere artificioſa ratione noverit. Et illud, meâ certè opinione, hoc modo. Hinc Demoſthenis locum, illinc Ciceronis produci cupio. Tum, digito Artificis, me primum duci volo ad ea, quæ in utroque ſunt aut eadem aut ſimilima: Deinde, quæ ſunt in hoc addita, & quo conſilio, tum, quæ ſunt commutata, & quo, at quam vario artificio, ſive id in verborum delectu ſive in ſententiarum forma, ſive in membrorum circumductione, ſive in argumentorum ratione conſiſtat. Nec uno aut altero exemplo contentus ero. Numeris multa, genere varia, ex Platone, ex Iſocrate, ex Demoſthene, & ex Ariſtotele in libris Rhetoricis, exempla expeto. Patior præceptorem parcum eſſe in præceptorum traditione, modo liberalem ſe & largum in exemplorum non ſolum productione, quod laboris eſt & diligentiæ, verum etiam tractatione, quod eſt doctrinæ & judicii, oſtendat. Horum volumen, illorum paginam ipſam requiro. Nec mihi moleſtum erit, ſi eâdem viâ & ratione Cæſarem cum Xenophonte, Saluſtium cum Thucydide, Livium cum Polybio, Virgilium cum Homero, Horatium cum Pindaro, & Senecam etiam cum Sophocle & Euripide conjungat: niſi forſan ſatius erit facere, quod hi prudenter faciunt, qui perfectè ſcribere volunt: hærent enim hi, & deſigunt ſe totos in uno, & eo perfectiſſimo exemplo, nec ſe vel diſtrahi ad vania, vel deduci ad deteriora exempla libenter patiuntur. Tamen ſi carmen pangere vellem, nihil Virgilio divinius, nihil Horatio doctius, nihil poſſum proponere. Sed ad dicendi facultatem ipſum Ciceronem, ſi non ſolum certè potiſſimum volo. Et dari mihi exemplum cupio, Ciceronem Imitatorem, non Imitatorem Ciceronis. Equidem amplector unicè Ciceronis imitationem: ſed eam dico & primam ordine, & præcipuam dignitate, quâ Cicero ipſe Græcos, non quâ Lactantius olim, Omphalius nuper, aut quâ multò felicius

Digitized by Google

Sciunt quidam Itali, Galli, Luſitani & Angli Ciceronem, ſunt ſecuti. Nam quisquis fuerit non ſolum diligens, ſed etiam cum peritus doctrina, tum prudens judicio obſervator, quibus veſtigiis inſtitit, & quos gradus facit ipſe Cicero, dum Græcos ſequitur, aſſequitur aut præcurrit, & ſcienter animadvertit, quibus in locis, & quâ ratione hic noſter ipſis Græcis plerumque par, ſæpiſſimè ſuperior evadit, is demum tutò & rectâ viâ ad imitandum ipſum Ciceronem perveniet. Qui enim intelligenter videt, quomodo Cicero ſecutus eſt alios, perſpiciet ille longè feliciſſime, quomodo ipſe Cicero ſit ſequendus. Hæc ad Sturmium tum Aſchamus ſcripſerat, ſed nondum editus erat integer Sturmii de Imitatione liber, in quo ille magnam undique exemplorum farraginem congerit. * Fortaſſis & ipſe in libro Anglicâ linguâ ſcripto pluribus exemplis illam de Imitatione doctrinam perſecutus eſt. Titulus libri ita habet, in Catalogo Bibliothecæ Oxonienſis mihi lectus (nam librum ipſum non vidi) *The Schoolmaſter, or the plaan Way of teaching children to underſtand the Latin tongue. Lond. 1571.* Ille verò à Sturmio ſubſidia exſpectat pro hoc libro ſuo. Ita enim ſcribit in ſuprà laudatâ epiſtolâ: *Mitte igitur, & quam primum mitte: ut Præceptor meus, qui nunc eſt fere nudus & planè de formis, iſtinc aliquem elegantiorem mutuans amictum, nonnihil cultius veſtitus, & inde ſuperbior factus, in lucem audacius prodeat.* * Supereſſet nobis *Opus de Exemplis Eloquentiæ* J. C. Scaligeri, in quo ille autores Latinos cum Græcis contulit, quodque ipſi à Pædagogo Petrocorio ſubreptum eſt; ut ipſe Scaliger in Epiſtolâ ad Boëtium libro commentarii in Hiſtor. Animal. Ariſtotelis præfixâ, queritur; minus nunc in illâ re laboraremus. * Niſi fortè quis nunc Rapinum in Comparationibus ſuis aliquâ ex parte hoc confeciſſe exiſtimet. Sed ille generali quadam cenſione contentus, ad ſingularia non adeò deſcendit. * Memini & videre me in neſcio quo librorum catalogo notatas *Hartvigi Smidenſtäthi Obſervationes Oratorias ad Ciceronis dilatatam copiam refertas, & exemplis adjectis imitationi in dicendi uſum utrumque notatas, Helmſtadii Ann. 1594. in 4. editas;* ſed librum ipſum non vidi Autor ille magni ſuo tempore nominis, & ab Henrico Meibomio eleganti encomiaſtico carmine ornatus. * Quam exemplorum utilitatem cum & ipſe viderem, pro Juventutis ſtudiis eorum aliquam farraginem huic capiti ſubjungere volui; quæ, etſi non vetera, ſed mea ſunt, neque ego ut omnibus numeris abſoluta vendito (ſunt enim quædam ex illis datâ occaſione ſine operoſâ meditatione, ac interdum extemporali labore, à me ad calamum dictata) non erit tamen, ut puto, tironibus inutilis opera, quibus potiſſimùm toto hoc opere meo inſervire volui. * Quod ſi fortè erunt, qui has minutias contemnendas exiſtimaverint, illi ſciant, nihil minutum aut leve eſſe, quod cum juventutis commodo conjunctum eſt. Eraſmus (at quantus vir!) qui cavillatorum voculas, ob ſcholaſticos labores μικρόλογον vocantium, effugere non potuit, illorum judicium vilipendebat. Ego quoque utilitatem, quæcunque etiam ſit, omni pompæ va-

18 19 20 21 22 23

næque gloriæ præferendam, ac illam præcipuè ſectandam mihi propoſui.
24 * Sæpe ego vicem juventutis dolere ſoleo, quæ in his primordiis deſtitui à
magiſtris ſolet. In Scholis rari ſunt præceptores, qui veram imitandi ratio-
nem ipſi didicerunt. In Academia plerumque illa ſtudia ſpernuntur, tum
à Studioſis, qui ad alia properantes ſtudia illa ut minutiora faſtidiunt. Non
rarò etiam ipſi Doctores talia deſpicatui habent. Cum Autores linguæ La-
tinæ eduntur, variæ lectiones, rituum antiquorum obſervationes, emenda-
tiones vocum utramque implent paginam. Pulchra hæc quidem omnia,
neque reprehendenda, ſi illud *μηδὲν ἄγαν* obſervetur. Sed orationis & car-
minis artificium, imitationes veterum, in quibus ego præcipuam Critices
partem conſiſtere puto, nemo reſpicit, plerique alto ſupercilio, ut res ſcho-
laſticas & ad pueros ablegandas, aſpernantur. Sturmii, Erythræi, aliorumque
utiliſſimi in Ciceronis orationes Commentarii vel ignorantur vel conte-
mnuntur. Quò fit, ut pauci è Criticis veram Romani genii eloquentiam in
oratione exprimant. Nam & gloſſematibus interſperſum, & diverſarum æta-
tum phraſi commiſtum, & tum doctrinâ ipsâ, tum ejus menſurâ varium &
inæqualem ſtylum in pleriſque deprehendes.
25 Conſiſtit imitandi ratio non in eo, ut conſuantur paſſim è Cicerone ſen-
tentiæ, quod Itali nonnulli *κακόζηλοι* fecere; ſed ut ſimilitudine aliqua
omnis autoris dictionem, formam, phraſin, ſententiam, numeros exprimas.
Quæ non niſi à perfecto Oratore demum præſtari poſſunt. Nobis hic ſuffe-
26 cerit, ſi dictionem aliquâ ratione expreſſerimus. * Primum inter imitandi
exercitia hoc nobis eſt, ſi periodos dilatatione membrorum & variatione ſen-
tentiarum, figurarum quoque adjectione, in aliam formam compegerimus.
Quam imitandi rationem Manutius ſecutus, eos in oratione Latinâ pro-
greſſus fecit, ut ab hâc unâ exercitatione omnem ſibi eloquentiam profflu-
xiſſe fateatur. Ita vero ille lib. 1. ep. 4. *Exquiſitas ſententias de Cicerone excer-
ptas, aut de Terentio, tacitus in animo verſabam, eas ornabam verbis quam poteram
lectiſſimis, ut quaſi veſtitu orationis mutato, cum eædem eſſent, aliæ tamen viderentur.
Erat non diſſimilis in verborum figuris commentatio. Si quas notaveram illuſtriores, ad
alias ſententias ita traducebam, ut interdum eandem locutionem ad res propè innume-
rabiles accommodans, quaſi ex unâ certâ plures imagines, nec tamen ejuſdem generis,
effingerem. In hac exercitatione quantum eſſet utinam aut mature cognoviſſem, aut
ſero cognitum avidéque arreptum vis occupationum non extorſiſſet. Equidem, ſi quis
me neget in ſcribendo quicquam eſſe, non pugnabo: ſed ſi quid ſum, ab hac una eſſe
27 contendam.* * Non video cauſam, quare Aſchamus eam Manutii rationem
in epiſtola ſuprà laudatâ inſectetur; Hac enim ratione imitatio inſtitui præ-
cipuè debet: ac ſanè juvenis, qui hâc viâ ductus fuerit, ad cæteras quoque
orationis virtutes exprimendas non ineptus invenietur. Neque ſanè
in multorum præceptorum ſubtilitate illa res conſiſtit; continua exercita-
tio,
Digitized by Google

tio, quæ periti Doctoris auſpiciis inſtituitur, omnia efficiet. Non nego quidem neque negaverit fortè ipſe Manutius, plura eſſe in imitatione attendenda, verùm non omnia ſimul diſci poſſunt, ſed per gradus eundem. Primùm certa ſignare veſtigia diſcimus; hinc quomodo decorè eamus; poſtea quomodo ſaltemus. Si quis ad Manutii ſenſum variare primùm ſententias didicit, cætera accreſcente judicio & continuata lectione ultro ſequentur.
* Inter veteres Hermogenes hunc modum præſcripſit, ut 1. per χωρισμὸν ſive 28
ſeparationem, 2. per πρόσληψιν ſeu aſſumptionem procedamus. Per χωρισμὸν periodum in aliquot ſententias dividemus, has ſententias deinde per πρόσληψιν augebimus. Unaquæque ſententia conſtat ſubjecto & prædicato: ſubjectum eſt vel totum vel pars, vel genus, vel ſpecies; ex aſſumptione ergo generis augebimus ſpeciem, totius partem, & vice versâ. Prædicatum vel actionem vel paſſionem notat. Actio habet cauſas vel efficientes, vel inſtrumentales, vel adjuncta, vel effecta. Paſſio itidem ſuos modos & circumſtantias. Amplificari ergo tota oratio variè poteſt ex aſſumptione generis ad ſpeciem, totius ad partem, finiti ad infinitum, confuſi ad diſtinctum, antecedentis ad conſequens è propoſitionum conditionalium, comparatarum, crypticarum, in plures ſimplices reſolutione &c. de quibus ſingulis plenius lib. V. dicetur. Horum exempla non pauca cap. ſequenti adducuntur planè eo modo inſtituta, ut volebat Manutius, & Quintilianus *lib. 10. cap. 5.* ut item Hermogenes, & ex Hermogene Sturmius præſcripſit.
* Quoniam etiam ſententiarum variæ figurationes ſunt & σχηματισμοί, ideo 29
ſententiam Ciceronianam per illas figuras, quales Emanuel Theſaurus ordinem rerum ſecutus in opere ſuo de ingenioſâ elocutione cap. 5. pag. 190. deſignavit, expreſſam dedimus: Quem ordinem nunc ſequi maluimus, etiamſi nec ille usque adeò placeat, neque à quoquam hactenus rectè ſint è mentis apprehenſione & motibus, unde deduci debent, deductæ. Adjicimus & enthymematicæ dilatationis exemplum quæ à prioribus parum differt, niſi quod Rhetorum artificia preſſius ſequatur. Plures alias Exercitationis ſpecies Schefferus in Gymnaſio Styli enumeravit, quas vel ad Rhetoricam tractationem remittimus, vel hic etiam prætereundas duximus, utpote quæ ex hoc fonte deriventur. De Commentatione neceſſariâ quoque exercitatione jam ſuprà diximus.

CAP. XIV.

EXEMPLA IMITATIONUM.

Exempla imitationum apponuntur. 1. Et quidem dilatationis periodicæ Imum ex ep. Cic. I. lib. 5. ad Fam. periodô primâ. 2. quæ in propoſitiones reſolvitur. 3. & deducitur. 4. II. ex ep. 4. lib. 6 ad Fam. per. ult. 5. quæ reſolvitur. 6. & de-

& deducitur. 7. III. ex epiſt. 21. lib. 10. Fam. in fin. 8. quæ reſolvitur & deducitur. 9, 10. IV. ex ep. 29. lib. 10. init. quæ reſolvitur & deducitur 11. 12. 13. V. formida ex ep. 17. lib. 12. Fam. 14. quæ decies variatur. 15. VI. formula ex ep. 8. lib. 1. Fam. 16. per 77. figuras oratorias variata. 17. VII. epiſt. 17. lib. 11. 18. quæ per periodos amplificatur. 19. VIII. dilatationis periodicæ ex ep. 3. lib. 10. Fam. 20. IX. it. X. imitationis compendioſæ. 21. 22. XI. dilatationis enthymematicæ, ex ep. 8. lib. 13. Fam. 23. cujus argumenta recenſentur. 24. & dilatatio ſubnectitur. 25. ſuadetur exercitium ligatam orationem in ſermonem ſolutum convertendi. 26. cujus exemplum XII. datur ex epiſt. 9. lib. 1. Horatii. 27.

1 QVoniam ſuperiore capite n. 22. exempla quædam imitationum nos daturos promiſimus, ideo illa hîc apponere voluimus, quæ vel diſcipulis, vel etiam Magiſtris ſpeciminis loco eſſe poſſint, quo in illâ palæſtra modo exerceri debeant. Ego certè, quoties privatis illa exercitia Scholis inſtitui, magnum ex iis fructum deprehendi.

2 Exemplum dilatationis periodicæ I. ex periodo 1. Ep. 11. lib. 5. Fam. Cic.

GRata tibi eſſe officia mea non miror: cognovi enim te gratiſſimum omnium; idque nunquam deſtiti prædicare, nec enim tu mihi gratiam modo habuiſti, verùm etiam cumulatiſſimè retuliſti. Quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me ſtudio erga te & eadem voluntate cognoſces. * Re-
3 ſolvitur in has propoſitiones. 1. Grata tibi fuerunt officia mea. 2. Id ego non miror. 3. Es enim homo gratus. 4. Quod multis rebus cognovi. 5. Illud ſemper prædicavi. 6. Non enim tantùm gratiam habuiſti. 7. Sed & retuliſti. 8. Invenies me eundem erga te. 9. In officiis atque rebus omnibus.

Deductio. 1. *Tam effuſa in me tua eſt humanitas, longèque excelſior, quam in*
4 *te mea, ut omnia, quæ à me proficiſcuntur officia, utut parva ſint & exigua, non modo verbis in majus extollas, ſed omni genere officiorum non exæquare tantùm, ſed omni opera ſuperare contendas.*

2. Tu quidem illud ſolenne tuum ſervas, qui, quos induiſti à tenerâ ætate ab optimis Doctoribus mores, ita ſemper excoluiſti, ut nunquam ab illis deſciſceres: quo minus mirum mihi viſum eſt nunc, cum planè non exſpectarem, & nulla mea in te tanti eſſent merita, tantum gratiarum reponi.

3. Tantum apud te grati animi fidelis memoria valet, ut vitam tibi ipſam acerbam putes, niſi pietate, comitate, fide ſtudiiſque omnibus erga amicos, notos, ignotos illuſtraveris.

4. Annales quoſdam virtutum rerumque tuarum texere mihi viderer, ſi, quæ tu dediſti grati animi documenta maxima, percenſere numerando velim: Nam profectò infinitum hoc eſſet, neque exiguâ poſſet epiſtola comprehendi.

5. Nulla

5. Nulla mihi dies abit, quin ob oculos illa mihi verſentur, in animis hæreant; idque beneficiorum tuorum memoria efficit, ut cum te in oculis etiam abſentem feram, illa mihi ſemper in ore ſint & ſermonibus, & erga omnes illa deprædicem & extollam.

6. Longè tu ſemper abſuiſti ab illorum moribus, qui cum opere ipſo frigoſi ſunt & parci, verbis tamen copioſi gratias, quas re ipſâ non præſtant, linguâ ſemper circumfe- runt, vel etiam muſſitant illas & ſilentio ſepultas conſervant.

7. Tantum verò abeſt, ut in amicorum officiis quicquam tibi exiſtimes diſſimulan- dum, ut potius non verbis tantùm illa omnia mirifice ornes & augeas, ſed pro plumbeis & æneis beneficiis plusquam Diomedæa permutatione aurea reponas.

8. Quæ tua tam præclara & aurea beneficia ſi ferreâ fronte exciperem, homo eſſem omnium ignariſſimus & ingratiſſimus. Ego verò illa non ſolùm liberè agnoſco & deprædico, ſed &, quoad ejus fieri poteſt, paria paribus reſpondebo.

9. Quare ne minimam quidem cauſam & occaſionem prætermittam, quâ tibi in- ſerviam, omnemque vel officii umbram & ſpeciem, quæ mihi oſtenditur, arripiam: imò omnia, quæ in poteſtate meâ ſunt, & me ipſum cum omnibus, quæ à me proficiſci poſſunt, officiis, ſtudiis, beneficiis tibi tradam.

Exemplum II. ex periodo ultima Epiſtolæ 4. libri 6. Fam. 5

Verba ſic habent: Ego, quæ te velle, quæque ad te & ad tuos pertinere ar- bitrabor, omnia ſtudioſè diligenterque curabo: quæ cum faciam, benevo- lentiam tuam erga me imitabor, merita non aſſequar. * Periodus hæc in 6 ſequentes propoſitiones reſolvi poteſt. 1. Ego omnia ſtudioſè diligenterque curabo. 2. Quæ te velle intellexero. 3. Quæ ad te & tuos pertinere arbitra- bor. 4. Quod, cum facio, parum tamen mihi feciſſe videor. 5. Nam bene- volentiam tuam tantùm imitor. 6. Merita non aſſequor.

Deductio 1. *Cum tot obſidearis negotiis, ut earum te penè moles opprimat, me* 7 *autem ſtrenua nunc exerceat inertia, nihil tam grave arduumque mihi erit, quod tuâ cauſa non confecturus ſim, qui otia negotiaque mea tuis utilitatibus poſtpono.*

2. Quicquid enim tu voles, legis mihi inſtar erit, qui omnes tuos nutus obſervo: quicquid me rogabis, imperatum mihi exiſtimabo: quicquid juſſeris, velut ex Apollinis tripode prolatum oraculum venerabor.

3. Nihil erit, quod ego in tuam gratiam non ſuſcepturus ſim: nulla me revoca- bunt moleſtiæ, — neque fervidus æſtus Dimoveat ſtudio, neque hiems, ignis, mare, ferrum: Nil obſtet mihi, *dummodo tuis commodis inſerviam, & ex meâ operâ tu aliquem fructum perſentiſcas.*

4. Quæ etſi omni conatu agam, etſi Herculeos tibi labores impendam, tanti ta- men illi mihi non erunt, ut illis virtuti tuæ ſatisfactum exiſtimem.

5. Quoties enim tuum intueor exemplum (ejus autem ſpecies quotidie mihi ob ocu- los verſatur) toties in me omnem illam facultatem exſtinguit; ut, dum te in officiorum certamine ſuperior eſſe laboro, vix paribus aſſequi paſſibus præeuntem poſſim.

6. Quare

Digitized by Google

6. Quare te potius à tergo ſequar, tuiſque veſtigiis inſiſtam, cui umbra hæc Amici circumducenda eſt: beneficiorum enim tuorum luce mea exigua officia ita abſorbentur, ut non niſi vel umbris vel obſcuris coloribus illuſtrari à me poſſint.

8 Exemplum III. ex fine Epiſt. 21. lib. 10. ad Fam.

Verba Autoris ſunt: Meam dignitatem commendatam habeas rogo.
Concupiſcere me nihil oportet: habeo te & amantiſſimum mei, & quod opta-
vi, ſummæ autoritatis. Tu videris, quantum & quando tuum munus apud
9 me velis eſſe. * Reſolvuntur hæc in has propoſitiones: Meam dignitatem
tibi commendatam habeas, rogo. 2. Nihil ego nimium deſidero. 3. Tu es
mei amantiſſimus. 4. Tu es ſummæ autoritatis. 5. Quod ego ſemper opta-
vi. 6. Quantum mihi inſervire poſſis & quando. 7. Hoc tuæ prudentiæ
committo.

10 Deductio. I. (1.) *Ea inter nos ſemper viguit, quæ ab ineuntibus annis excrevit, amicitia, ut ſubruſtici pudoris ſit, ſi in te rogando cunctari velim. Meam enim dignitatem cum tibi commendatum ivero, tu timidiuſculum me & in amicitia nimium verecundum reprehendere jure poſſis.*

(2.) Id tamen nunc facio, & quoniam mos ita rogandi eſt, te rogo, ut, quæ ad honorem ac fortunam meam tuendam pertinent, tibi curæ cordique eſſe patiaris.

II. (1.) Non ego ex illis ſum, qui & multa & vehementer deſiderant, ut facere pueri & mulierculæ ſolent, qui rerum obtinendarum cupiditate ita flagrant, ut nullum ſibi modum finemque ſtatuant.

(2.) Ego verò ita cupio, ut non inſaniam; neque quicquam ambitioſius facere conſuevi, ut voti mei compos fiam; nihil à te, quam quod communia amicitiæ jura poſtulant, requiro.

III. (1.) Jam dudum illam tibi legem ipſe dixiſti, ut in amore non ſolum amicis reſpondeas, ſed etiam deſideria illorum antevertas.

(2.) Etſi enim multi ſunt, quibus ego utor familiariter; etſi non deſunt, qui officia mihi ſua & ſtudia non ſine pompa & apparatu obtrudunt; nemo tamen unus eſt, qui te affectu vincat, adeò omnibus tu palmam præripis, ut de principatu certamen quoddam iniiſſe videaris.

IV. (1.) Nec tantùm inane amicitiæ nomen mihi oſtendis, ſed magnum illi autoritas tua robur circumponit; quæ cum illa munita eſt, omnia mea cauſa perrumpit obſtacula, ut nihil in fortunis negotiiſque meis curandis imperium & inexpugnabile eſſe videatur.

(2.) Pendet ab ore & conſiliis tuis Senatus, omnes te venerantur & ſuſpiciunt; officiis te ſibi conciliant, ut in omnium, ſuperiorum, mediorum, inferiorum animis regnum aliquod tibi exſtruxeris.

V. (1.) Quam in poſſeſſionem cum te ipſum jam dudum virtute, prudentia, affabilitate miſeris, ita evenit, & eveniſſe gaudeo, ut ſemper animo meo præcepi.

(2.) Quæ

Digitized by Google

(2.) Quæ ut diuturna tibi ſint propriaque bona, eo nunc magis omnibus votis exopto, quo majores ex illis amicitiæ fructus perſentiſco.

VI. (1.) Itaque tui arbitrii res erit (tibi enim me totum & trado & debeo) quid velis poſſiſve in me meiſque fortunis augendis, quem ego ut voluntate & propenſione mihi addictum, ita facultate ſuâ omnia exhauſturum confido.

(2.) Nulla in re tibi moleſtus ero neque tempora modoſque præfigam; quod importuni facere flagitatores ſolent; à quorum ego moribus planè abhorreo.

VII. (1.) Ego modeſtia tibi mea probari malo, quàm obtundendo injucundus videri; ut gratiam favoremque tuum, ne in faſtidium degeneret, integrum conſervem.

(2.) Meum eſt providere, ne imprudentia mea prudentiam tuam, quam in rebus meis ſemper oſtendiſti, intervertam, plus enim tu mihi ſapis atque proſpicis, quam ego ipſe intelligo, aut à me poterat exſpectari.

Exemplum IV. ex initio Epiſt. 29. lib. 10. ad Fam. 11

De meo ſtudio erga ſalutem & incolumitatem tuam, credo te cognoſcere ex literis tuorum, quibus me cumulatiſſime ſatisfeciſſe certò ſcio: nec his concedo, quanquam ſunt ſingulari in te benevolentia, ut te ſalvum malint, quam ego. * Reſolvitur in has propoſitiones. 1. Vehementer faveo 12
ſaluti incolumitatique tuæ. 2. Id cognoſces ex literis amicorum. 3. Illi contenti erunt meis erga te officiis. 4. Illi quidem vehementer tibi favent. 5. Sed ego operam dabo, ut illos ſtudiis meis vincam.

Deductio *1. Adeò mihi ſalus tua ſemper cordi fuit, ut in rebus atque negotiis* 13
tuis curandis hanc mihi legem dixerim, ne qua in re vel ſegnis vel minus officioſus viderer.

2. Quæ cum mea quotidiana ſtudia fuerint, ſemper enim tu in animo hæſiſti, ſemper tua mihi imago ob oculos verſari viſa eſt, non defuiſſe exiſtimo quotidianos obſervatores amicos tuos, qui hæc ad te accuratè perſcriberent.

3. Ideoque vel illorum teſtimonio vincam, qui de officiis meis teſtari poſſunt; atque ut puto etiam volent; nam & illorum utilitatibus non modo defui, ſed & omnino eorum cauſa, quæ potui, feci; tam officiis operoſus, quam opere officioſus.

4. Certum eſt, te illos habere tibi amicos, quos meritis reddidiſti tibi obnoxios, quis enim tam vecordis eſſet animi, quis adeo bonæ mentis bonique ſenſus expers, ut beneficia ſibi præſtita non agnoſcat, ea apud alios commemoret, atque ſuis compenſare allaboret.

5. (1.) Verùm ſint illi amici tui; prædicent illi te, atque in cœlum efferant; officiis te proſequantur, colant, obſervent; ut illi te unum ſibi vindicent, non patiar, nam deſcendam cum illis in pulchrum de principatu inter amicos tuos certamen; qui (quæ Dii Termini formula fuit) nemini concedo. (2.) Non ego quidem fidem illorum in dubium voco: Quam enim verbis promittunt, credere nolle ſumma eſſet diffidentia. Ego tamen re ipſâ præſtabo verborum parcum quidem, ſed opere effuſum, ut majores meos in ſalute tuâ curanda conatus, quam illorum, deprehendas.

Vuu Exem-

14 Exemplum V.

Formula Ciceronis hæc eſt ex Epiſt. 17. lib. 12. F. Grata vehementer eſt memoria noſtri tua, quam literis ſignificaſti; quam ut conſerves, non quod de tua conſtantia dubitem, ſed quia mos eſt ita rogandi, rogo.

15 *Variatio* 1. Nihil eſt noſtri memoriâ jucundius, quam literæ tuæ nuper mihi declararunt; illam ut propriam perpetuamque eſſe velis, penitus te rogo, non quod de voluntate conſtantiaque tua dubitandum mihi eſſe exiſtimem, ſed quia ſolenne illud noſtrum in Epiſtolis ſervandum eſt.

Variatio 2. Invaluit illa increbuitque ſcribendi conſuetudo, ut amicis noſtri memoriam ubique cantemus: hunc itaque morem potius ſecutus, à te contendo, ut, qui fuiſti, noſter eſſe velis; non ut fidem tuam ac amorem, quem literis tuis mihi repræſentatum eſſe gaudeo, inexploratum aut incognitum mihi credam.

Variatio 3. Multum te ob literas tuas amo, quibus te nominis mei cupidiſſimum ſtudioſiſſimumque cognovi: hunc ut animum mihi ſerves, à te majorem in modum peto; non quod te tam volaticum mobilemque in affectibus eſſe exiſtimem, ſed quoniam ille mos eſt, ut mutuis verborum lenociniis, qui literas ſcribunt, ſe invitent.

Variatio 4. Eo libentiùs tuas complexus ſum literas, quo illæ in memoria noſtri pleniores uberioresque fuere. Huic amori tuo ut conſtantiam adderes, rogarem, ſi ullam in te inconſtantiam diſſimilitudinemque rerum & conſiliorum unquam deprehenderem. Hanc cum de te vel cogitaſſe piaculum foret, quo verborum tamen pompæ ſatisfiat, ut me porro ames, rogatum volo.

Variatio 5. Magna affectus tui vis ex epiſtola tua elucet; multa illic eſt noſtri memoria, ut nihil fieri potuerit honoratius, nihil mihi acciderit jucundius. Non levi fortaſſis te affecerim injuriâ, ſi rogarim, ut in iſto amore perſeveres: levitatem enim in te amantiſſimo mei viro accuſari viderer. Rogo te tamen, atque ideo rogo, ne quicquam ab amore conſueto alienum admiſiſſe videar.

Variatio 6. Mirificam è literis tuis accepi voluptatem, quod in memoria tua penitus nomen noſtrum inſediſſe intelligam. Nihil igitur tota cogitatione mea vehementiusque optaverim, quam ut, qualem te hactenus oſtendiſti, ſemper nobis præſtes, & amori noſtro inſeneſcas. Quo etſi te arguere, ut vagum inſtabilemque videar, tu tamen benigniùs amicorum vota interpretaberis, qui in iſto literarum commercio ambitioſius in officiis ſe provocare conſuerunt.

Variatio 7. O nos felices, qui literis tuis non ſolùm honorati, ſed ſtudiis officiisque tuis ornati ſumus! Quod ſi ad hunc officiorum cumulum perenni-

rennitas acceſſerit, omnia à te habebo: ſed parum circumſpectè habiturum me dico, qui jamdudum in pleniſſimam animi tui poſſeſſionem miſſus, nunquam, niſi temeritatis te accuſem, inde ejici poſſim. Dabis tamen veniam, ſi ex more literarum iterumque te, ut in amore perſeveres, rogaverim. Paulo enim meticuloſior & λογοδαίδαλος amor eſſe ſolet.

Variatio 8. Si quid rerum mearum gratum mihi unquam fuit, ut ἔπαινος ἥδιστον ἄκουσμα eſſe ſolet, nihil ſanè magis me movit, quam honorifica iſta noſtri memoria, quæ in literis tuis paginam utramque facit. Quid mihi optabilius, quid ſuavius, quam ut firmiſſimam hanc habeam tuam benevolentiam. Rogarem te, ut hanc mihi ſerves, niſi levitatis ſuſpicione tam præclaram opinionem tuam ferirem. Quoniam verò vulgo ita fieri ſolet, ut, qui officiis certant, etiam verborum prodigi eſſe ſoleant, te, ut favere mihi porrò velis, non rogo ſolùm, verum etiam obſecro.

Variatio 9. Vide quanta in te ſit ſuavitas, qui non literas tantùm humaniſſimas mihi dediſti, ſed tot laudibus præterea ignobile nomen noſtrum cumulas, ut mihi nunc ipſi placere incipiam, poſtquam apud te tam gratioſum me eſſe intelligo. Serva mihi hunc animum ſartum integrumque, vir maxime. Sed parum ego catus orator ad te venio, qui, cum ita rogo, læſæ amicitiæ reus videri poteram, dum ſuſpicioni levitatis aut inconſtantiæ locum apud me reliquum eſſe oſtendo. Eris tu vel non rogatus noſter. Neque tamen has preces noſtras, ſi te rogavero, in ſiniſtram partem rapies: Facio enim, quod ii, qui amicitias ambiunt, facere ſolent; ut precibus verbisque obtundant, ſtudiisque omnibus amorem eblandiantur.

Variatio 10. Non mediocrem animo voluptatem cepi, cum tuas legi, tot amicitiæ tuæ cumulatus documentis. Quam his favoris tui tropæis triumpho? Rogarem te denuò, ne hunc favorem noſtri ulla obliterari oblivione ſinas, neque te aliorum inſuſurrationes mihi auferant, ſi propenſiſſimam voluntatem tuam ulla diffidentis ſpecie tentare fas videretur. Scio me memorem monere & currenti calcar addere; Nam vel ſuſpiciones meas tuis officiis vinces: Oro tamen ut amare nos pergas, potius ut officioſo meo pudori conſulam, quam ut fidem tuam ulla ſuſpicione adſpergam.

Exemplum VI. Variatio Formulæ per Figuras. 16

Formula Ciceronis hæc eſt epiſt. 8. lib. 1. ad Familiares: Tu velim tibi ita perſuadeas, nullam rem eſſe vel minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non charior ſit, quàm mea res omnes.

1. *Eſt Cognitio.* Quod rerum tuarum major mihi cura ſit, quàm mearum, 17
id tibi puto certis ſpeciminibus eſſe cognitiſſimum. Dubitare certè te nunquam ſinam.

Digitized by Google

2. *Ignoratio.* Quanti tibi mea fides ſit, ignoro equidem. Eam mihi eſſe ſcias velim, ut vehementiùs de ſalute tua laborem, quàm mea.

3. *Oſtenſio.* En dextram cum hoc calamo! En fidem cum hoc animo, qui non tam ſuus, quam tuus eſt! & quem nullæ tangunt curæ niſi tuæ.

4. *Narratio.* Quid alii de fide ſua tibi narrent aut jactent, parum tu ad animum revoca. Id ſcio, ſurdis ſæpe narrari fabulas, cum amicorum fidem imploramus. At hæc ego tibi narro, non fabulas, ſed amici oracula: Nihil mihi amicitia tua eſſe jucundius, qui fortunas tuas inter meas reputo: ſalute tua meam contineri exiſtimo, cujus ego majorem, quàm meæ ipſius, rationem ſum habiturus.

5. *Didaſcalia.* Qui nihil neſcis, id unum à me docebere, vel reclamantibus Philoſophorum Scholis, ne numero quidem differre amicos, ac nos præcipuè; cum te in mei velut poſſeſſionem dudum vocaverim. Quicquid tu volueris, id ita volo, ut nec mea voluiſſe cupidius; quicquid juſſeris, ita exequar, ut nec mea exequi promptius poſſim.

6. *Affirmatio,* Crede mihi, nihil eſt, quod tuâ causâ non velim. Vel me ipſum, ſi juſſeris, odero, ut amem tua.

7. *Negatio.* Nunquam fiet, ut à meo animo tuus vel latum unguem dimoveatur. Pereant, qui inter nos divortium volunt. An unquam per me deſertæ jacuerunt res tuæ? Nunquam. Citius mihi oculos, os, manus negaverim, quàm ut illos ad nutus tuos cæcutire, hoc ad juſſa tua obmuteſcere, has tibi compreſſas atque deſides eſſe patiar, qui tuo ſpiritu magis vivo, quàm meo; tuis oculis magis mihi proſpicio, quàm meis; tuo ab ore pendeo; tuis manibus fulcior atque ſuſtentor.

8. *Ironia.* Qui ſuis utilitatibus ducuntur, ſuis in rebus gerendis, opibus corradendis, centimani Briari, in aliorum auxiliis vix Scævolæ, eos amicos appelles, iis committas, ſi quid rectè curatum velis. Sint procul à nobis iſtæ virtutum & amicitiæ peſtes! A me nihil eorum metues. Patet tibi cum animo fides, hominis magis tibi quàm ſibi obnoxii, magis tuis rebus, quàm ſuis rebus invigilantis.

9. *Reticentia.* De rebus tuis angeris? Me vide; in me recipio. Sapienti ſatis.

10. *Præteritio,* Non dicam jam, quanta in me tua ſemper fuerint merita: vivunt tamen illa, ob oculos verſantur, manibus palpantur, aures vellicant, animo inſident, ut mearum citiùs rerum, adeoque mei ipſius, quam tui tuarumque rerum, me capiat oblivio.

11. *Jusjurandum.* Ne vivam, niſi vivo tuus. Hos ego oculos tango, quibus te fero. Hanc ego dextram teſtor, fidei mei pignus, nihil me omiſſurum diligentiæ, in rebus, quæ ad te pertinent, vel cum diſpendio mearum, rectè curandis.

12. Tr-

12. *Teſtatio.* Quid tui cauſa fecerim, tuæ magis deprædicant, quàm teſtantur literæ. Quid porrò facturus ſim, faxo, ut re potius ipſâ, quam meo tibi teſtimonio conſtet. Ubi enim in rem præſentem venero, ita ad ea, quæ ſunt è re tuâ, animum advertam, ac ſi nullo in momento res meas ſim poſiturus.

13. *Animadverſio ſeu Epitaſis.* Accedam ad res tuas curandas. Nam meæ ſunt: meæ ſunt, quia tuæ. Tu amicum me habeas, ſed inertem, ſed ſuarum rerum ſatagentem, ſed amici rebus ſecurum? Adeone tua tibi vel diffidentia vel modeſtia imponit, ut fidei amici nihil committas, nullum humeris onus ejus imponas?

14. *Parentheſis.* Si me amas, (amas autem, quàm qui maximè) non committes, ut ab alio (alii enim alia magis & ſua, quàm tua curabunt) res tuæ curentur; qui non ut alienas (nihil enim inter amicos alienum eſt) ſed ut meas, & plus quam meas, planeque ut tuas curabo.

15. *Correctio.* Tantum mihi non eſt à rebus meis otii, aliena ut curem; ſed curo tamen tua. Imo hæc non ſunt aliena, ſed mea. Sed ego illa curo, plus, quàm mea, quo tu plus oculis iſtis ac me ipſo mihi charior.

16 *Repetitio.* Quoties tuas mihi literas mittis, toties præconis cujusdam voces audire videor, qui mihi ſuum *hoc age* inculcet. *Hoc* ſcilicet *age*, non quod tuum eſt, ſed amici tui negotium. Quod ideo magis tuum eſt, quia non eſt tuum, ſed amici negotium.

17. *Admiratio.* Papæ quàm tu mirabilis homo! Novum hoc mihi monſtrum eſt; nova in amico, in familiari, verecundia, tam intempeſtiva modeſtia. Non audes in me rejicere tua negotia, cui nihil magis eſt in votis, quam tua ut impleat vota, & in tuis ſua?

18 *Exclamatio* O fortunatum illum felicemque diem quo negotiorum tuorum me facis participem. Jam demum te verè amo, quia te me amare video, ut fidei meæ aliquod ſpecimen requiras, quam ita tibi totam cum animo ipſo addico, ut nec ipſe in aliquam ejus partem admitti velim.

19. *Exaggeratio* Quis credat, tanti tibi nomen meum eſſe, ut negotio tuo arduo conficiendo homuncionem hunc præficere non dedigneris. Ego verò tanti beneficii memor, omnem ei rei curam, operam, diligentiam, nervos, Vires, vitam ſpiritumque ipſum impendam.

20. *Extenuatio.* Res tuas benè ut curem rogas. Quàm hoc rogare ridiculum eſt. Hominem tui amantiſſimum ſtudioſiſſimumque, qui quâ polles autoritate, imperare potes, quo flagras amore, debes. Jube, impera, tuus ſum, mancupii tibi jure acquiſitus; quanquam & tuæ mihi preces, quemadmodum magnatum, ſunt imperia. Nunc cum me rogas, currentem incitas; qui, tui ut maximam habeo reverentiam, ita majorem rerum tuarum curam gero, quàm mearum.

21. *Memoratio.* Memorem mones amice. Et nunc hærent mihi in animo tua juſſa, ac, dum ipſe mei memor ero, hærebunt. Citiùs enim mei ipſius, quam tui tuarumve rerum, quas diligentiſſimè curabo, mihi oblivio obrepet.

22. *Præſagitio* Quæ mihi in mandatis dediſti, eâ, quâ debeo, fide exſequor: & jam neſcio quid mihi animus præſagit boni, fore, ut quam primum ad vota tua, imò ſupra illa, expediantur. In me, quod accredas mihi velim, mora non erit ulla: Id enim prædico tibi, habiturum te quidem aliquos, qui res tuas eâ, quâ ſuas, diligentiâ, neminem, qui majori quàm ſuis impendit, curaturus ſit.

23. *Dubitatio.* Tene audiam potius, an me, dubito. Tu rebus tuis rectè curandis me præficere vel non vis, vel non audes. Ego verò volo, & ſi me audis,tibi,ut mihi,quæ vis,imperes,impero. Res enim tuas diligentiùs,quam meas,curabo. Amici non ſumus, ſi tu, an imperes, ego, an faciam, dubitemus. Neque tu fidem meam in dubium, ſcio,vocabis, nec tuam ego fiduciam.

24. *Inquiſitio.* Nunc ego quæro abs te, quare alii potiùs, quàm mihi res tuas curandas commiſeris: quando me vel infidum vel negligentem in rebus tuis inveneris,qui plerumque à meis, quàm à tuis, ſum omiſſior. Juſtas certe conquerendi adverſus te cauſas habeo, Actio conſtituetur. Tu mihi & reus & judex eris, niſi te ipſum condemnaveris, cave ne te condemnem. Centum enim epiſtolarum numerum ſolves, antequam te abſolvam.

25. *Interrogatio.* Ain vero? Non te mihi gravem fore tuis negotiis? An hæ amico, an te, an me dignæ voces ſunt? Quâ tu mihi fronte id occinis? quo animo? an mea tibi fides ſuſpecta? An tua ego unquam ſegniùs curavi? An meæ ſunt tot occupationes, ut tuis excludar? fuitne ſemper major apud me in tuis, quàm in meis rebus, ſollicitudo? Quis obſequio, officiis, induſtria promtior? reſponde, ſi vir es; defende te, ſi amicus.

26. *Reſponſio* Viſne ut in me negotii hujus moles recumbat? En Atlantem,qui ferat animo intrepido,nec latere infirmo. Vis hominem induſtrium, diligentem? En tibi, qui tua omnia ita geret, reget, gubernabit, ut nihil à te ipſo ampliùs expectes.

27. *Interpretatio.* Amicus tuus ſum, id eſt, res tua, Utere illâ, prout libet: verbo innue, occultos interpretabor ſenſus. Optimus amicus amici interpres eſt, i. e. omnia quæ vult, ille volet alter, Manus alter alteri commodabit; ora, animos, res amici curabit, plus quam ſuas.

28. *Occupatio.* Ergone nullum fuit è tot negotiis, quæ inter amicos quaſi dividis, qui me admoveres. Jam ſcio, iterum veterem mihi cantilenam occines: Tot negotiis circumſideris, ac penè opprimeris, ac nova quæris Nolo tuâ facilitate abuti, nolo publicis detrahi, quæ meis impendis tempora. Tu verò aufer mihi iſtas excuſatiunculas. Non ita aulæ ſervio, ut inſervire amicis vel nollim, vel non poſſim. Totas citiùs dies, omnes, quæ ſuperſunt, horas,

Digitized by Googl

ras, omnia momenta aulæ & mihi eripiam, ut tibi tuisque rebus impendam. Aulam denique res ſuas ſibi habere malim, quam, ut à tuarum mihi rerum cura ſit diſcedendum.

29. Fictio. Quod rerum tuarum curam mihi imponis, gaudeo: committe huic homini omnia. Finge ex tuo ingenio promptum, alacrem, officioſum. Argum me finge, qui centenis oculis invigilet. Briareum finge, qui centum manus ad opus tuum adferat: non fallam ſpes tuas & vota, mea etiam vota meumque genium fraudaturus, ut tua impleam deſideria, tuæ me accommodem voluntati. Finge denique novam aliquam mei in Te μεταμόρφωσιν: Sic idem tecum & plus, quam tu ipſe, & cupiam & exequar.

30. Imaginatio. Jam videor mihi te videre moroſum, meditabundum, circumſpicientem omnes angulos, circumcurſitantem omnes plateas, prenſantem amicos, quos in negotio tuo expediendo conſulas. Ad me non reſpicis. Quin dic, quid velis. Illud mihi Pythagoreum: αὐτὸς ἔφα, tibi erit αὐτὸς ἐποίησε. Ni enim ego, quicquid tu dixeris, ita effectum dederim, ut ipſe non poſſis accuratiùs, omnem apud te fidem decoxero.

31. Expreſſio. Ego tuas res non curem? Plus quam meas. Si Jovis quadrigas inſcenderis, aut Diogenis accenderis lucernam, parem in alio fidem fruſtra quæras. Manibus pedibusque ſaxum hoc tuum volvo. Si mihi centum linguæ eſſent, centies hæc tibi inculcarem; nihil eſſe, quod non tui cauſa cupiam. Si centimanus eſſem Briareus, vel centies effecta darem, quæ ſemel tu facta cupis.

32. Proſopopœia. Si charta hæc conſiliorum meorum particeps loqui tecum poſſet, quæ vellem, candorem tibi noſtrum vel ipſo colore ſuo confeſſa deſideria noſtra panderet, quibus in obſequia tua rapimur. Si ipſa fides hæc ſcriberet, me puto rebus tuis unicè commendaret.

33. Apoſtrophe. Agite ergo. Ite literæ noſtræ ad virum noſtri amantiſſimum. Ite atque hæc ei in aurem: Heus tu, ſi quid curatum velis, huic homini curandum da.

34. Ratiocinatio. Nulla mei tibi cura eſt. Quid ita? Rogas? Quia nullam mihi vis eſſe tui tuarumque rerum curam. Ego verò rogo te non ſolum, ſed & pro jure meo contendo, ut in earum partem me admittas. Debes enim, quia amicus: velle debes, quia fidei meæ certus. Ejus puto non pauca habes ſpecimina. Quid enim? Annon ſemper ita curavi res tuas, ut nec tu ipſe diligentiùs?

35. Concluſio. Amicus meus es. Ergo fac, ut te videam, non nomine, ſed opere ipſo talem. Feci, inquies, juvi, quibus potui, re, opera, conſilio. Sed tuo bono, mutuus amicorum amor eſt. Ergo & reciproca ſunt officia. Niſi enim reſpondere officiis me velis (cupio certè, quàm qui maximè) cum omnia mei cauſa agis, nihil agis, ac ipſo beneficio es ingratus.

36. Epi-

Digitized by Google

36. *Epiphonema.* Cum in omnibus & conſilia & operam tuam requiro, ita omnia agis mea, ut nec ipſe diligentiam meam requiram. Ego vero cum tui cauſâ omnia agere velim, ne minimâ quidem in re noſtrum deſideras officium. Iſta quidem vis, aut, ut mollius dicam, fraus eſt. Heu quàm eſt miſerum, ita vivere, ut, ſi vel maxime nolis, vivas tamen ingratus! Quam eſt hoc in amicitia ambitioſum! addo, quam callidum! Ut ſolus bene mereri videaris, amici excludere officia.

37. *Compendium.* Nihil eſt, quod tibi tuarumque rerum commodo impendere nolim: Nihil adeò mihi dulce eſt & ſuave, quorum ego jacturam non facere malim, quam ut tuæ amicitiæ per negligentiam meam vim inferam. Plenum tibi in operas, res, conſilia, fortunas, ſalutem, vitam denique meam, jus transſcribo, atque ut paucis multa dicam, tibi toti me totum.

38. *Perplexitas.* Quid agam? Hinc animum timor diſtrahit: hinc amor: illinc mea etiam commoda. Hujus ego Jovis in me fulmina temerè conciliare nolim. Te ut iratum mihi habeam! Sancta amicitiæ lex prohibet. Commoda mea ut negligam? Amici, uxor, liberi intercedunt. Quid velim ego nolimve neſcio. At certe tui causâ vel cum ſalutis meæ diſpendio velle omnia debeo.

39. *Approbatio.* Hem iſtud eſt amicum eſſe! O factum bene! Beaſti me tuis literis, quibus rerum tuarum curam mihi imponis. Jam te amicum eſſe ſentio, tuque me eum eſſe, faxo ſentias, cui ſtatutum eſt omnia ferre atque pati, quam ut in te aut in fortunas tuas iniquius aliquid conſtituatur.

40. *Imperium.* Hoc tibi edico, ſeveritate plus quam prætoria, ne cuiquam alii, quam mihi res tuas commendes. Eam tibi legem jus amicitiæ ponit, ſanctum, inviolabile: ut parendi mihi neceſſitatem impoſuit, plus in rebus tuis, quàm meis laboraturo.

41. *Admonitio.* Quidvis impera. Dictum factum. Visne curem res tuas? Meæ erunt.

Unum illud repetens, iterumque iterumque monebo,

ne mihi magis, quam tibi ipſi diffidas.

42. *Obſequium.* Non ero, ut ille in fabulâ ad mandata claudus, cæcus, mutus, mancus, debilis. Quæ enim apud Maronem ventorum Deus, mihi tibi liceat, non fumos vel ventos vendenti.

Tuus eſt ô Amice, quid optes,
Explorare labor, mihi juſſa capeſſere fas eſt.

43. *Blanditiæ.* Nunc amo te, anime mi, ocelle jucundiſſime, cum in negotiorum tuorum conſortium me admittis, qui tuis immori malim, quàm meis immorari.

44. *Salutatio.* Salvete mihi vel centies, quæ ſalvum mihi nunciaſtis amicum noſtrique memorem: ut vos exoſculor: ut lego lubens! Nihil enim iſta

iſta memoriâ mihi accidit ſuavius; præſertim, cum ea obſequiis officiisque mutuis fovetur. Quæcunque etiam juſſa feratis, ferte, mea ſemper reportaturæ obſequia.

45. *Appretatio.* Dii te ament, Amicorum optime, pro amore in me tuo. Jam enim (quod bonum fauſtumque tibi mihique ſit.) totum expedivi negotium: tam benè proceſſiſſe primum hujus amicitiæ ſpecimen, tui cauſâ gaudeo, mei cauſâ triumpho, qui omnia moliturus ſum, ne pœnitere te amicitiæ meæ poſſit.

46. *Veneratio.* Graviſſimum eſt, quod fidei meæ commiſiſti, negotium, ac periculoſæ plenum opus aleæ: videbo tamen, ut illis difficultatibus te eripiam, nulla etiam ſupplicia formidaturus. Deum veneror, ne tam præclaram bene de te merendi occaſionem mihi è manibus elabi ſinam.

47. *Abominatio.* O factum male! Annon pluris tibi ſum, quam homo ille mercenarius, cujus tu fidei res tam arduas commiſiſti? Aufer lucellum illi, & abierit fides, quæ non excedit loculorum amplitudinem. Certiora à me, quam ab illo homine, rei tuæ præſidia expectare potuiſſes, debuiſſes. Ut tuas enim erigerem res, vel meas paterer deſertas.

48. *Objurgatio.* Verberavi te hactenus cogitationis tacito duntaxat convitio, nunc te palàm objurgo, Euclionem temporum, prædonem literarium, helluonem librorum, amicitiæ deſertorem, cauſæ tuæ proditorem: qui in tam arduo tuo negotio non tantum tibi otii ſumis, ut amico res tuas commendes, qui certè diligentius quam ſuas, aut tu ipſe tuas, geſturus eſſet. Dicam ego hanc tuam vel ſocordiam, vel ſuperbiam, vel aſtutiam? Nam certe vel ſalutis tuæ curam abjeciſti, vel me huic rei ineptum exiſtimas, vel denique hoc tam pertinaci ſilentio artes quaſdam, quibus diſſui amicitia ſolet, alere mihi videris. Vel mores tuos muta, vel amici nomen abjice.

49. *Irriſio.* Vis ſcire quid agam? Albis, quod ajunt, dentibus te rideo, qui dignum abstuliſti diffidentiæ tuæ præmium: cum amicum haberes, cui ſecurè crederes omnia, quæſiviſti alios, quorum vel malitia, vel negligentiâ res in ſummum diſcrimen tuæ deductæ. Nunc, cum nemini obtrudi poſſunt, ad me itur.

Diſce fidem noſtram, monite, & non temnere Amicos.

I nunc, & impone illis negotia, qui tam pulchrè tibi imponunt.

50. *Execratio.* Malè ſit morbo illi, qui me hactenus rebus & meis & tuis ſubtraxit. Nunc poſtquam ille à me receſſit, ad me redeo, & ad te, & ad tua negotia, quantus quantus ſum, omni fide, officio, ſervitio, tuus.

51. *Optatio.* En erit unquam

Ille dies, mihi cum liceat tua noſcere juſſa!

Totos ego menſes compreſſis manibus ſedeo, totos ego annos expecto, nec

Digitized by Google

quicquam in literis tuis comparet, in quo fidem periclitari velis, quam tibi propriam perpetuamque ſpondet amicus.

52. *Vocatio.* Ubi jam ſunt illi Aretalogi, philoſophâ ſuâ ſententiâ, ignavâ operâ? Jam veniant, & viros ſe præſtent, verbis adeò ſplendidi. Nunc illi deliteſcunt, ne quiſquam eorum domi eſt. Tu, ſi ſapis, veteribus amicis, quorum tibi ſpectata fides eſt, utere. Inter eos me habes ſemper tuum, & ὄργανον ἔμψυχον. In tua ſum poteſtate, & quæ de tuis in mea eſſe vis, in tua eſſe non deſinent.

53. *Votum.* Si quid habes, in quo amici fidem requiris; en! tuus ſum; ad aram enim fidei me tibi nunc ſiſto. Tibi victimam me voveo: Tibi me totum omniaque mea conſecro.

54. *Obſecratio.* Non deſinam te fatigare precibus, ut meâ tandem utaris amicitiâ, niſi ipſe habeas inutilem: quâ ne me afficias injuriâ, tibi ſupplico. Quanquam vulgus, ut vetus habet verbum, amicitias utilitate probet; vinculo tamen aliquo amicitiæ illæ contineri debent, ne collabaſcant.

55. *Commendatio.* Qui multos commendare tibi ſoleo, nova apud te commendatione ipſe apud te egere mihi videor. Adeò enim oblitus mei es, ut operam noſtram nullâ in re deſiderare videaris; cum nullis libentius quam tuis rebus curam intendam.

56. *Conceſſio.* Scribe modo: tuis ego deſideriis ſubſcribam. Nihil ita meæ poteſtatis erit, ut non ipſe velim tuæ. Omnibus, quibus potero, officiis tibi commodaturus.

57. *Gratiarum Actio.* Gratias tibi ago, quod magno me beaveris beneficio. Quod enim majus contingere amico beneficium poſſit, quam ad officia beneficiaque invitari? Utinam eorum aliquam partem implere poſſem, quæ ad Te ornandum pertinent.

58. *Recuſatio.* Odi aulicos illos verborum apparatus, quibus adverſus Amicum uteris. Annon noſti Græcum illud: ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ. Nolo blanditias, juſſa volo; quæ, quo ſeveriora, eò mihi blandiora: quò tu me minus rogas, eo promptiora tibi mea erunt officia.

59. *Exultatio.* Cum meâ diligentiâ effectum tibi viderem, quod tu efflagitabas cupidiſſime, exultare lætitiâ & triumphare gaudio cœpi. Et hunc ego à negotiis tuis fructum primus capio, primum hoc mihi quod ſit gaudium, tuum vero ſecundum. Quam affectui meo prærogativam non invidebis, ut, qui ſtudio ac efficiendi deſiderio me ipſum & induſtria præveni, tua quoque gaudia prævenirem.

60. *Jactantia.* Nunc ego de rebus tuis benè à me geſtis gaudeo: Hanc enim mihi gloriolam in hoc amicitiæ certamine vindico; nulli fide, diligentiâ conceſſurus. Tu modò cave, ne tua vel diffidentiâ vel ſocordiâ gloriæ huic noſtræ quicquam detrahatur; quam ita cuſtodire cupio, ut, ſi idem mecum velis, res tuæ jaceant nunquam.

61. Gra-

61. *Gratulatio.* Jam licet acclamem tibi *feliciter* & mihi, de feliciter expedito negotio; nec potes tam tibi ipſi, aut alii tibi ita gratulari, ut ego mihi gratulor, atque in ſinu de hac felicitate tua, quæ & mea eſt, gaudeo. Nihil enim mihi gratius unquam accidet, quàm ſi per meam operam grati aliquid tibi accidere poſſit.

62. *Plauſus.* Plaude, jam peracta tua eſt fabula. Ego Roſcius in hâc ſcenâ perſonam tuam perbellè tractavi. Succeſſit è voto res. Quid vis amplius? Tibi plaudo.

& mihi plaudo
Ipſe domi, ſimulac numos contemplor in arca,
quos tibi induſtria mea extorſit. Plura tui causâ, ſi velles, vellem.

63. *Ejulatio.* Heu mihi! Adeone me à bonâ fortunâ derelictum, ut tui cauſa efficere nihil valeam, qui velim omnia. Non equidem omnia poſſumus omnes, in aulis præſertim, in quibus ab unius Jovis nutu pendent omnia. Sed & hîc interdum Semideis & Diis Tutelaribus & Satyris aliquid licet.

64. *Exprobratio.* Satiſne tibi cauſæ eſſe ingrato putas, quod omne inter nos amicitiæ commercium ſublatum velis. Nam certè amicitiam ſuſtuliſſe mihi videris, qui fomenta ejus tollis, ac iſta mutuorum officiorum ſolatia. Quænam hæc ſatietas eſt? quod faſtidium te à nobis abalienavit? Omnes alii etiam, quos non ſatis noſti, à Te habent, quod agant; ego nihil, qui & animo tibi ſum conjunctiſſimus, & rerum tuarum gerendarum cupidiſſimus.

65. *Pœnitentia.* Jam penè promiſſorum meorum me pœnitet, cum tam ſegniter res tuæ mihi procedant; non mea quidem, ſed unius moratoris culpa. Hæc mihi penè quotidiana ſunt ſupplicia. Ipſa itaque neceſſitas mihi manum injecit. Ubi removero hæc obſtacula, ita res expeditas dabo, ut nec me pœnitere laboris, & hujus ipſius tædii poſſit, nec te meæ amicitiæ.

66. *Spes.* Benè te ſperare jubeo: In portu enim tua cauſa navigat, jamque ad optatum finem res omnes ſpectant. Jam gaudeo impletas Tibi eſſe à me ſpes tuas, quas de me conceperis. Atque ut ita ſemper ſperes, rogo. Ego illud operam dabo, ne ſpes tuas fides noſtra deſtituat.

67. *Deſperatio.* Quanta ſpe decidi! Actum de amicitia noſtra eſt! animam agit, niſi tu ſuccuras. Ne quid enim diſſimulem, non mediocriter animi angor, quod ab alio quam à me, cujus tamen fidei olim credebas omnia, negotia tua velis curari. Ego vero ad inſaniam cupio. Tu vide, ne hoc mœrore & deſiderio contabeſcam. Jam iſtæ res meæ mihi ſordent, ipſe mihi diſpliceo, cum diſplicere tibi ſtudia mea video.

68. *Timor.* Metue, ô bone, quem non metuis. Habemus interdum amicos, qui blandi ſunt oris, amari verò pectoris. Ego profecto non parum tibi tuæque cauſæ metuo, qui parum adeo tibi ipſi metuis. Mira alacritate omnia

obſer-

Digitized by Google

obſervo, omnia etiam tuta timens. Notæ enim mihi ſunt hominum inſidiæ. Atqui ita, ſpero, lento & ſuspenſo gradu ipſam cauſæ arcem invadam.

69. *Verecundia*. Pudore confectus penè ſum, cum à rerum tuarum curâ excluſum me eſſe ſentio, quem unum atque unicum amicum appellare toties conſuevisti; qui tuis rebus eam ſemper adhibuit diligentiam, quam non adhiberet vel ſuis vel aliorum negotiis. Nunc itaque verecundia deterritus, pluribus te verbis non rogabo, ut quicquam mihi oneris imponas: Metuo enim, ne ſi repulſam feram, ſecundo pudori animus ipſe ſuccumbat.

70. *Audacia*. Magnum in me facinus tui cauſa ſuscepi; jacta jam eſt alea. Atque utinam videre poſſes, quo vultu, qua confidentia, quibus cervicibus, quo ſpiritu, negotia tua ſubeam. Nulli cedere paratus, nec ipſos equuleos formidaturus, ut rem tuam tibi conficiam, quæ meis omnibus meaque ſalute mihi eſt charior.

71. *Impudentia*. Jam ergo os ferreum & perfrictam tibi frontem opponam, qui nullis moveri precibus potes. Ingeram me negotiis tuis vel te invito. Velis, nolis, morem te mihi gerere oportet, homini, qui eâdem, quâ hæc à te audacia petit, (animos enim addit amicitia) effecta daturus eſt. Si me importunius hæc flagitare miraberis, cogita non erubeſcere amici literas.

72. *Excandeſcentia*. Totus in fermento ſum, neque cui ſuccenſeam ſcio. Non mihi: Nihil enim eorum, quæ ad rerum tuarum curam ſpectant, è manibus dimitto. Indignor tamen, ac propemodum ringor, me nihil adeò promovere. An itaque cum fato meo expoſtulem? Sed & hoc ſtultum eſt, & homine prudenti indignum tibi videbitur. Ego potius impatienti deſiderio tempus illud, quo tua mihi vota implere liceat, expectabo.

73. *Minæ*. Quæ (malum!) iſta cunctatio? Hæc tua mihi verba aures circumſonant: Væ illi, qui has mihi moras nectit, & cujus ego culpâ iſtam apud te ſuſpicionem incurro! Si non fecero ignavo huic homini mala aliquo pacto, me eſſe dicito ignaviſſimum. Habebis etiam in me vel Fabium aliquem, qui cunctando etiam res tuas ſit reſtituturus.

74. *Nemeſis*. Non ergo impunè tibi abiit iſta nunc injuria. Jam par ego pari. Tu me à tuis excluſiſti negotiis, ego te à meis. Jam diſce inpoſterum, ſuo pretio amici æſtimare fidem.

75. *Miſeratio*. Miſeret me tui, qui adeò cum difficultatibus rerum tuarum conflictaris, nec ex iis eluctari anguſtiis potes. Ergone amici tui ita tibi excidit memoria, ut in earum partem eum admittere nolis, qui eâ fide tua curat, ut fideliùs non poſſit ſua?

76. *Confeſſio*. Nullæ mihi magis curæ, quàm res tuæ, ſunt. Eâ enim me, fateor, ambitione teneri, ut inter amicos tuos, & qui plurimum tui cauſa cupiunt, principatum quendam affectem.

77. De-

77. *Deprecatio.* Parce, precor, ô Amice: ſatis pœnarum jam luimus. Citiùs enim aquâ & igni mihi interdixeris, quàm officiorum communioni, quæ ex amicitiâ oritur; ſine quâ vel ipſa mihi vita acerba eſt.

Certum eſt in ſylvis inter ſpelæa ferarum
Malle pati,

quàm iis carere utilitatibus, quas tua mihi parit amicitia; quæque in eo præcipuè conſiſtunt, ſi tibi ullâ ratione utilis eſſe obſequio ac operâ meâ poſſim. Quâ in re omnem pono diligentiam.

Exemplum VII. exhibet Imitationem quandam Epiſtolæ 17. lib. 11. 18

1. *Cum tot tantiſque beneficiis à Te cumulatus ſim, neque adhuc ad manus ſe dederit occaſio, quâ dignam meritis tuis gratiam referrem, pudor me, neque, ut arbitror, reprehendendus, deterret, ne novis tibi moleſtiſque literis aures obtundam.*

2. *Quibus me beneficiis ornarit, quibus laudibus cohoneſtarit Agapetus, tibi non eſt incognitum: omnes certè ut virum bonum integrumque mirabili benevolentiâ proſequuntur.*

3. *Hic vacuam Senatoriam dignitatem ambit: quo in propoſito, ſi quis auram illi aliquam afflare poterit, id effecerit, ut in portu ſalus ejus navigatura ſit, ipſeque ſummum hoc beneficium interpretabitur.*

4. *Jam ante perpenſum & exploratum habeo, neminem fore ex ampliſſimo veſtro ordine, qui plus ad illum juvandum facultatis, ad ornandum autoritatis, ad negotium conficiendum voluntatis, allaturus ſit, quam Tu, qui in Senatu regnas, omniumque conſiliorum princeps es & architectus; atque præterea hominem ita complecteris, ut vel ſponte cæteris, qui valde petituriunt, prenſatoribus anteponas.*

5. *Ideoque de manu, ut ajunt, in manum tibi trado hominem, rogoque, ut eum, quibus potes modis, ornes ac tuearis: quâ ex re magnam perpetuamque voluptatem me capturum, ſcias velim.*

6. *Præterea non mihi tantùm id gratum, ſed & Reip. rationibus accommodatum eſſe non ignoras, neque tibi quicquam majori fructui gloriaque eſſe poterit, quàm, ſi de unâ quod ajunt, fideliâ duos parietes dealbaveris; Commodi publici ſervantiſſimus, & amicorum non incurioſus. Vale!*

Amplificatio prioris exempli. 19

Periodus I.

1. Tantis ego à Te beneficiis ornatus auctusque ſum, ut nulla mihi dies eorum memoriam exſtinguere poſſit, nullo quantocunque officio vel partem tuorum meritorum aſſequi me poſſe confidam.

2. Nam quanquam diu multumque in omnes occaſiones intentus, omnibus votis quæſiverim, quâ in re parem, non dicam, gratiam tibi referrem,

rem, ſed gratum ſaltem animum & beneficii memorem oſtenderem; de ſpe tamen illa conatuque adhuc ſum depulſus.

3. Itaque tot meritis tuis obrutus, tot nominibus tibi obſtrictus, verecundè dubitanterque tibi ſcribo, cum grave ſit viro prudenti, novum nomen facere, qui in veteri penè conturbet.

4. Perfricabo tamen frontem, neque nunc humanitate tuâ abuti grave mihi erit, poſtquam ſemel verecundiæ fines ſum transgreſſus.

II.

1. Non, ut arbitror, animo tuo excidit, cui nihil mearum rerum ignotum eſt, & cujus in ſinu omnia deponere conſuevi: quibus me beneficiis ornarit Agapetus, quibus præſidiis, conſiliis, opibus, cum fortunæ iniquitate colluctanti ſubvenerit, quam fidenti animo partes ille meas ſemper ſuſceperit.

2. Accedit commune omnium hominum ſuffragium, qui ut integritate ſpectatum, civilis officii non ignarum, notæque & expertæ fidei hominem, in cœlum laudibus extollunt, omnibusque in exemplum proponunt.

III.

1. Senatoris locum fato affinis tui non ita pridem vacuum cum multi affectent, nemo unus, me quidem judice, eſt præter Agapetum, qui in locum demortui ſurrogari mereatur.

2. In ampliſſimum hunc ordinem ut cooptetur ille, cupiditate ardet incredibili; etſi nihil ambitioſius more prenſatorum facturus ſit, qui ſatis in virtute ſuâ præſidii ad Spartam illam ornandam ſe habere exiſtimet; niſi fortè futuri ſint, qui modeſtiam ejus ſuam putârint occaſionem.

3. Quare amicis illi opus eſt, qui dextram porrigant, qui ſuis nervis rem agant, ſuis conſiliis viam muniant, ut totum ex ſententiâ ejus negotium conficiatur.

4. Quod niſi fiat, ne ille cum omni ſolertiâ ſuâ jaceat vereor, & nunc quidem illa ſine exitu deliberatio futura ſit.

5. Quâ in re ſi juvare ipſum, ut ſane potes, volueris, omni obſervantiâ, omnibusque officiis te proſequetur, & ut parem referre gratiam poſſit, omni conatu enitetur.

IV.

1. Nam ſi per ordinem veſtrum oculos circumfero, ſingulorumque rationes & conſilia perpendo, Tu ſolus eris, qui & me & illius cogitationes officiis vicerit, atque adeò omne deſiderium noſtrum exhauſerit.

2. Novi enim tuum ingenium, qui, quicquid facere ſtatuiſti, prolixè cumulateque facis, proque amicis omni contentione tibi dimicandum exiſtimas.

3. Multum præterea in Senatu nomen tuum eſt, qui omnia prudentiâ tuâ

tuâ gubernas & moderaris, ut gravius futurum ſit verbum tuum ad illam rem unum, quàm aliorum ſexcenta.

4. Nec metus nobis ullus erit, ne te æmulorum auferant conſilia: amas enim hominem, atque ita amas, ut omnia, dummodo cupiditati illius ſatisfacias, ſis poſtpoſiturus.

V.

1. Quare, etſi in hoc negotio apud Te Virum prudentiſſimum proficere poſſumus ſuadendo, gratia tamen nunc contendimus & rogando ut Agapeti noſtri cauſam omnem ſuſcipias, & ad eam voluntatem, quâ ipſi cupis, meâ quoque commendatione tantus cumulus accedat, quantum me abs te amari mihi perſpectum exploratumque eſt.

2. Sic enim tibi perſuadeas velim, ſi ex noſtrâ ſententiâ rem confeceris, omnium tuorum officiorum, quæ & multa & magna ſunt, unum hoc optimum maximumque me exiſtimaturum.

VI.

1. Verùm de me, ut tibi videbitur: tacita enim hæc relinquam; tametſi officium neceſſitudinis minimè videtur repudiandum.

2. Neque enim in Reip. negotiis amicitiæ jura vel planè abjicienda vel diſſimulanda ſunt: neque omnino peccabimus, ſi utriusque rationes, cum à decoro & honeſtate non diſcedunt, cum doli utilitatisque noſtræ abeſt ſuſpicio, conjunctas habeamus.

3. Magni verò hoc ad Remp. intereſt, ſi ad graviſſima conſilia hoc præcipuè tempore acceſſerit, & ampliſſimo ordini adjungatur homo non opibus tantùm & amicitiis florens, ſed peritiâ & uſu rerum inſigni ad omnia inſtructus, ut qui in quascunque partes verſatus ſemper τετράγωνος ſibique ſimilis exiſtat.

4. Non diſſimulabo & illud, quam ob privatas rationes te in eo eſſe conſilio expediat, qui publicam utilitatem, cum oportuniſſimam ſe tibi jam occaſio præbeat, in tuum commodum convertes.

5. Magnus quoque ad honorem gloriamque tuam cumulus accedet, quem omnes Reipublicæ bono invigilantem, de ſalute civium ſollicitiſſimum, in oculis ferent, & in cœlum laudibus extollent.

6. Quare è manibus tibi tam ſplendidam occaſionem labi non patieris: In quamcunque enim partem agitaveris negotium, omnes Viri, amici boni, addo & Senatoris numeros implebis. Senatus in te fidem & honeſtatem, Agapetus noſter favorem, ego amorem, omnes in Te officium ſtudiumque prædicabimus.

Exemplum VIII. ex Epiſt. 3. lib. 10 ad Famil.

1. Etſi rarus ad nos hoſpes venit Agapetus, ita tamen attemperatè hodiè venit,

Digitized by Google

venit, ut quaſi Deus è machina advolaſſe videretur. Magnæ mihi voluptati fuit, variis de rebus miſcuiſſe ſermones, qui ne momentum quidem horæ perire mihi paſſus ſum, quo non ab ore ejus pependerim. Erat enim vel eam ob cauſam jucundior hæc confabulatio, quod conſilia, animum, mores, atque adeo vultum mihi tuum in ſuaviſſimis ſermonibus ſuis quodammodo repræſentaret: nam vel ex oculis ejus legere poteram, quæ literis tuis committere non es auſus.

2. Mirificè ille mihi tuam in re bellicâ peritiam ſingularem prædicavit, quæ quotidie magis eniteſcit, & nunc majoribus quaſi theatris proponitur. Nihil dicam de juſtitiâ tuâ, quâ provinciam tuam gubernas, ſagaciſſimus conſiliorum omnium moderator, in quâ ille efferenda copioſus & frequens fuit. In rebus verò gerendis neminem te conſideratiorem, & ad omnia momenta circumſpectiſſimum, & præſenti animo eſſe affirmabat. Accedunt virtutibus tuis tam variis tot rerum experimentis ſpectatis mira conſuetudinis ſuavitas, facillimi mores, aditus molles, minimè triſte ingenium, quo quaſi coagulo & vinculo familiaritates contrahuntur & retinentur. Quæ ut ille in cælum extollebat laudibus ita è converſatione frequenti mihi non ignota, adhæc commemorabat mihi inuſitatam tuam liberalitatem, qui non, ut quidam ſolent, inanibus te promiſſis amicos tuos tractare, ſed reipſa juvare dicebat, tum demum, ubi omne ad rem auxilium emortuum eſt, vel ſolâ oratione beneficus. Libenter amplector tales amicos, apud quos ſi nomen noſtrum in gratia ſit, in cœlo mihi verſari videor.

3. Quod vinculum, quæ res deeſt noſtræ conjunctioni? Nam à pueris & à majoribus vetuſtus amor, conſuetudo, ſtudia paria, excreverunt, & quantum memoriâ præterita repetere poſſum, mutuis ſemper officiis parentes, filii, affines, cognati, certavimus. Te jam inde à puero delegi, quem amarem, quem in ſinu foverem omnibusque deliciis provocarem, & coaluit cum ipſis annis noſtra familiaritas; ut ab ætate, ita à virtute quotidiana ſumens incrementa, cum ſtudio meo, tum judicio tuo confirmata.

4. Hinc eſt, quod mirabiliter tibi favemus, te tuâ virtute frui cupimus, dignitatis tuæ amplificatores. Cujus eò majorem rationem habere debemus, quo arctior mei tuique honoris eſt conjunctio, ut de ſalute meâ ſollicitus mihi eſſe videar, cum in tua laboro.

5. Vide verò, quantum tibi decoris, quantum dignitatis adjunxeris, qui ſummis ornatus honoribus in illud aſcendiſti faſtigium, quo abjecti aliorum animi non pertingunt. Ipſa tibi virtus hanc gloriæ viam patefecit, illa facem prætulit, illa ſignum ſuſtulit, illa ſolida honoribus tuis fundamenta ſubjecit. Comitata verò res tuas eſt inuſitata quædam felicitas, & quædam commoditas, proſperitasque vitæ. Nam cum omnibus opibus circumflueres, facilè moleſtias omnes avertiſti, contentiones malevolorum ſuperaſti,

ut

ut nullæ jam amplius tempeſtates tibi ſint metuendæ. Atque illa omnia conſecutus primo ætatis tuæ gradu, eaque adoleſcens ornamenta habuiſti, quæ viri demum magnis laboribus molitionibusque vel exblandiri ſolent, vel extorquere. Expugnaſti æmulorum machinationes, quas vel ingenii tui acie prævisas ſummoviſti, vel animi tui conſtantia oppreſſiſti.

6. Nihil equidem cogitatione complecti poſſum, quod tuæ dignitati accedere poſſit, niſi unum illud, quo per omnium annalium memoriam triumphare poteris, ac immortalem tibi lauream ſuſpendere. Vides miſera hæc & calamitoſa Reip. tempora, quæ jam aliquot procellis ſubmerſa penè fuit. Illi te totum impende, ruituram & propemodum jacentem erige, libertatem exſtinctam in vitam revoca, cives ſibi ipſis redde, conſiliis, ope, omnibus illis præſidiis, quæ vel prudentia tibi ſuggeſſit, vel fortuna commodavit. Nam ſi quis mihi rerum illarum ſenſus eſt, hanc ego palæſtram nulli, niſi tibi, deſignare poſſum, in quâ ingenii robur exerceas. Hanc viam ut ineas, ipſa te Reip. luctuoſa facies invitare videtur: ipſe ſvadeo, hortor, impello, vel ſocius, vel miniſter conſiliorum tuorum futurus; ne ſit, quo mihi diffidas. Cujus tantum abeſt ut cauſam vel ſuſpicionem habeas, ut de nullius hominis amore certior eſſe poſſis: qui, ut tuâ causâ omnia cupio & volo, ita Reip. cauſa, cum in tuam incidit, cupere & velle debeo: ut itaque cauſam communem habere videamur.

7. Solet tibi etiamnum, ut puto, in mentem venire illius temporis (neque enim ulla te præteritarum rerum cepit oblivio) cum occultæ quædam de te jactarentur voculæ, ad temporum genium & indolem compoſuiſſe te mores animique ſententiam, & timidiorem in nutibus aliorum obſervandis fuiſſe: Ac penè mihi perſuaſum fuiſſet, quod populi rumore ſpargebatur, niſi Te animumque tuum & mores rectiùs noviſſem, ut rumorem hunc, qui jam per ſe raucus factus eſt, contemnendum arbitrer. Multa ſæpe ſilentio transmittimus & diſſimulamus, autoritate & potentiâ æmulorum territi ac ſuppreſſi, cum alia omnia intus ſentiamus, neque in publicum conſilia noſtra proferamus, ne quid diſſenſione noſtra & immaturo conatu turbetur, quod idoneo tempore prolatam rem feliciùs ad exitum perducet. Idem te feciſſe nulla dubitandi cauſa eſt, præſertim cum poſteriorum temporum eventis mihi conſtet, non fuiſſe illum animi tui ſenſum, quem frons, vultus, verba atque externa illa ſpecies tua, præ ſe ferebat.

8. Quandoquidem verò facta nunc eſt aliqua rerum commutatio, nihilque jam obſtat, quominus publicæ tuæ voces audiantur, illaque in lucè omnium proponantur, quæ muſſitanda tibi antea fuerunt, nunc vel me non monente, quæ tua prudentia eſt, intelligis, quid tuorum ſit nervorum, quidve tua autoritate accedere rebus noſtris momenti poſſit. Qui aliorum vereri judicia antea debebas, & timidiusculè in nonnullorum voluntatibus hærebas.

Digitized by Google

bas, nunc non ſingula digitis dimetiri opus habes, cum tuum ad arbitrium cæteri libentiſſimè omnia conferant, diſſenſionesque malevolorum obmuteſcant. Exſpectat te celſiſſima dignitatis ſedes, qui ad conſulatum propediem vocaberis. Vivis in illâ ætate, quæ vires, nervos, efficacitatem, animum vigilem & ad omnia momenta circumſpectum, commodare rebus gerendis poteſt. Tanta præterea ſunt in te naturæ & doctrinæ præſidia, tanta virtutis ornamenta, ut nemo lingua, nemo manu promtior in ſenatu habeatur, & ad eloquentiam tuam Reſpublica tota quaſi attonita videatur. Circumſpice ſenatum omnem, & quam habeamus Reipublicæ ſpeciem, animis oculisque verſa, nemo eſt, qui ruenti libertati lacertos lateraque ſupponat: unus ſolus inventus es, in cujus prudentia poſitas omnes noſtras ſpes habemus.

9. Quare niſi in te ipſum velis eſſe injurius, tuamque dignitatem vilipendere, quæ ut rectè factorum comes à viris bonis repudianda non eſt, & cujus amor honeſtis ingenitus animis eſſe ſolet: Illa tibi cura nunc unicè ſuſcipienda eſt, ut gloria tibi cumulatior veniat, omniumque annalium memoria celebretur.

10. Ac ſanè, ſi quid ego rectè judico, nulla tibi firmiora eſſe poſſunt ad famam parandam ſubſidia, hoc tempore, quo Reſp. undique tempeſtatibus obſeſſa præſens exſpectat naufragium, quam ſi tu peritus gubernator à ſcopulis, ſyrtibus in quietum libertatis portum deduxeris.

11. Scribo hæc ad Te, ſed verecundè & dubitanter: vehementer enim animi pendebam, utrum has ad te literas darem, an has cogitationes meas in obſcuritate & ſilentio reponerem. Sed vicit tandem atque expugnavit titubantem animum amor, quem Reip. quem tibi ipſi debeo: cujus geminis incitatus ſtimulis, nihil habeo, quod excuſem. Neque enim, quâ es humanitate, in ſiniſtram partem interpretaberis, quæ bono à me animo ſcripta vel res ipſa teſtari poteſt. Tantum autem abeſt, ut pædagogiam in te exercere animum induxerim, quaſi meo tibi conſilio demum diſcendum, quid ex re tua ſit, ut à te ſapientiæ prudentiæque monita ipſe exſpectem, tuæque ſententiæ (neque enim diverſa à me ſentire potes) ſubſcribam.

12. In eodem prudentiæ civilis ludo inſtituti ſumus, atque eò uterque conſilia noſtra dirigimus, ut ſalus populi ſuprema Reip. lex, ejusque gloria & libertas integra ſit & illibata. Finem itaque ſcribendi faciam, ne, quæ epiſtola mihi ſcribi cæpta eſt, in librum exire videatur.

13. Tu verò ita exiſtimes velim, ſolo amore, non inani aliquâ in rebus civilibus σοφιςεία me inductum hæc ſcribere. Interea perſuaſiſſimum habe, nullam in animum altiùs curam deſcenſuram, quam quæ in ſalutem dignitatemque tuam impenditur. Quantum enim me ipſum diligo, tantum in te adhi-

Digitized by Google

adhibeo diligentiæ, qui pro amici rebus tanquam meis, omni, non modo contentione, ſed & dimicatione, elaborabo.

Exemplum IX. ex Epiſtola 74. lib. 13. Cic. ad Fam. 21

Non puto te fugere, quæ & præſens tecum egerim, & per literas de Lucii Oppii familiaris mei & L. Egnatii negotiis. Et novi ſanè tuum in me amorem & obſervantiam, ut non facilè crediderim, te rerum mearum & amicorum oblivisci velle, niſi & mei ipſius oblivis caris. Ne vero ipſe & literis in te parcior, & in cauſis amicorum ſegnior videri poſſim, iterum de amicorum ſalute ago per literas; quorum tu cauſam agas, etiam atque etiam rogo; cavebisque quantum in te erit, ne mihi iterata hac commendatione acta ſint agenda. De L. Egnatii negotiis inprimis velim cogites: noſti enim, quanti hominem amem, quanta ſit noſtra familiaritas; ut vel eo ſolo, ſi me ames, ad deſideria mea implenda poſſis debeasque permoveri. Puta eundem eſſe eum, qui petit, & eum pro quo petit: nec tam illi tu hoc officium crede, quam mihi, exhibiturum; qui in re meâ non magis laborarem, dum laboro in re amici, quæ etiam eſt è re meâ. Fac ergo, ne inter ſolos nos dispereat amor noſter & illaudato perimatur ſilentio, quod profectò fiet, niſi etiam aliis amoris noſtri conſtantia ſummusque animorum conſenſus innoteſcat. Sit ergo L. Egnatius quoque inter illos, qui è facili tuo aſſenſu cognoſcat, quanti tu me æſtimes: ne ille dubitet, ſe à me æſtimari. Triplicem itaque amicitiam uno quaſi ſolidabis & conſervabis officio, tuam erga me, meam erga te, tuam atque meam erga L. Egnatium. Vide ne tam ſplendidam bene merendi occaſionem prætermittas; quod te vehementer rogo.

Exemplum X. ex epiſt. 75. lib. ejusdem. 22

Perſcripſi ante hos octo dies ad te de negotio amici, quod multis tibi nominibus ivi commendatum: quamvis propter ſilentium hactenus tuum vix, quid ſperare habeam, conſtet. Peccare in amicitiam noſtram quodammodo viderer, ſi bis peterem à te, qui vel ad nutum ſolebas eſſe promptus. Cum vero ſciam, tantis te diſtineri implicarique negotiis, ut facilè non quidem amicitiæ officia, ſed illorum maturationem, memoriæ poſſint ſubripere, iterum mitto has meas, quæ aurem tibi vellicent; præſertim cum C. Aviani Flacci amor me ad ſcribendum adegerit, cujus cauſa nihil non tentaverim, & mehercule debeo. Quod ſi in memoriam hæc tibi revocare attinet, quæ neſcire te recens tempus non ſinit, noſti quid præſens ego non ſolum tecum egerim, ſed & quàm tu mihi humaniſſime reſponderis. Nec poteram facilè credere, abiiſſe tibi ex animo argumentum Epiſtolæ, quam de eo accuratè ſcripſeram. Sed putavi tamen, me ejus commodis non vigilaturum, ſi aliquam ſcribendi occaſionem prætermitterem, frequentiam literarum vocans

in ſubſidium commendationis. Non poteram deeſſe amico, cujus preces mihi ſunt imperia: quamvis in ſuſpicionem me à te adduci poſſe videar, quaſi indubium vocem eam, quam ſemper hactenus tam erga me, quàm erga alios, exhibuiſti, conſtantiam. Ignoſcas tamen, ſi deſideriis amici occupatus, vehementius flagitem; quæ & ſemper æquiſſima eſſe credidi, & tibi non ingrata.

23 Exemplum XI. Dilatationis enthymematicæ ex Ep. 5. lib. 13. ad Fam.

In hâc multa enthymemata & argumenta coarctantur, ob quæ commendari debeat Fuſius Memmio. Epiſtola ita habet: *A. Fuſium, unum ex meis intimis, obſervantiſſimum ſtudioſiſſimumque noſtri, eruditum hominem & ſumma humanitate tuaque amicitia digniſſimum, velim ita tractes, ut mihi coram recepiſti. Tam mihi gratum id erit, quam quod gratiſſimum. Ipſum præterea ſummo officio & ſumma obſervantia tibi in perpetuum devinxeris.*

24 Habet illa Epiſtola octo argumenta, duo à perſona Ciceronis, duo à perſona Fuſii, quatuor à perſona Memmii deſumpta. Illa ſi ſingula Syllogiſticâ formâ proponantur, magnus apparatus argumentorum naſcetur: ſi per ſuas partes, quas Rhetores tradunt, dilatetur, longè major apparatus erit. *Primum* argumentum eſt, quod ſit unus ex intimis Ciceronis. Hinc talis Syllogiſmus: Quicunque ex intimis meis eſt, illum præ cæteris debeo commendare. Atqui Fuſius &c. E. Majori propoſitioni poteſt addi alia ratio; Nam amicorum commoda ſunt mutua. Minori addatur ratio per comparationem: nemo eſt inter amicos meos, cui plus fidam. Illuſtretur aliâ ſimilitudine vel proverbio. Concluſio hîc omitti poteſt, & cæteris omnibus argumentis ſubjici. *Alterum* argumentum eſt: Q. ſtudioſiſſimus noſtri eſt, debet commendari, &c. Majoris ratio eſt: amor enim amorem provocat. Minoris: nullum officium, quod amicus amico præſtare potuit, prætermiſit. Addi poteſt illuſtrationis loco enumeratio. *Tertium* à perſona Fuſii: Qui eruditus eſt debet commendari. Majoris ratio eſt: eruditio enim omnium bonorum complexum habet, & per ſe jucunda eſt & honor illi debetur. Minoris ratio addi poteſt, quia omnibus eruditis ſe talem probavit. *Quartum* eſt: Q. ſumme humanus eſt, commendari meretur. Majoris ratio hæc: humanitas enim vinculum eſt, quo homines inter ſe colligantur. Minoris: quod plurimos viros inſignes ſibi hâc ratione devinxerit. Sequuntur argumenta à Perſona Memmii. *Quintum* eſt: Qui amicitiâ tuâ dignus eſt, ille debet tibi commendari. Ratio Maj: delectum enim inter amicos habes. Min: Virtutes enim in illo ſunt, quæ tibi in pretio, honeſtas & fides. *Sextum* eſt: Q. promiſit, ſe amicum ſuſcepturum, ille ſervare debet. Majoris ratio: nam in eo verſatur boni viri & amici fides. Min. noſti,

Digitized by Google

noſti, quid nuper inter nos de illo actum fuerit. *Septimum* argumentum: Quodcunque gratum amico amicus eſſe novit, præſtare debet. Atqui Memmium ſibi Fuſium habere commendatum, gratum eſt Ciceroni amico, E. Majoris ratio hæc eſt à contrario: Si ignotos nobis conciliamus quâcunque re, multo magis amicorum benevolentia conſervanda eſt. Minoris ratio: Niſi id gratum eſſet, non tam operosè tantoque ſtudio id à te contenderem. *Octavum* argumentum: Q. novum amicum ſibi parare poteſt, occaſionem non debet prætermittere. Major. ratio: aucto amicorum numero, fortunas noſtras augemus; nihil eſt ad vitam ſuaviter ducendam commodius: oblata occaſio arripienda eſt. Illuſtretur ſimili: nemo theſaurum ſibi ſponte oblatum reſpuit. Minoris ratio: ipſe ambit; ego illi me proxenetam fore pollicitus fui. Nos exemplum dilatationis ex hâc epiſtolâ proponemus.

Etſi non temerè amicorum negotia turbare ſoleo, nunc tamen hanc mihi epiſtolam 25 *imperavit amor, quem virorum optimo, uni ex meis intimis, debeo, qui me paratio tuam ſe exorare poſſe amicitiam ſperat. Et ſunt ſanè multa, quæ me inducunt, ut hoc ipſi officium denegandum non eſſe exiſtimem. Nam cum meâ causâ ipſi cupio, tum tuâ; neque ipſius virtus contemptim habenda eſt, quæ vel majoribus theatris proponenda videbatur. Ac primo quidem ipſo intimo amico fruor, quales tenerrimè amare ſolemus, inter quos præ cæteris mutua illa florere debent officia. Unus inter omnes amicos meos eſt, quem conſiliorum ſocium omnique cogitatione conjunctum habeo. Ac noſti, etiam inter amicos valere, quod vulgato verbo dicitur: Multos eſſe laurigeros, paucos Phœbos: multos thyrſigeros, paucos Bacchos. Multos quidem habui & nunc habeo, qui mecum loquuntur ſuaviſſimè, quotidianas apud me ſalutes deponunt, verbis magnifici, linguâ factioſi, inertes operâ: Neminem unquam, qui majori me obſervatione coluit, pluſque beneficiorum in me cumulavit. Cui ſanè niſi memorem animum præſtitero (provocat enim amorem amor, & trahuntur beneficia beneficiis) ingratum me hominem ac inofficioſum omnes, tuque ipſe, cum tibi illa non ſint incognita, dixeris. Verùm non meo ſolum nomine ejuſque in me meritis veſtram metiri amicitiam volo. Satis in ipſo virtutum eſt, quibus omnium hominum ſibi favorem facilè attraxerit. Nihil ipſo fieri poteſt eruditius. Literis omnibus artibuſque eſt inſtructus, quibus & per ſe bonos debetur, & omnium bonorum complexus ac conſociatio continetur. Omnibus ſane viris doctis dudum ſe talem probavit; qualem meâ tibi commendatione ornatum propono. Si ſuavitatem noſſes hominis ſummamque humanitatem (quo nullum efficacius in hominum conciliatione vinculum eſt) nullum ad cuſtodienda vitæ civilis munia præſidium paratius, rueres in amplexus hominis, qui omnes ſibi cives officiis, obſequiis, ſtudiis mirificè devinxit. Amabis itaque hunc hominem, quem amore dignum ſuæ virtutes declarant, quem tua ſibi conciliare laborem. Si enim conſilia tua ſequi vis in delectu, quem inter amicos conſtituere ſoles, nemo erit tuis moribus accommodatior, & te ipſum tuaſque virtutes, & quicquid tibi charum amplumque eſt, ſummam denique honeſtatem & fidem, quâ nihil acceptius in amicitiâ eſt, in ipſo deprehendes. Meminiſti ipſe, quos inter nos ſermones de illo*

miſti-

miſcuerimus; quæ tu ipſe mihi pollicitus fueris. Nihil verò tu etiam primoribus labris polliceri ſoles, quin promiſſo fidem ſubdas. Neque inter illos es, qui amicorum de amicis ſpernere judicia ſolent: tuorum etiam voluntati obſequi honeſtas interdum jubet, ſi illi non honeſta tantum, ſed & utilia ſuaſerint. Non ignoras, quàm in prenſandis ignotorum hominum amicitiis ſeduli eſſe aliqui ſoleant & ambitioſi. Quo minus dubito, atque te ſollicitum fore, cum in mea conſervanda, tum in illius, qui favorem tuum ambit, benevolentia arripienda, ut ille in tuâ ſibi gratiâ parandâ ſummopere laborat. Niſi enim hoc mihi gratum eſſet, niſi ille tanto amicitiæ tuæ deſiderio flagraret; non ego tam operoſè id à te contenderem, nec ille tam ſollicitè & quaſi cum convicio commendationem ſui flagitaret. Denique ſi nihil te movet, illud moveat, quod amicum tibi novum paras, etiam antiquis illis antiquiorem tibi futurum. Noſti verò, quàm amicorum acceſſionibus fortunas etiam noſtras augere ſoleamus, quam nihil ſit ad vitam ſuaviter ducendam commodius, ſi amicis quaſi fulcris quibusdam & præſidiis res noſtras muniamus. Quo te beatum fore minimè dubito, ſi occaſionem, quæ tibi me parario offertur, ut theſaurum divinâ virgulâ oblatum, accipere non detrectaveris.

26 Exemplum XII. quo è ligato in ſermonem ſolutum convertitur Epiſtola.

Eſt & hoc dignum Tirone exercitium, ut poëticam orationem vinculis ſolvat, & ad orationis liberæ habitum efformet. Facillimè hoc fit in epiſtolis Horatianis, quæ verſu quidem ſcriptæ, ita tamen, ut ſermonibus videantur propiores. Si enim periodos aliter formes, atque illa immutes, quæ quodammodo numerum & dictionem poëticam ſapiunt, nullo negotio elegantem epiſtolam in ſoluta lingua conficies: cui uſui accommodatius erit, ſi aliquando formulas ex Cicerone parallelas congeras, quibus ſenſum eorum, quæ in Ciceronis epiſtolis occurrunt, eleganter varies. Idem quoque tentare poteris in Ovidianis Epiſtolis, quæ plus habent poëtici, formularum tamen elegantiâ etiam cum Cicerone certant: quem parallelismum notavit *Henricus Stephani in Diſſert. de Vario Epiſtolarum genere.* Ac poſſunt tales formulæ ex epiſtolis poëticis inter reliqua etiam colligi, uſui futuræ illi, qui cum judicio & delectu illis utetur. In Horatianis epiſtolis præire nobis poteſt Lubinus, qui perpetuam paraphraſin in Horatii Poëmata edidit. Sed is, quia ſenſus verborum inveſtigat, multaque circumſcribere opus habet, quoniam paraphraſis eſt, & commentarii vice fungitur, non eam habet
27 ſermonis compoſitionem, quæ convenit epiſtolæ. Nos exemplum proponemus *ex Epiſt. 9. lib. 1.* quæ eſt commendatoria, ſed quæ mira brevitate omnia iſta comprehendit enthymemata, quæ poterant afferri ad aliquem commendandum, quem potius coacti, quam ſponte, commendamus.

Quanti tu me facias, Claudi Nero, Septimius unus intelligit. Vehementer enim rogavit, precibusque ſuis quaſi coëgit, ut commendare ſe tibi ac tradere vellem, hominem

nec

Digitized by Google

nec ingenio tuo, nec domo tuâ, qui optimos eligere ſoles, indignum. Nam quoniam me propiori tibi junctum amicitia cenſet, facile quid apud te efficere valeam, ac me ipſo quidem novit accuratius. Multa quidem cauſabar; ſed cum verendum mihi eſſet, ne data me opera extenuare amicitiam noſtram putaret, tui favoris meæque potentiæ diſſimulatorem; aut utilitatum amici incurioſum, ut ſequi meas rectius poſſem; atque ita apud amicum in culpam incurrerem; perfricare frontem apud te malui, urbanorum more hominum, per impudentiam extorquens à te, quod modeſtiâ vel non poteram, vel non audebam. Quod ſi apud te violatæ modeſtiæ, amici causâ, reus non tamen vituperor, rogatum te peramanter velim, ut in domeſticorum tuorum numerum hominem bonum tibique, ut ſpero, ad omnia obſequia promptiſſimum recipere ne dedigneris.

CAP. XV.

SYLLOGE EXEMPLORUM,

Strictiore imitatione ex Epiſtolis Ciceronis, quas Melchior Junius ſecundum omnia genera collegit, expreſſorum.

EXempla imitationis ſtrictioris ex epiſtolis Ciceronianis, & quidem commendatoria. 1 cum alia ejus argumenti. 2. eadem variata. 3. duæ aliæ ejus argumenti. 4 5. cum reſponſoriis. 6. 7. petitoria. 8. 9. eadem variata. 10. cum reſponſoria. 11. adhortatoria 12. & reſponſoria. 13. ſuaſoria cum reſponſione. 14. 15. conſultatoria cum reſponſ. 16. 17. officioſa cum reſponſ. 18. 19. conciliatoria cum reſponſ. 20 21. conſolatoria. 22. eadem amplius deducta. 23. alia cum reſponſione. 24. 25. gratulatoria. 26. eadem variata cum reſponſ. 27. 28. 29. eucharistica cum reſp. 30. 31. laudatoria. 32. reprehenſoria. 33. expoſtulatoria cum reſponſ. 34 35. querula cum reſponſ. 36. 37. nunciatoria cum reſponſ. 38. 39. Imitatio quomodo inſtituenda 40. eſt triplex. 41. puerilis imitationis ratio. 42. phraſium collectio. 43. earumque connexio, juncto exemplo. 44.

Epiſtola Commendatoria ex Epiſt. 9 lib. 6.

NIhil poteſt Agapeto noſtro fieri jucundius, nihil noſtri amantius. 1
Quare ab ineunte ætate illum omnibus horis in oculis fero, complexu teneo, non ipſius tantum, ſed & patris favore officiisque ad hominem illum arctius mihi jungendum incitatus. Mira in illo eſt eloquentiæ vis; abundat præterea doctrinæ incredibili varietate & copia; ut non tam meâ commendatione, quam ſuis niti virtutibus poſſit, ac animis non irrepere tantum, ſed & blanditiis ſtudiisque ſuis rapere poſſe videatur. Nihil ergo attinet, argumenta circumſpicere ſolicitius, quibus favore tuo dignum eſſe oſtendam. Plenam, ut puto, apud te merebitur fidem noſtra de

de illo homine, non opinio, ſed æſtimatio: Cui accedit impoſita mihi quædam neceſſitas, ut ipſi benè cupere debeam, & res ejus, quoad fieri poteſt, ornare, ac ſalutem ejus tueri. Idem tibi apud omnes animus & eadem voluntas, qui amore tuo ſemper complecti ſoles notæ & expertæ fidei homines, artibus variis inſtructos, & ad Reip. munia tractanda adhibere. Quo magis etiam hunc Agapetum noſtrum inter clientes tuos numerabis, qui non ſuis ſolùm moribus ſuiſque virtutibus commendatur, ſed noſtro præterea ſuffragio adjutus, apud te aliquo numero & loco haberi meretur. Curabis igitur hoc negotium, non ut alienum, ſed ut meum, itaque tuum: quoniam ut mihi te cupere non ignoro, ita ejus hominis cauſa omnia, quæ potes, (potes autem omnia) te velle confido. De tuis omnibus officiis id mihi gratiſſimum fore credas velim, cui officia mea ſtudiaque ad omnes bene merendi occaſiones intenta, ipſeque me, quantus quantus ſum, & omnia mea obſequia commendo. Vale.

2 *Alia commendatoria ex Epiſtola 16. lib. 11. Cic. ad F.*

Adeò te quidem impeditum tenent civilia officia, perpetuiſque clientum incurſationibus, ſtudiis, ſermonibuſque obſideris, ut non niſi per cuniculos obrepere tibi auſit hæc epiſtola. Quare negotium hoc dedi fratri meo, ut molles aditus & mollia fandi tempora obſervans, attemperatè tibi traderet has literas. Quemadmodum enim ſalutatores crebri & importuni obturbare ſolent; ita epiſtolæ non loco redditæ vires, oculos, voluntatemque hominum occupatorum violant. Si vero ab rebus tuis graviſſimis tantum eſt otii tibi, ut epiſtolam hanc legere non dedigneris, ſi frater meus te nunc inficientem & vacuum deprehendit, facilè me animum tuum expugnaturum confido. Agapetus noſter ſacro ordini initiari cupit, & Spartam Sacerdotis ambit; In ejus conſuetudinem me penitus immerſi, non blanditiis aſſentationibuſque illectus, ſed virtute, doctrinâ, optimiſque moribus. Quare illum in familiariſſimis meis eſſe volui, ac multos jam eo utor annos. Nihil ergo mirum, ſi ejus cauſa & cupio & volo, quem exiſtimationis meæ ſtudioſiſſimum cupidiſſimumque eſſe ſcio. Illud etiam me non parum commovet, quod homo ad omnia officia factus, difficillimo plane rerum noſtrarum ſtatu, eis ſibi me beneficiis obſtrinxit, ut, niſi apud me grati animi & fidelis memoria supereſſet, ἀχαριστίας mihi crimen ſubeundum ſit, quod ego toto animo deteſtor & abhorreo. Quæ, cum in civium noſtrorum ſermonibus ac mentibus hæreant, an unquam ex animo meo diſcedat illorum memoria? Ita ergo exiſtimes velim, me petere munus ſacrum. Quanquam enim Agapetum noſtrum virtus ſua commendat, & divinæ humanæque ſcientiæ cognitio profundior, tamen, quaſi hæc non ita eſſent, meo

meo potiſſimum impulſu, hoc negotium gerendum ſuſcepi; ut ſi fortaſſe ipſi non eſt, à mea procuratione aliquod cauſæ æquiſſimæ accedat momentum. Firmiter enim mihi perſuadeo, habituras apud te aliquid ponderis preces meas: quanquam ratum penſumque nihil habes, niſi quod juſtum ſanctumque eſt. Id tamen magis nunc curabis, cum à me tibi commendari videas: quem ut inter amicos tuos repones, ita deſideria explere, quoad poteris, non gravaberis. Quoniam ergo in ſenatu & populo regnas, operam dabis, ut illorum plurimos Agapeto noſtro conficias. Loquaciores, quam velim, ſunt literæ meæ; ut ſolent eſſe, quæ in deſideria & affectus ſe diffundunt. Finem igitur ſcribendi faciam, ubi hoc unum tibi ingeſſero, de innumerabilibus tuis in me officiis nullum mihi unquam fore gratius. Vale.

Eadem variata.

Cum tu ſemper ſis occupatiſſimus, dieſque omnes & horas in Reip. negotia impendas, in Reipublicæ commoda peccare videbor, ſi te gravioribus intentum rebus literis meis avocare auſus fuerim. Ideo in mandatis illi dedi, qui has tibi traditurus eſt literas, ne te ex improviſo aggrediatur, ſed mollia fandi tempora diſpiciat, quibus te & alloquatur, & literas legendas exhibeat. Si enim rectè te novi, non committes, ut conqueri de ſtudiis officiiſque tuis amici poſſint, qui totus ad officia factus, nullâ in re illorum deſideriis deeſſe ſoles. Non fallar ergo ſpe & opinione meâ, ſi literas meas attentè perlegeris, atque omnia illa, quæ à te peto, facillimè impetraturum me confido. Spartam Sacerdotis ambit atque petit noſter. Habes rem totam, quæ me ad ſcribendum impulit, cujus mihi cauſæ nec leves, nec paucæ ſunt. Non ignoras ipſe, quam ſanctum amici nomen ſit, cujus cauſa cupere velleque omnia debemus, quæ quidem noſtræ facultatis ſunt. Fuit mihi verò cum hoc homine atque per longum uſum quaſi inveterata amicitia atque familiaritas, ut injuriam ille gravem interpretari poſſit, ſi in re, quæ maxime ad illum pertinet, deſtituerem. Converſatio mihi cum illo penè quotidiana eſt, quâ ita oblector, ut omne mihi tempus acerbum exiſtimem, quod ſine illo transigendum eſt. Non attinet nunc memorare, quàm ille in rebus meis curandis, ornandis ac juvandis, fuerit ſollicitus, ut beneficiis ejus obſtrictus, atque illi propemodum obnoxius vivam Quæ me cauſa præ cæteris omnibus impellit, ut, quibus poſſum officiis, ipſi voluntatem meam declarem, ne tantorum beneficiorum memoriam planè exuiſſe videar, ac ingratorum hominum numero, qui rectè de rebus judicant, me adſcribant. Tu ergo tibi non rem ipſam tantùm, non Agapetum noſtrum, ſed & me ipſum Tibi propone, quaſi ipſe Spartam illam ambirem, teque ut mei cauſâ ſollicitus ſis, rogarem. Nam, quanquam Agapetus noſter

ſter aliena commendatione non indiget, iis ornatus virtutibus, quæ omnium facilè ferire oculos poſſunt, quæque à nemine ignorantur; tamen, ut nunc ſunt tempora, quibus ipſa quoque probitas patrono indiget, ego omnem rem auſpiciis meis agendam eſſe decrevi. Quod ſi ergo meus tibi amor cordi eſt, de quo ego quoque minimè dubitandum eſſe exiſtimo, illum nunc erga me affectum oſtende, ut deſiderio Agapeti per tuum & auxilium & conſilium ſatisfiat. Quod ſi te eâ in re difficilem non præbueris, omnemque tuam induſtriam, fidem, curam in hoc negotio rectè curando impenderis, non Agapetum tantùm æternum tibi devincies; ſed & illam, quæ inter nos eſt, amicitiam novo quaſi fulcimento firmabis.

4 *Alia commendatoria, ex Ep. 17. lib. 13 quâ Principi erudito Studioſus ad munus Scholaſticum ab Academiâ commendatur.*

Philomuſum optimæ indolis, præclaræ ſpei, ſingularis induſtriæ juvenem, ſinu noſtro fovimus, atque omni operâ noſtrâ, monitis, conſiliis, præceptis ita percoluimus & expolivimus, ut neque nos laboris noſtri, neque illum pœnitere fructuum poſſit, quos ex converſatione ac familiaritate noſtra percepit. Quare è multis, quos Academia hæc alit, civibus unum hunc deſignavimus, quem amore noſtro complecteremur, & conſiliis commendatione que noſtrâ ornaremus. Itaque cum ſpes illum teneret, fore, ut & apud Te, Princeps Sereniſſime, aliquo numero eſſet, ſi nobis in pretio fuiſſe intelligeres, ſinceris virtutum in officinâ noſtrâ educatarum teſtibus, ad Te viam affectavit, & tuâ motus clementia & ſuo ductus conſilio, quod ipſi probatur maximè, cum nobis non diſplicere intelligeret; qui ita ipſi cupimus, ut rem literariam in patriâ ab ipſius eruditione ornari magis cupiamus. Non ergo ſollicitiùs argumenta circumſpicimus, quæ apud Te in gratiam illum ponant, cum ipſum per tot annos ſpectata probitas & eruditio oſtendat omnibus, neque Virtus ejus tam ſit obſcura, ut noſtrâ illâ declaratione demum illuceſcat. Non ipſi hederam ſuſpendimus, non laudibus illum cumulamus, quod aſſentatorum eſt, aut qui gratiam aliquam blanditiis ſuis aucupari volunt: ſed, quod virorum bonorum eſt, & à nobis requiri poterat, vitæ eruditioniſque luculentiſſimum ipſi teſtimonium perhibemus: Quo plus apud Te prudentiſſimum rerum æſtimatorem perficiet, quàm elogiorum emendicatis lenociniis. Cupit ille palæſtræ Scholaſticæ admoveri, non impar huic congreſſui Achilles: imo, ſi rem rectè putare velimus, πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων ſuam ipſe cauſam aget ſuis virtutibus. Quam nos de eo opinionem habeamus, quod judicium, his literis teſtamur. Non ille majora viribus affectat, magna in illo ingenii vis, lacertos affert & latera, jam pridem ad hoc ſtudiorum genus præparata. Tu verò, Princeps maxime, pro ingenii tui perſpicacitate ſummâ ita hæc definies, ut non tam noſtro, quàm tuo

tuo ſtetiſſe judicio videaris: Qui, quod in Principe rarum eſt, penetrare iſta animi tui ſolertiâ potes. Cui ſi iſte cauſam ſuam probaverit (probaturum autem auguramur) nullam ille vel rigidiſſimi cenſoris de ſe ſententiam ſubter fugiet.

Alia commendatoria ex lib. 2. Epiſtolâ 6. 5

Nondum conſtante famâ atque omnium ſermone celebratum erat, te iter tuum ad urbem directurum, cum negotium villico dedi, ut has ad te perferret literas: ſed tamen, cum propiùs te abeſſe ab urbe non incertis rumoribus ſpargeretur, compertum vero haberem, dudum te commoviſſe Aſiâ, tantæ mihi molis res illa viſa eſt, ut præmaturè factum dici non poſſet, ſi literæ ad te mitterentur quas primo quoque tempore mitti rei neceſſitas efflagitabat, & ipſe vehementer cupiebam. Quod ſi mea in te ſtudia ac officia eo loco numeroque habentur, quo tu ſemper habes; ſoles enim ſummis ad cœlum efferre laudibus, quæ ego vix humi repere contendo; pudentius à te, ſi quæ magna negotia depoſcenda eſſent, aliquid per literas flagitarem. Perincommodè enim accidit illis, ac non parum ſollicitos habet, qui eos, ad quos ſcribunt, à ſe beneficiis affectos exiſtimant. Armatæ enim illæ preces ſunt, & qui ita petunt, vim potius inferre modeſtiæ ac pudori alterius, quàm precario, & leniter, & bonis verbis petere videntur. Nam remunerationem officiorum exſpectant, & merita meritis compenſari volunt. Quoniam verò beneficia in me tua nemini ſunt obſcura, adeoque in ipsâ luce in oculis omnium verſantur, eſtque liberalis ingenii, illi, cui accepta multa fers, ferre plura, non habui ambiguum, à te per literas contendere, in quo omnia experiri neceſſitas quædam cogit. Maximè quidem illuſtria atque inſignia tua ſunt merita, quibus à te devinctus ornatusque immoderatâ quâdam profuſione ſum: quo enim non ſtudio magnificentiæ prolaberis ſupra ſortis tuæ menſuram? ſic tamen mea fert opinio, ſuperari me beneficiis tuis, utut innumerabilibus, utut ampliſſimis, non poſſe, humerosque noſtros oneri tuo ferendo pares futuros. Sed non parum certe facultate meâ confiſus, omnia favoris tui argumenta in me cumulari patior, quorum velut ſemina voluntas mea concipiat, largiore aliquando proventu refundenda. Quocunque me animo & cogitatione converto, Reipublicæ noſtræ mecum commentor ſtatum: & quoniam inſtat conſulatus mutatio, in eam deductus ſum cogitationem, neminem digniùs, quam Milonem, Remp. ſuſtinere poſſe. Exiſtimo enim, nullam meam operam eſſe tantam, quæ ipſi non debeat impendi, aliquam etiam pietatis rationem habendam eſſe. Nemo unus eſt, qui vehementiùs de eo laboret, aut honori ejus inſerviat magis, quam ego; neque unquam mihi penſi quicquam erit, quam ſi toto pectore ad illum ornandum incumbere poſſim. Magni enim tum ad decus, tum ad fortunas meas, intereſt.

tereſt. Hujus tamen totius negotii conditor, ut intelligo, eſſe poteris, modo id præſtare in animum induxeris. Quoniam enim unus illa potes, in te omnes noſtras ſpes habemus; neque quenquam miniſtrum, ſocium, adjutorem habebimus. Multa ſe nobis dant ad manum argumenta, quæ quaſi prora ſunt & puppis ſpei noſtræ obtinendæ. Firmiſſimâ benevolentiâ bonorum hominum muniti ſumus, in quorum animos influxit, me ex Tribunatu illi januam quaſi patefaciente; ut ſpero, te habere cognitum. Non deſunt nobis benignitates plebis, in quam ille ſe penè totum profudit, benigno alloquio, comitate, invitando, beneficiisque, quos poterat, ſibi conciliando. Habet juvenes genere nobiles, ingenio promptos, gratiâ florentiſſimos, ſibi devinctos. In omni enim officiorum genere eminet ac præfulget in ipſo decori ac honeſti dignitas. Adeſt ipſi præter aliorum parata mea quoque ſuffragatio: nec deerunt forte, qui autoritatem meam ſequentur. Quanquam enim ipſe habeo exiguam efficiendi facultatem; tamen, quia optima atque æquiſſima ſuadeo, & publicæ rationes poſtulant, ut quædam neceſſitas rei ſit impoſita, credo omnes libenter ſententiam meam amplexuros. Deeſt conſiliorum noſtrorum architectus quidam & machinator, quem te deſignavimus, in quo quaſi prærogativam ſuffragiorum omnem eſſe exiſtimavimus. Nemo unus eſt, qui tecum æquari conferrique poſſit, ut in te quaſi corpus unum & conſilium totius ſenatus eiſe videatur. Quod ſi memoria hæc in referenda gratiâ jucunda eſt, ſi me bonum, ſapientem, & civilis officii non ignarum, atque ex eo dignum judicas, apud quem beneficium ponas, juſtam rem & facilè oratam à te eſſe volo, ut hâc me ſollicitudine liberes, hujus gloriæ cupidum foveas atque ſuſtentes, & conſpiratione conſenſuque tuo ad eum decorandum incumbas. De ipſo amico affirmatè tibi promitto, ſi ad ejus amicitiam aggregare te dignatus fueris, non temerè habiturum, in quo major eniteat virtus, modeſtia, æquitas, altitudo animi, quique honoris tui ſtudioſior cupidiorque futurus ſit. In me verò non parum honorum cumulaveris, ut tum demum cognitiſſimum habiturus ſim, eundem te fuiſſe in laude meâ prorogandâ & extendendâ, qui fueris in ſalute conſervandâ. Ego niſi teſtatum tibi ſciviſſem, cum has ad te literas darem, quàm maximis beneficii vinculis obſtrictus Miloni ſim, quàm mihi omnes machinæ ſint adhibendæ, quàm mihi præfulcienda atque præmunienda ſint amico ſtudia, quàm omni operâ, curâ, diligentiâ in hoc incumbendum ſit; crebrioribus te literis appellaſſem. Nunc tibi negotium omne & totum hunc hominem trado de manu in manum, omniaque, quæ nobis chara atque ampla ſunt, in fidem & patrocinium tuum collata volo. Unum hoc tibi declaro, ſi à tuâ virtute perfectum hoc ſit negotium, majoribus beneficii vinculis tibi, quàm Miloni, obſtrictus ero. Non enim mihi tam incolumitas mea ac ſalutis conſervatio cordi eſt, quam me referendæ gratiæ voluntas dele-

Digitized by Google

delectat; cujus mihi grata æſtimatio animo reſidet. Cujus ut voti compos ſiam, tu ex omnibus unus facile præſtabis. Vale.

Reſponſoria ad commendatoriam Studioſi ex Ep. 11. lib. 5. 6

Mirificus tu ſemper officiorum meorum præco es, atque in ipſis ornandis adeo effuſus, ut jam placere mihi iſta incipiant, poſtquam tuâ interpretatione ſtudioque ſemper fiunt ampliora. Itaque nihil miror, pro nuperrimo beneficio meo, quantulum illud etiam eſt, tantum mihi gratiarum reponi. Gratiſſimum enim te ſemper fuiſſe comperi, eamque animi virtutem, quam tu cumulatiſſimè ſemper præſtitiſti, quibus poſſum, laudibus efferre non deſiſtam. Ferream mihi frontem oportet eſſe, niſi amoris illius ſtimulis moverer, animumque in te pronum ſummisque ſtudiis propenſum oſtenderem. Quod ut faciam, nullam patiar elabi è manibus occaſionem, omnes ipſe circumſpiciam. Quare τοῖν ἀμφοῖν amplexus fui, quod mihi ſuppeditaſti bene de amico tuo merendi documentum. Vix deguſtaveram literas tuas, ac ſtatim miſi ad hominem, ſi quid eſſet, quâ in re commodare ipſi poſſem, nihil me omiſſurum in rebus ipſius & negotiis tractandis; ſed omnem induſtriam, omnes animi vires impenſurum. Quare ad ipſum ſcribas velim, moneasque, ut ille mihi adſit frequens ſalutator, ſollicitet, interpellet, nullamque rem adeo gravem exiſtimet, quam ego non ipſius cauſa confecturus ſim, ſi virium illa mearum ſit & facultatis. Voluntatem certè meam ſemper ſibi habebit obnoxiam: neque enim mihi quicquam gratius eſſe poterit, quam ſi (quod vulgari verbo ajunt) de unâ fideliâ duos poſſim dealbare parietes, uno ſcilicet officio & novum parare, & veterem confirmare amicum. Vale.

Reſponſoria ad Commendatoriam, ſub primarii Senatoris perſonâ, modeſtè ſe excuſantis, quod in petitione magiſtratus juvare illum nequeat, ex Ep. 2. lib. 10. ad F. 7

Malè ſit morbo illi, qui me lecto affixum tenuit, prohibuitque, ne in Senatum venirem, cum tua ageretur cauſa: Cui ego me totum impendere ut voluerim, ita non licuiſſe, ægrè fero: neque tam malè habuit ipſe morbus meus, quam quod ſegnior nunc in amici negotiis tractandis videor. Neque ſanè res vel me præſente omnino confecta fuiſſet: ſcis enim, quam ſuſpectæ æmulis voces meæ, quam illi mea judicia non tacitè tantum convellant, ac libidine quadam in transverſum rapti, vim veritatis negligant; modo in alia omnia abeant, & ægrè mihi faciant, cujus honeſtior videri poterat oratio. Nemo ſecum reputat, quid tua vel aliorum virtus mereatur; vel favoribus omnia patent, vel nummis; virtus omnis poſt favorem & nummos eſt. Et religio mihi fortè fuiſſet, tot hominum perverſè ſentientium judicio te expo-

 nere

nere; à quibus ſi repulſus fuiſſes, exiſtimationi tuæ labes meo jumento adducta fuiſſet. Vitio itaque mihi non vertes, ſi in tuâ re expediunda omnia abjecerim conſilia, vel ad publica conſilia vocatus. Si quæ res ſunt privatæ, quibus operam meam deſtinaſti, impera quidvis, in tuâ me poteſtate fore confirmo. Neque in publicis tibi unquam deero, modo ipſe non turbem negotium, cujus conficiendi ſecurior per alios via eſt: Ad tuam enim utilitatem omnia refero, eoque conſilia mea dirigo, ne ſaluti tuæ obſiſtant, cum tu profutura exiſtimas, de meâ vel dignitate vel commodo parum ſollicitus. Rectius itaque, me judice, facies, ſi cogitationem omnem de Spartâ hâc obtinendâ abjeceris, & in aliam, quæ ultro tibi offertur, animum tuum converteris. Vale.

8 *Petitoria, quâ à Patrono commendationem petimus ad Principem, pro Spartâ aliquâ obtinendâ, ex Ep. 30. lib. 7.*

Ut nullam diem ſine linea abire Apelles volebat; ita tu nullum ſine literis perſcriptis tabellarium. Multæ inter nos magnæque intercedunt officiorum rationes, quas nunquam adeò accurate ſubduxeris, quin potiſſima in acceptis meis referre ſit neceſſe: quibus ego ſolvendis ſi par non ſum, addico me tibi ex ære tuo mancipium, quo utaris fruariſque, prout commodum tibi viſum fuerit. Tui enim beneficii res eſt, quod aliquo loco ſumus, quod in luce hominum ſermonibusque verſamur. Quod placere viris doctis, & quidem eorum principibus poſſumus, à tuâ autoritate procedit. Quando ergo nos ſemel reddidiſti tibi obnoxios, adde ſuperioribus tuis beneficiis unum hoc maximumque, ut tua commendatione innoteſcamus viro illi magno, quem omnes ſuſpiciunt, admirantur, in cœlum evehunt laudibus, ſi qua tibi ulla homuncionis hujus cura eſt. Hâc me ambitione laborare non diffiteor, ut viro illi placere incredibiliter cupiam. Quæ ſi in me non reprehendenda eſt penitus, tu facies commendatione tuâ, ut voto hoc noſtro fruamur, qui & apud illum in gratiam me ponere potes, & quod ab amico ſperare licet, cupis. Nullum mihi hoc beneficio tuo majus obtingere poteſt, gratulabimurque nobis, ſi per te impetraverimus, quod tam anxiè à nobis quæſitum eſt. Dabimus viciſſim operam, ne in ingratum hominem tot merita tua collata eſſe videantur.

9 *Alia petitoria, ex Epiſt. 20. lib. 15. quâ quis Amicum per Galliam & Italiam peregrinantem petit, ut ſæpius ſcribat.*

Etſi juxta cum ignariſſimis ſcio, quo in loco te deprehenſuræ ſint meæ literæ, jam κοσμοπολίτην, totoque cœlo, totque terris à me disjunctum, dedi tamen Agapeto noſtro, ut non illas tantùm tibi afferret, ſed & librum, quem nuper

Digitized by Google

nuper in lucem miſimus. Quodſi ergo ipſi tam felici eſſe licet, ut in te incidat, habe hoc amoris noſtri monumentum, lege, cenſe, & quid tibi ſuper hoc argumento videbitur, reſcribe. Tuas enim literas, ut diuturnam explere ſitim cupiens, exſpecto, quas cum tu promiſeris frequentiſſimas, adeò malum nunc nomen es, ut totus obmuteſcas. Sunt vero cauſæ & graves & multæ, quæ te potiùs ad ſcribendum laceſſant, quam me, qui excuſatus ero, ſi frequentiùs etiam ſcribenti tardius reſpondeam. Nusquam tu certo loco conſiſtis, atque eò, quorſum te impellunt vel repentina vota & deſideria, vel occaſiones temporum & locorum, itinera tua dirigis; cum hîc ego patriæ, domui, imo parietibus affixus & libris, exſpectare ſemper poſſim, unde unde tuæ ad me advolent literæ. Quod ſi hoc tibi contemnendum videtur, tantine apud te patriæ amor eſt & cognatorum tuorum, ut eorum memoria tibi obverſetur animo, ut aurem vellicet; de quibus omnibus certior fieri non niſi literis meis potes? Accedunt denique tua negotia, quæ fidei meæ commendaſti; de iis certè explorare te convenit, utrum feliciter curentur, an ſegniùs expediantur, ſi moleſtum tibi eſt, novis exterarum rerum deliciis animum earum cupidiſſimum paſcere. Quod facere tamen ſolent amici, tam exiguo certè officio non difficiles futuri, ut neceſſariorum integram ſibi amicitiam conſervent. Illud movere te quoque poterat, nos tui ſtudioſiſſimos tuæ ſalutis causâ angi, ne te forte aliqua, ut fieri ſolet in itinere, pericula circumveniant, aut ex incommodis cœli peregrini valetudo tua aliquid detrimenti capiat. Quâ ut nos ſollicitudine liberes, tibi omnino danda eſt opera. Quare ſi nos amas, ſcribe, & ita ſcribe, ut literas à te habeamus non jejunas ac ſtrigoſas, ſed & frequentiſſimas, & rerum novarum pleniſſimas: quas ſi preces noſtras aſpernaris, etiam cum convicio pro jure meo & neceſſitudine noſtrâ efflagito.

Eadem Epiſtola variata. 10

Quæ ego nuper edidi Schediaſmata, ad te jam recta tendunt, ipſâ in viâ, antequan Lutetiam devenies, deprehenſura, niſi, quod non crediderim, nimis feſtines. Nactus hominem idoneum, cui rectè dare poteram, volui te quoque participem rerum mearum facere, ſi quid in illis eſſet, quod tibi non ingratum vel quo alios mihi conciliare amicos poſſes. Fateor enim, hâc me duci gloriolâ, ut tenentur plerique, qui in literario hoc pulvere deſudant, ut innoteſcere cupiam viris doctis, quod fieri nunc te parario poteſt, qui in Galliis, velut in patentiſſimo totius orbis literati theatro nunc verſaris. Sed illa rerum mearum cura levior eſt, quàm ut earum gratiâ te interpellem: majus eſt, quod nunc excruciat ſollicitumque habet, tui ſcilicet deſiderium; cujus igniculi tantum abeſt ut abſentiâ tuâ ſint exſtincti, ut potiùs in flammas erumpant, tuique memorem ſemper animum conſumant, niſi literis tuis ſubinde

inde refocilletur: quas frequentiores ad me ut mittas, peto. Multæ etenim cauſæ ſunt, quæ ad ſcribendum te impellere debent, meque excuſent, ſi paulatim ab hoc officio ſim remiſſior. Tu itinera ſemper lenta & minuta conficis, incertumque eſt, in iſtâ percurſatione terrarum, ubi literæ te meæ ſint deprehenſuræ. Ne itaque inanis mihi labor ſumendus ſit, rectiùs facies, ſi de rerum tuarum ſtatu me feceris certiorem, quocunque in loco vixeris. Neque enim fallere poſſunt tabellarii, ac tenet me mira rerum novarum cupiditas, cum tibi quotidie ſe offerant, tam in re civili, quàm in literaria, quæ ſcire meâ interſit. Sunt præterea multa alia, quæ domi tibi præſtare poſſum officia, quibus cum ego occupor, ita urgeor, ut parum mihi ad literas ſcribendas temporis ſuperſit; quod deeſſe tibi in iſtis peregrinationibus nequit. Quid enim facilius, quid honeſtius, quam otia ſua amicis impendere, quæ ne quidem laborioſa tibi eſſe poſſunt, etiam cum integros epiſtolarum libros ad me miſeris. Ut enim indefeſſo nunquam deeſt diſcendi argumentum, ita ſcribendi occaſio nunquam poteſt eſſe injucunda. Nunc hæc primò ex te cupio cognoſcere, quid novi moliatur Rex Galliæ, quorſum fulmina ſua miſſurus ſit ille Jupiter. Nos enim, qui procul ab hoc Jove ſumus, non procul ſumus ab ejus fulmine. Tu certè, qui propior es, minùs pertimeſcis. Quod ſi quæ alia ſunt, quæ ad Remp. pertinent, ſcribe, ut, quo ſtatu nos ſimus, quid metuere, quid ſperare habeamus, exiſtimare poſſimus. Tuæ mihi literæ erunt pro oraculis, & in illorum fide acquieſcam. Vale, tuumque amorem nobis integrum conſerva.

11 *Reſponſoria ad petitoriam amici, qui opem noſtram atque auxilium imploraverat in lite de honore ſuo cum aliquo ſuſceptâ, ex Ep. 6. lib. 11.*

Venit ad nos Agapetus noſter, homo diligentiſſimus tuique ſtudioſiſſimus, ac tuas mihi literas obtulit, quibus negotium tuum forenſe mihi commendas, opemque meam eâ in re ſollicitas. Arripui ego hanc benè merendi de te occaſionem, ambabus, quod ajunt, manibus. Neque enim quicquam gratius accidere poteſt, quam ſi rebus tuis utilem præſtare operam poſſum; quas ita ad me pertinere perſuadeas tibi velim, quàm ſi meum in illis commodum unicè verſetur. Ideoque cum cauſas haberem & graves & multas, ne in Senatum venirem, cum tuâ cauſâ diſceptaretur: ſcis enim, quæ mihi cum nonnullis adverſaria ſit; tamen mutavi conſilium, cum tuâ cauſâ quidvis me cupere & debere fas eſſet, ne per meam abſentiam tuæ exiſtimationi periculum aliquod excitaretur, ſi in lite tuâ dirimendâ aliquid temerè cupidèque à nonnullis decerneretur. Noſti enim, quanta ſit animorum immoderatio apud homines, qui vel jura ſibi eſſe nata negant, vel eorum rudes

des ſunt & ignari; quo hominum genere nihil eſt injuſtius. Maturè ergo, & veluti θεὸς ἀπὸ μηχανῆς conſiliis quorundam interveni, tuiſque partibus adjunxi homines prudentiſſimos tuique amantes: quorum ſolertia factum eſt, ut in causâ hâc ſuperior eſſes. Verum nolo hæc tibi in os ingerere, aut mea prædicare beneficia: ipſe, qui literas tuas reddidit Agapetus, cum viderit, quæ tuâ causâ egerim, omnia narrabit. Neque deerunt alii tibi amici, qui hæc ad te perſcribant. Illud exploratum habeas velim, me totum in tuâ poteſtate eſſe, omniaque facere, & porrò facturum, quæ ad decus & fortunas tuas augendas pertinere intellexero. Quo ſtudio, etſi plures tibi habes addictos, id tamen operam dabo, ut ſummum & dignitatis & gratiæ inter amicos tuos tenere gradum poſſim. Vale.

Adhortatoria, quâ aliquis ex Ordinibus Status Belgici Collegam hortatur ad Remp. maſculè defendendam, ex Ep. 3. lib. 10. cujus fuſior amplificatio cap. 14. n. 20. data eſt. 11

Nullæ me magis recreant deliciæ, quam tuæ literæ; quæ rarius ad nos veniunt, cum mitti ſubinde ſoleant. Forſitan in luto hærent cum ſuis tabellariis, quo viæ omnes nunc penè intercluduntur; vel naufragio terreſtri perierunt, immiſſo omnibus campis Neptuno. Quare me vehementer tuâ causâ ſollicitum opportune reſollicarunt ſermones, quos cum Arnoldo ad nos revertente de te habui, & plurimos & pergratos. Prædicabamus uterque virtutes tuas, quibus nihil poteſt fieri præclarius; prudentiam per omnia rerum momenta diffuſam, ſuavitatem tuam incredibilem, quæ tamen à graviſſimis moribus non deflecteret, quodque omnium mihi gratiſſimum eſt, amicitiam tuam jam ab ineunte ætate tot experimentis ſpectatam, tot teſtibus confirmatam. Quibus de cauſis niſi tibi cuperem, bipedum eſſem perditiſſimus, ab omni bonâ mente honeſtatiſquè ſtudio derelictus. Amor ergo meus impulit, ut ad te ſcriberem; & quoniam omnia ſumma tum opibus, tum prudentia in Rep. complecteris, animum tibi meum declarare volui, cum ipſe tibi & per te Reip. benè proſpectum vellem. Sic enim exiſtimo, neque me fallet, ut arbitror, opinio, eodem abs te animo, quo abs me profecta ſunt, accipi debere, neque ob ſummam virtutem æquitatemque tuam vel ſuſpicari ſiniſtram mentem poſſum. Vides, quid afflictæ patriæ tempora requirant, quæ illi ſpes, quæ res, quàm miſeræ ſint, quem illa velut è machina Deum exſpectet. Tu verò vivis publico bono, in te ora convertunt omnes, in te velut in anchora ſacra confidunt; nec puto, falli illos opinione ſuâ, modo tu præſtes, ne ſpe ſuâ dejiciantur. Noſti optime, quid hactenus in tuam virtutem injurii rumuſculorum ſparſerint nebulones nonnulli, quaſi ſcilicet negligentiùs ſalutem publicam tractaveris, parumque penſi habue-

ris, an ſtaret caderetve Reſp. Illis ego os, quoties tulit occaſio, obturavi; neque perſuadere mihi poſſum in re vel minima fuiſſe abs te peccatum, qui animum habes ad temporum & fortunæ fulmina jamdudum obfirmatum; aut ſi quicquam remiſſius egiſti, ſervaſſe te puto vires integras & latera Reip. ruinam minitanti, alio tempore magis profutura. Nunc ergo cum in illum ſtatum res noſtræ ſint deductæ, ut ſpei vix locus relictus ſit, foris nos vellicante Gallo, domi inſidias ſtruentibus Catilinis, animum tuum extende, expromе iſtorum conſiliorum theſauros, atque in id curam cogitationemque impende, quâ arte averti à Rep. extrema poſſint pericula. Hæc tibi, ut eſt ad Reip. ſalutem honeſtiſſima, ita unica ad tuam gloriam, via. Niſi publico amore ductus hæc ſcriberem, vix excuſari poſſet mea audacia. Nunc verò cum his ſtimulis agitatum me ipſe ſentire poſſis, da operam, ut eidem à tuo ingenio profecti te fortiùs incendant ſtimuli; quo dignitatem, quæ per ſe ſumma eſt, tam præclarâ occaſione ad poſteros, & ultra omnia ſecula extollas. Vale.

23. *Reſponſoria ad priorem epiſtolam, ex Ep. 4. lib. 10*

Ita plane eſt, ut ſcribis; viæ omnes interclusæ ſunt, neque quisquam ad vos excurrere tabellarius per has viarum moleſtias poteſt, quo factum eſt, ut ſileat inter nos literarum commercium, quod nullo tempore mihi tecum poteſt eſſe ingratum. Nihil enim profectò eſt, quod tui cauſâ ſubire nolim: patent tibi mea officia, totus ego tuus ſum, & in tui amorem tot me impellunt cauſæ, ut vel ſine literis tuis nominis tui memoria mihi ſemper in animo hæreat, imò planè ob oculos merita tua verſentur. De meâ itaque fide ne dubites, rogo, qui in te colendo patriam mihi conſtituerim ſanctitatem: parebo tuis conſiliis, quæ ut ſunt prudentiæ pleniſſima, ita affectum tuum omnibus numeris abſolutum teſtantur. In utroque te admiror, qui, ut amorem mihi tuum declarares, prudentiſſimo conſilio ſubveniſti; ut prudentiam oſtenderes, bonæ voluntatis quaſi nuntio atque interprete uſus fuiſti. A me ipſo, imò à bonâ mente abirem, ſi tuis ego monitis locum non relinquerem; ideoque vel ſola voluntatis tuæ declaratio animum nutantem confirmaret. At verò nihil dubito, nullâ in re hæreo, eodem ſpes votaque mea collineant, quò tu reſpiciendum eſſe putaſti. Quid autem eſſet, cujus gratia ab hoc propoſito me paterer dimoveri? dudum ego tot fortunæ beneficiis mactatus, cujus ego favorem ambiam? cujus lucri ſpes me illiciat? qui cum ſemper mihi honorem propoſitum habuerim, unum hoc bonæ famæ beneficium rebus meis addi poſſe ſperem. Quicquid itaque meis movere potero viribus, id ut Reip. bono fiat, omnem operam curamque impendam. Scis, quanta ſit ſenſuum & animorum noſtrorum conſpiratio: Nam vel abſentem videre mihi videor, ac audire ſalutaria inſtillantem præcepta, quæ quidem adeò

tena-

tenaciter animo meo inſident, ut in tuis totus habitare conſiliis videar. Inſanæ plebis rumuſculos, non eſt, ut cures; non norunt illi, quid intus geratur, & ſecundum ſpeciem rerum judicant, earum verò abditas cauſas non perrumpunt. Videbis aliquando, me rem omnem ita geſſiſſe, ut non ſit, de quo reprehendere me jure poſſis. Ego certè nihil impenſiùs cupio, quam ut tibi virisque bonis mea placeant ſtudia: placebunt autem, ſi Reip. illa ſunt ſalutaria, & mihi ipſi non ingloria, qui poſt Reip. bona meo & amicorum honori ſecundas tribui. Vale.

Suaſoria ad aliquem Reip. causâ abſentem, ut reditum in patriam maturet. ex Ep. 10. lib. 4. 14

Quandoquidem apud nos ſilent omnia, dum ubique regnat armorum ſtrepitus, atque adeò omnibus bonis hominibus obturatum os eſt, quas à me literas exſpectes, niſi miſeriarum plenas, & quotidianæ calamitatis commemoratione querulas? Sed ne has quidem opus eſſet ſcribere, cum propediem oculatum te hujus ſcenæ ſpectatorem fore inaudivimus. Quoniam verò ad te noſter proficiſcitur Theophilus, non ſine literis meis dimittere volui, ut has tanquam monitrices haberes, quæ de reditu in patriam maturando injicere cogitationes poſſent. Nemo in totâ urbe eſt, qui deſiderium tui ampliùs ferat: implorat opem tuam ipſa Reſp. atque ipſa hæc ſenatus ſubſellia altâ voce te inclamare videntur. Venies ergo, ſi me amas, ſi rempublicam, ſi patriam non odiſti, quæ tuo nunc indiget conſilio: neque obices tibi poni ab amicis potiùs patieris aut à negotiis non adeò neceſſariis; plura ſunt domi cuſtodienda, quam foris recuperanda. Non deſunt fortè hîc, qui oculos tuos non ferunt, qui tuam abſentiam in ſuum vertunt commodum. Non eſt, ut illorum ſuſpicionibus & cavillationibus movearis. Tu potius id age, quod agendum tibi eſſe, ipſa honeſtas, ipſa officii ratio clamitat. Quod ſi & rei familiaris curam non abjeciſti omnem, etiam illa te movere poterit, & domum pertrahere. Ego certè mearum partium eſſe ratus ſum, ut tibi ſtatum noſtrum proponerem, ut conſilia ipſe cum nobis capias, quid afflictis his temporibus nobis omnibus ſit agendum. Vale itaque, &, ſi potes, advola.

Reſponſoria ad Suaſoriam de reditu, ex Ep. 4. lib. 11. 15

Fruſtra ſim, ſi, quod alii facere ſolent, fucatis verborum lenociniis tua in me officia collaudem: faciant, qui per cuniculos & blandimenta favorem ambiunt. Res ipſa certe loquitur, quo me amore ſemper complexus fueris, quæ propria tibi perpetuaque fuerint adverſus me ſtudia. Imò, ſi recte te novi, ingrata auribus tuis accidet illa beneficiorum tuorum commemoratio: quæ etſi ſunt cumulatiſſima, & mihi quotidie ante oculos verſantur, tu

tamen tegi illa mavis, quàm in publicum produci. Oſtendiſti ſanè non ita pridem ſingularem in me monendo affectum, pro ſalute meâ excubans, etiam cum ipſe non animadverto, & negotiis peregrinis immergor. Suades reditum in patriam iis argumentis, à quibus diſcrepare mea conſilia neutiquam poterunt. Certe ſi aliter ſentirem, reprimere me tua admonitio deberet; ſi dubitarem, hortatio impellere. Tu ſcilicet unus es, qui mihi cupiat, unice inter tot meos propinquos & neceſſarios, qui vix ad animum admittunt mea negotia, ſuisque potiùs commodis intenti, à me meisque fortunis oculos dejiciunt. Rara profectò illa fidei & benevolentiæ exempla ſunt, eoque gratiore animo recolenda. Nihil itaque cunctatus, arripui monitu tuo itineris conſilia, & quamprimum cœlo ſicciore viæ complanabuntur, hinc diſcedam, propediem, ut ſpero, vos firmos valentesque viſurus. Me interim, usque dum veniam, meritorum ac virtutum tuarum paſcet memoria; quas, ut animo meo propoſitas ſemper habeo, ita tacitus nunc quidem veneror; ſed dabitur, quod ſpero, aliquando occaſio, quâ affectum tibi meum fortunæ felicitatisque tuæ ſitientiſſimum declarem.

16 *Conſultatoria, quâ conſilium damus amico, quid tempore belli in ſummâ rerum perturbatione faciendum: ex Epiſt. 14. lib. 14. Cic. ad F.*

Tot tantisque documentis animus tibi conſtat meus, ut nulla in re dubitare de fide ac amore meo poſſis: Neque enim mihi tam ipſa ſalus cordi eſt, quam mihi eſt veſtra, hoc præcipuè tempore, quo ſumma vobis imminent atque atque extrema pericula. Increbeſcit de adventante exercitu fama, eaque vobis non obſcurè minatur. Ac vereor ſanè, ne ſuperveniat vobis illa tempeſtas, velut ex improviſo fulmina in caput veſtrum excuſſura: circumſpicietis, ſi ſapitis, effugia, ut elabi aliquò commodè poſſitis; niſi intercludant vos atque circumveniant, quod vereor, difficultates, quales metuere omnes poſſumus. Quo in ſtatu res veſtræ ſint, ipſi, ut opinor, non ignoratis, & hoſtis fortaſſe meliùs, quam vos ipſi, novit. Facilè enim vel è ſinu veſtro vobis fieri poſſunt inſidiæ, jugulum libertatis veſtræ petituræ. Quam gravia illa pericula viris honeſtis ſint futura, facilè vos ipſi intelligitis. Quis enim modus adſit hoſtili furori, per omnia impunè graſſanti, atque internecionem ipſam intentanti? In ipſo veſtigio capienda vobis non ſolùm ſunt conſilia, ſed & in effectum deducenda. Si quid mearum opum rerumque eſt, quibus indigetis, nihil in me patiar deſiderari. Quod ſi maturè effugere hanc procellam animus eſt, mecum eſſe belliſſimè poteſtis, & ſecuro in loco ſpectare ſtrepitus & turbas ferocientis militis. Sin locum tenere & exſpectare fortunam veſtram animus eſt, id operam date, ut

Digitized by Google

ut illum præſentem ſemper habeatis, & ad quoscunque caſus obfirmatum. Erunt, qui conſilio ſuo etiam vos juvent, cognati mei, habetis etiam ſortis veſtræ ſocios, viros graves, omnique rerum palæſtra exercitatos: ad hos reſpicite, & quomodocunque res ceciderint, virtutem conſtantiamque vobis dignam oſtendite. Vale.

Reſponſoria ad Conſultatoriam, ex Epiſt. 2. lib. 4. 17

Ut nunquam mihi tuæ literæ ſunt ingratæ, ita difficillimo hoc tempore, ut diuturnam explere ſitim cupienti, venerunt. Verebar enim, ne rebus tuis jam fluctuantibus animo concideres, & quid conſilii tibi capiendum ſit, ignorares. Dum de his cogitamus, mutuosque cum amicis ſermones cædimus, tanquam lupus in fabula venit epiſtola tua, quæ te in his difficultatibus lupum tenere auribus nunciabat. A me itaque conſilium expetis? ſed quod? nam & me ipſa mens in his turbis deſtituit, atque omnia etiam pejora veretur. Certe vel cum gladiatoribus in arena illud capere vix licet: major enim & propior vis mali eſt, quam ut locum relinquat humanæ prudentiæ. Quod enim illis contingit, qui medio in mari ab immani & ſubitâ procellâ deprehenſi, non velum maturè complicare aut ventis ſubducere poſſunt, non clavum aliò flectere; ſed irruente aquarum & turbinum impetu in naufragium præcipitantur: idem nobis in hâc calamitate evenire videmus. Sola itaque in Deo & in animo forti ſpes poſita erit; vel ſi in fugâ præſidium eſſe poteſt, è veſtigio vobis diſcedendum eſt & evolandum in loca vicina & munita. Quod etſi ſine magnâ bonorum jacturâ non fit, tamen nihili hæc habenda ſunt, & in lucro deputandum, ſi vitam, ſi ſalutem, ſi conjugem liberosque ſalvos exportare poſſis. Noli itaque moras nectere, ſed id primum tibi nunc eſſe puta, abire in tempore. Si quid officiis meis, conſiliis, opibus, re denique ipſâ juvare potero, id ab amico exſpectes velim. Vale.

Officioſa ex Epiſtola 29. lib. 10. Cic. ad F. 18

Cum de fortunæ tuæ iniquitate ad me perlatum eſſet, amice ſuaviſſime, ita tuo ego malo percuſſus fui, ut meo non potuerim magis moveri. Sumpſi itaque in manus calamum, & has amoris mei teſtes literas ad te exaravi, quibus animum tuæ ſalutis cupidiſſimum tibi declararem, & me non ſecundis tantùm rebus tuis, ſed & adverſis, & penè everſis, amicum oſtenderem. Nihil mihi erit tam carum è fortunæ beneficiis, quin partiri illud cum amico in extrema neceſſitate velim: depromentur tuæ ſaluti omnia, erogabuntur pecuniæ, quot quantasque juſſeris; quicquid literis, officiis, ſtudiis denique meis, commendatione apud alios amicos, efficere potero, id in tui gratiam à me fiet omnino. Nam etſi non deſunt, qui de officiorum gloria mecum contendunt: habuiſti enim (an nunc habeas, ipſe noveris) amicos & plurimos

& neceſſitate tibi conjunctos; me tamen hâc laborare laudabili ambitione credas velim, ut in iis appetam principatum, neque à quoquam me vinci patiar, ad utriusque fortunæ vultus idem ſemper & τετράγωνος. Quam animi conſtantiam ſi exſpectare etiam ab aliis potes, ut ſolent pauci admodum eſſe fortunæ iniquioris comites; in hac tamen calamitate felicem te prædicabo, qui, opibus ereptis, quas largior fortunæ manus tribuerat, in amicorum præſidio nunc potes confidere, & in ſinu eorum conquieſcere. Me certè quam cumulatiſſimè amici partes impleturum, neque unquam à veteri illo animo, quem adverſus te tuosque habui, diſceſſurum promitto. Vale.

19 *Reſponſoria ad Officioſam, ex lib. 10. Epiſt. 11.*

Obruor tuorum officiorum cumulo, ut, quid primum poſtremumve laudem, non inveniam. Singulis enim me reddidiſti tibi obnoxium, atque ita tuum, ut & poſſeſſione & uſu tibi videar mancipandus. Falleris, ſi gratias à me exſpectas; tanta enim tua ſunt beneficia, ut me elinguem reddant, & in eorum cogitatione tantùm, cum verba mihi hæreant, defixum. Quid enim ad beneficium tuum hoc addi poteſt? Cum enim à me fugerent amici, trepidarent omnes, qui mihi erant conjunctiſſimi, tu ſolus te ſaluti meæ impendiſti, & cum timidè in medium conſulerent nonnulli, tu tamen in me juvando principatum tenuiſti. De fortunis, de vita, de dignitate meâ decernendum erat, iis tuo beneficio fruor intactis atque intemeratis. Interveniſti enim, ut è machina Deus, eo tempore, quo minimè exſpectabam, eo loco, quo tua autoritas unico mihi fuit præſidio. Quæ ſi mecum reputo omnia, parum ego feciſſe videbor, ſi vel vitam ipſam pro te profudero. Nihil eſt meorum officiorum, quanta etiam illa ſint, quibus ullam meritorum tuorum partem mihi videar aſſecutus. De eo ſanè animi angor, vivendum atque moriendum mihi eſſe ingrato. Tu verò, quæ tua benignitas eſt, animum hunc potiùs noſtrum reſpicies, quam ullam bene de te merendi facultatem, divini in eo Numinis bonitatem imitatus, cum ita omnes virtutibus tuis ſupergrediaris, ut tenuibus etiam officiis ſolâque virtutum tuarum memoria & prædicatione tibi ſatisfactum putes. Vale.

20 *Conciliatoria, ex Epiſt. 17. lib. 6. Cic. ad Famil.*

Nulla mihi dies abit, quin de te cogitem; ita animum meum occupaſti nominis tui memoriâ, ut tum demum ſuaviter me vivere putem, ſi tua mihi obverſetur imago, ut ſummè humani, ita ſumme docti hominis, & paternâ etiam neceſſitudine mihi conjuncti. Sed ego propioribus malo cauſis tuam ambire amicitiam & favorem, quam longinquis illis, & quæ mihi cum pluribus eſſe poſſunt communes. Scilicet ut præſtantiſſima forma per ſe allicit ama-

Digitized by Google

amatores, & ſui venerationem incutit omnibus, ita pulcherrima illa virtutum tuarum imago facilè in animo meo quotidianas illas formas delet; certè non tam efficaciter illæ me movent. Accedo itaque ad te, quaſi Herculis cujuſdam Gallici catenis raptus, atque tuis me tibi compedibus obſtrictum ſiſto, te tuaque conſilia, quo me traxeris, ſecuturum. Quod ſi & illam, quæ tibi cum parente interceſſit, conjunctionem aliquo habere loco velis, etiam hæc te cauſa impellet, ut & filium in ejusdem amicitiæ hæreditatem admittas. Hâc itaque fretus fiducia te mihi patronum delegi, imò in te colendo patriam mihi conſtitui ſanctitatem: tibi res meas dirigendas ornandasque trado; tibi, ut ſtudia mea conſiliis juves, ut curſum exitumque illorum deſignes, ſupplico. Quâ in animi fluctuatione ſi tu tanquam beneficum ſidus mihi auffulſeris, portum ac metam votorum meorum mihi videor aſſecutus. Ac videor mihi videre tempus, quo in hoc virtutis & bonarum artium certamine, te hortatore, triumphos agam. Totus interim ego tuus ero, & ſi quid ab homuncione hoc proficiſci officiorum poteſt, tuo nomini tuæque gloriæ omne conſecrabitur. Vale.

Reſponſoria ad Conciliatoriam, ex Epiſt. 18. lib. 6. 21

Mirificè gratulatus mihi fui, cum tuas legerem literas, de acceſſione amici, qui mea, qualia etiam ſunt, provocare officia voluit. Non eſt, crede mihi, tam gratum, inſigni aliquo augeri theſauro, quam ſi amicum inveniam novum. Sed quid dico novum? cum inter veteres cenſeri mereatur, cujus à parente ad nos quaſi per manus tradita familiaritas eſt. Enimvero commodè tu mihi in memoriam revocas paternam illam neceſſitudinem, quâ me nunc etiam poſt fata parentis obſtrictum eſſe ſentio, ut in amicitiam tuam ſponte me immergere velim, ſi tu in mea arripienda eſſes ſegnior. Excute itaque omnem animo trepidationem, & qualem ipſe me eſſe vis, talem habe, meisque officiis arbitratu tuo utere, ſi quâ in re tibi illa profutura eſſe exiſtimes. Verùm ut tu largior es facultatis meæ interpres (meo enim me pede metior, & quam parum in iis rebus poſſim, quarum expetis à me conſilia, novi optimè,) ita tamen operam dabo, ne te ſpes illa fruſtretur; ſaltem aliquo officiorum proventu, ſi tam fœcundam tibi meſſem promittere non poſſum. Rogo te interim, ut hunc mihi animum conſerves, & amorem illum, cujus igniculos reſuſcitaſti, nullo tempore exſtingui patiaris. Vale.

Conſolatoria in adverſa fortuna atque exilio, 22
ex Ep. 18. lib. 5. Cic. ad Fam.

Si quis unquam ex amicorum calamitatibus doloris mihi ſenſus fuit coortus, eſt ſane maximus, quem ex incommodo tuo, quod à peſſimorum hominum inſidiis tibi illatum eſt, perſentiſco. Quare cum hoc malo te quaſi ſubito

bito fulmine conſternatum exiſtimarem, mearum eſſe partium duxi, ut vel literis meis erigerem animum tuum, &, ſi poſſem, re ipsâ juvarem; Etſi ipſe eo loco ſum, ut aliorum indigere potiùs conſolatione videar, quem amicorum ſuorum calamitates æque ut ſuæ affligunt. Verum ut virtutis & ſapientiæ præſidia in omnibus meis caſibus robur animo meo ſubjecerunt, ita tu quoque nunc locum illis relinques, & ad hæc fortunæ tela te Achillem quaſi πάνοπλον oſtendes, vel Antæi inſtar è caſu ipſo novas vires reſumes. Quid enim eſt, quod te angere magnopere poſſit? qui meminiſſe potes & ſane debes, hominem te eſſe natum, eaque conditione vivere, ut fortunæ viciſſitudines, quas in hac vita ſuſtinemus, ſubterfugere non poſſis. Imò, ſi recte rem putare velis, non eſt, quod fortunæ magnopere ſuccenſeas, quæ plura in te bona largiſſimâ manu cumulavit, ut leviore hoc malo illorum redimere invidiam poſſe videaris. Cum enim plerumque aliorum exemplo vel felices nos faciamus, vel infelices (nam felicitate illa, quam animo ſuo poſſidet ſapiens, nemo eſt contentus) ab utraque parte ejusdem vitæ fortunæque homines circumſpice: & te præ cæteris illis ornatum commodis videbis, qualia ne votis quidem ſuis homines tibi ſimiles promittere ſibi potuerunt. Florent illa virtutum tuarum præmia, & ita quidem florent, ut fructus earum nulla tibi invidia eripiat, nulla temporum calamitas intervertat. Hâc itaque parte ſecurus, ſi jacturam tuam bonorum tuorum cumulo appenderis, ut illis ſupra omnes te conſtitutum, ita hac omnibus te inferiorem eſſe deprehendes. Percenſe enim modò animo, quot quantæque ſtrages nobiliſſimorum hominum in Republica fuerint, quam illi vita, fama, ſalute, fortunis omnibus everſi, ne minimam quidem, ſi vita ipſis ſalva eſt, ſpem ſibi reliquam ſentiant. Rempublicam ipſam vide, nihil profecto eſt in illa, quod tenere bonos homines tuique ſimiles poſſit; omnia flagitiis & ſceleribus ſunt oppreſſa; animam agit libertas, judicia & leges corrumpuntur; ipſa denique Salus morientem civitatem ſervare non poteſt. Quid ergo eſt, quod te hîc teneat? an quod cadaveri ejus velis immori, & communi cum vectoribus ejusdem navis perire naufragio? Itaque felicem te, qui ex illorum hominum conſortio abis, non tam ab ipſis relegatus, quam ipſos à te, quod Diogenes faciebat, relegans. Vivere igitur tibi potes, & ad te bonamque mentem redire, poſtquam ab illis diſceſſeris. Venies & ad nos tui amantiſſimos, omnibusque officiis, omni neceſſitudine conjunctos; quorum hoſpitiis, amplexibus, animis gratiſſimus hoſpes excipieris; quorum quotidiana colloquia facilè omnem, quam animo concepiſti, ægritudinem tibi abſtergent. Denique & ſolari in hac calamitate te poſſunt honeſta hominū judicia, qui injuriam tibi factam norunt non ſolùm, ſed & ſuis ſententiis damnarunt. Ne quid de iis dicam, qui ſolam potentioris tui hoſtis autoritatem ſecuti, eam, quam ore protulerunt, ſententiam toto animo & pectore execran-

ciantur, eam publice contrariaque ſententia damnaturi, ſi, quod verè ſentiunt, impunè etiam in judicio efferre poſſint. Quare ne te vel relinquere alios, vel deſertum ab amicis putes, quorum ut aliqui clam tibi favent, ita multi palàm tuas partes ſequuntur; me habebis, quem ſemper habuiſti, omni officio, ope, operaque tuum, qui te ſemper & obſervet & colat & diligat. Vale.

Eadem Epiſtola amplius deducta. 23

Quemadmodum aliorum morbis difficulter medentur, qui ipſi totius corporis doloribus oppreſſi ſunt; ita parum mihi conſideratè agere videor, qui te erigere afflictum & excitare abjectum cupio, cui ipſi optandum erat mali ſui levamentum. Acerbiſſimum enim dolorem hauſi ex tuo incommodo, tuique cauſa intimis ſenſibus angor. Tu tamen mihi ita hæres in medullis, ita te fero oculis, ut, quicquid eſt in pectore meo reliquum conſilii & opis, id omne tibi cupiam impendi. Singulari itaque ſtudio à te contendo, ut te ipſum adhorteris & indures, ac dolori tuo manum injicias, ne ille te virum, & quidem ſapientem virum, proſternat. Noſti vetus illud, homines nos eſſe, & nihil humani à nobis alienum. Quod ſi te parum conſolatur, vide in quo motu temporum, quanta in converſione rerum & perturbatione verſemur, qui non modò ſuccum omnem & ſanguinem amiſimus, ſed etiam colorem & ſpeciem priſtinam civitatis. Quæ ſi rectè apud animum reputaveris, moderatiore animo malum tuum feres, & moleſtias parvas ac leves facileſque toleranter experieris. Plura virtutis & induſtriæ ornamenta in te ſunt: elucet vel cæteris extinctis ſola tua ſanctitas & prudentia: habes, quæ quidem in homine dicuntur bona, parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias. His tuis tam excellentibus bonis gaudere jure potes, quæ in unum collata ſunt. Et nunc te mordet, unico & leviſſimo bono fraudari, & in tanta rerum omnium ſpoliatione levi aliquâ deminutione multari. Quot quantaque tuo labore quæſita & collecta ſunt? quæ tuâ virtute perfecta? quibus tu ornamentis præſidiiſque redundas? ut vel in invidia atque odio apud nobiliſſimos homines tui novi hominis virtus & induſtria videatur. Cum illi vel in ipſo gloriæ portu naufragium fecerint, tu exiguam accepiſti injuriam & penè nullam, qui hanc rei familiaris lacunam facilè explebis. Tua reſpicis quidem mala, & tantùm privata; nec vides, quæ nobis imminent publica. Quanta rerum noſtrarum varietas atroci hoc & difficili Reip. tempore! ut nemo propemodum conjectando aſſequi poſſit, qui curſus rerum, qui exitus futurus ſit. Quam invalidum eſt legum auxilium? quo prolapſa illarum ſanctionibus cuſtodita diſciplina? Rogantur novæ, rumpuntur rogatæ: judiciis iniquis exſorbetur ſanguis civium? quos non iniquæ litium proceſſus pervertunt, quibus ſæpe ab his in majores

 plagas

plagas incidendum eſt? His tam malis temporibus & moribus, annon fecundas atque prolixas ejus res dicemus, qui minimo cum damno ex illa Rep. evolaverit. Tu verò, qui & ipſe præſidia tibi genueris, optimos liberos, fortunarum tuarum participes: qui nos plurimosque alios ad tuam amicitiam aggregavaſti, omnes amore ac officiis flagrantiſſimos, qui conſuetudine quotidianâ, familiaritate, aditu, congreſſione noſtrâ fruaris, ſeria jocosque nobiscum celebres, his opibus quaſi per ludum & per negligentiam hunc caſum tuum ſuſtentabis. Noſti ipſe, quam ſint multi, iique optimi viri, qui judicium de te latum, non cogitationis tantùm tacito convicio verberent, ſed & magna vocis libertate perſtringant. Ac noſti, quæ ſit quorundam animi in fractio & demiſſio ſimili nutu ac renutu unius potentioris hominis voto reſpondentium: quanta fuerit in hac ipſa tua cauſa honeſtorum hominum dubitatio, hæſitatio, tractusque verborum. In quæ omnia ubi conſiderationem intenderis, non turbulentè, ſed ſilentio ferre has plagas debes. Me quidem certè tuarum actionum, ſententiarum, voluntatum, rerum denique omnium ſocium comitemque habebis, & illud profectò, mihi te neque cariorem neque jucundiorem quenquam eſſe, cognoſces.

24 *Alia Conſolatoria ex Epiſt. 14. lib. 5.*

Nihil ad me literarum hactenus datum fuiſſe miror equidem, cum te frequentem in hoc officio invenerimus ſemper; niſi forte in muſeum tuum te abdidiſti, atque ibi Muſis vacans, aliquid literis mandas, quod nomini tuo immortalitatem pariat, & doctis ſit in pretio. Quod ſi ita eſt, vehementer laudo conſilium, quod his fontibus exſtinguere dolorem tuum valis, quos ſapientia ipſa tibi propinat. Sin, quod vereor, doloris te vehementia ab hominum conſuetudine avocat, luctui tuo quaſi immoriturum, ex lege familiaritatis noſtræ acerbam in te ſententiam pronuncio, ut qui magnâ te, magnâ alios, injuriâ afficias, cum te Reipublicæ, cum te amicorum utilitatibus ſubtrahis; quibus, niſi fallor, plus debemus, quam ut nos ipſos inutiliter affligamus. Ego verò non ſolum ſapientiam, ſed & prudentiam tuam, hîc teſtem voco, an cauſa tibi ſit idonea, ob quam angaris animo, teque perpetuis lacrymis & doloribus excrucies. Tu ſcilicet, qui abdita philoſophorum arcana perrupiſti, non ſenties, non intelliges, quod quilibet in populo; atque te ipſum vivus videnſque conficies? Quam aliqui in te pertinaciam; qui gravius quid dicent, furorem interpretabuntur. Quis enim ad te fructus, quæ utilitas ex hoc mœrore promanat? an, quod morbos in caput tuum laceſſis? an quod fata tua præcipias ipſe & præcipites? an quod tu intra parietes compreſſis ſedes manibus, lacrymis & vigiliis te maceras, gemitibus & ſuſpiriis omnem vitalem ſuccum exhauris, Reipublicæ cavetur, ne detrimentum capiat?

Digitized by Google

piat? an amicis conſulitur, ſpem atque præſidia in te ponentibus? an denique tibi ipſi ex ægritudine ſalus, è dolore gaudium, è ſollicitudine quies, è deſperatione ſpes exſpectanda? O vero te miſerum! imò bis miſerum, qui ipſum te vis eſſe miſerum, & ipſas miſeriarum tuarum cauſas adeò perditè amas. Scilicet ut tu diſpellas, novam, quemadmodum Cæcias, malorum nubem attrahis: & erat tamen prudentis animi, omnes illos evitare ſcopulos, quibus naufragium tuæ ſalutis ſis facturus. Quare, ſi rationes non admittis, & has ſurdo narramus fabulas, ſaltem nos audi tui amantiſſimos; quos dolor tuus ita affligit, ut ſuo non poſſint vehementiùs affligi: vel precibus noſtris te expugnari patere, ut ad conſuetudinem noſtram te recipere, atque ex illâ lenire dolorem, velis. Non equidem te his præceptionibus meis velut in ordinem redigere laboro, aut pædagogiam aliquam in te exercebo. Si tibi ſtudia noſtra ingrata fuerint, quantum tamen in me eſt, monere te volui, atque à quotidiano luctu avertere: Duo enim ſunt, quæ me in diverſam partem trahunt; quorum alterum hoc eſt, ut rationibus noſtris tuam voluntatem adjungas; alterum, ut nulla re tibi moleſtus eſſe velim. Vale.

Reſponſoria ad Conſolatoriam ex Ep. 15. lib. 5. 25

Nihil niſi amorem tuæ ſpirant literæ: adeò, ut in fronte animum geris, ita in his affectum tuum prolixè exponis: de quo mihi gratulor quidem, ſed ut ad animum admittam, à me vix impetrare poſſum, iſtis doloribus afflictus, ut nulla mei erigendi ſpes ſupereſſe videatur; tuque qui amici quidem partes agis, planeque tuas, fruſtra omnino labores. Quid enim in hac calamitate, quæ ſubito nec opinantem oppreſſit, in qua nec conſilii locus eſt, nec ſpei, faciendum exiſtimas? ad amicos ut fugiam, ſuades? ſed quos? quam enim rarum hoc miſeris nomen eſt! Neque enim neſcire potes indolem hominum, qui rebus noſtris ſecundis ſecundos ſe oſtendunt, adverſis ſe avertunt, & quaſi contagio quodam infectos fugiunt. Pauci fuerunt, & tu fortè ſolus, qui malis noſtris indoluiſſe viſus es, eò majoris mihi nunc æſtimandus, quo te promptiorem propioremque mihi in his anguſtiis oſtendis. Unum hoc eſt, quod animum mihi proſtratum refocillat, tuque mihi totus theatrum es in urbem fugienti, in qua inter turbas & negotia forenſia multa quidem, quæ turbant, nihil, quod delectare poſſit, deprehendo. Accedit temporum ſumma iniquitas, quæ, cum virtute noſtrâ ſtare poteramus, ſuo quodam turbine in caſum rapiunt, & communi ruinâ involvunt. Omnia enim ſunt indies graviora & acerbiora exſpectanda. Ad literas me ablegas & ſtudia, ut in iis conſeneſcam, & in earum ſinu has moleſtias deponam? Magnifica quidem hæc & honeſta eſt oratio. Sed vellem ego hîc te videre Hectorem & Achillem, qui tam forti animo ſit ut hoc præſidio munitus, ferre hos inſultus æquo animo poſſit. Vellem, qui os philoſophum ſonas, etiam pectus hoc nobis præſtare

poſſis; qui homines ſumus, & miſeriarum ſenſum exuere non poſſumus. Nam ut illam è Stoa ſapientiam profiteamur, à nobis non impetramus, cujus magiſtri ſuâ ipſi doctrinâ in ruborem dati in mediis ſuppliciis atque in equuleo ipſo ſe felices gloriantur. Omnes ſcilicet extra neceſſitatis tela conſtituti mirificè animoſi ſunt, & generoſum illud pectus oſtentant, trepidaturi, ubi calamitatum moles oppreſſerit. Suſtineo tamen me, ut poſſum, ſtudiorum conſuetudine, ut, cum ab aliis contemplationibus animus avocatur, paulatim memoriam malorum deponat. Quare ut frequentiora nobis ſint & quotidiana illa ſubſidia, te mihi præſentem velim, ut mutuis confabulationibus ſegniorem ad arripienda hæc levamenta animum excitem, & minus me miſerum eſſe credam, quo magis cogitationum frequentia animum meum obtundo, & ad malorum ſenſum callum illi obduco. Venies itaque ad nos dudum deſideratus hoſpes; imò in hoc ludo ad conſtantiam patientiamque novus quaſi Doctor, cujus ab ore & præceptis pendeam, & illa, quæ nunc animum meum excruciant, dediſcam. Vale.

26 *Gratulatoria de Conſulatu, ex Epiſtola 8. lib. 15.*

Etſi, quæ à te veniunt literæ, ſemper mihi ſunt exoptatiſſimæ, nuper tamen me mirifice delectarunt, & magnam mihi lætitiam attulerunt, quod ſummis te in Rep. honoribus ornatum eſſe intelligam. Quoniam itaque etiam ad meam utilitatem pertinere exiſtimo, ſi qua nova ſalutis dignitatisque tuæ lux effulſerit, affectus gaudii in hanc epiſtolam erupit, quâ tibi de honoribus tuis gratularer, quos proprios perpetuosque tibi & Reip. ſalutares eſſe volo. Ingratiſſimus eſſem omnium, niſi & me iſtius tui gaudii ſenſus percuteret, quem ego in oculis tuli ſemper, in quo ego colendo patriam conſtitui ſanctitatem: cujus ego beneficiis propemodum obrutus vivo, ut nullam meritorum partem mihi videar aſſecutus, ſi vel vitam pro ſalute tuâ profudero. Accedit parentis tui voluntas in me propenſiſſima, qui in me ornando, & adverſus omnes fortunæ inſultus tuendo, nullam unquam occaſionem prætermiſit. Quæ cum animo reputo, totum me vobis debitorem profiteor, &, quoad ſpiritum duxero, profitebor. Quare cum hæc mihi quaſi hæreditaria à vobis bona ſint & perpetua, ineptus ego ſim, qui officioſis vos precibus obtundam, & ad nova officia invitem. Quod enim ſemper feciſti, ne nunc quidem, iſtis honoribus auctus, facere intermittes; qui non es inter illos, qui ad fortunæ ſecundioris vultus frontem ſuam fingunt, & in inferiore loco poſitos deſpiciunt. Imò, ſi te recte novi, ea animi tui honeſtas, ea generoſitas eſt, ut honores tui vel eo nomine tibi gratiores exiſtant, quod novam bene merendi de amicis occaſionem nactus, me quoque & ornandum & juvandum animo promptiſſimo ſuſcepturus ſis. Vale.

Eadem Epiſtola variata. 27

Etſi quotidiana mihi de te eſt cogitatio, nihilque rebus tuis gratius; majore tamen non facilè lætitiâ elatus fui, quàm cum primum in Rep. locum nuper tibi oblatum, rumore publico intelligerem. Quare ſtatim exarſit mihi animus, & aurem amor ipſe vellicavit, ut ad te ſcriberem, & eum, quem in ſinu meo foveo, affectum, quia coram non licet, eminus & per epiſtolam declararem. Neque enim aliter fieri æquum erat, præſertim, cum te amarim ſemper; & nunc etiam in illa honoris acceſſione te mihi omni officiorum genere, obſervantia, ſtudio proſequendum exiſtimem. Non excidit animo ſuperiorum temporum memoria, cum ego adverſa cum fortuna conflictatus, tuam tanquam Herculis alicujus opem ſenſi, qui mihi præſidio eſſet, & ab omni injuriâ defenderet: nam de ſecundis meis rebus non dicam, quibus etiam alii promptos facileſque amicos habuere. Accedunt à Patre tuo tot tantaque beneficia, quorum etiam nomine ego tibi obſtrictus ſum, atque æternum me tibi obnoxium profitebor. Totum me ergo tibi trado, tuis tuorumque vinculis tibi obligatum; neque quoad vivam, ab iſto quaſi mancipii jure, quod tibi in me acquiſitum eſt, diſcedam. Nunc tantùm à te etiam atque etiam contendo, ne in illo honoris faſtigio conſtitutus, me clientem tuum averſeris; ſed eò majorem in me ornando tuendoque operam oſtendas, quo major tibi bene de me merendi occaſio nunc ſubminiſtratur.

Reſponſoria ad gratulatoriam de dignitate recuperata, ex Epiſt. 14. lib. 4. 28

Venerunt ad me literæ tuæ humanitatis tuæ amoriſque pleniſſimæ, quibus de honoribus in me collatis gratulabaris, omniaque fauſta & felicia apprecatus, iis me laudibus ornaſti, quas ego ſi agnoſcerem, nimis de me magnificè ſentirem. Ego vero voluntatis tuæ in me declarationem omni elogio potiorem habeo, cum amici partes impleas: nam cætera etiam aſſentatoribus tecum poterunt eſſe communia; à quorum ſpecie tantum tu abes, ut tibi in laudibus meis largiori credere malim, quam te in aliquod fucatæ amicitiæ crimen adducere. Gratias itaque tibi ago, quales ab amico exſpectaveris; animo quidem prompto, ſed non ſatis ſereno, ſi ad horum temporum difficultatem reſpexerim. Dubitare enim profectò poſſis, utrum conſolandi argumentis animum ſub onere labantem erigere, an gratulationibus, velut magnum aliquod bonum adepto, applaudere æquius videatur. Quæ enim in publicis his calamitatibus animo quies, dignitati autoritas, fortunæ conſtantia exſpectanda? ubi omnia ad caſum ſpectant, & nulli quidem ſunt, qui ruentem hanc molem ſuſtentant, tibicines, nulla ſecuritatis publicæ præſidia,

omnia inſidiis, dolis circumveniuntur. Itaque gaudio parum afficior, quod metus iſte temperat, qui

Spem vultu ſimulat, premit altum corde dolorem.

Dabo tamen operam, ut mihi adverſus fortunæ inſultus præſidia circumponam, ut dignitatem hanc, quâ poſſum arte & virtute, ſuſtentem. Ego vero tuum, quo me proſecutus es, officium agnoſco, atque eo nomine me obſtrictum tibi ſentio: & ſi quid hoc tempore ſtudio operaque mea prodeſſe tibi potero, nihil earum rerum omittam, quæ ad te juvandum ornandumque pertinere videbuntur. Vale.

29 *Reſponſio ad gratulatoriam de novis nuptiis, ex eadem Epiſtola.*

Intervenit nuptiis meis, velut capra ad feſtum, tua epiſtola, qua amores meos feliciter evenire vis votisque uberrimis proſequeris. Itaque feliciores fortioresque amores meos eſſe neceſſe eſt, tui acceſſione amoris votisque munitos. Nam certe parum hoc tempore in amoribus gratum eſt, quo nihil niſi cædes, rapinas, bella, calamitas publica oſtendit. Quam jucundos ergo Veneris amplexus putas, cum mala nos undique incurrunt. Scilicet nunc res domeſtica curanda eſt & firmanda, cum Reſp. ruinam minatur. Novus ego ad hanc navem vector acceſſi, quam tempeſtates undique circumſiſtunt, cui in proximo eſt naufragium. Hæc cum animo meo revolvo, penè eſt, ut ipſe meam damnem ſtultitiam, meque in publico malo delicias ſectaturum, &, ne ſolus peream, uxorem tanquam alteram fato victimam oblaturum. Verùm ſumere ex ipſa audacia animos oportet, & ferream non ſolùm frontem, ſed & cataphractum pectus ſeculo oſtendere; cui etiam hæc eſt *una ſalus miſero nullam ſperare ſalutem.* Ego amori tuo totum me trado, tuo hoc officio fatorum acerbitatem ſolaturus; meis autem ſtudiis, obſequiis, officiis omnibus, voluntatem in te propenſiſſimam teſtaturus. Vale.

30 *Eucharistica, ad aliquem, qui commendatos à nobis benigne tractaverat, ex Epiſt. 12. lib. 13.*

Cum multa ſunt argumenta, quibus propenſiſſimam tuam erga me voluntatem collegi; tum illud præcipuè eſt, quod Agapetum noſtrum, quem tibi literis meis commendaveram, omni officiorum genere es proſecutus. Neque enim is ſolùm mirificè humanitatem tuam laudat; ſed & alii commemorant, quibus & tu & ille uſus eſt familiariter. Quantâ verò ipſe voluptate perfuſus fuerim, non ſatis literis exprimere poſſum; cum hominem illum ob virtutem & optimos mores teneriime amem, atque ita amem, ut è neceſſariis meis vix aliquem ardentiùs amare poſſim. Nolo hîc beneficiis tuis, quæ in ipſo mihi præſtita ſunt, novos è verborum & gratiarum pigmentis colores quærere, ne quid auribus dare & blanditiis quibusdam aſſentari tibi videar: Id tantùm

te

te rogo, ut affectu iſto, quo ipſum amplecti cœpiſti, porrò amplecti velis; non quod dubitem, te hoc me non rogante facturum; ſed quod ita rogare moris ſit; & ego amico, quacunque re poſſim, gratificari velim, ſi non re ipſa, ſaltem verbis, officiis & omni genere humanitatis. Nulla res magis vel me, vel illum, tibi reddere poterit obnoxium, exiguæ quidem facultatis, ſed maximæ optimæque voluntatis homines, ad imperia, imò ad nutus tuos advolaturos.

Reſponſoria ad gratiarum-actoriam, ex Epiſt. 19. lib 10, ſub perſonâ Patroni ad Studioſum. 31

Adeò ſunt exigua mea in te beneficia, ut magnificam illam gratiarum actionem nòn mereantur: tamen, quando ita voluiſti, ut extaret hæc voluntatis tuæ erga me declaratio; vel ideo gratum mihi hoc tuum fuit officium, quod amoris tui non eſſet evidentius argumentum. Acceſſit novum huic affectui tuo argumentum, eâ, quam nomini meo inſcripſiſti, diſſertatione, doctâ ſanè & eleganti: quâ ut ingenii tui promptitudinem oſtendiſti, ita & aliis ſignificare voluiſti, quanti me faceres, & quo loco haberes. Quare meæ potius partes ſunt, ut gratias tibi largiore manu metiar, novisque officiis, cum vetera nomina jamdudum tibi expuncta, obnoxius tibi fiam. Id ſanè operam dabo, ut nihil in me patiar deſiderari eorum, quæ ad te juvandum ornandumque pertinere videbuntur. Fallam interim otia mea tuæ Diſſertationis aſſidua lectione, atque ita fallam, ut plus ab illa ingenio meo contemplationis relinquatur. Quandoquidem igitur tam benè tibi tempora in ſtudiis poſita apparet, omnes tuos nervos, ſpiritus, operam diligentiamque omnem in hæc impendes: ut digna laborum tuorum prœmia aliquando reportes, & Reipublicæ adminiſtrandæ promtiorem aliquando manum adhibere poſſis. Vale.

Laudatoria ex Epiſt. 15. lib. 11. 32

Nihil me magis hoc tempore delectat, quam quod tuis nonnunquam literis animum paſco, quæ nuper oportunæ venerunt, & quid in literis nunc moliaris novi, ſignificarunt. Quid ego hîc in te laudem? an officium? an propenſam in me voluntatem? an divinum tuum ingenium, quod tot novas erudito orbi delicias extundit? an denique ipſos illos ingenii fœtus, aſſiduo labore perpolitos, quos, ut Phidiæ ſignum, ſtatim ubi aſpexerint, probant viri docti? Quare nihil jam amplius, quod ſcribam, eſt, niſi ut currenti ſtimulos novos addam, teque horter, ut orbem eruditum porro ſcriptis tuis doctiſſimis beare velis; quos ita avidè exſpectant omnes, ut qui diuturnam explere ſitim cupiunt. Vale & nos ama.

Repre-

Digitized by

33 *Reprehenſoria ex Epiſt. 17. lib. 16. Cic. ad Fam.*

Vix oculis meis credere potui, cum in tuâ, quam mihi inſcripſeras, diſſertatione aliqua offenderem, quæ non è tuo promptuario, ſed aliunde, deſumpta videbantur. Laudo quidem officium, atque eo me nomine tibi obſtrictum eſſe profiteor; Verùm, ut dicam, quod res eſt, non placuerunt mihi plumæ illæ, quibus te corniculam Æſopicam oſtendiſti: ideoque non parum tibi ſuccenſeo, qui in partem hujus prædæ me quoque vocare voluiſti, cum nominis mei titulum non tuo, ſed alieno, fundo præfigis. Et noſti vero, liberales non eſſe, qui de alieno largiuntur: quid verò putas ad hæc dicturos, ubi viderint, homines doctiores, & in literis benè exercitatos, qui hîc naſum rhinocerotis habent, & vel è longinquo Caci raptoris veſtigia odorantur? Quare te etiam atque etiam hortor, ut, ſi qua tibi ſuperſunt hujus ſcripti exemplaria, in publicum evolare non ſinas, ne dedecus tuum, quocunque illæ tandem chartæ pervenerint, circumferant. Non ſuccenſebis amico bene monenti, ut qui tuum honorem ad ſe quoque pertinere putat, eoque labefactato, ut ſuâ quâdam injuria afficitur. Tu interim & ſtudia tua omniaque negotia ità tractes velim, ne quid valetudo tua detrimenti capiat. Vale.

34 *Expoſtulatoria ex Epiſt. 5. lib. 5. Cic. ad F.*

Etſi nihil ad te literarum dare conſtitueram, à quo bene longo tempore nihil ad me perſcriptum fuit, precibus tamen Agapeti noſtri permotus fui, ut literas has ad te mitterem, ejusque negotium tibi commendarem: ſi fortaſſis, cum non meâ, ſed aliorum causâ, ſcribo, aliquas à te literas exſculpere poſſim, quarum adeò parcus es; neſcio utrum ſcribendi tædio, an mei odio. Illud certè vix crediderim, cum quotidianum te in literis ad alios ſcribendis eſſe ſciam; in dandis recipiendisq; ſalutationibus ſolennem; etiam, cum nihil opus eſt, pollicentem, imò obtrudentem officia. Hoc itaque potiùs videtur, ſimultatibus te neſcio quibus inductum, abalienaſſe à me animum. Accepi enim, neſcio quibus rumuſculis occultis, te famam meam laceſſere conviciis, & quibus potes artibus, luminibus meis obſtruere. Quod, ut improbum non ſolum eſt & hominis parum officioſi, ita ἀχαριστίας quoque notam tibi inurit. Quid? an jam adeò priorum temporum oblitus es? cum à meo conſilio, ore, præceptis, penderes totus, eaque haberes ad ſtudia adjumenta, absque quibus ſi fuiſſet, nunc non haberes tela, quæ in me jaceres, meo mihi exitio excitatus. Quodſi harum rerum memoriam depoſuiſti, ſaltem id animo reputa, ut hæc omnia non eſſent, qua fronte auſus ſis laceſſere ſenem juvenis, præceptorem diſcipulus, civem civis. Quam inſignis impudentiæ notam ſi non agnoſcis, frons tibi omnis periit, & cum fronte bona mens, quarum

Digitized by Google

rum mutua eſſe ſolet conſpiratio. Has ut devorarem & concoquerem injurias, à me impetrare non potui, neque certè ſilere ad illas debui, ne muſſitando creſceret injuria. Reliquum ergo eſt, ut reſcindam potius, quam diſſuam amicitiam, ſemper, ut video, inſidias mihi ſtructuram. Ut tamen ſatisfacerem roganti amico, cauſam ejus tibi commendare volui, ut ſi non amicitiâ mea inductus, ſaltem honeſtate impulſus id facias, quod æquitatis ratio & bonæ leges abs te requirunt. Vale.

Reſponſoria ad expoſtulatoriam, ex Ep. 28. lib. 7. 35

Scripſiſti ad me literas; quid dico literas? quot verba, tot convicia: Nihil enim ad illam acerbitatem addi poteſt, quâ me non innnocentem modò, ſed & bene de te merentem, excipere non es veritus. Enimvero mitius tractari debebam, & ea æquitatis lege, quam tu tibi ipſi ſimili in caſu dixeris. Quis enim probet, damnari aliquem inauditum? læſæ amicitiæ ſententiam pronunciari in hominem, qui ſe nunquam vel dicto vel facto gravem fuiſſe, meminiſſe poteſt? Rogari priùs debebam, neque tam facilè aures falſis rumoribus fuiſſent accommodandæ; Quibus qui duci ſe patitur, impingit, ubi minimè cogitat. Si tu hîc eſſes, tantùm abeſt, ut reprehenderes levitatem vel perfidiam, ut potiùs induſtriam & fidem & ſtudia mea laudares, quæ tibi etiam ignoranti & non advertenti ſanctè à me cuſtodita fuerunt. Ejus rei documentum non contemnendum eſt, quod, cum famam tuam roderent clandeſtini hoſtes, ego ſolus te defendendum ſuſceperim, tacentibus illis, quos tu primicerios tuos ſalutas. Etſi verò de te querendi cauſæ ſunt & juſtæ & graves, homini tam atroci injuriâ affecto, eam tamen ad animum nunc admittere nolui, vel hoc ipſo amicitæ meæ conſtantiam teſtaturus, quæ te etiam vacillante perſiſtat & tibi etiam renuncianti & repugnanti fidem ſuam ſartam tectam integraque officia conſervet. Cum enim ſciam, animi vehementiam ſemper eſſe cum amicitiâ conjunctam, & quò flagrantior ea ſit, eò magis ſuſpicionibus & rumuſculis eſſe obnoxiam, in benigniorem partem ego animum tuum interpretabor, atque id ipſum vehementiæ amoris adſcribam, quod inconſulto illo calore peccatum eſt. Quo magis me ſpes illa tenet, fore, ut ſopito hoc friguſculo, ad ferventiora redituri ſimus officia. Noſti enim vetus illud Comici: amantium ira amoris eſt redintegratio. Quare etiam atque etiam te rogo, ut hanc animo tuo ſuſpicionem ejicias, ne tibi ab illis, qui divortium inter nos volunt, imponi patiaris. Altioribus fixa radicibus noſtra conſuetudo eſt, quam ut levibus illis ſuſurris & volaticis conjectiunculis exſtirpetur. Ero ſemper, quem habuiſti, amicus tetragonus; neque ab officio meo dejiciam oculos, ſi tu veri amici partes non depoſueris. Vale.

36 *Querula, ex Epiſt. 16. lib. 14. Cic. ad Fam.*

Scribo ad te literas; non quod cauſas ſcribendi habeam, ſed ne literarum illud commercium, quod inter nos mutuum eſt, rumpere primus, aut officiorum curſum ſufflaminare videar. Familiarius itaque, ut ſolent amici, inter nos confabulemur de rebus, quæ quidem ad te parum pertinere videntur, niſi fortè amici etiam negotia tibi non negligenda eſſe duxeris. Non ignoras, quantis à me beneficiis ornatus ſit Agapetus noſter, quàm illi ope, conſilio, ſtudio operaque profuerim ſemper; & ille tamen animum ſuum, quem mihi toties profeſſus eſt obnoxium, ita exuit, ut, converſâ in hoſtilitatem amicitiâ, hoſtium meorum partibus ſe adjunxerit, & multa nefaria conſilia machinatus fuerit. Ne quid de conviciis dicam, quæ in me effudit, & quorum ego commemoratione tibi moleſtiam creare, mihi dolorem refricare, nolo. Hæc tamen in ſinum tuum effundere volui, tum ut meo exemplo cautior diffidere amicis diſcas, tum ut in hoc malo levamen aliquod tuo conſilio præſtes. Non ſoleo facilè vel de fortunâ meâ, vel amicis, conqueri, meâ ſorte meoque fato contentus: verùm tanta eſt hujus injuriæ indignitas, ut animum meum exulceratum nihil mitigare poſſit. Cui enim jam fidas? cui animum tuum committas? ſi, quos in animo atque in oculis ferebas, amici fidem omnem ſuam decoxerint. Ad te itaque confugio, quem præſenti in me animo ſemper fuiſſe novi, ejuratâ Agapeti amicitiâ; tibique omnia mea ſtudia, & quicquid unquam mihi dulce eſt, conſecrabo. Vale.

37 *Reſponſoria ad Querulam, ex Epiſt. 25. lib. 7.*

Nihil eſt, quod magis animum recreat difficillimis his temporibus, quam tuarum ſuavitas literarum: quæ, ut officiis ſunt pleniſſimæ, ut rerum, quæ geruntur, memoriam mihi exhibent; ita nullo non tempore poſſunt mihi eſſe gratæ. Utinam his paribus officiis reſpondere poſſem: ſed nihil eſt, quod tuâ notitiâ dignum ſit. Celare te tamen ut amicum non poſſum, quæ mihi nuper cum Agapeto contentio orta ſit, quem ex amico mihi inimicum reddidi, quod pecuniam repoſcerem, quam ipſi mutuò dederam. Nam cum tricas è tricis necteret, dieſque ſolutioni conſtitutos ſemper falleret, pulſandus tandem actione apud judicem mihi fuit, ne ære meo exciderem eo tempore, quo maxima me urgebat neceſſitas, & à me ſolvenda erat ſumma pecuniæ non exigua. Rupto itaque amicitiæ noſtræ vinculo, calumniis & conviciis inceſſit non immeritum tantùm, ſed & bene hactenus de ipſo merentem. Vides, quæ ab amicis exſpectandæ ſint gratiæ. Quos enim beneficiis tibi reddidiſti obſtrictos, eoſdem tibi inimicos & hoſtes paras. Neque ſanè ipſi vitio verterem has in ſolvendo debito tricas, ſi ipſum egeſtate preſſum

in

in anguſtias aliquas redactum iri noſſem: Nam florere ipſum opibus & pecuniâ, exploratiſſimum habeo; ut itaque fraudulentus ejus animus ubique perluceat. Quare cum videam, malo conſilio ipſum exuiſſe amici animum, & omni ſe adverſus me armaſſe nequitiâ, dignis hominem hunc excipiam modis, atque ita tractabo, ut & mihi ſatis domi conſilii adverſus homines ſceleſtos eſſe ſentiat. Has apud te querelas depromere atque in ſinum tuum effundere volui; ſi fortaſſis, quæ autoritas tua eſt, argumentis expugnare animum hunc fraudulentum poſſis, & bonis verbis eò inducere, ne turpem hanc maculam nomini ſuo inuri patiatur. Fortâſſis enim, ſi amici non habet, ſui tamen rationem habiturus eſt. Vale.

Nunciatoria de adventu, ex Epiſt. 23. lib. 9. 38

Cum multæ ſolent eſſe ſcribendi cauſæ, tum præcipuè una novitatis princeps & palmaria multis eſt; quod in amicorum literis narrationes rerum novarum potiùs, quàm alia argumenta, reſpiciant. Quæ vero exſpectes ab amico vetere, niſi vetera, mores antiquos, priſcam fidem, quæ apud novaturientes amicos raro eſſe ſolet. Hâc parte tibi ſpectari maximè cupio; & niſi me omnia fallunt, tot annis jam ſpectatus fui; & nihil tu fortè ipſe hoc novi anni tempore, quo mala noſtra tot quotidie nova naſcuntur, à vetere amico exſpectaveris. Illud tamen novi narro tibi, me intra octo proximos dies iter ad vos meditari, quod εὐαγγέλιον tibi fore, minimè dubito. Jam enim videre mihi videor, quâ fronte excepturus ſis, quo ore, quibus amplexibus hominem tui amantiſſimum. Integram hebdomadem deſtinavi tuis colloquiis. Vivemus itaque unà, confabulabimur, non tam cibis corpus, quam deliciis literariis animum, refocillaturi. Placuit enim maturare iter, quod in vernum tempus differre cogitaveram, cum te pedibus laborare intelligerem; ſi fortaſſis dulci illo Muſarum balſamo, è confabulationibus noſtris ſtillante, mitigari doloris tui acerbitas poſſit. Exſpecta itaque hoſpitem, & cum ipſo facetias omnes, jocos, veneres, lepores. Nam Saturnalia apud te agere, & urbanitates meas deponere conſtitui. Tu interim omnem operam dabis, ut pedes paulatim tibi officium facere diſcant, ac animo præſentiore eſſe poſſis. Vale.

Reſponſoria ad nunciariam de adventu, ex lib. 16. Epiſt. 12. 39

Magnopere me tuæ exhilararunt literæ, variis moleſtiis & ægritudinibus ex temporum noſtrorum difficultate conflictantem: Opportunè enim adventum tuum mihi ſignificabant; quod mihi tam gratum fuit εὐαγγέλιον,

Quale ſopor feſſis in gramine; quale per æſtum
Dulcis aquæ ſaliente ſitim reſtingvere rivo.

Sed nolim tamen, ut mei causâ te in valetudinis periculum conjicias atroci hâc hyeme, quæ & exſtinxit multos per ſævitiam frigoris, & ad graviſſimos morbos fomitem ſubminiſtravit. Sed tamen & ab inſtituto tuo revocare te nolo, ne videar renuere hoſpitem jucundiſſimum, cujus ego ſaluti ut conſultum cupiam, amor impellit, qui in varias partes nunc diſcinditur. Idem enim & jungi tecum, & à te disjungi cupit. Quod ſi vincere hujus tempeſtatis ſævitiam idoneo veſtium apparatu potes: ſi valetudinis conſtantia permiſerit; tantum abeſt, ut disſuadere tibi iter velim, ut & alas tibi aptari, & Cyllaros & Pegaſos currui tuo jungi cupiam, quò ad nos advoles potius, quam adrepas. Vide itaque, ne in via diutius hæreas, ſed alternatâ corporis recreatione frigoris vim infringas. Sat cito ad nos veneris, ſi firmus valensque veneris. Reviviſcent tuo aſpectu Muſæ noſtræ, quæ jam totæ obmutuerunt & obtorpuerunt, novos à te ſpiritus reſumpturi. Animus certe noſter, qui proſtratus eſt & jacet penitus, tuis ita erigetur colloquiis, ut moleſtiarum & tædiorum memoriam ſaltem illo, quo nobis ades, tempore, ſit depoſiturus. Interim quotidie pueri mei ante portas erunt, ut tuum mihi adventum nuncient.

40 Hæc ſunt, quæ in juventutis uſum hîc producere volui, ut his exemplis viam ſibi ſternerent. Ut ad eum modum imitatio inſtituatur, apparatu aliquo & copia verborum opus eſt. Non enim hîc tam Ciceronis verba &
41 periodi, quam ipſa enthymemata, attenduntur. * Triplex ergo imitatio eſt: 1. puerilis, quâ è phraſibus Autoris Claſſici ſermo compingitur. 2. Amplificatoria, quâ periodi ex Autore Claſſico in multas diffunduntur, eodem argumento retento. 3. Oratoria, quâ variato argumento eadem enthymemata aliis verbis ac periodis efferuntur. Ejus exempla in hâc Sylloge ex-
42 hibentur. * In primâ illâ multum curæ induſtriæque inſumendum eſt. Etſi enim puerilis illa dicitur, virum tamen maturo judicio requirit, qui dextra applicatione phraſes omnes in bene compoſitum ſermonem compingere nôrit; qualis ſub epiſtolæ formâ quam commodiſſimè inſtitui poteſt. Ego ante multos annos pro uſu iſto omnes Terentianas elegantias, quæ in Comœdiis ejus habentur, epiſtolis complexus fui, quibus in exercendâ juventute feliciter quidam uſi ſunt. Sed perierunt mihi chartæ, ab aliquo ſubreptæ. Neque ſanè indignus Viro docto labor eſſet, ac optimè de juventute mereretur, ſi quis talia Themata Epiſtolaria concinnaret: neque tamen nullum ingenium & judicium in eo requiritur. Hæc linguâ Germa-
43 nicâ proponi pueris poſſent, ut in Latinam convertant. * Ad eundem modum olim ego è phraſium libellis epiſtolas pro tali uſu concinnavi. Verùm cum Phraſes illæ ſolutæ & vagæ ſint, neque verborum curſu connexæ, non habebunt illum ex eo labore fructum pueri, quem è verbis ac phraſibus recte

recte ordinatis habere poſſunt. * Ejus tamen exemplum hîc apponam 44
epiſtolam exprobratoriam, è phraſibus illis extantioribus, quæ in primis ſeptem foliis Medullæ Latinitatis Wendelini habentur, concinnatam: *Quanquam* abalienandus *tibi planè* jure amicorum *videar, volens tamen ego nunquam* ab *ea* jure abii, *vel abibo.* Abhorret & *animus & auris tua* à nobis; *ſed fac tamen, ne* abhorreat à fide & à vero: Tantum *enim* abeſt, *ut ego aliquid amicitiâ tuâ indignum admiſerim,* ut potius abſit *ab hoc omnis mea* culpa, *& nunquam me* abduci *ad hoc crimen paſſus ſim, vel leviſſimis malevolorum hominum rumuſculis. Et qui tu* abis ad iſtas ineptias *& ſuſpiciones illas,* ab recenti memoria *præſentiſſimi amoris, quem paucis* abhinc diebus à me tibi exhibitum *eſſe ignorare non potes, dum* à me *integram illam ſummam* perſolvi, *quam* à te *debueras. Jam &* in mores *tuos* abit *alter ille tuus, qui neſcio quid mali de me ſuſpicatur, & quædam mei cauſa tentavit; ſed cui* non *tam* impunè abibunt *omnia. Adeo parum literarum* ab eo vidi, *ut qui* paucorum dierum iter ab illo abſum, *longe gentium abeſſe videar. Hoc ego quidem audacter affirmo, quandoquidem illi plurimum* abeſt de exactâ prudentiâ, *multum illi* (abſit verbo invidia) *ad amicitiam noſtram contuliſſe. Nunc quidem ingratiſſimus ille* ſe ex conſpectu meo abdit, *& plane illi* animus abeſt, *me vel coram, vel per literas, compellandi. Nec tu* à levitate *ejus multum* aberraſſe *videris. Aut redite uterque ad frugem, & bonam mentem, aut valete, & res veſtras vobis habete.* Eodem modo particularum A, AB, AD uſum è foro Romano, & Turſellini de particulis libro, prolixâ aliquâ & certi argumenti epiſtolâ oſtendi. Sed in iſtis aliquid inviti & ſubornati eſſe, nec evitari poſſe, quivis facilè videt.

CAP. XVI.

DE EXERCITATIONIBUS IN ORATIONE LIGATA INSTITUENDIS.

Diſcrimen ligatæ orationis & ſolutæ. 1. quorum in ligata oratione ratio habenda ſit. 2. Habent ſingula carminum genera ſpecialem ſuam rationem. 3. Præceptis poëticis non nimis immorandum. 4. Uſus hîc omnia docet. 5. Commentarii in poëticam Ariſtotelis prolixi plus turbant, quam juvant. 6. Imitatio anima poëſeos. 7. Imitatio duplex. 8. Altera in poëmate ad rerum & actionum naturam exprimendo; 9. altera in poëmatis ſcriptione. 10. De ultimâ hîc agimus. 11. quomodo iſta inſtituenda. 12. Prima exercitatio eſt Metaphraſis: 13. altera imitatio per dilatationem, variationem, & contractionem ſimilium locorum. 14. Virgilius quos Poëtas imitatus ſit. 15. Reliqui Virgilium imitantur. 16. Exemplum elegans Virgilianæ imitationis è Catullo. 17. quæ per ſingulos partes oſtenditur. 18. Catullum tamen Virgilius elegantiâ ſuperavit. 19. Aliud exemplum

Horatianæ imitationis è Virgilio in Epod. 2. de laudibus vitæ ruſticæ. 20. Plenior ejus imitatio in paraphraſi Jacobi Wallii. 21. oſtenduntur fontes dilatationis poëticæ. 22. Ejusdem ep. Odæ Metaphraſis noſtra Elegiaca. 23. & alia quadam Metaphraſeon noſtrarum exempla. 24. ſeqq. Imitationis crebra utilitas. 29. in inventionibus ſit imitatio cauta. 30. Exempla Epigrammatum, alterius è Mureti quodam à Niendalio, 31. alterius è Martiali à nobis per eandem imitationis rationem dilatati. 32. Deſcriptiones dilatatæ. 33. Exemplum ex Ovidio. 34. Praxis conſcribendi carminis per ſententias & lemmata, figuris, expolitionibus ornanda. 35. Hac methodo alicujus Poëtæ carmen eſt reſolvendum & imitandum. 36. Habent & antiqui Poëtæ ſuos nævos. 37. qui adeò moroſè haud examinandi. 38. Ecloga I. Virgilii in ſuas ſententias & ornamenta reſoluta. 39. Carmen II. lib. 1. Sylvarum Statii de Equo Domitiani reſolutum 40. de Ovidii poëmatibus judicium. 41. Horatii Oda à Parthenio reſoluta. 42. Oda Cominiana ad Ducem Condæum de Lallis uſu διατύπωσις exhibetur. 43.

1 HAbitus Orationis ligatæ à ſolutâ in omnibus diverſus eſt, dictione,
2 compoſitione, periodo, numeris, inventione. * Habenda eſt Epithetorum, cæterorumque ornamentorum, comparationum, Exemplorum, fabularum, iconographiarum, ratio.
3 * Et in ipſis Poëmatibus ſuo ſingulari quodam genio ſingula carminum genera conſtant, tam ratione dictionis, quam ratione numeri & periodi. In Hexametro carmine alia ratio & compoſitio eſt Eclogæ, alia Satyræ, alia Heroici generis ſive Epopœiæ. Et in ipſa Epopœiâ quantum à Virgilio poëtarum Heroicorum principe differunt Statius, Claudianus, Lucanus. Habet ſuas Elegia, ſuas Epigramma, elegantias: de quibus multa dici poſſunt, & ſuo loco dicentur. Sed nos nunc hoc loco tantùm progymnaſmata illa poëtica producemus, rationem monſtraturi, quâ ſe in optimo ac divino planè ſtudio tyrones exerceant.

4 Quandoquidem verò is, qui carmen ſcripturus eſt, apparatu aliquo opus habet, præſupponimus hîc prima rudimenta proſodiæ, mediocrem linguæ latinæ cultum. Inſtitutiones poëticas non pauci ſcripſere, in quibus tamen cum judicio verſandum eſt, ne ingenium vel præceptorum ſubtilitate extenuemus, vel eorum mole obruamus. Utrâque ratione obtunditur ingenium, & ad exercitium ineptum redditur: & novi ego plures, qui in arte hâc excelluerunt, lectione potiùs Poëtarum & exercitio eò perveniſſe, quo
5 prolixis præceptis tardiùs pervenitur. * Præcipuum in illo negotium verſatur, ſi quis, præſuppoſitis Rhetoricæ & Proſodiæ adminiculis, id quod in carmine ejusque generibus artificium latet, multa obſervatione didicerit: quod peritus Magiſter longè expeditiùs exemplo præſtabit, quam multis
6 præceptis. * E veteribus Ariſtoteles eſt, ut Philoſophiæ omnis, ita hujus quoque magiſter: ſed dolendum, ejus de Poëtica librum non perveniſſe ad nos

Digitized by Google

nos integrum: quæ illic habentur, ad Dramaticam poëſin tantùm pertinent, utpote quæ cum Epica ſeu Heroica principem locum obtinet: Conſiſtit enim in imitatione actionum. Reliqua Poëmatia breviora ſua quædam ſingularia præcepta habent, quæ fundamentum tamen in illâ primâ habent. Quamvis enim Coloſſus Rhodius majori apparatu & accuratiore συμμετρία partium ſpectatur; tamen & minora ſigilla ſuâ proportione gaudent; eſtque etiam in minuto carmine ſua quædam imitatio, tum morum, tum affectuum, aliarumque rerum, quæ ſunt cum actionibus hominis connexæ. In Ariſtotelis Poëticam commentatores habemus bene multos, è quibus Heinſium noſtro uſui ſeponerem. Cæteri Commentatores non tam Poëtæ, quam Rhetores in carmine ſcribendo, ſunt, id eſt, nimiâ & anxiâ Ariſtotelicorum præceptorum explicatione animos lectorum fatigant.

Imitatio univerſæ Poëſeos quaſi anima eſt. * Conſideratur autem illa 7
duplici ratione: primùm, quatenus illa ad exemplum rerum & actionum 8
inſtituenda eſt; ſecundò, quatenus ad exemplum alicujus Poëtæ componi
debet. * Priori modo conſiderata verſatur ἐν τῷ φυσικῷ & ἠθικῷ actionum 9
exprimendo; * poſteriori modo ad generales illas imitationis, tam oratoriæ 10
quam poëticæ, leges dirigitur, quæ in ipſo poëtandi exercitio conſiſtit. Primus imitandi modus proponit perfectiſſimam imitandi ideam in ipſa rerum natura formatam; alter præceptoris & poëmatis vetuſti exemplo agere
nos jubet. * De hoc itaque poſteriore modo tantum agemus: ille enim 11
præmitti debet, cujus beneficio primum illum & præcipuum imitandi modum obtineamus. * Non debet verò hæc imitatio ita inſtitui, ut verſus 12
hinc illinc è Poëtis congeſtos, quaſi per centonem quendam, conſuamus. Illud enim non eſt imitari, ſed furari; niſi quis ingenii cauſa datâ operâ tales centones è Poëtis conficiat, ut fecit Auſonius in centone ſuo Nuptiali, & Dan. Heinſius in aliquo centone in Baudium conſcripto; quales & collegit ſingulari libro Henr. Meibomius. Si quis verò tales verſus undique compingat, & ſic ſe imitatorem præſtet, à plagii crimine liberari non poteſt. Imitationem puerilem, quæ in concinnatione phraſium & verſuum primâ compoſitione conſiſtit, nunc ſeponimus: nihil enim illa artis habet. Quæ
cum artificio inſtituitur, eoſdem fontes agnoſcit, quos Oratoria. * Primum 13
hic exercitium eſt Metaphraſis, carminis ex uno genere in aliud traductio; ſed cum libertate aliquâ evagandi. Tales Metaphraſes aliquot Odarum Horatianarum in Elegias concinnavit ediditque Henricus Meibomius, ac
nos infrà aliquot earum exempla dabimus. * Plenior illa imitatio non ali- 14
ter inſtituitur quam Oratoria, per χωρισμὸν & per πρόσληψιν; quâ de re jam ſuprà diximus. Χωρισμὸς eſt, cum una periodus in plures ſecatur. Πρόσληψις ſive Aſſumptio dicitur, cum aſſumuntur ad genus ſpecies, ad totum partes, ad actionem cauſæ & circumſtantiæ, ad diſtinctum indiſtincta, ad definitum in-

indefinita, & vice verſâ. Si quis illa duo bene cum judicio uſurpare norit in oratione, qua ſolutâ qua ligatâ, bonus imitator erit, & talis quidem, ut deprehendi vix poſſit. Harum imitationum omnia exempla congerenda ſunt, in-
15 primis ex antiquis: Nam antiqui eadem viâ proceſſerunt. * Virgilius in Eclogis Theocritum imitatus eſt, in Georgicis Heſiodum, in libris Æneidos Homerum, imò ipſos illos Latinos, qui ante ſe ſcripſerant, Ennium, Lucretium, Catullum: quos omnes tamen ita imitatus eſt, ut omnes ſuperaret. Imitationes ex Græcis ſingulari libro congeſſit Fulvius Urſinus, & eleganti commentario Germanus Valens Guellius, qui Antverpiæ in fol prodiit,
16 ubi diligenter notat loca è Græcis transſumpta. * Ut Virgilius antiquiores, ita Virgilium recentiores imitati ſunt. Cæteri enim omnes, Horatius, Statius, Claudianus, Virgilium imitantur, ita tamen, ut, quod Virgilius fecerat, non ſuperent Autorem ſuum, ſed longe ab ipſo ſuperentur. Quod *Alexander Roſſæus in Virgilio ſuo Triumphante* aliquatenus ab oculos poſuit.

17 Illuſtre Virgilianæ imitationis exemplum eſt in loco illo libro IV. Æneidos à verſu 305. ubi interjectis aliquot dialogiſmis locum apud Catullum de Ariadnâ à Theſeo deſertâ, qui invenitur in Epithalamio Pelei & Thetidos, omnem transtulit, ita ut Enthymemata, ſententias & figuras, ordinem quoque verba & periodos mutaret. Querela Didonis ab Ænea deſertæ planè conveniebat cum hoc argumento; & eleganter eam imitationem delinea-
18 vit *Bartholomæus Riccius lib. II. de Imitat. p. 42. ſeqq.* * Ariadna apud Catull. ſtatim ab effectu iracundiæ incipit, v. 132.

Siccine me patriis abductam, perfide, ab oris,
Perfide, deſerto liquiſti in littore, Theſeu!

Reſpondet verſus Virgilianus 305. 306. Ariadne huic indignationi inſiſtit, v. 135. ad 140. Virgilius paucioribus verſibus idem objicit Æneæ v. 307. 308. Addit autem Dido argumentum à periculo. Virgilius v. 9. 10. addit argumentum à loco incerto, quo perventurus ſit v. 311. 312. 313. Quæ argumenta à Catullo omiſſa ſunt, quoniam non conveniebant. Dido apud Virgil. rurſus ſe ad preces & lachrymas convertit, & cum Ariadna pactos Hymenæos objicit, Dido per eos ipſos Æneam rogat, ac horum voluptate eum artificiosè tentat. Meritum quoque objicit, quæ pleraque ap. Catullum; quanquam non illo ordine, v. 314. 315. Sequitur apud Catull. Locus communis de perfidia virorum, v. 141. ad 146. quem locum communem brevi ſententia complexus eſt Virgilius loco alio, v. 373. Nuſquam tuta fides &c. Poſt perfidiam objectam ingratum ſuum accuſat, & nominatim præſtita officia exprobrat Catull. v. 147. ad 157. Id quoque Virgilius expreſſit, v. 373. ad 375. Ariadna fratris mortem quam amatoris ſe maluiſſe dicit, ac pro tanta in eum fide relictam ſe eſſe feris avibusque dilacerandam queritur; Dido Nomadum Regum, Libycæ ac Tyriæ gentis in ſe odium, deinde pudicitiæ

citiæ violatum nomen poſtremo mortem ipſam objicit v. 320. ad 323. Apud Catullum Ariadna Theſeo objicit crudeles natales v. 152. ad 155. idem imitatur Virgilius v. 365. 366. 367. Hactenus per negationem proceſſit Virgilius, cum Catullus per interrogationes. Jam etiam interrogationibus utitur Virgilius v. 368. 369. 370. Apud Catullum Ariadne conqueritur, ſuum jam longè fugam arripuiſſe, v. 165. 166, Idem facit ap. Virg. Dido, v. 582. 583. Ap. Catull. Ariadne optat nunquam adveniſſe Theſea, v. 167. ad 172. Dido id ipſum imitatur v. 657. 658. Catullus Ariadnam deſperabundam inducit v. 171. ad 183. Didonem etiam Virgilius v. 534. ad 547. Catullus tandem Ariadnam ad diras & execrationes perducit, v. 184. ad 197. Hunc locum Virgilius copioſiſſimè ac ſplendidiſſimè imitatus eſt, Apoſtrophen faciens ad Solem & Hecaten.

Patet ex illis, quæ adduximus, qualis Virgilio in imitando fuerit ratio. 19
Adeò preſſo enim pede ſecutus eſt Catullum, ut harum literarum imperitum eſſe oporteat, qui hæc non ſentiat. Mutavit interim ordinem, quem Catullus obſervavit, & dialogiſmis cum Anna ſorore interjectis fuſiùs traxit orationem Didonis. In hiſtoria quoque recenſenda longior eſt Virgilius; ſed ita ille expreſſit Catullum, ut, qui Catulliana poſt hæc Virgiliana leget, jam non inveniat, quod ipſi magnopere placeat. Ille enim adjectione figurarum vivacium, argumentorum patheticorum, dictione quoque ipſa, quæ horridior paulum eſt apud Catullum, adeo omnes numeros abſolvit, ut vix ab humano ingenio aliquid addi poſſe videatur.

Aliud illuſtre imitationis exemplum, quo Horatius Virgilium expreſſit, 20
notavit *Bernardinus Parthenius* in eleganti libro Italica lingua ſcripto *Del-la Imitatione Poëtica lib. 1. p. 18. ſeqq.* ubi monſtrat, quomodo Horatius jam dilatârit, jam contraxerit Virgilii locum *Georg. II. libro extremo in Epod. 2. de laudibus vitæ ruſticæ.* Quod exemplum idem Autor repetiit in elegantiſſimo *Commentario ſuo ſuper Horatium*, illo loco, quo nemo accuratiùs oſtendit artificium Poëticum. Initium plane idem eſt. Virgilius ſic:

O fortunatos nimium, ſua ſi bona norint,
Agricolas!

Horatius: *Beatus ille, qui procul negotiis &c.*

Virgilius ſignificaturus, ſolutum eſſe omni cupiditate, omni ambitione, omni metu & periculo, agricolas, ſic ſcripſit:

- - - quibus ipſa procul diſcordibus armis
Fundit humo facilem victum juſtiſſima tellus.

& inferiùs:

Illum non populi faſces, non purpura Regum
Flexit, & infidos agitans diſcordia fratres, &c.

His addantur illa:

- - - - - - nec ferrea jura,
Inſanumque forum aut populi tabularia vidit.
Sollicitent alii remis freta cæca, ruuntque
In ferrum, penetrent aulas & limina Regum.

Hos verſus breviùs ita extulit Horatius:

Non excitatur claſſico miles truci,
Nec horret iratum mare
Forumque vitat, & ſuperba civium
Potentiorum limina.

Sequitur apud Horatium:

Ergo aut adulta vitium propagine, usque:
Aut tondet infirmas oves.

Locus hic amplior eſt, quam Virgilii, eoque felicior. Virgilius unicum tantùm artificium ruſtici meminit, cum dicitur illi:

Agricola incurvo terram molitus aratro.

Horatius dilatatione hîc uſus eſt per enumerationem. Sequitur apud Horat.

Vel tum decorum mitibus pomis caput
Autumnus arvis extulit,
Ut gaudet inſitiva decerpens pyra
Certantem & uvam purpura.

Virgilius ſic:

Et varios ponit fœtus autumnus, & alte
Mitis in apricis coquitur vindemia ſaxis.

Quod Virgilius contraxerat, Horatius ad ſpecies deduxit. Pergit Horatius:

Qua muneretur te, Priape, & te pater
Sylvane, tutor finium.

quod prius ita Virgilius dixerat:

Fortunatus & ille, Deos qui novit agreſtes,
Panaque, Sylvanumque ſenem, Nymphasque ſorores.

Virgilius porrò:

Spelunca, vivique lacus, aut frigida Tempe,
Mugitusque boum, mollesque ſub arbore ſomni.

Illa verba eleganter Horatius illuſtravit dilatatione ſententiarum & membrorum:

Libet jacere, modo ſub antiquâ ilice, usque
Somnos quod invitet leves.

Virgil. *Venit hiems, teritur Sicyonia bacca trapetis.*
Vid. Horat. illo loco: *Aut cum tonantis annus hibernus Jovis.*
& quæ ſequuntur, usque ad illa verba: *Jucunda captant præmia.*
Confer illa cum loco Virgilii, ubi deſcribit opera hiberna ruſticorum:

Sed

Sed tamen & quernas glandes cum ſtringere tempus,
Et lauri baccas, oleamque, cruentaque myrta,
Tum gruibus pedicas & retia ponere cervis,
Auritosque ſequi lepores, dum figera damas &c.

Apud Virgil. hæc porrò habentur:

Interea pendent dulces circum oſcula nati
Caſta pudicitiam ſervat domus.

Hæc ſplendidiſſimè dilatavit Horat. his Verſibus:

Quod ſi pudica mulier in partem juvet, &c.

Reperiuntur in Virgil. & illi verſus:

Hanc olim veteres vitam coluere Sabini
Hunc Remus & frater. Additque poſtea:
Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.

Quo reſpexit Horat. in ſecundo illo verſo ſuo:

Ut priſca gens mortalium.

Si quis jam conferat paraphraſes illas ſoluti ſermonis hujus loci apud *Friſchlinum*, cujus extant in Virgilium paraphraſes; & *Lubinum*, cujus extant in Horat. paraphraſes, videbit varietatem dilatationum. * Nos hîc aliud exemplum 21
paraphraſeos poëticæ ejuſdem Odæ Horatianæ dabimus, quæ inſignis admodum eſt, ex *Jac. Wallii*, Poëtæ nitidiſſimi, Poëmatibus, ex qua patebit mira illa fœcunditas locorum ex adjunctis, genere & ſpecie, ex toto & partibus, quibus præ cæteris utuntur Poëtæ; ut multis exemplis demonſtravit *Bern. Parthenius* in libro ſuo de imitatione Poëtica. Primus verſus apud Horat. eſt:

Beatus ille, qui procul negotiis
Ut priſca gens mortalium.

Vide, quàm eleganter primum illum verſum Wallius ampliavit ex loco generis & ſpeciei, adjectis poëtiſmis. Secundum autem verſum in parentheſi poſitum, rejicit ad alium locum. Sic verò ille:

Felix ſorte ſuâ, quem non ignava ſequentem
Otia rus patrium dulci complectitur umbra,

Ex commatibus facit 2 periodos, additione prædicatorum,

Longè illi curæ inſomnes comitumque laborum
Inviſæ facies, quæ multa & magna moventem
Huc celerem atque illuc rapiant, perque ardua verſent.

Horatius. Paterna rura bobus exercet ſuis.

Dilatat hæc verba Wallius per ἐξεργασίαν & deſcriptionem ex adjunctis, & per diviſionem verborum, & additionem novorum prædicatorum.

Ipſe ſibi ſemper vacat, aggrediturque quod inſtat,
Arvaque, quæ quondam proavi non magna tenebant,
Exercet, patiens operum, armentoque quotannis

Sortitus ſubolem, fortiſſima corpora, tauros
Inde legit, quos dehinc domitos aſſveſcere cogat
Servitio, & terram impreſſo proſcindere aratro,

Solutus omni fœnore.

Dilatat hæc verba Wallius per partitionem illarum rerum, quæ ad fœnus ſpectant, & per comparationem cum fœnore ruſtico.

Non pretio nummos redimit pretiove redemptos
Occupat & fœnus tabulis ſubducit avaris;
Fœnus amat, quod ſponte ſua juſtiſſima tellus
Et gravidæ pecudes & meſſis reddit & arbor.

Nunc adjicit dilatationem ſecundi verſus per exergaſiam & deſcriptionem ex adjunctis, & dilatationem periodicam.

Sic olim, ut perhibent, cum fraudum ignara vigeret
Simplicitas, neque faſtus adhuc aurique cupido
Improba criminibus nomen poſuiſſet honeſtum,
Innocuæ vixere animæ, parvoque beatæ.

Nec excitatur claſſico miles truci.

Hæc Wallius dilatat per augmentum Sententiarum, additâ figurâ comparationis, dilatatione periodicâ & deſcriptione ex adjunctis:

Quid refert, alius thalamo ſublimis eburno,
Ille thoro, cui ſponda ſalix aut fiſſile robur,
Componat caput? heic mulcet reficitque jacentem
Alta quies lecto non abrumpenda ſaligno.
Quippe ubi nec primæ nec ſeræ tempora noctis
Diſtingvunt litui, rumpuntque ſilentia cantu.

Nec horret iratum mare.

Wallius hæc iterum periodicè dilatat, ſubjectum & prædicatum novis adjunctis illuſtrando, additis ex loco cauſarum ſideribus, tempeſtatem cientibus.

Non ſi diſcordes miſcent freta fervida venti,
Æquoreos horret fremitus, humiliſque pavensque
Numina conclamat, ne quid nimboſus Orion,
Ne quid atrox peccet Boreas, laceraque carinæ
Addat opus pelago.

Forumque vitat

Prolixè hæc verba dilatat Wallius per enumerationem rerum forenſium:

- - - Vitat fora, vitat & æſtus
Undantis populi; nec quid tabularia, nec quid
Jura ferant, meminit. Non illum aurora morantem,

Qua

Quæ ſe non alibi, primumque oſtendit Eoum
Pulchrior, ad lites clamoſaque jurgia cogit:
Nec jam defeſſus longas evolvere cauſas
Orando ingratos queritur ſe condere ſoles.

- - & ſuperba civium
Potentiorum limina.

Wallius hæc dilatat 1. per fig. Permiſſionis & comparationem aulicorum, quorum officia prolixè ab adjunctis deſcribit, & comparat cum ſcopulis marinis.

Sollicitent votis alii invidioſa potentum
Arbitria: obſideant aditus, atque alta ſuperbis
Atria porticibus, certatimque oſcula pugnent
Præripere, & primas Dominis jam mane recenti
Dicere blanditias. Has ille Capharea ſaxa,
Has prudens metuit Symplegades, & ſibi faſces
Ac trabeas ſinit emeritum exorare clientem,
Semotus longè populo & civilibus undis.

Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos.

Wallius hæc dilatat præmittendo generales ſententias & confuſas: unde procedit ad diſtinctam de laboribus circa vites, quam dilatatione circumſtantiarum & adjunctorum deſcribit:

Ergo illum aprici colles campique feraces
Curarum expertem accipiunt. Hic imperat arvis
Ipſe ſuis, terrasque docet parere volentes.
Nec regum, ſua regna videns, ſuſpirat honores.
Nunc vites ſerit, & verni cum palmitis ætas
Prima viret, tenerum virgis furcaque bicorni
Tollit humo: dein & validi propagine fœtus
Populeas latè ſtirpes ulmosque maritat.

Aut in reducta valle mugientium
Proſpectat errantes greges.

Wallius hæc dilatat per διάλυσιν verborũ in integras ſententias converſorum:

Nunc illum procul umbroſa ſub fronde morantur
Seceſſus pulchri nemorum, vallesque reductæ
Faunorum domus. Hic pingues errare juvencas
Proſpectat: longè reſonant mugitibus agri,
Paſcuaque & noti gregibus ſitientibus amnes

Inutilesque falce ramos amputans
Feliciores inſerit.

Mirè hæc dilatat & exornat Wallius ex loco adjunctorum & conſequentium in varia membra illa partiendo & elegantibus metaphoris illuſtrando

Venerit inſitio; juvat hunc, juvat arboris illum
Felicis fruticem peregrino includere ligno:
Finduntur nodi; reſecantur, inutile pondus,
Silveſtres rami: ramus felicior alter
Inſeritur: ſurgunt udo nova germina libro;
Mirantur platani malos; mirantur & ulmi
Ignotas glandes; & non gentilibus ornus
Stat curvata pyris, nec ſeſe agnoſcit in illis.

Aut preſſa puris mella condit amphoris,
Aut tondet infirmas oves.

Dilatat hæc Wallius per ſimplicem exergaſiam, additione quarundam circumſtantiarum:

Nunc apibus fœtis cellas diſtentaque melle
Horrea rimatus populis, pitriſque recondit
Aurea dona cadis; nunc mollia vellera lana
Infirmo pecori frondente ſub ilice tondet.

Vel cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus arvis extulit,
Ut gaudet inſitiva decerpens pyra
Certantem & uvam purpuræ

Dilatat hæc Wall. Sententiarum augmento, epithetis & periphraſticâ dictione poëtica.

Inde, ubi formoſum pomis & mitibus uvis
Frugifer autumnus ſuavis caput extulit arvis,
Quam juvat, hic atque hic, ut ſe maluſve pyruſve
Obtulit, & pomis oculos dextramque legentis
Prima vocat, fœtu gravidos adducere ramos,
Felices ramos, quos ipſe inoleſcere nuper
Et genus invitis docuit committere truncis;
Quam juvat & plenis pendentem vitibus uvam
Carpere, certantem Tyrios anteire rubores.

Qua muneretur te Priape, & te pater
Sylvane, tutor finium

Late hæc explicat Wallius, addendo ſententias ætiologicas, & enumerando officia ruſtica, quæ beneficio Numinum ruſticorum bene ceſſerint. Deſcribit & ritum ipſum.

Dum tibi, quod fruges & munera divitis horti
Servaris, furum cuſtos aviumque Priape,

Primi-

Primitias fert in calathis, falcique ſaligna
Pampineam circum inſexit, ſua vota, coronam.
Teque vocat, Sylvane pater: tibi pinguia culta
Tuta refert, tibi depulſos à meſſibus apros
Et morſus pecorum, averſumque à palmite caprum.

Libet jacere modo ſub antiqua ilice,
Modo in tenaci gramine.

Dilatat hæc multiplicando ſententias & periodos, incipiens figurâ occupationis, cui reſpondet. Deſcribit æſtum Solis à conjunctis Solis ſideribus, addendo epitheta ſua, & adjuncta nova cumulando.

Forte aliquis Soles, dum nulla hic porticus Arcton
Excipit & Boream, ſub iniqui ſidere cancri
Ardentes metuat. Sed enim niſi nuda per agros
Corpora meſſorum ſudore fluentia cernas;
Ignores prope, quid rapidi vis ignea Phœbi,
Quid Leo, quid Cepheus ſitienſque canicula poſſit,
Nunc juvat æſtivos ortus vitare ſub altâ
Ilice, nunc viridi ſubmittere corpus in herba,
Qua ripæ & ripis nata frondentibus umbræ
Æſtibus & medio ſuadent decedere Soli.

Labuntur altis interim ripis aquæ,
Queruntur in ſilvis aves,
Fonteſque lymphis obſtrepunt manantibus,
Somnos quod invitet leves.

Hæc ſimplici converſione metrica & membrorum multiplicatione dilatat.

Interea gelidi fugiunt per gramina rivi.
Arboribuſque vagantur aves: nemus omne querelis
Perſonat, irriguo qua fons argenteus agro
Labitur attritos inter levis unda lapillos
Obſtrepit & dulces invitat murmure ſomnos.

At cum tonantis annus hibernus Jovis
Imbres niveſque comparat:
Aut trudit acres hinc & hinc multa cane
Apros in obſtantes plagas.

Hæc mirificè explanat per prolixam venationis διατύπωσιν, cui mixtæ deſcriptiones elegantiſſimæ ex adjunctis apri & canum, coloribus Virgilianis illuſtratæ: Enumerantur antecedentia, conjuncta & conſequentia venationis; quæ cum non attigerit Horatius, magna cum voluptate leguntur.

At cum jam pluvia & nivibus canaque pruina
Frigidus hibernum contriſtat Jupiter annum,

Qua

Quæ non aucupiis, quæ non venantibus illic
Gaudia proveniunt? altis de montibus actus
Fertur aper, fruſtra ille animos ſetaſque comantes,
Arrigit, & ſpumis albet ferventibus ora,
Fulmineumque acuit nodoſa ad robora dentem:
Audaces inſtant Umbri, forteſque Moloſſi,
Albanumque genus, non certi cedere, quanquam
Nunc hos obliquo, nunc illos diſſipat ictu.
Tantus amor prædæ eſt, & ſævi gloria morſus.
Nec minus & curſu juvenes jaculiſque fatigant
Setigerum; hortantur ſeſe & latrantibus addunt
Cum clamore animos; dum tandem in retia trudant
Frendentem & tereteis nodos diſſerre parantem;
Accurrit victor, ſplendentique ilia ferro
Transadigit: lato ſequitur de vulnere ſanguis,
Procumbitque ferox, & adhuc in morte minax fit.

Aut amite levi rara tendit retia
Turdis edacibus dolos.

Amplificat hæc verba Wallius per deſcriptionem hujus venationis uberiorem: Inſtrumenta enim, & quæ cum illis conjuncta ſunt, ad extenſionem ſententiarum, adducit.

Forſitan & tutas placeat levioribus ire
In prædas ſtudiis: venit hinc quoque grata voluptas,
Ex facili capienda: plagas & retia levi
Diſtendit furca, turdoſque invitat edaces
Callidus & ſparſis incautos fallit olivis.

Pavidumque leporem, & advenam laqueo gruem
Jucunda captat prœmia.
Quis non malarum, quas amor curas habet,
Hæc inter obliviſcitur.

Extendit illa Wallius per ἐξεργασίαν poëticam, & enumerationem curarum, quas ſimpliciter & indiſtincte hic ponit Horatius.

Aut pavidum ſequitur leporem, laqueoque tenaci
Strymoniam captat volucrem, jucunda laboris
Præmia. Quis non hæc inter, quotcunque malorum
Secum amor infelix trahit, invidiamque metumque
Et ſpes ambiguas, & quas pudor ipſe repulſas
Ingeminat curas, & nunquam longa fruenti
Gaudia, nubiferis tradit diffundere ventis?

Quod

Digitized by Google

Quod ſi pudica mulier in partem juvans
Domum atque dulces liberos;
Sabina qualis aut peruſta Solibus
Pernicis uxor Appuli;
Sacrum vetuſtis exſtruat lignis focum,
Laſſi ſub adventum viri:
Claudensque textis cratibus lætum pecus,
Diſtenta ſiccet ubera:
Et horna dulci vina promens dolio,
Dapes inemptas apparet.

Hæc Wallius per ſimplicem converſionem metricam uno vel altero epitheto addito dilatat:

Quid ſi contigerit priſcis quoque moribus uxor,
Quæ caſtum ſervet thalamum, quæ remque domumque
In partem juvet, & dulces educere natos?
Qualis erat Tatio quondam regnante Sabina,
Duratæ calloſa manus, aut Appula mater
Sole rubens. Quid ſi poſito cum feſſus aratro
Vir redit, illa focum lignis & cortice ſicco
Exſtruat, ac lento textis de vimine ſeptis
Includat lætum pecus & turgentia ſiccet
Ubera? Si, quanquam calices & pocula ponat
Fagina, vina ferat, quæ dulci condita levit
Ipſa cado, menſisque dapes apponat inemptas
Delicias faciles.

Non me Lucrina juverint conchylia
Magisque rhombus aut ſcari,
Si quos Eois intonata fluctibus
Hiems ad hoc vertat mare.

Dilatat hæc Wallius per figuram Permiſſionis & additionem epithetorum aliorumque verborum, vel actiones vel adjuncta ſignificantium.

- - - Non me tum regia, non me
Regum epulæ teneant, per me conchylia teſtis
Tuta ſuis ſaxo maneant affixa Lucrino;
Per me ſecurus Calabro natet æquore rhombus,
Et ſine fraude ſcarus depaſtas ruminet herbas.
Si quem forte procul fluctu tumefactus Eoo
Adria jactatum noſtris acceperit undis,
Aut Tyrrhena fremens ad littora verterit Eurus.

Non Afra avis deſcendat in ventrem meum,
Non attagen Ionicus
Jucundior, quam lecta de pingviſſimis
Oliva ramis arborum,
Aut herba lapathi prata amantis, & gravi
Malvæ ſalubres corpori,
Vel agna feſtis cæſa terminalibus,
Vel hœdus ereptus lupo.

Dilatat hæc Wallius per immutationem membrorum, additionem verborum, epithetorum, deſcriptionem Terminalium, ſed ſuccinctam:

Non mihi tum Libye, non mollis Ionia pictas
Mittat aves: tantum glauco mihi Palladis arbor
Caneſcat fœtu, pinguesque miniſtret olivas
Obvia me lapathi prato gaudentis aperto
Herba juvet, malvaque leves gravibusque ſalubres
Corporibus, vel quæ lactens cadit hoſtia feſto,
Termine ſancte, tuo, cum te vicinia ſupplex
Defixum colit, & ſerto frondente coronat:
Aut mea, quod ſatis eſt, hilaret convivia cano
Præda excuſſa lupo, villis ſtillantibus, hœdus.

Has inter epulas ut juvat paſtas oves
Videre properantes domum!

Dilatantur hæc per deſcriptionem ex adjunctis.

Ut juvat has epulas inter ſpectare bidentes
Cum ſeſe è paſtu referunt! ut cruribus ægrè
Ubera circumeunt! ut multo lacte gravatas
Ad mulctram injuſſæ veniunt, gaudentque levari.

Videre feſſos vomerem inverſum boves
Collo trahentes languido.

Dilatat hæc per ſimplicem converſionem metricam & immutationem verborum.

Ut juvat ex agro reduces ſpectare juvencos
Longorum feſſos operum & grave robur aratri
Vomere ſuſpenſo attrita cervice trahentes.

Poſitosque vernas, ditis examen domus,
Circum renidentes Lares.

Iterum hæc dilatat ſimplici converſione metrica.

Ut juvat & vernas numeroſæ examina villæ
Lucentes ignes circum latosque penates
Aſpicere agreſti curantes corpora menſa.

Hæc

Digitized by Google

Hæc ubi locutus fænerator Alphius
Jamjam futurus ruſticus,
Omnem relegit Idibus pecuniam,
Quærit calendis ponere.

Eleganter hæc dilatat Wall, deſcriptionibus luculentis, enumeratione partium & adjunctorum (1) circa fœnus, omnemque rem collybiſticam. (2) circa agriculturam, variaque ejus officia & inſtrumenta.

Dixerat hæc dives poſitis in fœnore nummis
Alphius, atque aliud meditans, & totus in illo
Damnabat tabulas, loculos damnabat & aurum
Innocui ruris ſero intellecta voluptas.
Una eſt ante oculos, una ſuſpirat in illa.
Nunc placet arvorum cultus, nunc cultus habendo
Impenſus pecori: ſubeunt modo fervida pleno
Muſta lacu, modo qui pomis exuberat annus,
Et modo delectant ſaltus venatibus apti:
Omnia perſuadent curas mutare priores,
Jamque empturus agros exacta relegerat æra
Idibus. At (victrix adeo natura recurrit)
Hæc eadem lucro ſervat ponitque Calendis,
Protinus agrorum oblitus vitæque beatæ.

Atque hoc illuſtre eſt exemplum paraphraſeos poëticæ. * Ex quo patet 22 mira illa fœcunditas locorum, quæ ſunt è conjunctis, adjunctis, antecedentibus, conſequentibus, toto, partibus, genere & ſpeciebus, indefiniti & definiti. Quibus omnibus ſi quis jungat phraſin elegantem poëticam, metaphoras vivaces poëtiſmos, fabularum alluſiones, nunquam in talibus argumentis ſterilis deprehendetur. Et hoc ſibi exercitium continuum quis velit, ſi in carmine proficere velit; imo & ad ſolutam orationem labor iſte proderit, modo quis differentiam poëticæ & oratoriæ dictionis probe obſervet. Plura ſunt exempla apud eundem Auctorem tam nitidarum paraphraſium. Reperiuntur & apud *Car: de la Rue* Poetam Gallum inter Idyllia ejus paraphraſes plane his ſimiles, ac elegantiſſimæ omnino, quales in exemplum poni debent Poetices tironibus.

Subjungemus huic paraphraſi longiori ſtrictiorem noſtram, quâ eandem in Elegiam transfudimus. 23

Felix o nimium felix, quicunque relicta
Urbe procul curis tempora liber agit;
Quique vetuſtorum læto de more Quiritum
Exercet bobus rura paterna ſuis.
Qui ſibi non magnas injuſto fœnore quærit
Ipſe, nec immenſo fœnore limat opes.

Digitized by Google

Non illi dulces rumpent fera claſſica ſomnos,
Incutient nullos tympana nautæ metus.
Non ligno vitam committet nauta doloſo,
Non flebit raptas naufragus, orbus, opes.
Ille fori ſtrepitus, tricas & jurgia vitat,
Patriciæ appendix nec ſtat, & umbra domus.
Ille vel attondet vitim, fingitque putando:
Cui tenerum fulcit populus alba latus.
Ille ex arboribus ramos ſine lege fluentes
Amputat, & ramos inſerit ille novos.
Jam videt erranteis ſubducta in valle juvencas
Atque ſuum gaudet non numerare pecus:
Jam legit aërii mellis cœleſtia dona,
Queis ſibi non emptas condiat ille dapes;
Aut ſævo ut nudos à frigore protegat artus,
Mollia lanigeræ vellera tondet ovis.
Aut ubi maturis præcinctus tempora pomis
Autumnus gravidis jam caput abdit agris;
Lætus adoptivis carpit nova munera ramis,
Inque manus cupidas penſilis uva venit.
Uva venit, Tyrio quæ non conceſſerit oſtro,
Helleſpontiaco munus itura Deo.
Hæc niſi Sylvano gratus donaria ſervet,
In patrii fines quod vigilavit agri.
Ille modo antiqua recubat ſub tegmine fagi,
Et modo gramineo ſternitur ille toro.
Interea placidis ſtrepuerunt fontibus undæ;
Plurima per ſylvas carmina fundit avis.
Hæ querulo mentes mulcentque foventque ſuſurro,
Et faciles ſomnos garrula ſuadet avis.
Hinc ubi jam nivibus piger horret & imbribus annus
Et reſides ſtringit frigore Caurus aquas.
Jam populatorem per ſylvas excipit aprum,
Seu malit poſitis illaqueare plagis;
Aut turdis levi rara amite retia tendit,
(Hos bonus ille dolos inſidiasque ſtruit.)
Aut abit in lepores felix prædator inermes,
Aut menſis captat præmia grata grues.
Non illum duræ friguſcula conjugis angunt;
Non animum curæ, quas amor abdit, edunt.

Ille

Ille ſua queritur ſylvis & fontibus iras
Conjugis, & mala dat cuncta ferenda notis.
Quod ſi caſta domum bene quæ curaverit uxor,
Quæ famulos, ſocii, quæ ſacra jura tori;
Appula ceu rapidis excocta à Solibus uxor,
Quale decus duro, fuſca Sabina viro,
Ligna foris ſubdat claro lucentibus igne,
Solamen feſſo, cum redit ille, viro.
Et lætum includens lento de vimine textis
Cratibus exoneret ſedula lacte pecus:
Hornaque vina cado dulciſſima munera promens,
Ponat, quos dederant rura benigna, cibos.
Non Lucrina mihi placeant conchylia, rhombi,
Non veniens menſis fercula lauta ſcari.
Si quos, Eois cum ſeſe fluctibus effert,
Ad mare Tyrrhenum turbida vertat hiems.
Non ego barbaricis implevero viſcera ferclis,
Et peregrina meam paſcat Orexin avis.
Felices oleæ ſi detur carpere fructus,
Et ſuccos baccis elicuiſſe novos:
Si doceant molles ventrem miteſcere malvæ,
Si lapathum menſis prata dedere meis.
Me juvet eſca, lupi raptus de faucibus hœdus,
Agnaque, quæ feſto, Termine, cæſa tuo.
Interea reduces, epulis dum paſcitur illis,
Ubera balatu plena queruntur oves.
Et tardos inverſa ſequuntur aratra juvencos,
Pabula cum laſſi notaque tecta petunt.
Ruſtica lucentes famulantum turba coronat,
Appendix regni non inhonora, focos.
Alphius hæc reputans, felicia prædicat arva,
Præque ſuis grati fœnora ruris amat.
Jamque ſuburbanos urbi præponit agellos,
Hos ut amat, relegens Idibus æra novis
Illa ſed exſtinguunt venientes vota calendæ,
Alphius ad tabulas, lucraque nota redit.

Huic Metaphraſi noſtræ alia Metaphraſium noſtrarum ſubjiciemus exempla. 24

Ex Horatii Oda I. lib. I.

Mæcenas priſco qui Regum ſanguine natus,
Præſidium Muſis dulce decuſque meis.

Sunt queis pulverei rident certamina Circi,
Ut virides palmas, munera pulchra ferant.
Hunc ſi Romulidæ multis inſignibus ornent,
Non paſcant tituli, & nomina vana juvent.
Illum fœcundis ſi meſſibus horrea rumpant,
Et patrios nitido vomere findat agros.
Quicquid agas, ſtudiis nunquam dimoveris iſtis,
Attalicas quanquam ſis dare promptus opes;
Navibus ut vaſti pavidus ſecet æquora ponti,
Committens dubiis lucra ferenda notis;
Per mare velivolum placida cum navigat aura,
Tum ſibi mercator plaudit opesque parat.
Sed cum tempeſtas ſe toto turbida cœlo
Explicat, inque undis fracta carina natat,
Tædia tum ſubeunt vitæ non vana prioris,
Quæſitas pelago ſpernit & odit opes,
Rura beata vocat, felices rure colonos;
Si dederis illi littus, arare velit.
Cumque ſilent venti, diſcuſſaque nubila cœlo,
Mox quaſſas reficit ſedulus ille rates,
Fortunæ veteres animo cenſusque recurrunt,
Et miſer eſſe nequit, pauperiemque pati.
Eſt, qui nec veteris contemnit pocula vini,
Atque dies multos ſæpe bibendo trahit;
Seu viridi patulæ ſedeat ſub tegmine fagi,
Seu penes irriguas ille recumbat aquas.
Multos caſtra juvant, & cœci prælia Martis,
Arma, enſes, litui, tympana, pila, tubæ;
Bella illis animos & cædes pectora paſcunt,
Queis matres teneræ, queis doluere nurus,
Pervolitat ſylvas venator & horrida teſqua,
Non inhibent noctes, frigora, turbo, nives,
Seu ille æri pedi cava tendat retia cervo;
Seu populatorem ſternat anhelus aprum.
Me miſcent ſuperis doctorum præmia laurus,
Et nemora & nymphæ me Satyrique juvant.
His ego commiſtus vulgi commercia ſperno,
Dum mihi caſtalidum ſacra foresque patent,
Si mihi ſe faciles Clio, Polyhymnia præbent,
Argutæque dabunt carpere fila lyræ.

Si

Digitized by Google

Si tu me Lyricis Mæcenas vatibus addis;
Tunc ego me regem, tunc vocitabo jovem.

Ex Od. XXII. lib. I. 25

Cui pietas cordi eſt, qui crimine liber ab omni
Vivit, & eſt recti juſtitiæque tenax;
Non ſicas metuet, non vincula, tela, cataſtas;
Non qua ſe ſalvum caſſide præſtet, eget.
Seu adeat poſitos calidis ſub ſolibus Indos,
Seu per Barbaricas tranſeat ille plagas.
Nam mihi dum ſylvam nuper percurro Sabinam,
Otia dum ſector, dum Lalagenque cano;
Occurrit lupus, & tamen hic me fugit inermem,
Cui clypeum probitas, cui dabat arma fides:
Quale nec in ſylvis tellus alit Appula monſtrum,
Monſtrorum genitrix, quale nec Afra dedit.
Excipiat rigido tellus ſubjecta Boota,
Quam Sole averſam nix glacieſve tegit.
Mittar ad exuſtos vicinis ſolibus agros,
Lætus ego Lalagen ſemper amabo meam.

Ex Od. XIV. lib. II. 26

Poſthume præcipiti, labuntur tempora curſu,
Nec pietas magis his injicit ulla moram.
Non ſi Plutonem tauris placare trecentis,
Non auri dare ſi multa talenta velis;
Exores rigidum: nos Styx atra hauriet omnes,
Quicunque hic annos ducimus atque dies,
Imperitet populis, terram proſcindat aratro,
Conduntur tumulo ſarcula, ſceptra, pari.
Ut late quatiat magnus ſua ſceptra Tyrannus.
Hac quoque falce ſuâ mors furibunda metet.
Mœnibus & telis ſit Rex, ſit milite tutus,
Hunc ex inſidiis mors galeata petet.
Fruſtra veſanis tergum ſubduxerit armis,
Qui procul à belli fulmine cautus agit:
Fruſtra peſtiferis autumnus territat auris;
Fruſtra eſt qui timida Nerea mente fugit.
Omnibus eſt adeunda palus Acherontis opaci,
Et Plutonia nos regna domuſque vocant.
Grata tibi tellus linquenda torique pudici,
Non conjux poſthac baſia læta feret.

Quos

Quos colis, ex hortis cupreſſus odora ſequetur,
Funeris appendix ſola futura tui.
Quæ tu centenis ſervaras clavibus, hæres
Dignior expanſo gutture vina bibet.

27 Ex Od. 11. lib. I. Carm.

Optima Leuconoë ne ſit tibi diſcere cura,
Quem tibi Dii finem, quem dederintque mihi;
Vivere num Priami liceat, vel Neſtoris annos,
An extrema tibi nunc oriatur hiems.
Ne tu Chaldæos quæras oracula ſortis,
Ne tu fatidicas inſpice ſtulta rotas.
Oblectes animum, nec dulcia vina relinquas,
Deliciis ventrem paſce animumque novis.
Nam quoque dum loquimur, nos invida fugerit ætas,
Ne tibi ſit cura craſtina, ſera dies.

28 Ex Od. II. Lib. II. Carm. Horat.

Euclio ſi fueris, ſi munificentia deſit,
Nullus ab argento ſplendor honosque tuo eſt.
Munificus vivet longus Proculejus in annos,
In fratres cunctas qui pater hauſit opes.
Latius & regnes, auri ſi nulla cupido eſt;
Si non immodicas quæris anhelus opes
Quam ſi tu Lybicas conjungas Gadibus oras
Subſit & arbitrio Pœnus uterque tuo.
Ipſe ſibi indulgens paulatim augebitur hydrops,
Ni fugiat morbi cauſa, nec ipſe fugit.
Diſſidet à populo virtus magnumque Phraaten,
Felicem ſolio cum ſedet, eſſe vetat
Hæc vulgi plauſus & inania ſchemata temnit:
Non illi phaleræ, non placuere togæ.
Hæc faſces, regnum diademaque deferet uni,
Qui magnas magno pectore ſpernit opes.

29 Hæ imitationes, ut in majoribus carminibus, ita & in carminum partibus locum habent, & in carminum variis generibus. Ita ex oda facies Elegiam, ex Elegia Odam, ex brevi aliquo ſententioſo carmine integram vel odam, vel Elegiam. Ut ſi forte ex Catonis Diſtichis brevibus odas morales conficias, vel Elegias per χωρισμὸν & πρόσληψιν dilatatis ſententiis. Quale exercitii genus continuum & quotidianum eſſe debet illi, qui ad aliquam in carmine gloriam adſpirat. Ubi imitationibus multis te exercueris, jam liberiori uti calamo poteris in Odis & Elegiis, ſumendo theſes, quas ductu quidem

dem argumentorum Oratoriorum tractabis, ſed modo tamen poëtico & ſingulari quodam ornatu, quem ſemper carmen præ oratione ſolutâ requirit; de quo poſtea dicemus. * Procedit illa imitatio etiam in ipſis inventionibus; ubi tamen cum modeſtiâ & judicio verſandum eſt, ne quid aliis ſublegere videamur. Poſſunt enim inventiones ex aliis facile excogitari, manuducente nos quadam vel metaphorâ, vel ſententia. 30

Exemplum talis imitationis in Epigrammate invenias apud *Laurentium Niendalium* in Poëmatibus ſuis. Scripſerat Muretus in Poëmatibus ſuis juvenilibus hoc Epigramma: 31

Sutor es & piſtor, lanius, lenoque coquusque,
Mercatorque bonus, cauſidicusque bonus.
Te tamen in tota non eſt mendicior urbe,
Nec quem paupertas arctius atra premat.
Dic agedum, qui ſit (nam res eſt mira, Corelli,)
Cum tot res facias, rem facere ut nequeas.

Retinuit Niendalius, diſſimulato tamen autore, inventionem & vim acuminis; ſed antecedens ſeu protaſin hujus Epigrammatis Niendalius per πρόσληψιν multarum ſpecierum dilatat, ut penè nimius illa in re ſit.

Noſti blandiſona Philerge canna,
Incautas trahere in plagas volucres:
Noſti ſquammigeros aculeatis
Hamis fallere, caſſibusque piſces.
Noſti pinſere, navigare noſti;
Noſti pingere, literasque noſti.
Noſti, quod nova nupta cum marito
Novit, cum thalamum ſubit pudicum:
Noſti, quod meretrix torum relinquens,
Vino pelliculam replere aduſto.
Noſti cudere, ſarcinare noſti;
Noſti ſuaviloquum ſonare carmen;
Noſti ſuaviſonos ferire nervos.
Noſti ducere, præcinente chordâ,
Motus ad numerum lyra canentis;
Noſti texere tela ſportulasque,
Et pellucida flare vitra noſti.
Noſti concoquere optimum metallum,
Noſti concoquere optimum Falernum.
Noſti, cum moritur vel hic vel ille,
Præconis vice funus indicare.
Mentiri quoque, ſi quid illud artis,

 Unus

Unus præ reliquis, Philerge, noſti.
Es cuſtos ovium boumque cuſtos,
Es tonſor bonus, & malus Machanor,
Mercator bonus es, bonusque ſutor,
Patronus bonus es, bonusque tutor.
Et totis agis hoc & hoc diebus.
Si deſit, quod agas, Philerge, nebiſ
In toto tamen oppido, Philerge,
Non mendacior ullus eſt Philergo;
Nemo pauperior, Philerge, quàm tu.
Quid dicam? Magis hoc magisque miror,
Cum tot res facias, Philerge ſemper,
Rem tamen facias, Philerge, nunquam.

32 Eâdem ratione, ſi quis Epigramma illud breve Martialis: *Omnia caſtor emis: Sic fiet, ut omnia vendas*, In Epigramma circumſcriptum mutare velit, hoc modo inſtituet, ut Antecedens: *Omnia Caſtor emis*, per figuram enumerationis dilatarit:

Quid non Caſtor emis? talenta fundis,
Ut poſſis Tibi comparare fundos,
Villas, prædia, vineas & hortos.
Percurſas fora, nundinas, tabernas,
Et merces Tyriasque Cypriasque,
Et quod venerat ultimis ab indis,
Præſenti licitaris usque nummo:
Mercaris tabulas, ſpecilla, gemmas,
Sculpta Phidiaco ſigilla cælo,
Pocla murrhina, vina digna poclis,
Aulæa Attalico ſuperba cultu.
Nil tibi ſatis eſt: ſed hinc ubi omnes
Exhauſti loculosque zonulasque,
Quid nunc caſtor ages? inepte Caſtor?
Emiſti omnia, Caſtor, empta vendes.

Ita Conſequens, in quo acumen conſiſtit, eleganter Antecedens prolixius deductum terminabit, dum lectoris animus, per ambages illas ſuſpenſus, inexſpectato brevi acumine vehementer delectatur.

33 Inter exercitia Metaphraſium ac Paraphraſium, aliarumque imitationum referri poſſunt etiam deſcriptiones variæ, Temporum, Locorum, ut veris, Æſtatis, Sylvarum, Montium, Iconographiæ; item comparationes, quæ inter ornamenta carminum ſunt. Hìc ad ductum veterum ſe exerceat Tyro, jam
34 contrahendo, jam dilatando. * Sic apud Ovid. *lib. 1. Faſtor. à verſ. 152. ad v. 156.* deſcribitur ver. Id imitatione per 12. verſus ita extendes:

Hæc

Hæc eſt, qua variis ſe floribus induit æſtas:
Incipiunt menſes ire diesque novi.
Protrudit gemmas vitis rediviva tumenteis,
Spondens Lenai munera magna Patris;
Arboribus redeunt, volucrum ſolatia, frondes,
Quas rigidi excuſſit triſtior aura jovis.
Fœcundos nunc Terra ſinus Naturaque ſolvit,
Et teneris ſeſe frugibus ornat ager.
Tum lætus fervet genialibus ignibus aër,
Plurima quem variis cantibus implet avis.
Hinc agni ſaliunt, ſaliunt per prata juvenci,
Et pullis miſti rure vagantur equi.

Ex illis, quæ prolixè adduximus, facile patet, quæ in conſcribendo carmine 35 praxis inſtitui poſſit. Prout jam igitur varia carminum genera ſunt, ita varie inſtituenda inventio, diſpoſitio & elocutio. Integri Poëmatis Epici diſpoſitio eleganter à *Mambruno in Epopœia*, & *Maſenio in Palæſtra Eloquentiæ ligatæ* præfigurata eſt; qui de eo legi poſſunt. Nos huic rei hic immorandum non putamus, cum nemo facile integra poëmata ſcripturus ſit. Quare in minora illa carmina potius induſtriam noſtram convertemus. Et in Heroico genere habemus primo Eclogas, deinde carmina encomiaſtica minora, in varias occaſiones concepta. Quod ad Eclogas attinet, etiam illæ ſuper certo argumento generis Demonſtrativi ſcriptæ. Nam vel gratulamur in illis, vel dolemus, vel ſimile quidpiam facimus, interveniente Dialogiſmo, qui pro ratione perſonarum colloquentium inſtitui debet. Argumenta verò in illis debent eſſe humilia, ruſtica, paſtoritia, & per allegorias tales ad argumentum princeps applicata. Id tamen probe notandum eſt, formulas colloquentium poëticas ſingulari ſtudio notari debere. Quâ in re præire poſſunt illæ Locor. Communium dialogiſticorum ideæ, quas ſuppeditavit Starckius, Iſagogæ ſuæ Epiſtolicæ adjectas. Quæ autem ſubſunt ſententiæ, quaſi per lemmata notari poſſunt. Illa lemmata amplificantur poëticis formulis, comparationibus, deſcriptionibus, &c. ita tamen, ut pro ratione poëmatis in omnibus ſervetur modus.

In reliquis carminibus eodem more procedes. In his argumentorum Rhetoricorum loci ſunt manifeſtiores, ut in equo Domitiani quem Statius laudat, & in pluribus aliis. Plerumque enim Demonſtrativo generi ſubjiciuntur Euchariſtica, Soteria, Epinicia, Propemtica, Valedictoria, Salutatoria, Proſphonetica &c. in quibus unde argumenta primaria deſumantur, Rhetorici libri ſuppeditant. In his delectus inſtituendus eſt, & argumenta veſtienda ornatu poëtico. Si quis autem carmen cujuscunque generis ſcribere velit, hanc ſequatur methodum, ut, ubi neceſſaria argumenta circumſpexerit,

totum illum ſermonem nudum & enthymematicum reſolvat in ſententias breves ſeu lemmata, quarum ſententiarum in prolixiori carmine forte 20. vel
3 30. erunt. Has ſententias enthymematicè vel ſyllogiſticè ſe exhibentes, connectat certis quibusdam figuris, formulis, Poëtis uſitatis: amplificet, illuſtret vel per expolitiones, vel per aſſumtiones, finiti ad infinitum, partium ad totum, ſpecierum ad genus, diſtincti ad confuſum, cauſarum ad effecta, adjunctorum ad ſubjecta & vice verſâ: vel per comparationes & exempla fabuloſa. Huic methodo, ſi quis inſiſtat, facili negotio carmen concinnabit. Hâc methodo, quam ipſi antiqui Rhetores ſuppeditarunt, plerumque ipſe uſus fui; & vidi poſtea eandem inſtitutam à *Bernh. Parthenio* in Comment. Horatiano, ubi per omnes odas Horatianas oſtendit primò ſententias carminis, & deinde ornamenta Rhetorica & Poëtica.

36 Ut carmen eâ ratione ſcribere diſcas, exemplum tibi præfigas alterius cujusdam Poëtæ, vel antiqui, vel recentioris, notesque, quâ ratione ille in ſcribendo carmine verſatus fuerit. Reſolve in ſententias, atque illis ſententiis ornamenta ſubjice: ita ſtatim prodibit carminis artificium, & facile animadvertes ingenium Poëtæ. Ubi hiant illa, neque ſatis ſibi reſpondent, ut fit in indoctorum hominum carminibus, contemnere tale carmen potes. * Sed
37 habent tamen antiqui etiam & optimæ notæ Poëtæ ſuas παρεκβάσεις & digresſiones, quæ ita interdum à propoſito diſcedunt, ut non revertantur: qui tamen eam ob cauſam reprehendendi non ſunt. * Non enim adeò moroſe ad
38 Rhetorices leges Poëtarum libertas adſtringitur. Sed tamen & in ipſis epiſodiis quædam eſt concinnitas & quoddam, ut ita dicam, temperamentum poëticum, quod facile hanc ἀμεθοδίαν excuſat. Et eſt in minoribus poëmatibus major interdum Epiſodiorum licentia, quam in majoribus. Quoniam majora poëmata perfectius aliquod ſyſtema habent, quam minora; & in perfectiore ſyſtemate, ſi quid excedat, facilius obſervetur, quam in minori aliquo carmine. Quemadmodum in homine perfectæ ſtaturæ defectus magis in oculos incurrunt, quam in nano aut pygmæo: ideoque epiſodia majori modeſtia in illo carminis genere adhibenda ſunt. Ut illa res clarior ſit, exempla quædam ſubjiciemus.

Laudaturus erat Auguſtum Virgilius ob agrum, bello amiſſum, ejus bene-
39 ficio redditum. Ergo duos de ſorte ſuâ colloquentes inducit. E quibus infelicior ſic orditur. *Melib. Tu Tityre in ſecuro lætoque otio vivis.* (illuſtratur exergaſia & adjunctis otioſorum hominum ruſticorum, & συγκρίσει ſuæ ſortis.) *Tit. Hæc ego otia Principi debeo.* (Illuſtratur perpetuâ allegoriâ & applicatione rituum ſacrificii ad cultum Principis. Gratiarum actio per ritus illos ſacros, quibus Dii coluntur, explicatur.) *Melib. Non invideo. Ego vero deteriore loco ſum, cujus triſtia ego omina habui.* Amplificatur per hypotypoſin ſuæ ſortis, quæ conſiſtit in damno agrorum & pecorum. Adjiciuntur omina per enumerationem.

tionem. Id enim familiare ruſticis & ſimplicibus hominibus eſſe ſolet. Quis eſt ille Deus, qui tot otia tibi fecit, ſimpliciter: quo tranſitus fit ad cætera) *Tit. Roma præclariſſima urbs eſt.* (Non directe reſpondetur ſtatim ad quæſtionem, & narratio quaſi è longinquo incipit. Laudatur Roma per comparationes ruſticas & per figuram correctionis & contentionis cum Mantua) *Mel. Quid tu Romam?* (per ſimplicem quæſtionem.) *Tit. Spes libertatis me eò vocavit, quam ſperare alibi non licebat, etſi plurima ejus causâ tentavi* (Tres ſententiæ amplificantur 1. per Chronographiam & enumerationem circumſtantiarum 2. enumerantur enim ruſtica opera; quæ libertatis gratia fecerant.) *Mel. Mirabar ego, cum tui deſiderium hic omnes teneret* (Illuſtratur hoc deſiderium per enumerationem votorum, & per figuram imaginis.) *Tit. Eundum mihi illic fuit &c. Vidi illic juvenem &c. Ille libertatem, ille agros reddidit.* (Prima ſententia amplificatur per interrogationem & reſponſionem, & per illuſtrem Metaphoram à cultu divino petitam. Secunda iterum illuſtratur de aliquo adjuncto & Metaphora à cultu divino petita. Tertia illuſtratur per ἐξεργασίαν à rebus & operibus ruſticis petitam.) *Melib. Contentus eſſe potes hâc fortunâ: etſi inculta omnia. Tuam illic felicitatem exſpectes.* (Tres ſententiæ iterum illuſtrantur. Prima ſimpliciter proponitur. ſecunda per deſcriptionem illuſtratur. tertia itidem per deſcriptionem & per enumerationem deliciarum ruſticarum.) *Tit. Nunquam memoriâ excidet hoc beneficium.* (Illuſtratur per figuram τοῦ ἀδυνάτου.) *Melib. Mihi deſperandum eſt. Abeundum hinc mihi nunquam redituro. Alius hæc occupabit,* (Tres ſententiæ illuſtrantur: prima per enumerationem locorum. ſecunda per ἀπορίαν ſub forma quæſtionis propoſitam. tertia per quæſtiones abruptas & exclamationes per figuras, ironias. Inſere nunc Melib. &c. per Apoſtrophen ad capellas ſuas.) *Tit. Mane mecum hâc nocte. Habeo poma. Jam veſperaſcit.* (Illuſtrantur hæ ſententiæ per deſcriptionem ulteriorem ex adjunctis & chronographiam.)

Secundum exemplum, è Statii Carm. II. Lib. I. Sylv. quod eſt encomiaſticum in Equum Domitiani.

Equum hunc Poëta laudat 1. *à cauſa efficiente.* Unde hæc moles in forum pervenit? Amplificatur per enumerationem variorum operum, quæ ſub figura dubitationis & interrogationis proponitur: an è cœlo venit? an è ſiculis caminis? an manu Palladis perfectum, per contentionem cum aliis operibus: ubi notentur formulæ connectendi: nunc, age fama prior miretur &c. Hunc non cepiſſet; ipſe nec Æneas &c. Adde quod ille nocens. Martem non amplior portat. Nec veris majora putes: Adduntur variæ exergaſiæ & aliquæ hypotypoſes, ſed breviores. Laudat 2. hunc equum *ab adjuncto circumſtantiarum,* & loci, & à quatuor poſitionibus. Hinc limina pandit Tiberius; cum quo Domitianum comparat, ita ut hunc illi præferat. & tu mitior illo. A latere Julia templa. Hinc regia Pauli. A tergo templum concordiæ. Amplificantur hæc expo-

Digitized by Google

expolitionibus & proſopographiis & topographiis brevioribus. Connexio membri: Par operi ſedes. Laudat 3. *ab adjuncto proprio*, equite ſcilicet, quem deſcribit per partes (1) *à facie & capite*. Ipſe autem puero celſum caput & tribuit capiti ſtatuæ, quæ alias ipſi imperatori tribuenda. (2) à manibus, ubi deſcribuntur adjuncta manus, imago ſcil. Palladis. (3) *à pectore & latere gladioque ad latus pendente*, quem comparat cum gladio Orionis. Ubi ſemper ſtatuæ tribuit, quæ attribuenda perſonæ. Laudat 4. *equum à forma externa*. Amplificatur per *deſcriptionem partium, & ab effectu vel accidentalibus* conſequentibus, contentione cum aliis inſtituta. At ſonipes &c. Perpetuæ hîc ſunt Metaphoræ *κατ' ἐνέργιαν*. Tribuuntur enim ſtatuæ, quæ tribuenda alias animali. Laudat 5. *à ſubjecto*, ſcil. ſolo; amplificat variis fictionibus & hypotypoſibus ac comparationibus cum aliis fundamentis, quæ majora opera portant. Laudat 6. *à celeritate* operis perfecti, per fictionem genii quaſi cooperantis, & deſcriptionem iſtius laboris per adjuncta. Connexio: Nec longæ traxere moræ. 7. *Ornat Proſopopeia* totum hoc carmen. Introducit enim loci cuſtodem ſtatuam & equitem alloquentem. Conſideratur hîc triplicis temporis circumſtantia; (1) *Præſentis*. Ipſe loci cuſtos extulit caput, & hæc infit. Amplificantur hæ ſententiæ per *πρόσληψιν* variarum circumſtantiarum & variarum actionum: Salve magnorum proles. Itidem per *πρόσληψιν* variarum circumſtantiarum. (2) *Præteriti temporis:* Si te noſtra tuliſſent ſecula. Amplificatur autem comparatione diſſimilium. Comparat enim hunc equum cum equo Alexandri M. Deſcriptiones ornant ſententias. (3) *Futuri temporis*. Opus hoc perpetuum erit. Amplificat hoc per enumerationem earum rerum, quæ aliquid deſtruere ſolent, & quidem per *ἄρσιν*: non hyemes, non ventos, non fulmina horret, non æſtatem. Amplificat deinde per *θέσιν* certabit cum Roma de perpetuitate. Ornat itidem per fictionem novam Deorum & fratrum cælo labentium, quæ huic imagini miſcebant oſcula. 8. *Claudit voto per Apoſtrophen* ad ipſum Domitianum. Amplificat hoc comparatione & inductione artificum, quæ ipſum vel fingere vel pingere vellent, aut quæ ipſi templa erigere cuperent. Vive diu, & noſtræ pietatis cultus non ſperne. per Exergaſias & Periphraſes.

His exemplis inſiſtere poſſumus in cæteris quoque carminum generibus. 41 Nam & Elegiæ & Odæ eodem modo ordinari poſſunt. *Quod ſi quis jam Ovidii Elegias, inprimis Heroidum Epiſtolas præ manibus ſumat, & in ſuas ſententias atque ornamenta reſolvat, ſtatim artificium deprehendet, quod in illis ſummum eſt. Ovidius enim, ut erat cultiſſimo ingenio, ita nihil quicquam omiſit in ornando carmine, Elegiâ præſertim; adeò, ut quibusdam nimius videretur, qui declamatorias in illo argutias notarunt. Sed non eſt, ut illorum judicia moremur.

42 In Lyrico carmine eandem rationem ſequi poſſumus. Nam, ſi Horatium nobis præfigamus, ſingulas odas eadem methodo reſolvit Parthenius. Si enim

e. g.

e. g. primam Odam reſolveris, his ſententiis continetur: Quidam agonibus Olympicis ſtudent: quidam agriculturæ operam impendunt: quidam navigationibus & mercaturæ ſtudent: quidam voluptuariam vitam ſequuntur: aliqui militiâ, alii venationibus ſe exercent. Ego verò poëtica ſtudia amo, quæ me celebrem reddent, ſingulæ ſententiæ ornantur variis deſcriptionibus, Metaphoris poëticis, Epithetis inſignibus, aſſumtionibus ab adjunctis, enumerationibus partium; atque ita tota hujus odæ compages abſolvitur, ac videtur Horatius totam hanc Odam per imitationem deſumpſiſſe à Virgilio, cujus ſunt hi verſus lib. 2. Georg.

Sollicitant alii remis freta cæca &c.

Exemplum nobis erit elegans illa Oda, quæ reperitur apud Cominium, 43
Poëtam Gallum, ad Principem Condæum, lacte victitantem. Hâc Oda Poëta elegantiſſimus Principi gratulatur de lactis cibo, illudque conſilium laudat; variisque exemplis, fabuloſis præcipuè, oſtendit, lac eſſe Heroum cibum. Pulcherrimæ in illo ſunt deſcriptiones & ornamenta è fabulis comprehendi poteſt his ſententiis. 1. Ne pudeat lacte veſci (per amplificationem à contrario & exergaſiam.)

Ne ſit pudori lacte regales mero
Mutare, Borboni, dapes;
Luxu & remoto, pellere innocentibus,
ſitim famemque poculis.

2. Ille fuit cibus aurei ſeculi, (dilatatur per deſcriptionem prolixiorem à variis adjunctis, quæ reſpondent ſimplici cibo ab effectis.)

Haud alius olim, Rege Saturno, cibus
Heroas aluit, & Deos:
Cum pura adhuc, recensque ab autoris manu
Natura neſciret dolum:
Rivisque latice candido manantibus
Curam & labores mergeret.
Tunc illa lacti concolor proles ſuo,
Agitabat ævum lætius,
Nec quid ſenectus, quidve lautitiæ comes
Foret podagra, noverat;

3. Tunc Jupiter ubera capellæ junxit, eamque cœlo tranſtulit (per Phraſeologiam elegantiorem.)

Tunc & capellæ plena ſiccantem ubera
Tellus adoravit Jovem:
Qui, ne ſibi unquam tam bonus deeſſet liquor,
Nutricem Olympo tranſtulit.

4. Apollo paſtor factus, ut lacte veſceretur (per Phraſeologiam & *αἰτιολογίαν.*

Apollo

Apollo dulci rore cum cuperet frui,
Servavit Admeti boves:
Mammasque crebro ſuxit, ambroſia ut vetus
Abſtergeret faſtidium.

5. Hercules lac bibens cœlo viam lacteam fudit, (per Phraſeologiam & deſcriptionem viæ lacteæ breviorem.)

Hoc ipſe madidus nectare Alcmenæ puer
Nova fecit orbi ſidera:
Quot ab ore guttæ, dum bibit, defluxerunt;
Tot iêre per cœlum faces.

6. Qui lacte veſcuntur, fortes ſunt. (Tranſitus fit per prolepſin. dilatatur per Phraſeologiam ex effectis ſynonymicam.)

Languere inerti, ne tamen crede otio,
Queis molle placuit poculum
Lac auget animos. Inde magnorum venit
Effector operum ſpiritus,
Puroque b.lis igne, cognata & ferens
Superas ad arces pectora
Æthereus ardor.

7. Conſtat hoc exemplo Herculis, Davidis (per deſcriptiones proſopographicas & amplificationes actionum à circumſtantiis.

ſic feros idem Hercules
Lactantis in matris ſinu
Eliſit angues; ſeque conſiliis Deûm
Patrioque deberi polo
Jam tum probavit. Sed quid exemplis fidem
De fab.loſis quærimus?
Ephratæus ille paſtor, immanes manu
Cui luſus urſos frangere;
Cui ſæpe preſſo gutture horrendum fremens
ſuccubuit in ſylvis leo;
Virtutis unde robur indomitæ hauſerat,
Et cor pavere neſcium?
Per ſola patrios rura ſectantem greges
ſucco fovebat vivido,
Expers aratri vitula, & infeſtis lupos
Laceſſere audax cornibus.
Hinc funda victrix, & Palæſtinus caput
ſuo enſe truncatus gigas:

8. Tua

Digitized by Google

8. Tua facta teſtantur à lacte magnos tibi triumphos excitatos. (Hic ſe torum effundit Poëta, & per enumerationem prælia & res geſtas Ducis Condæi recenſet, additis deſcriptionibus præliorum à variis adjunctis. Adduntur epitheta Hyperbolica. Comparatio cum leonis catulo.

Tibi ipſe teſtes, Borboni, an lac Martios
Reſtinguat ignes pectore.
Dicat Batavo mutuam incladem & probrum
Male fœderatus celtiber;
Epulisque opimis fruſtra, & ardenti mero
Germanus iram ſuſcitans.
Valles Seneſi ſtrage cumularunt ſuâ,
Vinoque rubrum & ſanguine
Auxere Sabim. Pinguia obſcœnas adhuc
Paſcunt volucres corpora.
Seu cum Libyſſæ matris expreſſum bibit
Mammâ furorem turgidâ.
In Bella catulus fertur, & ſævos boum
Triſtique cuſtodum nece
Exercet ungues.

9. Tibi bibito lacte, vigor redit. (Simpliciter.)

efficaci poculo
Ad arma ſic vigor redit,
Nova & juventus.

10. Nuperi triumphi te juvenem oſtenderunt. (per brevem deſcriptionem.)

Te quidem nuper tribus
Cum vidit auctum laureis,
Hoſteſque trepido fugere cogentem gradu,
Alſatia juvenem credidit.

11. Nunc tuo exemplo lac Heroum cibum facis (per Synonymiam phraſium.)

Nunc ergo dum te rore vitali fovet,
Vireſque feſſas recreat;
Lacti viciſſim reddis antiquum decus,
Meritoſque honores aſſeris.
Nam jure dici meruit Heroum cibus:
Quando ipſe feciſti tuum.

12. Jam Galli omnes lac vino præferent. (per ſynonymiam phraſium, & alluſiones ad nomen & inſignia.

Jam Gallus omnis, nomini fovens ſuo,
Præ delicato nectare

Faſtidioſus diſpuet fucatas dapes.
Spretique dona Liberi.
Jam rurſus imbre lota divino, novum
Trahent nitorem lilia.

17. Felix illa juvenca, quæ liquorem hunc regali alumno fundit. (Hic ſingulari artificio Poëta Apoſtrophen facit ad juvencam, comparando illam cum Io, & ſpondendo illi ſidera, quæ omnia Poëtiſmum ſapiunt. Talia, enim mirificè ornant carmen, & colores poëticos addunt. Deſcriptiones breviores illuſtrant ſententias.)

At tu liquores qua gravi nunquam ubere
Summittere almos deſinis,
Juvenca felix! ſi poteſt quicquam meum
Spondere carmen, & poteſt;
Non fabuloſis clara Grajûm verſibus
Io tibi ſe præferet:
Ex homine quanquam facta bos, Dea ex bove
Templo remugit aureo;
Populosque blanda voce poſcentes opem
Oraculis conterruit.
Dicere quondam nobiles inter feras
Tenere Olympi paſcua:
Vernosque cornu ducere aurato dies,
Tauri marita lucidi.
Interea olentes perge regali memor
Herbas alumno carpere:
Præſtesque Francis, lactea ut ſerus via
Condaus ad ſuperos eat.

His ſententiis elegans illa oda comprehendi poteſt. Quæ ad ornatum pertinent, ſeorſim obſerventur: elegantes phraſes, ſignificantia epitheta, variationes pulchræ. Vel unum lactis nomen ſæpe περιφράζει. Jam enim vocat pocula innocentia, laticem candidum, bonum liquorem, dulcem rorem, nectar, molle poculum; ſuccum vividum, rorem vitalem, delicatum nectar, imbrem divinum, liquores almos. Metaphoræ illuſtriores, fictiones, comparationes notari itidem debent. Quod ſi in reliquis Poëmatibus majoribus concinnandis eadem ratione uſus fueris, facili negotio ad carmen ſcribendum te præparabis. Exemplis enim aliorum nos ipſos inſtruimus.

FINIS LIBRI SECUNDI.

POLY-

Digitized by Google

POLYHISTORIS LITERARII LIB. III. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΟΣ.

CAP. I. DE EXCERPENDI RATIONE.

Excerpendi neceſſitas. 1. Illa male à nonnullis impugnatur. 2. exempla Platonis & Thami Ægyptiorum Regis. 3. Sacchini liber de ratione l.bros legendi laudatur. 4. ob abuſum aliquem non tollendus excerpendi uſus. 5. Excerpendi omiſſio viris doctis deploratu. 6. Excerpendi utilitas. 7. Autores aliquot de Excerpendi ratione recenſentur. 8. Drexelius, 9. Philomuſus, 10. Sturmius, Benzius, 11. Fogelius in Lexico Homonymorum, 12. Udenius. 13. Schraderus. 14. Keckermannus, Bonneus, 15. Excerpta uſui & ſcopo noſtro accommodanda. 16. Vincentii Placcii liber de arte Excerpendi laudatur. 17. Ejus machina ſcrinii literati. 18. Modus in Excerpendo non usque adeò operoſus eſſe debet. 19. Excerpta minus neceſſaria per amanuenſes potius inſtituenda. 20. Autor excerpendi ſtudium neglectum dolet. 21. Adverſaria de omnibus rebus, quæ legimus, videmus, audimus, cogitamus, panenda. 22. Sarpii, 23. Welſchii, 24. Tſchirnhauſii ea methodus. 25. Sacchini libri gemini Excerptorum. 26. Adverſariorum magnus uſus. 27.

POſtquam ſuperiori libro, cui Methodici titulum fecimus, multa de 1
methodo in ſtudiis diximus, huic librum tertium, quem παρασκευαστικὸν inſcripſimus, nunc ſubjungimus, qui cum eo connexus videtur, in quo de ratione Excerpendi, tum in Eloquentiâ, tum in diſciplinis, agemus: In illa enim quaſi quædam præparatio ad doctrinam conſiſtit. Ut qui domum exſtructurus eſt, lignis & lapidibus opus habet: ita qui egregium aliquid in quocunque doctrinæ genere conatur, ſilvam prius con-

Digitized by Google

gerere debet ad opus ſuum idoneam. Quorſum enim multa legere proderit, niſi cum fructu legantur, & in uſus noſtros, velut in horrea quædam, ſeponantur? Quemadmodum ſcilicet bonus Pater-familias promptuaria habet, è quibus familiam ſuſtentat; Ita vir doctus ſuas quaſdam opes congerit,
2 quibus bonam mentem alat, ac famam ſibi excitet. * Nolo hic de neceſſitate excerpendi multa præfari: ſunt enim, qui de eo copioſe ſatis diſputant adverſus illos, qui excerpendi ſtudium ut ſupervacaneũ & moleſtum rejiciunt, minimè hâc in re audiendos. Non deſunt, qui, quod de literarum inventio-
3 ne in univerſum judicarunt, etiam ad excerpendi rationem applicent. * Plato jam tum in Phædro diſputavit plus detrimenti adferre ſapientiæ libros quàm præſidii. Nam cum literarum inventor Theuth Ægyptiorum Regi Thamo inventum illud memoriæ & ſapientiæ remedium eſſe prædicaret, Regem contra dixiſſe narrat, potius oblivionem allaturas propter negligentiam recordandi. *Quippe qui,* inquit, *externis confiſi literarum monumentis res ipſas intus animo non revolvent: quamobrem non memoriæ ſed monitionis remedium inveniſti. Sapientiæ quoque opinionem potius quàm veritatem diſcipulis tradis. Nam cùm multa abſque Præceptoris doctrinâ perlegerint, multarum rerum periti vulgo, cum ignari ſint, videbuntur. Conſuetudine quoque moleſtiores erunt, utpote, qui non ſapientia ipſa ſint*
4 *præditi, ſed opinione ſapientiæ ſubornati.* * Et hæc tria incommoda nunc quoque, inventâ Typographia, Sacchinus in eleganti libro *de ratione libros legendi cum profectu cap. 10.* paſſim in re literariâ dominari judicat. *Plerique omnes,* inquit, *ut quicquid in adverſaria retulerunt, omiſſâ curâ ſunt, ſegnique animo, tanquam ipſi jam tenerent, quod commiſere membranis: ac non potius eâ re ſcrinia illorum quam ingenia docta videri poſſent. Quin etiam cum doctrina ex eo bonorum ſit genere, quæ nec amitti nec auferri poſſunt, nihil proclivius factu eſt, quàm ut ejuſmodi commentaria*
5 *igne, aquis, furto, ab tineis & blattis aliiſque caſibus pereant.* * Hæc quidem non omnino falsè dicuntur, ſed quia non ſolum Excerpta, ſed omnem rem literariam & librorum uſum tollunt, qui ita judicant, potius ad majorem utilitatem ea in re reſpiciendum eſt, quàm ad eos, qui hominum inventis per ſocordiam ſuam non recte utuntur.

6 Fateor multos etiam ſine excerptis Viros non doctos ſolùm, ſed & fermè inſignes fuiſſe; quos tamen in juventute negligentiores fuiſſe, in ſerâ ætate impenſè pœnituit. Johannes Stúrmius, qui in libro de linguæ Latinæ reſolvendæ ratione adeò operosè colligendi modum in phraſeologiâ deſcribit, de ſe ipſo ait: *Sed ego non feci, & dolet me non feciſſe, atque utinam monitus fuiſſem à Præceptoribus ut hoc facerem, utilior vobis eſſe poſſem hoc tempore, quam ſum.* Idem vel in ſenectute ad hunc excerpendi laborem paratum ipſe ait, omiſſis gravioribus, ſi ſocios ejus laboris nanciſci poſſit. Quare juventutem magnopere hortatur, ut maturè iſti operi ſe accingant. *Quod nos,* inquit, *ſenes totâ noſtrâ ætate aſſecuti non ſumus: vos pauciſſimorum annorum labore, & labore facillimo, vobis*

Digitized by Google

bis comparibitur. Caſaubonus quoque in *Epiſtola 309.* eâ de re queritur: *Dolet
mihi, quod multa legerim in noſtra bibliothecâ, quæ jam-pridem in adverſaria mea
non retuli.* * Excerpendi ſtudium ex adverſo multa ſunt quæ ſvadeant. 7
Provocat enim legentium attentionem excerpendi induſtria; ipſa illa ſcri-
ptio intelligentiam juvat, &, quod præcipuum eſt, certiſſimæ hoc oblivionis
remedium eſt.

De Excerpendi ratione non pauci ſcripſere, tàm generatim, quàm ſpe- 8
ciatim, de quibus dicas, illis pene, quot capita, tot eſſe ſenſus. * Notiſſimus 9
eſt Drexelii liber, cui titulus: Aurifodina artium & ſcientiarum, in quo mul-
ta proponit excerpendi conſilia, ſed quæ multis non placuerunt, ob eorum
multitudinem & diſtractionem. Plerique omnes, qui de methodo ſtudio-
rum agunt, aliquid de excerpendi ratione immiſcent; quorum omnia con-
ſilia enumerare quid attinet? Generatim aliqua *Franciſcus Sacchinus* in libro
ſupra laudato tradit. * Extat cujusdam *Philomuſi* è Soc. Jeſu libellus, cui ti- 10
tulus; *Induſtria excerpendi brevis, facilis, amœna, à multis impedimentis, quibus ad-
huc irretiebatur, ſoluta, Conſtantiæ Ann. 1684. editus.* Ille geminos libros facit
Locorum & Adverſariorum, atque adeò omnia cujuscunque farinæ miſcet;
Quod mihi omnino diſplicet. Cur enim Phraſeologica, Sententioſa, Orato-
ria, Phyſica, miſceantur, atque in unum cumulum confundantur? Quam
moleſtum erit, in iſto ſingula acervo quærere? Neque enim compendium
illa methodus præſtat; ſed potius turbat. Quibus arctæ res in eruditione
ſunt, illi de ſingulis pauca congerunt. Quibus verò magnæ opes ſunt, illi,
niſi per ſuas ſedes diſtincta ſingula habeant, non in benè ordinata penu, ſed
in chao quodam, verſantur. * Alii ordinem rerum in verbis & rebus ſectan- 11
tur, alii eo ordine, quo, quidquid illis occurrit, in commentarios ſuos refe-
runt, qui tamen indices benè diſpoſitos illi ſubjiciunt. Ordinem rerum ſe-
cutus eſt *Sturmius*, & ex ejus conſilio *Benzius*, ſuntque eorum διατυπώσεις eâ
de re editæ; Quæ fateor inſignem utilitatem in amplificando & in argumen-
tis præſtant, dum omnia inter ſe connexa, quaſi ſub unum obtutum ca-
dunt. Sed tamen & moleſta ſunt vacua illa chartarum ſpatia, quæ evitari
non poſſunt. * Commendavit & nuper ad methodum generalem locorum 12
communium Martini Fogelii Lexicon Homonymorum, qui illud edidit Cl.
Joannes Vagetius, optimè de viro optimo meritus & meriturus, ſi cætera
ejus inedita in lucem protraheret. * Scripſit & ante aliquot annos *Udenius* 13
Germanicâ linguâ librum, cui titulus: *Excerpendi ratio nova, Northuſæ Anno
1681. in 4.* editum: qui tamen præcipue ad locos communes in orationibus
ſacris concinnandis conſilia ſuppeditat, non utique ſpernenda: ſequitur
enim Viri Clariſſimi Chr. Schraderi methodum. * Ille commentario in Rhet. 14
Ariſtot. de excerpendi ratione quædam ſe editurum pollicitus eſt, & circum-
feruntur quædam ejus de hoc argumento privatis Scholis propoſita, quæ

ante obitum ut audio optimus ſenex perfecit, ut typis promulgari poſſint.
Cæterum minimè eam probat methodum, quæ uno in libro omnia confun-
15 duntur. * Scripſit & *Keckermannus* de locis communibus faciendis conſilium
Logicum. Legi etiam *Bonnæi* libro *de Ratione diſcendi p. 129.* poteſt, qui facit
locos communes 1. Theorematicos, qui ſecundum ordinem diſciplinarum
inſtituuntur. 2. Hiſtoricos, ubi ſunt Proſopographici, Topographici, Mytho-
logici, rituales, rerum geſtarum, loci morales exemplorum. 3. Locos gloſſe-
16 maticos pro linguis. Sed iis recenſendis non immorabimur. * Nos potius
rationem, quæ nobis commodiſſima in pleriſque diſciplinis videbitur, hîc
proponemus. Qui eis utetur, in quantum ſuo ſcopo commodum videbitur,
ſibi applicabit: Quilibet enim è fine ſibi propoſito, ut omnium ſtudiorum
methodum, ita excerpendi rationem metiri debet. Quemadmodum enim
non eadem vel veſtis vel domus menſura omnibus convenit, ſed ſecundum
vitæ conditionem, fortunarum amplitudinem vel tenuitatem, adornari ſo-
17 let; ita Excerptorum planè diſpar ratio & forma eſt. * Edidit ſuperiori an-
no Vir Clariſſimus, *Vincentius Placcius* de arte excerpendi librum ſingularem,
quo ille ſummâ diligentiâ omnes qui de hoc argumento ſcripſere, Autores,
omnes excerpendi formas & modos, ſingulorumque commoda, incommo-
da & præcepta, recenſet. Multa hîc de Excerpendi ratione per lemmata, per
18 Schedas, de Excerptis Methodicis, Alphabeticis, Commentariis, Adverſa-
riis, Socialibus, de libris Excerptorum laxiori compage ordinandis. * Pro-
ponit & ſectione X peculiare cujusdam Anonymi Scrinii literati inventum,
à ſe verò multis modis emendatum, cujus ope quam commodiſſime inſtitui
cujuſcunque generis excerpta poſſint. Prolixe illam machinam ejusque ap-
paratum illic deſcripſit, additis iconibus & exemplis; Quæ ſingula legere
in libro iſto poſſunt rerum illarum curioſi, atque inde ſuo uſui accommoda-
re. Non enim eandem omnibus convenire Excerpendi rationem, non ea-
19 dem Excerpta, ipſe agnoſcit Vir clariſſimus *libri ſui cap. I. §. 9.* * Nos de Ex-
cerptorum formâ usque adeò hîc ſolliciti non ſumus, quin potius exiſtima-
mus, eum, cui theſaurum & opes colligendi facultas non defuerit, loculos
facile inventurum, quibus reponat. Ita enim inſtituere excerpta tyronem
meum velim, ut non multum ſibi negotii anxiâ & ſcrupuloſâ diligentiâ fa-
ceſſat, potius verò ad utilitatem rerum, quam methodi ſubtilitatem, reſpi-
ciat. Parum refert, quo loco, quo ordine arma quis poſita habeat, modo in
promptu ſint, cum ad pugnam ventum eſt. Et accidit plerumque, ut, quem-
admodum illi, qui in nummis opibusque congerendis nimis ſunt ſtudioſi,
raro iis rectè uti norint, ita qui Excerptis nimis inſudant, omniaque illis ſcri-
nia plena habent, cum quid in medium proferendum eſt, jejuni & ſteriles
evadant, ac ingenio ſuo, quod ſui nunquam juris & arbitrii eſt, ſemper diffi-
20 dant. * Quare ego excerpendi laborem, qui & tædioſus eſt, ac ingenium
fati-

fatigat, in rebus non admodum neceſſariis per amanuenſes inſtitui malim: nam & hic jucundius è conſilio Martialis erit, ſi & in literis nobis ſit *Res non parta labore, ſed relicta* vel per homines noſtros noſtris auſpiciis nobis acquiſita. * Ego certè Excerptis congerendis non multum operæ me impendiſſe 21
fateor, etſi aliorum diligentiam laudo, meæque in his negligentiæ ſuccenſeo, magno tamen in lucro reputaturus, ſi aliorum mihi operâ uti conceſſum fuerit. Nunc ego memoriâ promicondâ contentus ſcribo multa, quæ fallat quidem nonnunquam, & res ſuas repetenti raro reſpondeat, plerumq; tamen, cum argumenti occaſio ſollicitat, ultrò offerat, & quaſi ex capſula depromat. Sed nos ad excerpendi rationem redimus.

Utiliſſimum eſt, non tantum ſub Locis Excerpta digerere, ſed & Adverſaria quædam conficere, in quibus congeramus, quicquid unquam cogitatum à nobis eſt, in lectione autorum, aut in quotidianâ meditatione: deinde quicquid vel vidimus, aut ab aliis nobis narratum eſt. Non credat quis, quot ex illo fructus redundare poſſint. * Fecit id Vir maximus *Paulus* 23
Sarpius: quarum notarum integra reſtare volumina teſtatur in ejus vitâ *Fulgentius p. 134. 135. 136. edit. Gallic.* Illis nihil acutius & eruditius fingi poſſe ait.
* Idem fecit & πολυμαθέςατος ille *Welſchius*, ut in vita ejus refert *Schröckius* 24
p. 61. n 27. * Ex his cogitatis velut ideis quibusdam integri poſtea libri gi- 25
gnuntur; Id quoque experientiâ ſuâ teſtatur Tſchirnhauſ. in Medicinâ mentis part. 2. p. 176. *Quia raro ob tot hujus vitæ impedimenta eſt poſſibile, ut ſemper ſat temporis habeamus rem quandam accuratâ, ut decet, methodo tractandi, utiliſſimum, quod hîc facere poſſumus, eſt, ut, ſi bonæ nobis cogitationes ſuggeruntur, (id quod non raro præter ſpem in media cum aliis converſatione, dum ne quidem de veritatis acquiſitione cogitamus, accidit) ſingulis eas diebus, eoque, quo in eas incidimus, ordine conſcribamus. Hoc ego dum feci, obſervavi, me ſic brevi tempore ſat multas obſervationes, quæ mihi fundamento fuerunt ad multa ex iis utilia derivanda, ſic congeſſiſſe, quæ alias memoriâ dubio procul excidiſſent; quin non potui relegendo recordari, me eorum, quæ conſignaveram, cogitationes unquam habuiſſe.*

Idem quoque ſvaſit Sacchinus in *libr. ſupr. laudato cap 3.* ut gemini libri 26
conficiantur, alter Adverſariorum generalis, quo, ut lectio quodque ſubminiſtrat, omnia colligenda ſunt; alter ſecundum ordinem titulorum congeſtus. Quemadmodum negotiatores geminos habent libros, puſillum unum, alterum grandem: illum adverſaria aut ephemeridem, hunc calendarium & codicem dixeris. In eum ſingulorum dierum rationes accepti expenſive tumultuarie referunt, nempe ſerie illa, quam obtulit uſus: in hunc transferunt inde diſponuntque certa in loca, quæ conſervata volunt. Hujus ſui inſtituti rationem hanc habet: *Priorem librum, inquit, confici volo, in quem continenter, ut occurrunt, quæ ex quopiam opere ſeliguntur, notentur, quia magna eſt oblectatio, atque opportunitas, ſi uno quaſi contuitu, quæ in uno quopiam libro*

libro ſunt egregia, recognoſcas. Id autem fieri non poterit, ſi in ordinem, non lectionis ſed rerum, excerpta diſpenſes: Sparſa enim erunt in plurima capita, quæ magnum inſulſumque negotium ſit ſingula perſcrutari. Deinde ille contuitus, quo conſequenter excerpta recognoſcuntur, operis totius memoriam refricat. Præterea multa offeruntur legenti egregia, quæ certum in caput nullo modo, aut ægrè, poſſis referre: quæ tamen in adverſariis nullo labore conſignabuntur, nec magno opere, cum voluntas feret, invenientur. Itaque prior hic labor id genus adverſaria conficiendi meâ ſententiâ multum voluptatis habet, multumque commoditatis: neque ullius tædii declinandus eſt metu. Altera autem opera diſponendi in ſua loca, & capita, quæ ad eandem rem faciunt, manifeſtum pretium habet: Namque ſub titulo (exempli gratiâ) Amicitiæ, Prudentiæ, Timoris, ac rerum hujuſmodi, tàm multa brevi videbis coacervata ex operibus, quæ legeris, ut ipſemet mireris. Hæc ille, cujus minimè ſpernenda conſilia ſunt, idemque Sturmius in libro de linguæ Latinæ reſolvendæ ratione probat.

27* Et ſanè, quod ad Adverſaria attinet, ea magis, quàm cæteri Excerptorum libri, ſunt neceſſaria. Novi enim Viros doctos, præclarorum autores librorum, qui nullis aliis libris, quam temerè congeſtis Adverſariis uſi fuerunt, quæ ſemper ſecum etiam in itineribus habuerunt, & in iis obvia quæque ſtatim conſignarunt.

CAP. II.

DE EXCERPTIS PHRASEOLOGICIS.

EXcerptis Verborum cura præcipua impendenda. 1. In oratione tria attendenda, ut ſit pura, ornata, copioſa. 2. Excerpta ſecundum hanc diſtinctionem inſtitui debent. 3. Willichii methodus colligendi ſecundum ordinem categoriarum. 4. Quibus difficultatibus prematur. 5. Exemplum excerptorum Willichianorum. 6. Sturmii methodus illi præfertur. 7. Julii Camilli conſilium de Locis inutile. 8. Loca quatuor generaliſſima excerptorum. 9. Excerpta non ab uno ſed à multis eadem methodo inſtituenda. 10. Locorum Sturmianorum & Lullianorum aliqua convenientia. 11. Lulliani loci Fichето laudati. 12. Beccheri excerpendi inſtitutum. 13. Benzius Sturmii conſilia ſecutus in Græcis & Latinis vocibus laudatur. 14. 15. Ejus diſpoſitio locorum in Latinis. 16. Magnum copiæ ſubſidium à Methodo Sturmiana. 17. Particularum ſeparata Excerpta & Rhetorica. 18. Rhetorica collectanea. 19. Encyclopædia Philologica Placcii laudatur. 20. diviſis operis diverſarum rerum phraſes à diverſis colligendæ. 21. Donii Hermathene laudatur. 22. quanquam in illa omnium coacervatio incommoda ſit. 23. ſuadetur index & ordo alphabeticus. 24. Schönslederi & Benzii collectanea conjungenda. 25. Accurata titulorum diviſio non parum ſæpe incommodi habet. 26. præſtat quandoque titulos ſuo arbitrio diſponere. 27. Baſilii Fabri Sorani phraſeologicæ collectiones laudantur. 28. Unus potius autor excerpendus & familiaris

liaris reddendus eſt. 29. Tituli in Fabri collectis non ſatis accurati. 30. præ aliis Schönslederi apparatus commendatur. 31. Quintiliani ſententia reprehenditur 32. & objectis reſpondetur. 33. Jul. Pollucis diligentia laudatur. 34. Verum delectus origo eſt eloquentiæ. 35.

PRima Excerptorum cura in oratione verſatur, quorum eò major habenda ratio eſt, quò magis nitidæ orationis cultus viro docto neceſſarius eſt. Multa enim ſunt & varia & minuta, ad quæ attendere debent, qui orationis nitori ſtudent, ſingularibusque obſervationibus, quæ & judicio & longo uſu demum inſtituuntur, addiſci debent: Cum Excerpta rerum & ſcientiarum faciliori negotio, vel ex methodo ſingularum diſciplinarum, vel noſtro arbitrio, adornari poſſint. * Sunt vero in Oratione tria, ad 1
quæ reſpicere debemus; Primum ut pura, deinde ut ornata, hinc ut copioſa 2
ſit. * Puritas ergo dictionis primum locum occupabit. Hanc ut obtineamus, variis opus erit Excerptis, Grammaticis & Lexicis. Svadet *Vives* libro 3
ŀe Adoleſcentum inſtitutione confectionem talium librorum, ſed non diſtinctè ſatis eo in argumento verſatur. * Propoſuit *Jodocus Willichius* in libro 4
de verborum copiâ comparandâ modum, quo nomina ſub titulis communibus colligenda ſint, exemplis de veſte, togâ, horto, vineâ, in medium allatis. Nam ſub Titulo veſtis primum omnes phraſes, quæ huic ſubjecto conveniunt, recenſet, ſubjungi vult deinde derivata & compoſita. Hinc ad ſpecies veſtium, ex natione, ex colore, à materiâ, deſcendit. Deinde ad veſtes ratione formæ conſideratas procedit, & ſic in cæteris. Sed ille modus à vulgatâ Lexicorum ratione non differt, niſi quod claſſibus ſuis ſingula diſtingvuntur, quod non æquè illi faciunt. Hinc verò verba pro categoriarum ordine diſponere docet, quâ de re ipſum audire juvat: *Prima ratio hæc eſto, quam docendi gratiâ prædicamentalem appellare viſum eſt. Et ſicut locupletiores arcas ciſtulis aut marſupiis refertas in promptu retinent, ut ex horum ſingulis alia atque alia numiſmata aut depromant aut recondant: Ita ſtudioſi adoleſcentuli vel in dicendo vel in ſcribendo, cum uſus poſcet, locos ſuos in manibus teneant, quos ex prædicamentis certius petent, quam aliunde, cum ſint omnium rerum & vocabulorum, quæ iſtarum ſigna ſunt, veluti promptuaria, & certa ſpatia ſic deſignent, ut ſub ſingulis plerisque locis juſtum intervallum interſit, & eum ſervabunt ordinem. Primò adſit ejus nativa ſignificatio ſeorſum poſita. Deinde formulæ dicendi ſubſtituantur eâ diligentiâ, ut verba nunc cum nominibus conſtructa puris, nunc cum impuris, hoc eſt, quibus præpoſitio aut adverbium, aut dictio una aliqua acceſſit, integra ſubnotentur, juxta cum Autoris libro, pagina & interdum verſu: poſtea idem faciendum eſt in translatâ ſignificatione, & hanc subinde variare nemò addubitabit: utrobique autem derivata & compoſita juxta cum cognatis & ſynonymis adſcribenda ſunt.* * Subjungit hinc abacum ſubſtantiarum, 5
ſed methodo non benè ſatis ordinatâ. Neque illa diſponendi ratio omnia colligenda ita comprehendet, ut facilè poſtea inveniantur, niſi longinquis

ſubdiviſionibus tituli deducantur; Unde labor inquirendi augebitur, & in collocando tyro per varia notionum genera diſtrahetur. Quod ſi ſub titulis iſtis generaliſſimis omnia ſine diſcrimine ponantur, quam in vaſta ille ſylvâ
6 errabit! * Rectius hæc intelligentur, ſi exemplo aliquo Willichii hæc ſententia illuſtretur. Aſſumit ille duas ex oratione Ciceronis pro Archiâ periodos reſolvendas. In prima ita rem inſtituit: Ingenium eſt in ſubſtantiâ Phraſis: Si quid in me eſt ingenii; Item: Sentio quam exiguum ſit ingenium. Exercitatio eſt in Actione. phraſis: ſi qua ſit exercitatio dicendi, Item: In exercitatione dicendi me non inficior mediocriter eſſe verſatum. Ratio eſt in qualitate; Phraſis: Si hujusce rei ratio profecta ſit. Item: Si ea ab optimarum artium ſtudiis & diſciplina profecta ſit. Item: Ab eadem ratione nunquam abhorruit. Tempus in Quando; Phraſis: Ab exercitatione nullum conſiteor ætatis meæ tempus abhorruiſſe. Fructus in Qualitate; Phraſis: earum omnium fructum vel inprimis Licinius à me repetere prope ſuo jure debet. Repetere in actione eſt; Phraſis: repetere ab aliquo fructum jure ſuo. Satis vel ex unicâ hac periodo conſilii ejus ratio patet, ſed nemo non videt, hanc colligendi rationem moleſtam & tædioſam futuram, niſi aliis claſſibus & diſtinctionibus multitudini verborum ſub adeò paucis titulis locandorum ſubveniatur. Exemplum ejus plenius ſuppeditare poſſit Emanuelis Teſauri Index Categoricus, de quo & libro 2. actum eſt & infrà
7 pluribus agetur. * Expeditiorem verò viam optimus ille dicendi magiſter Sturmius ingreſſus eſt. Nam vigeſimo poſt anno in Academiâ Argentinenſi linguæ Latinæ reſolvendæ methodum tradidit, quam Joannes Lobartus Boruſſus poſtea in lucem Argentorati Anno 1581 edidit. Ipſe tamen ante annos 36, cum Argentinam primum venerat, in libro de amiſsâ dicendi ratione *lib. 1. cap. n.* hujus methodi mentionem fecerat, & ſpecimine aliquo è Ciceronis oratione Quintianâ, ſed rudiori & imperfecto, ejus uſum oſtenderat. Ut ego ſuſpicer, Jodocum Willichium, qui anno 1550 librum ſuum de rerum & verborum copiâ comparanda edidit, hoc exemplo inci-
8 tatum fuiſſe. * Sturmium vero *Julius Camillus*, de quo libro ſecundo *c. 6. p. 25. ſeqq.* à nobis dictum eſt, excitaverat. Ejus vero conſilia quia magis acuta erant, quam fructuoſa, rejecit Sturmius & rerum ordinem ſecutus com-
9 modius rem omnem propoſuit. * Invenit itaque quatuor loca generaliſſima, 1. τὰ θεῖα. 2 τὰ φυσικά. 3. τὰ τεχνικά. 4. τὰ ἀνθρώπινα. Singula ſubdividit naturali ſuâ ſerie & ordine, quem Dialectica ſuppeditat, ita ut ordinem prædicamentorum in iis attendat, ſaltem quinque priorum. Quantitas, qualitas, relatio, actio potiſſimum circumſtantiis res omnes definiunt.
10 * Talia excerpta ſvadet Sturmius à multis inſtituenda uno tempore. Si enim doctiores acciperent ſingulos auctores & ſingulas orationes, & eas reſolverent diverſas non eaſdem, inſignem ille copiam integro biennio compor-
11 tari poſſe exiſtimat. * Habet illa methodus aliquid Lullianæ arti ſimile, quæ omnem

Digitized by Google

omnem univerſitatis rerum notitiam una connexione proponi vult, uſui fu-
turam, ut in diſſerendo & philoſophando, ita & in colligendo. * Alexander
Fichetus certè, cujus libro ſecundo mentionem fecimus in *arcanâ ſua Studio-* 12
rum methodo in appendic. capitis 3. Lullianis inſiſtere locis jubet, ac Ideam lo-
corum communium, quam methodo ſuæ ſubjunxit, ad has rationes ordi-
navit. Inſigni hanc methodum præterea elogio ornat. *Hujus myſterii*, in-
quit, *ea vis eſt quam in Kabala triginta & quinquaginta portis intelligentia ex Arca-
nis Hebraorum eruit Reuchlinus, ut ſcientiam rerum omnium & mundum doctrinarum
univerſum, quaſi vivâ in tabellâ depictum, ſubjiciat oculis ordine planè admirabili:
Denique continet omnia & ſingula, ſingulaque ut omnia & omnia ut ſingula ad amuſſim
explicat, efformatque illum quem deſideramus hominem, ex omnibus conflatum com-
poſitumque diſciplinis, quem Orator optabat, quem Tacitus indicat, quem deſcribit
Quintilianus.* Ac certè verum eſt quadantenus convenire Lulliana hæc lo-
ca, quæ illis tamen, ut ego puto, accuratiora; cum prædicata diſtinctiore or-
dine proponant. * Beccherus quoque in novo ſuo organo id egit, ut ti- 13
tulis generaliſſimis verba omnia diſponeret, uſui in collectione & ampli-
ficatione futura, de quo *lib. 2. c. 4. n. 32.* * Sturmii conſilia, quod ego ſciam, 14
nemo ſecutus eſt, aut eum in ſe laborem ſuſcepit, præter Joannem Benzium,
qui diſcipulus Sturmii fuit, ejusque luculentum ſpecimen dedit in Theſau-
ro Elocutionis Oratoriæ Græco-Latino Baſileæ Ann. 1581. in folio edito, quo
præſtantiſſimos Græciæ Oratores reſolvit: Quod ſane opus omnibus in
Græca eloquentia collectaneis præferendum eſt. * Idem quoque in latina 15
linguâ ſimile quid tentavit, ſed compendium tantum ab illo habemus, vel
sic tamen magno uſui futurum. Quem ſi ille laborem ad exemplum Græcæ
linguæ inſtituiſſet, adductis integris auctorum ſententiis, & appoſito loco,
haberemus profecto in illo genere opus elaboratiſſimum. Nunc rudimen-
to illo contenti ſimus, quod Argentorati Anno 1596 ſub titulo compendii
Theſauri Latinitatis puræ in 8. prodiit. * Loci omnes LXXVI. ſunt, ſub 16
quibus ille totam linguam latinam, ut antè linguam græcam, diſpoſuit,
vocabula quoque ſimplicia eo ordine pueris ediſcenda antea in lucem mi-
ſerat. Ipſos quoque locos, nudos ſcilicet titulos, in uſum excerpta colli-
gentium Argentorati Ann. 1588. in 12. edidit. In ſingulis locis ita rem in-
ſtituit, ut primo ponat nomina Subſtantiva cum Synonymis, tam ſimplici-
bus quam metaphoricis, his ſubjungat adjuncta ſive epitheta, quæ pleraque
ad prædicamentum quantitatis vel qualitatis pertinent: Hæc excipiunt
actiones, quæ phraſes continent. Hinc ſeqvuntur Perſonæ cum Synony-
mis: Hinc adverbia; quibus ſingulis ſua quoque ſubjiciuntur Adjuncta &
actiones. Hinc eodem modo procedit ad cognata, affinia, contraria. In
Theſauro Græco præter hæc addit σύνθετα ſive conjuncta, & ſententias,
quas παραδείγματα vocat, Exemplo eſto Locus 47. Fortitudinis. Hic pri-

Digitized by Google

mo loco eſt ſubſtantivum cum Synonymis. *Fortitudo, Virtus, Animus, Magnanimitas, Strenuitas, Vires, Robur, Nervi.* Subjiciuntur Adjuncta & Actiones. Hinc ſequitur Perſona cum Synonymis, *Fortis, Vir, Virilis, Animoſus, Magnanimus, Fidens, Strenuus, Vehemens, Acer, Alacer, Magnus, Altus, Celſus, Excelſus, Erectus, Validus, Robuſtus, Nervoſus.* Subjiciuntur & hic adjuncta & actiones. Seqvuntur adverbia *Fortiter, Viriliter, Animosè, Strenuè, Naviter, Vehementer, Acriter, Nervosè.* Seqvuntur jam porro *Audacia, Ignavia, Securitas, Periculum, Otium, Labor, Celeritas, Tarditas, Patientia, Impatientia, Conſtantia, Pertinacia, Inconſtantia* cum Synonymis, Perſonis, Verbis, Adverbiis, ſingulaque cum adjunctis & Actionibus, ut ſi de Fortitudine quid dicendum ſit, tam phraſes quam ſententiæ mirifice variari poſſint, ut amplificationibus propemodum infinitis quaſi via ſternatur. Quis enim tam ſtupidus eſſet, qui, cum præ oculis omnia, quæ
17 rei inſunt, habeat, ex illa ſylvâ ligna uſibus ſuis apta non comportet? * Et ſanè ad hunc uſum potiſſimum reſpexit Sturmius. *Valeant,* inquit ille, *libri de copia rerum & verborum, valeant Onomaſtici, valeant Theſauri linguæ Latinæ & Græcæ: nullo loco erunt, ſi cum hac ratione comparabuntur, & ſi hæc ratio, quæ ſola copiam oſtendit, & viam præmonſtrat orationis copioſæ conficiendæ, à vobis perficietur. Hoc ſi feceritis,* [alio loco ait] *cumque laborem continuaveritis annum unum & alterum, & decem communicaverint operas ſuas inter ſe, videbitis quantam copiam, quantam lucem vobis hæc ratio ſit allatura, non ſolum in rebus intelligendis, verum etiam in diſſerendo de quacunque re propoſita. His enim locis diſtributis & completis, quotiescunque vobis dicendum erit, oratio vos non deficiet, & quæ Ariſtoteles habuit prædicabilia, id eſt, applicabilia, vos habebitis applicata, quæ Ariſtoteles habuit vacua, vos rebus & verbis habebitis condenſata.* Qui plenius horum excerptorum ſpecimen velit, ille adeat ipſum illum de linguæ Latinæ reſolvendæ ratione librum, ubi initium orationis Tullianæ pro domo ſuâ reſolvit, & exemplo vocabuli VIS ra-
18 tionem adornandi unius loci oſtendit. * Idem tamen etiam Particularum locos ſeorſim faciendos ſvadet, eorumque inſignem utilitatem ex recenſione Particulæ CUM TUM, quæ in illo libro habentur accuratiſſima, oſtendit. Sed de particularum uſu & ſenſu eorum inveſtigando alibi plenius à nobis agetur: Eſt enim hæc linguæ Latinæ pars minime, prout fieri debe-
19 bat, exculta. * Rhetorica quoque collectanea ſeparata ab illis habet, quæ quamvis ad τὰ τεχνικὰ referri poſſint, utilius tamen erit, illa à generalioribus illis diſtinguere, ne nimiâ mole excreſcat ille liber, & accuratiora ſint, quæ
20 ſeorſim inſtituuntur hac in re Excerpta. * Poſſent & cætera omnia τεχνικὰ huc referri & tota illa Placcii Encyclopædia Phraſeologica, quâ ſecundum ordinem ſcientiarum locutiones proprias & latinas ex bonis autoribus excerptas circa quamlibet materiam exhibebit, autoribus ubique nominatis. Eam promiſit Vir eruditus & ad rei literariæ bonum multa & præclara moliens, neque fallitur, cum ait in Hiſtoriâ Excerptorum, opus utiliſſimum &
tam

Digitized by Google

tam vendibile futurum, ut, ſi fami aut lucro ſcriberet, aliud nullum ſibi præ manibus capiendum cenſeat: Quod ut facere velit eum rogo. * Conſilia 21
illic quoque ſuppeditat, quibus tale opus quam abſolutiſſimum dari poſſet, ſi diviſis operis alius rei veſtiariæ phraſes è *Ferrario* & *Rubenio*, alius rem culinariam ex *Apicio*, alius militaria ex *Lipſio* &c. excerperet. Notum eſt in ædium partibus hoc feciſſe Grapaldum. Bartholomæus Riccius quoque obſervationes locutionum de Re Ruſtica congeſſerat, quæ ipſi incendio perierunt. Johannes Starckius quoque *Technologiam Phraſeologicam* pollicitus eſt, quæ lucem non vidit. * Scioppius quoque in auctario Grammatices philoſophi- 22
cæ *Joh. B. Donii Hermathenas XX libros*, quibus ipſa rerum deſcriptio cum vocibus & phraſibus continentur, laudat, eique Principum munificentiam optat. * Sed habet illa omnium uno in libro coacervatio quædam incom- 23
moda etiam in optimo ordine, & præſtat technica illa ſejungi, ut eò paratiora ad manum ſint. Neque enim ſemper vacat iſtam titulorum ſeriem recenſere animo, juvenibus certè & minùs exercitatis illa res ſæpe cum difficultate erit conjuncta. * Ego vero omnibus votis optarem, ut Stur- 24
nianâ iſtâ methodo quam pleniſſimum tale opus elaboretur, in phraſeologiâ præcipuè magno uſui futurum, ita tamen, ut inquirendi difficultas indice adjecto alphabetico ſublevetur: Habet enim & alphabeticus ordo ſuos uſus. * Nunc quando ſperare tale opus vix licet, utamur in Latina 25
linguâ Benzii compendio, & Schönslederi apparatum, librum utiliſſimum, illi jungamus. Ita quæ apud Schönslederum per literas Alphabeti disjecta ſunt, cognata, affinia, Synonyma, Benziano illo rerum indice quaſi è latibulis ſuis educentur, eoque facilior labor erit, ſi Benzianis vocabulis numeri paginarum, qui in Schönslederi apparatu malè omiſſi & à nobis reponendi ſunt, adjiciantur. * Mallem ego tali opere univerſali à viro docto & ſagaci 26
ordinato uti, quam tironibus autor eſſe, ut illâ ratione excerpta inſtituant, non parum tædii & difficultatis in titulis inveniendis & rectè locandis vocibus habitura; præſertim cum & alia attendenda ſint in oratione & ad Excerpta ea referenda, quæ non commodè ad Sturmianos locos reduci poſſunt: Quo intuitu ſunt, qui ordinem non adeo ſollicitè quærendum volunt, Viri ſummi & qui in literis magna præſtiterunt. * Sæpe, quæ noſtro inſtinctu quo- 27
cunque ordine collegimus, plus non juvant, quam quæ aliorum conſilio colligenda ſuſcepimus. Quamdiu adeſt ille, qui methodum colligendi di- [illegible] omnia expedita erunt: ſed ubi ſuo arbitrio relinquentur tirones, ſæpius natabunt & in convenientibus titulis inveniendis vehementer laborabunt. Quando enim omnes illæ notiones ab initiis & primis ac remotis ſebus arceſſuntur, tenet illa cogitatio animos anxieque circumducit. Quare præſtat interdum titulos, quos res ipſa ſuppeditat, ſine ullo ordine ponere, qui accuratius ſæpe formabuntur, cum ex rei ſenſu formantur, quam

ubi longâ reductione ad prima illa ſua elementa revocantur. Quemadmodum in ipſâ corporum *ἀναλύσει* inutilis eſt & ſupervacanea opera, ſi ad illa *ϛοιχεῖα* prima reducere omnia velimus, plus verò utilitatis habet ad proxima illa, quæ rem componunt, reſpicere: ita & in oratione fieri æqvum eſt. Quare mihi ſemper placuit methodus illa, ut tituli ex occaſione inter legendum obvii ponantur, facile per indicem poſtea in ordinem redigendi.

28 * Collectio verò eâ formâ inſtitui poteſt, qua uſus eſt Baſilius Faber Soranus *in Locis Obſervationum ex Epiſtolis familiaribus Ciceronis, qui Lipſiæ Ann. 1576. editi ſunt*, & in libello *de Synonymiâ Terentii ibid. Ann. 1562.* edito.

29 * Fecit verò certo conſilio, ut ex uno potius autore, ſedula lectione trito, quam ex multis temerè lectis excerperet. Sic enim unum familiarem effici autorem judicat, cum cæteri, qui ex omnibus aliquid mutuantur & deſcribunt, ab omnibus ſimul avocent; Unius vero autoris familiari & aſſiduâ lectione orationis virtutes, ab autore de induſtriâ occultatas, ſæpe deprehendi, & quidem rectè, putat. Præterea fixam & immotam quis regulam habebit, ad quam in omni imitatione reſpiciat. Idem Lipſius in *Inſtit. Epiſtol. cap. 12.* obſervandum autumat, qui Phraſes ſeorſim poni vult, Tullii ſolas, Plauti & Terentii ſolas, Hiſtoricorum ſolas: cum tamen ipſe in uſu ad hæc non attendat, ſed omnia miſceat.

30 * Sed tamen & in titulis ponendis non ſatis accuratus eſt Baſilius, ac Lexica excerpta Phraſeologicis miſcet. Cur enim ſub titulo *Abhorrendi:* ponam iſta: *Abhorrent à communibus præceptis. Cum ab eâ ſententiâ Pompejus valde abhorreret: Abhorrebam ab urbe relinquendâ?* quæ rectius ad titulos *Nolle, diſſentire*, referrentur. Ita: *Incredibile gaudium nobis objicitur* non ad titulum *objiciendi*, ſed ad titulum *gaudii* pertinet; Niſi forte ad Lexica excerpta referre velis. Quare iſtud Terentianum; *Quæ ſi non aſtu providentur, me atque herum peſſundabunt*, ſub titulo *Peſſundare* ponitur, nec potius ad titulum *periculi* refertur? nam ad magnum, quod inſtat periculum, ſenſus verborum reſpicit, qui ſemper in illis excerptis attendendus eſt: vis enim ſententiæ, non ſignificatio verbi, quæritur.

31 * Titius in *Manuductione ad Excerpendum n. 18. & 21.* Schönſlederi Apparatum, Comenii Lexicon Latino-Latinum, aut Calviſii Theſaurum pro Duce aſſumit, cujus veſtigiis inſiſtere jubet eum, qui Phraſes colliget: tùm ne labor in colligendis iis, quæ alii notarunt, inutiliter inſumatur; tum ut via ipſi certa ſit, quâ ducatur. Ego præ cæteris omnibus Schönſlederi apparatum, ut jam antea feci, commendo, optimo delectu adornatum, ſed qui augeri multis modis poſſet, tum ex aliis ejusdem generis ſcriptoribus, Baſilio Fabro, Pareo, (cujus in Calligraphia etſi multa bona ſunt, incondita tamen titulorum & autorum variæ ætatis farragine obnubilantur) tum novis collectaneis, qualia ſolertibus Scholarum Rectoribus quotidiano labore, cum autores claſſicos juventuti prælegunt, coacervari facili negotio poſſunt.

32 * Non audiendus ergo eſt

eſt Quintilianus, præclarus aliàs eloquentiæ Magiſter, cum *lib. 10. cap. 1.* omnem illam ſynonymorum colligendorum rationem damnare videtur. *Equidem ſcio,* inquit, *quosdam collecta, quæ idem ſignificarent, vocabula ſolitos ediſcere, quo facilius & occurreret unum ex pluribus, & cum eſſent uſi aliquo, ſi breve intra ſpatium rurſus deſideraretur, effugiendæ repetitionis gratiâ ſumerent aliud, quo idem intelligi poſſet. Quod cum eſt puerile, & cujusdam infelicis operæ tum etiam utile parum: turbam enim modo congregat, ex quâ ſine diſcrimine occupet proximum quodque. Nobis autem copia cum judicio paranda eſt: vim orandi, non circulatoriam volubilitatem, ſpectantibus. Id autem conſequemur optima legendo & audiendo.* Hæc illo loco Quintilianus parum conſideratè ſcribit. Nam cum antea dixiſſet, verba aliis alia eſſe magis propria, aut magis ornata, aut plus efficientia, ut melius ſonantia, quæ nota non ſolum eſſe omnia debeant, ſed in promptu atque in conſpectu, ut facilis ex his ſit optimorum electio: quomodo electionem illam inſtituet Orator, niſi collegerit & in numerato habuerit? quomodo in numerato habebit, niſi conſignaverit, vel edidicerit? 33
Dixeris, ultro ſe ingerent lectione multâ frequentata. Sed quid vetat uſu percepta memoriæ causâ congerere? In memoriâ certe hærere debent; modo cum delectu & judicio adhibeantur, quod præ cæteris requirit Quintilianus. Vernacula erat ac domi naſcebatur illis oratio. Quid tum? Etiam in notiſſimâ nobis lingua, illuſtres formulæ, verba ſonantia, non ſemper memoriæ ſuccurrunt, ut ego Italis, Gallis in ſuis; nobis in Germanicâ linguâ omnino quædam notanda exiſtimem: ut Græci oratores ipſi verba hiſtorica, politica, oratoria, poëtica, diligenter notarunt, quorum vel fragmenta vel indicia nobis ſuperſunt. * Certe Pollucis magna diligentia fuit in or- 34
dinandis & non ſolum ſecundum varios locos diſponendis vocibus, qua in re aliquid Sturmiano conſilio ſimile eſt, ſed in ſynonymis & affinibus congerendis, cujus rationem ipſe addit (1) ὡς ὑπαλλάττειν δύνασθαι, ut ſubalternantia aut transmutata in orationis habitu variando habeamus (2) καὶ ἕκαστα ἀνδηλῶσαι, ut ſint ſcilicet δηλωτικὰ & explanatoria, quibus in periphraſibus & circumductionibus utamur. * Ac ſanè, ſi vocum delectus 35
origo eloquentiæ eſt, delectum illum cum curâ & collectione quadam iniri debere ipſa res loquitur.

CAP. III.

DE EXCERPTIS SINGULORUM VERBORUM, ET OBSERVATORIIS.

Excerpta circa verba ſingula inſtituenda. 1. de copia tamen verborum magis oratori laborandum eſt. 2. Thomaſii Excerptorum Methodus. 3. Liber Lexicus, quid

Digitized by Google

quid contineat. 4. Indicum concinnandorum moleſtia non eſt iſta, quæ Ficheto videtur. 5. anxia iſta diſtinctio libri Lexici haud eſt neceſſaria. 6. Liber obſervationum quomodo inſtituendus. 7. Barbararum civilium vocum collectanea inſtituenda. 8. Germanicarum vocum Excerpta. 9. in delectu vocum quæ notanda. 10. Non omnia confundenda, ſed merè latina à merè criticis & philologicis ſeparanda. 11. Gloſſemata Quintiliani. 12. Aliorum obſervationes noſtris jungenda. 13. Particularum collectanea. 14. Placcii Methodus in Vocabulorum obſervationibus laudatur. 15. Ordo Excerptorum Thomaſianorum in obſervationibus recenſetur. 16. Non elegantiæ tantum, ſed & ſimplices loquendi formæ, notandæ. 17. Formularum collectio in excerptis oratoriis docetur. 18.

1 DE Phraſibus colligendis multa ſuperiori capite diximus. Sed in Phraſibus ſolis illa cura excerpendi non ſubſiſtit. Plura ſunt circa verba conſideranda, quæ hanc excerpendi induſtriam requirant. Ut oratio culta ſit, etiam ſimplicium verborum debet eſſe nitor, cultus, puritas. Nihil in illis debet eſſe peregrinum, ſolœcum, barbarum. Quare hæc primo loco cura nobis ſuſcipienda fuiſſet, niſi Lexica aliqua ex parte eâ nos ſuble-
2 varent. * Ego de copiâ verborum prius mihi agendum duxi, cum de illâ magis Oratori laborandum ſit quam de ſimplicibus verbis, quæ ad Grammaticos & Criticos magis pertinere videntur, & quæ ille ſupponit. Vide-
3 bimus Virorum doctorum aliqua conſilia. * Extat *Cl. Thomaſii in Erotematibus Rhetoricis* conſilium de Locis communibus in eloquentiâ faciendis. Tres ille libros Excerptorum facit. 1. Librum Lexicum. 2. Obſervatorium. 3. Formularum. Sed nos, quæ ex his ad oratoria pertinent, nunc ſeponе-
4 mus. * In Libro Lexico ſub ſingulis vocum titulis ordine fortuito colligi vult, I. voces raras, ſingulares, ignotas, alioque & elegantiori quidem ſenſu uſurpatas; Quod conſilium jam olim quoque Quintilianus *lib. 1. cap. 12.* ſuppeditavit: *Id quod inter prima rudimenta non inutile eſt demonſtrare, quot quæque verba modis intelligenda ſint. Circa gloſſemata etiam, id eſt, voces minus uſitatas non ultima ejus profeſſionis eſt diligentia.* Ita Statilius olim integro libro ſingularia Ciceronis collegit. II. Flexiones vocum, ſi in nominibus rarum aliquem caſum, aut in verbis præteritum, ſupinum aut participium rarius inveneris. III. Phraſes, ubi eorum differentiam à Germaniſmo notari vult. IV. Epitheta, quibus & Adjectiva & Adverbia comprehendit. V. Appoſita, quo nomine non ſynonyma tantum, ſed & cognata & affinia, quæ verbis copulata inveniuntur, complectitur. VI. Oppoſita, quorſum etiam refert particulas, quæ ſe excipere ſolent, aut reſpectum aliquem inter ſe habent. VII. Differentias à vocabulis affinibus: quæ ut internoſcantur, porro ſingulis præfigi certas quaſdam notas jubet. Quæ quidem omnia bene habent, & notari ſic primum poſſunt; poſtea verò ſub ſuis titulis communibus inter phraſes locari:

Digitized by Google

locari: illic enim melius inveniuntur, ac uſui ſunt. Ac pleraque illorum jam tum
iſto ordine in ſuo apparatu diſpoſuit Schönslederus, quibus adjici iſta poſſunt ex
autoribus, qui ſingulatim iſta omnia tractant, ac in lectione autorum notata. Ni-
hil tamen prohibet geminos habere locos communes, tam ſecundum voces ſin-
gulas, quam titulos rerum diſpoſitos: interdum enim his, interdum illis prom-
ptius utemur. * Phraſes itidem ſub titulis collocandas ſuadet Thomaſius, ſe- 5
riem amplexus, quâ utitur in elegantiis ſuis Calviſius: quanquam ego etiam
hîc fortuitam locationem malim, facilè dehinc indicis ſubſidio in ordinem
redigendam. Non enim Ficheti judicium me terret, qui rerum ordinem præ-
ferens Indicem plenum tædii & faſtidii opus, & laborem Pſyches intricatiſſi-
mum pronunciat. *Nam cum nota*, ait, *quæ ad eandem rem pertinent, unoque in
loco parata & ad manum eſſe deberent, ſparſa ſint ut Oſiridis membra, locis mille, mille
notandi ſunt numeri, paginæ adeundæ mille, quæ res ad reſtim redigit.* Non ſanè
tanti eſt iſta difficultas, quam ille his coloribus depingit. * Poſſunt & multa 6
eorum, quæ ſeorſim à Thomaſio notantur, ut Epitheta, Appoſita, Oppoſita &c.
ad titulos phraſium transferri, ut non ſit neceſſe tam anxiè & operosè illa di-
ſtinguere; præſertim cum jam tot Autores viam hanc ſtraverint. * In ob-
ſervationibus vocum ego ſelectum aliquem inſtitui malim, ut disjungantur 7
Civilia, Oratoria, Poëtica, Singularia, id eſt, quæ ſemel tantum dicuntur, du-
bia ob varias lectiones, Comica, qualia ſunt Plautina plurima, nequaquam in
ſeria oratione uſurpanda. Sunt & Germaniſmi vel ex Vorſtio vel è lectione
ipſâ notandi. * In Civilibus conſulendum eſt *Opus formularum Briſſonii*, ac 8
Indices illi Freinshemiani & Böcleriani in Hiſtoricos confecti. Sæpius enim
apud illos aliâ ſignificatione voces accipiuntur, quam fieri vulgò ſolet. No-
vi Virum prudentem, qui voces & phraſes barbaras civiles, in ſcriptis publi-
cis barbari ſeculi, & iis, quæ nunc à Viris in Republicâ viventibus ſcribuntur,
occurrentes, qualia ſunt Acta publica, Capitulationes, Transacta, quorum ali-
qua Goldaſtus & alii collegerunt, excerpſit, tum ut ipſe intelligeret eorum
ſenſus, ac ad eorum genium, ſi opus eſt, loqui poſſet: Multum enim eâ in re
conſuetudini indulgendum. * Idem labor ſuſcipiendus eſt illi, qui in Ger- 9
manicâ linguâ civilem eloquentiam affectat. Colligendæ enim illi ſunt è Re-
ceſſibus Imperii, Actis Lundorpii, Epiſtolis publicis, aliiſque ſcriptis, phraſes,
formulæ, particulæ &c. quæ frequentius ibi occurrunt, & civilis uſus ſunt. Nec
credat facile aliquis, quam ſit hoc adjumento futurum rerum negotia tractan-
ti. Id ut faciamus, ſuadet etiam *Schraderus* Commentar. in libr. 3. Ariſtotelis.
De Poëticis poſtea dicemus. * Multa ad delectum vocum pertinentia *Buchne-
rus in libro de commutata ratione dicendi* habet. Imprimis verò hîc notari de- 10
bent 1. Vocum propriæ acceptiones, 2. variæ ſignificationes. 3. translationes,
quas poſteriores, ſi quis velit, ab his ſejungere & ad ſynonymorum loca trans-
ferre poteſt. * In his excerptis liberum unicuique eſſe poteſt pro fine & ſco- 11

po ſuo, ſi quis ea, quæ ad latinitatem quâ talem pertinent, ab iis, quæ merè
Critica & Philologica videntur, ſeparare velit. Nam ad eloquentiam utilius
eſt, ſi illa, quæ puræ Latinitati inſerviunt, ſeorſim habeantur, ne laborem in-
12 quirentis gravent. * Philologica verò & critica excerpta, quæ propriè *γλωσ-
σήματα vocare videtur Quintilianus, multa habent obſervata de peregrinis,
etiam de corruptis vocibus, barbariſmis, etymologiis, quæ ſi cum illis con-
13 junguntur, mire omnia confundentur. * Fundus horum excerptorum eſt 1.
in optimis claſſicisque autoribus, quicquid ipſi obſervavimus aliique Viri do-
cti, illuc pertinet. Modus autem obſervandi præſcribitur quam optimè
à *Schoro in præfatione phraſium Ciceronianarum.* 2. Pertinent huc commentarii
Criticorum, è quibus ſeligendi ſunt, qui ad aureæ vel argenteæ ætatis Scripto-
res notas ſcripſerunt, & ad genuinum vocum uſum præ cæteris reſpiciunt.
Quicquid enim illi jam tum obſervarunt, velut in lucro deputandum eſt. Ita-
que illa tantum notentur quam breviſſimè ac velut per indicem ad ipſos au-
tores remittendo, ſi ipſos autores habeamus. Obſervata ſingularum vocum
& phraſium, ſi ipſi peculiares libros huic negotio deſtinare nolimus, poni
poſſunt ad Lexici alicujus marginem, aut Grammatici perfecti operis, quale
14 Voſſianum eſt. Ita & aliorum & noſtra obſervata juncta habebimus. * De
particulis ſeorſim etiam collectanea inſtituenda eſſent. Nam, quamvis inter-
miſceat quædam Thomaſius titulis ſuis communibus; plura tamen poſſunt
de iis notari.

15 Non contemnendus eſt modus ille, quo doctiſſimus Placcius in vocum rariorum collectione uſus eſt. Nam ut *ex Hiſtoriâ Excerptorum ejus* libro de arte excerpendi annexâ diſcimus, vocabula, quæ in Calepino habentur, Anagnoſten ſibi prælegere juſſit, omiſſis teſtimoniis, iis quæ ſibi rariora videbantur, plumbagine ſubductis, Illa in chartis per plicaturam infractis exſcribenda curavit, ſpatio relicto, quo notarentur à Calepino omiſſa. Hæc iterum, cum labor creſceret, per indicem contraxit, ſignis additis, quæ voces antiquatas, novatas, poëticas, Græcas, barbaras, ſuſpectas, notatas aliis partim & vindicatas, alioque diſcrimine notabili, obſervatu præ aliis dignas, quà ſeparatas quà conſtructas, fruſtrà apud alios Lexicographos quæſitas, ſecernerent. Parvo illo ſemper ad manum poſito codicillo feliciſſimè ſe uſum profitetur. Primum enim vaſtorum voluminum mole tractanda ſuperſedere potuit, deinde ob coadunationem vocum rariorum, uno intuitu, ſemotis allegatis ſeſe conſpectui exhibentium, promptior earum inventio fuit: Quod certe imitatione dignum compendium eſt.

16 Secundus Excerptorum liber Thomaſio Obſervatorius dicitur. Quanquam enim & illa, quæ in priori occurrunt, obſervationum nomine appellari poſſint, ac appellentur etiam ab aliis, maluit tamen ita diſtinguere. Ea, quæ hîc ſub titulis locantur, duplicis ſunt generis. Pertinent enim vel ad copiam

piam verborum, vel ad collocationem eorundem. Copiam verborum ad ſeptem fontes revocat, 1. Synonymiam, 2. Commutationem, 3. Æquipollentiam, 4. Dilatationem, 5. Tropos 6. Figuras dictionis, 7. Figuras ſententiæ. Ad priores quatuor refert variationem, dilatationem, extenſionem, abſorptionem, una cum figuris Grammaticis. Variationis plurima ſunt genera, quæ recenſentur ſtudioſiſſime ab Eraſmo, ad cujus exemplum ſimilia notari poſſunt. Vult autem hic non quælibet ſed illuſtriora notari, ac ea præcipue, in quibus Germanica noſtra lingua diſſidet à Latina, e. g. cum Latini pluralem adhibent nos ſingularem; cum illi Conjunctivo utuntur, nos Indicativo, & contrà &c. Dilatatio fit per Epitheta & verba, quæ Extenſioni inſerviunt, ut, volo, poſſum, do, eo, facio, ac ſimilia, e. g. velle aliquem mulctatum, pro mulctare; dare expeditum, pro expedire &c. Abſorptio eſt, cum fit mutatio conſtructionis, aut modi finiti in infinitum, aut participium vel Gerundium particulam aliquam abolevit: Ubi illa abſorptionum exempla præcipuè notanda, quæ à lingua Germanicâ ſunt aliena. Cum quibus tamen non confundendæ ſunt Ellipſes & Pleonaſmi, quorum itidem exempla ſunt notanda. Ad collocationem verborum refertur divulſio; cum voces, quas ordo naturalis conjungi poſtulabat, aliis interpoſitis dirimuntur. Interpoſitio eſt, quando vox una vel altera interponitur, aut integrum comma, vel etiam quaſi Periodus, quorſum & Parentheſes referendæ: Antepoſitio, cum vox, quæ ſequi debebat, antecedit: Poſtpoſitio, cum contrà. Pertinent & huc particulæ, verba, nomina periodos incipientia ac finientia, vel connectantia, quæ diligenter notanda: quorum quantus uſus ſit, nemo facile credet, niſi qui exercitio didicerit. Notari etiam ſeorſim poſſunt particulæ vel verba, membra Orationis, Hiſtoriæ, Epiſtolæ inchoantia, quæ vehementer juvant ipſum ſcribendi exercitium. Cæterum cum multa pars horum omnium collecta ab elegantiarum Scriptoribus ac Grammaticis obſervatoribus, legere illa potes, quæ ab aliis jam notata ſunt, & in unum aliquod corpus congerere, iisque deinde addere, quæ tua lectione obſervaveris. * Rectè etiam monet Thomaſius, non elegantias tantum illas, ſed 17
& formas loquendi ſimplices eſſe notandas. Non enim ſemper elegantiis eſt locus, eſtque ubi faſtidium pariant, nimis frequenter adhibitæ. Idem Sturmius ſuadet, non marmora tantum, ſed & lapides & lateres ad orationis ſtructuram comportandos. * Formulas nos ad Excerpta Oratoria rejecimus. 18

CAP. IV.

EXEMPLA EXCERPTORUM LEXICORUM ET OBSERVATORIORUM.

Excerpta lexica & Obſervatoria etiam Græcis in uſu: Adducuntur exempla Phrynichii, Strabii, 1. Epiterſis, 2. Hegeſianacis, Parmenionis, Galeni, Lavinii. 3.

Talia è commentatoribus circumſpectè colligenda. 4. Exempla quædam noſtra libri lexici, Primum de voce Inſanus, Inſania, Inſanire. 5. Ejus varia ſignificationes. 6. Poſſunt & ad librum phraſeologicum referri. 7. utiliùs tamen in libro lexico notantur. 8. Loca integra autorum in iis Excerptis non mutilata enotanda. 9. Improbatur eam ob cauſam VVendelini Medulla Latinitatis. 10. Secundum exemplum de voce corpus. 11. Hujus varia ſignificationes. 12. Verba civilia. 13. Singularia. 14. Dubia vel falſa. 15. Comica. 16. Lectio Plautina judicium requirit. 17. Poetiſmi ſolutæ orationis. 18. Germaniſmi laudabiles. 19. Ii temerè non affectandi. 20. Germaniſmi vitioſi. 21. Dilatationes & Extenſiones. 22. Parentheſes. 23. Connexiones Periodorum. 24. Connexiones Hiſtoricæ notandæ. 25. Voces ſonantiores & polyſſyllabicæ notandæ. 26. Minores formulæ phraſibus accenſeri poſſunt. 27. plures claſſes excerptorum obſervatoriorum dantur. 28. Johannis Rivii Excerpta in verbis recenſentur 29. Titii Diatriba de arte numerandi laudatur. 30. Σολοικοφανῆ veterum autorum ad Excerpta obſervatoria pertinent. 31. Boni Autores non ſecundum Grammaticorum regulas, ſed hæ ſecundum illos judicandæ ſunt. 32.

1 PRopoſui Thomaſii methodum, à quâ non magnopere diſſentio, niſi quod in libro Lexico diſtinctius verba proponi velim. Ac fuit illa excerpendi methodus admodum vetuſta, ut diſcimus ex Photio, qui meminit cujusdam Phrynichii Strabii, qui de verbis oratoriis, hiſtoricis, vulgaribus, libros 37. ſcripſit, quorum titulus: Σοφιστικὴ παρασκευὴ h. e. Apparatus Orato-
2 rius. Et exſtat adhuc aliqua Epitome ejus, à Petro Nunneſio in lucem edita. * De verbis comicis ac Tragicis Epiterſes Grammaticus ſcripſit, ut liquet ex Stephano
3 de Urbibus. * De Poëticis Hegeſinax Alexandrinus, ut ex Athenæo diſcimus. De Hiſtoricis Parmenio Byzantius. Galenus nominum πολιτικῶν libros quinque ſcripſit. De verbis ſordidis ſcripſit Publius Lavinius, ut patet ex Gellio *lib. 20.*
4 *cap. 10* Plures autores veteres enumerat Schefferus *libro de Stylo cap. 11. §. 12.* * Colligi talia multa poſſunt è Commentatoribus in Autores, quorum ſtudium laborem noſtrum levabit. Sed circumſpectè tamen etiam in his verſandum: Nam & illi nonnunquam labuntur.

5 Ut exemplum aliquod adducamus, ad librum Lexicum referas hæc de vo-
6 ce *Inſanus, Inſania, Inſanire.* * Voces illæ apud veteres ſingulari ſignificatione interdum accipiuntur. 1. Pro vehementia omni & excellentia in re ſeu bona ſeu mala, ut: Plaut Trinumm. Act. 1. Scen. 2. *Inſanum malum* i. e. magnum. Bacchid. Act. 4. Sc. 5. *Inſanum magnum negotium.* Moſtell. Act. 3. Sc. 4. *Inſanum bona porticus;* Auſonius de Crœſo: *dives inſanum in modum.* Hinc Caſaubonus ad Athenæum *lib. 13. cap. 5.* docet, Veteres, cum aliquid vehementer extollerent, ſolitos tanquam exclamantes orationi ſuæ vocem μανία inſerere: unde manarunt illæ locutiones, μανικὸν ὅσον μέγα i. e. *inſanum magnum*. Virgilius *turbines inſanos* vocat,

Digitized by Google

cat, & fluctus. Quin & ipſi Hebræi hâc loquendi formulâ utuntur. Nam vox הלל ſignificat 1. inſanire, 2. laudare, 3. ſplendere, 4. jactare, 5. inſano impetu agitari: quæ ſignificationes in eo conveniunt, quod cum vehementiâ quadam conjunctæ ſint, vid. *Jerem. cap. 46. v. 9.* Græcis etiam frequens admodum eſt: Illi enim magnum amorem & ſtudium voce *μανίας* exprimunt. Ita *δοξομανὴς* gloriæ cupidus, *ἡλιομανὴς* cicadæ epitheton, *χρυσομανὴς, ἱππομανία* ſtudium equeſtre, *ὁπλομανία* ſtudium militare. Ad copiam etiam & luxuriem illis transfertur, ut ſunt voces, *καρπομανὴς, ξυλομανέω*, Ita apud Latinos. Plinius *lib. 16. v. 27.* vites inſanas vocat, id eſt inſolitæ fertilitatis. Hinc ſingularibus plane ſignificationibus ad alia transfertur. Cicero pro magnificis in ædificando ſumptibus voce illâ utitur, pro Milone col. 777. B. *Inſanæ ſubſtructiones.* Autor ad Herenn. lib. 4. col. 71. G. *Tametſi in Tuſculano quidem cœpi inſanire & in iisdem fundamentis ædificare.* Ad Quint. Fratrem lib. 3. ep. 1. *Ea villa, qua nunc eſt, tanquam Philoſophia videtur eſſe, quæ objurget caterarum villarum inſaniam.* Huc pertinet illud Plinii lib. 18. c. 5. *Optimum eſt alienâ inſaniâ frui*, i. e. ſumptuoſa ædificia ab aliis magnis ſumptibus & laboribus exſtructa exiguo pretio ſibi comparare, eaque inhabitare. Falſus itaque eſt Eraſmus, qui eundem horum verborum ſenſum exiſtimat, qui eſt verſiculi illius vulgati:

Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.

Si quis enim cætera antecedentia & ſequentia inſpiciat, facile verum hunc eſſe ſenſum videbit. Accipitur etiam vox *Inſanire* de quocunque immoderato ſumptu, Plaut. Milit. Glorioſo. Act. 3. Sc. 1. v. 159 *Quid opus hoſpes ſumptu tanto noſtri gratia? Inſaniviſti hercule.* Huc referendum quoque illud Virgilii Eclog. 3. *Inſanire libet quoniam Tibi*, i. e. Sponſionem facere ſumptuoſam. Et illud Terentii Phorm. Act. 4. Sc. 4. verſ. 37. *At primo homo inſanibat*, id eſt, incredibile pretium poſcebat,

Patet vel ex unico hoc exemplo, quomodo congeri obſervationes ſingularium ſignificationum in libro Lexico debeant. * Quanquam etiam iſtæ acceptiones omnes ad librum phraſeologicum ſub titulis ſuis poſſint reponi, e. g. ſub 7
titulo *ædificandi:* Cœpi inſanire in Tuſculano, Inſanæ ſubſtructiones. Sub titulo *Habitandi vel Commodi:* Inſania aliena frui. Sub titulo *ſumptuum:* Quid opus fuit hoc ſumptu noſtri gratia? Inſaniviſti hercule. Sub titulo *laudandi:* Inſanum bona porticus, (quanquam hæc magis Comica, quam Oratoria phraſis eſt) Sub titulo *laboris* vel *negotii:* Inſanum magnum molior negotium. Sub titulo *pretii* vel *æſtimationis.* Primo homo inſanibat, i. e. incredibile pretium poſcebat, Atque ſic notata magis uſui in ſcribendo eſſe poſſunt. * Utiliſſimum tamen eſt, 8
etiam ſeorſim in libro Lexico notare, cum mire hoc faciat ad loca ſimilia in autoribus explicanda, ad quod prodeſſe liber phraſeologicus ſub titulis digeſtus non poteſt. Debent etiam ipſa verba ſingula rariora ſub titulis phraſeologicis notioribus conſignari: quod facit *Schönſledrus in Apparatu eloquentia*, & ſuadet

9 det etiam *Titius in Manud. ad Excerpendum.* * Loca etiam integra tam hic, quam
in aliis libris excerptoriis, notanda ſunt: ex appoſitis enim judicium de vero ſen-
ſu ferendum eſt, patetque ex eo, phraſin alia occaſione dictam probam & lauda-
10 bilem, ad aliam tranſlatam ineptam fieri. * Quam ob cauſam reprehendendi
ſunt Autores, qui phraſes ita nudè congerunt, ut fecit Wendelinus in Medulla
Latinitatis. Cui viæ ſi ſemper inſtiteris, quæ ſic colliges, plenioris alicujus Le-
xici vicem præſtare poterunt. Nunquam tamen obſervationibus ipſis ita fidem
habeas, ut loca ipſa Autorum non conferas.

11 * Simile Exemplum eſt, quod ad hanc claſſem pertinet, etiam illud, quod
Jodocus Willichius libro *de verborum copia comparanda cap. 15.* affert de Voce
Corpus, puod proprie eſt maſſa ex artubus, oſſibus, nervis &c. conſtans, aut aliqua
12 mole rei corporeæ. Cic. 2. de Oratore. *Corpus ſine loco intelligi non poteſt.* * Cor-
pus pro carne. Cicero: *Et vires & Corpus amiſi.* Idem 2. de Nat. Deorum *oſſa*
vocat *ſubjuncta Corpori.* i. e. carni. Conjunctim dicitur ap. Martialem: *Inque
omni nusquam corpore corpus erat.* Apud Ciceronem *corpus defenſionis* per transla-
tionem dicitur. Lucretius. lib. 2. mare ſalſum *Neptuni corpus acerbum* vocat.
Idem: *Condenſa Corpora lapidum.* Idem ventos *cæca corpora* vocat. Accipitur
pro opere ſcripto Cic. *A principio conjurationis usque ad reditum noſtrum videtur
mihi modicum quoddam corpus confici poſſe:* pro tribu & turba populari. Livius:
ſui corporis Regem creare volebant. Cajus *Collegiorum corpus* dixit. Cicero *contempe-
rationem corporum* dicit. Cic. ad Attic. *ad corpus ejus accederet.* Addimus his illa.
Corpus pro *homine ipſo* quemadmodum & σῶμα apud Græcos. Notat Voſſ.
Inſt. Orat. lib. 4. p. m. 141. Vid. Magius *lib. 1. Miſc. cap. 12.* Radulph. Fornerius
lib. 2. Rer. quotidian. c. 26. Huc pertinet Anglica illa loquendi ratio *No-body;
ſom-body, nullum corpus, aliquod corpus:* id eſt: *Nemo, Aliquis.* Solent & *Servi* ita
vocari. Epiphanius in Ancyroto. δεσπότης ὀγδοήκοντα σωμάτων. Herus octo-
ginta corporum. Atque hoc nomen credo cum *pecoribus* commune habuiſ-
ſe, quæ & corpora vocabantur. Apertè habetur in *l. ſi ſervus 21. §. Et ideo
ait. 2. ff. de Evictionibus & dupli ſtipulationibus.* Vide & Caſaub. *cap. 10. lib. 5.
Animadverſionum in Athenæum* & inprimis Mauſſacum in *notis ad Harpocrationem
p. 125.* Gatakerum in *diſſertatione de Novi Inſtrumenti ſtylo cap. 10. p. 104.* Corpo-
rati inter Studioſos qui dicantur in *l. 1. Cod. Theod. de ſtud. liberal. urb. Rom.* vi-
deatur Conring. in *Differt. ad illam legem p. 49. 50.* Infinita talia notari poſſunt,
& nunc aliquâ ex parte Hofemannus in *Lexico ſuo Univerſali Philologico* hujus
laboris rudimenta poſuit, in quo ego accuratiorem autorum deſignationem,
unde illa deprompta fuerunt, requiro.

13 Eodem modo colligantur ſeorſim, vel ſaltem notis diſtinguantur 1. *Verba
Civilia.* Civilis ſenſus eſt, cum apud Curtium dicitur. *Avarè ac ſuperbe impera-
re.* Phraſis enim hæc de Tyrannico regimine intelligenda eſt. *Suis vel alienis
auſpiciis rem gerere* quid ſit, is ſciet, qui novit apud hiſtoricos *auſpicii* voce in-
telligi

Digitized by Google

telligi adminiſtrationem atque executionem cum ſumma poteſtate conjunctam, de quâ videri poteſt integra diſſertatio Böcleri de Auſpicio Regio. Paulatim inſurgere apud Tacitum *lib. 1. Annal, cap. 2.* eleganter explicat Böclerus in Commentario ad illum locum *num. 8. & 9.* & Heinſius in laude Aſini. Cum apud Curtium dicitur Perſarum imperium magis concuti quam affligi, notabis per concusſionem ſignificari converſionem Reip. vel mutationem ſtatus, per afflictionem everſionem & interitum. Atque hæc omnia notanda bene ſunt, ut de civilibus rebus loquentibus civiles phraſes, quibus paſſim utuntur hiſtorici, non deſint. * 2. *Singularia.* Quò referas e g. iſta. *Vacuefacere* ap. Nepotem; *Leno* pro Legato apud Juſtinum. lib. 1. *Latatio* pro Lætitia ap. Cæſarem, *Noctuabundus, Sylva vindicata, Muginari, Puniri* aliquem pro Ulciſci. *Randuſculum,* id eſt, pecuniola, æs enim veteribus Raudum vocabatur. *Tagax, mulieroſus, dieticula,* al. legunt: *diecula* & complura alia, quæ ap. Ciceronem occurrunt, & colligi poſſunt è Frobenii penu Tulliano. *Adoptatiſſimus* pro Exoptatisſimus (ita legunt MSS: Gothofrediana editio habet optatisſimus, quâ voce Ciceronis filius utitur *l. 16. epiſt. fam. p. 21.*) Huc refer etiam, quod ibidem habet: *Omnia velles mihi ſucceſſa*; quod Henricus Stephanus in Pſeudo-Ciceroniano ne latinum quidem credit, quanquam alii defendant. Vide *Taubm. ad Plauti Pſeudolum Prolog. verſ. 8. Voſſ. de Analogia lib. 4. cap. 13. Dextella* pro dextra *Cic. ad Attic. lib. 14. epiſt. 23. Calculo, onis,* pro Calculatore. His & ſimilibus vel planè non vel parcius utendum. Plura eorum ſingularium è variis Autoribus dedit Balbinus in *Veroſimil. humanior. diſciplinar. cap. 3. & in Notis ad hac Veroſimilia. 3. Dubia vel falſa ob valias lectiones.* * Quorſum referas *Pramiari.* 14
Suet. Tito: cap 7. *Nundinari præmiarique ſoliti.* Hîc vocem præmiari quidam 15
exponunt, præmia largiri, alii præmia accipere. Alii legunt prædari. Rectius itaque abſtinetur hâc voce. Ita Bembus utitur voce *multiſſimus,* quod putaret apud Ciceronem ita legi. At legitur in correctioribus exemplaribus: *Ex multis meis miſeriis* non *multiſſimis. Adhibere fidem* pro credere vulgo in uſu eſt, & nititur autoritate loci corrupti ap. Ciceronem de Divinatione lib. 2 Rectiora enim exempla habent: *Fides eſt habenda,* non adhibenda. *Delenitio* ap. Ciceron. 2. offic. legitur. Sed emendatiores Codices habent Delectatio, *Dememiniſſe* multi dicunt pro obliviſci, decepti corrupto loco apud Martialem lib. 2. epigr. 59. *Ipſe jubet mortis dememiniſſe Deus,* ubi rectius legitur *Te meminiſſe.* Apud Plautum legitur Act. 1. Sc. 1. Amphitr. *fugam in ſe convertitur.* Dubia hîc lectio eſt, ut phraſis ſecurè adhiberi nequeat. 4. *Comica.* * Qualia infinita apud Plautum occurrunt, quæ ſeorſim ponenda ſunt, cum ſint ad ſeriam & civilem 16
orationem inepta, niſi forte in epiſtolis familiaribus, dialogis, ſatyris, aliisque ſcriptis ludicris, ea joci gratiâ inſpergas; quanquam & hîc judicio opus ſit. * Subactum itaque judicium requirit lectio Plautina, ut mirer, in lectione autorum Plautum prætuliſſe Terentio Scioppium in epiſtolâ de *compendioſâ lin-* 17
gua

gua Latinæ exactius cognoſcendæ ratione, quæ additur tractatui ejus de arte critica. Quod ſi in exemplum proponamus *Act. 1. ſc. 1. Amphitr.* ſtatim videbimus, quam multæ ibi occurrant ſerviles argutiolæ, inaniter nonnunquam confictæ, nec temerè imitandæ. Quot enim hîc occurrunt phraſes, quibus verberatio deſcribitur, nunquam ſic in alia oratione uſurpandæ: *Advenientem hoſtitio pugnæ accepturus eſt. Pugnis faciæ hodie ut dormiam. Pugnos edere* pro vapulare. Sic in Rudente Act. 3. Sc. 4. *Jam tibi meſſis in ore fiet mergis pugneis.* Pœnulo Act. 1. Sc. 3. *majorem partem in ore habitas meo.* In eâdem ſcenâ Amphitruonis, *Homines quatuor in ſoporem collocaſti. Is me interpolabit meumque os finget denuo. Qui pugnis os exoſſas hominibus. Faciam ego hodie Te ſuperbum.* Nec uſurpaverim ego temere alias phraſes, quæ ibi occurrunt v. g. *penetrare ſe in fugam. Pallium alicui detexere. Advenisti audaciæ columen conſutis doliis. Optime optimo optimam operam des. Nequiter ferire malam mala diſcit manus. Vulcanum in cornu concluſum geris.* Quæ omnia neſcio quid frigidiuſculi acuminis habent. Comicam Plauti & Terentii latinitatem nuper ſingulari libro collegit in libro cui titulus *Hortus Comicus* Bartholdus Feind. Hamburg. 1688. edito, titulis per claſſes rerum diviſis. Sed vellem hîc Comica à pura latinitate fuiſſe ſejun-
18 cta. 5. *Poëtiſmi in ſolutâ Oratione occurrentes.** Sic e. g. planè poëticum eſt apud Tacitum lib. 2. Annal. *Sceninus promptum vaginâ pugionem vetuſtate obtuſum increpans, aſperari ſaxo, & mucronem ardeſcere juſſit.* Livius dicit alicubi: *Pugna ſeneſcit.* Sic frequenter ap. Tacitum occurrit: *Occultus odii, turbidus conſilii; Cuncta corporum* &c. Apud Florum multa talia habentur. 6. *Germaniſmi laudabiles.** Qua-
19 les ſunt, *Accredere alicui, Adjurare alicui. Non poſſum ad nummos pervenire. Veſtis bene ſedet. Febrim nanciſci. Morbum nanciſci. Magnum ſe facere. Facere ſe hilarem. Pro felici aliquem aſpicere* &c. de quibus plenâ manu Vorſtius. Sed magnâ hîc
20 cautione opus eſt, ne malâ juncturâ phraſes illæ vitientur.* Quod ſi quis integram vel epiſtolam vel orationem è meris Germaniſmis, utut laudabilibus, concinnet, vix crediderim Latinis auribus illum ſe probaturum: Etſi enim phraſes
21 per ſe bonæ eſſent, affectatione tamen illa gratia orationi periret. 7. *Germaniſmi vitioſi.* Quorum integram ſylvam ſuppeditant Barbariſmorum notatores: Voſſius de Vitiis ſermonis, Vorſtius de Latinitate meritò ſuſpecta, Borrichius in Cogitationibus de linguæ Latinæ ætatibus, Cellarius in Antibarbaro & Curis po-
22 ſterioribus. 8. *Dilatationes & Extenſiones.* e. g. *Faxo acceptum* pro accipiam ap. Plaut. Cic. 1. off. c. 9. *Non patiar te deſertum*, pro: non deſeram. Id. ad Attic. lib. 1. ep. 5. *Non committam poſt hac ut accuſare me de negligentiâ poſſis*, pro: non accuſabis. Plaut. *doctè illam perdoctam dabo.* Terent. *Exornatum dabo.* Seneca Tragicus: *Demerſas dabo.* Cicero: *Cupiditates domitas habere.* Plautus: *Carens fui*, pro Carui. Cic. in Orat. *Eſt, ut ſcis, his verbis loquens Socrates.* Cic. de Divinat. lib. 1. *Faciendum videtur, ut diligenter etiam atque etiam argumenta cum argumentis comparemus*, pro Comparanda ſunt. Pertinent huc etiam extenſiones

per

Digitized by Google

per particulas ab, ad, de, in, ut: *Fulgor ab auro, ſi mihi ſecundæ res de amore meo eſ-*
ſent, pro amoris mei. *Adeone vobis videmur eſſe idonei*, in *quibus ſic illudatis.* Trium
verborum *Eſſe, Facere, Habere* ut magnam extenſionem in latina lingua eſſe docet
Riccius in Apparatu Elocutionis Latinæ, ſub voce *Eſſe*; ita variè in Dilatationibus
illa adhibentur: Quibus *Dare, Mittere, Ponere* & alia nonnulla addi poſſunt.
Magnus ſanè earum dilatationum uſus eſt in copiâ orationi conciliandâ, in qua
Plagiaſmi magnam partem obtinent, de quibus pluribus infrà agemus. * 9. *Pa-* 23
rentheſes. Quarum magna interdum elegantia eſt in Oratione tam ſolutâ
quam ligatâ. In Orationibus non pauca paſſim occurrunt. In Poëtis quò
magis elegantiæ illic habent, diligentius notandæ. Tales e. g. ſunt. *Ignoſcite*
faſſo. Sic credidit alma vetuſtas. Sæpe (recordor enim.) Quis poſſet credere? Sic me
mea fata trahebant. Parentheſis octo verſuum eſt apud Virgil. 12. Æneid. De
artificio hujus Poëſeos vide Scaligerum libr. 5. cap. 3. libri de arte Poëticâ. *Si*
mens non læva fuiſſet. Quis talia fando temperet à lacbrymis. Quod minimè reris.
Res eſt non parva. Ut potius reor & potius Dii numina firment. Qui Te feliciter at-
tulit Eurus (Eurus enim attulerat) ſi qua eſt modo corporis umbra. Inſanire libet quo-
niam Tibi. Liceat concedere veris. Ne me incuſes. Si quis modus. Nobis meminiſſe
relictum * 10. *Connexiones Periodorum.* Ita notabilia Periodorum principia hæc 24
ſunt, ut inter legendum occurrerunt conſignata, quæ in meliorem ordinem di-
geri poſſunt; Etſi ſic coacervata promptius ſe uſui noſtro ingerunt. *Occurrit*
ex alio aliud. Neque inficior. Nec ſum ignarus. Non deprehendo illorum ſollicitudi-
nem. Nondum commemoravi. Non alienum erat hoc loco. Ac primò quidem illud
prætereundum haud eſt. Jam verò magnæ circumſpectionis opus eſt. Sed ſatius eſſet hæc
ſilere, niſi ex ſe calamitates magnæ loquerentur. Dubito autem hic an-an-Oportunum
erat hoc loco. Non poterant iſta ſatis occupare induſtriam tuam. Neque verò tan-
tùm de hoc, ſed & de illo. Quanquam neſcio magis-ne-an- Ita habeo & animum in-
duco meum. Illud etiam me commovebat. At enim aridam orationem non ſequitur
affectus delectationis. Atque adeò mihi concedendum eſt magis quod. Ad illecebras ama-
tis accedebat etiam forma. Quid illud quanti tandem faciendum putatis? Et quiſ-
quis eſt, qui putat. Niſi Orpheum audire præſtat. Mihi quidem neque fas videtur.
Quanquam ego mihi ſic perſuadeo. Sed de his audietis in Locis. Longum eſt ire per
ſingula. Mitto jam. Non credat hoc quiſquam. Præterea accedit. Præcipuum. Pro-
ximum. Adhæc. Huc pertinet. Huic geminum eſt. Quid? quod. Quin etiam. Nam ad
illud quod attinet, ſi--ſi--ſi poſtremò. Hæc & multa alia colligi poſſunt, ſi velis
diſtinctè, ratione membrorum Orationis, ut fecit Hugues, aut ſub certis Par-
ticulis, quibus illæ formulæ reſpondent, ut fecit Elias Major in *libro de varian-*
dâ oratione, & multum adferent ad orationem elaborandam adjumenti. * In-
primis utile erit connexiones Hiſtoricas notaſſe, quibus vel ab uno membro 25
ad aliud, vel ab hiſtoriâ ad hiſtoriam, vel à Circumſtantiâ ad Circumſtantiam
pervenitur. Eæ enim multum ſæpe negotii faceſſunt. * Voces numeroſiores, 26
ſonantiores, grandiores, polyſyllabicæ ſeorſim collectæ ac ſub pedibus ſuis diſpo-

Digitized by Google

ſitæ inſervire numero oratorio formando poſſunt. Hunc colligendi modum vehementer ſuadet Scioppius in Epiſtolâ Conſultatoriâ de Stud. *Illud non poſſum, quin diligenter animis Studioſorum inſtillem, ut in lectione Ciceronis ſtudioſè cum vim verborum ſimplicium inveſtigent, eruant, erutasque in librum obſervationum referant: tum compoſitionem & numeros à Cicerone, tanquam perfectiſſimo Oratore, fre-
27 quentatos obſervent.* * De Formulis agetur, ubi ad Oratorios Locos communes pervenero. Minores verò formulæ accenſeri phraſibus poſſunt. Ita e. g. in Heautontim. *I, 1. verſ. 4. 5. & 6.* formula eſt, quæ refertur ad Titul. monendi. *Verſ. 9. & 10.* formula eſt expoſtulandi, quibus vel inter phraſes locus poteſt aſſignari.

28 * Hæc quaſi ſpeciminis loco adduximus, quæ de verbis in excerptis obſervatoriis notari poſſunt. Neque enim decem illas claſſes tantum quis eſſe exiſtimet. Longè plura occurrunt, quæ ſeorſim colligi merentur: ut oſtendere præ aliis voluit Johannes Rivius Athendorienſis in libro *Locorum Communium Philo-
29 ſophicorum*, cujus mentionem *lib. I. c. 21. n. 115.* fecimus. * Primum enim Locos vocum primæ impoſitionis, ut vocat, dedit, quibus comprehendit ſimplicia rerum per claſſes certas deductarum vocabula, & quidem è ſolâ Herodoti hiſtoriâ, illum enim quaſi in exemplum & ideam Univerſalem Locorum ſuorum Philoſophicorum propoſuit, Græcasque loquendi rationes, immiſtis interdum latinis, ex eo auctore collegit. Typus ille generalis habetur. p. 102. eſtque ad modum Sturmianarum claſſium, ſed diverſâ tamen methodo, inſtitutus. Hinc procedit ad vocabula ſecundæ impoſitionis, quibus illi primæ impoſitionis quaſi quibusdam notionibus Grammaticis cohibentur, Eorum Locos 31. fecit: ut τὰ γενικὰ καὶ εἰδικὰ, Generalia & ſpecialia. Idem multa, diverſum ſignificantia, Agnomina, Cognomina, Denominata, Gemini nominis, πολυώνυμα, Comparativa, ſuperlativa, poſſeſſiva, Diminutiva, Gentilia, Localia, Comprehenſiva, Partitiva, Relativa, χρονικὰ, ea ſcilicet, quæ tempus ſignificant, Arithmetica ſive Numeralia, &c. Quorum multa ſeorſum poni non merentur, ſed addi phraſeologicis Excerptis poſſunt, aliqua vero locum omnino in libro Obſervatorio merentur, ut illa quæ
30 ad numeros exprimendos pertinent: * Quorum colligendorum utilitatem ſingulari Diatriba *de Arte numerandi numerosque Romano more efferendi*, per ſimplices numeros, Decadas, Hecatontadas, Chiliadas, Cl. Titius oſtendit. Neque ſane cuivis in promptu erit illa numeros exprimendi facultas, ſed accurata & multâ ex autoribus claſſicis obſervatione paranda erit: Neque adeò diſtincti è Gronovii libro de pecuniâ vetere aut aliis haberi poſſunt. Et præterea utiliſſimum idem Vir doctiſſimus laborem impendit in re pecuniariâ veterum, cum noſtrorum temporum moneta comparanda, geminarum tabularum Schematiſmo in lucem edito. Sed hæc & multa alia in Titulis iſtis Rivianis ad τὰ τεχνικὰ generatim conſiderata referri poſſunt. Non exiguum tamen hinc fructum referet, qui Titulorum ſpecialium διατυπώσεις in Autore ipſo recognoſcet. His ſubjungit Locos 35. Exegeticæ Grammaticæ maxime proprios, Se-

quun-

Digitized by Google

quuntur deinde conjuncta vocabula & *περὶ τῆς τῶν φράσεων εὐπορίας*, Loci XX. quorum quidem uſus aliquis in Grammatica arte, in Phraſeologicis excerptis, quà talibus, nullus eſt; Hîc enim Titulos requirimus è viſceribus rerum, non è Grammaticis technicisque notionibus, depromptos. Quæ de Periodis ſequuntur, ad Rhetoricam potius quam ad Grammaticam pertinent. Loci Syntaxeos variæ ad obſervatorium quidem librum referri poſſunt: Sed in illis, quæ obvia, nec rariora ſunt, ſupervacanea colligendi opera eſt: ac notari talia ad ac-
curatioris Grammatici opus poſſunt. * Inter illos tamen Rivianos Titulos ille: 31
Σολοικοφανῆ veterum: locum in obſervatorio libro meretur. Qualia multa in Auctoribus claſsicis, in Digeſtis è veterum JCtorum libris excerptis, reperiuntur: è quibus nonnulla congeſſit *Anton. Matthæi in Collegio Fundamentorum juris Diſſ. 12. corollar.* ut verè *σόλοικα* judicans, quæ tamen ſatis latina & exemplis optimorum autorum probari poſſunt: ut ineptè vapulare illis Priſcianum
exiſtimet: * Neque enim Grammaticorum regulis boni ſubjici Autores debent, 32
ſed ex illis Regulæ formari, vel Regulis exceptiones poni.

CAP. V.

DE EXCERPTIS CRITICIS, EXEGETICIS, ANTIQUARIIS.

Excerpta Critica & Exegetica ad Autorum explicationem pertinent. 1. Critica à Grammaticis differunt. 2. Excerpta critica variarum Lectionum. 3. Exegetica Excerpta quomodo inſtituenda? 4. Commendantur pro uſu commentationis 5. Indices Autorum, qui libris ſubjiciuntur, utiliſſimi. 6. quibus deficientibus, excerptorum libri conficiendi. 7. Indices in Face Critica Gruteri. 8. qui tamen in pluribus iſtius tomis deſiderantur. 9. Uſus talium Excerptorum in Legibus Romanis, 10. in Codice Bibliorum. 11. Biblia Critica, quidque in iis deſideretur, 12. In ſcriptis Hippocratis & Galeni, Hofmanni officinalia. 13. J. C. Scaligeri & Bodæi à Stapel commentarius in Theophraſtum. 14. Salmaſii Hyle Iatrica. 15. VVelſchius laudantur. 16. Excerpta Antiquaria quare Criticis jungi poſſint. 17. quid contineant. 18. quomodo inſtituenda 19. Joſephi Laurentii Polymathia. 20. Cenſura Mareſii circa intemperiem quorundam Criticorum. 21.

AD hanc claſſem referuntur quoque *Critica & Exegetica* Excerpta, etſi 1
enim non ad Orationem ipſam pertinent, pertinent tamen ad Autorum explicationem, unde oratio formatur, iisque inſervire poſſunt, qui commentaria in Autores parant, aut diſſertationes ſuper argumento aliquo
philologico ſcribunt. * Critica à Grammaticis differunt: Nam etſi ſuprà men- 2
tionem fecimus Gloſſematum & Collectaneorum Lexicorum, diverſa tamen

 hæc

hæc ab illis ſunt, & inſtituuntur ad ſenſus autorum inveſtigandos, quæ ego vo-
3 carim ad diſtinctionem cæterorum Excerpta Critica & Exegetica. * Adornari
autem illa hoc modo poſſunt: Senſus accuratos in Autoribus quærimus, vel è
variarum lectionum inveſtigatione, vel ex ipſo verborum ſenſu. Quod ad
varias lectiones attinet, illæ è MStis codicibus conſignari, vel ad margines li-
brorum poſſunt, vel libris ſeparatis ſecundum Autorum paginas diſpoſitis;
Nam ex collatione illarum ad veros ſenſus Locorum Autoris pervenimus.
4 Exegetica Excerpta ita adornanda ſunt: Adſcribenda ſunt ad margines
Autorum loca Autorum, qui explicant illa verba; vel ſeparatus adornari liber
5 poteſt ſecundum ordinem librorum Autoris: * Illa excerpta ſi à prima juven-
tute inſtituantur, nunquam deeſſe poterit materia in autores commentaturo,
vel lectiones ſuper illos inſtituturo. Habemus tot libros adverſariorum, ob-
ſervationum, quibus varia autorum loca explicantur: Illa omnia referre ad has
velut ſedes ſuas poſſunt. Illuſtrantur nonnunquam data occaſione in alio-
rum commentariis autorum loca; etiam hæc referri illuc poſſunt. Non credat
aliquis, quanto uſui talia excerpta ſint. Sic quoties occurrit aliquid ad Vir-
gilium, illud ad marginem Virgilianorum operum ſcribatur: ita fiat & in aliis.
6 * Subſidio hic eſſe poſſunt indices Autorum vel laudatorum, vel emendatorum,
7 qui ſubjungi ſolent libris Criticis. * Hi ſi in omnes Autores eſſent, & accurate
ſatis conſcripti, ſuperſedere hoc colligendi labore poteramus. Verum cum in
plurimis illi deficiant, ac tumultuarie ſint conſcripti, nec loca Autorum ſtatim
8 conſpicua ſint, rectius ipſi tales Excerptorum libros conficiemus. * Reperiun-
tur quidem indices in Tomum 3. & 4. *Facis Criticæ Gruterianæ*, in quibus ac-
curate notata ſunt Autorum loca ac verba ipſa, addito ſemper autore, ubi ex-
9 plicatio invenienda; * Sed in reliquis Tomis labor ille deſideratur, qui tamen
in tali opere, & quod ad illos uſus concinnatum eſt, ſumme eſſet neceſſarius;
10 Eum enim in finem Gruterus hos libros junctim edi curaverat. * Eodem modo
in Legibus Romanis vel in Sacro Codice Excerpta Exegetica quis conficere po-
terit, magno futura uſui, ſi labor cum ætate & annis creverit. Nam in expli-
catione Legum Romanarum vehementer vacillamus; eſſetque talium excer-
ptorum ad explicationem legum maximus uſus, ipſis etiam JCtis non obſervatus.
Plerique enim ex illis parum de interpretatione genuina Legum Romanarum
ſolliciti, ad auream praxin omnia conferunt: in quâ ſolida legum interpretatio,
quæ ex his ſubſidiis petenda eſt, pro Scholaſticis tricis & inutili labore habetur.
Illud tamen certum eſt, infinita reſtare in his agenda, quæ talium excerptorum
beneficio confici poſſunt, ut nunquam defutura ſit materia JCto, ſi novas Com-
mentationes ſcribere in Leges velit, & quidem eruditas: cum vulgares illi Com-
11 mentatores non niſi cramben coctam centies recoquere ſoleant. * Quis eorum
12 excerptorum in Theologicis uſus, quilibet ſane facile intelligit. * Hinc ſane Bi-
blia Critica ortum ſuum trahunt, in quibus illud fortaſſis deſiderandum eſt,
quod

quod nimis conciſe omnia tractentur, & Autorum loca non ſatis accuratè noten-
tur. Ex his tamen magnum uſum in Theologiam inferri, ſtupidus certe eſſet,
qui negaverit. * Neque adeò in Medicis talium excerptorum uſus contemnen-
dus eſt. Etſi enim non tam autoritatibus, quam rationibus, illa conſtent, eſt 13
tamen, ubi Hippocratis & Galeni verba aliam aliamque interpretationem ad-
mittunt: eſt ubi in nominibus morborum, in nominibus materiæ medicæ, ma-
gnus Philologiæ uſus eſt, quem aliquâ ex parte demonſtrarunt *Hoffmannus* in va-
riis ſuis Lectionibus Medicis, in Officinalibus ſuis * *Jul. Caſ. Scaliger* in Commen- 14
tario in Theophraſtum de Plantis; *Bodæus* Stapel alio in eundem Autorem
commentario; * *Salmaſius* commentario in Polyhiſtora Solini, qui & ipſe opus 15
vaſtum de materia medica præ manibus habuit, cujus prolegomena jampridem
edita. Nunc vero ipſum opus de *Synonymis & Homonymis & Hyles Iatricæ* in-
ter appendices Polyhiſtoris Soliniani nuper recuſi curante Lantino prodiit, quo
ille mirifice Medicorum labores juvat, non Latina ſolum & Græca, ſed & Orien-
tali Nomenclatura rerum & lectione inſtructiſſimus. * Multa in his præſtare 16
potuiſſet Hieron. Velſchius, Vir ut in medicinâ, ita & in Græcâ & Orientali li-
teraturâ, conſummatæ eruditionis.

Jungi his poſſunt *Excerpta Antiquaria.* Quanquam enim illa ad Hiſto- 17
ricos videntur pertinere, nolim tamen miſceri cum illis. Cum enim Hiſtorica
vel ad Civilem uſum congeruntur, vel ut accuratior ipſa hiſtoria habeatur, ni-
mis prolixum & tædioſum eſſet, in iſto cumulo iſta quærere. * Continent verò 18
Excerpta Antiquaria ritus variarum gentium circa res certas. * Jam verò me- 19
thodus illa colligendi varia eſſe poteſt: vel enim reſpicimus ritus illos, ſecun-
dum ſolennia actionum humanarum inſtitutos, atque ſic ordo talis adhiben-
dus eſſet, qualis in Antiquitatibus Roſini & Dempſteri. Sed præſtat potius ſequi
ordinem rerum, illiſque collectaneis deinde ſubnectere indicem rituum, ſecun-
dum varias in Republ. actiones diſpoſitorum. Placet itaque mihi, nuda hic
conſignari lemmata rituum, adjectis Autoribus, qui de illis agunt: nam exſcri-
bere nimis prolixum eſſet. Velim deinde lemmata illa numerari, appoſitis in
fronte numeris, ſi forte unum lemma ad plures titulos pertineat, ut non opus
ſit, integrum exſcribi, ſed tantum paginam alterius tituli & lemmatis numerum
poni. * *Joſephus Laurentius in Polymathiâ ſuâ* libros & indices tales confecit ſe- 20
cundum Alphabeti ſeriem, ſed non ille ordo obſervatus eſt, qui debebat, & pau-
cula illa tantum ſunt; poſſuntque longè plura illis addi. Deinde neque lemma-
ta ſunt numerata, neque ſub titulis diverſis repetita. * In his omnibus tamen, ſi 21
ad uſum transferantur, modus tenendus eſt à viris doctis, ne in Mareſii cenſuram
lib. 2. epiſt. 44 incurrant. Ita verò ille: *Nec plurimorum hujus ævi eruditorum
morem æmulari convenit, qui toti ſunt in apicibus ſyllabarum examinandis, vocibusque
appendendis, & in Criticis quisquiliis & in Grammaticis: nec in ullius libri licet accura-
tâ editione unquam acquieſcunt, ſed ſemper hærent: aliunde etiam nimii in antiquo-*

 rum

rum ritibus usque ad minutias & extremam anxietatem enucleandis & obſervandis: quorum pleraque talia ſunt, ut ea ignorare Quintilianus fortaſſe inter Grammatici virtutes habiturus fuerit, & longe majora ac potiora in libris quærere, nec circa voces resque minimi ponderis & inutiles conſeneſcere oporteat.

CAP. VI.

DE EXCERPTIS ORNATÆ ORATIONIS.

Excerpta ad ornatam dictionem pertinentia. 1. phraſeologia ex ſcriptoribus Seculi aurei ſtruenda. 2. Ornatus orationis unde petendus. 3. Phraſes ſimplices & Expreſſiones differunt. 4. Exempla afferuntur. 5. Expreſſiones etiam ex autoribus dijudicandæ. 6. Ad eas accedat non nimis maturè tiro. 7. librorum phraſeologicorum defectus hac in re notatur. 8. Johann. Merryweather in Anglis ſuis nimiam expreſſionum curam damnat. 9. Quæ cauſa mala & impuræ latinitatis. 10. Elegantiarum collectio & uſus difficilis. 11. Anonymi Galli liber; La maniere de bien penſer &c. laudatur. 12. cujus nævi elegantiſſimis meditationibus penſantur. 13. in elegantiis maximè judicio opus eſt. 14. Primum inter expreſſiones locum habent Tranſlata. 15. horum abuſus cavendus. 16. Robortelli in iis colligendis conſilium. 17. Moſellani Adagialium collectio periit. 18. Robortelli judicium de diverſitate Tranſlatorum aureæ & ſequiorum ætatum. 19. Metaphoris quænam accenſeantur. 20. Conſilium de notandis tranſlatis in Schönſledero. 21. Expreſſiones etiam è recentioribus colligi poſſunt. 22. Joh. Michaelis Brutilaus. 23. Adagiorum collectio huc pertinet. 24. Tituli quomodo formandi. 25. quæ ad iſtiusmodi collectanea referenda. 26. Adagialia è Poëtis Græcis, Latinis. 27. Balandus, Rotmarus laudati. 28. Adagialia quædam ex Ecl. 1. Virgilii afferuntur. 29. Horatii ſermones laudantur. 30. Caſelii de iis judicium. 31. Adagialia quædam ex Sat. 1. adducuntur 32. Eorum collectio magni uſus. 33. ut & metaphorarum collectio. 34.

CUm de iis, quæ ad puram dictionem pertinent, Excerptis quinque priori-
1 bus capitibus egerimus, jam ad ea venimus, quæ ad ornatam dictionem
referri poſſunt. * In Oratione omni primum ad proprietatem, hinc ad
2 cultum reſpicimus; proprietas conſiſtit in phraſeologiâ pura, ſeculi au-
rei: Nam ex ejus ſeculi ſcriptoribus phraſeologia exſtruenda eſt, inde corpus
3 orationis formandum. * Inde cultus & ornatus additur, qui non tam ex ipſâ
linguâ, quam conceptibus quibusdam argutis & analogiſmo rerum, naſcitur &
phraſi ſuperimponitur, ſed tamen & ille ſuos quosdam limites agnoſcit, quos rei
& characterum natura illi circumponit, & quandam etiam cum genio linguæ
4 convenientiam habet. * Non habemus commodam in latinâ lingua vocem,
quâ

Digitized by Google

quâ exprimamus, niſi forte Græca, non adeò aptâ, voce Emphaſes, vel latinâ
Expreſſiones dixeris. Hæ verò à phraſibus ipſis probè ſunt diſtinguendæ,ne-
que permittendum pueris, qui nondum firmato judicio ſunt, ut iis temerè
utantur. Quod niſi obſervetur, putida & affectata oratio cum ætate in habi-
tum ibit. * Sic e. g phraſi purâ dico *magnas in illo opere moras ducit.* Expreſſio 5
eſt: *Dum molitur dum comitur, annus eſt.* Item: *plusquam Ulyſſeis erroribus in*
hoc opere cicumducitur. Item: *teſtudineo gradu ad metam procedit.* Phraſis eſt:
rumor ceſſavit: Expreſſio: *Rumor raucus factus eſt.* Phraſis eſt: *Securus jam ſum*
Expreſſio: *His tempeſtatibus prope ſolus ſum in portu. In alteram aurem dormio.*
Aliorum naufragia ex terrâ intueor. Omnibus machinis inexpugnabilis ſum. Extra
teli jactum ſumus. Res eſt in vade ſalutis. In portu navigo. Subducere jam navim
poſſum in pulvinarium. * In his ſemper ad res ipſas, ſemper ad Autores reſpi- 6
ciendum eſt, & ad genium linguæ, ſi aliunde, non ex claſſicis autoribus infe-
rantur: ſi denique Comici vel Satyrici characteris Expreſſiones ſint; Qualia
non diſcernunt tyrones nullo uſu exercitati. * Separanda autem illa ſtatim ſunt, 7
ut ea mature cognoſcere diſcat tyro, niſi forte jam tum in uſum communem
ceſſerint: Tum enim eodem jure cum cæteris phraſibus, quæ civilis uſus ſunt,
cenſentur. * Vulgarium, quos habemus, librorum Phraſeologicorum ille de- 8
fectus eſt, quod puras phraſes cum expreſſionibus miſceant; deinde nec vo-
cum phraſiumque propriæ ſignificationes, aut particularum uſus, accuratè ex-
hibentur, quas in numerato habere oportet primaque ex iis, ut in pingendo
tirones ſolent, lineamenta ducere, antequam elegantiarum colores adhibea-
mus: Nam expreſſiones magnam partem ex ingenio dependent, niſi quas for-
te Autorum uſus magis familiares fecerit. Scripſit *Johannes Merryweather,* 9
Religionis Medici Translator, Anglicâ linguâ diſſertatiunculam, cui titulus:
Directions for the latin longue Londini 1681. impreſſam, in eo nobiscum conſen-
tiens, popularesque ſuos reprehendens, qui nihil eleganter dictum exiſtiment,
niſi quod poëticis oratoriisque coloribus pictum ſit; * Unde fiat, raros admo- 10
dum in gente ſuâ eſſe genuinæ Latinitatis ſcriptores. Quod ingenuum ejus
de ſua gente judicium laudandum eſt, præ illis, qui & Ciceroni & Virgilio
æquales Oratores & Poëtas venditant. * Talium elegantiarum collectanea & 11
cenſuram inſtituere difficile eſt: Difficillimum rectè iis uti, quod ſummum
judicium requirit. * Fuit inter Gallos ſuperiore anno Anonymus quidam, qui 12
librum ſcripſit, ejus tituli: *La maniere de bien penſer dans les Ouvrages d' eſprit.*
elegantem ſanè & doctum, quo ille argutias & expreſſiones quaſdam tam ve-
terum quam recentiorum ſcriptorum congerit, cenſuramque eorum inſtituit:
Quâ in re profecto maxima Critices pars conſiſtit. * Nam licet ſint in ipſo il- 13
lo Cenſore quæ cenſuram quandam mereantur; quâdam enim πατριδομανία
laborat: Condonari tamen illi talia in iſta elegantiſſimarum meditationum
copiâ æquum eſt. Id tantum miror, cum haberet inter antiquos, præcipuè
Her-

Hermogenem in libro de Ideis, qui uberrimos harum elegantiarum fontes re-
14 cluderent, ſuo potius ingenio niti voluiſſe. * Neque ſanè ita hæc à phantaſiæ libertate dependent, ut nihil certi in illis conſtitui poſſit; ſed maximus judicii in phantaſiâ dirigenda labor eſt, ne illa ultra limites feratur. Caute ſatis ab Ariſtotele, Longino & aliis τὰ ὑψηλὰ & μετέωρα, frigida tumida, diſtinguntur, in quæ vitia incidunt expresſiones non rectè formatæ.

15 * Primum inter ornamenta locum ſibi vindicant Translata. Metaphora enim, præſertim ſi illâ latitudine accipiatur vox, qua uſus eſt Ariſtoteles, fons eſt omnis culturæ & ornatus, imo omnis argutæ inventionis, quæ in rerum analogiſmo conſiſtit. In Translatis magna vis eſt Orationis exaltandæ & ad varias
16 ideas formandæ. * Ab ejus vero uſu mollis, urbana, acuta, ſublimis, gravis eſt
17 oratio; ab abuſu puerilis, inepta, frigida. * Conſilium hoc colligendi translata ſuppeditat Robortellus Comm. in Ariſtot. Poëtica p. 264 *Noſtra hâc ætate* (inquit) *putârim nil utilius eſſe, quam ex veterum libris, qui dicendi laude floruerunt, omnes translationis formas modosque colligere, ac animo ita complecti, ut pro ſuis aliquis utatur, quando opus fuerit: Periculum enim eſt, ſi ex ſe confingat, ne disparem*
18 *habeant analogiam, ne duriores ſint, ne minus cognita, ne inuſitata.* * Hoc aliquando Petrus Moſellanus in animo habuit, de quo Melchior Adami in vita ejus: *Erat Moſellanus Metaphorarum obſervantisſimus, earumque è Cicerone aliisque optimis ſcriptoribus magnum acervum collectorum inſtar Adagiorum Eraſmi editurus opus, ſi annos aliquot ſupervixiſſet.* Sed periit hoc opus non exiguo rei literariæ damno.
19 * Nam ut in vocum vero & proprio uſu autoritas omne punctum fert, ita nonnunquam in translatis, quod Robortellus quoque loco ſupra laudato notavit: *Quod ſi Ciceronianas translationes* (inquit ille) *& eorum qui eadem ætate vixerunt, conferas cum illis, qui poſtea ſcripſere, jam labefactatâ ac corruptâ Romanorum linguâ ob infuſam peregrinitatem videas multum discrepare, magisque capiere illis quam his: Venuſtæ illæ ſunt, pares ac convenientes rebus, notæ, aptæ ac ſuaves, remque ob oculos ponunt, quaſi præſentem intuearis: Hæ horridæ, obſoletæ, & à rebus ignotis ductæ, dispares.* Scilicet qui optimè judicio in vocum delectu uſi fuere è præceptis eloquentiæ & indole ſeculi optima, ii eodem in translatis ſine controverſiâ uſi ſunt. De Flori translatis & argutiis vide quid judicet Grevius in Præfatione commentarii in illum ſcripti. Vide & noſtram Diſſert. de Patavinitate Livianâ. cap. 7.

20 Metaphoris accenſeri debent omnes illæ vel rerum vel actionum argutæ expresſiones, quæ apud antiquos tum Oratores & Hiſtoricos, tum Poëtas, habentur, quibus & addi illa à recentioribus excogitata poſſunt, non utique ſpernenda. Etſi enim hic primæ partes meritò antiquis tribuuntur: tamen in ſecundis ab his omninò etiam recentiores conſiſtunt. Nam quanquam in his aliqua autoritatis & uſus, præcipua tamen rerum ipſarum ratio haben-
21 da eſt. * Cum neminem habeamus, qui è veteribus Autoribus Translata collegerit,

Digitized by Google

legerit, ut compendium aliquod ſequatur Tiro, in Schönſlederi apparatu lineolis varii coloris illa ſubducat, ut in oculos legentis illa incurrant. Sic e. g. ſub titulo *acquirendi* ſubducas lineolâ. *Aliquid nummulorum expreſſeris. Videt ſe nihil poſſe ab eo abradere. Quibus allegationibus eam ſibi legationem expugnavit.* Sub titulo *Accipiendi* ſubduces: *Ex eo auro quod exterebratum eſſet Decerpſimus LXXX. HS.* Doletus in commentariis Latinæ linguæ notata diligenter congeſſit, ſed non ſub titulos redacta.

E recentioribus autoribus quoque talia colligi poſſunt. Sunt in Lipſii, 22
Baudii, Barlæi aliorumque epiſtolis, in Satyricis ſcriptoribus & ſimilibus, multa ejus generis, quæ obſervari merentur. * Johannis Michaelis Bruti Epiſtolæ ele- 23
gantisſimæ, quas *lib. 1. c. 23. & 24.* neſcio quâ incuriâ omiſimus, multas tales expresſiones tam Enthymematicas, quâ morales, quâ affectuoſas, quam argutas habent. Quis enim illa non inter elegantias tales ſeponat? cum e. g. *lib. 4. epiſtolar. p. 155.* ita epiſtolam concludit: *Quod rectà hinc ad Te non avolo, videor mihi Prometheus neſcio quis, non prout ille olim Caucaſi rupibus, ſed pertinaci deſiderio, quod me dies noctesque peredit, crudeli tabe tui videndi complectendique affixus.* Illis enim verbis expresſio deſiderii, ad cujus titulum etiam referenda, proponitur. Ita cum alibi *p. 162.* hæc verba habentur: *Non geſtare clitellas equum generoſæ indolis, non clitellarium conſpici aureis phaleris ornatum: non præfici pecori venaticum canem, non ſagacem, cujus ſit in venatione certior uſus &c.* hæc ad titulum: *Digna vel indigna dignis vel indignis tributa* referenda ſunt: Infinita ſunt, quæ è variis auctoribus pro hoc inſtituto colligi poſſunt.

Pertinent huc porro Adagia & παροιμιώδη, quæ vel jungi prioribus, vel 24
ſeorſim colligi poſſunt. De Adagiis eorumque ſcriptoribus prolixe *lib. 1. cap. 21.* egi. * Sub certis titulis ſimplicibus adagia collecta habemus, ut Eraſmiana illa, 25
quæ & Langius ſeparato libello ad locos Sturmianos vel Benzianos redegit. Verum tituli illi non ſufficiunt. Solet enim in adagio aliquo & ſubjectum & prædicatum involvi, adeoque integra ſententia exhiberi, quæ ſub generalisſimo titulo ſubjecti diffusè nimis quæritur, niſi velimus unum idemque adagium ſub duplicem imò interdum triplicem titulum referre. Nam vel ad ſubjectum enunciationis vel ad prædicatum referendum eſt, vel ad tertium aliquem conceptum, qui è connexione ſubjecti & prædicati oritur. Ne itaque in vaſtâ ſylvâ quærere neceſſum ſit, quod ad ſcopum noſtrum facit, præſtat titulos vel lemmata ſententioſa formare, quæ integram ſententiam exhibeant, vel ſubjectum poteſt per additionem alicujus adjectivi ad certum aliquem & plenum ſenſum reſtringi. * Ad hæc itaque collectanea referenda ſunt. 1. Omnia adagia è 26
veteribus auctoribus. 2. Omnia adagialia & παροιμιώδη ex omnibus autoribus cujuscunque ætatis & linguæ, præcipuè tamen Græcæ & Latinæ, quanquam & cæteræ linguæ maximam ſubminiſtrent talium copiam, quæ ſine ullo ordine collegerunt varii Autores. 3. * Omnia hemiſtichia vel verſus Græci & Latini, qui argutum 27

ſenſum habent; qualia infinita ſunt apud Poëtas Græcos & Latinos, præcipuè apud Satyricos & Comicos, quorum uſus in his omnibus longè eſt maximus, &
28 qui ſæpe de rebus conceptus formant, quos fruſtra apud alios quæſiveris.* Exemplum ejus ſuppeditare poteſt *Barlandus* & *Rotmarus* in Centuriis Proverbiorum Virgilianorum, è quibus aliqua excerpſit Goclenius in Praxi Artium Generalium pag. 64.

29 E Virgilio, ut exemplis quibusdam conſilia noſtra illuſtremus, multa elegantisſimè ad varia applicari poſſunt; ſive verſus integros & cæſos ſermoni, ſive ſenſum eorum inſeramus. Sic. e. g. ex Ecl. 1. *Namque erit ille mihi ſemper Deus* ad tit. *Patroni, laudandi, gratias agendi*, referri poteſt. *Sic canibus catulos ſimiles, ſic matribus hædos*, referri poteſt ad titulum *comparationis diſparium*: ſive: *Minima cum magnis comparata*. Quo referri etiam poſſunt illa: *Tantum alias inter caput extulit urbes, Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi*. Idem ad titulum *prærogativæ* vel *excellentiæ* referri poteſt. *Ipſa Te Tityre pinus, Ipſi Te fontes, ipſa hæc arbuſta vocabant* vel ſeriò vel Ironicè uſurpari poteſt de præſentiâ alicujus deſideratâ, vel neceſſariâ vel ſupervacaneâ. *Non licebat tam præſentes alibi cognoſcere Divos*, id eſt, non habebam alibi fortunam adeò faventem: referendum ad titulum *fortunæ, favoris Principum*. *Nec mala vicini pecoris contagia lædent* referendum ad titulum *converſationis malæ*. *En queis conſevimus agros* referendum ad titulum: *Laboris irriti*.

30 Horatio nihil hoc in genere præſtantius eſt, qui ut omnes vitæ rationes in Satyris ſuis complexus eſt, ita floſculos ſuppeditat, quibus mirum in modum ornare ſermonem noſtrum poſſumus. Ego certè Satyras ejus omnes memoriæ mandari velim, tum in vitâ ipſâ, tum in ſermone uſui futuras. Elegantisſima omnia ſunt, dictio nitida &, ſi numeros tollas, ſermoni ſoluto apta. Urbanitas in eo mira, ſales candidi, ex abdito erutæ ſententiæ, argutiæ non coactæ, meræ Charites, omni occaſioni aptæ. Summum in illo Viro ingenium fuit, nec immerito Auguſto & Mæcenati in deliciis, cujus genium ſatyricum nemo ex anti-
31 quis, nemo è recentioribus nullâ imitatione aſſecutus eſt. * Vide quæ in ejus laudes ſcribat Caſelius in Νεῷ ſuo, eum vitæ magiſtrum commendans. *Affirmare non dubitem*, inquit ille, *qui in hoc Poëtâ multum operæ poſuerit, eumque ita perdidicerit, ut ejus verſus non in ore natos aut extemporaneos, ut putatur, non memoriâ teneat (nec verò non ſunt, qui hoc præſtiterint,) ſed probè intellectos ad uſus vitæ transferat, hunc poſſe rebus ſuis ſuorumque rectè in omnibus aliquid boni conſilii invenire: nec minus idem patriæ rectè conſulat, præſertim ſi & ad hiſtoriam ſe conferat, ſpectans id, quod potiſſimum oſtendimus*.

32 Exempla quædam hic afferemus, quæ locum in Excerptis noſtris merentur. Lib. 1. Sat. 1. agit de μεμψιμοιρία, è quâ illa notari poſſunt. *Cætera de genere hoc (adeo ſunt multa) loquacem Delaſſare valent Fabium*, referri ad titulum *prolixitatis* poteſt. *Si quis Deus, En ego, dicat, jam faciam quod vultis* poteſt referri ad Titulum:

Digitized by Google

lum: *Quid ſi ita fiat?* vel *Poſito.* *Quid cauſa eſt merito quin illis Jupiter ambas Iratus buccas inflet:* referri poterit ad titulum *Principum odia.* *Ridentem dicere verum Quid vetat?* Titulus: *E jocis ſeria.* *Ut pueris olim dant cruſtula blandi Doctores, elementa velint ut diſcere prima* Titulus: *Blanditiæ utiles.* *Ore trahit quodcunque poteſt atque addit acervo*, poterit eleganter applicari ad hominem δωρόφαγον, rapacem & avarum ſubſtituendo voci *Ore* vocem *Ungue.* *Non uſquam prorepit & illis utitur ante &c.* Hi verſus eleganter applicari poſſunt ad hominem diligentem & in ſtudiis conſtantem, ſi leviter ſic immutaveris:

Non uſquam prorepis, & illis uteris ante
Quæſitis ſapiens: nam te neque fervidus æſtus
Dimoveat ſtudiis, neque hyems, ignis, mare, ferrum,
Nil obſtat tibi, dum ne ſit te doctior alter.

Quid juvat immenſum te argenti pondus & auri &c. poteſt per ſimilitudinem referri ad Tit. *Eruditio occulta.* Poteſt etiam applicari ad *Locorum communium collectores* opere ipſo ignavos. *Quid habet pulchri conſtructus acervus?* poteſt referri ad malos ſcriptores, non niſi locos communes accumulantes exiguo judicio præditos; Titulus: *Collectio inutilis.* *Cur tua plus laudes cumeris granaria noſtris?* Elegans adagiale, quo contemnenti noſtram inopiam reſpondere poſſumus. Poteſt referri ad titulum αὐταρκείας. *Quia tanti, quantum habeas, ſis* poteſt referri ad titulum *divitiarum & autoritatis*, *Quid facies illi? jubeas miſerum eſſe libenter*, *Quatenus id facit* referri poteſt ad titulum *contemnendi* vel *permittendi.* Permitte illum ſuo ingenio vivere. *Populus me ſibilat, at mihi plaudo* ſolitariè accepta propoſitio referri poteſt ad hominem arrogantem, qui judicium populi de ſe contemnat. *Tu tanquam parcere ſacris Cogeris aut pictis tanquam gaudere tabellis* poteſt referri ad titulum *inutilis parſimoniæ*, ſive: *non uti rebus ad uſum deſtinatis.* Applicari poterit ad ſenem effœtum, qui juvenculam uxorem duxit. *Horum Semper ego optarim pauperrimus eſſe bonorum* refertur ad titulum: *Contemnendi ut bonum inutile.* *Infelix operam perdas, ut ſi quis aſellum. In campo doceat parentem currere frenis* poteſt referri ad varia 1. *ad titulum fruſtranei laboris* 2. ad titulum: *Inſtitutio infelix.* *Eſt inter Tanaim quiddam ſocerumque Viſelli* referri poteſt ad titulos *differentiæ, diverſitatis, medii.* *Nemón', ut avarus Se probet ac potius laudet diverſa ſequentes?* poteſt referri ad titulum *Philautiæ.* *Exacto contentus tempore vitæ Cedat, uti conviva ſatur* poteſt referi ad titulum: *Mors ſenis* * Infinita talia ex Horatio, Virgilio, Terentio, Plauto, Juvenali &c. colligi poſſunt, magno uſui ad omne orationis genus futura, præcipuè ad acrimoniam ſtyli; ad varias meditationes, &. ſi quis credere velit, etiam in ſacris: 33
Mater enim omnis acutæ inventionis Metaphora eſt. * In quorum collectione ego induſtrium diligentemque eſſe tironem meum velim, qui magnum 34
ſuo tempore ex eâ re fructum perſentiſcet.

Digitized by Google

CAP. VII.

DE EXCERPTIS COPIOSÆ ORATIONIS.

EXcerpta copioſæ orationis, quæ præcipuè Oratoria vocanda. 1. In iis ad tria attendendum eſt, nempe ad Τὸ πεπλασμένον, Συςηματικὸν *&* Ενθυμηματικὸν *2.* πεπλασμένον *in quo conſiſtat. 3. de excerptis amplificatoriis pauci egerunt. 4. Autoris ad Herennium conſilium pro copioſâ oratione. 5. Verborum Synonymia ſimplex. 6. Ariſtidis de Synonymia conſilium. 7. ea petitur è phraſeologicis libris. 8. exempla ſynonymicæ amplificationis. 9. Verborum communium uſus in dilatationibus 10. Prædicata Lulliana. 11. Sunt abſoluta vel reſpectiva. 12. Exempla proponuntur. 13. Eodem modo & integræ ſententiæ variantur. 14. In expreſſionibus affectuum differunt formulæ & figuræ. 15. ut & in expreſſionibus actuum intellectus. 16. Verba iſta generalia diligenter notanda. 17. referri poſſunt ad generaliſſimos titulos. 18. qui recenſentur. 19. ſqq. Verba Eſſendi, Affirmandi, Negandi, 20. dubitandi. 21. Volendi, Nolendi. 22. Affectuum. 23.* πλαγιασμὸς Περιβολαὶ, Προσλήψεις *24. Exempla* πλαγιασμῶν *ex oratione pro M. Marcello. 25. Figurarum 26. ſententiarum amplificatarum, collectanea. 27. de Meifarti mellificio oratorio judicium. 28. Sententiarum amplificatarum uſus. 29. Excerpta ex oratione pro M. Marcello. 30.*

1 VIdimus de Excerptis puræ & ornatæ orationis: Venimus ad copioſam,
2 & ad Excerpta, quæ præcipuè dicuntur oratoria. * In iis ad tria attendendum eſt, 1. ad *τὸ πεπλασμένον.* 2. ad *τὸ συςηματικόν.* 3 ad *τὸ ἐνθυμηματικόν.* In quibus ſingulis excerpta ſuâ quâdam ratione ordinanda ſunt.
3 * *Τὸ πεπλασμένον* orationis conſiſtit præcipuè in decenter copioſâ ac figuratâ oratione. Copia orationis vel à verborum & ſententiarum circumductione eſt,
4 vel à menſurâ periodicâ. * Primum itaque de Excerptis amplificatoriis agemus, in quibus pauci hactenus induſtriam ſuam exercuerunt. Multi ſunt, qui de copiâ verborum ac dilatatione & Amplificatione ſcripſerunt, inter quos Eraſmus & Ludovicus Regius ſingularibus libris egerunt, & nos ſuo loco, ſed de Excerptis formandis nemo diſtincti aliquid docuit. Nos *lib. 2. cap. 13.* & *cap. 14.* tum præceptis tum exemplis oſtendimus, quomodo ſententiæ per aſſumptiones ſint
5 amplificandæ. * Eandem methodum *Autor ad Herennium col. 67. 68.* ubi de expolitionibus agit, præſcripſit, diſerteque ait; quod *multò maximè per eam exerceamur ad eloquentiæ facultatem.* Bene itaque fecerimus, ſi talium Expolitionum vel Amplificationum, quæ apud optimos Oratores occurrunt, Excerpta inſtituerimus. Nos ex oratione Ciceronis pro Marcello talium Excerptorum ſpecimen oſtendemus.

Omnis

Digitized by Google

Omnis Amplificatio conſiſtit in dilatatione,tum verborum tum ſententia- 6
rum, & primùm ſimplex eſt ſynonymia.*Diſertè Ariſtides in libro *de Dictione Civi-* 7
li,quem è Græca in latinam linguam convertit notiſque illuſtravit *Laurentius Nor-*
mannus, Vir doctiſſimus, hoc præcepit, cum ita ait: *Ratione Elocutionis fit circumdu-*
ctio, nempe ſi vocabula idem valentia adhibeantur. Sciendum verò, quæ ſignificatu con-
veniunt, quædam conſecutione mutuá jungi, quædam contra quam conſentaneum fuerat.
* Verborum idem ſignificantium farrago è phraſeologicis libris peti debet,tum 8
ex obſervatione crebrâ. * Ita cum Cicero hîc dicit N. 2. *Dolebam, & vehemen-* 9
ter angebar, inter ſynonyma referri debet. Ita N. 6to, *laudes extenuare verbis,*
easque detrahere. N. 4to, *merito, atque optimo jure*; & plura alia in hâc oratione
occurrentia. Ita N. 6. *fortuna ſibi vindicat & penè omne ducit ſuum.* Neque ſimpli-
citer hæc Synonymia, ſed & κατ' ἀπόφασιν, ſive per negationem inſtitui ſolet,ut
ſtatim in primâ periodo hujus Orationis: *Diuturni ſilentii finem hodiernus dies at-*
tulit; idemque initium dicendi. * Si à ſimplicibus verbis & phraſibus diſceſſerimus, 10
veniendum eſt ad *communia verba*, quæ quaſi genericam aliquam naturam ha-
bent,quibus uti poſſumus in dilatatione verborum & ſententiarum,per periphra-
ſes, deſcriptiones & ſimilia. * Vocamus autem Communia verba, quæ non termi- 11
nantur in aliquod ſubjectum, qualia verba communia poſſent ſub titulis Lullia-
nis ad τὰ πρακτὰ præcipuè accommodatis comprehendi. * Suntque illa prædi- 12
cata communia tam abſoluta, quam reſpectiva. Abſoluta ſunt bonitas, magni-
tudo, duratio,poteſtas,cognitio ſeu ſapientia, appetitus, virtus, veritas, gloria.
Reſpectiva ſunt differentia, concordia, oppoſitio ſeu contrarietas, proprium,
medium, finis, majoritas, minoritas, æqualitas, & quæ ſingulis opponuntur.
* Sub ſingulis comprehenduntur plura vocabula generalia, atque illa vocabula 13
generalia magnam ſub ſe iterum continent ſylvam nominum, verborum & ad-
verbiorum, e.g. hic in oratione N. 12. habetur: *Clementiæ tuæ judicio conſervati*
ſumus. Satis fuiſſet: Clementiâ tuâ conſervati ſumus; vel, judicio tuo conſer-
vati ſumus; ſed jungit Cicero verbum commune cum ſingulari. Judicium enim
latius patet, quam clementia. Ita N. 13. *Etſi aliqua culpa tenemur erroris hujus;*
ſatis erat dixiſſe: etſi errore humano tenemur. Ita N. 14. *Tantum apud me grati*
animi fidelis memoria valuit; cum ſufficeret: tantum apud me gratus animus va-
luit. Ita N. 24 *Si ad humanos caſus accedat ſceleris conſenſio*; ſuffeciſſet: ſi ad huma-
nos caſus accedat ſcelus. Et tales non verborum tantum,ſed etiam ſententiarum
& formularum amplificationes infinitæ occurrunt, à vocibus illis communibus
aſſumptæ. Sic in primo exemplo vox *Judicium* eſt communis, referenda ad titu-
lum *Cognitionis*, poteſtatis. In exemplo ſecundo vox *culpa* referenda ad titulum
malitiæ bonitati oppoſitæ. In tertio exemplo vox *memoria* referenda ad titulum
generalem cognitionis. In quarto vox *Conſenſio* referenda ad titulum genera-
lem prædicati Reſpectivi Concordiæ, & talia infinita occurrunt. * Sententiæ in- 14
tegræ eodem modo per communes voces variari poſſunt; quæ voces etſi è ter-

 minis

minis illis generaliſsimis inveniri facile poſſunt, & applicatione ad illos terminos, eorumque contraria eò magis ampliari, præcipue tamen referuntur vel ad actus intellectus, vel ad motus animi. Proveniunt itaque à facultate intelligente tum formulæ, tum figuræ, quæ eam ob cauſam figuræ ſententiarum vel τῆς διανοίας dicuntur, vel à motu animi, & itidem hinc oriuntur formulæ vel figuræ, quæ figuræ affectuum dicuntur. Formulæ in illo conſiſtunt, quod dicam, me ſcire, intelligere, opinari &c. Figuræ tales ſunt, quæ ſcientiam & ſententiam per ſe gignunt: nam omnes illæ figuræ ſententiarum docent aliquid diſtinctius auditores de re, quam proponimus; Ut figura diſtributionis enumerando vel ſpecies, vel partes, magis dulucidam facit orationem, & intelligentiorem reddit auditorem.

15 * In formulis & figuris motuum ſollicite diſtinguuntur formulæ & figuræ ab Hermogene, ejusque diligentiſſimo Commentatore *Sturmio lib. 1. de Univerſa ratione Elocutionis Rhetoricæ c. 24.* Nam cum Orator verba motuum præmittit, ut cum dicit, ſe mirari, ſe terreri, remiſſior ille motus eſt, & vix nomen figuræ meretur. Cum autem affectus ipſis verbis exprimitur, & nihil præmittitur, tum vera figura eſt: animus enim ipſe ideam hujus affectus verbis imprimit. Ita in Exordio Orationis pro Milone Cicero dicit, ſe terreri; quod mollius & remisſius eſt, quam ſi terrorem vultu, geſtu, trepidatione & oratione ipſâ exprimat. Quod ſi itaque verba talia motuum in ſententiis præmittantur, πλαγιασμός eſt, & obliquatio: ſi integris periodis prologus contineatur, aliquid figuræ ſapit, etſi non ſit ipſa figura.

16 * Similiter accidit in expresſionibus actuum intellectus, quæ varios ſuos gradus habet. Nam cum dico, me aliquid ſcire, opinari, æſtimare, mirari &c. non tam figuram illud facit, quàm formulam. Si verò affectum illum admirationis exprimam ipſo ſenſu, *Papæ! quanta enormitas eſt, quantum prodigium!* Ipſa figura admirationis ſub ratione exclamationis proponitur.

17 * His verbis generalibus, quæ exprimunt vel intellectum, vel affectum, vel aliquid quod illo pertinet, frequenter utitur Orator ad amplificandam & dilatandam Orationem, quæ proinde diligenter notari debent, & ad terminos ſuos generales reduci, quos terminos hic quaſi per indicem dabimus, ut velut Alphabetum quoddam ſint, quo tanquam elementis quibusdam dilatetur Oratio, his formulis adjectitiis ubique ſuffulta.

18 Generaliſſimi Tituli, ad quos omnes communes voces ac formulæ referri poſſunt, ſunt Verba 1. *affirmandi & negandi*, 2. *volendi & nolendi*, 3. *laudandi & vituperandi*, 4. *ſuadendi & diſſuadendi.* Quibus contineri omnia illa poſſunt, quæ quomodocunque ad tria cauſarum genera referuntur. Nam generis judicialis communia verba accuſare & defendere ad laudare & vituperare reduci poſſunt. Pleraque, quæ in dicendo occurrunt, vel in rebus, vel in facto, vel in faciendo verſantur.

19 * Voces & formulæ, quibus affirmamus, variè formantur. 1. *Per verba, quæ ſimpliciter ad aſſeverationem pertinent, ut:* ſtatuo, judico, ſic cenſeo, credo, ſic ſtatui ſemper, ſic mihi perſuaſum eſt, ſic ſentio, & ita ſentio, & ſæpè diſſerui,

rui, adducor ut putem, illud affirmo, confirmo, etiam illud adjungo, idem ego contendo, non dubito, non vereor, non eſt verendum, certum eſt, luce clarius eſt, non dubium eſt, nulla dubitatio eſt, in dubium non venit, non ambigitur, nemo negat, negari non poteſt, nemo ignorat, poteſtis recordari, ſic perſpicio, cui perſpicuum non ſit? fateor, non inficior, exploratisſimum habeo, narro tibi, teſtor. Cic. l. 1. De Orat. *Adeſt ferè nemo, quin acutius atque acrius vitia in dicente quam recta videat*, h. e. omnes vident. Id. lib. 1. fam. 3. *nemo eſt, quin cogitet, quam ſit metuendus victor iratus*, h. e. omnes ſcimus. Verrin. 3. *Neminem veſtrûm ignorare arbitror, judices, hunc ſermonem vulgi atque hanc opinionem populi Romani* fuiſſe, i. e. Vos ſcitis. Verrin. 4. *Me dies, vox, latera deficiunt, ſi hoc nunc vociferari velim, miſerum indignumque apud eos diem feſtum* eſſe, i. e. miſer apud eos dies feſtus eſt. Duplicantur in his πλαγιασμοὶ. His ex adverſo contraria poni posſunt. 2. *Per verba ſimplicis eſſentiæ vel conditionatæ*, ut evidens eſt, manifeſtum eſt, patet, fieri non poteſt, contingit, neceſſarium eſt, facile & difficile, ſunt illa ejusmodi ut &c. qualia præſupponunt aſſeverationem, vel dubitationem, vel negationem. 3. *Per verba, quæ intellectum vel propriè, vel metaphoricè inferunt*, e. g. Cognoſco, intelligo, experior, perſpicio, ſentio, judico, hoc ego te doceo, ſubodoror, prædico, præſagio, prævideo. Vide vocabula ſub termino Lulliano Cognitionis. * Comprehenduntur ſub illis contrariæ voces, diſſentire, diſplicet, neſcire, juxta cum ignariſſimis ſcio, neſcio quo pacto &c. 4. *Per verba opinandi*, pu- 20
to, credo, exiſtimo, duco, arbitror, opinor, videtur; qualis πλαγιασμὸς Rhetoribus, ἐνδοίασις dicitur. 5. *Per verba ἐπιχείσεως*, e. g. rectum, juſtum, æquum honeſtum, utile, neceſſe, dulce, odioſum, moleſtum, acerbum, indignum, miſerum, ridiculum eſt, ſatis eſt, parum eſt, nimium eſt, magni intereſt, ſtultitia eſt me illi vitio vertere, Placet, Non oportet. Quæ actiones pleræque judicantur à qualitatibus bonis vel malis, ideoque verba bonitatis Lulliana hîc applicari poſſunt. 6. *Per verba συγκρίσεως* ſeu comparationis, ſuperlationis, exæquationis, e. g. ſupra quam credi poteſt, ultra hominum fidem. 7. *Per verba illativa & concludentia*, e. g. Sic ego colligo, ſic fert ratio mea, &c. 8. *Per verba teſtimonii*, e. g. ajunt, dicunt, perhibent, auditum eſt; fama, rumor eſt; in proverbio eſt, creditur, veteres comprobant autores. Dialectici perſuadent, per manus traditum eſt, audivimus ex majoribus, multi prodiderunt, multi ſunt autores, placet Philoſophis hoc, majores natu dicere audivi, annales refertos habemus, legimus in annalibus, eſt in monumentis literarum, relatum eſt apud Hiſtoricos, Plato definit, declaravit, &c. Ex his contraria facile formari poſſunt. * Dubitandi verba quaſi intermedia ſunt e. g. dubito, non eſt veroſimile, non liquet, &c * Verba volendi exprimuntur *1. per phraſes generatim voluntatem ſignificantes*, e. g. probo, placet, hæc mea mens eſt, hic ſenſus, 21
ita mecum conſtitui, deliberatum eſt, hæc dudum deſignavi, inſtructa ad illam 22
rem omnia, tentare, eligere, repudiare, cunctari æſtimare. 2. *per generalia verba faciendi & fiendi*, quoniam facta ad voluntatem referuntur, e. g. Soleo mirari, non eſt

Digitized by Google

eſt meæ conſuetudinis rationem reddere, faciam profectò, non committam ut, &c. non repugnabo, non refragabor. 3. *per verba poteſtatis;* quo referri poſſunt cæteræ voces ſub hoc prædicato Lulliano contentæ, e. g. In tuâ poteſtate eſt, nihil impedit, nihil prohibet, nihil vetat; tuarum virium, tuorum nervorum res eſt; *quæ res in civitate multum poſſunt, hæ contra nos faciunt; eſt in tuâ poteſtate, ut ille in me ſatis ſibi præſidii eſſe putet.* Cic. 4. *per verba cauſæ efficientis, impulſivæ, finalis.* Quoniam enim omnis oratio verſatur in aliquo facto vel faciendo, ideoque è cauſis verba communia multa deſumi poſſunt, e. g. Ideò hoc factum eſt; omnem operam impendit, ut hoc ageret: ideoque omnes phraſeologiæ diligentiæ, procurandi, laboris, induſtriæ, conatus, omneſque voces, quæ actionem generalem exprimunt, huc pertinent. Cic. 5. fam. 1. *Summa tua autoritas fecit, meumque de tuâ ſingulare virtute judicium, ut magni meâ intereſſe putarem, & res eas, quas geſſiſſem, tibi notas eſſe, & non ignorari à Te;* i. e. res geſtas tibi notas facere volui. 5. *per verba af-*
23 *fectuum:* ea enim ad actiones referri debent.* Volumus facienda vel ſimpliciter, vel cum affectu. Facta affectu vel exaggeramus, vel elevamus. His verbis vel morata, vel pathetica fit oratio; prout formulæ vel affectum vel virtutem exprimentes admiſcentur. Quando verba affectuum proponuntur ſententiis, ea Hermogenes inter exempla προσλήψεως ſeu aſſumptionis numerat. Formulæ à virtutibus & vitiis deſumptæ moratam reddunt orationem, ſi illis per aſſumptionem ſententiæ amplificantur. Ideoque verba, quæ ſubjiciuntur prædicato Lulliano Bonitatis & Virtutis, hic convenient. Poſſunt & cæteri omnes πλαγιασμοὶ Lullianis prædicatis in amplificatione ſententiarum jungi. Exaggeratio poteſt inſtitui per verba magnitudinis & virtutis, quæ apud Lullium habentur. *Laudandi & vituperandi* communes voces & formulæ è prædicatis Lullianis pro rei, de quâ dicitur, naturâ, derivari poſſunt. E loco enim adjunctorum, unde omnis laudandi & vituperandi ratio dependet, ſunt deſumpta. *Suadendi & diſſuadendi* formulæ per omnem ſermonem generis deliberativi ſunt diſperſæ.

24 Solet talis amplificatio per πλαγιασμὸν convenire cum περιβολῇ. Sententiæ enim è rectis mutantur in circumductas ſive compoſitas per πλαγιασμὸν, περιβολὴν & πρόσληψιν. Πλαγιασμὸς conſiſtit in illâ obliquatione per verba & formulas; περιβολὴ fit καθ' ὑπόθεσιν, vel per conditionalem ſententiam inſertam vel præmiſſam, e. g. *Si quid in me eſt eloquentiæ, ejus vel inprimis fructum Licinius repetere debet.* Recta eſt ſententia: Eloquentiæ meæ fructum à me repetere Licinius debet; vel κατ' ἀπόφασιν, per negationem contrarii, e. g. *Qui profectò, ſi nihil ad percipiendam colendamque virtutem literis adjuvaretur, nunquam ſe ad earum ſtudium contuliſſent.* Pro quo dixeris: literæ valent ad virtutem. Tertiò per propoſitionem relativam, e. g. *Quia tua voluntas ea videbatur eſſe, ut prorſus, niſi confirmato corpore, nolles navigare;* pro eo diceres: nolebas navigare, ſed hoc exemplum æque poteſt ad πλαγιασμὸν referri. Ita Cic. pro Archia: *Nunc inſidet quædam in optimo virtus, quæ dies noctesque animum gloriæ ſtimulis concitat;* pro

eo

Digitized by Google

eo quis diceret: Virtus concitat. Sed poteſt hoc exemplum æqvè ad πλαγιασμὸν referri, & qvidem ad titulum, exiſtentiæ. Inſidet in optimo virtus. Verba enim exiſtentiæ ſub ſe continent omnia verba generalia, vel exiſtentiam, vel inhærentiam, vel præſentiam, aut ſimile quid ſignificantia. πρόσληψις multos habet modos, ut jam ſupra dictum eſt.

Nos jam ad Orationem pro M. Marcello nos convertemus, & quicquid 25
in eâ πλαγιασμῶν & προσλήψεων, in uſum eloquentiæ Studioſorum notabimus, ut ad hoc exemplum obſervata & excerpta amplificatoria ſua inſtituant. Totis duabus primis periodis nihil aliud continetur, quam hæc ſententia: Hodie de reſtituto Marcello dicere debeo. Tota itaque periodus prima eſt quaſi παρασκευαστική, & nihil aliud quam πλαγιασμὸν per integram periodum deductum continet: Quare ad formulam aſſeverandi vel dicendi pertinet. Cætera expolitionibus ornantur & figuris, de quibus poſtea. Verba etiam illa: *tacitus nullo modo præterire poſſum*, pertinent ad formulas affirmandi, dicendi, aſſeverandi. Poteſt etiam hæc formula, quæ formula ſimul connectendi eſt, referri ad variationem particulæ *etiam*. *Conſervatam ac reſtitutam puto*, pro, reſtituta eſt, πλαγιασμὸς eſt, & ad verba opinandi refertur. Formula hæc referenda ad verba affectuum & ἐπικρίσεως. *Dolebam & vehementer angebar, cum viderem virum conſtitutum in eâ fortuna*, pro, fortuna ejus erat afflicta: *Nec mihi perſuadere poteram, nec fas eſſe ducebam, verſari* me &c. *quod Marcellus à me iniquè diſtractus fuit*: Formula referenda ad verba ἐπικρίσεως. *Intellectum eſt mihi quidem in multis, & maxime in me ipſo, ſed paulo ante in omnibus*, πλαγιασμὸς, qui referendus ad verba intellectus & ſenſus (notetur hic obiter variatio conjunctionis copulativæ, *& maxime in me, ſed paulo ante in omnibus*. *Ille quidem fructum omnis vitæ cepit, cum* &c. Videri poterat quaſi πρόσληψις effectus aut πλαγιασμὸς verbi generalis *eſſe* vel *fieri, aut factum eſſe*. Nam e.g. ita dicere poſſum: *Ille fructum omnis vitæ anteactæ hodierno die maximum cepit, cum honores illos conſecutus eſt*, pro: ille honores hodie conſecutus eſt; eſtque talis generalis formula *eſſendi vel fiendi*, reflexa ad titulum generalem *bonitatis & magnitudinis*. *Eſt verò fortunatus ille* &c. Referenda hæc formula eſt ad verba *Eſſe vel Exiſtentia, ad circumſtantiam temporis relata*; Simpliciter enim dicere poterat: Marcellus maximo beneficio à te affectus eſt. Nota iterum variationem Conjunctionis Copulativæ per Comparationem: *cujus ex ſalute non minor pene ad omnes, quam ad illum ventura ſit, lætitia, pervenerit*. *Quod ei quidem merito ac jure optimo contigit*. Hæc periodus ſeparatim ponitur, ſed partim refertur ad præcedentem, partim connexionem præſtat propoſitioni ſecuturæ; Ideoque vel ad formulas πλαγιασμῶν, vel ad formulas connectendi referri poteſt. Si ut πλαγιασμὸς conſideratur, referenda eſt ad formulam *eſſe vel fieri, factum eſſe*, h.m. *Quod ei merito atque optimo jure contigit, ut hoc beneficio afficeretur*. Quæ ſequuntur periodi aliquot, hanc propoſitionem continent: *Laus reſtituti Marcelli cæteras Cæſaris laudes ſuperat*. Tota hæc periodus:

dus: *Nullius tantum eſt flumen ingenii* &c. adhiberi poteſt, cum dicimus de rebus magnis vel abſolute vel comparate. Abſolute: *nullius tantum flumen eſt ingenii, qui enarrare res tuas poſſit*, pro: res geſtæ tuæ ſunt maximæ. Comparato ſenſu ita adhibetur, ut primum ampliſſimè laudentur, quæ minora viſa ſunt, ut eò ampliora ſint, quæ ſequantur. Referatur ad formulas *aſſeverandi*, & ſeparatim illa: *tamen hoc affirmo, & hoc pace dicam tuâ, nullam laudem eſſe ampliorem*, i. e. nulla laus major eſt. *Soleo ſæpe ante oculos ponere idque libenter crebris uſurpare ſermonibus.* Mirabilis hîc πλαγιασμὸς eſt ad rem magnam ſignificandam; & referenda hæc formula eſt ad verba *intelligendi & cogitandi.* *Quæ quidem ego, niſi ita magna eſſe fatear &c. amens ſim:* Pertinet hæc formula ad formulas *aſſeverandi*, reflexa ad titulum generalem *magnitudinis.* Duplex quaſi πλαγιασμὸς eſſe videtur; primus: *fateor eſſe magna*, pro, ſunt magna; ſecundus: *niſi magna eſſe fatear, amens ſim.* Eſt πλαγιασμὸς περιβολῇ auctus. Additur tertio *Hyperbole: ut ea vix cujusquam mens aut cogitatio capere poſſit.* Elegans exemplum in rebus magnis exaggerandis. Poteſt etiam integra hæc formula ad verba Syncritica referri; Tota enim hæc formula comparationem auget, cum ſimplex ſententia: hæc facta tua omnium facta ſuperant, vel, factum tuum priora tua ſuperat. *Nam bellicas laudes* &c Periodus hæc nihil aliud dicit, quam bellicæ laudes non ſunt propriæ Imperatorum. Hæc ſententia dilatatur vel πλαγιασμῷ vel aſſumptione, præmittendo verba generaliora; quæ reſolvuntur in formulam generalem negandi. Nam ſi ita formes ſententiam: *Negant quidam laudes bellicas eſſe proprias Imperatorum*; Formula illa negandi per Expolitiones exprimitur: *ſolent extenuare verbis, easque detrahere ducibus.* *Totum hoc* &c. *eſt inquam tuum:* ad titulum aſſeverandi per iterationem verborum refertur. *Domuiſti gentes:* Amplificatio ſententiæ per πρόσληψιν adjunctorum & circumſtantiarum, ut in ſuperiori periodo per πρόσληψιν partium. *Quæ & naturam & conditionem, ut vinci poſſent, habebant*, pro, vinci poterant. Referendus ille πλαγιασμὸς eſt ad verba generalia *eſſe*, ſive ſimpliciter, ſive per conditionem. *Nulla eſt tanta vis* &c. Vere magna & ampla eſt hæc periodus, & creſcit antithetis, expolitionibus crebris. Notetur ſubjectum totius periodi, quod in meris Infinitivis conſiſtit, præmitti, & prædicatum poſtponi per reſumptionem ſubjecti; cujus formula: *hæc qui faciat.* Ita enim inſtructa periodus numeroſior eſt, quam ſi ita concepta fuiſſet: Qui animum vincit, iracundiam cohibet, non ille cum ſummis viris comparandus, ſed &c. Ita enim traheretur ſenſus, & membrum nimis creſceret. Referenda eſt hæc quoque formula ad verbum generale *faciendi, vincere, cohibere, temperare, extollere, amplificare: hæc qui faciat.* Eſtque hic, quod benè notandum, πλαγιασμȣ̃ poſtpoſiti exemplum. Deinde duplex eſt πλαγιασμὸς: poſterior enim formula ad verba *Epicritica* pertinet. *Non ego eum cum ſummis viris* &c. Poteſt & eadem formula referri ad verba *Syncritica*: eſt enim formula comparandi per ὑπερβολήν. Ita hic comparat, ut ponat extra omnem comparationem,

Digitized by Google

nem, quæ ſumma eſt exaggerationis nota. Duæ hæ periodi ſequentes nihil aliud in ſe continent, quam hanc ſententiam: Qui ſeipſum vincit, major eſt omnibus, & hæc ſententia per χωρισμὸν, per exaggerationes & αὐξήσεις in plures periodos diſtrahitur. *Quo ſtudio incendimur?* Ita vel ſimpliciter, vel per interrogationem poſſumus dicere; quo ſtudio incendimur, cum tua legimus. Referri poteſt ad verba generalia *affectuum*, & in ſpecie *amoris, deſiderii*, i.e. ac ſi diceremus: res tuas geſtas libenter legimus. *Gratias agere geſtiunt:* πλαγιασμὸς per verbum generale affectus. *Cum lacrymas viderem, omnium memoria pectus meum effodit*, pro, tactus ſum commiſeratione Marcellorum, quibus tu dignitatem reſtituiſti. Etſi hîc enthymema latet, referri tamen poteſt ad formulas generales affectuum, & quidem commiſerationis. Eſt etiam hoc exemplum περιβολῆς per enunciationem relativam. *Hunc tu igitur diem antepones:* Poſſunt hæc verba etiam inter formulas referri, ſi ſubintelligantur, quæ hîc ſunt præmiſſa. Ita enim inſtitui ſermo poteſt: *Hunc tu diem* &c. *jure antepones, quo hoc beneficio nos affeciſti*, i.e. magno beneficio nos affeciſti. Referri poteſt ad verba ἐπικρίσεως vel συγκρίσεως & ſuperlationis. *Vereor hoc* &c. Referri hæc formula poteſt ad verba generalia *intelligendi dicendi & affirmandi*, reflexa ad titulum *magnitudinis*, & accommodatur rei magnæ, de qua dicturi ſumus. *Atque hoc quam late pateat, attendite:* Eſt quaſi πρόσληψις pollicitationis, quando aliquis ſe aliquid magni probaturum promittit: poteſt etiam ad verba generalia *intelligendi* referri, etſi accedat figura ἐπιστροφὴ, prout ſi diceret: hoc judicium multa complectitur. Nam ſi quis vocem *Attendite* per Synonyma amplificaret, rectius hujus formulæ uſus pateret. *Jam verò animis veſtris putate, atque ante oculos vobis ponite, quam late judicium pateat*, pro: late judicium patet. *Judicavit à pleriſque ſuſceptum*, pro: abſolvit à crimine perduellionis. Vox itaque *judicavit* inter πλαγιασμοὺς referri debet. Referenda eſt hæc formula ad verba ἐπικρίσεως. Πρόσληψις eſt cauſarum, qua amplificat ſententiam. De pace agendum eſſe exiſtimavi &c. Tota periodus nihil loquitur, niſi hæc verba: Ego pacem ſemper ſectatus ſum, quam ille circumloquitur per verba generalia *opinandi*, & in contrariam partem flectendo ſententiam per generalia verba *affectuum*, ſcilicet *doloris*, & verba *negandi*. Formula illa referri poteſt ad verba generalia *perſuadendi*, vel etiam *aſſeverandi, notum eſt, manifeſtum eſt*, *Tantum apud me grati animi memoria valuit, ut nihil illi denegandum arbitrarer.* Eſt etiam formula morata. Sententia enim: nihil ipſi denegavi, Amplificatur è loco gratitudinis. Poſſunt enim & tales formulæ è virtutum locis amplificatæ ſeorſum colligi. *Quod quidem meum conſilium minime obſcurum fuit.* Hæc verba, etſi hic ſententiam complent, tamen reflectunt ad ſuperiora, & poteſt illa formula adhiberi, cum aliquid aſſeveramus; & referri ſub titulos, *manifeſtum eſt*, h. m. *Meum conſilium minime obſcurum fuit, cum illa res inter nos diſceptaretur. Ex quo nemo* &c. Tota hæc periodus hanc ſententiam habet: Cæſar voluit pacis autores conſervare; eſtque in hâc ſententiâ quadru-

plex πλαγιασμὸς, 1. ex verbis ἐπικρίσεως, 2. ex verbis dubitandi, 3. ex verbis voluntatis. 4. iterum ex verbis ἐπικρίσεως. Eſtque hæc ſententia ſub modo *concluſionis* ſeu *illationis* concepta 1. *ex quo nemo erit tam injuſtus rerum æſtimator.* 2. *qui dubitet.* 3. *quæ Cæſaris voluntas fuerit.* 4. *cum pacis autores conſervandos cenſuerit.* *Atque id minus mirum fortaſſe tum, cum eſſet incertus exitus.* Eſt formula periphraſtica particulæ præſertim, minus mirum, fortaſſe, cum. Eſt itidem formula connectendi generalior. Poteſt etiam inter πλαγιασμὺς referri ſub verbo generali *fiendi* vel *facere:* Atque id minus mirum fortaſſe tunc accidit, cum eſſet &c. *Is profecto declarat, ſe maluiſſe,* pro: Is voluit vincere. Πλαγιασμὸς referendus ad verba generalia *Voluntatis*, eſtque duplex. 1. declarat, ſe voluiſſe vincere. 2. verbum *Velle* per comparationem contrarii variatur h. m. *ſe maluiſſe non dimicare, quam vincere.* Ut obiter ſignificem, quod omittatur altera particularum comparativarum quæ absconditur in voce *Maluiſſe.* Dici enim alias potuiſſet, ſe voluiſſe non tam dimicare, quàm vincere. *Quoties ego eum, & quanto cum dolore vidi extimeſcentem?* πλαγιασμὸς duplicatus cum περιβολῇ & figurâ exclamationis. Is enim ſenſus eſt: Marcellus ferocitatem victoriæ extimeſcebat. Additur πάθος doloris. Referendus itaque hic πλαγιασμὸς eſt ad generalia verba *ſenſuum*, aut ad verba *affectuum*, doloris. *Vidimus* &c. Sententia hæc eſt: Bellum finitum fuit, & in urbe pax fuit. Amplificat per πλαγιασμὸν verbi *videndi*, & ἐξεργασίαν phraſium. *Ut dubitare debeat nemo, quin multos, ſi fieri poſſet, Cæſar ab inferis excitaret.* 1. Eſt πλαγιασμὸς, ad verba dubitandi referendus. 2 Elegans deinde formula hîc latet, referenda ad verba συγκρίσεως; & talis quidem, quæ involvit voces ſuperlationis, quibus ipſa ὑπερβολῆς figura additur. Exprimitur autem hîc ſumma clementia. Imitari poſſis in multis aliis rebus. Sic ſi hominem miſericordem velis depingere. *Adeò efflictim amat miſeros, ut dubitare debeat nemo, quin multos, ſi fieri poſſit, ultimis ſuppliciis deſtinatos eriperet, nocentesque abſolveret, quàm ut innocentes damnaret.* Præterea hæc formula in multas alias figuras converti poteſt. *Alterius vero* &c. In his verbis 1. eſt notanda ſingularis trajectio vocum, quæ recto ordine ita locari debuiſſet: Nihil amplius dicam, quam nimis iracundam fuiſſe victoriam alterius partis, id quod omnes verebamur. Cicero verò ita maluit, & propoſuit verba: alterius vero partis, ut ſenſus efficacia major eſſet, & commodior cum prioribus nexus. Duplex hic eſt πλαγιασμὸς, 1. per generale verbum *dicendi.* 2. per generale verbum *metuendi:* eſtque præterea περιβολὴ per particulas relativas, cum figura præteritionis: nihil amplius dicam, quàm id, quod omnes verebamur. *Cogitandum eſſe dicebant:* πλαγιασμὸς eſt, & quidem duplex, referendus ad verba *opinandi* & dicendi. *Quare gaude* &c. Tres periodi nullam aliam in ſe habent ſententiam, quam: Gratulamur tibi; per figuras & multos πλαγιασμὺς & περιβολὰς ita ornata, ut in exemplum ſimilium formularum eſſe poſſit. Πλαγιασμὸς eſt ex verbis *affectuum* reflexis ad titu-

Digitized by Google

titulum *bonitatis.* *Quare gaude iſto tuo tam excellenti bono*: alter πλαγιασμὸς *eſt*, *& ſimul* περιβολή. *Cætera cum tua recordabere &c. felicitati tuæ congratulabere.* Referenda eſt formula ad verba generalia *ſciendi*, vel *intelligendi*. Tertius πλαγιασμὸς & περιβολή eſt: *De nobis quoties cogitabis*, *toties* &c. Referenda hæc verba ſunt ad formulam *cogitandi*. Titulus ille bonitatis augetur ex cauſis efficientibus hujus beneficii. Quoniam enim hæ periodi ſola in gratulatione conſiſtant, gratulatio autem fiat de bono aliquo obtento, ut hic ex laude Clementiæ: & verò bonitatis ac felicitatis multæ ſint tum cauſæ, tum partes, non commodius amplificabitur, quam ex iis vel cauſis, vel partibus, quæ generali illo bonitatis titulo continentur. Primo enim ponit generalem illum titulum boni: *Quare gaude iſto tam excellenti bono.* Amplificat partim per cauſas, partim per effecta, cum enumerat illa, fortunam, gloriam, naturam, mores, fructum, jucunditatem, virtutem, felicitatem; (quæ duo ſibi hîc opponuntur ad amplificationem rei ex comparatione contrariorum) liberalitatem, ſapientiam; & hæc omnia conſiderat, tum ratione ipſius beneficii, tum ratione illorum, quos beneficio affecit, ita tamen, ut omnia in autorem retorqueantur. Poteſt etiam tota hæc formula referri ad formulam *gratias agendi*. Notetur elegans variatio particulæ *potius*. *Etſi perſæpe virtuti*, *tamen plerumque felicitati*, i. e. potius felicitati tuæ congratulabere. Poteſt etiam tota hæc formula: *Cætera cum tua recordabere*, usque *congratulabere*, referri ad verba *ſyncritica* & formulas comparationum. Ad eadem verba *ſyncritica* referenda hæc eſt formula: *Quæ non modo ſumma bona*, *ſed nimirum audebo vel ſola dicere*: ad verba ſuperlationis, *ſupra quam credi poteſt*. Eſt etiam πλαγιασμὸς: quæ *audeo dicere*, pro: quæ ſunt. Notetur etiam hic poſitus particularum: *non modo*, *ſed nimirum*. alias enim dici ſolet: non modo, ſed &c. *Noli ergo in conſervandis bonis defatigari.* 1. πλαγιασμὸς hîc eſt, ad verba generalia *faciendi* referendus. 2. eſt formula *diſſuadendi*: noli defatigari. *Sed quinam eſt iſte tam demens?* πλαγιασμὸς ille eſt, etſi omittantur, quæ ſequi debent. Integra enim ſententia hæc eſt: nemo hoc patrare auſit. Poteſt referri ad verba *aſſeverandi* & *negandi*. Utrâque enim ratione conſiderari poteſt formula. Immiſcetur πάθος. Idem πλαγιασμὸς eſt in verbis ſequentibus: *Non eſt credibilis tantus in ullo furor. An, ſi tui nihil cogitant ſceleris, cavendum eſt?* Per interrogationem & περιβολὴν format ſimplicem enunciationem. Non inimici tui facient, περιβολή eſt: *Si tui nihil cogitant ſceleris*, πλαγιασμὸς: *Cavendum eſt*, *ne quid inimici*, referendus eſt ad verba *metuendi*. *Cum in animis hominum*, &c. περιβολή eſt, formata è verbis generalibus, *occultum eſt*. *Nam quis eſt?* Periodus elegans eſt, conſtans πλαγιασμῷ, expolitionibus & aſſumptionibus illuſtrata. Expolitiones ſunt *rudis*, *nihil de ſalute cogitans*, *qui non intelligat*. Aſſumptiones ſunt adjuncta illa, vel potius ſpecies illæ, cum 1. ponit res in genere. 2. aſſumit

Rempubl. hinc ſalutem communem & privatam. Recta ſententia hæc eſt: Omnium ſalus in te uno poſita eſt. Referendus eſt iſte πλαγιασμὸς ad formulas *aſſeverandi* vel voces *ſciendi & intelligendi*. *De te dies noctesque cogitans extimeſco*. Eſt & ille πλαγιασμὸς vel potius περιβολὴ, fundata πλαγιασμῷ: Nam participium cogitans involvit particulam conditionalem vel cauſalem: cum cogito. Recta ſententia hæc eſt: Ego tantum doleo, te immortalem non eſſe. Referenda eſt hæc formula vel ad verba *intellectus*, *cogitandi*; vel ſi vocem doleo & extimeſco reſpicimus, ad voces *affectus*. *Quem Deum, etſi cupiat, opitulari Reipubl. credamus?* Referenda hæc formula eſt ad titulum Impoſſibilitatis, vel ad verba *ſyncritica*, ſub titulo ſuperlationis. *Omnia ſunt tibi excitanda, Cæſar*. Sententia hæc eſt: Reſp. tibi iterum erigenda eſt. quam ille variat per πρόσληψιν partium, in quibus Reſp. conſiſtit. *Non fuit recuſandum, quin* &c. Elegans eſt πλαγιασμός. Referendus eſt ad formulas *aſſeverandi*, vel ad vocem generalem *ſciendi*. Sententia recta hæc eſt: multa in bello civili turbantur. *Nam tuam vocem invitus audivi*. Formula eſt referenda ad vocem generalem improbandi. Recta ſententia hæc eſt: non laudanda tua vox eſt. *Si ita vis*. Formula hæc ita poſita notanda eſt, & ἐπιπλήξεις illæ, ſi ita vis, ſi ita placet, quaſi blandiendi gratia adjectæ, quibus utimur, quando cum majoribus nobis res eſt, quibus adverſari nolimus. Formula illa: *addo etiam ſi placet*, eſt variatio conjunctionis copulativa ET. *Quare omitte quaſo iſtam doctorum hominum in contemnenda morte prudentiam*. Formula *diſſuadendi & dehortandi*: *neque noli noſtro periculo ſapiens eſſe*. *Sæpe venit ad aures meas, te dicere*, pro: dicis. Πλαγιασμὸς eſt, referendus ad verba *ſenſuum*, *audiendi*: *Scilicet*. *Tum id audirem, ſi tibi ſoli viveres*. Πλαγιασμὸς eſt & περιβολὴ. Recta ſententia eſt: non credo. Πλαγιασμὸς conſiſtit in verbis: *tum id audirem*. Περιβολὴ in illis: *ſi tibi ſoli viveres*. Res tuæ geſtæ complexæ ſunt. Vox *Complecti* eſt inter illas, quibus Cicero ad ſenſus abundantiam exprimendam utitur, ut ſunt multæ aliæ in lectione autorum notandæ. Cum enim illæ vi vocis amplitudinem aliquam ſignificent, inter voces etiam communes referri poſſunt. *Tantum abes à perfectione*, pro: nondum fundamenta jeciſti. 1. Notetur hic periphraſis particulæ *nondum*: Tantum abes à perfectione, ut. 2. πλαγιασμὸς etiam eſt, referendus ad verba vel *aſſeverandi*, vel *negandi*, vel etiam eſſendi & *ſciendi*. Si ſpecialiorem titulum velis ad verba *perfectionis*, vel etiam *imperfectionis*. Poteſt etiam referri ad formulam *improbandi* aut *diſſuadendi* h. m. *Tantum abes à cogitationum tuarum eventu optato, ut fundamenta conſiliorum nondum jeceris*. *Gloria te eſſe avidiſſimum, quamvis ſis ſapiens, non negabis*: pro: gloriæ cupidus es. πλαγιασμὸς eſt, auctus vel περιβολῇ, vel ἐπεμβολῇ, referendus ad verba *ajendi* vel *negandi*. ἐπεμβολὴ vel περιβολὴ eſt: *quamvis ſis ſapiens*. *Quicquid enim eſt*. Per γνώμην effertur, quæ eſt formula, referenda ad verba *ſyncritica* ſeu *ſuperlationis*.

Quod

Quod ſi rerum tuarum immortalium hic exitus futurus ſit, ut relinqueres. πλαγιασμὸς eſt, referendus ad verba generalia *eſſendi, accidit, contingit* idem eſt. *Vide quæſo,* ne. Tota hæc periodus nihil aliud in ſe continet, quam rectam hanc ſententiam: Reſp. in hoc ſtatu relicta, non tantam tibi gloriam pariet. Eſt itaque quaſi περιβολὴ: *quod ſi rerum tuarum immortalium* &c. formata per particulas conditionales. Deinde illa quoque verba: *Vide, ne iſta divina virtus admirationis plus ſit habitura, quam gloriæ,* πλαγιασμὸν habent ex comparatione; aſſumitur enim alius effectus ad effectum gloriæ. Utraque enim tam admiratio, quam gloria eſt effectus virtutis. Referri quoque poteſt hæc formula ad verba *Syncritica,* & quidem ad talem titulum: *ſimplices ſententiæ per comparationem amplificatæ. Hæc igitur tibi reliqua pars eſt, hic reſtat actus, in hoc elaborandum eſt, ut* Remp. conſtituas. Elegans eſt πλαγιασμὸς, expolitione auctus, referendus ad verba *faciendi* vel *agendi*; & hoc quoque notandum eſt, quod ſit ſub formâ *aſſeverandi* prolatus: quo reſpectu etiam ad formulas *aſſeverandi* referri poteſt, & ad formulas hortandi & ſuadendi. Quoniam enim hortatio & ſuaſio faciendum aliquid præſupponit, ideoque verba *faciendi* generalia, eorumque periphraſes & ſynonyma, ut: laborare; curam diligentiam adhibere; induſtrium, ſolicitum, anxium eſſe, & ſimilia, maxime huc pertinent: quæ ut augeantur ſenſu, verba affectuum illis jungi poſſunt. *Tum te ſi voles, ſatis diu vixiſſe dicito.* Iterum hoc exemplum πλαγιασμῦ eſt referendum ad verbum *affirmandi. Quid eſt enim hoc ipſum: quod cum venerit.* πλαγιασμὸς, quo exprimitur ſolum futurum tempus. Etſi enim hic ſenſu quodammodo diverſo uſurpetur, tamen in imitatione poteſt pro πλαγιασμῷ accipi, e. g. *Quid eſt enim omnino hoc ipſum, quod cum venerit, ſtatim in aſpectu ipſo extinguetur?* Ejus recta ſententia hæc eſt: Res illa non erit diuturna. Referendus hic eſt πλαγιασμὸς ad verba generalia *eſſendi,* proponitur autem ſub forma interrogandi. Nam & tales formulæ, quæ indumenta orationis dixeris, probe ſunt notandæ. Nam talium indumentorum, ut voco, variæ occurrunt formæ, quibus in variandis ſententiis uti poſſumus; poſſuntque omnes illæ formulæ verborum generalium ſub certo quodam tali indumento proferri, ut multa applicatione quaſi quibusdam numeris in ſe ductis, ſingulæ ſententiæ ſingulis modis amplificari, vel potius variari poſſint. Ad vitandam enim Orationis nauſeam iſta indumentorum varietas conducit: quâ de re alio loco plura. *Nec verò hæc tua vita ducenda eſt* &c. Pertinet hic πλαγιασμὸς ad verba affirmandi. Tota hæc periodus nihil aliud continet, quam hanc ſententiam: Niſi Remp. conſerves, incerta erit tua gloria. Illuſtratur per ἐξεργασίαν. Sententia quoque hæc proponitur ſub modo *aſſeverandi*, per iterationes verborum. *Huic inſervias, hic te oſtentes oportet.* Referenda eſt ad formulas *ſuadendi & hortandi. Obſtupeſcent poſteri.* Elegans exemplum προσλήψεως; aſſu-

aſſumuntur enim partes ad totum declarandum, quod una hâc ſententiâ continetur: Mirabuntur poſteri res geſtas tuas. *Erit inter eos* &c. Hujus periodi ſententia hæc eſt: Rerum tuarum fama incerta erit apud poſteros. Quæ ſententia etiam ſuperiori periodo continetur, meriſque expolitionibus dilatatur. Illa enim verba: *Vagabitur modo nomen longè atque latè: ſedem quidem ſtabilem & domicilium certum non habebit;* nihil circumloquuntur, quam incertitudinem. Uno enim verbo hæc poterat exprimere. πλαγιασμὸς eſt in illis verbis: *Erit inter illos, qui naſcentur, magna diſſenſio, cum alii* &c. Referendus ad verba generalia *conſenſus vel diſſenſus*, vel etiam *dubitandi*. Referri quoque poteſt ad formulam *dubitandi*, cum ſcilicet res plures proponuntur, quas Cicero per διαίρεσιν proponit. Illa quoque verba: *Alii fortaſſe aliquid requirent*, itidem πλαγιασμὸν in ſe continent, ac referenda ſunt ad verba generalia *deſiderii*, e. g. Illud magnoperè requirunt eruditi homines, ut ingenii tui monumenta in publicum proferas &c. *Servi igitur iis etiam judicibus*, pro: ratio quoque habenda eſt poſterorum. Poteſt referri ad verba generalia *Curandi*, & præterea exhibet formulam *hortandi*. *Et quidem haud ſcio, an incorruptius, quam nos.* Eſt periphraſis particulæ *forſitan*. Et, & rurſus, &, notetur uſus Conjunctionis Copulativæ. *Id autem etiamſi tunc ad te non pertinebit, nunc certe pertinet.* Formula periphraſtica eſt, quâ exprimitur particula *præterea* Eſt quoque πλαγιασμὸς: *pertinet ad te, eſſe te talem* ut, i. e. debes ſequi gloriam, ideoque ad verba generalia *faciendi* vel etiam *debendi* referri poteſt. Eſt & *hortandi* vel *ſuadendi* formula. *Diverſæ voluntates:* Exemplum προσλήψεως eſt. aſſumuntur enim adjuncta & ſpecies ad ſententiam unam exprimendam, quæ eſt hæc: Diſſentiebant inter ſe cives. *Reſtat, ut unum velint, qui modo habent.* Exemplum eſt περιβολῆς, per particulas conditionales. Poteſt etiam inter πλαγιασμὸς referri, ſi e. g. ita proponas ſententiam, quaſi non modo tantum habeat ſapientiæ, ſed & ſanitatis, ut tam imprudenti conſilio ſuum adjungat. *Quare omnes te & hortamur & obſecramus*: Formula hortandi. Omnes idem ſentiunt. Poteſt referri inter formulas πλαγιασμȣ̃, & referri ad verba *ſentiendi*, uti & illa, quæ ſequuntur: *Ex omnium precibus & lacrymis ſentire potuiſti, quam gratum tuum nobis fuerit beneficium.* Adduntur hic verba affectus. *Sed quia non eſt:* Plena eſt hæc periodus πλαγιασμοῖς. Ejus ſententia hæc eſt: Ego pro omnibus loquor. *Quod fieri intelligo: lætari omnes ſentio,* pro: omnes lætantur. *Cum id ſollicitudine, curâ, labore, tamdiu præſtiterim.* Etſi hic non illo ſenſu verba capiantur, tamen ad πλαγιασμὸν referri illa formula poteſt, & quidem ad verba generalia *laborandi* h. m. Sollicitudine, curâ, labore hoc præſtiti, ut tandem res illa ad optatum finem perduceretur.

Et hæc quidem exempla Plagiaſmorum & Aſſumtionum pleraque fuere, quæ in hac oratione occurrunt. Unde patet, nihil eſſe in Oratione circum-

ductâ

ed by Google

ductâ frequentius, quo illa dilatatur. Hæc exempla, ſi ex omnibus Cice-
ronis operibus fuerint notata, incredibile eſt, quantus ex illis cumulus effici
poſſit. Referri verò illa exempla non tantum ad verba communia, ſed &
ad illa, quæ verbis communibus comprehenduntur, poſſunt: & vix aliter,
quàm ſententiarum titulis exprimi poſſunt, & nos in ſequentibus ſententia-
rum amplificatarum ex hâc ipſâ oratione indicem dabimus. Occurrunt ta-
les πλαγιασμοὶ præcipuè in Orationibus, ubi numeroſior debet eſſe oratio
& magis periodica. In cæteris non ſunt adeò frequentes: in Epiſtolis ad
Atticum rara illa ſunt exempla, cum in illis nihil ſcripſerit Cicero, quod cir-
cumductum illud & περιβεβλημένον dicendi genus ſapiat. Quare & in illis,
qui brevi dicendi genere utuntur, tales formulæ non apparent, ut in Tacito,
Seneca & Plinio. Multa hic ſunt, quæ ad titulum vel abſolutè vel compara-
tè laudandi referri poſſunt. * Occurrunt etiam aliæ ad amplificationem im- 16
primis pertinentes figuræ, quæ ſeorſim notari poſſunt, & ſermonem πεπλασ-
μένον ex ornamentis conſtituunt. Colligi autem talia vel ſub titulis figura-
rum, vel ſub titulis rerum poſſunt. Exaggerationes in ſpecie ita dictæ, qua-
rum locus eſt in demonſtrativo genere, hic frequentes ſunt, & paſſim per
totam Orationem occurrunt, & conſiſtunt in figuris, quæ ſpeciatim rem am-
pliorem faciunt. Ita e. g. in hac Oratione n. 21. per ἐπίθεσιν augetur Ora-
tio: ad *graviſſimam, querelam & atrociſſimam ſuſpicionem.* Omnia enim adje-
ctiva intendendi, ut: maximus, optimus, ſummus, eximius, egregius, ſin-
gularis, admirabilis, incredibilis, divinus, præclarus, inuſitatus, inauditus,
innumerabilis &c. ad hanc figuram pertinent. Item voces: tot, talis, tan-
tus; & adverbia intendendi: valde, vehementer, unicè, maxime, egregie,
etiam atque etiam, majorem in modum, miris modis, miris exemplis, imma-
ne quantum, mirum quantum, nimium quantum, huc referenda. Perti-
nent & ex oppoſito particulæ minuendi. Nam & in extenuando poteſt
etiam quædam eſſe exaggeratio; item illa adjectiva & adverbia, quæ per
λιτότητα intendunt, ut: non modicum, non exigium, & ſimilia. Exagge-
ratio fit per βεβαίωσιν & juramentum, ut in hâc oratione n. 10. *Parietes, me-
dius fidius, gratias tibi agere geſtiunt.* Magna pars Exaggerationis in conglo-
batione verborum & ſententiarum conſiſtit. Conſiſtit verò conglobatio ex
enumeratione, eſtque conglobatio coacervatio vehemens vocum, res diver-
ſas ſignificantium, ut congeries ſimplex Synonymorum coacervatio. Talis
conglobatio occurrit hic num. 29. *Obſtupeſcent poſteri certe imperia & provin-
cias &c.* Exaggeratio per reticentiam non parum auget Orationem, cum
certe ex eo, quod ſilemus, ejus quantitas concluditur. Differt à præteritio-
ne, quæ leviora ſe omittere fingit. Fit illa per ἀποδίωξιν, cum aliquid re-
jicimus & removemus; vel cum vehementius de re loqui parcimus, ut in hâc
oratione n. 17. *Alterius vero partis nihil amplius hic dicam, cruentam futuram fuiſſe*

Digitized by Google

victoriam &c. Eſt etiam quædam Exaggeratio, quæ fit per adumbrationem: quæ vocatur, cùm ex effectu vel conſequente rei magnitudo tacitè concludenda relinquitur. Talis eſt, quæ occurrit hic n. 14. *Tantum apud me grati animi fidelis memoria valuit*, ut &c. Exaggeratio quædam fit per comparationem ςοχαςικὴν, quando ſcilicet ex majore poſito minus conjicitur, & ex minori poſito majus. Fit vero ςοχασμὸς vel in verbis, vel in integra ſententia. Ex majore conjicitur minus in illo exemplo n. 24. *Si verò ad humanos caſus &c.* Solet etiam majus per ἀδύνατον deſignari in integra ſententia, ut hic n. 17. *Ut dubitare debeat nemo, quin multos C. Cæſar ab inferis excitaret, ſi poſſet: quoniam ex eadem acie conſervat, quos poteſt.* Ex minori conjicitur majus in illis Ciceronis verbis, n. 17. *Vidimus tuam victoriam, præliorum exitu terminatam gladium vaginâ vacuum in urbe non vidimus.* Paucula hæc Figurarum colligendarum exempla adduximus, quæ ad laudem facti in Demonſtrativo genere pertinent. In cæteris figuris ſimili modo rem inſtituamus colligendo è Ciceronis Oratione figuras & ſchemata, quomodo illa partibus Orationis, ejusque argumentis reſpondent: Ille enim ſcopus ſemper reſpiciendus eſt.

27 Nunc ad Sententias amplificatas procedimus, quarum ego collectionem ſingularem ſuadeo. Nam etſi illi tituli πλαγιασμῶν & προσλήψεων varietatem nobis exhibeant, quam imitari poſſimus, tamen ſcopus ille, quo tendit ſententia amplificata, etiam reſpici debet, & ex eo tituli formari. Cicero in Orationis III. Catilinariæ exordio ſententiam illam: *Rempublicam conſervavi*, magnificâ & ſonorâ periodo hoc modo amplificavit, ut Reipublicæ vocem quaſi in partes tribueret, per enumerationem commatibus interciſam, ut eò numeroſior & concinnior eſſet periodus, & epithetis ornatum: conſervandi vero actionem è loco cauſarum efficientium, adjuvantium, adjunctorum, illuſtraret, eleganti metaphorâ & quaſi imagine, cum fauces fati vocat, adjectâ. Inſinuat verò periodus in principio, non membris ſed inciſis ampla, ex recenſione cauſarum, adjunctorum, ac periculorum & beneficiorum ob oculos conſtituta magnitudine amoris in patriam affectum, qui pleniorem quendam ſpiritum & hiatum requirebat. Quid enim hâc periodo ſonorum magis excogitari poſſet? *Rempublicam, Quirites, vitamque omnium veſtrum, bona, fortunas, conjuges liberosque veſtros, atque hoc domicilium clariſſimi Imperii, fortunatiſſimam pulcherrimamque urbem, hodierno die, Deorum immortalium ſummo erga vos amore, laboribus, conſiliis periculisque meis, flamma atque ferro, ac penè ex faucibus fati ereptam, & vobis conſervatam atque reſtitutam videtis.* Similiter Catilinaria IVta pericula ſua exaggerans & πάθος commiſerationis in auditoribus movens, in ſe verò ἦθος amoris erga patriam oſtendens, hanc ſententiam: *ego nullo in loco tutus ſum*, per μερισμὸν locorum publicorum, ad perſonam Conſulis relatorum & ſingulorum reſpectu ſecuritatis periculo oppoſitæ

poſitæ deſcriptionem dilatat: *Ego ſum ille Conſul, P. C. cui non forum, in quo
omnis æquitas continetur; non campus Conſularibus auſpiciis conſecratus; non curia,
ſummum auxilium omnium gentium; non domus commune perfugium; non lectus ad
quietem datus; non denique hæc ſedes honoris unquam vacua mortis periculo atque
inſidiis fuit.* In his, etſi πλαγιασμοὶ & προσλήψεις notari poſſunt, tamen ti-
tuli ſententiarum ſeorſim poni debent ſuo ordine; neque opus eſt, ut labor
ille deſcribendi duplicetur; Signa tantum poni poſſunt, quæ remittant ad nu-
meros & paginas. Ita hæc ſententia: *Rempublicam conſervavi*, ad vocem con-
ſervandi & ad vocem Reipublicæ referatur. Altera: *nullo in loco tutus ſum*,
referatur ad titulum generaliorem Securitatis publicæ. Nam generalem ti-
tulum ſemper ego præmitti velim. Talium ſententiarum amplificatarum
pauca exempla collegit *Nicaſius Baxius* in *Medullâ Eloquentiæ*, quæ hîc Kiloni
cum meâ præfatione de omni in Eloquentiâ excerpendi ratione edita eſt.
(a) * Congeſſiſſe è recentioribus his quodammodo ſimilia *Meiſartus in Melli-* 28
ficio ſuo Oratorio videtur: unde non tam mella, quam lutum ſæpe legunt ti-
rones: verum ſine diſcrimine, nec eo ordine, quem deſideramus, nec ad il-
lum uſum. Denique è lacunis maximam partem haurit, quod felicius è fon-
te ipſo ac rivulis limpidioribus hauriri poterat. * His ſententiis amplificatis 29
ita utemur, ut ad illarum exemplum reſpiciamus, aliaque expreſſione imite-
mur. Nam qui ex his velut centonibus orationem conſuunt, eorum prima
tirocinia non quidem culpaverim: ſed quibus maturum in oratione judicium
eſt, ita has temperabunt formulas, ut eoſdem quidem ſenſus retineant, verba
tamen ipſa non deſcribant, ac ordinem interdum invertant; recto tamen in
omnibus adhibito judicio.

Ex Oratione pro M. Marcello hæc excerpemus. 1. *Hodie mihi verba* 30
facienda ſunt. Diuturni ſilentii, -- more dicendi. 2. *De re magna dicturus
ſum.* Tantam manſuetudinem, -- præterire poſſum. 3. *Fortunam adverſam
amici ægrè fero.* Dolebam enim -- diſtracto. 4. *Dignus eſt beneficio.* Eſt for-
tunatus ille -- præſtantior. 5. *Res magnas geſſiſti.* Nullius tantum eſt flu-
men, -- amens ſim. (Tribus enim periodis nihil aliud, quam hoc dicitur.)
6. *Res tuæ cum cæteris conferri non poſſunt.* Soleo ſæpè ante, -- victoriis illuſtra-
tæ ſunt. 7. *Bellicæ laudes minores ſunt.* Nam bellicas laudes, -- ducit ſuum.
8. *Laus hæc tibi propria eſt.* At vero hujus gloriæ C. Cæſar, -- propriam fate-
tur. 9. *Victor es multorum populorum.* Domuiſti gentes immanitate -- abun-
dantes. 10. *Se ipſum vincere maxima victoria eſt.* Domuiſti gentes, -- ſimilli-
mum Deo judico. 11. *Gloria tua ſumma eſt.* Itaque Cai Cæſar -- conticeſcet.
12. *Dignus laudibus es.* Te vero, quem præſentem intuemur, -- complectemur.

(a) *Medulla Eloquentiæ* Nicaſii Baxii Editio Noviſſima, ab ipſo Morhoſio curata, & *Præfatione de omni in Eloquentia excerpendi ratione* aucta, Kilonii A. 1685. in 8vo prodiit.

13. *Hac tua maxima laus eſt.* Hunc tu igitur diem, -- tantum afferat laudibus. 14. *Viciſti te ipſum.* Et cæteras quidem omnes--victis remiſiſti. 15. *Reſtituit adverſarium libertati.* Nam cum M. Marcellum, -- bellum eſſe ſuſceptum. 16. *Pacis conſilia ſemper ego ſectatus ſum.* Quo quidem in bello, -- armorum fuerunt. 17. *Amici infortunati partes cum meo periculo amplexus ſum* Hominem ſum ſecutus - voluntarium. 18. *Victor clementiſſimus fuiſti.* Vidimus tuam Victoriam, -- conſervat, quos poteſt. 19. *Ferocia hoſtium deſcribitur* n. 7. 18. Alterius verò partis, -- contuliſſe. 20. *Gratulamur tibi de tanto beneficio.* Quare gaude tuo iſto, -- congratulabere. 21. *Laus tua maxima eſt.* De novis quos in Republica, -- commodata eſſe videantur. 22. *Conſerva bonos viros.* Noli quæſo in conſervandis, -- ſenſerunt. 23. *Tuâ vitâ omnium vita continetur.* Quis eſt omnium tam ignarus - pendere omnium. 24. *Omnium ſalus in te uno ſita eſt.* Equidem de te dies noctesque, -- in unius anima conſiſtere. 25. *Vellem te eſſe immortalem.* Equidem de te, -- anima conſiſtere. 26. *Malo geminato non facile medemur.* Si vero ad humanos caſus, -- opitulari poſſe credamus. Imitabimur alio modo e. g. Si ad hoſtium exterorum ferociam rebellionis etiam accedat inſidiarum conſenſio, quem Deum, etiamſi cupiat, Reip. opitulari credamus) 27. *Reipublica conſulendum eſt.* Omnia tibi ſunt excitanda, -- legibus vincienda ſunt. (Poſſumus hanc formulam ad quodcunque negotium, in quo diligentia & induſtria opus eſt, applicare, ſi per μεgισμὸν ſingulas ejus rei circumſtantias adducamus.) 28 *Bellum multas calamitates ſecum trahit.* Non fuit recuſandum, -- fieri prohibuiſſet. 29. *Tuo conſilio vive.* Quare omitte quæſo, -- ſapiens eſſe. 30. *Gloria tua nondum perfecta eſt.* Nunc cum omnium ſalutem -- jeceris. 31. *Gloria non vixiſti ſatis.* Idem 32. *Plus ultra tentandum eſt.* Parumne igitur, inquies, -- cum eſt aliquid amplius. 33. *Gloria tua imperfecta eſt.* Quod ſi rerum tuarum - quam gloriæ. (Hanc poſtremam formulam per imitationem applicare ad multa poſſumus. Ita e. g. de ſtudiis dicere poſſis Vide, quæſo, ne pulcherrima tua ſtudia admirationis plus quam fructus ſint habitura. Poteſt hæc poſterior formula etiam referri ad formulas hortandi vel dehortandi.) 34. *Reſpublica ſervanda eſt.* Hæc igitur tibi reliqua, -- vixiſſe dicito 35. *Reſpublica compoſita ſatis diu vixiſti.* Hæc ergo - vixiſſe dicito. 36. *Nihil diuturnum eſt.* Quid eſt enim omnino hoc ipſum diu, -- futura ſit. 37. *Illa tua vita eſt, qua eſt immortalis.* Iſte tuus animus nunquam, -- quæ laudet, exſpectat. 38. *Gloria tua imperfecta eſt.* Vita quidem tua, quæ miretur, multa habet; nunc etiam quæ laudet, exſpectat. (Idem eſt, quod antea: Virtus tua admirationis plus habet, quam gloriæ.) 9. *Poſteri mirabuntur res geſtas tuas, vel celebris eris.* Obſtupeſcent poſteri, -- legentes. (Poteſt hæc ſententia ad alia negotia applicari, e. g. Obſtupeſcent poſteri certè virtutes, lucubrationes, ingenii monumenta, æſtum, fervorem, pugnas in re literariâ, innumerabiles,

incredi-

incredibiles de barbarie victorias & triumphos.) 40. *Fama tua incerta eſt.* Vagabitur modo nomen tuum, -- ſalute patriæ reſtinxeris. 41. *Diſcrepant multi inter ſe ſententiis.* Diverſæ voluntates, -- quid liceret. 42. *Unus nobis Dux erit.* Jam omnis fracta diſſenſio armis, -- ſalvi eſſe non poſſumus. 43 *Nos te defendemus.* Omnes tibi, -- pollicentur. 44. *Interpres aliorum ſum.* Sed quia non eſt, -- fieri intelligunt. 45. *Magna mea fuit diligentia.* Quod autem ſummæ benevolentiæ, -- præſtare debeo.

CAP. VIII.
DE EXCERPTIS ORATORIIS SYSTEMATICIS.

TO Συϛηματικὸν Orationis in formulis conſiſtit. 1. Formulæ primo ſunt communes & generaliſſimæ. 2. Formulæ ad tria cauſarum genera 3. & ad ſpecialia cujusque generis relata. 4. Connexiones minores periodorum. 5. Starckii Loci communes Epiſtolici, Dialogici. 6. Melchioris Junii Reſolutio Orationum Ciceronis in Formulis colligendis laudatur. 7. 11. Exordiorum Formulas Cicero 8. & alii Oratores habuerunt. 9. Exempla formularum ex Oratione pro M. Marcello. 10. 12. 13. Connexiones Periodicæ minores. 14. Harum non exigua utilitas. 15. Connexiones varii ſunt generis. 16. Particularum Periodicarum uſus non eſt in Carmine. 17. Connexiones Reales. 18. Connexionum minorum exempla ex Oratione pro M. Marcello. 19. Collectanea Periodorum. 20. Cicero Periodorum talia collectanea habuit. 21.

EXcerpta, quæ ad τὸ συϛηματικὸν Orationis pertinent, complectuntur 1
formulas, tam majores quam minores, quibus illa connectitur, vel de
membris ad membra transitus fit. Formulæ ligamentum præbent orationi,
& quaſi vinculum aliquod præſtant, quo partes inter ſe cohærent.
Ut enim in corpore membra ſuis quibusdam tendinibus & nervis ligantur,
ita his formulis partes orationis, tam majores quam minores. * Si quis librum 2
è formulis ſingularem conficere velit, diſponere illum debet ſecundum cauſarum
genera; quibus præmittendæ ſunt formulæ communes ſeu generaliſſimæ,
quæ omni orationi citra conſiderationem alicujus cauſæ applicari poſſunt.
Sunt enim generalia quædam in Orationibus & in Orationum omnium partibus,
quæ ſeorſim ſunt notanda, & non niſi crebra lectione, annotatione &
uſu, diſci poſſunt. * Tertiò ſubjungendæ ſunt formulæ, quæ ad certa cau- 3
ſarum genera pertinent, & in iis cauſarum generibus occurrunt ſubordinata
quædam, quæ ſeorſim ſingula colligi debent. Ita in genere deliberativo multæ
occurrunt Orationum ſpecies, quæ ad genus deliberativum reducuntur.
Enthymemata tamen è locis generis deliberativi capiunt, ut ſunt adhortatio-

nes, dehortationes petitiones &c. Omnes enim circa τὸ faciendum verſantur, ideoque neceſſario generis deliberativi argumenta aſſumunt.
4 * Sed inſunt ſingulis illis Orationum ſpeciebus ſuæ quædam formulæ peculiares, quæ diſtingui â cæteris debent, ut in hâc noſtrâ Oratione, quæ ad genus demonſtrativum referenda, quia eſt gratiarum actio, & ſingularem aliquem characterem delineat. Qui etſi locis generis demonſtrativi utatur; verſatur enim in laude facti; tamen illa figura Orationis, quam gratiarum actio ipſi circumponit, peculiares habet quasdam formulas, & ſingulares, quædam argumentandi & amplificandi modos à cæteris diſtinctos. Quæ proinde omnia quam diligentiſſime notari debent.
5 * Minores formulæ connectendi periodicæ, ſive illæ per particulas ſive per formulas inſtituantur, diligenter quoque notandæ ſunt, &, ut puto, ſeparatim colligendæ; de quibus ſupra cap. 4. diximus.
6 * Promiſerat *Starckius* olim tales Locos Communes, quemadmodum
7 conceperat *Epiſtolicos* & *Dialogicos*; ſed iſti lucem non viderunt. * Talium Locorum Communium rudimentum ſubminiſtrare poterit *Melchior Junius*
8 *in Reſolutione Orat. Cic.* nam è lectione Orationum concinnari debent. * Ac videmus etiam ipſum Ciceronem talibus formularum collectaneis fuiſſe uſum: Apertè enim de ſe ipſo ſcribit, ſe codicem habuiſſe, quo collegerit varias Exordiorum formulas; ut, cum Orationi ſcribendæ accingeretur, inde, quæ in
9 ſuum eſſent uſum, depromeret. * Teſtatur etiam Quintilianus, cauſarum patronos tales in promptu habuiſſe formulas, quibus illi ut Delphico quodam gladio uterentur, non immerito idcirco ab illo reprehenſi, non qui his ſubſidiis, ſed qui ineptè uterentur, & in Locis Communibus ſubſiſterent, cum ſpe-
10 cialiora argumenta requirerentur. * In hâc Oratione ad formulas generales referatur: *Exordium formandi poſt diuturnum ſilentium.* Ad Exordia Generis Demonſtrativi referas hanc formulam; *formula Exordiorum in re magna, beneficio, victoria &c. laudandis. Amplificandi beneficium aut factum in illo exordio,* Primò per figuram incrementi: Tantam manſuetudinem &c. n. 1. 2. ab adjunctis n. 2. & 3, *Amplificandi beneficium in gratiarum actione ab adjunctis*, à
11 perſonis reliquisque circumſtantiis. 1. 2. 3. 4. * Vide *Junium in reſolutione Orationis Ciceronis* p. 34. qui liber optimè in ſubſidium pro colligendis formu-
12 lis vocabitur, * *Attentionem parandi in Exordiis Generis Demonſtrativi: De re magna dicturus ſum.* Nullius tantum eſt flumen ingenii &c. *Docilitatem parandi ex Enumeratione* cauſarum, partium, adjunctorum. n. 2. & 3. *Benevolen-*
13 *tiam captandi apud illum, quem laudamus, & quem antea offendimus.* * Exord. Orationis pro M. Marcello. *Proponendi formulæ, per remotionem & comparationem.* Nullius tantum flumen &c. usque, conſecutus eſt. *Formulæ Propoſitionis in Demonſtrativo genere; per translationem laudis generalis ad ſpecialem.* Nullius tantum flumen, usque, conſecutus eſt. *Formulæ præparandi aditum ad Confirmationem. In Demonſtrativo genere* cum perſonam laudamus è loco totius

tius

tius per comparationem & remotionem, n. 5. Soleo ſæpe ante oculos ponere, usque, victoriis illuſtratæ ſunt &c. *Formula comparate laudandi. Ad declinandum odium & invidiam primo immodice laudando, antequam extenuemus* n. 5. *Secundo per figuram Objectionis & quandam quaſi Proſopopœiam, cum odioſa potius aliis, quam nobis, affingimus* n. 6. Nam bellicas laudes &c. *Formula concludendi Enthymema.* Per γνώμην, ſub finem n. 7. Nunquam temeritas, usque, admittitur. *Reaſſumendi primarium Enthymema:* n. 9 Itaque C. Cæſar, n. 11. &c. *Concludendi Enthymema: per Apoſtrophen & Proſopopœiam*, n. 10. Te verò quem &c. *Transeundi ad Enthymema ab Enthymemate:* per πάθος miſericordiæ. Equidem cum C. Marcell. &c. *Laudandi beneficium: per translationem ſingularis ſtatus ad univerſalem.* n. 10. 11. *Concludendi gratulationem:* n. 11. Hunc tu igitur diem, usque, antepones. *Proponendi Enthym. per Paradoxon:* Et cæteros quidem omnes &c. n. 12. *Attentionem in medio Orationis excitandi per Paradoxon:* Vereor, ut hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu poſſit, atque ipſe cogitans ſentio. *Epiplexis τȣ παραδόξȣ,* Αὔξησις τȣ παραδόξȣ: Ipſam victoriam viciſſe videris &c. *Formula digrediendi:* Atque hoc Caji Cæſaris judicium quam late pateat, attendite. *Digreſſiones in laudibus eorum, quos offendimus, quando nos excuſamus*, n. 12. 13. *Purgationis formulæ,* quæ ad Genus Judiciale quoque referri poſſunt, n. 13. *Purgatio per μετάςασιν ſive remotionem criminis*, n. 14 Neque unquam &c. *Purgare ſe ita, ut adverſarium invitum in noſtras partes pertrahamus:* Cicero purgaturus ſe Cæſari, quod ipſius partibus inſenſus fuerit, ita reſpondet, ut Cæſarem ſibi, tanquam pacis autori, maxime favere judicet, cum etiam hoſtes ſuos, ut pacem faceret, in curiam induxerit. n. 13. 14. *Amplificandi beneficium: à Contrario.* Cicero amplificaturus victoriam Cæſaris contendit cum ferociâ Pompejanorum, ſi vicerint, n. 16. 17. *Concludendi argumenta: per Proſopopœiam vel provocationem ad Deos*, n. 18. Ut mihi videantur Dii immortales &c. Pertinent & huc verba illa n. 17. cum Cic. Cæſari divinam clementiam attribuit his verbis: ut dubitare nemo debeat, multos Cæſar, usque, quos poteſt. *Concludendi gratulationem: per Apoſtrophen affectuoſam*, n. 19. Quare gaude, usque, videantur. *Reaſſumere in Concluſione purgationem:* n. 20. Noli igitur in conſervandis, usque, cenſerent. *Transeundi ad Confutationem:* n. 21. Nunc vero venio ad graviſſimam querelam. *Refutandi alicujus ſuſpicionem: Per inſinuationem ita ut non offendas*) 1. *ſuſpicionem non contemnendo.* Quam etſi ſpero falſam eſſe, nunquam tamen verbis extenuabo n. 21. 2. *Laudando prudentiam ſuſpicantis.* Tua cautio noſtra cautio eſt n. 21. vid. n. 23. 3. *Declaratione publici periculi,* ſi in alterutro peccandum ſit, malim videri nimis timidus, quam parum prudens, n. 22. *Reſpondendi negando: per Interrogationem* n. 22. 23. *per Dilemma*, n. 21. *Concedere objecta, ut validiore ratione reſpondeas:* n. 23. Sed tamen cum in animis hominum tantæ latebræ ſint. *Reſpondendi ad Objectionem: Ut gra-*

vio-

viorem facias, quo gratiori reſponſioni locus eſſe poſſit, n. 23. *Elidendi Objectionem: Per inflexionem ad aliam partem* n. 23. Equidem de te dies noctesque cogitans &c. Cicero ſcil. auget ſuſpicionem, 1. ut oſtendat majorem curam pro vita Cæſaris. Denique ita reſpondet, ut non tam ſuſpicionem Cæſaris, quam alios caſus metuat: quod cum facit, oſtendit, ſe ſollicitum pro ſalute Cæſaris, & occaſionem quærit, ut eum exhortetur ad componendam Rempublicam. *Adhortatione finire Refutationem:* n. 24. Itaque Cai Cæſar. n. 28. Hæc igitur, &c. n. 30. circa finem, n. 33. Quare omnes te, qui hæc ſalva eſſe, &c. *Transeundi ad novum membrum: per vicinitatem rei, & per ſententias παρασκευαστικάς*, n. 25. 26. Quæ quidem, usque, audivi. Cæteræ periodi, quæ antecedunt, omnes quaſi viam ſternunt alteri parti Refutationis, quâ Cic. Cæſaris quoddam dictum confutat. *Confutandi alicujus dictum. Ita ne offendas.* Itaque tuam præclariſſimam & ſapientiſſimam vocem invitus audivi. Quare omitte &c. Noli noſtro periculo ſapiens eſſe. Sæpe venit ad aures meas &c. *Reſpondendi: per limitationem*, n 26. Itaque illam tuam, usque, patriæ certe parum. n. 26. Credo, ſed tum id audirem, ſi tibi ſoli viveres. *Transeundi ab uno membro Confutationis ad aliud: per interrogationem.* Quid ſi iſtud ne gloriæ quidem tuæ ſatis eſt? n. 26. circa finem. Quid eſt enim omnino hoc ipſum diu? n. 28. *Refutandi, per quæſtiones & reſponſiones breves.* Parumne igitur? inquies, relinquemus, n. 27. per Objectiones, n. 27. per inficiationem. Tota Confutationis prima pars n. 23. *Formula concludendi Orationem: Sed unde eſt orſa, in eodem terminetur oratio*, n. 34. *Concludendi Orationem nomine multorum habitam*, n. 34. Sed quia non eſt adſtantibus omnibus neceſſe dicere &c. ſentio, *Cauſas dicendi in fine Orationis allegare:* n. 35. Quod autem ſummæ benevolentiæ eſt &c. præſtare debeo. *Concludendi Orationem Eucharisticam: Formula gratiarum actoria.* Itaque C. Cæſar ſic tibi gratias ago, usque ad finem.

14 Connexiones Periodicæ minores majoris pene momenti ſunt, quam cæteræ, & pene omnes conſiſtunt in variatione particularum, quæ particulæ vel ſunt cauſales, vel conditionales, vel argumentativæ, vel illativæ, quales præcipuè locum in Oratione Enthymematicâ habent, ut particulæ ordinis &
15 temporis & continuitatis in narratione & hiſtoriâ. * Earum particularum variatio vehementer prodeſt ad variationem periodicam. Qui ergo tales particulas vel aliis Synonymis vel formulis idem ſignificantibus variare novit, non contemnendum habet orationis connectendæ artificium, in quo ſæpe ſolliciti ſunt, qui orationes ſcribunt. De iis quanquam jam cap. 4. egi, hic ta-
16 men ea repetere ductu Orationis Tullianæ pro M. Marcello volui. * Diſtinguendi hîc quoque ſunt characteres: Nam aliæ connexiones poëticæ, aliæ orationis contentioſæ, aliæ narrationum & hiſtoricæ, in quibus omnibus ad-
17 hibere oportet accuratum judicium. * Poëma plane dedecent connexiones perio-

Digitized by Google

periodicæ, per quas in orbem volvitur oratio, ut: *Quandoquidem, Etſi, Tametſi, Verumtamen, Siquidem, Verum enim vero*, & plures aliæ; quales particulæ omnes pertinent ad oratoriam rotundandam periodum, nec occurrunt in carmine; Plerumque enim membratim illic procedit Oratio, & per commata trahitur ſine aliquo notabili in orbem reditu, etſi Virgilius magis periodicus
ſit, quàm cæteri, ita tamen, ut ultra decorum poëticum non eat. * Neque 18
ſolum connexiones verbales, quæ conſiſtunt in particulis & formulis, ſed reales, quæ vicinitate rerum obtinentur, notandæ ſunt. Ut enim perpetuus eſt rerum inter ſe analogiſmus, ita nihil adeo inter ſe diverſum eſt, quin certâ quadam ratione jungi poſſit. Quare diligenter illæ notari debent. Non crediderim autem opus eſſe, ut ſub certis titulis colligantur: ſufficiet, ſi illæ in cu-
mulum comportentur. * Ex hâc itaque oratione, quæ excerpi merentur, no- 19
tabimus. Non enim omnia exempla parallela & æquali ratione inſtituta notari debent. Nam cum frequentiſſimæ ſint è cauſalibus particulis connexiones, ineptum eſſet, quoties occurrunt illæ particulæ, notare periodorum initia, ſed tum demum notabuntur, ſi periphraſtica aliqua formula particula cauſalis varietur. Idem quoque in cæteris particulis fieri debet. *Intellectum eſt enim mihi quidem in multis. Ille quidem fructum omnis vitæ cepit*, &c. *Ex quo profecto intelligis quanta in dato beneficio ſit laus* &c. *Eſt vero fortunatus ille. Quod ei quidem merito atque optimo jure contigit. Soleo ſæpe ante oculos ponere. Quæ quidem ego niſi fatear. Et certe in armis multum juvat. At vero hujus gloriæ ſocium habes neminem. Itaque Cai Cæſar, tuæ laudes celebrabuntur illæ quidem. Equidem cum Marcelli viri optimi lacrymas video. Et cæteros quidem omnes viceras Vereor, ut hoc, quod dicam, non perinde intelligi poſſit. Atque hoc Cæſaris judicium quam late pateat, audire. Quo quidem in bello* &c. *Quod quidem meum conſilium* &c. *Ex quo nemo erit tam injuſtus rerum æſtimator, qui dubitet. Atque id minus mirum fortaſſe tum* &c. *Atque hujus quidem rei Marcelli ſum teſtis. Quoties ego illum, & quando cum colore vidi? Quo gratior tua libertas debet eſſe*: *Quo* hic eſt particula illativa, & videtur omitti præpoſitio *Ex*: ante enim ponebatur *ex quo*. *Alterius vero partis nihil amplius dicam, quam id, quod omnes verebamur* (obſerva hic ſingularem illam vocum trajectionem.) *Quæ quidem nunc tibi curanda ſunt. Itaque illam tuam vocem invitus audivi. Sæpe venit ad aures meas. Nunc cum res tuæ complexæ ſint, tantùm abeſt* &c. *Hic tamen modum definies. Quid enim eſt omnino hoc ipſum? Id etiamſi tunc ad te non pertinebit, nunc certe pertinere* &c. *Niſi te ſalvo, ſalvi eſſe non poſſumus.*
Itaque Cæſar ſic tibi gratias ago, &c. * Ad Orationis τὸ πεπλασμένον etiam Pe- 20
riodorum obſervationes pertinent. In his quoque collectanea inſtitui poſſunt ratione partium Orationis, ratione enthymematum, affectuum, figu-
rarum, ubi illæ longiores, breviores, ἐπεμβολαῖς multis refertæ. * Cicero- 21
nem talia periodorum habuiſſe collectanea vel ex ejus Oratore ad M. Bru-

tum diſcere poſſumus, ubi multas ex orationibus ſuis ad Græcorum Oratorum, Iſocratis, Gorgiæ, exemplum formatas periodos recenſet, ac ſollicitam in illis verborum ac membrorum locationem oſtendit. Sed illa ſibi quiſque pro lubitu formet; vel ſub titulis argumentorum docentium, conciliantium & moventium, diſponat.

CAP. IX.

DE EXCERPTIS ORATORIIS ENTHYMEMATICIS.

AD τὸ ἐνθυμηματικὸν pertinent Loci communes Theſium. 1. Collectio Theſium inſtituenda ſecundum cauſarum genera. 2. Quæ non in civilibus ſolum, ſed & in ſacris orationibus proficua. 3. Baconis Verulamii Conſilium Theſium & Antitheſium colligendarum. 4. Quænam ſint ſingulorum generum theſes. 5. 6. Exemplum horum locorum peti poteſt ex Melchior. Jun. reſolut. orat. Cicer. 7. generis judicialis uſus hodiernus. 8. Theſes vel nudæ colligi poſſunt vel una cum Enthymematibus. 9. axiomata Ariſtotelis generalia. 10. Exemplum ex Oratione Ciceronis pro L. Murana, quâ tractatur Locus communis: Jurisprudentia poſtponenda eſt eloquentiæ & rei militari. 11. Theſis contraria ex oratione pro Cæcinnâ adducitur. 12. cui conſona eſt Aonii Palearii oratio elegans. 13. Theſes morales ex Seneca & aliis petendæ. 14. Locorum communium collectio ex Oratione pro M. Marcello. 15. Loci morum quomodo inſtituendi. 16. 19. Argumenta ſunt vel logica vel ethica vel pathetica. 17. hæc quandoque vel unico epitheto exprimantur. 18. Schraderus praxin excerptorum moralium docet. 20. Magiri Polymnemon laudatur. 21. Characteres hominum congerendi. 22. qua methodo ſint diſtinguendi. 23. Potiſſimum è Comicis & Satyricis notandi. 24. Theophraſti liber de characteribus laudatur. 25. Exemplum è Fabula Terentianâ Adelphis. 26. Comœdia, Satyra & Hiſtoria magis characteres iſtos exprimit, quam præcepta moralia. 27. Grotii & Lutheri judicium de Comœdiis Terentii. 28. 29. è fabulis quoque characteres eruuntur. 30. Nathanis Chytræi characteres Terentiani ἀνέκδοτοι. 31. Loci Affectuum. 32. quomodo iſti diſponendi. 33. Exemplo illuſtrantur. 34. Chambræus, Carteſius, Williſius, Placcius commendantur. 35. Loci Exemplorum. 36. Excerpta formularum Dialogiſticarum. 37. Excerpta Epiſtolica. 38. Materialia & Formalia. 39. Melchioris Junii Schola Rhetorica laudantur. 40. Excerpta Epiſtolica etiam è Gallis, Italis, aliarumque gentium Epiſtolographis, inſtitui poſſunt. 41. Collectanea formularum epiſtolicarum 42. E quibus Autoribus illa colligenda. 43. Ruperti Excerpta Epiſtolica ubi & quomodo adhibenda. 44. Eraſmi Roterodami

Digitized by Google

ani Formulæ Epiſtolares. 45. Stephani collatio formularum Ciceronianarum & Ovidianarum. 46. Clarkij Formulæ rejiciuntur. 47. Schraderi, Titii, Schönlederi Excerpta rerum deſiderantur. 48.

AD τὸ ἐνθυμηματικὸν pertinent primo Loci Communes Theſium, id eſt, 1
rerum omnium, quæ quomodocunque ad orationes pertinent, aut o-
ratione proponi ſolent cujuscunque generis. * Inſtitui vero illa Col- 2
lectio Theſium ſecundum cauſarum genera poteſt. Cum enim ob-
jectum Rhetorices ſit quæſtio quælibet, præſertim civilis, illa vero duplex
ſit, infinita & finita: Infinita vero Theſis dicatur, finita hypotheſis; & ab il-
la ad hanc plerumque progrediatur Orator, atque ex theſi argumenta deſu-
mat ad hypotheſin ſuam probandam: conſequens eſt, quo quis in theſibus
eorumque argumentis verſatior ſit, eò majorem inventionis copiam habi-
turum. * Ideoque mature talium Theſium Excerpta inſtituantur, quæ non 3
in civilibus ſolum, ſed etiam Eccleſiaſtici argumenti, orationibus ſuam utili-
tatem exſerent. Nam iidem fontes ſunt, ſive ad virtutes civiles, ſive ad
ſacras reſpiciamus: Niſi quod illud diſcrimen obſervari debet, ut in theſi-
bus civilibus enthymemata è prudentia morali & civili deprompta colliga-
mus; in ſacris & illa & inartificialia argumenta è dictis Scripturæ petita. * Vidit 4
jam hujus rei utilitatem *Baco Verulamius* in libro ſuo de *Augmentis Scien-
tiarum*, ubi ſpecimen aliquod talium theſium & antitheſium proponit. Idem
negotium etiam *Schraderus in Commentario Rhetoric. Ariſtotelic.* commendat.
* In Demonſtrativo genere colligamus ea, quæ vel laudantur, vel vitupe- 5
rantur, vel ſimpliciter, vel comparate. Fundus earum rerum ſit in omni-
bus Orationibus vel diſſertationibus, quæ quomodocunque aliquid laudant,
vel reprehendunt. Poſſunt & in ſubſidium vocari Poëtæ: nam & ex iis mutuari
poteſt Orator. * In genere Deliberativo colligi poſſunt Theſes ad conſultatio- 6
nem pertinentes. Ideoque hic excutienda ſunt illa themata, quæ apud Oratores
& Hiſtoricos ventilantur: Singulis illis ſubjici argumenta poſſunt. * Exemplum 7
horum Locorum communium quadam ex parte ſubminiſtrare poteſt *Melchior
Junius in Reſolut. Orat. Cic.* ubi ſecundum tria cauſarum genera Orationes Ci-
ceronis diſponit, & ſecundum partes oratorias omnes ejusdem generis ora-
tiones examinat: Sed ille ex ſolo Cicerone ſua tantum congeſſit, & partes o-
rationis in fronte poſuit, ſecundum quas colligit argumenta illa Ciceronia-
na. * In genere Judiciali, cujus exiguus eſt uſus, aliquis tamen in argumen- 8
tis affinibus, ut ſi expoſtulationes, exprobationes &c. inſtituendæ ſint, colli-
gemus varia genera criminum, de quibus inſtitui exprobrationes vel accuſa-
tiones ſolent: & notabimus ſub illis varia argumenta, quæ ad illa probanda
adhiberi ſolent. Locos etiam defenſionum colligere poſſumus, quorum ma-

gnus apud Ciceronem cumulus eſt. Nunc quidem illorum non adeò magnus eſt uſus, cum eloquentia forenſis deſierit, JCti vero & Advocati non tam per eloquentiæ ſubſidia, quam per diſputationes forenſes, omnia proponant. In Eccleſiaſticis non contemnendus hujus generis uſus eſt, cum vitia taxamus, & vitioſos homines oratione noſtra redarguimus; Tum enim communia illa argumenta, quæ Oratori civili proſunt, facili negotio in ſacra converti poſſunt. Omnis enim illa doctrina ſtatuum, qui in hoc genere occurrunt, mirifice inſervire huic ſcopo poteſt.

9 * Si quis itaque velit has theſes congerere, ut compendium laboris & temporis faciat, nudas theſes poteſt colligere, & quaſi per indicem addere autores, ſine enumeratione Enthymematum: ſi verò velit, etiam illa poterit adjicere; eò diſtinctior & utilior labor ille futurus eſt. Quanquam & intelligentibus facile erit revolvere autores, & tunc, cum opus eſt, apud i-
10 pſos breviter enthymemata recenſere. * Nos exemplo aliquo oſtendemus, quomodo theſis ſit notanda, & enthymemata ſimul ſecundum Ariſtotelem apponenda. Quod non ſemper ita facere neceſſum eſt, cum axiomata Ariſtotelis ſint generalia; enthymemata autem, quæ ad rem aliquam probandam afferuntur, ſunt ſpecialia. Ut itaque inutilis videatur cumulatio, ſi quis generalia axiomata cum ſpecialibus ſimul ponere velit. Nam hæc generalia axiomata Ariſtotelica tanquam literæ & ſyllabæ præſupponendæ ſunt illi, qui
11 ſermonem aliquem ſcripturus eſt. * Ex Oratione Ciceronis pro L. Muræna notetur hæc Theſis ſub titulo Jurisprudentiæ: *Jurisprudentia poſtponenda eſt eloquentiæ, & rei militaris ſcientiæ.* Hanc theſin ut Cic. probet, primò jurisprudentiam contemnire locis illis, quibus aliquid elevatur. Hi loci reperiuntur apud *Ariſt. lib. 1. Rhetor. c. 9.* ubi loci Demonſtrativi generis occurrunt. Debent vero hîc intelligi loci contrarii: nam Ariſtoteles directos poſuit. Poſtquam itaque primò theſis poſita eſt, ſubjiciantur enthymemata; Jurisprudentiæ dignitas non eſt tanta 1. quod in rebus minutis verſetur, *ex loco Ariſtotelico lib. 1. c. 9. 33. n. 25. & quæ eximia ſunt* 2. quod omnibus nota minus ſint in pretio, *Ariſtot. lib. 2. c. 9. n. 26. quæ uni ſunt propria.* 3. Quæ avaritiæ vel ambitionis gratia novantur, ſæpe ad libidinem hominum, ea parum æſtimanda. *Ex loco contrario ejuſdem capitis §. 3. 4.* Quod in ea multa ſint depravata & corrupta, ideoque ejus ars contemnenda: *ex loco contrario lib. 1. cap. 7. §. 43. n. 40. Stabiliora infirmioribus ſunt meliora.* 5. Quia jurisprudentia τὸ ῥητὸν potius reſpicit, quam æquitatem. *Ariſt. c. 13. §. 65. n. 4.* Sequuntur argumenta, quæ utilem eſſe negant jurisprudentiam ad gratiam parandam, *ex loco Ariſtotelis Contrario lib. 1. c. 9. §. 26.* Hinc ſequitur argumentum à facilitate, *è loco Ariſtot. lib. 1. c. 7. n. 19. Difficilius eſt faciliori:* jurisprudentia verò facilis. Quod oſtendit Cic. quatuor ſpecialibus argumentis, 1. quod jus omnes ſciant, 2. quod præceptis minime obſcuris contineatur.

3. quod

Digitized by Google

3. quod ab homine vehementer occupato diſci poſſit. 4. quod neque jus ſcriptum vel non ſcriptum ſit difficile, è loco ſpeciei. Jam ſequuntur argumenta comparantia, quæ oſtendunt, jurisprudentiam poſtponendam eloquentiæ & arti militari. Enthymema primum petitur *ex Ariſtot. lib. 1. Rhet. c. 7. n. 43. Quod plures expetunt, melius eſt eo, quod pauciores:* plures vero expetunt eloquentiam, quam jurisprudentiam: illam vero quoniam propter difficultatem aſſequi nequeant, ad jurisprudentiam deveniunt. Enthymema ſecundum eſt *ex Ariſtotele ibid n. 5. Quæ majus aliquod bonum efficiunt, meliora ſunt:* Eloquentia autem majora commoda affert, quam jurisprudentia: quæ per enumerationem explicat Cicero. Enthymema tertium petitum eſt *ex eodem loco n. 9. & 10. Quod minus altero indiget, melius eſt eo, quod indiget; & quod ſine altero poteſt eſſe, melius eſt eo, quod ſine eo non eſſe poteſt.* Eloquentia ſine jurisprudentia eſſe poteſt, jurisprudentia vero non ſine eloquentia, quia reſponſa & decreta JCtorum firma eſſe neqveunt, niſi Oratoris defenſio adſit, & illa ipſa quoque eloquentia opus habeant, ut confirmentur; imo plane interdum enerventur. Quartum Enthymema eſt *è n. 15. ejusdem cap. Quod majoris principium eſt, melius eſt eo, quod minoris eſt principium &c.* Rei militaris peritia & Eloquentia homines ad ſummas dignitates evehunt; quod non facit Jurisprudentia. Enthymema quintum *ex eodem capite eſt, n. 39. Diuturniora meliora ſunt brevioribus;* Eloquentiæ uſus diutius, quam Jurisprudentia, durat. quæ prolixe deducit Cicero, Sextum Enthymema *ex eodem capite eſt, n. 3. & 68. Meliora ſunt, quibus poſitis alterum ſequitur. Bonum & utile eſt Reipublicæ, quod conſervet ſtatum.* Propter rem militarem, non jurisprudentiam, Roma omnium princeps eſt facta, ideoque jurisprudentiæ præferri debet.

Atque ita Locus hic Communis tractatus eſt à Cicerone. * Si quis jam contrariam theſin velit, is notet locum contrarium Ciceronis ex Oratione pro Cæcinna, ubi ille prolixe de Jure & JCtis agit. Affert primo quatuor argumenta, quibus dilemmate eleganter reſpondet, quæ omnia ex illo notari poſſunt. Addit poſtea 7. Enthymemata poſitiva, quibus dignitatem & utilitatem Juris & JCtorum aſſerit. Enthymema primum eſt petitum ex *eodem cap. 7. n. 68. Bonum & utile eſt, quod conſervat Reip. ſtatum.* Eſt enim Jurisprudentia vinculum, non modo judiciorum, verum etiam utilitatis & vitæ communis, & leges fundamentum Reipublicæ præſtant. Secundum argumentum conſiſtit in dilemmate: Si propter juris interpretes jus civile contemnendum, aut illi periti ſunt aut imperiti: ſi periti, qui non obtemperant, jus ipſum labefactant: ſi imperiti, qui illos vituperat, non jus civile, verum homines vituperat. Tertium Enthymema *ex cap. 7. n. 5. Quæ magnum aliquod bonum efficiunt,* &c. Per juris civilis ſcientiam ſuum cuique tribuitur, rerum dominia diſtinguuntur. Quartum Enthymema petitum eſt *ex eodem cap. n. 40. Stabiliora infirmioribus ſunt præferenda.* Jus civile nec gratiâ inflecti, nec perfringi potentia, nec pecunia adulterari, nec aliâ ratione corrumpi poteſt: ut comparatione & exemplis oſtendit. Quintum *ex n. 63. Quod ad multa eſt utile*

le &c. *it. ex n. 10. Quod vim habet prohibendi aut tollendi ea, quæ bonis adverſantur.*
Sine jure civili nemo ſibi hæreditates ſalvas promittere poterit: jus enim à vio-
lentia & injuriis munit. Sextum ex iisdem locis eſt, & pene declaratio tantum
ſuperioris Enthymematis: Major hæreditas unicuique à jure civili in bonis, quam
à parentibus ipſis, venit. Poteſt tamen *referri ad n. 11. c. 7. Quod principium alterius*
eſt, melius eſt eo, quod non eſt principium. Septimum eſt *n. 22. Quo privari majus*
malum eſt. Jus amiſſum plurimum nocet in Republica, ergo jus & leges magno
13 in pretio habendæ.* Si quis priori loco Ciceronis contra Jurisprudentiam locum
directe oppoſitum velit, is legat *Aonii Palearii Orationem*, planè Tulliano genio
ſcriptam, quam ille in *L. Muranam Ciceronianæ contrariam* ſcripſit.

14 Seligi tales Loci Communes multi è Cicerone poſſunt ac aliis, quæ oſten-
dant, quomodo ad hypotheſin ſuam probandam theſi poſſit uti Orator. Poſſunt
his addi theſes quæcunque morales, licet non omnino accurate tractatæ per
enthymemata, ſed vel exemplis tantum & ſimilitudinibus, qualia invenias pluri-
ma in Senecæ ſcriptis, in quæſtionibus ethicis & politicis, à variis autoribus tracta-
15 tis; præcipue è Melchiore Junio ſingulari Quæſtionum Politicarum libro. * Ex
Oratione pro M. Marcello has theſes ſeu Locos communes colligere poſſumus:
I. Generalis theſis totius orationis hæc eſt: *Gratiæ ſunt agendæ ob reſtitutionis be-*
neficium. Quod variis probatur argumentis, tam docentibus, quam amplifican-
tibus. Conferantur cum hâc oratione Oratio ad Quirites poſt reditum, Oratio
ad Senatum poſt reditum, quibus idem locus traditur, & unde argumenta de-
promi poſſunt. Minores ſententias, quæ enthymematibus non deductæ ſunt,
præterimus, quales paſſim implicantur formulis: argumenta tamen ethica in ſe
continent, e. g. In ſummâ poteſtate rerum omnium modus tenendus. Qui in ea-
dem cauſa, etiam in eadem fortuna eſſe debent. II. *Clementia major eſt virtus, quam*
fortitudo militaris, & major ex hâc, quam ex illâ gloria, num. 1. 6. 7. 8. & ſeqq. III. *Cle-*
mentia propria nobis eſt, n. 7. IV. *Victoriæ ſuæ modum tenere, ſumma virtus eſt*, n. 8. 9. 10.
V. *Qui errorem ſuum fatentur, atque inviti in illum inciderunt, veniâ digni*, n. 13. VI. *Qui*
privato officio in offenſam potentioris incidit, ei hoc in culpam imputari non debet. VII.
Qui pacem in bello civili ſuadet, nulli culpæ eſt obnoxius. VIII. *Videtur placidus præferen-*
dus eſſe parti ferociori: niſi meliores partes ſequatur, n. 16. 17. 18. IX. *Inſidiæ non ſunt timen-*
dæ illis, qui publico beneficio venerabiles ſunt, n. 21. 22. X. *Eorum, qui Reip. præſunt, vita*
& ſalus multâ ſollicitudine debet defendi, n. 23. 24. XI. *Non complebit victoria ſuæ*
gloriam, qui laceratam Remp. non erigit, n. 25. XII. *Qui Reip. natus eſt, & vivit, nun-*
quam ſatis ſibi vixit, n. 26. XIII. *Vita principis & viri primarii in Rep. non annorum, ſed*
meritorum, ratione definienda eſt. n. 27. 28. XIV. *Diu non vixit, qui non geſſit res per-*
petuas, & in omne ævum duraturas, n. 28. 29. XV. *Sola virtutis bellicæ fama non parit*
tantam gloram, quantam Reip. reſtauratio, n. 30. XVI. *Ingrati cives ſunt, qui bello civili*
compoſito animum rebellem retinent, n. 31. 32.

16 Secundo inſtituendus eſt *Codex morum* ſeu *characterum*, in quo colligentur
illæ

illæ ſententiæ, quæ idoneæ ſunt ſubminiſtrare argumenta ethica. * Notum enim 17
eſt, tria eſſe argumentorum genera, Logica, Ethica & Pathetica. Logica, ſive
probantia vel docentia, afferuntur ad rem probandam, quorum copia colligi pot-
eſt in *Codice Theſium:* Morata & Pathetica per totam orationem ſunt diffuſa, &
maximam orationi conciliant gratiam. Nulla enim pene formula, nulla oratio
familiaris, quæ non iis utatur: quibus quo magis referta eſt oratio, eò illa viva-
cior & illuſtrior eſt. * Implicantur vero illa argumenta nonnunquam verbis, ut 18
unâ ſæpe voce ac epitheto contineantur: Neque enim opus eſt, magno cum ap-
paratu illa proponere. Infinita talia occurrunt, non in Oratoribus tantum, ſed
& Poëtis, præcipuè apud Comicos; qui, ut ſpeculum vitæ humanæ omnium ani-
mos repræſentant, ita pleni ſunt talibus ſententiis, quæ ex abdito eruuntur atque
iterum aliis argumentis applicari poſſunt. * Fundamentum horum Excerptorum 19
ponendum eſt in *Ariſtotele lib. 2. Rhetor. c. 12. 13. 14. 17.* quibus ille hominum mores
deſcribit ſecundum varios ſtatus. Hæc itaque omnia, & quæ hîc occurrunt axio-
mata, pro titulis uſurpanda; Quibus titulis deinde ſubjungendæ ſunt ſententiæ
vel ſimiles, vel ſpecialiores. * Praxin illorum Excerptorum inſtituendorum di- 20
lucide ſatis ob oculos poſuit *Schraderus Comment. lib. 2. Rhet. l. 10. p. 371.* * Inter Gno- 21
mologos non habemus, qui tali methodo collectanea ſua inſtituerit. Solus Magi-
ri liber, qui *Polymnemon* inſcribitur, aliquâ ex parte prodeſſe nobis poteſt, & ex illo
non exigua ſylva propoſitionum moralium exſculpi: Nam ſummaria omnium
illarum ſententiarum, quas adducit, in frontiſpicio ponit, unde per Synopſin ha-
beri omnium ſententiarum ſimilium uſus poteſt. * Schraderus primum ponere 22
jubet generalia axiomata, quæ ad omnes homines ex æquo pertinent. Hæc in ge-
nere notanda ſunt. Specialia referenda ſunt ad homines certi ſtatus & conditio-
nis: ideoque generales tituli ponendi ſunt divitum, nobilium, plebejorum, ſe-
num &c. Poſſunt etiam referri mores affectuoſorum & iratorum, amantium
&c. ſi quis in codice affectuum characteres affectuum ponere nolit. Pertinent
etiam huc characteres nationum, quales paſſim occurrunt apud Hiſtoricos, &
quorum ideam dedit Barclajus. * Si quis accuratam hic diſtinctionem velit, quod 23
tamen non adeo neceſſarium eſt, poſſet homines in certas claſſes diſtribuere. In
prima claſſe continerentur homines generatim conſiderati, quæ de ipſorum mo-
ribus prædicari poſſunt. In ſecunda claſſe homines ratione ſexus diſtincti, ut
viri & feminæ. In tertiâ claſſe homines ratione ætatis diviſi, ut pueri, adoleſcen-
tes, juvenes, ſenes. In quarta claſſe conſiderantur variæ hominum ſocietates, 1.
Societas conjugalis. Pertinebunt huc characteres conjugum, viduorum, vir-
ginum &c. 2. Societas herilis: quo pertinent characteres dominorum, famulo-
rum, ſervorum & eorum, qui ſub his titulis generalibus continebuntur. 3. Socie-
tas patria, ubi parentum & liberorum characteres. Deinde homines ratione
ipſius civitatis conſiderati, varios ſubeunt characteriſmos, vel ut imperantes, vel
ut parentes. In imperantibus ſunt Reges, vel abſoluti, vel limitati, tyranni, opti-

mates

Digitized by

mates, oligarchici, tribunitii magiſtratus, vel democratici. In civibus ſunt pro varietate illorum varii characteriſmi, potentium, nobilium, religioſorum, eruditorum, militum, opificum, ruſticorum; tum ratione munerum, quæ gerunt in Republica, ut: Juriſperiti, Cenſores, vectigalium exactores, Quæſtores, & ſi quæ porro occurrunt genera: quibus omnibus ſuus eſt locus tribuendus, ac notandum, ſi quid de illis memorabile in Hiſtoricis vel Poëtis occurrat, quod χαρακτη-
24 ρισμὸν aliquem ſapiat.* Nuſquam vero luculentiora exempla ſunt, quam in Comœdia & Satyra, quæ humanæ vitæ imaginem repræſentat. Quid enim plenius & præſtantius eſt, quam locus ille apud Horatium *lib. 1. Satyr. 9.* ubi garruli hominis & moleſti mores deſcribit? Nam ad generales hominum claſſes etiam pertinent homines ratione virtutum & vitiorum conſiderati, ut: ſuperbi, avari, libe-
25 rales, magnifici, oſtentatores, inepte ſeduli, aſſentatores, cavillatores &c.* De quibus multa Theophraſtus in ſuis Characteribus, cujus liber una cum doctiſſimi Caſauboni Commentario magno colligendi onere nos ſublevabit, ſi, quæ in autore & commentatore habentur, in ſuos locos redigantur.

26 Sumamus e. g. è Comœdiis Terentii illam, quæ Adelphi inſcribitur, & educamus è quibuſdam ejus ſcenis axiomata, tum ad affectus, tum ad mores ſpectantia, unde methodus & uſus horum Excerptorum patebit. Act. 1. Scen. 1. introducitur Micio ſenex: Statim in primis verſibus elucet affectus ille, quam στοργὴν Græci dicunt, parentum ſcilicet in liberos; ideoque inter characteres hujus affectus referendum eſt axioma: *Vehemens & acerba parentum ſolicitudo eſt de liberorum ſalute.* Si ad codicem Morum referre velis, referre poteris ad parentum titulum. *Ex verſ. 5.* hoc educas axioma: *Multum diſcriminis eſt inter ſuſpiciones uxoris Zelotypæ de abſente marito, & cogitationes parentum de abſentibus liberis:* hi enim pericula & res adverſas; illi gaudia & voluptates abſentium ſibi imaginantur. Referri poteſt in codice affectuum, ad titulum στοργῆς; In codice Morum ad titulum. *Liberi & Parentes, Uxor & Maritus.* Poteſt etiam in codice Affectuum referri ad titulum *Zelotypias.* Ad verſum 10. notandum eſt hoc axioma in codice Morum ſub titulo Senum: *Senes ſunt in minimis rebus anxii* & προφοβητικοί. In codice Affectuum poteſt etiam referri ad titulum Amoris. E verſ. 14. referatur ad titulum στοργῆς in codice Affectuum, & quidem ad illum titulum: *Erga quos? Liberi & quicunque in cura ſunt aliorum, chariores ſunt parentibus & curatoribus, quam ipſi ſunt ſibi.* E verſ. 16. ſeqq. ad codicem Morum ſub titulo Fratrum referatur: *Magnæ ſæpè inter fratres naturæ, ingeniorum, voluptatum, morum & ſtudiorum eſt diſſimilitudo,* ut fratres illi Micio & Demea; de quibus Cic. in Catone & Horat. lib. 2. Epiſt. ult. Ex v. 17. ad codicem Morum referatur titulus *Urbani & Ruſtici: Vita urbana clementes & placidos facit, ruſtica duros & incultos.* Ex v. 19. ad titulum *Parſimoniæ* referatur: *Parce vivere & laborare virtutis eſt; ſed ſi id ſemper fiat, reprehenſione non caret.* E v. 24. ad cod. Mor. ſub tit. Parentes: *Ut amentur à filiis parentes, amabiles ſunto.* Ex v. 25. ad eundem titulum referatur: *Parentes*

Digitized by Google

rentes filiis dent neceſſaria, quod eſt liberalitatis : prætermittant delicta tolerabilia, quod eſt lenitatis. Ex v. 7. ad tit. Filiorum referatur : *Filii liberaliter educati candorem & animum apertum habent ; dura educatio fraudulentos & ſimulatores facit*, Ex v. 28. ad eundem titulum referatur : *Liberi, qui patrem fallere audent, alios tanto magis fallent.* Ex v. 30. ad eundem titulum referatur : *Pudore & liberalitate rectius tenentur liberi, quam metu.* Ex v. 33. ad eund. tit. *Filiorum delicta imputantur parentibus, ut quæ ex mala educatione orta.* Ex v. 35. 36. notetur *character parentum indulgentium*, qui quævis delicta filiorum quodam colore excuſant. Ex v. 37. notetur hic *character hominis commodi :* Hominis commodi & elegantis eſt, non pertinaciter defendere ſententiam. Ex v. 8. notetur hic *character imperantium :* In imperiis, quæ amicitia adjunguntur, poteſt eſſe gravis & laudabilis diſciplina. Ex v. 39. ad eundem titulum Imperantium referatur : *Nulla violenta imperia diuturna.* Ex v. 40. ad titulum Metus in codice Affectuum referatur, & quidem ad tit. *Qui? Qui malo coactus officium facit, in metu eſt, & dum in metu eſt, bonus eſt ; ubi metus ceſſat, ad ingenium redit.* Nam ut Mimus ait : Malus, ubi bonum ſe ſimulat, eſt peſſimus ; & licet vi cogatur, tamen omnia ſimulate & fraudulenter agit. Ex v. 43. ad affectum amoris & benevolentiæ, ſub tit. *Qui?* referri poteſt : *Quos benevolentia nobis adjungimus, ultro & ex animo parent.* Ex v. 47. notetur characterdominorum & patrum : *Domini per metum ſervos in obſequio retinent ; Parentes per amorem & gratiam.* Ex v. 51 Notetur ad Cod. morum character hominum moroſorum : *Moroſi ſemper ad jurgia proni ſunt*, ut Demea Terentianus. Ad titulum Liberorum referatur : *Liberi non emendantur jurgiis & verberibus.*

Hæc igitur ad exemplum ſint, ſi quis è reliquis ſimilia colligere velit, ac poſ-
ſunt eorum colligi infinita. * Nam Comœdia, Satyra, Hiſtoria, perpetuum quaſi 27
theatrum exhibent actionum in vita civili. Hiſtoria recenſet res verè geſtas ; Comœdia argumentum vel verum, vel fictum, velut rem geſtam in theatrum producit : Satyra malas hominum actiones, quæ adverſus bonos mores inſtitutæ ſunt, quaſi per ludum jocumque reprehendit. In his plus latet characteris virtutum, vitiorum, officiorum, quàm in omnibus Philoſophiæ Moralis præceptis. Omnis ex his ars noſcendi homines, cum iis converſandi, exſculpitur, quam cum præſupponat Orator (Scire enim debet ille, cum quibus ſibi agendum) longè felicius pleniusque, quam è Chryſippo & Crantore, ſibi philoſophiam practicam
formabit. * Quod cum probe noſſet Vir ſummi judicii & πολιτικώταίος Grotius, 28
Terentii fabulas legens, cum eam ob cauſam reprehenderetur ab aliquo, quaſi
rem ſe indignam faceret, reſpondit illi : Alia legimus in his pueri, alia viri. * Ipſe 29
Lutherus noſter, ut refert in præfatione libelli de Synonymia Terentii *Baſilius Faber*, tanta voluptate Terentii fabulas evolvit, ut à negotiis vacuus duorum menſium ſpatio bis percurrerit integrum exemplar, atque in ejus lectione deprehenſus dixit : perſpicere ſe demum familiari Terentii lectione, quid artificii in eo autore ineſſet. * Ne fabulas quidem ipſas hic excipimus, eſtque eo in genere Phædri 30

Fabulis nihil elegantius. Ut enim ex hiſtoria elucet typus rei geſtæ,atque ex illo
typo characteres hominum, vel virtutum, vel vitiorum: ita è fabula velut quo-
31 dam ſimulachro ficto rei gerendæ, ut geſtæ, typus & character proponitur. * In
animo habebat Nathan Chytræus, omnes Terentii Comœdias, notatis morum
& affectuum characteriſmis in lucem edere. Qui profecto labor fuiſſet longè
utiliſſimus: ſed ſolam ille fabulam Adelphos ſpeciminis loco edidit, unde &
nos ſuprà nonnullos canones excerpſimus. Memini fuiſſe, qui pro Themati-
bus in latinam linguam vertendis diſcipulis ſermones Germanicos propoſuere,
perpetuo contextu è Comediis Plauti & Terentii, eorumque characteribus for-
matos, inſigni cum juventutis fructu.

Ut Codex Morum, ita *Codex affectuum* quoque inſtituendus eſt. Argu-
32 menta enim Pathetica pro movendo auditore inſerenda ſunt Orationibus omni-
bus, præcipuè iis, quæ in ſingulari aliquo affectu verſantur. Doctrinam hanc
de Affectibus pleniſſime tractavit *Ariſtot. Rhetor. 2 à cap. 1. ad 11.* Ubi legendus eſt
33 diligentiſſimus ejus Commentator Schraderus. * Diſponendus itaque hic eſt li-
ber ſecundum affectus, qui titulos generaliſſimos repræſentant. Sub ſingulis
affectibus ſpeciales tituli ponantur. *1 Qui? 2. Ob quæ. 3. Adverſus quos.* Adjici his
quartus titulus poteſt: *Character.* Primum enim noſcendus eſt affectus ex cha-
ractere ſuo. Secundo cognoſci debet, qui ſoleant in tales affectus eſſe proni,
ut ſciamus, quibus perſonis quos affectus tribuamus, vel ex noſtro, vel ex alio-
rum ingenio. Tertio, quibus de cauſis. Hinc patet, quo in loco Orator enthy-
mematibus affectuoſis uti debeat. Nam e. g. ſi iram provocet contemptus,
conſtat ex illa cauſa, hoc affectu utendum eſſe. Quarto, erga quos affectus ta-
les induamus, ut ſciat Orator, an enthymematibus talibus uti poſſit apud ſuos
auditores, an ſint illi homines,qui iſtis enthymematibus moveri poſſint. Ubi in
ſubſidium ſumi poteſt codex morum: alii enim aliis pro conditione fortunæ &
munerum in hos illoſve affectus ſunt proniores. Poſſunt & in his affectibus plu-
res numerari, quos omiſit Ariſtoteles & recenſet Schraderus *Comment. in cap. 1.*
34 *lib. 2. p. 207* * e g. Si quis titulum velit facere: *Ira*, ſubjiciat primum *characteres*
hos, 1. quod ſit inſaniæ quædam ſpecies. 2. Affectionum peſſima. 3 Dulcis. 4 Ve-
hemens, 5. Loquax. 6. Maledica. 7. Præceps. 8. Rabioſa in omnes. 9. Inimica
rationis, & inops conſilii. 10. Fluctuabunda. 11. Occultari neſcia. 12. Sui imme-
mor. 13. Decoris oblita. 14. Monentibus refractaria. 15. In ſe ipſam ſæviens.
16. Cum vi externâ conjuncta. Sub his titulis ſpecialibus ponantur ſententiæ,
ſimilitudines, emblemata, adagia, exempla, omniaque, quæ characterem illum
illuſtrant, ut poſuit hîc nonnulla Magirus in Polymnemone, Hinc ſequitur titu-
lus: *Qui ſoleant iraſci*, Recenſentur apud Ariſtotelem non pauci ex illo numero.
Illa axiomata pro titulis ponantur, & ſubjiciantur illis axiomatibus ſententiæ bre-
ves præcipuæ & argutæ, quales occurrunt in P. Mimi Gnomis, & eis, quas collegit
Gruterus, Novi etiam poſſunt canones adjici, vel ex ſolis illis collectaneis Ma-
giri:

d by Google

giri: nam canones illi Ariſtotelici generaliores ſunt, quibus plura ſpecialia poſ-
ſunt ſubjungi. Ita iraſcuntur facile homines felices, & in autoritate poſiti, po-
tentes, molles, ſenes, infantes, feminæ, ebrii, eruditi, occupati, inſani iraſcuntur
omnibus. Hinc ſubnectenda eſt claſſis illa: Quibus de cauſis? In his princeps
eſt primo contemptus, ad quam pleræque etiam cauſæ referri poſſunt. Secundo
inimicitia, quæ referri etiam ad priorem poteſt. Tertia claſſis: Quibus iraſci
ſoleamus, multos habet canones, & quidem viginti apud Ariſtotelem; quibus
addi plures poſſunt: & in hac claſſe ſimul involvuntur cauſæ ſpeciales. Suppleri
hîc etiam ex Magiro nonnulla poſſunt: contrarii quoque canones non in hac ſo-
lum claſſe, ſed in aliis ponuntur. Ita ad claſſem cauſæ referri debet, iraſci nos
non debere ob res leviculas & in poteſtate noſtra non poſitas, ex claſſe tertia,
rebus mutis & irrationalibus nos non debere iraſci, non potentioribus, non
furioſis, non tam perſonis, quam ipſis vitiis, imo ipſi iræ, hoſtibus publicis, qualis
ira fortitudinis comes eſt. * Conferi poſſunt, qui de Affectibus ſcripſerunt, Cham 35
bræus in libro Gallice ſcripto *de Characteribus paſſionum animi*, *Carteſius*, *T. Williſius*
& *Vinc. Placcii* elegantisſimum compendium de affectibus in Acceſſionibus ejus
Rhetoricis. * Quarto *Codex Exemplorum* inſtituendus eſt: Magnam enim exem- 36
pla vim habent in oratione. Exempla autem illa plenius proponi debent, quam
in vulgaribus Locorum Communium libris.*

Inter Oratoria Excerpta etiam illa numerari debent, quæ de Dialogis & 37
Epiſtolis inſtituuntur. In quibus etſi ſimplicior dictio eſt, cultu tamen & illa ſuo
non deſtituitur. Quod ad Dialogos attinet, præcipuum hic eſt connectendi
methodus, quæ conſiſtit in formulis mutuæ ſermocinationis, quales colligi debent
è Comicis & Dialogorum ſcriptoribus. Ideoque tales formularum tituli concin-
nandi ſunt, quales neminem hactenus concepiſſe memini. In animo quidem
habuit Starckius: nam in appendice Formularum Epiſtolarium promiſit tales
formularum Locos Communes, qui verò in lucem hactenus non prodiere. So-
lus ille titulorum ſyllabus, quanquam mancus & imperfectus, libello ejus de Stylo
ſubjunctus eſt; ſub quibus formulæ dialogiſticæ è Dialogis Ciceronis, è Plauti &
Terentii Comœdiis, item aliis quibusdam recentioribus, qui dialogos ſcripſere,
colligi poſſunt. Ita felicior erit dialogorum concinnatio, de quorum conficien-
dorum ratione *Carolus Sigonius* ſingulari libro egit.

Dialogos excipiunt Epiſtolæ, in quibus dictio ſimplicior eſt, etſi in his non 38
nunquam pro re nata ſtylus exaltari poteſt, ſi ad Viros illuſtres ſcribamus, & argu
mentum epiſtolæ ita efflagitet, ut in Dedicatoriis, Gratulatoriis. * Collectanea in 39
his duplicis generis formari poſſunt, materialia ſcilicet & formalia. Debent ita-
que ſub titulis Generum Epiſtolicorum, ut Petitoriarum, Svaſoriarum, Adhorta-
toriarum &c. colligi ex Autoribus argumenta, ſuper quibus tales Epiſtolæ ſcri-
ptæ ſunt: qualia Collectanea ex Epiſtolis Ciceronianis jam tum inſtituit Buchle-
rus; quibus tamen nos jungere poſſumus alias ex bonis autoribus, tam veteri-

Digitized by Google

40 bus, quam recentioribus Epiſtolis.* Subjicere etiam poſſumus Collectanea argu-
mentorum & enthymematum, quæ in ſingulis epiſtolis, tum Ciceronis, tum alio-
rum adhibentur, ita tamen, ut per indicem tantum excerpamus. Quâ in re viam
præivit Melchior Junius in Scholis Rhetoricis de conficiendis epiſtolis; qui liber
magni ad epiſtolas contexendas uſus eſt. Si enim e. g. Conſolatoriam ſcriptu-
rus es, invenies illic omnia argumenta, quæ in hoc genere uſurpari poſſunt, colle-
cta; notatis ſemper locis, ubi illa in Ciceronis Epiſtolis occurrunt. Ita ſcriptu-
rus epiſtolam, & ſimili argumento uſurus ex tot Enthymematum exemplis,
unum idemque ſenſu exprimentibus, facilè imitationis beneficio tua quodam-
modo omnia propones, amputando, ampliando, condenſando, prout commo-
dum tibi videbitur. Atque ita primum ego informari juvenes in epiſtolicis exer-
41 citiis velim, ubi prima Rhetorices tirocinia poſuere. * Neque ex ſolo Cicerone
talia Collectanea inſtitui poſſunt, ſed ex aliis etiam ſcriptoribus, tum veteribus,
tum recentioribus, tam Latinis quam Exoticis. Nam & in Gallica & Italica lingua
ſunt Autores, omnibus ad eloquentiam deliciis inſtructi: & in his Collectaneis
non tantum ad verba, ſed & ad ſenſus reſpicimus.

42 Materialibus Collectaneis ſubjicienda ſunt Formalia. Sub iſtis autem com-
prehendo omne illud, quod ad formulas pertinet: quod præcipuum pene in epi-
ſtola eſt, adeo ut interdum ſolæ formulæ literas abſolvant, ſi ſint Salutatoriæ, ne-
que in certo aliquo genere verſentur. Et illæ quidem formulæ vel ad nexum
partium in Epiſtolis referendæ, ut ſunt formulæ Exordiendi, Connectendi, Trans-
eundi ab argumento ad argumentum, & ſimiles vel habent in ſe argumenta
Ethica & Pathetica, quibus præcipua illa & Logica argumenta quaſi inveſtire ſo-
lemus. Eorum Collectaneorum rationem accuratam inſtituit *Starckius in The-
ſauro ſuo Epiſtolarum;* ubi omne illud, quod ad formulas pertinet, ſub certis ſuis ti-
tulis generalibus & ſpecialibus repoſitum eſt. Quibus etiam aliqui tituli addi
poſſunt, qui forte in epiſtolis occurrunt, ſed pauci illi erunt: nam ſatis uberem
43 ille apparatum ſuppeditavit.* Formulas tamen longe plures vel ſolus Cicero ſup-
peditabit: nam multas Starckius prætervidit. E recentioribus ſcriptoribus, qui
caſtam ſatis latinitatem ſervant, ut Manutio, Paleario, Bunello, Bruto, Balzaco, aliiſ-
44 que autoribus, etiam Gallicis, longè plura colligi poſſunt. * Poſſunt & addi, quæ
Rupertus in Mercurio ſuo Epiſtolari è Scaligero, Caſaubono, Wowerio aliiſque
collegit, etſi illa non ſunt cum prioribus comparanda: Nitidior enim in illis
dictio Latina eſt. Quanquam & hîc non tam ſemper ad dictionem, quam ad
ſenſus & argumenta reſpicere ſolemus. Verum cum illæ epiſtolæ pleræque ſint
familiares, ac dictione utantur facetâ, acuta, qua delectantur inprimis eruditi,
45 cum judicio formulis illis uti quis debet. * Collegit & Eraſmus Roterodamus in
libro de ratione ſcribendarum epiſtolarum ſub ſingulis generibus quaſdam ſyl-
vas, ut vocat, formularum & exemplorum; ſed pauca, & ſine ordine, nec memo-
46 ratis autoribus.* Henr. Stephani in *Diſſertatione de variis generibus Epiſtolarum Cice-
ronis,*

ronis; quædam etiam de formulis cujuslibet generis notavit; ſed, ut mos fert ejus, confuſa ſunt omnia. Legi tamen poſſunt, quæ affert. σύγκρισιν enim quandam inſtituit inter formulas Ciceronis, & Ciceronianas cum Ovidianis confert, e. g. in argumento conſolatorio ex libris Triſtium. * Clarkii Formulæ epiſtolares parum 47
bonæ frugis habent, ac multæ illarum neſcio quibus è lacunis hauſtæ.

Atque hæc de Excerptis Oratoriis dicta ſunto. * Vellem exirent tandem 48
in publicum, quæ Schraderus, J. P. Titius, & Schönslederus promiſerunt de Excerptis rerum! Ita plenior luculentiorque illi rei cura impendi poſſet, & oratoria etiam Excerpta lucem hinc aliquam acciperent. Schraderianus liber de Excerptis editioni, ut audio, paratus eſt. Titii poſtuma promiſit Patre dignus filius Fridericus Daniel Titius. De Schönsledero vix quicquam ſperandum exiſtimo.

CAP. X.

DE EXCERPTIS POETICIS.

Apparatus poëticus ab Oratorio diverſus. 1. Latinitas Poëtica. 2. Lexicon Translatorum poëticorum colligendum. 3. Cui index rerum ſubjiciendus. 4 Metaphoras tales collegit Petrus ab Area Baudoza. 5. Ariſtotelis ut Fr. Robortelli. 6. it. Sturmii 7. Baldæi, 8. Buchneri de Metaphoris poëticis Teſtimonia. 9. Riccii opus de locutionibus poëticis incendio periit. 10. Rivolæ Sylva Translatorum Poëticorum. 11. Dieterici λεξίδιον poëticum. 12. Latini ejusmodi lexici idea promittitur. 13. Henrici Schavii Lexicon Statianum ac univerſale poëticum ad Mythologiam morte ejus periit. 14. è lexico iſto Statiano exemplum de Hercule adducitur. 15. Phraſeologiam poëticam qui ſcripſerint. 16. Formularum Poëticarum collectanea 17. Ornamentorum, Comparationum, Exemplorum ſylloge. 18. Excerpta Idolographica & Proſopographica. 19. de his qui ſcripſerint. 20. 21. Idolographia veterum. 22. Topographia poëtica. 23. Collectanea quæ Poëtis cum Rhetoribus communia. 24. Indices rerum à Poëtis laudatarum vituperatarum & deſcriptarum. 25. Farnabii index poëticus. 26. Ab iconologiis & typographiis differunt deſcriptiones minores. 27. In generibus tribus cauſarum differunt Rhetorum enthymemata à poëticis, quoad modum proponendi. 28. 35. Orationum & Figurarum poëticarum collectio, imprimis morum & affectuum. 29. 34. in quibus exprimendis Virgilius artifex eſt, poſtque eum Ovidius. 30. Poëtæ oratorum etiam apparatu uti poſſunt. 31. Exemplum è Virgilio. 32. plura exempla habet Laurent. le Brun. in eloquentia ſua poëtica. 33. 35. Loci Communes Inventionum. 36. qua ratione illi concinnandi. 37. Eorum utilitas. 38. Hyle Inventionum poëticarum noſtra. 39. Artificiorum à numero & periodis, callentiſſimus Virgilius. 40. qui artes illos notarint. 41. Connexionum

Digitized by

Sylloge inſtituenda. 42. Deckenii obſervationes Poëticæ laudantur. 43. & recenſentur. 44. quænam in illis deſiderentur. 45. Sejugatio, figura illuſtris. 46. Vechneri libellus de figuris commendatur. 47.

1 UT in oratione ſoluta opus eſt apparatu quodam, ita quoque in carmine.
Nam & hic verborum, ſententiarum, amplificationum, ornamentorum,
2 Excerpta facienda ſunt. A verbis itaque poëticis incipiendum eſt. *
Habent carmina ſuam, ut ita dicam, peculiarem linguam, imo & Gramma-
ticam: occurrunt hîc verba, phraſes, conſtructiones, figuræ, nullo modo Oratori
uſurpandæ. Quare recte fecit *Jacobus Maſenius*, qui in *Palæſtra ſua lib. 2. c. 12.*
ſingularem diſſertationem poſuit de Syntaxi phraſeos poëticæ ejusque copia,
qui eo de argumento legendus eſt. Videatur & *Fr. Robortellus in libro de artificio
dicendi cap. de poëtico ſerm. diſput. 1.* Cæterum verba quædam & voces in ſe ſpe-
ctatæ ſunt poëticæ, ſolisque Poëtis relinquendæ, quod facile obſervabis, ſi car-
men aliquod in proſam convertas. Eſt & alia membrorum & periodi ſtructura,
3 etſi præcepta tamen ſtructuræ Oratoriæ pro fundamento habeat. * Deinde tranſ-
lata ſunt peculiaria, in quibus colligendis magna opera inſumenda eſt Poëſeos
cultori. Confici itaque Lexicon aliquod poteſt, & verba ſecundum ordinem Al-
phabeti locari, quibus omnes illæ Metaphoræ poëticæ, quarum pleræque ſunt
καθ' ἐνέργειαν, per quas ἐμψυχία quædam ſive animatio rei paratur, colligantur.
4 *Ubi Lexicon tale perfectum eſt, poteſt illi ſubjici index rerum, de quibus dicun-
tur talia vel Epitheta vel prædicata. Theſaurum habebis, ſi ex omnibus Poëtis tale
5 opus collegeris. * Quaſdam Metaphorarum poëticarum, ſed paucas, collegit *Pe-
trus ab Area Baudoza in ſuis Poëticæ Elocutionis Formulis, quæ editæ ſunt Lugd. Anno 1590.
in 12.* & ante illud tempus ſub nomine *Fundani.* Verum non ille ordo eſt, ut le-
6 genti ſtatim occurrat. * Hujus noſtri conſilii multos magnosque autores habe-
mus. Ac primo quidem ipſe Ariſtoteles libro de Poëtica prolixè oſtendit, quis
tranſlatorum uſus: quod exemplis elegantibus in Commentario ſuo declarat
Fr. Robortellus p. 262. 263. inter alia è Ciceronis libro *de Orat. 3.* locum adducens,
qui improbat eorum exercitationem, qui Ennii narrationem conabantur aliis
verbis exprimere. Cum enim ille optima verba tranſlata occupaſſet, illi deteriori-
bus exprimebant. Quare obſervat Robortellus: Si quis Virgilii verſum lib. 4.
Æneid. *Vulnus alit venis & cæco carpitur igni*, propriis verbis expreſſerit ita: *Affe-
ctionem amoris interiorem paulatim auget, & occulto conſumitur amore:* totam langue-
7 re ac humilem fieri orationem. * Sturmius in libro de linguæ Latinæ reſolvendæ
ratione, optimus in hac re magiſter, ita cap. 4 *Poëtæ habent raras quasdam metapho-
ras, differentes ab Oratorum metaphoris: Cujus diſcriminis ignoratio facit ſcriptores
noſtri temporis impuros. Qui putat, quamvis metaphoram apud quemvis ſcriptorem eſſe
bonam, is errat, & nunquam purè ſcribet. Oportet oratorias ſeparare à poëticis: Orato-
res habent metaphoras quaſi nativas quasdam; Poëtæ ſuas etiam quasdam nativas ha-*
bent,

bent, ſed ſunt contra naturam Oratorum. Teſtis eſt *Erythræus Pinac. II. n. 14.* de
Maffejo nitidiſſimo ſcriptore: omnia Latina verba collegiſſe ac pro ratione tem-
porum, quibus inventa vel uſu recepta eſſent, diſtribuiſſe, tum quæque verba hi-
ſtoricis, quæ poëtis, quæque oratoribus eſſent aptiora, notaſſe. * *Baldeus* Poëta in- 8
genioſiſſimus Germanus in elegantiſſima illa *Diſſertatione ſua de Studio Poëtico:
Sunt varii loquendi modi. Qui cuique carminis generi conveniant, naſuti ſtatim
odorantur. Aliter rem hiſtoricus vel Orator effert, aliter Poëta, in ipſa poëſi aliter
Elegiacus, aliter Satyricus, à ſe remoti invicem plerumque non tam ſono diſtantium verbo-
rum, quam ſtructura totius artificii & fluctuantis ſpiritus, qui molem agitans ſenſa vitam-
que inſinuat.* Et in eadem diſſertatione Horatium multa verba in Satyris uſur-
pare ait, quæ in Lyricis nunquam poſiturus erat. * De Metaphoris Poëticis ea- 9
rumque diſcrimine & abuſu legendus etiam *Buchnerus libro de Commut. dic. rat.
cap. 2. ſect. 5. §. 13* *Eam latinitatis poeticæ rationem ſingulari libro oſtendere vo- 10
luit *Bartholomæus Riccius*, Vir doctiſſimus, benè de eloquentia meritus. Nam in
præfatione iſtius libri, quem *Apparatum Latinæ Locutionis* inſcribit, à ſe perfectum
illud fuiſſe opus teſtatur, quod ipſi incendio periit. * Tranſlatorum Poëticorum 11
in Italica lingua Collectanea, *Proſpero Mandoſio* in Bibliotheca Romanâ teſte p. 175.
molitus eſt *Clemens Rivola*: cum hoc enim elogio recenſet: *La Selva de' Traslati
Poetici opera aſſai voluminoſa & nobile.* Sed morte præventus abſolvere non po-
tuit. * Vidit quoque ſeparandum à ſermone ſoluto Poëtiſmum, etiam in Græcâ 12
linguâ, *Johannes Cunradus Dietericus*, qui in *Specillo Chreſtomatiæ Græcæ*, ubi multa
ut de Græca linguâ, ita de omni didacticâ præclara habentur, λεξίδιον poëticum
Græcum ſe daturum promittit. *Nos, quoniam in Latinâ linguâ nemo hactenus 13
fuit, qui hanc operam in ſe ſusceperit, ideam alicujus Lexici, quo tranſlata poëti-
ca contineantur, huic capiti ſubjiciemus. Quæ veſtigia ſi & alii ſequantur, no-
ſtra rudimenta perfecturi, non male de re literaria merebuntur.

Non inutilis etiam hic labor eſt, imo verò ad Poëtarum explicationem & 14
uſum in epithetis & periphraſibus vehementer commendandus, ſi quis omnia,
quæ occurrunt in Poëtis Mythologica, Proſopographica, nomina Heroum, Deo-
rum, urbium, regionum, patronymica, epitheta, ſingulari Lexico ex omnibus poë-
tis formando comprehendat. Id in animo habebat *Henricus Sbavius*, meus
quondam Præceptor, qui ipſe tale Lexicon Statianum congeſſerat, editioni jam
tum cum Paraphraſi Statiana paratum, niſi immatura viri mors hoc conſilium
abrupiſſet. E cæteris quoque Poëtis ubi diſcipulorum operâ eodem modo
Lexica congeſſiſſet, inter quos mihi Senecæ Tragœdiæ obtigerant, tandem Uni-
verſale aliquod Lexicon poëticum edere in animo habebat. Quanti hoc uſus
foret, ii intelligunt, qui in illis ſæpe hærent, cum Poëtas explicant. * Superſunt 15
mihi Statiani iſtius Lexici quædam laciniæ, unde in exemplum, quæ de Hercule
illic habentur, adducam. Numeri adjecti verſus notant, qui citra librorum diſtin-
ctionem à capite ad calcem per omnia Statii opera numerati ſunt. Primum habet
Hiſtorica. 2. Periphraſes. 3. De nominata.

HER-

Digitized by Google

HERCULES *filius Jovis, ex Alcmena uxore Amphitruonis: unde & Amphitryoniades dicitur, factorum magnitudine celeberrimus. 6709. 6888. Juno illi infeſta varia pericula concinnavit 146. 1611. Uſa eſt miniſterio Euryſthei Regis Argivorum, qui fatale jus in ipſum habuit. 1587. Numerantur præcipuè duodecim ejus labores, 915. In cunis duos ſerpentes à Junone immiſſos exanimavit. 840. 1612. Leonem Nemeæum jugulavit & ejus exuviis pro veſte uſus eſt. 2827. 4262. Aprum Erymantium occidit, 10178. Poma Heſperidum à vigili Dracone aſſervata reportavit, 1723. Hydram Lernæam interfecit, 1594. Diomedem crudelem Thraciæ Regem equis ſuis laniandum objecit, 1595. Buſyridem cruentum Ægypti Regem ad aras mactavit, 1596. Clavam, arcum & ſagittas graviſſimas geſtat, 1615. 1599. A Molorcho beneficè hoſpitio exceptus fuit, 1593. In monte Oetâ ſe combuſſit, & Deus factus eſt, 1571. Apud Tirynthios cultus eſt. Hinc dicitur Tirynthius, 1565. 1689. Colitur & in Nemea Sylva, item Tiburi & apud Argivos paſſim 1587. Templum ei reparavit Pollius, quod prolixè deſcribitur à verſ. 1565. Fuit frater Bacchi, 1605. Amavit Hylam puerum, 647. Cum Age Nympha Arcadica concubuit, 1604. Theſbii quinquaginta filias omnes eadem nocte conſtupravit, 1607. Columnas ſuas erexit ad fretum Gaditanum, quod inde Herculeum dicitur, 1747. 2596. Hercules epitrapezius, effigies ejus ſub poculo collocata prolixè deſcribitur à v. 2770. Hinc vocantur Herculei labores 146. Herculeus alumnus, i. e. Hylas 647. Herculei Hortatus 1678. Herculea gymnas, 6168. Herculeus Pæan, 6219. Herculeæ vires 8139. Herculea moles, 8497. Herculei lacerti, 8551. Herculeus Hæmon 9902. Herculeæ noctes, i. e. Trinox, quam Jupiter ejus generationi inſumpſit 8795. Ternox Herculea 13102. Herculea mater, i. e. Alcmena 12179. Herculeus Agylleus 11351. 1368. Herculeæ ſagittæ, 11365. Herculei nepotes 13547.*

Patet ex his, nihil eſſe hoc labore utilius. Plerumque enim in illis Poëtarum locis hæremus, neque ſenſus illorum ſatis percipimus. Talia inprimis apud Statium multa occurrunt, & apud alios Poëtas. E. g. *Geticus Maritus, pro Vulcano: Geticus Vates pro Orpheo: Geticum plectrum pro ejuſdem Orphei lyrâ: Getica ornus, pro arboribus per ejus lyram commotis: Getici amores, i. e. Orithyia, quam Boreas rapuit ab Ilyſſo, Thraciæ fluvio. Getica volucres, i. e. Philomela & Progne. Arcadicus galerus, i. e. pileus Mercurii, qui Arcas eſt. Actæa faces, i. e. quæ in ſacris Cereris vel Palladis præferuntur. Actæi imbres, i. e. feraces. Auſonia toga, i. e. pacatus Italiæ ſtatus. Centaurica femina de Equis. Cilicum ver, i. e. odores ſuaviſſimi. Corycia coma, i. e. crocus. Cyclopum labores, pro validis & firmis. Cyniphii campi, i. e. Africani. Cyrrhæus hiatus, i. e. antra & umbra Parnaſſi. Dananeius Augur, i. e. Amphiaraus Argivus. Danacius volucer, i. e. Perſeus, Biſthonius enſis, propter Martem, qui ibi templum habebat* &c. Quæ ſi omnia in unum volumen ex omnibus poëtis collecta ſint, magnum hinc ad rem poëticam commodum eſſet: Sed nunc forte nemo hunc laborem ſuſcepturus eſt.

16. Phraſeologiam poëticam non ineptè concinnavit Nomeſſeus in Parnaſſo ſuo Poëtico, adductis integris Poëtarum locis. Conciſas & excerptas phraſes ac periphraſes dedit Bacherius in Flaviſſis Poëticis, aliquoties recuſis. Qui liber ideo utiliſſimus eſt, quod nominum propriorum, gentium & regionum, comparatio-

Digitized by Google

num Indices peculiares ſubjiciantur. Omnia ſunt ex probatis autoribus deſumpta, locis etiam nonnunquam additis; cum *VVeinrichius in Ærario ſuo* pleraque è lacunis hauriat recentiorum Poëtarum.

Ut nominum & phraſium, ita & Formularum ac Sententiarum Collectanea inſtitui poſſunt, quarum uſus maximus eſt in integris carminibus, quæ in aliquam molem excreſcunt. Nam quemadmodum in Epiſtolis *Joh. Starckius* ſingulares quasdam Formulas collegit, easdem etiam daturus in Oratoriis: ita & in Poëticis illa dari poſſunt, ac promiſerat quoque ipſe Starckius. Attendendum hic eſt ſedulo in carminum, præcipue Virgilianorum, lectione, quibus formulis membris membra connectat, à narratione ad narrationem transiens. Exiguum earum typum exhibuit Georg. *Fabricius lib. 2. de Re Poëtica*. Poſſunt & nonnullæ formulæ Epiſtolares Starckio notatæ, etiam in Poëticis habere locum, quarum exemplum habemus in Epiſtolis Heroidum Ovidii, abſoluto omnis elegantiæ Romanæ opere. Tales e. g ſunt. *Non poſſum eloqui: ne longum faciam: ut verum fatear: ſemper, nunquam, prius moriar: exprobrare jactantiam: irriti conatus, irriti ſermones*, &c. 17

Huc referri etiam debent illa Collectanea Ornamentorum, quæ in variis conſiſtunt. 1. Comparationibus. Sunt enim Comparationes Poëtis, in primis Heroicis, familiares, ac mirifice ornant carmen. Cum enim Poëta pictorem imitetur, qui coloribus ſuis & luminibus ita rem ob oculos ſiſtit, ut vivam oculis obverſari credas: ita Poëta comparationibus mirifice rem ornat. Harum collectio diligenter inſtituenda eſt, non è Latinis Poëtis ſolum, ſed & Græcis, Italicis, Germanicis. Hic enim patet, quam Poëta Poëtam imitetur. Virgilius Græcos; Virgilium cæteri imitati ſunt, & ita quidem, ut, cum in ſimili re verſantur, tamen Virgilio maxime ſint diſſimiles. Harum Comparationum librum integrum concinnatum edidit *Trognaſius Antv. Ann. 1610.* ubi ſub titulis rerum comparatarum Comparationes ipſas congesſit; quæ multis augeri modis poſſent. Exigua Comparationum exempla dedit *Georg. Fabricius*. Indices talium Comparationum breviores habet *Maſenius in Palæſtra* ſua, & *Bacherius in Flaviſis*. Infinitus talium numerus congeri poteſt, magno futurus uſui, ſi non integris comparationibus inſtituendis, ſaltem in exaltanda per metaphoram phraſi. Metaphora enim eſt comparatio contracta; & comparatio metaphora per ſuos ſimilitudinis terminos explicata. Quod de Comparationibus dixi, idem in exemplorum collectione faciendum. Illis enim Poëtæ frequenter utuntur, fabuloſis tamen potius & fictis, quam veris. Eorum Indicem dedit Maſenius in Palæſtra: uberiora Collectanea Raviſius in officina, ſed Poëticæ Illuſtrationes his addendæ ſunt. Id enim præcipue quæritur. Nam apud Maſenium & Raviſium nuda tantum exempla ſine expresſione poëtica recenſentur. De Comparationibus Poëticis videatur *Buchnerus de Com. dic. rat. lib. 2. c. 8.* 18

Pertinent huc quoque Loci Communes idolographici & proſopographici. 19

 Solent

Solent enim Poetæ, uti jam dixi, pictores imitari, ideoque virtutes & vitia ut per-
ſonas introducunt, vel certis quibusdam rebus, vel perſonis, orationem affingunt;
quæ propterea diligenter notanda ſunt, ut habeamus exemplum, ad quod noſtra
inventa exigamus. Habemus idolographias Furiarum, Invidiæ, Somni, Muſa-
20 rum, Virtutum, quas paſſim apud Poetas reperias. * Singularem de his idologra-
phiis librum ſcripſit *Cæſar Ripa*, qui pene in omnes linguas converſus eſt, & nunc
quoque in linguam Germanicam. Verum tamen ejus libri autorem *Jan. Nicius*
Erythræus nominat *Johannem Zaratinum Caſtellivium*. Pinacoth. I. n. 27. Prodiit
epitome quædam Germanica ſub titulo Iconologiæ Poëticæ. Multa quoque
illius libri tranſtulit *Harſtorfferus* in libro Germanico de arte poeticâ titulo *In-*
21 *fundibili* edito, part. 1. & 3 ſub titulis rerum, quas deſcribit Phraſibus Poëticis. *
Poſt Cæſarem Ripam aliosque totum illud negotium idolopœias ad artis leges
examinavit *Maſenius in Speculo imaginum veritatis occultæ*, quo in libro fontes mon-
ſtravit, ex quibus variarum rerum idolopœiæ deducendæ. Notavit quoque er-
22 rores in arte idolographica à *Cæſare Ripa, Boccho* aliisque commiſſos. * Veterum
idolographica ex hieroglyphicis *Pierius Valerianus* collegit, cui primæ hic defe-
rendæ, ut qui antiquitatis interiora rimatus eſt. Sed & Maſenius, quæ huc perti-
23 nent, ex hoc excerpſit. * Referri etiam hic poſſunt fictæ Topographiæ, quæ paſ-
ſim apud Poëtas inveniuntur, qualis eſt e. g. apud Ovid. *Regia Solis, regia Somni.*
Invidiæ, apud Joh. Secundum Regia reginæ pecuniæ.

24 Vidimus Collectanea, quæ ad poëma ſcribendum per ſe pertinent: ſubji-
25 cimus illis Collectanea, quæ ipſis cum Rhetoribus ſunt communia. * Quoniam
itaque res vel laudantur, vel vituperantur, vel ſvadentur, vel disſvadentur, vel ac-
cuſantur, vel defenduntur, vel ſimpliciter tantum deſcribuntur; ideoque ſub titu-
lis materiarum notari poteſt, quicquid apud omnes generis Poëtas Græcos, La-
tinos, Gallos, Germanos &c. inveneris; ſed per indicem tantum: non enim ſua-
26 ſerim, ut exſcribas * Sciagraphiam talium Locorum Communium dedit *Farna-*
bius in Indice Poëtico; ſed tenuis tantum ille labor eſt, ac augeri multis modis pot-
eſt. Summa enim ille tantum veſtigia legit, & vaga lectione quædam obſerva-
vit. Exempla talia collegit *Laurentius le Brun in Eloquentia ſua Poëtica lib. 7.* ubi
27 de characteribus Epidicticis. * Ab his tamen ſejungendæ ſunt deſcriptiones
minores, quando paucis verſibus vel rem aliquam, vel tempus, vel locum deſcri-
bimus. Hæc enim potius referenda ſunt ad Phraſeologica. In his deſcriptio-
nibus ut multus eſt Virgilius, ita & parcus. Nam duobus vel tribus verſibus,
ſed verbis emphaticis, omnia abſolvit. Legi poteſt de genio Deſcriptionum Vir-
28 gilianarum *Buſſiers in præfatione Scanderbegi ſui.* * Quæ ad genus deliberativum
& judiciale pertinent oratiunculæ, conſultationes, exprobrationes, querelæ, &
ſimilia, etſi eadem habeant Rhetorum enthymemata, tamen ſeorſim ea poni
conſultum eſt. Habent enim Poëtæ, quo differant ab Oratoribus proponendi
modo. Tales oratiunculæ, epiſtolæ, frequentes occurrunt apud Virgilium re-
liquos-

liquoſque Poetas Epicos, Ovidium in epiſtolis Heroidum. Nam Satyricos aliorſum remitto, quod plane in alio poematis genere verſantur. Etſi enim eorum argumenta vel in genere demonſtrativo, quatenus vituperium continent; vel judiciali, quatenus aliquid accuſant, verſantur; alia tamen verſandi ratio eſt. Satyricus enim genius ridendo magis verum dicit, quam ſeria oratione. Ideoque & phraſis Satyricorum ſejungenda eſt à reliqua phraſi poetica: quemadmodum nec Comica phraſis omnis in ſeriâ oratione poteſt adhiberi. Diſtinguendæ enim ſunt perſonæ, res & tempora.
* Quemadmodum apud Oratores, ita 29
& apud Poetas morum & affectuum Collectanea ſunt inſtituenda. Cum enim omnis poëſeos vis in imitatione actionum conſiſtat, actiones verò vel mores vel affectus exprimant, utrumque Poëtæ familiare eſſe debet. Sive enim Epicum carmen ſcribat, ſive Tragœdiam, ſive Elegiam, ſeu de bono aliquo gratuletur, de malo dolorem teſtetur, Satyramve ſcribat, omni loco & tempore morum & affectuum ipſi ratio habenda eſt. Perpendendi itaque canones Ariſtotelici, & horum ductu notandi ex Poetis ſub his titulis illi characteres morum & affectuum, qui apud Poëtas occurrunt.
* Vel ſolus Virgilius mirus in iis artifex uber- 30
rimam eorum meſſem dat. Si quis enim inter Poetas enthymematicus eſt, Virgilius eſt, qui ſummâ ratione & judicio ſcribit omnia, in quo mire vacillant cæteri Poëtæ. Ovidius poſt Virgilium cæteris omnibus præferendus eſt. Nam in Epiſtolis Heroidum, in libris Triſtium, mira eſt affectuum & morum repræſentatio, adeo ut nonnulli in eo damnent declamatorias argutias, quod nimium immoretur argumento ſuo, & manum de tabula tollere neſciat, novis ſubinde argutiis, ultra quam par eſt, rem ornans: quâ in re nemo ſibi præter unum Virgilium temperat, qui illam, quæ in tacendo conſiſtit, eloquentiam optime didicit. Non enim plus dicit, quam debet, quæ maxima omnis eloquentiæ virtus eſt. Ubertate tamen illa vehementer auribus blanditur Ovidius, & ſolet elegantia, etiam nimiâ, vel doctis interdum placere. Affectuum certe & morum tanta apud illum copia eſt, ut locupletare præ cæteris locos noſtros poſſit. Cætera quoque enthymemata, quæ in Locis quibuſcunque Rhetoricis ad bonum & malum pertinent, etiam hîc notari poſſunt & debent. Verſantur enim carmina in omnibus cauſarum generibus, & quoniam illa vel bonum vel malum pro fine habent, ſive quod laudetur, ſive vituperetur, ſive ſuadeatur, ſive diſſuadeatur, ſeu accuſetur, ſeu defendatur, eadem argumenta hic obtinebunt. Id tantum notandum, quâ ratione ab Oratore hic Poëta differat, & quomodo ille enthymemata ſua proponat.

Etiam ex Oratoribus quædam in ſuum uſum transferre Poëtæ poſſunt. Ut 31
à Poëtis ſpiritus ſublimitatem & affectus ſumunt Oratores, atque ideo illis poëtas commendant Grammatici, certe Quintilianus initium omnis inſtitutionis puerilis à poëtis ſumendum ſuadet; ita poëtæ etiam ab oratoribus multa mutuari poſſunt, aque debere illud facere judicat *Vavaſſor libro de Epigr. cap. 14. p. 159.*

32 à Quintiliani ſententiâ, ſed ſine causâ, alienior. * *Nicolaus Borbonius, præclarus*
Virgilii imitator, dicere ſolitus fuit, ſummo ſibi uſui ſemper fuiſſe in ſcribendis verſibus
Ciceronem. Quod mihi tum profectò (inquit) *mirum dictu ac ferme incredibile viſum*
eſſet, niſi meminiſſem adoleſcentem me, ac potius puerum, deprehendiſſe non pauca, quæ
Virgilius de Ciceronis ſumpſiſſet. Atque hoc ipſum longo poſt intervallo animadverti
obſervatum à Macrobio, & proditum ſcriptis etiam tunc, cum nihil eſſet neceſſe. Quippe
cum ageret de iis, quæ Virgilius prioribus ſurripuiſſet poëtis, non autem, ſcriptoribus ora-
tionis ſolutæ. Nec Tullio, inquit, compilando, dummodo undique ornamenta
ſibi conferret, abſtinuit. *Nam & ſententiam hanc*, o fama ingens, ingentior armis,
eſſe Tullii totam vult, neque falſò vult: & verſum hunc, Proximus huic, longo ſed
proximus intervallo, *conceptum totidem verbis à Tullio antea, & ex ejus de Claris*
Oratoribus libro depromptum. Nuda iſta & unica vox Virgiliana, recubans, *nonne*
minus eſt aliquid minuſque poëtam ac poëſin redolens, quam Tullianum illud, Epicuri
philoſophia, quæ in hortulis quieſcat ſuis, recubans molliter & delicate? *Dicitur*
ſine dubio à Cicerone multo nitidius ac lætius, platanus ad opacandum locum pa-
tulis diffuſa ramis, *quam à Virgilio*, patulæ fagi tegmen, *ad umbraculum ſignifican-*
dum profertur. Nec video, quamobrem plurima ejuſdem Oratoris ab agitato mari, à
ventis, à procellis, à turbinibus petita, ulli cedant tempeſtati Virgilianæ. Et alia ſexcenta
ſunt, ex quibus planum fiat, quantum quoquo modo adjuvent inter ſe orationis utriuſ-
que ſcriptoribus: Itaque ſibi mutuas operas tradant, ut utiles ſint poëtæ Oratoribus, poëtis
Oratores neceſſarii.

33 Hæc ſi diligenter notaverimus, in imitando deinde erimus promptiores,
Huic fini inſerviunt Loci illi Communes, quos in Eloquentia ſua Poetica propo-
ſuit *Laur. le Brun*, qui farraginem exemplorum dedit è Locis Dialecticis declara-
torum. Enthymematum verò oratoriorum nihil hic apparet, quorum in ra-
tiocinando uſus præcipue conſiſtit, ut illorum in amplificando. De Affectibus
idem *lib. 6. Eloq. Poët. part. 1.* exempla propoſuit. Etiam Ethopœiæ & Pathopœiæ,
orationes ſcilicet, quæ apud Poëtas occurrunt, ut Didonis moriturae apud Virgi-
34 lium & ſimiles huc pertinent. * Huic fini etiam inſerviet figurarum poëticarum
Collectio, in primis affectuoſarum, quæ mirifice poëma ornant. Cum enim
etiam apud Oratores figuræ orationem quaſi vivificent, multo magis in carmine
facient; ideoque & illarum, ut omnium metaphorarum frequentior hic uſus
35 eſt. * Quoniam vero genius poëticus ab Oratorio diverſus eſt, ideoque expedit
illas notaſſe, quæ ſingularem interdum carmini pariunt elegantiam. Suntque
inter illas aliæ, quæ Epicum; aliæ, quæ Elegiacum carmen magis ornant, magna
cum induſtria & delectu notandæ. Habent Lyrica carmina, Phaleuci, Anacre-
ontes, Scazontes, quasdam ſibi peculiares, ut numeros, ita figuras, quæ ſingu-
larem unicuique generi elegantiam circumponunt. Collegit quoque exempla
figurarum *Laurentius le Brun part. 2. Eloq. Poet.*

36 Poſſunt & peculiares Loci Communes Inventionum inſtitui pro uſu no-
ſtro

ſtro attemperandi, quibus illa enthymemata, quæ in ſingulis occurrunt, ſubjici
poſſunt, una cum argutiis reliquisque artificiis, quæ in illis apud Poetas exemplis
occurrunt. * Quoniam enim vulgò induſtria poetica noſtra occupatur in Epi- 37
thalamiis, Epicediis, Gratulationibus &c. ſcribendis, ſub talibus titulis colligi
inventionum genera, e. g. in Demonſtrativo genere inter titulos generales erit
Epithalamium. Sequantur ſub illo titulo ſpeciales ex circumſtantiis negotii evo-
luti. Ita ex circumſtantia perſonæ conficias titulos: *Epithalamium Theologi, JCti, Medici, Mathematici, Philoſophi, Mercatoris,* &c. Ex circumſtantia temporis: *Epithalamium in nuptias tempore æſtatis, veris, hiemis, autumni, nundinarum* &c. *celebratas.* Cæteræ circumſtantiæ alia aliaque ſuppeditabunt, uſui tibi in inventione futura. Nam breviora carmina non ſemper per integra enthymemata procedunt, ſed argutâ aliquâ vel alluſione vel illatione abſolvuntur. Hæc etſi ingenium facile per ſe præſtet in ingenioſis, tamen, ſi exempla multa collecta habueris, novæ ſemper cogitationes & inventiones ſub manu creſcent; quæ ita formandæ ſunt, ne exſcriptum carmen videatur, & facile eſt novo aliquo colore rem incruſtare. Quicquid itaque apud Latinos, Germanos, Italos, Hiſpanos, eleganter ex-
cogitatum inveneris, his titulis accommodari poteſt. * Ac incidunt interdum 33
aliqua, quæ tu ipſe inventioni novæ accommodare poſſis, de quibus non cogitarunt autores, quos legis. Præterea ex magna illa farragine, quæ uno intuitu tibi ob oculos ſiſtitur, facilè aliquid decerpes, quod ad rem præſentem faciat, vel varia miſcendo, vel nova ad eorum ſpeciem excogitando. Labor ille vehementer proderit illi, cujus in inveniendo phantaſia tardior eſt: ingenioſo vero novam
dabit occaſionem ad rem & argumentum ſuum ornandum. * Ut hâc etiam par- 39
te juventuti lucem accendamus, ſubnectam huic capiti *cap. 12. Hylen aliquam inventionum,* ſed per indicem tantum è variis poetis meo ductu ab aliis congeſtam, quâ qui uti velit, Autores ipſos ad manum habere debet; Si quis autores ipſos non habet, per brevia lemmata ſummam inventionis exprimere poterit. Compendioſum etiam illi erit, qui Autores ipſos habet, ſi forte perlegere integra carmina nolit.

Solent carminibus ſuæ eſſe à numeris Veneres & certa quædam artificia, 40
quæ mirificè ornant verſum; quales apud Virgilium, mirum numeri poetici obſervatorem, frequenter occurrunt, e. g. cum verſus terminantur monoſyllabis, ut: *procumbit humi bos: naſcetur ridiculus mus.* vel cum ſpondei multi adhibentur, ut: *media agmina circumſpexit: Illi inter ſeſe magna vi brachia tollunt.* Aut cum Dactyli & Spondæi ita miſcentur, ut rei naturam exprimant, ut cum de turri ruente ait: *Convellimus altis Sedibus impulimusque ea lapſa repente ruinam Cum ſonitu trahit.* Talia infinita apud Virgilium habentur, quæ homo in iis non exercitatus conte-
mnat, doctus vero & prudens admiretur. * Ac ſunt, qui magnam eorum farragi- 41
nem notarunt, *Jacobus Pontanus Inſtit. Poëtic. lib. 2. c 8. ſeqq. Joh. Jovianus Pontanus in Dialogo, qui inſcribitur Actius. Jac. Ludovicus Strebæus in lib. de Electione verborum c. 9.*

 & ali-

& alibi. Laur. le Brun in Eloq. Poet. lib. 4. Jul. Caſ. Scaliger in Hypercritico ſuo omnibus pene paginis; nonnunquam etiam *Alex. Roſſaus in Virgilio ſuo Triumphante. Nic. Erythraus in Praliminaribus Virgilianis*, cujus labores cæteros, quos in Virgilium meditatus eſt, lucem non adſpexiſſe dolendum eſt. Promiſit enim *Schema Patheticum Virgilianæ Poëſeos: Librum de alliteratione ſeu ſyllabarum alluſione*; de quibus Sylburgius in præfatione editionis Virgilianæ.

42 Connexiones poëticæ etiam hîc non ſunt prætermittendæ, quæ Excerptis Formularum vel addi poſſunt, vel ab his ſejungi. Magnus earum connexionum uſus eſt in prolixo carmine, ubi nihil magis interdum cruciat, quam membris membra connectere. Sunt autem Connexiones illæ vel membrorum majorum vel minorum: fiunt vel per particulas, vel per formulas. Occurrunt illæ in ſingulis periodis, cum cola colis junguntur.

43 Hæc ego ſcripſeram, cum ex Actis eruditorum Lipſienſibus innotuit de Deckenii obſervationibus Poëticis Antverpiæ Ann. 1688. in lucem miſſis, (*b*) quas planè ad guſtum meum eſſe ex ipſa argumentorum libri recenſione obſervavi. Quare cum nusquam in officinis appareret liber ille fruſtrà à me quæſitus, ad manus tandem meas pervenit, ultro illum mittente, quâ eſt humanitate, Viro mihi amiciſſimo & celeberrimo *Joachimo Fellero.* Statim ut inſpexi, gratiſſima fuit illa cogitationum noſtrarum convenientia: Videbam enim ab illo autore plenius eſſe propoſita nonnulla, quæ ego dudum & mente deſignaveram & diſcipulis meis privatâ informatione tradideram, & nunc his chartis notavi.

44 * Parte prima congeſſit ea, quæ ad Amplificationem Poëticam pertinent. Diſtributiones, enumerationes, deſcriptiones, egreſſiones, comparationes, inductiones, Synonyma, Periphraſes, Invocationes, narrationes, Sermocinationes, Figuras, Fictiones, carminum artificia, ut Epithalamiorum, Genethliacorum &c. Sub quibus ſingulis certa Inventionum lemmata ponit.

45 * Hæc quanquam optime comparata ſint omnia, confuſa tamen ornamenta rebus ipſis & τῷ ἐνθυμηματικῷ & ad generalem amplificationis Poëticæ titulum relata diſplicet. Pars ſecunda proponit characteres Affectuum, ſatis quidem copioſe, quæ tamen multis augeri modis poſſint: Quod ſi enim ſolos Ovidii Triſtium libros percurras, longè plures ex eo ſolo Triſtitiæ characteres ego olim notavi, quàm notavit Deckenius. Nullos quoque morum characteres obſervavi, qui omninò characteribus affectuum jungendi ſunt. Parte tertia ea proponit, quæ delectabile reddunt poëma, acuminum fontes, in quibus ducem Maſenium habuit. Parte quartâ Ornamenta poëtica complectitur, in his numerat figuras, quarum exempla adducit, ſed inſignes quasdam omiſit, inter quas eſt *Sejugatio* nemini, quod ſciam, quam *Danieli Vechnero* in libello de Figuris notata.

46 * Eſt verò illuſtris illa & maximè conſpicua, ut in Ovidiano illo;

Demo-

(*b*) Johannis Dekeni, Jeſuitæ, *Obſervationes Poeticas, Exemplis illuſtratas*, Morhofius itidem, ad Exemplar Anni 1688. Antverpienſe, triennio poſt, Anno ſcilicet Emortuali 1691., Kilonii *in 8vo*, adjecta Præfatione ſua, curavit recudi.

Digitized by Google

Demophoon ventis & vela & verba dediſti:
Vela queror reditu, verba carere fide.

Ita nos in quodam Carmine:

Fulmina ſic agiles ſervant, ſic flumina, motus:
Fluctibus hæc, flammis illa vibrata ſuis.

Illuſtria quoque ejus exempla è Ciceronis Orationibus notavit Vechnerus. Re- 47
fert quoque ad ornamenta formulas & particulas poëticas ad certos titulos redactas; qui utiliſſimus omnino labor eſt, tum & modos loquendi ſingulares & alia nonnulla. Hunc ego libellum omnibus, qui artis poëticæ ſtudio ducuntur, præ cæteris omnibus commendo, & ut pluribus uſui eſſe poſſit, recudi velim.

CAP. XI.

IDEA LEXICI POETICI PRO TRANSLATIS

Promiſſa cap. præced. num. 13.

A.

1. ACcendere. *Infandum* accendere *bellum*, Virgilius Æneid. 12. Idem lib 7. *belloque animos* accendit *agreſtes*. Id. lib. 8 *quos juſtis in hoſtem Fert dolor, & merita* accendit *Mezentius irâ*. Id. lib. 10. *Nunc prece nunc dictis virtutem* accendit *amaris*. *Sol dicitur* accendere *diem*, Claud. de Conſulatu Mallii. *Ante vetant, quam maturis* accenderit *annus Ignibus*, accenderit, i. e. accenſus fuerit. Gratius Cyneget.
2. Acclinis. Claud. in Probin. Conſulat. *arbore fultus* acclines *humeros*, *vid. Barth. ibi in Commentar.*
3. Acclinatus. Statius 4. Sylvar. 4. *occidit horror Æquoris & terris maria* acclinata *quieſcunt*.
4. Adorare. Sarbievius lib. 1. od. 3. *de nemis arborum dicit. Pangæa gaudent brachia frondium Longe tetendiſſe, & procul obvios Currus* adorare.
5. Advena. Claud. 6. Conſ. Honor. *Certis ubi legibus* advena *Nereus Æſtuat: loquitur de maris fluxu & refluxu prope oſtium fluvii.*
6. Ædificare corpora *de ſaltatoribus & funambulis*, Claud. Conſul. Mallii, *qui ſeſe jaculantur in auras*, Corporaque ædificant *celeri creſcentia nexu*.
7. Æmulus. Claud. 6. Conſ. Honor. *littora lunaribus* æmula *damnis, i. e. ad motum lunæ fluxum & refluxum maris patientia.* Æmulus *orbis dicitur Luna ratione Solis*. Claud. Conſ. Probini. *Cum fratre retruſo* Æmulus *adverſis flagraverit ignibus orbis.*
8. Æs vetuſtum, *i. e. imagines majorum.* Claud. Probin. Conſ. *licet* ære vetuſto *Floreat.*
9. Afflare, Afflari *de tenui halitu dicitur.* Virgil. *de homine defuncto:* afflatus *vicino ſole refugit*. Stat. l. 9. Theb. *de fulmine: Fulminis haud citius radiis* afflata *cupreſſus Combibit infeſtas &c.* Idem *de odore*

odore: Ogygii ſi quando afflavit Iacchi Dulcis odor. Claud. 1. de Raptu Proſerp. afflataque *curru ſidera Tanario.*

10. Allabi *pro accedere.* Virg. 6. Æneid. 2. *Et tandem Euboicis Cumarum* allabitur *oris.*

11. Alterna *Tethys, i. e. fluens & refluens.* Claud. 3. Conſ. Hon. *Tethyos* alternæ *refluas calcavit arenas.*

12. Ambitioſus. Ambitioſa *colus, quæ intertexto auro fila trahit, dicitur* Claud. 4. Conſ. Hon. *Quæ tantum potuit digitis mollire rigorem* Ambitioſa *colus.* Inc. *nimis* ambitioſa *rubeti progenies, i. e. roſa.*

13. Amare. Horat. I. od. 25. *Janua limen* amat.

14. Amicare *pro connectere.* Sarbiev. I, od. 4. *Et ſuper collo tyrias* amicet *Fibula lanas.*

15. Anguſtare *pro cingere.* Stat. l. 4. *Rabidi cum colla minantia monſtri angeret & tumidos animam* anguſtaret *in artus.* Id. l. 12. *At procul ingenti Neptuneus agmina Theſeus* Anguſtat *clypeo.* Claud. 6. Conſ. Hon. *viridique* anguſtat *Iaſpide pectus.* Id. Conſ. Probin. *quâ ſine ſub uno* Anguſtant *aditum curvis anfractibus Alpes.*

16. Anhelus. Silius Ital. *turbinem* anhelum *vocat.* Claud. R. Proſ. *Vorticibus Phlegeton perluſtrat* anhelis.

17. Animoſus *de velis dicitur.* Sarb. I. od. 4. *Et repentinis* animoſa *trudunt Carbaſa ventis. Ita pilam, vel turbinem agitatum* animoſum *dixeris.*

18. Animæ *pro ipſis hominibus inprimis heroibus, apud Poëtas uſurpantur. Ita* animæ *mori dicuntur, vel interfici. vid.* Barth. comm. in 1. Theb. v. 660.

19. Animari. Claud. Nupt. honor. *Mavortia ſigna rubeſcunt Floribus & ſubitis* animantur *frondibus haſta.*

20. Ariſta *pro anno.* Virgil. *poſt aliquot mea regna videns mirabor* ariſtas. Claud. 4. Conſ. Hon. *nec dum decimas emenſus* ariſtas *Aggrederis metuenda viris.*

21. Armare *pro munire, inſtruere, addere.* Virgil. lib. 9. Æn. *Ungere tela manu ferrumque* armare *veneno.* Id. l. 10. *Vulnera dirigere & calamos* armare *veneno.* Claud. l. 1. de Rapt. Proſ. *ceu turbine rauco Cum gravis* armatur *Boreas* Ibid. *Cogę tuis* armata *dolis.* Id. 3. Rapt. *cui fundit ab antris Æolus* armatas *hyemes.* Id. 6. Conſ. Hon. *Chaldæa mago ſeu carmina ritu* Armavere *Deos.* Id. Conſ. Probin. *pulchorq; ſevero* Armatur *terrore pudor.* Venant lib. 1. de vita Martini: armant *flamina flammas.* Nos *alicubi. lento Zephyros* armare *veneno.*

22. Aſſiduus. Aſſidui honores, *i. e. non interrupti altero alterum velut adſidente.* Claud. Conſ. Mall. *Tam celer* aſſiduos *explevit curſus honores.*

23. Attonitus. Claud. in Conſ. Mal. Attonitas *ſermo qui duceret aures.* Senec. Herc. Fur. *Illum populi favor* attonitum *Fluctuque magis mobile vulgus Aurâ tumidum volvit inani.* Attonitum ignem *vocat* Martialis, *quo Scævola urebat manum,* lib 8 Epigr. 33. attonito *regnat in igne manus.*

24. Audax. *Remi* audaces. Claud. 3. Conſ. Hon. audax *mamma de habitu Heroïdum ad prælia euntium.* Claud. Conſ. Probin. Audacem *retegit mammam.*

25. Audire *pro obſequi, de rebus inanimatis,* Virg. Georg. 1. *non* audit *currus habenas.* Ovid. Metamorph. V. *de mille ſagittis Unam ſepoſuit, ſed quâ nec acutior ulla,*

Digitized by Google

ulla, Nec minus incerta eſt, nec qua magis audiat *arcum. Hinc ſurdos arcus Stat. vocat l.* 10. *qui non obſequuntur* Claud. Conſ. Mall. *Deſidis auriga non* audit *verbera currus.*

26. Aura. Virgil. l. 6. *Discolor unde auri per ramos* aura *refulſit.*

27. Aureus *pro pulcher*. Horat. Od. 5. l. 1. *Qui nunc te fruitur credulus* aureâ, *i. e. pulchrâ.*

28. Auritæ *dicuntur arbores Orphei teſtudinem ſecutæ*, Horat. l. 1. od. 12.

29. Aurora *pro populis auroræ*. Claud. Stilic. 1. *totam pater undique ſecum Moverat* Auroram.

B.

30. B*landus* pro eo, quod non nocet. *Claud. Rapt. P. 1. blandique* leones Summiſere jubar *Id. 4. Conſ. Hon.* fulvamque impune pererrans Ægida tractaſti *blandos* interritus angues. *Ibid.* irent *blanda* ſub vincula tigres. *Id. Conſ. Probin. blando* teſtetur gaudia fluctu. *Sidonius:* Lambebant teneros incendia *blanda* capillos.

C.

31. C*alcare. Claud. 3. Conſ. Hon.* Tethyos alternæ refluas *calcavit* arenas. *Id. 6. Conſ. Hon.* heu terra ſiniſtris Auguriis *calcata* mihi. *Ibid.* patulum proſpectans Narnia campum Regali *calcatur* equo. *Idem. Conſ. Mall.* de excelſo monte; & rauca tonitrua *calcat.*

32. *Calcatus. Claud. 6. Conſ. Hon.* Meque minabatur *calcato* obſidere vallo.

33. *Cataphracta* poma vocat *Covvleius* nuces caſtaneas.

34. *Celare* Sol *celare* diem & promere dicitur. Horat. Alme Sol curru nitido diem qui Promis & *celas* aliusque & idem Naſceris.

35. *Cervix* pro forti & elato animo. *Claud. Nupt. Honor.* petulans *alta cervice* juvenca. *Id. in Rufin. 1.* Cumque fide pietas altâ *cervice* vagantur. *De Tauro Stat. 2. Theb. cervixque* recepto Sanguine magna redit.

36. *Circumflexus*, i. e. in ſe rediens. *Claud. 6. Conſ. Honor. Circumflexa* rapit centenus ſecula Conſul.

37. *Circumfluus*, i. e. vehementer abundans *Catullus:* Et ille nunc ſuperbus & *circumfluens* Perambulabit omnium cubilia. *Claud. Conſ. Probin.* mens *circumflua* luxu.

38. *Citius*, i. e. ante. *Hor. l. 13.* Supremâ *citius* ſolvet amor die, i. e. ante diem ſupremam.

39. *Clemens. Claud. 3. Conſ. Hon.* Veneris *clementes* pervolat auras. *Clementem* clivum vocat, qui molliter elatus *Rapin. de Hort. lib. 3.* Ipſe reclinato *clementis* ab aggere clivi Ordinibus longis lapſuros digere fontes.

40. *Cognatus. Stat. 1. Theb.* Unde graves iræ *cognata* in mœnia Baccho. *Ibid.* nec enim velocius ullas Itque reditque vias *cognataque* tartara mavult.

41. *Collum* rebus inanimatis applicatum. *Claud. 6. Conſ. Honor. Colla* triumphati proculcat Honorius Iſtri.

42. *Colligere. Claud. 3. Conſ. Honor.* gentesque remotas *Colligit* auroræ, i. e. peregrinatur in Oriente.

43. *Combibere. Stat.* Fulminis haud aliter radiis afflata cupreſſus *Combibit* ingeſtas & ſtirpe & vertice flammas. *Claud. 6. Conſ. Hon.* veſtis radiato murice ſolem *Combibit.*

44. *Comere. Claud. 6. Conſ. Hon.* veſteſque & cingula *comit* Sæpe manu. *Petr. Maur.*

Digitized by Google

Maur. Hymn. in B. Bened. Sancta te *compſit* puerum ſenectus.

45. *Concolor* effoſſo auro dicitur Foſſor Metallicus. *Stat.* Pallidus foſſor redit erutoque *concolor* auro. *Sil. Ital.* effoſſo *concolor* auro.

46. *Confeſſus. Claud. 6. Conſ. Hon.* vultusque palam *confeſſa* coruſcos. *Claud. Conſ. Mall.* Lene fluit Nilus, ſed cunctis amnibus exſtat Utilior, nullas *confeſſus* murmure vires.

47 *Conſcius* de rebus inanimatis, *Claud. Conſ Probin. conſcia* tunc ſonuit rupes, ſcil. ad adventum Deæ. *Lucan. lib. 1.* Et gens ſi qua jacet naſcenti *conſcia* Nilo.

48. *Conſumere Stat. 1. Theb.* Spes anxia mentem extrahit & longo *conſumit* gaudia voto. *Id. 2. Theb.* in abſentem *conſumit* prælia fratrem, i. e. animo meditatur pugnas nil profuturas. *Claud. Conſ. Mall. Conſumant* totos ſpectacula montes.

49. *Contemnere, Claud. 4. Conſ. Hon.* de Equo Caſtoris Cyllaro. Serviretq; tuis *contempto* Caſtore frenis Cyllarus.

50. *Convenire. Claud. 6. Conſ. Hon.* Tua te benefacta morantem *conveniunt.*

51. *Copia oris*, i. e. eloquentia. *Claud. Conſ. Mall.* Et tantas *oris copia* vincit opes. *Copia narium Horat.* pro odoribus.

52. *Coquere* pro fovere. *Stat. 2. Theb.* trucem ſecreta *coquebat* Invidiam.

53. *Cor longævum* pro prudentia. *Claud. Conſ. Probin.* Ignea longævo frenatur *corde* juventus.

54. *Coronare* pro cingere. *Stat. 2. Theb.* clauſâque nemus ſtatione *coronant. Virg. lib. 9.* Objiciunt equites ſeſe ad divortia nota Hinc atque hinc, omnemque aditum cuſtode *coronant. Sarbiev. l. 1. od. 3.* laurigeris tibi thyrſis *coronatus* Cytheron.

55. *Cornu* pro quavis copiâ interdum à Poëtis uſurpari ſolet. *Stat. 2. Theb.* de ſomno dicit, illos *cornu* perfuderat omni. Sed & *cornu* peculiariter ſomno adtributum. vid. Barth. ibi in Comm.

56. *Crinis* pro ſiderum radiis. *Claud. 4. Conſ. Hon.* Stella *crine* retuſo languida.

57. *Crudus*, i. e. immaturus, recens. *Horat. lib. 3. od. 11.* Nuptiarum expers & adhuc protervo *Cruda* marito. *Stat. 2. Theb.* Et ſi *crudus* amor. *Claud. 3. Conſ. Hon.* Et *crudâ* teneras exercuit indole vires.

58. *Culpa* pro amisſione virginitatis ap. *Stat. 2. Theb.* primæque modeſtia *culpa* Confundit vultus. *Virgil. de Didone.* Huic uni forſan poteram ſuccumbere *culpa.*

59. *Cunctari* ſigna cœleſtia dicuntur illi, qui magno tenetur deſiderio. *Stat. 1. Theb.* Longum ſignis *cunctantibus* annum Stare gemit.

60. *Currere* de rubore ſenſim genas inficiente. *Virgil. 12. Æn. v. 65.* cui plurimus ignem Subjecit rubor, & calefacta per ora *cucurrit. Id. Æn. 5. v. 250.* Victori chlamydem auratam, quam plurima circum Purpura Mæandro duplici Melibœa *cucurrit. Ovid. Ep. 5. Heroid. v. 37.* gelidusque *cucurrit*, Ut mihi narraſti, dura per oſſa tremor. *Stat.* τὸ ambire percurrere exponit: ſed falſa *cucurrit* Infula per crines.

D.

61. DAmnum pro decremento *Lunæ. Claud. 6. Conſ. Honor.* nudataque littora fluctu Deſerit Oceani lunaribus

bus æmula *damnū*. *Hor. IV. od.* 7. *Damna* tamen celeres reparant cœleſtia lunæ.

62. *Damnari* dicitur Luna eclipſin patiens. *Claud. de Conſ. Mall.* quæ linea Phœben *Damnet* & excluſo pallentem fratre relinquat.

63. *Decentior* aër, i. e. magis ſerenus. *Claud. 6. Conſ. Honor.* Ipſe favens votis ſolitoque *decentior* aër.

64. *Decreſcere* dicitur locus ex viſu recedens in itinere. Totaque *decreſcit* refugo Trinacria viſu.

65. *Dedocere & dediſcere. Hor. l. 2. od. 2.* numero beatorum Eximit virtus populumque falſis *Dedocet* uti Vocibus vid. Docere. *Stat. 2. Theb.* moneo regnorum gaudia temet *Dedoceas. Lucan. lib. 1.* longoque togæ tranquillior uſu *Dedidicit* jam pace ducem. *Sulpit. Lupercus*: Sævaque *dediſcet* prælia torvus aper. *Claud. præfat. de R. P.* Cordaq; languentem *dedidicere* metum.

66. *Dedignatus, vid. Indignatus.*

67. *Deprenſus, deprendi*, Voces uſitatæ Poëtis in re nauticâ. *Lucret. lib. 6.* Et quæcunque in eo tum ſunt *deprenſa* tumultu Navigia *Virgil. Æn. IV. Deprenſis* olim ſtatio fideliſſima nautis, & *lib. 5.* Argolicoque mari *deprenſus*. *Catull.* minuta magno *Deprenſa* navis in mari veſaniente vento. *Stat. 1. Theb.* Ac velut hyberno *deprenſus* navita ponto.

68. *Deprendere*, eſt rem obſcuram detegere *Claud. 3. Conſ. Hon.* arcanos Nili *deprendite* fontes.

69. *Deſcendere* pro decreſcere. *Stat. 1. Theb.* de Bobus: Ardua modoſos cervix *deſcendit* in armos. Ita *nos in Amorib. Cimbr.* de Oloribus: Ardua queis patulas cervix *deſcendit* in alas.

70. *Deſidere* dicuntur campi, cum avis evolat. Ita de Ganymede ab aquilâ rapto *Stat. 1. Theb.* Gargara *deſidunt* ſurgenti & Troja recedit.

71. *Deſpumare. Claud. Conſ. Probin.* quantas per Lydia culta *Deſpumat* rutilas dives Pactolus arenas.

72. *Detergere*, i.e. purificare *Claud. Conſ. Mall.* de Juſtitia; tu prima hominem ſylveſtribus antris Elicis, & fœdo *detergis* ſecula victu.

73. *Deterſus. Claud. 6. Conſ. Hon.* Principis & Solis radiis *deterſa* removit Nubila.

74. *Devexior dies*, i.e. occaſus *Cl. de Conſ. Mall.* quodcunque rubeſcit Occaſu, quodcunque dies *devexior* ambit.

75. *Dies* varie uſurpatur *Statio*, quæ tamen omnia imitanda non ſuaſerim. Ita 1. *Theb.* eſt Sacra *dies* animi, pro conſcientia: *projicere diem*, i.e. oculos eruere: longumque in ſecula digne Promeriture *diem*, i. e. ævum, & lib. 1. *Sylv.* ſtabit dum terra poluſque, Dum Romana *dies*. *Id. lib. 1. Theb.* effuſa ſub omni Terra atque unda *die*, i. e. ſub ortu, meridie & occaſu. *Id. 2. Theb.* ſqualentem *diem* dicit pro tempeſtate peſtiferâ. *In Eloq. Poët. Brun. part. 1. p. 204.* de flore protuberante: reſerato captat amicum Ore *diem*.

76. *Diffundere* pro hilarem facere. *Ovid. lib. 4. Met.* generoſi munere Bacchi *Diffudere* animos. *Stat. 2. Th. diffudent* Argos Exſpectata dies. *Stat. l. 4. Sylv.* ſacro *diffuſus* nectare vultus Dux Superum.

77. *Diſcriminare, Claud. Conſ. Prob.* nodus, qui ſublevat enſem Album puniceo pectus *diſcriminat* oſtro.

78. *Diſcere, Virg. Diſcit* mentiri lana colores. Ap. Græcos diſcere pro ſolere ponitur, ut in illo Empedoclis verſu Αἶψα δὲ θνητὰ φύοντο τὰ πρὶν μάθον ἀθανατ' εἶναι. Hic τὸ μάθον poſitum pro εἰώθεισαν. Et ſtatim facta ſunt mortalia, quæ didicerant eſſe (i. e. erant, vel *ſolebant* eſſe) immortalia. vid. Caſaubon in Athen. lib. 10. c. 6. p. 452. n. 30.

79. *Ditare* de fluvio dictum. *Claud. de Conſ. Mall.* Maria quæ famulus *ditavit* Hyda ſpes. *Id. 3. Conſ. Honor.* quas *ditat* Orontes.

80. *Diteſcere. Claud. Conſ. Mall.* de arenâ gladiatoriâ: largo *diteſcat* arena ſanguine.

81. *Docere* pro permittere, *Claud. 3. de Raptu*: Inſolitisque *docet* galeam miteſcere fertis. Ita & vox *jubet* uſurpatur. *Id. 3. Conſ. Honor.* ſubmiſſus adorat Eridanus blandosque *jubet* miteſcere fluctus.

82. *Doctus* Epitheton omnibus rebus Muſicis applicatur *Claud. Conſ. Mall. docti* riſerunt floribus amnes, i. e. Muſarum. Ita *docti* montes, laurus &c. *Claud. Conſ. Probin.* & pollice *docto* jam parat auratas trabeas.

83. *Doloſus.* Ignes ſuppoſiti cineri *doloſo*, *Hor. lib. II. c. od. 1.*

84. *Domare. Stat. 2. Theb.* de Thracibus ait; lacte novo *domuiſſe* cruorem. In eundem ſenſum indomitum vinum dicitur *Lucan. lib. 10. indomitum* Meroë cogens ſpumare Falernum. *Id. ibid.* Fortunam virtute *domas, Id. Sylv. lib. 2. cap. 2.* qui pectore magno ſpemque metumque *domas. Id. 1. Theb. perdomitam* ſaxo Cererem vocat panem. *Claud. Conſ. Probin.* Virtutibus ille Fortunam *domuit.*

85. *Dubitandum* lumen pro caliginoſo. *Rutilius*: Sic *dubitanda* ſolet gracili vaneſcere cornu Defeſſisque oculis Luna reperta latet. *Claud. 4. Conſ. Hon.* Viſa etiam Stella die *dubitanda* nihil nec crine retuſo Languida. *Dubii* flatus vel venti, *Claud.* Incertam Lunam vocat *Virgil. Æn. 6.* Lucem malignam *ibid.*

86. *Ducere* vox de Fatis propriè uſurpari videtur. Ita Jupiter ap. *Stat. 1. Theb.* certo reliqua ordine *ducam. Ibid.* ævo *ducente*, i. e. implente oracula.

87. *Dulcis.* Genæ *dulces Claud. Conſ. Prob.* dicuntur pulchræ, juveniles *Hor. Dulce* ridentem Lalagen amabo *Dulce* canentem. Epitheton *dulcis* non Elegiacis tantum poëtis, ſed omnibus commune, de quo Balzac. Enthretien: 36. p. 352. & 353.

E.

88. E*Brius amnis* de fonte artificiali vini. *Claud. Conſ. Probin.* jam profluat *ebrius amnis* Mutatis in vina vadis *Ebria veſtigia* dicuntur hominum ebriorum *Claud. Ebria* Mæonio fulcit veſtigia thyrſo.

89. *Ebur* pro lyrâ *Claud.* Pollice feſtino nobile duxit *ebur* Pro ædilitio honore *Hor. I, Ep. 6. v. 53.* eripietque curule, Cui volet, importunus *ebur.* Buchn. p. 77.

90. *Edomitus.* Tuta per *edomitos* ut Salamandra focos. *Sant. Ann. Sacr. Poët. part. 2. p. 33.*

Digitized by Google

91. *Effeminare*, pro deterius, mollius aliquid reddere. *Claud. I. in Eutrop.* de Eunucho Eutropo: trabeata per urbes Oſtentatur anus titulumque *effeminat* anni.

92. *Emeritus* Phœbus pro occidente. *Stat. 1. Theb. Emeriti* confinia Phœbi, i. e. plaga occidentalis. *Biderman. Epigr. III, 79.* de foco perpetuo lucente: Et nusquam *emerito* ligna parata foco. *Ego in Epigr. in Conjug. Vetulæ & juvenis.* Illam fulcire *emeriti* pedes recuſant.

93. *Equitare* de Ventis. *Hor. l. 4 Od. 4.* Per Siculas *equitavit* undas. Vid. Voſſ. Inſt. Orat. lib. 4. p. 107. audax illa translatio, cui extra lyricum carmen ego locum dare nolim.

94. *Errare* de auroræ radiis *Claud. de R. P. II. Errantes* ludunt per cærula flammæ.

95. *Evinctus Virg. Eclog. 7.* Puniceo ſtabis ſuras *evincta* cothurno. *Id. lib. 5. Æn.* Puniceis ibant *evincti* tempora tæniis. *Ibid.* Conſequitur viridi Mneſteus *evinctus* olivâ *Id.* Ipſe caput tonſæ ramis *evinctus* olivæ. *Stat. Theb. 1.* famulumque *evincta* pudicâ Fronde manus. *Claud. Stil. 1.* roſeisque *evincta* coronis Certantes Aſiæ tædas Europa levaret. Unde patet, familiare id Poëtis verbum eâ in re eſſe.

96. *Exarmare. Boët. 1. Conſ. c. 4 Exarmaveris* impotentis iram.

97. *Exaſperare*, i. e. opus cælatum facere. *Cl. 3. Conſ. Hon.* Brontes innumeris *exaſperat* ægida ſignis.

98. *Exclamare* pro ſonitum edere. *Juven. Sat. 6. v. 421.* Dominæ femur *exclamare* coëgit. Sed hæc audax & Satyrica eſt metaphora.

99. *Excuſare* eleganter à Poëtis adhibetur. Ita de Nilo *Claud.* quod *excuſet* raros fœcundis fluctibus imbres. *Stat. 2. Theb.* Virgineas libare comas primosque ſolebant *Excuſare* toros dicit de puellis recens nuptis, quæ Palladi comas libare ſole bant.

100. *Exertus*: epitheton eorum, qui ad pugnas parati ſunt. *Virgil. lib. II.* medias inter cædes exultat Amazon Unum *exerta* latus pugnæ. *Valer. Flacc. l. 2.* Et Dolus & Rabies & Lethi major imago Viſa truces *exerta* manus. *Stat. 1. Theb.* de pugnâ Polynicis & Tydei: tum vero erectus uterque *Exertare* humeros. *Claud. Conſ. Prob.* niveos *exerta* lacertos. *Prudentius*: Nuda humeros, intonſa comas, *exerta* lacertos. *Sidonius*: Sederat *exerto* bellatrix pectore Roma. *Idem*: & *exertam* tetigerunt cornua mammam.

101. *Exſpuere. Senec. Troad. v. 1068.* ubi hanc anilis *exſpuam* lethi moram? reprehenditur hæc translatio à Buchn. de comm. dic. Ratione pag. 42.

F.

102. F*Aber, Fabricator. Lucret.* Nam dolor & morbus lethi *fabricator* uterque eſt. Magis appoſitè Virgilius, quam Lucret. *doli fabricator* Epeus. II. *Æn.*

103. *Famulus*: epitheton pro, ſubjectus. *Claud. 3. Conſ. Hon. famulis* Gangen palleſcere ripis. *Id. 4. Conſ. Hon.* Ipſe tibi *famulas* præberet Pegaſus alas. *Id. de Conſ. Mall.* & condita Pellæ Mænia, quæ *famulas* quondam ditavit Hydaſpes. *Conſ. Probin. Id.* Sic nobis Scythicus *famuletur* Araxes, *Id. Stil. 1.* Cum

procerum juſſis *famulantia* cernimus arma.

104. *Fatigare. Stat. 2. Theb.* Superos in vota *fatigant. Valer. Flacc.* mœſtâque *fatigat* Voce Jovem.

105. *Favere* de agro aptiore. *Claud. Conſ. Mall.* quæ gleba *faveret* Frugibus.

106. *Fax. Stat. 1. Ach. fax* vibrata medullis In vultus atque ora redit.

107. *Felix. Claud. Conſ. Mall.* Quis *felix* oleæ tractus, i. e. magis aptus ad olearum proventum, *felicia* poma, i. e. mala aurea. *Cowlem: Felices* auræ, pro ſuavibus odoribus.

108. *Ferire*, de rebus variis. *Claud. Conſ. Probin.* immenſaque cornus in haſtam Porrigitur, tremuliſque *ferit* ſplendoribus Hebrum. vid. ictus, impulſus. *Id. Stilic. 1.* Cum ſemine jacto Terrigenæ galea matrem naſcentem *ferirent*: loquitur. de fratribus Cadmæis è terrâ prodeuntibus.

109. *Ferreus* pro torvo & rigido, applicatur rebus infernalibus quoque, ut Rex *ferrugineus Stat. 1. Theb.* de Furia, ſedet intus abactis *Ferrea* lux oculis: & de Cerbero *2. Theb. Ferrea* tergemino domuiſſet lumina ſomno,

110. *Ferrugineus* epitheton rerum infernalium. Ita *Virgil.* Cymbam Charontis *ferrugineam* vocat. Ita *ferrugineam* frontem Strigi adſcribit *Stat. 1. Theb.* De infernali nemore. *2. Theb. Stat.* Et *ferrugineum* nemus adſtupet. *Claudian.* de Ditis veſtimento: Tunc *ferrugineo* lacrymas deterſit amictu. Nox etiam & omne nocti concolor eo epitheto effertur. *Virg.* de Eclipſi Solis: Cum caput obſcurâ nitidum *ferrugine* texit, *Ferrugineum* colorem Nonius *cæruleum* exponit. *Et Stat.* Pythonem *cæruleum* monſtrum vocat. 1. *Theb. Auſon. Epiſt. 24.* Livor ubi ille tuus *ferrugineumque* venenum.

111. *Feſſus. Feſſa* viſcera vocat *Claudian.* quæ jam amplius ad partum idonea non ſunt, *de Rapt. Proſ. l. 1. Feſſaq;* poſt primos hæſerunt viſcera partus.

112. *Fidus* de eo, quod non lædit. *Ita Claud. Conſ. Mall.* de igne joculari. *Fida* per innocuas errent incendia turres.

113. *Fidem ſervare* nivibus Ætna dicitur ap. *Claud. R. P. 1.* quod non ab ignibus ejus liquefieret: quare fumum *fidelem* vocat eodem reſpectu: fumoque *fideli* Lambit contiguas innoxia flamma pruinas. *Fideles venti* dicuntur, quod ſuſpiria deferant ad amicas. *Fidelis ager* etiam in proſâ Ciceroni agnoſcitur, lib. 16. ad fam. epiſt. 17.

114. *Flagellare* de crinibus humeros motu pulſantibus, de ramorum colliſione.

115. *Flagrare. Flagrantes arenæ* dicuntur, quibus auri ramenta immiſcentur. *Cl. 4. Conſ. Hon.* Quis divitis algæ Germina *flagrantes* inter quæſivit arenas?

116. *Florere* de lumine & de gemmis, quemadmodum de *floribus* ardere & incendi dicitur. *Stat. 1. Theb.* de atriis cœli: radiant majore ſereno Culmina & arcano *florentes* lumine poſtes. *Id. lib. 2.* arcano *florentes* igne ſmaragdi. *Lucret. lib. IV.* Bina lucernarum *florentia* lumina flammis. *Stat. 1. Theb.* de genis pubeſcentibus: Æternum *florere* genas. De exercitu *Claud. 3. Conſ.*

Digitized by Google

Conſ. Hon. *Floret* criſtatis exercitus undique turmis. Alii legunt, fervet, quod mihi non adeò probatur. *laud. Conſ. Probin.* Licet ære vetuſto *floreat*, i. e. imaginibus majorum. *Id.* 1. *Stilic.* & viridi *floreret* milite ſulcus: loquitur de fratribus Cadmæis. *Id. de Baccho.* crinali *florens* edera: Ita *nos* de infulatô, *floret* purpureâ caput tiarâ.

117. *Flos* de primâ lanugine. *Virgil. lib.* 7. *Æn.* Tum mihi prima genas veſtibat *flore* juventa. Ita Græci ἀπὸ τȣ̃ ἄνθȣς barbam nominant ἀνθορεῶνα. Sic à *Platone* dicti ἀνθȣ̃ντες ἐν ὥρᾳ, qui incipiunt pubertatem. Ita *Nonnus lib.* 25. ςάχυν ἥβης *ſpicam* juventutis dixit. *Pacuv.* Nunc primum opacat *flore* lanugo genas, ubi *Flora* alii legunt. vide *Scal. in Feſt.* Sic *Claud.* 6. *Conſ. Hon.* Conſpicuas cum *flore* genas. *Ibid.* generum *florente* juventa. *Id. Conſ. Probin.* Ante genas dulces quam *flos* juvenilis inumbret. *Id.* 2. *Stilic.* purpureo primæ ſignatus *flore* juventæ. *Lucan lib.* 6. Illa genæ *florem* primævo corpore vulſit. *Calpurnius. Ecl.* 2. quoties mollisſima tango Ora manu, primique ſequor veſtigia *floris*, i. e. lanuginis. *Sammonicus Serenus:* Et gaudet rapto nudari *flore* pilorum.

Flores dicuntur abſolutè ornamenta dicendi *Claud. Conſ. Mall.* Grajorum obſcuras Romanis *floribus* artes irradias. *Panegyrico in Serenam* Carmina dicit *flores*, quos neque frigoribus Boreas, nec Sirius urit Æſtibus, æterno ſed veris honore rubentes. Sidera dicuntur *flores*, & flores ſidera apud Poëtas. Ita *Manil.* Tunc conferta licet cœli fulgentia templa Cernere ſeminibus denſis totisque micare *Floribus.* Vid. Buchner. de Comm. dic. rat. p. 25. & Menag. Obſerv. in Malherb: poëmata p. 546.

118. *Fœdare. Claud.* 6. *Conſ. Hon.* Quamvis aſſiduo noctem *fœdaverat* imbre.

119. *Fœdus* abſolutè pro nuptiis. *Stat.* 2. *Theb.* nec plura tuus deſpexerat Oenous *Fœdera.*

120. *Formidatum.* formidatum clypei lumen *Claud. Conſ. Probin.* Et *formidato* clypeus Titana laceſſit Lumine.

121. *Frangere* vel *frangi*, pro curvari. *Ita Stat.* 2. *Theb.* Interiore ſinu *frangentia* littora curvat Tænaros.

122. *Fragiles* aquæ, i. e. glacies. *Ovid. lib.* 3. *Triſt.* *fragiles* effodiuntur aquæ.

123. *Frenari* Venti *frenantur* & undæ. *Cl.*

124. *Frui. Frui pœnâ*, *ſuppliciis* dicitur, quem delectant cruciatus ſontium. *Claud Conſ Mallii:* Qui *fruitur* pœnâ, ferus eſt. Id. *lib.* 1. *Rufin.* Crudelibus ante Suppliciis *fruitur.* Ita *Martial. l.* 8. *Epigr.* 30. Mutium Scævolam ſuâpte pœnâ frui dicit, cum urit manum ſuam: Adſpicis ut teneat flammas pœnâque *fruatur* Fortis.

125. *Fulgur* de re quâvis ſplendida. *Claud.* 3. *Conſ. Honor.* galeæ nec triſte timentem *Fulgur.* *Idem* 3. *de Rapt.* Criſtæ placato *fulgure* vernant, quibus ſcilicet flores inſerti. Ita *Balde* vocat eleganter ahenæ *fulgura* barbæ.

126. *Fulmen* dentibus aprinis tribuitur. *Ovid.* *Fulmen* ab ore venit, *Stat.* 2. *Theb.* Erectus ſetis & aduncæ *fulmine* malæ.

127. *Fulmineus. Claud.* 6. *Conſ. Hon.* Barbara *fulmineo* ſecuit tentoria curſu. *Id.* *Conſ.*

Conſ. Mall. Obvia *fulminei* properent ad vulnera pardi, i. e. veloces. *Id. Conſ. Probin. fulmineus* impellens viribus hoſtem. *Id. Stil. 1. fulmineum* perſtrinxit iter.

128. *Fultus* pro comitatus *Claud. 4 Conſ. Hon.* duplici *fultus* conſorte redibat. pro confiſus, *Claud. 6. Conſ. Hon.* ſolio *fultus* genitoris eburno. Eodem modo vox ſubnixus uſurpatur. *Claud. l. 1. de Rapt. Proſ.* Ipſe rudi *fultus* ſolio.

129. *Furari. Virg. Æn. 5.* Pone caput, feſſosque oculos *furare* labori. *Nos* in carmine aliquo: Qui ſciat obliquis *furari* vela procellis.

130. *Furere* de aſtris peſtilentibus. *Cowleus*: non aëris ægri Circumfuſa lues cœlumque *furentiaque* aſtra, de immoderato affectu, lætitiâ &c. *Horat. II, od. 7.* Dulce mihi *furere* eſt amico.

131. *Furiæ* de fluctibus dicuntur, *Claud. 3. Conſul. Hon.* transnare ſonoras Torrentum *furias*. *Stat. l. 4. Sylv. 6. v. 84.* honeſtas *furias* vocat fidem Saguntinorum in Romanos, qui maluerunt ſe ac ſua perdere, quam deſciſcere à ſociis. Verſâ in rabiem fide *Florus* ait *l. 2. c. 6.* qui huic pro interpretatione eſt.

132. *Furtivus* pro occultus. *Rapin. l. 3. de Hort. furtivo* lubrica lapſu Unda.

133. *Fuſus humo*, i. e. porrectus, jacens. *Stat. 1. Theb. Idem: effuſa* ſub omni Terra atque unda die, i. e. orbis totus ab oriente in occidentem extenſus.

G.

134 G*aviſus. Claud. Conſ. Probin.* Dominum *gaviſa* coronat Terra ſuum.

135. *Gemere*, pro ſono aliquo ingrato, gemitui ſimili. *Claud. 3. Conſ. Hon.* Ignifluisque *gemit* Lipare fumoſa cavernis. Quicquid *gemit* undâ Ioniâ, terram intelligit, *Claud. Conſ. Mall.*

136. *Gemitum maris* dixit *Florus* de navibus, reprehenſus à Buchn. de comm. dic. rat. p. 28. Frigidus enim Florus in metaphoris eſt, vide eundem Buchner. ibid. p. 197. Videatur Grævii præfatio in Florum à ſe editum.

137. *Glaucus* inter epitheta Deorum marinorum, & fluvialium. *Claud. Conſ. Prob.* de Tiberino: Illi *glauca* nitent hirſuto lumina vultu.

138. *Gliſco.* Sanie *gliſcit* cutis, *Stat. 1. Theb.*

139. *Glomerare* de rebus in orbem actis vel condenſatis. *Virgil.* de apibus: magnum miſtæ *glomerantur* in orbem. *Idem*: Quam multæ *glomerantur* aves. *Silius Ital. lib. 3.* nives vocat adverſo *glomeratas* turbine. *Lucan. lib. 6. glomerataque* pubes In ſua converſis præceps ruit agmina frenis. De Ætna *Claud. Rapt. P. 1.* quæ tanta cavernas Vis *glomeret?*

140. *Gravatus nube* dicitur dies nebuloſus. *Claud. R. P. 1. de Ætnâ*, piceâque *gravatum* Fœdat nube diem.

H.

141. H*abena* pro regimine. *Virg. Æn. 6.* claſſique immiſit *habenas*. *Claud. Conſ. Prob.* Sol, qui flammiferis mundum complexus *habenis*.

142. *Haurire* de velociſſimo itinere uſurpatur. Ut enim aliàs *carpere viam* eſt modicis ire paſſibus; Ita *haurire* eſt magno impetu magnam viæ partem implere: quemadmodum urnæ magnam

gnam aquæ vim uno tractu ſolent capere. *Stat. de Polynice 1. Theb.* Incertusque viæ per nigra ſilentia vaſtum *Haurit* iter. Rectius hoc de nave vel homine natante diceretur. *Virg. Georg. 4.* medium Sol igneus orbem *Hauſerat*. *Haurire* pro occupare. *Virg. Georg. 3.* Exultantiaque *haurit* Corda pavor pulſans. *Lucret. lib. 5. haurire latus* ferro propenetrare: Ac latera & ventres *hauribant* ſubter equorum. *Virgil. lib. 10. Æn.* Per tunicam ſqualentem auro latus *haurit* apertum. *Lucret. lib. 6. de vi venti*: Arbuſta evolvens radicibus *haurit* ab imis. *Lucan. lib. 10.* de amore dicit: Quis tibi veſani veniam non donet amoris Antoni, durum cum Cæſaris *hauſerit* ignis Pectus. *Stat. 2. Theb.* de Equo Neptuni: prior *haurit* arenas Ungula, poſtremi ſolvuntur in æquora piſces. *Id. ibid.* ſingultibus arctum *Exhaurit* thoraca dolor. *Claud. 4. Conſ. Hon.* terramque & ſtagna propinqui *Haurirent* radii. *& Conſ. Mall.* nitidis quisquis te (juſtitiam) ſenſibus *haurit*. Apud *Ciceronem* eſt: *mandata exhaurire*, i. e. perficere tota.

143. *Honeſtus* perpetuum Poëtarum epitheton, *Virgil. de Baccho*. Circum caput egit *honeſtum*. Eodem modo *Horat. II. Carm. 1.* Audire magnos jam videor duces, *Non indecoro* pulvere ſordidos. *Stat. 2. Theb.* tunc ora rigantur *honeſtis* Imbribus, id eſt, Lacrymis virginem decentibus. *Honeſtæ furiæ* quæ dicantur Statio, vid. Tit. Furiæ.

144. *Honor* dicitur omne id, quod pretium rei conciliat, vel eam ornat. *Ita ſylvarum honores Virgilio* dicuntur folia. Apud *Stat. Calydonis honos* de apro dicitur. *Stat. l. 10.* hi ſertis, hi veris *honore* ſoluto Accumulant artus. *Claud. 6. Conſ. Hon. de Eridano*: Non illi madidum vulgaris arundine crinem Velat *honos*. *Id. Ibid.* læta ſub imagine pugnæ Armorum innocuos paci largitur *honores*: deſcribit hîc choreas armatas, quas vocat armorum innocuos honores. *Id. Paneg. Serenæ* Floribus æterno quos veris *honore* rubentes Fons Aganippæâ Permeſſidos educat undâ.

145. *Horrere* de pilis erectis dicitur. *Statius 2. Theb. de Tigride*: *Horruit* in maculas, id eſt, maculoſos pilos.

146. *Hoſpes* novæ auræ, de eo, qui altius evolat, dicitur *Sarbievio lib. 1. od. 3.* Ibis ſub pedibus pigras Urbes relicturusque gentes Attonitæ novus *hoſpes auræ*. *Claud 4. Conſ. Hon. de novâ ſtellâ*: alieni temporis *hoſpes* Ignis. *Hoſpes* honor, i. e. peregrinus. *Claud. 6. Conſ. Hon.* quem non aliena per arva Imbuit *hoſpes honor*.

147. *Hyems* pro tempeſtate. *Stat. l. 5.* ferream *hyemem* dicit telorum tempeſtatem. Inſtamus jactu telorum, & *ferrea* nimbis certat *hyems*.

I.

148. *Jactantior*, i. e. majori magnificentiâ. *Stat.* Et ſeptemgeminô *jactantior* æthera pulſet Roma jugo. *Claud. 4. Conſ. Honor.* & notâ fruitur *jactantior* aulâ.

149. *Ilus. Stat. Th. 2.* vario ſtrepit *Ilia* multu Regia.

150. *Jejunia* pro inopiâ. *Lucan. l. 4. v. 332.* Undæ *jejunia* dixit, pro aquæ inopiâ

 & ſiti,

& ſiti, reprehenſus à Buchn. de Comm. dic. rat. p. 190.

151. *Igneſcunt* ſpumis equorum frena. *Claud. 2. Ruf.* ſpumis *igneſcere* frena. *Stat. lib. 6.* ſpumisque & ſanguine ferrum *Uritur. Claud. 4. Conſ. Hon. Igneſcunt* patulæ nares: de equo dicitur.

152. De *Igne* omnia dicunt veteres Poëtæ, quæ vivo animali conveniunt. Dicitur mori, vivere, naſci, extinguere, bibere, edere, trepidare, nictare, vorare, dormire, ſopire, excitari, lambere, ali, paſci, nutriri &c. Vid. exempla congerentem Barth. comm. in 1. Theb. p. 174. *Ignis* dicitur fulgor gemmarum. *Stat. 2. Theb.* arcano florentes *igne* ſmaragdos. *Claud. 4. Conſ. Hon.* fulgor Iberus Temperat *arcanis* Hyacinthi cærula *flammis. Id. ibid.* quis miſcuit *ignes* Sidonii rubrique maris. *Id. 2. de laud. Stilic.* Et vario lapidum diſtinctas *igne* coronas. *Id. 6. Conſ. Honor.* acies ſtupet *igne* metalli. Pro *amore Idem, Laud. Stilic. 1. ignesque* mariti Vincit cura Patris.

153. *Illabi* uſitatisſima Poëtis vox: eleganter dicitur de influxu ſiderum & de Diis. *Claud. 3. de Rapt. de Iride.* Illa colorato Zephyris *illapſa* volatu.

154. *Illaudatus.* Buſiris *illaudatus Virgilio* dicitur. Ineptè hoc in Virgilio reprehendit ſtultiſſimus Cenſor Verdierius in Cenſione antiquorum Autorum p. 50.

155. *Imago jocoſa, i. e.* Echo. *Horat. l. od. 12.* cujus retinet *jocoſa* Nomen *imago? Id. od. 20. lib. 1.* ut paterni Fluminis ripa, ſimul & *jocoſa* Redderet laudes tibi Vaticani Montis *imago.* Male reprehenditur à Scaligero hic Horatius.

156. *Imbellis*, eſt, bello contrarius. Ita *imbellis oliva Valer. Flacco* dicitur, *Horatio imbellis citharа*, quæ pacis laudes canit. *Imbelles epulæ ap. Claud. 3. Conſulat. Honor.* dicuntur, quibus catulus leonis nondum prædæ aptus veſcitur. Jam negat *imbelles epulas* & rupe relicta Gætulo comes ire patri.

157. *Imber* vox ad multa transfertur. *Virg. Æn. 12.* Tempeſtas telorum ac ferreus ingruit *imber*: ad *Ennii* imitationem *lib. 8. Annal.* Haſtati ſpargunt haſtas, fit *ferreus imber. Nonn. lib. 22.* ὄμβρος ὀϊστῶν *imber ſagittarum. Stat.* Ducat nubila Juppiter per orbem, Et latis pluvias minetur agris, Dum noſtri Jovis hi ferantur *imbres. Idem 1. Theb.* vocat *putres ſanguineo imbre genas*, quæ ſanguine ex vulneribus ſtillante maculatæ erant. *Claud. Conſ. Probin.* Sed largior *imbre* Suevεrat innumeras hominum ditare catervas *Ib.* denſo currentia munera *nimbo.*

158. *Immori veris* ventus eleganter dicitur, quando deſinit tempeſtas. *Stat. 1. Theb.* ventis ut decertata reſidunt Æquora, laxatisque diu tamen aura ſuperſtes *Immoritur velis.*

159. *Impellere, impulſus. Stat. Achill. 1.* fax vibrata medullis In vultus atque ora redit, lucemque genarum Tingit, & *impulſam* tenui ſudore pererrat. *Id. 2. Theb.* Ipſe etiam gaudens nemoroſa per avia ſanas *Impulerat* matres Baccho meliore Cythæron. Vid. *ferire, ictus. Claud. Conſ. Prob.* Collesque canoris Plauſibus *impulſi* ſeptenâ voce reſultant *Id. de Rapt. Proſ. 11. Impulit* Ionios

Digitized by Google

onios præmiſſo lumine fluctusNon-lum pura dies.

. *Implere patrias galeas*, i. e. pace, ro-iore & ætate accreſcente. *Claud. 4. Conſ. Hon.* Jam *patrias imples galeas*, am cornus avita Tentatur. *Stat. lib. 8.* le filio Regis Parth. Sumere tunc ar-ɔus ipſumque onerare videtur Patris ɔquum, viſusque ſibi nec ſceptra ca-ɔaci Suſtentare manu, nec adhuc *im-plere* tiaram. *Idem lib. 9.* ſilveſtria cu-us Nondum tela procax arcumque *mplere* valebas.

Improbus pro immodicus, ut *impro-us labor*, *apud Virgil. Valer. Flaccus ib. 6. Improba* barbaricæ procurrunt egmina plantæ, i. e. calcei modum ɔedis excedentes, non purpurei, ut quidam volunt: nam ap. *Senecam improbi coloris* lacernæ, non purpureæ antum intelligendæ ſunt; ſed quæ ɔurpura præſtantiore & colore ma-gis ſaturo tinctæ ſunt. *Idem improbâ rva* alibi vocat invidendæ fertilita-is. Plura de eâ voce vide ap. Gro-ɔov. de Seſtert. lib. 4. c. 8. p. 688. & 689. *Martial. l. 3. Improba* nec proſunt am ſatureja tibi.

. *Inane* i. e. inanimatum *Stat. 1. Th. Inane vulgus*, h. e. Manes, vid. Va-ɔuus.

. *Incendere & incendi* variis rebus at-tribuitur à Poëtis. Prata dicuntur *ncendi* coloribus de contagio peſti-fero. *Stat. 1. Theb.* ſuperjecto nebu-arum *incendis* amictu, ad exprimen-dam celeritatem contagii.

. *Incertus.* Quale per *incertam lunam* ſub luce malignâ Eſt iter in ſylvis. *Virg. Æn. 6. dubiam* alii dicunt.

165. *Inceſtare* Poëtis uſurpatur pro pol-lutione quâcunque. Ita *Virg. l. 6.* to-tamque *inceſtat* ſumere claſſem. *Stat. 5. Silv.* quas *inceſtavimus* aras. *Id. 11. Theb.* Illas ut ſummo vidit Pater al-mus olympo *Inceſtare* diem trepi-dumque Hyperionis orbem Suffun-di maculis. *Claud. Conſ. Mall.* non La-tios *inceſtant* nomina faſtos.

166. *Inclementia. Claud. Rapt. Proſ. 1.* de Plutone: Diræ riget *inclementia* formæ.

167. *Indigena. Claud. Rapt. P. 1.* de Ætnâ: nunc vomit *indigenas* nimbos, i. e. ex ſe ortos.

168. *Indignari*, i. e. recuſare, detrecta-re. *Claud. 4. Conſ. Hon.* de Pegaſo: melioraque pondera paſſus Bellero-phontæas *indignaretur* habenas *Id. Conſ. Probin.* Plauſtro jam rara inter-micat Arctos *Indignata* tegi, ſcil. à Lunâ lucente. *Id. 1. Rapt. P.* hinc *de-dignata* teneri Concutit objectum rabies Tyrrhena Pelorum *Stat. 9. Theb.* cujus cum mollia ſigna Militi-amque trucem ſexum *indignata* fre-quento. *Id. l. b. 8.* accipit ille preces, *indignatusque* moveri. *Id. lib. 10.* quo-rum poſt funera mœſti Vitam *indi-gnantur. ibid.* inſignemque animam mucrone coruſco *Dedignantem* artus pridem &c.

Indignatus, *Virg. 8. Æn.* Pontem *indi-gnatus* Araxes. Ita *unda indignata* ter-ris dicitur, *Stat. 1. Theb. indignata* ſe-qui torquentem cornua Mithram. *Id. 2. Theb.* non *indignati* miſerum dixiſſe parentem Oedipodem. *Indi-gnans* pro invito. *Claud. 4. Conſ. Hon.* patrio mentem furatus Olym-

Digitized by Google

po Continuit clauſtris, *indignantemque* revinxit. *Id. 6. Conſ.* Hon, atque indignantes in jura redegerat Arctos.

169. *Induere* pro aliam formam acquirere, vel etiam alios mores aſſumere. *Virgil.* cum ſe nux plurima ſylvis *Induit* in florem *Stat. Sylv.* 1. Nec tantum *induerint* fatis nova ſecula *crimen.* *Id. Theb.* 8. Cornipedes flammantur in hoſtem Corpora ceu mixti Dominis, iraſque ſedentum *Induerint.* Claud. 4. *Conſ.* Hon. Auſpiciis iterum ſeſe regalibus annus *Induit* *Id.* 3. *Conſ.* Hon. *Induc* mente Patrem. *Id. Conſ. Prob.* cum floribus æquora vernis Boſphorus *indueret. Lucan. lib.* 7. nunquam tanto ſe vulture cœlum *Induit.* Homer. *Odyſ.* 13. & 19 ὄρος καταείμενον ὕλῃ mons *indutus* ſylvâ. Pari modo uſus *Plin. Paneg. Trajani.* Ægyptus tantis ſegetibus *induebatur.* *Symmachus ep.* 52. *lib.* 1. roſas humo *exuit.*

170. *Inermis Orion* dicitur cum dubiâ luce fulget. *Claud. Conſ. Probin.*

171. *Iners vulgus Averni*, i. e. manes apud *Claudian.*

172. *Infamis*, perpetuum Poëtarum epitheton rei, quæ ob cauſas aliquas in reprehenſionem & odium incurrit, Ita *infames ſcopuli* Horat. ob crebra naufragia, *Infames aquæ* ob ſuffocationem multorum. *Infames Scyrone* Petræ *Stat.* 1. *Theb.* ob latrocinia à Scyrone patrata. *Claud. Bell. Gildon.* inſanos *infamat* navita montes. Eodem modo *illaudatus*, *inglorius.*

173. *Infelix* pro triſti, inauſpicato, damnato. *Claud.* 4. *Conſ.* Hon. Non *infelices* tabulæ.

174. *Inflammare. Claud. Stilic.* 1. pretio manus *inflammata*, i. e. donis corrupta.

175. *Infundi* pro applicari. *Ovid. Ep.* 2. *v.* 93. de amplexu: colloque *infuſus* amantis.

176. *Inglorius* epitheton, quod Poëtis frequenter uſurpatur. *Ita Stat. lib.* 9. *Ingloria caſſis* dicitur criſtis orbata. Eodem modo per στέρησιν multa concipiuntur Poëtarum epitheta. Ita *ap. Virg. illaudatus Buſiris, inamabilis Styx*, ita *indecorus*, quæ ſuis locis vide. *Macrob. Sat. l.* 6. *c.* 7. Non *indecoro pulvere* ſordidos, *Horat. l.* 11. *od.* 1.

177. *Ingratus* de agro, *Mart. l.* 10. *Epigr.* 47. Non *ingratus ager*, focus perennis.

178. *Inhorreſcere.* Singularis gratiæ vox apud Poëtas, ſuavem concuſſionem cum leni ſibilo denotans. *Virg. Georg.* 1. de ariſtis: Spicea jam campis cum meſſis *inhorruit*, *Id. Æn.* 3. *Inhorruit unda* tenebris. *Horat. l. od.* 13. ſeu mobilibus veris *inhorruit* Adventus foliis *Stat.* 1. *Theb. de* Mercurio volante: tenuique exceptus *inhorruit* aurâ. *Claud. Conſ. Prob. inhorruit* atrum Majeſtate *nemus.*

179. *Iniquus. Virg. lib.* 7. *Æn.* plaga *Solis iniqui*, h. e. Zona torrida.

180. *Injuſſus*, i. e. ſponte. *Virg.* 1. *Georg. Injuſſa* vireſcunt Gramina.

181. *Innocuus* pro illæſus. *Virg. lib.* 10. & ſedere carinæ Omnes *innocuæ*: ubi *Servius*, *innocuus* primo eſt, cui non nocetur. *Claud.* 4. *Conſ.* Honor. ſubita cum luce comarum *Innocuus* flagraret apex. *Id. Conſ. Mall.* de igne joculari. Fida *per innocuas* errent incendia turres.

182. In-

Digitized by Google

182. *Inſidi aſtris* dicitur mons editus, *Stat. 2. Theb.* Stat ſublimis apex, ventosque imbresque ſerenus Deſpicit, & tantum feſſis *inſidetur aſtris.*

183. *Interficere* pro perdere, *Virg. 4. Georg.* Fer ſtabulis inimicum ignem, atque *interfice* meſſes.

184. *Invalidum venenum.* *Claud. Conſ. Mallii.* Laceris morientes crinibus hydri Lambant *invalido* furiarum vincla *veneno.*

185. *Inumbrare* de primâ lanugine eleganter dicitur. *Claud. Conſ. Prob.* Ante genas dulces quam flos juvenilis inumbret.

186. *Ira fulvi Leonis*, dicitur Sydus Leonis, ad rubrum colorem accedens. Ita *Claud. Conſ. Prob.* dicit, quod lunâ lucente *fulvi leonis ira* pereat. *Id. Rapt. P. 1.* Deſpicit Ionias protentis rupibus *iras*, i. e. tempeſtates.
Iratæ terræ unda dicitur, quod fluctibus ſuis alluit. *Stat. 2. Theb. iratæque terræ* Curva Palæmonio ſecluditur *unda* Lechæo.
Iratus dicitur Draco textilis exercitui prælatus & à vento actus. *Claud. 3. Conſ. Hon. Iratus* ſtimulante noto.
Irati vultus Lunæ dicuntur, cum rubet. *Claud. 4. Conſ. Honorii.* Decolor *iratos* attollat Cynthia *vultus.*

187. *Irradiare* de floribus, quibus aliquid ornatur. *Claud. Conſ. Mall.* Romanis *floribus* arces *Irradiat.*

188. *Jubar* Serenitatem Solis paſſim apud Poëtas notat *vid. Barth. in 1. Theb. v. 343.*

189. *Jupiter* pro tempeſtate. *Virg. Georg. 2.* Et jam maturis metuendus *Jupiter* uvis. *Hor. lib. 1. Od. 22.* Quod latus mundi nebulæ *maluſq; Jupiter* urget. *Juvenal. Sat. 5.* fremeret ſævâ cum grandine *vernus Juppiter. Stat. 2. Theb.* per imbres Fulminibus mixtos intempeſtumque *Tonantem. Id. 10. Theb.* Sic ubi nocturnum tonitru *malus* æthera frangit *Jupiter. Claud. 1. in Eutrop.* nimboque minacem Sanguineo rubuiſſe *Jovem.*

190. *Juſſus. Plin. Cæcil.* de cerâ *lib. 7. Ep. 9.* Ut laus eſt Ceræ, mollis facilisque ſequatur Si doctos digitos *juſſaque* fiat opus.

191. *Juvari* dicuntur flumina à ſanguine cæſorum hominum. *Claud. 3. Conſ. Hon.* frigidus amnis Mutatis fumavit aquis turbaque cadentum Staret, ni rapidus *juviſſet flumina* ſanguis.

192. *Juveneſcere* de opere exſtructo. *Claud. 6. Conſ. Honor.* cinctosque coëgit Septem continuò montes *juveneſcere* muro.

193. *Juventus* de animalibus etiam dicitur: ita *pennata juventus* de apibus apud *Sautel. Juvenile* pro magno, violento, *Stat. l. 1. Sylv. Carm. 4.* & ſubiti præceps *juvenile* pericli. Ita Græci *νεανικὸς* pro violento & magno. V. Buchner. de C. D. R. p. 305. Galli quoque eo modo loquuntur. Malherbe *mes jeunes deſirs.* Vid. Menagii obſervat. in Malherbe p. 390.

L.

194. LAbi dicuntur cœlites *Virg. Æn. 3.* At ſubitæ horrifico *lapſu de* montibus adſunt Harpyiæ. *Stat. 2. Theb.* ſupero ſi cardine *lapſa* Pallas &c. *Lapſus* pro volatu, *Valer. Flacc. l. 1.* Accepere Deæ celerique per aëra *lapſu* Diverſas petiere vias. *Idem:* Ecce autem molli

Zephyros deſcendere *lapſu* Adſpiciunt. *Stat. Sylv. l. 1.* tua turba relicto *Labetur* cœlo. *Lucret. Lib. 6.* de fulmine: Et celeri ferme pergunt ſe fulmina *lapſu*. *Claud. Conſ. Probin.* *lapſu* protinus uno, Quem poſcunt, tetigere locum, vid. *allabi*. *Id. Rapt. P. 1.* ſerpentibus Triptolemi lapſum adſcribit: *lapſuque* ſereno erecti. *Labi* quoque de ſtellis uſurpatur. *Virgil.* Vos, quæ *labentem* ducitis annum Sidera.

195. *Labor* apud Poëtas de virtute bellica ſignatè dicitur. *Virgil.* Diſce puer virtutem ex me *verumque laborem*, Fortunam ex aliis. *Valer. Flacc. l. 8. Argon.* Concipit optatum decus extremumque *laborem* Æſonides. *Claud. laud. Stil. 1.* An gelidam Thracen decertatosque *labores*, Hebro teſte, canam. *Id. 1. in Eutrop.* in mercem veniunt Cilices, Judæa, Sophene, Romanusque *labor*, Pompejanique triumphi. De *liberis* dicitur *uteri labor* apud *Claud. 1. de Rapt. Proſ.* tibi gaudia noſtri Sanguinis, & caros *uteri* commendo *labores*.

196. *Laceſſo. Virg. lib. 7.* æraque fulgent Sole *laceſſita*, i. e. repercuſſa. *Horat.* quicunque Bithynâ, *Laceſſit* Carpathium pelagus carinâ, vid. ſollicitare. *Claud. Rapt. P. 1. de Ætnâ*, motibus aſtra *laceſſit*. *Id. Conſ. Probin.* Et formidato Clypeus Titana *laceſſit* Lumine. vide Tentare.

197. *Lætus* generale Poëtarum epitheton, cum deſcribunt rem jucundam, gratam, acceptam, uti vice verſâ epitheton *triſtis* omnia contraria ſignificat. *Gratius Cynegetico*: *Lætas* venantibus artes, i. e. acceptas. *Sil. Italicus, lib. 1.* At Pœni ſuccenſi irâ turbataque luctu Et ſævis gens *læta* ruunt. *Valer. Flaccus lib. 1.* Inſtat fama viri virtusque haud *læta* tyranno. *Stat. 2. Theb.* Exulibus quanquam patriâque fugatis Nondum *læta* Venus, *Ibid.* te *lætum* deſcendere regno juſtius fuit, i. e. non invitum, V. Gaviſus. *Ap. Claud. Pluto ad Jovem*: cum te *lætiſſimus* ornet Signifer. *Idem Epithal. Palladii*: quæ *lætiſſimus* urbi Sanguis erat. *Virgil.* Quid faciat *lætas* ſegetes.

198. *Lævus* pro inauſpicato, triſti. Ita *Virg. de Sirio*: *lævo* contriſtat *lumine* cœlum. *Stat. 1. Theb. de peſte*; quis ab æthere *lævus* Ignis.

199. *Lambere*. Eleganter *Virgilius* de Ætnâ igni vomô: Attollitque globos flammarum & ſidera *lambit*, *Æn. 3.* *Horat. 1, od. 22.* de levi tactu: quæ loca fabuloſus *Lambit* Hydaſpes. *Claud. Conſ. Probin.* de Delo Apollinem excipiente: tunc inſula notos *Lambit* amica pedes. Verum elegantius de *aquis* & *ventis* dicitur, quam de *terrâ*; eſt enim in iis quidam motus, quo quaſi lambere videntur, qui non eſt in terrâ. *Sarbiev. lib. 1. od. 7.* Quod vexant hodie noti, Cras *lambent* hilares æquor Eteſiæ.

200. *Laſcivi* vocantur *lembi* ad ludum inſtructi. *Claud. Conſ. Mall.* *Laſcivi* ſubito confligant æquore *lembi*.
Laſcivire dicitur *galea* ſertis coronata. *Claud. 2. Rapt. P.* Ferratus *laſcivit* apex horrorque receſſit Martius.

201. *Laſſus mons* dicitur, qui jam ad planitiem inclinat. *Stat. 1. Theb.* quam molle ſedens in plana Cytheron Porrigitur

Digitized by Google

tur *laſſumque* inclinat ad æthera *montem*. De ſanguine. *Stat. lib. 2. v. 669.* Membra negant *laſſusque* ferit præcordia *ſanguis*.

202. *Late* particula Poëtis uſitata. *Virgil.* loca nocte ſilentia *latè*. Vide plurima in Indice Erythræi.

203. *Latrare* dicuntur *maria*. *Cl. Rapt. 1.* Hinc *latrat* Getula Thetys. *Latrans* pro cane; *laniger* pro ariete; *auritus* pro lepore; *hinniens* pro equo: Vide Buchn. de C. D. R. p. 79.

204. *Laxare Claud. Conſ. Prob.* trepidas *laxaverat* Alpes Auguſtus.

205. *Levantes res* dicuntur proſperâ fortunâ. *Claud. Conſ. Prob.* nunquamque *levantibus* altè Intumuit rebus.

206. *Libra animi cunctantis*, i.e. prudentia rerum momenta librans. *Claud. Stil. 1. v. 75.* vide Barth.

207. *Luctari Virgil.* Cum venti poſuere omniſque repente reſedit Flatus, & in lento *luctantur* marmore tonſæ. *Monconus carm. in Gaſſ. de lucernâ:* pinguique natans luctatur olivo Fomes.

208. *Ludere* de luce & radiis auroræ. *Claud. de R. P. 2.* errantes *ludunt* per cærula flammæ. *Germ.* vocem *ſpielen* eodem modo uſurpant.

209. *Lumen:* formidatum clypei lumen. *Claud. Conſ. Probin.* Et *formidato* clypeus Titana laceſſit *lumine*.

210. *Lunare*, curvare eſt. *Lunatam frontem* vocat *Claud. Rapt. Prob. 1.* cornua gerentem. Nec non *lunata* curvavit germina *frontis*.

211. *Lux. Stat. lib. 6. Theb.* Qualis Biſtoniis clypeus Mavortis in arvis *Luce malâ* Pangæa furit. *Id. lib. 12.* campumque trucem *lux cuſpidis* implet. *Id. Achill. 1.* fax vibrata medullis In vultus atque ora redit *lucemque genarum* Tingit, & impulſam tenui ſudore pererrat.

M.

212. MAdidum aurum dicitur, quod è Tago & Bæti depromitur. *Claudian. Conſulat Mall.* qui ſplendida potat ſtagna Tagi *madidoque* intus conſpergitur *auro*.

213. *Magiſter, Magiſtra*, pro epithetis interdum adhibentur. Ita lucem magiſtram dicit *Claudian. præfat. 3. Conſ. Honor.* ad quam aquila pullorum ſuorum indolem explorat: Conſulit ardentes radios & *luce magiſtrâ* Natorum vires ingeniumque probat.

214. *Malignus* de re quavis periculoſa. *Virgil. lib. 11.* Anguſtæque ferunt fauces *aditusque maligni*. *Id. lib. 6.* Quale per incertam ſylvam ſub *luce maligna* Eſt iter. Ibi per *lucem malignam* intelligit *dubiam*, cui credi non poteſt. Ita *fatuos ignes* poſſes *lucem malignam* vocare. *Martial. lib. 12. Epigr. 56.* Nec ſint baſia multa nec *maligna*, i. e. quæ dente impreſſo fiunt, vel laſciva. *Stat. 1. Theb. de* vadis periculoſis: jam jamque aut ſaxa *malignis* Exſpectat ſubmerſa *vadis*. *Id. 2. Theb.* gemini procul Urbe *malignis Faucibus* urgentur colles. *Id. Sylv. 4, 3.* Sorbebatque rotas *maligna tellus*. *Phad. maligna ſedes*.

215. *Malus. Mala lux clypei* dicitur *Stat. Theb. 6.* vid. *Lux*.

216. *Manſurus* pro æternus. *Claud. 4. Conſ. Honor.* Hinc natis *manſura* fides.

Id.

Digitized by Google

Id. de Conſ. Mall. Publica *manſuris* teſtantur *vocibus* æra.

217. *Marmor* vocatur mare placidum. *Virg.* Cum venti poſuere; omniſque repente reſedit Flatus, & in *lento* luctantur *marmore* tonſæ.

218. *Melior. Claud. 3. Conſ. Hon. melioris* ſecla metalli. i. e. aurea. *Id. 4. Conſ. Hon.* rediit *meliore magiſtro* Machina concentusque poli. *Ibid. de Pegaſo: melioraque pondera* paſſus Bellerophontæas indignaretur habenas. *Baccho meliore, Statius luto meliore.*

219. *Memor. Horat.* Cadum Marſi *memorem* duelli.

220. *Mendax fundus Horat. III. Carm. 1.* Non verberatæ grandine vineæ *Fundusque mendax.* Eâdem metaphorâ dicit *III. od. 16.* & ſegetis *certa fides* meæ. *Fidelis ager Cic. Ep. 17. lib. 16. ad Fam. ad Tyronem.*

221. *Mentiri* de re pictâ, ſculptâ, textâ. *Sidonius de Dracone textili exercitui prælato:* patulo *mentitur* hiatu Iratam pictura famem. *De eod. Claudian. 3. Conſulat. Honor.* multusque tumet per nubila ſerpens Iratus ſtimulante noto, vivitque receptis flatibus, & vario *mentitur ſibila* tractu. *Mentiri* pro *fallere. Claud. 4. Conſ. Hon.* quam felix arcus certique petitor Vulneris, & juſſum *mentiri* neſcius *ictum. Id. Conſ. Prob.* ſed perfida tantum Auguſto geminisque *fidem mentita* tyrannis: loquitur de Alpibus, qui Eugenium ejusque magiſtrum quidem admiſerunt, non transmiſerunt. *Id. Stil. 1.* Et Gir notisſimus amnis Æthiopum ſimili *mentitus* gurgite Nilum. *Inc.* de flore protuberante: ocius emergit viridem *mentita ſmaragdum* Gemma ſolo.

222. *Meſſis* dicuntur *fratres Cadmai. Cl. Stilic. 1.* Dircæis qualis in arvis *Meſſis* cum proprio mox bellatura colono.

223. *Metalli melioris ſecula*, i. e. aurea. *Claud. Conſ. Hon. Id. Conſ. Mallii:* ductos video mores *meliore metallo.*

224 *Minari. Virgil.* geminique *minantur* In cœlum ſcopuli. *Stat. de Orione:* Magnus quanto mucrone *minatur* Noctibus hybernis & ſidera terret Orion. *Id. lib. 4.* rabidi cum colla *minantia* monſtri Angent. *Id.* Ducat nubila Juppiter per orbem, Et latis pluvias *minetur* agris. *Flumina minari* dicuntur *diluvia Claud. Conſ. Mall.* Torrentes immane fremant lapſisque *minentur* Pontibus. *Id. Conſ. Prob.* pariterque *minantes* Ardua turrigeræ ſurgunt in culmina ripæ. *Id. Stil. 1.* Contraque *minantia fata* Pervigil. *Minax unda Horat. lib. 1. od. 12.*

225. *Miteſcere* dicitur *galea*, quæ ſertis coronatur. *Claud. 3. de Rapt* Inſolitisque docet *galeam miteſcere* ſertis.

Mitis flamma, quæ non lædit. *Sil. lib. 16.* Criſpamque involvere viſa eſt *Mitis flamma* comam.

226. *Moderari* de cingulo dicit *Sarbiev. l. od. 4.* Gemmeâ veſtem *moderere* zonâ.

Modeſtus de flammâ non lædente. *Ignis modeſtus Santel:* Dumque pias reprimit *miranda modeſtia* flammas.

227. *Molle* pro tenui. *Virgil.* Tunc agri pingues tunc & *molliſſima vina. Calpurn.*

purn. Eclog. 2. quoties *molliſsima* tango *Ora* manu, i. e. lanugine deſtituta. *Mollis* epitheton fluviorum. *Virgil.* ibat jam *mollior* undis *Euphrates.* Menagius Obſerv. in Malh. p. 395.

Mollire, Claud. 4. *Conſ. Hon.* Quæ tantum digitis potuit *mollire* rigorem Ambitioſa colus? loquitur de tapetibus acu pictis. *Id. Conſ. Mall.* duras fulcis *mollire* novales, i. e. arare. *Id. Conſ. Probin.* Nam neque cæſariem crinali ſtringere cultu Colla, nec ornatu patitur *mollire* retorto.

228. *Mordax.* Quid roſa purpureos *ſpina mordacis* amictus Oſtentare juvat? *Mordere. Claud. Conſ. Probin.* Laxumque coërcens *Mordet* gemma ſinum, i. e. quaſi fibulâ connectit.

229 *Mori* de rebus inanimatis *Claud. Conſ. Prob.* de arundine: Quam neque fas Zephyris frangi nec Sole peruſtam Æſtivo candore *mori.*

230. *Movere ſecum vel animo*, i. e. deliberare *Virgil.* Multa *movens* magno curarum fluctuat æſtu. *Stat.* 2 *Thebaid.* quæ ſint generis adſcita repertis Fata *movet.*

N.

231. N*Atare lumina* dicuntur in agone mortis vel ſomno. *Virg. Georg. IV.* iterum crudelia retro Fata vocant, conditque *natantia lumina* ſomnus. *Natare umbra* dicitur, quæ veſpertino tempore ponto incubat. *Stat.* 2. *Theb.* Aſt ubi prona dies longo ſuper æquora fines Exigit, atque ingens medio *natat umbra* profundo. *Stat.* 1. *Achillid.* niveo *natat ignis* in ore Purpureus fulvoque nitet coma gratior aura: duriuſculum eſt, quod hic de rubore dicitur, nec ſatis exprimit vox *nitere.*

232. *Neſcire* pro *nolle*, *non poſſe. Stat.* 9. *Theb.* Liber amat campos, & *neſcit* in antra reverti.

233. *Nihil* pro *penitus non Stat. lib* 9. More *nihil* Grajo. *Id. lib.* 7. Monitus iramque parentis Ede *nihil* parcens. *Ibid.* quippe *nihil* graſſata fames. *Id. lib.* 3. *Th.* extremam *nihil* horreſcentia mortem Pectora. *Id. lib.* 2. *Theb.* capto poſtquam *nihil* obſtat amori Pœna. *Id.* 1. *Sylv.* Veſte *nihil* tectæ. *Claud. de Conſ. Mall. Nil* opis externæ cupiens.

234. *Nimbus. Nimbi Cilicum* pro balſamis. *Martial. lib.* 1. *epigr.* 3. Et *Cilices nimbis* hic maduere ſuis. *Claudian.* 2. *Rufin. pulveris* extolli *nimbos. Id. Conſ. Prob.* denſo currentia munera *nimbo. De telis Stat lib.* 5. *Theb.* Inſtamus jactu telorum & ferrea *nimbis* Certat hyems. *Lucan. lib.* 4. *telorum nimbo* peritura. *Id. alibi:* crebroque ſimillima *nimbo* Trans ripam validi torſerunt tela lacerti *Claud.* 1. *Stilic.* Non equitum *nimbos* Latiis obſiſtere pilis.

235. *Nimius. Claud. Stil.* 1. Et quos interior *nimio* plaga *Sole* relegat: deſcribit Zonam torridam, quæ credebatur inhabitabilis.

236. *Nitidi ſenſus*, i. e. defœcatus intellectus *Claud. Conſ. Mall. nitidis* quisquis te (juſtitiam) *ſenſibus* haurit.

237. *Nives Capitis Horat. IV, od.* 13. *Carm.* pro canitie dixit, reprehenſus ideo Quintiliano. lib. 8 Inſtit. Orat. ſed defenſus à Voſſio Inſt. Orat. lib. 4 p. 101.

238. *Nocens. Claud. Conſ.* 3. *Hon.* flammamq; *nocentem* Gradivi, i. e. ſidus Martis.

239. *Nubes*. Variè hâc voce utuntur Poëtæ. *Stat*. 2. *Theb*. abſolutè pro *curis & cogitationibus* poſuit: talem ſub pulvere *nubem* Conſilio volvens. *Auſon*. *nubem veterni* dicit. *Valer*. *Flacc*. *l*. 3. *nubem meri* vocat ebrietatem. Ita *nubes telorum*, *jaculorum*, *arenæ*, *pulveris* dicitur frequentisſimè Poëtis, & omnem confuſam copiam denotat. Ita *Sil*. *lib*. 9. *telorum nubem* & *lib*. 2. telorum *nubibus*. *Lucan*. *l*. 2. cœcâ telorum in *nube*. *Claud*. *Bell*. *Get*. *Nubes timoris* placet. *Id*. *Conſ*. *Prob*. nec ignotâ rapiet ſub *nube* vetuſtas. *Id*. *Stil*. 1. quot *nube ſoporis* Immunes oculi. *Hom*. 4. *Il*. νέφος πεζῶν *nubem peditum* appellat.

O.

240 OBliviſci de re inanimatâ. *Virg*. *Georg*. 2. Pomaque ingenerant ſuccos *oblita* priores. *Colum*. Ambroſios præbent ſuccos *oblita* nocendi.

241. *Obluctata* polo ſidera *Cl*. *Conſ*. *Mall*.

242. *Obſtetrix*. *Brun*. *Eloq*. *Poët*. *part*. 1. *p*. 104. Huc Zephyris celeres, huc *obſtetricibus auris* Dum ridet tellus.

243. *Obtexere*. *Claud*. *Stilic*. 1. Jaculis *obtexitur* æther. *Virg*. 11. *Æn*. cœlumque *obtexitur* umbra.

244. *Obtundere Claud*. *Conſ*. *Mall*. Clementia triſtes *Obtundit* gladios.

245. *Occurrere cœlo* pro erigi. *Stat*. 1. *Theb*. *de monte*, quâ plurimus arce Cythæron *Occurrit cœlo*.

246. *Opacus* pro cæcus: *Stat*. 2. *Theb*. *opacos* Tireſiæ vultus.

247. *Opifex* dicitur *timor*, qui in cauſa fuit, quod exſtruerentur mœnia. *Cl*. 6. *Conſ*. *Hon*. Profecitque *opifex* decori timor.

248. *Opulentia linguæ*, i. e. eloquentia. *Cl*. *de Conſulatu Mallii*.

249. *Os* de flore. *Inc*. Reſerato captat amicum *Ore* diem. *Nos labella* alibi diximus.

P.

250. PAllere *Virg*. *pallentes* ruminat *herbas*. *Id*. *Eclog*. 3. Diffuſos hederâ veſtit *pallente* corymbos. *Gaudia pallere* dicuntur poſt ſuperata magna pericula *Stat*. 1. *Theb*. Magnaque poſt lacrymas etiamnum *gaudia pallent*. *Cl*. *Conſ*. *Probin*. *Pallentes* herbis *thalamos* vocat Tiberini thalamos muſco obſitos.

Pallor Auroræ dicitur *Statio*, cum diluculum incipit. 2. *Theb*. *lib*. Utque toris primo complexa jacebat *Auroræ pallore* virum.

251. *Parturio*. *Horat*. Notus neque *parturit* imbres. *Claud*. *Conſ*. *Mall*: *Parturit* innumeros anguſto pectore mundos.

252. *Pater* pro *paterno affectu Claud*. 3. *Conſ*. *Honor*. Indue mente *Patrem*. *Id*. *Conſ*. 4 *Hon*. quantus in ore *Pater* radiat, i. e. Patris effigies. Pater etiam uſurpatur pro *patrimonio Alberto ab Ines*. *od*. 19. Alter penates, alter & integrum In poculorum naufragio *patrem* Immerſit.

253. *Pati*. *Claud*. 4. *Conſ*. *Honor*. *de Pegaſo*: Ipſe tibi famulas præberet Pegaſus alas Portaretque libens, melioraque pondera *paſſus* Bellerophonteas indignaretur habenas.

254. *Pauper* pro *raro*. *Virg*. *Æn*. 12. *Pauperibus* caulem foliis.

255. Pen-

Digitized by Google

255. *Pendere Virgilio capræ* dicuntur, quæ paſcuntur in Montibus. *Stat. 2. Theb.* is *pendere* dicitur, qui in montis clivo ambulat: hinc arcto ſcopuloſo in limite *pendens*. *Stat. ibid.* quoque de ætate illâ, quæ ad ſenium inclinat, uſurpat: magnis cui ſobria curis *Pendebat* ſomno jam deteriore ſenectus. *De currente Parthenopæo Stat. lib. 6.* Raraque non fracto veſtigia pulvere *pendent*. Hinc *Pendula veſtigia* dicit *Claud. Conſ. Mall.* quæ in aëre facit funambulus: *Pendula* librato figit *veſtigia* ſaltu. *Id. Conſ. Probin.* His neque per dubium *pendet* fortuna pavorem. (Mallem ego hîc *favorem* legere.) *Avienus de navigante:* Incerto *penderet* ſæpè profundo; non adeò eleganter ut ego puto.

256. *Perfidus. Perfida examina apum* vocat. *Claud. 6. Conſ. Hon.* quæ alvearia migrarunt: ſolitæque oblita latebræ *Perfida* deplorat vacuis *examina* ceris.

257. *Perfundere Stat. de Fama 2. Theb.* totis *perfundit* mœnia *pennis*.

258. *Perſonæ* ponuntur pro *ipſis officiis*, *ut ap. Claud. Conſ. Mall.* An tibi continuis crevit fiducia caſtris, Totaque jam *vatis pectora* miles habet? i.e. an militare ſtudium *poëtica ſtudia* expulit?

259. *Piger orbis*, i.e. Arctous. *Claud. 4. Conſ. Hon. pigra palus*.

260. *Pigritia* pro honeſto otio. *Martial. l. 12. Epigr. 4.* Tu das ingenuæ jus mihi *pigritiæ*.

261. *Pingere* pro exornare. *Virg. Eclog. 2. v. 50.* Mollia luteolâ *pingit* vaccinia calthâ: cujus verſus elegantiam ſingularem examinat Buchn. de Comm. Dic. Rat. p. 46.

262. *Pius* frequentiſſimum Poëtis epitheton. *Virg. Pius* Æneas. *Stat. 1. Theb. de Virgine: Mira decore* pio. Claud. 3. *Conſ. Hon.* Velaretque *pios* communis laurea *currus*, i. e. currus triumphales. *Id. 4. Conſ. Hon.* Splendebatque *pio* complexus pignora *curru*. *Id. 6. Conſ. Hon.* Circum membra rotat doctus purganda ſacerdos, *Rore pio* ſpargens. *Ibid.* mediumque per hoſtem Flammatas *virtute piâ*. *Id. de Conſ. Mall.* æthereos ſignantem in pulvere currus, Quos *pia* ſollicito deprendit pollice *Memphis*.

Avienus: Pia volvuntur *cornua* Nili. *Paulinus piam columbam* vocat. *Santel. pias flammas* vocat, quæ non lædunt: Dumque *pias* reprimit miranda modeſtia flammas.

263. *Placatus*. Criſtæ *placato fulgure* vernant. *Claud. 3. de Raptu Proſerp.*

264. *Pleiades* imbrium effectrices pro ipſis imbribus. *Valer. Flacc. l. 5.* Qualiter ex altâ cum Jupiter arce coruſcat *Plejades* ille movens miſtumque ſonoribus imbrem. *Stat. 1. Theb.* Et plaga lucida cœli *Pleiadum* Boreæque & hiulci fulminis expers. Qui per *Pleiades* alia hic intelligunt interpretes, nugantur ad unum omnes.

265. *Plurimus*. Eâ voce ſæpè utuntur Poëtæ in re longâ, editâ, prolixâ. *Stat. 1. Theb. de monte:* quâ *plurimus* arce *Cytharon* Occurrit Cœlo.

266. *Pondus* pro illo, qui equo inſidet. *Claud. 4. Conſ. Honor. de Pegaſo:* melioraque

raque *pondera* paſſus. *Stat. Sylv. I. 1.* Biſtonius portat ſonipes magnoque ſuperbit *Pondere.*

267. *Populari. Claud. Rapt. P. 1. de vento:* Putrida multivagis *populatur* flatibus antra. Ita *de amore: populatur flamma* medullas, ovium *populari vellera.*

268. *Populus aſtrorum: Capella*, ſed frigidè, v. Buchn. p. 198.

269. *Porrigere* ſe dicuntur *montes.*

270. *Præcipitant curæ. Virgil. lib. 11.* Sociis dare tempus humandis. *Præcipitant curæ. Stat. Theb. 1.* Sed ſi *præcipitant* miſerum cognoſcere *curæ.*

271. *Prædari.* Apes dicuntur *prædari roſas* Suam volucris *prædam* ſenectam Phœnix.

272. *Procumbere* dicitur, quod in planum porrigitur. *Claud. Conſ. Prob.* Eſt in Romuleo *procumbens* inſula Tibri. Vid. *ſedere, porrigi, projectus.*

273. *Prodigus. Claud. Conſ. Mallii* ferturque nocendi *Prodigus.*

274. *Proſtare Deum*, i. e. Bacchum; eſt crapulam edormire. *Stat. 2. Theb.* Serta inter vacuoſque mero crateras anhelum *Proſtabant* ſub luce *Deum.* Sed hoc Statii genium ſapit.

275. *Profundus. Profundus Jupiter: profunda Juno*, i, e. infera.

276. *Projectus*, i. e. per planitiem extenſus. *Valer. Flaccus de Nilo:* ſeptem *projectus* in amnes. Mallem ego *porrectus.*

277. *Promittere ſe. Claud. 6. Conſ. Honor.* atque omne futurum Te Romæ, ſeſeque *tibi promittit* in ævum.

278. *Propinare pro* tradere *vel* præbere. Eâ metaphorâ paſſim utuntur nonnulli in oratione tam ſoluta quam ligatâ, non attendentes phraſin illam Terentii *in Eunuch. V, 9. 57.* Hunc comedendum vobis & deridendum *propino*, è perſonâ Paraſiti æſtimari debere, qui ad artem ſuam inſtitutâ alluſione riſus captandi gratiâ propinandi verbo utitur: ne quid de eo dicam, legi in quibusdam MStis præbeo, non propino. Sed tamen, & alteram quidam MSti Codices tuentur. Non ſatis commodè itaque Jacobus Balde in Uraniâ victrice ſuâ, in tertiâ epiſtolâ: Tanquam ſi præſens cœlo delapſa ſereno, Ora *propinaſſet*, ſidereasque genas. Non eſt locus metaphoræ in hoc verbo, quatenus ſimplicem traditionem notat, ſed vel in ſenſu ridiculo, ad perſonam Paraſiti relato, ut apud Terentium; vel in ſenſu analogo: ſi eluvies *propinare* agris humores, aut Ganymeden *propinare* terris imbres, vel ſimile quid dixeris.

279. *Pudicæ frondes* dicuntur rami laurei, propter Daphnen in laurum mutatam. *Stat. 1. Theb.* ros pudicus aquæ Caſtaliæ dicitur, quia virgines Muſæ illa lavantur: ſeu rore pudico Caſtaliæ flavos amor eſt tibi mergere crines.

280. *Pulcher* generale epitheton Poëtarum, quando rem aliquam laudant. *Claud. Conſ. Probin. pulcerque* ſevero Armatur terrore pudor.

281. *Purus. Pura dies*, i. e. nocte non immiſta. *Claud. de Rapt. P. 11.* Impulit Jonios præmiſſo lumine fluctus Nondum *pura dies*, i. e. crepera.

Q.

282. Quærere pro deſiderare. *Ovidius de Eriſichthone:* Inq; epulis epulas

las *querit. Stat. 2. Theb.* jamque & ſua *quærere* regna.

R.

283. R*Apiunt* cœlum venti, de ventis inter ſe confligentibus. *Stat. 1. Theb.* dum cœlum ſibi quisque *rapit.*

284. *Raucus.* Omnis ſonus ingratus eo epitheto Poëtis exprimitur. *Stat. 1. Theb. de tempeſtate:* venturaque *rauco Ore* minatur hyems. *Id. 2. Theb. rauca tonitrua. Rauci rivi* dicuntur à *Claud. Conſ. Probin. Cic. rumor raucus* factus eſt.

285. *Rebellis,* i. e. inquietus. *Claud. Rapt. Proſ. 1. de Encelado: Cervice rebelli* In dextrum lævumque latus.

286. *Recurſare* de memoriâ rerum præteritarum apud Poëtas uſurpatur. *Virgil. Æn. 1.* ſub noctem cura *recurſat. Id. lib. 4. Æn.* Multa Viri virtus animo multusque *recurſat* Gentis honos. *it. lib. 12.* Et mihi curæ Sæpe tuo dulci triſtes ex ore *recurſent.*

287. *Redire* pro recolligi. *Stat. 1. Theb.* de anguibus per extrema ſibi connexis: Cærulei *redeunt* in pectore nodi.

288. *Regnare* de manu Scævolæ flammas perferente *Martialis lib. 8. Epigr. 33.* Adſpicis, ut teneat flammas, pœnaq; fruatur Fortis, & attonito *regnet* in igne manus. De Sirio dicit *Stat. 1. Theb.* in totum *regnaret* Sirius annum *Claud. Conſ. Probin.* tacitam Lunâ *regnante* per Arcton, i. e. magis ſplendente.

289. *Relegare* pro inhabitabilem facere. *Claud. Stilic. 1.* Et quæ Interior nimio plaga Sole *relegat:* deſcribit zonam torridam.

290. *Relinqui* dicitur *Lucifer* diſparentibus cæteris ſtellis ob auroram vicinam. *Luc. lib. 1.* ut ignes Solis Lucifero fugiebant aſtra *relicto.*

291. *Res. Rerum* pulcherrima Roma *Virgil. Georg. lib. 2. Et Æn. lib. 7.* nunc maxima *rerum* Roma colit *Ovid. 1. art. amand.* Ergo erit illa dies, quâ tu pulcherrime *rerum,* Quattuor in niveis aureus ibis equis. *Ita Claud. Conſ. Prob.* dic maxima *rerum.* Romam intelligit.

292. *Ridere Virg.* omnia nunc *rident. Claud. Conſ. Mall.* docti *riſerunt* floribus amnes. *Id. Conſ. Probin.* Oraque *ridenti* lanugine veſtiat ætas.

293. *Rubigo* abſolutè pro deſidiâ. *Claud. Conſ. Mall.* infectum longi *rubigine ruris Ad tua ſigna vocas.*

294. *Rudis* pro inornato, *Virgil. lib. 9.* ille *rudem* nodis ac cortice crudo Intorque ſummis adnixus viribus haſtam. *Rudis Luna* pro nova. *Claud. 6. Conſ. Hon. Lunamque rudem* madefecerat Auſter. *Rudes venæ* pro intactis. Quantum ſtagna Tagi *rudibus* ſtillantia *venis* Effluxere duris.

S.

295. S*Acer.* Frequentisſimum Poëtis epitheton. *Sacra ira* ap. *Stat. 1. Theb.* de irâ expoſtulantis cum Phœbo: *ſacras* ita vocibus aſperat iras.

296. *Sævus* Bacchi *odor* de vino dicitur *Stat. 2. Theb.* quod ad rixas Thraces incitat. Ogygii ſi quando afflavit Jacchi *Sævus odor.*

297. *Saucius* pro eo, qui verbis læditur vel paſſionibus animi turbatur. *Stat. 1. Theb* Juno his *ſaucia* dictis. Transfertur ad res inanimatas.

in Horat. I. od. 24. dicit *malum* celeri *ſaucium* Africo. *Claud. lib. 2. in Eutrop.* valuit pro vulnere terror, Implevitque vicem jaculi, vitamque nocentem Integer & ſolâ formidine *ſaucius* efflar. *Id. 4. Conſ. Honor.* quo *ſaucia* vento Decolor iratos attollat Cynthia vultus, i.e. Luna rubens indicio ventoſæ tempeſtatis. *Id. Conſ.* P*robin.* ubi deſcribit Romam curru per nubes vehentem: Curſuque rotarum *Saucia* dividuis clareſcunt *nubila* ſulcis.

298. *Scintillare* de gemmis, floribus, purpura, dicitur.

299. *Scrutari* mucrone latebras animæ, i. e. interficere. *Stat. 1. Theb.* atque imas animæ mucrone coruſco *Scrutatur latebras. Claud. 4. Conſ.* Hon. calidi *ſcrutatus ſtagna* profundi. *Id de Rapt.* P. *1.* de vento ſubterraneo: *ſcrutatur iter.*

300. *Secare profundum*, i. e. navigare. *Claud.* inventa *ſecuit* primus qui nave *profundum.*

301. *Secundus. Secundum jus. Stat. 1. Theb. Juriſque ſecundi* Ambitus impatiens. *Claud. Conſ.* P*robin.* ſed primâ ſede relictâ Anthemiis, de *jure* licet certare *ſecundo.*

302. *Sedere* pro in planitiem porrigi. *Stat. 1. Theb. de monte:* qui molle *ſedens* in plana Cytheron Porrigitur. *Sedens Lactuca* dicitur, quia humilis, *Mart. lib. 10.* In quibus eſt *lactuca ſedens* & ſectile porrum.

303. *Seditio. Severus in Ætnâ*; lætæ theatri *Seditione. Sarbiev. Vocalem ſeditionem* dixit. Buchn. de Com. Dic. Rat. p. 199.

304. *Seges* de copiâ. *Virgil. lib. 7.* ferro ancipiti decernunt atraque longè Horreſcit ſtrictis *ſeges* enſibus. *Claud. 3. Conſ.* Honor. nudique *ſeges Mavortia* ferri Ingeminat ſplendore diem. *Seges aëna* vocantur æreæ fiſtulæ in organo Muſico veterum. *Claud. Conſ. Mall.* Et qui magna levi detrudens murmura tactu Innumeras voces *ſegetis* moderatus *ahena* Intonat erranti digito, penitusq; trabali Vecte laborantes in carmina concitat undas.

305. *Semina* pro ſtellis *Manil. lib. 5. Buchn. de Comm. dic. rat. p. 26.*

306. *Senecta* pro antiquitate. *Claud. Conſ. Mall.* Cecropiæ relegis ſecreta *Senectæ*, i. e. antiquitatis Græcæ. *Senium* pro reverentia. Firmatur *ſenium* juris, priſcamque reſumunt Canitiem leges, *Claud. 4. Conſ. Hon.*

307. *Sequi. Claud. Conſ.* P*robin.* prolem fata *ſequuntur, Stat.* & vocem fata *ſequuntur.* Sequi pro *flexibilem eſſe.* Sic *Plin. Cæcil. lib. 7. Epiſt. 9.* de cerâ, quæ ad arbitrium flexilis eſt: Ut laus eſt Ceræ mollis facilisque *ſequatur* Si doctos digitos juſſaque fiat opus.

308. *Serpere. Claud. 4. Conſ. Hon.* Per tua lanugo cum *ſerpere* cœperit ora.

309. *Servire Claud. 4. Conſ. Hon. de Cyllaro. Serviretque* tuis contempto Caſtore frenis Cyllarus. *Claud. Stilic. 1.* placidi *ſerviunt* legibus enſes.

310. *Sidus* pro *fato* videtur accipi ap. *Stat. 2. Theb.* fraudes ſine *ſidere* cœptæ *Germani:* Er hat kein Stern noch Glück. *Sidereus gener. Claud. Conſ. Mallii.*

311. *Silentes* dicuntur Manes. *Vulgus ſilentum* *Stat. 1. Th. ſilentem populum* dicit infera.

312. *Sobrius* de igne non urente. *Sobrius* appoſita procul abſtinet *ignis* ab eſcâ. *Sautel. in epigr. de Agnete*: ita *modeſtus ignis*, pia flamma.

313. *Solari* frequenter Poëtis uſurpatur. *Horat. II, od. 5.* nunc fluviis gravem *ſolantis* æſtum. *Id. II, Sat. 6.* me ſylva cavusque Tutus ab inſidiis tenui *ſolabitur* ervo. *Stat. 2. Thebaid. ſolanturque* timorem. *Ibid.* tenerumque dolorem conjugis amplexu *ſolatur*. *Stat. lib. 4. Sylv.* nos otia vitæ *Solamur* cantu. *Claud. Conſ. Mall.* pluviis *ſolabitur* æſtum.

314. *Sodalis*. *Horat. I, od. 25.* Aridas frondes hiemis *ſodali* Dedicet *Hebro*. Ita *lib. III, od. 18.* cratera vocat Veneris *ſodalem*.

315. *Sollicitare*. *Tibullus Eleg. 7. lib. 1.* Et teneram ferro *ſollicitavit* humum. *Claud. de Rapt. P. præf.* Et rudibus remis *ſollicitavit* aquas. Falſus autem hic eſt Barthius, qui putat hîc metaphoram eſſe ab inanimatis ad animata. Eſt enim *ſollicitare* propriè loco movere.

316. *Splendida ſpuma* Tagi, i. e. aurum.

317. *Squalere* dicitur Poëtis, quod denſitate & nova aliquâ facie horrorem incutere videtur. Ita *Virgil. 10. Æn. loricam* vocat *ſqualentem auro* propter copiam denſitatemque auri in ſquamarum ſpeciem intexti. Vide Gell. l. 2. c. 6. & Henr. Steph. Diſc. Critic. Macrob. l. 6. c. 7. *Stat. 1. Theb.* per *ſqualentem diem* intelligit tempeſtatem nebulis peſtiferis obſitam. *Sil.* Cærulæus maculis auro *ſqualentibus* anguis. *Claud. 4. Conſ. Hon.* Libyæ *ſqualentis* arenas Audebit ſuperare pedes. *Id. 6. Conſ. Hon.* Neglecto *ſqualent* ſenio. *Id. Conſ. Prob.* Filaque concreto cogit *ſqualere* metallo. *Id. de Rapt. Proſ. 1. ſqualent* immania fœdo Sceptra ſitu.

318. *Stare* dicitur *annus* ob deſiderium alicujus. *Stat. 1, Theb.* longum ſignis cunctantibus *annum Stare* gemit. *Stare* dicitur *fluvius* ob copiam cadaverum *Cl. 3. Conſ. Hon.* frigidus amnis Mutatis fumavit aquis turbaque cadentum *Staret*, ni rapidus juſſiſſet flumina ſanguis. *Stare* dicitur quoque *fluvius glacie concretus*. *Claud. 3. Conſ. Hon. ſtantemque* rotâ ſulcavimus Iſtrum.

319. *Subire* uſitatum Poëtis, inprimis *Statio*. *Claud. Conſ. Mall.* Jam clavum totamque *ſubit* torquere carinam, i. e. incipit. *Claud. ibid. ſubit* ille loquentem Talibus, i. e. reſpondet.

320. *Sudare*, i. e. elaborare. *Sudata* marito *fibula Claud.* vid. Buchn. p. 71.

321. *Sulcus* de nubibus per lineas ductis. *Claud. Conſ. Prob.* dividuis clareſcunt nubila *ſulcis*.

322. *Superbus* Virgilio pro *nobili & glorioſo* dicitur, *lib. 1 Æn.* Conjugio Anchiſe Veneris dignate *ſuperbo*. Ita *vox ferox*, *contumax*, *ferus*, laudabili ſenſu accipiuntur. vid. Buchn. de Comm. D R p. 194 195.

323. *Surdus* pro eo, quod non obſequitur; etiam de rebus inanimatis. *Stat. lib. 10.* & *ſurdos* expedit arcus, i. e. quos attrahere nequit. Sed hoc genium Statianum ſapit.

T. 324.

Digitized by Google

T.

324. T*Acitus*. *Tacita Arctos* dicitur, vel propter incolarum raritatem, vel propter frigus aut continuas noctes. *Claud. Conſ. Prob. tacitam* Lunâ regnante per *Arcton*.

325. *Tegmen*. *Tegmen fagi Eclog.* 1. *Virgil.* dicit. Ita *tegmen cœli Lucret.* Vide de eo Alb Gentilem in Lectionibus Virgilian. ſtatim ab initio, ubi refutat quoſdam vocem hanc carpentes.

326 *Temperare arva* dicitur *fluvius*. *Claud. Conſ. Prob.n.* Oebaliæ qui *temperat arva* Galeſus.

327. *Tempeſtas* variè apud Poëtas accipitur, & notat copiam aliquam tumultuariam & violentam. *Virgil. Æn.* 12. it. toto turbida cœlo *Tempeſtas telorum*, ac ferreus ingruit imber. *Id. de ſtrage lib.* 7. Quanta per Idæos ſævis effuſa Mycenis *Tempeſtas* ierit campos. Quæ hic *La Cerda* de terreſtri tempeſtate commentatur, nihil ad rem faciunt. *Virgil. lib.* 11. *v.* 423. Sunt illis ſua funera parque per omnes *Tempeſtas*. Obſervat hîc La Cerda, vocem *tempeſtatis* in re belli à Poëtis poni; ſed ad alia quoque paſſim video transferri. Ita *fermentationem vini* poſſes *tempeſtatem* dicere. *Tempeſtas* barathrumque macelli. *Horat. Tempeſtas comeſſationis*, vid. Inſt. Orat. Voſſ. l. 4. p. 103. *Claud.* 3. *Conſ. Honor.* Optatas audire tubas campique cruentâ *Tempeſtate* frui: ubi telorum & enſium inſultus, & cadaverum frequentiam per *cruentam tempeſtatem* intelligit. Ita ap. eundem eſt *tempeſtas pretioſa Tagi*, i. e. magna vis auri. *Id. Conſ. Mallii:* nullaque mutati *tempeſtas* proditur oris, i. e. impotens quidam affectus. *Baron. in Sylv. metr.* 11. de organo hydraulico Muſico: blanditurque *diſerta* canoro *Tempeſtas* numero. *Miſcell. noſtris p.* 65. Te non *tempeſtas calicum* Obruet. *Ibid.* 44. *Tempeſtas facunda* ſonat per pulpita: de eloquentiâ dicitur. *Vener. noſtr. p.* 17. Hinc *pia tempeſtas oculorum* ſpargitur, i.e. lacrymæ. It. in *Amoribus Cimbris:* dum gemina votorum fervet in aulâ *tempeſtas*.

328. *Tendere. Claud. Conſ. Probin.* non anxia mentem Spes agit, & longo *tendit* præcordia voto.

329. *Tener. Claud. Conſ. Mall. teneri* primordia mundi.

330. *Tentare. Claud. Conſ. Probin.* & nulla ſub tempeſtate timentes. Solſtitio Meroën, bruma *tentabimus* Iſtrum.

331. *Ter* Poëtis pro aliquoties uſurpatur. *Virg. Ter* revoluta toro eſt.

332. *Terere* pro quovis tactu. *Claud. Conſ. Prob. de fluvio Liri:* Flavæque *terens* querceta Maricæ Liris.

333. *Terrere, Territare. Stat. Theb.* 3. de globo flammæ: volat ignea moles Sæva Dei mandata ferens, cœlumque triſulcâ *Territat* omne comâ. *Id.* Magnus quanto mucrone minatur Noctibus hibernis & ſidera *terret* Orion. *Id. Theb.* 6. Qualis Biſtoniis clypeus Mavortis in arvis Luce mala Pangæa ferit Solemque refulgens *Territat*.

334. *Torvus* pro ſeverus, gravis. *Claud.* 3. *Conſ. Hon.* Aſpera complecti *torvum* poſt prælia *patrem*. *Id.* 4. *Conſ. Hon.* quam *torva voluptas* Frontis, & auguſti majeſtas grata pudoris!

335. *Tra-*

Digitized by Google

335. *Trahi* dicitur *quies* multis curis interrupta. *Stat.* 1. *Theb.* Inachio tenuis ſub pectore Regi *Tracta quies.*

336. *Triſtis* perpetuum apud Poëtas rerum infernalium, inauſpicatarum & ingratarum, epitheton. *Ovid.* 1. *de art. am.* Nec male odorati ſit *triſtis* anhelitus oris. Hinc *contriſtare*, pro maligno aliquo halitu afflare. *Virg. de Sirio:* lævo *contriſtat* lumine cœlum. *Id. Æn.* 6. *de Styge: triſtique* palus innabilis undâ. *Stat.* 1. *Theb. de Tiſiphone: Triſtibus* exiluit *ripis. Ibidem* fluvium infernalem Cocyton *inamœnum vocat. Id.* 3. *Theb.* armaque in auro *triſtia.* *Claud.* 3. *Conſ. Hon.* galeæ nec *triſte* timentem *fulgur. Id. Conſ. Mal.* clementia *triſtes* Obtundit *gladios. Ibid. triſtem* figat crinita *Cometen.*

337. *Trux. Claud. Stil.* 1. lucosque vetuſtâ Religione *truces.*

338. *Tumidus* pro maturo. *Tumere* pro maturum eſſe. *Stat.* 2. *Theb. tumidâ* jam virginitate. *Id. Achill.* 1. Virginitas matura toris annique *tumentes. Claud. Epith. Pallad.* matura *tumeſcit* virginitas.

339. *Tumultus. Claud. laud. Stil.* 1. varios vocum *tumultus* dicit de variis linguis.

340. *Tundere. Catull.* Longum ubi reſonans Eoûm *Tunditur* undâ ſcil. littus. *Claudian. Conſ. Mall.* quicquid Tyrrhenâ tunditur undâ, quod gemit Ioniâ.

341. *Turba* catachreſticè de rebus inanimatis. Vid. *Buchn. de Comm. D. R. p.* 198. 199.

342. *Tutus* pro cautus & vice verſâ, *Buchn. p.* 61. *de Comm. dic. rat.* Mens male *tuta* i. e. ſana, *Horat.*

V.

343. V*acuus* perpetuum inferorum epitheton, quia ibi non niſi vacuæ umbræ. *Inane* vulgus propterea Manes vocat *Statius. Vacuus Luna orbis* dicitur, quando non plenus *Santel. p.* 42. Cynthia jam decies *vacuum* reparaverat *orbem.*

344. *Vectigalis* epitheton Poëtis familiare pro eo, quod officii gratiâ alicui præſtatur, vel quod alicui quaſi proprium & ſubjectum eſt, ut *vectigalibus votis* gratari Domino, *vectigalibus undis* plaudit Oceanus Victori &c.

345. *Venter. Virg.* 4. *Georg.* totusque per herbam Creſceret in *ventrem* cucumis. *Prop. lib.* 4. tumidoque cucurbita *ventre.*

346. *Verberare* pro quolibet contactu & motu *Lucret.* pontum ponto *verberari* dicit. *Stat.* 1. *Theb. de Tiſiphone:* hæc vivo manus aëra *verberat* hydro. *Q. Cicero lib.* 16. *ad fam. ep.* 26. *Verberavi* te cogitationis tacito duntaxat convitio. Et ſequenti epiſtola *idem:* Mirificam mihi *verberationem* ceſſationis epiſtola tua dediſti.

Verbera. Claud. Stil. 1. Exiguo clavi flexu declinat aquarum *Verbera.*

347. *Verrere* de lento & longo tractu, ut cum cometen dico verrere cœlum, aſtra.

348. *Vernare* de genarum lanugine *Mart. lib.* 2. cum tibi *vernarent* dubia lanugine malæ. De galea floribus coronata *Claudian.* 3. *Rapt.* Criſtæ placato fulgure *vernant. Claudian.* 4. *Conſulat. Honor.* lanugine nondum *vernabant* vultus. *Prudentius* de Theodoſii filiis, dominos *vernantes* flore juventæ.

tæ. *Claudian. Stilic. 1. Senium vernans* dicit vegetum & robuſtum.

349. *Veſtire. Lucret.* Juventas Incipit & molli *veſtit* lanugine malas. Hinc *veſtis* pro *barbâ* ap. *Lucret.* Impubem molli pubeſcere *veſte. Virgil. 8. Æneid.* tum mihi prima genas *veſtibat* flore juventa. *Id. Georg. 2. de terrâ:* Quæque ſuo viridi ſemper ſe gramine *veſtit. Martial. lib. 10. Epig. 51.* Ridet ager, *veſtitur humus, veſtitur & arbos. Senec. Herc. Oet.* Nondum teneras *veſtite* genas. *Claudian. Conſ. Probin.* Oraque ridenti lanugine *veſtiat* ætas. *Id. veſtitos* gramine campos. *Auſon.* jugum vindemia *veſtit.* Vid. *induere.* Ita vox *inveſtis* de imberbi dicitur. V. Lexic. *Claud. Rapt. Proſ.* 1. de Cerere curru ſuo vectâ & ſubnaſcente per iter ſegete: *Veſtit iter* comitata ſeges.

350. *Vetare. Stat. 2. Theb. de Sole:* Ac ipſi radios *vetat* eſſe ſorori i. e. obfuſcat.

351. *Veteranus juvenis. Sidonius:* Emerito ſplendet juvenis *veteranus* in auro.

352. *Violare.* Vox eleganter à Poëtis uſurpatur, cum ſignificare volunt rei ſplendidæ alicujus vel ſacræ obfuſcationem vel abuſum, aut quamvis rei puræ tincturam. Ita *Stat. 1. Theb.* de aureis patinis, quarum ſplendor pingui cibo quaſi adulteratur, pulchre dicit *aurum violare cibis:* quæ locutio inepte improbatur eo in loco Barthio, cum ad Virgilii aliorumque Poëtarum imitationem facta ſit. Sic *Virgil. Æn. 12. v. 67. ebur* dicit *violatum oſtro*, ad *Homeri* imitat. qui *μιαίνειν* uſurpat. *Stat. Achill. 1.* Lactea Maſſagetæ veluti cum pocula fuſcant Sanguine Puniceo, vel *ebur corrumpitur oſtro. Juvenal.* vocem *violandi* rei præſtantiori applicat, qui de Jovis ſtatuâ aureâ dicit: Hanc rebus Latiis curam præſtare ſolebat Fictilis, & nullo *violatus* Jupiter auro. Puto *violatum auro* dici, quod aurum furtis & ſceleribus pareretur, inquit *Lubinus* hic. At *ego violare* hic exiſtimo idem ſignificare, quod *profanare;* eſt enim vox inter ſacra etiam. Ita *Virgil. 2. Æneid. v. 189.* Nam ſi veſtra manus *violaſſet dona Minervæ.* Ap. *Claudian. in Rufin.* Alecto dicit: jam cupio Stygiis invadere nubibus aſtra Et *flatu violare diem. Id. Rapt. P. 1.* de Cerere lacrymante: *violavit* oborto Rore genas. *Nos in Amoribus Cimbricis* de genis rubore intermiſtis genarum Lilia *Sidonio* placide *violaverat oſtro.*

353. *Viridis* epitheton rerum marinarum. *Claudian. 3. Conſ. Honor. virides* Neptunus in algâ Nutrit *equos. Stat. 1. Theb.* Ita *Deæ virides*, i. e. Nymphæ. *Virides* etiam *Pardi* vocantur ob maculas *Claud. 3. Stilic.* Tum *virides Pardos* & cætera colligit Auſtri Prodigia *Id. Conſ. Mall.* Cum forte leænæ Nobiliorem uterum *viridis* corrupit adulter.

354. *Virere. Ovidius de Athen.* Ingeniisque opibusque & feſtâ *pace virentes. Sil. Ital. lib. 15.* Pars credunt torvos Patrui *revireſcere* vultus. *Claud. Conſ. Prob.* Per faſces numerantur avi ſemperque renata Nobilitate *virent. Ibid.* prima cum parte *vireſceret* ævi.

355. *Vivere* dicuntur *ſigna* ſingulari ingenio expreſſa, uti & *ſpirare.* Ita *Stat. Theb. 1. vivum aurum* vocat artificium ſigno-

ſignorum. *Claud. Conſ. 4. Hon.* pi-ĉturatûmque metallis *Vivit* opus. *Vivere fontes* dicuntur, quos loqui & oracula promulgare tradunt Poëtæ. Vid. Barth. ad verſ. 32. Claud. de 6. Conſulatu Honorii.

Vivus. Viva pocula, i. e. quæ puram aquam propinant. Balde in Lyric.

356. *Umbra* pro primâ lanugine. *Stat. 4. Thebaid.* Dum roſeis venit *umbra* genis. Hinc *Claud. Conſ. Prob.* genas cum flos juvenilis *inumbrat*, pro colore & ſophiſmate politico. *Claud. Stilic. 1.* ſcelerique profano Fallax legitimam regni prætenderat *umbram*.

357. *Unda* pro multitudine populi. *Virg.* Mane ſalutantum totis vomit ædibus *undam*. *Stat. 2. Theb.* foribus cum immiſſa ſuperbis *Unda* fremit *vulgi*. *Claud. 6. Conſ. Honor. Undare* videres Ima viris. *Id. Conſ. Prob.* populis *undare* penates. *Undare* de ſermone. *Claud. Conſ. Mall.* Mox *undare* foro victrix opulentia linguæ.

358. *Volvere ſecum vel volutare* pro cogitare uſurpatur.

359. *Vomere* pro emittere *Virgil.* de ædibus homines emittentibus: Mane ſalutantum totis *vomit* ædibus undam. *Claud. 4. Conſ. Honor.* Danubii totæ *vomerent* cum prælia ripæ. *Id. Conſ. Prob.* Præceps illa manus fluvios ſuperabat Iberos Aurea dona *vomens*. *Perſ.* Diſpoſitæ pinguem nebulam *vomuere* lucernæ. *Buchn. de Commut. dic. rat. p. 40.* reprehendit *Varronem*, qui dixit de nubibus, aquam *vomentes* inferam mortalibus, & ejus verbi in ſatyrâ locum eſſe putat. Si tamen is ad *Virgilii* exemplum reſpexiſſet, credo aliter ſenſiſſet. *Longinus* περὶ ὕψους *c. 2.* reprehendit Poëtam, qui ait, πρὸς οὐρανὸν ἐξεμεῖν, in cœlum *vomere*. *Tanaquil Faber in notis* turpem & fœdam locutionem vocat; mihi tamen aliter videtur, quia in monte ignes & lapides ejaculante facile locum invenit. Imò vox illa Latinis non æque turpis erat. vid. *Macrob. lib. 6. cap. 6.* Januas, quibus egrediebantur in Spectaculis, vocabant *vomitoria*. Vid. *Taubman.* ad illud *Virg. Georg. 2.* Mane ſalutantum totis *vomit* ædibus undam. *Id. Æn. 5.* Stupa *vomens* tardum fumum. *Id. Æneid. 7.* de Caco: atros ore *vomens* ignes. *Id. lib. 9.* de vulnerato Sulmone, dicit: *vomens* calidum de pectore flumen. *Id. lib. 11.* ſanguinis ille *vomens* rivos cadit. Eodem ſenſu *eructare* accipitur. *Id. lib. 8.* Cacum in tenebris incendia vana *vomentem* dicit. *Id. eodem libro*, galeam vocat terribilem criſtis flammasque *vomentem*. *Ibid.* de imagine Auguſti in clypeo Æneæ: geminas cui tempora flammas Læta *vomunt*. Unde patet errare illos, qui turpem hanc vocem exiſtimant, & è metaphoris poeticis ejiciunt.

360. *Urgere* verbum quod obſcœnum ſenſum honeſtè exprimit. *Horat. lib. 1. od. 5.* Quis multa gracilis te puer in roſâ Perfuſus liquidis *urget* odoribus.

361. *Vulnus* pro telo. *Buchn. de Comm. dic. rat. p. 72.*

INDEX RERUM DE QVIBUS dicuntur Translata.

A.

Acies ſtupet igne metalli, i. e. ſplendore armorum, vid. numer. 152
Aditum cuſtode coronare, pro cingere, n. 54
Aer æger, qui peſte infectus eſt, 130
Aer decentior, i. e. magis ſerenus 63
Ære vetuſto florere, 116
Æſtum ſolantur fluvii, 313
Æther jaculis obtexitur 243
Ætna fidem nivibus ſervat 113
Ætna lambit ſidera 199
Ætna vomit nimbos indigenas 167
Ager fidelis 113
Ager ingratus 177
Agmina clypeo anguſtare 15
Alæ famulæ Pegaſo adſcribuntur 103
Alpes anfractibus curvis aditum anguſtant 15
Amazon exerta latus pugnæ 100
Amnis ebrius 88
Amnes docti floribus riſerunt 82
Amor crudus pro immaturo 57
Amoris flamma medullas populatur 267
Amictus Diti ferrugineus adfingitur 110
Animam anguſtare 15
Animos bello accendere 1
Angues blandi, qui non lædunt 30
Annus ſtare dicitur ob alicujus deſiderium 318
Aper prælia dediſcens 65
Aprorum dentibus fulmen tribuitur 126
Apes pennata juventus 143
Apes & aves glomerantur 139
Apes roſas prædantur 272
Apum examina perfida, quæ alvearia migrarunt 256
Aquæ infames ob ſuffocationem multorum 172
Aquæ fragiles, h. e. glacies 122
Aquarum verbera 346
Aquas remis ſollicitare 315
Araxes fl. famulari dicitur 103
Arbor veſtiri dicitur 349
Arbores juxta viam adorant obvios currus 4
Arbores auritæ Orpheum ſecutæ 28
Arcus ſurdi, qui non obſequuntur 15. 323
Arcus mentiri neſcius ictum 221
Arcum audiunt ſagittæ, ſcopum attingentes 25
Arctos tacita 324
Arena diteſcit ſanguine, pro redundat 80
Arenæ nubes 240
Arenæ flagrantes 115
Arenas rutilas Pactolus deſpumat 71
Arma famulantia 103
Arma triſtia 336
Ariſtæ ſuaviter inhorreſcunt 178
Artes lætæ, h. e. gratæ venantibus 197
Arva invidendæ fertilitatis improba nuncupantur 161
Arundo moritur 229
Aſtra peſtilentia furere dicuntur 130
Auræ obſtetrices 242
Auræ clementes Veneris 39
Auræ felices, pro bonâ fragrantiâ 107
Aures attonitæ 23
Auroræ pallor dicitur diluculi adventus 250

Au-

Aurum madidum dicitur è Tago Bæti-que depromptum 212
Aurum cibis violare, pro patinæ ſplendorem pingui cibo obfuſcare 351

B.

Bacchi ſævus odor de vino dicitur 296
Baſia maligna, quæ dente impreſſo fiunt, vel laſciva 214
Bellum accendere 1
Bibere igni tribuitur 152
Boreas rauco turbine armatus 21
Boſphorus æquora induere dicitur floribus 169

C.

Cacus ignes vomit 358
Cadus Marſi duelli memor 219
Cadmæi fratres meſſis vocitantur 222
Calamos veneno armare. 21
Calicum tempeſtas 327
Calydonis honos aper 144
Campi dicuntur deſidere, ſurſum volante ave 70
Campi gramine veſtiti 349
Caput honeſtum, i. e. venerandum 143
Caput tiara floret purpurea 116
Capitis nives pro canitie 237
Capræ paſcentes in montibus pendere dicuntur 255
Carmina flores appellantur 117
Caſſis ingloria, criſtis orbata 176
Caulis pauperibus foliis, h. e. raris 254
Cœlum umbra obtexitur 243
Cœli tegmen 325
Cœlites labi dicuntur ob velocitatem 194
Cœruleum monſtrum Python vocatur 110
Cera flexilis ſequitur doctos digitos 307
Ceres ſaxo perdomita, i.e. panis 84
Cervix in armos deſcendens pro decreſcens 69
Cervix rebellis in dextr. lævumque latus 285
Cilicum nimbi, pro balſamis 234
Cingula manu comere 44
Cingulo veſtem moderari 226
Cinis doloſus, à quo periculum, ne ignem alat 83
Cithara imbellis, quæ pacis laudes canit 156
Claſſi habenas immittere 141
Clivus clemens, molliter elatus 39
Clypeus Martis refulgens dicitur terrere Solem 33
Clypei fomidatum lumen 309
Color ferrugineus pro cœruleo 110
Columba pia 262
Colus ambitioſa 12
Copia ſæpe exprimitur per cornu 55
Coronæ igne lapidum diſtinctæ, i. e. fulgore relucente gemmarum exornatæ 152
Corpora ædificant ſaltatores 6
Cometes triſtis 336
Crater Veneris ſodalis vocatur 313
Crimen induere dicuntur ſecula 169
Crinali hedera florens Bacchus 116
Crines humeros flagellant 214
Cruorem Thraces lacte domant 84
Cucumis in ventrem creſcens 344
Cupreſſus fulmine afflata 9
Cura animo recurſans 286
Curſus fulmineus, i. e. velociſſimus 127
Currus pii triumphales 262
Currus non audiunt habenas & verbera aurigæ 25
Cutis ſanie gliſcens 138

Cyllarus ſervire dicitur 309
Cymba Charontis ferruginea 110

D.

DAmna Lunæ, i. e. decrementa 6
Deæ virides, i. e. Nymphæ 353
Deos magico ritu armare dicuntur carmina Chaldæa 21
Dentibus apri fulmen tribuitur 116
Dictis ſaucia Juno 297
Dies devexior, i. e. Occaſus 74
Dies nube gravatus pro nebuloſo 140
Dies pura, quæ non eſt immiſta nocte 281
Dies ſqualens, tempeſtas, nebulis peſtiferis obſita 317
Dies inceſtari dicitur, quando ſerenitatem amittit, 165
Diem flatu violat Alecto 358
Diem Sol accendit 1
Diem Sol promit atque celat 34
Doli fabricator Epeus 102
Dolis armari 21
Dolorem ſolari amplexu 313
Dormire de igne 152
Draco textilis iratus dicitur, 186
it. mentiri 221

E.

EBur oſtro violatum 358
Edere, excitari de igne 152. 311
Emenſus decimas ariſtas, i. e. decem annos natus 20
Enſes ſerviunt legibus 309
Epulæ imbelles 156
Equus contemnit dominum 49
Equus Cyllarus ſervit 309
Equi Neptuni virides, quod in algâ nutriti 351
Equorum nares igneſcunt 151
Examina apum perfida, quæ alvearia migrarunt 256
Exercitus turmis florens 116

F.

FAcunda tempeſtas 327
Fagi tegmen 325
Faſti inceſtantur ignobili aliquo nomine 165
Fata proprie ducere dicuntur 85
Femur exclamare dicitur 98
Ferrum ſpumis & ſanguine uri dicitur 151
Ferrum veneno armatum 21
Ferreus imber 157
Ferrea hiems vocatur telorum copia & tempeſtas 147
Fibula ſudata, i. e. elaborata 310
Fides manſura, pro æterna 216
Flamina armant flammas 21
Flammæ errantes ludunt per cœrula 49. 108
Flamma mitis, pia, quæ non lædit 225. 262
Flamma territat commâ cœlum 333
Flammæ de gemmarum fulgore 152
Flatus dubii 85
Flos protuberans diem ore captat 75
Flores ſcintillare dicuntur 298
Floribus docti amnes riſerunt 82
Floribus induere dicitur Bosphorus æquora 169
Fluctus miteſcere jubet Eridanus 81
Flumina juvantur à ſanguine cæſorum hominum 191
Flumina minantur diluvia 224
Fluvius arva temperat 326
Fluvius ditat 79
Fluvius glacie concretus, item cadaveribus impletus, ſtare dicitur 318
Focus emeritus 92
Foci edomiti 90
Foliis pauperibus caulis, pro raris atque paucis 254

Fon-

Fontes Nili deprendere, pro detegere 68
Fontes viventes, qui oracula edebant 355
Formidine ſaucius 297
Fortunam domare virtute 84
Frena equorum ſpumis igneſcunt 151
Frons lunata vocatur, quæ geſtat cornua 210
Frons ferruginea Strigi tribuitur 110
Frondes pudicæ dicuntur rami laurei, propter Daphnen in laurum mutatam 279
Fulcire vetulam emeriti recuſant pedes 92
Fulgur triſte galeæ 336
Fumus fidelis 113
Fundus mendax 220

G.

Galea ſertis coronata laſcivit 200
Galea coronata floribus dicitur placato fulgure vernare 348
Galeæ fulgur applicatur 128
Galeam ſertis miteſcere docens 81
Gaudia pallent poſt ſuperata magna pericula 250
Gemmæ ſcintillantes 298
Gemmarum fulgor ignis vocatur 152
Genæ dulces 87
Genæ ſanguineo imbre putres 157
Genæ pubeſcentes florent 116
Genæ lanugine vernant 348
Genarum lux 211
Genas violare oborto rore, pro lacrymis perfundere 352
Genarum lilia 352
Gladii triſtes 336
Glorioſus atque nobilis Virgilio ſuperbus eſt, 322

H.

HAſta rudis pro inornata 294
Haſtæ floribus animantur 19
Hederâ crinali florens Bacchus 116
Honor hoſpes i. e. peregrinus 146
Honores aſſidui 21
Humeros acclines fultus 2
Hyems rauco ore minans 284
Hyemes armatas Æolus ab antris fundit. 21

I.

JAculorum nubes 239
Jaculis æther obtexitur 243
Janua limen amat 13
Jaſpide pectus anguſtare 15
Ignis attonitus, ob Scævolæ manum 23
Ignis non urens, ſobrius 312
Ignis levis, de peſte 198
Ignis modeſtus de flamma non lædente 226
Imago Auguſti flammas vomere dicitur 359
Imbre fœdare noctem 118
Imbres raros Nilus excuſat fœcundis fluctibus 99
Imbribus honeſtis ora rigare, i. e. lacrymis 143
Incendia fida 112
Incendia blanda, i. e. innoxia 30
Indoles cruda, nondum matura, rudis expersque rerum 57
Indomitum vinum, quod aqua nondum dilutum 84
Infera dicuntur polus ſilens 311
Infula per crines currit, h. e. ambit eos 60
Ingeniis virere 354
Ingenua pigritia pro honeſto otio 260
Invidiam coquere, pro fovere 52
Jocoſa imago, i. e. Echo 155

Iſter

Iſter glacie obductus ſtare dicitur 318
Iſtro colla tribuuntur 41
Irâ accendere hominem 1
Iræ ſacræ dicuntur adverſus Phœbum ſuſceptæ. 295
Iter fulmineum 127
Iter haurire 142
Jubet Eridanus fluctus miteſcere 81

L.

LAbor improbus, i. e. immodicus 161
Lacte cruorem domare 84
Lactuca ſedens, i. e. humilis 302
Lambere ignis dicitur 152
Lana diſcit mentiri colores 78
Lanugo flore ſæpius exprimitur, 117
Lanugo genas inumbrat, 185
Lanugo ridens, eſt, quæ juvenum ora veſtit 292
Lanugo per ora ſerpit. 308
Lanugine genæ vernant 348
Laurus docta 82
Lembi ad luſum parati, vocantur laſcivi 200
Leones blandi, qui non nocent 30
Lethi fabricator morbus & dolor 102
Linguæ opulentia, i. e. eloquentia 248
Littora æmula damnis lunaribus 7
Littora frangentia, i. e. curva 121
Locus in itinere viſum fugiens, ſeu ex viſu recedens, decreſcere dicitur 64
Lorica auro ſqualens 317
Luci vetuſta religione truces 337
Lucifer relinqui dicitur disparentibus ſtellis reliquis ob præſentem auroram 290
Lumen dubitandum 85
Lumine lævo contriſtare cœlum, h. e. ſiniſtro, triſti 198
Lumine cœlum floret 116
Lumina ferrea Cerbero affinguntur 109
Lumina glauca Tiberini 137
Lumina natant in agone mortis vel ſomno 231
Luna dicitur æmulus orbis 7
Luna eclipſin patiens damnari dicitur 62
Luna dubitanda, incerta, dubia 85
Luna regnare dicitur 288. 164
Luna rudis, pro novâ 294
Lunæ vultus irati appellantur, quando rubet 186
Lunæ orbis vacuus, i. e. nondum plenus 343
Lux ferrea Furiæ tribuitur 109
Lux maligna, i. e. dubia 214
Luxu circumfluus animus 37

M.

MAlus Africo ſaucius 297
Mamma heroinarum audax dicitur, quâ arcus innitebatur 24
Manes ſilentes 311
Manus pretio inflammata, i. e. muneribus corrupta 174
Manus Scævolæ in igne regnans 288
Mare placidum marmor dicitur 217
Maria terris acclinata 3
Maria latrare dicuntur 103
Marito cruda virgo 57
Mavortia ſeges ferri, de gladiorum copiâ 304
Meri nubes vocatur ebrietas 239
Metum dediſcere corda dicuntur 65
Metum domare pectore magno 84
Meſſes interficere, pro perdere 183
Milite floret ſulcus 116
Mons ſylva indutus 169
Mons excelſus aſtris inſiditur 182
Mons calcat rauca tonitrua 31

Digitized by Google

Mons laſſus, i. e. jamjam ad planitiem inclinans 204
Mons cœlo occurrit, pro erigitur 245
Montes docti 82
Monſtrum cœruleum, i. e. Pytho 110
Moram exſpuere 101
Mori igni tribuitur 157
Mori quoque dicuntur animæ 18
Mundus tener Poëtis qui primum conditus 319

N.

NAres equorum ignoſcunt 151
Narium copia, pro odoribus 51
Nemus coronare, pro cingere 54
Nemus inferorum ferrugineum 110
Nereus advena, cum in fluxu eſt 5
Nictare de igne 152
Nilus excuſat caros imbres 99
Nilus confitetur vires murmure 46
Nili cornua pia 262
Nimbos indigenas Ætna vomit 167
Nives adverſo turbine glomeratæ 139
Nivibus Ætna fidem ſervat 113
Nodi redeunt in pectora 287
Notus imbres parturiens 251
Novæ auræ hoſpes 146
Nubes aquam vomunt 359
Nube gravatus dies, i. e. nebuloſus 140
Nubila deterſa Principis & Solis radiis 73
Nubila rotarum curſu ſaucia dicuntur, illo ſcil. quo Roma per nubes vehit 297
Nux ſe in florem induit. 169

O.

OCulos furari labori, eſt, à labore acquieſcere 129
Oculi immanes nube ſoporis 239
Oculorum pia tempeſtas, i. e. lacrymæ largæ & decentes 327
Odor afflare dicitur 9
Odor ſævus Bacchi, i. e. vini 196
Oliva imbellis, i. e. abhorrens à bello 156
Opibus virere 354
Orbis æmulus Luna vocatur 7
Orbis Lunæ vacuus dicitur, nondum plenus 343
Ora molliſſima, h. e. lanugine deſtituta 227
Oris copia, pro eloquentia 51
Orion inermis dicitur, quando dubia luce refulget 170
Orion minatur noctibus hibernis, & ſidera terret 224. 333
Otia vitæ cantu ſolari, 313

P.

PAce virere 354
Pactolus deſpumat rutilas arenas 71
Pardi fulminei, i. e. veloces 127
Pardi virides ob maculas 353
Paſcitur ignis 152
Patrem mente induere, pro ejus mores imitari 169
Pater torvus, h. e. gravis, ſeverus 334
Pedes vetulæ emeriti 92
Peditum nubes, Homero uſurpatum 239
Peſtis incendere dicitur propter celeritatem, quam cum igne participat 163
Perdomita ſaxo Ceres, eſt panis 84
Petræ infames ob latrocinia ſcil. ibi commiſſa 172
Phœbus emeritus, pro Occidente 92
Pluviis æſtum ſolari 313
Pocula viva, quæ puram aquam propinant 35
Pœna frui 124

Digitized by Google

Pollex doctus 82
Poma cataphracta, ſunt nuces caſtaneæ 33
Poma felicia, i. e. mala aurea 107
Poma oblita dicuntur ſuccos priores 240
Prata dicuntur incendi coloribus 163
Pretio inflammata manus, i. e. donis corrupta 174
Procellis vela furari 129
Prœlia conſumere, 48
Profundum ſecare, pro navigare 300
Prudentia περιφράζεται cor longævum 53
Pudor terrore armatus 21
Pulveris nubes 239
Pulvere non indecoro ſordidus dux 143
Purpura ſcintillans 298
Purpura circum chlamydem cucurrit, h. e. cinxit chlamydem 60

Q.

QVies multis curis interrupta trahi dicitur 335

R.

RAmi arborum adorare dicuntur obvios currus 4
Regio decreſcere dicitur in itinere ex viſu recedens 64
Remi audaces 14
Reverentia per ſenium exprimitur 306
Rex ferrugineus, i. e. Pluto 109
Ridere amnes dicuntur 82
Ripæ famulæ Gangis 103
Ripæ triſtes, Stygis 336
Rivi rauci 284
Roma jactantior æthera pulſet, i. e. majori præſtantia atque majeſtate fulgebit. 148
Rore pio ſpargere dicitur ſacerdos 262
Ros pudicus aquæ Caſtaliæ, quia virgines Muſæ illa lavabantur 279
Rubeti ambitioſa progenies 12
Rubor per ora currit, i. e. genas inficit 60
Rupes conſcia 47

S.

SAgittæ obſequentes arcum audire dicuntur 25
Salutantum unda, pro multitudine 356
Sanguis laſſus, qui ſtillare ceſſat 201
Sanguinis rivos vomere 359
Sanguine diteſcens arena 80
Sanguineus imber de ſanguine, copioſe ex vulneribus ſtillante 157
Sceptra ſitu ſqualent 317
Scopuli in cœlum minantur 224
Scopuli infames, qui male audiunt ob naufragia 172
Secula circumflexa, i. e. in ſe redeuntia 36
Secula fœdo victu detergere, i. e. purificare 72
Secula crimen inducere dicuntur 169
Secula melioris metalli, i. e. aurea 218
Sedes maligna 214
Senectus pueritiam comere dicitur 44
Senium vernans, vegetum & robuſtum 348
Senſus nitidi, i. e. defœcatus intellectus 236
Sidera curru afflata Tænario 9
Sidera dicuntur flores 117
Sidus Leonis iratum dicitur, ad rubrum colorem accedens 186
Signa cœleſtia cunctari dicuntur feſtinanti 54

ſigna ſingulari ingenio expreſſa vivere & ſpirare dicuntur 355
ſirius lævo lumine cœlum contriſtat 336
ſmaragdi igne arcano florent 116
ſol accendit diem 1
ſol celat atque promit diem 34
ſolis caput tectum dicitur obſcura ferrugine 110
ſoli habenæ tribuuntur 141
ſole nimio plaga, i. e. Zona torrida 235
ſomno cornu affingitur 56
ſoporis nubes 239
ſpectacula montes conſumere dicuntur 48
ſpes gaudia conſumit longo voto 48
ſqualens dies ponitur pro peſtifera tempeſtate 75
ſpuma ſplendida Tagi aurum nominatur 316
ſtellæ crinis tribuitur 56
ſtupa fumum vomens 359
ſtyx triſtis unda vocatur 336
ſulcus florere dicitur viridi milite 116
ſuppliciis frui 124
ſurdi arcus non obſecundantes flectenti 25
ſylva ſolatur hominem ſolitudine gaudentem 313
ſylvarum honores folia 144

T.

TAgi pretioſa tempeſtas, h. e. magna vis auri 316
Tellus maligna 214
Telorum tempeſtas ac ferreus imber 157. 234. 327
Telorum nubes 239
Tethys alterna 11
Thalami herbis pallentes dicuntur Tiberini muſco obſiti 350
Theatri lætaſeditio 303
Tigres blandæ, i. e. mites, nil nocentes 30
Timor opifex dicitur, quo impellente mœnia exſtructa 247
Timoris nubes 239
Timorem ſolari 313
Tonitrua mons calcare dicitur 31
Tonitrua rauca propter ingratum ſonum 284
Tremor per oſſa currens 60
Trepidare de igne 152
Turbo anhelus, animoſus 16. 17
Turmis florere exercitus dicitur 116

V.

VAllum calcatum 38
Vela animoſa dicuntur 17
Vela procellis furari 129
Venenum ferrugineum 110
Venenum invalidum 184
Veneno ferrum armare 21
Veneno Zephyros armare 21
Ventus ſubterraneus iter ſcrutari dicitur 298
Ventus immoritur velis, reſidente tempeſtate 158
Venti dubii 85
Venti fideles 113
Venti equitant per undas 93
Venti & undæ frenantur 123
Venti flatibus populantur antra 267
Venti inter ſe confligentes cœlum rapiunt 283
Vento ſaucia Luna 297
Venæ rudes, pro intactis 294
Veſtis Solem combibens 43
Veſtis, pro barbâ 349
Veſtem cingulo moderari, i. e. præcingere ſeſe 226

Veſtes manu comere 44
Veſtigia pendula, quæ funambulus in aëre facit 255
Veſtigia ebria de ebriorum greſſu 88
Vetuſtas ſub ignota nube rem rapere dicitur 259
Vetuſto ære florere 8
Vinum indomitum, nulla aqua dilutum 84
Vina molliſſima 217
Vires murmure Nilus confitetur 46
Viribus fulmineis impellere hoſtem 127
Virgo cruda marito, pro immatura 57
Virginitas tumida, i.e. matura 338
Virtus haud læta, h. e ingrata tyranno 197
Virtutem accendere prece 1
Viſcera feſſa 111
Vivere, vorare de igne 152
Umbra obtexitur cœlum 243
Umbra natare dicitur, quæ veſpertino tempore ponto incubat 231
Unda indignata terris 168
Unda terræ irata 186
Undæ jejunia pro aquæ inopia 150
Vocibus menſuris, h. e. æternis, publica æva teſtari 216
Votis vectigalibus domino gratari 344
Votorum tempeſtas 317
Uri dicitur ferrum ſpumis & ſanguine 151
Uteri labores, i. e. liberi 195
Vulgi unda, i. e. multitudo 357
Vulgus inane, i. e. Manes 161
Vulgus Iners averni h. e. inferi 171
Vulneratus dicitur vomere calidum de pectore flumen 359
Vultus Tireſiæ opacus 246

Z.

Zephyri veneno armati 21

CAP. XII.

HYLE INVENTIONUM POETICARUM.

INventionum poëticarum hyle promiſſa exhibetur. 1. Epichoremata Hermogenis. 2. unde deſumantur. 3. Ἐργασία vel epenthymemata Hermogenis. 4. Fr. Robortellus lib. d. artificio dicendi. 5. Inventio gratulatoria de dignitatibus collatis. 6. quæ varia eſt. 7. prout variæ ſunt dignitates. 8. id quod deducitur è locis περιστατικοῖς, juxta verſic: Quis, quid, ubi &c. 9. Symbola dignitatum conferendarum. 10. Gratulatio de Doctoratu. 11. in quacunque facultate. 12. inſtituitur juxta verſiculum citatum. 11. 13. 15. ex argumento diſputationis inauguralis. 14. Gratulatio de Rectoratu Academico. 16. in quacunque facultate. 17. Subſidia ab inſignibus Rectoratus. 18. Gratulatio de novo anno. 19. Inventio à ſtrenis afferendis. 20. Gratulatio de natali. 21. de victoriis. 22. Exempla gratulationum de dignitatibus. 23. de natali primo. 24. de natali anniverſario 25. de novo anno. 26. de victoria. 27. miſcella gratulatoria. 28. Inventiones in epithalamiis cum exemplis generalibus. 29. Exempla ſpecialia à no-

Digitized by Google

à nomine ſponſorum 30. à perſonis matrimonium ineuntibus. 31. à tempore. 32. ab occaſione amoris 33 ab adjunctis. 34. à genere carminis. 35. miſcella. 36. Inventiones in epicediis. 37. exempla generalia. 38. ſpecialia à nomine. 39. à perſona. 40 à loco & tempore. 41. à genere mortis. 42. ab argumentis pathe-ticis & conſolatoriis. 43 à moralibus. 44. à ritibus & antiquitatibus. 45. à forma carminis. 46. miſcellanea. 47. Exempla carminis ſoterii. 48. eucharisti-ci. 49. propemptici. 50 gratulatorii de adventu. 51 dedicatorii. 52. encomia-ſtici perſonarum, 53. variarum rerum. 54. in imagines. 55. Sylloge variarum invectivarum & ſatyrarum. 56.

PRomiſi cap. 10. n. 39. Inventionum poëticarum aliquam ὕλην in juven- 1
tutis uſum, id nunc facturus quaſi Speciminis loco præmittam pleniora
quædam exempla. * Sunt vero hic etiam, ut Hermogenes vocat, Epiche- 2
remata quorum κεφάλαιον ſeu propoſitio certa eſſe debet. * Illa Epi- 3
cheremata, docente eodem Hermogene, deſumuntur è locis περιστατικοῖς,
προσώπου, πράγματος, τόπου, χρόνου, τρόπου, αἰτίας, quæ ille Enthymemata vo-
cat, ac vulgato illo verſu, *Quis, quid, ubi, quibus auxilius, cur, quomodo, quando,*
continentur. * Ἐργασία ac deductio ipſa, quæ Hermogeni conſiſtit in Ex- 4
emplo & collatione ſeu παραβολῆ ex iisdem locis ſumitur, ſicut res poſtulat:
Atque hæ probationes in illa Ἐργασία collocatæ Hermogeni vocantur E-
penthymemata. * Quæ ſingula fuſius proponit *Fr. Robortellus libro de arti-* 5
ficio dicendi, capite, quo de methodo perquirendi artificii in Scriptis Poëta-
rum antiquorum agit, p. 29. & 30. * Monſtrabimus ergo, quomodo in lo- 6
cis illis περιστατικοῖς inventio poëtica formari poſſit, exemplo gratulatorii
carminis, & quidem primò de dignitatibus collatis.

Varia hic eſt inventio pro varietate dignitatum, quæ conferuntur, qua- 7
rum omnium accurata delineatio propter rerum multitudinem dari nequit.
*Dignitates ſunt vel ſacræ vel civiles, vel militares, vel ſcholaſticæ, vel ſum- 8
mæ vel inferiores. Sacræ ſunt Epiſcopatus, Archiepiſcopatus &c. Civiles,
Regnum, Ducatus, præfecturæ &c. Militares etiam variæ. Porrò ratione
temporis ſunt dignitates perpetuæ vel ambulatoriæ, vel transmittuntur ad
hæredes, vel ad vitæ tempus durant, ut Conſulatus, Legationis dignitas &c.
Aliæ ſunt ſucceſſivæ, aliæ electivæ. Singulæ ſpecies pro ſua conditione,
proprias quasdam inventiones parere poſſunt, quæ ad certa capita vocari ne-
queunt. * Nos utemur hîc locis περιστατικοῖς, qui vulgato verſiculo com- 9
prehenduntur, *Quis, quid, ubi* &c. *Tò quis* comprehendit laudem perſonæ,
cui dignitas defertur, I. à qua defertur, quod ſi is Princeps ſit, in promptu
ſunt loci communes apud Poëtas Panegyricos, veteres, & recentiores, Clau-
dianum, Barlæum &c. *Tò quid* continet laudes ipſius dignitatis, ubi de ma-
gnitudine ejus, de majeſtate & præeminentia, multa dici poſſunt. *Tò ubi*

Digitized by Google

loci circumſtantiam, ſi ea deferatur in ſolenni loco, in templis, ſub dio, quod quibusdam locis fit, coram altari, in urbe aliqua præcipua. Hîc Poëta varias habebit occaſiones fingendi allocutiones, ad Deum, ad genium loci &c. Item deſcriptiones Topographicas, in quibus ſtudioſiores præ Oratoribus ſunt Poëtæ. *Tò quibus auxiliis* involvit concomitantes & impulſivas cauſas, inter quas referri poſſunt electio & ſucceſſio. Si electio, dicas, illum virtute ſua meruiſſe dignitatem, non emendicatis ſuffragiis, caſu, dolo, fraude, quod concordia fuerint omnium ſuffragia. Si ſucceſſio, dicas, hæreditarias eſſe in illo virtutes, &, data occaſione, commendetur ſucceſſionis jus, quod illuſtrari poterit variis comparationibus à natura animalium, arborum, agrorum petitis. Anteceſſor quoque poterit laudari, ita tamen, ut ſucceſſor præferatur. Si qua fuerint ſingularia omina vel divina auſpicia, ad hanc quoque claſſem pertinebunt, ac licet Poetæ libere nonnunquam iſta fingere, ſed videat, ne alia fingat, quam quæ ſunt poëtica: Hiſtorica enim fingere ſalva veritatis lege non licet. *Tò cur* cauſam finalem notat, quæ ſalus eſt publica, Reip. legitima vel in toto vel in parte adminiſtratio, jurium conſervatio, gentis & imperii incrementum, ſacrorum cura, tribunalium & juſtitiæ incorrupta adminiſtratio, literarum, Academiarum, Scholarum, rei militaris cura &c. de quibus Magiſtratus vel Principis alicujus officiis, tàm in pace quàm in bello, plenum Claudianus exemplum præbet in laude Stiliconis, aliisque Panegyricis carminibus, uti & Barlæus. *Tò quomodo* involvit varios ritus, in ipſa dignitatis collatione obſervari ſolitos, quò pertinent præces, unctiones, inveſtituræ, infulæ, pallia, faſces, coronæ, laurus, ſceptra, claves, gladii, annuli, poma aurea, & ſi quæ alia ſunt auſpicii Regii, vel Ducalium, vel Epiſcopalium, & aliarum dignitatum ſymbola, ad quæ variæ alluſiones formari poſ-
10 ſunt. * Hinc in ſubſidium vocari poſſunt, qui de ſymbolis illis ſcripſerunt. Generatim de pleriſque agit *Böclerus in Diſput: de Auſpicio Regio, Sylveſter Petra ſancta de teſſeris gentilitiis, de ſceptro Berneggerus, de infulis Epiſcopalibus, pileo &c. Solerius. De annulis Licetus, Kirchmannus.* Potes etiam huc referre ſymbola, proverbialia vel gnomica Regum & Principum, quæ collegit Reusnerus. Poteris etiam ad ritus veteres & aliarum gentium mores, data occaſione, alludere. *Tò quando* tempus notat. Hic conſidera, quo anno, die, menſe fiat, & ſi quod memorabile antiquitus geſſum ſit: Perpende etiam, an in pacato ſtatu an in turbulento ſit reſpublica, an præſenti tempore memorabile aliquid in re publicaa geratur &c.

11 In GRATULATIONE DE DOCTORATU eodem modo procedes. *Ad τὸ quis* pertinent inventiones, quæ à nomine, patria, gente, familia, aliisque, quibus fungitur officiis, peti poſſunt. Si ſit Conſiliarius, Advocatus, Sacerdos, Archiater &c. Si ægrotus, abſens, præſens &c. e. g. *in Sparmannum Archiatrum Chriſtinæ Reginæ.* Boxhornius in poëmat: p. 24. *de fratribus*

tribus geminis eodem tempore promotis idem p. 6. *ad Patrem cum filiorum quartus promoveretur*, id. p. 27. *ad patriam Hagam: de aliquo in Juriſconſultorum ordinem cooptato*, idem p. 30. *ad aliquem in patriam redeuntem, poſtquam laurea medica decoratus fuerat.* Bannin. p. 96. *ad urbem Alcmariam cum quidam J.U.D. renunciaretur.* p. 185. Ad τὸ *quid* pertinet ipſe gradus, qui confertur, ubi in genere formari poſſunt Loci communes de dignitatibus, quod ſint virtutum præmia, ubi comparare potes Studia cum certaminibus athletarum, eorumque præmiis, ludis olympicis &c. De titulis virtute & Studiis dignisſimis eorum inſignibus: poſſet etiam, ſi videretur, invectiva inſtitui in indignos graduum captatores, merito de gradu dejiciendos. * Quod attinet 12
ad gradus ſingularum facultatum, digredi potes in laudes Theologiæ. *Vide carmen de Theologo perfectisſimo Franciſci Vavaſſoris in Parnaſſo Societatis Jeſu p. 62.* Si in Juris prudentia tractetur locus communis de ejus laudibus, deſcribatur Juris conſulti, Advocati, conſiliarii, officium. *Vide characterem cauſarum Patroni in gratulatione Doctorali ad Johannem à Dans apud Boxhornium p. 14.* & in ſimili gratulatione *carmen de officio boni Advocati apud Niendalium in poematibus p. 84.* Si in medicina; ſuppeditare locos communes poſſunt *Satyra Medica Jacobi Balden.* Si in Philoſophia, amplisſimus per ſingulas diſciplinas campus patet. * *Tò ubi* notat locum, qui eſt celebris aliqua Acade- 13
mia, templum, collegium: poſſunt ad locum allocutiones formari. Ita *Leidam alloquitur Boxhornius in creatione Doctoris p. 7. Tò quibus auxiliis* notat cauſas ſocias & concomitantia, ut ſi ſub celebri Præſide inſtituatur promotio. *Exemplum vide apud Niendalium p. 60:* ſi Principis ſumtibus fiat, ſi ſolus, vel cum aliis, ejusdem vel diverſarum facultatum, promoveatur, ſi nuptias eodem tempore celebret, ubi variæ inventiones ratione variarum facultatum inſtitui poſſunt. Poſſunt & fingi Veneris, Aſtrææ, Sophiæ, Euſebiæ, Pallados &c. certamina. *Vide ap. Boxhornium p. 14. & 15. in quendam proximè poſt nuptias Doctorem juris renunciatum.* * Ex argumento diſputationis inauguralis inven- 14
tiones deſumentur, e. g. in *quendam poſt diſputationem de lue venerea Doctorem medicinæ creatum*, Vide Boxhornium *p. 48. Laus febris quum Johannes Regius poſt habitam de febri diſputationem medicorum ordini insereretur.* Vide eundem p. 11. *in quendam poſt publicam de angina diſputationem Doctorem medicinæ creatum*, vide eundem, p. 18. *in quendam poſt diſputationem de hæredum inſtitutione earumque querela Doctorem creatum*, vide eundem p. 26. *in quendam poſt diſputationem de nuptiis Jureconſultorum ordini inſcriptum*, p. 41. Poteſt etiam ad Patrem dirigi gratulatio, cujus ſumtibus inſtituitur ſolennitas, vide Boxhornium p. 17. *In quendam poſt honores obtentos matrimonium ineuntem*, miſcellanea noſtra poëtica p. 75. Poſſunt etiam allocutiones fingi ad Aſtræam, Apollinem, Muſas, e. g. *allocutio ad Themidem in creatione Doctoris juris*, Boxhornius p. 40. ad philoſophiam in creatione Magiſtri, *in quendam poſt diſputationem*

Digitized by Google

nem medicam de luxatione membrorum Doctorem medicinæ creatum. Vide primitias Parnaſſi noſtras. Ad *Arminium, quum poſt diſputationem de dyſenteria medicinæ Doctor crearetur.* Bannin. p. 88. *ad alium poſt diſputationem de angina Doctrem Medic;*
25 *creatum* id: p. 175. * Ad τὸ *Cur* refertur cauſa finalis, quæ eſt in Theologiâ fidei defenſio contra Hæreticos &c. In jurisprudentia juſtitiæ adminiſtratio; in medicina ſalus hominum, à qua pendet ſalus publica: In Philoſophia veritas in contemplatione, beatitudo in actione. Hæc ſingula fuſius deduci & applicari poſſunt. Τὸ *Quomodo* continet ritus in promotione adhiberi ſolitos, quales ſunt infula, annulus, amplexus, liber clauſus & apertus, faces ardentes. Si ſinguli ritus ad ſingulas facultates applicentur, varios pro re nata inventiones formabis. V. exemplum in Miſcellaneis noſtris p. 48. *in pileum.* Τὸ *quando* tempus notat, ſi fortè conferantur honores vel in juventute, vel media ætate, vel die natali, anno ætatis Climacterico, ſi tempore belli, peſtis &c. e. g. *in quendam ſub egreſſum canicularium feriarum licentiæ gradum adeptum* Boxhorn. p. 77. *in Medicum medio bellorum tumultu creatum, p. 23. in quendam prima juventute Doctorem juris creatum,* p. 53.

26 In GRATULATIONE DE RECTORATU ACADEMICO præcipuè inventiones deduci poſſunt, *à perſonis, earumque conditione.* Hæ in genere ſunt literati. Hic dices, quomodo Muſis cum Imperio conveniat, non eſſe Tyrannicum ſed virginale & placidum: non jam inter ſteriles tantùm Parnaſſi arenas dominari Apollinem: non jam amplius boves paſcere, ſed ſelectiſſimos juvenes, (aut ſic applica: Apollo olim boves pavit, Tu nunc curabis, ne ille leonibus, Urſis, lupis imperet; tu à Circæis poculis, quæ in feras mutant, abduces) Muſas latius imperium habere, quam Reges, quæ ipſis
27 dominantur Regibus. * Si Theologus eſt, per fictionem poëticam induces Pietatem leges imperio ejus præſcribentem, quod eo perfectius erit, quo perfectior eſt virtus illa, quæ in illo imperat. Dic imperium ejus Hierarchiam, ſed innoxiam, quod contra Gigantes θεομάχυς militet. Si juris conſultus, induces Aſtræam, Themidos oraculum in Helicone: novum aliquod judicium inſtituendum, in quo non Paris Veneri, ſed Phœbus Minervæ palmam tribuat; tribue illi Pallada armatam Clypeo & haſta, eandemque pacifica olea decoram: dic illum docere omnes, quomodo ſuum cuique tribuant, & ſibi ipſi. Si Medicus eſt, dic: Apollinem illum eſſe, qui & Muſarum & ſanitatis præſes ſit; tollere illum debere morbos Muſis peſtiferos ac noxios, per diſtributionem allegoricam, *v. carmen noſtrum in Rectoratum Marchii in primitiis Parnaſſi.* Si Philoſophus eſt, & quidem primò Metaphyſicus, monſtra, quemadmodum illi imperium conveniat in Muſas, qui dominatur cæteris diſciplinis: monebis, ut abſtrahat omnes â malitia, & nihil concreſcere ſinat vitiorum, curet, ut omnes ſint uni (ex Pythagoræ præcepto) veri, boni &c. Si Phyſicus, dic illum ſecundum naturæ leges imperaturum; dic, totam hanc rerum

rum

rum naturam nihil aliud eſſe, quam magnum Imperium, ad cujus exemplum ille imperaturus ſit. Apollinem & novem Muſas nihil aliud eſſe, quam decem orbes cœleſtes: hic monſtra Planetarum & orbium cœleſtium cum Muſis convenientiam; (*Videantur Platonici*) Si Poëta, oſtende Helicona, Pindum &c. Etiam in his montibus inveniet auri fodinas, his Caſtaliis fontibus rigabit Muſarum agros, ut varii generis germina felicius creſcant, cedri, lauri, viles etiam alni. Si Ethicus, omnes in illo dic virtutes imperare, & mediocritati aſſvetum, etiam hîc medium facile obtenturum. Etiam hic pro ſummo fine eſſe beatitudinem. Si Politicus; dic hoc imperium quandam eſſe rem publicam, ubi Philoſophus imperet, & Philoſophi obediant, Rectorem à Rege non differre, (*huc refer ea, quæ de regno ſapientis in philoſophia Stoica differuntur*) vigere hic ſocietates, excluſa tamen conjugali, quæ inter virgines Muſas non admittitur, ut quæ non corporis ſed mentis tantum partus ſuſcipiant. Nullos hic eſſe ſervos, ſed omnes liberos (*V. Lipſii manuductionem ad Philoſophiam Stoicam*) ſuam Regi hic eſſe majeſtatem, ſua regalia, ſua Muſis eſſe vectigalia, ſuas nundinas, ſuos vaſallos, ſua feuda, quibus inveſtiantur, Doctores, Licenciati, Magiſtri, ut Comites, Barones, Nobiles: etiam hic eſſe equites ſed Pegaſeos, bella etiam geri, ſed cum barbarie & ignorantia, ſed in Muſarum area, non in arena gladiatoria. Poſſes hic formare acclamationes ad imitationem veterum. Si Mathematicus eſt, dic illum omne tuliſſe punctum, totum eſſe teretem & rotundum, quemadmodum virum bonum diſcribit Horatius; effecturum illum, ut imperium ſuum ſit quaſi quidam circulus, in quo extrema à centro ſeu medio virtutis æqualiter diſtent: Dic illum omnium rerum menſuram initurum, æqualia inæqualibus, paria paribus miſturum. Si Orator & Poëta, dic illum inſtar Herculis Gallici eloquentiæ catenis omnes ſibi devincturum. * Poſſunt ſecundò *ab inſignibus inventiones* duci, qualia ſunt ſceptra, purpura, aureæ claves. Hic ſubſidia ſuppeditabunt, *Berneggerus in Oratione quadam de ſceptro, Bœclerus de auſpicio Regio, Idem in Apollonis ſceptro ad Comitem Guſtavum de la Gardie, Rectorem Upſaliæ creatum, Ericus Puteanus in purpura Auſtriaca ad Principem Ferdinandum, ubi purpuræ qualitates confert cum Cardinalitia dignitate.* Tertiò à *tempore* inventio petetur, ſi fortè dies feſtus ſit, aut quodam memorabili facto inſignis. Ratione temporis, cùm ſemeſtris dignitas ſit, poſſit comparari cum dictatura Romanorum &c. 18

In *gratulationibus de novo anno* partes poſſunt conſtitui quatuor, è quibus, quod commodum erit, adhiberi poteſt, primò gratulamur de exantlato anno, ubi conſiderabis circumſtantias varias, an annus fuerit Climactericus, an Periodicus aliquis vel ſimilis, an dies novi anni in natalem ejus incidat, cui gratularis. An annus inter morbos vel alias fortunæ difficultates ſit exactus, (tùm enim in ſubſidium vocabis ideam carminis Soterii) an peregrè, an domi; tùm dices ſolis laborem eum imitatum eſſe. cumque eo domum rediiſſe: 19

Digitized b

An in bello vel pace. Ratione perſonæ variari etiam poſſunt argumenta gratulatoria, ſi Princeps ſit, dicas illum cum Conſulibus Romanis annum pandere & faſtos, conferre ſeculo felicitatem. Si Theologus vel Sacerdos, dicas, ad illum non pertinere tempora ſed æternitatem, vel potius veteres annos & mores antiquos, non nova ſecula. Si Conſiliarius, jureconſultus, gratuleris illi de præterito anno, ex quo ſibi ipſi formaverit vel præviderit prudentiâ futurum annum & cæteros: comparabis illum cum Jano bicipiti; Si Medicus, mille illi ſalutes & de morbis triumphos precare. Si Philoſophus, dic illum ſupra annos eſſe, ipſis dominari aſtris, ipſique tempori, cui ipſe orbes ſuos præſcribat, quod numeris ſuis includat: Si dives ſit, precare crumenis & arcis ejus Janum Patulcium & Cluſium, qui juſto tempore largiatur & recondat. Poſſumus *ſecundò ad varios ritus* tam Veteres quam recentiores alludere, de quo nos alibi copiosè diximus. Poſſumus *tertiò gratias agere pro præſtitis beneficiis*, ubi ineatur perſonarum ratio: Subſidia hic petes ex idea car-
20 minis Euchariſtici. * Poſſumus *quarto ſtrenas afferre* vel veras vel fictitias, Hæ ad morem veterum dari poſſunt, argutè ad illas applicatione facta: vel fictione aliquâ poëtica excogitari, prout perſonæ, cui illæ offeruntur, conveniunt. Et ea quidem ratione Paſſeratius varias obtulit Memmio ſtrenas, auram, nugas, columbam, olivam, morum, ficum, palmam, pſittacum, laurum, roſam, olorem &c. quæ tamen mihi non adeò probantur, quoniam indiſtinctè nullo habito convenientiæ diſcrimine offeruntur. Vid. *primitias Parnaſſi noſtras*, ubi varias omnium facultatum Profeſſoribus ſtrenas exhibemus. Ita Theologo vel ſacerdoti poſſes offerre claves Jani, Sphæram cœleſtem cum omnibus circulis & aſtris, quod continua allegoria rei præſenti applicare poſſes, Juriſconſulto libram, gladium, faſces, fortunæ rotam, Medico coronam quernam, civicam, pro ſervatâ ſalute civium, ſerpentem exuvias exſuentem, Phœnicem, Chimico Jovem lapidem, Philoſopho circulum, quo ipſe annus & tota rerum univerſitas notatur, dolium Diogenis, ſaxum Siſyphi, rotam Ixionis: Metaphyſico nihil, omnia, rem, Chimeras, univerſum, unum, verum, bonum. Phyſico, flores ex hortis, atomos, ſemper vivum, ſimileſque herbas, Laurum è ſylvis, aurum è fodinis, uniones è mari, ovum, quod omnium rerum principium facit Orpheus, Mathematico annum ipſum & ſecula, puncta, pyramides, Oratori fulmina, mella, Caryotas, Thurſos, bona verba, Poëtæ Pegaſum, fontes Caſtalios, laurum. Ethico centrum. Politico horologium, Patri familias opera & dies. Poſſent etiam in forma emblematis efferri. Sed talia infinita excogitari poſſunt, ac ſolent mire in talibus ſagaces eſſe Oratores ſacri, qui Strenas pro concione largiuntur. Videatur Stegmannus in Chriſtognoſia ſuâ, ſub titulo Chriſti Strenophori. Videndum tamen, ne in nugas prolabamur, ut facilè fieri poteſt, ſi nimis in talibus operoſi ſimus. Debet enim modus eſſe in rebus. Poſſumus quinto varia

Digitized by Google

varia ἤϑη & πάϑη immiſcere, vota pro incolumitate & felicitate ejus, cui gratulamur.

In *gratulatione de natali* inventio ducetur primò à *perſonis*, ubi ſunt Majores, Parentes, de quibus loci Rhetorici conſulantur, ſecundo à *tempore*, quod anteceſſit partum, ubi oracula, auguria, Tertio à *partu ipſo*, ejusque adjunctis, quæ ſunt apparatus varii, baſia, cantilenæ ad cunas, dies feſtus, anni tempus, ver fæcundum, ſolſtitium vegetum, autumnus gravidus, hyems genialis. Ornamenta poëtica addantur, de partu mirabili è ſpuma maris, cerebro, femore, Jovis, Chao: de educatione à columbis, à capra Amalthæa: allocutiones ad ſtellas, auroram, patriam, Lucinam, bonam Deam &c. Quartò ab *ἤϑεσι ſeu votis* ad infantem, ad parentes, de familiæ incremento. Si maſculus, gratulare de hærede felicitatis ac indolis patriæ, de bellicâ virtute, de ſtudiis, ſi fœmineus, pulchritudinem, ingenium Matris in illo commenda. In *anniverſario natali* inventiones à laude perſonarum additis ornamentis poëticis omne punctum ferent. 21

In Epiniciis ſive gratulatione de victoriis convenient primò *loci perſonales*, laus ſcilicet victoris ex adjunctis huic argumento aptis, quæ ſunt quatuor illæ virtutes Imperatoriæ à Cicerone in Oratione pro L. Manil. notatæ. Secundò *loci, quibus factum laudatur* omniaque illa Enthymemata apud Ariſtotelem de honeſto & pulchro. Tertiò *loci communes, difficile, impoſſibile,* & quæ ſub his continentur. Quartò *loci octo amplificatorii* apud Ariſtotelem. In his omnibus latent ſpecialia illa, gravitas facti propter firmitatem munimentorum, aliaque impedimenta objecta, fatum, auguria, hoſtium ferocitas, patriæ ſalus, libertas publica, gloria poſt mortem ſuperſtes, vota omnium pro longævitate. Poſſunt addi varia ornamenta Topographica, pathographica, deſcriptiones è locis adjunctorum, pugnarum, periculi. Poſſunt addi comparationes & exempla more Poëtarum. 22

SYLLOGE EXEMPLORUM

I. In GRATULATIONE DE DIGNITATIBUS. Gratulatio de Præfectura equeſtri & maritima *Deliciæ poët. Scot. tomo 1. p. 71.* de Inauguratione Jacobi Regis, *p. 251. & 275.* Ludovici XIII. *p. 339.* In coronatione Reginæ *tomo 2. p. 71.* Jacobi *tomo 6. p. 227. & 154.* De tribus Regnis unitis ad eundem, *p. 279.* De Epiſcopatu Wallius *p. 41.* Senatui populoque ſub Epiſcopo pacem optat, *p. 49.* Ad Marcellum in prima pueritiâ legioni patriæ præfectum. *p. 91.* De Epiſcopatu poſt ampliſſimos honores, *alluſio ad gentilitiam teſſeram, quercum & leonem, p. 197.* In duos Epiſcopos ſimul conſecratos, *Wallius, p. 318.* In inaugurationem Epiſcopi *Hoſchius p. 34.* ad Belgium cùm Marchio militiam regiam adminiſtrare inciperet *p. 53.* In inaugurationem Epiſcopi, *p. 66.* gratulatio de dignitate ſenatoria ipſis Jan. Cal. *Neubuſius p. 190.* De Conſulatu. *p. 203.* gratulatio ad Ferdinandum, *Parnaſſus ſocietatis Jeſu, p. 559.* 23

Digitized by Google

Maximilianus Bavariæ Dux Cæſari Bononiam reſtituit, *tomo 2. p. 579.* In novam purpuram Cardinalis, *p. 563. V. plurima exempla in poëmatibus Barlæanis*, Ad *gratulationem de Doctoratu & Rectoratu* pertinent illa ad Philoſophiæ Profeſſorem & creatum Medicinæ Doctorem Daniel Heinſius *p. 118.* Ad Caſtorem & Pollucem geminos fratres, quum uterque Licentiam in utroque Jure reportaret, *p. 397.* Ad Martinium juris Doctorem creatum, *p. 398.* ad Regem Sveciæ; cùm JCtorum Ordini aliquis inſertus eſſet, *p. 399.* Ad Thyſii Filium, J. D. creatum, *p. 400.* Ode ad Gemandum 13. ætatis anno Philoſophiæ Magiſtrum creatum *p. 502.* De Rectoratu *Scoti tomo 1 p 332. it. tomo 2. p. 224.* Ad Leonem Belgicum domi militiæque vulneribus & morbis affectum, cum aliquis, cui Leo inter ſigna erat, Medicus crearetur, *Wallius p. 416.* In J. D. creatum *Bannin. L. 2. Elegia 10.* ad urbem Hornam cùm ejus civis Medicinæ Doctor fieret, *p. 61.* in quendam die ſuo natali J. Doctorem creatum *p. 62.* In promotionem juris, *p. 90, 98, 168, 189, 184.* In honorem Doctoralem Voſſii *Barlæus p. 108.* Ad Dorislaum ex pædagogo D. J. creatum, *p. 290.* In quendam D. J. creatum *Baudius p. 107.* ad quendam Philoſophiæ Profeſſorem *p. 110, p. 115.* Ad Epiſcopium Magiſtrum creatum *p. 430.* In Metaphyſicæ Profeſſorem Medicinæ Doctorem creatum, *p. 447.* in quoſdam D. J. creatos *p. 523, 534.* In laurum Philoſophico-Medicam. Sententia Apollinis *Placcii poëmata p. 236.* Gratulatio de Doctoratu juris *Neubuſius, p. 199, 219, 244, 245, 252, 301, 333, 337, 397.* De gradu Medico *p. 215, 247, 304, 399.* De gradu in Philoſophicis, *p. 207.* De Rectoratu ſcholaſtico *p. 396.* Ad Academiam Regiomontanam Magiſtros creantem *Paſtorius p. 91* In D. J. creatum *Nicolaus Heinſius p. 193.* In quendam Medicorum ordini inſertum *p. 196.* In duos fratres D. J. creatos, *p. 272. it. p. 277.* De Theologiæ Doctoratu *p. 278.* In Rectoratum Academic. Cunæi *Barlæus.*

24 II. IN GRATULATIONE DE NATALI PRIMO. Vide tria genethliaca carmina variis inventionibus elaborata apud *Jacobum Balde*, tomo 2. Poematum, (1.) carmen in filium Comiti de Tylli natum (2.) comiti Palatino Philippo Wilhelmi nomine totius collegii ſcriptum. (3.) in Filiolam eidem Principi ipſo feſto trium Regum natam, ſub perſona trium Gratiarum. Tertio carmini ab ipſo Autore artificium ſubnectitur. De filiolo primo genito Marchionis Montoſerii *Zevecotius p. 37.* Fons bellaqueus Delphini natalibus baptiſmate ſacer, Idyllion *Scoti p. 282.* Epigramma ad Patrem baptiſmate ſuſcipientem filium. Comparatio cum Achille, Stygiâ undâ tincto, *p. 286.* Genethliacon Ducis Andium tertio partu geniti. Comparantur tres filii Geryoni *p. 286.* Ducis Aurelienſis ad Regem Patrem, *p. 306.* Oda qua celebrantur Principis Scoto Britanni natales *tomo 2. p. 98.* de natâ filiâ prima vice *p. 382.* ad ejusdem uxorem de partus difficultate, ibidem. Ad Gulielmum Comitis Swartzburgenſis filium ex themate natalitio concinnatum, *Wallius p. 76.* In infantem Principis Arau-

Digitized by Google

rauſiorum natum poſt victam Hiſpanorum claſſem, *Barlæus L. 2. Heroicorum p. 350.* in natum Galliarum Delphinum, eadem die & hora, qua Amſtelodamo diſceſſit Avia Maria de Medicis *ibid. p. 356.* in Delphinum Galliarum *in Delic. poët. Gallor. Paſſerat. p. 108. tomo 3.* Genethliacum nobilis pueri *p. 344.* In Delphinum Regis Galliarum *Nicolaus Heinſ. p. 205.* V. eundem L. 4. Elegia 4. Genethliacon Jacobi IV. Regis Scotorum, *Buchananus p. 309.* In natalem Delphini Galliarum, *Baudius p. 633.* Carmen conſtans ex meris Chronoſtichis in cunas filioli nati ad natalitia Chriſtianæ ſalutis, *Neuhuſius p. 26.* Cunæ Auriacæ in nat. Princ. Arauſ. *Hugenius in momentis deſultoriis p. 5.* Genethliacon Delphini *Laur le Brün Eloq. poët T. 2. p. 488.* baptiſmus Dominici Prioli. Infantis crepundia & cunabula *Bonifac. L. 9. Muſarum carmine 61. & ſeqq.* Marinæ Mauræ puerperium *ibid. carmine 64.* ad Patrem gratulatio pro nato filio, *ib. carmine 79.* Ad patrem Bernhardum de filiolo Polo Nano, nato, dum Pater civitati Bellonæ præſideret, comparat cum Hercule, *ib. carmine 103.* Genethliacon ab ominibus inventione petita *lib. 10. carmine 138.* Miraculoſo Galliarum Delphino *Stratenus in Venere Selanda p. 58.* Ad eundem Genethliacon *id. p. 165.* Nova Gallia Delphinum ſalutat *Laurentius le Brün opuſculis ſelectis p. 486.* Nænia pro puero ad ſomnum provocandum: Nænia nutricis: Næniæ aliæ nugatoriæ, *Jovianus Pontanus lib. 2. de amore conjugali à p. 3351. ad p. 3358.* Ad Lucinam parturiente Piccolominea Sannazarius *L. 1. Elegiarum p. 97.* de partu Niſææ *id. lib. 1. Epigr. p. 147.* in filiolam natam Hugenio poſt quartam prolem maſculam *Barlæus p. 494.* Genethliacon epicum *Delic. poët. Ital. T. 1. fol. 213.* infantis Tuſcani *fol. 351.* filii Gonzagæ oda T. 2. *fol. 222.* Amſtela exſultans ſuper Galliarum Delphino *Keuchenius p. 122.* ad JCtum cui uxor primo partu gemini ſexus progeniem peperiſſet *p. 130.* in Principem die Lunæ natum *Bruno Mengelmoes p. 279.* in Principem Auriacum ſexto conventu die Solis nona veſpertina denatum, & filium ejus poſthumum mox natum, *id. p. 280.* Omen Genethliacon, ad ſereniſſ. Principem *Albertus ab Ines oda 63.* Ad uxorem ſuam, cùm eſſet gravida *Daniel Heinſ. p. 382.* In filiolum primo genitum Hugenii *p. 393.* Alluſiones aliquot in nepotulum Cornelii & Martini natum Petteni ad mare in hoſpitio publico, cùm de munimentis maritimis comitia agerentur *Neuhuſius p. 104.* In natalem Delphini vigeſimo poſt connubium anno nati, *Paſtorius parte 1. Sylvarum p. 68.* in natalem Principis Polonorum *p. 68.* Ad quendam cum ei uxor in mari filium peperiſſet, *p. 117.* Choreæ (Ballet) in natalem Fridericæ Amaliæ principis Danicæ à Vito Beringo ſcriptæ.

GRATVLATIONES DE NATALI ANNIVERSARIO. Ad Fulgen- 25
tium Stephani natalem in Januario celebrantem, Zevecotius *lib. 1. Elegia 7.* in natalem amicæ *p. 142.* Ad Jacobum VI. Angliæ Regem, *Scoti T. 1. p. 181. p. 281. p. 301.* comparat cum ſole. Menſis Julii fatalis, quo natus, maritatus & ad honores promotus fuit, *T. II. p. 489.* In natalem Dionyſii Voſſii Proſopopœia Uranies ad natum quondam puerum, *Bamlip. L. 2. Eleg. 8.* in annum ſuum 60 exactum

Galli T. 3. p. 723. Genethl. Roſinæ Meliſſæ. Ad nomen alluditur *p. 716.* De Climacterico magno *p. 714.* In natalem Ovidii ab eo proximum, qui natalis Minervæ eſt, *Daniel Heinſius L. 2. El. 9.* in natalem Joſephi Scaligeri oda. p. 504. In natalem diem, ſextum Februarii Electori Brandenburgico ejusque filio eundem, Carmen noſtrum. In Coſmi Medicæi natalem X. *Nicolaus Heinſ. L. 2. El. 2,* in filium primogenitum Ludovici XIV. *L. 4. El. 4.* in natalem Reginæ Chriſtinæ *p. 146.* In natalem Kinſchotii *p. 267.* in natalem annum Joſephi Scaligeri, qui tanto æſtu nobilitatus fuit, ut plerisque calidioribus locis vineæ fuerint exuſtæ, tria epigrammata Rutgerſii *Nic. Heinſ. p. 133.* Ad Boxhornium Vincentius Fabricius de utriusque natali, qui in eundem annum & diem incidit. *Fabric. p. 126.* in natalem Nic. Heinſ. *id. p. 193.* in natalem patris ſui *Grotius p. 209.* in Paſcha anni 1612, natalem ſuum 30. *idem p. 223.* in Natalem 31. *p. 238.* in natalem ſenis, *p. 251.* in natalem parentis ſui *Nic. Heinſ. l. 1. El. 5.* Elegia de natali ſuo Lotichius *l. 2. El. 8.* in natalem Vincentii Fabricii El. Nic. Heinſ. *Fabric. p. 218.* in natalem amicæ ſuæ *Winſemius in amoribus p. 272.* In natalem ſuum jambus *Hugenius p. 323.* Ad Epiſcopum Tauriſinum in natalitiis Chriſti, quibus & Flaccus natus perhibetur, editum, *Bonifacius l. 8. Muſ. Carm. 55. & 56.* In feſto die Divi Sannazarii Martyris ſibi natali, *Sannazarius l. 2. Eleg. p. 189.* in natalem amici *id. p. 131.* in natali Altilii Vatis *id l. 1. Epig. p. 156.* Ad Sluſenium tertio poſt Phlebotomiam die natalia celebrantem *Keuchenius in Muſ. Juvenil. p. 88.* in decimum Auguſti diem natalem ſuum. Alludit ad ſidus virginis *p. 139.* in aliquem feſto purificationis Mariæ natum *Bruno Mengelm. p. 306.* Genethliac: Belgicum in Princip: Arauſionenſem duodecennem. Pro munere donat horologium & alphabetum principale, *id. p. 372.* Ad aliquem eodem ſecum anno, die, hora, ſidereque natum, *Biſſelius in delic. æſtat. p. 372.* In Caroli V. natalem *Johannes Secundus p. 103.* In natalem Douzæ Lipſii elegia. *Douzæ poëmata p. 665.* in quendam, cum ipſo natali die periculum evaderet. *Miſcellanea Genethliaca.* Proſopopœia Pariſienſis Academiæ Regis filiæ ſub natalem principis natalibus reſtituta *Scoti T. 1. p. 272.* ad urbem Gandavum, in qua Carolus V. natus eſt *Becanus p. 75.* In quendam ipſo natali die D. J. creatum *Bonnin. p. 62.* Ad Arnoldum van der Walle in cunis adhuc vagientem, cum ei olivam pacis in ſpem olim colendæ poëſeos mitteret. *Wallius p. 225.* Genethliacorum vanitates irridet. *Caldenbach. l. 1. oda 23.* Genealogia Naſſoviorum. *Grotius p. 28.* Ad puerum ſuum in die natali Virgilii. *Lotichius p. 143.* Carmen de excellentia ſexus feminini *Hugenius p. 46, 47.* Carmen Euchariſt. pro Genethl. *Bonifacius l. 9. Muſ. Carm. 65.* Puerperium turturis jocoſerium. *Gudberlethius in poematibus à p. 25. ad p. 42.* ad S. Ignatium ut Regi Ludovico ſobolem impetret. *Jonimus l. 1. oda 10.* Ad maciem in die natali *Balde l. 1. oda 54.* Irridet Genethliacos *id. l. 2. oda 24.* In vaticinium infelix de partu Loſiæ *Barlæus T. 2. p. 455.* In natalem 800. urbis Siricææ *Bruno T. 1. p. 39.* in falſum de nato princ. rumorem *p. 279.* Generoſa liberæ gentis Genethlia *Albertus ab Ines oda 4.* Juſtum

Digitized by Go

ſuum Lipſium in die natali ad geniale epulum invitat. *Douza poem. p. 654.* Vide Genethl. varia *Antonii Chanuti* in virginem Mariam variis inventionibus exornata *in Parnaſſ. ſoc. Jeſu. T. 2. à p. 190.* quæ mutata applicatione ad Principum nativitates referri poſſunt.

III. GRATULATIONES DE NOVO ANNO. V. Paſſeratii ſtrenas 26 integro libro. *Conſtantinum Hugenium in poemat. Belgic p. 300, 659 1069. Parnaſſ. ſoc. Jeſu T. 1. p. 533.* Baſia pro ſtrenis data *Scoti T. 1. p. 55.* Strena ad Regem Britanniæ *ibidem p. 83.* Strena ad ProRegem ex Anagrammatiſmo *p. 289* Flores pro ſtrenis *T 2. p. 333.* Epigramma de Jano bicipite *p. 474.* In Cal. Jan. *p. 383.* Strena retrograda, *p. 384.* Strena ad Galatham *Bannin. in poemat. Belgicis p. 145.* Opitius carmen German. in Cal. Jan. *Sylvis poetic. p. 22. & 28.* Jacobi Catzen Cantilenæ in novum annum in *Hofgedachten p. 79. & ſeqq.* Hugenii Strena ad quatuor filios *in moment. deſult. p. 50.* ejusdem epigramma in Schurmannæ Studium novum novi anni tempore *Ib. p. 369.* Ad eandem *p. 379 & 376. Taubmannus in Melodæſia p. 1, 42, 44, 65, 229, 369, 370, 371, 456.* Strena ad Pontificem anno 1666. Inventio ex numero Romano anni. *Nic. Heinſ. in carm. adoptiv. p. 93. V. Nathan. Chytræum in faſtis ſacris.* Gratulationes in Cal. Jan. plurimas habet *Neubuſius p. 1, 2, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 23, 24, 29, 32, 41, 43, 47, 51, 52, 61, 70, 71, 72, 75, 79, 83.* In quendam ipſis Cal. Jan. in Senatorum ordinem electum. *p. 190. id p. 216, 217.* Ad diſcipulos *p. 254.* Ad parentem *p. 274, 359. &c* Carmen ſeculare in Cal. Jan. *Balde Lyr. lib. 3. p. 187.* Barbiton pro Strena *id. Sylv lib 5. oda 7. p. 150.* Salutatio ad pontificem centone Virgiliano Ital. *T. 1. fol.* 334. Strena qua gratias agit pro beneficiis, *Bruno p. 42. parte 1.* Strena ad amicam *id p. 14. p. 123.* Ad Conſulem *p. 293. parte 2. Id p. 294.* Alphabetum Chriſtianum pro Strena *p. 219. parte 2. Sidronii Hoſchii* fauſti anni apprecatio ad Leopoldum *p. 85.* Vota Belgarum ad eundem *p. 87.* Vota ex Victoriis Belgicis *p. 89.* pro incolumitate princ. *p 90.* pro rebus in Germania geſtis *p 94.* ex aſcititiis inſignibus 98, ex honeſta animi relaxatione 101, ex venatione *p.* 103, ex aucupio 105, ex arte Muſica, 107, ex picturis 108, ex hiſtoria, philoſophica & poeſi, 110, ex virtutibus *p.* 113. &c. Carmina pro ſtrena miſſa ad princ. *Boiſſardus p. III, Flemming. Epigramm. lat. Epigr. 23, 27.* in novum annum in Moſcovia celebratum *l 9. Epigr. 26.* Strena ad Pontificem *Bonaventura, Baronius in Heroicis p 39, 40.* querela de temporis fuga in Cal. Jan. *Vinc. Fabric. p. 135.* Allocutio ad ſe ipſum *p. 141.* Querela, quod longam potius vitam quam bonam precemur. *Id. p. 146.* In ſigillum aureum pro ſtrena datum *Menagii poem. p. 55.* Strena ad fratres Hugenios. Inventio è 12. Zodiaci ſignis *Barlæus T. 2. p. 111.* De pareliis Lutetiæ viſis anno 1539 finiente, Carolo V. Cæſare, Cal. Jan. anno 1540 urbem ingreſſuro epigr. *Adeotati Sebæ (Theodori Bezæ)* ipſi Imperatori oblatum *Galli parte 3, p. 691.* Ejusdem Xenium Poeticum ad duos Poetas ibid. p. 694. In Cal. Jan. ad Fuſcum, *Sannazarius l 2. El p. 111.* humanæ vitæ fuga *Jonius l. 4. p. 145. Buchananus l. 3. epigr.* varias ſtrenas diſtribuit Regi, Regi-

Digitized by Google

Reginæ, diſcipulis, Epiſcopo indocto, aliisque Principibus & Matronis *à p. 352, ad 357.* Strena ad Comitem Gordonium *Jonſtonus Epigr p. 419, & 420.* Strena ad Cubicularii Regii Conjugem, *p. 428.* ad Regem, qua recenſitis muneribus, quæ dare poſſet, nihil Regi dari dicit, cujus non pretioſius exſpectet *ἀντίδωρον p. 229.* querela annuli à Gordonio ad ſe miſſi Cal Jan *p. 354.* De variis ad Cal. Jan. & ſtrenas pertinentibus *V. Ovvenum l. 1. Epigr. 62, 96, 142. 164, Lib-ſing. Ep. 71. l. 1. Ep. 19 L. 2. Ep. 4, L. 3 Ep. 16.* Oraculum Julii Mazarini Cal Jan. *Balzak p. 18.* vota modeſta Cal. Jan Epigr. *Scoti p. 128.* Muſca Jano oblata, *p. 149.* De Cal. Jan. Epigr. *Scoti p. 432.* Theocrene pro Hippocrene ad Scotorum Regem *p. 141. T. 2. p. 120.* Xenium ad parentem *p. 180* Meditatio de tempore in Cal. Jan. *Flemming poem. German l 1. Sylv. p. 32 L. 1 oda 5. Poemata German. V. ap. Tſcherningium in Vere p. 17, 20, 192, In prodromo æſtatis p. 20, Salomonem von Golau in Epigr. Germ. Chil. 1. Cent. 9. Ep. 11. Chil. 2. Cent. 2. Ep. 4. 27. 28. Ib. Cent. 15. Ep. 83. 84 86. 90. Cent.*

27 *10, Ep. 21. Chil. 3. Cent. 5, Ep, 38. 98. Chil. 2. Cent. 2. Ep. 3.*

IV. GRATULATIONES DE VICTORIA. *Ad Regem Galliæ* poſt pugnam in Alpibus *Balzack p. 9.* ad eundem *El. p. 10.* Ecloga Alcon in victoriam Princ. Auriaci *Banning p. 120.* In eandem ejusdem Panegyricus *p. 111.* ad fortiſſimum Principem poſt urbem expugnatam *Balz. p. 23.* Oſtenda capta. *Scoti T. 1. p. 125.* Regis poſt confecta bella proſopopœia *Scoti p. 274.* Poſt bella unio Ecloga *p. 428.* Deditio arcis ad Regem *p. 151.* De profligata Hiſpanorum claſſe, *p. 534.* ad Archiducem Auſtriæ cum expugnata Dünkerka Flandriam ab armis Gallicis liberaſſet. *Wallius p. 19.* Victoria Cæſaris per Metaphraſin odæ 12. l. 1. Horatii *p. 155.* Oliva pacis ad orbem Chriſtianum id. *L. 3. El. 1. Vid. & ſeqq. Eleg. usque ad 7. affinis argumenti.* Ad Davidem de leonis & urſi cæde *Becanus p. 17.* De victoria ad Nordlingam, *p. 83.* De Moſa hoſti erepta *Hoſchius p. 68.* Briſacum capta ſeu Panegyris, Soxoniæ Duci dicta. *Barlæus p. 107.* Epinicium in captam claſſem Mexicanam *id: p. 292.* Veſalia capta, *p. 213.* Olinda capta, *p. 242.* V. *plura exempla ib: p. 252, 260, 278, 284, 307, 329.* Ad Principem Auriacum poſt expugnatam Hiſpanicam Claſſem, *Banning. L. 1. ſylv. Carm. 1.* In expugnatam Hiſpaniarum claſſem *p. 39.* Leucatha triumphans libri duo *Parnaſſ. ſoc. Jeſu T. 1. p. 410.* ad Meracum obſidione liberatam *p. 497.* In Regis Galliarum expeditionem, *p 517.* Ludovici XIII. Panegyric. T. 2. p. 649. it. 652. gratulatio ad Monckium de liberata Britannia *Nic. Heinſ. p. 82.* In victoriam Lotharingicam Ludovici XIV. *p. 207.* de Breda expugnata *in adoptivis p. 51.*

28 V. MISCELLA GRATULATORIA. Excuſatio ſilentii in gratulando. *Balz. p. 36.* ad Regem, qui ereptus fuerat periculo incendiariorum *Scoti T. 1. p. 435.* ad quendam Muſicum *Wallius p. 200.* ad militum Tribunum Carthuſiano ordine initiatum, *p. 217.* ad Xaverium Militiæ ſuæ inſignia in Indiam inferentem, *Wallius p. 305.* Ad quosdam, ſoc. Jeſu ingreſſos, *p. 334, 350, 365.* Ad quen-

Digitized by Google

quendam cùm Joſepho Sacellum dedicaret, *Becanus p.7.* Ad Gulielmum cùm templi primum lapidem poneret, *p.97.* Ad Ploſium in ordinem equeſtrem cooptatum, *Banning.* p. 159. ad quendam Legatum ad Angliæ Reginam, *Baudius p.97.* Gratulatio de Syndicatu *Placcius p.112.* Gratulatio ad quendam manibus hoſtium elapſum, *Neubuſius p.39.* de Quæſtoratu, *p.* 174. de Secretariatu *p.* 176. de Diſputatione juridica, *p.177.* ad aliquem artem cum marte commutantem, *p.* 242. in diſputantem de cœlo *p.263. &c.* Ad emeritum Douzam *Grotius p.176.* Urbani Octavi Pontificis triumphalis pompa *Parnaſſ ſoc. Jeſu T.1. p.139.* Pompa Regia Regis Galliæ *T. 2. p.611.* Gratulationes in orationes habitas *Nic. Heinſ. p.201.* ad quendam de principatu Romuli diſputantem *p.233.* In diſputationem juridicam *p.268.* ad Curatorem Academiæ electum, *p.73.*

IN EPITHALAMIIS Inventiones ducuntur I. *à perſonis*, ubi loci Rhetorum excutiendi. Conſiderentur adjuncta perſonarum, Nomina, amoris occaſio, vel vera, vel ficta, Vera, ut pulchritudo, virtus, ſponſi vel ſponſæ, fatum ad fictiones pertinent Veneris & Cupidinis conſilia & machinationes, qualia multa in Poetis & amorum ſcriptoribus inveniuntur. (V. hortos Veneris Blyenburgii, in quibus congeruntur varii LL.CC ejusmodi rerum ex omnibus Poetis) Profeſſio ſponſi, unde perpetuæ alluſiones formari poſſunt, affectus mutui, ſtudia, deſideria, inter præſentes & abſentes, ſi ſponſa ægre expugnata fuerit, ſi literæ multæ ſcriptæ ſint. Hic varia fingi poſſunt, pro ut ipſe ingenioſus amoris affectus eſt, cujus Characterographia tàm apud Pathologicos ſcriptores, quam apud Poetas perquiratur, ſalutationes, carmina miſſa, inſomnia, excubiæ ad amicæ fores, convivia &c. II. Inventiones peti poſſunt *ab adjunctis* vel circumſtantiis. Hic LL.CC. de amoris ſvavitate, vehementia, potentia, conjugii laudibus, locum inveniunt. *V. Barlei dialogi nuptial & Jacobi Lydii ſermones convivales, quæ adduntur facibus ejus Auguſtis:* Item deſcriptiones feſtivitatis nuptialis cum antecedentibus & conſequentibus, & thalami ab ornatu, colloquiis ante & poſt thalami conſcenſum, cujus generis multa ap. *Joh. Jov. Pontanum libris 3. amorum conjugalium.* Antiquitates quoque huc referri poſſunt, ad quas eruditæ alluſiones inſtitui ſolent, de quibus antiquarii ſcriptores. *V. Aloyſii Novarini Tomum Electorum ſacrorum, qui inſcribitur Aquæ nuptiales.* A tempore inventiones etiam peti poſſunt, ſi ver, æſtas, autumnus, hyems ſit, dies feſtus, caniculares, Bacchanalia, December, Saturnalia, nundinæ, dies lunæ, ſolis, veneris &c. III. Ab *ἤθεσι ſeu affectibus mollioribus* multa duci poſſunt. Pertinent huc omnia vera, ficta, vota pro felicitate, & fœcunditate, varii loci morales de amore, IV. A *forma Carminis* inventio peti poteſt, ſi illud vel Epicum vel Anacreonticum, vel dithyrambus, vel cento, vel Ecloga, ita tamen, ut cæteri etiam loci innectantur. Elegans exemplum eſt Epithalamii apud *Statium in nuptias Stellæ & Violantillæ*, in quo pene omne quicquid eſt Enthymematum & ornamentorum quaſi coacervari videtur. 29

Digitized by Google

30 Subjiciemus exempla ſpecialium inventionum, quaſi per lancem ſaturam collecta, & quidem I. A NOMINE *ſponſorum & inſignibus:* Carmen Belgicum in nuptias cujusdam Kőnigii *Bruno p. 198. & 199.* Inventio è nomine Petri *Taubmannus in Melodaſia p. 642.* è nomine Zimmermanni *idem. p. 257.* In nuptias ſponſæ Barbaræ. *Idem p. 235,* E nomine Mariæ, ubi de dulcore amoris *p. 243.* In nuptias Margaritæ von Hengſt & Sponſi Türcken Carmen Belgicum *Brunonis p. 65.* V. ſimile apud eundem *p. 82.* In nuptias cujusdam Luciæ, *idem p. 259.* Leo liliger & Leæna Roſifera. Inventio ex teſſerâ Gentilitia. *Bonifacius in Muſis l 5. p. 235.* In nuptias Chriſtiani & Chriſtinæ *Hoffmanni in epigr. p.* 198. In nuptias Gailii & Sandiæ. Inv. Gailius practicus in thoro, ut ille JCtus in foro, anchora amoris in arena figenda. *Id. p.* 200. In Pruſſum, ſponſam Preusſiam ducentem, *Id. p.* 168. Vide Carmina noſtra in Libro venerum: Carmen Pancratium in nuptias Pancratii, Venerem piſcatricem, oleariam, fontanam &c.

31 II. A CIRCUMSTANTIA *Perſonarum matrimonium ineuntium.* An virgines viduis ſint præferendæ? *Eleg. Henr. Meibomii.* Deformes pulchris eſſe præferendas *Fabricius L. 2. Eleg. 5.* Pulchras deformibus eſſe præferendas *ibid. Eleg. 8.* Puellas ſimplices prudentibus eſſe præferendas *ibid. Eleg. 9.* Prudentes ſimplicibus &c. *ibid. eleg. 10.* In nuptias alicujus cereviſiarii, qui Oenopolæ filiam ducebat. Sine Cerere & Libero friget Venus *Hofm. p. 199.* In nupt. Typographi. Prælum amoris *idem p. 180.* *Epithalamium in eruditum ſcripturus multas inventiones applicare poterit ex Heinſii ad Jacobum Primerium epiſtola, qua agitur: An & qualis viro literato uxor ſit ducenda?* Venus Cimbrica ſeu in nuptiis Chriſtiani IV. Daniæ Regiis *Barlæus l. 1. Heroic. p. 75.* Venus Britannica *id. l. 2. Heroic. p. 290.* In nupt. Ennonis *id. p. 321* In nuptias Hofdii Poëtæ Batavi ſecundùm ſponſi *id p. 469.* amatorem Regi ſimilem eſſe. *Vinc. Fabric. el. 3. l. 2.* Amatorem mancipio & captivo eſſe ſimilem *ibid. el. 4.* In aliquem ſponſum Eccleſiaſten. *Zuber. poëm. part. 1. p. 14.* Epithalamium in Notarium. Inventio ex officio & nomine *Henr. Bruno Mengelmoës p.* 46. In nupt. Anton. Matthæi JCti *Boxhorn. Poëm. p. 3.* In nuptias Jacobi VI. Scotorum Regis & Annæ Danorum Regis filiæ in Dania celebratas, Georgio Scotiæ Mareſchallo Regis ſui vices obeunte *Scoti T. 2. p. 323.* In nupt. Arminii Theologi & Medici: *Banning p.* 60. Epithalam. In Calendrinum ſacerdotem. *Hugen. In moment. deſult. p.* 290. In Philoſophi nuptias: Philoſophus eget uxore, claudit: Tendimus huc omnes, thalamum properamus ad unum. *Hofman p. 172.* Huc etiam ille L. C. pertinet uxorem ſtudiorum & actionum finem eſſe *id. p.* 169. Chamæleon grammaticale ludicrum. *Gudberlethius p. 101.* Epithalam. in Vexilliferum. Invent. à re militari ad rem uxoriam applicata *Henr. Bruno p. 220.* Epithalam. in nuptias peregrinatoris. Invent. à peregrinationibus Sponſi petita. *Id. p. 217.* Epithalam. in JCtum, Invent. proceſſus juridicus in judicio Veneris. Carmen

Belgic. *id. p.* 209. In nupt. JCti. Inv. ex officio *id. p.* 161. In nuptias principis Mechlenburgici *Nic. Heinſ. p.* 156. *nov. edit.* Epithal. ſenatoris. *Grotius p.* 90. conſtat variis fictionibus. Epithal. Conſiliarii. deſcribitur hic Veneris Regia & Amorum ſtudia circa nuptias. *Grotius p.* 102. In nupt. Principis Arauſionenſ. *id. p.* 112. Epithal. in nuptias Joh Bourellii, qui commendatur à variis peregrinationibus. *Id. p.* 209. In viduam, antea viro militari junctam, *Bruno p.* 267. Carmen Belgicum in Triglandium ſacerdotem. Invent. à ſanctitate conjugii *id. p.* 349. Carmen Belgicum in nuptias Vidui & Viduæ. *id. p.* 351. Venus Batava *Barlæus Heroic. p.* 363. conſtat fictionibus & laude viri nobilis Epithal. in nupt. Conſtant. Hugenii equitis, & Principi Auriaco à ſecretis *id. p.* 385. Amor ſapiens in nupt. Graſii. tota invent. eſt de ſapientia amoris. poſſunt applicari nupt. Philoſophi *id. p.* 510. In nuptias Conſulis *Barlæus p.* 549. Venus Conſularis in *noſtro Venerum Libro* In nupt. Redii Equitis, rerum Indicarum Præfecti *Barlæus p.* 434. Epith. in Principem Naſſovium. *Banning p.* 113. Epith. in comitem. *Wallius p.* 204. Epith. in Jacobum Pelitium J. D. Inv. à peregrinationibus. *Barlæus T.* 2. *p.* 74. in nupt. Mylii militis, Inv. à re militari ad Venerem applicata, *id. p.* 135. in nupt. Pickeri, inv. à peregrinationibus Indicis deſumta. *id. p.* 140. in nupt. Hemskerckii JCti & Poëtæ. *id. p.* 141. in nupt. Cullinii JCti. Applicantur libri juris & proceſſus ad rem veneream, *id. p.* 145. In nupt. Grotenhuſen JCti eadem inventio *p.* 145. In nuptias Boy Advocati & Poëtæ eadem invent. *p.* 147. In nupt. Polii J. U. L. ead. inv. ſed aliis admiſta. Tractatur L. C. de conjugii dignitate *p.* 148. In nupt. Gronovii Hiſtoriarum Profeſſoris. comparat uxorem ejus cum toto mundo *p.* 149. poteſt hæc invent. applicari ad Phyſicum vel Medicum. In nupt. Matth. Voſſii Hiſtoriographi &c. Comparat ejus officia cum officio mariti *p.* 151. In nupt. Helmontii. J. D. invent. à re juridica *p.* 154, In nupt. Jonckeri comparat bellum Martis cum bello Veneris, ſponſamque cum toto orbe *p.* 156. In nupt. Antonii Matthæi JCti inv. à re juridica *p.* 179. In nupt. Arminii Medici inv. è rebus ſex Hippocratis, inter quas etiam Venus. Applicat rem medicam rei uxoriæ *p.* 184. In nupt. Corn. Blau Mathematici & Typographi *p.* 203. In nupt. ſecundas ſenis Theologi *p.* 212. In nupt. Fratrum duas ſorores ducentium, alluditur ad geminum conjugium *p.* 223. In nupt. Utenbogardi quæſtoris. alludit ad officium *p.* 246. In thalamum Joh. Fontani Medici *Boxhorn. p.* 99. In nupt. Sponſi Batavi & ſponſæ Anglæ. Amor Batavis jungit toto diverſos orbe Britannos *id p.* 60. Epith. In Hoſdium Poëtam. Plempius in quisquiliis *p.* 96. in Thal. Joh. Fontani Medici *id. p.* 99. in nupt. Chriſtiani Caſſii. inv. à negotiis Aulicorum. *Vinc Fabricius p.* 99. In nuptiis Lateri JCti *id. p.* 188. In nupt. officialis aulici Belg. *Henr. Bruno p.* 40. In Mart. Braſſium Poetam laureatum *Taubm Melod. p.* 266. In nupt. Corn. Mylii JCti, inv. ab officio. *Baud. p.* 411. In nupt. Niporti JCti & Secretarii, ab officio adduntur fictiones & proſopopœiæ

 Vene-

Veneris. *Nyendalius p.* 23. Epithal. in Regem Galliarum Henricum IV. & Mariam Medices. Inv. à laude utriusque Principis, allocutione facta ad ſolem diei hujus præſidem *Baud. p.* 69. In nupt. Mathematici & Mechanici. à profeſſione *Flemming p.* 158. Phaleuci an conveniant nuptiis Principum. *Taubm. p.* 22. In nupt. Medici filii & ſponſæ Medici filiæ *idem pag.* 233.

32 III. A TEMPORIS CIRCUMSTANTIA. In nupt. circa ipſum ſolſtitium celebratas, *Vid. Veneres noſtras.* In nupt. die Martis celebratas *Boxhorn. poëmat. p.* 51. In nupt. die Jovis celebratas. *Vid venerem Joviam in libro noſtro Venerum.* In nupt. Gregorii die celebratas. Vigilantia amoris *Hofman. p.* 181. Hyemem amatori maximè aptam eſſe, *Fabricius L.* 2. *El.* 1. Æſtatem amatoribus aptam eſſe, *id eleg.* 2. Epithalam. inventio à tempore verno. *Bruno p.* 61. In nupt. Bambeckii inv. à verno tempore, cujus attributa & effectus cum rei venereæ attributis comparat *Barl p.* 199. In nupt. Appelboem. inv. à verno tempore, alludit & ad ejus officium *p.* 267. In nupt. Jacobi Pergens à verno tempore *p.* 350. Carm. in nupt. à Schagen, in quo ſingula diſticha annum celebrati matrimonii indicant *Baud. p.* 649. Paul Flemmings carm. German. verno tempori applicatum *p.* 149. In nupt. hyeme & tempore belli celebratas *Flemming. p.* 162.

33 IV. AB OCCASIONE amoris. Epithalamium in nuptias Theodori Boulii & Gertrudæ Bouliæ, inventio petita eſt ex fab. de origine Conjugii. *Banningius l.* 2 *eleg.* 1. In nupt. Petri Boor Secretarii uxorem de rure ducentis. Inv. præfert ſponſam è rure urbanis. *Barl. p.* 183. Ad Joh. Veſalium Epith. occaſione ejus, quod dixerat, ſe novum hortum conducturum. *Taubm. in Melod. p.* 156. introducitur colloquium ſocrus & ſponſæ *id p.* 235.

34 V. AB ADJUNCTIS *deſcript. ſcilicet nuptiarum, amoris rituum &c.* In ſecundas nupt. Hofdii *Hugen. in moment. deſultor. p.* 8. In nupt. ſecundas de Brederode *p.* 139. Diſſvadet ſecundas nupt. 6. Epigr. *id. p.* 146. In tertias nupt. Redekeri, *Vid. Veneres noſtras.* Ad amicum ſecundas nupt. ſvadentem. *Hugen. moment. deſult. p.* 347. Soliloquium amantis ſponſi ad ſponſam & ad noctem primam, *idem p.* 186. In nupt. Birckmanni. Inventio: Quod uxor ſit omnium actionum & ſtudiorum finis. *Hoffman. p.* 169. Domum ductio ſponſæ, repetitur verſus intercalaris: Ducite rite domum mea carmina ducite ſponſam, *Henr. Bruno p.* 217. op eene Brüet op de lüet ſpeelende *id p.* 165. Henr. Bruno deſcribit feſtivè actum amoris in JCtum *p.* 217. In nupt. Hofdii Poëtæ Batavî ſecundum ſponſi. *Barlæus p.* 469. Epithalamii in nupt. peregrinatoris Inv. à peregrinationibus ſponſi petita, *Bruno p.* 239. Dithyrambus Trochaicus Gudberletii *p.* 133. In Conſiliarium viduum, & ſponſam viduam. Epithalamium in Gronovii nuptias, allocutio ad noctem, quæ deſcribitur à variis amœnitatibus amorum. *Nic. Heinſ. p.* 281. In ægrotum ſponſum *Henr. Bruno p.* 24. Domum ductio Mariæ van der Dühn. deſcribitur ipſa deductio, & adduntur vota pro prole. *Grotius p.* 99. Divas invitat ad nuptias & feſtivitatem earum deſcribit

Digitized by Google

ſcribit *Bruno, p.* 102. Epithal. quo eleganter deſcribitur amoris actus. *Bruno p.* 187. *it.* 191. *it.* 193. *it.* 196. In nupt. ſecundas *Barl. p.* 520. In nupti Kerckhofii ſponſam Anglicam ducentis. Inv. potiſſima eſt, quod amor etiam placere poſſit peregrinus *id. p.* 516. In nupt. ſecundas *id. p.* 541. In nupt. Boyenburgii ſecundum ſponſi, *id. p.* 417. De immani lecto Metellani ad ornatiſſimam ejus conjugem. *Scoti T.* 2. *p.* 386. Epith. in Grafii ſecundas nupt. tractat. de neceſſitate & utilitate conjugii *Barlaus p.* 143. In nupt. Van der Hagen. deſcribit apparatum amoris ejusque ſvavitatem & neceſſitatem. *id. p.* 268. In nupt. Jac. Pergens deſcribit ſvavitatem amoris & exemplum totius naturæ amantis allegat. *id. p* 350. In nupt. Helmontii. Inv. à deſcriptione nupt. & commendatione conjugii, *p.* 356. In diem anniverſarium nuptiarum Hofdii *p.* 364. In nupt. Gronovii. Non eſſe cœcum amorem. *Boxhorn p.* 64. Carmen nuptiale, quod tibicinem alloquitur, eique præſcribit varios chorearum modos. *Joh. Jov. Pont. lib.* 1. *amorum conjug. p.* 3314. Heſperum alloquitur, *p.* 3316. Uxorem lecto ſurgentem alloquitur *p.* 3318. Elegiam alloquitur, conjugali amori adſit *p.* 3309. animum ſuum alloquitur, *p.* 3326. In nupt. Giphartii & Ravenſtenii. Supplicium ſumitur de ſponſa, plectitur corpore, quæ ore rea eſt, *Bruno p.* 178. In nupt. Petri Fabri ſecundum ſponſi. *Taubm. in Melodæſia, p.* 246. Epithal. in Hofmannum à laude ſponſæ, *p.* 278. In Joh. Specknerum. Deſcribit eleganter geſtus amantium, *p.* 282. In nupt. Aberti à Scagen. Deſcribit eleganter & feſtivè congreſſum nuptialem, & addit Epitaph. virginitati *Baud. p.* 646. & 649. In nupt Kirchmanni. Deſcribit ib. congreſſum nuptial. partim ejusque invent. ducit ab opere ejus de Funer. Rom. *p.* 650. In nupt. Henrici IV. Reg. Gall. ad veſperum citius ſolito irruentem *Baud. p.* 622. Lifländiſche Shnee-Gräfinn, quo carm. deſcribitur eleganter feſtivitas nuptialis una cum actis thalami. Flemming *p.* 163. Deſcribit eleganter ſvavit: amoris *id. p.* 352. In nupt. Henr. Tſerlingii laudat amorem comparatione facta cum tota rerum natura, *id. p.* 355. Pleraque Flemmingi carmina ex iſta inventione petita. Actio furti contra ſponſam, ut reſtituat cor raptum. *Taubm. Melod. p.* 285. Deſcribit ſoliloquia ſponſorum *p.* 243. G-vartii hymenæus pacifer Vid. Columeſium in opuſculis p. 101.

VI. A FORMA SEU GENERE CARMINIS. Carmen pancrat. in 35
nupt. Pancrat. *Vid. veneres noſtras.* Cantio nuptialis ex latinis & Belgicis verſibus mixta *Bruno pag.* 201. Parodia nupt. ex omnibus metris Boethianis conflata. *Id. p.* 205. Dithyrambus Trochaicus in nuptias Conſiliarii vidui & ſponſæ viduæ *Gutberletius p.* 133. Carmen in Anacreonticum Taubmanni, columbæ nuptiales. In *Melodæſia p.* 129. Carmen Belgicum, cujus omnes verſus in unum rhythmum terminantur, *Bruno p.* 165. Philandri ad Neæram Enthuſiaſmus *Gutberletius p.* 90. Feſcennina carmina in nupt. Fontani *Plempius in quisquiliis p.* 102. Feſcennina in thorum Dimeni *p.* 104. In nupt. Bontii *p.* 106.

Thyrſis. Lyrico-Bucolicum *Caldenbachius lib.* 3. *Lyricorum carmine* 19. In nupt. Electoris Brandenburgici. Quod Phaleuci conveniant nuptiis principum *Taubm. p.* 227. Cento nuptialis Auſonii.

36 VII. MISCELLA. Μισόγαμος ſatyra. *Hugenius in mom. deſultor. p.* 287. Varias inventiones non ex certo fonte deſumtas, ſed quicquid in buccam venit, quocunque modo, feſtive tamen ad nupt. applicavit *Jan van der Veen à p.* 201. *usque* 335. Odæ nuptiales ad virgines hoſpites, *Bruno p.* 167. Hymnus ad virgines hoſpites, *Bruno p.* 167. *p.* 63. in diſceſſum filiæ Regis Britanniarum nuptæ Principi Palatino *Grotius p.* 221. Melidoriæ amores laudat *Scoti p.* 127. Laus amicæ *ibid. p.* 149. *p.* 177. *T.* 2. *p.* 479. *Vid. Banning. p.* 8. *p.* 16. *p.* 18. Ubi agit de laudibus Fulviæ ſuæ, invectiva in nimium puellarum cultum *Joh. Jov. Pontanus. p.* 3336. Excuſat ſe quod pro centum Phaleucis 40. ſcribat in nuptias *Taubm. Melodeſ. p.* 272. Numerat Phaleucos ſuos quos ſcribit in nupt. *id. p.* 232 Excuſatio, quod carmen ſcribere nequeat *p.* 233. Excuſatio carminis & querela quod ſibi inventio deſit *p.* 253. *Vid. Pierii Winſemii amores.* Elegans epigr nupt. eſt ap. *Martialem l.* 4. *Epigr.* 13. Ubi tractatur L. C. de æqualitate nuptias contrahentium.

37 IN EPICEDIIS inventiones ducuntur I. *à laude Perſonarum.* Conſulantur loci Rhetorum. II. *πάθεσιν ſive querelis*, ubi varii affectus excitentur & variis figuris res ornetur. Præcipuè hic conſiderantur jactura publica vel privata è morte, Spei everſio, ſi immatura ætate deceſſerit, proponatur deſiderium noſtrum, inducantur proſopopœiæ valedicentis mundo, laboribus, conjugi, liberis, amicis, aſpirantis ad cœleſtia, contemnentis mortem. Uſui hic eſſe poterit *Dan. Heinſ. elegantiſſimum poema de contemtu mortis.* Solent alii expoſtulare cum fatis & Diis, in morbos, peſtem, bella, invectivas formare, res inanimatas ad luctum convocare, quod ineptum interdum eſt. Poſſunt augeri affectus è circumſtantiis, à genere mortis & à perſonæ conditione deſumtis, ſi morbo vehementi decubuerit, ſi bello, undis perierit, ſi puer, ſenex, maritus, eruditus, Princeps, miles &c. perierit. III. *à conſolationibus.* Hic conveniunt omnes illi LL. CC. de fragilitate humana, de mortis necesſitate &c. Vid. *Neſſelii meditationum noviſſimorum de la Serre varia ſcripta*, quod jactura in hæredibus & liberis reſarciri poſsit, quod Chriſtiano homine indignum ſit, lugere beatos, quod luctu nihil proficiamus, fato eſſe acquieſcendum: quod tumultibus mundi eripiamur, quod mala non ſint cumulanda: quod cœleſti gaudio fruatur defunctus. IV. *à ritibus & antiquitatibus* ad quas alludere ſæpe ſolemus. *De ritibus funeral. Kirchmannus ampliſſime ſcripſit.* V. *à forma carminis*, quod eſt vel Elegiacum rei funebri inprimis aptum; illud præcipuè quod numero & periodo Græcis uſitata, & Catullo familiari ſcribitur, & quali utitur *Heinſ. in Monobiblo ſuo.* Jambus quo plerumque uſus eſt *Baudius*, qui integrum librum Jamborum funeral. ſcripſit; ἐπίμικτον, quod nullo conſtat certo genere ſed vario

me-

Digitized by Google

metro compingitur, quale in uxoris ſuæ obitum fecit *Dan. Heinſ. p.* 123. Solent
& epigrammate ſive inſcriptione Epicedia comprehendi, de quo *Maſenius in*
arte argutiarum, & Boldonus in Epigraphice ſua. * Exempla Epicediorum multa 38
ſunt in Statio *L. 1. ſylv. carm. 1.* Epitaphium in Glauciam puerum Atedii Meli-
oris *L. 2. ſylv. carm. 8.* conſolatio ad Flavium Urſum de amiſſione pueri *l. 3. ſylv.*
carm. 3. Lacrymæ Hetruſci in morte parentis *L. 5. ſylv. carm. 1.* In uxorem pie-
tas *L 5. carm* 3. Epicedium in patrem *L. 5. capite* 5. Epicedium in filium ſuum,
vide apud *Sidronium Hoſchium*, Elegiacum præſtantiſſimum novem elegiis,
quibus curſum vitæ humanæ cum mari comparat. Vid. *Laurentium le Brün T. 2.*
eloquentiæ poetic. p. 505. Ubi plurima exempla habet Epitaphiorum & inſcripti-
onum *uſque ad p.* 586. Varia exempla inventionum in unum virum doctum
invenias in Epicediis, quæ vitæ Puteani adduntur à Rigaltio ſcriptæ.

Exempla ſpecialium inventionum hæc ſunt. I. A NOMINE in Hoſpi- 39
talii obitum, in exſilio mortui *Galli p.* 91. *T.* 3. In Firmini Durii obitum. Firmus
& durus Studiis: hinc firmum illi nomen poſt fata durat, *p.* 158. in obitum Go-
honii cognomento ſolitarii: in vita ſolitarius, poſt mortem volitat per populi
ora, cui quondam ſolitudo grata, nunc ad plures abiit, *p.* 161. De inſignibus
Farneſianis, (liliis) ejusdem tumulo inciſis *p.* 215. Franciſci Prothei tumulo.
Hominem fuiſſe in vita Vertumno ſimilem *p.* 429. In obitum felicis Poloni *Phi-*
lomathus p. 52. Fortunati *Pontanus p.* 3389. Junii Juniani Maji *p.* 3399 *Puella Ro-*
ſcia 3394. Joh. Oecolampadii lampas in æde ſacra *Hoffm. p.* 680. In obitum Mu-
ſculi, *p.* 681. In obitum Hyperii nomen è ſuperis ductum *p.* 683. in obitum Ur-
ſini Theologi. Inv. Urſus defendit agnos contra lupos *p.* 684. In obitum Se-
cretarii Renard carmen Belgicum *p.* 330. In obitum Poſthumii. *Itali. Fol.* 230.
In obitum Carteſii Phyſici *Hugenius p* 379. alludit ad nomen Renati. In obi-
tum Fabri *Taubm. p.* 311. In nupt. cum Anna quadam, Anna fuit nunc
Anna perenna erit, *p.* 386. In obitum Brandii Camerarii ad nomen alluditur
Hoffmannus p. 153. In obitum Maji ultimo Februarii *Griniſius p.* 253. In obitum
Gallæ ſterilis Pontanus 3420.

II. A PERSONA *ratione profeſſionis vel ætatis, vel conditionis* Praſchii ele- 40
gans elegia in obitum Patris. In tumulum Phrynes meretricis *Zuberus p.* 57.
In tumulum Lauterbacchii Poetæ *id. p.* 27. In obitum Guſtavi M *Balzak. p.* 18.
ad Franciæ Cancellarium de obitu fortiſſimi ſui generi *id. p.* 18. In obitum Me-
nardi Poëtæ elegantiſſimi, Inv. Deos ipſos Mercurium Phœbum deprecatos
eſſe mortem ejus *id. p.* 54. In obitum Nymphæ præſtantiſſimæ virginis, quam
laudat à poeſi, eloquentia, Muſica, *id. p.* 64. Inv. non jam habere Numina, cu-
jus ore canant, cujus animum inſpirent, olim quidem Apollinis oraculum de-
ſiiſſe, nunc vero ipſum Phœbum & Muſas mori, *id. p.* 66. In Borbonium Græcæ
linguæ Profeſſorem, Sacerdotem, Oratorem, Poëtam, *id. p.* 106. Ad eundem
inter cœlites agentem. Inv. quàm Tibi jam dulce eſt mendacia Græcorum, &

arte

artem Tuam inter cœlitum carmina contemnere *p.* 107. Amyntas de Thyrſide heu jam non ſuo, id eſt, in funus juvenis fortisſimi & amici ſui *p.* 111. In obitum Thomæ Rhædi à doctrina varia, prudentia, peregrinationibus, laudati. *Scoti T. 1. p.* 51. In funere Raphaelis Thorii Medici & Poëtæ præſtantiſſimi *Scoti p.* 61. Epicedium illuſtris puellulæ, quæ à variis dotibus laudabatur, *p.* 109. In Principis Aurelianenſ. in pueritia mortui obitum, *p.* 117. Veneris lacrymæ ſuper morte Adon. poteſt applicari in obitum puelli *p.* 178. Epitaphium Petri Ronſardi. *Poetæ Galli p.* 279 in obitum Nobiliſſimæ Matronæ Baſſompieriæ. De laude illuſtris fœminæ cum fictionibus intermixtis *p.* 375. Epicedium Thomæ Kreigii Poëtæ, JCti &c. ad filium *p.* 330. Davidis Blackii profectio in patriam cœleſtem *T.* 2. *p.* 81. In obitum amici, quem laudat ab eximiis dotibus *T.* 2. *p.* 104. Epitaphium Roberti Rollocii Paſtoris, *p.* 114. Tumulus Joh. Metallani Scotiæ Cancellarii *p.* 116. In conjuges ſimul febre mortuos *p.* 148 *Vid. Miſcellan. noſtra p.* 72. Epitaphium fratris Scoti *p.* 155. Tumulus Camilli. Comparatio cum Camillo Romano *p.* 382. Epitaphium Glennuſii dum pacis conditiones proponeret mortui *p.* 384. Epitaphium Matronæ *p.* 386. Cardinalis Lotharingiæ. Sepulta hîc eſt belli fax cui aqua inſpergenda *p.* 387. Epitaphium Henrici IV. Galliar. Regis circa tempus nuptiarum mortui *p.* 386. Eliſabethæ Henriettæ. Laudatur à pulchritudine *p.* 487. Kinneri tumulus *p.* 488. in obitum van der Haagen. Poëtam illum carminibus immortalem factum, *p.* 489. Leſſus in obitum ſummæ ſpei Princ. Jacobi VI. *p.* 544. in Manes Medici & Philoſophi. Inv. Fotius orbis volumen ita didicit, ut jam extra orbem feratur *p.* 549. Epitaphium Scaligero ut Regio ſanguine orto *Dan. Heinſ. p.* 53. eidem ut temporis emendatori, *p.* 54. eidem ut linguarum omnium perito, & antiquæ Aſtrologiæ illuſtratori *p.* 55. Manes Lipſiani *p.* 61. ad Lipſium poſt ſcriptum poſtremum ejus, Lovanium, mortuum *p* 66. In obitum Memmii Conſiliarii *Galli p.* 3. *p.* 79 *p.* 87 92. *& ſq.* De Thuani obitu ad Fratrem *p* 97. 98. in eqvitem fortiſſimum, *p.* 101. in Nobilisſimam Matronam, ſed ſterilem, *p.* 102. Ronſardi Poetæ Epicedium *p.* 108. *& ſq.* In obitum Aurati Poetæ & Interpretis Regii *p.* 105. cauſarum Patroni tumulus. 145. Epitaphium JCti *p.* 146. Equitis tumulus *p.* 147. (Jam capta in urbe victor cadit,) Civis Romani tumulus *ibid.* in Turnebi obitum *Galli p.* 149. 202. Epitaphium à marito uxori poſitum *p.* 157. Epitaphium Amiralii Galliarum *p.* 163 Epitaphium Maritæ ſtatim poſt nuptias mortuæ, *p.* 165. In Manes Puteani *ibid.* Epitaph. illuſtris fœminæ, laus à virtutibus *p.* 196. in mortem Galliarum Regis *ibid.* Poetæ Nænia Pentaſyllabica *p.* 105. Tumulus Claudiæ conjugis Regiæ. Claudia facta eſt Jovis Conjux, *p.* 240. Epitaph. magni Medici *p.* 242. In obitum Matris Regiæ *p.* 242. in tumulum militis *p.* 256. In duos conjuges uno tumulo compoſtos *p.* 258. Epitaph ſummi Navarchæ, qui terra atque mari floruit aſtra tenet *p.* 261. Epicedium in ſenem *p.* 349. Ad manes Ronſardi Poetæ *p.* 463. Tumulus Præſidis Alealmi *p.* 456.

La-

Lacrymæ ad buſtum Patris *p.* 366. &c. in obitum Peruſii Poetæ Tragici *p.* 470. Memoria Thuani conſiliarii. (à munere laudatur comparatione facta cum Medicina) *p.* 471. Caſtanii equitis Epiced, *à p.* 504. *ad* 511. In Thuani obitum deſcribitur vita *p.* 519. In ejuſdem obitum prima juventute mortui *p.* 511. In obitum Jani Douſæ prima ætate in peregrinatione exſtincti *p.* 515. ad 532. Epitaph. Douſæ Patris *p.* 532. Epiced. in Juſti Lipſ. obitum *p.* 538. Advocati Epitaph. raptus eſt ad tribunal Rhadamanti *p.* 593. Epitaph. Budæi *JCti* (Inops mortuus non eſt, qui cœlo animum terræ corpus reddidit, nobis monumenta ingenii) *p.* 593. In mortem Franciſci, & duorum ejus liberorum *pag.* 597. Franciſci I. Francorum Regis tumulus *p.* 658. Franciſci Galliarum Delphini tumulus, *p.* 659. Caroli Franciſci Gallorum Regis filii tumulus, *p.* 660. in obitum ProRegis *p.* 660. in obitu trium Galliæ Regum Secretarii *p.* 663. In obit. immat. Caſimiri Comit. Palat. *p.* 666. Epitaph. Patri poſitum *p.* 680. Epitaph. matri ante 15 annos ſe puero exſtinctæ poſitum *p.* 668. In obit. Patrui, Senat. Pariſ. *p.* 669. ſororis chariſſimæ *p.* 669. Stellæ curiæ præſidis *p.* 670. Eobani Heſſii Poëtæ *ibid.* Porti Creenſii *p.* 671. duorum conjugum uno eodemque die exſtinctorum *p.* 671. Poëtæ Obeſi, *p.* 673. Mathematici in ipſo ætatis flore mortui *p.* 674. Sambuci Poëtæ *p.* 675. virginis lectiſſimæ *p.* 673. Lamonii juvenis admirabilis, *p.* 676. Martini Lutheri & Philippi Melanchthonis *p.* 678, & 679. Bullingii candidiſſimi viri. (Cur fleamus mortuum, qui vivit aliis & ſibi) *p.* 680. duorum amicorum *p.* 681. Gvvaltheri filii unici, *p.* 681. amici Alcoini *p.* 686. Zwingeri (terra cœlum capit) *p.* 687. Epitaph. Monadii Medici *ibid.* in ejusdem obitum trium linguarum periti *p.* 808. in obitum amici *ibid.* Medici *p.* 689. Pythæi JCti à *p.* 819. ad 836. Henrici III Galliæ & Poloniæ Regis *p.* 877. Prevotii *p.* 1075. Franciſci I. Regis *p.* 1080. Albæ ſpinæ *p.* 116. Borbonii *p.* 1680. Ronſardi catarrhis & vigiliis exſtincti, *p.* 1120. Epitaph. Franciſci I. *p.* 1130. Conſiliarii Regii *p.* 1131. In obit. amicæ *p.* 1135. Crucii Militis fortiſſimi *p.* 1134. Boneri Marte & arte clari, *p.* 1136. Brixii Poetæ (Gallia deplorat Poetam ſuum, qui cives ſuos ſæpius deplorabat) *p* 1144. Jacobi Regis Scoti *T.* 1 *p.* 480. Virginis Metellanæ præmatura morte exſtinctæ (virtutes numeravit Parca non annos) *p.* 603. In tumulum duorum Conjugum, *p.* 609. In obit. Ducis Lennovii (non hæc unius Viri mors ſed publica clades eſt) *p.* 611. Quinquennis puellæ, *p.* 615. Annæ puerperæ, (comparat illam cum Phœnice) *p.* 616. Comitis Moraviæ (à variis dotibus laudatur) *Jonſtonus p.* 355. Boccii vatis *p.* 418. Maritæ Jonſtonæ, *p* 400. Nobiliſſimæ Heroinæ *p* 411. Eccleſiaſtæ *p.* 425. Mercatoris *p.* 426. Epithalamium in cœnobio deſponſæ (poſſit inſervire Epicedio in ſponſam) *Wallius p.* 251 Idyllion Theſtylis in puellam ruſticam in ipſo religioſo Divæ virginis cultu exſpirantem, *Becanus p.* 10. In Hoſchii obitum Idyllion & aliquot elegiæ, præmiſſæ *poëmat. Hoſchii*

à p. 1. ad. 12. Epitaphium in Metaphyſicum *Banning. p.* 166. In obitum Botanici ſingularis, *p.* 181. in Banningiam cognatam *p.* 185. In tumulum elegantis puellæ, *p.* 191. Panegyricus Guſtavi Adolphi *Barlæus, p* 45. *it. Winſemius.* Manes Bavari *Barlæus p.* 91. Gallia plorans *p.* 159 in funus Princ. Mauritii *p.* 181. In obitum Rutgerſii Legati (laus à doctrina & variis virtutibus, *p.* 376. In obitum Shnellii *p* 420. Mariæ de Jonge inter primos Mariti amplexus exſtinctæ, *p.* 479. cujusdam poſt ſponſalia exſtincti, *p.* 401. alicujus prælio adverſus Turcam cæſi, *p.* 536. Epiſcopii Theologi *p.* 545. Conſulis *p.* 533 Erpeni Profeſſoris Orientalium, *p.* 76. *T.* 2 Pauwii Anatomici (Proſopopœia mortis) *p.* 79. Hiſtor. Profeſſoris *p.* 139. Conſulis *p* 175. *juvenis p.* 209. Syndici, *p.* 211. Realii Equitis domi foriſque non uno munere functi, *p.* 221. Mylii, *p.* 222 recens maritæ. *p.* 261. Vorſtii Medici, *p.* 284. Præfecti Dongriæ orientalis *p.* 316. Manes Molini Senatoris Veneti (Neptunus introducitur. Venetiæ urna Molini, purpura, Adria &c) *à p.* 319. *ad* 325 In obitum Joh. Iſaaci Pontani, *p.* 366, Advocati *p.* 383. Nobiliſſimæ Dominæ 387 filiolæ triduo poſt matrem mortuæ 390 Jacchæi Philoſophi (in Te multa ſecula moriuntur) *p.* 418. Uxoris ſuæ *p.* 468. Principis Mauritii, *p.* 474. Parentis ſui *p.* 479. Patrui *ibid. & p.* 480. Caſimiri Gubernatoris Friſiæ *p.* 559. In obitum Grotii, *p.* 574. Exclamatio in fun. divitis, cùm ſepeliretur *Balde in lyricis p.* 68. de aliquo quinquies viduo *id. p.* 70. Ara in memoriam defunctorum conjugum poſita *p.* 81. In obit. Kelleri Rectoris *p.* 26. Genovefa mortem ſponſum ſuum nominare ſolita (inſerviet Epicedio in ſponſam) *p.* 134. In fun Princ Bavariæ filii *p.* 187. Matris *p.* 299 Cancellarii Aulici *p.* 3571 Fratris *Sarbievius. lib.* 3. *oda* 24. In fun. Palatini filii immaturè defuncti, *ibid. oda* 26. ad quendam conjugi juſta perſolventem, *lib:* 4 *oda* 30. In obit. JCti profeſſoris *Niendalius p.* 37. ducis militaris, *p* 154. ſcitiſſimæ infantulæ *p.* 155. Eccleſiaſtæ *p.* 162. Scotani Profeſſoris Theologi & Sacerdotis (Telluris hoſpes vivit ætheris cibis) *p.* 186. Epitaph. Jacobi VI. Regis Scotorum. *Buchananus p.* 339. Reginæ Scotorum 16. anno ætatis exſtinctæ, *p.* 340. Valli Doctiſſimi, (lux ejus vel in tenebris micat) *p.* 341. Præſidis *p.* 342. Fontani Poëtæ & cauſidici *ibid.* Orbonii adoleſcentis ſummæ ſpei, *p.* 34. Juvenis generoſi *p.* 344. Stuarti Pro-Regis Scotiæ *p.* 345. Celebris viri *p.* 346. In obitum Catzii. *Bruno Mengelmoës* in obit. Voſſii *p.* 163. Boxhorn. (tacet ævi facundia, quæ hoc ore locuta eſt) *p.* 204. Conſulis *p.* 223. JCti & Syndici (Vectigal & debitum naturæ ſolvit) *p.* 331. Typographi, *p.* 332. ſvaviſſimæ infantis, *p.* 333. Virginis, *p.* 336. Pharmacopæi ſub inſignibus aurei annuli habitantis *p.* 366. Medici *Delic. Poëtarum Italorum fol* 16. Columelli *f.* 95. Poëtæ & Logici *f.* 98. Politiani, Poëtæ & Philologi *f.* 174 Beroaldi Philol. *f.* 176. Puellæ *ibid.* Cardinalis *à f.* 185. *ad f.* 195. Medici & Poëtæ *f* 262. Critici *f.* 285. Coqui *f.* 35. Pictoris. *f.* 356. Puellæ poſt nativitatem ſtatim mortuæ *f.* 337. adoleſcentis armorum & literarum laude inſignis, *f.* 341. Giſii Ducis oda *f.* 364. Infantis *f.* 366. Syl-

Digitized by Google

Sylviæ pulcherrimæ fœminæ dialogiſmus *f.* 367. Medici *T.* 2. *f.* 42. Sponſæ *f.* 105. Puellæ, *f.* 106. uxoris *f.* 125. pictoris, *f.* 129. Epitaphia aliquot inſignium Philologorum *f.* 175. & 176. in obitum illuſtris Viri & fœminæ *f.* 212. Leuciæ pulcherrimæ *f.* 254. Conjugis *f.* 251. illuſtris Matronæ, 256. Theologi *Fabritius* p. 148. Parentat dulciſſimæ ſuæ Phyllidi *p.* 178. in obit. uxoris Dan. Heinſ. p. 106. elegantis puelli *p.* 149. Cornel. Voſſiæ *à p.* 155. *ad p.* 162. Principis Sophiæ Heidevvigis oda *Gutberletius p.* 199. Advocati & Scabini Scholarchæ p. 241. Eccleſiaſtæ, *p.* 254. JCti *p.* 258. Infantulæ notæ *p.* 250. Patris. *Joh. Secundus p.* 176. Cancellarii Caroli V. (comparat illum cum Mercurio) *p.* 182. Cæſaris filiæ, *p.* 181. puellæ caſtæ *p.* 183. Viri doctiſſimi *p.* 184. Muſici *p.* 185. Matronæ clariſſimæ proſopopœia *p* 186. formoſi juvenis *p.* 188. fratris *p.* 189. uxoris *p.* 190. Patris *ibid.* adoleſcentis JCti *p.* 191. Reginæ Angliæ à Rege repudiatæ *à p.* 201. *ad p.* 210. Equitis Sidnei *Baud. p.* 195. Ducis militum febri exſtincti *p.* 108. Matronæ *p.* 210. filiolæ poſt partum exſtinctæ, *p.* 223. Philippi Hiſpaniarum Regis *p.* 224. Lipſii *p.* 230. Profeſſoris Theologi *à p.* 232. *ad* 247. Filii Regis Britanniæ *p.* 250. Theologi *p.* 270. fratris *p.* 527. Fortiſſimi Herois *p.* 640. In Manes auriacos *Hugen. in mom desultor. p.* 65. Epitaph. Muſici elegantiſſimi interfecti, *p.* 55. in ſepulchrum Guſtavi Regis Sveciæ *p.* 86. in obit. Infantis Hiſpaniæ, *p.* 86. Filioli Barlæi *p.* 101. Hiſtoriographi *ibid.* Realii Indiæ Expræfecti philoſophiæ magneticæ peritiſſimi *p.* 198. Bernhardi Saxonis *p.* 145. Syndici in patria mortui *p.* 155. Baronis de Gent. *p.* 156. pictoris præſtantiſſimi *p.* 159. Mylii Senatoris *p* 161 In Mercatorem Atlantis ſcriptorem (terra huic levis ſit, qui omnem terram ut Atlas geſſit) *p.* 166. in obit. Viri fortiſſimi *p.* 179. fratris deſignati *p.* 187. Medici & pictoris (fecit homines immortales, & vetuit mori) *p.* 197. Matronæ ditiſſimæ *p.* 199. Eccleſiaſtæ (vita cum via comparatur) *p.* 307. Pueri quinquennis *p.* 309. illuſtris feminæ p. 319. Urbani Pontificis poëtæ *p.* 333. Senatoris Medici *p.* 359. Theologi *p.* 367. Salmaſii *p.* 389. Dan. Heinſ. *p.* 395. Principis Saxoniæ *Taubm. p.* 143. Præceptoris ſui *à p.* 288. *ad p.* 298. Equitis Saxonici. *p.* 298. Clariſſimæ matronæ *p.* 306. Juris Candidati *p.* 308. Sturmii Eloquentiæ Profeſſoris 325. Theologi *p.* 383. Mathematici *p.* 352. Sacerdotis *p.* 385. recens nuptæ *p.* 386 Conjugis decies parentis, *p.* 416. Conſiliarii *p.* 451. In obit. varias fortunæ vices experti Bellisarii, *Baron. p.* 66. Caroli V. *p.* 67 Alexandri Cardinalis de monte alto (Alexander par fit unico & mons altus tegitur exigua ſpelunca) *p.* 68. Cardinalis (mors pallida erubeſcit de rapta purpura) *ibid.* Marchionis Canetti *p.* 61. Poetæ ſuaviſſimi (miratur cur illi nemo Epitaphium ſcripſerit. Quia vocalis Poeta abiit, omnes literæ fiunt mutæ & liquidæ) *p.* 70. Infantis Hiſpaniarum p. 71. Theologi Junii *Grotius p.* 187. Infantis *p.* 194. Lipſii *p.* 211. & 250. Theologi Bezæ, *p.* 114. Arminii Theologi (tractatur L. C. de hæreticis & ſchiſmatibus) p. 121. Uxoris Martinii *p.* 235. Merulæ *p.* 256. Inter bellica tempora mortui

p. 157. Scaligeri, *p.* 160. puellæ formoſiſſimæ *Lotichius l. 3. El. 3.* Viri docti *El. 7.* Mycilli Poetæ *l. 4. El. 2.* Melanchthonis *El. 4.* Equitis Franci *el. 5.* Fratris *p.* 136. JCti *p.* 146. amici, *p.* 141. Crucigeri Viri docti, *p.* 232. ſanctiſſimi Viri *p.* 138. Rubenii Philologi *Nic. Heinſ. p.* 72. Viri docti *p.* 78. ſororis ſuæ & Viri illuſtris *p.* 107. Puteani viri incomparabilis Scazon. *p.* 183. optimi Viri & ſummi Theologi, *p.* 191. Petri Scriverii Philologi *p.* 203. Medici, cum poſt ejus mortem peſtis augeretur *p.* 232. Erpenii Orient. Literarum Profeſſoris, *p.* 335. Cluſii clariſſimi Viri *p.* 336. & 337. In funus immaturum Viri Clariſſimi *p.* 352. Gonzaga Victor à morte ſuperatus (applicari poteſt in obit. Theologi) *Guiniſius p.* 116. In obit. Maji ultimo Februarii die (nolite hoc anno ver ſperare, nam hyberno tempore Majus obit) *Guiniſius p.* 253. Duciſſæ *p.* 254. Thomæ Aquinatis ſepulchrum glorioſum. *Parnaſſ. Soc. Jeſu. T.* 1. *p.* 538. Stephonii Sacerdotis & Poetæ *idem p.* 166. *T.* 2. Elogium funerale Trompio & Salmaſio ſcriptum. (comparantur ſtudia cum militia) *Hofman. p.* 163. Ad Henr. Nicolai de improviſo ſponſi obitu, *p.* 172. Circulus mortalitatis in obitum Braunii (alludit ad omnes figuras Mathemat.) *p.* 191. & 192. Nobilis Genevenſis *Philomathus* (Pontifex Alexandex VII.) *In Muſis juvenil. p.* 18. Mariæ Medices Mantuæ Ducis, *p.* 57. Viri doctiſſimi ſenis *p.* 67. Manes Juniani in obitum Medici Junii *Janus Douza à p.* 459. *ad p.* 475. filii ſui *à p.* 478. *ad* 492. Walerandi variis legationibus & muneribus ap. Regem defuncti, *p.* 294. Amici *p.* 495. Præſidis Curiæ *p.* 498. Poetæ Critici *p.* 138. JCti *p.* 331. Comitis Ducis militiæ equitum præfecti *Joh. Jov. Pontanus, p.* 3375. Puellæ ſub nomine amatoris *p.* 3378. Proſopopœia puellæ, *p.* 3379. Ad ſepuchrum fratris querela *p.* 3380. tumulus Nobilis *p.* 3381. Eremitæ viatoris Proſopopœia *p.* 3338. In obit. Viri literatiſſimi *ibid.* Marulli Poetæ *p.* 3382. Epiſcopi & Poetæ *p.* 3384. Oratoris ac Philoſophi *ibid.* Genii Proſopopœia in obitum Poetæ *ibid.* Parentum proſopopœia in obit. Puellæ 3385. In obitum Villici *p.* 3386. puellæ defunctæ, *ibid.* Aſtrologi 3387. Matronæ caſtiſſimæ *ibid.* Muſici celebris, *p.* 3388. Equitis *ibid.* juvenis eruditi *p.* 3389. Juvenis fortiſſimi & formoſiſſimi, *p.* 3390. Muſici inſignis, *ibid.* Grammatici *p.* 3391. Fabularum ſcriptoris *ibid.* Proſopopœia Matris in obitum infantuli, *p.* 3392. Matronæ pauperculæ ſed pudicæ, *ibid.* Proſopopœia Urnæ è tumulo *p.* 3393. In obitum Roſæ puellæ ante diem mortuæ *ibid.* Candidæ virginis *p.* 3395. Viridellæ *ibid.* Pruinæ puellæ, *p.* 3396. Sulpitianæ *ibid.* Eumolpæ ſervæ *p.* 3397. Patris querela de obitu filii *p.* 3400. In obit. Puellæ, Matris, aviæ maternæ, materteræ, aviæ paternæ *p.* 3402. Moroſæ fœminæ *p.* 3404. Puellæ malè ſepultæ *p.* 3406. Trium Grammaticorum *ibid.* Poetæ, Patris, ſororis. &c. *p.* 3408. Uxoris *p.* 3412. Matronæ fœcundisſimæ *p.* 3413. ancillæ *ibid.* infantuli dies quinquaginta nati *p.* 3415. puellæ naufragæ, Matronæ Conjugis. Pictoris per proſopopœiam ad Maritum *p.* 3416. & 19. parum pudicæ, literati Adoleſcentis, infantuli innominati *p.* 3420. Infantuli bis mortui & nun-

quam

Digitized by Google

quam editi (ex utero cæſi) *p. 3485.* puellæ formoſiſſimæ, *p. 3427.* ſui ipſius *p. 3430.* Epicedium Tragici Poëtæ. *Menagius p. 25.* Saraceni Viri docti *p. 86.* Poetæ facetiſſ. *p. 793.* Poetæ teneri. *p. 101.* in obit. fœminæ à quarto puerperio *Flemming. ep. l. 5 ep. 123.* Medici. ibid. *Cap. 5.* Pii & frugalis Eccleſiaſtæ *carm. 6.* tumulus novercæ. *carm. 8. & 9.* Matronæ poſt nupti mortuæ *11.* Muſici. *12.* Medici. *13.* Mercatoris docti, *16.* Rectoris ſcholæ. *18.* pueri belli *21.* puellæ nobilis *22.* Tyllii *26.* puellæ *27.* Buchanani *28.* Sacerdotis *30.* Duarum Virginum una morte abreptarum *42.* Taubmanni *47.* inter hyacinthos tumulati *48.* Oweni *53.* &c. &c. Epitaph. ſibi vivo L. 6. Carm. 1. paſſim in hoc V. plura exempla.

III. A LOCI ET TEMPORIS *circumſtantia.* Alcimedontis Romani tumulus, qui obiit in Quirinali paucis ante diebus, quam urbs ab exercitu Cæſareano caperetur. *Balzac. p. 28. & p. 30.* Epitaph. Roberti Junii poſt reditum in patriam mortui *Scoti p. 22.* Cygnea cantio in fun. Sandovii poſt reditum in patriam mortui. *Vid. noſtrum librum funerum p. 31.* In duo Scoticæ gentis lumina ad ſeptentriones & meridiem nuper exſtincta *Scoti p. 121.* Epitaph. Lyndeſii extra patriam mortui, *p. 122. T. 2.* De Lipſio inter bella civilia mortuo *Heinſ. p. 65.* in calend. Novembr. Pythæ emortuales & natales, *Galli T. 3. p. 164.* In Timoleontis Briſaci obitum à Vere. *p. 216.* In obit. Juvenis ex Italia & Gallia redeuntis *Banning. p. 162.* In obit. Hoſii in Gallia exſtincti. *Barlæus p. 235.* Henr. Ploos ab Amſtel. in flore ætatis per Galliam peregrinantis, rebus humanis erepti. *Nicndalius p. 54.* Filii Regis Angliæ, cujus ſingula diſticha tempus involvunt, *Baudius p. 261.* Ducis Guiſici, Regis Franciſci &c. Chronoſticha varia *à p. 482. ad 486.* Winshemii circa vernum tempus mortui. *p. 315.* In puellam initio Maji nuptam, fine mortuam. *Pontanus p. 3380.* 41

IV. A GENERE MORTIS vel ejus variis cauſis. In Bergerium à pede ſecto mortuum. *Zubcrus, p. 82. Vid. Miſcellan. noſtra in Exequ. Dehnſii* In obitum fortiſſimi juvenis Marchionis Piſanii pro patria occumbentis ad matrem. (Non potuiſſe filium ſplendidius implere vota parentis) *Balzac. p. 30.* Euryalus Rupellenſis, qui in certamine navali contra Regium exercitum fortiſſimè dimicans, tandem viribus exhauſtis, alieno & ſuo ſanguine reſperſus, nec victor, nec victus in mare cecidit. *idem p. 51.* in juvenem ipſo prælio exſtinctum, *p. 111.* Epitaphium Moravi carcere & aqua intercute exſtincti *Scoti p. 72.* In obit. Ducis Buccinganii à Philtono cultro exſtincti. *p. 74.* Tumulus præclaræ virginis inter Choreas exſtinctæ, *p. 128.* Epitaph. in Ducem Hiſpanum, qui urbem, ſparſis nucibus, occuparat, & glande plumbea, transfixis faucibus, interiit. *p. 273.* In fratrem ſuum cœlibem, naufragio exſtinctum (quia uxorem non habuit, Thetis illum generum accepit) *p. 373.* Epitaph. Stuartæ, illuſtris feminæ, in carcere mortuæ (cum aula illi carcerem dederat, Jupiter pro illo ſuam aulam) *p. 376.* Epigr. ad noviſſ. Galliæ Martyres, *p. 108. & ſeqq.* 42

Digitized by Google

Ad Carolum, Gallorum Tyrannum, ſanguinis inuſitato fluxu pereuntem (quem ſanguinem biberas, non poteras concoquere) *Scoti T. 2. p. 112.* In mortem Mariæ, Scotorum Reginæ, decollatæ, *p. 102.* Paulatus cum duobus Brickmaldiis in eodem lecto contrucidatis. *p. 103.* In Cl. lasſis Iberæ & Ducis Gviſii interitum, *p. 153.* De peſte graſſante nænia, *l. p. 378.* Lacrymæ in obitu Sethoni *p. 504.* in obit. Comitis Briſiaci in prælio ſuo pro patria mortui. *Galli p. 154.* Epitaph. ProReg. Belgii globulo plumbeo transfixi *p. 155.* In aquis merſum (Nihil iſto tumulo mollius, jacet enim in Veneris cunis) *p. 157.* De eodem Venetiis nato, & in mari mortuo (in æquore natus, in aquis animam reddidit) *p. 157.* & aliud *p. 158.* De animali occiſo prope inſigne Enſis regii *p. 204.* Tumulus Mariæ Golottæ in juventute exſtinctæ *p. 424.* In tumulum à rivale occiſi *p. 436.* In Tumulum Gvinæi, inter prælia mortui (prævidit Jupiter novam Gigantomachiam, ut ergò cœli defenſor eſſet, eum vocavit) *p. 452.* Epiced. Caſtanii in prima juventute prælio exſtincti *p. 105.* Epiced. Caſtanii Equitis *p. 504.* Stephani Doleti exuſtio. Muſæ voluerunt rogum fonte Caſtalio exſtingvere, Jupiter autem prohibuit, & cœlo velut Herculem è flamma recepit *p. 596.* In Garnerium, aquis exſtinctum. *p. 656.* In Borbonium Ducem in arca obtruncatum, *p. 660.* In obit Lud. Borbonii, in bello transfoſſo equo inter prælia occiſi. *p. 661.* In Culingium equis dilaceratum, (cui patria tumulum denegavit, illi tota natura, ipſaque patria parente & anima ſua deſtituta fit cadaver) *p. 661.* In eundem, everſo corpore in cruce ſuſpenſum, *p. 662.* ad ejus uxorem ſuper hoc obitu *ibid.* In obit. Cunegundis gemellorum partu mortuæ, *p. 676.* *Vid. miſcell. noſtra p. 71.* In obit. infantulæ ſimul natæ & mortuæ *p. 677.* in parricid. adverſ. Henr. IV. tentatum *p. 718.* In parricidam graviſſimo ſed juſtiſſimo ſupplicio affectum *p. 719.* In amantes, à viro ſimul confoſſos *p. 1118.* In Robertum Junium, hydrope exſtinctum. (Qui fontes Caſtalios ſiccaverat, aquis jugulatur) *Scoti T. 1. 604.* In mortem violentam. *p. 613.* In ſupplicio affectos, *p. 684.* Elegiæ in mortem duorum militum Hiſpanorum, quorum alter hoſtili telo, alter amore commilitonis cæſi complexu ad Rupellam occubuit. *Hoſchius p. 123. ad 141.* In Claudium & Rudolphum, Aquæviras martyres. *Wallius p. 312.* angitur propter rumorem de merſa aquis amica. *Banning l. 1. & 13.* ad Iſam fluvium, cum in eo ſubmerſus eſſet Frider. Henr. Reg. Bohem. filius primogenitus *p. 44.* In obit. Herois ictu lapidis in obſidione exſtincti. *Barlæus p. 10. T. 2.* in extractionem fœtus per uncum *p. 447.* In necem Ducis Friedlandiæ *p. 454.* Epitaph. Domini van Duden, in eodem loco mortui quem ipſe occupaverat. *p. 199.* Inclyta mors in pugna Lycia Pappenheimii. *Balde Lyr. p. 24.* de funeſto Wallenſteinii exitu *p. 109.* In obit. Crucis ſ. Crucei Abbatis in cruce exſtincti. *Buchananus p. 141.* Epiſcopi Epitaph. ſuſpendio exſtincti Vituperatorium, *p. 34.* In maritum flammis exſtinctum & maritam ἀνδρόχειρα *Itali f. 175.* Epitaph. Tabellarii in itinere occiſi. *Joh. Secun-*

Secundus p. 193. Epitaph. Thomæ Mori decollati. (Dialogus inter hoſpitem, & civem, & in ejusdem mortem nænia) *p.* 196. *ad* 201. In obit. Conſtantiſſ. Martyris Angeli merulæ jambus *Baudius p.* 204. In obit. infortunatiſſ. Ducis Bironii Franciæ Mareſchalli decollati *à p.* 485. *ad* 489. Vid. ibi plura Epitaphia in Principes, violenta morte exſtinctos. Epitaph. Muſici interfecti *Hugen. Mom. deſult. p.* 65. in tumulum convitiatoris, qui accuſationem publicam ex officio intentaturus obmutuit, & mox animi ægritudine obiit. 6. Epigr. *p.* 85 & 86. In mortem ſceleſti, à plebe diſcerpti mox à patrato immani facinore *p.* 136. In ProRegem Hiberniæ ſecuri interfectum *p.* 157. in mortem pulcherr. Matronæ ſub ponte Londinenſi ſubmerſæ Epigr. *p.* 175. &c. Epitaph. infantis in utero matris ſuffocati *p.* 178 Epitaph. Thuani criminis rei, quod à ſe improbatum in gratiam amicorum celaverat *p.* 180. In ejusdem mortem imperitia carnificis lanienæ ſimilem *p.* 181. In mortem Cinckmartii Galliæ Hippocomiæ præfecti, *ibid.* In mortem Marchionis propugnaculi minis obruti. *p.* 144. In obit. Archiepiſcopi, capite truncati. (Hoc capitis ſchiſmate Eccleſia in duas partes ſcinditur) *p.* 345. In obit infantis feſtinato occaſu exſtincti *Banning. p.* 70 Epitaph Pungii pro patria morientis. (Hoc, pro quo jacuit, nunc jacet ille ſolo) *Grotius* 239. In Marchionem Piſanium, prælio Nordlingano fortiter dimicando, occumbentem. *Nic. Heinſ. p.* 253. Manibus Colonii Lugduni peſte exſtincti *p.* 318. In obit. Benſoti Præfecti Sclopeto transverberati carmina 6. *Janus Douza à p* 478. *ad* 483. Centurionis ictu tormenti extincti *p.* 479. Claudii Puteani Senatoris ap. Gallos regii ſupplicio exſtincti, *p.* 500. in obit. Colvii comment. in Apuleji aſinum ictu mulæ mortui, *p.* 138. Tumulus puellæ ripa oppreſſæ. *Pontanus p.* 3396. Nymphæ à ruſticis cæſæ *p.* 3398. In adulterio occiſæ *p.* 3405. Ducis militiæ à ſecuris ictu mortui *Flemmingius lib.* 3. *Ep.* 24. Pappenheimii *ibid.* comitum ab Indis interfectorum *p.* 51. virginis parietis mole obrutæ *p.* 79.

V. AB AFFECTUM MOVENTIBUS *παθητικῶν & argumentis Conſolatoriis.* Conſolatur aliquem de exceſſu amici *Zuber. p.* 23. Conſolatur aliquem ob obit. uxoris *p.* 45. *it p.* 49. Conſolatur aliquem ſuper morte filioli *p.* 33. Proſopopœia Alcimedontis morientis pridiè ante occupationem urbis Romæ *Balzac p.* 29. Ad Melibœum Niſam cœlo receptam intemperantius lugentem Funde potius roſas & thura, quam lacrimas, quas non ſitiunt Numina) *id. p.* 53. Ad Georgium Strachanum popularis ſui obitum undatim lachrymantem *Scoti p* 141 Margaretæ Macchiæ Matris ſuper immatura & triſti morte IV. filiorum lachrymæ *p.* 364. Brickmaldus ad ſupplicium tractus primo Tyrannum, dainde preceres ac tandem Chriſtum alloquitur *T.* 2. *p.* 110. Epitaph Alex. Artuthneti (Defleo in te privata & publica incommoda, Tuis verò commodis gratulor) *p.* 110. Querela in obitum Scaligeri *Heinſius p.* 56. Threnus elegia Catulliana in eundem *p.* 58. Luctus Memmii Patris

Digitized by Google

tris ſuper obitu filii *Galli T. 3. p.* 80. Ad Rapinum ſuper filii morte: (Quem genuiſti patriæ, impendis Patriæ) *p.* 165. Ad eundem ſuper morte alterius filii (ſat benè, pro patria qui cecidere, jacent) *Ibid.* Egenors voces in funere Farneſii *p.* 215. ad Macrinum in Morte Patris conſolatio *p.* 471. Ad Puteanos fratres de morte Patris *p.* 512. *ad* 519. Elegia ad Epiſcopum fratris ſui obitum deflentem. *Scoti T.* 1. *p.* 528. Ad Ducem Bulloniæ filiam deflentem. *Jonſtonus p.* 312. Ad ſe ipſum cùm Sidronius Hoſchius amicorum & Poetarum maximus è vivis exceſſerat. *Wallius p.* 116. Ad Patrem de obitu Fratris *Banning. p.* 101. In obit. præmat. Dionyſii Voſſii ad Patrem *id p.* 130. De Hortenſio lugente obitum Schickardi *Banning. p.* 166. Ad Corn. van der Mylen de obitu filii conſolatio *Barlæus T.* 2 *p.* 113. in fun. conſolatio Stoica. *Balde Lyr. p.* 45. ad Patrem ſuper obitum filii. *p.* 219. Conſolatur aliq. de obitu fratris & Patris. *Sarbievius L.* 3. *od.* 24. 25. Conſolatio Mariti de obitu uxoris. *Bruno p.* 330. proſopopœia Pici Mirandulani. *Itali T.* 1. *f.* 65. ad Bembum in filii obitum oda Pindarica *f.* 134. ad manes Poetæ *f.* 242. In obit. Tunii Elegia conſolatoria ad fratrem *T.* 2 *fol.* 29. Ad manes amici *T.* 2. *fol.* 147. ad Gonzagam de obitu uxoris *f.* 223. ad vice Comitem in Maximillæ uxoris obitum oda. *f.* 226. Amatoris lacrymæ ad tumulum ſponſæ *fol.* 283. Ad Carolum Sabaudiæ Princ. de obitu matris. *f.* 157. proſopopœia Mariti in obit. conjugis *Gudberlethius p.* 136. Proſopopœia pie defuncti Parodia ad Horatium *L.* 2 *od.* 2. *p.* 253. In obitum Patris querela. *Secundus p.* 176. alloquium moribundi ad amicos Jambus. *p.* 201. Proſopopœia Puteani moribundi ad uxorem Jambus. *Baudius p.* 212. Proſopopœia filiorum ad matrem Eliſabetham. *p.* 216. Proſopopœia Mariti in morte conjugis *p.* 212. Conſolatio ad matrem ſuper mortem infantis *Hugen. p.* 148. ad amicum de inſperata fratris morte conſolatoria *Albertus ab Ines od.* 45. Conſolatoria oratio verſibus intermixta in obit. fratris ſui ad Patrem *Grotius. à p.* 329. *ad* 337. ad Regem de obitu matris, (Non fac, ut tibi Regi dominetur mœror Tyrannus) *Gviniſius p.* 254. ad Maximum Patrem filii natu minimi obit. lugentem. *Hofman. Ep. p.* 167. conqueritur de obit. amici deſideratiſſ. *Philomathus od. p.* 25.

44 VI. MORALIA S. LL. COMMUNES. Mortem vitari non poſſe *Wallius p.* 125. Carmen de termino vitæ *Barlæus p.* 181. Choreæ mortuales. *Balde Lyr. p.* 104. De æternitate *p.* 140. Omnia divina providentia gubernari, *p.* 203. Heliotropion ſeu mens hominis ad Deum verſa *p.* 277. Carm. votivum pro εὐθανασία *p.* 278. Corona Regia tegumentum humanæ miſeriæ, *p.* 302. in quendam poëmata ſua de vanitate mundi inter negotia poſcentem, *p.* 213. autor de ſepulchro ſibi proſpicit, ſupervacuam Epitaphiorum curam irridet. *p.* 230. Hymnus ſpirantis ad cœleſtem patriam, *p.* 231. Meditatio mortis ex interitu arborum, *p.* 279. aſpirat ad cœleſtem patriam. *Sarbievius L.* 1. *od.* 19. Exceſſus è rebus humanis *L.* 2. *od.* 5. ſepulchra & tumulos ſibi Regum Scholam eſſe, *l.* 2. *od.* 29.

omnia

Digitized by Google

Omnia humana caduca eſſe & incerta *l.3. od.12.* Optatum genus mortis. *Itali* *f. 275.* Cujusmodi tumulum poſt vitam cupiat *f.276.* In deliberatam mortem. *Secundus p.125.* Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto. *Baudius p 53.* Humanæ vitæ fuga. *Joninus Lyr. l 4. od.30.* Quod mors ſit pallida, & callida, frigida, & rigida. *Baronius p.133.* Fuga humanæ gloriolæ od. *p.161.* ſuſpiria ad cœleſtem paradiſum *p.224.* Elegia de humanæ mortalitatis miſeriis *p.237.* Stoicus Chriſtianus, mortem non eſſe timendam. *Albertus ab Ines od. 2.* Miſerum eſſe, qui nunquam fuit miſer. *od 14.* Rerum humanarum viciſſitudines. *Nic. Heinſ. p.76.* Cœleſtes deliciæ elegia. *Gvinisius p.139.* varia moralia Epicediis inſervientia habet Balde in libro de vanitate mundi. Sepulchralis urna pro fonte in atriis Romanorum. *Philomathus p.54 55.* Vid. Dan. Heinſ. libro de contemtu mortis.

VII. A RITIBUS ET ANTIQVITATIBUS. Allocutio ad manes Hieronymi Wolffii *Zuber p.10. parte 1. poem.* Veneris lacrymæ ſuper mortem Adonidos *Scoti p.178.* Epitaph. Metellani Scotiæ Conſiliarii. Inv. à diluvio & pluviis continuis mortem ejus præcedentibus *p.267.* In defectum lunæ, qui ſupremam Scaligeri noctem præceſſerat. *Heinſ. p 52.* Epitaph. Budæi à pluviis & diluviis continuis. Galli *p. 593.* Mauſoleum Arauſiorum Principis. *Barlæus p.96.* De more ungendorum cadaverum *Balde p.123.* In infantis morte matris Auriacæ luctus aere tempeſtuoſo. *Hugen. p 148.* In obit. Schillingi à variis ritibus tumulandi. *Taubm.* p.320. In obit. Cluſii inter flores tumulati. *Nicol. Heinſ.* p.335. & 387. De pluvia in Magii obitu. *Gvinisius* p.253. Viatoris Proſopopœia in obit. Duciſſæ Calabriæ *Job. Jov. Pont.* 3377. Puellæ in florem verſæ 398. Matris ad filiæ tumulum varia dona p.3401. 45

VIII. A FORMA CARMINIS. Amici obitus ſub Paſtoris Iolæ perſonâ defletur *Balzac.* p.101. Ecloga Daphnis in obitum Principis *Scoti* p.101. Idylium noſtrum Adonis in obitum Principis Meclenburgici. Ecloga Philomela in mortem Amaryllidos pulcherrimæ puellæ *Scoti* p. 418. Ecloga altera ejusdem argumenti p. 420. Ἀποθέωσις Liddelii Philoſophi & Medici *T.2. p.550.* Jacobi Auguſti Thuani ἀποθέωσις *Heinſ.* p. 38. Scaligeri ἀποθέωσις p. 49. Thyrſis ecloga in obitum ejusdem p. 59. Franciſci Lotharingi tumulus. Colloquium inter hoſpitem & ſacerdotem *Galli T. 3. p. 14.* Epitaph. in ſeipſum p. 171. Poetæ nænia pentaſyllabica p. 205. Ἐπίμικτον in obit. Geſneri p.677. Ecloga Alexis in obit. Henrici Bellagi p.818. Epimicton in fun. nobiliſſ. Poetæ *Balde Lyr. p.139.* Ecloga Alcon in obit. præmaturum juvenis Itali *T 1. f.61.* In obit. Cardinalis ἐπίμικτον *fol 91.* Eclogæ tres in obitum Beinii Cardinalis *f. 178. ad 184.* ἐπίμικτον in mortem uxoris dilectiſſimæ *Hugen. in tom deſult. p.36* in obit. fratris ἐπίμικτον *Grotius p. 188.* Dialogus inter viatorem genium & ſacerdotem in obitum Civium Hidruntinorum *Pontanus* 376. Colloquium inter viatorem & genium p.3381 46

47 IX. MISCELLANEA. Ad Jacobum Regem ægrotantem, cum Cometa apparuit ante mortem Reginæ. *Scoti T. 1. p. 70.* in rumorem de cæde Regis Jacobi. *id. p. 70.* Epitaph. quod ſibi ipſi ſcripſerat. *Galli T. 3. p.* 110. Cor Henrici III. à Monacho occiſi, p. 144. In Paſſeris interitum p. 159. in lacrymas & verſus Henr. III. ſuper cædem Gaſtii p. 160. In Cor Caroli Saldanæ à conjuge ſepultum 3. Epigr. p. 166. Brutus moriens p. 189. Tumulus hominis furacis, abſumto patrimonio mortui p. 442. Ad Maculum Pomponium, cùm falsò diceretur in Alpibus occubuiſſe *Galli p.* 594. Ad Chloridem falsò nunciata morte Pomponii p. 608. De Pſittaco ſpecie quadam mœroris Domino ægrotante mortuo p. 689. Epitaph. Acantulæ p. 690. epitaph. in obeſum (ampliſſimus vir hic jacet) p. 691. Κενοτάφιον Theſaurarii ſuſpenſi *ibid.* In obit. Præſidis palô affixi. (Qui malè ſederat judex malè ſtat poſt mortem) *ibid.* in obitum Mureti (Nulla dignius in urbe quàm Roma mori debebat) Cinædus. *ibid.* de ignobili Arverno in ſepulchro nobili poſito *p.* 1146. Epitaph. trium ſimiarum *Scoti T. 1. p. 609.* Eudemiæ umbra ſcribit ad Eudemium. *Jonſtonus poëm. p.* 320. ad Ludovicum de Rohmen commune ſibi & conjugi defunctæ ſepulchrum erigentem. *Wallius p.* 208. cauſas dat, quare ob peſtilentiam non diſcedat *Barlæus p. 62. T. 2.* in anatomiam Spigelii. *p.* 153. Diræ Franciſci Petrarchæ in tumuli ſui violatorem *p.* 317. In Cleopatræ obitum. *Itali T. 1 fol. 64.* Epitaph. Canis. *ibid. fol. 82.* Tumulus canis *fol.* 197. Catuli *fol.* 213. Tumulus Epicurei *fol.* 334. Tumulus Barbatillæ catellæ *fol.* 347. In catellum virginis Urſulæ mortuum *od. T. 2. fol. 148. & ſeqq.* Epitaph. Penelopes meretriculæ *fol.* 258. Manes turturis. Luſus Saturnalitius. *Gudberletius p. 2.* In mortem ſenis cujusdam Pædagogi *Joh. Secundus pag. 189.* ad Berſium Jano Douzæ parentantem Jamb. *Bandius p. 197.* Epitaph. vetulæ uxoris viri non ſenis *Hugen. p. 95.* in Principis infantem mortuum gypſo efformatum, *p.* 147. Epitaph. Mulieris prodigæ. *p.* 183. exſtincti crapula *p.* 188. in Cippo fratris tumulo à vidua impoſito. *p.* 194. Catella veneno caſu ſumto interempta. *Hugen p.* 387. Epitaph Lepusculi. *Taubm. p.* 357. excuſat ſe, quod non ſcribat elegiam in morte amici. *p.* 385. Epitaph. canicula leunculi *p.* 497. oda de peſtilentia. *Joninus in Lyr. lib. 1. od. 16. & 17.* Vid. Samſonis, Belliſarii, Caroli V. Hannibalis, Lucretiæ, epitaph. ap. *Baronium in metris Miſcell., à p. 66. ad p. 73.* Impiæ & informis vetulæ epitaph. *p.* 72. Simonides Poëta mortuum ſepelit. *p.* 97. in effig. Scaligeri paulò ante mortem expreſſam, *Grotius p.* 262. Elegia de ſe ægrotante. *Lotichius l. 1 & 6.* cujus bonam partem deſcripſit *Bertilius Canutus in eleg. p. 71.* De Lojola, cujus in ſepulchro viſa ſunt ſidera. *Gvimiſius p.* 289. Epitaph. ſepulchro inciſum. *Philomatus p.* 112. Inſcriptio ſepulchralis Rhythmica *p.* 139. Alia inſcriptio Rhythmica *p.* 141. Inſcriptio *p.* 142. Epitaph. Adonidis ex Græco redditum *Janus Douza p.* 521. Tumulus moroſæ fœminæ *Pontanus p.* 342. Certeri hominis furaciſſimi 3404. Mendici 3405. hominis bibaciſſimi 3406. Ruſticani 3420. Inertiſſimi

tiſſimi

Digitized by Google

tiſſimi nani, Ichthyophagi, Pegaſi, aviculæ Sturni. Vocis motoriæ, Meretriculæ *p. 3420. ad 25.* Achillis ſepulchrum. *Bonifacius in Muſis. p. 22.* Herculis & Alexandri *p. 26. & p. 31.* Inferiæ Cleopatræ ad tumulum M. Antonii *p. 47.* In mortem Caballi. Parodia ad paſſerem Catulli. *Menagius p. 62.* Mauſolea Regum Perſarum. Flemming. *lib. 6, cap. 15.* Imperatoris Ferdinandi. 38.

Subjiciemus his minora quædam carminum genera, non adeò frequentis uſus, ut *Soteria, Eucharistica, propemptica, valedictoria, & ſalutatoria, Epibateria, dedicatoria*, quæ ſingula ad demonſtrativum genus pertinent, ac præcipua Enthymata à laude vel perſonarum vel factorum capiunt. Exemplum Soteria eſt ap. *Statium lib. 1. Sylv. carm. 4. Pro Rutilio Gallo.* Elegantisſimum quoque exemplum eſt in itinerario Gallico Monconiſii, ubi Gaſſendo gratulatur de valetudine recuperata. Exſtat Barlæi gratulatio ad Hugenium febri liberatum *Heroic. p. 396.* Ad Cardinalem Mazarinum graviſſimo morbo liberatum, *Balzac. p. 17.* Morbus Scarronis *id p 57.* Corydon ad autumnum, cum Phœbum ſuum ea anni tempeſtate ægrum videret. *Scoti p. 113.* ad Lud. Duræum Medicum, ut febris quartanæ ægritudine ſe levet. *T. 2. p. 147.* ad Matrem miſericordiæ cùm Sidronius Hoſchius in gravi morbo carmen illi voviſſet, ſi convaleſceret. *Wallius p. 37.* ad Aloyſium Lauenbach, ſanguinem vomentem. *id. p. 253.* ad eundem, cum à gravi morbo nondum liberatus ſe ad literas dediſſet, *p. 263.* Votum Matri miſericordiæ cùm à lethali morbo liberatus eſſet, *Hoſchius p. 29.* pro valetudine alicujus votum *p. 79.* 48

Eucharistici carminis exemplum eſt ap. *Statium lib. 4 Sylv. carm. 2.* Apud Barlæum eſt euchariſticon pro torque aureo à Britanniæ Rege oblatum Ad Bernerum pro muneribus misſis. *Zuberus parte 1. p. 43* ad Martam Ingolſtadienſem pro corona natali die ad ſe miſſa. *p. 90.* ad Cancellarium. *Balzac. p. 34* gratiarum actio, cùm in privatum cubiculum admitteretur. *Scoti T 1. p. 66.* expoſtulatio cum Jacobo Rege, quod munus non accepit *p. 71.* Corydonis carmen Euchariſticum *ib. p. 69.* armilla à Melidoria donata *p. 115.* Euchariſticon pro domo, in qua habitabat *T. 2. p. 361.* gratias agit pro carmine in ſe conſcripto, *p 503,* ad ſenatum annua præmia juventuti erogantem. *Wallius p. 91.* Euchariſticon ad Antonium de Burgundia, cùm emblemata in lucem daret, *p. 333.* Antonio cum annua præmia juventuti donaret. *Hoſchius p. 61.* 49

In *Propemptico*, quo iter alicui gratulamur, inventiones ducuntur vel à tempore, vel à loco, vel à conditione perſonæ iter facturæ. In tempore adjuncta ejus conſiderabuntur, num æſtivum, hyemale, commodum, incommodum. Locus eſt vel is, à quo fit diſceſſus, qui conſideratur cum relatione ad perſonam. Convenient hic loci Rhetorum in laudibus locorum. Similiter locus, ad quem tendit, deſcribatur ex iisdem locis, & à deſiderio amicorum expectantium. Locus, per quem quis tendit, vel mare eſt, vel terra, ſi prius, allocutiones fingantur ad Deos marinos, ventos, tempeſtates, nautas, 50

navem ipſam. Si poſterius, optamus illi Pegaſum, aquilam Ganymedis, injurias aëris deprecamur. In Conditione perſonæ eſt, quod vel munus publicum ſuſtineat, ut Legatus, ubi excurſus fieri poſſunt in Principem mittentem, expeditionem ipſam, virtutes Legati, ſpem Patriæ. Si Dux eſt exercitus, Locus communis de bello feliciter gerendo conveniet: Si literatus, multa de ſtudiis, de ingenio fingere poſſumus. ἤθη & πάθη ubique miſceri poſſunt, conteſtatio doloris, deſideria amicorum, vota pro felici reditu. Exemplum eſt ap. Barlæum ad commenſalem, cum Britanniam adiret. In diſceſſum Poëtæ (Phœbus è nubibus abiit.) *Zuber parte 1. p. 12.* ad amicum navigaturum. *Zevecotius pag. 46* ad amicam Coloniam proficiſcentem. *id. p. 61.* ad amicam navigaturam. *Fabricius p. 71.* ad Regem Jacobum VI. Angliam petentem. *Scoti T. 1. p. 40* ad Daniæ Regem, cum ex Anglia ſolveret *ibid pag. 117.* aliud Propempticon *p. 137.* ad Jacobum VI. Scotia diſcedentem, *p. 241.* Propempticon Legati ad Regem Britanniæ *p. 281* deſiderium Patriæ ad Regem abeuntem *p. 372* ad Regis è Scotia diſceſſum. *T. 2. p. 470.* Propempticum Charitum Abredonenſium ad Regem *p 566.* è Belgio in Indiam abeunti *Wallius p. 102.* Ad eundem Idyllion Amyntas *p 166.* ad amicam navigantem *Banning. p. 15.* ad quendam de peſtis ſeceſſu *id. p. 20* In abitum Boulii Phaleucium *id. Hendecaſyll. 7.* ad Walæum in Galliam diſcedentem *p 137.* ad Balium in peregrinas oras diſcedentem *ibid. p. 161* in abitum Martini, *p. 189.* Valedicit Regi Britanniæ. *Scoti p. 266. T. 1.* in quendam, cùm è Belgio in Germaniam revocaretur. *Hoſchius p 70.* In ſuum ad urbem Venetam appulſum *Scoti p 268.* ad nobiles duos fratres, qui Sileſiam repetebant *Barlæus Heroic. p 392.* ad equitem, cum Haga Leidam repetebat. *ibid. p 445.* ad Jacob. van der Burg *p. 533.*

58 Ad *Embateria ſive gratulationes de adventu* iſta pertinent. Hylas redux. *Balzac. p. 55.* Nympha hoſpes. *id. p. 64.* ad Regem Jacobum Parthenam urbem ingredientem, *Scoti p. 18.* Ecloga 1. Amaryllis cum Rege Jacobo in Scotiam reduce. *ibid. p. 33.* Amaryllis exſultans ad Regem ingredientem urbem *p. 36.* Ad Daniæ Regem Angliam ingredientem *p. 88* Ad Regem Scotiam reviſentem. *p. 374.* Patriæ ſub Amarillis nomine gratulatio de reditu ex Anglia ad Jacobum Stuartum Scotiæ Pro-Regem. *T. 2. p. 163.* ad Regem in Scotiam redeuntem *p. 233.* ad Reginæ Angliæ Oratorem Pictavium ingredientem *p. 351.* De Scotiæ procerum reditu ab exilio *p. 365.* de Pompa introitus in urbem Regis Jacobi *p. 519.* in reditum Regis in Scotiam *p. 500.* ad Gandavillanum oppidum Regi Catholico reſtitutum primò ingredientem. *Wallius p. 240.* ad Florentium, cùm in navi à Batavis captus ſuæ provinciæ redderetur. *p. 327.* ad Belgium de Ferdinandi gubernatoris navigatione *Becanus p. 79.* ad eundem de mora illi in Italia injecta. *id. p. 81.* ad Philippum Regem *p. 86.* Gandavenſis urbis in ejus adventu gratulatio *p. 89.* ad Ferdinandum, cum primùm in Belgium veniret. *Heſchius. p. 44.* adventus Reginæ Britanniæ. *Barlæus p. 155.*

Digitized by Google

55. Mauritius redux *p.* 335. in adventum Principis ſub veſperam poſt ſuperatam Grollam. *p.* 343 De eodem Principe ad Iſalam *ibid.* in adventu amicæ. *Banning. l.* 1. *eleg.* 12. In adventum nobilis Poloni in Academiam Leidenſem. *Banning. p.* 49. Expoſtulat cum amico, quod diutius, quam convenerat, abfuerit, *id. p.* 77. Ad quendam poſt Medicinæ gradum in patriam redeuntem *id. p.* 96. ad Principem Auriacum, expugnata Hiſpanorum claſſe, reducem. *id. l* 1. *ſylv. carm.* 1. ad cognatum è Gallia & Anglia reducem. *p.* 158. ad quendam ut, deſinente peſtilentia, in urbem revertatur. *p.* 177. ad quendam, qui Golium de cœli aſpectu conſulturus erat, quando in urbem rediturus ſit. *id ibid.* In quendam ex Italia, Gallia, Sicilia reducem *p.* 190. De Pareliis Lutetiæ viſis anno 1539. finiente, Carolo V. Cæſare Calend. Jan. urbem ingreſſuro Epigrama Theodori Bezæ, Galli *parte* 3. *p.* 692.

Ad *Dedicatoria* pertinent hæc. Ad Urſinum Poëtam ſibi non viſum, cui carmina offert. *Zuberus poëm parte* 1 *p.* 30. Dedicatio carminum ad alios. *Id. p.* 34. 30, 63. 76, 78 83, 94, 99. ad Chriſtinam Reginam, cum quædam opuſcula illi mitteret. *Balzac. p.* 25. ad Comitem *p.* 27. De Poëſi amatoria ad Patrem Februarium *id p.* 134. Luſus ruſtici dedicati Conſiliario Regio *id. p.* 137. Dedicatio hymnorum ad Regem. *Scoti T.* 1. *p.* 142. Dedicatio Eclogarum ad Regem *p.* 417. carmen de anatome *T.* 2. *p.* 36. dedicatio ſacri carminis ad Regem *p.* 84. ad Scævolam *p.* 385. ad ordines Hollandiæ cum illis carmina emblematica offerrentur *Wallius p.* 71. dedicatio carminum ad Pontificem *p.* 187. ad Arnoldum van der Valle adhuc in cunis vagientem, cum ei olivam pacis in ſpem colendæ olim poëſeos mitteret. *id. p.* 225. ad Claudium Comitem, dum Ferdinando Theſes quaſdam dedicaret. *Becanus p.* 99. Dedicatio hymni in Chriſtum *Barlaus p.* 1. aliæ dedicationes *p.* 28, 46, 49. Mittit ad Barlæum carmina ſua. *Banning. p.* 73. ad Nyendalium, cùm carmina ſua bellica illi traderet *ibid p.* 86. Diſputationes Ethicas dedicat Heinſio *p.* 126. Ad legatos Principis Holſatiæ in Perſiam, cùm ei dedicaret aliquid *id. p.* 140. Laurentio Reali carmina mittit *p.* 169. refe:antur huc dedicationes ſingulorum librorum in Martiali, 52

Subjungimus hiſce *encomiaſtica perſonarum variarum rerum*, quæ apud varios Poetas inveniuntur. Panegyricos in Imperatores, Principes, Duces, viros Literatos, Conſiliarios &c. Vid. ap. Claud. & Barlæum paſſim. Ad Regem Chriſtianisſimum. *Balzac. p.* 10. Ad Claudium Memmium Regis Galliæ Legatum *id. p.* 19. Ad invictiſſimum Heroa Ludovicum Borbonium *id. p.* 11. Laus Gavini Conſiliarii *id. p.* 26. & 27. Olor Gallicus ad Principem Henricum *id p.* 31. Ad Antonium præſulem *id. p.* 107. Pompa Regia Ludovici XIII. *Petavii Panegyr. XI. Parnaſſ. Soc. Jeſ. p.* 642 Panegyricus in Pontificem Urbanum VIII. in quo ejus poemata potiſſimum laudantur *id. p.* 639. Panegyrici de Ludovici XIII. rebus ad Rupellam geſtis *p.* 649. & 652. Vid. 53

ibid plura Petavii Panegyr. ſacros. Laus Caroli Britanniæ Principis *Barlæus ap. Scotos p 78.* Jacobi I. *p 83. T. 1 ibid.* Princip. Henrici *p. 91.* Comitis Roberti Cœcilii *p. 104* Panegyricus ad Regem *ibid. p 302.* Scoti Cancellarii Directoris *p. 304.* Panegyricus Jacobi I. *p. 318.* Regis Galliæ Ludovici XIII *p. 338* Eliſabethæ Angliæ Reginæ *p. 431.* Vid Jonſtoni Heroes *ibid. T. 2. p. 118. & 119.* Ad Jacobum VI. Regem & Poetam *T. 2. p.* 142. De Catharina Medicea *p. 381.* Laus Naſonis *p. 488.* Laus Jacobi Regis *p. 509.* Ad Carolum IV. Lotharingiæ Ducem Wallius poem. *p. 67.* Laus Heinſii *Banningius L. 1. El. 3.* Boxhornii *id. p. 20.* Catſii *p. 53.* Voſſii ab inſigni eruditione *p. 46.* Barlæi *p. 50. & 73* Salmaſii *p. 70.* Heinſii *p. 126.* Laus duorum fratrum, *p. 171.* Conſulis Foreſti *p. 72.* Graswinkelii cauſarum Patroni 172. Gronovii 176. Annæ Schurmanniæ *p. 176.* Meſtertii *p. 183.* Declamatoris eximii *Balzac. p. 89.* Elegantisſimi Poetæ, ſed aulici infortunatisſimi *id. p. 62.* Poetarum Scotorum *Iſaacus Gruterus in carm. Encomiaſt. editioni Poetarum Scotorum præfixo.* Viri duri ac honeſti. *Scoti p. 73.* puellæ Aurelianæ *p. 72.* Medicinæ Doctoris *p. 219.* Cohortium Scoticarum Dictatoris *p. 296.* Viri conſtantis *p. 304.* Daphnidos Poetæ Encomium ſub Ecloga repræſentatum *p. 421.* Cœliæ *T. 2. p. 114.* Eſtheræ Anglæ bellæ pictricis *idem p. 119.* Guldenſtein hoſpitis ſui *p. 139.* Tychonis Aſtrologi *p. 142.* Puellæ, cui nomen Barbara *p. 174.* Vid. Carmen Barlæi in uxorem ſuam ejusdem nominis *l. 2. Eleg. p. 88.* Joh. Gordinii *Scoti p. 174.* Rhodenburgii Taubmannianæ Cathedræ Succeſſoris *p. 260.* Laudes fœminarum pulchrarum, amicorum, amaſiorum &c. *Vid. magnam copiam. in libro Blyenburgii, quem inſcribit Veneris Blyenburgicas, in quo collegit varias materias de amoribus, illasque ſub certis titulis congesſit. Vid. ibid. titulum de epithalamiis & de amoribus. Adolphus à Dans l. 3.* de laudibus Eliſabethæ. Vid. panegyrin heroicam Caroli V. ap. Maſenium in palæſtr. *p. 214.*

54 *Variarum rerum laudes.* Laus capri *Balzac. p. 130.* Equus Domitiani *Statius L. 1. Sylv. c. 1* Laus Roſæ *Scoti p. 181.* Violæ *p. 183.* Lilii *p. 185.* Croci *p. 186.* hyacinthi *p.* 187. Papaveris *p.* 190. Lavendulæ *p.* 192. Nardi *p.* 193. Thymbræ *p.* 194. Lini *p.* 197. Iridos *p.* 199. Fœniculi *p.* 201. haſtæ *p.* 202. Enſis *p.* 206. Caſſidis *p.* 207. Fluvii Moſellæ *ap. Auſonium.* Montis Ætnæ *ap. Corn. Severum* Villæ Tyburtinæ Manli Vopiſci *ap. Statium L. 1. ſylv. c. 3.* Balnei Claudii Hetruſci *id. l. 1. carm. 5.* Calendarum Decembrium ſaturnalium *ibid. Carm. 6.* Calend. Maji ſimul vernum tempus eleganter deſcribitur, & laudatur. *Buchananus p. 282.* Villæ ſurrentinæ Pollii Felicis, *Statius L. 2. carm. 2.* Pſittaci *ibid. Carm. 4.* Leonis manſueti *ibid. Carm 5.* Herculis Surrentini *ibid. l 3. c. 1.* Conſulatus Germanici *id. l. 4. c. 1.* viæ Domitianæ *id. l. 4. carm. 3.* Herculis Epitrapezii *id. l. 4. Carm. 6.* Laus Bruxellæ *Zevecotius el. 10. l. 2.* Laus invidiæ *Caldenbach. Lyr. 2. c. 2.* Balneorum Dianæ *Balzac. p. 90.* vitæ ruſticæ *id. p.* 138. & 140. Genius novæ Baſilicæ ad venalia mercimonia exſtructa. *Scoti p.* 129. In fontem juventæ ap. Thaduanos.

Scoti

Scoti p. 373. Laureæ Poëtarum coronæ *p.* 31. Laus Muſæi *p.* 105. Hymnus in Hygeam *p.* 107. & *Balde in præfat. ſatyr. Medicarum.* laus hiſtoriæ. *Scoti. p.* 114. Pacis ſanctæ 119. Encomium domus Ledintonæ. *p.* 167. Laus artis typographiæ & pyxidos nauticæ. *Scoti p.* 350. Sacellum Muſis & Muſicæ dedicatum. *p.* 350. Laus monarchiæ, *p.* 383. Ruſticæ vitæ μετάφρασις Epodi ſecundæ Horatianæ. *Wallius in poëmat. p.* 163. Literatum Philomathi otium celebrat *id. p* 190. Laus antiquitatis *id. p.* 259. In cultisſimam elegiam *Hoſchii id. p.* 332. In Lyram Sarbievii *id p.* 333. Poëtas vitæ Magiſtros eſſe. *id. p.* 347. Belgium Muſarum ſedem eſſe *id. p* 369. ad Petrum Claſſenium lucubratiunculam de rebus creditis evulgantem *id. p.* 375. Laus abſynthii pro abſynthio in monte D. virginis retinendo *id. p.* 88. Elegia de regno à Chriſtina depoſito *Becanus carm.* 1 In opera Theologica poſthuma Leſchii. *Hoſchius p.* 37. Ad Montmorenum Idyllia ſua edentem *id p.* 41. In Viſerii opus medicum Antidotarium *id. p.* 59. Laus Theriacæ, *Banning p.* 55. Encomium Torvitatis. *Jacob. Balde* Diſputationis de morbis capitis *Banning. p.* 91. In Burgersdici Inſtitutiones logicas *id. p.* 135. In Boxhornii quæſtiones Romanas, *p.* 142. De Scriverii commentario Venatico *p.* 147. in ædes ſplendidas Matenæſii *p.* 156. In theatrum urbium Hollandiæ Boxhornii *p.* 163. & 164. In Voſſiorum annales *id. p.* 165. In Eliſam Danſii *id. p.* 167. Laudat poëmata Rutgerſii *id. p.* 175. In orationem Boxhornii de majeſtate eloq. Romanæ *id. p.* 177. In Delmenhorſtii Etymologicon, *id.* p. 183. In Screvelii Carmen de peſte, cùm illa paulo poſt ceſſaret *id.* p. 181. Laus Patavii *Lotichius l* 3. *eleg.* 4. Laudat oblectationes ruris *ibid. eleg.* 8. laudat monumenta in agro Nemauſenſi *id* 2. *l. eleg.* 10. Allocutio ad rempublicam Venetam. *Barlæus in heroic.* p. 97 In ſpectacula exhibita Amſtelodami ad adventum Mariæ de Medicis &c. *id.* p. 153. & 157. artis gladiatoriæ laus *id.* p. 457. in phyſicam Jachæi *id. in eleg.* p. 117. In Metaphyſicam Jachæi *id* p. 128. In nummos argenteos, Cæſarum imaginem exhibentes. *id.* p. 123. In partem auſtralem Hollandiæ aquis ſubmerſam *id.* p. 121.

Incomiaſtica in Imagines. Vid. l. 1. Epigr. Naudæi, quo continentur variæ illuſtrium Heroum imagines. Vid. Adolphi à Dans peculiarem librum, quem inſcribit Imagines. In effigiem Caroli V. à Conſtantino Hugenio metallo donatam. *Barlæus in eleg.* p. 121. in effigiem Richelii *id. in her.* p. 173. in effigiem Eliſabethæ Bohemiæ Regis Friderici Palatini Comitis filiam *ibid.* p. 178. In effigiem deformis Camillæ *Scoti.* p. 177. Elegia ad pictorem, quomodo velit pingi Glycinnam ſuam. *Scoti* p. 143. *T.* 2. Banningii elegia ejusdem argumenti p. 18. In imaginem Glycinnæ. *Scoti. T.* 2. p. 178. in Homeri effigiem p. 179. In imaginem Epici Poëtæ *Menagius* p. 81. In effigiem Heracliti, Ciceronis, Virgilii, Catonis, Platonis, Ariſtotelis, Pythagoræ, *ibid.* p. 179. In effigiem matronæ ſingularis exempli *Balzac.* p. 51. In effigiem fœminæ, quæ ſe ipſam depinxerat

xerat, *id.* p. 53. de Diana ad Pictorem *id.* p. 89. in effigiem Flavii Domitiani Cæſaris. *id.* p. 128. imago Aloyſiæ. *Barlæus inter Scotos* p. 135. & 136. in effigiem Tychonis Aſtrologi. *Scoti T. 2.* p. 142. In effigiem Ducis Brunſvicenſis Auguſti *Vid. epigr. noſtra ſelecta*, p. 1. In effigiem Principis Cimbriæ, Friderici, item Cæſaris Leopoldi &c. *Vid. primitias noſtras Parnaſſi.* In effigiem Mauritii Theologi *id. vid. miſcell. noſtra poëtic.* p. 31. In imaginem Poëtæ elegantisſimi. *Menagius* p. 76. *item* p. 77. in imaginem Chriſtinæ p. 79. & 82. In imaginem virginis. *Menagius* p. 87. In imaginem Brunonis Carthuſianorum Parentis p. 86. In imaginem Hiſtorici p. 93. In imaginem Cardinalis Mazarini *p.* 94. In ſuam imaginem, quam amico mittit, *p.* 95. In effigiem Roſillæ defunctæ. *Janus Douza p.* 238. In effigiem Johannis Secundi *p.* 237. Vid. epigrammata multa in effigies *ap. Barl. miſcell. l. 2.*

56 *Sylloge variarum invectivarum & ſatyrarum.* Inter recentiores Satyricos nemo Jac. Balde melior. Scripſit is ſatyras medicas, Satyram de eclipſi ſolis, contra Tabaccum, contra pingues & macilentos, in podagricos, de vanitate mundi &c. Vid. Sulpitiæ ſatyram de corrupto reipublicæ ſtatu, cum notis Boxhornii & Val. Catonis Diras, cum notis Arnoldi. Apud Gallos prodiit Liber. var. ſatyr. Le Cabinet ſatyrique anno 1666. Le Parnaſſe ſatyrique du Sieur Teophile 1660. Jani Gulielmi Laurenbergii & Rachelii Satyræ Germanicæ. Apud Belgas Vid. Joſt van de Vondels Heckeldicht. Nebulo Nebulonum per Petrum Baardt. Haerlem anno 1634. Vid. Maſenii ſatyr. I, in avarum, in nimiam opum cupiditatem ſat. 2. in imperitum Controverſ. Scriptorem ſat 3. In ſuperbum ſat 4. Vid. Buchanani fratres fraterrimos in Franciſcanos ſcriptum. Vid. Heinſii Scazontem in Scioppium *p.* 75. In barbaros quosdam, qui ſub verorum JCtorum & Medicorum nomine bonas literas allatrant, *p.* 73. in Maledicum quendam Pædagogum ſibi ſoli eloquentiam vindicantem. *p.* 98. Conſilium Collegii medici Pariſienſis de mania Hypermori Medicaſtri pro Buchanano ſcriptum. *Jonſtonus p.* 185. Onopardus furens. *Jonſtonus p.* 193. Tumulus Onopardi *p.* 207. in rabulas duos, Patrem & filium, *p.* 242. De furoribus Brentotyphæis *p.* 300. Baudii jambi in Scioppium, *p.* 169. In Pſeudo-Celtam *p.* 170. In tres Juris perverſores, *p.* 171. In famoſum rabulam, à quo indignis modis circumventus erat *p.* 172. & 173. Adverſus inſignem falſarium *id. p.* 178. In duo Gallicani nominis opprobria *p.* 180. In Typhæum *id. p.* 184. In quendam ſine nomine fragmentum ſatyræ *p.* 192. Nicol. Heinſii Scazon in Alaſtorem, in Salmaſium, ut videtur, ſcriptus *p.* 165. *noviſſ. edit.* Ejusdem Luſus Saturnalitius in Corn. Coſſum & Franciſc. Santram Poëtaſtros *p.* 87. Menagii Gargilius ſeu Metamorphoſis Gargilii Macronis Paraſitoſophiſtæ in Pſittacum. *Menagius poëmat. p. 3.* in epulo paraſitico *p.* 3. ubi præterea vita Gargilii Mamurræ continetur. Caroli Feramuſii Hemera Macrini Paraſito Grammatici ad Celſum epulum Paraſiticum *p.* 3. Indignatio in Gargilium

gilium Anagrammatiſtam *Menagius p. 68*. In Macronium nothum *id. p. 56*. Proſopopœia Gargilii ad ſe ipſum *id. p. 57*. in Hermogenem avarum *id. p 52*. In Albemanni libellum de morte, quem cordi ſuo dedicaverat *p. 58*. In Cottam ſcriptum quoddam *id. p. 89. & 90*. In malum medicum Hermogenem *p. 90*. In Sabellum pædagogum *p. 70*. in Lupam mulierem deformem *p. 98*. Amator decrepitus ad Cupidinem *Menagius p. 100*. Indignatio in Theonem Ludimagiſtrum ExJeſuitam laudatorem ineptiſſimum Cardinalis Faletæ *epul. paraſ. p. 310*. In quendam ſemigrammaticum viri doctiſſimi ſcripta chartarum cacatarum convitio traducentem *vid. miſcellanea noſtra p.* 88. In cujusdam carmen euchariſticum ex Secundi carmine exſcriptum *ibid. p. 91*. in oſculum ab anu illatum. *p.* 44. Lubini ſatyræ tres in malè doctos Academiarum peſtes. *Roſtochii* 1618. In invidum *Zevecotius l. 3. eleg. 17*. miſeria ſeculi *id. p. 167*. In ſycophantam genere & moribus infamem, *id. p.* 178. In Mopſalum, qui ſibi adoleſcentiam objecerat. *Fabricius p.* 181. In formoſam virginem deformi marito nubentem *id. p.* 184. Diræ in Catarrhum *Gudberlethius p.* 81. Diræ in culices Mydenſes *Barlæus miſcell. L. 1. p. 360*. ad Zoilum & Momum. *Gudberlethius p 85*. De hypercritico Galeſo ad Menagium *Balzac. p 48*. De non optimo Poëta, quem per humanitatem ſummam laudaverat *id. p. 67*. Orbilius ſatyra *p. 67. & 68*. In Grammaticum Geneſatem *p. 71*. Ad Marc. Licinium de vita Mamurræ *id. p. 72*. Crudelis umbra. Hoſti mortuo non eſſe fidendum *id. p. 77*. ad Metellium de Boſco Roberto Poëtaſtro & Criticaſtro *id. p. 73. ad 76*. in ſenem ægrotum amantem *id p. 80*. In Galathei inſaniam *p. 81. ad 83*. De temeritate novæ & profanæ Criticæ *p.* 100. Balzac. in Amyntæ audaciam *id p.* 121. in Tiberium Cæſarem *id p.* 123. ad eundem in morbo mortem ſæpe optantem *id. p. 124*. De libertatis ſpe poſt mortem Tiberii *p.* 124. Indignatio in Poetas Neronianorum temporum *id. p.* 125. Ridendæ lacrymæ ad Franciſcum Mariam Fulvium in obitum Poetaſtri *p.* 130. Philomela ingratum canens *p.* 133. Valedicit aulæ *Scoti p. 61*. in Camillam deformem puellam *iidem p.* 118, 119, 121, 129, & 130. Ad Camillæ matrem pulchram de deformi filia *p.* 130. In Vappam circulatorem 139. 141. in quendam incondito & obſcuro verſu Oſtendam captam deſcribentem *p.* 126. & 127. in quendam cauſidicum cognomine Regem *p.* 433. in Quindecimviros litem ſibi protrahentes *ibid*. Deteſtatio conſpirationis de perdenda pulvere pyrio tota aula *p.* 433. expiatio *p.* 434. In Jeſuiticum pulveris pyrii conatum *T. 2. p. 200*. Diræ in febrim *p.* 106. Fibra Thuſca cum catulis *p.* 111. Ad Carolum Galliarum Tyrannum ſanguinis inuſitato fluxu pereuntem *p.* 132. ad Venetos de Papa *ibid*. in Myſtomaſtyga *p.* 117. in pediculoſum Grammatiſtam 117. In Italum ſororem ſuam inviſo Scoto obtrudentem *p.* 137. in Philippum Hiſpaniæ Regem tria epigramm. *p.* 138. in rebelles, qui Ducem Parmenſem ſecuti ſunt, alluſio ad nomen *ibid*. in aulicum quendam mandato Regis ex aula diſcedentem, *p.* 140. In cuculum quendam Cauſidicum

Digitized by Google

ſidicum *p.* 141. & 142. in corruptum Senatorem, nummus νόμ☉ *p.* 174. In gallum cuculum (accreſcit Domino, quod alieno fundo inferitur) *p.* 175. In Gyllam laſcivam *p.* 177. Echo in meretricem *p.* 176. in Janum Virbium *p.* 177. Apologia contra Theonis cujusdam nomen ſuum occultantis calumnias & contumelias *p.* 337. de bello civili ad juventutem Gallicam *p.* 376. De Dardano mercatore annonam exurente *p.* 387 In Chriſtianorum carnificem, *ibid.* Diræ in Bajulum, qui urnam fregerat. *Wallius p* 262. in Pædagogum ἄτιμον Parodia ad Catulli Phaſelum *carm. illuſtr. Poët. Ital. T.* 2. *p.* 351. In Hermogenem peſſimum Poëtam *p.* 351. in Planum impoſtorem *p.* 352. in Virianum Pſeudo-Poëtam *p.* 354. in ſciolos quosdam *p.* 365. In Franciſcanum quendam, 372. in Theodorum Bezam & Buchananum *p.* 373. In Jeſuitas Comœdia ſub nomine Lojolæ edita Londini anno 1648. In Ducem de Alba, Janus *Douza. poëm p.* 127. & *ſeq.* In Morum *p.* 129 In invidum *Zuberus parte* 1. *poëm. p.* 7. in hominem inconſtantem *id. p.* 31. in quendam unum ſcriptum pluribus dedicantem *p.* 19. In naſutum *id p.* 20. in quendam gloriantem de amicitiis Magnatum *p.* 24. & 25. In verborum aucupem. *ibid.* In Cachecticum, quem toties inviſens domi non offenderat. *id p.* 28. in Vulpionem *ibid.* in Poëtam ineptum laureatum *p.* 29. in Willium ſibi minantem *id p.* 31. in Quinquillum Medicum nunquam ſanantem *id. p.* 31. In Patrem Lenonem & filiam Meretricem, *ibid.* in quendam primarium *p.* 34. In Rontam, non niſi mortuos Poetas æſtimantem. *p.* 35. In Philobiblum poſt mortem ſuam ſcripta editioni deſtinantem *ibid. p.* 34. in Bibianum ſemper ſe invitantem & nunquam domi inventum *p.* 50. In collegium Patrum Viennenſium (Parodia ex l. 12. Mart. Ep. 95.) *p.* 51. in quendam fœdam uxorem ducentem *p.* 55. In Philoſophum ſuperbum *ibid.* in peſſimum nebulonem *p.* 56. In quendam generis fungini poëtam *id. p.* 61. In Lipſio-Maſtyges *id. p.* 65. In quendam nulla ſibi munera pro carminibus mittentem *p.* 67. In Luſcavii immanes Ronchos, *id. p.* 68. In Trollum ſtultum alieni artificii exiſtimatorem *p.* 78. in parcius convivium Torgæ *pag.* 78. in pappulum omniſcium, *p.* 80. in Epiſtrum ſeu nimis credulum *id p.* 82. In Ramiſtas *p.* 84. In parvum *p.* 94. In honores indignis collatos, *p.* 96. & 97. In Ariſtomachum de vino ſcribentem *p.* 105. In Strigonum epigrammata ſua poſcentem *p.* 87. in quendam Georgium ebrium *p.* 89. in Latruſcum invidum *p.* 51. in quendam, paupertatem ſibi objicientem *p.* 87. In Quarculum *p.* 97. in Querlini uxorem ſemper pedentem. *p.* 87. In Pignantiam ebriam Maritum deplorantem *p.* 88. In Matthæum Bonficinum, hominem ſimplicem, *p.* 95. in Mergum *p.* 96. In Grungraſianam Maritum verberantem *id. p.* 47. in Criſpum *p.* 60. in Digloſſum *ibid* In quendam, qui ſe Dominum vocarit *p.* 61. in priſcam virginem. *p.* 20. In Picem & Cantorem eadem utentes uxore *p.* 21. In Sixtum laude datâ indignum *p.* 15. in vitam aulicam *p.* 58. & 59. In quendam nulli credentem *p.* 68. in ſcripta Poëtica ſorti ſuæ exitioſa *id. p.* 36. In girgillum *p.* 37.

in

in Plandum allatrantem *p.* 78. In quendam qui ſchomnia pronunciabat pro ſomnia *p.* 29. In fuſculam *p.* 36. In locum ubi vivit *p.* 60. Aeroſophum *p.* 76. In Cardopum *ibid.* In Auſtraſiam, *Balzac. p.* 13. in puerum præcipitem *p.* 14. In lubricum omnia vendentem *Zuberus p.* 87. In lurcum, ſe ejus favorem nihil æſtimare *p.* 86. objurgatorium in ſe ipſum de credulitate ſua *Jul. Cæſar. Scalig. poëm.* 47. In judices, qui ancillam, arcas effringentem, abſolverant, *id. p.* 33. In ſuam Arthritidem *p.* 48. In invidum quendam Medicum *p.* 49. In barbariem ſui temporis. *p.* 46. In larvatos græcarum literarum ſectatores *p.* 34. *Vid. Jul. Cæſ. Scalig. L. 2. Poëmat.* quem inſcribit Nemeſin. in Medicum. *id. p.* 101. *K. 3. Libr. Scalig. Teretismata*, in quo Satyræ inveniuntur. In Calvi impuritatem. *id. p.* 611. Vid. ejusdem Atam. In calvum & mulum ſuum *p.* 616. In monſtrum invidentiſſimum, 614. In multitudinem furum ſui temporis 619. De Pædagogorum colluvie, qui medicinam primoribus literis temerè profitentur. 607. In quendam Noctuinum, qui fugit ignis ſupplicium *p.* 381. In Noctuini perfidiam *p.* 173. Diræ in Lycorium, *ibid.* In Sedulium. *ibid.* in quendam Caciatrum, qui fuerat Carthuſianus *p.* 397. Ad Striges *p.* 382. In Doletum *p.* 401. In Strumam. *p.* 418. & 419. Vid. tot. Libr. XIII. partis I, variis ſatyris plenum. In quandam Roſomachum cuculatam 192. *part.* 2. In quendam Medicum & Legulejum *p.* 194. In Calvum. *p.* 176. *idem.* In anum nubere parantem *Barlæus L. 2. Eleg p.* 81. Diræ Franciſci Petrarchæ in tumuli ſui violatorem improbum, *id. l.* 1. *Miſcell. p.* 317.

CAP. XIII.

DE EXCERPTIS AD DISCIPLINAS ET FACULTATES PERTINENTIBUS.

Excerpta diſciplinarum ſecundum cujusque ordinem inſtituenda. 1. *Excerpta Phyſica.* 2. *In Phyſica ſpeciali utiliſſimus per indicem excerpendi modus.* 3. *Et Medico utilis futurus.* 4. *Cogitata notanda.* 5. *Velſchii Philomathetica* 6. *& Axiologa antiquorum.* 7. *Capponi cogitationes.* 8. *Bernhardus in theſauro Rhetorico per indicem excerpta congeſſit.* 9. *Mathematica excerpta.* 10. *quomodo ad uſum Phyſicum dirigenda.* 11. *& quomodo inſtituenda.* 12. *Velſchii ſermones fideles.* 13. *Loci communes Morum:* 14. *Characteres hominum in vita civili utiliter notantur.* 15. *Loci communes Politici duplices, Methodici & axiomatici.* 16. *Excerpta axiomatica ex Hiſtoricis præcipuè petenda.* 17. *qualia à Conſtino Porphyro genneta olim collecta potiſſimam partem perierunt.* 18. *Iſta excerpta quomodo diſponenda.* 19. *Weiſii ad hæc manuductio.* 20. *Excerpta hiſtorica.* 21. *Excerpta notitiarum politicarum.* 22. *quomodo ordinanda.* 23. *Conringii conſilium.* 24. *Excerpta memorialia.* 25. *horum utilitas ſumma.* 26. *Excerpta ſpe-*

Digitized by Google

cialiſſima. 27. rituum in conventibus & actis publicis. 28. it. commerciorum. 29. Excerpta Juris publici. 30. Loci communes Hiſtorici, 31. Theologici, Exegetici, 32. Dogmatici, Controverſiarum, 33. Oratorii ſacri. 34. In Jurisprudentiâ itidem Exegetici, Dogmatici, 35. Practici. 36. Autores practici juris qui dicantur. 37. Collectanea Medica. 38. An in illis exegetica alicujus uſus. 39. Secundum materiam medicam inſtituenda, 40. Botanica, 41. Chimica. 42. Collectanea in mineralibus quomodo conſtruenda. 43. In his magnâ cautelâ opus. 44. Collectanea de rebus animalibus. 45. Autores materiam hanc tractantes. 46. Practica morborum ac ſubjectorum ratione adornanda. 47. Simplicia, εὐπόριστα diligenter notanda 48. Hiſtoria felicium curationum à plebejis inſtitutarum. 49. Sympathetica & ſuperſtitioſa non omnino negligenda. 50. Circumſtantiæ loci, corporum, climatum & alia diligenter notanda. 51. Collectanea Medica ratione ſubjectorum. 52. Pantotheca ſingularis Machina ad colligendum & excerpendum inventa deſcriptio è Bodini Dialogo inedito de abditis rerum ſublimium arcanis. 53.

1 EXcerpta diſciplinarum non poſſunt commodius inſtitui, quam ſecundum diſciplinarum ordinem, quanquam & promiſcuus placere poſſit, ſi indice accurato labor inquirendi ſublevetur. Sed tamen ordo iſte eò proderit, ut connexa ſe ſimul oculis ſiſtant. Excerpta illa magno u-
2 ſui eſſe poſſunt in diſciplinis ipſis. * Et quidem, quod ad Phyſicam attinet, ſecundum duplicem partem generalem & ſpecialem inſtituenda illa excerpta ſunt. In parte generali colligantur ſub ſuis titulis Philoſophorum placita & ſectarum diverſæ ſententiæ circa principia. Deinde ſubjiciantur quæ ſunt apud omnes diſputata in utramque partem, è quibusvis Philoſophis tam Græcis quam Latinis, veteribus & recentioribus. In parte ſpeciali diffuſior eſt colligendi ratio. Tota enim hiſtoria naturalis huc refer-
3 tur. * Per indicem itaque ſub ſingulis Phyſicæ ſpecialis titulis, tùm ex hiſtoriâ naturali veterum, Ariſtotelis, Plinii, Æliani, Solini; tum recentiorum, ut Voſſii, Salmaſii aliorumque, qui obſervationes, experimenta, diaria & ſimilia, ſcripſerunt, omnia congerantur. Incredibile eſt, quam quis theſaurum
4 ſuum locupletare poſſit, ſi maturè huic ordini & ſtudio inſiſtat. * Medico eò utilior futurus eſt ille labor, quod Specialium illa cognitio magis ad artem illam pertineat, qui animalium plantarumque hiſtoriam ſeorſim ponere debet: accuratius enim circa hæc argumenta illi verſandum eſt. Poſſunt eodem modo, ut in parte generali, illic notari varii autores, variæ ſententiæ, & in utramque partem diſputatæ. Argumenta autem illa ſtrictim poni debent, non diffusè. Qui id ſedulo fecerit, illi nunquam vel diſputandi vel
5 commentandi occaſio defutura eſt. * In his præcipuè locum habet illa co-
6 gitationum noſtrarum in Adverſariis conſignatio, de quâ ſuprà dixi. * Eo modo

Digitized by Google

modo conſcripſit doctiſſimus *Velſchius Philomathetica* ſua: nam ut Schröckius
in ejus vitâ teſtatur, *ſine ullo ordine, ut in mentem veniebant, conjecit omnia, quæ*
alicujus momenti aut conſiderationis videbantur, tàm ad Naturæ cognitionem, quàm
ad Medicinæ uſum, ac quarumvis aliarum artium incrementum. Unde Syllabi cen-
tenarii ſeptem enati, quos octavo Ægyptiorum adauxit. Ut verò hoc ſimpliciſſimè
enumeravit; ita breviſſimis expoſitionibus additis, quid ſibi videretur, edixit, hanc ſolam
ob cauſam, ut aliorum judicia venari poſſet, & ſubtiliora ingenia excitaret, quò ma-
turis deliberationibus experimenta caperent, & remp. literariam ditarent. Poſtquam
enim vidiſſet, ſocietatem Regiam in Angliâ id jamdudum agere, & ſecutos mox Gal-
los, deinde Italos, & nunc quoque Germanos, ſuas quoque Cogitationes eandem ob cau-
ſam proferre conſtituerat. Subjuncturus etiam illis erat, ut in præfat. Heca- 7
toſtheæ ipſe memorat, Axiologa antiquorum, *ut tanquam incognita & pleru-*
que neglecta ceu nova reducantur, quorum plena Chilias deſignata eſt, ex Hippocrate,
Ariſtotele, Theophraſto, Galeno, Plinio, Athenæo, Græcis. Medicis, editis & ineditis,
Ebuſina & Arabibus cæteriſque Orientalibus & Latinis deſumta: quæ omnia omiſ-
ſis ſpeculationibus ad ſolam praxin ſive experientiam direxit. Sed hos theſauros
cum cæteris ejus ineditis acerba tanti Viri mors nobis eripuit. * Etiam 8
Capponus *Cogitationum de rebus naturalibus*, ut menti irrepſerant, è calamo
præcipitatarum libros tres ſcripſit, teſte *Gregorio Leti Ital. regn. part. 3. lib. 2. p. 90.*
* Et talia quoque in Rhetoricis & Poëticis inſtitui poſſunt, ſi ad diſciplinam 9
potius & commentationem, quam ad praxin reſpiciamus. Talium excer-
ptorum ſpecimen in Rhetoricis dedit *Bernhardus in Theſauro ſuo Rhetorico* ſu-
periori ſeculo in Italia edito, qui ex omnibus veteribus & recentioribus
Rhetoribus per indicem excerpta ad artem pertinentia congesſit.

Excerpta talia inſtitui in omnibus diſciplinis poſſunt, ubi ipſa diſci- 10
plinarum methodus ordinem oſtendet. * In Mathematicis, quorum maxi-
ma utilitas eſt, præter diſciplinaria Excerpta etiam miſcellanea inſtitui poſ-
ſunt, quoniam diſciplinæ illæ latiſſimè ſe diffundunt. Quicquid itaque pro-
blematum, variorum artificiorum mechanicorum, vel ab aliis inventum le-
gitur, vel per analogiam à nobis poteſt inveniri, illud ſub titulis claſſibus-
que rerum, quas Phyſica ſubminiſtrat, congeri poteſt atque ita pro diverſo
fine diverſa methodo adornari excerpta illa poſſunt. * Quemadmo- 11
dum enim Phyſica & Matheſis mutuas ſibi operas tradunt, ita conjungi il-
la excerpta poſſunt, eſtque penè nulla pars Phyſices, quin Mathematica ali-
quâ ſpeculatione vel experimento adjuvetur. * Quod ſi quis ad illuſtratio- 12
nem Theorematum Mathematicorum ſpecialia experimenta mechanica pro
exemplis adducere velit, tum pro titulis ipſis concipiantur theoremata ma-
thematica, & pro exemplis ſubjiciantur experimenta rerum naturalium me-
chanica, quæ ex hoc principio mathematico fluunt. Conducit hoc ad ſcientiæ
perfectionem, cum ex ipſis fundamentis eruuntur rerum affectiones. Qui

Digitized by Google

ad ſeculi noſtri genium philoſophari in rebus naturalibus velit, excerptis utatur tali modo inſtitutis, & experietur, quam hoc ſibi profuturum ſit. Eſt ſanè & in Excerpendo quædam ἐμπειρία, quæ ex ipſa Virorum doctorum pra-
13 xi diſcenda eſt. * Editurus erat πολυμαθέστατος Velſchius *Sermones fideles de modo legendi & Excerpendi:* Nam ut Schröckius teſtatur, relictâ de hâc materiâ Drexelii laborioſâ & tædioſâ diligentiâ ſedulò obſervavit, quo pacto ad tantas eruditionis opes viri docti perveniſſent

14 In practicis diſciplinis eadem colligendi ratio eſt, ſi diſciplinas ipſas earumque profeſſionem & explicationem ſpectemus, ſi vero uſum in vitâ civili, aut ad alias diſciplinas, alia inſtitui excerptorum ratio debet. Quatenus moralis philoſophia uſum habet in civili converſatione, quatenus Oratori accommodatur, varia ſunt excerpta. In converſatione ac vita civili u-
15 tilis eſt doctrina de hominum moribus. * Ideoque characteres hominum ratione ætatum, ſtatuum, notari debent: quales etiam eſſe uſui poſſunt in Rhetoricis, de quibus ſuprà diximus. Uſum characterum in re civili oſtendit *Böclerus* in *Characteribus ſuis Velleanis* & *Brochmannus in Ethicâ ſuâ hiſtoricâ.* Sed illa Characterum ratio ad perſonas pertinet: nos potius hîc rem ipſam ſpectamus variasque vitæ ſtatuum, affectuum, virtuoſorum & vitioſorum conditiones. Talia excerpta ſub titulis claſſibusque Virtutum & vitiorum colligi poſſunt, ut fecit quadam ex parte *Mechovius in Parænetice* ſuâ & *Magirus in Polymnemone.*

16 Politica Excerpta primum methodo diſciplinæ inſtitui poſſunt, ad uſum commentationis & disquiſitionem controverſiarum. Secundò methodo axiomaticâ inſtituuntur, quatenus ad uſum practicum referuntur, habentque pro fundo non tam generalia Politices præcepta, quam Hiſtoricos
17 præcipuè pragmaticos. * Quoniam enim in enarratione rerum geſtarum typus aliquis civilis & practicus è rerum circumſtantiis elucet, ideoque
18 quam optime ex illis talia colligenda. * Fuerunt jam olim, qui conſilium hoc ſuo probarunt exemplo: nam *Conſtantinus Porphyrogenneta* Leonis Philoſophi filius ſuo tempore ex Hiſtoriis quaſi flores in unum corpus collegit, & in 53. partes digeſſit, ſingulos locos duobus libris comprehendens, è quibus non niſi duo libri ad nos pervenerunt; alter videlicet de Legationibus à *Fulvio Urſino* & *Davide Höſchelio* editus, alter de Virtute, & Vitio: quos *Nic. Peirecius* ære ſuo redemit ac Græcè Latineque *Henricus Valeſius* edidit. Reliqui libri omnes deſiderantur: qui ſi inveniri alicubi poſſent, non exiguum prudentiæ civili & hiſtoriæ lumen afferrent. Multa etiam illic habentur è libris deperditis Hiſtoricorum, quæ fruſtra nunc quærimus: Nam in iis, utut paucis, quæ ſervavit nobis Peireſcius, occurrunt aliqua e libris Poly-
19 bii deperditis excerpta. * Excerpta illa inſtitui poſſunt per axiomata ex hiſtoriis & earum circumſtantiis contrahenda: Unicuique axiomati numerus adden-

Digitized by Google

addendus: locus ex hiſtorico apponendus: Spatium aliquod ſeu intervallum relinquendum, ut poſſint parallela exempla ex aliis Hiſtoricis vel obſervationibus addi. Si quod axioma ad titulos diverſos referri poteſt, ſub altero ponatur, ſub altero per numeros citetur. Quod ſi Loci communes integri apud Obſervatores & Commentatores politicos tractentur, ſola autorum loca notari poſſunt. Quod ſi ex omnibus Commentatoribus tales Locos communes inſtructos haberemus, via præſtructa eſſet illis, qui de chartâ in papyrum ſcribunt, & cum e. g. in locum Flori incidunt, omnia exempla parallela, quæ aliquis fortasſis commentator in Saluſtium aliumque autorem congeſſit, diſſimulato Autore, deſcribunt, quod alius iterum faciet, cum in ſimilem alterius Autoris locum incidet. * Scripſit *Cl. Weiſius* Manudu- 20
ctionem ad Locos Communes Politicos, qui pene in eâdem nobiſcum ſententiâ eſt. Indicem is addit locorum Politicorum, ſub quibus tituli ſpeciales diſponi poſſint. Sed puto magis ſpecialem hîc eſſe operam impendendam, inprimis in axiomatibus collocandis. * Quod ſi in Hiſtoricis in- 21
terpretandis operam quis ponere velit, Locos communes exegeticos in illos exſtruere poteſt, eo modo, quo ſupra diximus apponendo ſemper ad Hiſtorici locum, locum commentatoris, ubi nota quædam politica habetur.

Sunt & alii Loci communes Politico-Hiſtorici, quos inſcribere *Excerpta* 22
Notitiarum Politicarum poſſumus. Notitæ autem vocabulo notari apud Autores ſolet cognitio Politico-Hiſtorica uniuscujusque imperii, ut habemus Notitiam imperii Orientalis & Occidentalis, Notitiam domus Auguſtæ ſimilesque libros. Hanc viam nobis monſtravit Ariſtoteles *lib. 1. Rhet. c. 8.* ubi ſuadet, ut quisque mores gentium ſibi reddat familiares. * Loci itaque com- 23
munes ita ordinandi ſunt, ut ponantur tituli generales imperiorum. His ſubjiciantur ſpeciales e g forma regiminis, populorum origo, migrationes, leges, judicia, proventus & commercia, utilitates publicæ, finis & ſcopus. His enim capitibus præcipuè omnia conſtant in Republica. Sub ſingulis notentur 1. quæ ex veteri hiſtoria habentur 2. quæ ex recentioribus Hiſtoricis aut itinerariis peti poſſunt 3. quæ experientiâ noſtrâ vel alienâ conſtant 4. è relationibus publicis, in quibus tamen delectus inſtituendus eſt, ne falſa pro veris accipiamus. 5. prudentum hominum judicia 6. noſtræ etiam conjecturæ.
* Talia adverſaria concinnari jubet *Conringius* in Prolegomenis Collegii ſui 24
Rerumpublicarum, quibus ſe ab adoleſcentiâ ipsâ uſum fuiſſe fatetur, unde ipſi magna illa rerum politicarum notitia ſuccrevit. In quibus autem rebus propriè conſiſtat notitia alicujus imperii, ibidem ſecundum omnes cauſas definit. Legendus quoque eſt Bœcleri liber *Hiſtoria Schola Principum.*

Eſt & alius quidam colligendi modus, ſed viris in negotiis ipſis ver- 25
ſantibus convenientior, cum ſibi ipſi obſervationum ſuarum excerpta & com-

commentaria privata inſtituunt: *Weiſius* hanc excerpendi methodum Heroicam vocat. Continentur verò in illis libris vel res ab ipſis geſtæ, quales ſunt Memoriæ (*les memoires*) Gallicorum ſcriptorum, vel quæ noſtro tempore illic ab aliis geſta deprehendimus. Talem librum conficiendum ſvaſit *Franc. Joſeph. Burrhus* Regi Daniæ in Inſtructione illâ ſuâ Politicâ linguâ Italicâ ſcriptâ,
26 quæ inter opuſcula ejus Genevæ edita habetur. * Quod ſi quis hâc methodo ſemper uſus fuerit, & vulgaria illa Politices præcepta adjecerit, facile illi erit, divinatorem de rebus politicis agere, conſilia Principibus impetiri, cujus prudentiæ ſpecimina paſſim à Viris politicis exhibentur.

27 Poſſunt & nonnunquam excerpta ſpecialiſſima pro inſtituto & ſcopo noſtro concinnari, ut ſi quis aulæ alicujus omniumque miniſtrorum à ſummo ad imum mores, virtutes, affectus, inclinationes, utilitates, quas in amicitia ejus habere poſſit hic vel ille ſtatus, cujus ille miniſtrum agit, qui illa notat. Hujusmodi obſervationum exemplum præbet illa Relatio *Philagathi Securi de Notabili aulâ Romanâ*, quâ ille Pontificis omniumque Cardinalium mores, incli-
28 nationes & favorem erga Statum Venetum examinat. * Sic faciat quis rituum & morum civilium excerpta, quid obtineat in conventibus actibusque publicis, quorum ſæpe uſus eſt Viro civili in negotiis tractandis occupato. Ejus ſpecimen quoddam dedit Cl. Wagenſeilius in Collectaneis quibusdam Mstis de Ritibus civilibus, quæ nunc, credo invito autore, in lucem prodierunt. *Ita*, ſi quis in uſum ſuum materiam de legationibus excolere velit, huic fini excerpta illi inſtituere magnopere proderit, qui aliquando iſto officio defungetur. Ejus ſpecimen nobis dedit *Vicquefortius in libro de Legato*, nunc è Gallica
29 in linguam Germanicam converſo. * Sic Commerciorum excerpta ſpecialiſſima conficiet ex omnibus tam politicis quam hiſtoricis, qui hoc præ cæteris argumentum ſibi perquirendum ſumit, ad Commerciorum conſilia aliquando vocandus. Quo pertinent omnia publica acta, quorum non pauca collegit *Marquardus* in libro de *Jure Mercatorum*, & pulcherrima illa lineamenta, quæ *Werlhofius in eruditâ Diſſertatione de Commerciis* duxit.

30 Ad Excerpta politica referenda etiam ſunt *Excerpta juris publici*. Horum ideam nemo melius dedit quam *Böclerus in Notitiâ Romani imperii* & in *Excerptis illuſtrium Controverſiarum* non ita pridem editis, quod argumentum ſpeciale eſt. Ipſius Limnæi vaſta opera non ſunt niſi mera collectanea. Ordo à Böclero inſtitutus præ cæteris placet.

Quæ de Politicis excerptis diximus, illa ad alia etiam applicari poſſunt. Ideoque nihil amplius reſtat in Philoſophicis diſciplinis, de quo moneri quædam ratione excerpendi poſſint. Multa occurrunt in ſingulis diſciplinis ſpecialia, de quibus excerpta pro ſingulari aliquo uſu formari poſſunt, ut ſi quis forte librum ſpecialis argumenti ſcribere velit, tunc congerenda omnia ſub ſpecialibus titulis capitum, è quibus tota illa tractatio ordinabitur.

Loci

Digitized by Google

Loci Communes Hiſtorici vel ſecundum regnorum ac populorum ſeriem inſtitui poſſunt, vel ſecundum numerum annorum & ſeculorum, vel ſecundum ſeriem rerum. Primus modus parum differt à locis communibus politicis, de quibus ſupra diximus. Secundum ordinem ſeculorum inſtitui illi poſſunt pro uſu chronologico. Ac poſſunt omnia tabulis quibusdam & laterculis comprehendi, primò pro Rebuspublicis illuſtrioribus, quarum tituli in fronte cujusvis laterculi ponantur, & illis mutationes ſecundum ſeriem ſeculorum ſubjiciantur: Secundò pro ſeculis, quibus viceversâ ſubjici Rerumpublicarum mutationes poſſunt. Si quis Chronologica excerpta ſecundum rerum capita diſpoſita velit, uti poterit Chronologiâ Alſtedianâ, quæ eleganti methodo diſpoſita eſt. Titulos, qui illic deficiunt, facile ſupplere poterit, nova notata Alſtedianis addere, & errores ab Alſtedio commiſſos corrigere. 31

Venimus ad Facultates, quas vocant. In ſtudio Theologico pro vario ſcopo inſtitui excerpta poſſunt. Quemadmodum in Philologicis & Philoſophicis locos communes Exegeticos adornandos eſſe dixi, ita & hîc notentur explicationes locorum ſcripturæ vel Philologicæ vel Dialecticæ, vel ex ipsâ etiam Theologicâ doctrinâ deſumptæ. Illa omnia vel diſtingui vel miſceri poſſunt pro lubitu. In Criticis exemplo ſuo prævivit *Polus*, in quibus collectaneis non pauca tamen multi deſiderant. *Dorſchei Biblia numerata* poſt mortem ejus edita omnia miſcent, Philologica, Critica, Dogmatica, Practica, ſed omnia ſunt per indicem tantum notata. Fortaſſis non ſpernendus labor eſſet, ſi quis Dogmatica & Practica cum curâ colligeret. Talia inſtitui collectanea è Theologis Practicis Anglis optabat Verulamius. Similis pene labor *Crowæi*, qui indicem edidit Scriptorum Exegeticorum in libros & loca Scripturæ, ſed ille ad minuta & ſpecialia non deſcendit. Ad talia Excerpta conficienda indices illi locorum Scripturæ S. qui libris adjungi ſolent, viam quodammodo ſternunt. Sed è lectione ipsâ accuratius omnia notabuntur. 32

Loci communes Dogmatici, qui proprio nomine Loci Communes Theologici dici ſolent, colligendi ſeorſim ſunt. Quibus etiam, ſi ita viſum fuerit, miſceri controverſiæ poſſunt Ordinem ipſum Theologiæ Syſtema ſuppeditat. Autorum, qui locos communes ſcripſerunt, explicationes quaſi per lemmata poni poſſunt. Qui ſingulari libro vel unum locum integrum vel ejus partem explicuerunt, hi diligenter notandi Commodum & hoc eſt, ut in omnibus diſciplinis, ita etiam in Theologiâ, ſecundum materiam diſpoſitos habere Scriptores controverſiarum. Si quis illas præ cæteris excutere velit ſtudioſius, ſingulari libro deſtinari poſſunt, ne in uno cumulentur omnia. Poſſunt pro ſingulis ſectis adornari libri, ſi quis in illis operoſior eſſe velit, in quibus ordo alius non eſt, quam locorum controverſorum. Svaſerim in excerptis 33

Digitized by Google

Locorum communium Theologicorum, ſi ſingularibus libris colligantur controverſiarum excerpta, ponenda tantum eſſe ſumma controverſiarum capita, & remittendum ad excerpta controverſiarum. Si quis hiſtoriam potius quam dogmata ipſa reſpiciat, ſecundum titulos ſectarum & ſeculorum adornare excerpta poſſit. In omnibus enim uſus & ſcopus reſpiciendus eſt. De cætero cum in Facultatum ſtudio multa occurrant ſpecialiſſima, tum ratione muneris, tum ratione ipſius doctrinæ: alium enim ſibi ſcopum habet propoſitum Eccleſiaſtes, alium Doctor vel Profeſſor Theologiæ: ita pro vario illo fine & ſcopo etiam in ſpecialiſſimis argumentis colligenda quædam ſunt. Accidit interdum, ut de caſibus conſcientiæ conſulantur Theologi: Quapropter etiam illâ in re inſtitui promptuaria poſſunt, collectanea ſcilicet caſuum ex Autoribus, qui de his argumentis ſcripſere, ut ſunt ſanè multi, tum Scholaſtici Theologi, tum noſtrates.

34 Ad Theologica excerpta etiam referri poſſunt Oratoria ſacra, quorum fundus eſt Scriptura S. Patres aliique ſcriptores Homiletici. Quoniam vero oratio ſacra præter argumenta fidem facientia, quæ ipſi cum Rhetoricâ civili ſunt communia, in exegeſi & διδάξει verſatur, uſui eſſe poſſunt illa excerpta, quæ Textualia vocamus, ſecundum libros Biblicos adornata. Poſſunt & ipſi Loci communes Theologici, tituli virtutum ſacrarum, & quæcunque argumenta pro titulis poni, & ſub iis utilia per indicem colligi, ut fecit in *Repertorio ſuo Cl. Wittenius*. De cætero Oratoria excerpta, de quibus ſuprà diximus, etiam his accommodari poſſunt & debent.

35 Excerpta in Juriſprudentiâ pene ſimili modo inſtitui poſſunt. Primo exegetica formanda ſunt ad Leges, illa colligenda è JCtis non ſolum, ſed & è Philologis, qui vel ſuper leges ſpeciales ſcripſere, vel qui in miſcellaneis ſuis nonnunquam leges explicant, vel illuſtrant, vel in iis aliquid emendant. Notari etiam poteſt, quicquid ad hiſtoriam ejus pertinent. Atque illa pertinent ad verbalem legum ſenſum. Quæ ad explicationem & doctrinam ipſam referuntur, quanquam ſub titulis certis aliaque colligi formâ poſſunt; non inconſultum tamen erit, ſi etiam quaſi per indicem ad leges apponantur: in explicationibus enim legum magnus eorum uſus eſt, ſi quis illa ſemper in promptu habeat. Notari etiam ſimul poſſunt leges, quæ contrariæ videntur, ac autores per indicem deſignari, ubi illæ conciliantur. Si quis velit perfectos Locos communes adornare, colligat illos ſecundum methodum Pandectarum, reducendo ad Digeſtorum titulos etiam cæterorum librorum titulos, exemplo Schotani in Examine Juridico. Poſſent etiam è jure Canonico, Feudali, Statutario, ſuis convenientia locis adjungi. Si quis excerpta pro novis in jure argumentis colligere velit, alium ſequi ordinem debet. Nam ſub titulis materiarum colliget, quæ vel in libris Juris vel in Jureconſultis inveniet. Multa enim conſideratione Juriſconſulti digna, de quibus vix peculiaria

ria in Jure loca occurrunt. Quo in labore ſi quis ſedulus fuerit, facilè de ſelectis argumentis quædam ſcribet. Et ſunt, quibus librorum indices in inſtructâ bibliothecâ officium hoc præſtant. Sed de iis omnibus aliquando copioſius alio loco agam.

Loci communes Practici in Jure formandi è ſcriptoribus practicis. Tituli 36
horum excerptorum formari poſſunt ſecundum titulos Pandectarum, vel ſecundum materias juridicas. Specialiſſimos titulos facere poſſunt leges; ſub legibus notentur caſus ſingulares. Subjiciantur Autores, qui tales caſus decidunt. Formentur illa excerpta, quantum fieri poteſt, per lemmata. Exemplum talium Locorum communium ſuppeditat Index practicus ſuper opera Carpzovii. Jam verò ſi quis ex omnibus autoribus practicis, qui interdum incidenter aliquos caſus proponunt ac ſolvunt, tam veteribus Bartolo, Baldo, Jaſone &c. quam recentioribus, illa omnia colligat, quæ illuc pertinent, mature ſibi acquiret cognitionem talium rerum, quæ utiliſſima per omnem vitam futura eſt, ſi quis vel de Jure reſponſurus ſit, vel cauſam aliquam ut Patronus aget. Ita enim nunc Juriſprudentia comparata eſt, ut plus ſæpe valeant præjudicia & Doctorum ſententiæ, quam ipſæ leges. Quare ſi quis caſum in terminis, ut loqvuntur, pro ſe allegare poſſit, is non parum in judicio proficiet. Quod ſi quis JCtum vel Judicem aliquando acturus ſit, is maturè ſatis ſibi de talibus excerptis proſpiciat. * Fundus horum collectaneorum in 37
practicis autoribus eſt: Sunt verò omnes illi practici, qui de actionibus, proceſſibus ſcripſere, item de præſumptionibus, probationibus, teſtibus, omnibusque illis, quæ ad proceſſum pertinent: deinde qui conſilia, deciſiones, ſententias receptas tradidere, item qui de omnibus materiis Juris agunt, non tam ut leges explicent, quam ut obſervationem earum in praxi oſtendant, quales ſunt multi, Itali præſertim & Hiſpani, qui libros operoſos ſcripſere, præcipuè de argumentis practicis. Bibliothecam aliquam præſtat liber ille, qui vocatur *Oceanus Juris*, multis conſtans voluminibus, quo continentur particulares illi tractatus veterum Autorum Bartoli, Baldi, Jaſonis, Accurſii, Decii &c. Ex omnibus illis ſi quis tales locos confecerit, mirifice his in rebus proficiet, non quà ſcientiam ſolum, ſed & quà lucrum & opes. Talia enim excerpta meræ ſunt aurifodinæ, neque gratis conficiuntur.

Pergimus ad Collectanea Medica, atque hic è Phyſicis patet, de quibus 38
ſuprà egimus, quomodo illa conſtruenda ſint. * Non eſt hîc exegeticis col- 39
lectaneis adeò opus, cum non tam autoritate, quam ratione & experientiâ, ſtudium medicum conſtat. Interim ſi quis Academiæ labores ſuos deſtinavit, aut libris ſcribendis operam dabit, illi non inutilis labor futurus eſt, ſi ad Hippocratis libros notet (1.) Commentatores (2.) loca, quæ tam à Medicis quam à Philologis illuſtrantur (3.) experimenta in morbis ipſis vel ab aliis vel ab ipſo probata, è variis obſervationum practicarum libris. Idem in Gale-

Digitized by Google

no fieri poſſet; ſed opera ejus nimis ſunt diffuſa, quàm ut tam vaſto Oceano quis ſe credat. Si *Hoffmanni* commentarii prodiiſſent in lucem, uno illo poſſemus eſſe contenti.

40 Poſſunt & collectanea ſecundum materias inſtitui, quod aliqui fecerunt. Pro phyſiologicâ cognitione, ſecundum claſſes rerum naturalium & Phyſicam ſpecialem ordinanda illa ſunt. Sed miſceri uno omnia libro non poſſunt.

41 * In Botanicis peculiaria inſtitui debent 1. Herbarum in natura, quæ herbaria viva appellantur. 2. Hiſtorica & Medica de iis, magno futura uſui, quæ apud Herbarios veteres & recentiores, Theophraſtum, Dioſcoridem, Plinium, Tabernæmontanum, Simonem Pauli, alioſque notata ſunt, illa per indicem tantum colligantur. *Benjamin Priolus* in Appendice hiſtoriæ ſuæ Gallicæ promiſit tractatum de univerſâ re plantariâ, ſed præter titulum adhuc nil vidimus, & dubito an unquam proditurus ſit. Certè multæ magnæque diſputationes circa rem herbariam ſunt. Conferendi *Scaliger, Bodæus à Stapel* in Theophraſtum *Salmaſius* in Solinum & in Hyle Iatricâ. Addendus etiam eſt *Hoffmanni Tractatus de Officinalibus*.

42 Subjungi illis collectaneis etiam poſſunt Chimicæ operationes, & quidem ſingulis herbis ex *Angelo Sala* aliiſque Scriptoribus recentioribus, è *Conradi Geſneri Euonymo*, & colloquiis ac communicationibus cum Chimicis. Uſitatas & officinales præparationes jamdudum collegit *Schröderus in Pharmacopœia*, in quam extant *Hoffmanni* commentarii. *Zwelfferus* in Pharmacopœia
43 ſua, & qui pleraque ex illo cepit *Feburius* Gallus, ac plures alii. * Ut in Botanicis, ita & in Mineralibus inſtitui collectanea poſſunt. Tituli formandi ſecundum claſſes Mineralium. Subjiciendæ illis ſunt (1.) præparationes rudiores in fodinis ex Agricola, Erikero, Lohneiſen &c. (2.) præparationes officinales communes, è libris Pharmaceuticis, quos modo nominavimus. (3.) ſecretiores præparationes è communicationibus privatis notandæ. Conjici in hunc librum omnia poſſunt audita, viſa, cogitata. Exierunt hodie in lucem talia collectanea, hiſtoriæ laboratoriorum, & nuper quædam invi-
44 tis autoribus ſubrepta ac publicis typis promulgata. * In his præcipuum locum merentur, quibus viva manus acceſſit, & quorum fides in dubium vocari non poteſt. Solent enim hîc multi promiſſis eſſe divites, multas operationum vias oſtendere, quas ipſi non ivêre, à quibus ſibi quiſque caveat: inprimis ſi ad metallica tendant, quorum integram Chiliada *Johann. Joach. Becherus* edidit. Sed ab illis ſibi quis temperet, niſi opum & temporis irreparabilem facere jacturam velit. Multa enim ſunt ab impoſtoribus & agyrtis conficta: in multis etiam, quæ bono fundamento nituntur, ἐγχειρήσεις quæ-
45 dam celantur. * De rebus animalibus collectanea quoque ſingularia inſtitui poſſunt, in quibus notentur (1) phyſiologica vel circa geneſin illorum ſeu ortum, vel circa anatomen è vaſtis commentariis Geſneri & Aldrovandi

per

Digitized by Google

per indicem: è cæteris ſcriptoribus, obſervationibus anatomicis ſimilibusque, qualia nunc plurima in Diariis & Ephemeridibus eruditorum occurrunt, majori cum curâ: Illi enim accuratius hoc in argumento verſantur. (2) Colligendæ ſunt Medicæ præparationes ad varios morbos ex animalibus animaliumque partibus. * Rudem ejus laboris ideam dedit *Gulielmus van den Boſch. in Hiſtoriâ animalium Medicâ Bruxellis Ann. 1639. edita.* Multa talia collegit 46 *Habdarrahmanus* Ægyptius in libro de *proprietatibus ac virtutibus Medicis Animalium, Plantarum ac Gemmarum,* quem ex Arabico latinitate donavit Abrahamus Echellenſis Pariſiis è MSto codice Cardinalis Mazarini An. 1648 editum. Sed multa in illo vana ſunt & ſuperſtitioſa. E ſimilibus excerptis natum videtur, & aliquod eorum ſpecimen præbet, *Königii Regnum Vegetabile, Animale & Minerale.*

In Praxi Medica aliter res inſtituenda eſt. Nam hîc ad illum finem omnia 47 referenda ſunt, ut morbis rectè medeatur Medicus. Cætera enim, quæ conſiſtunt in præparationibus & operationibus, ad theoriam ſunt referenda: Pertinent enim tantùm ad cognitionem ſubjectorum, licet aliqua operatio accedat. Sed in praxi medica omnia applicantur ægrotis: ideoque & ratione morborum, imo & ratione ſubjectorum & individuorum, collectanea talia inſtituenda. Ratione morborum ita illa ordinanda ſunt, ut ponantur morborum tituli. Subjiciantur illis characteriſmi, cauſæ, ſigna diagnoſtica, notetur in quibus illa fefellerint interdum, quod vel ab aliis vel noſtrâ praxi obſervatum eſt. Subjiciantur remedia, vel methodica vel ſpecifica, imprimis ſimplicia. Et hîc quidem, quod ad ſimplicia attinet, magnam curam impendendam exiſtimo Medico, ut ſimplicium vires in ſingulis morbis probè notet, quorum ſingularem uſum & prærogativam doctiſſima παραινέσει docuit R. Boilius, quæ additur Diſſertationi ejus de Specificorum remediorum cum corpuſculari philoſophiâ concordiâ. * Inprimis notanda ſunt medicamenta εὐπόριστα, domeſtica, ruſtica. Plus interdum illis efficitur, quam 48 multis pretioſisque compoſitis. Unde fit, ut empirici & plebei homines deſperatis ſæpe morbis medeantur, quibus non poſſunt mederi Medici omni ſuâ arte inſtructi. * Memorat *Agricola Obſervationibus in Poppi Chymiam,* fuiſſe 49 ruſticum in ſuperiore Germaniâ, qui feliciſſimè Cancrum curaverit, quod nulli poterant vel Medici vel Chirurgi. Et ille tamen ſucco unius herbæ id effecit, quam in ſylvâ Herciniâ legerat, Medicisque monſtraverat, ſed omnibus ignotam. Fiaravantus in *Coron. Med. lib. 2. cap. 16.* recitat hiſtoriam de deſperatâ urinæ ſuppreſſione à vetulâ pulvere ignotæ herbæ curata, quam nullis medicamentis tollere potuerunt Medici. Novi, qui dyſenteriam, icterum curarint feliciſſimè, fruſtrà id tentantibus Medicis. Talibus experimentis inſidiæ ſtruendæ ſunt à Medico, & quâcunque fieri poteſt arte, quocunque pretio comparanda. His principiis primum crevit medicina, quibus

ſi accedat uſus & judicium Medici in principiis artis ſuæ probè ſubacti, rectius ille applicabit, quam plebei homines, qui cauſas rerum non æquè ſcrutantur. Præterea magno illa res adjumento eſt Medico in loco aliquo certo praxin inſtituturo: Statim enim novit vel commoda illius vulgaris Medicinæ, vel errores. Notavit *Thomas Bartholinus* diligenter Medicinam Danorum domeſticam, & ſingulari illam libro complexus eſt. Praxin quoque utiliſſimam inſtituendam plantis indigenis docet Olaus Borrichius *libro de uſu plantarum indigenarum*. Quod ſi facerent etiam cæterarum nationum Medici, & quidem eâdem fide & diligentiâ, non parùm augeretur res Medica.

50 Ego nec ſympathetica illa, imo nec ſuperſtitioſa, quibus vulgus uti ſolet, prætereunda cenſeo. Etſi enim in illis ineptiæ nonnunquam miſcentur, prudens tamen Medicus facilè, quid in illis vel veri vel vani ſit, facile exiſtimabit, ubi ad judicii Lydium lapidem omnia revocaverit. Latitant ſæpe in ruſticorum & vetularum obſervatiunculis, quæ non credas, magnisque contemplationibus occaſionem dare poſſint. Talia multa in Theatro Sympathetico Norimbergæ edito, in Maxveldii Medicinâ Magneticâ, occurrunt; Cujus libri mentionem *lib. 1. Polyhiſtoris noſtri c. 11, n. 13.* fecimus. Ille quidem à Medico Heidelbergenſi Cl. Francio An. 1678. editus eſt; Sed parte practicâ mutilus, ut ipſe MStum accepit: Sed deprehendi poſtea, eundem pene librum in paucis diſcrepantem à quodam *Samuele Boultono* Anglicâ linguâ Anno 1656. editum. Sed tamen & ille Autor, quisquis eſt, fatetur, non omnia ſua eſſe, ſed aliunde, & ut ille ſuſpicatur, à quodam Chimico D. Everardo transſumpta.

51 Diligenter in talibus Excerptis notandæ ſunt circumſtantiæ perſonarum, quibus adhibentur vel adhibita ſunt remedia. Loci, Cibi variatio corpus ipſum variant. Evenit interdum, ut quibusdam proſint medicamenta, minimè verò aliis: Obſtat enim ſingularis corporis diſpoſitio, quod vel è purgantibus manifeſtum eſt, quæ apud aliquos vim ſuam planè perdunt, & in emetica vel diaphoretica degenerant. Pro variatione etiam Climatum remedia variant, quod vulgò parum conſideratur à Medicis. Hinc fit, ut, cum principia Medicinæ à Græcis ſint tradita & remedia morborum, Medici, qui ſub frigido climate curationes inſtituunt, alios interdum effectus ſentiant. Præterea herbæ originariæ alicujus loci majorem ſæpe vim habent, quam transplantatæ, imò interdum planè aliam. Homines, qui continuo vini potu utuntur, aliam adminiſtrationem medicam requirunt, quam qui aquæ, lacti, cereviſiæ & craſſioribus cibis adſueti ſunt. Omnis enim corporis ſanguis, ſucci & humores, è varietate ciborum & potus alterantur, atque inde ingenio ipſi omnibusque morbis ſua indoles eſt. Omnes illas circumſtantias attendere Medicus debet. Poteſt quidem aliorum etiam colligere obſervationes & formulas; ſed illis non usque adeò ſecurè inſiſtet,

cum

Digitized by Google

cum ipſi, qui obſervationes Medicas ſcribunt, non ſint ſemper adeò diligentes in notandis circumſtantiis. In conſiliis Medicis interdum illæ operoſius excutiuntur quam eſt neceſſe. * Poſſunt & Collectanea inſtitui ratione ſub- 52
jectorum, quæ neceſſaria ego eſſe Medico puto ad cognoſcendam hominum naturam. Eſt enim ſingulis ſubjectis ſua quædam *ἰδιοσυγκρασία*, quæ etiam per ætates mutari ſolet, quam diligenter notare debent Medici, qui è felici curatione gloriam & lucrum ſperant. Sanè in hâc arte dies diem docet, & prioris diſcipulus poſterior dies. Qui antea, etſi ceu digitos unguesque ſuos omnia Medicorum ſcripta noverat, hiſtoricam tantum cognitionem habuit, nunc judicii etiam regulas ſequi debet. Sub titulis itaque perſonarum notandum eſt, quibus morbis aliquis laboraverit, quâ ætate, quâ conſtitutione, & ſimilia. Ita felicius procedere poteſt Medicus in aliis morbis, qui forte ſubjectum illud occupabunt.

Ad finem hæc perduxeram, cum ſingulari caſu mihi ab Amico Bo- 53
dini ineditus hactenus Dialogus de *abditis rerum ſublimium arcanis* (cujus ſupra *lib. 1 c. 8. n. 7.* mentio facta eſt) offerretur. Quem cum perlegerem, ipſo illo primo libro, quo occaſionem Dialogi illius Bodinus exponit, Coronæi Pantothecam deſcriptam vidi, quâ ille univerſam rerum naturam omnemque ejus ſupellectilem & inſtrumentum mirabili ſolertiâ collegerat, ac omnia quæ legerat & audiverat, velut in promtuarium aliquod contulerat. Statim hîc in mentem mihi venit Scrinium literatum Cl Placcii, cui illa Pantotheca quodammodo ſimilis videbatur, niſi quod rerum naturalium collectioni potius deſtinata ad iſtud Naturæ & Artis Theatrum Beccherianum, (de quo lib 2. cap. 4 n. 40.) quodammodo accederet. Quoniam vero etiam ad excerpendum & colligendum machina illa inſtituta fuit, operæ pretium me facturum exiſtimavi, ſi è libro rariſſimo omnem ejus, ut illic legitur, delineationem proponam. Ita verò hæc habet: *Illud optimum, quod Coronæi domus cum infinita librorum ac veterum monumentorum varietate & copia, tum etiam inſtrumentorum, ſive ad Muſicam, ſive ad omnes artes Mathematicas, refertisſima eſſet; nihil tamen mihi rarius viſum eſt, quam* Pantotheca *quadrata ſex pedum, diviſio cujusque pedis in ſex Apothecas quadratas, numerum ex quadrato XXXVI. in ſe ducto conficiebat capſulas mille ducentas nonaginta ſex. Senarium autem ſelegerat, quod is numerus ſolus inter digitos perfectus eſſet, ac latisſimè in universâ naturâ pateret, non modo ad plurium animantium ætates, quæ hoc numero terminantur, verum etiam, quod in totâ naturâ ſex tantum corpora ſint perfecta, ſex tantum colores ſimplices, ſex ſapores ſimplices, ſex harmonici concentus, ſex tantum metalla ſimplicia, ſex locorum ſitus, ſex etiam ſenſus cum ſenſu communi. Pantothecam ex oleâ, id eſt, ex incorruptibili prope materiâ fabricari juſſerat, ut mundi univerſitatem ejusque ſupellectilem & omne inſtrumentum contineret: principio imagines octo & quadraginta inerrantium ſiderum, Planetarum, Cometarum, ſimiliumque impreſſionum, elemen-*

Digitized by Google

elementorum, elementarium corporum, lapidum, metallorum, foſſilium, ſtirpium, animantium, quæcunque nanciſci poterat, ordine quæque ſuo, aptaverat. Et quoniam ſtirpium ac inſectorum omnium forma exigua pantothecâ nec contineri, nec haberi propter raritatem poterant, pictura vel ſcriptura vel genere quæque ſuo capſulis denotabantur, ut Caper, Rhinoceros, Cobras Indicus, hisque ſimilia: Cætera vel inſerri curaverat, vel illata coëmerat. Seorſum autem ſtirpes integras aut radices grandioribus chartis habebat contentas, ſic tamen ut particulam ſtirpium & animantium capſulæ quæque continerent, eo tamen ordine, ut extrema primis, media utrisque, omnia omnibus, aptâ ſerie cohærerent: Quippe terram inter & lapides argillam & cretam utriusque naturæ media collocarat, inter aquam & adamantes Cryſtallum, inter lapides & metalla Pyrgiten ſive marcaſitarum genus, inter lapides & plantas Corallium, inter animantes & ſtirpes ea, quæ Zoophyta dicuntur, inter animantes aquatiles ac terreſtres amphibia, inter aquatilia & volatilia piſces volatiles milvum inquam & loliginem, inter volatilia terreſtriaque bruta veſpertilionem. Sic autem compleverat Pantothecam, ut ſex coloribus ſimplicibus capſulæ diſtinguerentur, ad memoriam firmiorem, & adverſâ luce ita collocarat, ut omnia facile proſpicerentur, neque enim ad angulos rectos dirigebatur, ne quid è capſulis excideret; nec rurſus in plano jacebat, quò minus lucis reciperet: Sed hypotenuſæ modo innixa parieti ſpecies omnes eminus intuenti reducto velo proderet, ut temporis diuturnitate ſingula ſæpius legendo fideli memoriæ commendarentur. Et quidem in eo tantum profecerat Coronæus, ut omnes loculorum ſpecies animo comprehenſas haberet, quæ utilitas non modo in iis, quæ Pantothecâ continebantur, ſed etiam in rebus omnibus, quas audiret & legeret, ſeſe oſtentabat. Neque enim ſcribendo vel legendo tempus terebat, ne tantundem de valetudine detraheret, ſed audiendo, diſſerendo, meditando, judicii vim acerrimam ſibi compararat. Et cum cibum caperet, aderat Anagnoſtes, qui tantiſper aliquid legeret, dum fames ac ſitis commodius jucundiusque expleretur. Hæc eſt illa Pantothecæ deſcriptio, quam Coronæus primus ex illis Collocutoribus, cujus in ædibus cæteri convenerant, ita inſtructam habuit. Prodigio penè ſimile eſt, exiguo hoc ſpatio totam Naturæ œconomiam potuiſſe concludi. Ego eam ob cauſam hîc producere ejus machinæ delineationem volui, ut de eâ Viri docti arbitrentur.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google